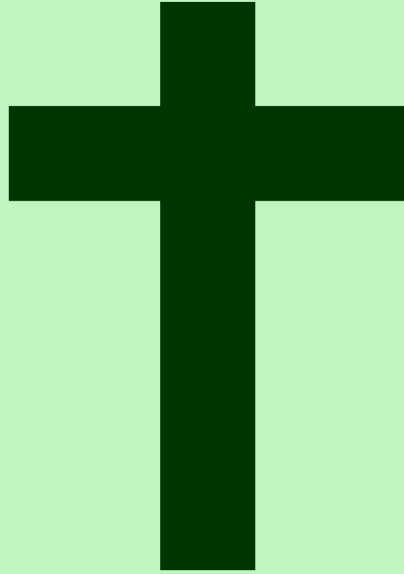

Sempaisi Ne Kaiwo
Mirarebanai

New Testament in Ambai

Sempaisi Ne Kaiwo Mirarebanai New Testament in Ambai

copyright © 2010 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ambai

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ambai

© 2010, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
a4b461f1-cd72-5074-9be0-b39efea15ceb

Contents

Matiusi	1
Markusi	62
Lukasi	99
Yohanesi	160
Rasuli	204
Roma	258
1 Korintusi	287
2 Korintusi	315
Galatia	333
Efesusi	344
Filipi	354
Kolose	361
1 Tesalonika	367
2 Tesalonika	373
1 Timotiusi	377
2 Timotiusi	385
Titusi	391
Filemoni	395
Iberani	397
Yakobusi	418
1 Petrusi	425
2 Petrusi	433
1 Yohanesi	438
2 Yohanesi	445
3 Yohanesi	447
Yudasi	449
Wahyu	452

Kaiwo Mahikai Na Matiusi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Matiusi

Bukuo Matiusi soi nini, deikaririai we tata Kaiwo Mahikai kariri Yesusi we I mani Mananu Mamparirio Allai dereri foi dine. Na Yesusi nini, Allai dohong kariri fianai aino dererai kawuru na Kaiwo Areraio Mamo fo we ne inontaraiosara fo. Yesusi nini saubaunung weinontarai Yahudi tuti minohifo weinontarai Yahudi, wape Kaiwo Mahikaio deiriria fo wiro we inontarai Yahudi fosa tera kaha, mae we nunei sentenang.

Kaiwo Matiusi soi ninai sania mesi tonanai, amani reantenangfo kariri Yesusi ne saubaunungfo, mayeai kariri webaptisifo tuti kariri todoni Saminseni yurai we sofa wawerahi fo. Kontai soi kariri fianai Yesusi niari na nu Galilea foi fo, amani kiorang Kaiwo Mararebana fo na nanai, deunauai tuti niari inontarai emaninang fosa ebeng aha. Mayeai soi kontai kariri todoni Yesusi da na Galilea to Yerusalemi aha fo, tuti fianai aino Yesusi sodairai na minggu bo wefuiai pari na niyai na nunei fo, amani werea na mireha tuti suwi na mararehafoi aha fo.

Fio fubao Matiusi soi kaririai kontai fa mani, soi we Yesusi mani Mantau nau fiabai dine, andino deunau we Allai mani weMananu. Yesusi kontai ne mambiriu we deisaha kariri Kaiwo Musai soi fo weneung toa fo.

Yesusi ne aunafo Matiusi deto kutuai we rabuang ring, amani:

1. Kaiwo kariri Yesusi kiorang na wiwoifoi fo, amani kariri todoni ohong toa fo, fianai aino taweinontarai Kristeni fo tanari fo, fio ambori tasobua fo, tuti kariri taminohi weinontarai Kristeni fo (robongno 5-7).
2. Kaiwo kariri fiinawiaio Yesusi dohonai we ne inontarai ewesuraya mandu fosa we etohong kariria fo (robong 10).

3. Kaiwo kariri fi netaweaiio Yesusi medurai kariri todoni ambori Allai weMananufo (robong 13).
4. Kaiwo kariri Yesusi deunau kariri todoni tarariati fo (robong 18).
5. Kaiwo kariri Yesusi deunau kariri rahida kife nunei fo tuti kariri todoni Kaisung Inontarai foi daraberahi aha ma fo (robong 24-25).

Kaiwone deto kutuai tonina:

- 1:1-4* Kaiwo reantenang.
1:5-2:23 Yesusi saubaunungfo.
3:1-17 Fianai aino Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi niari fo.
4:1-4:13 Yesusi webaptisifo tuti Saminseni yurai we sofa wawerahi fo.
4:14-9:37 Yesusi fi niari rahang kaiwasa na nu Galilea foi fo.
9:38-19:27 Na Galilea Yesusi da to Yerusalemifo.
19:28-23:39 Yesusi fi niari na Yerusalemi tuti katai kefang na nana foi na minggu bo wefuiai pari foi.
24:1-51 Yesusi mireha suwi aha, deinawi ne taraifoi, tuti dautai to rorafaisi aha fo.

Yesusi ne ririafoi (Lukasi 3:23-38)

¹ Yesu Kristusi mani weriria na ne werengno Mananu Dauti tuti na ne werengno Abrahami ma. Ne ririafoi mani sonina:

² Abrahami dawingno Isaki,
 Isaki dawingno Yakupi,
 Yakupi dawingno Yehudai,
 tuti kaisung suraya mansiari fosa kontai.

³ Yehudai dawingno Peresi tuti Serahi.

Uinami dino Tamari.
 Peresi dawingno Hesroni,
 Hesroni dawingno Rami,

⁴ Rami dawingno Aminadapi,
 Aminadapi dawingno Nahasoni,
 Nahasoni dawingno Salmoni,

⁵ Salmoni dawingno Boasi,
 tuti Boasi nini inang dino Rahapi.

Boasi dawingno Obeti,
 tuti Obeti inang dino Ruti.

Obeti dawingno Isai,
 6 Isai dawingno Mananu Dauti.
 Dauti dawingno Salomoi,
 tuti Salomoi nini inang dino Bet-
 sebai, Uriai ne wiwingfoi.

7 Salomoi dawingno Rahabiami,
 Rahabiami dawingno Abiai,
 Abiai dawingno Asai,

8 Asai dawingno Yosafati,
 Yosafati dawingno Yorami,
 Yorami dawingno Usiai,

9 Usiai dawingno Yotami,
 Yotami dawingno Ahasi,
 Ahasi dawingno Hiskiai,

10 Hiskiai dawingno Menaseri,
 Menaseri dawingno Amoni,
 Amoni dawingno Yosiai.

11 Yosiai dawingno Yakoniasi tuti
 kaisung maneriu kontai,
 na rabuang bo Mananu Babeli
 kia kaiwasa Israeli foi to
 warang rorong fo.

12 Tuti ne riria na rabuang bo enai na
 nu Babeli foi mani, toninai:

Yakoniasi dawingno Sealtieli,
 Sealtieli dawingno Zerubabeli,

13 Zerubabeli dawingno Abihuti,
 Abihuti dawingno Eliakimi,
 Eliakimi dawingno Asori,

14 Asori dawingno Zadoki,
 Zadoki dawingno Akimi,
 Akimi dawingno Elihuti,

15 Elihuti dawingno Elieseri,
 Elieseri dawingno Matani,
 Matani dawingno Yakupi,

16 Yakupi dawingno Yusupi.

Yusupi nini mani Mariai ne mang
 dine.

Tuti Mariai nini dino dawingno
 Yesusi mano ahui we Kristusi-
 foi* ne.

17 Ampafe na Abrahami paria sobu
 Dauti mani, ne ririafoi suraya boa.
 Na Dauti paria sobu kaiwasa Israeli
 foi sawai to nu Babeli foi mani ne
 ririafoi kontai suraya boa toyari ne.
 Na rabuang bo Mananu Babeli kia
 kaiwasa Israeli foi to warang rorong

fo paria sobu Kristusi Mananu Mam-
 pariri foi saubaunungfo kontaio ne
 ririafoi da suraya boa.

*Yesus Kristusi saubaunungfo
 (Lukasi 2:1-7)*

18 Yesusi saubaunungfo mani ton-
 ina. Rabuang bo inangno Mariai da
 we Yusupi fo, wiro une munu rorong
 siai kaharai mae, Mariai wearikang
 weia. Weo Nuaninu Mirarebana foi
 dino wedayari wearikang tonana fo.
 19 Yusupi nini mani inontaraio enero-
 rong mesi dine, ampafe deyo deiaya
 wiwingfoi na mamunggasai, ambori
 Mariaio wiro mimaya na kaiwasa
 bitoya foi euremireafo fanai.

20 Wape Yusupi enetituai we deyo
 niari tonanai mae, dirua mani
 demiai. Na ne amiai rorong foi
 deti Sempaisi ne wewai† manei
 medu wei deyo, “Yusupe, Dauti ne
 ririane waune, dohonao mutai we
 ka Mariai we nemu wiwing fanai.
 Weo arikangno doa wei wani mani,
 Nuaninu Mirarebana faini andino
 wedaya tonana fe ne. 21 Ampafe i
 ambori minohi tuti kaisung manei,
 tuti kaisung nani bohoni wonong
 fino Yesusi, weo i ambori feriri ne
 kaiwasanei weru ene sasarinei ki.”

22 Ne nanai kai kawariai tonanai
 ambori mai kariri fianai aino Sem-
 paisi medurai na ne nabifosara fo,
 amani,

23 “Kadawing sowaworua manei,
 ambori wearikang tuti minohi
 tuti kaisung manei.

Kaisung nani esahui weo Imanueli.”*
 (Imanueli mani kaiwo Iberani fine,
 dotu tono, “Allai weriria tata.”)

24 Yusupi denawa doara mani
 dohong kariri kaiwo Sempaisi ne
 wewaifo medura fo ampafe kia
 Mariai we ne wiwing. 25 Wape wiro
 dena riati kahai paria Mariai minohi
 tuti kaisungfoi. Tuti Yusupi dohong
 wonong fino Yesusi.

* 1:16 Wonongno Kristusi, nana mani, Mananu Mampariri dine. † 1:20 Wewai—Inontarai Allai demisa eha ne kaiwo na rorafaisi meu. Ea mani wiro inontarai batang saine kaha. * 1:23 Yesayai 7:14

2

Inontarai esawai etato awahafo (Majusi) era na do wanang murangfoi ma

¹ Yesusi saubaunung na bendari Betlehemi na nu Yudea foi, na rabuang bo Herodesi wemananu fo. Na rabuang bonani, inontarai esawai etato we awaha fosa, era na do wanang murang foi to bendari Yerusalemi ma. ² Na nanai etutang mai kaiwasafosa we arikangfoi, eteyo, “Arikangno arahi saubaunung we ambori wemananu we Yahudinesa fi didoni? Weo amewati ne awaha bei na do wanang murang foi, deinawiai we amea, dohona mani amera ma we amesomi wei.”

³ Herodesi tarao kaiwofo nanai soiri we kaiwofo tuti enerorongfoi disani, tuti kaiwasa na Yerusalemi foi sentenang kontai. ⁴ Mayeai demi imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, efanduhisa ma ainanaya dutansa deyo, “Na katai bodoni dino Mananu Mampariri Al-lai dereri foi saubaunung nai ne?” ⁵ Eroa eteyo, “Na bendari Betlehemi, na nu Yudea foi, weo nabi manei soi kaririai deyo,

⁶ ‘Betleheme wau na nu Yudea wai, wiro kotui na bendari baba na nu Yudea foi kaha. Weo na wau ambori inontarai fuba manei dariai ki, andino fiebai we yu nehu inontarai Israeli fesa ne.’*”

⁷ Ainanaya Mananu Herodesi sahu inontaraifosa ma, dutang berasa na mamunggasai we na rahida fiani ewati awahafoi ne. [Weo enerorong we miung Mananu weworu nani.]*

⁸ Ampafe demisa era to Betlehemi deyo, “Mera wa metutang sauarai we arikangwai na mai. Masino mesobui mani, mera aha ma, metei kaririai we yau, ambori yau kontai ira wa isomi wei.”

⁹⁻¹⁰ Etarami kaiwofo kaia era wa. Era wa mani, ewati nari awaha raminde ewatioi na do wanang

murang foi aha, ampafe emararing paria, tuti era ria awahafoi paria fiotourai tete katai arikangfoi wiatai nai foi. ¹¹ Esuai to munufoi afui, ewati arikangfoi tuti inang Mariai. Ainanaya etisangkapa eawemibukafo tuti esomi wei. Tuti etaio fianggeng eha we etohonai wei fo, amani emasi, tuti fianggeng mirarebanaio niunsai mampori, ahui we kemenyani tuti muri fo. ¹² Mayeai Sempaisi denawiai na amiai rorong wesa, we wiro era wa we eteisaharai we Herodesi ahang fanai. Ampafe ehidori na rang siai rowei to ene nufoi aha.

Yusupi itowawu itone tarai to nu Mesiri foi

¹³ Ainanaya inontaraifosa era wa, mayeai Sempaisi ne wewai manei medu we Yusupi na amiai rorong fo, deyo, “Herodesi enerorong we sera we arikangwai we miuni. Ampafe boabari wau, ka arikangwai tuti inana, muntowawu to Mesiri. Muntonayai na wanai paria imadu we wau aha.”

¹⁴ Yusupi doabariri, diru nani kontaio kia arikangfoi tuti inana itowawu to Mesiria. ¹⁵ Itonayai na wanai pariao Herodesi mireha. Ampafe fianai aino Sempaisi medurairia ne nabifi kawariai kaririaia, deyo, “Isahu nehu Kaisungnei da to borirai weru nu Mesiri foi.”*

Herodesi miungno arikangfosa

¹⁶ Rabuang bo Herodesi deitananai we inontarai esawai etato awaha fosa etofari nanai, kesoua dang wawerahi. Ainanaya demi ne rai mamuna fosa na tapapa deyo, “Arikang mangno ene defuina boru to kofa na Betlehemi tantenang tuti munue wa ruramai na nana fosa mani, memunsa weruai.” Herodesi dohong kaiwo tonanai, weo titua kariri kaiwo mano esawai etato awaha fosa emadurai kariri rahida bo awahafoi kiawaria fo. ¹⁷ Finanai kawariai kariri fianai aino nabi

* 2:6 Mikha 5:2 * 2:7 [...] deinawiai weo kaiwo ming tuara fine. * 2:15 Hosea 11:1

Yeremiai meduraia fo, amani dotu tonina:

¹⁸ “Na bendari Rama taramio esaia etaidu paria.

Raheli sai ne arikangfosa,
miaya we waworiri kaha,
weo emarareha ampa.”*

Yusupi itorarabera itoru na Mesiri to Israeli aha

¹⁹ Mayeai Herodesi mirehara, ainanaya Sempaisi ne wewai manei medu we Yusupi na ne amiai rorong foi, na nu Mesiri foi. ²⁰ Medu deyo, “Inontaraio eteyo emungno arikangwai nanisa emarareha ampa. Ampafe boa ka arikangwai tuti inanai, muntorarabera muntoru to nu Israeli foi aha.” ²¹ Ampafe Yusupifo doabariri, kia arikangfoi tuti inanai itora to nu Israeli foi. ²² Wape mayeai taraoai we Herodesi antungno Arkelausi dautai aha yiwang tamanaifa we wemananu na nu Yudea foi, ampafe mitai we da to wanaia. Manamo Sempaisi dohong kaiwo wei na amiai rorong aha, ampafe da to nu Galilea foia. ²³ Na wanai niayai na bendari wonong fino Nazareti. Ampafe na tonanane kaiwo nabifosa emadu kariri Mananu Mampariri foi kawariai na mai, amani,

“I ambori ahui we inontarai Nazareti dine.”

3

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi wiuwu kaiwoariri

(Markusi 1:1-8; Lukasi 3:3-9, 15-17; Yohanesi 1:19-28)

¹ Na rabuang bonani na katai wekamamiei minano foi na nu Yudea foi, Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi da wiuwu kaiwofo deyo, ² “Metarabera mea weru mene sasariwa, weo Seng da ma we wemananu fe kikeu ampa.” ³ Yohanesi nini dino nabi Yesayai medu kariri deyo,

“Inontarai manei sahu pampang na katai wekamamiei minano foi deyo,

‘Memainenang rang beng feai we Sempaisi,
tuti menaria mimoya wei.’
„*

⁴ Yohanesi mani ansung sensuna fo mani beng kaha mae na fiahung unta nuwawuru toyari nabi na fafongfa fosa ene ansung etatara fo. Ne aika-purufi na andowa rerawa. Ne fi-dangfo mani manggofuni tuti aniwa ne maing terai. ⁵ Kaiwasa bitoya paria era wei ma, manea na bendari Yerusalemi, manea kontai na nu Yudea foi sentenang tuti manea na katai watai kefang na waya Yardeni foi. ⁶ Era ma eteiai ene sasarifo tuti webaptisisa na waya Yardeni.

⁷ Inontarai eweFarisi tuti Saduki bitoya kontai era weia ambori webaptisisa. Wape Yohanesi detisa nanafo, medu wesa deyo, “E, inontarai mewarami aipaya di mea, mene tarai toyari tawai memuna, dohona menemitituai we mera ma iwebaptisi mea terai tonanai ambori mekaharai weru Seng Allai ne aibo katu ma da ma fo fe? ⁸ Mae toyari aio webong beng, mea kontai meteinawiai na metohong toa wa we metarabera mea weru mene sasariwa ampa. ⁹ Dohonao meteyo mea mani mene wereng di Abrahami ampafe ambori mekaharai weru Allai ne aiboifo fe.* Mearomioai we Seng Allai mani mawa arora wei we niari riria Abrahami na kamamieinei kontai. ¹⁰ Tamangfoi meinenang na ai newafoi we robani. Ampafe ai bodoni dino webong kaha mani, robani tuti kabioi to adia rorong fo.

¹¹ Iwebaptisi mea na mereha we fiainawiai we metarabera mea weru mene sasarifi ampa, wape mano da tua yau ma foi fiebai sewa yau tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha. Andino ambori webaptisi

* **2:18** Yeremiai 31:15 * **3:3** Yesayai 40:3 * **3:9** Raminde nani mani, Yahudifosa enemitituai esobu mai ki weo eweriria na Abrahami, mano Allai dohong ne arerafo wei fo.

mea na Nuaninu Mirarebanai foi tuti na adia, amani niari mea memararebanai tarai.† 12 Ne sosirufi meinenang na warangfo ampa tuti kifa pafoi ambori mirarebanai ki. Pa taraifo fianduhi afui wiatai na munu rorongfo, mae nukahaifo ambori kebioia dansoi na adia wiro fefe naea kaha.”

Yohanesi webaptisi Yesusi
(Markusi 1:9-11; Lukasi 3:21-22; Yohanesi 1:32-34)

13 Na rabuang bonani Yesusi da na nu Galilea foi to waya Yardeni we Yohanesia, tuti dutani we webaptisi i nai. 14 Manamo Yohanesi deo deiaya fi deyoa fo ampafe medu wei deyo, “Wau fino webaptisi yau fe. Wape todoni ro ma we iwebaptisi wau nina?” 15 Manamo Yesusi yoa wei deyo, “Towea kaha, weo na rang toninai turohong kariri fianai aino Allai dawi wea fo na mai.” Ainanaya webaptisi Yesusia.

16 Webaptisi ia kai nanai, Yesusi dautai weru mereha rorong fo ayai. Na kutu siari nanai kontai rorafaisi tifai, tuti deti Allai Nuaninufi ne tarai we muntung manei sea meu minohi sauwi. 17 Mayeai tarao Allai raofuifo medu na rorafaisi meu deyo, “Nehu Kaisung enehuwawuti fi dinani, kia enehurorongnei.”

4

Saminseni weangari Yesusi we sawa
(Markusi 1:12-13; Lukasi 4:1-13)

1 Mayeai Allai Nuaninufi wiwailing Yesusi to katai wekamamiei minano feai, we ambori Saminseni weangariri. 2 Yesusi niayai na nanai rahida piarua, wepuasa, wiro dampi kahai, ampafe wewisi paria. 3 Na nanai mano Weangari foi da ma weangariri, medu wei deyo, “Taraie, Allai ne Kaisung di wau mani, bemi kamamieiwa wefiang we bang.” 4 Manamo Yesusi yoa wei aha

deyo, “Na Sempaisi ne Kaiwofo dotu tonina:

‘Inontarai eminohi etarang fo, na fiangfo titou kaha,
mae na ohong kariri Seng Allai ne Kaiwo kiai ne kontai.’*”

5 Mayeai Saminseni kia Yesusi to bendari mirarebanaio Yerusalemia, na wanai dohoni minohi na Sempaisi ne Munufoi kuruinafo. 6 Mayeai medu wei deyo, “Taraie Seng Allai ne Kaisung di wau mani, tawing wau tawai na ninai aweu, ambori we-waifosa esoru wau wori, tau aweu, mureha kaha. Weo Sempaisi ne Kaiwone rabuang bei dotu kariri wau tonina:

‘Allai ambori demi ne wewaifosa etamang we wau,’

tuti,

‘Etamang we wau na ewaramifo,
ampafe tau kofafea kaha.’*”

7 Wape Yesusi yoa wei aha deyo, “Na Sengnei ne Kaiwone medurai kontai tonina:

‘Wiro meweangari mene Mananu Seng Allai fanai.’*”

8 Mayeai Saminseni kia Yesusi to uai dedai bei nuwowongfo aha, tuti na nanai deinawi katai mananufi ewemananu naya fo kiai na nunei sentenang tuti ne mahikai fuba niai nai foi sentenang wei. 9 Tuti medu wei deyo, “Tuang aweu womi we yaua mani, katai fuba botioi tuti ne fianggeng finanai kiai, yohoni kiai we wau.” 10 Yesusi yoa wei aha deyo, “Saminseni, ro weru yau. Weo na Sempaisi ne Kaiwone dotu tonina:

‘Mesomi terai we Allai mene Sengfoi tuti metohong kariri ne Kaiwofo terai.’*”

11 Ainanaya Saminseni pisuhirai weru Yesusi tuti wewai rabuangfoi da ma fiatari na fi dohong wea fo toyari fi we dang fo tonanai.

Na nu Galilea foi Yesusi yufi reanteng nai
(Markusi 1:14-15; Lukasi 4:14-15)

† 3:11 Tarahai, ‘na adia’ ne maksuti siai, amani dohong aiboi we mano etaraberasa weru ene sararifoi kaha fosa. * 4:4 Ulangan 8:3 * 4:6 Masmuri 91:11-12 * 4:7 Ulangan 6:16 * 4:10 Ulangan 6:13

¹² Rabuang bo Yesusi taraoai we Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi, etafuria wiatai na munu aitamu rorong fo nanai, daraberahi to nu Galilea foia. ¹³ Da weru ne munue Nazareti, awa niayai na bendari Kapernaumi na ruru Galilea foi dereungfo, amani na kataio weriria na Zebuloni tuti Naftali uru ma foi. ¹⁴ Finanai kariri kaiwo nabi Yesayai medura fo, amani ¹⁵ deyo,

“Zebuloni ne kataifoi tuti Naftali ne kataifoi,
na rang bia to rurufoi arau fo,
na waya Yardeni dereungfo na nu Galilea foi,
amani kataio Yahudi kaha fosa bitoya enai naya fo.

¹⁶ Kaiwasa enayai na mamantiti rorong fo
ewati sambewarai fiebai bei ampa,

mano mamantitifoi tebungsa fosa,
Sambewarai fo dansaisa ampa.”*

¹⁷ Na rahida nanaifa aino Yesusi fioai borong medu deyo, “Metarabera mea weru mene sasariwa, weo Allai da ma we weMananu fe kikeu ampa.”

Yesusi sahu manggaerang mana erariati

(Markusi 1:16-20; Markusi 5:1-11)

¹⁸ Rahida bo Yesusi da na nafareng na ruru Galilea foi nani, detio manggaerang mandu, mambetahatui suruine, amani Simoni mano ahui kontai we Petrusi foi tuti ne tahatuio Andareasi. Umung erang na rurufoi. ¹⁹ Medu we suru deyo, “Mura ma, muraria yau, ambori mutafu diang ahang kaha mae yeunau muru we mutafu inontarai we yau.” ²⁰ Na tatofang kutu nanai kontai uwaramipa erangfo watai mae urariati.

²¹ Yesusi da paria aha mani, deti mambetahatui mandu kontai aha, amani Zebediusi ne arikang suruine, uwonomi fino Yakobusi tuti Yohanesi. Ukontai une wawafui itoria itone erangfo na itone wafui. ²² Yesusi sahu suru, tuti uru kontai urutang riwanai ahang kaha

mae, utubapa utamamifoi tuti wa itomungfi nai foi, uraria Yesusi.

Yesusi deunau tuti niari kaiwasa emaninang bitoya ebeng

(Lukasi 6:17-19)

²³ Yesusi da wari nu Galilea foi tuti deunau na munu agama Yahudi fo. Deiriri Kaiwo Mahikai fo kariri todoni Allai ambori weMananu ki. Kontai niari kaiwasa emaninang fosa ebeng weru maninang bodoni kontai foi. ²⁴ Kaiwo kariri Yesusi fo dafai wariyai na nu Siria foi sentenang, ampafe kaiwasa bitoya era ruhiai ma, eha inontarai fuba emaninang fosa tuti mano maninangfo wedaya esodai dadira fosa we Yesusi ma. Kaiwasa nuaninu karira dohonsa fosa, mano euremi marareha arora fosa, mano efaya fosa, kaiwasa fuba nani kiai Yesusi niarisa ebeng.

²⁵ Kaiwasa bitoya paria era ria Yesusi na rabuang bonani. Manea era na Galilea ma, manea na Dekapolis, manea na Yerusalemi, manea na Yudea tuti manea kontai na waya Yardeni dereung do murang foi.

Yesusi kiorang na wiwoi nuwuwongfo (5:1-7:27)

5

Seng Allai mioangno inontarai enemirorong mesi fosa paria

(Lukasi 6:20-23)

¹ Rabuang bo Yesusi deti kaiwasa bitoya foi nanai, dautai to wiwoi nuwuwongfo ayai minohi nayai, mayeai ne inontarai erariati fosa era wei ma, ² ainanaya fioai borong medu deunau deyo,

³ “Mano enumiruainso ene fieai ahang kaha tuti enemitawang te Allai fosa mani, esobu ne maifo ampa weo eaino eminohi we Seng Allai ne inontarai fosa na ne Mananu rorong fo ne.

⁴ Mano esaia etaidu fosa mani, esobu ne maifo weo Seng Allai ambori dufi euremikurufu ki.

* **4:16** Yesayai 9:1-2

⁵ Mano enemirorong tewawa fosa mani esobu ne maifo, weo Allai ambori dohong nunei wesa ki, kariri ne kaiwo arera fo.

⁶ Mano etohong weai paria we enemirorong mesi na Allai urengrea fosa mani, esobu ne maifo, we Allai ambori dohong kariri fi etohong weai nanai wesa ki, amani dohonsa enemirorong mesi kaririai.

⁷ Mano earomio inontarai siai fo mani, esobu ne maifo, weo eaino ambori Allai arosa kontai ki.

⁸ Mano enemirorong mirarebanai fosa, esobu ne maifo, weo ambori ewati Allai ki.

⁹ Mano eha manang we kaiwasao emamuna wawerasa fosa fo mani, esobu ne maifo, weo Allai ambori yoa wesa we ne arikang ki.

¹⁰ Mano kaiwasa enari kangganisa weo enemirorong mesi kariri Allai ne Kaiwone fosa, ea kontai esobu ne maifo, weo Allai mioansa weo eaino eminohi we Seng Allai ne inontaraifosa na ne weMananu rorong fo ne.

¹¹ Mano inontarai eteibera mea, etei kanggani mea funomai, tuti mesodai dadirafea weo meraria yau ne mea mani, mesobu ne maifo.

¹² Mefaraise tuti memararising, weo mesobu fiembaita fuba paria na Waidani. Mefaraise tonanai weo wiwo memeiri mea mesodai dadirafonana kaha, weo mene tarai kariri nabi fafongfa fosa, weo mano enari kanggani mea ninisa ene werengfosa fafongfa enari kanggani nabifosa kontai tonanai kawuru ampa, ampafe finanai deinawiai weo menari ne maifo, mai kariri nabi fafong fosa enari ne maifo.”

Ai tuti sambewarai

¹³ “Mea mani mene tarai toyari aio indawang fi nai we nunei. Masino aifoi meuwai ahang kaha mani, ohoni todoni wori meuwai aha ki? Nana mani wefieai ahang kahaia finanai, mae kabioi terai tuti inontarai etatahari. ¹⁴ Mea kontai mene tarai toyario padamarangno

weo sambewa nunei. Bendario wiatai na wiwoi nuwowongfoi mani todoni kontaio wati pari rai. ¹⁵ Tuti manei wiwo kiai padamarang beia, mayeai yuai babeu beia tebung weduari nai kaha. Mae yuai padamarangfoi ayai sawai parai, ambori sambewa inontarai enayai na munu rorong fosa kiai. ¹⁶ Tonanai kontai weo mea, na metohong toa wau ne tarai toyario padamarang denggararu weo sambewa kaiwasa, ambori inontarai siai ewati mene metohong toaio beng nana mani, etaparanding mene Dai na rorafaisi.”

Yesusi dohong kaiwoariri kariri Hukumi Musai soi fo

¹⁷ “Dohonao meteyo ira ma weo yeiaya Hukumio Musai soi fo tuti Kaiwo nabifosa emadura fo fe. Bereri! Mae ira ma nina mani weo yeinawiaia kasau weo waitawanai kariri fianai aino kaiwo nanai dotu wea foa. ¹⁸ Tarai, imadurai weo mau, weo nunei tuti rorafaisi wiwo wioru kaharai mae hurupi kutu ketui todoni bei kontai ki, na Kaiwo Musai soi fo, wiwo niai kaha, pariao fi dotu wea fo mai kaririai. ¹⁹ Ampafe mandoni dino deiaya hukumio fo bei na Kaiwo Musai soi fo, masino hukumio nani ketui todoni ki, tuti deunau inontarai siai weo ea kontai eteiaya hukumioi kontai tonana mani, ambori atori weo inontarai tewawa pari dine na Allai ne weo Mananu rorong fo. Mae mandoni dino yoa weai, dohong kaririai tuti deunau inontarai siai weo etohong kaririai kontai mani, ambori atori weo inontarai fuba na ne weo Mananu rorong fo ki. ²⁰ Ampafe yeisaharai weo mea, weo wiwo enemirorong mesi sewa mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa kaha mani, todoni kontaio mesuai to Allai ne weo Mananu rorong fo kaha rai.*”

Yesusi deunau kariri kasisoufo

²¹ “Metaramioai ampa kariri fianai aino Allai medurai weo tane werengfosara fo, amani deyo,

* **5:20** Enerorong mesi foi tonana mani, manei sobu te na yoaso Kristusi. * **5:21** Keluaran 20:13

'Memung inontarai funoma fanai,*
mandoni dino miung inontarai
mani ambori sodai aiboifo ria
Allai ki.'

²² Wape ninaia mani imadu mau yeyo, mandoni dino kesisou ne inontarai doroi manei mani, ambori sodai aiboifo ria Allai ki. Tuti mandoni dino deibera ne doroi manei mani, ambori kari to Majelisi Agama fosa we ehutu kaiwo kariri ki. Tuti mandoni dino kesou deibera inontarai siai manei deyo, 'Weingowui' mani, wenani waramipari to Sorohao Adia Rorong foi.

²³ Ampafe masino manei na mea boyo bohong nemu korbani we Allai, wape aromuoai we nemu doroifo enerorong pirahai we wau, ²⁴ nana mani tawingno nemu korbani nani wiatai na mesbao ohong korbani nai foi, mae ro wa weboyari ria nemu doroifo akawuru wo, ambori barabera wau ma we bohong nemu korbanifo we Allai ki.

²⁵ Masino nemu aiteta manei deyo dapa wau to mangkutu kaiwo fosa mani, wiwo musobu mangkutu kaiwo nanisa kaharai mae na rang rabuang kontaio rurai we weboyari riati aha. Bereri mani, tarahai warapa wau to mangkutu kaiwo fosa rai. Tuti tarahai esoa wau to afai mamuna fosa tuti ea mani esoa wau to aitamu rong fo. ²⁶ Tuti aromuaifa: na aitamu rong fo watai paria bai nemu fiwaifo paria kiai fino ro to borieife."†

Kaiwo kariri ohong we wiwing siai fo

²⁷ "Metaramio kaiwo ninai kontai ampa, amani dotu tono:

'Menayai ria wiwing siai fanai.'*

²⁸ Wape ninaia mani imadu we mea mau yeyo, mandoni dino deti wiwing siai manei tuti enerorongfoi dohong we niai riati, nana mani dohong sarawai, amani niai riati kawuru na enerorongfoi ampa. ²⁹ Masino uremu domoya wai wedaya nari sasari mani, ketafatini kobioi weru

wau. Weo nemu taraiwai ne doni aino wedaya nari sasari nani kobioi mani beng sewa weru borarati wape ambori nemu taraiwai sentenang saukaha Soroha rorong foi ne. ³⁰ Tuti masino waramu rufi nai wai wedaya nari sasari mani, ferang kutui tuti kobioia. Weo nanai aino beng sewa borara nemu taraiwai ne doni aino wedaya sasari wai, wape ambori nemu taraiwai sentenang saukaha Soroha rorong foi fo."

Aunau kariri mang dira wiwingfoi

³¹ "Aunaufo weai kontai dotu toninai:

'Mandoni dino dira ne wiwingfoi mani

todoni kontaio niari surati bei kariri dirarifo

tuti dohoni we wiwingfoi.'*

³² Wape ninaifa mani imadu mau yeyo, mandoni dino dira ne wiwingfoi, wape wiwo wiwingfoi dohong sarawai ria mang siai kaha, mayeai wiwingfoi ambori rirau siai aha mani, ne mang dirari foi wedayari dohong sara Sengnei ne Kaiwone masi kariri sasario manei niai ria wiwing siai fo. Tuti mandoni dino dau wiwing nani aha mani dohong sara Sengnei ne Kaiwo tonana fo kontai."

Kaiwo kariri fafora funoma fo

³³ "Metaramioai kontai ampa, kariri kaiwo raminde Allai medurai we tane werengfosara fo, deyo,

'Wiro mefafora funoma fanai.

Mefafora na Sempaisi arongreafo we menari fiea mani,

finanai todoni kontai metohong kaririai.'*

³⁴ Wape ninaia mani imadu we mea mau yeyo, wiwo mefafora fanai. Wiwo mefafora na rorafaisi fanai, weo rorafaisi mani katai Allai minohi naya fine. ³⁵ Tuti dohonao mefafora kontai na nunei fanai, weo nunei mani katai awengfoi doa naya fine. Ete mefafora na Yerusalemi fe, weo Yerusalemi mani, Mananu

† 5:26 Ne maksuti mani toninai: Wiwo Sempaisi dohong aiboi we wau kaharai mae, barabera wau weru sasariwa ahera. * 5:27 Keluaran 20:14 * 5:31 Ulangan 24:1 * 5:33 Imamati 19:12; Bilangan 30:2; Ulangan 23:21

Fuba foi ne bendari dine. ³⁶ Tuti dohonao mefafora na menumiwa fe, weo mano menari tonana ne mea, mene mambiriufea kaha we menari menumirandaungwa kutu boyari kontaio biua ete niuemetang. ³⁷ Ampafe fi meteyoai nani antu mani, memadu terai meteyo, 'Yo,' mae antu kaha mani, memadu meteyo, 'Bireri.' Mae mefafora fanai weo nana mani, Saminseni dino wedaya metohong sasari na tonana ne."

Manei memuna we mea mani wiro memamuna wei ahang fanai

³⁸ "Metaramio kaiwo dotu tonina ne ampa:

'Ureng yiwang ureng,

tuti dereng yiwang dereng.*

³⁹ Wape ninaia mani imadu we mea mau yeyo, masino inontarai kerira manei memuna we mane wau mani, dohonao bapai ahang fe. Tuti manei bioipa taramurei domoya wai mani, bohong taramurei dowe wai kontaia bioipari. ⁴⁰ Tuti manei dapa wau to mangkutu kaiwo fosa we kia nemu ansung boriai wai mani, bohong nemu ansung siai wai wei kontai. ⁴¹ Masino manei dawu wau we wodua fieai ro riati kiro bei mani, ro paria aha kiro boru. ⁴² Manei dedo wau we nemu fiea mani, bohong kaririaia. Tuti dohonao boiaya mano deyo kia fieai ria wau akawuru wori yiwang ahang foi fanai."

Menemiwawu mene aitetafosa

(Lukasi 6:27, 32)

⁴³ "Metarami kaiwo ninai kontai ampa, amani:

'Menemiwawu mene dorofosa mae menemirireu mene aitetafosa.*

⁴⁴ Wape ninaia mani imadu mau yeyo, menemiwawu mene aitetafosa, mewenadi tuti mano enari kanggani mea fosa. ⁴⁵ [Weo na menari tonana ne mani, metohong kariri fio mai we Allai ne arikangne mea metohong kariria fo.] Weo Dai nani dino enewawu mandoni

kontai, doni dohong wofoi sambewa inontarai eharira fosa tuti mano ebeng fosa; tuti dohong metangfoi ming we inontarai enemirorong mesi fosa tuti mano enemirorong mesi kaha fosa kontai. ⁴⁶ Weo masino menemiwawu te mano enemiwawu mea fosa kontai tera mani, fiembaitai fianai aino mesobua ne? Weo mano efanduhi pajaki we Kaisari fosa ahusa we inontarai eharira saine, wape ea kontaio enemiwawu kontai tonana. Ampafe todoni kontaio menemiwawufo fuba sewasa. ⁴⁷ Tuti masino metohong mahikai we mene dorofosa tera mani, fibeng fianai aino menariao sewa kaiwasa bitoya foi ene enarifo ne? Weo kaiwasa na nu siaio etaroanso Allai kaha fosa kontaio enari tonana. Ampafe mea mani, todoni kontaio metohong beng we mene aitetafosa. ⁴⁸ Tonana mani, todoni kontai memasi, mai kariri mene Dai na rorafaisi mesi paria fo."

6

Aunau kariri ohong fi we fata inontarai ene pari fi fosa fo

¹ Yesusi medu aha deyo, "Metanasiau, menari karirio ne bengfo ete ne wetaraifo mani, dohonao menari parai na kaiwasa bitoya foi eurenireafa, we ambori ewati fi menari nanai we efiai mea fanai. Weo menari tonana mani wiro mesobu fiembaitafo ria mene Dai na rorafaisi kaha. ² Ampafe metohong fieai we mefata inontarai ene pari fi fosa mani, dohonao menari kariri inontarai enari fayafayarai fosa we enari finani na kaiwasa bitoya eurenireafa fo fanai, weo ea mani esahu tuti fibeng enari fo ambori kaiwasafoi ewatisa. Weo inontarai nanisa efaraise enari tonanai na munu agama Yahudi fo tuti na rangfo ete na katai kaiwasa bitoya era naya fo, ambori kaiwasafosa etaparandinsa. Mearomiaifa we inontarai tonana nesa esobu ene fiembaitafo na fi enari tonana fo ampa, amani na kaiwasa efaisa tonana fo. ³ Wape mea mani masino

* 5:38 Keluaran 21:24; Imamati 24:20; Ulangan 19:21 * 5:43 Imamati 19:18

metohong fieai we mefata inontarai ene pari fi fosa mani, metohong worawai, dohonao mewarami dowe wai deitawang fi mewarami domoya wai dohona fo fanai. ⁴Todoni kontaio fi metohonai we mefata inontarai ene pari fi fosa naya fo, metohong worawai, ambori mene Dai mano deti fio dadiwa fo biai fi menari tonana fo ki.”

Yesusi deunau kariri tatutang Sempaisi ne
(Lukasi 11:2-4)

⁵ “Masino metutanai we Sempaisi mani, dohonao metutang kariri inontarai enari fayafayarai fosa fanai. Inontarai nanisa etutang Sempaisi mani, enemirorong piraise we era wa etoari na munu agama Yahudi fo tuti na rang borirufu, ambori kaiwasa ewatisa. Mearomioaifa we inontarai nanisa esobu ene fiembaitafo na fi enari tonana fo ampa, amani na kaiwasa efaisa tonana fo. ⁶ Wape meteo metutang Sempaisi mani, mesuai to mene munu rorong fo afui, mehafe mene rahutufu tuti metutang mene Dai wiro ati pari kahai nani. Ambori mene Dai mano deti fi menari worawai nani dohong fiembaitafo we mea. ⁷ Kontai metutang Sempaisi mani dohonao metutawawera kaiwo memadura fo pampang kariri inontarai etaroanso Sempaisi kaha fosa fanai. Weo ea mani enemitituaitai eteyo emadu kaiwo bitoya mani, wedaya Sempaisi taraoai sewa tuti yoa we fi etutang wea fo ki. ⁸ Dohonao mene tarai karirisa fanai, weo fianai aino metutang weai nanai, metutangna kaharai mae Dai deitawanai kawuru ampa. ⁹ Ampafe metutang tonina, ‘Amene Dai Wau na Waidani, Kadono wonomuwai atori we mirarebanai,
¹⁰ Kadono nemu weMananuwa da ma, tuti nemu awiaio etohong kaririai na Waidani wa, ametohong kaririai na nunei kontai.

¹¹ Bohong fiang demoyarai we amea na rahida bonini.

¹² Boiai amene sasari ametohoni nei, kariri amea kontaio ameteiai inontarai ene sarawaio etohonai we amea fo.

¹³ Dohonao tua amea ametohong kariri fi sofao weanggari amea we amenari sasarifo fanai, tuti tawing amea ambori amekaharai weru mano Kerira foi. [Weo Wauno Mananu wemambiriu paria, mano ametato Wau we fitawafa. Antu.]*”

¹⁴ Weo meteiai mano enari sarawai we mea wasa mani, mene Dai na rorafaisi ambori deiai mene sasariwai kontai ki. ¹⁵ Wape wiro meteiai inontarai siai ene sarawai kaha mani, mene Dai kontaio wiro deiai mene sasariwai kaha.”

Aunau kariri wepuasafo

¹⁶ “Meteo mewepuasa mani, dohonao mene tarai kariri inontaraio enari fayafayarai fosa we meuremi to ung fanai. Ea mani etua euremifo tonanai ambori etainawiai we kaiwasafu we inontarai ewepuasa disa. Mearomioaifa we fi enari we inontarai ewatisa tonana fo, finanai wefiembaitai wesa ampa, amani na kaiwasa efaisa tonana fo. ¹⁷ Wape mea mewepuasa mani meruai meuremiwa tuti merari menuiwa, ¹⁸ ambori manei wiro deitawang mea we mewepuasa wa fanai. Mae mene Dai na rorafaisi mano wiro ati pari kahai foi andi deitawanafu. Tuti Daio deitawang fio dadiwa fo nani ambori dohong fiembaitafo we mea ki.”

Ra na Waidani

¹⁹ “Wiro mefanduhi ra na nunei karerai we mea fanai, weo ra nani ambori wohere dani, raima soi, tuti mananapi era ma etotafi ambori ehamananai. ²⁰ Mae mefanduhi te ra na Waidani, weo na Waidani wohere dani kahai, raima soi kahai, tuti mananapi era wa etotafi ambori ehamananai kaha. ²¹ Weo na doni mene rafoi wiatai naya mani, na

* **6:13** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

nanai kontai menemirorongwai niayai nai.”

Padamarang we tane tarai
(Lukasi 11:34-36)

²² “Tauremine mani wepadamarang we tane tarainei.† Ampafe masino meuremiwa mamarampoti mani, mene taraiwai sentenang dan-sairai. ²³ Mae meuremiwa fayou mani, mene taraiwai memantiti sentenang kontai. Ampafe masino sambewaraio nayai na mea wa mamantitia mani, memamantitia tuti ne mamantitifo sewa aha.

²⁴ Wiro inontarai manei wewoming we mananu mandu kaha. Weo nana mani ambori enewawu manei mae enerireu mano wei foi ki. Ete niari kariri manei ne kaiwofo mae kiobu tarang we mano wei foi nengfo ki. Tonanai kontaifa we mea, wiro mewewoming we Seng Allai tuti mewewoming we doi ruhia kaha.”

Mearomikuayai kariri fio ambori da aha ma fo fanai
(Lukasi 12:22-31)

²⁵ “Ampafe yeikaririai we mea yeyo, dohonao mearomikuayai we meminohi toa wa fe, amani kariri fianai aino metang fo tuti metunung fo fanai. Tuti wiro mearomikuayai we mene taraiwai fanai kariri fianai aino mesansungna wa fe. Weo mene ansengwai mani dedai sewa fiang tuti mene taraiwai dedai sewa ansungno mesansungna fo. ²⁶ Mewati kariri romufosa. Wiro etanang fi kahai, eteting fi kahai, tuti efanduhi fiang na munu etainunung fi naya fea kaha. Tonanai ki wape mene Dai na rorafaisi meinenang ene fiangfo wesa. Mea mani metadai sewa romufosa. ²⁷ Na mea kiai mandoni dino na ne arohuayai we minohi toa fo, wemambiriu we yabi ne ansengfoia deuroi kuteai aha ne?

²⁸ Tuti we fiani mearomikuayai we fi mesansungna fo wei ne? Mewati kariri kununumifo we ne weainarifo. Ainari nani wiro dohong fi kaha, tuti sungfi kaha,

wape Seng Allai niariri mahikai.

²⁹ Wape yeisaharai we mea mau, Mananu Salomoi kontaio ne ra bitoya tonanai, wape ansung sensungna fo kontaio wiro wea mehikai kariri ainarifo nani kaha. ³⁰ Ninoio weainaria denteng nani, rahida nini sifu wape aha mani ferami aha we nunumi. Tonanai wape Allai miani mehikai paria. Nana mani, mano meroasoai turura kaha ne mea, ambori Allai sensung mea kontai ki.

³¹ Ampafe dohonao mearomikuayai tuti memadu meteyo, ‘Fianai aino ambori ametang ne?’ ete ‘Fianai aino ambori ametunung ne?’ Tuti, ‘Fianai aino ambori amesansungna ne?’ ³² Weo, fi tonana ne, inontarai mano etaroanso Sempaisi kaha fo ansaino erurai esera wea ne. Wape mea mani, mene Dai na rorafaisi deitawanai ampa we fi tonana ne metohong weai paria. ³³ Wape mesera fafong we Allai ne weMananufo tuti we menemirorong mesi toyari ne dawiafo. Nanaia mani fi metohong weai nanai ambori Allai dohonai kontai ki. ³⁴ Ampafe wiro mearomikuayai we fianai aino ambori mesobuai na rahida sua ahang foi fanai. Weo dadirao rahida bonini demoyarai we rahida bonini, wiro aromikuayai we rahida sua ahang foi fanai.”

7

Metinggai inontarai funoma fanai
(Lukasi 6:37-42)

¹ “Wiro metinggai funong inontarai fanai ambori Seng Allai kontai wiro kiutu kaiwo kariri mea kaha.

² Weo fianai aino metinggairai we inontarai siai fo, ambori Allai kiutu kaiwo kariri mea nai kontai ki. Tuti mene metitua inontarai siai na metinggaisa nana fo, Allai yu we titua mea nayai kontai ki.

³ We fianie ai nukahai niayai na mene doroifo urengfo mewati pari, mae airape niayai na meuremiwai mewatioi kahai nina? ⁴ Todoni fino

† 6:22 Tauremine mani kaiwo netaweai weo tanumianinune, tuti Kristusi andi dohoni sambewarai.

metei we mene doroifosa meteyo, 'Doroie, ro ma ikabi ai nukahai niayai na uremuwai wo,' wape airape niayai pampang na meuremuwa wiro mewatioi we mehabioi kaha. ⁵ Inontarai menari fayafayarai ne meai ne, mehabio airape niayai na meuremiwa akawuru wo, ambori mewatipa ai nukahai niayai na mene doroifoi urengfo we mehabioai werui fe."

Metohong Sempaisi ne fi mararebanai dohonai we meara fo funomai we inontarai eharirao eteika herawa fosa fanai

⁶ "Wiro metohongno fio mararebana fo we fiawerafosa fanai, weo nana mani etaraberasa eharari mea aha. Tuti wiro mehabi mene mutiarafa we fiaifosa fanai, weo nana mani ambori etaraberasa etaha titawanai aha."

Tatutang we Allai, tasera wei, tuti taboi ne rahutufo pampang

(Lukasi 11:9-13)

⁷ "Metutang weai ambori ohonai ki; mesera weai ambori mesobuai ki; meboi rahutufo ambori fai we mea ki. ⁸ Weo mano etutangna fosa ambori ohonai wesa ki; mano esera wea fosa ambori esobuai ki; tuti mano eboi rahutu fosa ambori fai wesa ki.

⁹ Na mea kiai, mandoni dino ne arikangfoi dutang we roti mani dohong kamiei wei ne? ¹⁰ Ete dutang we diang mani dohong tawai wei ne? ¹¹ Ampafe mea mewarami aipaya tonanai ki, wape mewaitawang metohong ne bengfo we mene arikangfosa. Nana mani mene Dai na Waidani ne dohonafo sewa weru mea aha. I ambori dohongno ne beng sewa fo we mano etutani fosa ki.

¹² Na fifiani kontaio, menari sua inontarai siai fosa, mai kariri metawi weai we ea kontai enari we mea fo. Weo Hukumi Musai soi fo tuti aunau nabifosa etaunauwa fo, weneung naya finanai."

Rahutu wetarai fo

¹³ "Mesera we mesuai to Allai ne Mananu rorong fo mani, merurai we mesuai na rahutu dadira fo. Weo rahutu tuti rang to ne karirafa mani tirera tuti fiabai, tuti kaiwasa bitoya esuai nai. ¹⁴ Mae rahutu tuti rang to numainufo mani ketui tuti dedira, tuti inontarai maneiru teai ansaino esobua ne."

Anansiau we nabi tarai kaha fosa

¹⁵ "Metanansiau we nabi tarai kaha era we mea ma fosa. Ea mani, enari we inontarai eroaso yau tuti enemirorong denteng toyari domba, wape tarai we ea mani ene tarai toyari serigalao* memuna. ¹⁶ Ampafe metaroansosa terai na fianai aino enari fo. Ne tarai kariri aibongfo, amani wai sirarami nei wiro webong angguri kahai tuti boburainei wiro webong andori kaha. ¹⁷ Tonanai kontai we ai koi denteng foi mani, ne bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani ne bongfoi kerira. ¹⁸ Todoni kontaio, ai koi denteng foi wiro ne bongfoi kerira kaha, ete ai koi kerira foi mani wiro ne bongfoi denteng kaha. ¹⁹ Mae ai koio ne bongfoi denteng kaha foi, todoni kontaio robani tuti kabioi to adiafoi. ²⁰ Ne tarai kariri aifo we aroansoi na ne bongfoi, tonanai kontai we nabi tarai kahai nanisa ambori metaroansosa na fianai aino enari fo.

²¹ Wiro mano sahu we Yau deyo, 'Sengwa Wau, Sengwa Wau!' andino ambori suai to Allai ne we Mananufu na Waidani ne kaha, manta mano dohong kariri Dai na Waidani ne awiafo tera foi. ²² Na rahida Allai kiutu kaiwo nai foi kaiwasa bitoya ambori emadu we yau eteyo, 'Sengne Waune! Raminde nanai na wonomune ametairiri Allai ne Kaiwone toyari nabi fafong fosa etairiria fo, na wonomune ametata inggira bitoya nai, tuti na wonomune amenari fitantuma bitoya kontai nai mae?' ²³ Wape rahida bonani ambori imadu parai wesa aha yeyo, 'Wiro yeroang

* **7:15** Serigalanei mani andowa ahumi kaha. Ne tarai toyari fiawera, wape fiabai tuti memuna sewa. Era esera we etang andowa siai, tuti etang inontarai Yahudi fosa ene fiahung domba kontai. Yahudifosa ematai serigala fosa paria.

mea na ea kaha, inontarai mano menari fi karira ne mea, mera weru arohureane.’ ”

Fiyiwansoai kariri inontarai mandu unari munu
(Lukasi 6:47-49)

²⁴ “Ampafe mano tarao nehu kaiwofe ninai kiai tuti dohong kaririai na mai foi mani, ne tarai toyari inontarai sewai niari ne munu doa na kamamieia mutu. ²⁵ Ampafe rahida bo metangfoi miung, foafoi dautai tuti dedukafoi bia fo mani, wiwo munufoi tibari kaha, weo sau tawang diri neungfoi na kamamieia mutu fefe. ²⁶ Mae mano tarao nehu kaiwone, wape dohong kariria kaha foi mani, ne tarai toyari inontarai webonggoi foi, i biaung ne munufoi dohoni wiatai sawwai arora na ninu-ang nuwowongfo. ²⁷ Ampafe rahida bo metangfoi miung, foafoi dautai tuti dedukafoi bia tete munufoi mani, ambori sobariri. Tuti ne aikahiafoi kerirawa kiai aha.”

²⁸ Yesusi medua kai nana fo, kaiwasa bitoya etoari na nana fosa epapuhung paria we deunau toa fo. ²⁹ Weo Yesusi deunau kariri mano wemambiriu paria we deunau tonana, wiwo deunau toyari kaiwo batangno ene mantaunau Kaiwo Musai soi fosa emadura fo kaha.

8

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng

(Markusi 1:40-44; Lukasi 5:12-16)

¹ Yesusi biari na wiwoifo meufo, kaiwasa bitoya paria era riati. ² Na nanai inontarai meninang kusta manei da wei ma,* tuti disangkapao awebukafo na awerengfo mae medu wei deyo, “Daie, wau wemambiriu ne, maya mani, nari yau yenteng weru nehu maninangnei.”

³ Ainanaya Yesusi suba warangfoa wa sawwi tuti medu wei deyo, “Yo, imaya. Bonteng to!” Tاتفang kutu nanai kontai maninang kusta foi niai werui tuti dentengna.

⁴ Ainanaya Yesusi medu wei aha deyo, “Aromuoai! Wiwo boiriri fi inari ninai weo inontarai siai manei fanai, mae ro to imamifoia tuti butani we deti kariri nemu taraiwai we bontengna wa. Mayeai bohong korbanifeai we Allai we nemu bontengna wa kariri fianai aino Musai soia fo. Nana mani deinawiai we kaiwasa bitoya foi we bonteng ampa.”

Inontarai fuba yu rai mamuna fosa manei ne yoasofo fuba

(Lukasi 7:1-10; Yohanesi 4:46-53)

⁵ Rahida bo Yesusi da wa suai to bendari Kapernaumi fo, inontarai Yahudi kaha manei, i mani inontarai fuba yu rai mamuna Roma fosa manei dine, da wei ma, dutani deyo, ⁶ “Daie, fata yau wo, nehu womingfoi meninangnao fiaya, wiatai na nehu munufoi tuti sodai dadira paria.” ⁷ Yesusi yoa wei deyo, “Yo ambori ira wa inariri denteng ki.”

⁸ Manamo inontarai fo yoa wei deyo, “Daie roa fanai, weo imai we yemang we wau na nehu munufoi kaha. Ampafe modu kaiwofeai na waroi teraia, nana mani nehu womingfoi ambori denteng kaririai ki. ⁹ Weo yau kontai nehu fuba isomi wei manei, tuti iru afai mamuna fea kontai. Ampafe imadu we manei yeyo, ‘Ro,’ nana mani da kaririai, tuti imadu we manei aha yeyo, ‘Ro ma,’ nana mani da kaririai ma. Ete we nehu mangfatafoi yeyo, ‘Nari fininai,’ nana mani niari kaririai. Yeitawanai we Dai Wau tonanai kontai. Fiani aino boyoa mani, kariria rai.”

¹⁰ Yesusi tarao rai mamuna fuba foi medu tonanafo pepuhung paria. Ainanaya medu we mano erariati fosa deyo, “Kei! Inontarai nini andiarana ne. Na inontarai Israeli nesa kiai wiwo iwati manei yoaso yau ne fuba kariri tonina kaharai. ¹¹ Yeisaharai we mea yeyo, kaiwasa bitoya ambori era na katai doni kontai na rea diru foi tuti rea aha foi ma, efanduhisa ria Abrahami, Isaki tuti Yakupi we etohong muniara na

* **8:2** Fimaninang kusta nei mani kerira paria tuti mawa soiri we inontarai siai. Nanai wedaya mano meninang foi ketai waroi weru kaiwasafoi tuti da funoma kaha.

Allai ne weMananufu ki. ¹² Wape inontarai mano katai wemananu nani eneni fosa†, ambori Allai sosa to boriei weru ne weMananufu to katai memantiti foi. Na wanai ambori esodai ne karirafu tuti esaia etamirai paria.” ¹³ Ainanaya Yesusi medu we rai mamuna foi deyo, “Barabera waua, we fianai aino roasoai nanai kaririai ampa.” Na tatofang kutu nanai kontai ne womingfoi dengna.

Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng

(Markusi 1:29-34; Lukasi 4:38-41)

¹⁴ Yesusi da wa sobu Petrusi ne munufoi fo, detio Petrusi niong wiwini we meninang rirora wiatai na ne fatafoi. ¹⁵ Ampafe Yesusi warawa yu na warangfo, na tatofang kutu nanai kontaio maninangfoi niai weruria. Mayeai wiwingfoi doari ayai wesarawiri we Yesusi.

¹⁶ Wofoi sawaia de weayewia nanai, kaiwasa eha ene inontarai inggira dohonsa bitoya we Yesusi ma. Tuti na kaiwo rabuang boyari kawuru mae Yesusi data inggirafu kiai tuti niari kaiwasa emaninang wei fosa kiai ebeng. ¹⁷ Fianai aino Yesusi niari nanai, mai kariri fio nabi Yesayai meduraia fo deyo, “Andino sodua tane tafanahangfe ne, tuti sodua tane maninangfi ne.”*

Todoni ra ria Yesusi fo

(Lukasi 9:57-62)

¹⁸ Yesusi deti kaiwasa bitoya paria era ma etoawariri, ampafe medu we ne inontarai ewesuraya mandu fosa demisa we etafai to ruru eneung doweifo. ¹⁹ Mayeai mantau nau Kaiwo Musai soi fo manei da wei ma, medu wei deyo, “Dai Mantauaune waune, yeo ira ria wau to katai bodoni kontaio dino ro oa fo.” ²⁰ Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Wintumang kamirei rorong nei ne kamirei we wiatai nai, tuti romunei kiai kontaio ne aisangging. Wape Kaisung Inontarai nei ne pari katai we wiatai nayai.”

²¹ Ainanaya Yesusi ne inontarai da riati manei kontai deyo, “Daie, boiai yau ira wa kio dai mireha isarai akawuru wo.” ²² Manamo Yesusi deyo, “Ro ria yau, mae tua mano eroaso yau kaha fosa we esarai mano emarareha fosa ki.”

Yesusi deikutu dedukafoi mering

(Markusi 4:35-41; Lukasi 8:22-25)

²³ Mayeai Yesusi dautai tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa to wafufoi, ainanaya etafai to ruru eneung bo doweifoia. ²⁴ Etafaia mairabuang mayeai dedukafoi bia tantuma na rurufufoi, andeisafufoi dipuo wafufoi tuti dutuwia adareti etaisui. Wape Yesusi wiata dena na wa rorongfo. ²⁵ Ampafe ne inontaraifosa era wafufoi ebauni eteyo, “Daie, boari miai fata tata wo, tanai rai.”

²⁶ Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, “We fianie mematai nina? Todonie meroaso kaha nina?” Mayeai Yesusi doari ayai deikutu wanangfoi tuti andeisafufoi, ainanaya rurufufoi mering na tantumara.

²⁷ Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa epapuhung paria we fitantuma nanai. Ampafe emadu wawerasa eteyo, “Inontarai nini mani mandoni dine, donio sua wanangnei tuti andeisaneini mani mering kaririai nina?”

Yesusi niari inontarai manduo inggira dohong suru fo suru ubeng

(Markusi 5:1-20; Lukasi 8:26-39)

²⁸ Etafaia sobu ruru eneung doweifo na Gadara nanai, inontarai inggira dohong suru mandu ura na fafofo we Yesusi ma. Inontaraifosu suru umamuna paria, ampafe manei wiro wemambiriu we da kefang suru kaha. ²⁹ Ura mae usahu ureyo, “Allai ne Kaisungne waune boyo nari auru tofino? Wiro rahidane mai kaharai mae, boyo ro ma we ru aiboio auru mung kanggani auru finina e?”

³⁰ Waroi weru katai nani kahai mae, fiari rabuang bei enaya esung na nanai. ³¹ Ampafe inggirafosa etutang

† **8:12** Nana mani, mano paria nanai Allai sahusa we ne inontarai disa fosa, amani inontarai Yahudi fosa. * **8:17** Yesayai 53:4

Yesusi paria eteyo, “Boyo bata amea to boriei mani, bemi amea amesuai to fino fiaf rabuangfoia.”

³² Ainanaya Yesusi demisa, deyo, “Mera weruaia!” Ampafe inggirafosa era to boriei tuti esuai na fiaf rabuangfoi. Ainanaya fiafosa emito beyaria esea na katai kenataterafoi to rurufoi aweu tuti emarareha naya.

³³ Mano ewaitawang wedua fiaf fosa emito to bendarifoia, eteisharai kariri fianai aino ewatioai kai nanai we kaiwasafoi tuti kariri fianai aino inontarai mandu inggira dohong suru fo suru usodaira fo.

³⁴ Ampafe kaiwasa fuba na bendari fosa emito we Yesusia. Ewatiao mani etanggoari paria we da weru ene kataifoi.

9

Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng

(Markusi 2:1-12; Lukasi 5:17-26)

¹ Mayeai Yesusi dautai to wa etafai nai foi ayai, ainanaya etaraberasa etafai to ruru eneung dowei foi aha, amani to ne bendarifoi ahawaru.

² Na wanai inontarai manea eha inontarai fiaya wiatai na andaung wowongfo we Yesusi ma. Yesusi detio enari tonanafo deitawanai we eroasofo fuba paria, ampafe medu we inontarai fiaya foi deyo, “Kaisungne waune, tawang enemurorongwaia mitu. Yeiai nemu sasarifi ampa.”

³ Ampafe mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teaio enayai na nanai fosa esaimumung wawerasa eteyo, “Inontarai nini deibera Seng Allai.”

⁴ Wape Yesusi deitawang enemirorongfoi, ampafe medu wesa deyo, “We fianie menemitituai fi karira na menemirorongwai nina?” ⁵ Doni aino mawa ne: imadu yeyo, ‘Yeiai nemu sasarifi ampa,’ ete yeyo, ‘Boabari wau, ka nemu andaungwai, tuti roa?’ ⁶ Wape yeinawiai we mea, na yohong inontarainei denteng tonina ne, ambori mewartawanai weo na nunei ninai, Kaisung Inontarai nei andino ne mambiriu we deiai sasari

fine.” Ainanaya Yesusi medu we inontarai fiaya foi deyo, “Boabari wau, ruai nemu andaungwai, ro to nemu munufoia.” ⁷ Ainanaya inontarai fo doabariri tuti daraberahi to ne munufoia.

⁸ Kaiwasa bitoya foi ewati fi kawariai nana fo ematai paria tuti etaparanding Allai eteyo, “Allai ne mambiriufo fuba paria! Tuti dohong ne mambiriu nanai we inontarainesa kawuru ampa.”

Yesusi sahu Matiusi we dariati (Markusi 2:13-17; Lukasi 5:27-32)

⁹ Mayeai Yesusi da weru katai nani. Da wa mani detio inontarai fianduhi doi pajaki we parenta Kaisari fo manei wonong fino Matiusi, minohi na muni pajaki foi. Yesusi medu weia deyo, “Ro ria yau.” Anseung ahang kahai mae Matiusi doabariri tuti da ria Yesusi.

¹⁰ Yesusi da wa minohi dampi na Matiusi ne munufoi nanai, inontarai efanduhi pajaki we parenta Kaisari fo efau tuti inontarai kaiwasa bitoya foi esahusa we inontarai ewesasari fosa, era wa ewatai etampi ria Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa. ¹¹ Inontarai eweFarisi maneiru ewati finanafo, etutang bera Yesusi ne inontarai dirisa fosa eteyo, “We fianie mene mantau-naufoi dampi ruhiai ria inontarai efanduhi pajaki we parenta Kaisari foi tuti inontarai ewesasari fosa ninai?”

¹² Yesusi tarao etutang tonanafo, yoa wesa deyo, “Inontarai etanteng nesa mani etohong we mangarawangnei kaha, mae mano emanang fosa. ¹³ Ampafe mera wa menemitituai sauarai kariri kaiwo rabuang dotu na Kaiwofoi tonina ne:

‘Wiro yawi we inontarai etohong korbani fiahung we yau kaha, mae fi yawi pari wea fo mani, earomio inontarai siai.’*

Weo wiro ira ma we isahu inontarai emararebana fosa kaha, mae ira we isahu inontarai sasari fosa.”

* 9:13 Hosea 6:6

Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno Yahudi ene agamafo wiro adoangruhia fanai

(Markusi 2:18-22; Lukasi 5:33-39)

¹⁴ Mayeai Yohanesi mano webapitisi kaiwasa foi ne inontarai erariati fosa, era ma emadu we Yesusi eteyo, “Todoni fino, amea tuti inontarai eweFarisi nesa amewepuasa, wape nemu inontarai eraria wau nesa bireri nina?”

¹⁵ Yesusi yoa wesa deyo, “Tofino! Ne tarai kariri mandirau mang foi tuti ne inontarai wenotisa to ne muniara mandirau foi. Na rahida mandirau mang foi minohi riasa nanai enemirorongfoi fituaya rai e? Wape rahida we mandiraufoi niayai na nanai riasa ahang kaha foi ambori da ma ki, rabuang bonani dino ambori ewepuasa ki. [Tonanai kontai, nina mani inayai riasa ampafe ewepuasa kaha, wape rahidao ambori ira werusa foi da ma ki, rahida nanai aino ewepuasa ki.]

¹⁶ Manei ne ansung mammo feai tai mani wiro dawa kobuai na ireu aburung waworu fea kaha, weo nana mani ireu aburung waworu fo yabi we ansungfo ambori ansung mammo fo mayabu fo fuba aha. ¹⁷ Tonanai kontai we angguri waworu nei mani, wiro ariri to aderi sapi rerawa memo bei kaha, weo angguri weworu foi ambori wiwua wedaya aderi sapi rerawa memo foi tei. Nana mani anggurifo tibatar, aderi sapi rerawa foi kerirawa. Wape angguri weworu foi ariri tono aderi sapi rerawa weworu bei kontai, ambori aderi sapi rerawa foi tuti anggurifoi ubeng ruhiai.”*

Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng, tuti wiwingno denteng aha na warang disangso Yesusi

(Markusi 5:21-43; Lukasi 8:40-56)

¹⁸ Yesusi doa medu we Yohanesi ne inontarai erariati fosa tonanarai mae, inontarai wenunggamiei we munu agama Yahudi na kataifo

da wei ma.* Disangkapa awebuka na awerengfo, tuti medu deyo, “Nehu kamitungfoi arahio mireha. Wape yutang we wau roa ruai waramuwara wa sauwi ambori suwi aha.” ¹⁹ Ainanaya Yesusi doabariri da riatia, tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era kontai.

²⁰ Na rang rabuang, wiwing manei da ria Yesusi na kurufuifo, wiwing nani meninangno rika defairi tuti maninangfoi sodairi defuina suraya boru ampa. Da kefang Yesusia warangfoi disangso ne ansung awerengfo. ²¹ Weo enetituitai deyo, “Warahunei disangso ne ansungfo terai ki, ambori yenteng ki.” ²² Na kutu warangfo disangso Yesusi ne ansungfo nanai, kiaberahi deti we wiwingfoi tuti medu wei deyo, “Kamitungne waune, tawang enemurorongwaia mitu, weo nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa.” Na kutu nanai kontai wiwingfoi denteng.

²³ Mayeai Yesusi da wa sobu mano wenunggamiei we munu agama foi ne munufoia, na nanai deti inontarai ebui suling fosa tuti kaiwasa esai rayai fosa. ²⁴ Medu wesa deyo, “Mera to boriaia mehai, weo kamitungnei wiro mireha kaha, manta dena.” Ampafe emarari Yesusi paria. ²⁵ Data kaiwasa bitoya foi era to boriaia, mayeai Yesusi suai to rorong arikangfoi wiatai nai foi afui tuti yu na warangfo, na kutu nanai kontai kamitungfoi suwi aha. ²⁶ Kaiwo kariri fitantuma Yesusi niari nanai defai wari nufai sentenang.

Yesusi niari inontarai manduo uremifafa fo suru uwati

²⁷ Ainanaya Yesusi da weru munu nani fai. Da wa rang rabuang mani, inontarai uremifafa mandu ura riati mae usahu ureyo, “Dauti ne Kaisungwa wau, aromuo auru!”† ²⁸ Yesusi suai to munu rorongfo

* **9:17** Yesusi deiriri fyiwansoai toninai weo deunau weo ne kaiwo aunau waworu fo wiro mai kariri Yahudi ene koang agama fo kaha. * **9:18** Markusi 5:22; Lukasi 8:41 † **9:27** Dauti Ne Kaisung mani, wangno fiabai we Mananu Mamparirio Allai dererai na ne Kaiwo fafong fo.

ampafe ura wei awafui, ainanaya dutang suru deyo, “Muroasoai we inari muru mani muranteng rai e?” Ampafe uroa ureyo, “Yo, Daie, auroasoai.”²⁹ Ainanaya Yesusi waratawang uremifo tuti medu deyo, “Kariri muroasoawa finanai kawariai kaririaia.”³⁰ Mayea mani uremifo tabau uwati nayai. Ainanaya Yesusi deretawang suru na tapapa we ambori urairiri finanai we manei fanai.³¹ Wape ura wa mani uwuwu Yesusi na katai nani sentenang.

Yesusi niari wetarang pararo manei tarang saha

³² Ainanaya inontaraifo suru ura wa mae inontarai manea eha weborotamu inggira dohoni manei we Yesusia.³³ Ainanaya Yesusi data inggirafoi weruri. Na tatofang kutu nanai kontai medu nari aha. Ampefe kaiwasa bitoya fosa epapuhing paria, tuti emadu eteyo, “Wiro fitantuma nina tawatioai na nu Israeli nei kaharai.”

³⁴ Wape Farisifosa emadu wawerasa eteyo, “Na mambiriu sobuai ria inggirafosa ene mano wnunggamiai foi data inggirafosa nina.”

Yesusi aro kaiwasafai tuti medu kariri mano erufi we Sempaisi fosa we wiro efau etamoyara kaha

³⁵ Ainanaya Yesusi da wariyai deunau na munu agama Yahudi na bendari tuti munue nanaia kai. Deiriri Kaiwo Mahikai fo kariri Seng Allai da weMananu ma fo. Kontai niari kaiwasa esodai maninang bodoni kontai fosa ebeng aha.³⁶ Yesusi deti kaiwasa bitoya foi nanai arosa paria, weo enemirorong fituayai tuti emararosung, ene tarai toyario domba ene pari mantahung.³⁷ Ainanaya medu we ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo, “Aibong etini foi bitoya, wape mano etetini fosa efau kaha,‡

³⁸ ampefe metutanai we mano wnunggamiai we fi etini foi ambori denatu mangfata efau we eteting aibongfo.”

10

Yesusi diri inontarai suraya mandu erariati

(Markusi 3:13-19; Lukasi 6:12-16)

¹ Rahida bei Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa efan-duhisa. Ainanaya dohong mambiriu wesa, we etata nuaninu kerira tuti enari mano emaninang fosa ebeng weru maninang esodairi foi tuti weru efanahangfo.

² Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu dirisa we rasuli* fosa mani ewonomi finina:

reantenang mani Simoni (mano sahu we Petrusi foi),

Andareasi (Simoni ne tahatuifoi),

Yakobusi (Zebedeusi ne kaisungfoi),

Yohanesi (Yakobusi ne tahatuifoi),

³ Filipusi,

Bartolomasi,

Tomasi,

Matiusi (mano fianduhi pajaki foi),

Yakobusi (mano Alfiusi ne kaisungfoi),

Tadeusi,

⁴ Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa etoa siai weru Romafosa),

Yudas Iskariotio (mano ambori de-wayang Yesusi foi).

Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa era ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo

(Markusi 6:7-13; Lukasi 9:1-6)

⁵ Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa tuti deretawansa deyo, “Mera to katai inontarai Yahudi kaha fosa eminohi naya wa fanai, tuti wiro mesuai to bendari inontarai Samaria fosa fanai.⁶ Wape mera we domba enai fosa, nana mani inontarai Israelisa.⁷ Meteisaharai wesa weo Allai ne weMananufe kefang ampa.

‡ 9:37 Ne maksuti mani, inontarai mano ete etarami Kaiwo Mahikai ne efau paria, manamo manoe tairiri kaiwofo wesa etamoyara kaha. * 10:2 Amani Inong Anatu na Sempaisi saine.

⁸ Menari inontarai emaninang etanteng, metuwi inontarai emarareha fosa esuwi aha, menari inontarai esobu fimaninang kusta fosa ebeng, tuti metata nuaninu kerira fo. Mambiriuo mesobuai tonana fo yohonai arora we mea, ampafe mea kontai menari tonanai arora we inontarai siai kontai. ⁹ Mera mani, dohona meha doi emasi, doi peraki, ete doi tambaga fea fe. ¹⁰ Dohonao meha rotangfeai ria mea na mene rangorong wa fanai, meha ansung beru fanai, sapatu, tuti aitatohi fanai, weo mano erufi nesa mani, todoni kontaitaio esobu fio etohong wea fo ria mano erufi wesa fosa.

¹¹ Ampefe mera sobu bendari ete munuefea mani, mesera we inontarai mei we demang we mea tonanafo manei, ambori meminohi riati paria sobu mera nariai aha. ¹² Mera wa mesuai to munu nani mani, meteyo, 'Kadeo Sengnei mioang mea.' ¹³ Inontarai mano ne munufoi nani demang we mea mani, mahikai moanai metohonai nanai nayai worusa. Wape efaraise we etamang we mea kaha mani, mene mahikai moanaio metohonai tonana fo tawera we mea nariai aha ma. ¹⁴ Tuti na munue ete na bendarifo manea etamang we mea kaha ete emaya we etaramio mene kaiwofo kaha mani, mera werusa tuti mehafa titai kangganangfo weru meawemiwa. ¹⁵ Mearomioaifa, weo rahida Seng Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, inontarai na bendari Sodomu tuti Gomora fosa, aiboi dohonai wesa fo sayayai sewa aiboi dohonai we mano wiro etamang we mea kahai nani sa fo."

Yesusi deretawang ne inontarai suraya mandu fosa kariri dadira ambori esodaira fo we etairiri wonongfe fo

¹⁶ "Metarami fininai; yemi mea mera we mewuwu wonohunei fo, mene tarai toyari domba enayai

rahang serigala rabuang; ampefe mesawai toyari tawai tuti menemirorong mesi toyari muntung. ¹⁷ Tuti metanansiau weduarai, weo ambori inontarai etafu mea tuti eha mea to Majelisi Agama fosara ambori eruba mea na wai na ene munu agama Yahudi fo ki.† ¹⁸ Tuti ambori eha mea tono mano ewewafonia fosa tuti mananufosa euremireafo, weo mea mani inontarai meraria yau di mea fefe. Nanaifa mani, metairiri Kaiwo Mahikai kariri yau fo we ea tuti weo inontarai etaroang Allai kaha fosa. ¹⁹ Wape eha mea we etutang bera mea mani dohona mearomikuai we fiani aino memadura wa fe, ete todoni memadufo fe. Weo kaiwo fianai aino ambori memadurai na rabuang bonani fo Allai dohonai we mea we memadurai ki. ²⁰ Weo na tonanafo wiro meaino memadufo kaha, mae Dai Allai Nuaninufoi andino medu na mea ne.

²¹⁻²² Rahidafo da ma mani, inontarainesia kiai ambori enemirireu mea weo mea mani inontarai meraria yau di mea fefe. Ambori inontarai etawayang ene doroi tera fosa we mano emunsa fosa ki, weo eraria yau fefe. Tuti wawa manei dewayang ne arikangfoi ki weo arikangfoi daria yau, kontai arikangfosa manea ambori etapa etamami einami fosa tuti etawayansa we ene aitetafosa ambori emungsa ki. Wape mandoni dino kikatawanai paria sobu werea naya fo mani, ambori kiaharai weru ne dadirafo ki.

²³ Ampefe inontarai enari kanggani mea na bendarifea mani mera to bendari siai feai aha. Yeisaharai we mea, wiro mera maino bendari na nu Israeli foa kai kaharai mae Kaisung Inontarai nei da kawuru ma ne.

²⁴ Inontarai sobu aunau nei wiro fiabai sewa ne mantaunaunei kaha. Tuti mangfatanei wiro fiabai sewa ne mananunei kaha. ²⁵ Mano sobu aunau foi ne tarai kariri ne mantau-naufoi mani demoyara to, tuti womingfoi ne tarai kariri ne mano yufi

† **10:17** Majelisi Agama fosa tuti Yahudi enefonia fosa wiro eroaso Yesusi we Mananu Mampariri fo kaha tuti etapa mano ewuwui tonana fosa. ‡ **10:25** Barsebuli mani, Saminseni wowong siai feai aine.

wei foia mani demoyara to. Mea mani mene Seng di Yau. Ampafe masino esahu Yau we iweBarsebuli‡ nana mani eteikanggani mea sewa aha.”

Mematai Seng Allai, wiro mematai inontarai fanai
(Lukasi 12:2-7)

²⁶ “Dohona mematai inontarai tonana nesa fanai. Weo fio adiwara ne kiai ambori atioai ki, tuti fio ohonai we kaiwo werorong fo kiai kontai ambori tarami parai ki. ²⁷ Kaiwo imadurai we mea na dirufo, kaiwo nanai memadurai na rahidafo aha, tuti ne isaimumunai to metaramiwa, kaiwo nanai mesahututirai na kaiwasa bitoya foi aha. ²⁸ Tuti dohona mematai inontaraife weo emung tane tarainei, wape ene pari mambiriu we emung tanumianinunei. Mae memataiti dino Allai, weo I mani wemambiriu we miung tane tarainei tuti tanumianinunei na Soroha rorong foi ne. ²⁹ Romu sinsumiri mandu mani awayang suru we doi seni bei, wape manei wiro sau funomai to kahofa nuwowongfo meu na boriei weru Dai ne dawiafo kaha. ³⁰ Menumirandaungwai kiai kontai detori sentenang. ³¹ Ampefe mematai fanai, weo mea mani metadai sewa romu sinsumirinesa.”

Meroa tuti Kristusi na kaiwasa bitoya euremireafo
(Lukasi 12:8-10)

³² “Inontarai mandoni dino yoa na kaiwasa bitoya euremireafo we daria yau mani, yau kontai iroa wei na Dai Allai na rorafaisi urengreafo. ³³ Wape mandoni dino fefora na kaiwasa bitoya euremireafoa we daria yau kaha, nana mani yau kontai ifaforai we Dai Allai na rorafaisi urengreafo.”

Yesusi ne da ma fo wedaya manea erariati mae manea siai etapai na tapapa

³⁴ “Dohona meteitarahio ira ma ninai ika mai we nunei fe, weo wiro ika mai kaha mae ika mamunafo. ³⁵ Weo ira ma ninai iwedaya wori:

‘Kaisung manei dapa tamanai ki,
kamitung manei dapa inanai ki,
tuti urawing manei dapa
niong wiwini ki.

³⁶ Tuti mano eweaiteta fuba sewa fosa mani,
inontaraio na munurorong bonani fo mantaunsa.’*

³⁷ Inontarai mandoni dino enewawu tamana ete inanai sewa yau mani wiro mei we daria yau kaha. Tonanai kontai we mano enewawu ne kaisungfoi ete ne kamitungfoi sewa yau foi, wiro mesi kontai we daria yau kaha. ³⁸ Tuti inontarai mandoni dino miaya we sodua ne aitabafoi tuti daria yau kaha, amani wiro meinenang we eteberahi, enari kanggani, tutu emuni toyari yau kaha mani, wiro mei we daria yau kaha. ³⁹ Mandoni dino derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau fo mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki.”

Allai dohong fiembaitai we mano etamang we ne mangfatafosa

⁴⁰ “Mandoni dino demang we mea mani, i kontai demang we yau, tuti mandoni dino demang we yau mani, ambori demang we Dai, mano demi yau nei ki. ⁴¹ Mandoni demang we nabi manei, weo i deitawanai we inontarai nani nabi dine, ambori sobu fiembaitafo mai kariri nabifo enengfo. Kontaio mandoni dino demang we inontarai enerorong mesi mani weo deitawanai we inontarai nani enerorong mesi dine ambori sobu fiembaitafo mai kariri inontarai enemirorong mesi fo enengfo. ⁴² Tuti mandoni dino dohong mereha danunanang kuteai ki we nehu inontarai katui nei we daria yau fo mani, tarai, imadurai we mea mau yeyo, ne fiembaitafo wiro nai weruri kahai ki.”

* 10:36 Mikha 7:6

11

Yesusi tuti Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi

(Lukasi 7:18-35)

¹ Yesusi dohong kaiwo we ne inontarai ewesuraya mandu fosa tonanaia fo, da weru katai nani we denau tuti wiuwu Kaiwofo na bendari bitoya wa na nana fo.

² Rabuang bonani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi niai na aitamu rorong fo tuti tarao kariri fianai aino Kristusi niari fo, ampafe demi ne inontarai maneiru teai itora wa itorang bera Yesusi. ³ Itorutani itoreyo, “Wau mani Mananu Mamparirio ambori ro ma foi* di wau e, ete ametamang we inontarai siai manei e?”

⁴ Yesusi yoa we sitoru deyo, “Muntorarabera muntoru we Yohanesia muntoraikaririai wei kariri fianai aino muntotaramioa wa tuti muntowatioa wa. ⁵ Mano eumifafa ewati, mano efaya etoa era, mano emaninang kusta ebeng, mano etarami pararo fosa etaramiofi, mano emarareha esuwi aha, tuti mano ene pari fi fosa iwuwu Kaiwo Mahikai fo wesa. ⁶ Tuti mano wiro enemirorong soriru we yau kaha fosa, esobu ne maifo.”

⁷ Yohanesi ne inontaraifo sitoru itora wa, ainanaya Yesusi medu kariri Yohanesi we kaiwasa bitoya foi deyo, “Raminde nanai mera to katai wekamamiei minano foi we mewati fiani nai, mewati ninoi wanamba sowawerahi foi e? Bireri, we i mani, inontaraio yu kaiwo mutu dine!

⁸ Ampafe mera wa we mewati fiani, mano sensuni na ansung kaiwewa denteng foi e? Bireri, weo inontarai esansunsa na ansung tonana fo mani enayai na munu mananu fo terai.

⁹ Ampafe mandoni dino mera we mewatioi ne? Nabi manei e? Tarai, wape yeikaririaifa we mea yeyo mano mera we mewatioi nani mani fiabai sewa nabinesa kiai. ¹⁰ Weo i mani andino Allai medu kaririai na ne Kaiwofo dotu tono:

‘Mewati ma! Yemi nehu inontaraio kia nehu kaiwone manei,

da foni Wau.

I ambori meinenang nemu rangfoi we Wau.’*

¹¹ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na inontarai fuba saubaunung na nunei nini, manei wiro fiabai sewa weru Yohanesi mano webaptisi nini kaha. Wape na ninai to fongna mani, inontarai mano ehatui sewa na Allai ne mananu rorong fo ansaino efabai sewa Yohanesi fo. ¹² Na siario Yohanesi dariai we wiuwu Kaiwo Mahikai kariri Allai ne weMananufo paria sobu ninaifa ne, inontarai ewemambiriu na Sengnei etairiri Allai ne weMananufo na wemambiriu paria, tuti kaiwasa efau etapai mae, efau kontai eroasoai tuti era riatai, amani inontaraio raminde eharira tuti emamuna fosa. ¹³ Weo Yohanesi daria kaharai mae, na Hukumi Musai fo tuti Kaiwo nabifosa emadura fo, dotu kariri kawuru ampa we fi tonana ne ambori kawariai ki. ¹⁴ Tuti memaya we metaramioai mani, yeikaririai we mea we Yohanesi mano webaptisi kaiwasa nini mani, Eliai dine, andino na Kaiwo Mararebana fo dotu kariri we ambori kiawariai aha ma fo. ¹⁵ Mandoni dino wetarang mani, tarao kaiwo ninai.”

¹⁶ Yesusi medu aha deyo, “Fiani andino iriwanso kariri inontarai rabuang bonini sa ne? Ea ene tarai toyari arikang eminohi na kondirora mae esahu wawerasa eteyo,

¹⁷ ‘Amerohi rarung mirising fo we mea,

manamo memahai kaha,

ameba kayowa

wape wiro mesai kaha.’

¹⁸ Weo Yohanesi nini da ma mani, wepuasa tuti dunung angguri kaha, manamo meteyo, ‘I mani Saminseni niai nai.’ ¹⁹ Ainanaya Kaisung Inontarai nei da ma mani dampi, dunung, tuti memadu meteyo, ‘Mewati inontaraifo denanggoing, meyeru biriu, tuti firao mano efanduhi pajaki we parenta Roma foi tuti inontarai sasari.’ Wape Seng Allai sewai sewa. Mano esomi wei fosa etainawi ne

* **11:3** Yesayai 9:5-6 * **11:10** Maliaki 3:1

awaifo nanai na fimai etohong toa fo.”

Yesusi deikanggani bendari Israeli beiru teaio ne inontaraifosa eroasoa kaha fo

(Lukasi 10:13-15)

²⁰ Yesusi niari fitantuma bitoya paria na bendari beiru teai, tonanai ki wape inontaraifosa wiro etaraberasa weru ene sasarifo kaha, wedaya deikangganisa deyo, ²¹ “Inontarai Korasimi mesobu ne karirafu rai! Tuti inontarai Betsaida ne mea kontai, mesobu ne karirafu konta rai. Weo fitantuma bitoyao inariri rahang mea tonina ne, masino inari na bendario borai weru Israelinei, toyari Tirusi tuti Sidoni mani, inontarai na wana fosa etarabesa kawuru weru ene sasarifo tuti esansung ansung koya fo, eruai kangganangfoa watai na enumikamieifo ampa. ²² Wape imadurai we mea mau yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, mesobu aiboi maraba sewa inontarai Tirusi tuti Sidoni fosa. ²³ Tuti mea na bendari Kapernaumi, menemitituai we metadai sewa paria sobu rorafaisi kontai ki, wape Allai ambori su mea beyari paria sobu katai Soroha rorong foi. Weo masino na Sodomu esobu fitantumafeai kariri ne inari rahang mea tonina fea mani, bendari nani wiro wioru kahai mae doari paria sobu ninai. ²⁴ Wape imadurai we mea mau yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, mesobu aiboi maraba sewa inontarai Sodomu fosa.”

Yesusi sahu we obu ne maifo riati
(Lukasi 10:21-22)

²⁵ Rabuang bonani Yesusi wenadi deyo, “Dai, Seng mano ru rorawai tuti nunei Wau, yohong mahikai we Dai Wau, weo finani kiaio bodiwarai weru mano esawai tuti ewaitawang fi bitoya fosa, mae boinawiaia kasau we mano ene tarai kariri arikangnesa. ²⁶ Yo, tonanai, weo ne tonanane aino Dai enemuoane.”

²⁷ Ainanaya Yesusi medu deyo, “Fi kiai na rorafaisi tuti na nunei, Dai

dohonai we yau ampa. Kaisungnei mani, manei wiro deroani na mai kaha, manta Dai mantauni terai, tuti Dai kontai manei wiro deroani na mai kaha, manta ne Kaisungnei mantauni terai tuti inontarai mano Kaisungnei dirisa we deinawi Dai nani wesa fosa.

²⁸ Mano meawemi mewarami tafa tuti mesodua maraba [na merurai paria we metohong kariri Hukumifo] wa mea, mera we Yau ma, Yau ambori iwedaya mea meweandaisei ki. ²⁹ Metohong kariri nehu kaiwone tuti mesobu aunau ria yau. Weo yau mani imanang tuti enehurorong tewawa, ambori mesobu mai na menumianinuwai tuti menemirorongwai weandaisei ki. ³⁰ Weo nehu kaiwone miawa we metohong kaririai tuti fi yohonai we mesoduata ne sayaiyai.”

12

Farisifosa etinggai Yesusi we niari fi na rahida Sabati fo

(Markusi 2:23-28; Lukasi 6:1-5)

¹ Na rabuang bonani, na rahida Sabati bei, amani rahida Yahudi fosa erufi nai kaha foi, tetarai we Yesusi da riria romi potang fo. Ne inontarai erariati fosa ewati potangfoi nanai eteting bongfoi we etani, weo ewawisi fefe. ² Farisifosa ewati finana fo, emadu we Yesusi eteyo, “Botia, nemu inontarai eraria wau wasa etohong roaing kaiwo dotu wedua tarufi na rahida Sabati foi wanai.”

³ Manamo Yesusi yoa wesa deyo, “Finana mani ne tarai toyari fi mananu Dauti niari na fafongfa na rahida bo i tuti ne mano erariati fosa ewawisi fo. Metato kariri kaiwo nana kaha e? ⁴ Amani suai to Sempaisi ne Munufoi afui dangno rotu etutang tutirai we Allaia fo tuti dohonai we ne mano erariati fosa etang kontai. Wape finanai, kariri hukum agama foi mani, imami erufi na Sempaisi ne Munufoi saino etang terane. ⁵ Kontai, mewartawanai we na rahida Sabati fo, imamifosa erufi na Sempaisi ne Munufoi mani, wedaya

ea kontai etohong roaing Sabatifo finana. Wape metatorai na hukum agama foi mani, wiro enari sarawa kaha. ⁶ Imadurai we mea mau yeyo, na ninai manei fiabai sewa Munu Seng foi. ⁷ Kaiwofea dotu toninai:

‘Wiro yawi we inontarai etohong ko-rbani fiahung we yau kaha, mae fi yawi pari wea fo mani, earomio inontarai siai.’*

Ampafe masino metafu Sempasi ne Kaiwofo nanai na mai mani, wiro metinggai mano enari sarawa kaha nesa kaha. ⁸ Weo Kaisung Inontarai nei weSeng we rahida Sabati nei kontai, [ampafe wemambiriu weo deiriri kariri fianai aino na rahida Sabati nei mani inontarainesa enari fo, tuti fianai aino enari kaha fo].”

Na rahida Sabati bei Yesusi niari inontarai warang bei mireha foi denteng

(Markusi 3:1-6; Lukasi 6:6-11)

⁹ Ainanaya Yesusi da weru katai nani mae da wa suai to ene munu agama Yahudi bei. ¹⁰ Na nanai deti inontarai manei warang bei mireha. Inontarai eweFarisi manea na nanai eteyo etinggai Yesusi we niari roaing Hukumi Musai soi fo, ampafe etutani eteyo, “Kariri Hukumi Musai soi fo mani, tanari inontarai etanteng na rahida Sabati ne konta ne?”

¹¹ Yesusi yoa wesa deyo, “Masino na mea, manei ne domba manei da wa saukaha kamirei berorong bei na rahida Sabati foi, nana mani fianai aino niari ne? Nana mani, wiro yurai we yuasi weru kamirei rorong foi kaha e? Todoni kontaio yurai we yuasi rai. ¹² Tonanaifa mani, dombanei dino dedai sewa inontarai fine ne? Bereri. Ampafe kariri Hukumifo, nari ne bengfo na rahida Sabati foi mani, nana mani fi beng fine.” ¹³ Ainanaya Yesusi medu we inontarai warang bei mireha foi deyo, “Wi waramuwai ma.” Ainanaya inontaraifo si warangfoi kaririaia, na tatofang kutu nanai kontai warangfoi denteng kariri bo doweifo foi aha. ¹⁴ Farisifosa ewati

finanafo wiro eparaise kaha, mae era to boriei weru munu agama foi tuti emadu ruhi kaiwo we ambori emung Yesusi.

Yesusi, Mano Allai demi ma dine (Markusi 3:7-12)

¹⁵ Yesusi deitawang ene enemituaitafo, ampafe da weru katai nani. Kaiwasa bitoya paria era riati tuti inontarai emaninang fosa bitoya paria niarisara etanteng aha.

¹⁶ Deretawang kaiwasa bitoya foi suasa na tapapa paria we wiro etaiririai we inontarai siai kariri I we mandoni dine fo fanai. ¹⁷ Ambori na tonanane mai kariri fianai aino Allai medurai na nabi Yesayai deyo,

¹⁸ “Nehu mangfata yiriri dinini, Mano enehuwawuti tuti andino kia enehurorongnei.

Ambori yohong Nuhuaninunei wei we isansoni nai,

Tuti nehu ikutu kaiwo na masi ne,

deirirai we kaiwasanei kiai na nu bodoni konta foi.

¹⁹ I wiro sawa funomai tuti kiobu funoma kaha,

Tonanai kontai wiro tarami raofuifo na rang bendari fo kaha.

²⁰ Toyari wiro fio kiutu ninoi robong adareti tikai sawai foi kaha,

tuti wiro fefe padamarang denggararua de minong foi kaha,

I wiro tiapa inontaraio ewemambiriu kaha,

tuti manang we mano efanahang fosa,

Pariao ne weMananu tarai fo kiraikobu Saminseni ne wemananu mamantiti fo.

²¹ Tuti na mantauni wonongfo, kaiwasa na nunei sentenang enemitawanai ki.”*

Farisifosa eteibera Yesusi, eteyo sobu ne mambiriufo na Saminseni (Markusi 3:20-30; Lukasi 11:14-23, 6:43-45)

²² Mayeai manea eha inontaraio nuaninu karira dohoni manei we Yesusi ma. Inontarai nani inggira wedayaria ureng fafa tuti borotamu. Ainanaya Yesusi niari weinggira

* 12:7 Hosea 6:6 * 12:21 Yesayai 42:1-4

dohoni nania denteng aha, ampafe medu tuti deti aha. ²³ Kaiwasa bitoya fosa epapuhing paria we fitantuma nanai tuti emadu eteyo, “Inontarai nini, dohonao Mano esahui we Dauti ne Kaisungfoi dinini fe?” ²⁴ Wape Farisifosa etaramioaifa nanai emadu eteyo, “Na inggirafosa ene mananu Barsebuli wonongfo terai aino inontarai nini data inggirafosa.”

²⁵ Yesusi deitawang Farisifosa enemitituaitafo, ampafe medu wesa deyo, “Negara bei wiro weboyari kaha mae ebabausa tuti eweaiteta wawerasa, nana mani negara nani wiro da waroi ahang kaha, mae ambori wioru ki. Tonanai kontai we bendari bei ete munu rorong bei eweaiteta wawerasa mani, bendari ete munu rorong nani wiro doa pampang kahai ki. ²⁶ Tonanai kontai we Saminseni, masino Saminseni data Saminseni mantauni aha mani, deinawiai we Saminseni dapa bera mantauni tuti tiabau finanai. Nana mani ambori ne mananufu nayai mutu kaha mae wioru ki. ²⁷ Memadu meteyo na Barsebuli ne mambiriufu aino yata nuaninu karira fosa nai ne. Tonana mani na mandoni ne mambiriufu mene inontarai eraria mea fosa etata nuaninu karira fosa nai ne? Na fianai aino enari nanai deinawiai we fio metinggai yau wea ne tarai kaha. ²⁸ Wape yau mani yata nuaninu karira na Allai ne mambiriune, nana mani yeinawiai weo na yau mani, Seng Allai da ma we weMananu rahang mea ampa.

²⁹ Nuaninu karira fosa ene tarai kariri we-wemambiriu manei minohi na ne munufoi. Tuti manei wiro suai to ne munufoi afui we wewu ne rafoi kaharai, mae wenani tefu mambiriufu wiorahi akawuru wo, ambori wewu ne rafoi ki. Ampafe na yata nuaninu karira to borai yeinawiai we ikaraikobu Saminseni.

³⁰ Manei sau we yau kaha mani, weaiteta we yau, tuti manei doa tuwa yau na ifanduhi inontarai fo kaha mani, wenani niari kanggani nehu fi inari ne weo kiataterai. ³¹ Ampafe imadurai we mea mau yeyo, sasari

fuba inontaraine enariri nei kiai kontai eteibera Allai fo, sasari tonana nei Allai deiairi ki, wape sasario eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, todoni kontaio Allai deiairi kaha. ³² Tuti inontarai mano eteibera Kaisung Inontarai ne yau, ene sasari tonana foi Allai deiairi ki, wape eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, na todoni feai kontaio Allai deiari ene sasari tonana foi kaha, na nu bonini tuti nu weworu da aha ma foi kontai.

³³ Ai koi denteng foi mani bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani bongfo kerira, ampafe aifo denteng ete kerira, waitawani na ne bongfoi ki. ³⁴ Farisine meaine, inontarai mesaipaya di mea! Todonie, merurai we memadu kaiwo beng fo na meboromine, mae menemirongfuisi kerira seipaya ninai? Weo fianai aino madurai na taboromi ne mani, finanai dariai na taenemirongfuisi mandiei. ³⁵ Inontarai mano denteng foi niarifo beng, we enerorongfoi denteng fefe. Wape inontarai mano kerira foi niarifo karira, weo enerorongfoi kerira. ³⁶ Wape imadurai we mea mau yeyo, na rabuang bo Allai da ma we kiutu kaiwo weo kaiwasa nunei sentenang foi, inontarai mansiari-mansiari deiari kariri kaiwoariri medu funomi foi we Allai fo ki. ³⁷ Weo Allai kiutu kaiwo kariri mea fo titua na kaiwo memadura fo, we metohong sarawai ete bereri, ambori mesobu aibo ete mehasau e.”

Farisifosa etutang Yesusi we niari fitantumafea

(Markusi 8:11-12; Lukasi 11:29-32)

³⁸ Ainanaya mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teai tuti Farisifosa etutang Yesusi eteyo, “Dai Mantaunaune waune, amefaraise we amewati nari fitantuma bei.”

³⁹ Wape Yesusi yoa wesa deyo, “Kaiwasa fuinini mesaipaya paria tuti mehurumitare mene Sengfoi, ne tarai toyari mang manei kurutare ne wiwingfoi tuti dohong we wiwing siai. Metutang we inari fitantumafeai we fiainawiai we mea

kariri yau. Wape wiro inari fitan-tuma siai fea we mea kaha, mae fiainawiaio mewaitawanai na nabi Yunusia fo. ⁴⁰ Toyari nabi Yunusi we niayai na diang fiabai foi eneng-foi rahida botoru diru botoru fo, tonanai kontai Kaisung Inontarai nei ambori niayai na kahofa rorong fo rahida botoru diru botoru kontai ki. ⁴¹ Na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, inontarai Niniwe fosa ambori esuwi ria mea, mano na rabuang bonini ne mea, tuti etinggai mea kontai ki. Weo fafongfa nabi Yunusi medu wesa fo etaramioi, ampafe efo-tou enari sasarifo tuti etaraberasa weru ene sasarifo ampai. Wape na ninai, na katai nini manei fiabai sewa nabi Yunusi ne, manamo wiro metaramioi kaha. ⁴² Tonanai kontai we wiwing Mananuo na do wanang-sai foi,* i ambori suwi kontai ria inontarai mano na rabuang bonini ne mea we dinggai mea kontai ki. Weo wiwing Mananu nini da pari na nunei rea naya fo ma we sobu aunanau mai na Mananu Salomoi mano sewai foi. Tuti na ninai, na katai nini manei fiabai sewa Mananu Salomoi ne, manamo wiro metaramioi kaha.

⁴³ Awao nuaninu kerira manei da to boriai weru inontarai manei mani, da wariyai funomai to katai karira sarahiai weo sera we katai niai nayai, wape sobua kaha. ⁴⁴ Nana mani enetituai deyo, 'Yarabera yau to nehu munu arahi ira werui foi aha.' Tuti rahida bo daraberahia foi mani, sobuai we inontaraifo ne tarai toyari munuo wiatai arora, fantamia mesi mirarebanai. ⁴⁵ Ainanaya daraberahi aha kia eweituo eharira sewa mantauni. Mayeai esuai to inontaraifo awafui enayai nai. Ampafe wedaya inontaraifo ne minohi toa fo kerira sewa reantenangfo aha. Kaiwasa na fuininai mesaipaya ne mea, mesobu ne karira sewa fo tonana kontai ki."

*Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa
(Markusi 3:31-35; Lukasi 8:19-21)*

⁴⁶ Yesusi medu ria kaiwasa bitoya foi tonana rai mae, inanai tuti ne tahatuifosa era ma etoari na borieifo tuti eteyo emadu riati. ⁴⁷ Ampafe inontarai manei medu wei deyo, "Daie, inamuai tuti nemu tahatuifosa etamang na borieife fo eteyo emadu ria wau." ⁴⁸ Manamo Yesusi yoa we inontarai kia kaiwofo nani, deyo, "Mandoni dino isahui we nehu ai tuti mandoni saino isahusa we nehu tahatui ne?" ⁴⁹ Ainanaya Yesusi si warang deinawi ne inontarai erariati fosa deyo, "Botia, nehu ai tuti nehu tahatui sai nina. ⁵⁰ Weo inontarai mandoni niari kariri nehu Dai Allai na rorafaisi ne dawiafo mani, andino isahui we nehu tahatui mang ne, nehu tahatui wiwing ne tuti nehu ai ne."

13

Fiyiwansoai kariri mangkafa aibong

(Markusi 4:1-9; Lukasi 8:4-8)

¹ Rahida bonani kontai Yesusi da weru munufoi, mae da wa minohi na ruru Galilea foi dereungfo. ² Kaiwasa bitoya era wei ma efanduhisa wariri, ampafe dautai to wafeai awa dewohi nayai, mae kaiwasa bitoya foi minohi na reifo. ³ Ainanaya Yesusi deunausa fi bitoya na fiyiwansoai deyo,

"Weniari romi manei kia aibongfei da wa we sanami. ⁴ Da wa kifa aibongfoi nana mani, eai sawai na rangfoi, ampafe romufosa esifo ma etania kiaia. ⁵⁻⁶ Eai kontai sawai na kahofa wekamamiei wowongfo. Aibongfoi sikera sa rerorifo tonanai meai, wape kameaia wofoi piara nanai siamorang aha, weo kahofafo demoyarai we newafo so aweu kaha fefe. ⁷ Eai aha mani sawai na katai weninoi ababo foi, ampafe ninoi ababo foi sifu tamui tuti kehepania memasara. ⁸ Wape aibongfeai aha mani sawai na kahofa beng fea, ampafe sifu biriyayi paria dohona mani webong bitoya paria, wei wepiaring (100), wei kontai wepiatoru (60), wei aha mani

* **12:42** I mani Mananu Seba dine. Ato kaririai na 1 Mananufosa 10:1-13 tuti na 1 Tawarikhi 9:1-12.

wepiareiasura (30).”⁹ Medu tuarai aha deyo, “Mewemetarami mani metaramioai.”

We fiani Yesusi deunau na fyiwan-soai

(Markusi 4:10-12; Lukasi 8:9-10)

¹⁰ Ainanaya Yesusi ne inontarai erariati fosa era kefani etutani eteyo, “We fianie bounau kaiwasa bitoya foi mani bounau na fyiwansoai nina?”

¹¹ Ampafe yoa wesa deyo, “Mea mani Allai dohong awai we mea, we mewaitawang kariri ne weMananu rorong fo tuti fi dediwara fo ampa, wape ea mani bireri. ¹² Weo mandoni dino sobu awaifo ria Allai kawurua fo, ambori sobuafo fuba aha. Wape mano sobua kaha foi, ne kutu nayai nai fo kontai kia weruri ki.

¹³ Kaiwo ninai dohona mani yeunaua na fyiwansoai, ambori, Ewatioai tonanai ki,

wape ene tarai toyari euremifafa.

Etaramioai,

wape ene tarai toyari wetarami kobu,

tuti etafura kaha.

¹⁴ Ampafe na kaiwasa nani fosa, mai kariri fianai aino raminde nabi Yesayai medurai deyo,*

‘Metaramioaia metarami wawurai, wape mewaitawana na ea kaha, Mewatioaia mewati wawurai, wape metafurai na ea kaha.

¹⁵ Weo kaiwasa nini enemitituaitafo rehabu ampa, ehobu etaramifo ampa, tuti etabung wedua euremifo ampa.

Weo tonana kaha mani, tarahio euremifo ewati, etaramifo etaramioai,

tuti enumikamieifo enemitituaitaifa,

ambori etaraberasa weru ene sasari-foi we Yau aha ma, tuti inarisa ebeng aha.’ ”

¹⁶ Ainanaya Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa aha deyo, “Wape mea mani mesobu ne maifo we meuremiwa tabau we mewati tuti metaramiwa saha we metaramioai

na mai. ¹⁷ Weo tarai, imadu we mea mau yeyo, na fafongfa nabi bitoya tuti inontarai enemirorong mesi fosa efau enemirorong dohong paria we ewati fiani aino mewatioai na kutu nina ne, wape wirowatioa kaha. Tutu we etarami fianai aino metaramioa ne, wape wirowatioa kaha.”

Yesusi medu bau kaiwo kariri fyiwanso mangkafa aibong foi

(Markusi 4:13-20; Lukasi 8:11-15)

¹⁸ “Metarami kariri fyiwansoai kariri mangkafa aibong nei ne kaiwo tarai ne ma. ¹⁹ Aibong sawai na rangfoi mani, yiwanso inontarao etarami Sempaisi ne Kaiwofo kariri todoni weMananufu, wape wirowatioa kaiwofo na mai kaha. Ampafe Saminseni, amani mano kerira foi, da ma dewa Kaiwo kafarai tonana fo weru enemirorongfoa.

²⁰ Mae aibong sawai na kahofa wekamamiei wowongfo mani, yiwangso mano etaramio Kaiwofo tuti na kutu nanai kontaio esobuai na enemirorong mirising. ²¹ Wape Kaiwofo wirowenewa na enemirorongfoi kaha, ampafe etawansa tourai mae esodai dadirafeai kariri ene eroasoai tonana foa mani, wirowatioa mutua ahang kaha, mae esu to fuia.

²² Aibongno sawai na katai weninoini ababo foi mani, yiwanso mano etaramio Kaiwofo, wape earomikuayai karerai we fi nunei tuti ra nunei sofa enemirorongfoi awao sau weai, ampafe finani kepang Kaiwofo paria wirowebong na sa ahang kaha.

²³ Wape aibong sawai na kahofa beng fo mani, yiwanso mano etarami Kaiwofo, etafurai tuti etonai afui naya mutua na enemirorongfoi. Na inontarai tonana fosa mani Kaiwofo webong paria na ea, ne tarai toyari aibongfoi we wetarai bitoya fo, wei awao we piaring (100), wei awa wepiatoru (60), tuti wei kontai awa we piareiasura (30).”

* 13:14 Yesayai 6:9-10

Fiyiwansoai kariri ninoi sifu tamu potang

²⁴ Yesusi deiriri fiyiwansoai bei we kaiwasa bitoya foi aha mani, deyo, “Allai ne Mananu rorong fo ne tarai toyari finini; Weniari romi manei kifa potang bongfoi na ne romifoi.

²⁵ Wape denawa diru rabuangna mani ne aitetafoi dediwara kifa rambongfoi na romifoi ria potang bongfoi, ainanaya da wa. ²⁶ Na rahidao potangfoi sifua rerai we wetarai nanai, rambongfoi sifu riataia dedai kontaia.

²⁷ Ainanaya weniari romi foi ne womingfosa emadu wei eteyo, ‘Daie, aibong kufari foi mani denteng mae, todoni rambongfoi sifu tamui wana?’

²⁸ Ainanaya wene romifoi yoa deyo, ‘Inontarai weaiteta we yau manei andino niari tonana ne.’ Ampafe ne womingfosa etutani aha eteyo, ‘Tonana mani amera wa amefating rambongfoi weruaia ne?’

²⁹ Manamo yoa deyo, ‘Nana fanai, weo mefating rambongfoi mani, ambori mefating tuti potangfoi kontarai. ³⁰ Ampafe metawini sifu ria potangfoi kio rahida eting potangfoi nai foi wo. Na rahida bonani dino ambori imadu we mano etetini fosa yeyo, reantenangne mani mefanduhi rambongwai tuti meworahi we menunumi, mae potangwai mefanduhi we mehari to nehu munu fanduhi fi nai foi afui we wiatai nai.’”

Fiyiwansoai kariri Allai ne Mananufu we ambori fiabai sewa aha tuti ne inontaraifosa we ambori bitoya aha

(Markusi 4:30-32; Lukasi 13:18-21)

³¹ Yesusi deiriri fiyiwansoai bei kontai we kaiwasa bitoya foi aha mani medu deyo, “Allai ne Mananu rorong foi mani ne tarai toyari fiyiwansoai nini; Sawi bong bei, manei kiaria sanami na ne romifo.

³² Tawaitawanai we sawi bongnei mani, ketui sewa raung ete fitantang tatanami na romifoi ne bongfoi kiai. Wape sifua mani, andino

fiabai sewa ne, weo werobong tuti wearirawang, ampafe romufosa wea mani esifo ma enari aisangging na arirawangfo.”

³³ Yesusi deiriri fiyiwansoai bei aha mani deyo, “Seng Allai ne Mananu rorong foi kontai ne tarai toyari fi dohong tepung dautai, amani ragi. Wiwing manei sariri aweu fiahi tamu tepung bitoya, wedaya tepungfoi dautai paria ketu loyang wiatai nai foi dereungfo.”

³⁴ Yesusi deunau kaiwasa bitoya foi mani deunau na fiyiwansoai terai, tuti siai weru fiyiwansofo mani wiwo medu fieai wesa kaha. ³⁵ Ambori finanai mai kariri fianai aino nabifo manei meduraifa deyo, “Ifobai borohu imadu wesa na fiyiwansofo ki,

Iwuwu fi dadiwao na siari Allai niari nunei paria sobu ninai manei deitawana kaharai fo.”*

Yesusi medu bau kaiwo kariri fiyiwanso rambong sifu tamu potangfoi fo

³⁶ Mayeai Yesusi da weru kaiwasa bitoya foi tuti suai to munu bei, ampafe ne inontarai ewesuraya mandu fosa eraoia etutani eteyo, “Daie, boisaharai we amea kariri fiyiwanso rambongno sifu tamu potangnei.”

³⁷ Yesusi yoa deyo, “Inontarai kifa aibong denteng foi mani Kaisung Inontarai nei. ³⁸ Romifoi mani nunei dine, aibong denteng foi mani inontarai mano Allai sahusa we ne arikangno eminohi na ne weMananufoi fo saine, mae rambongfoi mani Saminseni ne arikangfo saine. ³⁹ Mano weaiteta da sanang rambong bongfoi mani, Saminseni mantauni dine. Rahida eting potangfoi naya fo mani, rahida nunei werea naya fo dine, tuti mano etetingfi fosa mani wewaifo saine.

⁴⁰ Toyari rambongfoi fanduhi tuti nunumi na adia rorong foi, tonanai kontai na rahida nunei werea naya fo. ⁴¹ Kaisung Inontarai nei ambori

* 13:35 Masmuri 78:2

demi ne wewaifosa efanduhi mano eharira fosa tuti mano ewedaya inontarai enari sasari fosa, ehasa weru ne Mananu rorong fo. ⁴² Erusa esosa to adia rorong denggararu foi, na wanai esodai ne karirafu tuti esaia etamirai paria. ⁴³ Rahida bonani dino inontarai enemirorong mesi fosa esobu mai paria, toyari ene taraifoi keiwewa kariri wofaisi na ene Dai Allai ne Mananu rorong fo ki. Mandoni dino wetarang mani taraoai.”

Fiyiwansoai kariri fi dadai sewa fo, amani tarurai we todoni Allai sahu tata we ne inontarai na ne Mananu rorong fo

⁴⁴ “Allai ne Mananu rorong fo mani, ne tarai toyari ra dentengno dadiwa na kahofa rorong fo na romi bei. Inontarai manei sobu ra denteng nani, tuti sirayai na kahofa rorong fo nariai aha. Ainanaya piraise karerai we ra sobui nani, ampafe daraberahia dewayang ne ra minohi tutira foi kiaia mae wiori kahofa dediwa ra denteng foi nai nani aha.

⁴⁵ Kontai, Allai ne Mananu rorong fo mani ne tarai toyari inontarai dewayangfi manei sera we mutiarafu, amani mutiarao ne harga dedai fo. ⁴⁶ Serawa sobu mutiara ne harga dedai sewa beia, da wa dewayang nefi minohi tutira foa kai, tuti wiori mutiarafua.

Fiyiwanso erang tuti aunau waworu tuti ne mamofu

⁴⁷ Tonanai kontai Allai ne Mananu rorong fo ne tarai toyari erang kabioi na rawanangfo tuti miko mai diang bong foi. ⁴⁸ Erangfoi mikoa sefangna mani, mano ehabioi fosa erabiti to rei arei. Ainanaya eminohi mae etiri diangfoi, diangno ebeng fosa esonisa to nawang rorong fo, mae ne eharira fosa ehabisa. ⁴⁹ Tonanai kontai na rahida nunei werea naya fo. Wewaifosa era ma etiri inontarai eharira fosa weru inontarai mano enemirorong mesi fosa. ⁵⁰ Ainanaya eso inontarai eharira fosa to adia rorong denggararu foi, na wana esodai ne karirafu tuti esaia etamirai paria.”

⁵¹ Ainanaya Yesusi dutang ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo, “Metafu finana kiai to ne?” Eroa eteyo, “Daie, ametafurai ampa.”

⁵² Ampafe medu wesa aha deyo, “Tonana mani, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, mano etafu aunau kariri todoni Allai we Mananu fo nana mani, etaunau kaiwo beng na Hukumi fafong foi tuti Kaiwo Mahikai waworu kariri nehu rang waworu nei, ne tarai toyari inontarai manei ne munu bei, we kia ra waworu fo tuti mamofu to boriei weru katai watai nai fo.”

Kaiwasa na munue Nazareti eteiaya Yesusi

(Markusi 6:1-6; Lukasi 4:16-30)

⁵³ Yesusi deiriri kariri fiyiwansoifo kaia nanai, da weru katai nania. ⁵⁴ Amani daraberahi to ne munuefo aha. Na nanai deunau na munu agama Yahudi fo, ampafe kaiwasa bitoya fosa epapuhing paria, emadu eteyo, “Inontarai nini sobu awai tuti mambiriu tonina ne na doni e, we deunau toninai tuti niari fitantuma ninai? ⁵⁵ I mani Yusupi mano sewai na niari fi na aifo ne arikang dine mae? Inana mani wonong fino Maria mae? Tuti tawaitawanai we ne tahatui saino Yakobusi, Yusupi, Simoni tuti Yudasi mae? ⁵⁶ Tuti rorowingfo sitoru itominohi kontai na munuefe ninai mae? Ampafe sobu awai tuti mambiriu wanai kai na doni?” ⁵⁷ Ampafe emaya wei kahai mae eteiayaria.

Wape Yesusi medu wesa deyo, “Nabinesa na doni kontai inontarai etatosa paria, mantao na ene munuefo tuti ene arurarafosa teraio ansaino wiro etatosa kaha ne.” ⁵⁸ Ampafe Yesusi wiro niari fitantuma bitoya kahai na nanai, weo eroaso kaha fefe.

14

Kaiwo kariri Yohanesi mano we-baptisi kaiwasa foi mireha toa fo

(Markusi 6:14-29; Lukasi 9:7-9)

¹ Na kutu Herodesi mano wemananu na Galilea foi tarao kaiwo

kariri Yesusi we wewonong tonanaifa fo, ² medu we ne inontarai erufi wei fosa deyo, “Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi andino suwi na marareha rorong fe aha ma nina, doni wemambiriu we niari fitantumafe nina.”

³ Herodesi enetituai tonanai, weo we beiru teaia fo demi ne inontarai etafu Yohanesi tuti eworahi etohoni afui wiatai na munu aitamu rorong foi, weo Yohanesi suari na rahida kia ne tafuai* Pilipusi binengno Herodiasi we ne wiwingfo. ⁴ Weo Yohanesi suari pampang deyo, “Rau nemu tafuai binengfoi tonana mani, nari roaing hukumifo paria tuti bohong sarawai paria.” ⁵ Ampafe Herodesi deo miung Yohanesi manamo mitai kaiwasa bitoya foi, we eteyo Yohanesi mani nabi dine fefe.

⁶ Wape rahida bo dohonsua ne rahida saubaunungkamiei naya foi, Herodiasi ne kamitungfoi mikai na kaiwasa bitoya eminohi na muniarafai nani sa earomireafo tuti mikai bengparia, dohonaia Herodesi piraia paria. ⁷ Ampafe Herodesi dererai na fefora deyo, “Fianai aino butang weai we wobua fo mani ambori yohong kaririai ki.” ⁸ Ainanaya inang deunauwi ampafe da wa medu deyo, “Bohong Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi nunggamiefoi we yau, biaini na rewanguai timba bei.” ⁹ Herodesi tarao kaiwofe nanai enorongfoi fituayai paria, manamo fefora kawuru na mano weno-tisa fosa eumireafoa. Ampafe demi ne inontaraifosa enari kariri fianai aino kamitungfoi dawi wea fo. ¹⁰ Ainanaya demi ne inontaraifosa era wa eferangkutu Yohanesi rahanangfoi na aitamu rorong fo. ¹¹ Ebiaing nunggamiefoi na rewanguai timba bei, ehari ma etohoni we kamitungfoi, ainanaya kiaria dohoni we inanai. ¹² Mayeai Yohanesi ne inontarai erariati fosa era wa eha Yohanesi nehofoa esarayai, ainanaya era wa eteisaha finanai we Yesusi.

Yesusi dohong inontarai ewepi-aura wering wering (5.000) etampi (Markusi 6:33-40; Lukasi 9:10-17; Yohanesi 6:1-13)

¹³ Yesusi tarao finanafo i tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa epusuhiai weru kaiwasa bitoya foi era wa etau wafeaia, etafai to katai minano bei. Wape kaiwasa bitoya foi etaramioai tonanafo, ea kontai era weru ene bendarifo era na rei ria Yesusi. ¹⁴ Etafaia sobu nafarengfo Yesusi biari arei mani, deti kaiwasa bitoya foi we era kawuru ma enayai na nanai, detisa tonanafo arosa paria ampafe niari mano emaninang fosara etanteng.

¹⁵ Ramindenara mani ne inontaraifosa eraoia etutani eteyo, “Ramindena ampa, katainei minano, ampafe mahikai mani Dai bemi inontarai ninisa etaraberasa to, ambori ewawori fiangfeai na munue wa kahefang na ninai weai we etang.”

¹⁶ Manamo Yesusi yoa wesa deyo, “Wiro era kaha, mae todoni kontaio meaino metohong fiang we etang.”

¹⁷ Ainanaya eroa we Yesusia eteyo, “Amene roti ring tuti diang mandu kawuru.”

¹⁸ Ampafe Yesusi medu deyo, “Meha rotiwa tuti diangwa suru we yau ma.” ¹⁹ Ainanaya demi kaiwasa bitoya fosa eminohi na ninoi wowong fo, mae kia roti ring fo tuti diang mandu fo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti dutang tuti fiangfo we Allai. Mayeai fiobabau rotifo na warangfo dohong roti tuti diangfo we ne inontaraifosa ambori etatorai we kaiwasa bitoya foi. ²⁰ Tuti kaiwasafai dampiao memosi beyari. Mayeai Yesusi ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi aha mani, dangno bayai suraya boru sefang. ²¹ Kaiwasa fuba Yesusi dohoni dampi nani mani, ewepi-aura wering wering (5.000) nana mani titou mangfosa tera finana, wiro ato tamu wiwing tuti arikang fosa kaha.

* 14:3 Ete ne tahatui.

Yesusi da na mereha wowongfo na rurufoi

(Markusi 6:45-56; Yohanesi 6:14-21)

²² Mayeai mani Yesusi demi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau wafo etafai fafong to ruru eneung dowe fo ahawaru, mae arahio demi kaiwasa bitoya fo daraberahi aha. ²³ Kaiwasa bitoya fo era wa nanai, Yesusi meiri dautai to wiwoi bei na nanai ayai we wenadi nayai. Dirua mae Yesusi meiri na nana wo.

²⁴ Mae ne inontaraifosa etafaia sobu rurufoi rabuangna mani, andeisafoi miung wafoi paria, weo etapa kare wanang fiabai fo fefe. ²⁵ Dirufoi waroia rerai we aha rorong, tarahio araha ureng botoru, Yesusi bia da na mereha wowongfo wesara. ²⁶ Na kutu ewatiao we da na mereha wowongfo wesa ma nanai, ematai paria tuti ebibe eteyo, "Wori di wani!"

²⁷ Wape Yesusi sikahera medu wesa deyo, "Mematai fanai! Mene-mitawanai, we Yau ne!"

²⁸ Ainanaya Petrusi medu deyo, "Sengne wau! Tarai wau aranane mani, bemi yau ira na mereha wowongne we wau mau."

²⁹ Yesusi yoa deyo, "Ro ma." Ainanaya Petrusi bia weru wafoi, da na mereha wowongfo we Yesusia. ³⁰ Wape Petrusi detioai we wanangfoi siayai weandeisa karerai nanai niuruainso wanangfoi we fibai karerai ampafe mitai, wedaya deisui aweu, tuti bibe deyo, "Sengne wau, fata yau!"

³¹ Na kutu nanai Yesusi si warangfoa yuti mae medu wei deyo, "Petruise, inontarai roasoai turura kaha di wau. We fianie enemurorongwai soriru we yau nina?"

³² Ainanaya urautai ruhiai to wafoi ayai, tuti wanangfoi meringna.

³³ Ampafe ne inontaraifosa esomi aweu ewatai, mae emadu eteyo, "Tarai we wau mani, Allai ne Kaisung di wau."

³⁴ Ewoa sobu ruru eneung dowe foia mani, etarafui na nafareng Genesareti. ³⁵ Kaiwasa bitoya fosa ewatiao we Yesusi dine, ampafe etanatu kaiwo to munue wa rurang bendarifo tantenang tuti eha inontarai emaninang fosa we Yesusia. ³⁶ Tuti etutang Yesusi we kadono yoa wesa we ewaramifo disangso te ne ansung awerengfo ki, tuti inontarai emaninangno enari tonana fosa ebengna ehaia.

15

Koang Farisifosa esobuai na werengfosa foi wedaya kaiwasa niari roang Allai ne Hukumifoi

(Markusi 7:1-23)

¹ Mayeai inontarai ewe Farisi meneiru teai tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, era na bendari Yerusalemi we Yesusi ma etutani eteyo, ² "We fiani e nemu inontarai eraria wau nesa etohong sara tane koangno weriria na tane werengfosa ma fo nina? Amani wiro eruai ewaramiwa kariri tane koangfoi kahai mae, etampi tuti ewarami werarika nanaifa nina?"

³ Manamo Yesusi yoa wesa aha deyo, "We fiani e mea kontai metohong sara Allai ne Kaiwo demi mea we metohong kariria fo kontai nina, ambori metohong kariri koangno weriria na mene werengfosa ma fo nina? ⁴ Weo Allai medu deyo,

'Mesomi we mene dai tuti ai,'* tuti,

'Mandoni dino deikanggani ne dai ete ne ai mani sodai aiboi marareha fo.'*

⁵ Wape mea mani metaunau fi siaio na mene koangfo, amani meteyo, 'Mandoni dino medu we ne dai ete ne ai deyo, "Fianai aino nehu ne, amani fi we yerara dai tuti ai muru naya ne, yohonai kawuru we Allai ampa," ⁶ inontarai tonana nei kesau weru somi we ne wawafo suru na ne niari tonana fo.' Na metaunau tonana ne, menemitatura Allai ne Kaiwone mae metohong kariri koangno mantaung

* 15:4 Keluaran 20:12; Ulangan 5:16 * 15:4 Keluaran 21:17; Imamati 20:9

mea menariri foi. ⁷ Mea mani inontarai menari fayafayarai di mea, fianai aino Allai medurai ria nabi Yesayai kariri mea fo wetarai ampa, ⁸ amani medu deyo,

'Inontarai ninisa esomi we Yau na eboromirawa arora, wape na enemirorongfoi niayai waroi weru Yaua.

⁹ Ene esomi we Yau fo wiwo wefiea kaha,

aunau etaunau we kaiwasa etohong kariria fo mani,

inontarai nuneisa ene aunau fine terai,

wiwo nehu aunau fine kaha.*"

¹⁰ Ainanaya Yesusi sahu kaiwasa bitoya foi ma medu wesa deyo, "Metarami nari kaiwone tuti meta-furai na mai. ¹¹ Fiagno taukaharai na fino taboromine to taenemifuisi afui ne mani, wiwo kia rarika we tata ambori tamasi kahai na Allai arongreafo kaha, mae ne kawariai na taborominei mandiei fo aino kia rarika ne tuti wedaya tamasi kahai na arongreafo ne."

¹² Ainanaya Yesusi ne inontarai erariati fosa era weia tuti emadu wei eteyo, "Daie, boitawana kahai we kaiwo modura wa disang Farisifosa paria?"

¹³ Yesusi yoa aha deyo, "Fitantangan kiaio Dai na rorafaisi sanang kaha fo mani, todoni kontaio fiating tuti newafoi kiai rai, wiwo kutea naya kaha. ¹⁴ Wiwo menemititou we Farisifosa fanai, weo ea mani inontarai euremifafao ewiwiaing kaiwasa saine. Masino inontarai urengfafa foi bingno weurengfafa manei mani, ambori utau ruhiai tono kamirei bei ki."

¹⁵ Ainanaya Petrusi medu aha deyo, "Daie, boikariri bau fyiwan-soai nini we amea."

¹⁶ Yesusi medu deyo, "Mea kontaio metafu fyiwan-soai nini konta kaharai e? ¹⁷ Wiwo mewartawana kahai we fianai aino taukaharai na taborominei biari to taenemifuisi mani ambori takaheri sayarai aha ne ne? Finanai wiwo kia rarika

na Allai urengreafo we tata kaha. ¹⁸ Wape fianai aino kawariai na taboromine, amani kaiwoariri fuba tamaduri nei, finanai kawariai na taenemirorongfuisi mandiei. Tuti finanai aino kia rarika we tata ne. ¹⁹ Weo na taenemirorongfuisi, taenemitituai ne karirafo, tatohong we tamung inontarai, tanai ria wiwing ete mang siai, tamaninawa funomai, tahamananapi, tapampamu, tuti tatairiri inontarai siai. ²⁰ Fi tonana ne aino kia rarika we tata ne, wedaya tamasi kahai na Allai arongreafo ne, mae tatampi tuti tawarami taruaisi kaharai fo wiwo kia rarika we tata kaha."

Wiwing Kanaani wiwo Yahudi kahaio yoasoai na mai (Markusi 7:24-30)

²¹ Mayeai Yesusi da weru katai nani to katai na bendari Tirusi tuti Sidoni. ²² Na nanai wiwing Kanaani manei da we Yesusi ma, tuti medu wei sahu deyo, "Sengne waune, Dauti ne Kaisungne waune, aromuo yau! Weo nehu kamitungfoi nuaninu karira dohoni tuti dohonifo maraba paria." ²³ Wiwingfoi sahu tonanai ki wape Yesusi fiobai borong kuteai wei kaha. Ainanaya ne inontarai ewesuraya mandu fosa era kefania etutani eteyo, "Daie bemi wiwingfoi da weru tatara. Weo i da ria tata mae kehobu paria fefe."

²⁴ Ampafe Yesusi yoa we wiwingfoi deyo, "Allai demi yau terai we inontarai Israeli fosa, weo ene tarai toyario domba niai weru ne bitoyafoi." ²⁵ Manamo wiwingfoi da kefang Yesusia tuti disang kapa awebuka mae medu deyo, "Sengne waune, fata yau!"

²⁶ Ainanaya Yesusi yoa wei deyo, "Beng kahai we ka rotio mainenamai we arikangnesa we etangfo, ka aha kabioai we fiawerafosa aha fo." ²⁷ Manamo wiwingfoi yoa aha deyo, "Sengne waune, tarai, wape fiaweranesa kontaio etang roti nukahaio tarirawai na mejaoi aweufo kontai."

* 15:9 Yesayai 29:13

²⁸ Ampafe Yesusi medu wei aha deyo, “Wiwingwa wau, nemu roaso yau we Mananu Mampariri wa fuba paria. Ampafe fianai aino butang wea wa wobuai kaririai ampa.” Tuti na tatofang kutu nanai kontaio ne kamitungfoi denteng.

Yesusi niari kaiwasa emaninang bitoya ebeng

(Markusi 7:31-37)

²⁹ Yesusi da weru katai nanifo, da wa werurang na nafareng na ruru Galilea foi. Tuti da wa dautai to wiwoi bei ayai minohi nai. ³⁰ Ainanaya kaiwasa bitoya paria era wei ma, eha inontarai emaninang bitoya, amani inontarai era esoberaha fosa, mano euremifafa fosa, mano efaya fosa, mano eboromitamu fosa tuti mano emaninang siai wei fosa kontai. Kaiwasa fuba nani kiai ehasara eminohi na Yesusi awerengreafo tuti niarisa ebeng. ³¹ Ampafe kaiwasa fuba era ma nanisa epapuhung paria we ewati terai na euremireafo we inontarai anta eboromitamu fosa emadu aha, mano era esoberaha fosa era mimoya aha, mano efaya fosa etoa era, tuti mano euremifafa fosa ewati aha. Ampafe etaparanding Allaio inontarai Israeli fosa esomi wei foi.

Yesusi dohong fiang we inontarai ewepiaura wering webea (4.000) fosa etampi

(Markusi 8:1-10)

³² Mayeai Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosara, medu wesa deyo, “Arohuo kaiwasa bitoya nini paria, weo we rahida botorua fininai enayai na ninai pampang ria yau, tuti ene pari fiang we etang ampa. Ampafe imaya we yemisa etaraberasa na enemirorong kehabi to ene munu rorong fo aha kaha, weo nana mani ambori manea etawai na rang rabuang ki.” ³³ Ainanaya Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa emadu wei aha eteyo, “Daie, na katai wewui tonina nei wori, tasobu fiangfeai fuba we demoya kaiwasa fuba nini rai e?” ³⁴ Yesusi dutansa aha deyo, “Meha roti beiru wa?” Eroa

wei eteyo, “Itu tuti diang katui kutu maneiru teai kontai.”

³⁵ Ainanaya Yesusi demi kaiwasa bitoya foi eminohi na kahofa nuwuwongfo. ³⁶ Mayeai kia roti itufu tuti diangfo sitoru, dohong mahikai we Allai. Ainanaya fioabau rotifo tuti diangfo, mayeai dohonaio ne inontarai ewesuraya mandu fosa, tuti etatorai we kaiwasa bitoya foi we etang. ³⁷ Kaiwasa bitoya foi etampi paria emamosi, mayeai ne inontarai ewesuraya mandu fosa efanduhi fiang sea foi aha mani dang nawang fiabai itu sefang aha. ³⁸ Kaiwasa fuba dampi nani mani, ewepiaura wering webea (4.000) nana mani titou mangfosa tera finana, wiro ato tamu wiwing tuti arikang fosa kaha. ³⁹ Mayeai Yesusi demi kaiwasa bitoya foi etaraberasa to ene munufo aha, mae I tuti ne inontarai suraya mandu fosa etautai to wafeai tuti etafai to katai watai kefang we bendari Magadania.

16

Farisifosa tuti Sadukifosa etanggoa Yesusi we niari fiainawia bei kariri mantauni

(Markusi 8:11-13)

¹ Mayeai Farisi tuti Saduki manea era we Yesusi ma, we eweanggariri. Ampafe etutani we niari fiainawiai na rorafaisi bei wesa, ambori ewaitawanai we i mani da na Allai ma.

² Wape Yesusi yoa wesa deyo, “Wofoi sawa mani mewati kafafe na rorafaisi berika, nana mani metaroanai meteyo kameai mani wo pia rai. ³ Tuti na kameaifo, wofoi dautai mewati rorafaisi berika tuti wekafafe paria, nana mani meteyo rahida nini weroharira rai. Mesawai paria we metaroang fi na rorafaisi tonanai, wape fi kawariai na rabuang bonini fo wiro mewaitawang metaroangna kaha. ⁴ Kaiwasa fuinini mesaipaya paria tuti mehurumitare mene Sengfoi, ne tarai toyari mang manei kurutare ne wiwingfoi tuti dohong we wiwing siai. Metutang we inari fitantumafeai we

fiainawiai we mea kariri yau. Wape wiro inari fitantuma siai fea kaha, mae fianai aino mewartawana na nabi Yunusia fo terai." Yesusi medua kai nanai da weru sara.

Yesusi deunau ne inontaraifosa we etansiausiu wedua Farisi tuti Sadukifosa ene aunafo

(Markusi 8:14-21)

⁵ Na kutu etafaia sobu ruru eneung dowe fo nanai, Yesusi ne inontaraifosa arahio earomioai we eha pari roti. ⁶ Na siari nanai kontaio Yesusi medu wesa deyo, "Mewartawang weduarai tuti metansiausiu we ragio na Farisifosa tuti Sadukifosa foi." ⁷ Yesusi ne inontaraifosa etarami medu tonanafo, emadu wawerasa eteyo, "Tarahio deitawanai we taha pari rotine ampafe medu tonanai nina."

⁸ Wape Yesusi deitawang kariri fianai aino emadura fo, ampafe medu wesa aha deyo, "Inontarai meroasoai turura kaha di mea. We fianie memadu wawera mea kariri meha pari rotife nina? ⁹ Metaroana kaharai e? Mearomiporo fitantuma raminde inari na roti ring fo we kaiwasa ewepiaura wering wering fosa (5.000) etangfo ampa ne? Tuti seafoi dang bayai beiru? ¹⁰ Tuti na roti itu fo we kaiwasa ewepiaura wering webea fosa (4.000) etangfo ne? Tuti ne seafoi dang nawang fuba beiru? ¹¹ Todoni fino metafu nehu kaiwone na mai kahai nina? Wiro rotifo aino imadu kariria ne kaha, mae fi imadu kariria fo mani yeyo, metansiausiu we ragio na Farisifosa tuti Sadukifosa foi." ¹² Yesusi medu tonanai wesara fo, arahio ewaitawanai we fi deretawansa wea fo mani, wiro we ragio nari roti naya foi kaha, mae we Farisi tuti Saduki fosa ene aunafo. [Weo etaunau we I mani wiro Allai demi we weMananu kaha fefe.]

Petrusi meduairai kariri Yesusi mani, Mananu Mampariri dine

(Markusi 8:27-30; Lukasi 9:18-21)

¹³ Mayeai Yesusi da weru katai nani to katai kefang we bendari Kaisarea Filipi foi. Na nanai dutang bera ne inontarai erariati fosa

deyo, "Kaiwasa bitoya foi emadu eteyo Kaisung Inontarai nei mani, mandoni dine?" ¹⁴ Ampafe eroa wei eteyo, "Manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi di wau, manea kontai eteyo nabio Eliai di wau, tuti manea kontai aha mani eteyo nabi Yeremiai di wau ete nabi siai fo manei di wau." ¹⁵ Ainanaya Yesusi dutang barisa deyo, "Wape na mantang mea mani meteyo mandoni di yau?" ¹⁶ Ampafe Simon Petrusi yoa wei aha deyo, "Daie! Wau mani Mananu Mampariri fi di wau, Allai mano darang we fitawafa foi ne Kaisung di wau."

¹⁷ Ainanaya Yesusi medu we Simoni aha deyo, "Simoni, Yonai antungne wau ne, wobu ne maine paria. Weo fianai aino modurai ninai, wiro inontarai batang manei dino deisaha kaiwo nanai we waune kaha, mae Dai na rorafaisi andino deisahara ne. ¹⁸ Ampafe imadurai we wau yeyo, wau mani wonomu fino Petrusi, nana mani neta we kamiei mitubaru. Ampafe kariri kamiei inontaraifosa enariri we ebaung ene munufo sauwi fo ambori munufoi mitubaru, yau kontaio ibaung nehu jematinei na kamiei bonani [amani na kaiwo tarai modura wa nanai]. Ampafe mararehafoi ne mambiriufo kontai ki wape wedayari sawa kaha. ¹⁹ Wauno ambori yohong rahutu to Allai ne Mananu rorong fo ne aisufu we wau ne. Ampafe fiani aino boiayarai na nunei mani, Allai na rorafaisi kontai deiayarai, tuti fianai aino roa weai na nunei mani, Allai na rorafaisi kontaio yoa weai." ²⁰ Ainanaya Yesusi deretawansa we dohonao ewuwuai we kaiwasa siai foi kariri i we weMananu Mampariri fo fe.

Reantenang pari Yesusi medu kariri ambori sodai dadirafo tuti mirehafo

(Markusi 8:31-9:1; Lukasi 9:22-27)

²¹ Na rahida bonani to fongna fo, Yesusi meduraia kasau we ne inontarai erariati fosa weo todoni kontaio ambori da to Yerusalemi tuti sodai

dadira bitoya ria mano ewewafonia fosa, imami baba fosa, tuti mantau-nau Kaiwo Musai soi fosa. Tuti ambori emunia mireha, wape werahida botoru aha mani, suwi na marareha rorong foi aha ki.

²² Manamo Petrusi yabi berahi to fui tuti suari deyo, “Sengne waune, kadono Allai warasaya ne tonanafo weru wau, ambori finanai wodaira fanai.”

²³ Ampafe Yesusi deti berahai we Petrusi tuti suari deyo, “Ro weruai, wiro weSaminseneni fanai. Weo nari toyari Saminseneni, rurai we weang-gari yau ambori itawai tuti inari kariri Allai ne dawiane kaha fefe. Fianai aino enemutituita ne, enemutituitai kariri wau na weinontarai batang, wiro kariri fianai aino Allai enetituita fo kaha.”

²⁴ Ainanaya Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Mandoni dino deyo daria yau mani, deiaya mantauni fi dohong weai na nunei fo, tuti sodua ne aitabafui, amani meine-nang we sodai dadira kariri yau, tuti daria yau pampang. ²⁵ Weo mandoni dino de derara mantauni ne anseng-foi sewa weru daria yau mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki. ²⁶ Weo manei yurai we sobu nunei sentenang, wape ambori nuaninufoi wioru tuti sobu numainufo kaha mani, we fianie yurai karerai nina? Tuti fianai aino dohonai we yiwang nuaninufoi nai aha fo? ²⁷ Weo Kaisung Inontarai nei ambori daraberahi to nunei aha ma na Dai Allai ne sambewaraio dedai fo tuti ne wewai rabuangfoi ma ki. Rabuang bonani ambori dohong fiembaitafo we mansiari-mansiari kariri fi niari fo, beng ete karira. ²⁸ Tarai, imadu we mea mau yeyo, na mano metoari na nina ne mea, manea wiro emarareha kaha paria ewati Kaisung Inontarai nei daraberahi weMananu na ne Mananu rorong fo ma.”

17

Sempaisi deparanding Yesusi na uai wowongfo

(Markusi 9:2-13; Lukasi 9:28-36)

¹ Werahida wonang aha mani, Yesusi kia Petrusi, Yakobusi tuti ne tahatui Yohanesi suru, itorautai to uai dedai bei nuwowongfo ayai. Na nanai itomeiri sitoru kawu-rua. ² Ainanaya na tantuma Yesusi ne taraifoi yiwani siai aha na itouremireafo. Urengfo sambewarai toyari wo tuti ne ansung satara fo bua karofaria kaiwewa. ³ Mayeai na tantuma itowati Musai tuti Eliai uroa umadu riati. ⁴ Ainanaya Petrusi medu funomai we Yesusi deyo, “Sengne waune, mahikai paria we tanayai na katai nini. Ampafe maya mani, inari warumai botoru we muntoru, amani bei we Dai wau, bei we Musai, tuti bei we Eliai.”

⁵ Petrusi doa medu tonanai mae, na tantuma kafafe biua karofari bei sea ma sorsa. Na kafafe rorong fo rawafui bei medu deyo, “Nehu Kaisungno enehuwawuti fi dinini, andino kia enehurorong fine. Metaramididauwi.” ⁶ Yesusi ne inontarai kia sitorufo sitoru itotaramio rawafuifo nanai itotau aweu itorisang itorewomifo na kahofafo we itomatai paria fefe. ⁷ Ampafe Yesusi da we sitorua tuti suba warakehafoia disang sitoru mae medu deyo, “Muntoroa bari muntoru, muntomatai fanai.” ⁸ Mayeai itofoai itouremi itowatia mani, itowati manei ahang kaha, mae Yesusi meiri terai.

⁹ Itobiari na uai nuwowongfo aweufo nanai, Yesusi deretawang sitoru deyo, “Fianai aino anta muntowatioai nanai, dohonao muntoraisaharai we manei fe, mae nayai kio Kaisung Inontarai nei suwi na marareha rorong foi aha ma akawuru wo.”

¹⁰ Yesusi ne inontarai kia sitoru fo itorutang berahi aha itoreyo, “Tonana mani we fiani e mantaunau Kaiwo Musai soi fosa eteyo, todoni kontaio Eliai da fafong ma akawuru wo?”

11 Ampafe Yesusi yoa we sitoru aha deyo, “Tarai, Eliai ambori da ma we meinenang maino fifiani kontai ki. 12 Wape imadu mau yeyo, Eliai da kawuru ma ne, wape inontaraine etaroansoi kaha tuti enari kang-gani kariri ene etawiafo. Kaisung Inontarai nei kontai ambori sodai dadira tonanai na ewarami rorong fo kontai ki.” 13 Yesusi medu tonanaia fo, arahio ne inontarai kia sitoru fo itowaitawanai we fianai aino medura fo, medu kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi.

Yesusi niari arikang nuaninu karira dohoni manei denteng
(Markusi 9:14-29; Lukasi 9:37-43)

14 Yesusi tuti ne inontarai kia sitoru fo itorarabera sitoru to kai-wasa bitoya foia nanai, inontarai manei da we Yesusia tuti disangkapa awebukafo na arongreafo. 15 Tuti medu wei deyo, “Sengne waune, aromuo nehu kaisungfoi wo, i sodai maninangno kerira paria. Maninang ureng marareha arora foi dohoni wana mani, ne taraifoiti tiap beyari tuti kawawuai tipu na borongfo. Wedaya ea mani saukaha adia rorong fo tuti to mereha rorong fo. 16 Ikari kawuru to nemu inontarai eraria wau nesa ampa, wape wiro ewemambiriu we enariri denteng kaha.”

17 Ampafe Yesusi medu we ne inontaraifosa deyo, “Meai arana ne? Kaiwasa fuinini mea, tarai weinontarai meroasoa di mea kaha tuti mera sarawai. Inai rahang mea tuti itawang yau we mea pari kidoni wori meroasoai ki? Meha arikangwai ma.” 18 Na tapapa Yesusi sua nuaninu karira foi ambori da to boriei weru arikangfoi, tuti na kutu siari nanai kontaio denteng.

19 Mayeai Yesusi ne inontarai erariati fosa titousa era weia, etutang bera Yesusi aha eteyo, “Daie, todonie amebiriu we ametata nuaninu karira foi kahai ninai?”

20 Yesusi yoa wesa deyo, “Fio wedaya mebiriu we metata nuaninu karira nani kaha ne mani, wiro meroasoai turura kahai. Weo tarai, imadu we mea mau yeyo, sawi bongnei mani ketui paria, wape masino meroasoawa fuba kariri sawi bong bei mani, memadu we uai bei we tifatingna doari na katai siai bei mani, nana mani kaririai ki. Tuti fitantuma todoni feai kontaio menari ki. [21 Wape nuaninu karira ne tarai tonina nei mani, metatari na mewenadi tuti mewepuasa terai.]”*

Yesusi deikariri kariri mirehafo aha
(Markusi 9:30-32; Lukasi 9:43-45)

22 Na rahida bo Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa efanduhisa na Galileafo, medu wesa deyo, “Kaisung Inontarai nei ambori etawayani to mano eharira fo ewarami rorong fo ki. 23 Tuti emuni mireha, wape rahida botoru foi ambori suwi aha ki.” Ampafe ne inontarai erariati fosa enemirorong fituayai paria.

Yesusi biai doi pajaki we Sempaisi ne Munufoi

24 Na rahida bo Yesusi tutu ne inontarai erariati fosa era wa sobu bendari Kapernaumi fo, na siari nanai mano efanduhi pajaki we Sempaisi ne Munufoi manea, era we Petrusia etutang berahi eteyo, “Nemu Mantanaufoi biai pajaki we Sempaisi ne Munufoi ete bireri e?” 25 Ainanaya Petrusi yoa wesa deyo, “Yo, biai kontai.”

Ampafe na kutu Petrusi daraberahi to munu Yesusi minohi nai foia fo, Yesusi dinteui deyo, “Simone, enemutitui tofino? Mandoni dino biai pajaki ete barasteng we mananu nunei sa ne? Mananufu ene inontarai ene katai na nana fosa ete inontarai aiseio enayai na nana fosa re?”

26 Petrusi yoa deyo, “Inontarai aisei nesa.”

Ampafe Yesusi yoa deyo, “Tonana mani mananufu ene inontarai bitoya fosa wiro ebai kaha. 27 Wape ambori

* 17:21 Na reraung beiru teaio esoi riwanai kariri buku Matiusi fo obu arawangno 21 nini ne, wape tarahi na ne asli pari fo arawang bonini wiro obui kaha.

enemirorong pirahai we tata kaha mani, ro to ruru rausia we tukai nai. Ro arau mani diang mano foti reantenang wai mani, doi nayai na borongfe wa. Ampafe fobai borongwai tuti ka doi nanai ma we bai pajakio etutang wea fo nayai. Doi nanai demoyarai we bai pajaki we wau tuti yau nayai.”

18

Mandoni dino fiabai na Waidani ne
(Markusi 9:33-48; Lukasi 9:46-48, 17:1-2)

¹ Na rabuang bonani Yesusi ne inontarai dirisa fosa era wei ma, etutani eteyo, “Daie, mandoni dino fiabai sewa na nemu weMananu rorong fai ne?”

² Ainanaya Yesusi sahu arikang katui manei ma tuti dohonia doari na earomireafa. ³ Medu wesa deyo, “Tarai, imadu we mea mau yeyo, mandoni dino wiro yiwang enerorongfoia ne tarai kariri arikang katui nini kaha mani, wiro suai to Allai ne Mananu rorong fo kaha. ⁴ Tonana mani, mandoni dino yiwang enerorongfoi tewawa kariri arikang katui nini mani, andino fiabai sewa na nehu Mananu rorong fai ne. ⁵ Mandoni dino demang we arikang tonina nesa na mai na wonohune mani, wenanai demang we yau kontai.

⁶ Wape mandoni kontai, andino wedaya inontarai toyari arikang fininisa, amani mano eroaso yau nesa manei, niari sasari, nana mani ne mahikai sewa we wenani mani, kase kamiei fuba bei na rahanangfo tuti kabioi deisui na rawanang rausi.

⁷ Karira pari we inontarai na nuneisa weo fi wedaya enari sasari fo bitoya paria. Tarai, we finanai kawariai na nunei, wape mano wedaya inontarai eroaso yau ahang kaha mani, sodai ne karirafa paria.

⁸ Masino waramuwa ete awemuwa wedaya sasari we wau mani, ferangkutuai tuti kobioi weru wau.

Weo ne beng sewa we wau fo mani, wobu numainufo na waramu ete awemu kaburufo, weru waramu tuti awemu fo nayai masi wape taukaha Adia danggararu we fitawafa foi fo. ⁹ Tuti masino uremuwa wedaya sasari we wau mani, ketafatini kobioi weruai, weo ne beng sewa we wau mani wobu numainufo na uremu boyari fo weru uremufo unayai ruhiai wape ambori taukaha Sorohao Adia rorong foi fo.”

Fiyiwansoai kariri domba niai
(Lukasi 15:3-7)

¹⁰ “Metanansiau we dohonao mesahutawang inontarai katui ninisa manei fe, weo wewaio ewaitawang weduasa fosa enayaia mutu na Dai Allai urengreafo pampang. [¹¹ Weo Kaisung Inontarai nei da ma we feriri inontarai era saiworua fosa.]*

¹² Menemitituai tofino? Manei ne domba ewepiaring, manamo manei da sarawai ampafe niai, nana mani dohong todoni rai? I wiro niyai deitawang ne domba ewemansiri konta reti piaring fosa ahang kaha, mae todoni kontaio sawing ne efau-fosa enayai na wiwoifoi mae da sera we mansiaro niai foi. ¹³ Tuti tarai, imadu we mea mau yeyo, masino sobui aha mani, piraisefo fuba sewa aha weru piraise we ne efauo enai kaha fosa. ¹⁴ Dai na rorafaisi kontai ne tarai tonana. Miaya we inontarai katui toyari arikangfesa ninisa manei niai werui kaha.”

Tane doroi dohong sarawai we tata mani, tatohong fiani wei aha e?

¹⁵ “Mane nemu doroi manei niari sarawai we wau mani, ro wei tuti na titou muru teraio wuari boinawi we fi sarawaio niari nanai. Masino tarao wau mani, wobui we nemu doroi dine nariai aha. ¹⁶ Wape tarao wau kaha mani, ka nari inontarai itowemandu ete mantoru teai aha we ambori itomaduai kariri ne kaiwo mumadura wa kontai ampafe

* **18:11** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

na fifiani kontaio wirow enemiwawera weai ahang kahai, mae tarai dohong sarawai. ¹⁷ Mae masino tarao sitoru konta kaha mani, ka kaiwofo aha modurai na jemati earomireafa aha. Tuti masino taraosa konta kaha mani, wahui we i inontaraio deroanso Allai kaha dine, ete toyari wefianduhi pajaki we parenta Roma foi dine.

¹⁸ Tarai, imadu we mea mau yeyo, fianai aino na nunei meteyo enari fanai, Allai kontai yoa weai tonanai na rorafaisi. Tuti fianai aino meroa we enari na nunei, finanai Allai yoa weai kontai na rorafaisi. ¹⁹ Tuti meroasoai kontaifa weo, na nufi ninai uwemandu na mea uenemirong boyari we fieai tuti uwenadi urutang tutirai we Dai na rorafaisi, nana mani todoni kontaio Dai yoa we une nadi nani ki tuti dohong kaririai ki. ²⁰ Weo na doni kontai uwemandu ete mantoru itofanduhi itoru na wonohune mani, na nanai inayai rahansa kontai.”

Fiyiwansoai kariri oiai inontarai siai ne sasarifo

²¹ Mayeai Petrusi da we Yesusi ma tuti dutani deyo, “Sengne waune, masino nehu doroi manei niari sarafieai pampang we yau, nana mani paria webeiru yeiai ne sarawai nana ne? Paria sobu we beitu e?”

²² Yesusi yoa wei deyo, “Bireri. Imadurai mau yeyo, wirow webeitu tera kaha, mae wepiatorua sura webeitu aha tuti sewa nanai aha.

²³ Weo Allai ne weMananufu mani, ne tarai kariri mananu manei deto kariri ne doio ne mangfata baba fosa eha fo. ²⁴ Rahida bo deto kariri ne doifo nanai, ne mangfata erufi wei fosa eha mangfata mano kia ne doi foi ma doari na arongreafo. Wenani kia doi bitoya paria (10.000 talenta†) wape wirow biaita kaharai. ²⁵ Wemambiriu we yiwang ahang kaha ampafe mananufu dohong kaiwo we ehari tuti ne wiwing, ne arikang, tuti ne ra minohi tutiri foi

kiai we etawayanai, ambori doifo we yiwang ne doi kia fo nai aha.

²⁶ Ainanaya mangfatafoi disangkapa awebuka na mananufu arongreafo, mae dutanai paria deyo, ‘Daie, kadeo bohong rahida we yau wo ambori iriwang nemu doine ki.’ ²⁷ Mananufu aroi ampafe deiairi we wirow yiwang ne doi kia fo ahang kaha tuti sawini da wa.

²⁸ Mangfatafoi da to boriei weru munu mananu foia nanai, tate ne maniwowirio wemangfata kontai manei. Mangfata mano siai nani kia ne doi fuba turura kaha, amani doi dinari‡ piaring (100 dinar) mae biaita kaharai. Ampafe yutawang mangfata kia ne doi dinari piaring nani tuti yukota rahanang mae medu wei deyo, ‘Bai kahai nehu doiwa.’ ²⁹ Ainanaya mangfata mano mandu foi disangkapa awebuka aweu wiatai na arongreafo mae medu deyo, ‘Maniwowire, bomang kuteai ambori iriwang nemu doiwa ki.’ ³⁰ Manamo mangfata mano ne doifo nani medu wei deyo, ‘Ye yemang aha kaha.’ Ampafe demi ne inontarai eharia esoari to aitamurorong foa wiatai nai paria yiwang ne doifoa kai.

³¹ Fianai aino mangfatafoi niari tonanai we ne doroi foia nanai, mangfata siaio erufi kontai we mananufu manea ewatioai, ampafe enemituwai weai paria dohona mani era wa eteisaharai we mananufu kariri fianai aino ene doroi mangfatafoi niari nanai. ³² Ainanaya mananufu sahu ne mangfata niari tonana foi ma medu wei deyo, ‘Wau mangfata woi-paya di wau! Nehu doi bitoya paria ka fo yeiairai we wirow baitai ahang kaha, weo ro ma womi na arohureane we yohong rahida we waufo. ³³ Todonie arohu wau tonanai, wape wirow aromu nemu doroi foia kariria kahai nina?’ ³⁴ Mananufu kesou paria ampafe demi ne mangfatafosa eha inontarai foia etohoni to mano eru aiboia fosa ewaramiorong foa,

† 18:24 Doi nanai wonong fino talenta, bei mani ne harga dedai paria kariri aderi bei sefang na emasi.

‡ 18:28 Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

pariao biai bera ne doi anta kiari kiai fo.”

³⁵ Yesusi medua kai mani deituarai deyo, “Kariri fianai aino mananufoi niari we mangfata seipaya foi nanai, mea kontai masino meteiai mene dorofosa na menemirorong mesi kahai tonana mani, Dai Allai na rorafaisi kontai ambori niari tonanai we mea kiai ki.”

19

Yesusi deunau kariri mang dira binengfoi

(Markusi 10:1-12)

¹ Yesusi medu deunau kariri fi fubani kiai nanai, da weru Galilea to nu Yudea foi na waya Yardeni dereung dowe fo awaru. ² Kaiwasa bitoya era riati, tuti na wana niari mano emaninang fosa ebeng aha.

³ Ainanaya Farisifosa era kefang Yesusia we eweanggariri, amani etutani ambori deiai Hukumi Musai soi fo. Ampafe etutani eteyo, “Kariri tane hukumi agama nei mani, mangfoi dira binengfoi funomai tonana rai e?”

⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Metatorai na Sempaisi ne Kaiwofo kawuru ampa we na reantenang Allai niari inontaraine tata fo, niari manei wemang tuti manei wewiwing fo ampa.* ⁵ Tuti Allai kontai medu deyo, ‘Nanai wedaya mangfoi ambori sawing inang tamang suru tuti wewoyari ria ne wiwingfoi,

ambori ne tarai toyari une tarai boyari.*”

⁶ Doni wiro uweboru ahang kahai mae uweboyari. Ampafe fianai aino Allai fianduhiai weboyaria fo, wiro inontarai manei kia tateraifa fanai.”

⁷ Ainanaya Farisifosa etutang bera Yesusi aha eteyo, “Tonana mani we fianie Musai dohongno hukumi deyo, mang manei dira binengfoi mani dohong te surati dirari foi we binengfoi tuti demi da werui nina?”

⁸ Yesusi yoa wesa deyo, “Musai dohong kaiwofo tonanafo mani, weo deitawanai we menumikamiei

mitubaru tuti dadira paria we metaramididau kaiwo aunau fo, ai wedaya mani Musai soi kaiwo kariri metira mene wiwingfosa tonanafo nina. Wape na reantenang Allai niari inontaraine tata fo, wiro tonana kaha. ⁹ Wape imadurai mau yeyo, mandoni dino dira binengfoi mae binengfoi wiro dena ria mang siai kaha, ainanaya dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari, amani sasario dena ria wiwing siai fo.”

¹⁰ Ampafe Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa emadu wei eteyo, “Masino mang tuti binengfoi mani une tarai tonana mani, denteng sewa mani tarirau fanai.”

¹¹ Yesusi yoa deyo, “Wiro inontarainesia kiai eroa we kaiwo memaduarai nana kaha, manta mano Allai dirisa tonanai tera fosa ansaino enari kariria ne. ¹² Weo inontarainesia, manea wiro erirau kaha, weo etaubau enumi ma fo ene tarai tonanai, wape manea aha mani, erirau kahai weo fieai ete inontarai siai manea enarikanggani eawemi rorong fo ambori wiro ewemambiriu we erirau kahai tonanai. Tuti manea aha mani erirau kahai we mantaungsa ehutuai tonanaifa we wiro erirau kaha, ambori ehasau we erurai erufi we Sempaisi na ne Mananu rorong fo terai. Mandoni dino wemambiriu we tefu kaiwo nina mani, tefuraia.”

Yesusi mioang arikang

(Markusi 10:13-16; Lukasi 18:15-17)

¹³ Ainanaya, inontarai manea eha ene arikang manea ma, weo eteyo Yesusi yuai warangfoa wasausa tuti wenadi mioansa. Wape Yesusi ne inontaraifosa esuasa. ¹⁴ Ampafe Yesusi medu we ne inontaraifosa deyo, “Metawing arikangwasa era we yau ma, dohonao meteiweduasa fe, weo inontarai toyari arikangfesa nini saino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ne.” ¹⁵ Ainanaya yuai warangfo wasausa tuti mioansa.

Mayeai da to katai bei siaia.

* 19:4 Kejadian 1:27 * 19:5 Kejadian 2:24

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti Allai ne Mananu rorong fo

(Markusi 10:17-31; Lukasi 18:18-30)

¹⁶ Rahida bei inontarai manei da we Yesusia tuti dutani deyo, “Dai Mantaunaune waune, fi beng fianai aino inari we ambori isobu numainufo ne?” ¹⁷ Yesusi yoa deyo, “We fianie butang yau we fianai aino bengfo ninai? Mansiari kawuru andino denteng ne. Wape boyo wobu numainufo mani, bohong kariri te Allai ne Kaiwo dohonai we tatohong kariria fo.”

¹⁸ Inontaraifo dutang Yesusi aha deyo, “Kaiwo bo dotu todoni fo?”

Yesusi yoa wei aha deyo,
 “Wiro mung inontarai fanai,
 wiro bena ria wiwing siai fanai,
 wiro komananapi fanai,
 wiro binggai inontarai na kaiwo wetarai kaha fo fanai.

¹⁹ Womi we nemu dai tuti nemu ai,*

tuti,

‘Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera wau wa.’*”

²⁰ Bariboaifo yoa deyo, “Kaiwoariri fuba nani yohong kariria kawurua kai ampa, ne doni aino inari tara ne?”

²¹ Yesusi medu wei aha deyo, “Ampafe boyo mosi na munohi toa fo we wobu numainufo mani, ro wa bowayang nemu ra munohi tutira wara kai tuti doiwa bohonai we inontarai ene pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na Waidania finanai. Tuti nari tonanaia mani ro ma ro ria yau.”

²² Inontaraifo tarao kaiwo Yesusi medurai wei tonana fo, wiro doari ahang kahai mae da weru katai nani na enorongfoi fituayai paria, we ne rrafoi bitoya paria fefe.

²³ Ainanaya Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Yeisaharai we mea weo mawa kahai we

inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

²⁴ Kontai yeisaharai we mea, weo mawa sewa we unta manei suai kaha aniai kamirei bei weru inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu Rorongfe fo.”

²⁵ Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etaramio kaiwofo nanai epapuhing paria, tuti emadu we Yesusi eteyo, “Tonana mani, mandoni dino mesi we sobu faririfo ne?” ²⁶ Ainanaya Yesusi seitesa mae medu wesa deyo, “We inontarainesa, erurai na mantaungsa kontai mae esobua kahai arora wa, wape we Allai mani, fifiani kontaio mawa arora wei.”

²⁷ Ainanaya Petrusi medu deyo, “Daie, boti fifiani kontaio ametawinaifa tuti ameraria wau, ampafe fifiani aino amesobuai ria wau ne?”

²⁸ Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na rahida bo nu weworu Allai niariri aha foi da ma mani, Kaisung Inontarai nei ambori minohi na ne kadera mananu sambewara dedai foi ki. Tuti mea kontai, nehu inontarai mewesuraya manduo meraria yau nini mea, ambori meminohi na kadera suraya boru fo kontai ria Kaisung Inontarai nei, tuti mehutu kaiwo kariri riria Israelio suraya boru fo ki. ²⁹ Tuti inontarai mandoni da weru ne munufoi ete ne doroi mang foi ete doroi wiwing foi ete tamana ete inana ete ne arikangfosa ete ne kahofafo, weo daria yau fo, ambori sobu fi sobuai ria Allai fo fuba webepiaring sewa aha weru ne sobuai na nuneifo ki, tuti sobu numainufo. ³⁰ Wape kaiwasa bitoyao na nunei ninai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, mae mano na nunei ninai enai to kurumifui fosa ambori ewefonai ki.*”

20

Yesusi medu yiwansoai kariri

* **19:19** Keluaran 20:12-16; Ulangan 5:16-20 * **19:19** Imamati 19:18 * **19:30** Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengnei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiro eroasoa kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefui, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoi, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

weenari romi angguri

¹ Yesusi medu aha deyo, “Allai ne Mananu rorong fo mani ne tarai toyari fyiwansoai nini. Inontarai manei ne romi angguri bei. Kameai kutung doari da kameai sera we inontarai we erufi nai. ² Sobu inontaraifo maneara, tuti medua futuai riasa we biai we mansiari rahida bei mani, doi dinari bei, nana mani doi mai we ne fiembaitai rahida bei. Ainanaya demisa era wa enari ne romi angguri foia.

³ Mayeai araha ureng indeatara mani, inontarai ne romi angguri foi da nariai aha tuti deti inontarai manea enai funomai na kondiro-rafoi. ⁴ Ampefe medu wesa deyo, ‘Mea kontai mera wa menari nehu romi angguri foi, tuti ibai mea fianai aino mai kariri fi meru fo ki.’ ⁵ Ampafe era wa. Mayeai araha ureng suraya boru tuti araha ureng botoru aha, inontarai ne romifo da sera we inontarai nariai aha. ⁶ Ramindena araha ureng ring mani da nariai aha to kondiro-rafoi tuti deti inontarai siai manea enai nai wape enari fiea kaha, ampefe medu wesa deyo, ‘We fiani meru fiea kahai, mae meminohi funomai na kondiroranei rahida bei sentenang nina?’ ⁷ Emadu wei eteyo, ‘Wiro manei dohong fieai we ameru kaha.’ Ainanaya medu wesa deyo, ‘Tonana mani mea kontai mera wa merufi na nehu romi angguri foi.’

⁸ Ramindenara mani mano ne romi angguri foi medu we ne mandorifo deyo, ‘Wahu inontarai erufi we yau wasa ambori baisa, amani na mano erufi wefuia wasa paria sobu mano erufi na kameai wasa.’ ⁹ Ampefe mandorifo biai doi dinari bosiarawai we inontarai erufi na ramindena araha ureng ring fosa. ¹⁰ Ainanaya inontarai erufi na kameai fosa, ewaitarahio esobu doi fuba sewa mano erufi na ramindena fosa, manamo ea kontai esobu doi dinari bosiarawai. ¹¹ Esobu ene doifo mani, ehasou tuti ehutu mano demisa erufi wei foi na enemirorongfo. ¹² Eteyo, ‘Eh! Todoni fino amerufi maraba paria we rahida

bei sentenang, tuti wonei sina amea na kameaifa paria sobu ramindena, wape bai amea mai kariri mano era wefuia ma erufi we araha ureng boyari kawuru fosa ninai?’

¹³ Manamo mano ne romi foi medu we inontarai nanisa manei deyo, ‘Maniwowire! Wiro inari fisarawafeai we wau kaha. Weo tumadu ruhiai kawuru ampa we rufi we yau ne, ambori ibai wau rahida bei mani doi dinari bei. ¹⁴ Ka nemu doiwa tuti ro wa. Weo yeyo ibai mano yufi wefuai pari nini doi dinari bei kariri ibai wau ninai kontai. ¹⁵ Weo fianai aino nehu ne, nehu mambiriu we yeyo yohonai todoni, kariri nehu awiafo. Ete enemurorong pirahai we warahu takahetuai funomai tonanafo ne?’ ”

¹⁶ Ainanaya Yesusi medu tuarai aha, deyo, “Tonanai kontai inontarai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, mae mano enai to kurumifui fosa ambori ewefonai ki.”

Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo

(Markusi 10:32-34; Lukasi 18:31-34)

¹⁷ Rahida Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era to bendari Yerusalemi ayai fo, era wa mairabuang mani, fianduhisa mae medu wesa deyo, ¹⁸ “Metarami ma. Nina mani, tara to Yerusalemi ayai finina. Na wanai Kaisung Inontarai nei ambori manei dewayani we imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa ki. Tuti ambori etohong aiboi marareha fo wei ki. ¹⁹ Kontai etohoni to inontaraio etarongno Allai kaha fosa we ambori eteiberahi, erarubati na wai, tuti epahui na aitabafoi. Wape rahida bo botoru foi, ambori suwi aha ki.”

Yakobusi tuti Yohanesi uinami dutang Yesusi we fieai

(Markusi 10:35-45)

²⁰ Mayeai Zebedeusi binengfoi tuti ne kaisungfo suru, amani Yakobusi tuti Yohanesi, itora we Yesusia. Disangkapa awebukafo na Yesusi arongreafo tuti dutani we fieai.

21 Yesusi dutang wiwingfoi deyo, “Aie, fianai butang wea ne?” Wiwingfoi medu we Yesusi deyo, “Moduraia futuai we yau, we rahida ru wang Mananufu mani, bohong kataio mai fo we nehu kaisungne suru, amani manei minohi na waramu domoya wai tuti manei na waramu dowe wai.”²² Yesusi yoa we suru deyo, “Muwaitawang fianai aino murutang weai nina kaha. Weo mubiriu we murunung nano fi dadirao yunung nai nei e? Mubiriu we musodai dadira ambori isodairi foi konta rai e?” Uroa ureyo, “Aubiriu wea rai.”²³ Yesusi medu we suru deyo, “Nehu dadira nani murunung nai kontai. Nehu dadira nanai musodairi rai. Wape kariri mandoni dino ambori minohi na enehung domoya nei tuti na enehung dowe nei mani, yau wiro ikutu kaiwo kariri nana kaha. Katai nani Allai meinenami we inontarai kawuru ampa, amani mano diri suru kawuru we uminohi na nanaia fo.”

²⁴ Yesusi ne inontarai ewesura mano wei fosa etarami finanai ampefe ehasou mambetahatuifo suru paria. ²⁵ Mae Yesusi sahu kipasa ma, medu wesa deyo, “Mewaitawanaifa weo na kaiwasa etarorang Allai kaha fosa, amani Yahudi kaha fosa, mano ewenunggamiei we ene parentanei enari kanggani ene kaiwasafai. Tuti mano ewewafoniai fosa etanggewa ene kaiwasafai na tapapa. ²⁶ Wiro mene tarai tonana kaha, mae mandoni dino deyo fiebai sewa na mea fo mani, todoni kontaio wemangfata we mea. ²⁷ Tuti mano deyo wefoniai na mea fo mani, todoni kontaio wewoming we mea akawuru wo. ²⁸ Toyari Kaisung Inontarai nei kontaio wiro da ma we mefatari kaha, mae we fiata mea tuti we dohong ne tarai foi we feriri kaiwasa bitoya foi.”

Yesusi niari inontarai uremifafa mandu uwati
(Markusi 10:46-52; Lukasi 18:35-

43)

²⁹ Rabuang bo Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era weru bendari Yeriho fo mani kaiwasa bitoya era ria Yesusi. ³⁰ Tete inontarai uremifafa mandu uminohi na rang dereungfo na katai nani. Utaramioai we Yesusi da na nanafo usahu ureyo, “Sengno Dauti ne Kaisungne wau, aromuo auru!”

³¹ Kaiwasa bitoya fosa esua suru we unemboru, manamo wiro utantumasa kaha, mae usahu mambiriu aha ureyo, “Sengno Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo auru!”

³² Ainanaya Yesusi doa ukai tuti sahu suru ura weia tuti medu we suru deyo, “Fianai aino mureyo inari we muru ne?” ³³ Inontaraifo suru uroa we Yesusi ureyo, “Daie, aureyo auwati.” ³⁴ Yesusi aro suru paria ampefe yuai warangfo waratawang uuremifo, na kutu nanai kontai uremifo tabau uwati. Ainanaya uraria Yesusia.

21

Yesusi suai to bendari Yerusalemi
(Markusi 11:1-10; Lukasi 19:28-38;
Yohanesi 12:12-15)

¹ Era wa kefang we Yerusalemi mani, esobu munue Betfage na wiro Saituni eneungfo. Na nanai Yesusi demi ne inontarai dirisa fosa uwemandu ura fafong. ² Medu we suru deyo, “Mura to munue watai na taaromife wanai, mura waroi afui kahai mae muwati manei tebuhi ne keledai manei doari na nanai tuti antungfoi. Murehuwi ambori muka suru we yau ma. ³ Inontarai manei medu fieai we muru kariri fio munari nina mani, mumadu wei mureyo, ‘Sengnei dino demi auru auka suru weia ne,’ tuti yoa we muka suru ki.”

⁴ Finanai kawariai ambori Sengnei ne Kaiwo nabifo meduraia fo wetarai, amani,

⁵ “Boiririaifa we Kadawing Sioni foi,*
‘Mewati! Mene Mananufi da we mea ma ne,

* 21:5 Kadawing Sioni foi mani kaiwo neta weai we ‘kaiwasa na bendari Yerusalemi fo.’

I enerorong tewawa tuti
dautai na keledai manei,
amani keledai antung dine.’
„*“

⁶ Ainanaya Yesusi ne inontaraifo suru ura wa tuti unari kariri Yesusi ne kaiwo dererai we surua fo. ⁷ Uka keledaifo tuti antungfoi we Yesusia mayeai ne inontaraifosa etohongno ene ansung boriai feai awiai ebuaisai na keledai kuruinafo suru, tuti Yesusi dautai ayai minohi sau keledai antungfoi. ⁸ Kaiwasa bitoya paria eha ene ansungfoa ehafarai na rangfoi, manea kontai eharai ai totua fo tuti ehafarai kontai na rangfoi, ambori emaranding rangno Yesusi da nai foi.

⁹ Kaiwasa bitoyao era na Yesusi arongfo tuti kurung fosa esahu eteyo, “Hosana! Fiai fuba we Dauti ne Kaisungnei.

Moanafeai we Mano da na Sempaisi wonong ne!

Hosana! Fiaifeai we Allai na katai dedai!”*

¹⁰ Yesusi suai to bendari Yerusalemi afui nanai, bendarifo niukuayai paria na kaiwasafoi, etutang wawerera we Yesusiffo eteyo, “Inontarai mandoni dinini?” ¹¹ Kaiwasa bitoya foi eroa eteyo, “I mani, Yesusi, nabio na bendari Nazareti na nu Galilea foi dine.”

Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi (Markusi 11:15-17; Lukasi 19:45-46; Yohanesi 2:13-16)

¹² Ainanaya Yesusi suai to Allai ne Munufoi rofongfo tuti data kaiwasa mano etawayangfi tuti mano ewaworifi na nana fosa. Bebari ene mejao eriwang doi naya fo tuti kaderao mano etawayang muntung we korban fosa eminohi naya fo. ¹³ Tuti medu wesa deyo, “Na Allai ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu tonina:

‘Nehu Mununei ahui we munuo wenadi nai,’*

wape menariri wemunu mananapia.”

¹⁴ Inontarai euremifafa tuti esoberahai fosa era wei to Sempaisi ne Munufoia, tuti niarisara

* **21:5** Zakariai 9:9 * **21:9** Masmuri 118:26 Masmuri 8:2

ebeng. ¹⁵ Wape imami baba fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa ewati kahai fitantuma Yesusi niari fo, kontai etaramio arikangfosa esahu na Sempaisi ne Munufoi eteyo, “Hosana! Fiaifeai we Dauti ne Kaisungne wau!” ampefe enemirorongfoi kerira Yesusi paria. ¹⁶ Ainanaya emadu wei eteyo, “Taramuo arikangnesa kaiwo emadurai nina e?”

Yesusi yoa wesa deyo, “Yo, tarahuoa to! Wape mea mani, metatorai na Sengnei ne Kaiwofo kaharai e? Kaiwo dotu tonono:

‘Na arikang eawemifang bararika

fosa tuti arikang baba fosa,
Wau moinenang fiaifo na eboromifo kawuru ampa.’**

¹⁷ Ainanaya Yesusi da werusa, da to munue Betania tuti dena na wanai.

Yesusi deikanggani ai urungfoi (Markusi 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Kamiai kutungfo Yesusi daraberahi to Yerusalemi aha, tuti na rangrorong fo wewisi. ¹⁹ Kefang we rangfoi nanai deti ai urung rowei, ampefe da wa detioi, manamo aifo webong kaha mae wereraung terai. Ampafe deikanggani aifo deyo, “Aine wau, wiwo webong ahang kahai we fitawafa.” Na tatofang kutu nanai kontaio aifo reraung siamorang tuti memasara.

²⁰ Yesusi ne inontaraifosa epapuhing paria we ewati fi Yesusi niari nana fefe. Etutang wawerera eteyo, “Tondoni ai reraung siamorang tuti memasa sikerawa nanai?”

²¹ Yesusi yoa wesa deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, meroasoai tarai tuti menemirorong soriru kaha mani, fianai aino inari we ai urung fininai ambori menari kontai ki, tuti wiwo nanai tera kaha, mae memadu we uai nini meteyo, ‘Tuwera weru katai nini tuti taukaha rawanang rausi!’ nana mani finanai kaririai. ²² Meroasoa mani, fianai aino metutang weai na mewenadi we Allai fo, mesobuai ki.”

* **21:13** Yesayai 56:7; Yeremiai 7:11 * **21:16**

Mano ewefoniai we Yahudi fosa etutang bera Yesusi kariri ne mambiriu we niarifi fo

(Markusi 11:27-33; Lukasi 20:1-8)

²³ Ainanaya Yesusi daraberahai to Allai ne Munufoi, amani suai awafui deunau na munu rofongfo. I doa deunau mae imami baba fosa tuti inontarai ewefoniai we Yahudi fosa era wei ma tuti etutani eteyo, “Na mandoni wonongne tuti ne mambiriu ne nari fi bitoya tonina fenina? Tuti mandoni dino yuai wau we nari fininaifa ne?”

²⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Yau kontai yutang bera mea we fieai, tuti finana meteisaharai we yau mani, ambori yeisaharai kontai we mea kariri na mandoni dino yuai yau we inari fininaifa ne ki. ²⁵ Meteisaharai we yau, weo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mani, mandoni dino yuaisei we webaptisi kaiwasa tonana ne? Allai ete inontarai nunei manei e?”

Imami baba fosa tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa emadu kaririai wawerasa eteyo, “Masino tateyo, ‘Allai dino yuaisei we niari finana ne,’ nana mani ambori dei we tata aha ma deyo, ‘Tonana mani, we fianie wiro meroaso Yohanesi kahai nina?’ ²⁶ Wape tateyo, ‘Inontarai batang manei andino yuaisei ne,’ nana mani tamatai kaiwasa bitoya foi we emamuna we tata ki, weo eroasoai we Yohanesi mani nabi manei dine fefe.” ²⁷ Ampefe eroa we Yesusi eteyo, “Ameserawawerahai.” Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Tonana mani yau kontai wiro yeikaririai we mea kaha weo mantei dino yuai yau we inari fi bitoya nini faini.”

Fiyiwansoai kariri kaisung mandu

²⁸ Yesusi medu deyo, “Menemitituai tofino: inontarai manei ne kaisung mandu. I da wa deisaharai we ne kaisung fuba foi deyo, ‘Kaisungne waune, rahida nini roa rufi na tone romi angguri foi.’ ²⁹ Arikangfoi yoa deyo, ‘Bereri, imarira,’ wape mayeai detua berahi paria we kaiwo medu we tamanai

tonana fo tuti da wa yufi na romi-foia. ³⁰ Ainanaya wawafoi da we ne arikang fui foi aha medu wei deyo, ‘Kaisungne waune, rahida nini roa rufi na tone romi angguri foi.’ Arikang fui foi yoa we tamanai deyo, ‘Yo, Daie ira ki,’ wape wiro da kaha. ³¹ Na arikangfo suru mantei dino dohong kariri tamang ne kaiwofo ne?”

Eroa we Yesusi eteyo, “Mano fuba foi.”

Ampefe Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we me mau yeyo, inontarai efanduhi pajaki we Kaisari tuti wiwing diru nesa ansaino esuai fafong to Allai ne Mananu rorong fo, mae mea mani bireri rai. ³² Weo Yohanesi da ma we deinawiai we mea kariri rang mesi foi, tuti meroaso ne kaiwofo kaha. Wape mano efanduhi pajaki we Kaisari fosa tuti wiwing diru fosa eroaso. Mewati tonanai ampa wape wiro metarabera mea weru mene sasariwai tuti meroaso kaha.”

Yesusi medu fiyiwansoai kariri weenari romi angguri

(Markusi 12:1-12; Lukasi 20:9-19)

³³ Yesusi medu paria aha soirio fiyiwansoai bei siai aha, amani medu deyo, “Metaramio fiyiwansoai siai nini kontai. Wene kahofa manei, niari romi angguri bei, sanamia kiaia tuti yu worefoi wari romifoi sentenang. Kontai sirai kamirei we katai ehua angguri foi nai tuti biaungno katai ne tarai toyari yawa dedai bei we ewaitawang wedua romi angguri foi nai. Mayeai sawing romifoi tono inontarai manea ewarami rorong fo, ambori angguri foi wetarai mani, etato tarai foi maisa. Ainanaya mano ne romifoi dontai to nu siaia. ³⁴ Tete rabuang bo romifoi wetarai fo, mano ne romifoi demi ne mangfata manea etontaia weo eha atorafu ria mano ewaitawang ne romi fosa. ³⁵ Manamo mano eru romifoi sa etafusa, eboi manei, emung manei, tuti esotati manei na kamiai. ³⁶ Mayeai mano ne romifoi

demi nari ne mangfata manea aha, ea efau sewa mano fafong fosa, manamo mangfata nanisa kontaio eboisarao tafai kiasa, enari kangganisa toyarine.

³⁷ Ainanaya mano ne romi foi demi ne kaisungfoi wesa, weo enetituai deyo, 'Nehu kaisungnei mani, esomi wei rai.' ³⁸ Manamo we eru romifoi sa ewati ne kaisungfoi we da ma fo nanai, emadu wawerasa eteyo, 'Ne kaisung ambori sobu tamang fi minohi tutira fe andinini, ampafe tamunia mireha weruaia, ambori fianai aino tamang minohi tutira fo taha we tata.' ³⁹ Etafuria tuti efafari to borai weru romifoi awariai emuni nayai."

⁴⁰ Ainanaya Yesusi bera imami baba fosa tuti inontarai ewefonai we Yahudi fosa aha deyo, "Tofino mano ne romi foi daraberahi ma mani fifiani aino dohonai we mano eru romifoi sa fo?"

⁴¹ Eroa wei eteyo, "I ambori da ma tuti mingno inontaraio esaipaya nanisa weruai mae dohong romifoi we inontarai siai we eruti, amani mano tete rahida eteting angguri foi mani ambori etohong ne atorafo na mai weia fosa."

⁴² Yesusi medu wesa aha deyo, "Metato Sengnei ne Kaiwo arawang bo dotu tonina nei kaha rai e? Amani: 'Kamieio mano enari munu nesa ehabioi fi, andi wekamiei reantenang we etang kamieioi doa sauwi ampa.

Sengnei andino niari finina, tuti fi mehikai paria na tauremine.*"

⁴³ Yesusi medu nari aha deyo, "Ampafe yeisaharai we mea, weo Allai kia ne Mananufu weru mea tuti dohonai we kaiwasa siai esomi wei tuti etohong kariri ne dawiafo sa ki.

⁴⁴ Inontarai etawai na kamiei nani mani, eworu ki, tuti mantei dino kamiei nani sau kangguni mani ambori yoyaria wenukahai ki."†

⁴⁵ Imami baba fosa tuti Farisifosa etaramioai, ewaitawanai we Yesusi ne fyiwansoaio medura fo reng wesa kariri todoni eteiayari we Mananu Mampariri foi fo. ⁴⁶ Ampefe erurai we etafuri, manamo ematai we enari tonanai, weo ewaitawanai we kaiwasa bitoya foi eroasoai we Yesusi mani nabi dine.

22

Fiyiwansoai we muniara mandirau
(Lukasi 14:15-24)

¹ Yesusi medu we kaiwasa bitoya foi aha na fyiwansoai bei, medu deyo, ² "Allai ne Mananu rorong fo mani ne tarai toyari fyiwansoai nini; Mananu manei niari muniara bei we dohonsua ne kaisungfoi weriraufo. ³ Rahida bo muniarajoi ne diru neungfo we niariri fo, demi ne mangfatafosa era we mano wenisara fosa we era to muniarajoi, manamo mano wenotisa fosa eteiaya mangfatafosa, we wiwo era wa kaha.

⁴ Ainanaya mananufuoi demi nari mangfata siai manea aha, tuti deyo 'Meteisaharai we mano iwenotisa fosa weo, "Imainenang fiang we muniarafi ampa, amani sapi tuti sapi antung ebiriyai fesa imunsa ampa. Tuti fi siai imainenang mai ampa. Ampafe mera to muniara mandirau ne ma to." ⁵ Wape mano wenotisa fosa wiwo etantuma mangfatafo ene kaiwofo kaha, mae era we mansiawarai to ene fi eru foa, amani manei da to ne romifoi, manei siai aha da wa yufi siai. ⁶ Tuti mano wei fosa etafu mangfatafosa enari kangganisa tuti emunsa. ⁷ Mananufuoi tarao finanane kesoua dang wawerahi paria ampafe denatu ne afai mamuna fosa we emung inontarai nanisa tuti enunung ene bendarifo.

⁸ Ainanaya sahu ne mangfatafosa, medu wesa deyo, 'Muniarafi imainenami ampa, wape mano iwenotisa fosa emai we era to muniaranei ma

* **21:42** Masmuri 118:22-23 † **21:44** Kamieioi mani yiwanso Yesusi, tuti mano esobu karira na kamieioi mani yiwanso mano eteiaya Yesusi we Mananu Mampariri Allai demi ma foi, toyari inontarai Yahudi fosa.

kaha. ⁹ Ampafe mera kahairia to rang fuba foi, weo mewenoti kai-wasa mandoni saino mesobusa na nana fosa ambori era to muniaranei ma.' ¹⁰ Ampafe mangfatafosa era to rangfoia, eha inontarai esobusa na nana fosa to muniarafoia, amani inontarai eharira fosa tuti inontarai ebeng fosa. Ampefe munuo enari muniara nai foi sefang na kaiwasa wenotisa ma nanisa.

¹¹ Mayeai mananufoi da wafui we deti kaiwasafoi tuti deti inontarai manei sensung ansung mai we muniarafoi kaha. ¹² Ainanaya dutang berahi deyo, 'Maniwowire, todoni wonsung na ansung mai feai kaha, wape wuai to muniara mandiraufi mampui nina?' Inontarai nani medu fiea kaha, nemboru terai. ¹³ Mayeai mananufoi medu we ne mangfatafosa deyo, 'Mewora inontarai nini aweng tuti warang, ambori mehabioi to boriai to katai mamantiti fo. Na wanai inontaraifosa ambori esobu ne karirafu tuti esaia etamirai paria.' " ¹⁴ Yesusi kife ne kaiwo kariri fiyiwansofoi deyo, "Inontarai wenotisa fosa efau, wape mano irisa fo mani efau turura kaha, tonanai kontai kaiwasa Allai wenotisa fosa bitoya, wape mano dirisa fosa bitoya kaha."

Yesusi medu kariri bai pajaki we mananu Kaisari
(Markusi 12:13-17; Lukasi 20:20-26)

¹⁵ Mayeai inontarai eweFarisi fosa emadu ruhiai we todoni eweanggari Yesusi ambori medu sara kaiwofea. ¹⁶ Ainanaya etemi ene inontarai erariasia fosa manea tuti Herodesi ne inontarai manea era wa emadu we Yesusi eteyo, "Dai Mantaunaune waune, amewaitawanai we wau mani inontarai enemurorong mesi di wau tuti bounau ne wetaraifo kariri Seng Allai ne rangfo. Wiro tau funomai we kaiwo inontarai emadura fo kaha weo wiro womi we

mano ewewonomi fosa kaha fefe. ¹⁷ Ampefe boisaharai we amea, kariri tane hukumifoi, mesi we tabai pajaki weo Mananu Kaisari ete bireri e?""*

¹⁸ Manamo Yesusi deitawang ene anggarifoi, ampefe medu deyo, "Inontarai menari fayafayarai di mea! We fianie meweanggari yau we metafu yau na nehu kaiwone nina? ¹⁹ Yo, tonana mani meteinawiai we yau doi mebai pajaki nai wai." Ainanaya etohong doi dinari bei wei, ²⁰ tuti dutang berasa deyo, "Mandoni dino yabani na doi finina, tuti mandoni dino wonongfe watai nai ne?" ²¹ Eroa wei eteyo, "Mananu Kaisari." Yesusi medu wesa aha deyo, "Tonana mani metohonai we Mananu Kaisari fifiani aino Kaisari neng fo, tuti we Allai fifiani aino Allai neng fo." ²² Etarami Yesusi medu fenanai, epapuhing paria dohona mani era werui anina.

*Yesusi deunau kariri inontarai es-
uwi na marareha rorong fo*
(Markusi 12:18-27; Lukasi 20:27-40)

²³ Rahida nani kontai, inontarai maneiru teai na inontarai eweSaduki fosa era we Yesusia. Ea mani inontarai Yahudi saine, wape eroasoai we inontarai emarareha nesa wiro esuwi ahang kaha. Era wa weo etutang berahi, ²⁴ eteyo, "Dai Mantanaune waune, nabi Musai soi kaiwo ninai deyo, 'Mang manei rirau wape sobu arikang kaharai mae mireha, nana mani ne tahatuifoi dau ne wiwingfoi aha, ambori dohong arikang we mano mireha nani ne ririafoi aha.'*" ²⁵ Ametaterai weo mambetahatui eweitu, mano fuba foi riraua, wape wiro une arikang kaharai mae mangfoi mireha weru wiwingfoia, ampafe mano suari foi dau ne wiwingfoi aha. ²⁶ Ne tonanane, we ne tahatui mano suari foi, paria sobu mano fui pari foi kontai. ²⁷ Ne fui ai pari fo wiwingfoi kontai mirehara.

* **22:17** Etutani tonanai ambori ewedayari sawai na fi medura fo. Weo deyo mai we ebai pajaki we parenta Roma foi mani, Farisifosa ehasouwi tuti etinggairi na Majelis Agama foi, mae deyo mai kaha mani, nana mani inontarai era ria Herodesi ehasouwi tuti etinggairi na parenta Roma foi. * **22:24** Ulangan 25:5-6

28 Ampefe na rahida mansuwi-suwi foi mani, na mambetahatui eweitu nanisa, mantei dino wiwingfoi sahui we ne mang ne? Weo mambetahatui eweitu fosa erau wiwingfoi fefe.”

29 Yesusi yoa wesa deyo, “Menemitituai sarawai paria, weo wiro metafu Sengnei ne Kaiwofo tuti meroaso ne mambiriufu kaha. 30 Rahida bo mansuwi-suwi aha foi mani, kaiwasa wiro rirau ahang kaha, mae eminohi toyari wewai na Waidani. 31 Wape kariri inontarai emarareha ne esuwi ahang fo mani, metato kaiwo Allai medura fo kahai e? Weo Allai deyo,

32 ‘Yau mani Allaio mene werengno Abrahami, Isaki tuti Yakupi esomi wei foi di Yau.’*
Seng Allai nani mani wiro Seng we inontarai emarareha kaha, mae i mani Seng we inontarai etarang, tuti wiro inontarai emarareha fo saino esomi wei fo kaha, mae mano etarang fosa, ansaino esomi wei ne. Nanai deinawiai we Abrahami sitoru etarang aha na Waidani ampa.”

33 Kaiwasa bitoya foi pepuhing paria we etaramio Yesusi ne kaiwo aunau fo fefe.

Yesusi medu kariri kaiwo wereantenang na Hukumi Musai soi fo
(Markusi 12:28-34; Lukasi 10:25-28)

34 Farisifosa etaramioai we Yesusi ne kaiwofo wemambiriu paria dohona mani Sadukifosa emadu fiea ahang kaha, ampefe efanduhisa. 35 Manei na ea, i mani mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei dine, da wa dutang bera Yesusi, weo deo weanggariri fefe, 36 deyo, “Dai Mantaunaune waune, na Sempaisi ne Hukumine, kaiwo doni aino fuba sewa ne?” 37 Yesusi yoa wei deyo,

“ ‘Enemuwawu Sempaisi, nemu Allai, na enemurorongwai sentenang, na numuaninuwai sentenang, tuti na enemutituitawa sentenang.’* ”

38 Kaiwo nana mani, kaiwo fuba na Hukumifo tuti kaiwo reantenang foi dinani. 39 Tuti hukumi boru foi mesi kariri nanai amani:

‘Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera mantaung wau wa.’*

40 Kaiwo fuba Musai soi fo tuti nabifosa esoi fo, weneung na hukumi boru ninai.”

Kaiwo kariri Yesusi, Mananu Mampariri dine fo
(Markusi 12:35-37; Lukasi 20:41-44)

41 Inontarai eweFarisi fosa efanduhisa na nanai ampefe Yesusi dutang berasa deyo, 42 “Menemitituai fi ani kariri Mananu Mampariri foi ne? Na mea mani, i weriria na mandoni?” Eroa eteyo, “I mani Dauti ne Kaisung dine.” 43 Yesusi deyo, “Tonana mani, todoni Dauti mantauni, rahida bo Allai sensoni na Nuaninu Mirarebana foi, sahui we ne Seng nina? Weo deyo,

44 ‘Seng Allai nei medu we nehu Sengnei deyo,
“Munohi na warahu domoya nei, pariao iwedaya nemu aite-tanesa taha tawangsa kiai na awemuwai.”’*

45 Ampafe Dauti mantauni sahu Mananu Mampariri foi we ne Sengfoi tonana mani, todonie i mani weriria terai na Dauti ma nina? Mae nanai deinawiai we Sengno Mamparirifo dedai sewa Mananu Dauti tuti ne riria fo terai.” 46 Wiro manei wemambiriu we yoa wei ahang kahai. Tuti nano rahida nani kontai inontarai ewearira we etutang Yesusi we fieai ahang kaha.

23

Yesusi deunau kariri Farisi fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti deiberasa we ene enari fayafayara fo

(Markusi 12:38-40; Lukasi 11:37-54, 20:45-47)

* 22:32 Keluaran 3:6 * 22:37 Ulangan 6:5 * 22:39 Imamati 19:18 * 22:44 Masmuri 110:1

¹ Ainanaya Yesusi medu we kai-wasa bitoya foi tuti we ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo,
² “Mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa esobu mam-biriu we eteisaha Kaiwo Musai soi fo. ³ Ampafe kaiwo etaunauwai kariri Kaiwo Musai soi fo nanai, metaramioai tuti metohong kaririai na mai, wape wiro metohong kariri ene etohong toa fo fanai. Weo etaunau kariri kaiwofo, wape mantaunsa wiro etohong kariria kaha. ⁴ Kaiwo dadira tuti maraba fo etohonai we inontarai siai, eteyo nari wani, nari nini fanai, etemisa we esoduatai ete we etohong kaririai, wape mantaunsa wiro ewaramiai inontarai nanisa kuteai we etohong kariria kaha.

⁵ Fi kiai enari fo, enari we ambori inontarai siai ewatisa terai we ea mani inontarai eroasoai disa. Ehasa kotakio soi Kaiwo Sengfo na erewomifo tuti na ewarami raongfo, kontai enari ireu abirarung fo tiawai na ansung boriei etatara fo, we deinawiai we ea mani inontarai efabai disa. ⁶ Ea kontai efaraise we na muniara bei mani, era wa eminohi na kadera we mano wenotisa to muniarafoi na fong pari fo, tuti na munu agama Yahudi fo mani esera we eminohi pari na kadera watai na fong pari fe fo. ⁷ Eparaise paria we na kai-wasa bitoya foi, toyari na kondiro-rafoi, kaiwasa esomi wesa nayai tuti esahusa we ‘Rabi’* ete Mantaunau’.

⁸ Wape mea mani dohonao merurari we inontarai esomi we mea tuti esahu mea we ‘Mantaunau’ fanai. Weo mene Mantaunau mansiari kawuru tuti mea kiai mesahu mea we doroi. ⁹ Tuti wiro mesahu inontarai mandoni kontai na nuneisa na wang ‘Dai’ fanai, weo mansiari terai andino we mene Dai ne, amani Dai na rorafaisi. ¹⁰ Tuti wiro inontarai manea esahu mea we mewenunggamiei fe, weo inontarai mansiari andino wenunggamiei we mea ne, amani Mananu Mampariri nei. ¹¹ Inontarai mandoni dino fiabai we

mea mani todoni kontai wemangfata we mea wa. ¹² Mandoni dino yuai ne taraifoia weinontarai dedai mani, Allai ambori niariria tewawa ki, tuti mandoni dino niariria enerorong tewawa mani, ambori Allai yuaisia dedai ki.

¹³ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo mekafe rahutu Allai ne Mananu Rorong foi ambori inontarai esuai nai fanai. Mantaung mea wiro mesuai afui kaha, mae metaba we dua inontaraio ete esuayai to Sempaisi ne Mananu rorong fo afui fosa kontai.

[¹⁴ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo mepampamu wiwinafosa meha ene ra eminohi tutira fo. Tuti mewenadi mani mene nadifoi dewariroi, mesera we ambori kaiwasa bitoya fosa etato mea. Ampafe todoni kontai mesodai aiboi maraba sewa fo rai.†]

¹⁵ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo metafai wari rawanang rausi, tuti mera na rei, to katai bodoni kontai, we menari inontarai mansiari kawuru somi we Allai kariri mene metawiawa. Wape inontarai nani, metaunauwi we da ria mea na mai, pariao niari karirifo pari sewa mene menariwa, ambori sodai ne karirifo fuba sewa weru mea aha na Soroha rorong foi.

¹⁶ Mano meuremifafao mewiwang inontarai siai wa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Weo metanau meteyo, ‘Masino manei fefora na Sempaisi ne Munufoi mani, ne fefora nanai wiro wefiea kaha, wape fefora na fio emasio na Sempaisi ne Munufoi mani, ne feforafo todoni kontai weworahi rai.’ ¹⁷ Mano

* **23:7** Kaiwo *Rabi* fo mani neta we Mantaunau. † **23:14** Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

mewebonggoi tuti meuremifafa ne meaine! Fiani dino dedai sewa ne, emasifo ete Sempaisi ne Munuo wedaya emasi nani mirarebana foi e? ¹⁸ Tuti metaunau inontarai kontai meteyo, 'Manei fefora na Mesbao nunung korbani nai foi mani, wiro ne fefora nani wefiea kaha, wape fefora na korbano ohonai we Sempaisi fo mani, ne fefora nani todoni kontai weworahi.' ¹⁹ Inontarai meuremifafa wa meaine, finai aino dadai sewa ne, korbanifo ete mesbao wedaya korbanifo mirarebana foi e? ²⁰ Ampefe mandoni dino fefora na mesbafoi mani, i fefora na mesbafoi tuti fianai aino watai nai fo. ²¹ Tuti mandoni dino fefora na Munu Seng foi mani, i fefora we Munu Seng foi tuti Mano niai nai foi. ²² Kontai mandoni fefora na rorafaisi, nana mani fefora na Allai ne kadera mananu minohi nai foi tuti na Mano minohi nai nani, amani Allai mantauni wonongfo.

²³ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo metohong kariri fi katui fo, wape fi fuba fo wiro metohong kariria kaha. Toyari finunsai burayang fo tuti fi we indawang fi naya fo,‡ metohonai we Sempaisi ne perpuluhanfo, mai kariri mene koangfoi. Wape fi fuba fo kiai memarira we metohong kaririai tonana, amani wiro mehutu kaiwo na mesi kaha, mearomio inontarai kaha, tuti metohong kariri fi memadura fo pampang kaha. Ne beng pari fo mani, metohong kariri fi fuba ninai mae merurai we menari ne katui fo kontai. ²⁴ Mano meuremifafao mewiwiaing inontarai siai wa mea, na merurai we metohong kariri fi katui mae memarira we menari ne mai sewa fo mani, ne tarai kariri mewati borarafui manei na mene merehawa ambori mehabioi, wape unta fiabai manei metoni funomai. Nana mani merurai we metohong kariri fi katui na Sempaisi ne Hukumifo, wape ne fubao todoni kon-

taio ohong kariria fo wiro metohong kariria kaha.

²⁵ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo mene nofi metunung naya wa tuti rewanguai metampi naya wa, meruai borieiwara mararebanai, wape ne rorongfo mani sefang na fi mai kaha fo, amani meuremi fiabai we ra paria tuti metenanggoing funomai. ²⁶ Farisi meuremifafa ne mea! Reantanang mani meruai rurang nofi rorong wa tuti rewanguai rorongwa akawuru wo, ambori ne borieiwa mararebanai kontai ki!

²⁷ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo mene tarai toyari fafo keru na ke bua ampefe borieiwa bua karofaria mahikai wape ne rorongwausi sefang na inontarai eneina tuti ne piraro bitoya nai. ²⁸ Na tonanane kontai na mene tarai boriei wai mani, wati mea weinontarai menari ne wetaraifo di mea, wape na menemirorongwai mani, inontarai menari fayafayarai tuti meharira paria di mea.

²⁹ Mantaunau Hukumi Musai soi wa mea tuti Farisiwa mea, mesodai ne karira pari fo rai. Mea kiai mani inontarai menari fayafayara di mea, weo menari nabio na fafongfa emunsa fosa tuti inontarai enemirorong masi wei fosa kontai ene fafofo, menaria mahikai, ³⁰ tuti memadu meteyo, 'Masino, rabuang bonanai amaino, toyari amene werengfosa, nana mani wiro amemung nabifosa kaha rai.' ³¹ Mae fi menari wa deinawiai we mea mani meweriria na inontarai emung nabi fafong fasa. Ampafe na kaiwo memadurai tonanafo meteinawiaia kasau ampa, weo mea kontai meweriria na mene werengno emung nabi tonana fosa, amani mea kontai mehontai na memung nabi fafongfa sa, weo meweriria na mene wereng nanisa

‡ 23:23 Toyari kaung, kemiri, tuti fi bemining.

ma fefe. ³² Tonana mani, sasari ne seao mene werengfosao enari kaha fo, metohong kaririai to, pariao mai kaririaia.

³³ Inontaraio mewarami aipaya di mea, mene tarai toyari tawai memuna! Inontarai meharira toyari fefa. Todoni meteyo mekaharai weru aiboi ambori mesodairi na Soroha rorong foi ki? ³⁴ Yau ambori yemi nehu nabifo manea, inontarai esawai na Sempaisi ne Kaiwofo sa, tuti mantaunau Kaiwo Mahikai fosa we mea ma rai. Tuti inontarai nanisa, ambori manea memunsa tuti mepahusa na aitabafo, manea kontai merarubasa na munu agama Yahudi fo na wai weababo fo, tuti menumiaisa na bendari bei to bei we menari kangganisa. ³⁵ Na tonanafo ambori mesuang inontarai emasio etohong sarawa kaha fosa ene rika fuba tibata nano nunei tibaurai ma fo, wereantenang na Habel inontarai enerorong mesi foi, paria sobu Zakariai, Berekyai ne kaisungfoi, mano memuni na Sempaisi ne Munufoi, amani na Rorong Mirarebana foi tuti mesbafoi ne katai ruhi fo. § Mano enemirorong mesio emarareha na mewaramiwa tuti na mene werengfosa ewaramifo fosa kiai, na reantenangfo pariao ninaifa ne mani, ene rikafu tau we mea. ³⁶ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, finana kai inontarai fuinini mea mesoduati kiai rai.”

Yesusi enerorong fituayai weo inontarai Yerusalemi fosa weo wiro emaya wei kaha
(Lukasi 13:34-35)

³⁷ “Yerusalem! Yerusalemi wo! Nabifosa kiai memunsa! Inontarai Sempaisi demisa era we mea ma fosa, meru kamieio sara emarareha. Webeiru teai mauwa yohong weai paria we ikaruhi mea kiai we yewawu mea, toyari manggohei inangfoi we tebung wedua ne arikangfosa na warapemafo suru, manamo memaya

kaha tuti meteiaya yau. ³⁸ Mewati! Mene Munu Seng nei wiatai wewui ki, Allai wiro weriria mea ahang kaha. ³⁹ Weo yeisaharai we mea mau, na kutu ninai wiro mewati yau ahang kaha pariao memadu meteyo, ‘Moanafeai we mano ro na Sengnei wonongne wau.’ ”

24

Yesusi medu kariri Sempaisi ne Munufoi we ambori miru fo

(Markusi 13:1-2; Lukasi 21:5-6)

¹ Yesusi da weru Sempaisi ne Munufoi mae ne inontarai erariati fosa era weia tuti emadu riati kariri Munu Seng foi ne mehikaifo. ² Manamo Yesusi medu wesa deyo, “Mewati Munufoi we mehikai paria ne ne? Tarai, imadurai we mea mau yeyo; Munu Sengno menemikandori wani ambori inontarai manea emeiria misuhi kiai, kamiei boyari kontaio wiro doa na ne katai doa nai foi ahang kahai ki.”

Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo

(Markusi 13:5-13; Lukasi 21:7-19)

³ Ainanaya da to wiwoi Saituni, da wa suki aweu minohi nanai, ne inontarai erariati fosa titousa eraoia emadu riati na mantaunsa eteyo, “Boikaririafa we amea, kidoni wori fi antanafa modurai nanai kawariai ki, tuti fiainawiai fianai aino kawariai we amewaitawanai kariri rahida barabera wau nai aha ma foi tuti rahida nunei werea naya fo ne?”

⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Metanasiau weduarai ambori dohona inontarai etatofa mea fe. ⁵ Weo inontarai bitoya ambori era ma eteyo emadu we mea na wonohune tuti eteyo, ‘Mananu Mampariri metamang wei nei di yau.’ Tuti na kaiwo emadurai tonanane etatofa kaiwasa bitoya kontai. ⁶ Kontai ambori metarami mamunafei, tuti kaiwasa emamuna wawerasa, wape dohonao mematai fanai. Ne tonanane todoni kontaio kawaria akawuru wo. Wape nanai

§ 23:35 Na Kaiwo Mamo foi, Habeli mani mano reantenang pari mireha weo niari kariri ne yoaso Allai fo, tuti Berekyai mani mano fui pari foi dine. Ato kaririai na bukua 2 Tawarikhi 24:20-22.

wiro deinawiai we nunei werea nayai finana kaha. ⁷ Tonanai kontai parentafei ambori memuna we parentafei ki, tuti mananu manei ambori memuna we mananu siai manei ki. Na doni kontai ambori mundiei beba foi fio nai ki, tuti kaharifo miung ki. ⁸ Ne nani kiai arahio fi reantenang finanai, ne tarai toyario wiwinsanaio amaina pirahai tantuma we dawing.

⁹ Na rabuang bonani, inontarai eharira fosa etafu mea etohong mea tono inontarai ewarami rorong fo ambori enari kanggani mea tuti emung mea, tuti kaiwasa na nunei sentenang enemirireu mea weo mea mani inontarai meraria yau di mea fefe. ¹⁰ Rabuang bo sonana nei mani inontarai bitoya eroaso yau ahang kaha mae ehurumitare yau tuti inontarai etawayang wawerasa, kontaio enemirireu wawerasa. ¹¹ Nabi tarai kaha bitoya ambori ehawariai ki, tuti etatofa kaiwasa bitoya. ¹² Inontarai enari ne karirafu bitoya sewa aha, wedaya kaiwasa bitoya wiro enemiwawusa ahang kaha. ¹³ Wape mandoni dino doaria mutu paria sobu werea naya fo mani ambori sobu faririfo ki. ¹⁴ Tuti Kaiwo Mahikai kariri Allai ne we Mananufu, todoni kontaio wuwuai wari nunei sentenang, ambori kaiwasa na doni konta foi taraoai. Nanaia mani, nunei da wa sobu werea naya foa finanai.”

Fi dadira fuba tuti mampariri tarai kaha fosa

(Markusi 13:14-23; Lukasi 21:20-24)

¹⁵ “Ampafe rahida bo mewati mano kerira pari tuti wedaya ne karira pari fo foi, amani mano fafongfa nabi Danieli medu fafong kariria fo, mewatioi doa na Rorong Mirarebana pari foi na Munu Seng foi mani, amani kataio mesi we doa nai kaha foi, (kaiwo nani todoni kontai mano metatorai nini wa mea metafurai),* ¹⁶ rabuang bonanai

mani, inontarai enayai na Yudea fosa todoni kontaio ewawu ahera, emito to katai weuai fo we etadiwa nayai. ¹⁷ Mano tete rabuang bonani niayai na ne munu refongfo wiro da wafui we kia fieai na munu rorongfo fanai. ¹⁸ Mano niayai na romifo, dohonao daraberahi to ne munufoi we kia fieai kontai fe. ¹⁹ Rahida nana fo, rahida karira paria we wiwinsanaifosa tuti wiwingno etinsui ui, weo nana mani ewawu ahera kaha. ²⁰ Mewenadi we dohonao mewawu tete danunang rorong fo ete rahida Sabati fanai. ²¹ Weo na rabuang bonani, dadirao ming kaiwasafu nani, ne dadira fuba pari fine wiro kawariai na wea kaharai, na rahida reantenang nunei tibaura fo paria sobu ninai, tuti wiro kawariai na eai ahang kaha. ²² Masino rahida nanai Allai fioukiraia tanang kaha mani, mansiari kontaio wiro kiaharai weru karira nana kaha. Wape Allai enetituai we ne inontarai dirisa fosa, wedaya fiouki rahida nanaia tanang.

²³ Rabuang bonani manei medu we mea deyo, ‘Mewati! Mananu Mampariri fi andinini!’ ete ‘Mewatia-andiwani!’ dohonao meroaso fe. ²⁴ Weo mampariri tarai kaha fosa tuti nabi tarai kaha fosa ambori ehawariai ki. Ea ambori enari fi fuba bitoya paria tuti fitantuma bitoya we enari we etatofa mano Allai dirisa fosa kontai, masino ebiriu we enarisa tonanai. ²⁵ Ampefe mearomiaifa, finanai kai wiro kawaria kaharai mae, yeikaririai kawuru we mea kai ampa, ambori metawa fanai.

²⁶ Ampefe inontaraifosa emadu mani eteyo, ‘Mewatia da ma niayai na katai minano tuti wekamamiaife fo,’ nana mani mera wa fanai, ete emadu eteyo, ‘Mewatioi na mununei, i niayai na rorong bo rorong pari fuisi,’ wiro meroaso fanai. ²⁷ Weo Kaisung Inontarai nei ne da ma fo mani ne tarai toyari kaiwewa keiwewa na rorafaisi, ne sambewarai sambewarai na do wanang murang foi mani paria sobu do wanangfui foi.

* **24:15** Toyari Yesusi medu fafong na kaiwo ninai, inontarai manei wonong fino Titusi, dewa Yerusalemi tuti sota Sempaisi ne Munufoi na fuina 70 AD.

28 Fi mireha piro fei wiatai na doni mani, atio korowei esifo etari katai nani. [Toyari nanai kontai, rahida ira nai aha ma foi mani, ati pari ki, wiro yediwa yau kaha.]”

Rahida Kaisung Inontarai nei daraberahi aha ma fo

(Markusi 13:24-27; Lukasi 21:25-28)

29 “Rabuang bo dadira fuba pari fo kiai mani, na tatofang kutu nanai kontai,

‘Wofaisi ambori memantiti ki, tuti embaifaisi sambewarai ahang kahai ki,

awahafaisi ambori tiafating na rorafaisi tuti sawai ki,

tuti fi wemambiriu na rorafaisi ambori dari babiaini ki.*

30 Ainanaya fiainawiai kariri Kaisung Inontarai fo dariai na rorafaisi. Kaiwasa na nunei sentenang ematai esai etaidu, we Kaisung Inontarai nei ambori watioi we da na kafafefo na rorafaisi meu, ne tapapafu fuba paria tuti ne sambewarao dadai fo fiabai. 31 Tuti songgeri fuba foi dotu, ambori Kaisung Inontarai foi demi ne wewaifosa we efanduhi ne kaiwasa diriri foi na do wanang murang foi paria sobu do wanangfui foi, tuti na do wanangsai foi paria sobu do wanamba foi, kontai na rorafaisi reafea pari sobu reafeai.”

Yesusi deinawi fiainawiai na ai urung

(Markusi 13:28-31; Lukasi 21:29-33)

32 “Mesobu aunau na ai urung nei neo fyiwansoanei, wati to aifo we wedahamia kai, rerorifo kiawariai aha mani, nana mani waitawanai we katu wori wemunudang ki.

33 Tonanai kontai we mewatio finani kiai kawariai mani, mewaitawanai kontai we rahidafo kefang ampa.

34 Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai na rabuang boninisa wiro emarareharao ehai kaharai mae finanai kawariai kawurua.

35 Rorafaisi tuti nunei niai rai, wape nehu Kaiwone watai wenumainu.”

Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung Inontarai foi da nai ma fo

(Lukasi 17:26-30, 34-36)

36 “Tonanai ki, wape kariri rahida tuti araha ureng beiru Kaisung Inontarai nei da nai ma fo, mandoni kontai deitawana kaha. Wewai na rorafaisa kontai ewaitawana kaha, Kaisung Inontarai nei kontai deitawana kaha, mae Dai mesiri andino deitawana ne. 37 Rahida bo Kaisung Inontarai nei da nai ma foi mani ne tarai toyari na rabuang bo Noaki na fafong nanai.

38 Weo rabuang bonani fofoi dautai kaharai mae kaiwasafosa etampi tuti etunung tuti erirau, tonanai paria sobu rahida bo Noaki suai to ne wa fiabai rorong fo, 39 tuti ewaitawang fianai aino ambori kawariafo kaha, paria foa fiabai foi dautai su foisa fo. Tonanai kontai we na rahida Kaisung Inontarai nei da nai ma fo.

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

40 Na rahida da nai ma foi nani mani, mang mandu unaya urohong romi mani kia manei tuti manei niayai. 41 Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bereri. 42 Ampefe metanansiau, weo wiro mewaitawang rahida bo mene Sengnei da nai ma fo kaha rai. 43 Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapifo da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiro dena kaha mae detawang weduara rai, wiro sua mananapifo suai to ne munufoi rorongfo kaha. 44 Tonanaifa, mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo mewaitawana kaha foi ma ki.”

* 24:29 Yesayai 13:10, 34:4

mangfata mano wei fosa, ambori dohong fiang wesa na rahida neungfo ne? ⁴⁶ Denteng paria we mangfatao niari kariri ne mambaisengfoi ne kaiwofo na mai, ambori rahida mambaisengfoi daraberahi ma mani, sobu ne mangfatafoi we dohong kariri kaiwo demi wea fo. ⁴⁷ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, mambaisengfoi ambori yuaisi wenungkamiai we ne fianggeng minohi tutira fo kai ki. ⁴⁸ Wape tarahai mangfatafoi kerira tuti enetitaitai na enerorongfoi deyo, 'Nehu mambaisengfoi niaya waroi paria wiro daraberahi ahera ma kaha rai,' ⁴⁹ ainanaya bioi mangfata mano siai fosa tuti dampi tuti dunung ria inontarai emayeru fosa. ⁵⁰ Mayeai mambaisengfoi daraberahi na rahida tuti araha ureng bo mananaioi foi, amani mangfatafoi wiro deitawana kaha foi. ⁵¹ Ampefe mambaisengfoi ambori miuni amani ferangkahutu mangfata kerira nani tuti soari tono katai inontarai enari fayafayara fosa ewatai nai fo. Na wanai ambori esodai ne karirafo tuti esaia etamirai paria ki."

25

Yesusi medu fyiwansoai kariri kadawing ewesura fo

¹ "Kaisung Inontarai nei rahida bo yarabera yau we iweMananu nai ma foi mani ne tarai toyari fyiwansoai nini ki: kadawing ewesura emainenang ene oborifo, ambori era wa we etamang we mandiraufoi. ² Kadawing nanisa ewering ewebonggoi tuti ewering esawai. ³ Kadawing ewebonggoi fosa eha ene oborifo, wape eha pari maning siai. ⁴ Mae kadawing esawai fosa eha ene oborifo tuti emainenang ene maningfeai kontai. ⁵ Mandiraufoi da ahera ma kaha, ampefe kadawing ewesura fo eurenimamong ainanaya etenawa.

* **25:15** Doi emasi nanai wonong fino talenta, bei mani ne harga dedai paria kariri aderi bei sefang na emasi.

⁶ Diru rabuangna mani inontarai manei sahu deyo, 'Mandiraufi da ma to! Mera ma tatamang wei.' ⁷ Kadawing ewesura fosa etoa barisa, ehai ene oborifo. ⁸ Kadawing ewebonggoi fosa emadu we mano esawai fosa eteyo, 'Metohong maningfeai we amea, weo amene oborine deo fafe fefe.' ⁹ Kadawing esawai fosa eteyo, 'Bireri, weo amene maningne demoyarai we ametatorai we mea konta kaha, ampefe mera wa mewori na mano dewayang maning foi.' ¹⁰ Ainanaya kadawing ewebonggoi fosa era wa we ewori maningfo nanai, mandiraufoi sobu kataifoia. Kadawing emainenang fosa esuai ria mandiraufoi to katai muniara foi tuti ehafe rahutufoia.

¹¹ Waroi ahang kaha mae kadawing wei fosa era ma esahu eteyo, 'Daie, Daine waune, fai rahutunei we amea!' ¹² Manamo mandiraufoi yoa wesa deyo, 'Yeroanso mea kaha.' "

¹³ Yesusi medu kariri fyiwansoaifo awa kiai mani deyo, "Tonanaifa ampefe metanansiau, weo wiro mewartawang rahida bodoni ete araha ureng beiru fo kaha."

Yesusi deiriri fyiwansoai kariri mangfata mantoru (Lukasi 19:12-27)

¹⁴ "Kaisung Inontarai nei rahida bo yarabera yau we iweMananu nai ma foi mani ne tarai toyari fyiwansoai nini kontai. Amani mang manei de dontai to nu waroi. Donta kaharai mae sahu ruhi ne mangfatafosa, mayeai deto ne doi minohi tutira fo wesa we etawayang nayai we esera we ne faufea. ¹⁵ Inontaraifo dohonai we ne mangfatafosa kariri ene mambiriufo. Dohonai we manei doi emasi aderi* ring sefang, manei aha mani dohongno doi emasi aderi boru sefang, tuti manei aha mani dohongno doi emasi aderi boyari sefang, ainanaya dontai to nu waroia. ¹⁶ Mangfata mano sobu doi emasi aderi ring fo kia doifoia dewayangna

mani, sobu doi emasi aderi ring nari aha. ¹⁷ Tonanai kontai mangfata mano sobu doi emasi aderi boru fo dewayangna doifoia mani sobu doi emasi aderi boru kontai aha. ¹⁸ Wape mangfata mano sobu doi emasi aderi boyari foi da wa sirai kamirei bei, ambori dediwa doifoia nayai.

¹⁹ Waroi paria mayeai mambaisengfoi daraberahi aha ma, tuti dutang ne mangfatafo sitoru we ne doi yoaso sitoru we itorurui nai fo. ²⁰ Mangfata mano sobu doi emasi aderi ring fo kia ne doi emasi aderi sura fo da wafui tuti medu we ne mambaisengfoi deyo, 'Mambaisengne wau, doi emasi aderi ring roaso yau yewayang naya fe ainina, boti ma, isobu doi emasi aderi ring aha.' ²¹ Mambaisengfoi medu wei deyo, 'Mahikai paria! Wau mani mangfata mosi di wau, weo bohong kariri nehu yawiane na mai. Anta iroaso wau na fi katui tuti nariri na mai, ampafe ninaia mani yohong fi fuba feai we wau we rufi nai aha ki. Ro mampui naya puraise ria nemu mambaisengne yau.'

²² Ainanaya mangfata mano sobu doi emasi aderi boru foi da naria aha fui tuti medu we mambaisengfoi deyo, 'Mambaisengne wau, doi emasi aderi boru roaso yau we yewayang naya fe ainina, boti ma, yewayanaia mani isobu boru aha.' ²³ Mambaisengfoi deyo, 'Mahikai paria! Wau mani mangfata mosi di wau, weo bohong kariri nehu yawiane na mai. Anta iroaso wau na fi katui tuti nariri na mai, ampafe ninaia mani yohong fi fuba feai we wau we rufi nai aha ki. Ro mampui naya puraise ria nemu mambaisengne yau.'

²⁴ Ainanaya mangfata mano sobu doi emasi aderi boyari foi da naria aha fui medu deyo, 'Mambaisengne wau, yeitawanai weo wau mani inontarai nemu kaiwo tapapa di wau, wau mani boting aibongfo mae tanami kaha, tuti ka fi na katai wiro rurui nai kaha. ²⁵ Nana mani, imatai, ampefe ira wa isarai kamirei

ambori yediwa nemu doine wa nayai. Ampafe boti ma, nemu doifi dinini.'

²⁶ Mambaisengfoi medu wei deyo, 'Wau mani mangfata korira tuti uremu marira we rufi di wau. Todoni e, boitawanai weo yau wiro yeting aibong mae itanang kaha tuti ika fi na katai wiro irurui naya fo kaha. ²⁷ Tonana mani todoni kontai ka doi-waia wia na bangki ambori dawing nayai, ambori yarabera yau tonina mani ika tamu antungfo.' ²⁸ Mayeai mambaisengfoi medu we mangfata siai fosa aha deyo, 'Ka doifo werui tuti bohonai we mangfata mano ne doi emasi aderi sura foi. ²⁹ Weo mano sobuai kawurua foi ambori sobuai fuba aha ki, ampafe nengfo fuba aha, wape mano sobu kuteai manamo niari kaririai kaha foi ne kutu nayai nai fo kontai ambori tafating werui ki. ³⁰ Tuti mangfata mano kerira tonananei mani, mehabioi to boriai to katai memantiti foi. Na wanai ambori sodai ne karirifo tuti saia damirai paria.' "

Rahida bo Kaisung Inontarai foi, amani Yesusi, kiutu kaiwo we inontarai eharira tuti inontarai emasi nesa nai foi

³¹ "Rahida bo Kaisung Inontarai nei daraberahi na ne sambewaraio dadai fo ma we weMananu foi tuti ne wewaifo kiai era tutiri ma fo, I ambori minohi na kadera mananu foi na sambewaraio dadai na rorafaisi ki. ³² Amani kaiwasa na nunei sentenang fianduhi na arongreafo, tuti ambori detosa we rabuang boru, kariri inontarai dehung fiahung foi we deto dombafosa weru kambingfosa. ³³ Dohong dombafosa, amani inontarai emararebanai fosa, enai na eneung domoya foi, tuti kambingfosa, amani inontarai eharira fosa, na eneung doweifo.

³⁴ Ainanaya Mananufoi medu we inontarai eminohi na eneung domoya fosa deyo, 'Mano nehu Dai mioang mea ne mea, mera ma, mesuai to Mananu rorong meine-nang we mea na nufi tibau nai foi

ma foi. ³⁵ Weo rahida bo iwawisi foi metohong fiang we yau, tuti arohutataha mani, metohong mereha yunung, ira weinontarai aisei mau mani metohong katai we yau na mene munu rorong wai, ³⁶ nehu pari ansung mani, mesansung yau, imaninang mani mefata yau, inai na aitamu rorong fo mani metuambawa yau.'

³⁷ Ainanaya inontarai enemirorong mesi fosa eroa eteyo, 'Sengne waune, rahida bodoni amewati wau wowisi tuti ametohong fiang we wau, ete aromutataha ampefe ametohong mereha we bunung ne? ³⁸ Rahida bodoni amewati wau weinontarai aisei, ampefe ametamang we wau ametohong katai we wau ne? Rahida bodoni amewati wau nemu pari ansung tuti amesansung wau ne? ³⁹ Rahida bodoni amewati wau moninang ete wa na aitamu rorong ampefe amefata wau tuti ametuambawa wau ne?' ⁴⁰ Mananufoi yoa wesa deyo, 'Tarai, imadurai we mea mau yeyo, fianai aino menari we nehu doroio ne fiea kahai arorawa foi mani, menari we yau kontai.'

⁴¹ Ainanaya Mananufoi medu we inontarai mano dowe fosa deyo, 'Mera weru urehureane weo Allai fefora mea ampa, ampefe mea mesuai to Adia danggararu we fitawafa foi, amani katai Allai meinenami weo Saminsenifoi tuti ne wewaifosa nai foi. ⁴² Weo rahida bo iwawisi foi metohong fiang we yau kaha, tuti rahida bo arohutataha foi wiwo metohong mereha we yunung kaha. ⁴³ Iweinontarai aisei mae metamang we yau kaha, nehu pari ansung mani wiwo mesansung yau kaha. Imaninang tuti inai na aitamu rorong foi mani, wiwo mefata yau kaha.'

⁴⁴ Ainanaya mani emadu eteyo, 'Sengne waune, rahida bodoni amewati wau wowisi, ete aromutataha, ete weinontarai aisei, ete tata ansung kaha, ete moninang tuti nai na aitamu rorong foi mani, wiwo amefata wau kaha ne?' ⁴⁵ Mananufoi yoa

wesa deyo, 'Tarai, imadurai we mea mau yeyo, fianai aino wiwo menari we nehu doroio ne fiea kahai arorawa foi mani, wiwo menari we yau kahai kontai.' ⁴⁶ Inontarai tonina nesa esuai to kataio odai ne karirafonaya fo we fitawafa, mae mano enemirorong mesi fosa mani esuai to numainufo."

26

Imamifosa eweboyari we emung Yesusi
(Markusi 14:1-2; Lukasi 22:1-2; Yohanesi 11:45-53)

¹ Yesusi deunau fi fuba nani kiaia mani, medu we ne inontarai erariati fosa deyo, ² "Mewaitawanai ampa, weo rahida boru aha mani tatohonsua rahida Paska foi. Tuti inontarai manei dewayang Kaisung Inontarai nei we ne aitetafosa ambori epahui na aitabafoi."

³ Ainanaya imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa efanduhisa na imami fuba Kayafasi ne munu fiabai foi. ⁴ Emadu ruhiai we etafu Yesusi na mamunggasai we ambori emuni. ⁵ Manamo emadu wawerasa eteyo, "Wiro tanari finanai na rahida Paska foi fanai, weo nana mani kaiwasa bitoya foi ehuya etohona rai."

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori
(Markusi 14:3-9; Yohanesi 12:1-8)

⁶ Na kutuo Yesusi niai na Betania na Simoni, mano raminde nanai meninang kusta foi, ne munufoi, ⁷ wiwing manei da wei ma. Wiwing nani kia maning niunsai mampori botori bei, maning nani ne harga dedai paria. Yesusi wiata dampi mae wiwingfoi sara bau nungkamiai na maning niunsai mampori fo. ⁸ Yesusi ne inontarai erariati fosa ewati finana ampefe ehasou eteyo, "We fianie mei funong maning niunsai mampori foi wana? ⁹ Weo maning wani awayani mani ne harga dedai tuti doifo dohonai weo inontarai ene pari fi fosa."

¹⁰ Yesusi deitawang enumikamieifoi, ampefe deyo, "Metatawa wiwingnei

we fiani? I niari fio mahikai fo we yau. ¹¹ Weo inontarai ene pari fi fosa mani, enayai rahang mea pampang na rahida neungne, wape yau mani yau wiwo inayai rahang mea waroi ahang kahai ki. ¹² I sara maning niunsai mampori nei na nehu tarainei tonina ne we meine-nang nehu tarainei we ambori esarai fo. ¹³ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na nunei sentenang, na katai doni kontai nehu Kaiwo Mahikai fo ewuwuai naya mani, fi wiwingfi niari ninai kontaio etaiririai ki ambori earomio kariri i.”

*Yudasi yoa we dewayang Yesusi
(Markusi 14:10-11; Lukasi 22:3-6)*

¹⁴ Ainanaya Yudas Iskarioti, manei na Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa, da we imami baba fosara. ¹⁵ Medu wesa deyo, “Meto-hong fiani we yau ambori yewayang Yesusi we mea ne?” Ampefe ebaiti na doi peraki piareia sura. ¹⁶ Na rahida bonani to fongna fo Yudasi sera we rahida mai we dewayang Yesusi nayai.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa

(Markusi 14:12-26; Lukasi 22:7-23; Yohanesi 13:21-30)

¹⁷ Na rahida bo reantenang etohonsua muniara Roti Weragi Kaha foi, Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa eraoia etutani eteyo, “Daie, katai bodoni dino enemurong niayai nai we amemainenang fiang Paska we wau nai ne?” ¹⁸ Yesusi medu wesa deyo, “Mera wa mesuai to bendari Yerusalemi, we inontarai manei, tuti memadurai wei meteyo, ‘Mantaunafoi medu deyo; Nehu rahidafe de kikeu to, ampefe yau tuti nehu inontarai eraria yau nesa ametohonsua Paskanei ruhiai na nemu mununei.’ ” ¹⁹ Ampefe ne inontaraifosa enari kariri fiani aino demisa wea fo, era wa emainenang fiang we Paskafoi.

²⁰ Diru nanifai Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa ewatai na mejafai etampi. ²¹ Ewatai

etampi mae Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, manei na mea ambori dewayang yau ki.” ²² Etarami kaiwo fenanai enemirorong fituayai paria, ainanaya mansiari-mansiari dutang bari Yesusi aha deyo, “Daie, wiwo yau kahai e?” ²³ Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai dewayang yau nei dino soang ne rotifo ria yau na rewanguai boyari ne. ²⁴ Tarai, Kaisung Inontarai nei ambori mireha kariri fianai aino fafongfa nabifosa esoi na Sempasi ne Kaiwofoa fo. Wape we mano dewayang Kaisung Inontarai neia mani, ambori sobu ne karirafoki! Ne mahikai sewa we wenanifaini mani, wiwo saubaunung to nunei ma fanai.”

²⁵ Yudasi, mano ambori dewayang Yesusi foi medu wei deyo, “Dai, Rabie, wiwo yau kahai to?” Yesusi yoa deyo, “Yo, toyari wau boisaha bera mantaung wau aha ne.”

²⁶ Rabuang bo etampi foi, Yesusi kia rotifeai dutang Sempaisi dohong mahikai wei. Ainanaya fioabau rotifoi na warangfo tuti dohonai we ne inontaraifosa. Yu rotifo dohonai wesa tonanai mae medu wesa deyo, “Mehari mau tuti metani, weo nehu tarafi dinini.” ²⁷ Mayeai kia nofi soni angguri nai foi, dutang Sempaisi dohong mahikai wei. Ainanaya dohong anggurifoi na nofifoi aha wesa tuti medu deyo, “Metunung kiai na nofi nini. ²⁸ Angguri nini mani nehu rika dine, rikao na Kaiwo Areraio Allai dohonai we inontarainesara, rikao tiwowu we kaiwasa bitoya foi ambori Allai feriri ene sasarifo. ²⁹ Yeisaharaifa weo angguri nini wiwo yunumi ahang kahai, paria yunung angguri weworu ria mea na Dai Allai ne Mananu rongrong foi.” ³⁰ Ainanaya erohi rarung rowei we efiai Sempaisi, mayeai era to wiwoi Saitunia.

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki

(Markusi 14:27-31; Lukasi 22:31-34; Yohanesi 13:36-38)

³¹ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Diru bonini kontαιο, mea kiai ambori mewawu taterai weru yau ki. Weo na Allai ne Kaiwofo dotu tonon: ‘Imung ne mantahungfoi, tuti dombafosa ambori ewawu taterai ki.’* ”

³² Wape rahida bo isuwi aha foi mani, ambori ira foni meara isobu mea na nu Galilea foi ki.”

³³ Petrusi yoa deyo, “Bereri kontai. Tarahio mano wei nesa, mae yau mani todoni kontαιο iwawu weru wau kaha rai.” ³⁴ Yesusi medu wei deyo, “Tarai, imaduarai we wau mau yeyo, diru nini wiro manggohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua, amani boyo wiro boroanso yau kaha.” ³⁵ Petrusi yoa deyo, “Todoni kontai ki, paria imereha kontai ria wauo, ifafora wau na wea kaha rai!” Tuti ne inontarai mano wei fosao, emadu tonana kontai.

Yesusi wenadi na Getsemani
(*Markusi 14:32-42; Lukasi 22:39-46*)

³⁶ Ainanaya Yesusi tuti ne inontaraifosa era to katai bei wonong fino Getsemani. Na katai nani medu wesa deyo, “Meminohi na nina mae itaha tourai to wanaia iwenadi nai.” ³⁷ Ainanaya kia Petrusi tuti Zebedeusi ne arikangfo suru, amani Yakobusi tuti Yohanesi, itora ruhiai riati, na siari nanafo niuruainso enerorongfoi fituayai tuti weansarai finanaya. ³⁸ Ainanaya medu we sitoru deyo, “Enehurorongnei fituayai paria nehu tarai toyari yeyo imereha. Ampafe muntonayai na ninai tuti muntorena fanai mae muntowaitawang weduarai ria yau.”

³⁹ Yesusi saha tourai waroi kuteai weru sitoru, ainanaya suki aweu kioha boha arong tuti wenadi we Sempaisi, deyo, “Daie, wobu rangfeai mani, kadeo ruai fi miraba fuba isodairi nini weru yau, wape wiro kariri nehu yawiane fanai, mae kariri nemu bawiawa terai.”

⁴⁰ Mayeai daraberahi we ne inontarai kia sitoru fo itoru aha, wape

da wa mani sobu sitoru we itorenawa itowaitawang mai kaha. Ampefe medu we Petrusi deyo, “Wiro muntowemambiriu we muntowaitawang weduarai araha ureng boyaria yau kaha e? ⁴¹ Muntowaitawang weduarai tuti muntorutang Sempaisi, ambori Saminseni weanggari muntoru fanai. Tarai we muntonumianinuwa biriu we dohong kariri ne bengfo, mae muntone taraiwa wemambiriu kaha.”

⁴² Yesusi da weberu wenadi tuti deyo, “Daie, masino dadira nini tiwera weru yau kaha, mae todoni kontai isodairi mani, yo, kariri nemu bawiawa terai.” ⁴³ Ainanaya daraberahi we ne inontaraifo sitoru aha. Wape da wa mani sobu sitoru we itorenawa, weo itouremi maming paria fefe.

⁴⁴ Ainanaya da weru itoru nari aha, nana mani webetoru we wenadi finana, amani wenadi dafu kaiwo iari fo. ⁴⁵ Ainanaya daraberahi aha tuti medu we ne inontaraifo sitoru deyo, “Muntowatai muntorena nendai e? Muntowati! Rahidafe kikeu ampa we Kaisung Inontarai nei, mano dewayani foi soari to inontarai sasari fo ewaramirorongfo ampa. ⁴⁶ Muntoroabari muntoru ambori tora. Weo muntowati, mano dewayang yau fi da kawuru ma nina.”

Etafu Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa ewawu taterai

(*Markusi 14:43-50; Lukasi 22:47-53; Yohanesi 18:1-11*)

⁴⁷ Yesusi doa medu tonanai we sitoru mae, Yudasi da wei ma. Yudasi nini mani Yesusi ne inontaraio ewesuraya mandu fo manei dine. Kaiwasa bitoya era riati ma, eha sondu tuti aiboi. Kaiwasa nanisa mani, mano imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa, ansaino etemisa ne. ⁴⁸ Na antanafa, Yudasi mano dewayani foi medu wesara deyo, “Inontarai mandoni dino inunahi fo mani, inontarai dinani, metafuri.” ⁴⁹ Ainanaya Yudasi da bau Yesusia tuti medu deyo, “Bengfeai we

* 26:31 Zakariai 13:7

Dai Rabio Mantaunaune wau.” Mae suana niuna Yesusi. ⁵⁰ Yesusi yoa wei deyo, “Maniwowire, fi ro weai we yau ma ne, nari kariria to.*” Mayeai inontarai fau fosa etaha afong, eru tawani tuti etafuria.

⁵¹ Na kutu nanai inontarai daria Yesusi fo manei fiating ne sondufoi tuti ferang kutu imami fuba Kayafasi ne womingfoi tarandaungfoia fitu-ayai. ⁵² Yesusi medu wei deyo, “Tata nemu sonduwai nari aha fui, weo inontarai mandoni dino memuna na sondu mani ambori sobu mai kahai, mae mireha na ne tonana ne kontai ki. ⁵³ Dohonao boitarahi yutang Dai Allai mani fiata yau kaha rai e? Imaya mani yutani denatu wewai rabuang sewa weru rabuang suraya boru we fiata yau. ⁵⁴ Wape, Allai niari tonana mani, fianai aino medurai na ne Kaiwofo we fininai ambori kawariafo, wiro kawariai kariria kahai ki.”

⁵⁵ Na kutu nanai medu we kaiwasa bitoya foi deyo, “Mewaitarahio yau mani inontaraio mamuna di yau e†, donio meha sondu tuti aiboi mera ma we metafo yau nai nina e? Rahida neungne inayai yeunau pampang ria mea na Sempaisi ne Munufoi ro-fongfo, mae wiro metafo yau kaha. ⁵⁶ Wape fi fuba nini kiai kawariai ambori fianai aino nabifosa etoia fo, mai kaririai.” Ainanaya ne inontarai erariati fosa kiai ewawu taterai werui anina.

Yesusi doa na Majelis Agama fo euremireafo

(Markusi 14:53-65; Lukasi 22:54-55, 63-71; Yohanesi 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Mano etafu Yesusi fosa ehari to imami fuba Kayafasi ne munufoi, na nanai mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa efanduhisa kawuru na nanaia, amani mano esahusa we Majelis Agama. ⁵⁸ Petrusifo da ria Yesusi na waroi paria suai kontai to imami fuba Kayafasi ne munu dere-ungfo afui, tuti minohi ria inontarai ewaitawang munufoi sa, weo deti

kariri fi enari we Yesusia werea naya fo.

⁵⁹ Imami baba fosa tuti Majelis Agama fosa tantenang erurai paria we esobu inontaraio epampamu etinggai Yesusi we dohong sarawai ambori etohong aiboi marareha fo wei. ⁶⁰ Kaiwasa bitoya era ma we etinggai funong Yesusi, manamo wiro esobu kaiwo sarawa feai demoyarai we etohong aiboi marareha fo wei kaha. Ainanaya inontarai mandu ura afong uroa na euremireafo, ⁶¹ tuti ureyo, “Inontarai nini mani medu deyo, ‘Ibiriu we itota Sempaisi ne Munufoia kiai tuti ibauni na rahida botoru aha doa.’”

⁶² Ainanaya imami fuba foi doa tuti medu we Yesusi deyo, “Todonie boromu tibau we kaiwo fuba etinggai wau weai nini kahai wei ne?” ⁶³ Wape Yesusi fioai borong kutuea kahaia. Ainanaya imami fuba foi medu wei deyo, “Na Allai Mano Darang foi wonongne, boisaharai we amea we wau mani Mananu Mampariri foi, amani Allai ne Kaisungfoi di wau e?” ⁶⁴ Yesusi yoa wei deyo, “Tonanai kariri modurawa, wape yeisaharai we mea weo na rahida bowani mani mea kiai ambori mewati Kaisung Inontarai nei we minohi na Allai Mano we Mambiriu foi warang domoya fo tuti da na kafafefo na rorafaisi meu.”

⁶⁵ Ainanaya imami fuba foi kesou paria tuti fiosiabun ne ansungfo tuti medu deyo, “Ee! Inontarai nini deibera Allai! Kasau we tata ampa. Mandoni dino tatutani we medu kariri ne sarawafo aha ne? Weo metaramioai terai na metaramine we deibera Allai ampa, weo deyo I mani Seng Allai ne Kaisung dine. ⁶⁶ Ampafe menemitituai tofino?” Eroa eteyo, “Inontarainei mesi we sobu aiboi marareha to!”

⁶⁷ Ainanaya ehandio urengfo tuti eboi. Manea kontai eboipa tararei, ⁶⁸ tuti emadu eteyo, “Mananu Mampariri ne wau, boroanai toyari nabi,

* **26:50** Ete, tarahai dotu tofino: We fiani e ro to ninai ma ne? † **26:55** Ete mananapi.

boisaharai we amea mandoni dino bioi wau nei.”

Petrusi fefora we wiro deroanso Yesusi kaha

(Markusi 14:66-72; Lukasi 22:56-62; Yohanesi 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Petrusi minohi na munu dereung boriei fo mayeai mangfata wiwing manei da ma tuti medu wei deyo, “Yesusi inontarai Galilea foi ne inontarai erariati fe manei di wau to!” ⁷⁰ Wape Petrusi fefora na eurenireafo deyo, “Yeitawang fi modura wa kaha.”

⁷¹ Ainanaya da to rahutu borongno esuai nai we munufoi afuifo nanai, mangfata wiwing siai manei detioi tuti medu we inontarai etoari na nana nesa deyo, “Inontarai nini kontai anta doari ria Yesusi inontarai Nazareti foi.” ⁷² Manamo Petrusifo fefora beyari nariai aha deyo, “Tarai, inontarai wani wiro yeroansoi kaha!”

⁷³ Waroi ahang kaha mae inontarai etoari na nana nesa era we Petrusi tuti etutani eteyo, “Wiro bereri ahang kaha, mae wau mani inontarai ro ria Yesusife manei di wau, weo modune modu kariri ea fefe.”

⁷⁴ Petrusi feforawa mutu beyari deyo, “Kaiwo metinggai yau weai ninai, iserawa iru na wa amangwau, yau yeroanso inontarai wani na ea kaha.” Na tatofang siari nanai kontai manggohei bibe finana.

⁷⁵ Ainanaya Petrusi aro fianai aino Yesusi medurai weia fo, deyo, “Wiro manggohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua.” Ampafe da to boriai weru katai nani tuti saia wiro denteng ahang kaha.

27

Inontarai ewenunggamiai we Yahudi fosa eha Yesusi we Pilatusia

(Markusi 15:1; Lukasi 22:66, 23:1; Yohanesi 18:28)

¹ Kameai kutung mae imami baba fosa kiai tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa efanduhisa emadu ehutu kaiwo weo emung Yesusi. ² Ainanaya

era wa ewora Yesusi warangfo suru, eharia etohoni we Pilatusi gubernuri parenta Roma foi.

Yudasi mireha toa fo (Rasuli 1:18-19)

³ Yudasi mano dewayang Yesusi foi detioai we etohong aiboi marareha fo we Yesusife nanai, enerorong fituai paria, dohona mani kia doi peraki piareia surao imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa ebaiti naya fo da wa dohong ene nari aha. ⁴ Medu wesa deyo, “Inari sasari paria, weo yewayang inontaraio dohong sarawa kaha foi.” Manamo eroa weia eteyo, “Finana mani wiro fi we amea kaha, fi mantang wau woduata fine.”

⁵ Yudasi tarao emadu tonanafo, so doi nani awafui watai na Munu Seng foia, tuti da wa soro kota rahanangfoi mireha anina.

⁶ Imami baba fosa eruru doi Yudasi soai afui fo, tuti emadu eteyo, “Doi nina mani doi sobuai we mung inontarai naya fine, ahuai we doi werika fine, ampefe kariri Hukumifo mani wiro ohonai afui watai we Sempaisi ne Munufoi fanai.” ⁷ Ampefe emadu ruhiai we doifoa mani, etohonai we ewori kahofa aino wonong fino *Kahofa Inontarai Niari Fi Na Kahofa Ura*. Kahofa nanai etohonai we inontarai aisei enai nana fosa manea emarareha mani esaraisa nayai.

⁸ Nanai wedaya paria sobu rahida bonini inontarai esahuai we *Kahofa Rika*. ⁹ Ne tonanane kawariai ambori nabi Yeremiai ne kaiwo medura fo wetarai amani,

“Esobu doi peraki piareia sura, amani harga na nu Israeli fosa ehutuai we ebaiti naya fo.

¹⁰ Tuti doi nanai etohonai we ewori kahofa inontarai niari fi na kahofa ura foi nayai,

nanai aino Sengnei deinawiai we yaune ambori enari kaririai.”*

* 27:10 Zakariai 11:12-13; Yeremiai 19:1-13, 32:6-9

Pilatusi gubernuri we parenta Roma foi dutang bera Yesusi

(Markusi 15:2-5; Lukasi 23:2-5; Yohanesi 18:29-38)

¹¹ Yesusi doa na Pilatusi, gubernuri we parenta Roma foi arongreafo mani, dutang berahi deyo, “Taraie, wau we Mananu we inontarai Yahudi fesa ne ne?” Yesusi yoa deyo, “Yo, tonanai kariri modurawa.”

¹² Wape imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa emadu ehikatawanai we etinggai Yesusi pampang, manamo medu sobu kaiwofea kahaia. ¹³ Dohona mani Pilatusi medu wei deyo, “Etinggai wau we nari fikirira bitoya tonina ne, wiro taramuoa kaha e?”

¹⁴ Wape Yesusi wiro fioai borong kutea kahaia, wiro yoa kariri fi etinggairi naya fo bei kontai kahaia, wedaya Pilatusi pepuhung paria.

Yesusi sobu aiboi marareha
(Markusi 15:6-15; Lukasi 23:18-25; Yohanesi 18:39-40, 19:16)

¹⁵ Na rahida fuba Paska foi neungfo mani, gubernurifo ne koang we deiai inontarai niai na aitamu rorong fo manei da to boriai, kariri kaiwasa bitoya fo ene etawiafo. ¹⁶ Rahida bonani, inontarai wewonong na warang saipaya manei wiatai na aitamu rorong fo, wonong fino Yesus Barabasi. ¹⁷ Kaiwasa bitoya fianduhi na wanai, ampafe Pilatusi dutang berasa deyo, “Mandoni dino itawini we mea ne: Barabasi, ete Yesusi mano ahui we Mananu Mampariri nei e?” ¹⁸ Pilatusi medu tonanaifa we deitawanai weo imamifosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa enemirorong pirahai we Yesusi, donio ehari ma nina.

¹⁹ Arahio Pilatusi da wa minohi na kadera kutu kaiwo nai foi we deo kiutu kaiwo mae binengfoi denatu kaiwoariri wei ma deyo, “Bonansiau, wiro bohong aiboifeai funomai we inontarai dohong sarawa kaha nani fanai. Weo inontarai manani dohonaia diruafa yemiai karira paria fefe.”

²⁰ Wape imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa

ewawori kaiwasa bitoya foi, dohona mani etutang we Pilatusi we ambori sawing Barabasi mae dohong aiboi marareha we Yesusi. ²¹ Ainanaya Pilatusi dutang bera kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Na inontarai nini suru mandoni dino itawini we mea ne?” Manamo kaiwasa bitoya foi sahu deyo, “Barabasi.” ²² Pilatusi deyo, “Tonanaifa mani fiani aino inari we Yesusi, mano ahui we Mananu Mampariri nei ne?” Esahu ruhiai kai eteyo, “Pahui na aitabafoi.” ²³ Ampafe dei aha deyo, “Wape fisarawaio todoni fino niari ne?” Manamo esahu mambiriu nariai aha eteyo, “Pahui na aitabafoi!”

²⁴ Arahio Pilatusi urengfo tabau we yurai todoni kontai wiro dapa kaiwasa bitoya foi aha kaha, kontai mimeatai we kaiwasa bitoya foi dohono ehuia etohona fe. Ampefe kia merehafaia ma yuai warangfo suru nai na kaiwasa bitoya foi eurementafo tuti medu deyo, “Yohong sarafieai kahai we inontarai nini ne rikane, mantaung mea mesoduata ne.” ²⁵ Ampefe eroa wei eteyo, “Yo, inontarai nini ne rikane tau we amea tuti amene arikangnesa ki!”

²⁶ Ainanaya Pilatusi sawing Barabasi we kaiwasa bitoya foi, wape demi ne afai mamuna fosa eruba Yesusi tuti dohoni eharia we epahui na aitabafoi.

Afai mamuna fosa emei kanggani Yesusi
(Markusi 15:16-20)

²⁷ Mayeai Gubernuri ne afai mamuna fo manea eha Yesusi to ene munu fiabai eminohi nai foi afui, ainanaya esahu ne afai mamuna fosa kiai we efanduhisa na nanai wari Yesusi. ²⁸ Etisu Yesusi ne ansungfo tuti etohong ansung barikao ne hargai dedai feaia satarai, nana mani, ansung boriei toyari ansungno mano ewemananu fosa esansunsa nai fo. ²⁹ Etaya sapewi mananu weababo bei na ai arirawang weababo fo, etohoni satarai na nungkamiaifoi, mayeai etohong aireafea yu weaita-tohi mananu na warang domoya foi.

Ainanaya etuang aweu etisangkapa eawemibukafo tuti eteiberahi eteyo, “Inontarai Yahudi ne ene mananune waune, amefiai wau!”³⁰ Ehandioi tuti eha aireafo werui aha, eboi bau nungkamiai nayai pampang.³¹ Emei kanggania kaia fo, etisu ansungfo werui mae etohong mantauni ne ansungfo nari aha satarai, ambori ehari era we epahui na aitabafoi.

Yesusi epahui na aitabafoi

(Markusi 15:21-32; Lukasi 23:26-43; Yohanesi 19:17-24)

³² Ainanaya Yesusifo eharia. Na rang rabuang ehanggungno inontarai manei arahio de suai to bendarifo, wonong fino Simoni, inontarai Kirene dine, erutawani etemi sodua Yesusi ne aitabafoi.³³ Mayeai era sobu katai bei wonong na kaiwo Iberani mani Golgota, nana mani wonong fino katai *Woming Nungkamiei*.³⁴ Na nanai etohoni dunung angguri enaririao pirandima, wape bororuaing angguri fo nanai mani deiyari.³⁵ Mayeai epahu Yesusi na aitabafoi, eruaisi ayai sawai, mayeai efating aikarai we etato ne ansungfoi maisa.³⁶ Etato ansungfo mai eara, eminohi ewaitawang Yesusi na aitabafoi neungfo.³⁷ Tuti na aitaba sau nai foi nungkamiaifo esoi kaiwo etinggairi naya fo amani dotu tono, Yesusi, Mananu Inontarai Yahudi Dinini.

³⁸ Na katai nani kontai epahu inontarai mananapi mandu, manei na eneung dowe, manei na eneung domoya.

³⁹ Kaiwasa fuba da na nana foi ehimi enumi tuti eteiberahi eteyo,⁴⁰ “E, inontarai boyo tota Sempaisi ne Mununei tuti rahida botoru ruaisi aha ne waune, waramupa karira ninai weru wau. Allai ne Kaisung di wau mani, bia weru aitabawai.”

⁴¹ Tonanai kontai imami baba fosa tuti mantaunau kaiwo Musa soi fosa kontai mano ewewafoniai we Yahudi

fosa eteiberahi eteyo,⁴² “I mani feriri inontarai siai, wape wemambiriu we feriri bera mantauni kaha. I mani Mananu Israeli dine! Ha, tonana mani bia weru aitabafoi to, nana mani taroasoi finana.⁴³ Yoaso Allai tuti medu deyo Allai ne Kaisung dine. Yo, tonana mani Allai miaya mani, andino feriri na kutu nina fe.”⁴⁴ Na tonanane kontai, inontarai mananapi mandu epahu suru na nana ne, ureiberahi kontai.

Yesusi ne mireha toa fo

(Markusi 15:33-41; Lukasi 23:44-49; Yohanesi 19:28-30)

⁴⁵ Tete rahida rabuang araha ureng suraya boru, na tantuma kataifo memantiti sentenang paria sobu araha ureng botoru.⁴⁶ Tuti tete ramindena araha ureng botoru foi, Yesusi bibe fuba deyo, “*Eli, Eli, lama sabaktani?*” nana mani deyo, “Dai Allai, Dai Allai, todoni tawing yau nina?”*⁴⁷ Inontarai maneiru teao etoa kefang na nana fosa etaramio Yesusi bibe fo tuti eteyo, “Sahu we nabi Elia.”⁴⁸ Inontarai manei na kaiwasa nanisa sikaherawa kia mandafeai, yorang na angguri sisasa feai, mayeai kia aifarang bei ma disanai nai, ainanaya subarai to Yesusi borongfo ayai.⁴⁹ Wape inontarai mano wei fosa emadu eteyo, “Tawini! Tatamang tawatioai we Eliai da ma suki weru aitabafoi rai ete bireri e.”

⁵⁰ Ainanaya Yesusi bibe fuba be-yaria aha na rawafui tapapa, mayeai kiaharaia.

⁵¹ Na siari nanai kontaio ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi rorongfo miabu weberu, na yaifo paria sobu kofafo,* tuti mundiei fiabai bei fio, we-daya kamirangfo tababau⁵² tuti fafo tapapasa. Tuti inontarai emararebanaio emararehara fosa esuwi aha.⁵³ Etariai na fafofo tonanai tuti inontarai nanisa kontai, rahida bo Yesusi suwi na marareha rorong fo aha fo, ea kontai era wa

* **27:46** Masmuri 22:1 * **27:51** Na ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi rorongfo miabu weberu ambori wedua Rorong Mirarebanai Pari foi ahang kaha mani, deinawiai we Yesusi ne mirehafoi fia rang we inontaraine tata ne we tara pari to Seng Allai.

esuai to bendari Yerusalemi, na nanai kaiwasa bitoya ewatisa nayai.

⁵⁴ Mano wenunggamiei we rai mamuna fosa tuti ne afai mamuna ewaitawang wedua Yesusi fosa, epapuhing tuti ematai paria we ewati mundiai fio fo tuti fifuba nani kiai fefe, amani emadu eteyo, “Tarai, inontarai nini Allai ne Kaisung dine.”

⁵⁵ Na nanai wiwing bitoya raminde era ria Yesusi na Galilea ma we efatari fosa, etoa ewati kariri fi fuba kawariai nanai na waroi. ⁵⁶ Na wiwing nanisa mani, Maria Makdalenai, tuti Mariaio Yakobusi tuti Yusupi uinamifoi, tuti Zebedeusi ne arikangfo uinamifoi, itohontaifa.

Esarai Yesusi na fafofo

(Markusi 15:42-47; Lukasi 23:50-56; Yohanesi 19:38-42)

⁵⁷ Dirua mani inontarai ne ra bitoya manei na bendari Arimatea dao Pilatusia. Inontarai nani wonong fino Yusupi tuti i kontai inontarai daria Yesusi manei dine. ⁵⁸ Dao Pilatusia tuti dutani we Yesusi ne taraifoi, ampafe Pilatusi dohong kaiwoariri we afai mamuna fosa, aninanaya etohong Yesusi ne taraifoi weia. ⁵⁹ Mayeai Yusupi kia Yesusi ne taraifoi tuti sensani na ireu ne harga dedai, amani ireu lineni dine. ⁶⁰ Ainanaya dohong ne taraifoi wiatai na mantauni ne fafo waworu foi, fafo mantauni dahi na wiwoi wekamiei fo. Dedoi kamiei fiabai bei awa wia wedua fafo borongfoa akawuru wori da wa. ⁶¹ Maria Makdalena tuti Mariai mano siai foi uminohi na fafo borongfo.

Rai mamuna ewaitawang Yesusi ne fafofoi

⁶² Kameai aha mani, rahida Sabati dine, imami baba fosa tuti Farisifosa era ruhiai we Pilatusia, ⁶³ tuti emadu wei eteyo, “Mambaisengne wau ne, amearomioai we na inontarai sofa biriu foi darangne, medurai deyo, ‘Rahida bo botoru foi mani, isuwi aha ki.’” ⁶⁴ Ampefe bemi inontarai ewaitawang wedua fafofoi paria rahida bo botoru foi. Dohona

ne inontarai erariati fosa era wa ehamanana ne taraifoi fe, nana mani etaiririai eteyo, Yesusi suwi na marareha rorong fo ampa. Tatofa wefuiai nana mani, karira sewa ne fafong fo.”† ⁶⁵ Pilatusi medu wesa deyo, “Meha nehu afai mamuna manea mera wa ambori ewaitawang fafofoi na mai.” ⁶⁶ Ainanaya eha afai mamuna fosa era to Yesusi ne fafofoia, ewora tawang kamieifoi tuti etohong afai mamuna fosa etoa wari fafofoi.

28

Yesusi suwi aha *(Markusi 16:1-7; Lukasi 24:1-12; Yohanesi 20:1-10)*

¹ Rahida Sabati foi kiaia, na rahida Minggu kameai kutung Maria Makdalenai tuti Maria mano siai foi ura wa uwati fafofoi.

² Mayeai na tantuma mundiai fuba bei fio mambiriu, weo Allai ne wewai manei biari na rorafaisi meu, da to fafofoi dedoi kamiei wia kobu fafo borongfo, tuti minohi saui.

³ Wewaifoi ne tarai dansairai toyari kaiwewa fenana, tuti ne ansungfo bua karofari tantenang. ⁴ Afai mamuna ewaitawang fafofoi emataia erirorara tuti euremimakaha etawai aweu.

⁵ Ainanaya wewaifoi medu we wiwingfo suru deyo, “Wiro mumatai fanai, yeitawanai musera we Yesusi, mano epahui na aitabafoi. ⁶ I wiro wia na ninai ahang kaha, weo suwi ampa kariri medurai we meara fo, mura ma muwati katai anta wia nai nei. ⁷ Tuti mura musaherawa muraiririai we ne inontarai erariati fosa, we i suwi ampa, tuti da fafongna demang ea na Galilea, ambori na wana ewatiao ki. Muaromio fi imadurai we muru ninai.”

⁸ Wiwingfosuru umito weru fafofoi, umito na umatai wape kontai umirising, ampefe umito usaherawa weo uraiririai we Yesusi ne inontarai erariati fosa. ⁹ Mayeai

† 27:64 Kariri Farisifosa mani tatofa wereantenang fo mani Yesusi we Mananu Mamparirio Allai demi ma foi dine.

na tantuma Yesusi dario wiwingfosuru tuti medu we suru deyo, “Mahikaifeai.” Ainanaya ura kefanianya ufaung awengfo usomi wei. ¹⁰ Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, “Mumatai fanai, mura wa muraiririai we nehu doroifosa ambori era to Galilea, na wana ewati yau ki.”

Afai mamuna etairiri kariri fifubana nani kiai

¹¹ Arahio wiwingfo suru ura mae, afai mamuna ewaitawang fafofoi manea etaraberasa to bendarifo tuti etaiririai we imami baba fosa kariri fifuba ewatiai nani kiai. ¹² Ainanaya imami baba fosa era wa efanduhisaria mano ewewafoniai we Yahudi fosa, emadua ehutu kaiwo ruhiai, ampefe etohong doi bitoya paria we ebai afai mamuna fosa nai. ¹³ Tuti emadu wesa eteyo, “Metaiririai mani meteyo ‘Yesusi ne inontarai erariati fosa era diruai ma tuti ehamanana ne tarafi ampa, weo ametena fefe.’” ¹⁴ Tuti masino Gubernuri Pilatusi tarao kaiwo mewuwuai kariri metena fo mani, ambori amemadu wei ki, ambori wiro mesobu aiboifea kaha.” ¹⁵ Ainanaya afai mamuna ewaitawang fafofoi eha doifoa tuti etohong kariri fifiani aino imami baba fosa etarerai wesa fo. Nanai wedaya kaiwo kairiri Yesusi we ne inontaraifosa era diruai ma ehamanana foi, kaiwo nanai dafai wariyai na inontarai Yahudi fosa paria sobu rahida bonini.

Yesusi demisa we ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo

¹⁶ Yesusi ne inontarai ewesuraya mansiri fosa era to wiwoi bei na Galilea, kariri ne kaiwo dererai wesa fo. ¹⁷ Na wanai ewati Yesusi ampafe esomi wei, wape kontai manea enemirorong soriru we Yesusi dine ete bereri e. ¹⁸ Yesusi da kefangsara tuti medu wesa deyo, “Dai Allai dohong mambiriu doni konta fo we yau, amani mambiriu kiai na rorafaisi tuti na nunei. ¹⁹ Ampefe mera wari nunei sentenang metanau kaiwasa nunei kiai ambori eraria yau, tuti mewebaptisisa na Dai Allai wonongne, Kaisung Yesusi

wonongne, tuti Nuaninu Mirarebana nei wonongne. ²⁰ Metaunau ambori etohong kariri fifiani aino yemiai we mea wa, tuti mearomioai we iweriria mea pampang paria sobu nunei kiai naya fo.”

Kaiwo Mahikai Na Markusi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Markusi

Kaiwo Mahikai finina mani Seng Allai dohonai we manei wonong fino Markusi. Reantenang mani Markusi soio, “Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi Allai ne Kaisungfoi” finana. Na Kaiwo Mahikai nina mani deinawi kariri Yesusi we I mani inontarai yurai niari fi bitoya tuti wemambiriu. Ne mambiriufoi deinawiai na ne deunau toa wau tuti na ne mambiriu data nuaninu kerira wauni, tuti na ne feriri sasari wau. Yesusi deinawi ne taraifo weKaisung Inontarai, I dohong ne taraifo ambori inontarai ekaharai weru sasarinei.

Kaiwo kariri Yesusi na buku nini, soi kaririai na kasau tuti parai. Deisaha kariri fi bitoya Yesusi niari fo mae fi deyoa fo tuti deunau fo kutea terai. Reantenang mani, deisaha kutea kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi, kariri Yesusi webaptisifo, tuti kariri Saminseni weanggarifo. Buku Markusi nini, kaiwoariri fuba ne, deiriri kariri Yesusi fi dohona fo, amani kariri niari inontarai ebeng tuti kariri ne fi deunauwai. Markusi robong rea mani, deisaha kariri fi fuba Yesusi sodairai na ne minggu wefuiai na nunei nei. Fi fiabai mani, kariri sau na aitabafoi tuti suwi na marareha rorong fo aha ma fo.

Na arawang beiru na rea pari fo na buku nini mani finani kiai wiro mano soi buku Markusi dino soi neng kaha mae, inontarai siai dino soi ne.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-13 Kaiwo reantenang.

1:14-9:50 Yesusi da deunau tuti niari fi bitoya na inontarai Galilea fosa.

10:1-52 Yesusi da na Galilea to Yerusalemi.

11:1-15:47 Rahida minggu wefuiai na Yerusalemi tuti munue watai rurama fo.

16:1-8 Yesusi suwi na marareha rorong foi aha fo.

16:9-20 Yesusi dariai we ne inontaraifosa tuti dautai to rorafaisi.

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi meinenang rang weo Yesusi

(*Matiusi 3:1-11; Lukasi 3:3-16; Yohanesi 1:19-28*)

¹ Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi, Allai ne Kaisungfoi, ainina.

² Amani Allai medu we ne Kaisungfoi, tuti nabi Yesyai soi kaririaia, ampafe dotu tonina:

“Yemi nehu inontaraio kia nehu kaiwone manei,
da foni Wau.

I ambori meinenang nemu rangfoi we Wau.”*

³ “Inontarai nani da sahu pampang na katai wekamamiei minano foi,

deyo ‘Memainenang rang beng feai we Sempaisi,

tuti menaria mimoya wei.’**”

⁴ Kariri kaiwo nanai fa, Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi kiawariaifa na katai wekamamiei minano foi tuti wiuwu kaiwofo, deyo, “Metarabera mea weru mene sasariwa tuti mewebaptisi, ambori Allai feriri mene sasariwa.”

⁵ Kaiwasafai kiai na nu Yudea foi tuti na bendari Yerusalemi era we Yohanesia. Era ma eteiai ene sasarifo tuti webaptisisa na waya Yardeni.

⁶ Yohanesi nini ne ansung satara fo beng kaha, mae na fiahung unta nuwawuru, tuti ne aikapurufai na andowa rerawa, toyari nabi na fafongfa fosa ene ansung etatara fo. Ne fidangfo mani manggofuni tuti aniwa ne maing terai.

⁷ Neo kaiwo medura fininai, “Katu wori manei da tua yau ma. I fiebai sewa yau tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha.

⁸ Iwebaptisi mea na mereha wape i ambori webaptisi mea na Nuaninu Mirarebana foi ki.”

* 1:2 Maliaki 3:1 * 1:3 Yesyai 40:3

Yohanesi webaptisi Yesusi
(*Matiusi 3:13-17; Lukasi 3:21-23;*
Yohanesi 1:32-34)

⁹ Na rabuang bo Yohanesi medu we kaiwasa bitoya foi nani, Yesusi da na bendari Nazareti na nu Galilea foi ma tuti Yohanesi webaptisi i na waya Yardeni foi. ¹⁰ Na tatofang kutu Yesusi kiawariai na mereha rorongfe meai nanai, deti rorafaisi tifa tuti Al-lai Nuaninunei ne tarai wemuntung manei sea na rorafaisi meu minohi sauwi. ¹¹ Mayeai tarao Allai raofuifo medu na rorafaisi meu deyo, “Wau mani nehu Kaisung enehuwawuti fi di Wau. Wau ka enehurorong fine.”

Saminseni weangari Yesus we sawa

(*Matiusi 4:1-11; Lukasi 4:1-13*)

¹² Na tatofang kutu nanai kontaio Allai Nuaninufi demi Yesusi da to katai wekamamiei minano foi. ¹³ Niayai na nanai rahida piaru mae Saminseni weangariri. Andowa fuba ahumi kaha fosa enayai riati na nanai tuti wewai fiatarai na fi dohong wea fo na nanai.

Yesusi ne kaiwo reantenang

(*Matiusi 4:12-17; Lukasi 4:14-15*)

¹⁴ Mayeai Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi, etafuria wiatai na aitamu rorong fo. Amani, Yesusi da to nu Galilea foi, tuti wiuwu Al-lai ne Kaiwo Mahikai fo na nanai. ¹⁵ Yesusi medu deyo, “Rahida metamang wea fe mai ampa, rahidao Al-lai da ma we weMananu fe kikeu ampa. Metarabera mea weru mene sasariwa tuti meroaso Allai ne Kaiwo Mahikai ne.”

Yesusi sahu manggaerang mana itorariati

(*Matiusi 4:18-22; Lukasi 5:1-11*)

¹⁶ Rahida Yesusi da na nafarengfo na ruru Galilea foi nanai, detio manggaerang mandu, mambetahatui suruine, amani Simoni tuti Andareasi. Deti suru we umung erangfoi we utafu diang. ¹⁷ Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, “Mura ma, muraria yau, ambori mutafu diang ahang kaha mae yeunau muru we mutafu inontarai we

yau.” ¹⁸ Na tatofang kutu nanai kontaio uwaramipa erangfo watai mae urariati. ¹⁹ Yesusi da paria aha mani, deti mambetahatui mandu aha, uminohi na une wafoi mae uria une erangfo. Mambetahatui nani suru mani uwonomi fino Yakobusi tuti Yohanesi, uru mani Zebedeusi ne arikang suruine. ²⁰ Anseung ahang kahai mae Yesusi dutang suru kontai. Ampafe utubapa utamamifo tuti mano erufi we sitoru fosa na wa emungfi nai foi, uraria Yesusi.

Yesusi data nuaninu karira manei weru inontarai manei na munu agama rorong fo

(*Lukasi 4:31-37*)

²¹ Yesusi tuti ne inontarai diri sitoru fo itora wa sobu bendari Kapernaumi foi. Na rahida Sabati da aha ma foi Yesusi da to Yahudifosa ene munu agama foia deunau Allai ne Kaiwo Mahikai foi we kaiwasa bitoya foi. ²² Kaiwasa etarami ne aunaufe nanisa epapuhung paria we deunau toa fo. Weo Yesusi deunau kariri mano wemambiriu paria we deunau tonana, wiwo deunau toyari kaiwo batangno ene mantaunau Kaiwo Musai soi fosa emadura fo kaha.

²³ Na siari nanai kontaio inontarai nuaninu karira dohoni manei suai to munu agama foi tuti bibe sahu deyo, ²⁴ “Yesuse, inontarai Nazareti wa waune, bo nari fianai we amea ne? Ro ma weo bohong amea ameworua ne? Amewaitawanai we mandoni di wau, wau mani Mano Murarebanai, na Seng Allai ma fi di wau.” ²⁵ Manamo Yesusi somara nuaninu karira foi deyo, “Nemuboru, ro to woriai weru inontarai nini.” ²⁶ Ainanaya nuaninu karira foi dotapa inontaraifo aweu wiatai tuti bibe mambiriu beyari mayeai da to boriei weruria. ²⁷ Kaiwasa na nana foi kiai epapuhung paria we fi ewatioai nanai, ampafe etutang wawerasa eteyo, “Ke! Fianai ainina? Kaiwo aunau waworu fine. Na mambiriufo demi nuaninu karira fosa era to boriei tuti nuaninu karira fosa etohong kaririai.” ²⁸ Ampafe kaiwo kariri fianai aino Yesusi niari

fo, anseung ahang kahai mae dafai wari nu Galilea foi sentenang.

Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng

(Matiusi 8:14-17; Lukasi 4:38-41)

²⁹ Yesusi tuti ne inontarai diri sitoru fo itora weru munu agama Yahudi foi, itora to Simoni tuti Andareasi une munufoia. Yakobusi tuti Yohanesi ura kontai riatai. ³⁰ Na munufoi Simoni niong wiwini meninang rirora wiatai na ne fatafoi. Na siari Yesusi tuti ne inontaraifo sitoru itora wafui nanai, inontarai manei deikaririai we Yesusi kariri wiwingfoi we meninangfo. ³¹ Ampafe Yesusi da wa yu na wiwingfoi warangfo tuti fiatar doabariria. Na tatofang kutu nanai kontaio maninangfoi niai, tuti wiwingfoi doabariri da wa wesarawiri wesa.

³² Wofoi sawaia de weayewia nanai, kaiwasa eha inontarai maninang bitoya tuti mano inggira dohonsa fosa we Yesusi ma. ³³ Ampafe kaiwasa fuba na bendarifo efanuhisa na munufoi refongfo. ³⁴ Ainanaya Yesusi niari kaiwasa fuba esodai mai maninang bong foi nanisara ebeng tuti data nuaninu karira bitoya weru kaiwasa nuaninu karira dohonsa fosa. Kontai Yesusi yoa we inggirafosa emadu kaha, we ewaitawang kariri i mani mandoni dine fefe.

Yesusi kiorang mai bendari na nu Galilea foi

(Lukasi 4:42-44)

³⁵ Kameai nanai mamantiti siarifo mae, Yesusi fiononami weru munufoi, da to katai manano na bendari dereung do boriei fo awa wenadi nayai. ³⁶ Wape Simoni tuti ne maniwowirifosa etoari meai era esera riati. ³⁷ Eserawa esobui nanai, emadu wei eteyo, “Daie, kaiwasane kiai esera we wau.” ³⁸ Manamo Yesusi yoa deyo, “Mera ma tara to fong kariri tara weafo to bendari watai kefang na ninaifa ne, we ikorang nayai, weo finanai aino ira weai ma ne.” ³⁹ Ampafe Yesusi da mai katitai na nu Galilea foi tuti kiorang

na munu agama Yahudi fo, kontai data nuaninu karira bitoya weru inontarai nuaninu karira dohonsa fosa.

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng

(Matiusi 8:1-4; Lukasi 5:12-16)

⁴⁰ Ainanaya inontarai meninang kusta manei da we Yesusi ma, disangkapa awebuka na Yesusi arongreafo, mae dutani deyo, “Daie, wau wemambiriu ne, maya mani, nari yau yenteng weru nehu maninangnei.” ⁴¹ Yesusi aro inontaraifo paria ampafe suba warangfoa wa sauwi tuti medu wei deyo, “Yo, imaya. Bonteng to!” ⁴² Tatofang kutu nanai kontaio maninang kusta foi niai werui tuti dentengna. ⁴³ Ainanaya Yesusi demi da wa tuti deretawani deyo, ⁴⁴ “Aromuoai! Wiro boiriri fi inari ninai weo inontarai siai manei fanai, mae ro to imamifoia tuti butani we deti kariri nemu taraiwai we bontengna wa. Mayeai bohong korbanifeai we Allai we nemu bontengna wa kariri fianai aino Musai soia fo. Nana mani deinawiai we kaiwasa bitoya foi we bonteng ampa.” ⁴⁵ Manamo inontaraifo da wa deiririai we kaiwasafai kariri fianai aino sodairai nanai, paria wedaya kaiwasa bitoya era weia. Ampafe Yesusi da parai to bendarifo ahang kaha, mae niai na bendari dereung do boriei fo. Tonanai wape kaiwasa bitoya na doni kontai era weia.

2

Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng

(Matiusi 9:1-8; Lukasi 5:17-26)

¹ Rahida beiru teai aha mani Yesusi daraberahi to bendari Kapernaumi. Ampafe inontarai etaramioai we Yesusi da wa minohi na ne munu minohi nai fi fo. ² Ampafe kaiwasa bitoya era wa etira paraia wiro katai fea watai arora kaha. Rahunu borong fo kontai wiro weai watai arora kaha. Ainanaya Yesusi medu Allai ne Kaiwofo we deunasa nayai. ³ Yesusi

doa medu tonanai mae, inontarai itowemana itoha wefiaya manei we Yesusia. ⁴ Manamo kaiwasa bitoya karerai ampafe wiro itora kefang Yesusi afui kaha. Ampafe itoha wefiayafoi itorautai tutiri na tehi to munu wowongfo ayai. Ainanaya itotota munu nuwowongfo weai tete Yesusi doa naya fo, mayeai itotu wefiayafoi tuti andaung wiatai nai foi aweu wiatai na Yesusi arongreafo. ⁵ Yesusi detio enari tonanafo deitawanai we eroasofo fuba paria, ampafe medu we inontarai fiaya foi deyo, “Kaisungne waune, yeiai nemu sasarifi ampa.” ⁶ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teaio eminohi na nana fosa enemirituaitai na enemirorong eteyo, ⁷ “We fiani inontarai nini medu tonana? I deibera Allai, weo mandoni dino biriu we deiai sasari fine? Seng Allai mantauni terai.” ⁸ Na kutu siari nanai kontaio Yesusi deitawang enemirorongfoi ampafe medu wesa deyo, “Todonie menemitituaitai tonanai na enemirorongwai nina? ⁹ Doni aino mawa ne: imadu yeyo, ‘Yeiai nemu sasarifi ampa,’ ete yeyo, ‘Boabari wau, ka nemu andaungwai, tuti roa,’ ne? ¹⁰ Wape yeinawiai we mea, na yohong inontarainei denteng tonina ne, ambori mewartawanai weo na nunei ninai, Kaisung Inontarai nei andino ne mambiriu we deiai sasari fine.”

Ainanaya Yesusi medu we inontarai fiaya foi deyo, ¹¹ “We wau mani, imadu mau yeyo, boabari wau, ruai nemu andaungwai, ro to nemu munufoia.” ¹² Na kutu nanai kontaio inontaraifo doabariri, yuai ne andaungfoi tuti da to boriei na kaiwasa bitoya foi euremireafo. Kaiwasa fuba ewati fitantumafe nanisa kiai epapuhung paria, ampafe etaparanding Allai. Emadu eteyo, “Ke! Fianai kawaria nina? Ne toninane wiro tawatioai na wea kaha rai.”

*Yesusi sahu Lewi we dariati
(Matiusi 9:9-13; Lukasi 5:27-32)*

¹³ Yesusi daraberahi to nafareng ruru Galilea foi aha. Na wanai kaiwasa bitoya era weia tuti deunausa.

¹⁴ Mayea Yesusi da nariai aha mani deti inontarai fianduhi doi pajaki we parenta Kaisari fo manei, minohi na munu pajaki foi, wonong fino Lewi. I mani Alfiusi ne kaisung dine. Yesusi medu weia deyo, “Ro ria yau.” Anseung ahang kahai mae Lewi doabariri tuti daria Yesusi. ¹⁵ Yesusi da wa minohi dampi na Lewi ne munufoi nanai, mano efanduhi doi pajaki we parenta Kaisari fo efau paria tuti inontarai kaiwasa bitoya foi sahusa we inontarai ewesasari fosa, efanduhisa ria Yesusi kontai na nanai. Ewatai etampi ruhiai ria Yesusi tuti ne inontarai dirisa fosa weo kaiwasa efau paria era riati fefe.

¹⁶ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teai, na Farisi rabuangfoi, ewati Yesusi we minohi dampi ria inontarai nanisa fo, etutang bera Yesusi ne inontarai dirisa fosa eteyo, “We fianie mene mantaunaufoi dampi ruhiai ria inontarai efanduhi pajaki we parenta Kaisari foi tuti inontarai ewesasari fosa ninai?” ¹⁷ Yesusi tarao etutang tonanafo, yoa wesa deyo, “Inontarai etanteng nesa mani etohong we manggarawangnei kaha, mae mano emaninang fosa. Wiro ira ma weo isahu inontarai emararebana fosa kaha, mae ira we isahu inontarai ewesasari nesa.”

Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno Yahudi ene agamafo wiro adoang ruhia fanai

(Matiusi 9:14-17; Lukasi 5:33-39)

¹⁸ Rahida bei Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi ne inontarai mano erariati fosa, tuti inontarai eweFarisi fosa ewepuasa. Ainanaya inontarai manea era ma etutang bera Yesusi eteyo, “We fianie Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi ne inontarai erariati fosa tuti Farisifosa ewepuasa, wape nemu inontarai eraria wau nesa bereri nina?” ¹⁹ Yesusi yoa wesa deyo, “Tofino! Ne tarai kariri mandirau mang foi tuti ne inontarai wenotisa to ne muniara mandirau foi. Na rahida mandirau mang foi minohi riasa nanai ewepuasa rai e? ²⁰ Wape

rahida we mandiraufoi niayai na nanai riasa ahang kaha foi ambori da ma ki, rabuang bonani dino ambori ewepuasa ki. [Tonanai kontai, nina mani inayai riasa ampafe ewepuasa kaha, wape rahidao ambori ira werusa foi da ma ki, rahida nanai aino ewepuasa ki.]

²¹ Manei ne ansung mamō feai tai mani wirow dawa kobuai na ireu aburung waworu fea kaha, weo nana mani ireu aburung waworu fo yabi we ansungfo ambori ansung mamō fo mayabu fo fuba aha. ²² Tonanai kontai we angguri waworu nei mani, wirow ariri to aderi sapi rerawa memo bei kaha, weo angguri weworu foi ambori wiwua wedaya aderi sapi rerawa memo foi tei. Nana mani angguri fo tibatara, aderi sapi rerawa foi kerirawa. Wape angguri weworu foi ariri tonō aderi sapi rerawa weworu bei kontai.”

Farisifosa etinggai Yesusi we niari fi na rahida Sabati foi

(Matiusi 12:1-8; Lukasi 6:1-5)

²³ Na rahida Sabati bei, amani rahida Yahudifosa erufi nai kaha dine, teterai we Yesusi era riria romi potang bei, ampafe ne inontarai erariati fosa etetingno potangfoi, etani. ²⁴ Ampafe Farisi manea emadu eteyo, “We fianie nemu inontarai eraria wau wasa enari fi tonana fo na rahida Sabati nei nina? Enari tonana mani etohong roaing kaiwo dotu weduara fo.” ²⁵⁻²⁶ Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, “Finana mani ne tarai toyari fi Mananu Dauti niari na fafongfa na rahida bo Abiatari weimami fuba foi. Metato kariri kaiwo nana kaha e? Amani i tuti ne mano erariati fosa ewawisi fo, ampafe suai to Sempaisi ne Munufoi afui dangno roti etutang tutirai we Allaia fo tuti dohonai we ne mano erariati fosa etang kontai. Wape finanai, kariri hukum agama foi mani, imami erufi na Sempaisi ne Munufoi saino etang tera ne.” ²⁷ Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Rahida Sabati nei mani Allai niariri we fiata inontarainesā, wirow niari

inontarainesā we etohong kariri rahida Sabati nei kaha. ²⁸ Ampafe Kaisung Inontarai nei weSeng we rahida Sabati nei kontai, [ampafe wemambiriu weo deiriri kariri fianai aino na rahida Sabati nei mani inontarainesā enari fo, tuti fianai aino enari kaha fo].”

3

Na rahida Sabati bei Yesusi niari inontarai warang bei mireha foi denteng

(Matiusi 12:9-14; Lukasi 6:6-11)

¹ Na rahida Sabati bei Yesusi daraberahi to munu agama Yahudi foi aha. Inontarai warang bei mireha manei niayai na nana. ² Tuti na nanai inontarai manea euremifo dingga Yesusi weo niari inontaraifoia denteng na rahida Sabati mani, ambori etinggairi, eteyo niari sarawai. Manamo Yesusi deitawang fi enemituata fo. ³ Ampafe medu we mano warang bei mireha nani deyo, “Ro ma boari na fongne.” ⁴ Ainanaya dutang bera inontarai etoari na nana fosa deyo, “Kariri Hukumi Musai soi fo mani, ne doni aino tanari na rahida Sabati fine, tanari ne bengfo ete ne karirāfo ne? Tafata inontarai ambori etarang, ete tamunsa re?” Kaiwofo disang inontaraifosa, ampafe manei deiobu kaiwofeai ahang kaha. ⁵ Yesusi kesou, deti maino kaiwasāfoi sentenang, wape enorongfoi fituayai paria kontai we enumikamiei mitubaru fo. Ainanaya medu we mano meninang foi deyo, “Wi waramuwai ma.” Inontaraifoī si warangfoi kaririaia, na tatofang kutu nanai kontai warangfoi dentengna. ⁶ Farisifosa ewati finanafo wirow eparaise kaha, mae era to boriei weru munu agama foi tuti emadu ruhiai ria Mananu Herodesi ne inontarai erariati fosa we ambori emungno Yesusi.

Kaiwasa bitoya foi eraria Yesusi

⁷ Na nanai Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa efusuhiai to ruru Galilea foia. Ampafe inontarai bitoya paria na Galilea era ria Yesusia. Wirow

kaiwasa na nu Galilea foi tera kaha, mae na katai waroi fo kontai era ma, amani kaiwasa na nu Yudea foi, ⁸ tuti na bendari Yerusalemi, na nu Idumea foi, tuti kaiwasa na Yardeni dereung domurang foi. Kontai kaiwasa na katai watai kahefang na bendari Sidoni tuti Tirusi fo. Kaiwasa nani kiai era we Yesusi ma, we etaramio fianai aino niaria fo fefe. ⁹ Kaiwasafai bitoya karerai, ampafe Yesusi demi ne inontaraifosa emainenang wafeai wei, weo mimeatai we dohonao kaiwasa bitoya foi esawaria doa mimoya kaha fe. ¹⁰ Weo na nanai niari kaiwasa bitoya ebeng, ampafe kaiwasa fuba meninang foi esawasa we ewarami disangso Yesusi ne taraifoi. ¹¹ Tuti inontarai nuaninu kerira dohonsa fosa, na doni kontaio ewati Yesusi mani, etawai aweu etisangkapa eawemibuka na arongreafo, ebibe esahu, “Wau mani Allai ne Kaisung di wau.” ¹² Wape na tapapa Yesusi sua nuaninu karira fosa we esahu tutiri fanai.

Yesusi diri inontarai ewesuraya mandu erariati
(*Matiusi 10:1-4; Lukasi 6:12-16*)

¹³ Mayeai Yesusi dautai to wiwoi bei tuti sahu inontaraio enerorong dohong we dirisa fosa, tuti inontarai sahusa nanisa era weia. ¹⁴ Tuti diri ewesuraya mandu na sa we ewerasuli* fosa, dirisa we eweririati. Demisa era wa ewuwu Kaiwo Mahikai ne, ¹⁵ tuti dohong mambiriu wesu ambori etata nuaninu karira fosa.

¹⁶ Inontarai suraya mandu nanisa ewonomi fino, Simoni mano sahu we Petrusi foi, ¹⁷ Yakobusi tuti ne tahatui Yohanesi, uru mani Zebedeusi ne kaisung surui ne. (Inontarai nini suruino sahu suru kontai we Boargenesi amani netawe Kaisung Kadidu.) ¹⁸ Andareasi, Pilipusi, Bartolomasi, Matiusi, Tomasi, Yakobusi (Alfusi ne kaisungfoi), Tadeusi, Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa etoa siai weru Romafosa

foi). ¹⁹ Tuti Yudas Iskariotio mano ambori dewayang Yesusi foi.

Farisifosa etinggai Yesusi we sobu ne mambiriu ria Barsebuli
(*Matiusi 12:24-32; Lukasi 11:14-23*)

Mayeai Yesusi daraberahi to munu minohi nai foi aha. ²⁰ Na nanai kaiwasa bitoya era aha ma efanduhisa nayai. Kaiwasafai bitoya paria wedaya Yesusi tuti ne inontaraifosa esobu rahida we etampi kaha. ²¹ Yesusi ne terafosa etaramioai weo Yesus wiwoi dampi kaha, ampafe ete era we ehari. Eteyo, “Yesusi toyari we fiawo ampa.” ²² Mantaunau Hukumi Musai soi fosa, mano era na Yerusalemia fosa, emadu eteyo, “Yesusi mani, Barsebuli† amani inggirafosa ene mananufai donti, ampafe dohong mambiriu wei doni data inggirafosa nina.” ²³ Ampafe Yesusi sahu kaiwasa bitoya foi ma tuti deiriri fiyiwansoafeai wesu. Deyo, “Tofino, Saminsenei data mantauni ne nuaninu karira ne rai e? ²⁴ Negara bei wiwoi weboyari kaha mae ebabausa tuti eweiteta wawerasa, nana mani negara nani doa pampang rai e? ²⁵ Tonanai kontai na munu rorong bei, wiwoi weboyari kaha mae eweiteta wesu pampang, nana mani ambori munu rorong bonani wiwoi doa pampang kahai ki. ²⁶ Tonanai kontai we Saminseni, masino Saminseni dapa bera mantauni aha mani, ne munu rorong foi tiabau finanai. Nana mani ambori ne mananufai nayai mutu kaha mae wioru ki. ²⁷ Nuaninu karira fosa ene tarai kariri we-wemambiriu manei minohi na ne munufai. Tuti manei wiwoi suai to ne munufai afui we wewu ne rafoi kaharai, mae wenani tefu mambiriufoia wiorahi akawuru wo, ambori wewu ne rafoi ki. Ampafe na yata nuaninu karira to boriai ne yeinawiai we ikaraikobu Saminsenia. ²⁸ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, sasari fuba inontaraine enariri nei kiai Allai deiari ki, tuti eteibera Allai

* **3:14** Amani Inong Anatu na Sempaisi. † **3:22** Barsebuli mani, Saminseni wowong siai feai aine.

konta fo, mae sasari tonana nei Allai deiari kontai. ²⁹ Wape eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, na todoni feai kontai Allai deiari ene sasari tonana foi kaha. Weo sasari bonani mani sasario feriri na wea kaha dine.” ³⁰ Yesusi medu tonanai, we inontarai manea eteyo, “Nuaninu kerira foi sensoni i fefe.”

*Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa
(Matusi 12:46-50; Lukasi 8:19-21)*

³¹ Mayeai Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa era wei ma. Etoari na borieifo, mae etanatu kaiwo ariri we Yesusi afui, ambori da to boriei. ³² Na nanai kaiwasa bitoya paria eminohi wari Yesusi, tuti emadu wei eteyo, “Daie, inamuai tuti nemu tahatuifosa etamang na borieife fo eteyo emadu ria wau.” ³³ Manamo Yesusi yoa wesa deyo, “Mandoni saino isahusa we nehu ai tuti nehu tahatui ne?” ³⁴ Ampafe seite kaiwasa eminohi wariri foi sentenang tuti medu wesa deyo, “Botia, nehu ai tuti nehu tahatui sai nina. ³⁵ Inontarai mandoni niari kariri nehu Dai Allai ne dawiafo mani, andino isahui we nehu tahatui mang ne, nehu tahatui wiwing ne, tuti nehu ai ne.”

4

*Fiyiwansoai kariri mangkafa aibong
(Matusi 13:1-9; Lukasi 8:4-8)*

¹ Na rahida bei Yesusi da wa deunau na ruru Galilea foi aha. Na nanai kaiwasa katui ahang kaha era wa efanduhisa wariri, ampafe dau-tai to wafeai awa dewohi nayai, mae kaiwasa bitoya foi minohi na reifo. ² Ainanaya Yesusi deunau na ne fiyiwansoai bitoya. Na ne aunaufo, medu wesa deyo, ³ “Metarami ma. Weniari romi manei kia aibongfei da wa we sanami. ⁴ Da wa kifa aibongfoi nana mani eai sawai na rangfoi, ampafe romufosa esifo ma etania kiaia. ⁵⁻⁶ Eai kontai sawai na kahofa wekamamiei wowongfo. Aibongfoi sikera sa rerorifoi tonanai meai, wape kameaia wofoi piara

nanai siamorang aha, weo kahofa demoyarai we newafo so aweu kaha fefe. ⁷ Eai aha mani sawai na katai weninoi ababo foi, ampafe ninoi ababo foi sifu tamui tuti kehepania memasara ampafe wiro webong kaha. ⁸ Wape aibongfeai aha mani sawai na kahofa beng fea, ampafe sifu biriayai paria tuti webong beng, dohona mani webong bitoya paria, wei wepiareiasura (30), wei kontai wepiatoru (60), wei aha mani wepiaring (100).” ⁹ Yesusi deiriri fiyiwansofoia kiaia nanai, deituarai aha deyo, “Mewemetarami mani metaramioai.”

*Yesusi ne mano erariati fosa efeari kariri fiyiwansofoi
(Matusi 13:10-15; Lukasi 8:9-10)*

¹⁰ Kaiwasa bitoya foi era tateraia. Yesusi mesiri nanai, ne inontarai ewesuraya mandu fosa tuti mano erariati fosa, etutani we deikariri kariri fiyiwansoi nani mani medu kariri fifiani? ¹¹ Ampafe Yesusi yoa wesa deyo, “Mea mani Allai dohong awai we mea, we mewartawang kariri ne weMananu rorong fo tuti fi dediwara fo ampa. Wape inontarai siai fosa yeunaua na fiyiwansoai terai, ¹² ambori, kariri kaiwo nabi Yesaia soi fo, amani dotu tono:

‘Ambori ewatioaia ewati wawurai,
wape etafura kaha.
Etaramioaia etarami wawurai,
wape ewaitawana kaha.
Kaiwone ne tarai tonanai,
ambori wiro etaraberasa we Al-lai ma
tuti feriri ene sasarifoi fanai.’*”

*Yesusi medu bau kaiwo kariri fiyiwanso mangkafa aibongfoi
(Matusi 13:18-23; Lukasi 8:11-15)*

¹³ Mayeai Yesusi medu wesa aha deyo, “Metafu fiyiwansoai nini kaha e? Tonana mani fiyiwanso siai wei fo ambori metafurai todoni ki? ¹⁴ Metarami ma. Mano da kifa aibongfoi mani, wedeiriri Allai ne Kaiwofoi dine. ¹⁵ Aibong sawai na rangfoi

* 4:12 Yesayai 6:9-10

mani, yiwanso inontaraio etarami Sempaisi ne Kaiwofo kariri todoni weMananufu. Wape Saminseni da ma dewa Kaiwo etaramioa fo werusa. ¹⁶ Mae ne tarai tonanai kontai we aibong sawai na kahofa wekamamiei wowongfo, amani yiwanso mano etarami Kaiwofo, tuti enemirorongfoi mirising weai. ¹⁷ Wape Kaiwofo wiwo wenewa na enemirorongfoi kaha, ampafe etawansa tourai mae esodai dadi-rafeai kariri ene eroasoai tonana foa mani, wiwo etoaria mutu ahang kaha, mae esu to fuia. ¹⁸ Mae aibongno sawai na katai weninoi ababo fo mani, yiwanso mano etarami Kaiwofo, ¹⁹ wape earomikuayai karrerai we fi nunei tuti ra nunei sofa enemirorongfoi ao sau weai, tuti fianggeng bitoya enemitituai wei foi suai to enemirorongfoi afui, kepang Kaiwofo paria wiwo webong na sa ahang kaha. ²⁰ Mae aibong sawai na kahofa beng fo mani, yiwanso mano etaramio Kaiwofo, etonai afui naya mutu na enemirorongfoi. Ne tarai toyari aibongfoi wetarai bitoya fo, wei wepiareiasura (30), wepiatoru (60), tuti wepiaring (100)."

Padamarang tabung weduari na babeu

(Lukasi 8:16-18)

²¹ Yesusi medu aha soirio fyiwan-soai bei aha deyo, "Tofino mewatioai kawuru na weaifa we manei kiai padamarang bei tuti tebung weduari na babeu bei ampa ne, ete dediwari na fata arowawahifeai fa ampa ne? Ete padamarang nani yuaise awiai sawai paraifa ne? ²² Weo fio adiwara ne kiai ambori atioai ki, tuti fio ohonai we kaiwo werorong fo kiai kontai ambori tarami parai ki. ²³ Ampafe mandoni dino wetarang mani taraoaifa." ²⁴ Ainanaya Yesusi medu aha deyo, "Ampafe menemitituai saua weai paria kariri fianai aino metaramioai ninai.

Ampafe mene metitua we inontarai siai fo mani, Allai yu we titua mea nayai kontai ki, tuti ambori ne dohonai we mea fo fuba sewa aha

ki. ²⁵ Weo mandoni dino sobu awaifo ria Allai kawurua fo, ambori sobuafo fuba aha. Wape mano sobua kaha foi, ne kutu nayai nai fo kontai kia weruri ki."

Fiyiwansoai kariri patibuo sifu

²⁶ Yesusi medu pari aha deyo, "Allai ne weMananu rorong ne mani ne tarai toyario ninai: inontarai manei da wa sanang patibu na ne romi-foi. ²⁷ Sanamia kiai, mayeai darabera-ahi to ne munufoia, diru rahida firandeng ne romi-foi. Mae patibufoi sifu pampang paria wetarai. Ampafe wiwo deitawang kariri todoni sifu fo tuti awa wetaraifo kaha. ²⁸ Kahofa sanami nai foi andino wedayari wetaraifo, reantenang mani sa nenggaingfoi ariei, mayeai nebufoi, tourai aha mani ne bongfoi aha. ²⁹ Tuti masino patibufoi miraia mani, inontaraifo da wa detinia."

Fiyiwanso Allai ne Mananufu kariri sawi bong

(Matiusi 13:31-35; Lukasi 13:18-19)

³⁰ Yesusi dutang berahai aha deyo, "Allai ne Mananu rorong foi mani ne tarai todoni e? Ete tariwansoi na fyiwansoi todoni bei ne? ³¹ Ne tarai toyari fyiwansoi nini. Sawi bong bei, manei kiariao sanami na ne romi-foi. Tawaitawanai we sawi bongnei mani ketui sewa raung bong ninia kiai. ³² Wape sifua mani, andino fiabai sewa ne, weo werobong tuti wearirawang, ampafe romufosa wea mani esifo ma enari aisangging na arirawangfo."

³³ Yesusi deunau inontaraifosa mani, deunau na fyiwansoi bitoya kariri fi ewaitawana fo. ³⁴ Na doni kontai Yesusi deunau inontarai siai fosa mani, deunau na fyiwan-soai. Wape medu we ne inontarai erariati fosa tera mani, deiriri bauraia kasau wesa.

Yesusi deikutu dedukafoi mering
(Matiusi 8:23-27; Lukasi 8:22-25)

³⁵ Na ramindena bonani kontaio, Yesusi medu we ne inontarai dirisa fosa deyo, "Tawo to ruru eneung

dowaruai.”³⁶ Ainanaya ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau ruhiai to wa Yesusi dewohi nai foi tuti ebari arawing, etafai weru kaiwasafai. Wa siai wei fo kontai etafai riatai.³⁷ Waroi ahang kahai mae dedukafoi bia, andeisafai dipuo wafai tuti dutuwia adareti etaisui.³⁸ Wape na wodo wafai foi Yesusi dena deirukang airukang bei. Ne inontarai erariati fosa esahu ebauni, emadu wei eteyo “Dai Mantaunaune waune, tanai rai, mae enemutituai towea kaha e?”³⁹ Yesusi doabariri somara wanangfoi, medu we rurufai aweu deyo, “Nemuboru fotou bian to.” Ainanaya wanangfoi fiotou siafoa tuti rurufai mering na tantumara.⁴⁰ Ainanaya medu wesa deyo, “Todonie mematai nina? Tuti todonie meroaso yau kahai nina?”⁴¹ Ampafe ematai paria tuti emadu wawerasa eteyo, “Inontarai nini mani mandoni dine antu ne, donio sua wanangnei tuti andeisanei mani mering kaririai nina?”

5

Yesusi niari inontarai inggira dohoni manei denteng

(Matusi 8:28-34; Lukasi 8:26-39)

¹ Mayeai mani Yesusi tuti ne inontaraifosa etarafuio nafarengfo na ruru eneung dowe fo, na katai wonong fino Gerasa. ² Yesusi arahio soa awengfo to kataifoi aweu rai mae, mangno inggira dohonia wefi auwo manei kiawariai na fafo rorong fo da wei ma. ³ Inontaraifoi niyai na nanai, weo manei kontaio wiro wemambiriu we yu weduari kaha. Worahi na wai besi fo tuti na forafai kontai mae mirari finanai. ⁴ Weo kawurua ewora warang aweng na waia mutu tonanai, wape fi eworahi nai nanai fiokahutuai tuti fiokahirairai. Wemambiriu paria ampafe mandoni kontaio yu weduari kaha. ⁵ Diru rahida niyai dari funomai na fafofo tuti na wiwoifo. Da mae sahu dohonai tuti tetuhing wawera ne tarafai na kamamiei. ⁶ Niyai da tonanai, paria deti Yesusi na waroi

nanai mitoa disangkapa awebuka na arongreafo. ⁷ Ainanaya bibe na mambiriu deyo, “Yesuse, Allai mano dedai sewa nei ne Kaisungne Waune, boyo bohong yau tofino? Na Allai wonongne yeyo mung kangani yau fanai.” ⁸ (Inontaraifoi medu tonanai, weo Yesusi medu wei kawuru ampa, deyo inggirane waune ro kahairai weru inontarai nini.)

⁹ Ainanaya Yesusi dutang berahi deyo, “Wonomu fidoni?” Yoa wei deyo, “Wonohu fino *Raifi*, weo amefau paria fefe.” ¹⁰ Dutang Yesusi pampang deyo, wiro data inggirafosa era weru kataifoi fanai. ¹¹ Kefang na kataifoi, na wiwoi tarareifo mani, fiai rabuangnei enaya esung. ¹² Ampafe inggirafosa etutang Yesusi paria eteyo, “Bomi amea amesuai to fiai rabuangfoia.” ¹³ Yesusi yoa we fi eteyoa fo ampafe inggirafosa era to boriei, tuti esuai na fiai rabuangfoi. Wedaya fiai rabuangfoi, rerai we ewepiaura wesura (2.000), mito beyaria sea na katai kenataterafo to rurufai aweu, mirarehara kiai anina.

¹⁴ Mano ewaitawang wedua fiai fosa ewati fitantumafe nanafo emitoa etaiririai na bendarifoi tuti na munue watai ruramai na nana fo we kaiwasafai. Ainanaya kaiwasa na munue fosa era wa ewati kariri finanai. ¹⁵ Era mao Yesusia nanai ewati inontaraifoi we rai inggira foi da weruia, mae minohi sensunia tuti medu funomai aha kaha. Ampafe ematai. ¹⁶ Mano ewati te fitantuma Yesusi niari we inontarai inggira dohoni foi, tuti fianai aino fiaifesa esodairai nana fo, eteikaririai kariri fianai aino ewati terai nanai we kaiwasa era ma fosa. ¹⁷ Ainanaya kaiwasa na kataifoi, ematai paria ampafe etutang Yesusi paria we dontai weru ene kataifoi. ¹⁸ Yesusi deyo dau to wafai mani, inontarai rai inggira foi tifa weruia nani dutanai paria we dontai riati. ¹⁹ Manamo Yesusi deiyari deyo, “Barabera wau to nemu munufai tuti to nemu terafosa mae boikaririfaifa wesa kariri fianai aino Sempaisi niari we waua ninai, tuti

kariri aroafo fuba funomai we waua wa.”²⁰ Ampafe inontaraifo da wa, wiuwuo fianai aino sodaira fo tuti kariri fianai aino Yesusi niari wei fo na nu Dekapolisi foi sentenang. Tuti kaiwasafai pepuhung paria we kaiwofo.

Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng, tuti wiwingno denteng aha na warang disangso Yesusi

(Matiusi 9:18-26; Lukasi 8:40-56)

²¹ Ampafe Yesusi daraberahi to rurufai eneung dowei foi aha. Na nafarengfo kaiwasa bitoya era ma eminohi wariri na nanai.²² Mayeaiia mani inontarai wenunggamiei we munu agama Yahudi manei da we Yesusi ma, i wonong fino Yairusi. Deti Yesusi nanai disangkapa awebuka na arongreafo,²³ tuti dutani na enetawani paria deyo, “Nehu kamitung mansiari foi meninangna adareti mireha. Wape yutang we wau roa ruai waramuwara wa sauwi ambori denteng aha tuti mireha fanai.”²⁴ Ampafe da riatia. Tuti kaiwasa bitoya era riati, ewaramisi-ayasa pariao ene tarai sopapari kontai.

²⁵ Na kaiwasa bitoya nani, wiwing manei meninangno rika defairi. Sodai maninang nani defuina suraya boru ampa.²⁶ Ne ra minohi tutira fo dohonaia kai we biai manggarawangfosa nayai, ambori enariri denteng. Sodai dadira bitoya na ewaramifo, wape enaria tafai kiasa mae ne maninangfoi miraba aha.²⁷ Wiwingfoi tarao kaiwo bitoya kariri Yesusi ampa. Ampafe na kaiwasa bitoya foi nani, fiononami fantamai ria Yesusi na kurufuifo tuti warangfo disangso ne ansungfo.²⁸ Weo enetituitai deyo, “Warahunei disangso ne ansungfo terai ki, ambori yenteng ki.”²⁹ Na kutu nanai kontai rika defairi foi fiotouraia, tuti niuruainsoai we dentengna.³⁰ Na kutu siari nanai kontai Yesusi niuruainsoai we mambiriufea kawariai nai to boriei. Ampafe deti wari kaiwasa bitoya foi tuti dutansa deyo, “Mandoni dino

warang disangso nehu ansungfi ne?”

³¹ Ampafe ne inontarai erariati fosa eberahi aha eteyo, “Daie, botioai we kaiwasa bitoya nei esawasara adareti ro mimoya ahang kaha. Mae butanai we mandoni dino warang disangso wau fe nina e?”³² Manamo Yesusi miaya we taraoa kaha mae deti wari kaiwasa bitoya foi we mandoni dino warangfe disangso ne ansungfe fo.³³ Wiwingfoi deitawanaifa we fianai aino sodairai nanai, tuti mitaia rirora. Saha afong disangkapa awebuka na Yesusi arongreafo, mae deiai kariri fianai aino anta niari fo.³⁴ Ainanaya Yesusi medu wei deyo, “Kamitungne waune, nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa. Ampafe ro na maia. Tuti maninangfi kiai weru wau ampa.”

³⁵ Yesusi doa medu tonana rai mae, inontarai maneiru teiao etemisa era na Yairusi, mano wenunggamiei we munu agama Yahudi foi, ne munufai ma fosa, emadu we Yairusi eteyo, “Daie, nemu kamitungfi mireha ampa. Ampafe wiwo ka anseung Dai Mantaunaunei ahang fanai.”

³⁶ Yesusi kiobu tarang we ene kaiwofo, mae medu we Yairusi deyo, “Mutai fanai, mae roasoai terai.”

³⁷ Ainanaya Yesusi da paria, wape wiwo yoa we manei da riati kaha, mae kia te Petrusi, Yakobusi tuti ne tahatuio Yohanesi.³⁸ Era wa sobu mano wenunggamiei we munu agama foi ne munufai nanai, deti kaiwasa bitoya foi esaia etaidu paria.³⁹ Ainanaya Yesusi suai afui suasa deyo, “Fianang dino mehobu tuti mesai wei ne? Arikangwai wiwo mireha kaha, mae dena.”⁴⁰ Ampafe emarari Yesusi paria.

Mamano datasa kiai era to boriei, ainanaya kia mambewangfo suru tuti ne inontarai kia sitoru fo sitoru, esuai to rorong arikangfoi wiatai nai foi afui.⁴¹ Yu na arikangfoi warangfo medu wei deyo, “*Talita kum*,” nana mani deyo “Kamitungne waune, boa to.”⁴² Na kutu nanai kontai kamitungfoi doabariri tuti

da (weo ne defuina suraya boru ampa). Mambewangfo suru tuti Yesusi ne inontaraifo sitoru itowati fitantuma nana ampafe itopapuhung paria. ⁴³ Wape na tapapa, Yesusi deipi sitoru we wirowi itoraiririai we inontarai siai fanai. Ainanaya dei we suru deyo “Murohong arikangwai dampi.”

6

Kaiwasa na munue Nazareti eteiaya Yesusi

(Matiusi 13:53-58; Lukasi 4:16-30)

¹ Na katai nanai Yesusi daraberahi tuti ne inontarai dirisa fosa to ne munuefo aha. ² Na rahida Sabati foi, da wafui deunau na munu agama Yahudi foi. Kaiwasa bitoya paria efanduhisa na nanai. Etarami Yesusi ne aunaufe nanai epapuhung paria. Emadu wawerasa eteyo, “Inontarainei sobu aunau ria mandoni weo deunau nina? Tuti awai todoni fino wedayari biriu ninai? Tuti todoni niari fitantuma fenina? ³ Waitarahio i mani mano deitawang niarifi na aifi dine mae? Tuti Mariai antungfi dine. I mani ne tahatui saino Yakobusi, Yosesi, Yudasi tuti Simoni ea mae? Tuti rorowingfo sitoru itominohi kontai na munuefe ninai mae?” Ampafe emaya wei kahai mae eteiayaria. ⁴ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Nabi manei na ne munuefo tuti na ne arurarafosa mani etatori kaha, wape na katai siai mani etatori.” ⁵ Na katai nanai Yesusi niari fitantumafeai bitoya kaha, mae inontarai itomaninang maneiru teai aino niari sitoru itobengfo, amani na yuai warangfoa wasau sitoru tuti itobeng. ⁶ I pepuhung paria we todonie eroasoa kahai nina.

Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa

(Matiusi 10:5-15; Lukasi 9:1-6)

Mayeai Yesusi da wari munue watai na nana fo tuti deunau nayai. ⁷ Sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma, demisa wemandiru tuti dohong mambiriu wesa we

etata nuaninu karira fosa nayai. ⁸ Deretawansa deyo, “Dohonao meha fieai ria mea na mene rang rorong ne fe, mae meha te mene aitatohiwa terai. Fiang, rotang tuti doi, fi tonanane mani wirowi meha fanai. ⁹ Metata te mene sapatuwa, wape wirowi mesansung ansung beru fanai.” ¹⁰ Tuti medu tuarai aha deyo, “Na munuefeai manei dutang mea we meminohi riati na ne munufoi mani, meminohi na munu nani paria mera weru munue nanai. ¹¹ Wape mera wa munuefeai eteiaya mea tuti emaya we etarami mea kaha mani, mera weru munue nanai, tuti mehafatitai kangganang niayai na meawemiwa, we fianawiai wesa kariri Allai ambori deiyasa fo.”

¹² Ainanaya inontarai ewesuraya mandu fosa era wa. Era wa ewuwu Kaiwo Mahikai fo we kaiwasafosa, we todoni kontai esahera etauberasa weru ene sasarifo. ¹³ Na ene rang rorong fo nanai etata nuaninu karira bitoya, tuti esari maning saituni na inontarai emaninang enenumikamieifo tuti enarisa ebeng.

Kaiwo kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mireha toa fo
(Matiusi 14:1-12; Lukasi 9:7-9)

¹⁴ Kaiwo kariri fitantuma Yesusi tuti ne inontarai dirisa fosa enari fo dafai wariyai pariao mananu Herodesi taraoai kontai, weo Yesusi wewonong paria fefe. Ampafe manea enemitituai we Yesusi eteyo, “I mani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi dine, andino suwi na marareha rorong fe aha ma nina. Ampafe doni wemambiriu we niari fitantumafe nina.” ¹⁵ Wape manea siai emadu eteyo, “I mani nabio Eliai dine.” Manea siai kontai eteyo, “I mani nabi kariri nabi fafong fasa manei dine.” ¹⁶ Herodesi tarao kaiwofo nanai deyo, “Wiro manei siai ahang kahai mae, Yohanesi mano raminde yemi ehutu rahanangfi dine. Andino suwi aha ma nina.”

* 6:17-19 Ete ne tahatui.

¹⁷⁻¹⁹ Herodesi enetituaifo tonina: Rahida beiru teai ampa, kia ne tafuai* Pilipusi binengno Herodiasia ama dauti weruria fefe. Wedaya Yohanesi suari pampang deyo, “Rau nemu tafuai binengfoi tonana mani, nari roaing hukumifo paria tuti bohong sarawai paria.” Ampafe kaiwo nanai wedaya bineng Herodiasia enerong pirahai weo miung Yohanesi. Wape sobu rahida we niari tonana kaha, weo ne mangno Herodesi suari fefe. Herodesi dino demi etafu Yohanesi, eworahi wiatai na aitamu rorong foi weru Herodiasia.

²⁰ Weo Herodesi deitawanaifa we Yohanesi mani inontarai denteng dine, tuti Allai dino demi ma ne. Ampafe Herodesi mitai Yohanesi paria, dohona mani demi ne rai mamuna ewaitawang weduari na aitamu rorong fo. Tarao Yohanesi medu mani weansarai paria, wape piraise we ne kaiwofo kontai. ²¹ Tonanai ki wape binengno Herodiasia sobu rahida kontai we miuni, amani na rabuang bo Herodesi dohonsua ne rahida saubaunung nai foi fo. Rahida bonani Herodesi dohong muniara we ne inontarai mano eru wang dadai na katai fosa, afai mamuna baba fosa tuti mano ewewafoniai we kaiwasa na nu Galilea fosa. ²² Na muniarafoi Herodiasia antuwingfoi da wa mikai dari na eumireafo. Ne mikaifo kia enemirorongfoi paria, ampafe Herodesi medu wei deyo, “Fianai aino butang weai ria yau ne mani, yohoni kiai ki.” ²³ Ampafe, Herodesi fefora deyo, “Fianai aino butang weai we wobua fo mani ambori yohong kaririai ki, pariao yohong nu iruti nini dowe we wau kontaio yohong kaririai ki.”

²⁴ Ainanaya kamitungfoi da wa dutang inana deyo, “Aie, fianai aino mai we yutang weai fa ne?” Inang yoa wei deyo, “Fi butang weai fa mani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi nunggamieifoi.” ²⁵ Tatofong kutu nanai kontai, kamitungfoi daraberahia medu we Herodesi deyo, “Yeyo na kutu ninai kontaio

bohong Yohanesi mano webaptisi kaiwasafai nunggamieifoi biaini na rewangguai timba bei we yau.”

²⁶ Herodesi tarao kaiwofe nanai enerorongfoi fituayai paria. Manamo fefora kawuru na mano wenotisa fosa eumireafoa, ampafe wiro deiayari ahang kaha. ²⁷ Ampafe demi ne afai mamuna fo manei we kia Yohanesi nunggamieifoi ma. Ainanaya afai mamuna foi da to munu aitamu foia, ferang kutu Yohanesi rahanangfoi nayai. ²⁸ Mayeai biaini na rewangguai timba bei, kiari ma dohoni we kamitungfoi. Ainanaya kamitungfoi kiari aha dohoni we inana. ²⁹ Yohanesi ne inontarai erariati fosa etarami fianai aino sodairai nanafo, era wa eha nehofoa esarayaia.

Yesusi dohong inontarai ewepi-aura wering wering (5.000) etampi (Matiusi 14:13-21; Lukasi 9:10-17; Yohanesi 6:1-13)

³⁰ Mayeai Yesusi ne rasuli ewesuraya mandu fosa etaraberasa aha ma, tuti efanduhisa ria Yesusi aha. Eteikaririaifa kariri fi fuba enari fo tuti etaunauwa fo. ³¹ Kaiwasa bitoya paria ne da ma foi da ma, ne daraberahifoi daraberahi, wedaya Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa ewawisi wape esobu rahida we etampi kaha wo. Ampafe Yesusi medu we ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo “Mera ma tara to katai wewui bei, ambori tameiri tata mani metenasua mene taraiwa kuteai.” ³² Ainanaya etatai to wafeai etafai to katai wewui beia.

³³ Wape etafai nanai, kaiwasa bitoya foi ewatisa we etafaifo, tuti ewaitawang katai etafai wei foi. Ampafe kaiwasa bitoya na bendari nana fo emitu ewerurang reifo, etamang na katai etafai wei foia. ³⁴ Etafaia sobu nafarengfo Yesusi biari arei mani, deti kaiwasa bitoya foi we era kawuru ma enayai na nanai, detisa tonanafo arosa paria, weo ene tarai toyariao domba ene pari mantahung. Ampafe deunau fi

bitoya wesa. ³⁵ Deunauwa ramindena-wa mani, ne inontaraifosa emadu wei eteyo, “Daie, katainei wewui tuti dirufi kefang ampa. ³⁶ Ampafe mahikai mani bemi kaiwasanei etaraberasa aha, ambori ewawori fiang na bendari tuti munue watai ruramai na nina ne we etang.” ³⁷ Manamo yoa wesa deyo, “Todoni kontaio meaino metohong fiang we etang.” Ainanaya emadu wei eteyo, “Ampafe amera wa amewori rotio harga doi dinario† piaring weberu (200) ma we kaiwasa fuba nini etani e?” ³⁸ Ampafe Yesusi dutansa aha deyo, “Meha roti beirua? Mera wa mewatioai.” Ainanaya, era wa ewatioaia, tuti emadu we Yesusi eteyo, “Roti tarai ring tuti diang mandu.”

³⁹ Ainanaya Yesusi demi kaiwasafai we eminohi weraibuang na ninoi wowongfo. ⁴⁰ Rabuang bei mani ewepiaring, manea aha mani ewepiarua sura, ampafe eminhifo weraibuang tonanai. ⁴¹ Mayeai Yesusi kia roti ring fo tuti diang mandu fo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti dutang tuti fiangfo we Allai. Ainanaya fioabau rotifo na warangfo, ambori dohonai we ne inontaraifosa we etatorai we kaiwasa bitoya foi. Niari we diangfo suru tonanai kontai. ⁴² Tuti kaiwasafai dampi ao memosi beyari. ⁴³ Mayeai ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi aha mani, dangno bayai suraya boru sefang. ⁴⁴ Wape kaiwasa fuba dampi foi mani, mangfosa terai ewepiaura wering wering (5.000).

Yesusi da na mereha ruru wowongfo

(Matiusi 14:22-33; Yohanesi 6:16-21)

⁴⁵ Na kutu nanai kontai Yesusi demi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau wafo etafai fafong to ruru eneung doweai foi ahawaru, amani to katai wonong fino Betsaida foi. Mae mantauni niayaifa, demi kaiwasa bitoya foi daraberahi aha. ⁴⁶ Kaiwasa

bitoya foi da wa kiaia, mayeai dautai to wiwoifoi ayai wenadi nayai. ⁴⁷ Dirua mani, ne inontaraifosa etafaia sobu ruru rabuangna. Wape mantauni niayai na reifo wo. ⁴⁸ Deti arau mani etohong rireusa beyari we etapa kare wanang fiabai foi fefe. Dirufoi waroia rerai we aha rorong, tarahio araha ureng botoru, Yesusi bia da na mereha wowongfo wesara. Da wa kefang wesa nanai, niari toyari deyo da to fong werusa. ⁴⁹ Na kutu ewatioai we da na mereha wowongfo nanai, ewaitarahio wori dine. ⁵⁰ Ampafe ematai ebibe. Weo ea kiai ewatioai tuti esoisa paria.

Wape Yesusi sikahera medu wesa deyo, “Mematai fanai! Mene-mitawanai, we Yau ne.” ⁵¹ Ainanaya dautai to wa ewo nai foi ayai, tuti na kutu nanai kontaio wanangfo mering. Ampefe, epapuhung paria we fitantuma nanai. ⁵² Epapuhung tonanai weo wiro ewaitawang tururai we Yesusi ne mambiriu we dohong kaiwasa bitoya etang roti tarai ring tuti diang mandu. Etafu finana kaha weo enumikamiei mitubaru fefe.

Yesusi niari inontarai emaninang na Genesareti fosa ebeng

(Matiusi 14:34-36)

⁵³ Ewoa sobu ruru eneung doweai foia mani, etarafui na nafareng Genesareti tuti etabuhi wafoi na nafarengfoi. ⁵⁴ Na kutu ebiari aweu nanafo, kaiwasa na nana fosa etaroang Yesusi. ⁵⁵ Ainanaya emitu maino munue na katai nana foi, etaiririai we kaiwasafai we Yesusi dontaifa fo. Ampafe kaiwasafai erufafiei inontarai emaninang fosa na andaung wowong ewatai naya fo, ehasa we Yesusia. ⁵⁶ Na katai doni kontai aino Yesusi daofo, na bendari ete na munuefo ne, na katai nanai kontaio eha inontarai emaninang fosa ewatai na katai kaiwasa fianduhi nai foi.

Tuti etutang Yesusi we kadono yoa wesa we ewaramifo disangso te ne ansung awerengfo ki, tuti inontarai

† 6:37 Dinari bei mani mai kariri manei ne fiembatai yufi rahida bei.

emaninangno enari tonana fosa ebengna ehaia.

7

Koang Farisifosa esobuai na werengfosa foi wedaya kaiwasa niari roaing Allai ne Hukumifoi (Matiusi 15:1-9)

¹ Na rahida bei inontarai ewe Farisi manea tuti mantaunau Hukumi Musai soi fo manea ebiari na Yeruselemi meu, efanduhisa ria Yesusi. ² Ewati Yesusi ne inontarai erariati fosa etampi, wape eruai ewarami kariri ene koang Yahudi foi kaha.

³ Weo Farisifosa tuti inontarai Yahudi wei fosa etohong kariri koang nani na mai paria. Ampafe eruai ewaramifoa kariri koang Yahudi foi kaha mani, wiro eru fiangfo we etang kaha. ⁴ Tuti masino etaraberasa weru kondirorafoi mani wiro etampi funoma kaha, mae eruai ewarami kariri ene koangfoi akawuru wo. Tuti fi siai bitoya kontai na koangno weriria na ene werengfesa ma foi erutawania mitu kontai. Toyari, koang kariri ruai fi ampi naya tuti fi nunumpi naya, tuti fisiai tonana fo.

⁵ Ampafe donio Farisifosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa etutangbera Yesusi eteyo, “We fianie nemu inontarai eraria wau wasa wiro eruai ewarami kariri tane koang Yahudi nei kaha, mae etampi tuti ewarami werarika wa ninai? Tuti we fianie etohong kariri tane koang weriria na tane werengfosa ma foi kahai nina?” ⁶ Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai menari fayafayarai di mea, kaiwo fianai aino nabi Yesayai soi kariri mea ne wetarai ampa, amani, Allai medu deyo, ‘Inontarai ninisa esomi we Yau na eboromirawa arora, wape na enemirorongfoi niayai waroi weru Yaua.

⁷ Ene esomi we Yau fo wiro wefiea kaha, aunau etaunau we kaiwasa etohong kariria fo mani,

inontarai nuneisa ene aunau fine terai, wiro nehu aunau fine kaha.’*^{*}

⁸ Tonanai kontai, Allai ne Kaiwo demi mea we metohong kariria fo, metohong kariria kaha, mae mene koang weriria na mene werengfosa aino merutawanaia mutu ne.”

⁹ Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Mesawai paria we meteiaya Allai ne Hukumifoi, ambori merutawang mene koangfoi. ¹⁰ Weo Musai soi Kaiwofeai dotu tonina:

‘Mesomi we mene dai tuti ai,’*^{*} tuti,

‘Mandoni dino deikanggani ne dai ete ne ai mani sodai aiboi marareha fo.’*^{*}

¹¹ Wape mea mani metaunau fi siaio na mene koangfo, amani meteyo, ‘Manei medu we ne ne dai ete ne ai deyo, “Fianai aino nehu ne, amani fi we yerara dai tuti ai muru naya ne, yohonai kawuru wekorbani we Allai ampa”,’ ¹² inontarai tonana nei nana mani meteiairi we wiro fiata ne wawafo suru ahang kaha finana. ¹³ Ampafe na mene aunau metohonai tonanai we mene inontaraifesa nanai, deinawiai we meteiaya Allai ne Hukumifoi. Tuti fio ne tarai tonana ne, wea bitoya menari kontai.”

Fio kia sasari we inontarai (Matiusi 15:10-20)

¹⁴ Ainanaya Yesusi sahu kaiwasa bitoya foi aha ma medu wesa deyo, “Metarami nari kaiwone kiai tuti metafurai na mai. ¹⁵ Fianai aino tatonai na taborominei to taenemi-fuisi afui fo, wiro kia rarika we tata ambori tamasi kahai na Allai arongreafo kaha, mae ne kawariai na rongrongfui to boriei ne aino kia rarika ne tuti wedaya tamasi kahai na arongreafo ne. ¹⁶ Ampafe mewemetarami mani metaramioai.”

¹⁷ Mayeai Yesusi da weru kaiwasa bitoya foi to munu minohi nai foi, arahio suki aweu minohi tonanai mae, ne inontarai erariati fosa eberahi we fyiwansoai anta deiria fo

* 7:7 Yesayai 29:13 * 7:10 Keluaran 20:12; Ulangan 5:16 * 7:10 Keluaran 21:17; Imamati 20:9

aha. ¹⁸ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Ampafe mea kontai metafu fyiwansoai nini konta kaharai e? Mewaitawana kahai we fianai aino na boriei ne taukaharai to taenemi-fuisi mani wiro kia karira we tata kaha ne ne? ¹⁹ Mewaitawanai we fianai aino tatang ne mani taukaharai to taenemiwairifuisi, mayeai takaheri sayarai aha. Tuti fiang nanai wiro taukaharai to taenemiro-rong taenemitituai nai foi kaha. (Na kaiwo medurai nanai deinawiai we fiang ani ne kiai mani wiro tane wori wea ahang kaha, mae tahasau we tatani kiai.) ²⁰ Ampafe fianai aino kawariai na manei enerorong enetituitaitai nai foi to boriei ariei ne aino kia rarika wei ne. ²¹ Weo na enerorongfuisi, enetituitai ne karirafu, meninawa funomai, kiamananapi, miung inontarai, riraua mae niayai ria wiwing siai ete mang siai, ²² ureng fiabai we ra, enetituitai we ne karirafu, pempamu, meninawa funomai na kaiwasa euremireafu, deimameatai, deiriri inontarai siai, bioi arong, tuti webonggoi. ²³ Fi fuba kerira nani, kiawariai na inontarai manei enerorongfuisi mani, andino dohonia werarika na Allai urengreafo ne.”

*Wiwing Kanaani wiro Yahudi kahaiyoasoai na mai
(Matusi 15:21-28)*

²⁴ Mayeai Yesusi da weru katai nani, da to katai kefang we bendari Tirusi. Suai to munu bei na nana afui, tuti miaya we inontarai ewaitawani we niayai na nanafo kaha. Manamo mawa we dediwa ne tarai foi weru kaiwasafu kaha. ²⁵ Ainanaya, wiwing manei ne arikangfoi nuaninu kerira dohoni, tarao Yesusi weda mafo, ampafe da wa disangkapa awebu-ka na arongreafo. ²⁶ Wiwingfoi mani, wiwing Yunani dine na nu Siro-Feniafoi. I dutang Yesusi paria we data nuaninu kerira foi weru ne arikangfoi. ²⁷ Ainanaya Yesusi medu wei deyo, “Manamo arikangnesa emamoi akawuru wo, weo ka ene fiangfoi ohonai we fiawerafosa we etang mani, beng kaha.” ²⁸ Manamo

wiwingfoi yoa wei aha deyo, “Daie, tarai! Manamo fiawera ewatai na meja arowawahi nesa kontaio etang fiang nukahai tarirawai aweu fo.” ²⁹ Ainanaya Yesusi yoa wei aha deyo, “Barabera waua, weo kaiwo modura wa deinawai nemu roasoawa fuba paria. Nuaninu kerira foi da to boriei weru nemu arikangfoi ampa.” ³⁰ Wiwingfoi daraberahi to ne munufoia mani, deti ne arikangfoi we wiatai mamunggasai na fatafoi, tuti taraie nuaninu kerira foi da weruria.

Yesusi niari wetarang kiobu manei denteng

³¹ Mayeai Yesusi da weru bendari Tirusi, da paria werurang Sidoni we nu Galilea foi aha. Da na rangno wewu rahang nu Dekapolis foi. ³² Na nanai inontarai eha wetarang pararo manei we Yesusi ma, tarangfoi wedayaria borongfoi maraba kontai. Etutang Yesusi we yuai warangfoa wasau wenani. ³³ Ainanaya Yesusi kia wemeninangfoi utabera weru kaiwasa bitoya foia, mayeai suba warakeha boru rarang tarahamireifo suru, mayeai kendio warangfoi tuti sa warakehafoi rarang borongfoi afui, we waratawang taperengfoi. ³⁴ Ainanaya Yesusi fioai ureng deti to rorafaisi, mayeai fioanseng mambiriu tuti medu we inontarai foi deyo, “Efata,” na ene kaiwo mani, “Tifaia!” ³⁵ Ampafe wemeninangfoi tarangfoi suru utafai tuti na kutu nanai kontaio taperengfoi finahang we medu na mai. ³⁶ Ainanaya Yesusi sua kaiwasafu we dohono ewuwuai funomai we manei fe. Manamo Yesusi suasa tonanai pampang wape eafu ewuwuai pampang kontai we kaiwasa siai foi. ³⁷ Kaiwasa fuba etaramioai nanisa epapuhung paria. Emadu eteyo, “Ke, fi kiai niari fo beng. Mano etarami pararo fosa etarami saha, mano eboromitamu fosa emadu na mai.”

8

Yesusi dohong fiang we inontarai

*ewepiaura wering webea (4.000)
etampi*

(Matiusi 15:32-39)

¹ Na rabuang bonani kaiwasa maranding paria era ma etaramididau Yesusi ne aunaufo. Enayai na nanai awa ene pari fiangna, ampafe Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma medu wesa deyo, ² “Arohuo kaiwasa bitoya nei paria weo enayai na ninai rahida botoru mau finina, tuti ene pari fiang ampa. ³ Yeyo yemisa etaraberasa to ene munufo, wape ewawisi. Dohona etawai na rang rabuang fe. Weo manea era na katai waroi fo ma fefe.” ⁴ Ampafe Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa eroa wei eteyo, “Na katai manano tonina ne, ambori amesobu fiangfeaifa na doni, we demoya kaiwasa fuba nini ne?” ⁵ Manamo Yesusi dutansa aha deyo, “Meha roti beiru wa?” Eroa wei eteyo, “Itu kawuru.”

⁶ Ampafe Yesusi demi kaiwasafoi minohi na kahofa nuwowongfo, mayeai kia roti itu fo ma, dohong mahikai we Allai. Ainanaya fioabau rotifo na warangfo, dohonai we ne inontarai dirisa fosa we etatorai we inontarai bitoya foi, ainanaya etohong kaririaia. ⁷ Tuti ene diang kutung manehiru teai kontai, ampafe Yesusi mioanai kontai mayeai demisa etatorai aha. ⁸ Ainanaya kaiwasafoi etampia emamosia, mayeai Yesusi ne inontaraifosa efanduhi seafoi aha. Ne sea efanduhi foi mani dang bayai itu sefang aha. ⁹ Kaiwasa bitoya dampi nani ewepiaura wering webea (4.000). Mayeai Yesusi demisa etaraberasa to ene munu rorong fo aha. ¹⁰ Mayeai i tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa etautai to wafeai, etafai to Dalmanutara.

*Farisifosa etutang Yesusi we niari
fiinawiai kariri I*

(Matiusi 16:1-4)

¹¹ Farisi manehiru teai era we Yesusi ma tuti esawari. Enari tonana weo eweanggariri ambori niari fiinawiai na rorafaisi bei wesa ambori

ewaitawanai we i mani da na Allai ma.

¹² Yesusi enetituitai paria na en-erorongfoi kariri ene roasoa kaha fo, ainanaya yoa wesa deyo, “Kaiwasa fuinini mesaipaya paria tuti mehuru-mitare mene Sengfoi, ne tarai toyari mang manei kurutare ne wiwingfoi tuti dohong we wiwing siai. We fiani metutang we inari fitantumafeai we fiinawiai we mea kariri yau nina? Tarai, imadu we mea mau yeyo, we kaiwasa fuinini mea mani, todoni kontaio wiro inari fintantuma siai fea we mea kaha.” ¹³ Ampafe Yesusi da weru Farisifosara, dautai to wa foi tuti etafai to ruru eneung dowaruai.

*Fi kariri ragio Farisifosa tuti
Herodesi*

(Matiusi 16:5-12)

¹⁴ Yesusi ne inontaraifosa earomiporo eha rotio demoyarai riasa na wafoi. Eha roti tarai boyari kawuru. ¹⁵ Mayeai Yesusi deretawansa deyo, “Mewaitawang weduarai tuti metanansiau we ragio na Farisifosa tuti ne Herodesi foi.” ¹⁶ Ampafe ne inontaraifosa emadu wawerasa eteyo, “Dohonao medu tonanai weo tane pari rotine teai?” ¹⁷ Yesusi deitawang fianai aino emadu wea fo, ampafe feasa aha deyo, “We fianie memadu we meha pari rotife nina? Wiro metafurai tuti mewaitawana kaharai e? Menemirorongwa mitubarua paria ne?”

¹⁸ Mewemeuremi wape todoni mewati kahai nina? Tuti mewemetarami wape todonie metaramioa kahai nina? Mearomiporohai ampa ne? ¹⁹ Mearomiporo roti tarai ringno raminde ifoabaurai tuti yohonai we inontarai ewepiaura wering wering fosa (5.000) etang fea ampa ne? Tuti ne seafoi mefanduhi ma mani dang bayai beiru?” Eroa eteyo, “Bayai suraya boru.” ²⁰ “Tuti we roti ituo ifoabaurai ambori yohonai we inontarai ewepiaura wering webea (4.000) fosa etangfo ampa ne? Tuti etampia kaifo mani, ne seafoi bayai beiru?” Eroa wei kontai aha eteyo, “Bayai itu sefang.”

21 Ainanaya Yesusi medu wesa aha deyo, “Todonie paria ninai metafo kahai nina?”

Yesusi niari weureng fafa manei denteng na Betsaida

22 Mayeai etafaia sobu Betsaidara, na nanai manea ebing weureng fafa manei we Yesusi ma. Tuti etutani paria we yuai warangfoa wa sauwi ambori denteng. 23 Yesusi yu na warangfo, binti ura to bendari dereung boriei fo. Mayeai kendio urengfosuru tuti waratawang suru. Ainanaya dutani aha deyo, “Botio fieaifa ete bireri e?” 24 Inontaraifo fioai ureng detia, mayeai medu we Yesusi aha deyo, “Iwati inontarai manea era, wape iwatisa ene tarai toyari ai.” 25 Mayeai Yesusi waratawang urengfo aha, nanaya mani deti na maia tuti dentengna. 26 Ainanaya Yesusi medu wei deyo, “Barabera wau to nemu munufoi, dohonao ro to bendarifo afui fe.”

Petrusi meduairai kariri Yesusi mani, Mananu Mampariri dine

(Matiusi 16:13-20; Lukasi 9:18-21)

27 Mayeai Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa era to munue watai na bendari Kaisarea Filipi foia. Na rang rabuang dutang berasa deyo, “Kaiwasanesa emadu eteyo mandoni di yau.” 28 Ampafe eroa wei eteyo, “Manea eteyo wau mani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa fi di wau. Manea aha emadu eteyo nabio Eliai di wau. Manea aha mani eteyo nabi na fafongfa manei di wau.” 29 Ainanaya dutang berasa aha deyo, “Wape na mantaung mea mani meteyo mandoni di yau?” Petrusi yoa deyo, “Wau mani Mananu Mampariri fi di wau.” 30 Ampafe Yesusi deretawansa we dohonao ewuwuai we kaiwasa siai fo kariri i we Mananu Mampariri fo fe.

Reantenang pari Yesusi medu kariri ambori sodai dadirafu tuti mirehafo

(Matiusi 16:21-28; Lukasi 9:22-27)

31 Mayeai Yesusi deunau ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo,

“Todoni kontaio Kaisung Inontarai nei ambori sodai dadira bitoya ki. Mano ewewafoniai we Yahudi fosa, imami baba fosa, tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, ambori eteia-yari ki. Tuti emunia mireha, wape rahida botoru aha mani suwi aha ki.” 32 Yesusi meduraia kasau we ne inontarai ewesuraya mandu fosa tonanai, wape Petrusi yu bera Yesusi to fui tuti suari deyo “Modu tonana fanai!” 33 Ampafe Yesusi kiaberahi deti we ne inontaraifosa, mayeai sua Petrusi na tapapa paria, deyo “Ro weruai, wiro we Saminseni fanai. Weo nemu kaiwo moduraifa ne mani, kariri Saminseni ne kaiwofo. Weo fi enemutitua wa, wiro kariri Allai ne enetituaifo kaha, wape kariri inontarai batang.”

34 Mayeai Yesusi sahu kaiwasa bitoya foi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa, medu wesa deyo, “Mandoni dino deyo daria yau mani, deiaya mantauni fi dohong weai na nunei fo, tuti sodua ne aitabafoi, amani meinenang we sodai dadira kariri yau, tuti daria yau pampang. 35 Weo mandoni dino de derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau tuti nehu Kaiwo Mahikai ne, awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki. 36 Ampafe manei yurai we sobu nunei sentenang, wape ambori nuaninufoi wioru tuti sobu numainufo kaha mani, we fianie yurai karerai nina? 37 Tuti fianai aino dohonai we yiwang nuaninufoi nai aha fo? 38 Kaiwasa fui nini mani, eroaso yau aha kaha tuti enari sasari bitoya, toyari mano etohong we wiwing siai ete mang siai aha fo. Manamo mandoni mimaya we yoa tuti yau tuti nehu Kaiwone, nana mani Kaisung Inontarai nei kontai mimaya we yoa tutiri ki. Niari tonanai na rabuang bo daraberahi na Dai Allai ne sambewarai dadai fo to nunei aha ma. Na rahida bonani, wewai rabuang

emararebana fosa eweririati ki.”

9

¹ Yesusi medu aha deyo, “Tarai, imadu we mea mau yeyo, na mano metoari na nina ne mea, manea wiro emarareha kahai paria ewati te Allai ne weMananufo da na mambiriu ma fo.”

Sempaisi deparanding Yesusi na uai wowongfo

(Matiusi 17:1-13; Lukasi 9:28-36)

² Werahida wonang aha mani Yesusi kia Petrusi, Yakobusi tuti Yohanesi, itora weru kaiwasa bitoya foi, itorautai to uai dedai bei ayai. Ainanaya na tantuma Yesusi ne taraifo yiwani siai aha na itouremireafo. ³ Ansung satara fo kontai bua karofaria kaiwewa tantenang. Inontarai manei fia fieaia na soda kontai wiro bua tonana kaha. ⁴ Mayeai na tantuma itowati Eliai tuti Musai uroa umaduria Yesusi na nanai. ⁵ Ainanaya Petrusi medu funomai we Yesusi deyo, “Dai Rabio* Mantaunaune waune, mahikai paria we tonayai na katai nini. Mahikai mani antonari warumai botoru, ambori bei we Dai wau, bei we Musai, tuti bei we Eliai.” ⁶ Petrusi medu tonanai we serawera kaiwo fiani aino medura fo, weo itomatai karera fefe. ⁷ Ainanaya kafafe biua karofari bei sea ma sorsa, mayeai na kafafe rorong fo rawafui bei medu deyo, “Nehu Kaisungno enehuwawuti fi dinini. Metaramididauwi.”

⁸ Rawafuifo medua kaifo, itowati wawerahi na kataifo tonanai amani, itowati manei ahang kaha, mae itowati te Yesusi meiri we doa ne. ⁹ Ainanaya, itobiari weru uaifo aweufo, Yesusi deretawang sitoru deyo, dohonao itoraisaharai funongno fi anta itowatioa fo we inontarai siai manei fe. Kio Kaisung Inontarai nei suwi na marareha rorong foi akawuru wo. ¹⁰ Ampafe itorohong kariri fianai aino Yesusi derera fo. Wape mantaung sitoru

itomadu kariri kaiwo Yesusi medurai kariri suwi na marareha rorong foi aha ma fo. ¹¹ Ainanaya itorutang bera Yesusi itoreyo, “We fianae mantaunau Kaiwo Musai soi fosa emadu eteyo, todoni kontai Eliai dino da fafong ma akawuru wori nina?” ¹² Yesusi yoa deyo, “Tarai we Eliai da fafong ma akawuru wo, weo da we meinenang fiani kontai.† Wape we fiani soi na Allai ne Kaiwofo kariri Kaisung Inontarai nei,

‘Ambori sodai dadira bitoya tuti kaiwasa enemirireuwi ki?’

¹³ Wape imadu mau yeyo, Eliai da kawuru ma ne, tuti kaiwasa emei kanggani kariri fianai aino enemituaita fo. Finanai kawariai karirio kaiwo dotu na Allai ne Kaiwofo wei fo.”

Yesusi niari arikang nuaninu kerira dohoni manei denteng

(Matiusi 17:14-21; Lukasi 9:37-43)

¹⁴ Ainanaya Yesusi tuti ne inontarai mantoru fo sitoru itosobu mano fau fosara nanai, itowati kaiwasa bitoya etowari inontarai indeata wei fosa. Mae mantaunau Hukumi Musai soi fo maneiru teai, esawasa we fieaifa. ¹⁵ Kaiwasa bitoya foi ewatio Yesusi nanai, epapuhung paria ainanaya emitoa etamang wei. ¹⁶ Yesusi dutang bera ne inontarai indeata wei fosa deyo, “Fiani dino mantaunau Hukumi Musai soi fosa era ma esawa mea wei ne?” ¹⁷ Manei na kaiwasa bitoya foi yoa wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, nehu arikangnei nuaninu kerira dohoni awa borotamu, ampafe ikari we wau ma. ¹⁸ Nuaninufuifo deyo dohoni mani, kifasayari aweu riroyari na kahofa nuwowongfo, kawawuaifo tipu na borongfo, mae samu dorengnao mutu tuti ne taraifo tiapara apa aha kaha. Yutang nemu inontaraifosa we etata nuaninu kerira foi. Enari wei, wape ebiriu kaha.” ¹⁹ Ainanaya Yesusi medu ne inontaraifosa deyo, “Meai arana ne? Kaiwasa fui nini mea, tarai we inontarai meroasoa di mea kaha. Inai rahang mea tuti

* 9:5 Kaiwo Rabi fo mani neta we Mantaunau. † 9:12 Botio Matiusi 11:13-14 tuti Matiusi 17:10-13.

itawang yau we mea pari kidoni wori meroasoai ki?" Mayeai medu wesa aha deyo, "Meha arikangwai ma." ²⁰ Ainanaya eha arikangfoi we Yesusia.

Wape nuaninufoidetia Yesusi nanai, fiokanggimi arikangfoi ne taraifoibeyari, wedaya sawai aweu riroyari na kahofa nuwowongfo, tuti kawawuaifoitipu na borongfo. ²¹ Ainanaya Yesusi dutang bera arikangfoi tamanai deyo, "Nemu arikangnei sodai maninang nini waroi ampa ne?"

Wawafoidetia deyo, "Maninang nini sodairi na siario ketuifa. ²² We beiru teai mauwa nuaninuneiyurai we deyo miuni, ampafe kifa sayari to adia rorong fo ete to mereha rorong fo." Ampafe dutang Yesusi aha deyo, "Daie masino biriu we fata auru mani, kadeo aromuo auru tuti fata auru." ²³ Yesusi medu wei aha deyo, "We fianie boyo masino ibiriu nina? Taramu ma, inontarai eroaso nesa mani ebiriu we enari fifiani kontai." ²⁴ Na siari nanai kontaio mano ne arikangfi meninangfoi, sai deyo, "Sengne waune iroasoai, wape iroasoane fuba kaha, ampafe fata yau ambori iroasoia mutu."

²⁵ Yesusi deti kaiwasafoidetia we era riruhiai ma fo nanai, data nuaninu kerira foia, amani suari na tapapa deyo, "Nuaninu wedaya kaiwasa etarami pararo tuti eboromitamu ne waune, yemi wau we ro to boriei weru arikangnei tuti dohonao enemukahirai we wuai aha fui fe."

²⁶ Nuaninufoidetia bibe rireuwi tuti fiokanggimi arikangfoi ne taraifoiaha, mayeai da to boriei weru arikangfoia. Ainanaya arikangfoi miranding beyaria, ne tarai toyari mireha fenanai, ampafe kaiwasa bitoya fianduhi foieteyo, "Arikangfi mireha ampa." ²⁷ Wape Yesusi yuna warangfoi tuti biauni doa. Ampafe arikangfoi doaria.

²⁸ Ainanaya Yesusi da to ne munu minohi nai foiafui, ne inontarai ewesuraya mandu fosa, titousa era wa etutani eteyo, "Todonie amebiriu

we ametata nuaninu kerira foikaha nina?" ²⁹ Yesusi yoa wesa deyo, "Nuaninuo ne tarai tonana nei, nari fifiani kontaio wiro atari naya kaha, mae utang we Sempaisi tera reto."

Yesusi medu kariri ambori mireha toa fo aha

(Matiusi 17:22-23; Lukasi 9:43-45)

³⁰ Ainanaya, era weru katai nanai tuti era paria era na nu Galilea foi. Yesusi miaya we kaiwasa bitoya foi ewaitawang kariri era toa fo fanai. ³¹ Weo deunau ne inontarai ewesuraya mandu fosa fefe. Medu wesa deyo, "Kaisung Inontarai nei ambori manei dewayani to inontarai ewarami rorong fo we emuni ki, wape rahida bo botoru foi mani suwi aha ki." ³² Ne inontaraifosa etafu fianai aino medura fo kaha. Tonanai ki, wape ematai we etutang berahai aha.

Mandoni dino fiabai sewa fo

(Matiusi 18:1-5; Lukasi 9:46-48)

³³ Mayeai era wa sobu Kapernau-mia. Esuai to munufoidetia afui, mayeai Yesusi dutang berasa deyo, "Fianang dino anta na rang rabuang mani mesawa mea wei nanai?" ³⁴ Wiro manei deiobu kaiwofeai we Yesusi ahang kaha, weo anta na rang rabuangfoi mani, esawasa we mandoni dino fiebai sewa fo fefe. ³⁵ Yesusi suki aweu minohi, mayeai sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa, medu wesa deyo, "Mano deyo andino ne fonia fo mani, todoni kontaio ne fui ki tuti wemangfata we mandoni kontai." ³⁶ Mayeai Yesusi kia arikang katui manei ma, tuti dohong arikangfoi doari na earomireafa. Ainanaya fiaung arikangfoi mae medu wesa deyo, ³⁷ "Mandoni dino demang we arikang tonina nesa na mai na wonohune mani, wenani demang we yau kontai. Tuti mandoni dino demang we yau mani, wiro demang we yau tera kaha, mae we mano demi yau foi kontai."

Mandoni dino dapa tata kaha mani sau we tata

(Lukasi 9:49-50)

³⁸ Ainanaya Yohanesi medu we Yesusi deyo, “Dai Mantaunaune waune, amewati inontarai manei data nuaninu kerira na wonomune. Ampafe amesuari, weo i mani inontarai na tata manei dine kaha fefe.” ³⁹ Manamo Yesusi deyo, “Wiro meteiweduari fanai, weo wiro manei niari fitantumafeai na wonohune, na kutu nanai kontai deibera yau kaha. ⁴⁰ Weo mandoni dino dapa tata kaha mani, wenani sau we tata. ⁴¹ Weo tarai, imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino dohong mereha we metunung fo, weo inontarai meraria Mananu Mamparirinei di mea fefe, ne fiembaitafo wiro nai weruri kahai ki.”

Yesusi ne kaiwoariri kariri enari sasari fo

(Matiusi 18:6-9; Lukasi 17:1-2)

⁴² “Mandoni kontai, andino wedaya inontarai toyari arikang fininisa, amani mano eroaso yau nesa manei, niari sasari, nana mani ne mahikai sewa we wenani mani, kase kamiei fuba bei na rahanangfo tuti kabioi deisui na rawanang rausi. ⁴³ Tuti masino waramuwai wedaya sasari we wau mani, ferang kutuia. Weo nanai aino beng sewa borara nemu taraiwai ne doni aino wedaya sasari wai, wape ambori nemu taraiwai sentenang saukaha tono Sorohao Adia rorong foi, amani Adia danggararu we fitawafa foi fo. ⁴⁴ Weo na Soroha rorong foi mani, adiafoi fefe na wea kaha tuti awatafoi mireha na wea kaha. ⁴⁵ Tuti masino nari sasari na awemuwa mani, ferangkutuai tuti kobioi weruai. Weo ne mahikai mani, awemu bei keburu mae wobu numainu. Mae dohonao awemu unai ruhiai wape wobu numainufo kaha, wape wobu Soroha rorong foi fe. ⁴⁶ Na wanai adiafoi fefe na wea kaha tuti awatafoi mireha na wea kaha. ⁴⁷ Masino nari sasari na uremu bei mani, ketafatini kobioi weruai. Weo ne mahikai mani, uremu bei kibe mae wobu Allai ne Mananu rorong fo. Mae dohonao uremuwa suru ubeng ruhiai wape

wuai to Soroha rorong foi fe. ⁴⁸ Na wanai adiafoi fefe na wea kaha, tuti awata mireha na wea kaha.

⁴⁹ Weo Allai dohongno adiafoi weo mansiari mansiari, toyari ai indawang fiang nayai.

⁵⁰ Ainei mani denteng, wape meuwai ahang kaha mani, todoni wori ohoni meuwai aha ki? Ampafe todoni kontaio mene tarai tonana, amani memeuwai, tuti meminohi ruhiai na mai.”

10

Yesusi deunau kariri Kaiwo Musai soi kariri etira wiwingfo
(Matiusi 19:1-9)

¹ Mayeai era weru katai nanai to waya Yardeni eneung dowei foi, amani nu Yudea foi. Na nanai kaiwasa bitoya kontai era aha eminohi wari Yesusi. Ampafe kariri fianai aino kaiwasa bitoya mani niari fo amani deunau. ² Tuti Farisi maneiru teai era kefani we eweanggariri, amani etutani ambori deiai Hukumi Musai soi fo. Ampafe etutani eteyo, “Kariri tane hukumi agama nei mani, mangfoi dira bi-nengfoi rai e?”

³ Yesusi yoa wesa deyo, “Kaiwo fianai aino Musai deretawanai we mea fo?” ⁴ Eroa wei eteyo, “Musai yoa we mandoni dino dira ne wiwingfoi mani, soi surati bei kariri dirarifo tuti dohoni we wiwingfoi ambori demi da weruia.” ⁵ Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, “Musai soi hukumi nini tonanai, weo deitawanai we menu-mikamiei mitubaru, metaramididau kaiwo aunau kaha fefe. ⁶ Wape na reantenangfo, amani reantenang Allai niari nunei mani, kaiwofo dotu tofino:

‘Allai niari inontarainesa mang tuti wiwing.’*

⁷ ‘Nanai wedaya mangfoi ambori sawing inang tamang suru tuti weboyari ria ne wiwingfoi,

⁸ ambori ne tarai toyari une tarai boyari.’*

* **10:6** Kejadian 1:27 * **10:8** Kejadian 2:24

Ampafe wirowe uweboru ahang kahai mae uweboyari. ⁹ Ampafe fianai aino Allai fianduhiai weboyaria fo, wirowe inontarai manei kia tateraifa fanai.”

¹⁰ Mayeai Yesusi ne inontarai dirisa fosa esuai to munu eminohi nai foi afui, etutang berahi kariri fi anta medura fo. ¹¹ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Mandoni dino dira binengfoi tuti dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari we ne wiwing mano fafong foi, amani sasario dena ria wiwing siai fo. ¹² Tonanai kontai we wiwing dira ne mangfoi, mae dau mang siai ahang foi, i kontai niari sasario dena ria mang siai fo.”

Yesusi mioang arikang

(Matiusi 19:13-15; Lukasi 18:15-17)

¹³ Na nanai inontarai manea eha ene arikangfosa we Yesusi ma, we yuai warangfoa wasausa tuti mioansa. Manamo Yesusi ne inontaraifosa esuasa. ¹⁴ Yesusi deti ne inontaraifosa enari tonanafo, kesousa, tuti medu wesa deyo, “Metawing arikangwasa era we yau ma, dohonao meteiweduasa fe, weo inontarai toyari arikangfesa nini saino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ne. ¹⁵ Tarai, imadu we mea mau yeyo, inontaraio wirowe yoasoai tuti niari enerorongfoia tewawa kariri arikang kaha mani, wirowe suai to Seng Allai ne Mananu rorong fo kaha ki.” ¹⁶ Yesusi medu tonanaia kaifo fiaung arikangfosa, mayeai yuai warangfoa wasausa tuti mioansa.

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti Allai ne Mananu rorong fo

(Matiusi 19:16-30; Lukasi 18:18-30)

¹⁷ Rabuang bo Yesusi tuti inontarai fosa ete era fo, inontarai manei mito we Yesusi ma. Inontarai nani suki aweu disangkapa awebuka na arongreafo tuti medu deyo, “Mantau-nau bontengne waune, fianai aino inari we ambori isobu numainufo

ne?” ¹⁸ Yesusi yoa deyo, “We fianai e wahu yau we yenteng ninai? Wirowe manei denteng kahai, mae Allai meiri kawuru. ¹⁹ Allai ne Hukumi dohonai we tatohong kariria fo boitawanai ampa, amani: ‘Wirowe mung inontarai fanai, bena ria wiwing siai fanai, wirowe komananapi fanai, binggai inontarai na kaiwo wetarai kaha fo fanai, wirowe totofa manei we ka ne fi-anggengfo fanai,

womi we nemu dai tuti nemu ai.’*”

²⁰ Inontaraifoi yoa wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, kaiwoariri fuba nani yohong kariri kawuru na iwebariboaifa ampa.”

²¹ Ainanaya Yesusi enewawu inontaraifoi seiteri tuti medu wei deyo, “Sea fi beyari bohong kariria kaharai, amani ro wa bowayang nemu ra munohi tutira wara kai, tuti doiwa bohonai we inontarai ene pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na Waidania finanai. Tuti nari tonanaia mani ro ma ro ria yau.” ²² Inontaraifoi tarao kaiwofo nanai, arokuayai paria, weo ne ra bitoya karera fefe, ampafe da weru kataifoi na enerorong fituayai.

²³ Yesusi seite ne inontarai erariati fosa, medu wesa deyo, “Mawa kahai we inontarai ene ra bitoya nesa esuai to Seng Allai ne Mananu rorong fo ki.” ²⁴ Ne inontaraifosa epapuhung paria we kaiwo medurai tonana fo. Wape medu wesa aha deyo, “Arikangne meaine, tarai we mawa kahai we uai to Allai ne Mananu rorong fo. ²⁵ Weo mawa sewa we unta manei suai kaha aniai kamirei bei weru inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu rorong fe fo.”

²⁶ Kaiwo medura fo wedaya ea epapuhung paria, ampafe etutang berahi eteyo, “Tonana mani, mandoni dino mesi we sobu faririfo ne?” ²⁷ Yesusi seitesa tuti medu wesa deyo, “We inontarainesa mani finanai wirowe ene mambiruifea we enari kaha, wape we Seng Allai mani fifiani

* **10:19** Keluaran 20:12-16; Ulangan 5:16-20

kontaio mawa arora.” ²⁸ Ainanaya Petrusi medu wei deyo, “Daie, boti fifiani kontaio ametawinaifa tuti ameraria wau!”

²⁹ Yesusi medu wesa aha deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai mandoni da weru ne munufoi ete ne doroi mang foi ete doroi wiwing foi, ete ne wawafo suru, ete ne arikangfosa ete ne romifo, ambori daria yau tuti wiuwu nehu Kaiwo Maihikai ne, ³⁰ nana mani wenani ambori sobu fi bitoya na rabuang bonini ki, amani ne munu, ne terafosa, inanai, ne arikang tuti ne romifo. Tuti dadirao sodairai kontai, mae rahida da ma wanai, ambori minohi we numainu. ³¹ Wape kaiwasa bitoyao na nunei ninai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, mae mano na nunei ninai enai to kurumifui fosa ambori ewefonai ki.*”

Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo

(Matiusi 20:17-19; Lukasi 18:31-34)

³² Etautai era pari to bendari Yeruselemi ayai. Yesusi sahara fituayai fafong werusa, ambori ne inontaraifosa era tuari aha ki. Ne inontaraifosa earamikuayai wei paria, tuti kaiwasa bitoya wei foi kontai mitai paria. Mayeai Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma, deikaririai wesa kariri fianai aino ambori sodaira fo. ³³ Medu deyo, “Metarami ma. Nina mani, tara to Yeruselemi ayai finina. Na wanai Kaisung Inontarai nei ambori manei dewayani we imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa ki. Tuti ambori etohong aiboi marareha fo wei, mayeai etohoni pari to inontaraio etaroangno Allai kaha fosa ewarami rorong fo. ³⁴ Inontarai nanisa ambori eteiberahi, ehandioi, erarubati na wai, tuti emuni mireha. Wape rahida bo botoru foi ambori suwi aha ki.”

Fio Yakobusi tuti Yohanesi urutang weai

(Matiusi 20:20-28)

³⁵ Ainanaya Yakobusi tuti Yohanesi, amani Zebedeusi ne arikangfo suru, ura wa umadu we Yesusi ureyo, “Dai Mantaunaune waune, aureyo nari fieai we auru.” ³⁶ Dutang suru aha deyo, “Fianai aino mureyo inari we muru ne?” ³⁷ Uroa wei aha ureyo, “Aureyo moduraia futuai we auru, we rahida ru wang Mananu fo na nemu sambewaraio dadai fo mani, bohong kataio mai fo we auru, amani manei minohi na waramu domoya wai tuti manei na waramu dowe wai.” ³⁸ Wape Yesusi yoa we suru deyo, “Muwaitawang fianai aino murutang weai nina kaha. Mubiriu we murunung nano fi dadirao yunung nai nei tuti muwebaptisi kontai na dadirao isobu baptisi nai ne rai e? Mubiriu we musodai dadira ambori isodairi foi konta rai e?” ³⁹ Uroa wei ureyo, “Aubiriu wea rai.” Ampafe Yesusi medu we suru deyo, “Nehu dadira nani murunung nai kontai, tuti muru kontai muwebaptisi na dadirao iwebaptisi nai nei. Nehu dadira nanai musodairi rai. ⁴⁰ Wape kariri mandoni dino ambori minohi na enehung domoya nei tuti na enehung dowe nei mani, yau wiro ikutu kaiwo kariri nana kaha. Katai nani Allai meinenami we inontarai kawuru ampa, amani mano diri suru kawuru we uminohi na nanaia fo.”

⁴¹ Yesusi ne inontarai ewesura mano wei fosa etarami finanai ampafe ehasou Yakobusi tuti Yohanesi suru paria. ⁴² Ampafe Yesusi sahu kipasa ma, medu wesa deyo, “Mewaitawanaifa weo na kaiwasa etaroang Allai kaha fosa, amani Yahudi kaha fosa, mano ewe-nunggamiei we ene parentanei, enari kanggani ene kaiwasafoi. Tuti mano ewewafoniai fosa etanggawa ene kaiwasafoi na tapapa. ⁴³ Wape wiro mene tarai tonana kaha, mae

* **10:31** Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengnei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiro eroaso kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefuiai, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoai, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

mandoni dino deyo fiebai sewa na mea fo mani, todoni kontaio wemangfata we mea. ⁴⁴Tuti mano deyo wefoniai na mea fo mani, todoni kontaio wewoming we mea akawuru wo. ⁴⁵Weo Kaisung Inontarai nei kontaio wiwo da ma we mefatari kaha, mae we fiata mea tuti we dohong ne taraifoi we feriri kaiwasa bitoya foi.”

Yesusi niari Bartemeusi mano urengfafa foi deti

(Matiusi 20:29-34; Lukasi 18:35-43)

⁴⁶Era wao sobu bendari Yeriho foi. Ainanaya Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa tuti kaiwasa bitoya kontai, era weru bendari Yeriho foia nanai, esobu inontarai urengfafa manei minohi na rang dereung fo mae dedo we fi. Inontaraifoi wonong fino Bartemeusi, amani Timeusi antung dine. ⁴⁷Na kutu taraoai we mano da ma nani mani Yesusi inontarai Nazaretifi dine nana ne, sahu deyo, “Yesusio, Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!” ⁴⁸Kaiwasa bitoya fosa esuari we nemboru, manamo tentumasa kaha, mae sahu mambiriu aha deyo, “Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!”

⁴⁹Ampafe Yesusi doa ukai, medu deyo, “Mesahui ma.” Ainanaya esahu inontarai urengfafa foi, emadu wei eteyo, “Tawang enemurorongwai, boabari wau, weo Yesusi sahu wau.” ⁵⁰Weurengfafafoi tarao kaiwofe nanai, warapa ne ansung boriei foa watai, mae soiri tuti mito we Yesusia. ⁵¹Da wa kefangna, Yesusi dutang berahi deyo, “Fianai aino boyo inari we wau ne?” Weurengfafafoi yoa wei deyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune, yeyo iwati.” ⁵²Yesusi medu wei aha deyo, “Barabera wau to nemu munufoi. Nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa.” Na tatofang kutu nanai kontaio urengfo tabau deti. Ainanaya da ria Yesusi na ne rang rorong foa.

11

Yesusi suai to bendari Yerusalemi (Matiusi 21:1-9; Lukasi 19:28-38; Yohanesi 12:12-15)

¹Era wa kefang we Yerusalemi mani, esobu munue Betfage tuti Betania na wiwoi Saituni eneungfo. Na nanai Yesusi demi ne inontarai dirisa fosa uwemandu ura fafong. ²Medu we suru deyo, “Mura to munue watai na taaromife wanai, mura waroi afui kahai mae muwati manei tebuhi ne keledai antung manei doari na nanai. Keledai nani manei wiwo dau nai kaharai. Murehuwi mukari ma. ³Tuti masino manei dutang bera muru deyo, ‘Murehu keledaiwai we fiani,’ nana mani muroa wei mureyo, ‘Sengnei andino demi auru we aukari ne, wape ambori dohoni tibera ahera aha ma ki.’ ”

⁴Inontarai mandu fo suru ura kariri fianai aino Yesusi demi suru ura wea foa. Na wanai uwati keledai antung manei, wenengfoi tebuhi doari na ne munu refongfo, na rang dereungfo. Tuti urehu keledaifoia. ⁵Inontarai etoari na nana fosa etutang bera suru eteyo, “Tofino! Murehu keledai antungwai we fiani?” ⁶Uroa wesa kariri fianai aino Yesusi medurai we surua fo. Ampafe inontarai fosa eroa we ukaria. ⁷Ukari ura wa sobu Yesusifo, etohongno ene ansung boriai feai awiai ebuaisai na keledai kuruinafoi. Ainanaya Yesusi dautai ayai minohi sauwi. ⁸Kaiwasa bitoya paria eha ene ansungfoa ehafarai na rangfoi, manea kontai ebuai ai tutuba eha na romifo wa sau rangfoi, ambori emaranding rangno Yesusi da nai foi. ⁹Kaiwasa era foni Yesusi fosa tuti mano era na kurufui fosa, esahu kiai eteyo,

“Hosana! Moanafeai we Mano da na Sempaisi wonong ne!”

¹⁰Moanafeai we tane werengno Dauti ne Mananu rorongno ambori da ma ne ki!

Hosana! Fiaifeai we Allai na katai dedai!”

¹¹Yesusi suai to bendari Yerusalemi afui nanai, suai to Sempaisi ne Munufoi afui. Deti kariri kataifo tonanai, wape dirufoi kikeu, ampafe

i tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa etaraberasa to Betania aha.

Yesusi deikanggani ai urungfoi
(*Matiusi 21:18-19*)

¹² Kameaia, na rabuangno era weru Betaniafoi mani, Yesusi wewisi. ¹³ Na waroi detiao ai urung rowei, sifu biriayai tuti reraungfoi kehe paria. Ampafe da wa detioi we webong ete bireri e? Wape da wa sobu neungfo mani, deti sobu bong kutu bei kahaia, mae reraungfoi terai. Weo rabuang bonani mani wiwo ne diru neung we niaya kaharai. ¹⁴ Ainanaya Yesusi deikanggani aifo deyo, “Na rahida bonini to fongna mani, wiwo webong aha we manei dang nemu bongnei kaha.” Yesusi ne inontarai dirisa fosa etarami te kaiwo medurai nanai.

Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi
(*Matiusi 21:12-13; Lukasi 19:45-48; Yohanesi 2:13-16*)

¹⁵ Mayea mani era wa sobu Yerusalemia. Na nanai Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi rofongfo, tuti data kaiwasa mano etawayangfi tuti mano ewaworifi na nana fosa. Bebari ene mejao eriwang doi naya fo tuti kaderao mano etawayang muntung we korbani fosa eminohi naya fo. ¹⁶ Tuti wiwo yoa we manei kia fiawayanai da rurang munu dereungfo kaha. ¹⁷ Mayeai deunasa deyo, “Na Allai ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu tonina:

‘Nehu Mununei ahui we munuo inontarai nunei kiai ewenadi nai dine,’*
wape menariri wemunu mananapia.”

¹⁸ Imami baba fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, etarami kaiwo Yesusi medura fo, ampafe esera we rang we emuni. Wape emataiti we kaiwasa bitoya epapuhung weo ne kaiwo aunau fo. ¹⁹ Dirufoi de kikeu mani, Yesusi tuti ne inontarai suraya mandu fosa era weru bendarifoia.

Fiainawiai na ai urungfoi
(*Matiusi 21:20-22*)

²⁰ Kameaia mani Yesusi tuti ne inontaraifosa era wa era rurang ai urungfoi, wape ewatioi we memasa beyari na raindengfo paria sobu newafoi. ²¹ Ampafe Petrusi aroo fianai aino Yesusi medu we aifo na ramindenafa tuti medu we Yesusi deyo, “Dai Mantaunaune waune, botia, ai urung ramindenafa boikanggani fi memasa ampa.” ²² Yesusi yoa wesa deyo, “Meroaso Allai. ²³ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino medu we uai nini deyo, ‘Tuwera weru katai nini tuti taukaha rawanang rausi!’ mae enerorong soriru kaha mae yoasoai na mutu, nana mani finanai kaririai wei. ²⁴ Ampafe imadurai we mea mau yeyo, metutang we fieai ria Allai mani, meroasoai we finanai mesobuai ampa, nana mani ambori mesobuai ki. ²⁵ Tuti mewenadi metutang we Sempaisi, wape menemirorong pirahai we manei mani, meteiai wenani akawuru wo, nana mani ambori mene Dai na rorafaisi kontai feriri mene sasariwai. ²⁶ Wape wiwo meteiai inontarai siai ene sarawa kaha mani, mene Dai na rorafaisi kontaio wiwo deiai mene sasariwai kaha.”

Mano ewefoniai we Yahudi fosa etutang bera Yesusi kariri ne mambiriu we niarifi fo

(*Matiusi 21:23-27; Lukasi 20:1-8*)

²⁷ Mayeaia mani era wa sobu Yerusalemia. Na siario Yesusi da na Allai ne Munufoi rorongfo, na nanai imami baba fosa, mantaunau Hukumu Musai soi fosa, tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa era we Yesusi ma. ²⁸ Etutang berahi eteyo, “Na mandoni wonongne tuti ne mambiriune nari fi bitoya tonina fenina? Tuti mandoni dino yuai wau we nari fininaifa ne?” ²⁹ Yesusi medu wesa deyo, “Yau kontai yutang bera mea we fieai, tuti finanai meteisaharai we yau mani, ambori yeisaharai kontai we mea kariri na mandoni dino yuai yau we inari fininaifa ne ki. ³⁰ Meteisaharai we

* **11:17** Yesayai 56:7; Yeremiai 7:11

yau, weo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mani, mandoni dino yuaisi we webaptisi kaiwasa tonana ne? Allai ete inontarai nunei manei e?”

³¹ Imami baba fosa tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa emadu kaririai wawerasa eteyo, “Masino tateyo, ‘Allai dino yuaisi we niari finana ne,’ nana mani ambori dei we tata aha ma deyo, ‘Tonana mani, we fianie wiro meroaso Yohanesi kahai nina?’ ³² Wape dadira kontai we tateyo inontarai nunei manei dino yuaisi ne,” weo ematai kaiwasa bitoya foi, we eroasoai we Yohanesi mani nabi tarai dine. ³³ Ampefe eroa we Yesusi eteyo, “Ameserawawerahi.” Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Tonana mani yau kontai wiro yeikaririai we mea kaha weo mantei dino yuai yau we inari fi bitoya nini faini.”

12

Yesusi medu fyiwansoai kariri weenari romi angguri

(Matiusi 21:33-46; Lukasi 20:9-19)

¹ Mayeai deiriri fyiwansoai bei wesa aha, amani deyo, “Inontarai manei sanang ne romi angguri bei, sanamia kiaia, ainanaya yu wore wariria. Kontai sirai kamirei we katai ehua angguri foi nai tuti biaungno katai ne tarai toyari yawa dedai bei we ewaitawang wedua romi angguri foi nai. Ainanaya dohoni we inontarai manea we ewaitawang weduari, ambori romi-foi wetarai mani etohong eai we mano ne romi foi tuti etato ei maisa. Ainanaya mano ne romi foi dontai to nu siaia. ² Niayaia tete rabuang bo romi foi wetarai fo, demi ne mangfata manei dontai we kia ne atorafu ria mano ewaitawang ne romi foi fosa. ³ Manamo mano eru romi foi sa etafu mangfatafoi, eboia denteng kaha tuti etatari daraberahi na warang arora aha. ⁴ Mayeai mano ne romi foi demi ne mangfata manei siai aha, manamo mangfata nani kontai eboisabu

nunggamiei tuti eteikangani ne woria denteng kaha, mayeai etatari daraberahi na warang arora aha. ⁵ Ainanaya mano ne romi foi demi nari mangfata mano mantoru foi aha, manamo mangfata nani kontai etouri kahai mae emunia mirehara. Enari pampang tonanai we mangfata fuba, mano ne romi foi demisa era wa nanisa. Manea eboisa, wape manea kontai emunsara emarareha. ⁶ Demi ne mangfatafosara ehaia, titou ne kaisung mansiari enewawuti foi terai, ampafe demi mae da aha weo enetituitai deyo, ‘Nehu kaisungnei mani, esomi wei rai.’ ⁷ Manamo we eru romi foi sa ewati ne kaisungfoi we da ma fo nanai, emadu wawerasa eteyo, ‘Ne kaisung ambori sobu tamang fi minohi tutira fe andinini, ampafe tamunia mireha weruaia, ambori fianai aino tamang minohi tutira fo taha we tata.’ ⁸ Etafuria tuti emunia mayeai ehabioi ariei wiatai na romi dereungfo.”

⁹ Ainanaya Yesusi bera imami baba fosa tuti inontarai ewefoniai we Yahudi fosa aha deyo, “Tofino mano ne romi foi, fifiani aino ambori dohonai we mano eru romi foi sa fo? Tondoni kontai ambori daraberahi ma tuti miung mano yoasosa we eru ne romi foi sa ki, tuti dohong romi foi we inontarai siai manea aha we ewaitawani ki.” ¹⁰ Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Metato Sengnei ne Kaiwo arawang bo dotu tonina nei kaha rai e? Amani:

‘Kamieio mano enari munu nesa ehabioi fi,
andi wekamiei reantenang we etang kamieioi doa sauwi ampā.

¹¹ Sengnei andino niari finina,
tuti fi mehikai paria na tauremine.’*”

¹² Ampafe mano ewefoniai we Yahudi fosa, etarami fyiwansoi nani fo, erurai we etafu Yesusi weo ewaitawanai we Yesusi ne kaiwo medura fo reng wesa kariri todoni eteiyari we Mananu Mampariri foi fo. Manamo ebiri kaha, weo ematai

* 12:11 Masmuri 118:22-23

kaiwasa bitoya foi fefe. Ampafe wiwo etoari ahang kaha, mae efononansa weru Yesusia.

Yesusi medu kariri bai pajaki we Mananu Kaisari
(*Matiusi 22:15-22; Lukasi 20:20-26*)

¹³ Esera we rang we etafu Yesusi, ampafe rahida bei etemi Farisi maneiru teai tuti Herodesi ne inontarai erariati fosa maneiru teai, era wa we eweanggari Yesusi na fi etutang wea fo. ¹⁴ Ampafe era wa etutang berahi eteyo, “Dai Mantau-naune waune, amewaitawanai we wau mani inontarai enemurorong mesi di wau. Amewaitawanai kontai we bounau na mai kariri fianai aino Seng Allai medurai we inontarainesa fo, wiwo tau funomai we kaiwo inontarai emadura fo kaha weo wiwo womi we mano ewewonomi fosa kaha fefe. Ampafe kariri tane hukumifo, mesi we tabai pajaki weo Mananu Kaisari ete bireri e? Tathonai ete bireri e?”

¹⁵ Manamo Yesusi deitawang enemirorong kerira foi, ampafe medu wesa deyo “We fianie meweanggari yau we metafufu yau na nehu kaiwone nina? Meteinawiai we yau doi mebai pajaki nai wai ambori yeti kaririai.” ¹⁶ Ampafe eteinawi doi dinari bei wei. Ainanaya Yesusi dutang berasa deyo, “Mandoni dino yabani na doi finina, tuti mandoni dino wonongfe watai nai ne?” Eroa eteyo, “Mananu Kaisari.” ¹⁷ Ainanaya Yesusi medu wesa aha deyo, “Tonana mani metohonai we Mananu Kaisari fifiani aino Kaisari neng fo, tuti we Allai fifiani aino Allai neng fo.” Mano eteyo eweanggari nanisa, epapuhung paria we ne kaiwofo.

Yesusi deunau kariri inontarai esuwi na marareha rorong fo
(*Matiusi 22:23-33; Lukasi 20:27-40*)

¹⁸ Mayeai inontarai maneiru teai na inontarai eweSaduki fosa era we Yesusi ma. Ea mani inontarai Yahudi saine, wape eroasoai we inontarai

emarareha nesa wiwo esuwi ahang kaha. Era wa weo etutang berahi eteyo, ¹⁹ “Dai Mantaunaune waune, nabi Musai soi kaiwo ninai we tata, soi deyo, ‘Mang manei rirau wape sobu arikang kaharai mae mireha, nana mani ne tahatuifo dau ne wiwingfoi aha, ambori dohong arikang we mano mireha nani ne ririafoi aha.’” ²⁰ Ametaterai weo mambetahatui eweitu, mano fuba foi riraua, wape wiwo une arikang kaharai mae mangfoi mireha weru wiwingfoia. ²¹ Mayeai ne tahatui mano suari foi dauo ne wiwingfoi aha, manamo i wiwo ne arikang kaharai mae mireha kontai aha. ²² Ne tonanane we ne tahatui mano suari foi, paria sobu mano fui pari foi kontai. Ea kiai erau wiwingfoi wape ene arikang kaharai mae emararehara. Ne fui ai pari fo wiwingfoi kontai mirehara. ²³ Ampefe na rahida mansuwi-suwi foi mani, na mambetahatui eweitu nani fosa, mantei dino ne wiwingfoi ne? Weo mambetahatui itu fosa erau ruhi wiwingfoi fefe.”

²⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Menemititui sarawai paria, weo wiwo metafufu Sengnei ne Kaiwofo tuti meroaso ne mambiriufu kaha. ²⁵ Weo rahida bo mansuwi-suwi foi mani, wiwo inontarainesa erirau ahang kaha mae eminohi toyari wewai na Waidani. ²⁶ Wape kariri inontarai emarareha ne esuwi ahang fo mani, metato Kaiwo Musai soi kariri ai yafui denggararu foi ete bireri e? Na kaiwo nanai, Allai medu we Musai deyo,

‘Yau mani Allaio mene werengno Abrahami, Isaki tuti Yakupi esomi wei foi di Yau.’”

²⁷ Seng Allai nani mani wiwo Seng we inontarai emarareha kaha, mae i mani Seng we inontarai etarang, tuti wiwo inontarai emarareha fo saine esomi wei fo kaha, mae mano etarang fosa, ansaine esomi wei ne. Nanai deinawiai we Abrahami sitoru etarang aha na Waidani ampa. Tarai, menemitituawa sarawai paria.”

* **12:19** Ulangan 25:5-6 * **12:26** Keluaran 3:6

*Yesusi medu kariri kaiwo werean-
tenang na Hukumi Musai soi fo*
(*Matiusi 22:34-40; Lukasi 10:25-
28*)

²⁸ Na nanai mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei kontai da wa, doa mae taradidau Yesusi tuti Sadukifosa kaiwo emadura fo. Mantaunau Kaiwo Musai soi foi taraoai terai we Yesusi deisaha kariri fi etutang weai nanai na mai paria. Ampafe i kontai dutang fea Yesusi aha deyo, “Na Sempaisi ne Hukumine, kaiwo fianai aino ne reantenang pari ne?” ²⁹ Yesusi yoa wei deyo, “Kaiwo reantenang ne mani dotu tono:

‘Inontarai Israeline meaine, metarami
ma,
Allai mani tane Seng dine,
tuti manei siai ahang kahai,
mae meiri terai.

³⁰ Enemuwawu Sempaisi, nemu Allai,
na enemurorongwai sentenang,
na numuaninuwai sentenang,
tuti na enemutituitawa sentenang.*

³¹ Hukumi sua aha mani,
‘Enemuwawu inontarai siai kariri
enemuwawu bera man-
taung wau wa.’*

Wiro kaiwofeai siai aha we sewa hukumi boru nina kaha.”

³² Ainanaya mantaunau Kaiwo Musai soi foi yoa we Yesusi deyo, “Dai Mantaunaune waune, tarai paria. Fianai aino modurai nanai antu, weo Seng Allai mani, meiri kawurua tuti wiro seng manei siai ahang kaha. ³³ Tuti todoni kontaio, inontarainesa enemiwawu Seng Allai na enemirorongfoi sentenang, na ene mambiriufu tantenang tuti enemitituitafo. Tuti ea kontai enemiwawu inontarai siai kariri enemiwawu berasa fo. Finanai aino beng sewa korbano nunumi foi tuti korbani siai weo ohoni we Allai foi ne.”

³⁴ Yesusi taraoai we mantaunau Hukumi Musai soi foi ne kaiwofo seawai pariara fo, ainanaya medu wei

deyo, “Ninaia mani, adareti moine-
nang wuai to Seng Allai ne Mananu
rorong fo.”

Yesusi medu kaiwofoa kai to-
nanafo, wiro manei wemang we
dutani we fieai siai ahang kaha.

*Kaiwo kariri Yesusi, Mananu
Mampariri dine fo*
(*Matiusi 22:41-46; Lukasi 20:41-
44*)

³⁵ Yesusi doa mae deunau na Allai ne Munufoi rorongfo to-
nanai, mayeai dutang bera kaiwasa
etaramididauwi fosa deyo, “Todonie
mantaunau Hukumi Musai soi fosa
eteyo Mananu Mampariri nei Dauti
ne Kaisung dine nina? ³⁶ Weo Dauti
mantauni, Allai Nuaninunei sensoni
mani medu kariri deyo,

‘Seng Allai nei medu we nehu Sen-
gnei deyo,
“Munohi na warahu domoya nei,
pariao iwedaya nemu aitetanesa
taha tawangsa kiai na awe-
muwai.”*’

³⁷ Ampafe Dauti mantauni sahu
Mananu Mampariri foi we ne Sengfoi
tonana mani, todonie i mani weriria
terai na Dauti ma nina? Mae nanai
deinawiai we Sengno Mamparirifoi
dedai sewa Mananu Dauti tuti ne
riria tera fo.” Kaiwasa fianduhi
na Sempaisi ne Munufoi nanisa
eparaise paria we etarami Yesusi
deunafo.

*Anansiau we mantaunau Hukumi
Musai soi fosa*

(*Matiusi 23:5-7; Lukasi 20:45-47*)

³⁸ Medu wesa deyo, “Metanansiau
we mantaunau Kaiwo Musai soi
fosa. Ea mani emirising we esansung
ansung dewariroi, era tutirai na
kaiwasa bitoya foi earomireafa,
toyari na kondirora, ambori kaiwasa
bitoya nani esomi wesa. ³⁹ Emirising
we etoa na katai mahikai na munu
agama Yahudi fo rorongfo tutu na
muniara bei mani, emirising we etiri
katai mahikai na fong fo we eminohi
nayai. ⁴⁰ Epampamu wiwinafosa
we eha fi eminohi tutira fo, tuti

* **12:30** Ulangan 6:5 * **12:31** Imamati 19:18 * **12:36** Masmuri 110:1

ewenadi mani ene nadifoi dewariroi, ambori kaiwasa bitoya fosa etatosa we inontarai ebeng disa. Inontarai nanisa aiboi esobuai ria Sempaisi fo mani, maraba pari sewa rai.”

Wiwina manei ne doio dohonai we Sempaisi

(Lukasi 21:1-4)

⁴¹ Na Sempaisi ne Munufoi fo, Yesusi minohi arong we katai efan-duhi doi we Sempaisi nai fo tuti seite kaiwasa ehabi doi to buruao efan-duhi doi nai foi. Inontarai ene ra bitoya fosa bitoya etohong doi fuba.

⁴² Ainanaya wiwina ne pari fi manei da wa, kia ne doi seni boru, kiara soniai na buruao efan-duhi doi nai foi. Doi seni nani suru une hargafo katui paria. ⁴³ Ampafe Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma, medu wesa deyo, “Tarai, yeisaharai we mea mau yeyo, wiwina nini faini fi dohonai we Sempaisi fo fuba sewa kaiwasa fuba wei foi kiai ene etohonafo. ⁴⁴ Weo ea kiai etohonai na ene ra bitoya foi, wape wiwinanei ne pari fi tonanai ki, wape dohong doi kutu wiatai we wiori fidang naya fo awa kiai.”

13

Yesusi medu kariri Sempaisi ne Munufoi we ambori miru fo

(Matusi 24:1-2; Lukasi 21:5-6)

¹ Rabuang bo Yesusi era weru Sempaisi ne Munufoi fo, ne inontarai dirisa fosa manei da ma medu wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, botia Sempaisi ne Munufoi denteng paria. Kamiei etana fo maihikai paria.” ² Ainanaya Yesusi medu wei aha deyo, “Mewati Munufoi we mehikai paria ne ne? Munu Sengno menemikandori wani ambori inontarai manea emeiria misuhi kiai, kamiei boyari kontaio wiro doa na ne katai doa nai foi ahang kahai ki.”

Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo

(Matusi 24:3-14; Lukasi 21:7-19)

³ Mayeai Yesusi dautai to wiwoi Saituni ayai minohi na katai wiatai

arong we Sempaisi ne Munufoi fo. Ainanaya Petrusi, Yakobusi, Yohanesi tuti Andareasi itora siaia itomadu riati. ⁴ Itorutani itoreyo, “Boikaririafa we amea, kidoni wori fi antanafa modurai nanai kawariai ki, tuti finanaifa kawaria mani ne fiainawiafo todoni?”

⁵ Yesusi yoa we sitoru deyo, “Metanansiau weduarai ambori dohona inontarai etatofa mea fe. ⁶ Weo inontarai bitoya ambori era ma eteyo emadu we mea na wonohune tuti eteyo, ‘Mano metamang wei nei di yau.’ Tuti na kaiwo emadurai tonanane etatofa kaiwasa bitoya kontai. ⁷ Kontai ambori metarami mamunafei, tuti kaiwasa emamuna wawerasa, wape dohonao mematai fanai. Ne tonanane todoni kontaio kawaria akawuru wo. Wape nanai wiro deinawiai we nunei werea nayai finana kaha. ⁸ Tonanai kontai parentafei ambori memuna we parentafei ki, tuti mananu manei ambori memuna we mananu siai manei ki. Na doni kontaio ambori mundiei beba foi fio nai ki, tuti kahari miung ki. Ne nani kiai arahio fi reantenang finanai, ne tarai toyari wiwinsanaio amaina pirahai tantuma we dawing.

⁹ Metanansiau, weo inontarai siai ambori etafu mea tuti efafa mea to Majelis Agama fosa ki, kontai ambori eboi mea na munu agama Yahudi fo ki. Kontai ambori efafa mea to mano ewewafonia fosa tuti mananufosa earomireafa ki, weo meroaso yau tuti meraria yau fefe. Tuti na kutu nanai mesobu rahida we memadu kariri yau wesa finana. ¹⁰ Weo todoni kontaio nehu Kaiwo Mahikai fo wuwuaifa we kaiwasa na nunei sentenang akawuru wo. ¹¹ Tuti masino etafu mea tuti eha mea to mano ehutu kaiwo fosa mani, dohonao mearomikuayai we kaiwo ariri fianai aino ambori memadura fo fe. Mae fianai aino menemitituaitai we memadura fo mani, memaduraia. Weo kaiwo ariri memadurai nanai, wiro mantaung meaino menemitituaitawa kaha, mae Allai Nuaninu Mirarebana nei andino deisahara ne. ¹² Inontarai

ambori etawayang ene doroi tera fosa we inontarai siai we emunsa ki. Ne tonanane ambori kawariai kontai we wawa mangfoi dewayang ne arikangfoi ki, tuti arikangfoi ambori dapa ne wawafosuru tuti dewayang suru we inontarai siai we emung suru ki. ¹³ Kaiwasanei kiai ambori enemirireu mea we meraria yau fefe. Wape mandoni dino doaria mutu paria sobu werea naya fo mani ambori sobu faririfo ki.”

Fi dadira fuba tuti mampariri tarai kaha fosa

(Matiusi 24:15-28; Lukasi 21:20-24)

¹⁴ “Rahida bo mewati mano kerira pari tuti wedaya ne karira pari fo foi doari na katai mesi we doa nai kaha foi ki, ambori wedaya Sempaisi ne Munufoi mesi kahai ki. (Kaiwo nani todoni kontai mano metatorai nini wa mea metafurai.) Rabuang bonani mewati fi karira nani mani, inontarai enayai na Yudea fosa todoni kontaio ewawu ahera, emitto to katai weuai fo we etadiwa nayai. ¹⁵ Mano tete rabuang bonani niayai na ne munu refongfo wiro da wafui we kia fieai na munu rorongfo fanai. ¹⁶ Mano niayai na romifo, dohonao daraberahi to ne munufoi we kia fieai konta fe. ¹⁷ Rahida nana fo, rahida karira paria we wiwinsanaifosa tuti wiwingno etinsui ui fosa, weo nana mani ewawu ahera kaha. ¹⁸ Mewenadi we dohonao finanai tete danunang rorong fo fanai. ¹⁹ Weo na rabuang bonani, dadirao miung kaiwasafai nani, ne dadira fuba pari fine wiro kawariai na wea kaharai, na rahida reantenang Allai niari nunei fo paria sobu ninai, tuti wiro kawariai na eai ahang kaha. ²⁰ Masino rahida nanai Allai fioukiraia tanang kaha mani, mansiari kontaio wiro kiaharai weru karira nana kaha. Wape Allai enetituai we ne inontarai dirisa fosa, amani ne inontarai yuaisa fosa, wedaya fiouki rahida nanaia tanang.

²¹ Rabuang bonani manei medu we mea deyo, ‘Mewati! Mananu Mam-

pariri fi andinini!’ ete ‘Mewatia-andiwani!’ dohonao meroasoa fe. ²² Weo mampariri tarai kaha fosa tuti nabi tarai kaha fosa ambori ehawariai ki. Ea ambori enari fi fuba bitoya paria tuti fitantuma bitoya we enari we etatofa mano Allai dirisa fosa kontai, masino ebiriu we enarisa tonanai. ²³ Ampafe metanansiau. Finanai kai wiro kawaria kaharai mae, yeikaririai kawuru we mea kai ampa, ambori metawai fanai.”

Rahida Kaisung Inontarai nei daraberahi aha ma fo

(Matiusi 24:29-31; Lukasi 21:25-28)

²⁴ “Rabuang bo esodai dadira fuba pari fo kiai mani,

‘Wofaisi ambori memantiti ki, tuti embaifaisi sambewarai ahang kahai ki,

²⁵ awahafaisi ambori tiafating na rorafaisi tuti sawai ki,

tuti fi wemambiriu na rorafaisi ambori dari babiaini ki.’*

²⁶ Finanaifa kawariai akawuru wori, Kaisung Inontarai nei ambori watioi we da na kafafefo na rorafaisi meu, ne tapapafo fuba paria tuti ne sambewarai dadai fo fiabai.

²⁷ Ambori demi ne wewaifosa we efanduhi ne kaiwasa diriri foi na do wanang murang foi paria sobu do wanangfui foi, tuti na do wanangsai foi paria sobu do wanamba foi, kontai na rorafaisi reafea pari sobu reafeai.”

Yesusi deinawi fainawiai na ai urung

(Matiusi 24:32-35; Lukasi 21:29-33)

²⁸ “Fiyiwansoai kariri ai urung nei deinawi aunaufeai fa, amani wati to aifo we wedahamia kai, rerorifo kiawariai aha mani, nana mani waitawanai we katu wori wemunudang ki. ²⁹ Tonanai kontai we mewatio finani kiai kawariai mani, mewaitawanai kontai we rahidafu kefang ampa. ³⁰ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai na rabuang boninisa wiro emarareharao ehai kaharai mae finanai kawariai kawuru. ³¹ Rorafaisi tuti nunei niai rai,

* 13:25 Yesayai 13:10, 34:4

wape nehu Kaiwone watai wenu-mainu.”

Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung Inontarai foi da nai ma fo

(Matiusi 24:36-44)

³² “Tonanai ki, wape kariri rahida tuti araha ureng beiru Kaisung Inontarai nei da nai ma fo, mandoni kontai deitawana kaha. Wewai na rorafaisa kontai ewaitawana kaha, Kaisung Inontarai nei kontai deitawana kaha, mae Dai mesiri andino deitawana ne. ³³ Ampafe todoni kontaio mewartawang weduarai tuti metanansiau pampang, weo rahidafoi mewartawana kaha fefe. ³⁴ Finanai ne tarai toyario, inontarai dontai to katai waroi. Donta kaharai mae, demi ne mangfatafosa we ewaitawang weduari, tuti deto fi eru fo maisa we enari. We mano deitawang wedua rahutu borongfoi deretawani we deitawang beng. ³⁵ Ampafe metanansiau, weo wiro mewartawang kidoni mano ne munufoini da nai ma fo kaha. Tarahio da na ramindenafu, ete diru rabuangfo ete rerai aha buafu, ete wofoi dauta fo te. ³⁶ Ambori masino daraberahi tantuma mani, dohonao memainenang kaha fe. ³⁷ Fianai aino imadurai we me mau ninai, imadurai kontai we kaiwasane kiai, amani metanansiau pampang.”

14

Imami baba fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa esera we emung Yesusi

(Matiusi 26:1-5; Lukasi 22:1-2; Yohanesi 11:45-53)

¹ Rahida boru aha mani, etohon-sua muniara fuba inontarai Yahudi fosa etang Roti Weragi kaha foi, tuti rahida esahui we rahida Paska foi. Na rabuang bonani, imami baba fosa tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa esera we rang we etafu Yesusi na mamunggasai we ambori emuni.

² Manamo emadu wawerasa eteyo, “Wiro tanari finanai na rahida Paska foi fanai, weo nana mani kaiwasa bitoya foi ehuya etohona rai.”

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori

(Matiusi 26:6-13; Yohanesi 12:1-8)

³ Na kutu nanai Yesusi niai na Betania na Simoni, mano raminde nanai meninang kusta foi, ne munufoi. Rabuang bo itorampi foi, wiwing manei da weia. Wiwingfoi kiao maning niunsai mampori botori bei, maning nani ne harga dedai paria. Bioi karai botori rahanang foia, tuti yuai maningfoi sara Yesusi nungfo nai. ⁴ Inontarai maneruo eminohi kontai na nana fosa ewati fi niari nana fo ehasouwi, ampafe emadu wawerasa eteyo, “We fianie wiwingfoi mei funong maning ne harga dedai tonina finina? ⁵ Ne mahikai mani, maningfoi dewayani tuti doifo dohonai we mano ene pari fi fosa. Weo maningfoi ne hargafo dedai paria amani doi dinario wepiaring webetoru (300) teai.” Ampafe ehasowi paria.

⁶ Wape Yesusi medu wesa deyo, “Metawinia! We fianie metatawari tonanai nina? Fiani aino niari we yau ninai, fi mahikai fine. ⁷ Weo inontarai ene pari fi nesa mani, enayai rahang mea pampang na rahida neungne, ampafe masino memaya mani rahida neungne kontaio mefatasa ki. Wape yau wiro inayai rahang mea waroi ahang kaha ki. ⁸ Wiwing nini niari fio mai wei we niari we yau fo. I sara maning niunsai mampori nei na nehu tarainei tonina ne we meinenang nehu tarainei we ambori esarai fo. ⁹ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na nunei sentenang, na katai doni kontai nehu Kaiwo Mahikai fo ewuwuai naya mani, fi wiwingfi niari ninai kontaio etaiririai ki ambori earomioai.”

Yudasi yoa we dewayang Yesusi

(Matiusi 26:14-16; Lukasi 22:3-6)

¹⁰ Ainanaya Yudasi Iskarioti, manei na Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa, da we imami baba fosara we dewayang Yesusi wesa ki. ¹¹ Rabuang bo imamifosa etarami kaiwo fenana fo, eparaise paria tuti etarerai we ambori ebai

Yudasi ki. Ampafe Yudasifo sera we rahida mai we dewayang Yesusi.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa

(Matiusi 26:17-30; Lukasi 22:7-23; Yohanesi 13:21-30)

¹²Na rahida bo reantenang etohon-sua muniara Roti Weragi Kaha foi, amani na rahida Yahudifosa emung domba we fiang Paska foi, Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etutani eteyo, “Daie, katai bodoni dino enemurorong niyai nai we amemainenang fiang Paska we wau nai ne?” ¹³Ainanaya Yesusi demi uwemandu na ea, medu we suru deyo, “Mura to bendarifoia, na wanai ambori musobu mang manei we kia babeu bei, sefang na merehara, mura riatia. ¹⁴Munu da wa suaioi foi mani, mura wa musuai nai kontai tuti mumadu we mano ne munufoi mureyo, ‘Dai Mantaunafoi deyo, “Rorong bodoni dino yau tutu nehu inontarai eraria yau nesa ametang fiang Paska nai ne?” ’ ¹⁵Inontarai nani ambori deinawi rorong fiebai bei na yai fo we muru. Rorong nani meinenang ampa. Mumainenang fiang Paska na nanai we tata.”

¹⁶Ainanaya inontarai mandu fosuru ura to bendarifoia. Na wanai fianai aino usobua fo, mai kariri fi Yesusi medurai we surua fo. Ampafe na katai nani umainenang fiang Paska foi we ea naia. ¹⁷Dirua mani Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era to munufoia. ¹⁸Era wa eminohi etampi tonanai, mayeai Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, manei na mano tatampi ruhiai nini tata ambori dewayang yau ki.” ¹⁹Etarami kaiwo fenanai enemirorong fituayai paria, ainanaya mansiari-mansiari dutang bari Yesusi aha deyo, “Daie, wiro yau kahai e?” ²⁰Yesusi yoa deyo, “Inontarai nini mani, inontarai suraya mandu ne mea manei dine, amani andino soang ne rotifo ruhiai ria yau na rewanguai boyari

ne. ²¹Tarai, Kaisung Inontarai nei ambori mireha kariri fianai aino fafongfa nabifosa esoi na Sempasi ne Kaiwofoa fo. Wape we mano dewayang Kaisung Inontarai neia mani, ambori sobu ne karirafu ki! Ne mahikai sewa we wenanifaini mani, wiro saubaunung to nunei ma fanai.”

²²Rabuang bo etampi foi, Yesusi kia rotifeai dutang Sempaisi dohong mahikai wei. Ainanaya fioabau rotifo na warangfo, tuti dohonai wesa. Yu rotifo dohonai wesa tonanai mae medu wesa deyo, “Mehari mau tuti metani, weo nehu taraifi dinini.”

²³Mayeai kia nofi soni angguri nai foi, dutang Sempaisi dohong mahikai wei. Ainanaya dohong angguri foi na nofi foi aha, we etunumi. ²⁴Mayeai Yesusi medu wesa deyo, “Angguri nini mani nehu rika dine, rikao na Kaiwo Areraio Allai dohonai we inontarainesara fo, rikao tiwowu we kaiwasa bitoya foi. ²⁵Tarai, yeisaharai we mea mau yeyo, angguri nini wiro yunumi ahang kahai, paria yunung angguri weworu na Dai Allai ne Mananu rorong foi.” ²⁶Ainanaya erohi rarung rowei we efiai Sempaisi, mayeai era to Wiwoi Saitunia.

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki

(Matiusi 26:31-35; Lukasi 22:31-34; Yohanesi 13:36-38)

²⁷Na rang rorong era to wiwoifoia fo, Yesusi medu wesa deyo, “Mea kia ambori mewawu taterai weru yau ki. Weo na Allai ne Kaiwo dotu tono: ‘Imung ne mantahungfoi,

tuti dombafosa ambori ewawu taterai ki.’* ”

²⁸Wape rahida bo isuwi aha foi mani, ambori ira foni meara isobu mea na nu Galilea foi ki.” ²⁹Manamo Petrusi yoa deyo, “Bereri kontai. Tarahio mano wei nesa, mae yau mani todoni kontaio iwawu weru wau kaha rai.”

³⁰Yesusi yoa wei aha deyo, “Tarai, imaduarai we wau mau yeyo, diru nini wiro manggohei bibe weberu kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua, amani boyo wiro boroanso

* 14:27 Zakariai 13:7

yau kaha.”³¹ Manamo Petrusi kikatawanai deyo, “Todoni kontai ki, paria imereha kontai ria wau, ifafora wau na wea kaha rai!”

Tuti mano wei fosao, emadu tonana kontai.

Yesusi wenadi na Getsemani
(*Matiusi 26:36-46; Lukasi 22:39-46*)

³² Ainanaya Yesusi tuti ne inontaraifosa era to katai bei wonong fino Getsemani. Na katai nanai Yesusi medu wesa deyo, “Meminohi na ninai mae itaha tourai to wanaia iwenadi nai.”³³ Ainanaya kia Petrusi, Yakobusi tuti Yohanesi itora ruhiai riati. Na siari nanafo nuruainso weansarai tuti enerorong fituayai finanaya.³⁴ Ampafe medu we sitoru deyo, “Enehurorong fituayai paria nehu tarai toyari yeyo imereha. Ampafe muntonayai na ninai tuti muntorena fanai mae muntowaitawang weduarai.”³⁵ Yesusi saha tourai waroi kuteai weru sitoru, ainanaya disangkapa awebukafo tuti dutang Sempaisi. Dutanai deyo todoni mani wiro sodai ne dadira rorong fo fanai.³⁶ Wenadi deyo, “Daie,* Wau nari fiani kontai mawa arora. Kadeo ruai fi miraba fuba isodairi nini weru yau, wape wiro kariri nehu yawiane fanai, mae kariri nemu bawiawa terai.”

³⁷ Mayeai daraberahi we ne inontarai kia sitoru fo itoru aha, wape da wa mani deti sitoru we itorenawa itowaitawang mai kaha. Ampafe medu we Petrusi deyo, “Simone bena e? Yemi wau we bena fanai mae boitawang weduaraifa araha ureng tarai boyari kawuru, wape wiro wemambiriu wea kaha.”³⁸ Ainanaya medu aha deyo, “Muntowaitawang weduarai tuti muntorutang Sempaisi, ambori Saminsenani weanggari muntoru fanai. Tarai we muntonumianinuwa biriu we dohong kariri ne bengfo, mae muntone taraiwa wemambiriu kaha.”

³⁹ Mayeai Yesusi da wa dutang Sempaisi aha we kaiwo anta dutang

wea fo.⁴⁰ Dutanai kaifo daraberahi we ne inontaraifo sitoru aha. Wape da wa mani sobu sitoru we itorenawa, weo itouremi mamong paria fefe. Ampafe itoserawawera fianai aino itore itomadurai we Yesusi ahang fo.⁴¹ Rabuang bo Yesusi daraberahi we sitoru webetoru fo, medu deyo, “Muntowatai muntorena nendai e? Mainanaya. Rahidafe kikeu ampa we Kaisung Inontarai nei, mano dewayani foi soari to inontarai sasari fo ewarami rorong fo ampa.⁴² Muntoroabari muntoru ambori tora. Weo muntowati, mano dewayang yau fi da kawuru ma nina.”

Etafu Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa ewawu taterai

(*Matiusi 26:47-56; Lukasi 22:47-53; Yohanesi 18:1-11*)

⁴³ Yesusi doa medu tonanai we sitoru mae, Yudasi da wei ma. Yudasasi nini mani Yesusi ne inontaraio ewesuraya mandu fo manei dine. Kaiwasa bitoya era riati ma, eha sondu tuti aiboi. Kaiwasa nanisa mani, imami baba fosa, mantaunau Hukumi Musai soi fosa tuti mano ewenunggamiei we Yahudi fosa, ansaino etemisa ne.⁴⁴ Na antanafa, Yudasasi mano dewayani foi medu wesara deyo, “Inontarai mandoni dino inunahi fo mani, inontarai dinani, metafuri. Metafuri tuti mehari, wape mewartawang weduaria.”

⁴⁵ Na kutu Yudasasi da ma nanai, da bau Yesusi tuti medu wei deyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune,” mae suana niuna Yesusi.⁴⁶ Ainanaya eru tawang Yesusi tuti etafuria.⁴⁷ Wape inontarai etoa na nana fo manei fiating ne sondufoi, doara waru ferang kutu imami fuba Kayafasi ne womingfoi tarandaungfoia fituayaia.⁴⁸ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Mewartarahio yau mani inontaraio mamuna di yau e,† donio meha sondu tuti aiboi mera ma we metafui yau nai nina e?”⁴⁹ Rahida neungne inayai yeunau pampang ria mea na Sempaisi ne Munufoi rofongfo, mae

* **14:36** Na Yahudifosa ene kaiwo Iberani mani, Abba. † **14:48** Ete mananapi.

wiro metafufu yau kaha. Wape todoni kontai menari tonanai, ambori mai kariri fianai aino dotu na Sempaisi ne Kaiwofea fo ne.”⁵⁰ Ainanaya Yesusi ne inontarai erariati fosa ewawu taterai weruria.⁵¹ Na nanai bariboai manei da ria Yesusi na kurufui fo, i sensang wedua ne tarai fo terai na ireu lineni bei, amani ireu ne harga dedai dine.⁵² Raifosa eteyo etafuri kontai, ampafe warapa ireufoi erutia mae mito arora wa.

Yesusi doa na Majelis Yahudi fosa earomireafu

(Matiusi 26:57-68; Lukasi 22:54-56, 63-71; Yohanesi 18:12-14, 19-24)

⁵³ Mayeai eha Yesusi to imami fuba foi ne munufoia. Na nanai imami baba fosa, mano ewewafoniai we Yahudi fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa efanduhisa kiai na nanaia, amani mano esahusa we Majelis Agama.⁵⁴ Petrusifo weriria Yesusi na waroi, paria suai kontai to imami fuba foi ne munu dereungfo afui. Na nanai deti inontarai ewaitawang munufoi sa eminohi eharuru adia, ampafe da wa minohi keruru adia kontai ria sa.⁵⁵ Imami baba fosa tuti Majelis Agama fosa tantenang erurai paria we esobu inontarai epampamu etinggai Yesusi we dohong sarawai ambori etohong ai-boi marareha fo wei. Manamo wiro esobu ne sarawafea kaha.⁵⁶ Esahu inontarai bitoya kontai ma we etinggai funong Yesusi wape fianai aino emadurai nanai wiro emadu robong boyari kaha, ampafe wedaya etapa wawerasa.

⁵⁷ Ainanaya manea siai etoaria emadu funong kaiwo kariri Yesusi,⁵⁸ eteyo, “Ametarami inontarai nini medu tonina, ‘Itota Sempaisi ne Munu inontarai enariri ninia kiai, wape rahida botoru aha mani iruai bei siai aha doa, amani bo wiro inontarai enariri kaha.’ ”⁵⁹ Wape kaiwo emadurai nanai kontai wiro emadu robong boyari kaha, ampafe kaiwofo dapa wawerahi kontai.

⁶⁰ Ampafe imami fuba foi doari rahangsa kiai awiai tuti dutang Yesusi deyo, “Todonie boromu tibau we kaiwo fuba etinggai wau weai nini kahai wei ne?”⁶¹ Manamo wiro Yesusi medu sobu kaiwofea kahai mae nemboru terai.

Ainanaya imami fuba foi dutang berahi aha deyo, “Wau mani Mananu Mamparirio, Kaisung Allai mano Dedai Mirarebana fi di wau e?”⁶² Yesusi yoa deyo, “Yau aranane, tuti mea kiai ambori mewati Kaisung Inontarai nei we minohi na Allai mano weMambiriu foi warang domoya fo tuti da na kafafefo na rorafaisi meu.”⁶³ Ampafe imami fuba foi kesou paria tuti fiosiyabu ne ansungfo tuti medu deyo, “Kasau we tata ampa. Mandoni dino tatutani we medu kariri ne sarawafea aha ne?”⁶⁴ Weo metaramioai terai na metaramine we deibera Allaifo ampa, weo deyo I mani Seng Allai ne Kaisung dine. Ampafe memadu todoni?” Ea kiai emadu beyari we eteyo Yesusi dohong sarawai, ampafe sobu ai-boi marareha fo.⁶⁵ Ainanaya inontarai maneiru teai etoaria ehandioi. Tuti etabung wedua urengfo, ambori eboi mae eteikanggani, eteyo, “Nabine waune, bento, boroanai toyari nabi, boisaharai we mandoni dino bioi wau nei.” Mano ewaitawang weduari fosa kontai eboi.

Petrusi fefora we wiro deroanso Yesusi kaha

(Matiusi 26:69-75; Lukasi 22:56-62; Yohanesi 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Petrusi doa wawerahi na munu dereungfo tonanai, wiwingno fiata imami fuba foi manei da rurami.⁶⁷ Deti Petrusi we minohi keruru adiafo nanai, deroang wei na mai paria, tuti medu wei deyo, “Yesusi inontarai Nazareti foi ne inontarai erariati fe manei di wau to.”

⁶⁸ Manamo Petrusi fefora deyo, “Iserawawerahi tuti iwaitawang fi modurai nina kaha.” Ainanaya Petrusi dari weru katai nani da to rahutu borong fuba foi aha. [Na kutu siari nanai kontai manggohei

‡ 14:68 Na kaiwo asli pari fo mani, wiro obu kaiwo rabuang bonini kaha.

bibea.]‡⁶⁹ Mangfata wiwing foi deti Petrusi aha, ainanaya medu we mano etoari na nana fosa, deyo, “Inontaraio eraria Yesusi fe manei dinini.”⁷⁰ Manamo Petrusi fefora toyarine. Mayeai inontarai etoari na nana fosa emadu we Petrusi aha eteyo, “Wiro bereri ahang kaha, mae wau mani inontarai ro ria Yesusife manei di wau, weo inontarai Galilea di wau fefe.”⁷¹ Ainanaya Petrusifo doaria feforawa mutu deyo, “Kaiwo metinggai yau weai ninai, iserawa iru na wa amangwau, yau yeroanso inontarai mano meteo nani kaha.”⁷² Na tatofang siari nanai kontaio, manggoheifo bibe weberua. Ainanaya Petrusi aro kaiwo Yesusi medurai kawuru weia fo. Medurai deyo, “Wiro manggohei bibe weberu kaharai mae fofora yau webetoru kawurua.” Ampafe Petrusifo saia denteng ahang kahai we fio niaria fo.

15

Yesusi doari na Pilatusi arongreafo (Matiusi 27:1-2, 11-14; Lukasi 23:1-5; Yohanesi 18:28-38)

¹ Kameai kutung, mano ehutu kaiwo we Yahudi fosa kiai, amani imami baba fosa, mano ewewafoniai we Yahudi fosa, tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, esahera emadu ruhi kaiwo, ainanaya ewora Yesusi warangfo tuti eharia etohoni we Pilatusia. ² Na wanai Pilatusi dutang bera Yesusi deyo, “Taraie, wau we Mananu we inontarai Yahudi fesa ne ne?” Yesusi yoa wei deyo, “Yo, tonanai kariri modurawa.” ³ Imami baba fosa etinggai Yesusi na fi bitoya paria. ⁴ Ainanaya Pilatusi dutani aha deyo, “Maya we fobai boromuwai kaha e? Taramu fi inggairai bitoya paria eru eso wau nai mau ne kaha e?” ⁵ Manamo Yesusi wiro medu sobu kaiwo kuteai ahang kaha, wedaya Pilatusi pepuhung paria.

Yesusi sobu aiboi marareha foi (Matiusi 27:15-26; Lukasi 23:13-25; Yohanesi 18:38-19:16)

⁶ Na rahida fuba Paska foi neungfo mani, Pilatusi ne koang we sawingno

inontarai ewatai na aitamu rorong fo manei da to boriei, kariri kaiwasa bitoya foi etiriafo. ⁷ Inontarai manei wonong fino Barabasi, wiatai na aitamu rorong fo, weo miung inontarai kontai na rabuang bo emamuna we parenta Roma foi ne. ⁸ Ampafe kaiwasa bitoya foi era ma we etutangno Pilatusi we sawingno mano ewatai na aitamu rorong fo manei, kariri fianai aino na fafongfo niaria fo.

⁹ Ainanaya Pilatusi dutansara deyo, “Memaya we itawingno Mananu Yahudi nei we mea re?” ¹⁰ Weo Pilatusi deitawanaifa we imami baba fosa enemirorong pirahai we Yesusi ampafe doni ehari ma nina.

¹¹ Manamo imami baba fosa eha we kaiwasa bitoya foi enemirorongfoi ambori etanggewa Pilatusi we sawingno Barabasi wesa. ¹² Ampafe Pilatusi medu we kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Tonana mani inari fiani we inontaraio mesahui we Yahudinesa ene Mananufi ne?” ¹³ Ebibe kiai tantenang beyari eteyo, “Pahui na aitabafoi.” ¹⁴ Pilatusi berasa aha deyo, “Wape fisarawaio todoni fino niari ne?” Manamo esahu mam-biriu nariai aha eteyo, “Pahui na aitabafoi!”

¹⁵ Pilatusi niari we sona kaiwasa bitoya foi enemirorongfoi ampafe sawingno Barabasi wesara. Mayeai demi inontarai eruba Yesusi, ainanaya dohoni wesara we epahui na aitabafoi.

Pilatusi ne afai mamuna manea emei kanggani Yesusi

(Matiusi 27:27-31; Yohanesi 19:2-3)

¹⁶ Mayeai Pilatusi ne afai mamuna fo manea eha Yesusi to ene munu fiabai eminohi nai foi afui, ainanaya esahu ne afai mamuna fosa kiai we efanduhisa na nanai wari Yesusi. ¹⁷ Ainanaya esansung Yesusi na ansung kehe rawanderio ne hargai dedai feaia satarai, nana mani, ansung boriei toyari ansungno mano ewemananufosa esansuna nai fo. Tuti etaya fi na ai arirawang weababo fo bei wesapewi mananu

ambori etatari na nungfoi. ¹⁸ Mayeai enari anggari we esomi wei eteyo, "Inontarai Yahudi ne ene mananune waune, amefiai wau!" ¹⁹ Eboi Yesusi nunggamieifoi na aitatohi tuti ehandioi, ainanaya etisangkapa eawemibuka mae esomi wei. ²⁰ Emei kanggania kaia fo, etisu ansung kehe rawanderi fo werui mae etohong mantauni ne ansungfo nari aha satarai. Mayeai ehari to boriei weru munufoi we epahui na aitabafoi.

Epahu Yesusi na aitabafoi

(*Matiusi 27:32-44; Lukasi 23:26, 33-43; Yohanesi 19:17-24*)

²¹ Na rang rorong era to katai epahu Yesusi nai foi, ehanggung inontarai manei na rang rabuang, inontarai nani arahi da na munue-feai to bendarifoi aha. Wonong fino Simoni, i inontarai Kirene dine, amani Aleksanderi tuti Rufusi utamami dine. Na nanai afai mamuna fosa erutawani etemi sodua Yesusi ne aitabafoi. ²² Ainanaya eha Yesusi to katai wonong fino Golgota, nana mani, *Woming Nungkamiei*. ²³ Na nanai eteyo etohong anggurio etadoanai na murifeai* awa dunung, manamo Yesusi dunung kaha. ²⁴ Mayeai epahu Yesusi na aitabafoia, tuti ehabi onde we etato ne ansungfo maisa.

²⁵ Nanaya mani, kameai araha ureng indeata, epahu Yesusi na aitabafoi. ²⁶ Na aitaba nunggamieifoi esoi kaiwofea kariri fi eting-gairi wea fo, amani dotu tonon Mananu Inontarai Yahudi Dinini.

²⁷ Epahui sau rahang inontarai ukamananapi mandu, manei sau na eneung domoya foi tuti manei sau na eneung doweifoi. ²⁸ Na tonanane mai kariri Sempaisi ne Kaiwo dotu tonon:

"I esahui kontai we inontarai niari fi karira."*

²⁹ Kaiwasa fuba da na nana foi ehimi enumi tuti eteiberahi eteyo, "E, inontarai boyo tota Sempaisi ne Mununei tuti rahida botoru ruaisi

aha ne waune. ³⁰ Into wemambiriu tonana mani biari weru aitabawai tuti waramuira karira ninai weru wau." ³¹ Imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa eteibera Yesusi kontai. Emadu wawerasa eteyo, "I mani feriri inontarai siai, wape wemambiriu we feriri bera mantauni kaha." ³² Tuti eteyo, "Masino i mani Israeline tane Mananuo weMananu Mampariri fi dine mani, tonana mani bia weru aitabafoi to, ambori tawati teraifa mani taroasoai." Inontarai mandu epahu suru kontai fo suru urei kanggani Yesusi kontai.

Yesusi ne mireha toa fo

(*Matiusi 27:45-56; Lukasi 23:44-49; Yohanesi 19:28-30*)

³³ Tete rahida rabuang araha ureng suraya boru, na tantuma kataifoi memantiti sentenang paria sobu araha ureng botoru. ³⁴ Tuti tete ramindena araha ureng botoru foi, Yesusi bibe fuba deyo, "Eloi, Eloi, lama sabaktani?" nana mani deyo, "Dai Allai, Dai Allai, todoni tawing yau nina?"*

³⁵ Inontarai maneiru teiao etoa kefang na nana fosa etaramio Yesusi bibe fo tuti eteyo, "Metaramia sahu we nabi Eliai." ³⁶ Inontarai manei na kaiwasa nanisa sikaherawa kia mandafeai, yorang na angguri sisasa feai, mayeai kia aifarang bei ma disanai nai, ainanaya subarai to Yesusi borongfo ayai. Mae medu deyo, "Tatamang tawaitawanai we Eliai da ma suki weru aitabafoi rai ete bireri e?" ³⁷ Ainanaya Yesusi bibe fuba beyaria aha na rawafui tapapa, mayeai kiaharaia.

³⁸ Na siari nanai kontai ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi rorongfo miabu weberu, na yaifo paria sobu kofafo.

³⁹ Rai mamuna ene mano wnunggamiei doari na nana foi, deti terai todoni Yesusi mireha toa fo nanai, medu deyo, "Tarai, inontarai nini Allai ne Kaisung dine!"

⁴⁰ Na nanai wiwing maneiru teai etoari na waroi ewati kariri fianai

* **15:23** Muri mani, rawang weo ne tarai patite mani, wiro nuruaino pirahai kaha. * **15:28** Yesayai 53:12 * **15:34** Masmuri 22:1

aino Yesusi sodaira fo. Wiwing-fosa mantoru itowonomi fino Salome, Maria Makdalenai, tuti Maria Yakobusi mano katui tuti Yosesi uinamifoi. ⁴¹ Wiwing nini sitoru na raminde Yesusi niyai na nu Galilea foi mani itora riati tuti itofatari ne. Tuti wiwing siai bitoya kontai efanduhisa na nanai. Wiwing nanisa era ria Yesusi kawuru ma enyai na bendari Yerusalemi ampa.

Esarai Yesusi na fafofo

(*Matusi 27:57-61; Lukasi 23:50-56; Yohanesi 19:38-42*)

⁴² Wofoi rerai we sawaia tuti nana mani rerai we rahida Sabati foi finana. Weo rahida bonani mani rahida mainenang fi we rahida Sabati foi fefe. ⁴³ Ampafe inontarai manei wonong fino Yusupi, i inontarai na bendari Arimatea dine, da ma. I kontai yuo wang Majelisi Agama fo tuti kaiwasa esahu suari, tuti i yoasoa tuti demang na mai paria we rahida bo Allai weMananufo. Kia ne tarai da wa dutang Pilatusi we kia Yesusi ne tarai foi ambori sirai.† ⁴⁴ Pilatusi taraoai we Yesusi mirehara fo nanai, pepuhung. Ampafe demi inontarai manei da wa sahu mano wenunggamiei we afai mamuna fosa ama dutang berahi we tarai e Yesusi mireha ampa ne. ⁴⁵ Mano wenunggamiei we afai mamuna fosa deikariri kariri ne mireha toa fo kai we Pilatusia, ampafe yoa we Yusupi ne kaiwo dutang wea foa. ⁴⁶ Ainanaya Yusupi wiorio ireu lini (ne harga dedai) beia, mayeai da wa su Yesusi na aitabafoi meu, sensani nayai. Mayeai kiaria dohoni wia na fafo dahi na wiwoi wekamiei dereung fo. Ainanaya, dedoi kamiei fiabai beia wia kobu fafo borongfoa. ⁴⁷ Maria Makdalenai tuti Mariai mano Yosesi inanai uwati te katai esarai nai foi kontai.

† **15:43** Na Hukumi Yahudi foi esarai inontarai marareha na rahida Sabati fanai. Mae na rahida bo fafong foi, wofoi sawai kaharai mani, esaraia. * **16:8** Naskah Yunani fiabai bitoya esoi arawang 9-20, mae naskah Yunani fafong pari, wetarai pari, wiro soi arawang nani kaha. Ahli Alkitapi fosa efau eroa we kaiwo nanai wiro Markusi dino soi neng kaha, mae inontarai siai dino soi ne. Tarahio Markusi soi paria sobu arawang 8 terai, ete kaiwo siai soi fo nai ampa.

16

Yesusi suwi aha
(*Matusi 28:1-10; Lukasi 24:1-12; Yohanesi 20:1-10*)

¹ Rahida Sabati foi kiaia fo, Maria Makdalenai, Mariai mano Yakobusi inanai tuti Salome, itowaworio finunsai mampori fo, itoha itora to fafo foi we itosara Yesusi ne tarai foi nai. ² Ampafe kameai kutung na rahida bo reantenang, amani rahida Minggu foi, wofoi arahio fioairi, mae wiwingfo sitoru itora to fafofoia. ³ Na rang rabuang itomadu wawera sitoru itoreyo, “Mandoni dino awa mani fiata totoru we dedoi kamieifoi weru fafo borongfo ne?” ⁴ Weo kamieifoi fiabai paria fefe. Itomadu tonanai, mae itofobera itouremi itowatia mani, kamieifoi dedoia wia siai weru fafo borongfoi. ⁵ Ainanaya itosuai to fafofoi afui mani itowatio bariboai manei, ansung satara fo dewaroi bua karofari paria, minohi na eneung domoya fo. Ampafe itosoi sitoru paria. ⁶ Bariboai fo medu we sitoru deyo, “Muntomatai fanai, iwait-awanai we muntosera we Yesusi inontarai Nazareti mano epahui na aitabafoi nani. Manamo wiatai na ninai kaha, weo suwi ampa. Muntowati te katai etohoni wiatai nai fi dinini. ⁷ Ampafe muntora wa muntoraikaririai we ne inontarai erariati wasa, kontai Petrusi. Muntoraikaririai muntoreyo, ‘Da foni meara demang mea na nu Galilea fi fo. Na wanai ambori mewatitioi ki, kariri kaiwo medurai we meara fo.’” ⁸ Ainanaya itora to boriei weru fafofoi nanai, itowawu, we itomataia itorirora fefe. Itowawua fo wiro itoraisaha sobu kaiwofo we manei ahang kaha, we itomatai karera fefe.

*Yesusi deinawi ne tarai foi we Maria Makdalenai**
(*Yohanesi 20:1-2*)

⁹ Rahida Minggu kameai kutung Yesusi suwi na marareha rorong fea fo, dare deinawi ne tarai we ne inontaraifosa. Reantenang mani we Maria Makdalenai (Mariai nini andino raminde Yesusi data nuaninu kerira itu werui ne). ¹⁰ Ainanaya Mariai da wa deikaririai we Yesusi ne inontarai erariati fosa. Ea mani, enemirorong fituayai, esai we Yesusia. ¹¹ Etaramioai we Yesusi suwi na marareha rorong foi ampa tuti deinawi ne tarai we Mariai, wape wiro eroaso kaha.

*Yesusi deinawi ne tarai we uwe-
mandu na ne inontarai erariati fosa
(Lukasi 24:13-35)*

¹² Mayeai Yesusi deinawi ne tarai siai aha we ne inontarai mandu ura to munuefea fo. ¹³ Ampafe urarabera suru we mano efau fosa aha, we ureikaririai kariri Yesusi wesa. Manamo eroaso kahai kontai.

*Yesusi deinawi ne tarai we ne inon-
tarai ewesuraya mansiri fosa
(Lukasi 24:36-49; Yohanesi 20:19-
29)*

¹⁴ Yesusi ne inontaraifosa emi-nohi etampi tonanai, mayeai na tantuma Yesusi kiawariaiosa. Suasa we eroasoai turura kahai tuti enu-mikamieifoi mitubaru paria. Weo kaiwo etaramioai ria inontarai mano ewati te Yesusi we suwi ahang fosa fo wiro eroaso kaha. ¹⁵ Ainanaya medu wesa deyo, “Mera wariai to nunei sentenang, we mewuwu nehu Kaiwo Mahikai we kaiwasafai sentenang. ¹⁶ Mandoni dino yoaso kaha mani ambori sobu Sorohafoi, mae mandoni dino yoasoai tuti webaptisi mani ambori kiaharai weru Sorohafoi. ¹⁷ Fiainawiai kariri eroasofo mani, inontarai eroasoai nanisa ambori etata nuaninu kerira fosa na wonohune, tuti ambori emadu na inontarai siai ene kaiwofo. ¹⁸ Kontai ambori eru tawaifosa wape esodai ne karirafea kaha tuti etunung fi memu foi wape memusa kaha. Tuti eruai ewaramifoa wasau inontarai emaninang fosa mani, ambori ebeng ki.”

*Yesusi dau to rorafaisi
(Lukasi 24:50-53; Rasuli 1:9)*

¹⁹ Seng Yesusi medu riasara kaifo, dautai to rorafaisia. Na nanai minohi na Seng Allai warang domoya foi. ²⁰ Ampafe ne inontarai fosa etaraberasa tuti ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo to katai doni kontai na nunei sentenang. Tuti Sengnei kontai sawing warang kaha, mae yufi riasa, deinawi ne tonanane na fitantuma fuba niari na sa fo. Antu.

Kaiwo Mahikai Na Lukasi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Lukasi

Kaiwo Mahikai finina mani Seng Allai dohonai we inontarai manei, wonong fino Lukasi, ambori soi kaririai. Lukasi mani mang-garawang dine tuti yoaso Yesusi.

Lukasi soi fininai we inontarai fuba manei, wonong fino Teopilusi, ambori deitawanai na mai fio Seng Yesusi medurai tuti niari na nuneia fo, kontai we dohong rang we inontarai siai, Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, ambori eroaso Yesusi mani eroasoia mutu. Kontai de deretawansa ambori era etairiri Seng Allai ne Kaiwo Mahikai kariri Yesusi ne, we inontarai na nunei sentenang.

Kaiwo na bukunei deto kutuai ton-inai:

1:1-4 Kaiwo kariri bukunei.

1:5-2:52 Kariri Yohanesi tutu Yesusi utaubau unumikamiei fo pariao ufabaifo.

3:1-20 Kariri Yohanesi mano we-baptisi kaiwasafu.

3:21-4:13 Yesusi webaptisifo tutu sobu anggari.

4:14-9:50 Yesusi deunau kaiwasa na nu Galilea.

9:51-19:27 Yesusi na rang rabuang na nu Galilea to bendari Yerusalemi.

19:28-22:46 Yesusi na Yerusalemi tuti na katai kefang na nana fo.

22:47-23:56 Etafu Yesusi etohoni sau na aitabafoi.

24:1-53 Yesusi suwi aha, medu we ne inontaraifosa, tuti dau to ro-rafaisi.

¹ Wau, Teopilusi inongwa di wau, yau Lukasi yenatu kaiwoariri we Dai wau. Inontarai efau enemitituaitai erurai we etoi etang kaiwo kariri Seng Yesus Kristusi tuti fi niari rahang tata kawurua fo, ² masi karirio fio mano wemangfata we Kaiwo Mahikai fo, amani mano na reantenang ewati teri fosa, fi

etaiririai we tata fo. ³ Mantaung yau kontaio irurai we iwaitawang kariri finanai kai na masi, na reantenang pari fo, ampafe enehutituaitai mai we yau kontai we isefa kaiwone na mai we Dai bohi Teopilusi wau mau. ⁴ Ambori wau boitawanai weo kaiwoariri etaunauwai we wau wa mani tarai antu.

Kaiwoariri kariri Yohanesi ne dari-afu

⁵ Rabuang bo Herodesi wemananu na Yudea fo, imami manei wonong fino Zakariai, nano Abiai ne imami rabuangfoi. Binengfoi kontai weriria na imami Haruni, wonong fino Elisabeti. ⁶ Uru mani umai nano Seng Allai urengreafo, urohong kariri ne Hukumifo tuti ne kaiwo pondoaia fo na mai. ⁷ Wape une pari arikang, weo Elisabeti kirawahi, tuti uweinonggutung ampa.

⁸ Na rahida bei Abiai ne imami rabuangfoi enari fi imami fo, amani Zakariai niari kontai weo Seng Allai. ⁹ Mayeai ehabi onde, kariri imami-fosa ene koang, weo mandoni dino da to Rorong Mirarebana foi na Munu Seng foi weo niunung finunsai mam-pori we Seng Allai. Aweu mani tatera fino Zakariai. ¹⁰ Zakariai da afui ni-unung finunsai mam-pori fo mae kai-wasa bitoya efanduhisa na boriaifo tuti ewenadi.

¹¹ Mayeaiia mani Zakariai detio Sempaisi ne wewai manei doa na mesbao niunung finunsai mam-pori naya fo eneung domoya fo. ¹² Zakariai detioi fo soiri tuti mitai. ¹³ Manamo wewaifo medu wei deyo, "Zakariae, mutai fanai. Weo nemu nadiwai Sempaisi taraoi tuti dohong kariri ampa. Binemu Elisabeti ambori minohi tuti kaisung manei ki. Bohong te wonong fino Yohanesi. ¹⁴ Wau murarising tutu puraise rai, kontai kaiwasa bitoya wai emararising weo arikangwai, ¹⁵ weo weinontarai fuba na Sempaisi urengreafo. I mani wiro dunung angguri ete ye kaha. Arikang nini inang minohi tutiri kaharai mae Sempaisi Nuaninu Mirarebana foi sensoni kawuru na

inang enemanabuforia. ¹⁶ Arikang manani mani wedaya inontarai Israeli bitoya etarababerasa we Seng Allai, ene Mananufoi. ¹⁷ I mani da foni Sempaisi, wemambiriu kariri nabi Eliai. Ampafe dohong wawa enemirorong sawai we ene arikangfosa, tuti dohong inontarai era saiworuai etarababerasa we rang mesio inontarai emararebana fosa era nai foi. Nanaia mani deunau kaiwasafu ampafe emainenang etamang we ene Sengfoi.”

¹⁸ Ainanaya Zakariai medu we wewaifo deyo, “Todoni iroaso finanai? Weo iweinninggutung ampa, tutio nehu wiwingfoi wewiwinggutung ampa.”

¹⁹ Wewaifo yoa wei aha deyo, “Modu tonana fanai. Wewai Gabrieli di yau. Yauno diru rahida yoa na Seng Allai arongfo ne, amani demi yau ma yeikariri kaiwo mahikai ninai we wau. ²⁰ Fi yeoai nina mani wetarai rai, manamo roaso kaha, ampafe boromutamu rai. Modu fiea kaha pariao kaiwo ninai wetarai na ne rahida derera fo.”

²¹ Kaiwasa demang we Zakariai na boriai foi enemituaitai paria, weo niyai waroi karerai na Rorong Mirarebana foi. ²² Mayeai mani da to boriai, manamo borongfoi tibau wesa kaha, niari kaririai na warangfo terai. Arahio ewaitawanai weo deti fiainawiai bei na Rorong Mirarebana foi. Mae borotamu pampang wo.

²³ Mayeai mani fi niari na Munu Seng foi kai finanaya, ainanaya tiwera tono ne munu rorong fo aha. ²⁴ Waroi aha kaha mae binengno Elisabeti doama, ampafe dediwari na munu rorongfo we embai ring. ²⁵ Deyo, “Ikarawahi pariao iwewiwinggutung, ampafe kia mamaya we yau. Wape nina mani ikarawahi ahang kaha. Seng Allai niari finini we yau. Dohong ne bengfo arora we yau ampafe imamaya na kaiwasa earomireafu ahang kaha.”

Wewai Gabrieli deisaharai we Mariai kariri Yesusi dedariafo

²⁶ Elisabeti doama ne embai wonang mani, Seng Allai demio ne wewai manei, wonong fino Gabrieli, da to munuefeai na nu Galileai, wonong fino Nazareti. ²⁷ Da we kadawing sowaworua manei, wonong fino Mariai. Mariai nini da we mang manei wonong fino Yusupi, weriria na ne wawafu, ene mananu Dauti. ²⁸ Mayeai wewaifo da ma sobu Mariai tuti medu wei deyo, “Mahikaifeai we wau, wobu ne bengfo ampa. Sempaisi niai na wau.”

²⁹ Mariai tarao kaiwofo nanai, soiri weai, enetituai na enerorongfoi we mahikai fianai aino wewaifo deyo fo. ³⁰ Mayeai wewaifo medu wei deyo, “Mariae, wau mutai fanai! Weo wobu bengfo ria Seng Allai ampa. ³¹ Wau boama rai, ambori munohi tuti kaisung manei. Bohong te wonong fino Yesusi. ³² Arikang manani mani fiebai wefuba, ahui we Sengno Dedai Mantaung ne Kaisung, tuti Seng Allai ambori yuaisi we Mananu fuba na ne wereng Dauti ne mananu rorong fo. ³³ I ambori yu wemananu fuba we Yakupi ne ririafoi sentenang. Ne mananufu wiwo werea na ea kaha.”

³⁴ Ainanaya Mariai yoa we wewaifo deyo, “Wape irirau kaharai mae, todoni e, boyo ambori iwearikang nina?”

³⁵ Wewaifo medua deyo, “Sempaisi Nuaninufu bia woru wau, ne tapapa nai woru wau, ampafe arikang munohi tutiri wai mani mirarebanaifa, tuti ahui weo Seng Allai ne Kaisung dine. ³⁶ Aromuo nemu tafuai Elisabeti, wewiwinggutung ampa. Eteyo kirawahia finana, wape ambori dawingno arikang manei ki, we ninaia mani doama to ne embai wonang ampa. ³⁷ Weo fifianai aino Seng Allai de niari fo mani, miawa arora wei.”

³⁸ Mariai deya deyo, “Yau mani, Sempaisi ne woming di yau. Deyo fiani mani, yohong kaririai, ampafe

fianai aino niari we yau ne mani tarai kariri boyoawara.” Ainanaya wewaifo da werui anina.

Mariai suambawa Elisabeti

³⁹ Waroi aha kahai mae Mariai sikera beyari da to munuefea na katai weuai, wa na nu Yudea foi. ⁴⁰ Da to Zakariai ne munufoi, da wa suai afui, dohong mahikai we Elisabeti. ⁴¹ Elisabeti tarao Mariai dohong mahikaifo, arikang niai nano enemanabufoi dota dohonai we piraise fefe, tuti Sempaisi Nuaninu dong Elisabeti. ⁴² Ainanaya sahu tutirai deyo, “Mariai! Wauno wobu mai fuba sewa wiwingne ameanne, tuti arikang bawini wai mani sobu mai fuba rai. ⁴³ Tuti inontarai fuba di yau kaha mae, nehu Mananunei inangno da ma suambawa yau nina e? ⁴⁴ Aweo bohong mahikai ma tarahuoai nanane arikang niai nano enehumanabufuini piraisefe dota dohonai. ⁴⁵ Wau wobu ne bengfo paria weo roaso fiani aino Sempaisi deyoai ria wewaifo fo wetarai rai.”

Mariai ne rarung fia Seng Allai

⁴⁶ Ainanaya Maria deyo, “Yeparanding Sempaisi na enehurorongnei, ⁴⁷ tuti imararising na nuhuaninunei we Seng Allai, nehu Mamparirifoi. ⁴⁸ Weo andino aro yau, tuti urengfo nai na ne womingno enehurorong tewawa ne yaune. Tarai weo na ninai to fongna mani, kaiwasanei kiai sentenang ambori esahu yau we mano isobu mai ne, ⁴⁹ weo Seng Allai, mano weMambiriu sewa, niari fibeng fuba we yau ne. Wonongfo mani mararebanai. ⁵⁰ Riria bia we riria, Sempaisi aro inontarai mano emataiti fefe eroaso fosa. ⁵¹ Niari fi fuba paria na warang we-mambiriru fo, Waraepa mano etawa fosa,

ampafe fi enemituaita fo etohong kariria kaha.

⁵² Su mananufosa weru ene kadera mananu fo to kofara, mae yuaio inontarai enemiro-rong tewawa fosa.

⁵³ Dohong fiang beng weo inontarai ewawisi fosa ambori emamosi, mae datao inontarai ene ra fosa era arora, era ewarami era eawemi.

⁵⁴⁻⁵⁵ Fiata ne womingno Israeli foi kawuru ampa, tuti aroporo Abrahami tuti ne ririane tata kaha, mae aro ne kaiwasa Israeline tata paria, aro tata wefitawafa, kariri dererai we tane werengfosara fo.”

⁵⁶ Mariai minohi ria Elisabeti na nanai we embai botoru teai, arahio daraberahi to ne munufoi aha.

Yohanesi ne dariafo

⁵⁷ Elisabeti ne rahidafo maia, minohi tutio kaisung manei. ⁵⁸ Mano munu warareng ruhia fosa tuti ne terafosa etaramioai weo Sempaisi deinawiai we aro Elisabeti paria, ampafe ea kontai eparaise riati.

⁵⁹ Arikangfoi neo rahida indeatorua mani, efanduhisa weo ewesunati kariri Yahudifosa ene koang, tuti ete etohoni wononso tamangno, Zakariai. ⁶⁰ Manamo inang medua deyo, “Bireri! Tatohoni wonong fino Yohanesi.”

⁶¹ Emadu wei eteyo, “Manamo na nemu ririane ma mani, wiro manei wonong tonana kaha.”

⁶² Ampafe ehamang kaririai na ewaramifo we Zakariai, weo borotamu ampafe etutang berahi we wang fiani aino de dohonai we ne arikangfoi fo. ⁶³ Zakariai dutang we kamiai toi nai bei, ainanaya soi aweu mani, “Wonong fino Yohanesi.” Kaiwasafoi pepuhung sentenang beyari. ⁶⁴ Na kutu iyari nanai, borongfoi tibau, medu aha, tutu fia Seng Allai. ⁶⁵ Mano munu warareng ruhia fosa ematai tantenang beyari, ainanaya kaiwoaririfo

etaiririai wario munuefo tantenang na katai weuai na Yudea. ⁶⁶ Kaiwasa etaramioa fosa enemituai weai na enemirorong, tutu eteyo, “Arikang wani fiabai mani, wefiani rai?” Weo Sempaisi ne tapapa weririati.

Zakariai ne rarung fai Seng Allai

⁶⁷ Zakariai, arikangfoi tamana, andino Allai Nuaninu Mirarebanai donti, ampafe medu kariri Allai deyoafo, deyo,

⁶⁸ “Fiaifeai we Seng Allai,

Seng we inontarai Israeli ne tata,
Weo da ma we feriri ne kaiwasanei ampa.

⁶⁹ Demi Mananu Mampariri wemambiriu manei da we tata, na ne womingno Dauti ne ririfafoi.

⁷⁰ Na fafongfa Sempaisi dohong Kaiwo Arerai kawurua, watai ria ne nabi mano dirisa fosa,

⁷¹ weo sawing tata ambori takaharai weru tane aitetafosa, tuti weru mano enemireu tata fosa ewaramirorongfo.

⁷² Weo deinawi ne aroafo we tane werengfosa, tuti dohong kariri ne Kaiwo Arerai mararebanai nanai ki.

⁷³ Fefora we Abrahami, tatamamifo, ⁷⁴ tuti dererai weo wara-ai tata weru tane aitetafosa, ambori tatohong kariri tuti tasomi wei na tamatai kaha,

⁷⁵ na taenemirorong mararebanai tuti taenemirorong mesi, na arongreafo na rahidao taminohi na nunei kiai ne.”

⁷⁶ Ainanaya Zakariai medu we ne arikangfoi, deyo, “Nehu arikangwa wau, ambori esahu wau wenabi na Seng Allai mano Dedai Mantaung. Weo ro foni Sempaisi, weo bora rang wei, ambori bounau kaiwasanei ampafe emainenang etamang wei.

⁷⁷ Ambori boisaharai we Seng Allai ne inontarai Israeli nesa, we ambori feririsa ki, weo deiai ene sasarifo ki. ⁷⁸ Weo Allai tane Sengnei mani aro tata na enerorong denteng foi, ampafe demi Mananufaini da ma we

feriri tata nina. Toyari wo dautai na katai dedai, ⁷⁹ Sambewarai weo sambewa inontarai enayai na mamantiti rorong fo tuti na marareha rorong fo, tuti weo wiwiang tata ambori tara na ne rangno kia mai we tata fo.”

⁸⁰ Zakariai antungfoi fiabai to yai tuti enerorongfoi wemambiriu. Niayai na katai wekamamiei minano foi, pariao rahida deinawi ne tarai we inontarai Israeli fosa weo deiriri Sengnei ne Kaiwofo wesa.

2

Yesusi ne dariafo (Matiusi 1:18-25)

¹ Na rahida bonani Kaisari Agustus, mananu fuba we katai bitoya foi, mano niai na Roma foi, i dohong kaiwoariri weo kaiwasa na ne nufoi sentenang. Demisa weo era to ene katai siai weo etoi karirio ewonomifo we deto kariri. ² Arahi we beiri reantenangno deto ne kaiwasafai finana, (nana mani Kireniusi wegubernuri na Siria). ³ Ambori Kaisari Agustus ne kaiwasa etaraberasa wemansisiyawai to ene kataifo weo etoi ewonomifo.

⁴⁻⁵ Yusupi tuti Mariai kontai ura wiru bendari Nazareti na Galilea to Yudea. Ura to bendari Betlehemi, kataio fafongno Mananu Dauti inanai minohi tutiri naya fo. We Yusupi mani wewereng na Mananu Dauti. Ambori Yusupi soi uwonomifo. Mariai wiwing da wei foi rabuang bonani mani, doama finana. ⁶⁻⁷ Usobu Betlehemi mae katai bereri we itoru na munufo, ampafe uminohi na munu fiahungfosa. Mayeai, Mariai ne rahidafo mai we minohi. Ainanaya minohi tuti arikang mang manei, arikang reatenang dine. Sensani na ireu abirarung tuti dohoni wiatai na katai fiahung etampi nayai.

Mantahung fiahung esobu Yesusi

⁸ Na nanai, kefang we Betlehemi mani, katai webuayai bei. Na katai nani inontarai manea enai wedua ene fiahungfosa na diru. ⁹ Mayeai Sempaisi ne wewai manei

da ma doa ruransa, tuti Sempaisi ne sambewaraio dadai foi doa worusa tantenang, ampafe ematai beyari.

¹⁰ Ainanaya wewaifo medu wesa, deyo, “Mematai fanai, weo yeisaha kaiwo mirising weo mea kiai na nunei sentenang. ¹¹ Diru nini Mananu Mampariri manei dariai na Betlesemi. I mani, ahui we Kristusi, Seng dine. ¹² Yeikaririai we mea ambori mera wa mesera wei. Mera to Betlesemi mesera wei, mewatioi sensani na ireu abirarung tuti wiatai na katai fiahung etampi nayai. Nana mani, andine.”

¹³ Na kutu nanai Seng Allai ne wewai rabuangnei ebia meu ehontai mano reantenang foi efi ai Seng Allai eteyo,

¹⁴ “Sambewaraio Dadai feai we Dai Allai na katai dedai, tuti na nunei mano eha enemurorongwai esobu nemu maiwa.”

¹⁵ Sempaisi ne wewaifosa etaraberasa to rorafaisia, ainanaya mantahung fiahung fosa etutang wawerasa eteyo, “Mera ma, tara to Betlesemi we tawatio fianai aino Sempaisi deinawiai na wana fo, toyari deisaharai we tatara ne.”

¹⁶ Mayeai etahareniai awao esobu Mariai tutu Yusupi itoru aninai, ewati arikangfoi we wiatai na katai fiahung etampi naya fo. ¹⁷ Era wa ewatioia nanai, ainanaya era wariai eteisaha kariri fianai aino etaramioai karirio arikangfoi fo, ¹⁸ tuti kaiwasa etaramioa fosa epapuhung paria we fianai aino mantahung fiahung fosa etaisahara fo. ¹⁹ Mae Mariai enetituai na enerorongfoi kariri finani kiai tuti yutawania mutu na enerorongfoi. ²⁰ Mayeai mantahung fiahung fosa etaraberasa tuti efi ai Seng Allai we fianai aino etaramioai tuti ewatioa fo, tarai karirio Seng Allai ne wewaifo deisaharai wesara fo.

²¹ Arikangfoi ne rahida indeatorua mani, ewesunati tutu etohoni

Uka Yesusi to Sempaisi ne Munufoi

²¹ Arikangfoi ne rahida indeatorua mani, ewesunati tutu etohoni

* 2:23 Keluaran 13:2, 12

wonong fino Yesusi, wangno wewaifo deisaharai we inanai nano doa wei ma kaha fo.

²² Mariai ne rahida piaru we ruairuramifo mai, kariri fi Musai soi fo mani, Yusupi tutu Mariai uka une arikangfoi ura to Yeruselemi weo uroa tuturi we Sempaisi. ²³ Weo Kaiwo Sempaisi dohonai we Musai fo dotu tonina,

“Arikang mang reantenang fosa mani, ohonsa we Sempaisi.”*

²⁴ Uru kontaio ureo urohong romu muntung mandu ete afurang antung mandu weo mung suru wekorbani kariri Kaiwo Allai dohonai we Musai fo.

²⁵ Na rabuang bonani na Yeruselemi mani, inontarai manei wonong fino Simioni. I mani inontarai mesi dine, tuti dohong kariri Sempaisi ne Kaiwofo. Kontai demang we rahida bo Seng Allai sawing kaiwasa Israeli fosa weru mano etaha tawansa fosa.

²⁶ Sempaisi Nuaninu Mirarebana foi niayai nai, tutu deikaririai wei weo i mani mireha ahera kaha pariao detio Mananu Mampariri foi, kariri Sempaisi dererafo. ²⁷ Sempaisi Nuaninu Mirarebana foi wiwiaing Simioni da to Allai ne Munufoi refongfo. Na iyari nana mani, Yusupi tutu Mariai uka Yesusi we uroa tuturi we Sempaisi, kariri fi Musai soi fo.

²⁸ Ainanaya Simioni kia arikangfoi ma yuti mae fiai Seng Allai, deyo,

²⁹ “Sengwa wau, bohong kariri nemu kaiwo arera fe ampa, ampafe ka yau na mai mau.

³⁰ Weo Mampariri da na wau ma nei yeti teri na urehune ampa.

³¹ Mampariri nini mani bohoni we kaiwasa nunei sentenang.

³² I mani soyari fidansairai we kaiwasa Yahudi kaha fosa ambori sambewa rangno esobu faririfo nayai.

Tutuo andi wesambewaraio dedai we kaiwasa Israeli ne ameanne.”

³³ Tamang inang suru utaramio kaiwo Simioni medurai kariri une arikangfoi fo mani, upapuhung paria. ³⁴ Mayeai Simioni medu kaiwo moang weo itoru tutu medu we Mariai deyo, “Seng Allai yuai arikang nini weo wedaya inontarai na Israeli manea etawai, tuti manea siai yuaise esobu mai. I mani, inontarai bitoya etapai, ³⁵ ambori kaiwasanei sentenang ewaitawanai weo fi inontaraifosa enemitituaite fo mani kerira paria. Tuti Maria wau, enemurorongwai fituaiyao ne tarai toyari sonduo disang enemuaibongfuisi.”

³⁶⁻³⁷ Na nanai kontai wiwing nabi manei, wonong fino Anai. Tamana mani Fanueli nano riria Aseri. Anai mani, wewiwinggutung paria, ne defuina piarara boa (84). Rirau defuina itu mani, ne mangfoi mireha werui, minohi wewiwina, rirau ahang kaha. Diru rahida da weru Munu Seng foi kaha, mae somi we Seng Allai pampang. Wenadi tutu wepuasa ampafe ne nadifo mutu. ³⁸ Na kutu nanai da mao itoru, ainanaya fia Seng Allai, tutu medu kariri arikangfoi we kaiwasa bitoya, mano etamang weo rahida bo ewati Israelifosa ene Mananu Mampariri da na Seng Allai meu fo, deyo, “Mewati ma! Andinini, mano tatamang wei na Seng Allai meu nei.”

³⁹ Yusupi tutu Mariai urohong kariri Kaiwo Allai dohonai we Musai fo kaia, amani uka arikangfoi uroa tutiri we Sempaisi we mioani. Ainanaya itorarabera itoru to itone bendari Nazareti na nu Galilea foi. ⁴⁰ Arikangfoi fiabai to yai tutio tiapa, kontai i mani sewai sewa, tutu Seng Allai ne bengfo nayai nai.

Yesusi na Munu Seng foi

⁴¹ Defuina neungne mani Yesusi ne wawa fo suru ura to Yerusalemi weo etohonsua rahida Paska foi, rahida fubao earomio Seng Allai fafongfa kia Israelifosa to borjai weru nu Mesiri foi. ⁴² Yesusi ne defuina

suraya borua mani, itora we itorohonsua rahida fuba foi, toyari ne etohonai fafongna fo.

⁴³ Etohonsua rahida fuba foi kaia mani, itorarabera itoru, wape Yesusi da riata kaha, niai na Yerusalemi. Inang tamang usera wawerahi, ⁴⁴ mae umananaiyoai ureitarahio da ria kaiwasa bitoya eraruhia fosa. Ura wa kio ramindena wori, ambori usera wei ki, ria itone terafosa tuti arurarafosa. ⁴⁵ Manamo usobui kaha, ampafe urarabera uru to Yerusalemi aha, usera wei nayai. ⁴⁶ We rahida botoru wori usobui na Munu Seng foi refongfo ki. Minohi rahang mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, taradidaua tuti dutang wawerasa. ⁴⁷ Inontaraifosa etaramio Yesusi medu tutu dafu babau kaiwofo aha ma, ampafe epapuhung we ne awaifo. ⁴⁸ Ne wawafo suru uwatioifo upapuhung parai. Mayeai inang medu wei deyo, “Kaisungne wau, nari auru todoni finana? Tamamuai tutu yau auweansarai we wau fefe ausera paria.”

⁴⁹ Yesusi yoa we suru, deyo, “We fiani musera we yau nina? Muwaitawana kahae weo yau mani iminohi na Dai ne mununei rai?” ⁵⁰ Manamo utafu turu kaiwo Yesusi medura fo kaha.

⁵¹ Ainanaya Yesusi da ria suru itorarabera itoru to Nazareti, tuti taradidau suru. Fianai aino medurai tutu niari fo, inangno detioai ampafe soniai na enerorongfoi. ⁵² Yesusi fiabai to yai tuti sewai sewa aha, kontai Seng Allai enewawu Yesusi, tuti inontarai eparaiseri.

3

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa dohong kaiwoariri (Matiusi 3:1-12; Markusi 1:1-8)

¹ Defuina bo suraya ring na rabuang bo Kaisari Tiberiusi wemananu fo, amani Pontiusi Pilatusi wegubernuri na Yudea, tutu Herodesi Antipasi wemambaiseng

na Galilea, ne tahatui Pilipusi wemambaiseng na Iturea tutu Trakoni-tisi, mae Lisiansi wemambaiseng na Abilene. ² Mano uru wang imami fuba fo suru mani, Anasi tutu Kayafasi. Na defuina bonani andino Seng Allai medu we Zakariai antungno Yohanesi na katai minano wekamamiei. ³ Ainanaya Yohanesi da to kataifo sentenang rurang waya Yardeni, tutu wiuwu kaiwofo deyo, “Metarabera mea weru mene sasariwa, mewebaptisi, ambori Allai feriri mene sasariwa.” ⁴ Nana mani wetarai kariri kaiwo nabi Yesayai soi fo, dotu tonina:

“Inontarai manei sahu pampang na katai wekamamiei minano foi deyo,

‘Memainenang rang beng feai we Sempaisi,

tuti menaria mimoya wei.

⁵ Weenangwa tautawanaia mai, uai tuti wiwoi naria maik-aburu.

Rang takahapa naria mimoya, rang sanggangging araraya kasisau.

⁶ Kaiwasa nunei sentenang ambori ewati

Seng Allai feriri inontarainesa rai.’ ”*

⁷ Kaiwasa bitoya era we Yohanesi ma weo webaptisisa. Yohanesi medu wesa deyo, “E, inontarai mewarami aipaya di mea, mene tarai toyari tawai memuna, dohona enemituai we mera ma iwebaptisi mea terai tonanai ambori mekaharai weru Seng Allai ne aibo katu ma da ma fo fe? ⁸ Mae toyari aio webong beng, mea kontai meteinawiai na metohong toa wa we metarabera mea weru mene sasariwa ampa. Dohonao meteyo mea mani mene wereng di Abrahami ampafe ambori mekaharai weru Allai ne aiboifo fe.* Mearomioai we Seng Allai mani mawa arora we I we niari riria Abrahami na kamamieinei

kontai. ⁹ Tamangfoi meinenang na ai newafoi we robani. Ampafe ai bodoni dino webong kaha mani, robani tuti kabioi to adia rorong fo.”

¹⁰ Ampafe kaiwasafai etutang bera Yohanesi eteyo, “Tonana mani amenari todoni?”

¹¹ Yohanesi yoa wesa deyo, “Inontarai manei ne ansung beru mani, dohong eai we mano ne pari foi, tuti mano ne fiang foi deto we mano ne pari fiang foi.”

¹² Mano efanduhi pajaki we Mananu Kaisari, ea kontai era we Yohanesi ma we webaptisisa. Etutani eteyo, “Mataunaune wau ne, amenari todoni?”

¹³ Yohanesi yoa wesa deyo, “Mefanduhio pajaki mani, wiro fuba sewa Mananu Kaisari demi wea fo fanai.”

¹⁴ Mano eru fimamuna fosa kontai etutani eteyo, “Amea mani, amenari todoni?” Yohanesi yoa wesa deyo, “Dohonao metohong tati inontaraifosa mewawu ene ra, tuti dohonao metohong babusa ambori meha ene doifo, mae mesobu doi ria mene babafosara mani, ainana to.”

¹⁵ Kaiwasa bitoya foi enemitanai tutuo etamang weo ene Mananu Mampariri foi, ampafe ewatioai tuti etarami fi Yohanesi deyoa foa nanai, enemituaitai eteyo, “Dohonao Mananu Mampariri foi dine.”

¹⁶ Manamo Yohanesi medu wesa deyo, “Yau mani iwebaptisi mea na mereha terai, mae manei datuwa yau, i mani fiabai sewa yau tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha. I mani webaptisi mea na Nuaninu Mirarebana foi tuti na adia, amani niari mea memararebanai tarai.† ¹⁷ Ne sosirufi meinenang na warangfo ampa we kifa pafai ambori mirarebanai. Pa tarai fo fianduhi afui wiatai na munu rorongfo, mae nukahaifo ambori kebioia dansoi na adia wiro fefe naea kaha.” ¹⁸ Yohanesi dohong kaiwo

* **3:6** Yesayai 40:3-5 * **3:8** Raminde nana mani, Yahudifosa enemituai esobu mai ki weo eweriria na Abrahami, mano Allai dohong ne arerafo wei fo. † **3:16** Tarahai, ‘na adia’ ne maksuti siai, amani dohong aibo we mano etaraberasa weru ene sararifo kaha fosa.

aunau fiabai tuti deiriri kariri Kaiwo Mahikai fo we kaiwasa bitoya foi.

¹⁹ Manamo mayeaia mani deiua Herodes Antipasi, mano wemambaiseng na Galilea foi, weo dauo ne tafuai‡ binengno Herodiasi ampa, tuti weo ne wara aipaya siai fo kontai. ²⁰ Ampafe Herodesi kesou mambiriu aha, ainanaya demi ne raifosa etohong Yohanesi to aitamu rorong foa.

Yohanesi webaptisi Yesusi
(*Matusi 3:13-17, Markusi 1:9-11; Yohanesi 1:32-34*)

²¹ Wiro Herodesi samuo Yohanesi na aitamu rorong kaharai, mae Yohanesi webaptisi kaiwasafai, tuti na iyari nanai Yesusi kontai da ma we Yohanesi webaptisi. Yesusi webaptisi mae wenadi, na kutu nanai mae rorafaisi tifai, ²² tuti Sempaisi Nuninufaisi, ne tarai toyari muntung manei, sea meu minohi sau Yesusi. Mayeai tarao Allai raofuifo medu na rorafaisi meu deyo, “Wau mani nehu Kaisung enehuwawuti fi di Wau. Wau ka enehurorong fine.”

Yesusi ne ririafo
(*Matusi 1:1-17*)

²³ Na reantenang Yesusi deunau tuti deiriri Sempaisi ne Kaiwofoa mani, ne defuina piareya sura teai. Inontaraifosa enemituaitai weo i mani tamang di Yusupi,

Yusupi tamangno Eli, ²⁴ Eli tamangno Matati,
Matati tamangno Lewi, Lewi tamangno Marki,
Marki tamangno Yanai, ²⁵ Yanai tamangno Yusupi,
Yusupi tamangno Matatiasi, Matatiasi tamangno Amosi,
Amosi tamangno Nahumi, Nahumi tamangno Esiri,
Esiri tamangno Nagai, ²⁶ Nagai tamangno Mati,
Mati tamangno Matatiasi, Matatiasi tamangno Semei,
Semei tamangno Yoseki, Yoseki tamangno Yodai,

²⁷ Yodai tamangno Yoanani, Yoanani tamangno Resai,
Resai tamangno Zerubabeli, Zerubabeli tamangno Sealieri,
Sealieri tamangno Neri, ²⁸ Neri tamangno Marki,
Marki tamangno Adi, Adi tamangno Kosami,
Kosami tamangno Ermadami, Ermadami tamangno Eri,
²⁹ Eri tamangno Yesuai, Yesuai tamangno Erieseri,
Erieseri tamangno Yorimi, Yorimi tamangno Matati,
Matati tamangno Lewi, ³⁰ Lewi tamangno Simioni,
Simioni tamangno Yehudai, Yehudai tamangno Yusupi,
Yusupi tamangno Yonami, Yonami tamangno Eriakimi,
³¹ Eriakimi tamangno Mereai, Mereai tamangno Mina,
Mina tamangno Matatai, Matatai tamangno Natani,
Natani tamangno Dauti, ³² Dauti tamangno Yesi,
Yesi tamangno Obeti, Obeti tamangno Boasi,
Boasi tamangno Salmoni, Salmoni tamangno Nahasoni,
³³ Nahasoni tamangno Aminadapi, Aminadapi tamangno Adimini,
Adimini tamangno Arni, Arni tamangno Eseroni,
Eseroni tamangno Peresi, Peresi tamangno Yehudai,
³⁴ Yehudai tamangno Yakupi, Yakupi tamangno Isaki,
Isaki tamangno Abrahami, Abrahami tamangno Terai,
Terai tamangno Nahori, ³⁵ Nahori tamangno Seruki,
Seruki tamangno Rehui, Rehui tamangno Perehi,
Perehi tamangno Eberi, Eberi tamangno Serahi,
³⁶ Serahi tamangno Kenani, Kenani tamangno Afahati,

‡ 3:19 Ete ne tahatui.

Afahati tamangno Semi, Semi
tamangno Noaki,
Noaki tamangno Lameki,³⁷ Lameki
tamangno Metusaraki,
Metusaraki tamangno Henoki,
Henoki tamangno Yereti,
Yereti tamangno Mahalaleri, Ma-
halaleri tamangno Kenani,
³⁸ Kenani tamangno Enosi, Enosi
tamangno Seti,
Seti tamangno Adami, Adami
tamangno Seng Allai.

4

Saminseni weanggarari Yesusi we sawa

(Matiusi 4:1-22; Markusi 1:12-13)

¹ Allai Nuaninu Mirarebana foi suai afui niai na Yesusi, ainanaya Yesusi daraberahi na waya Yardeni. Nuaninu Mirarebana foi wiwiaini to katai wekamamiei minano fea,
² niai na kataifo we rahida piaru mae Saminseni weanggariri pampang. Rahida piaru fo mani dang fiea kaha, ampafe rahidafo kaia mani wewisi.

³ Ainanaya Saminseni medu we Yesusi deyo, “Taraie Allai ne Kaisung di wau mani, bemi kamieiwai wefiang.”

⁴ Manamo Yesusi yoa wei aha deyo, “Na Sempaisi ne Kaiwofo dotu tonina:

‘Inontarai eminohi etarang fo, na fiangfo titou kaha.’*”

⁵ Mayeaiia mani Saminseni kia Yesusi to uai dedai bei nuwowongfo, tutu tatofang kaha mae Saminseni deinawio katai mananufu ewemananu naya fo kiai na nunei sentenang wei. ⁶ Tuti medu wei deyo, “Yohong wemananu tutuo fianggeng mehikai botioi nani we wau ki, weo finana mani ohonai we yau ampa, ampafe yohonai we inontarai mandoni dino enehurorong niai nai fo. ⁷ Ampafe womi we yau mani yohonai tantenang mau nemu.”

⁸ Manamo Yesusi yoa weia deyo, “Sempaisi ne Kaiwofo dotu tonina:

‘Mesomi terai we Allai mene Sengfoi, tuti metohong kariri ne Kaiwofo terai.’*”

⁹ Ainanaya Saminseni kia Yesusi to Yerusalemia, dohoni minohi na Sempaisi ne Munufoi kuruinafo. Mayeai medu wei deyo, “Taraie Seng Allai ne Kaisung di wau mani, tawing wau tawai na ninai aweu, ambori wewaifosa esoru wau wori, tau aweu, mureha kaha. ¹⁰ Weo Sempaisi ne Kaiwofo rabuang bei dotu kariri wau tonina:

‘Allai ambori demi ne wewaifosa etamang we wau, tuti ewaitawang wau ki.’

¹¹ ‘Etamang we wau na ewaramifo, ampafe tau kofafea kaha.’*”

¹² Manamo Yesusi yoa weia deyo, “Na Sengnei ne Kaiwofo dotu tonina:

‘Wiro meweanggarari mene Mananu Seng Allai fanai.’*”

¹³ Saminseni ne anggari bitoya niariri foi kai finanaya, ainanaya pisuhi ne tarai ahao, sera we rahida siai weo weanggariri aha.

Yesusi daraberahi to nu Galileai tuti kaiwasa na bendari Nazareti eteiaya

(Matiusi 4:12-17, 13:53-58; Markusi 1:14-15, 6:1-6)

¹⁴ Yesusi daraberahi to nu Galileai tutu wemambiriu, weo Nuaninu Mirarebanai niai nai. Tutu wonongfoi defai wari kataifo sentenang.

¹⁵ Yesusi deunau Kaiwofo Seng na Yahudifosa ene munu agama fo, ampafe kaiwasa bitoya efiai i.

¹⁶ Yesusi daraberahi to Nazareti, ne munue fiabai naya fo. Toyari ne finiari na rahida Sabati neungfo da to munu agama Yahudi foi afui, ainanaya doa weo deto Kaiwofo Seng fo. ¹⁷ Etohong buku reraung kafariao nabi Yesayai soi fo weia. Fiorerawi aweu mani deti rabuang bo Yesayai soi tonina:

¹⁸ “Sempaisi Nuaninu niai na yau,

* 4:4 Ulangan 8:3 * 4:8 Ulangan 6:13 * 4:11 Masmuri 91:11, 12 * 4:12 Ulangan 6:16

we andi deinawi yau we
yeikariri Kaiwo Mahikai we
kaiwasa ene pari fi,
tutu demi yau weo yeisaharai we
kaiwasa tamui foi itawinsa,
tutu kaiwasa euremifafa fosa,
warahururang euremifo
ambori ewati,
tutu iruai kaiwasa tahatawansa
fosa weru mano etohonsafo
ea.

¹⁹ Tutu yeisaharai weo Sempaisi ne
rahida weo deinawi mano
feriri kaiwasa foi
da ma ne.”*

²⁰ Mayeai kiafa bukufoi dohoni
tiwera we mano da wa kiarioi
ma foi, tutu suki aweu minohi.
Kaiwasa bitoyao minohi na munu
agama Yahudi fo rorongfoi ewati
kai weia. ²¹ Ainanaya deunasa
deyo, “Na rahida bonini mani, kaiwo
rabuangno metaramioai ninai we-
tarai ampa.”

²² Kaiwo deyoa fo mahikai paria
ampafe epapuhung wape emadu
wawerasa eteyo, “Inontarai wani
mani Yusupi antung dine mae?
Todoni fino sahu weo i mani mano
mampariri dine nina?”

²³ Ainanaya Yesusi medu wesa
deyo, “Ambori memadu kaiwo
netawea ne we yau, meteyo,
‘Ametaramio wau nari fitantuma
bitoya na munue Kapernaumi. To-
nana mani, nari na ninai kontai,
na mantaung wau nemu munuene.
Manggarawang di wau to. Wau nari
inontarai ebeng ampa. Tonana mani,
nari bera wau ambori bonteng ki.’”

²⁴ Dei tuwarai aha deyo, “Mearomioak
Kaiwasa na katai siai eroao nabi
manei na mai, wape na mantauni ne
munuefo wiwo eroaoi kaha. ²⁵ Tarai
tofino, na fafong nabi Eliaifa, amani
wiwo wemetang kaha, waroio de-
fuina botoru aburung fea, ampafe
kahari dohong nunei sentenang. Na
rabuang bonani mani wiwina bitoya
kontai na nu Israeli. ²⁶ Tonanai mae
Seng Allai wiwo demi Eliai da we
yufata wiwina na nu Israeli kaha,
mae da terai weo wiwina mansiari

na munue Sarafati, na nu Sidoni.
Wiwina nani mani wiwo riria na
Israeli kaha. ²⁷ Na rabuang bo nabi
Elisai fo kontai, na nu Israeli mani
inontarai bitoya emaninang kusta,
manamo wiwo Elisai niari inontarai
Israeli nansa ebeng kaha. Mae niari
inontarai mansiari terai denteng,
amani Namani, inontarai Siria dine,
wiwo riria na Israeli kaha.”

²⁸ Inontarai Yahudi na munu
agama foi etaramioafo ehasou be-
yari. ²⁹ Etoabarisa erutawang Yesusi
efafari to boriai weru munuefo,
ehari era wa weo ehabioi na katai
kenatatera fo. ³⁰ Manamo Yesusi
daraberahi da abu kaiwasafai, da
werusa anina.

*Yesusi data inggira weru inontarai
(Markusi 1:21-28)*

³¹ Ainanaya Yesusi bia to munue
Kapernaumi na nu Galileai, na
wana mani deunau inontarai na
rahida Sabati na munu agama foi.

³² Epapuhung we ne aunafo weo
kaiwo medura fo mani kaiwo we-
mambiriu fine.

³³ Na munu agama Yahudi foi mani
inontarai manei inggira etohoni, am-
pafe sahu dohonai, tutu inggirafosa
emadu eteyo, ³⁴ “Ee! Yesuse, inon-
tarai Nazareti wa waune, bo nari fi-
ani we amea ne? Ro ma weo bo-
hong amea ameworua ne? Amewait-
awanai we mandoni di wau, wau
mani Mano Murarebanai, na Seng
Allai ma fi di wau.”

³⁵ Manamo Yesusi somara ing-
girafosa deyo, “Menemboru, mera
to woriai weru inontarai nini.”
Ainanaya inggirafosa etotapa inon-
tarai fo aweu, wiatai nano kaiwasa
bitoya foi euremireafo, mae era
weruia, wape enari kanggani kaha.

³⁶ Kaiwasa na nana foi kiai
epapuhung paria we fi ewatioai
nanai, tutu emadu wawerasa eteyo,
“Kaiwone siai paria! Na ne mam-
biriufu tuti na tapapa demi nuaninu
karira fosa era to boriei tuti nu-
aninu karira fosa etohong kaririai.”

³⁷ Ainanaya Yesusi wonongfoi defai
wari katai fo sentenang.

* 4:19 Yesayai 61:1-2

Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng

(Matiusi 8:14-17; Markusi 1:29-34)

³⁸ Mayeaia Yesusi da na munu agama Yahudi foi to Simon Petrusi ne munufoi. Simoni niongno wiwini meninang rirora, ampafe ne terafosa eteikaririai we Yesusi. ³⁹ Yesusi da wa doa rurang wiwingfoi, mayeaia data fimaninangfoi weruia dentengna. Ainanaya doa meai wesarawiri ne terafosa tutu Yesusi.

⁴⁰ Wofoi sawaia de weayewia nanai, kaiwasafoi eha ene inontarai emaninang fimaninang bodoni konta foi, ehasa erao Yesusi ma. Dohong warangfo waratawansa ampafe ebengna. ⁴¹ Tutu mano emaninang fo manea inggira dohonsa, ampafe inggirafo era to boriai kontai, tutu esahu eteyo, "Seng Allai ne Kaisung di wau!" Manamo Yesusi datasa tutu dei weduasa, deyo, "Menemboru!" Weo ewaitawanai we i mani Mananu Mampariri dine.

Yesusi kiorang na munue siai
(Markusi 1:35-39)

⁴² Ahafo buara mani, Yesusi da weru munuefo to katai minano bei. Manamo kaiwasafosa esera awao esobuia. Ainanaya etei weduari eteyo, "Wiro ro weru amea fanai!"

⁴³ Manamo dei wesa deyo, "Bereri. Yau ye ira to munue siai fo kontaio weo yeiriri kariri Seng Allai ne Kaiwo Mahikai ne, weo aiwedaya mani Seng Allai demi yau ma nina." ⁴⁴ Tutu deiriri kariri Kaiwo Mahikai nano munu agama Yahudi fo na nu Yudea foi.

5

Yesusi sahu ne inontarai reantenang fosa

(Matiusi 4:18-22; Markusi 1:16-20)

¹ Rahida bei mani Yesusi doa nano ruruo Genesareti nafarengfo. Kaiwasa bitoya foi ewati we Yesusi. Ewatioi ewarami siayasa weo ete etaramio Seng Allai ne Kaiwofo. ² Yesusi deti wa roworu urawohi na nafarengfo, manamo mamung diang

fosa ebia weru wafosuru tono nafarengfo ambori esonihing erangfo.

³ Yesusi dautai to wafo rowei, Simoni, mano ahui we Simon Petrusi, ne wa dine, tuti dutang we Simoni deyo, "Tuba wanei kuteai weru nafarengnei awarau." Ainanaya Yesusi minohi na wafoi mae deunau kaiwasa bitoya foi awarei.

⁴ Deunaua kaya mani dei we Simoni deyo, "Wo to katai behuru foa muna erangwai nayai."

⁵ Simoni yoa we Yesusi deyo, "Daie, diruafa awao kameai anina antomung ao antosobu fiea kaha. Manamo Dai bemi yau fefe imuna erangnei aha."

⁶ Itorohong kaririaia nanane, itomung diang katui kaha, bitoya beyari, awao erangfoi adareti mesiabu. ⁷ Ampafe itosahu we mano emung diang ruhia fosa na wa koiwei foi, esahusa eteyo, "Ee! Mewo ma. Tarabi ruhi erangnei." Ampafe esoni diangfoi na wa roworu fo paria adareti uraisui.

⁸⁻⁹ Simon Petrusi tuti mamung diang fosa epapuhung beyari weo emung diangfoia bitoya sonanai. Simoni detioai nanafo da wa disang kapa awebuka na Yesusi arongfo, mayeai medu wei deyo, "Seng di wau, ro weru yau, weo inontarai sasari di yau." ¹⁰ Yakobusi tutu Yohanesi, Zebedeusi ne arikangfosuru, uruino ukontai Simonine, upapuhung kontai. Manamo Yesusi medu we Simoni deyo, "Mutai fanai! Na ninai to fona mani yohong wau mung wedua inontarai." ¹¹ Simoni tutu mano emung diang ruhia fosa etuai wafo to reia, itorohong itone fianggengfoi sentenang suanaiya, mae itora ria Yesusi.

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng

(Matiusi 8:1-4; Markusi 1:40-45)

¹² Na rahida bei Yesusi niai na munuefea. Na nana mani inontarai manei maninang kusta foi sinsung ne rerawafoi sentenang. Deti Yesusifo disang kapa awebuka na arongfo

mae dutani deyo, “Daie, wau we-mambiriu ne, maya mani, nari yau yenteng weru nehu maninangnei.”

¹³ Yesusi suba warangfoa wa sauwi tuti medu wei deyo, “Yo, imaya. Bonteng to!” Tatofang kutu nanai kontaio maninang kusta foi niai werui tuti dentengna.

¹⁴ Yesusi deretawani deyo, “Aromuoifa! Wiro boiriri fi inari ninai weo inontarai siai manei fanai, mae ro to imamifoia tuti butani we deti kariri nemu taraiwai we bontengna wa. Mayeai bohong korbanifeai we Allai we nemu bontengna wa kariri fianai aino Musai soia fo. Nana mani deinawiai we kaiwasa bitoya foi we bonteng ampa.”

¹⁵ Wape kaiwoariri etairiri kariri Yesusi fo defai pari aha wari kataifo, ampafe kaiwasa bitoya era ma weo etaramio medufo tuti weo niarisa ebeng weru ene fimaninangfo. ¹⁶ Ampafe eaia mani da to katai minano we wenadi nayai.

Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng

(Matiusi 9:1-8; Markusi 2:1-12)

¹⁷ Na rahida bei Yesusi deunau, amani inontarai eweFarisi tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa eminohi kontai na nanai. Era na fino Yerusalemi tuti munue watai nano nu Galilea tuti na nu Yudea fo. Sempaisi ne mambiriufu nayai na Yesusi weo niari inontarai emaninang ebeng. ¹⁸ Na rahida bonani mani inontarai manea eha inontarai fiaya wia na andaung wowong manei, erao Yesusi ma. Ete ehari era to munu rorongfo afui etohoni wiatai na Yesusi urengreafo, ¹⁹ manamo kaiwasa bitoya kareraia dadira. Ampafe ehari etautai na tehi boriai to munu nuwowongfo ayai. Ainanaya ebai munu nuwowongfoi etuki tuti ne andaung wiatai nai foi aweu rahang kaiwasa bitoya foi, na Yesusi urengreafo. ²⁰ Yesusi detio enari tonanafo deitawanai we eroasofo fuba paria, ampafe medu we inontarai fiaya foi deyo, “Waune, yeiai nemu sasarifi ampa.”

²¹ Manamo mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa enemituaitai na enemirorongfo, “Mandoni dino deibera Seng Allai nina? Mandoni dino biriu we deiai sasari fine? Seng Allai mantauni terai!”

²² Manamo Yesusi deitawang enemirorongfoi kawurua ampafe medu wesa deyo, “Todonie nememituaitai tonanai na menemirorongwai nina? ²³ Doni aino mawa ne: imadu yeyo, ‘Yeiai nemu sasarifi ampa,’ ete yeyo, ‘Boabari wau, ka nemu andaungwai, tuti roa?’

²⁴ Wape yeinawiai we mea, na inari inontarainei denteng tonina ne, ambori mewartawanai weo na nunei ninai, Kaisung Inontarai nei andino ne mambiriu we deiai sasari fine.” Ainanaya Yesusi medu we inontarai fiaya foi deyo, “We wau mani, imadu mau yeyo, boabari wau, ruai nemu andaungwai, ro to nemu munufoia.” ²⁵ Na kutu nanai kontaio inontaraifo doabariria doa na kaiwasafu euremireafo, mayeai yuai ne andaungfoi, da to ne munu rorong foa mae deparanding Seng Allai. ²⁶ Kaiwasafu epapuhung tantenang beyari, ampafe etaparanding Seng Allai. Tuti enemirorong mitai, ampafe emadu wawerasa eteyo, “Fitantuma fino tawatioai na rahida bonini nina!”

Yesusi sahu Lewi we dariati
(Matiusi 9:9-13; Markusi 2:13-17)

²⁷ Mayeai Yesusi da weru munuefoa, deti inontarai manei wonong fino Lewi. Lewi mani inontarai fianduhi doi pajaki we parenta Kaisari dine, minohi na munu pajaki foi. Yesusi medu weia deyo, “Ro ria yau.” ²⁸ Anseung ahang kahai mae Lewi doabariri tuti sawing fi yu fo tantenang, da ria Yesusi.

²⁹ Ainanaya Lewi dohong muniara fiabai paria bei weo Yesusi na ne munufoi. Inontarai efanduhi doi pajaki we parenta Kaisari fo efau paria, tuti inontarai siai kontai ewatai etampi ruhiai. ³⁰ Manamo Farisifosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa enemioa kaha, ampafe

emadu we Yesusi ne inontarai erariati fosa eteyo, “We fianie metampi tuti metunung ruhiai ria inontarai efanduhi pajaki we parenta Kaisari foi tuti inontarai ewesasari fosa ninai?”

³¹ Mae Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai etanteng nesa mani etohong we manggarawangnei kaha, mae mano emaninang fosa. ³² Wiro ira ma weo isahu inontarai emararebana fosa kaha, mae we isahu inontarai ewesasari, ambori etaraberasa weru ene sasarifo.”

Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno Yahudi ene agamafo wiro adoang ruhia fanai

(Matiusi 9:14-17; Markusi 2:18-22)

³³ Na nanai kontaio inontarai eparaise Yesusi kaha manea, etutang berahi, eteyo, “Mano eraria Yohanesi tuti mano eraria inontarai eweFarisi nesa, wea mani ewepuasa ampafe ene nadifo mutu. Manamo mano eraria wau wasa etampi etunung, mae esera wawera ewepuasa.”

³⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Tofino! Ne tarai kariri mandirau mang foi tuti ne inontarai wenotisa to ne muniara mandirau foi. Na rahida mandirau mang foi minohi riasa nanai ewepuasa rai e? ³⁵ Wape rahida we mandiraufoi niyai na nanai riasa ahang kaha foi ambori da ma ki, rabuang bonani dino ambori ewepuasa ki. [Tonanai kontai, nina mani inyai riasa ampafe ewepuasa kaha, wape rahidao ambori ira werusa foi da ma ki, rahida nanai aino ewepuasa ki.]”

³⁶ Ainanaya Yesusi deiriri fyi-wansoai wesa deyo, “Wiro manei eneaya ansung waworu feai weo kiutu aha dawa kobu ansung mammo fo ne masabufo naya kaha. Weo kiutu ansung waworu fo, kontaio ansung waworu fo ne tarai kariri ansung mammo fo kaha. ³⁷ Tonanai kontai we angguri waworu nei mani, wiro ariri to aderi sapi rerawa memo bei kaha, weo angguri weworu foi ambori wiwua wedaya aderi sapi rerawa memo foi tei. Nana

mani anggurifo tibatara, aderi sapi rerawa foi kerirawa. ³⁸ Wape angguri weworu foi todoni kontaio ariri tono aderi sapi rerawa weworu bei kontai. ³⁹ Kontaio mano dunung angguri mammo foi miaya weo dunung angguri weworu kaha, weo deyo, ‘Angguri memo nei andi denteng sewa.’”

6

Farisifosa etinggai Yesusi niari fi na rahida Sabati

(Matiusi 12:1-8; Markusi 2:23-28)

¹ Na rahida Sabati bei, rahida Yahudifosa erufi nai kaha, teteari we Yesusi da riria romi potang bei, ampafe ne inontarai erariati fosa eteting potangfoi, awa esikoyari na ewaramifo, ambori etani. ² Ampafe Farisi manea emadu eteyo, “We fiani menari fi tonana fo na rahida Sabatinei nina? Weo nana mani metohong roaing kaiwo dotu weduara fo.”

³ Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, “Finana mani ne tarai toyari fi Mananu Dauti niari na fafongfa na rahida bo i tuti ne mano erariati fosa ewawisi fo. Metato kariri kaiwo nana kaha e? ⁴ Amani suai to Sempaisi ne Munufoi afui dangno roti etutang tutirai we Allaia fo tuti dohonai we ne mano erariati fosa etang kontai. Wape finanai, kariri hukum agama foi mani, imami erufi na Sempaisi ne Munufoi saino etang tera ne.” ⁵ Yesusi dei aha deyo, “Kaisung Inontarai nei wemananu weo deiriri kariri fifianai aino inontaraifo enari tutu enari kaha fo na rahida Sabati.”

Na rahida Sabati bei Yesusi niari inontarai warang bei mireha foi denteng

(Matiusi 12:9-14; Markusi 3:1-6)

⁶ Na rahida Sabati siai bei mani, Yesusi da wa deunau na munu agama Yahudi bei. Na nana mani inontarai manei, warang bo domoya foi mireha. ⁷ Farisifosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa euremi dingga Yesusi, weo niari inontaraifoia denteng na rahida Sabati mani, ambori etinggai, eteyo niari sarawai.

⁸ Manamo Yesusi deitawang fi enemitituaita fo. Ampafe medu we inontarai warang mireha foia deyo, “Ro ma, boa na fongne.” Ampafe doabariria, doa na fongfo.

⁹ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Yutang bera mea. Kariri fi Musai soi fo mani, ne doni aino tanari na rahida Sabati fine? Tanari ne bengfo ete ne karirafo ne? Tafata inontarai ambori etarang, ete tatuasa ao eworua ne?”

¹⁰ Yesusi deti maino kaiwasafai sentenang, ainanaya medu we inontarai meninang foi, deyo, “Wi waramuwai ma.” Inontaraifo si warangfoi kaririaia, na tatofang kutu nanai kontai warangfoi dentengna. ¹¹ Wape Farisifosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fo ehasou fuba paria, ainanaya emadu ruhi kaiwo weo fiani aino enari kanggani Yesusi naya fo.

Yesusi diri inontarai ewesuraya mandu erariati
(*Matiusi 10:1-4; Markusi 3:13-19*)

¹² Na rahida bei Yesusi da tono wiwoi bei we wenadi nai. Wenadi we Seng Allai na diru nani sentenang. ¹³ Kameai nani sahu ne inontarai erariati fosa eraoi ma, ainanaya diri ewesuraya mandu na sa. Inontarai ewesuraya mandu fosa sahusa weo rasuli, amani Inong Anatu na Sempaisi. ¹⁴ Ewonomi finina; Simoni mano sahu we Petrusi, tuti ne tahatui Andareasi, Yakobusi tuti Yohanesi, Pilipusi tutio Bartolomasi, ¹⁵ Matiusi tuti Tomasi, Alfiusi antung Yakobusi, tuti Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa etoa siai weru Romafosa), ¹⁶ Yakobusi antung Yudas, tuti Yudas Iskarioti, mano ambori dewayang Yesusi foi.

Yesusi deunau tuti niari kaiwasa emaninang bitoya ebeng
(*Matiusi 4:23-25*)

¹⁷ Mayeai mani Yesusi tuti ne inontaraifosa ebia na wiwoifo to katai webuaya bei. Na katai nani mani kaiwasa siaio era riati fe manea etamang wei, kontai kaiwasa bitoya paria na nu Yudea foi tantenang,

bendari Yerusalemi, tuti munue beru na nafareng rau, Tirusi tuti Sidoni. ¹⁸ Era ma weo etaramio Yesusi deunaufo tuti waraira ene fimaninang, kontai mano inggira dohonsa fosa ambori ebeng. ¹⁹ Ampafe kaiwasafai kiai, esera we eru na ne taraifo, weo mambiriufei dari nai mandiai, ambori ebeng.

Mano esobu mai ampa tuti mano esobu karira ki
(*Matiusi 5:1-12*)

²⁰ Mayeai Yesusi seite ne inontarai erariati fosa aha kawuru, ambori dei wesa deyo, “Mano mene pari fiwa mea, mesobu ne maifo ampa weo maino meminohi we Seng Allai ne inontaraifosa na ne Mananu rorong fo ne.

²¹ Mano na ninai mewawisi ne mea, mesobu ne maifo, weo ambori memamosi ki.

Mano na ninai mesai ne mea, mesobu ne maifo, weo ambori memiri ki.

²² Mano meraria Kaisung Inontarai ne yau, wedaya inontarai enemirireu mea, etata mea, etei babera mea, tuti eteiaya mewonomiwa weo esahuai we fikarira fine, mea mani mesobu ne maifo. ²³ Enari tonana mani, mefaraise tuti memararing to, weo tarai tofino, mesobu fiembaitafo fuba paria na Waidani. Mefaraise tonanai weo wiro memeiri mea mesodai dadirafo tonana kaha, weo mene tarai kariri nabi fafongfa fosa, weo mano enari kanggani mea ninisa ene werengfosa fafongfa enari kanggani nabifosa kontai tonanai kawuru ampa, ampafe finanai deinawiai we menari ne maifo, mai kariri nabi fafong fosa enari ne maifo.

²⁴ Mano mene fiwa mea mani, mesobu ne karira rai, weo mesobu mararising na nunei ampa.

²⁵ Mano nina mani memamosi ne mea, mesobu ne karira rai, weo ambori mewawisi ki.

Mano nina mani memiri ne mea, mesobu ne karira rai, weo ambori mearomikuayai tuti mesai ki.

²⁶ Mano mesobu fayai ria kaiwasa bitoya foi, mesobu ne karira rai, weo na fafongfa ene werengfosa efiai nabi tarai kaha fosa tonanai kontai.”

*Menemiwawu mene aitetafosa
(Matiusi 5:38-48)*

²⁷ “Manamo yeisaharai we mea mauo, yeyo; Menemiwawu mene aitetafosa. Metohong beng we mano enemireu mea fosa. ²⁸ Metohong mahikaifo we mano etei kanggani mea fosa; mewenadi we mano etarikang mea fosa. ²⁹ Manei bioipa metaramirei domoya wa mani, metohong metaramirei dowe wa kontaia bioiparai. Tuti manea etawa mene ansung boriai wa mani metohong mene ansung siai wa kontai. ³⁰ Manei dedo mea we mene fiea mani, metohong kaririaia. Tuti manea etawa mene fieai mani, metutang weai aha fanai. ³¹ Na fifiani kontaio, menari sua inontarai siai fosa, mai kariri metawi weai we ea kontai enari we mea fo.

³² Masino menemiwawu te mano enemiwawu mea fosa kontai tera mani, fiembaitai fianai aino mesobua ne? Weo inontarai sasari fosa kontaio enemiwawu inontarai mano enemiwawusa fosa. Ampafe todoni kontaio menemiwawufo fuba sewasa. ³³ Tuti metohong beng weo mano etohong beng we mea fosa terai, nana mani mesobu imbaitai fiani rai? Weo inontarai sasari fosa enari tonanai kontai. ³⁴ Metohong fieai, ra ete doi, we inontarai mano menemitawansa we eriwang aha. Nana mani mesobu fiembaitai fiani rai? Weo inontarai sasari fosa kontai, etohong fianggeng we inontarai mano enemitawansa fosa, ambori eriwang mani fuba kaririaia aha. ³⁵ Wiro tonana kaha. Mae mea menemiwawu mene aitetafosa tuti metohong beng wesa. Metohong fieai wesa mani, wiro menemitawanai weo eriwang we mea aha ma fanai. Nanaya mani mene fiembaitafo fuba, tuti ambori ahu mea we Seng Mano Dedai Mantaung ne arikang dino mea. Weo Seng Allai mani, enewawu inontarai mano etohong mahikai

kaha fosa, tuti mano ewarami aipaya fosa kontai. ³⁶ Ampafe menemiwawu wawera mea, karirio metamamifaini enewawu kontai.”

*Metinggai inontarai funoma fanai
(Matiusi 7:1-5)*

³⁷ “Wiro metinggai finong inontarai fanai, ampafe Seng Allai kontai kiutu kaiwo kariri mea kaha. Tuti wiro metohong maraba we inontarai siai fanai, ampafe Seng Allai dohong aibo we mea kaha. Mae meteiai inontarai, ambori Seng Allai deiai mea kontai. ³⁸ Metohong finong fi we inontarai siai, ambori Seng Allai dohong finong fi we mea ki, ambori mesobu fiohonia fiabai fei ki, andino tituatia mikeu we mea. Weo mene metitua we inontarai siai fo mani, Allai yu we titua mea nayai kontai ki.”

³⁹ Mayea mani Yesusi deiriri kaiwo yiwansoa fo tonina, “Inontarai urengfafa manei, bing mano urengfafa manei kontai, nana mani ambori utau rarang kamirei bei ki. ⁴⁰ Inontarai sobu aunau ne wiro fiabai sewa ne mantaunaune kaha. Wape arikangfosa esobu aunau na mai pampang mani, ene tarai toyari ene mantaunaufoi.

⁴¹ We fianie ai nukahai niayai na mene doroifoi urengfo mewati pari, mae airape niayai na meuremiwai mewatioi kahai nina? ⁴² Todonti fino metei we mene doroifosa meteyo, ‘Doroie, ro ma ikabi ai nukahai niayai na uremuwai wo,’ wape airape niayai pampang na meuremuwa wiro mewatioi we mehabioi kaha? Inontarai menari fayafayarai ne meai ne, mehabio airape niayai na meuremiwa akawuru wo, ambori mewatipa ai nukahai niayai na mene doroifoi urengfo we mehabioai werui fe.”

*Ai tuti bongfoi
(Matiusi 12:33-35)*

⁴³ Ai koi denteng foi mani, ne bongfoi denteng, mae ai koi kerira foi mani ne bongfoi kerira. ⁴⁴ Aifoi mani aroansoi na bongfoi. Wai sirarami nei wiro webong angguri kaha

tuti boburainei wiro webong urung kaha. ⁴⁵ Inontaraine tata tonanai kontai. Inontarai mano denteng foi niarifo beng, we enerorongfoi denteng fefe. Wape inontarai mano kerira foi niarifo karira, weo enerorongfoi kerira. Weo fifiani aino dotu na borongfoi mani, finanai dari na enerorongfuisi mandiai.

Fiyiwansoai kariri inontarai mandu unari munu (Matiusi 7:24-27)

⁴⁶ “We fianie mesahu yau we mene Seng, wape wiro metohong karirio fiani aino yeisaharai we mea ne nina kaha? ⁴⁷ Mano da ma tarao nehu kaiwo aunau ne, dohong kaririai na mai foi, amani yeisaharai we mea mau, mano nani mani ne tarai kariri mano niari munu. ⁴⁸ Niari ne munufoi mani, sirai aweu berorong ambori sau titawangno diri neungfo na kamamiai. Ampafe rahida bo wayafoi wefoa, foafoi dautaia sobu munufoi mani, deda bariri kaha, weo inontaraifo niari amangfoi pepayai fefe. ⁴⁹ Wape inontarai mano tarao nehu kaiwone, mae dohong kariria kaha, i mani ne tarai kariri inontarai mano niari ne munufoi, niariri sau kahofa wowongfo terai. Fofoi sobuifo, deda bariria sawaia, ampafe aikahiafoi kerirawa kiaya.”

7

Inontarai fuba yu rai mamuna fosa manei ne yoasofo fuba (Matiusi 8:5-13; Yohanesi 4:46-53)

¹ Yesusi medu we kaiwasa bitoya foia kaia fo, da werusa suai to munue Kapernaumi afui. ² Na wana mani inontarai fuba yu rai mamuna manei, amani Mananu Kaisari ne inontarai Roma manei dine. Ne woming manei mani niari sauari paria. Womingfoi meninang ao adareti mireha. ³ Inontarai fuba yu rai mamuna foi tarao Yesusi nanafo, demio inontarai ewewafong weo Yahudi fo manei itoru, itora we Yesusia, itorutani weo da wa ambori niari womingfoia denteng. ⁴ Era wa esobu Yesusia, ainanaya etutani weo

da riasa weo waraira maninangfoi weru womongfoi, eteyo, “Todoni mani waramuai inontaraio fuba yu rai mamuna foi, ⁵ weo i mani enewawu Yahudine tata, tuti andino niari munu agama foi we ameane.”

⁶ Ainanaya Yesusi da ria eara. Rerai we munufoia mani, inontarai fuba yu rai mamuna foi demi ne maniwowirifosa era ma eteisaharai we Yesusi eteyo, “Deyo, ‘Daie, wiro ro anseunai to nehu mununei ma fanai. Yau mani imai kaha weo yemang we Dai wau na nehu mununei. ⁷ Ai we-daya mani mantaung yau irao Dai wau ma kaha. Ampafe modu te kaiwofeia, ambori nehu womingfoi denteng ki. ⁸ Weo yau kontai nehu fuba isomi wei manei, tuti iru afai mamuna fea kontai. Ampafe imadu we manei yeyo, “Ro,” nana mani da kaririai, tuti imadu we manei aha yeyo, “Ro ma,” nana mani da kaririai ma. Ete we nehu mangfatafoi yeyo, “Nari fininai,” nana mani niari kaririai. Yeitawanai we Dai Wau tonanai kontai. Fiani aino boyoa mani, kariria rai.’”

⁹ Yesusi tarao rai mamuna fuba foi medu tonanafo pepuhung paria. Deti berahai tuti medu we kaiwasa bitoya era riati fosa deyo, “Kei! Inontarai nini andiaranane. Na inontarai Israeli nesa kiai wiro iwati manei yoaso yau ne fuba kariri tonina kaharai.” ¹⁰ Ainanaya inontarai mano demi ea fosa, etaraberasa to munufo aha mani, womingfoi dentengna.

Yesusi medu beiri bariboai mireha foi darang aha

¹¹ Waroi ahang kaha mae, Yesusi da to munue wonong fino Naini. Ne inontarai suraya mandu fosa tuti kaiwasa siai kontai era riati. ¹² Da wa rerai we rahutu borong munue nanai, tete kaiwasa na munuefo eha bariboai mireha manei ariai we esarai. I mani, wiwina manei ne arikang dine, tuti meiri kawuru andinania. Kaiwasa nani era ria wiwinafoi. ¹³ Mayeai Seng Yesusi detiao wiwinafoi, enerorongfoi sawai wei, aroi. Ainanaya medu wei deyo, “Wai fanai.” ¹⁴ Mayeai da

wa waratawang fatafoi. Ainanaya inontarai ehari fo efotousa etoa, Yesusi medua deyo, “Bariboaiwa waune, yemi wau, boabari wau.”¹⁵ Na tatofang kutu nanai bariboai nani doa bariria minohi, tuti medu wesa. Ainanaya Yesusi dohoni we inanaia.

¹⁶ Kaiwasa fuba nani ematai tuti esomi we Seng Allai, etaparandini eteyo, “Nabi fuba manei da woru tata. Allai da kawuru ma weo dohong mai we ne kaiwasanei.”¹⁷ Ainanaya Yesusi wonongfo etaiririai wari nu Yudea foi kontai munue watai waria fo tantenang.

*Yesusi tuti Yohanesi mano webaptisi kaiwasa
(Matiusi 11:2-19)*

¹⁸ Mano eraria Yohanesi fosa etei kaririai we Yohanesi na aitamu rorong, kariri fiani aino Yesusi niari fo. Amani Yohanesi sahu ne inontaraifo mandu,¹⁹ ambori demi uru urao Yesusia urutani tonina, “Wau mani Mananu Mamparirio ambori ro ma foi* di wau e, ete ametamang we inontarai siai manei e?”

²⁰ Ampafe Yohanesi ne inontarai mandu fo ura we Yesusi tuti umadu wei ureyo, “Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi demi auru ma aurutang bera Dai wau, wauno mano ambori ro ma rai, kariri Seng Allai ne kaiwo arerafo, ete ametamang weo inontarai siai manei e?”

²¹ Na rahida nani mani, Yesusi niari inontarai emaninang finomai bitoya ebeng, data inggira, tuti niari mano euremifafa ewati aha.²² Ampafe Yesusi yoa deyo, “Murarabera muru we Yohanesi, murai kaririai wei, kariri fiani aino mutaramioai tuti muwatiao ne, mano euremifafa ewati, mano efaya etoa era, mano emaninang kusta ebeng, mano etarami pararo fosa etaramiofi, mano emarareha esuwi aha, tuti mano ene pari fi fosa iwuwu Kaiwo Mahikai fo wesa.²³ Tuti mano wiro enemirorong soriru we yau kaha fosa, esobu ne maifo.”

²⁴ Yohanesi ne inontaraifo ura wa, ainanaya Yesusi medu kariri Yohanesi we kaiwasa bitoya foi, deyo, “Raminde nanai mera to katai wekamamiei minano foi we mewati fiani nai, mewati ninoi wanamba sowawerahi foi e? Bireri, we i mani, inontaraio yu kaiwo mutu dine!

²⁵ Ampafe mera wa we mewati fiani, mano sensuni na ansung kaiwewa denteng foi e? Bireri, weo inontarai esansunsa na ansung tonana fo tuti ene fi bitoya fosa mani enayai na munu mananu fo terai.²⁶ Ampafe mandoni dino mera we mewatioi ne? Nabi manei e? Tarai, wape yeikaririaifa we mea yeyo mano mera we mewatioi nani mani fiabai sewa nabinesa kiai.²⁷ Weo i mani andino Allai medu kaririai na ne Kaiwofo dotu tono:

‘Mewati ma! Yemi nehu inontaraio kia nehu kaiwone manei, da foni Wau.

I ambori meinenang nemu rangfoi we Wau.*”

²⁸ Yesusi medu aha deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na inontarai fuba saubaunung na nunei nini, manei wiro fiabai sewa weru Yohanesi nini kaha. Wape na ninai to fong mani, inontarai mano ehatui sewa na Allai ne Mananu rorong fo ansaino efabai sewa Yohanesi fo.”

²⁹ Kaiwasa sentenang, kontai mano efanduhi pajaki we parenta Roma foi fosa etarababerasa weru ene sasarifo ai ampa, ampafe Yohanesi webaptisisa ampa. Ampafe donio rabuang bo Yesusi medu fimai kariri Yohanesi mani, eroaoai paria.

³⁰ Wape inontarai eweFarisi tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, ea etarababerasa weru ene sasarifo ai kaha, etaramididau kaiwo Yohanesi medura fo kaha, tuti wiro emaya we Yohanesi webaptisisa kaha. Ampafe donio fi Yesusi medu kariri Yohanesi fo mani, eroaoa kaha.

³¹ Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Fiani andino iriwanso kariri inontarai rabuang bonini sa ne? Eto-yari fiani ne?³² Ea ene tarai to-

* 7:19 Yesayai 9:5-6 * 7:27 Maliaki 3:1

yari arikang eminohi na pasari mae esahu wawerasa eteyo,

‘Amerohi rarung mirising fo we mea,
manamo memahai kaha,
ameba kayowa,
wape wiro mesai kaha.’

³³ Weo Yohanesi mano webaptisi nei nini da ma mani, wepuasa tuti dunung angguri kaha, manamo meteyo, ‘I mani Saminseni niai nai.’

³⁴ Ainanaya Kaisung Inontarai nei da ma mani dampi, dunung, tuti memadu meteyo, ‘Mewati inontarai fo denangoing, meyeru biriu, tuti firao mano efanduhi pajaki we parenta Roma foi tuti inontarai sasari.’ ³⁵ Wape Seng Allai sewai sewa. Mano esomi wei fosa etainawi ne awaifo nanai na fimai etohong toa fo.”

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori

³⁶ Farisi manei, wonong fino Simoni, wenoti Yesusi weo da wa dampi na ne munufoi. Yesusi da wao Farisifo ne munufoia, ampafe minohi dampi. ³⁷ Na munue nana mani wiwing manei, dohong sasari fiabai. Taraoi weo Yesusi dampi na Farisifo ne munufoi, ampafe da oi ma, amani kiao maning ninsai mampori botori bei. ³⁸ Doa na Yesusi kurufuifo, rurang awerengfo mae sai, ampafe kifa urehurufu to Yesusi awerengfoa wawasa tantenang. Awa kawuru wori dufi Yesusi awerengfoa sarahiai nano nurandaungfoi, mayeai ninahai tuti sara na maning ninsai mampori foi. Niari tonana weo enewawu Yesusi, weo deitawanai ne sasari niaririfi Sempaisi deiairi ampa.

³⁹ Inontarai we Farisi wenoti Yesusi foi deti finanafo, dei na enerorong, deyo, “Inontarai nini nabi dine mani, deitawangno wiwingfoi mandoni dine, andino niariri tonanane. Weo i mani wiwing sasari dine.”

⁴⁰ Manamo Yesusi medu weia deyo, “Simone, ye imadu kaiwofea we

wau.” Simoni yoa deyo, “Daie, moduraia.”

⁴¹ Yesusi yiwanso kaiwofea deyo, “Inontarai mandu, amani uka doi ria mano ne doi manei. Manei kiao doi dinari* piaring bering (500), tuti manei aha mani kia doi dinari piarua sura. ⁴² Uru ruhiai, wiro ubiriu weo ubai doi uka fo kaha, ampafe mano nengfoi yabang sayarai. Mandoni, na inontarai mandu fosuru, andino enewawu mano ne doi foi sewa ne?”

⁴³ Simoni yoa weia deyo, “Yau mani, yeo mano kia doi fuba sewa foi andino enewawu mano ne doi foi sewa ne.” Yesusi yoa aha deyo, “Antu! Enemutituitawa tarai.”

⁴⁴ Ainanaya Yesusi deti we wiwingfoia tuti medu we Simoni deyo, “Boti wiwing nini to ne? Ira to nemu mununei ma, amani bohong merehafa damang we iruai awehune kaha, wape wiwing nini yuai awehune na urehurune, tuti dufi aha sarahiai na nurandaungnei. ⁴⁵ Wau mani wiro bomang we yau weo nuna yau kariri tane koangnei kaha, wape wiwing nini wiro fiotou niuna awehurengne kaha, na iari antanafa ira to ninai ma ne. ⁴⁶ Wau mani wiro wara nuhunei na maningfea kaha, wape wiwing nini sara awehurengne na maning ninsai mampori. ⁴⁷ Tarai! Ne enewawufo fuba, weo ne sasari fuba niariri fi Sempaisi deiairi ampa. Wape mano oiari fuba kaha mani, enewawufo fuba kahai kontai.”

⁴⁸ Ainanaya Yesusi medu we wiwingfoia deyo, “Nemu sasarifi yeiairi ampa.”

⁴⁹ Inontarai siai mano eminohi etampi ruhiai ria Yesusi fosa emadu wawerasa eteyo, “Mandoni dinini, doni deiai sasarifi nina?”

⁵⁰ Manamo Yesusi dei we wiwingfoia deyo, “Weo wau roaso yau, ampafe wobu fariri ampa. Ro na maia.”

8

Wiwing manea efata Yesusi

¹ Waroi kaharai mae, Yesusi da wariai na bendarifo tuti munuefo,

* **7:41** Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

deiriri Kaiwo Mahikai ne kariri Seng Allai da weMananu ma fo. Ne inontarai suraya mandu fosa erariati. ² Kontaio wiwing manea erariati, mano niari eara ebeng weru fimaninang finomai tuti inggirai. Ea mani, Mariai mano ahui we Makdalenaifo (data inggira itu werui ampa); ³ kontai Yohanai, mano ne mang Kusai mano yufi weo Herodesi na munu mambaiseng foi; Sosanai, tuti wiwing siai bitoya kontai. Wiwingnesa efata Yesusi tuti mano erariati nesa, na mantaunsa ene fifo.

Fiyiwansoai kariri mangkafa aibong

(Matiusi 13:1-23; Markusi 4:1-20)

⁴ Kaiwasafai da mutu we Yesusi ma, na munue finomai. Ampafe kaiwasafai bitoya fianduhi na nanaiya, mayeai Yesusi deiriri fiyiwansoi bei we ea mani sonina, ⁵ “Weniari romi manei kia ne aibongfei da wa we sanami. Da wa kifa aibongfoi nanai mani eai sawai na rangfoi. Ampafe inontarai etaha riroyari tuti romu etani. ⁶ Eai kontai sawai na katai wekamamiei. Sa rerorifo, wape siamorang aha, weo kahofafo sarahiai karerai. ⁷ Eai aha mani sawai na katai weninoini ababo foi, ampafe ninoini ababo foi sifu tamui tuti kehepania memasara. ⁸ Wape aibong fei aha mani sawai na kahofa beng fea, ainanaya sifu ampafe niayaia bongnei bitoya, pariao piaring (100).” Yesusi deiriri fiyiwansoafai kiaia mani, deya deyo, “Mewemetarami mani metaramioai!”

⁹ Mano eraria Yesusi fosa etutang berahi we fiyiwansoai nani kariri fifiani. ¹⁰ Yesusi yoa deyo, “Mea mani Allai dohong awai we mea, we mewaitawang kariri ne weMananu rorong fo tuti fi dediwara fo ampa. Wape inontarai siai fosa yeunausa na fiyiwansoai, ambori,

‘Ewatiaoai tonanai ki,
wape ene tarai toyari euremifafa.

Etaramioai,

wape etafura kaha.”*

¹¹ Fiyiwansoafai ne kaiwo tarai finana: Aibongfoi mani yiwanso Seng Allai ne Kaiwone aine. ¹² Aibong sawai na rangfoi mani, riwanso inontarai mano etaramio Kaiwofoa. Wape Saminseni da ma, dewa Kaiwofo weru enemirorongfo ambori eroasoa fanai, ampafe esobu faririfo kaha. ¹³ Tuti aibong sawai na kahofa wekamamiei wowong fo mani, riwanso mano etaramio Kaiwofo, esobuai na enemirorong mirising. Wape Kaiwofo wiro wenewa na enemirorongfoi kaha. Eroasoi tourai, mae fieai da ma sofara mani, esu to fuia. ¹⁴ Tuti aibong sawai na katai weninoini ababo foi mani, riwanso mano etaramio Kaiwofo, wape earomikuayai karerai we fi nunei tuti ne rafo tuti ambori eminohi na mai na nunei fo. Ampafe finani kepang kaiwofo paria ne bongfoi wiro wetarai nariai na sa ahang kaha. ¹⁵ Aibong sawai na kahofa beng fo mani, riwanso mano etaramio Kaiwofo, ainanaya etonai afui nayai na enemirorongno beng tuti mai fo. Ea erutawanai tuti kaiwofo wedayasa etohong beng na etawansa na mai, ne tarai kariri kahofa beng fea wedaya aibong sifu wetarai bitoya.”

Padamarangno tabuni na babeu

(Markusi 4:21-25)

¹⁶ “Wiro inontarai manei kiai padamarang bei, ainanaya tebuni na babeu, ete dohoni wiatai na fata arowawahifo kaha. Mae yuai padamarangfoi ayai sawai parai, ambori inontarai era to munu rorongfo afui mani ewati sambe warafoi. ¹⁷ Weo fio adiwara ne kiai ambori atioai ki, tuti fio ohonai we kaiwo werorong fo kiai kontai ambori tarami parai na kasau ki. ¹⁸ Ampafe menemitituai saua weai paria kariri fianai aino metaramioai ninai. Weo mandoni dino sobu awaifo ria Allai kawurua fo, ambori sobuafu fuba aha. Wape mano sobua

* 8:10 Yesyai 6:9

kaha foi, ne kutuo enetituitai we nengfo kontai kia weruri ki.”

Yesusi inana tuti ne tahatuifosa (Matiusi 12:46-50; Markusi 3:31-35)

¹⁹ Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa eraoi ma, wape era kefani ma kaha, weo kaiwasa bitoya karerai.

²⁰ Ampafe inontarai manei medu we Yesusi deyo, “Daie, inamuai tuti nemu tahatuifosa etamang na borieife fo erurai we ehanggung wau.”

²¹ Wape Yesusi yoa wei deyo, “Inontarai mano etaramio Seng Allai ne Kaiwofo tuti etohong kaririai, eaino isahusa we nehu ai tuti nehu tahatui.”

Yesusi deikutu dedukafoi mering (Matiusi 8:23-27; Markusi 4:35-41)

²² Rahida bei mani Yesusi tuti mano erariati fosa etau wa rowei. Yesusi medu wesa deyo, “Tawo to ruru eneung dowaruai.” Ainanaya ewo anina. ²³ Etafai mae Yesusi wiata dena. Mayeai dedukafoi bia tantuma na rurufoi. Merehafoi dau wafoi, awao adareti etaisui. ²⁴ Mano eraria Yesusi fosa era wa ebauni. Emadu wei eteyo, “Daie, Daie, tanai rai!” Yesusi doari meai, ainanaya medua sua wanangfoi tuti andeisa peperami foi. Wanangfoi tuti andeisafoi meringna, ainanaya rurufoi mering na tantumara. ²⁵ Ainanaya Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, “Todonie wiro meroaso yau kaha nina?” Ea epapuhung tuti ematai. Ampafe emadu wawerasa eteyo, “Inontarai nini mani mandoni dine, doni sua wanangfoi tuti andeisafoi mani, mering kaririai.”

Yesusi niari inontarai inggira dohoni manei denteng

(Matiusi 8:28-34; Markusi 5:1-20)

²⁶ Yesusi tuti ne inontarainesa etafai finanaya paria sobu katai Gerasa na ruru Galilea eneung dowaruai.

²⁷⁻²⁹ Na katai nani inontarai inggira dohoni manei. Inontarafoi mani na munue nana. We beiru teai ampa mani inggira dohoni, ampafe

warangfo tuti awengfo wora na wai besi tuti na fora tuti waitawang we-duaria papayai, wape kehutui kontai, ambori inggirafoi kiari to katai manano fea. Tuti waroi ampa wiro sensuni kaha, tuti miaya we minohi na munufo kaha. Mae deo niayai terai na we winsaburungno etohonai we kubirifo.

Yesusi bia da warei mani, inontarai inggira dohoni foi daoi ma. Detia Yesusifo bibe, mayeai sawaia disang kapari wiatai na Yesusi awerengfo. Mayeai Yesusi demi inggirafoi da to woriai werui, ampafe sahu, deyo, “Yesuse, Allai mano dedai sewa nei ne Kaisungne Waune, boyo bohong yau tofino? Todoni kontaio wiro mung kanggani yau fanai.”

³⁰ Yesusi dutang bera inontarafoi deyo, “Wonomu fidoni?” Ampafe inggirafosa eroa, eteyo, “Amewonomi fino Raifi,” weo inggira bitoya paria enayai nai fefe. ³¹ Inggirafosa etutang Yesusi paria, eteyo wiro datasa to Soroha rorong foi fanai.

³² Kefang na kataifoi, na wiwoi tarareifo mani, fai rabuang nei enaya esung. Inggirafosa etutang Yesusi paria eteyo miaya mani, demisa esuai na fiaifosa. Ampafe Yesusi yoa we fi etutana fo.

³³ Ainanaya inggirafosa era to boriai tuti esuai na fiaifosa. Ampafe fiaifosa emito beyari esea na katai kenatatera fo to rurufoi aweu, emarareha naya.

³⁴ Mano ewaitawang wedua fai fosa ewati fitantumafe nana fo emitoa etaiririai na bendarifo tuti na munue watai ruramai na nanafo we kaiwasafoi. ³⁵ Ainanaya kai-

wasa na munue fosa era wa ewati kariri finanai. Era mao Yesusi amani ewati inontarafoi rai inggira foi da weruia, mae minohi rurang Yesusi awerengfo sensunia tuti medu finomai aha kaha. Ampafe ematai.

³⁶ Mano ewati te fitantuma Yesusi niari we inontarai inggira dohoni foi, etekaririai kariri fianai aino ewati terai nanai we kaiwasa era ma fosa.

³⁷ Ainanaya inontarai Gerasa fosa kiai, ematai tantenang paria, ampafe etutang Yesusi weo da weru ene kataifoi. Ainanaya Yesusi dautai to wafoi aha, we ete etafai.

³⁸ Mayeai inontarai rai inggira foi tifa weruia nani dutang Yesusi paria weo dontai riati. Manamo Yesusi demi da wa medu wei deyo, ³⁹ “Barabera wau to nemu munufoia tuti boiriri kariri fiani aino Seng Allai niari we wau ne.” Ampafe inontaraifoi da wa, wiuwuo fianai aino sodaira fo tuti kariri fianai aino Yesusi niari wei fo wari bendarifo sentenang.

Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng tuti wiwingno denteng aha na warang disangso Yesusi

(Matiusi 9:18-26; Markusi 5:21-43)

⁴⁰ Yesusi daraberahi to ruru enung dowarui aha mani kaiwasafoi piraise, weo enaya etamang wei fefe. ⁴¹ Mayeaiia mani inontarai wenunggamiai na munu agama Yahudi bei na kataifoi, da we Yesusi ma. Wonong fino Yairusi. Disang kapa awebuka na Yesusi arongfo tuti dutani nano enetawanai beyari, ambori Yesusi da to ne munufoia. ⁴² Weo ne kamitung tarai mansiari kawuru, fiabai ne defuina suraya boru ampa, meninangna adareti mireha. Ainanaya da to Yairusi ne munufoi mae kaiwasa na kataifoi sentenang da sawari ene tarai sopapari, weo efau fefe.

⁴³ Na kaiwasa bitoya nani, wiwing manei meninangno rika defairi. Sodai maninang nani defuina suraya boru ampa. Manggarawangfosa kontaito, wiro manei biriu we niariri denteng kaha. ⁴⁴ Wiwingfoi da kefang we Yesusi na kurufuifo, tuti warangfoi disangso ne ansung awerengfo. Na kutu nanai kontaito rika defairi foi fiotouraia.

⁴⁵ Yesusi dutang deyo, “Mandoni dino warang disangso yau ne?” Kaiwasafoi sentenang mani emadu eteyo, “Amea ma bereri.” Ainanaya Petrusi medua deyo, “Daie,

kaiwasanei bitoya soru wari wau ampafe manta esawa wau.”

⁴⁶ Wape Yesusi deyo, “Wape manei warang disangso yau. Yeitawanai, weo nuhuruainsoai we mambirifeai dariai na yau mau wa.”

⁴⁷ Wiwingfoi deitawanai weo Yesusi deitawang fi antanafa niari fo, ampafe mitaia rirora beyari, da ma disang kapa awebuka na Yesusi arongfo. Arahio deiririai na kaiwasa bitoya foi urengreafo, weo todonie dohong warangfoia disangso Yesusifoi tuti ne maninangfoi wendenteng na kutu iari nana fo. ⁴⁸ Yesusi medu weia deyo, “Kamitungne waune, nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa. Ampafe ro na maia.”

⁴⁹ Yesusi doa medu tonana rai mae, inontarai etemi manei da na Yairusi, mano wenunggamiei we munu agama Yahudi foi, ne munu foi ma fo, medu deyo, “Daie, nemu kamitungfi mireha ampa. Ampafe wiro ka anseung Dai Mantaunaunei ahang fanai.” ⁵⁰ Yesusi taraoai nanafo medu we Yairusia deyo, “Mutai fanai, mae roasoai terai, tuti nemu kamitungfoi denteng ki.”

⁵¹ Awao Yairusi ne munufoia mani, Yesusi datapio kaiwasafoi manei da riati afui fanai, mae manta Petrusi, Yohanesi, Yakobusi tuti arikangfoi inang tamang suru, itoru terai. ⁵² Kaiwasafoi kiai saia deidu we arikang mireha foi. Manamo Yesusi medu deyo, “Mesai fanai, weo arikangwai mireha kaha, mae dena.” ⁵³ Ampafe emarari Yesusi paria, weo ewaitawanai we kamitungfoi mireha kawuru ampa.

⁵⁴ Mayeai Yesusi yu na arikangfoi warangfoi tuti medu wei deyo, “Arikangne wau, boa to!” ⁵⁵ Arikangfoi ne ansengfoi daraberahi wei aha ma, ainanaya doabariria nina. Awa kawuru wori Yesusi demisa weo etohong fidangfea we dang. ⁵⁶ Ne wawafo suru upapuhung beyari. Manamo Yesusi deipi suru weo wiro uraisaha finiarifo we manei fanai.

9

Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa

(Matiusi 10:5-15; Markusi 6:7-13)

¹ Yesusi sahu ne inontarai suraya mandu fo efanduhisa, ainanaya dohong tapapa tuti wemambiriu we ea, ambori etata inggira tuti enari fimaninang. ² Mayeaia mani demi ea era we enari inontarai maninang tuti etairiri kariri Seng Allai ne Mananu rorong fo. ³ Yesusi medu we ea deyo, “Wiro meha fieai ria mea na rang rorong wa fanai. Wiro meha aitatohi, ete rotang, ete fiang, ete doi, ete ansung beru kaha. ⁴ Na munu bodoni, etutang tawang mea mani, menayai nai paria mera weru munue nana. ⁵ Wape na munuefea, eteiaya mea mani, awao mera weru munue nana mani, mehafa titai kangganang niayai na meawemiwa, we fiainawiai wesa kariri Allai ambori deiyasa fo.” ⁶ Yesusi ne inontaraifosa era finanaya, era na munuefeai to munuefeai weo etairiri kariri Kaiwo Mahikai fo tuti enari we emaninang ebeng na kataifo sentenang.

Mambaiseng Herodesi dohona serawawerahi

(Matiusi 14:1-12; Markusi 6:14-29)

⁷ Herodesi Antipasi mano wemambaiseng na nu Galilea foi, tarao fi Yesusi niariri na kataifo sentenang, ampafe dohona serawawerahi. Weo manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi suwi na marareha rorong fe aha nina. ⁸ Manea kontai eteyo nabi Eliai suwi aha ma nina. Manea siai kontai eteyo, nabi manei nafino nabi fuba fafong faini kiai andino suwi aha nina. ⁹ Herodesi deyo, “Yohanesi mani yemi nehu inontarai eferang kutu rahanangfi ampa. Wape inontarai nini mandoni dine? Tarahuo kaiwo bitoya beyari kariri i ampa.” Ampafe Herodesi sera we deti Yesusi.

Yesusi dohong inontarai ewepi-aura wering wering (5.000) etampi

(Matiusi 14:13-21; Markusi 6:30-44; Yohanesi 6:1-14)

¹⁰ Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa, amani ne rasulifosa, etaraberasa tuti etaiririai we Yesusi kariri fiani aino enari ampa. Yesusi dutansa we era riati, ainanaya era ruhiai to munue Betsaida weo enayai futuai na wana. ¹¹ Manamo, mayeai kaiwasafai ewaitawang katai bo Yesusi daoi foi, ampafe enumi riati. Demang wesa era ma, ainanaya medu kariri Seng Allai ne Mananu rorong fo wesa tuti niari inontarai emaninang fo ebeng. ¹² Wofoi de sawaia mani, ne inontarai suraya mandu fo era Yesusi ma emadu wei, eteyo, “Daie, katainei minanai. Ampafe mahikai sewa mani, Dai bemisa era, ambori esera we fietang tuti katai etena naya fea, na bendari tuti munue watai riruramai na ninane.” ¹³ Wape Yesusi yoa wesa, deyo, “Todonti kontaio meaino metohong fiang we etang.” Yesusi ne inontaraifosa eteyo, “Tane roti ring kawuru tuti diang mandu, mae amera wa amewori fiang we kaiwasanei reto.”

¹⁴ Manamo Yesusi medu we ne inontaraifosa aha deyo, “Metemi inontarainesa eminohi werabuang, ewepiarua sura teai rabuang bei.” Mang titou mani piaura wering wering (5.000) teai. ¹⁵ Yesusi ne inontaraifosa etohong kariri fiani aino deyoai we ea fo, etemi kaiwasa eminohi tonanai. ¹⁶ Ainanaya Yesusi kia roti ring fo tuti diang mandu fo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti dutang tuti fiangfo we Allai. Mayeaia mani fiobabau roti tuti diangfo na warangfoa kawuru wori, dohoni ne inontarai erariati fosa weo etatorai we kaiwasa bitoya foi. ¹⁷ Tuti kaiwasafai dampi ao memosi beyari. Mayeai Yesusi ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi mani, bayai suraya boru.

Petrusi meduairai kariri Yesusi

mani, Mananu Mampariri dine

(Matiusi 16:13-28; Markusi 8:27-9:1)

¹⁸ Rahida bei mani, Yesusi mesiri wenadi we Sempaisi, mayeai ne inontaraifosa era wei ma. Yesusi dutang wesa deyo, “Kaiwasa bitoya foi emadu eteyo mantei di yau?”

¹⁹ Ne inontaraifosa eroa wei eteyo, “Manea eteyo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi di wau. Manea kontai eteyo nabi Eliai di wau, tuti manea kontai eteyo wau mani nabi manei nano fafongfa suwi aha ma nina.”

²⁰ Yesusi dutansa aha deyo, “Wape na mantaung mea mani meteyo mandoni di yau?” Petrusi yoa deyo, “Daie! Wau mani Mananu Mampariri fi di wau.”

²¹ Ainanaya Yesusi deretawansa, demisa we dohonao ewuwuai we kaiwasa siai fo kariri i weMananu Mampariri fo fe. ²² Mayeai medu aha deyo, “Kaisung Inontarai nei ambori sodai dadira bitoya ki. Imami baba fosa, tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, ambori eteiayari ki. Tuti ambori emunia mireha, wape werahida botoru aha mani, suwi na marareha rorong foi aha ki.”

²³ Ainanaya dei we kaiwasa fuba wani, deyo, “Mandoni dino deyo daria yau mani, deiaya mantauni fi dohong weai na nunei fo, tuti rahida neungne sodua ne aitabafoi, amani meinenang we sodai dadira kariri yau, tuti daria yau pampang.

²⁴ Weo mandoni dino de derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki. ²⁵ Ampefe manei yurai we sobu nunei sentenang, wape ambori nuninufoi wioru tuti sobu numainufo kaha mani, we fianie yurai karerai nina? ²⁶ Mandoni mimaya we yoa tuti yau, tuti nehu Kaiwone, nana mani Kaisung Inontarai nei kontai mimaya we yoa tutiri ki, na rahida

bo da na ne sambewarai dadai fo, kontai Dai ne sambewarai dadai fo tuti wewaifosa. ²⁷ Ampafe yeoai na kaiwo tarai we mano metoari na nina ne mea, manea wiro emarareha kaha paria ewati Seng Allai weMananu ki.”

Sempaisi deparanding Yesusi na uai wowongfo

(Matiusi 27:1-8; Markusi 9:2-8)

²⁸ Yesusi deunau kaiwasafolia kawuru, werahida indeatoru aha mani, dau to uai bei aweai weo wenadi we Sempaisi, kia Petrusi, Yohanesi, Yakobusi. ²⁹ Dutanaia mayea urengfo siaiya tuti ne ansungfo bua karofari awa kaiwewa tantenang. ³⁰⁻³¹ Mayeai inontarai mandu uroa na sambewarai riati, umadu wei. Inontarai mandu nansuru mani, Musai kontai Eliai, nabi na fafongfa mandu aine. Itomadu karirio Yesusi weo da wa, mireha na Yerusalemifo, toyari nabifosa esoi kariria fo. ³² Ainanaya Petrusi kontamandu itora fo itoru itouremi mamong paria. Itoroabari itoru na mamong rorong foi, itowati Yesusi ne sambewarai dedai foi awao keiwewa, tuti inontarai mandu uroa rurami. ³³ Inontarai mandu fo ure ura wiru Yesusi, mayeai Petrusi deyo, “Daie, mahikai paria we tanayai na katai nini. Mahikai mani antonari warumai botoru, ambori bei we Dai wau, bei we Musai, tuti bei we Eliai.” (Wape Petrusi enetituai kaiwo medura fo kaha.)

³⁴ Medu tonanaifara, mayeai kafafe biua karofari bei sea ma sorsa kiai awafui enai na kafafe rorong fo awa Petrusi, Yohanesi tuti Yakobusi itomatai beyari. ³⁵ Mayeai na kafafe rorong fo rawafui bei medu deyo, “Nehu Kaisung yiriri dinini. Metaramididauwi.”

³⁶ Raofuifoi dotu tuti kaiwofo kaiya, itowatia mani Yesusi meiri doa siai. Na rahida nani itonemboru mamunggasai, wiro itoreisaha obu fi kuteai we manea ahang kaha pariao waroi.

Yesusi niari arikang nuaninu karira dohoni manei denteng

(Matiusi 17:14-21; Markusi 9:14-29)

³⁷ Kameaia mani Yesusi tuti ne inontarai mantoru fo itobia na uaifo meu. Mayeai kaiwasa bitoya foi dao Yesusi ma. ³⁸ Mang manei sahu abu kaiwasa bitoya foi deyo, “Daie, boti nehu kaisungnei wo. Nehu arikang tarai kutu mansiari andiaranane. ³⁹ Awao inggirafai dohoni ma mani, bibe tantuma, tuti ne tarai fiotatouri pariao urengfo baibuara, tuti borong kawawuai tipu. Inggirafai wiro sawini na ea kaha, mae adareti dohoni pampang. ⁴⁰ Kawuruao yutang Dai nemu inontaraiwasa we etata inggirafai, manamo ebiri kaha.”

⁴¹ Yesusi yoa deyo, “Meai aranane? Kaiwasa fuinini mea, tarai weinontarai meroasoa di mea kaha tuti mera sarawai. Inai rahang mea tuti itawang yau we mea pari kidoni wori meroasoai ki? Ka nemu kaisungwai to ninai ma!” ⁴² Arikangfoi da we Yesusi ma rai mae, inggirafai biariri aweu tutu dohoni fiotatou ne tarafai. Manamo Yesusi data inggirafai to boriai, ampafe arikangfoi dentengna. Ainanaya dohoni tiwera we tamanai aha. ⁴³ Kaiwasafai sentenang epapuhung we ewati Seng Allai ne mambiriufu fuba fefe.

Yesusi deikariri kariri mirehafo aha

(Matiusi 17:22-23; Markusi 9:30-32)

Kaiwasafai pepuhung we fi Yesusi niari fo rai mae, Yesusi medu we ne inontaraifosa deyo, ⁴⁴ “Mewati kaririai na mahikai tuti mearomiporo kaiwo yeoa ne fanai. Kaisung Inontarai nei ambori etohoni to mano ewarami aipaya fosa ewarami rorong fo ki.” ⁴⁵ Manamo mano eraria Yesusi fosa wiro enemituai sobu kaiwo deyoa fo kaha. Fi nanai dohonai we kaiwo werorong we ea ambori enemituai sobua fanai. Tuti ea kontai ewarira we etutang kariri kaiwofo we Yesusi.

Mantei dino fiabai sewa ne

(Matiusi 18:1-5; Markusi 9:33-37)

⁴⁶ Yesusi ne inontaraifosa esawasa weo mantei dino fiabai na sa fo. ⁴⁷ Yesusi deitawang fi enemituaita fo, ampafe kia arikang manei ma dohoni doa rurami. ⁴⁸ Ainanaya medu we ne inontaraifosa deyo, “Mandoni dino demang we arikangnei na mai na wonohune mani, wenani mani demang we yau kontai. Tuti mandoni dino demang we yau mani, demang we mano demi yau foi kontai. Weo mano ketui sewa nano mea kiai foi andino fiabai sewa ne.”

Mandoni dino dapa tata kaha mani sau we tata

(Markusi 9:38-40)

⁴⁹ Yohanesi deyo, “Daie, amewati inontarai manei data nuaninu kerira na Dai wonomune, ampafe ametei weduari, weo i mani wiro na tata kaha.” ⁵⁰ Wape Yesusi deyo, “Wiro meteiweduari fanai. Weo mandoni dino dapa mea kaha mani, wenani sau we mea.”

Munuefeai na Samaria deiaya Yesusi

⁵¹ Yesusi ne rahida neungfo rerai we dautai to Waidani, amani deiya futuai weo da to Yerusalemi. ⁵² Ampafe demi ne inontarai era foni i. Mano demisa fosa era wa esuai na munuefeai na nu Samaria, weo emainenang fieai we Yesusi. ⁵³ Manamo inontarai na munue nanai emaya weo etamang we Yesusi kaha, weo ewaitawanai weo medua futuayai weo da to Yerusalemi fefe. ⁵⁴ Yesusi ne inontaraifo mandu, Yakobusi tuti Yohanesi uwaitawanafu, umadu weia ureyo, “Daie, maya mani, tatutang we adia na rorafaisi meo, kaso inontaraifosara eworua ne?” ⁵⁵ Yesusi deti berahai, mae sua suru. ⁵⁶ Mayeai mani, era to munue siai feaia.

Todoni ra ria Yesusi fo

(Matiusi 8:19-22)

⁵⁷ Yesusi tuti ne inontaraifosa era finanaya, mayeai inontarai manei medu we Yesusi deyo, “Daie, yeo ira ria wau to katai bodoni kontai dino ro oa fo.” ⁵⁸ Yesusi medu wei deyo,

“Wintumangne mani ne kamirei we wiatai nai, tuti romunei kiai kontaio ne aisangging. Wape Kaisung Inontarai nei ne pari katai we wiatai nayai.”⁵⁹ Mayeai Yesusi medu we inontarai manei siai aha deyo, “Ro ria yau.” Manamo inontaraifo deyo, “Daie, boiai yau ira wa kio dai mireha isarai akawuru wo.”⁶⁰ Wape Yesusi yoa deyo, “Ro ria yau, mae tua mano eroaso yau kaha fosa we esarai mano emarareha fosa ki. Wape wau, roa mani boisaha kariri Seng Allai ne Mananu rorong fo, weo Seng Allai wemananu ampa.”

⁶¹ Manei siai kontai deyo, “Daie, ye ira ria wau, manamo boiai yau ira wa yutang we nehu terafosa akawuru wo.”⁶² Yesusi medu we inontaraifo deyo, “Manei de daria yau mani, aroporo fi nunei, mae de daraberahi aro fi nunei mani, wenani mai we niarifi we Seng Allai ne Mananu rorong fo kaha.”

10

Yesusi demi ne inontarai piatorua sura

¹ Mayeai mani Yesusi diri inontarai piatorua sura aha (70), ainanaya demisa era we mandirutiai, erafoni i to munue de daoa fo tantenang. ² Yesusi deya deyo, “Aibong etini foi bitoya, wape mano etetini fosa efau kaha,* ampefe metutanai we mano wenunggamiai we fietini foi ambori denatu mangfata efau we eteting aibongfo. ³ Yo, mera to! Metarami finina; yemi mea mera we mewuwu wonohunei fo, mene tarai toyari domba enayai rahang serigala rabuang. ⁴ Wiro meha aderi ete rotang ete sapatu fanai. Meha kaiwone mera wa amani mera to fong terai, wiro mewati beraha fanai.

⁵ Mera wa mesuai munu bei mani memadu fafong tonina, kadono mahikaifeai we mea na munu bonini. ⁶ Na munu bonani manei enerorong denteng mani, mene mahikai beng metohona fo ambori

nayai nai, mae inontarai denteng manei niayai na nana kaha mani, mahikai metohona fo nayai na inontaraifosa na munu bonani kaha. ⁷ Menayai na munu boyari foi terai. Wiro metato na munu bei to munu bei aha fanai. Metang fiang fiani aino etohonai na nanai we mea fo, weo inontarai mano yufi foi mani sobu fiembaitai.

⁸ Awao, mera wa munuefea, etutang tawang mea na mahikai mani, metang fiang fiani aino etohonai we mea na nana fo. ⁹ Menari inontarai mano emaninang na munue nanaya ebeng, tuti meteisaharai we inontaraifosa, weo Seng Allai waroi kaha mae ambori da ma we wemananu we ea ki. ¹⁰ Wape, mera wao munuefea, emaya weo etamang we mea kaha, eteiaya mea, nana mani, mera wa rangfoi ambori memadu tonina, ¹¹ ‘Abu saha na ameawemi rengne na mene munuefi, amehafa titai, we kaiwoariri we mea, ampafe metanansiau, weo mea meteiyaya Sempaisi ne Kaiwoaririfo. Wape mewaitawanai weo rahida neungfe kefang ampa, weo Seng Allai ambori wemananu we mea ki!’ ¹² Imadurai we mea mau yeyo, rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, Seng Allai kesoufo fuba we inontarai nanisa, fuba sewa ne kasou dohonai na fafongfa we inontarai Sodomi fosa.”

Munue wiro eroasoa kaha (Matusi 11:20-24)

¹³ “Inontarai Korasimi mesobu ne karirafo rai! Tuti inontarai Betsaida ne mea kontai, mesobu ne karirafo konta rai. Weo fitantuma bitoyao inariri rahang mea tonina ne, masino inari na bendario borirai weru Israelinei, toyari Tirusi tuti Sidoni mani, inontarai na wana fosa etaraberasa kawuru weru ene sasarifo tuti esansung ansung koya fo, eruai kangganangfoa watai na enumikamieifo ampa. ¹⁴ Wape rahida bo Allai kiutu kaiwo kariri nunei nai foi, mesobu aiboi maraba sewa inontarai Tirusi tuti Sidoni fosa. ¹⁵ Tuti

* **10:2** Ne maksuti mani, inontarai mano etamang we etarami Kaiwo Mahikai ne efau paria, manamo mano etairiri kaiwofo wesa etamoyara kaha.

mea na bendari Kapernaumi, menemitituai we metadai sewa paria sobu rorafaisi kontai ki, wape Allai ambori su mea beyari paria sobu katai Soro ha rorong foi.”

¹⁶ Mayeaia Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, “Manei tarao mea mani, tarao yau. Mae deiaya mea mani, deiaya yau. Tuti mano deiaya yau foi mani, deiaya mano demi yau foi kontai.”

Inontarai piatorua sura fo etaraberasa
(*Matusi 11:25-27, 13:16-17*)

¹⁷ Inontarai piatorua sura fosa (70), etaraberasa, na mararising aha ma. Emadu we Yesusi eteyo, “Daie, inggirafu etaramio amea weo ametemisa era to boriai weru inontarai, na Dai wonomune fefe.”

¹⁸ Yesusi yoa deyo, “Yeti Saminseni sawai na rorafaisi toyari kaiwewa.

¹⁹ Mewaitawanai weo mea kiai, yohong mambiriu we mea ampa, ambori mea, metaha tawang tawai tuti amafiahi, kontaio meharai kahobu Saminseni, tane aitetafui ne mambiriufu, nano fi kerira fei sobu mane wau kaha. ²⁰ Tonanai wape dohona meparaise weo metata inggirafosa mani, etaramio mea fo fe. Mae ne beng pari mani, meparaise weo mewonomine Seng Allai soi na ne buku na Waidani ampa.”

²¹ Na siari nanai kontai, Yesusi mirarising weo Nuaninu Mirarebana fo donti, ampafe deyo, “Dai, Seng mano ru rorawai tuti nunei Wau, yohong mahikai we Dai Wau, weo finani kiaio bodiwarai weru mano esawai tuti ewaitawang fi bitoya fosa, mae boinawiaia kasau weo mano ene tarai kariri arikangnesa. Yo, tonanai, weo ne tonanane aino Dai enemuoa ne.”

²² Ainanaya Yesusi medu deyo, “Fi kiai na rorafaisi tuti na nunei, Dai dohonai we yau ampa. Kaisungnei mani, manei wiwo deroani na mai kaha, manta Dai mantauni terai, tuti Dai kontai manei wiwo deroani na mai kaha, manta ne Kaisungnei mantauni terai tuti inontarai mano

Kaisungnei dirisa we deinawi Dai nani wesa fosa.”

²³ Mayeai Yesusi deti berahai we ne inontarai erariati fosa ambori medu we ea siai deyo, “Mea mani mesobu ne maifo we meuremiwa tabau we mewati te fininaia. ²⁴ Weo, imadu we mea mau yeyo, na fafongfa nabi bitoya tuti mananufosa efau enemirorong dohong paria we ewati fiani aino mewatioai na kutu nina ne, wape wiwo ewatioa kaha. Tuti we etarami fianai aino metaramioa ne, wape wiwo etaramioa kaha.”

Yesusi yiwanso inontarai Samaria enewawufo fuba

²⁵ Mayeaia mani mantaunau Hukumi Musai soi fo manei doari ayai dutang fea Yesusi, weo deo weanggariri fefe. Dutani deyo, “Dai Mantaunaune waune, inari fiani, ambori isobu mai na rahida fui tuti iminohia numainufo?”

²⁶ Yesusi yoa deyo, “Fiani aino etoi na Seng ne Kaiwone? Botori mani sodoni?”

²⁷ Inontaraifo yoa deyo, “Yetori mani sonina:

‘Enemuwawu Sempaisi, nemu Allai, na enemurorongwai sentenang, na numuaninuwai sentenang, tuti na enemutituitawa sentenang.’*

Tuti yetori sonina kontai:

‘Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera mantaung wau wa.’**

²⁸ Yesusi deyo, “Modurawa tarai. Bohong kaririai, angfino munohia numainu.”

²⁹ Manamo mano deunau fi Musai soi fo niari tofino i mani niari kaririaia mai ampa. Ampafe dutang Yesusi aha deyo, “Mandoni dino enehuwawuti ne?”

³⁰ Yesusi medu dohong rang wei, deyo, “Inontarai Yahudi manei, bia na Yerusalemi to Yeriho. Na rang rabuang mani, inontarai mamuna manea eboia adareti mireha, tuti etawa ne fianggengfoa kaia niai arora, era weruia mae wiatai na

* 10:27 Ulangan 6:5 * 10:27 Imamati 19:18

rangfoi tuti fari beba foi. ³¹ Teterai weo, imami manei da na rang koinani kontai. Detiao inontaraifoi fo, tiberawa da na rangfoi eneung dowe. Ampafe da weruia. ³² Mangfata imami fosa manei, weriria na Lewi, i kontai da na katai nani. Detiao inontaraifoi fo, da afuio de detioi, manamo kia bariri to rang eneung dowe foa, da weruia. ³³ Mayeaiia mani inontarai Samaria manei, wiro Yahudi dine kaha, i da na nanai kontai. Detia inontaraifoi fo aroi fuba beyari. ³⁴ Da afui inontaraifoi, ainanaya yuai rurang fari beba foi na angguri ambori dohong maning soaifa, awa kawuru wori fiaw weduarai ki. Mayeai yuai inontaraifoi to ne keledaifoi ayai wia sauwi, mae kiari da to munu ebaitai bei, weo niariri nayai. ³⁵ Kameaia mani kia doi dinari† boru, da wa dohonaio mano ne munu foi, mae deyo, ‘Nariria denteng, mae boyo bohong fiani wei kontai mani, yarabera yau aha ma wori, ibaitai ki.’”

³⁶ Ainanaya Yesusi deiriri fi airiri foia kiaya mani, dutania deyo, “Nano inontarai mantoru ne itoru mani, enemutituai we mandoni andino enewawu inontarai mano inontarai mamuna eboi foi ne?”

³⁷ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo deyo, “Inontarai mano aro tutu fiata inontarai etohong fari oi foi.” Yesusi deya deyo, “Yo, roa mani bohong kaririai tonanai kontai.”

Yesusi suambawa Martai tuti Mariai

³⁸ Mayeaiia mani Yesusi tuti ne inontaraifosa era pari aha esobu munuefeai. Na nana mani, wiwing manei wonong fino Martai, wenoti Yesusi to ne munufoia. ³⁹ Martai ne tahatui manei wonong fino Mariai. Mariai nini minohi rurang Yesusi mae taradidau ne aunafo. ⁴⁰ Wape Martai dohona urewa beyari na munu rorongfo. Ampafe dao Yesusia tuti medu deyo, “Daie, wiro Dai boti

Mariai kahai mae, sawing yau inari fi siai e? Bomi ma yufata yau wo!”

⁴¹ Yesusi yoa deyo, “Martae, Martai wo! Wau mani enemumameatai ampafe bohona uremuwa towana, tonina. ⁴² Manamo fi wenoti yau weai ma ne mani, boyo taramu yeiriri Kaiwo Sengne. Ampafe Mariai diri siri ne bengfe ampa, neo wiro ka werui aha kaha.”

11

Yesusi deunau kariri tatutang Sempaisi ne

(Matiusi 6:9-13, 7:7-11)

¹ Na rahida bei Yesusi dutanai weo Sempaisi na katai bei. Dutanaia kai, ne inontarai erariati fosa manei dutania deyo, “Dai Waune, bounau amea we ametutanai we Sempaisine toyario Yohanesi deunau ne inontarai erariati fosa nana.”

² Ainanaya Yesusi dei wesa deyo, “Awao metutangna mani, metutang tonina:

‘Daie,

Kadono wonomuwai atori we mirarebanai,

Kadono nemu weMananuwa da ma.

³ Bohong fiang demoyarai we amea na rahida neungne,

⁴ tuti bojai amene sasari ametohoni nei,

kariri amea kontaio ameteiai mandoni kontai ene sarawaio etohonai we amea fo,

tuti dohona tua amea ametohong kariri fi sofao weanggari amea amenari sasarifo fanai.’”

⁵ Yesusi medu we inontarai erariati fosa ampafe ewaitawanai ewenadi pampang, deyo, “Manei na mea, ro to nemu maniwowirifoi ne munufoi, diru rabuang mae butani boyo, ‘Maniwowirife, bohongno taung botoru teai yau ma wo. ⁶ Weo nehu maniwowiri manei arahi da na waroi ma, da sobu yau na nehu munufoi, manamo yohong fiangfea watai we dang kaha.’

⁷ Wape maniwowiri mano ro oi foi, tarahio medu na munu rorongfo

† 10:35 Doi dinari mani, doi mai we ne fiembaitai rahida bei.

mandiai deyo, 'Ro ma totawa yau fanai! Ikafe rahutua tuti nehu arikangfe ametena ampa. Wiro imaya weo yoa aha kaha we yohong fieai we wau.' " ⁸ Yesusi medu pari aha deyo, "Tofino ne maniwowiri di wau ki, wape miaya we doari miai dohong fieai we wau kaha. Manamo wau butani mutu, ampafe doari miaio dohong fi butang wea fo ki.

⁹ Ampafe yei mau yeyo; Metutang weai ambori ohonai ki, mesera weai ambori mesobuai ki; meboi rahutufo ambori fai we mea ki. ¹⁰ Weo mano etutana fosa ambori ohonai wesa ki; mano esera wea fosa ambori esobuai ki; tuti mano eboi rahutu fosa ambori fai wesa ki.

¹¹ Na mea kiai mani, wawa mandoni dino ne arikangfoi dutang we diang mani, dohong tawai ne? ¹² Ete dutang we manggohei aibong, wape tamang dohong amafiyahi manei ki? Bereri! ¹³ Ampafe mea mewarami aipaya tonanai ki, wape mewaitawang metohong ne bengfo we mene arikangfosa. Nana mani Dai na Waidani ne dohonafo sewa weru mea aha. Ambori dohongno Nuaninu Mirarebana foi weo mano etutani fosa ki."

Yesusi tuti Barsebuli
(*Matiusi 12:22-30; Markusi 3:22-27*)

¹⁴ Na rahida bei Yesusi data inggira manei weru weborotamu manei. Inggirafoi da to woriaia, ainanaya inontaraifoi medua nina. Kaiwasa bitoya foi pepuhung, ¹⁵ wape manea eteyo, "I mani data inggira weo sobu mambiriu na Barsebuli* fefe; inggira ene mananufoi." ¹⁶ Inontarai siai fe manea kontai eweangari Yesusi, ampafe etutani weo niari fiainawiaifea, ambori ewaitawang kanggunai weo Yesusi mani da na Seng Allai ma.

¹⁷ Manamo Yesusi deitawang fi enemitituaita fo. Ampafe medu wesa deyo, "Negara bei wiro weboyari kaha mae ebabausa tuti eweiteta wawerasa, nana mani negara nani

wiro da waroi ahang kaha, mae ambori wioru ki. Ampafe munu rorong bei sonanai kontai. Eweaiteta wawerasa mani munu rorong bonani wioru ki. ¹⁸ Tonanai kontai we Saminseni, masino Saminseni dapa bera mantauni mani tiabau finanai. Nana mani ambori ne mananufu nayai mutu kaha mae wioru ki. Mea kiai meteyo yata inggira weo nehu mambiriu na Barsebuli fefe. ¹⁹ Wape tonana kaha. Ampafe tonana mani na mandoni ne mambiri- iufo mene inontarai eraria mea fosa etata nuaninu karira fosa nai ne? Na fianai aino enari nanai deinawiai we fio metinggai yau wea ne tarai kaha. ²⁰ Wape yau mani yata nuaninu karira na Allai ne mambiri- une, nana mani yeinawiai weo na Yau mani, Seng Allai da ma we weMananu rahang mea ampa.

²¹ Inontarai tiapa manei, tuti ne fimamunafu masi, ambori demang wedua ne munufufoi, nana mani mananapi wiro eha manana ne fianggeng minohi tutira fo kutea kaha. ²² Wape mano tiapa sewari manei miuni awao saha tawani, nana mani ambori mano tiapa sewari foi wewu ne fimamuna deparandina fo, tuti deto tate ne fianggeng minohi tutira fo.

²³ Manei sau we yau kaha mani, weaiteta we yau, tuti manei doa tuwa yau na ifanduhi inontarai fo kaha mani, wenani niari kanggani nehu fi inari ne weo kiataterai."

Inggirafoi daraberahi
(*Matiusi 12:43-45*)

²⁴ "Awao nuaninu kerira manei da to boriai weru inontarai manei mani, da wariai funomai to katai karira sarahiai weo sera we katai niari nayai, tuti sobua kaha. Tonanaya mani deyo, 'Yarabera yau to nehu munu arahi ira werui foi aha.' ²⁵ Tuti bo daraberahia foi mani, sobuai we inontaraifoi ne tarai toyari munuo fantamia mesi mirarebanai. ²⁶ Ainanaya daraberahi aha kia eweituo eharira sewa mantauni. Mayeai esuai to inontaraifoi awafui

* **11:15** Barsebuli mani, Saminseni wonongfeai ne.

enayai nai. Ampafe wedaya inontaraifo ne minohi toa fo kerira sewa reantenangfo aha.”

Mano esobu mai

²⁷ Yesusi medua kai tonanaya, mayeai wiwing manei na kaiwasa bitoya foi medu wei deyo, “Taraie, wiwing mano dawing wau tuti dohong uio wau wai, andi sobu mai ne.”

²⁸ Manamo Yesusi yoa wei deyo, “Yo! Wape mano sobu mai sewa mani, mano tarao Seng Allai ne Kaiwone tuti dohong kaririai.”

Etutang Yesusi niari fitantuma (Matusi 12:38-42)

²⁹ Inontaraifosa etoa wari Yesusi, mae medu mutu deyo, “Kaiwasa fuinini warang aipaya paria. Metutang we inari fitantuma ambori mewartawanai kanggunai weo yau mani ira na Seng Allai ma. Wape wiwi inari fitantuma siai fea we mea kaha, mae fiainawiaio mewartawana na nabi Yunusia fo. ³⁰ Toyario nabi Yunusi wefiainawiai we inontarai na munue Niniwe, tonanai kontai Kaisung Inontarai nei ambori wefiainawiai we kaiwasa fuinini ki. ³¹ Na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, wiwing mananu na do wanangsai foi,† i ambori suwi kontai ria inontarai mano na rabuang bonini ne mea we dinggai mea kontai ki. Weo wiwing mananu nini da pari na nunei rea naya fo ma we sobu aunau mai na Mananu Salomoi mano sewai foi. Tuti na ninai, na katai nini manei fiabai sewa Mananu Salomoi ne, manamo wiwi metaramioi kaha. ³² Tonanai kontai, na rahida Allai kiutu kaiwo kariri nunei fo, inontarai Niniwe fosa ambori esuwi ria mea, mano na rabuang bonini ne mea, tuti etinggai mea kontai ki. Weo fafongfa nabi Yunusi medu wesa fo etaramioi, ampafe efotou enari sasarifo tuti etaraberasa weru ene sasarifo ampa. Wape na ninai, na katai nini manei fiabai sewa nabi Yunusi ne, manamo wiwi metaramioi kaha.”

Dansairai tuti mamantiti

³³ “Wiro inontarai manei kiai padamarang bei, ainanaya tebuni na babeu, ete dohoni wiatai na fata arowawahi fo kaha. Mae yuai padamarangfoi ayai sawai parai, ambori inontaraio era to munu rorongfo afui mani ewati sambewaraoi. ³⁴ Meuremiwa mani wepadamarang we mene taraiwai.‡ Ampafe masino meuremiwa mamarampoti mani, mene taraiwai sentenang dansairai. Mae meuremiwa fayou mani, mene taraiwai memantiti kontai. ³⁵ Tonana mani metanansiau, we dohona dansairai nai na mea wa fafe fe, ampafe mamantiti. ³⁶ Tofino nemu taraiwai sentenang sambewarai, mae wiwi kuteai mamantiti kaha, nana mani nemu taraiwai sambewarai toyari padamara dansai wau.”

Yesusi deiua inontarai ewe Farisi tuti mantaunau fi Musai soi fosa (Matusi 23:1-36; Markusi 12:38-40)

³⁷ Yesusi medua kaiya, mayeaia mani Farisi manei, wenoti weo dampi na ne munufoi. Ampafe Yesusi da wa dampi na nana. ³⁸ Farisifo pepuhung weo deti Yesusi dampi, manamo wiwi yuai warangfo kariri Yahudi ene koang kaha.

³⁹ Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Farisine mea mani, menari koang bitoya. Ne tarai kariri mene nofi metunung naya wa tuti rewangguai metampi naya wa, meruai boriewara mararebanai, wape na do rorong niaya werarika nendai. Ne tonanane kontai we mea, mea mesera we memai na kaiwasa eurenireafo, wape menemirorongfuisi mani sifayara denteng kaha tuti meuremi fiabai we doi. ⁴⁰ Mewebonggoi! Meteitarahio Seng Allai niari do woriai wa mani niari do rorong wa kaha kaha e? ⁴¹ Manamo fifuba meneng mani, metohonai we inontarai ene pari fi fosa. Nana mani mea memararebanai kiai. ⁴² Farisine

† 11:31 I mani Mananu Seba. Ato kaririai na 1 Mananufosa 10:1-13 tuti na 1 Tawarikhi 9:1-12.

‡ 11:34 Tauremine mani kaiwo netaweai weo tanumianinune, tuti Kristusi andi dohoni sambewarai.

mea, karirafo we mea! Weo menari fikatui na mai, wape fifuba menariri kaha. Weo mene fitantanang wetarai mehari, toyari kaung, marisani, tuti fisisasa, metohong we Sempaisi ne perpuluhanfo, mai kariri mene koangfoi. Kaung buai sura mani ohong buai bei, tonanai kontai marisani tuti fisisasa. Finana mani fuba kaha wape menari kaririai. Mae fifuba sewa, toyari mene-miwawu Seng Allai, tuti mehutu kaiwo na mesi, ne nanai menari kariria kaha. Ne beng pari fo mani, metohong kariri fi fuba ninai kiai mae merurai we menari ne katuifo kontai.

⁴³ Farisine mesobu ne karira rai! Weo mea mani mesera we mewe mewonomi, toyari na munu agama Yahudi fo mani mesera we meminohi pari na kadera watai na fong pari fe fo. Kontai meteyo kaiwasa esomi we mea na kaiwasa bitoya euremireafo, toyari na kondirora.

⁴⁴ Mesobu ne karira rai! Weo mene tarai toyari kubirio ne pari munu, ampafe inontarai etataharai, tuti esera wawerahi weo rorongfuisi mani piro.”

⁴⁵ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei medu Yesusi deyo, “Dai Mantaunanune waune, modu tonana mani, boi kanggani amea finanai kontai!”

⁴⁶ Yesusi yoa deyo, “Yo! Mea kontai mesobu ne karira rai! Metohong kaiwo dadira tuti maraba we inontarai siai, meteyo nari wani, nari nini fanai, metemisa we esoduatai ete we etohong kaririai, wape mantaung mea wiro mewaramiairai weo inontarai mano ete etohong kaririai fosa kaha.

⁴⁷ Mantaunau Kaiwo Musai soi wa mea, mesobu ne karira rai! Weo menari riwang munu we nabifosa ene fafofo, mano mene werengfosa emunsa fo. ⁴⁸ Ampafe na menari tonana fo, mantaung mea metainawiai we meroasoai tuti meroao fi

mene werengfosa enaria fo; weo eaino emungno nabifosa tuti meaino menari riwang ene munu fafo fo. ⁴⁹ Nanai aino Seng Allai medu na ne awaifo, deyo, ‘Ambori yohong nabife manea tuti rasulio yemisa fe manea era wa; wape ambori kaiwasa emung manea, tuti enari kanggani manea ki.’ ⁵⁰⁻⁵¹ Seng Allai niari tonanai, ambori mesuang nabifosa ene rika fuba tibata nano nunei tibaurai ma fo, wereantenang na Habeli, paria sobu Zakariai, mano memuni na Sempaisi ne Munufoi, amani na Rorong Mirarebana foi tuti mesbafoi ne katai ruhi fo. § Ampafe yei we mea mau yeo, inontarai fuinini meaino mesuang mirabafoi ne.

⁵² Mantaunau Kaiwo Musai soi ne mesobu ne karira rai! Weo meaino meru Sempaisi ne kaiwo aunau fo. Manamo mantaung mea wiro metohong kariria kaha. Mae metohong wedua mano ete esera we ewaitawana fosa kontai.”

⁵³ Mayeai Yesusi da weru kataifoia mae, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tuti Farisifosa enumi riati, mae emadu tatofari ambori Yesusi niaya medu pampang. ⁵⁴ Ete etofa wei medu, ambori etafu kaiwo medu sarawa feai riati.

12

Kaiwoariri we inontarai enari fayafayarai

(Matiusi 10:26-27)

¹ Kaiwasafai piaura wesura, ewarami siayasa, awao manea etaha siau manea eawemine. Kaiwasafai da ruhiai mae, Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Metanansiau weo ragio na Farisifosa, amani enari toa fo, weo enari fayafayarafo. ² Wape fiani aino etadawara fo ambori atioai ki, tuti fiani aino etohonai we kaiwo werorong ambori taramioai ki. ³ Neo madurai na diru fo, ambori taramioai na rahida fo ki, tuti neo aimumunai na

§ **11:50-51** Na Kaiwo Mamo foi, Habeli mani mano reantenang pari mireha weo niari kariri ne yoaso Allai fo, tuti Berekyai mani mano fui pari foi dine. Ato kaririai na bukua 2 Tawarikhi 24:20-22 tuti Matiusi 23:35.

rorong kafe weduara fo ambori ahu tuturai ki.”

*Matai te Seng Allai
(Matiusi 10:28-31)*

⁴ “Maniwowirife mearomioa! Dohona mematai mano emung te mene taraiwai, wape wiro ebiriu we enari fieai kontai ahang kaha. ⁵ Mahikai fefe yeinawiai we mea, weo mandoni dino memataiti ne. Mematai Seng Allai. Weo i mani miung, tuti biriu weo kebioai to Soroa rorong fo. Meroasoai, weo andino mematai teri ne.

⁶ Romu sinsumiri ewering, awayansa weo doi seni boru. Tonanai mae wiro Seng Allai aroporo dewawu manei kaha. ⁷ Menumirandaungwai kiai kontai detori sentenang. Ampefe mematai fanai, weo mea mani metadai sewa romu sinsumirinesa.”

Meroa tuti Kristusi na kaiwasa bitoya euremireafa

(Matiusi 10:32-33, 10:19-20)

⁸ “Mearomioai ninariai; Inontarai mandoni dino yoa na kaiwasa bitoya euremireafa we daria yau mani, Kaisung Inontarai nei kontaio yoa tutiri na Seng Allai ne wewaifosa euremireafa ki. ⁹ Wape mandoni dino fefora na kaiwasa bitoya euremireafa we daria yau kaha, yau kontaio ifaforai na Seng Allai ne wewaifosa euremireafa ki. ¹⁰ Tuti inontarai mano eteibera Kaisung Inontarai ne yau, ene sasari tonana foi Allai deiari ki, wape eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, na todoni feai kontaio Allai deiari ene sasari tonana foi kaha.

¹¹ Awao eha mea to munu agama Yahudi fo weo etinggai mea nayai, nano parentafoi ete mano eru mananu fosa, nana mani dohona mearomikuai we fiani aino menari fo ete memadura fo fe. ¹² Weo fiani aino memadura fo mani, ambori Seng Allai Nuaninu Mirarebana foi deunau mea nayai na ne rahida neungfo ki.”

Yesusi yiwanso kaiwo inontarai wenefi

¹³ Inontarai manei na kaiwasa bitoya foi medu we Yesusi deyo, “Mantaunaune waune, boisaharai weo nehu tafuai ambori biau aune fianggengne dohongno eai we yau.”

¹⁴ Manamo Yesusi medu wei deyo, “Mantei di yuai yau yoa rahang muru we yeto mune fianggengfe wa?” ¹⁵ Mayeai Yesusi medu we kaiwasafai deyo, “Metanansiau weo menemititawang fiwa, weo manei ne fianggengfoi bitoya ki, wape fianggeng nani kia mahikai wei kaha.”

¹⁶ Ainanaya Yesusi deiriri fiyiwansoai bei deyo, “Inontarai wene kahofa manei tuti ne roweangfoi bitoya paria. ¹⁷ Ainanaya enetituitai na enerorongfoi deyo, ‘Fianai aino inari aha ne, weo nehu pari katai fiabai weo ifantang roweangnei sisuanai nayai.’ ¹⁸ Mayea enetituitai aha deyo, ‘Ira ma inari finina. Itota nehu munu aikahia sisuanai naya ne weo ketui, inaria fiabai aha, ambori ifantang nehu roweangnei tuti nehu aikahiane afui sisuanayai. ¹⁹ Nana mani enehutituitai na enehurorongnei aha yeyo, “Nehu aikahiane bitoya sisuanai we fuina wedediru, ampafe iminohi, yampi, yunung, imararising.”’

²⁰ Wape Seng Allai medu deyo, ‘Wera wawerahi, boitawang fiea kaha! Diru nini mureha rai, aikahia fuba funtamia sisuanai nani we mandoni rai?’

²¹ Tonanaifa weo inontarai mano fianduhi ne aikahiafoi bitoya wei na nunei, wape dohong kariri Sempaisi ne Kaiwone kaha foi.”

*Meroaso Seng Allai
(Matiusi 6:25-34)*

²² Ainanaya Yesusi medu weo mano erariati fosa deyo, “Ampafe yeikaririai we mea yeyo, dohonao mearomikuayai we meminohi toa wa fe, amani kariri fianai aino metang fo, tuti wiro mearomikuayai we mene taraiwai fanai kariri fiani aino mesansungna wa. ²³ Weo mene ansengwai mani dedai sewa fiang tuti mene taraiwai

dedai sewa ansungno mesansungna fo. ²⁴ Menemitituai kariri romu raweifosa. Wiwo etanang fi kahai, eteting fi kahai, tuti wiwo ene munu etainunung fiang naya fea kaha. Tonanai ki wape Seng Allai meiningang ene fiangfo wesa. Mea mani metadai sewa romufosa. ²⁵ Na mea kiai mandoni dino na ne arohuayai we minohi toa fo, wemambiriu we yabi ne ansengfoia deuroi kuteai aha ne? ²⁶ Mibiriu weo menari fi katui tonana ne kaha mani, we fiani mearomikuayai weo fi siai fo nina?

²⁷ Mewati kariri kununumifo we ne weainarifo. Ainari nani wiwo dohong fi kaha tuti sunungfi kaha, wape Seng Allai niariri mahikai. Wape yeisaharai we mea mau, Mananu Salomoi kontai ne ra bitoya tonanai, wape ansung sensungna fo kontai wiwo wea mehikai kariri ainarifo nani kaha. ²⁸ Ninoio weainaria denteng nani, rahida nini sifu wape aha mani ferami aha we nunumi. Tonanai wape Allai miani mehikai paria. Nana mani ambori Allai sensung mea kontai ki, mano meroasoai turura kaha ne mea! ²⁹ Ampafe, wiwo mearomikuayai weo fi metang, tuti fi metunung wa fanai. ³⁰ Weo, fi tonanane, inontarai mano etaroanso Sempaisi kaha fo ansaino erurai esera wea ne. Wape mea mani, mene Dai na rorafaisi deitawanai ampa we fi tonana ne metohong weai paria. ³¹ Wape mesera fafong we Allai ne weMananufu, nana mani fi metohong weai nanai ambori Allai dohonai kontai ki.”

Ra na Waidani
(*Matiusi 6:19-21*)

³² “Mano mefau kahai ni mea, mematai fanai! Weo Seng Allai mirarising weo dohongno moang we mea na ne Mananu rorong fo, weo meroasoa fefe. ³³ Metawayang mene fi meminohi tutira wa ambori metohong ne doiwa we inontarai ene pari fi wasa. Nana mani mene ra suanai na Waidani, ra nani mani wiwo mananapi eha mananai kaha,

tuti wohera dani kaha. ³⁴ Weo na doni mene rafoi wiatai naya mani, na nanai kontai menemirorongwai niayai nai.”

Mangfata mano denansiau pampang
(*Matiusi 24:43-44*)

³⁵ “Metanansiau pampang. Ne tarai toyario mesansung tuti mene padamarawa danggararu pampang. ³⁶ Nana mani memainena toyari mangfata mano emainena etamang we ene mambaisengfoi, daraberahi na muniara mandirau foi. Mambaisengfoi daraberahi ma dutanai tuti bioi rahutufufoi mani, mangfatafosa esahera efai rahutufufoi wei. ³⁷ Mangfata mano etanansiau etamang wei fosa esobu mai ria mambaisengfoi. Tarai tofino, mambaisengfoi ambori demi mangfatafosa eminohi mae mantauni fiatasa aha. ³⁸ Mangfata mano etanansiau etamang fosa esobu mai weo mambaisengfoi sobusa etamang wei. Da na diru rabuang ete, rerai aha ete, wape emainenang pampang.

³⁹ Mearomi finina, masino mano ne munufoi deitawanai we diru araha ureng beiru mani mananapi-foi da ma we kiamanana ne fi minohi tutira fo mani, todoni kontai wiwo da to boriai kaha mae deitawang weduara rai, wiwo sua mananapi-foi suai to ne munufoi rorongfo kaha. ⁴⁰ Tonana mani mea kontai memainenang metamang pampang, we Kaisung Inontarai nei da tantuma na rahida bo waitawana kaha foi ma ki.”

Mangfata mano mesi tuti mangfata mano mesi kaha
(*Matiusi 24:45-51*)

⁴¹ Petrusi dutanai deyo, “Sengne wau, firiwansoawa dotu we amea ete we kaiwasa bitoya nei e?”

⁴² Sengfoi yoa deyo, “Mandoni dino wemangfata mesi tuti sewai ne? Mandoni dino wemangfatao dohong kariri ne mambaisengfoi ne kaiwofo na mai, na rahida yuaisi wenunggamiai we mangfata mano

wei fosa, ambori dohong fiang wesa na rahida neungfo ne? ⁴³ Denteng paria we mangfatao niari kariri ne mambaisengfoi ne kaiwofo na mai, ambori rahida mambaisengfoi daraberahi ma mani, sobu ne mangfatafoi we dohong kariri kaiwo demi wea fo. ⁴⁴ Tarai, imadurai we mea mau yeyo, mambaisengfoi ambori yuaisi wenungkamiai we ne fianggeng minohi tutira fo kai ki. ⁴⁵ Wape tarahai mangfatafoi kerira tuti enetituitai na enerorongfoi deyo, 'Nehu mambaisengfoi niaya waroi paria wiro daraberahi ahera ma kaha rai,' ainanaya bioi mangfata mano siai fosa, mang tutu wiwing, tuti dampi tuti dunung ria inontarai emayeru fosa. ⁴⁶ Mayeai mambaisengfoi daraberahi na rahida tuti araha ureng bo mananaioi foi, amani mangfatafoi wiro deitawana kaha foi. Ampefe mambaisengfoi ambori miuni amani ferangkahutu mangfata kerira nani tuti soari tono katai inontarai enari kariri Allai ne Kaiwo kaha fosa ewatai nai fo.

⁴⁷ Mangfata mano deitawang mambaisengfoi ne dawiafo wape meinena kaha, tuti dohong kariri mambaisengfoi ne dohong wea fo kaha, ambori rubati fuba ki. ⁴⁸ Wape mangfata mano sera wawera mambaisengfoi ne dawiafo, mae fui aha mani dohong sarawai ampafe rubati, nana mani rubati fuba kaha. Weo inontarai mandoni dino ohonafu fuba wei mani, ka riati fo fuba kontai. Tutu mandoni dino ainawiafo fuba wei mani utang wea fo fuba kontai."

*Wiro mai kaha mae aiteta
(Matusi 10:34-36)*

⁴⁹ Yesusi medu kaiwo netawea fo deyo, "Ira ma weo iso adiafo to nunei meu we kesoi. Denteng mani adiafoi denggararu ampa, wape bereri rai. ⁵⁰ Isodua maraba fuba bitoya ki, ne tarai toyari iwebaptisi na dadira rorong, ampafe enehurorongnei iweansarai fafong pariao finani kiai

ki. ⁵¹ Ampafe meteitarahio ira ma nina ika mai to nunei e? Bireri, mai kaha, mae aiteta. ⁵² Na ninai to fong mani, munu rorong bei, ewering mani, ambori etapa wawerera amani mantoru we mandu, ete mandu we mantoru. ⁵³ Eweboyari aha kaha. Tamang ambori dapa ne kaisungfoi, tutu kaisungfoi dapa tamanai ki. Inang ambori dapa ne kamitungfoi, tuti kamitungfoi dapa inanai ki. Niongno ambori dapa urawingfoi, tutu urawingfoi dapa niong wiwini ki."

Aroanso fiinawiai na maring bonini

⁵⁴ Yesusi dei kontai we kaiwasa bitoya foi deyo, "Mewatio kafafe doa na do fui fo, amani meteyo, 'Ambori wemetang ki!' I wemetang kaririai. ⁵⁵ Menumiruainso wanang siayai na do wanansai foi, amani meteyo, 'Ambori maninggapoi ki.' I maninggapoi kaririai. ⁵⁶ Inontarai menari fayafayara di mea! Metafu kariri wanang, metang, maring, mewatioa na rorafaisi tuti nunei. Tonana mae, todonie, fi kawariai na rabuang bonini fo wiro mewaitawang metaroangna kaha?"

Metarabera mea weru karira metohoni fo ambori mesobu aiboi kaha

⁵⁷ "Todonie metohong kariri ne mai ne kaha? ⁵⁸ Inontarai manei dinggai wau mani, wiro musobu mangkutu kaiwo nanisa kaharai mae na rang rabuang kontaio rurai we weboyari riati aha. Bereri mani, tarahai yabi wau to mangkutu kaiwo fosa rai. Tutu tarahai esoa wau to afai mamuna fosa tuti ea mani esoa wau to aitamu rorong fo. ⁵⁹ Tutu aromuaifa: na aitamu rorong fo watai paria bai nemu fiwaifo paria kiai fino ro to borieife."*

* **12:59** Ne maksuti toninai: Rahidao Sempaisi dohong aiboi we wau kaharai mae, barabera wau weru sasariwa ahera wo.

13

Metarabera mea weru mene sasariwai kaha mani, mesobu kari-rafo

¹ Na nanaifa inontarai manea era we Yesusi meai. Etaiririai we Yesusi karirio inontarai Galilea maneiruo, eha fiahung ne rika* we etohonai we Allai fo kariri ene koang, na Sempaisi ne Munufoi. Manamo Pilatusi demi ne rai mamuna fosa, emunsa. ² Yesusi tefu aiririafoi, medu wesa aha deyo, “Menemitituai todoni weo fi inontarai Galilea fosa esobuai nanai? Mewaitarahio inontarai Galilea emarareha nansa, emarareha tonanane deinawiai we ene sasari fiabai sewa inontarai Galilea fuba wei foini fe? ³ Bireri kontai! Wape mearomioaifa, weo metaraberahai weru sasari metohoni wai kaha mani, mea kiai ambori memarareha kariri ea tonanai ki. ⁴ Tofidoni kontai we inontarai suraya indeatoruo emarareha na Siloami, na rahida bo menarai fo sautawansa fo? Mewaitarahio nana mani deinawiai kontai weo, ewe-sasari sewa inontarai siai enayai na Yerusalemi fosa re? ⁵ Bereri kontai! Yeoi nari aha mau we metauberahai weru sasari metohoni wai kaha mani, mea kiai ambori memarareha kontai kariri ea ki.”

Fiyiwansoai we ai urungno webongkaha

⁶ Mayeai Yesusi deiriri fiyiwansoai nini kontai, deyo, “Inontarai manei ne ai urung rowei sifu na ne romifo. Rahida bei da wa sera we aibongfoi. Manamo boyari kontai wiro sobui kaha. ⁷ Ampafe medu we mano deitawang ne romi fo deyo, ‘Boti defuina botorua fininai, ira ma isera we urung bong na ai urungfoi, manamo boyari kontai wiro isobui kaha. Ampafe robang aifo weruaia. I kia fiang mahikai weru kahofa wausinia kiai funomaia.’ ⁸ Mano deitawang romifo yoa wei deyo, ‘Daie, tawini doa defuina bonini ahang wo. Yau ambori itara wari kahofa doa naia fo tutu yohong fi indoang kahofa feai

aha. ⁹ Tarahio defuina da aha ma wani webong. Mae bireri aha mani, yo, robani ki.’ ”

Yesusi waraira fimaninang weru wiwing amaina tikapa na rahida Sabati

¹⁰ Na rahida Sabati bei Yesusi deunau na munu agama Yahudi bei. ¹¹ Na nanaifa wiwing meninang amaina tikapa manei minohi na munu agama foi. Wiwingfoi meninangno defuina suraiya indeatoru kawurua, weo fikahai dohong ririwani, ampafe wiro da tirai ahang kaha. ¹² Na rabuang bo Yesusi deti wiwingfoi fo, medu wei deyo, “Wiwingne waune, rahida nini kontai fo fimaninangwai da weru wau.” ¹³ Ainanaya Yesusi yuai warangfoa wasau wiwingfoi, na kutu nanai kontai fo wiwingfoi dentengna, doa tirai, mayeai fiai Seng Allai.

¹⁴ Mano wenungkamiei we munu agama foi kesou paria, weo Yesusi waraira maninangfoi weru wiwingfoi na rahida Sabati fefe. Ampafe medu we wiwingfoi tutu kaiwasa na munu agama rorongfoi deyo, “Na Kaiwo Musai soi fo deyo rahida wonang Allai dohonai we tanari fi nayai, mae rahida itu, Sabati mani, tafoai fitanarifo, tafiai te Sengnei. Ampafe mera na rahida wonang nanaifa ma weo waraira mene maninangwai nayai, wiro na rahida Sabati nei fanai.”

¹⁵ Sengnei yoa deyo, “Mano mewenungkamiei na munu agama ne mea, mantaunau fi Musai soi fo mea, inontarai mewefarisi tutu mano mewewafoniai na inontarai Yahudi ne mea, mea kiai mepararasa webeyari. Weo metaunau we kaiwasa bitoya wiro enari fi na rahida Sabati nei fanai. Wape mea metohong kariri mene kaiwofo kaha. Mae na rahida Sabati fo, meha mene fiahungnesa weru wore rorong etoa naya fo, metohonsa etunung mereha tutu etampi. ¹⁶ Wape na rahida bonini wiwing manei weriria na Abrahami

* 13:1 Amani, rika weo wekorbani.

ma, Saminseni dohoni meninang waroi kawuru mauwa, ete ne tarai toyari tebhiri, defuina suraya indeatoru fininai. Tofino i wiro iforehu Saminseni ne amitabuhiri nani weru wiwingnei na rahida Sabati nei fanai e?”

¹⁷ Yesusi ne kaiwo medura fo dohong ne aitetafosa emamaya paria, wape inontarai fiau wei foi kiai eparaise we ewati Yesusi fitantuma niari fo.

Fiyiwanso Allai ne Mananufu kariri sawi bong

(Matiusi 13:31-32; Markusi 4:30-32)

¹⁸ Yesusi dutang bera kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Allai ne Mananu rorong fo mani ne tarai todoni? Na fifiani ambori iriwansoi ne? ¹⁹ Ne tarai toyari fiyiwansoi nini: Sawi bong bei, manei kiariao sanami na ne romifo. Sawi kamieinei mani ketui pari sewa raung ete fitantanangno tatanami na romi rorong nei kiai. Wape sifua fiebai weai, fiabai demoya we romu enari aisangging na arirawangfo.”

Fiyiwanso Allai ne Mananufu kariri ragi

(Matiusi 13:33)

²⁰ Yesusi dutang berahai nariai aha, “Allai ne Mananu rorong fo mani, na fifiani kontai iriwansoi ne? ²¹ Ne tarai toyari fi dohong tepung dautai, amani ragi. Wiwing manei sariri aweu fiahi tamu tepung bitoya, wedaya tepungfoi dautai paria ketu loyang wiatai nai foi dereungfo.”

Rahutu dedira

²² Na rang rorong Yesusi da to Yerusalemi fo, da maino bendari tutu munuefo mae deunau nayai kontai. ²³ Mayeai inontarai manei dutang berahi deyo, “Tofino rabuang bo Sengnei wemananu nani fai mani, inontarai manea efau esobu mai ete bireri e?”

²⁴ Yesusi yoa deyo, “Mesera we mesuai to Allai ne Mananu rorong fo mani, merurai we mesuai na rahutu dadira fo. Weo mearomuoaifa, inontarai bitoya erurai we esuai na rahutu nani manamo esobua kaha.

²⁵ Na rahida bo mano ne munu foi doaria kife rahutufui, metoa na boriefo meboi rahutufui mae meteyo, ‘Daie, fai rahutunei we amea ambori amera to rorong!’ Manamo yoa we mea ma deyo, ‘Yeroanso mea kaha. Mea mera na doni ma?’

²⁶ Ambo meroa wei aha meteyo, ‘Daie, boroanso amea kawuru ampa! Weo tatampi, tatunung mereha ruhiai kawuru ampa mae, kontai bounau kawuru na fino amene munuefe ampa.’ ²⁷ Manamo mano ne munu foi medu aha deyo, ‘Yeroanso mea kaha. Mea mera na doni ma? Mera kahai weru ninaifa, inontarai menari sasarine mea.’ ²⁸ Na rahida bonani mewatio Abrahami, Isaki, Yakupi, kontai nabifosa kiai eminohi efaraise na fino Allai ne Mananu rorong foi. Wape mea ambori mesodai ne karirafu tuti mesaia metamirai paria, weo Allai data mea to boriei fefe. ²⁹ Kaiwasa bitoya ambori era na katai doni kontai na rea diru foi, na rea aha foi, na do wanamba foi tuti na do wanansai foi, efanduhisa we etohong muniara na Allai ne weMananufu ki. ³⁰ Anture, inontarai maneiruo na nunei ninai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, tuti maneiruo na nunei ninai enai to kurumifui fosa ambori ewefonai ki.†”

Yesusi enerorong fituayai weo inontarai Yerusalemi fosa weo wiro emaya wei kaha

(Matiusi 23:37-39)

³¹ Na rahida bonani kontai Farisi maneiru teai era we Yesusi ma emadu wei eteyo, “Nayai na nina fanai! Ro ahera to katai bei siai, weo Mambaiseng Herodesi deyo ming wau fefe.”

† **13:30** Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengnei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiro eroaso kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefuai, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoai, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

³² Yesusi yoa deyo, “Mera wa meteikaririai we inontarai kerira nani, yeitawang fikirira de niari we yau fo, mae rahida beiru da aha ma wanai yata fikahai kontai inari inontarai emaninang ebeng, akawuru wori, fifiani aino ira weai we inari ne mani, inaria kai ki. ³³ Tonanai ki wape, rahida bonini kontai rahida beiru da aha ma wanai, nehu rang rorong iraoai to Yerusalemi ne iraoaia mai. Weo na Yerusalemi fafong nanai emung nabifosa nayai. Ampafe yauo emung yau nai konta rai.

³⁴ Yerusalem! Yerusalemi wo! Nabifosa kiai memunsa! Inontarai Sempaisi demisa era we mea ma fosa, meru kamieio sara emarareha. We-beiru teai mauwa yohong weai paria we ikaruhi mea kiai we yewawu mea, toyari manggohei inangfoi we tebung wedua ne arikangfosa na warapemafo suru, manamo memaya kaha tuti meteiyaya yau. ³⁵ Mewati! Mene Munu Seng nei mani, Allai wiro weriria mea nai ahang kaha. Tuti yeisaharai we mea mau, na kutu ninai wiro mewati yau ahang kaha pariao memadu meteyo, ‘Moanafeai we mano ro na Sengnei wonongne wau.’ ”

14

Yesusi niari inontarai manei denteng na rahida Sabati

¹ Na rahida Sabati bei Yesusi da wa dampi ria Farisifo manei na ne munufoi, inontarai ne wafonia dine kontai na inontarai eweFarisi fosa. Na nanai inontaraifosa euremi nayai nai na mai kariri fifiani aino Yesusi niari fo. ² Mayeai inontarai bebara manei, fimaninangfoi dohong warang aweng wemereha na rorongfui, da we Yesusi ma. ³ Ainanaya Yesusi dutang berahai we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa tutu Farisi eminohi nana fosa, deyo, “Na Kaiwo Musai soi we tata fo mani tofino? Na rahida Sabatinei mani, tanari inontarai emaninang we ebeng nai, ete nana fanai e?” ⁴ Mantaunau Kaiwo Musai soi fosa

tutu Farisifosa emadu fiea kaha mae enemboru terai. Mayeai Yesusi sahu inontarai meninang foi ma, yuai warangfoa wasau inontarai meninang foia, waraira maninangfoi weruria, mayeai demi da wa.

⁵ Mayeai Yesusi medu we Farisifosa tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa aha deyo, “Tofino we mea, manei na mea ne sapi manei saukaha kamirei wemereha bei, toyari sumuri, na rahida Sabati foi. Mano ne fiahung sawa foi minohi suati ete sikaherawa yuaisi na kutu iari nanai konta ne? Tawaitawanai weo yuaisi rai.” ⁶ Manamo wiro manei yoa we Yesusi kariri fi medura fo aha kaha.

⁷ Na nanai Yesusi deti inontarai notisa manea na munufoi mani, etiri katai mahikai sewa fo we eminohi nayai. Ampafe doni deiriri fiyiwansoai ninai wesa, deyo, ⁸ “Manei wenoti mea we muniara mandirau bei mani, dohonao mera wa mani metiri fatao mahikai sewa watai na fongfo weo meminohi naya fe. Weo tarahio mano ne muniara foi wenoti inontarai wewonong manei kontai to muniarafoi fe. ⁹ Nana mani ambori mano ne muniarao wenoti muru ruhiai nani, da we wau mau deyo, ‘Waune, katai nini imainenami we mano iwenoti mambani.’ Nana mani ambori mumaya paria boabari wau ro aha munohi nano katai fui pari foi. ¹⁰ Ampafe manei wenoti mea mani, metiri katai fui pari fo we meminohi nayai, ambori mano ne muniara foi da ma deti mea mani medu we mea deyo, ‘Maniwowire, ro ma munohi na kataio mehikai nini.’ Ampafe kaiwasa esomi we mea na bitoyafoi euremireafo. ¹¹ Weo mandoni dino yuai ne tarai dedai mani ambori tewawa ki, wape mandoni dino niariri ao tewawa mani ambori dedai ki.”

¹² Mayeai Yesusi medu we Farisi mano ne munu foi deyo, “Boyo nari muniara bei wenoti inontarai we metampi, na rahida ete diru ete, wiro wenoti nemu maniwowiri ete arurarai, ete mano meminohi ruhiaio ene fianggeng bitoya fosa fe.

Weo nana mani ambori ea ewenoti wau kontai tonanai ki, ne tonanane bai wawerahai na finari nanaya. ¹³ Ampafe boyo nari muniara bei mani, wenoti inontaraio ene pari fi, inontaraio ene taraifo mesi kahai, inontaraio eawemi fananahang tutu inontaraio euremifafa. ¹⁴ Nana mani wobu moang rai, weo inontarai nanisa wiwo ebai nemu mahikai bohonai nana kaha. Mae nemu mahikai nanai ambori Allai biaitai ki, na rahida bo inontarai emai fosa esuwi na marareha rorong foi fo.”

*Fiyiwansoai we muniara fuba
(Matusi 22:1-10)*

¹⁵ Inontarai manei dampi ruhiai kontai ria Yesusi na nana foi, tarao kaiwoariri Yesusi medura fo, ampafe medu deyo, “Inontarai mano ambori etampi ruhiai ria Seng Allai foi na ne Mananu rorong fo, esobu mai paria!”

¹⁶ Manamo Yesusi medu we inontaraifoia deyo, “Na rahida bei, inontarai manei niari muniara fiabai bei, tutu wenoti inontarai bitoya paria we ne muniarafoi. ¹⁷ Rahida bo muniarafoi ne diru neungfo mai we nariri fo, inontaraifoi demi ne mano fiatari foi, da we mano wenotisara fosa, medu wesa deyo, ‘Mera ma, we fianggengfe mainenang ampa.’ ¹⁸ Manamo mano wenotisa fosa kiai, na manei to manei eteiaio mangfatafoi. Mano reantenang foi medu we mangfatafoia deyo, ‘Yau arahio iwori nehu kahofafeai tutu ira we ye iwatioa fininai. Kosou yau fanai.’ ¹⁹ Mano sua ahang foi medu deyo, ‘Arahio iwori sapi ewesura ma fininai we efata yau na nehu romifo, tutu ira we yeo inari karirisa fininai. Ampafe kosou yau fanai.’ ²⁰ Manei aha mani deyo, ‘Yau arahio irirau ninai ampafe wiwo ira mau kaha rai.’

²¹ Mangfatafoi daraberahi aha deikaririai we mano ne muniarafoi, kariri fifiani aino mano wenotisa fosa emadura fo. Ampafe mano ne muniara wenotisa foi kesou paria, medu we mangfatafoi deyo, ‘Ro kahairai to rang dereung, to katai ruhi na bendari fo. Ka inontarai ene

pari fi, inontarai ene tarai mei kaha, inontarai euremifafa, tutu inontarai eawemi fananahang.’

²² Mangfatafoi da wa dohong kaririaia daraberahi aha ma deyo, ‘Daie, nemu kaiwofe yohong kaririai kawuru ampa, manamo katai bitoya wiatai arora nendai.’

²³ Mano ne muniarafoi medu aha deyo, ‘Ro nariai aha to rang baba, tutu rang ai rorong, na bendari dereung boriai fo, boa biaing inontarai-wasa era ma ambori nehu mununei sefang na kaiwasa. ²⁴ Aromuoai fa weo inontarai fuba iwenoti kawurua foi mansiri kontai wiwo dang nehu fiangno muniara finini kaha.’ ”

Manei de daria Yesusi mani, eneti-tuai sauwarai na mai akawuru

²⁵ Ainanaya Yesusi dao ne rang rorong dao fo aha, tutu inontarai bitoya paria era ruhia riati. Yesusi daraberahi medu we ea deyo, ²⁶ “Manei de daria yau, wape enewawu inanai, tamanai, ne wiwing, ne arikang, ne tahatui, ne tafuaise, kontai ne tarai bo neng foi terai sewa yau mani, wiwo daria yau kaha. ²⁷ Inontaraio mandoni dino miaya we sodua ne aitafoi tutu daria yau kaha, amani wiwo meinenang we eteiberahi, enari kanggani, tutu emuni toyari yau kaha mani, wiwo daria yau kaha.

²⁸ Ne tarai kariri finina. Inontarai manei na mea de biaung munu bei, wiwo beyari nana mani niariri kaha, mae minohi deto kariri ne doi we niari munufoi nai foi akawuru wo. Tarahai ne doifo mai we niari ne munufoia kiai ete bireri e. ²⁹ Weo enefunomi niari amangfoi kawurua, wape ne doifo kaia, ampafe niari paria kiai kaha. Nana mani ambori inontarai fuba ewati fi niariri foia ambori emarari ki. ³⁰ Eteyo, ‘Tofino, inontarai nini biaung munu amangnei ao wia funomai tonanaia, wape wiwo wedaya we niariria kiai kaha.’

³¹ Ete, ne tarai kariri finina kontai. Mananu manei ne rai mamuna ewepiaura wering wesura (10.000), de era we emamuna we mananu siai

manei. Wape mananu siai nani ne rai mamuna efau weberu sewa aha. Mananufoi wiro enefunomi kahai, minohi mae enetituai sauwarai we ne rai mamuna fosa, ewemambiriu weo emamuna we ene aiteta efau sewa fosa ete bireri e? ³² Mae deitawanaifa weo ewemambiriu kaha mani, ne aitetafosa enai waroi mae demi manea kawurua etutang berahai we mananu siai nani. Etutanai we fifanai aino enetituaitaifa medurai we fio ambori mananu ne rai mamuna efau kaha foi dohong kaririai, ambori uenemirorong boyari.” ³³ Ampafe Yesusi deyo, “Tonanai kontai we mea. Manei de daria yau mani enetituai sauwarai akawuru wo. Manei wiro sawing pari fi niari fo kai, kontai aroporoha kaha mani, wiro daria yau kaha.”

Aio meuwai ahang kaha

³⁴ “Ainei mani mehikai we indawang fi nai, wape meuwai ahang kaha mani, ohoni todoni wori meuwai aha ki? ³⁵ Denteng ahang kahaia finana weo nari fifiani nai kontai aha. Ampafe kabi teri reto. Mewemetarami mani metarami sau kaimo fino imadurai nina!”

15

Domba niai (Matusi 18:12-14)

¹ Na rahida bei, inontarai efanduhi pajaki we Mananu Kaisarifoi manea, tutu inontarai siai bitoya kontai, era ma etaramididau Yesusi. Inontarai nansa, Yahudifosa esahusa we inontarai ene sasari fiabai disa. ² Ampafe inontarai eweFarisi tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa ewatisa nana fo emadu wawerasa paria. Eteyo, “Is! Inontarai nini minohi ria inontarai ebeng kahai tutu dampi ruhiai riasa.”

³ Yesusi tarao emadu tonana ne ampafe deiriri fyiwansoai nini. ⁴ “Tofino na mea, manei ne domba ewepiaring, manamo manei da sarawai ampafe niai, nana mani dohong todoni rai? I wiro niayai deitawang ne domba ewemansiri

konta reti piaring fosa ahang kaha, mae todoni kontai sawing ne efaufosa enayai na katai minano foi mae da sera we mansiaro niai foi paria sobui. ⁵ Kontai sera wa sobui aha mani piraise paria, ampafe yuaisia wia sau warabiawafoi, kiari daraberahi aha. ⁶ Mayeai sahu ruhi ne maniwowirifosa tutu mano ene munu wariruhia fosa, medu wesa deyo, ‘Mera ma tafaraise weo nehu dombafi niai ampa, manamo isobui kawuru aha ma ne.’ ⁷ Na Waidani kontai tonana, inontarai sasari manei daraberahi weru ne sasari rorong foi mani, Seng Allai piraise fuba paria, piraise sewao ewemansiri konta reti piaring mano eteyo ene pari sasari fosa.”

Yesusi yiwanso doio niai

⁸ “Ete, toyario fyiwansoai nini kontai. Wiwing manei ne doi peraki* sura. Doi peraki sura nana mani we ne gajio rahida sura finanai. Mayeai bei niai. Fifiani aino niari fo? I ambori kiai padamarang bei sambewa munufoi, tutu fintang aikahia munufoi, sera wei paria sobui aha. ⁹ Na rahida bo sobu doifoi nani, sahu ruhio ne maniwowirifosa kontai mano ene munu wariruhia fosa, medu wesa deyo, ‘Mera ma tafaraise weo nehu doi niai fi isobui aha ma ne.’ ¹⁰ Tonanai kontai inontarai seipaya manei daraberahi weru ne sasari foi mani, Allai ne wewai rabuang faisai efaraise fuba pari beyari.”

Arikang niai

¹¹ Yesusi medu aha deyo, “Wawa manei, amani ne kaisung mandu. ¹² Mano fui foi medu we tamanai deyo, ‘Daie, nemu rao munohi tutirai fa, awao mureha mani auratorai mai we auru wa, rahida nini kontai botoraiifa bohong nehuwa ma.’ Ainanaya tamang deto rao minohi tutira fo weberu maino ne kaisungfo suru.

¹³ We rahida beiru teai aha mani, arikang mano fui foi dewayangno

* **15:8** Doi peraki ninai wowong fino drakma, ne harga mai kariri inontarai yufi we rahida bei ne fiembaitafo.

nengfo we doia, mayeai dong to nu waroi. Na wanai sifai ne doifoi we dampi, dunung, piraise, niari fi mai kahai kontai. ¹⁴ Pariao rahida bo ne doifo kai foi, tete kahari fiebai pari beyari ming na kataifoi tentenang. I fo mayeai sodai ne dadirafo, dampi na mai kahai, sensung an-sung mai aha kahai. ¹⁵ Ainanaya, da wa niari fi we inontarai na munuefo manei, amani wenani demi da wa, deitawang ne fia rabuang foi na katai fia etoa nai foi. ¹⁶ I wewisi paria ampafe deyo dang fia ene fi-etang fo wea, weo wewisia tonanai wape wiro manei aroi dohong fiea dang kaha fefe.

¹⁷ Mayeai arahio urengfo tabau, we deroanso fifiani aino niaria fo, ampafe medu deyo, 'Inontarai bitoya erufi we dai fosa esobu fianang bitoya, wape yau na ninai adareti iwawisi ao imereha. ¹⁸ Rahida bonini kontaio yarabera yau ira we dai aha. Na dai arongreafo imadu wei yeyo, "Daie, yohong sasari fiebai we Seng Allai tutu wau kawurua. ¹⁹ Ampafe wiro imai we wahu yau we nemu arikang ahang kaha. Yau ira ma weo nehu tarai toyario nemu inontaraio erufi we wau wasa."'

²⁰ Ainanaya daraberahi da we tamanai aha. Tamang doa na itone munufoi, na waroi detiao kawurua. Tamang aroi paria deti kahutu urehuru mae mito wei, awa sobui mayeai fiauni tutu ninahi.

²¹ Arikangfoi medu we tamanai deyo, 'Daie, yohong sasari fiebai kawuru we Seng Allai tutu wau ampa. Ampafe wiro imai we wahu yau we nemu arikang ahang kaha.'

²² Manamo tamang medu kutu ne kaiwofo, sahu inontarai erufi wei fosa deyo, 'Mesahera meha ansung mahikai sewa feai ma mesansuni nayai, araha mehikai bei we metatari na warakehanei, tutu sapatu mahikai feai we metatarai na awengne. ²³ Menari kariri ne nanai amani, meha sapi ne arikangno biri-ayai manei, ama memuni. Rahida bonini kontaio tatohong muniara

fuba, tatampi tafaraise. ²⁴ Weo nehu arikangnei mireha ampa, manamo suwi nari aha ma ninai, i niai ampa manamo isobui nari aha.' Mayeai ea etohong muniarafoi.

²⁵ Wape arikang mano fuba foi mani niai nano romi. Mayeai ramin-dena ampafe daraberahi to munufo aha, da pariao kefang munufoi, tara to munufoia mani, tarapao musiki dotu fo tutu kaiwasa mikai foi eraomifufoi. ²⁶ Ainanaya sahu tamang ne mangfatafosa manei ma dutang berahi deyo, 'Fifiani dino menariri na munufoi wana?'

²⁷ Mangfatafoi medu wei deyo, 'Nemu tahatuifi daraberahi aha ma ne. Ampafe tamamuo anta demi amea amemung sapi antung biriayai manei, we tatohong muniara fuba, weo sobu antungfoi daraberahi na mai aha ma fefe.'

²⁸ Arikang mano fuba foi tarao kaiwofo nana ne kesou paria, ampafe miaya we suai munufoi kaha. Mayeai tamang taraoi we doa na boriaifo, ampafe dari ariei weworiri ambori da to rorong. ²⁹ Manamo kesou medu we tamanai deyo, 'Bo! Rahida neungne iminohi ria wau na defuina to defuina, irufi ao imereha we wau, modu kaiwofea mani yohong kaririai. Manamo fifiani aino bo-honai we yau ne? Kamingne arora ki, wape wiro bohong sobu manei we inari muniara ria nehu maniwowiri sa kaha. ³⁰ Antumu mesi kahai nani dewayang fi munohi tutura wa we doi, kia doi nani dong to katai doboriai fo niai nayai, na wanai mei doifo na wiwing diru paria kai, mayeai daraberahi ma, wape wau mungno sapi antung fiebai biriayai weo bohong muniara fuba wei!'

³¹ Manamo tamang medu wei aha deyo, 'Kaisungne waune, wau munohi pampang ria yau na ninai. Fifiani aino nehu ne nemu fi fine kontai. ³² Wape nina mani nemu tahatuinei toyari mireha ampa, manamo suwi nariai aha ma ne. I niai ampa, manamo tasobui nari aha ma ninai, ampafe todoni kontaio

tatohong muniara taparaise.’ ”

16

Fiyiwansoai kariri mangfatao sewai

¹ Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Inontarai ne ra bitoya manei, ne mangfata manei, yuaisi we deitawang ne rafoi, yurairai tuturi sera weo ne faufo kontai aha. Manamo na rahida bei inontarai ne ra bitoya foi sobu kaiwoariri weo mangfatafoi sifai ne rafoi. ² Ampafe sahu ne mangfatafoi ma, mayeai dutang berahi deyo, “Tarahuoai weo wiro nari sua nehu ranei na mai kaha, mae wufai funomi. Rahida nini kontaio bohonai we yau fi woi kariri nehu ranei we bohoni toa ne, kontaio fotourai weru boitawang nehu ranei.’ ³ Ampafe mangfata deitawang ne rafoi enetituitaitai, ‘Fiani aino inari na kutu ninaifa ne? Weo mano ifatai foi deiai yau weru fi yoasoai yau we inari ne fefe. Inari romi nehu mambiriufea kaha, ira yedo weo fi na rang dereung imamaya.’ ⁴ Mayeai enetituitai obu mano eha fi riati fosa manamo wiro ebaita kaharai. Ampafe medu deyo, ‘O! Enehutituitai rang bei, ambori ifotourai weru fi inari ne mani, nehu maniwowiri bitoya, kontaio emirising we iminohi ria ea, na ene munufo.’ ⁵ Ampafe mangfatafoi sahu mano ehao inontarai ne ra bitoya foi ne rafo, manamo ebaita kaharai fosa. Sahaha wemansiawarai ma dutang berasa. Medu we mano reantenang foi deyo, ‘Nemu fi baita kaharai beiru we mano ifatai foi?’ ⁶ Inontaraifoio yoa deyo, ‘Maning ora babeu piaring (100).’ Mangfatafoi dohongno surati fi baita kaha foini we inontaraifoio aha, medu wei, deyo, ‘Munohi na nanaifa, wukahera woi riwangno fiwoi we maning ora babeu piaring na surati nani faini wa, weo babeu piarua sura (50).’ ⁷ Mayeai medu we inontarai mano sua aha foi deyo, ‘Wau nemu fi baita kaharai beiru?’ Inontaraifoio yoa wei deyo, ‘Patibu

karung piaura wering (1.000).’ Mangfatafoi dohongno surati fi baita kaha foini we inontaraifoio aha, medu wei, deyo, ‘Nemu surati kariri fi baita kaha wai dinini. Woi riwangno fiwoi we patibu karung piaura wering na surati nani, riwani we karung piaura wera (800).’ ⁸ Mano ne ra bitoya foi tarao kariri finiarifo, ampafe fiafi ne mangfatafoi weo ne enetituitaitafo, weo i sewai paria, we sera we rang weo ne maifo, na rahida bo fioairai weru fi yu fong fo. Weo inontarai eroaso Allai kaha nesa, esera we ra na nunei mani esawai paria, sewao inontarai eroaso fosa, na esera weo rao Sempaisine.”

⁹ Mayeai Yesusi medu aha deyo, “Metarami ma! Fianggengno Sengnei dohoni we mea na nu finini, menari suari na mai we mefata inontarai siai nai, karirio Seng Allai dawiafo. Ambori rahida bo mansuwi-suwi foi mani, fianggeng nunei kiai niai, wape mea mesobu mai na Waidani.

¹⁰ Inontarai manei niari fi katui fo na mai mani, ambori yuaisi we niari fi fuba fo ki. Wape inontaraio niari fi katui fo na mai kaha mani, wiro yuaisi we niari fi fuba fo kahai kontai. ¹¹ Ampafe na ra nunei wiro inontarai eroaso mea weo menari suari na mai kaha mani, mantei dino de yoaso rao tarai na Sengnei we mea ne? ¹² Kontaio manei siai ne fieaifa, yoasoai mea we menari sua neng, manamo wiro menari suarai na mai kaha, nana mani Allai wiro dohong fieai we menari suarai ahang kaha.

¹³ Wiro inontarai manei wewoming we mananu mandu kaha. Weo nana mani ambori enewawu manei mae enerireu mano wei foi ki. Ete niari kariri manei ne kaiwofo mae kiobu tarang weo mano wei foi nengfo ki. Tonanai kontaifa we mea, wiro mewewoming we Seng Allai tuti mewewoming we doi ruhia kaha.”

Kaiwoariri Yesusi medurai

¹⁴ Farisifosa etaramio fifiani aino Yesusi yiwansoia fo. Manamo emarari Yesusi ne kaiwofo, weo inontarai euremi fiebai we doi disa

fefe. ¹⁵ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Mea mani inontarai merurai paria, ambori kaiwasafai ewati fi menari wa tutu enemituwai weai, eteyo mea mani inontarai metohong karirio Sengnei ne Kaiwo na mai di mea. Wape Allai deitawang menemirongwai. Weo fifiani aino inontarai nuneisa esahuai we fi dedai tutu esomi weai fa, Allai eneo kaha tutu sahuai we fi mai kaha.

¹⁶ Hukumi Musai soi fo tutu kaiwo nabifosa emadura fo mani, wemambiriu pampang paria sobu rabuang bo Yohanesi deunau fo. Mae na nanai to fong ma mani, Kaiwo Mahikai kariri todoni Allai weMananu na demi Mananu Mampariri nei ma fo aino aiririai pampang ne. Kontai kaiwasa bitoya erurai we Sengnei yuaisea we ambori eminohi na Sempaisi ne Mananu rorong fo ki. ¹⁷ Wape Seng Allai ne Kaiwo Musai soi fo tutu nabifo emadura fo wemambiriu wewitawafa, wiro hurupi kutu bei kontai oiayari kaha.

¹⁸ Ampafe mandoni dino dira binengfoi tuti dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari, amani sasario dena ria wiwing siai fo. Tuti mandoni dino dau wiwing anta ne mangfoi dirari nani aha mani i kontai niari sasario dena ria wiwing siai fo.”

Inontarai ne rafiebai tutu Lazarusi inontarai ne pari fi

¹⁹ “Inontarai ne ra bitoya manei, sensuni na ansungno ne harga dedai paria, tutu rahida neungne dampi na mai kontai, wiro sobu dadirafea kaha. ²⁰ Na rahutu borong da nai to ne munu rorong foi afuifo, inontarai ne obu fiea kaha manei minohi fefiei derewawa, dedo we fiang nayai, wonong fino Lazarusi. Inontarai nani kahai bosibosi suang wari ne taraifoi sentenang, ampafe ne mambiriu feai ahang kaha. ²¹ Ifo, minohi na rahutu borongfo finanaia, we demang we tarahio inontarai ne ra bitoya foi dang ta fieai fa ete nukahaifea tarirawai aweu, etiri to borie

ariei mani ambori yuru dang. Inontarai nani faini kontaio, fiawerafosa era erare kahai fuba suang na ne taraifoi nani.

²² Waroi kahai mae inontarai ne obu fiea kaha foi mireha, mayeai wewaifosa eha ne nuaninufai to katai mei, awa minohi na fata dedai rurang Abrahami. Inontarai ne ra bitoya foi kontaio mayea mani mireha kontai aha, ne inontarai esarai enari suari na mai. ²³ Wape na Soroha rorong fo sodai ne dadirafai paria. Na katai nani fioai ureng deti to yai awiai mani, detio Abrahami na katai waroi, kontai deti Lazarusi we minohi rurang Abrahami. ²⁴ Inontarai ne ra bitoya foi sahu we Abrahami deyo, ‘Dai Abrahame! Aromuo yau kite! Bomi Lazarusi yorang warakehawai na merehafaie, kia da ma ao wawasao rahukanangnei wo. Weo isodai ne dadira ne pari beyari na adia rorong nei fefe.’

²⁵ Wape Abrahami yoa wei deyo, ‘Nehu kaisungwa wau, aromuoai, weo raminde munohi barang na nuwasi mani wobu ne bengfo paria. Wape Lazarusi sobu ne karirafai paria. Ampafe na ninaifa mani, i piraise we sobu mai na katai nini, tutu wau wobu ne karirawa na nanai. ²⁶ Kontaio katai nai nai wai tutu katai amenai nai nei, kenatateraio fiebai berorong paria, kiutu tata. Ambori wiro amea na ninai amera mau kahai, tutu mea na nanai wiro mera ma kahai.’

²⁷ Inontarai ne ra fiebai foi medu we Abrahami aha deyo, ‘Daie, tonana mani yutang wau na mai mau weo, bemi Lazarusi da to dai ne munufoinia. ²⁸ Weo nehu tahatui ewering eminohi na dai ne munufi fo. Bomi Lazarusi dei kaririai wesa ambori ea kontaio wiro esobu katai kerira isobui nini konta fanai.’

²⁹ Abrahami yoa wei deyo, ‘Ea ene Kaiwo Musai soi fo tutu kaiwo nabifo esoi fo ampa. Ampafe etohong kariri te fifiani aino deinawiai tutu deunau kaririaia fo.’

³⁰ Manamo inontarai ne ra fiebai foi yoa we Abrahami aha deyo, ‘Dai

Abrahame! Kaiwo nanai tera mani demoyara kaha, wape inontarai mireha manei suwi na marareha rorong foi, da wa medu wesa mani, ambori etaraberasa weru sasari rorong etohoni foi ki.’³¹ Wape Abrahami medu aha deyo, ‘Ea emaya we etarami Kaiwo Musai soi fo tutu nabifosa emadura fong kaha, tutu etohong kariria kaha mani, manei suwi na mararehafoi da wa medu wesa kontaio eroaso kaha kontai ki.’”

17

Yesusi deunau kariri mano wedaya inontarai niari sasari sobu fiani

¹ Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Na nunei mani fi bitoya wedaya inontarai we enari sasari. Wape inontarai manei wedayaro inontarai siai enari sasari nani fai mani, ambori sobu ne kariraforai. ² Inontarai mano wedaya inontarai siai enari sasari mani, ne mahikai sewa we wenani mani, kase kamiei fuba bei na rahanangfo tuti kabioi deisui na rawanangrausi. Weo inontaraifo ambori sobu aiboi maraba fuba sewari aha ria Seng Allai. ³ Ampafe metanansiau!

Mane nemu doroi manei dohong sasari mani, mesua wenani. Detua wawerahi we sasari dohonia nani mani, mefariri ne sasarifo. ⁴ Manei dohong sarafieai fa we mea pampang, toyari na rahida bei we beitu, wape wenani da mauo mea deiai ne sasari dohoni we mea nani, deyo, ‘Yetua we sasari yohonia fo’, mea kontaio mefariri ne sasarifoni.”

Yesusi deyo tarahai taroasoaine katui, mae wedaya tanari fifuba ki

⁵ Rasuli ewesuraya mandu fosa, emadu we Seng Yesusi, eteyo, “Sengne waune, bohong amea ameroasoia mutu, ambori amea kontai amenari fi toyari wau nari wa.”⁶ Sengnei yoa wesa deyo, “Sawi bongnei mani ketui paria, wape mene meroasoawa fuba kariri sawi bong nani mani, mea kontai ambori

menari fitantuma ki, toyario meteia ai rowei tifating tutu newa, awarauo doa na rawanangrau, ai nani tifating kaririai.”

Fio mano ewewoming enari

⁷ Yesusi medu we ne inontaraifosa aha, deyo, “Na mea manei ne woming manei. I da wa niai na romi ete deitawangno fiahung na kafa paria ramindena. Womingfoi daraberahi to munufo aha ma mani, mano ne womingfoi wiro medu wei deyo, ‘Fotou finariwa, munohi, bampi.’⁸ Wape medu wei deyo, ‘Tata ansung mararebana feai, moinenang nehu fiyangwa tutu fata yau mae yampi paria kai wo. Ainanaya finariwa kai wori, bampi ki.’⁹ Womingfoi niari kariri fifianai aino ne mano wewoming wei foi medura fo. Wape wiro fiafi womingfoi kaha, weo inontarai yufi wei dine terai. ¹⁰ Tonanai kontai we mea. Metohong kariri fifianai aino Seng Allai medurai we meara wa mani, memadu meteyo, ‘Manta ametohong kariri fifianai aino Sengnei demi amea amenari fo.’”

Yesusi waraira ewesurao emaninang kusta

¹¹ Na Yesusi ne rang rorong da to Yerusalemifo, Yesusi da wa sobu katai rabuang na nu Samaria tutu nu Galilea. ¹² Da wa de suai munuefeai na nana fo mani, inontarai ewesura emaninang kusta fo, era we Yesusi ma. Etoari na waroi ¹³ esahu we Yesusi eteyo, “Dai Yesuse, aromuo amea to!”¹⁴ Na kutu siario Yesusi detisa nana fo medu wesa deyo, “Mera wa meteinawi mene taraiwai we imamifosa, tutu metutansa ewati kariri mene taraiwai.”* Na rang rorong era we imamifosa foi, ea kiai ene fimaninangfoi niai werusa. ¹⁵ Inontarai mansiri na ewesura nanisa, deti bera ne taraifoi deitawanai we fimaninangfoi niai weruri ampafe dentengna. Ainanaya daraberahi we Yesusi aha, piraise

* **17:14** Na Yahudifosa ene koang, imamifosa terai ansai eteisaharai we inontarai wedenteng ampa.

fiai Seng Allai. ¹⁶ Na Yesusi arongreafo disangkapa awebuka, dohong mahikai wei. Inontarai nani fai mani, inontarai Samaria dine, wiwo Yahudi kaha. ¹⁷ Mayeai Yesusi medu deyo, “Tofino! Yeitarahi anta inontarai ewesura inarisa ebeng mae? Ewemansiri konta reti sura fe saidoni ampa? ¹⁸ Todoni fino inontarai Yahudi kaha nini faini, andino daraberahi terai aha ma deparanding Seng Allai ninai?” ¹⁹ Ainanaya medu we inontaraifo deyo, “Boabari wau, roa. Weo roaso yau ampafe bonteng ninai.”

Rabuang bo Allai da ma we wemananu

(Matusi 24:23-28, 36-41)

²⁰ Inontarai eweFarisi maneiru teai etutang bera Yesusi eteyo, “Kidonori wori Allai da ma we wemananu we tata ki?” Yesusi yoa wesa deyo, “Rabuang bo Allai da ma we wemananu mani, wiwo waitawanai na fiainawiaio atioai na nunei ete na rorafaisi kaha. ²¹ Ampafe wiwo inontarai ambori emadu eteyo, ‘Mera ma mewati andinini!’ ete ‘Andiwani!’ Weo Seng Allai wemananu rahang mea kawuru ampa.”

²² Ainanaya Yesusi medu we mano erariati fosa deyo, “Ambori na rabuang bo da aha ma wani, merurai paria we mewati Kaisung Inontarai nei niai woru mea, na rahida boyari kontai ki, manamo mesobua kaha. ²³ Ambori inontarai emadu we mea ki eteyo, ‘Mewatia niai na wanai,’ ete ‘Mewati ma niai na ninai!’ Wape dohonao meroasoifa mera mesera wei fe. ²⁴ Weo Kaisung Inontarai nei ne rahida arera fo mai we da aha ma mani, ne tarai toyario kaiwewao keiwewari na rorafaisi, sambewarai na rearei paria sobu rearei. ²⁵ Wape reantenangfo mani, sodai ne kari-rafo bitoya paria, tutu inontarai na rabuang bonini eteiayari ki. ²⁶ Rabuang bo Kaisung Inontarai nei da aha ma weo wemananu foi mani, ne tarai kariri na rabuang bo Noaki na fafong nanaia fo. ²⁷ Amani rahida neungne inontarai etampi, etunung, erirau, paria sobu rahida

bo Noaki suai to ne wa fiabai rorong fo, foa fubateresai dautai sufoi nunei kontai inontaraifo mirareha webuai kiai beyari. ²⁸ Kontai kariri rabuang bo Loti fa. Inontarai etampi, etunung, etawayang ewori fi, enari romi, enari munu. ²⁹ Wape rahida bo Loti da weru munue Sodomi fo mani, na kutu siari nanai kontaio adia tutu kamiei adia bia na rorafaisi meu, kaso bendarifoia wioru tutu inontaraifosa ehai beyari. ³⁰ Ne tarai tonanai fa konta rai na rahida bo Kaisung Inontarai nei kiawariai aha ma fo.

³¹ Toyarine, kaiwasanei esobu karira tantuma rai. Ampafe na rahida bonani inontarai manei minohi na ne munu refongfo mani, dohonao da wafui we kia ne fianggengfo na munu rorongfo fe, wape mito weru katai nani. Manei niayai na romifo, dohonao daraberahi we ne fianggengfo to ne munufoi fe, wape mito weru katai nani. ³² Mearomio fifianai aino Loti binengfoi sodairaia fo, [weo enerorong dohong we ne munu tutu ne kataifo weo ne maifo nai naya finanai. Ampafe deti berahai we kataifoinia, ainanaya wekamiei doaria]. ³³ Mandoni dino derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau fo mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki. ³⁴ Meroasoifa! Na diru bonani, inontarai mandu uwa na fata bei mani, Sengnei yuai manei mae manei wiatai. ³⁵ Wiwing mandu utara ruhiai na anawahi bei, kia manei mae manei bireri. ³⁶ Mang mandu unai na romi, kia manei, manei bireri.”

³⁷ Mano eraria Yesusi fosa eberahi aha eteyo, “Sengne waune, finanai dariai na doni rai?” Yesusi yoa wesa deyo, “Fi mireha piro fei wiatai na doni mani, atio korowei esifo etari katai nani. [Toyari nanai kontai, rahida ira nai aha ma foi mani, ati pari ki, wiwo yediwa yau kaha.]”

18

Yesusi deiriri fyiwanso wiwina tutu wekiutu kaiwoariri ampafe ne inontaraifosa ewaitawanai ewenadi pampang

¹ Mayeai Yesusi deiriri fyiwansoai nini we deunauo ne inontarai erariati fosa, ambori etutang Sempaisi we fiea mani enemitawanai, tarahi etutanai waroia manamo esobua kaharai, nana mani dohonao ewarami mururang ahera fe. ² Yesusi deyo, “Na bendari bei, inontarai manei eruaisi we andino kiutu kaiwo ne. Inontarai nani fai mani wiwo mitai Seng Allai kahai, tutu i mani wiwo tarao inontarai siai kaha kontai. ³ Na nanai wiwina manei sodai kaiwoaririfeai. Ampafe wiwinafoi deikaririai we mano kiutu kaiwoariri foi, weo medu kariri neng, manamo wiwo dohong kaririai ahera kaha. Ampafe wiwinafoi da weduari pampang, medu wei deyo, ‘Fata yau, modu we mano weaiteta we yau foi.’ ⁴ We beiru teaia, manamo mano kiutu kaiwo foi miaya we dohong kariri fi wiwinafoi deyoa fong kaha. Wape mayeai enetituitai deyo, ‘Yau wiwo imatai Sengnei kahai tutu wiwo tarahuo sobu manei ahang kahai. ⁵ Manamo wiwinanei da wedua yau pampang we ne kaiwofo, ampafe ne mahikai mani yohong kariri fifianai aino deyoa foa. Bireri ki mae ambori da tetawa yau pampang, dohong yau isera wawera yohong toai ki.’”

⁶ Ainanaya Sengnei deyo, “Mene-mitituai we kaiwo mano kiutu kaiwoariri mesi kaha fi medura fo. ⁷ I wiwo inontarai mesi kaha dine, wape niari ne bengfo we wiwinafoi. Nana mani Seng Allai ne mahikaifo sewari aha. I ambori fiata ne inontarai esodai ne dadirafo tutu etutani pampang kameai ramindena weo fi esodairai nana fo ki. ⁸ Meroasoifa! Allai ambori sikahera fiata ne inontaraifosa weru ne karirafo ki. Wape Kaisung Inontarai nei daraberahi to nunei aha ma mani, sobu inontarai eroaso fea rai ete bireri e?”

Fyiwansoai kariri Farisi tutu mano fianduhi pajaki we mananu Kaisari foi

⁹ Yesusi deiriri fyiwansoai nini aha, deiriri fo mani reng we mano esahu inontarai siai we emai kaha, mae ene tarai bo eneng foi di mei sewa fo. ¹⁰ Yesusi deyo, “Na rahida bei, inontarai mandu ura taterai to Sempaisi ne Munufoi we uwenadi nai. Inontarai nani suru mani, Farisi manei tutu inontarai fianduhi pajaki we Mananu Kaisari foi manei. ¹¹ Na Sempaisi ne Munufoi rorong fo, Farisifo do futuayai siai na fong pari fo, mae wenadi deyo, ‘Seng Allae yohong mahikaifeai we wau, weo yau wiwo nehu tarai kariri inontarai siaio esera we ene ra bitoya fosa kaha, etatofa biriu, ete emaninawa fosa kaha. Yohong mahikai kontai we nehu tarai kariri mano fianduhi pajaki we Mananu Kaisari foi wani kaha. ¹² Yau weminggu bei mani, iwepuasa weberu, tutu yohong fi isobuai feai na fi inari wau, we wau.’ ¹³ Wape mano fianduhi pajaki we Mananu Kaisari foi mani, doari waroi na munu warabuka refui fo, waratawang arongfo tutu ureng toung ambori medu we Seng Allai deyo, ‘Seng Allae aromuo yau inontarai sasari karira nini yau.’” ¹⁴ Yesusi deyo, “Yeisaharai we mea mau, inontarai nani suru uwenadi kai mani, inontarai fianduhi pajaki we Mananu Kaisari foi, andino Allai detori we beng riati aha ne, wiwo Farisifo kaha. Weo mandoni kontaio yuai ne taraifoia we inontarai dedai mani, Allai ambori niariria tewawa ki, tuti mandoni dino niariria en-erorong tewawa mani, ambori Allai yuaisia dedai ki.”

Yesusi mioang arikang (Matiusi 19:13-15; Markusi 10:13-16)

¹⁵ Yesusi doa deunau kaiwasa bitoya foi mae, inontarai manea eha ene arikang marareha manea, ehasa ma weo ete ambori Yesusi yuai warang wasausa tutu mioansa. Yesusi ne inontaraifosa ewati

arikangfosa nana fo, ehasou ene wawafosa tuti esuasa. ¹⁶ Manamo Yesusi sahu arikangfosa ma, mayeai medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Metawing arikangwasa era we yau ma, dohonao meteiweduasa fe, weo inontarai toyari arikangfesa nini saino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ne. ¹⁷ Tarai, imadu we mea mau yeyo, inontarai wiro yoasoai tuti niari enerorongfoia tewawa kariri arikang kaha mani, wiro suai to Seng Allai ne Mananu rorong fo kaha ki.”

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti Allai ne Mananu rorong fo

(*Matiusi 19:16-30; Markusi 10:17-31*)

¹⁸ Inontarai wenungkamiei we inontarai Yahudi fosa manei, ne ra bitoya, i dutang bera Yesusi, deyo, “Mantaunau bontengne waune, fiana ai aino inari we ambori isobu numainufo ne?”

¹⁹ Yesusi yoa deyo, “We fiani e wahu yau we yenteng ninai? Wiro manei denteng kahai, mae Allai meiri kawuru. ²⁰ Allai ne Hukumio dohonai we tatohong kariria fo boitawanai ampa, amani:

‘Wiro bena ria wiwing siai fanai,
mung inontarai fanai,
wiro komananapi fanai,
binggai inontarai na kaiwo wetarai
kaha fo fanai,
womi we nemu dai tuti nemu ai.’*”

²¹ Inontarai fo yoa wei deyo, “Kaiwoariri fuba nani yohong kariri kawuru na iwebariboifa ampa.”

²² Yesusi tarao inontarai ne ra bitoya foi medu tonana ne, ampafe medu wei aha deyo, “Sea fi beyari bohong kariria kaharai, bowayang nemu ra munohi tutira wara kai, tuti doiwa bohonai we inontarai ene pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na Waidania finanai. Tuti nari tonanaia mani ro ma ro ria yau.”

²³ Manamo inontarai fo tarao kaiwo Yesusi medurai wei fo, enerorongfoi

fituayai webeyari, weo ne rafoi bitoya fefe.

²⁴ Yesusi deitawanai we inontarai fo enerorong dohong we ne rafoi karerai, ampafe medu deyo, “Mawa kahai we inontarai ene ra bitoya nesa esuai to Seng Allai ne Mananu rorong fo. ²⁵ Weo mawa sewa we unta manei suai kaha aniai kamirei bei weru inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu rorongfoe fo.”

²⁶ Inontarai etaramioai we Yesusi medu tonana fo, etutang berahi aha eteyo, “Tonana mani, mandoni dino mesi we sobu faririfo ne?”

²⁷ Yesusi yoa deyo, “Fifianai aino inontaraine ene mambiriufea we enari kaha fo, wape we Allai mani finanai mawa arora.”

²⁸ Ainanaya Petrusi medu wei deyo, “Daie, boti amene munu rorong fo kontai ametawinaifa tuti ameraria wau!”

²⁹ Yesusi deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai mandoni da weru ne munufoi, ete ne wiwing ne arikang, ne tahatui ne tafuai, ete ne wawafo suru, ambori yufi we Allai ne Mananu rorong fo, toyari mea ninai, ³⁰ inontarai nanisa ambori sobu fi sobuai ria Allai fo fuba pari sewa aha weru ne sobuai na nuneifo ki, tuti sobu numainufo.”

Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo

(*Matiusi 20:17-19; Markusi 10:32-34*)

³¹ Yesusi fianduhi ne inontarai ewesuraya mandu fosa siai, mayeai medu wesa deyo, “Metarami ma. Nina mani, tara to Yerusalemi ayai finina. Na wanai fi fuba nabifosa esoi kaririai we Kaisung Inontarai nei, ambori sodairai ki. ³² I ambori manei dewayani we inontarai etaroangno Allai kaha fosa, ambori eteiberahi, enemirireuwi, tutu ehandioi. ³³ Ambori erarubati na wai, tuti emuni mireha. Wape rahida bo botoru foi mani, ambori suwi aha ki.”

³⁴ Fifianai aino Yesusi medura fo ne inontarai ewesuraya mandu

* **18:20** Keluaran 20:12-16; Ulangan 5:16-20

fosa, ewaitawang sobu kutea kahaia. Kaiwo neung fo medu baurai wesa kaha. Ampafe esera wawera kaiwo medu wea fo.

Yesusi niari inontarai urengfafa manei deti

(Matiusi 20:29-34; Markusi 10:46-52)

³⁵ Rabuang bo Yesusi tutu ne inontaraifosa era wa rerai we bendari Yeriho foi mani, inontarai urengfafa manei minohi dedo we fi na rang dereung fo. ³⁶ Inontaraifoi tarao kaiwasa bitoya era ria Yesusi fosa etohong kataifoi niukuayai paria, ampafe dutang berahai deyo, “Fiea to, donio kataifi niukuaiyai karerai nina?”

³⁷ Inontarai na nana fosa emadu wei eteyo, “O, Yesusi inontarai Nazareti foi da na ninai ma.”

³⁸ Ainanaya weurengfafafoi sahu deyo, “Yesuse! Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!”

³⁹ Inontarai era fonia fosa ehasouwi tutu etemi nemboru. Manamo tentumasa kaha mae sahu fo mambiriu aha, deyo, “Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!”

⁴⁰ Yesusi taraoai nanai doa ukai, tutu demi inontarai maneitoru itobing weurengfafafoi weia. Da wa kefangna, Yesusi dutang berahi deyo, ⁴¹ “Fianai aino boyo inari we wau ne?” Inontarai urengfafa foi yoa wei deyo, “Daie! Yeyo iwati.”

⁴² Yesusi medu wei aha deyo, “Yo, tonana mani, boti to! Nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa.” ⁴³ Na tatofang kutu nanai kontaio urengfo tabau deti. Ainanaya da ria Yesusi tutu deparanding Seng Allai. Inontarai bitoya na nana fosa ewati fi Yesusi niari we mano urengfafa foi nana ne, ea kiai efiai Allai.

19

Yesusi tutu Zakeusi

¹ Yesusi da wafui bendari Yeriho foi, de da pari ria bendarifoi pari to Yerusalemi. ² Na bendari nani mani, inontaraio wenungkamiei we mano efanduhi pajaki we Mananu

Kaisari foi fosa, wonong fino Zakeusi. I mani, inontarai ne ra bitoya dine. ³ I dohong we deti inontaraio esahu we Yesusi foi, manamo kaiwasa bitoya etoa weduari, kontai i inontarai tewawa dine. ⁴ Ampafe mito foni kaiwasa bitoya foi, awa dautai na ai rowei na rang dereung fo we deti Yesusi, we katu mani da na nanaifa ma. ⁵ Mayeai Yesusi da wa sobu katai nani, deti ayaioi tuti medu wei deyo, “Zakeuse, bia kahairai! Weo rahida nini kontaio ye ira to nemu munuwaini mau.”

⁶ Zakeusi tarao kaiwo fenana fo, to-yario turu pari wei na ai raingfo meu fe, tutu piraise paria we sobu Yesusi.

⁷ Inontarai fuba ewatioai we Yesusi minohi ria Zakeusi na ne munufo, ampafe euremitaterai paria, emadu wawerasa, eteyo, “Is! I da wa minohi ria inontarai kerira.”

⁸ Mayeai Zakeusi, na ne munufoi, doaria medu we Yesusi deyo, “Sengne waune, nehu ra iminohi tuturaifa ne, ambori yohong dowei we mano ene pari fi fosa, tutu inontarai itofasa ika ene doifeai kawurua mani, ambori ibai webea wesa aha.”

⁹ Ainanaya Yesusi deyo, “Abrahami ne riria di wau. Weo fi anta moduraia nana mani, na rahida bonini kontaio wau tutu nemu munu rorong ne, mesobu ne maifo ria Allai. ¹⁰ Weo Kaisung Inontarai nei da ma weo sera we inontarai eraiworuai na sasari rorong fosa tutu feririsa.”

Yesusi deiriri fyiwansoai kariri mangfatafosa

(Matiusi 25:14-30)

¹¹ Kaiwasafai etoa etaramididau Yesusi we medufo, mayeai deiriri fyiwansoai bei. Weo rabuang bonani mani da kefang we Yerusalemi, ampafe kaiwasafai ewaitaraihio katu wo Allai da ma we wemananu we ea na nunei. ¹² Ampafe Yesusi deyo, “Inontaraio wewafonia manei, deyo dong to nu waroi we eruaisi we mananu, ambori daraberahi aha ma weo wemananu na katai nanai ki. ¹³ Donta kaharai mae, sahu ruhi ne mangfata ewesura fosa ma,

mayeai dohonai wesa doi minasi* boantenang. Medu tua fi dohonai nanai deyo, 'Metawayang na doi yetorai we meara ninai, we mesera we ne faufo aha, paria sobu yarabera yau aha ma.' ¹⁴ Wape kaiwasa na katai nanai enemirireu inontaraifo, ampafe dontai fafongna mae, etemi manea etong tuari aha emadu we ene mano fuba pari foi eteyo, 'Amemaya we inontarai nini wemananu we amea kaha.'

¹⁵ Manamo ene mano fuba pari foi kiobu tarang, mae yuasi we mananua, mayeai daraberahi to ne kataifo aha ma. Ainanaya sahu ne mangfatafosa ma, weo etei kaririai wei doi beiru aino esobuai ahang fo. ¹⁶ Mangfata mano reantenang foi da wa medu wei deyo, 'Daie, doi minasi boyari bohoni we yau nani, irurai tuturi tutu isobu sura aha.' ¹⁷ Mananufoi medu wei deyo, 'Mahikai paria! Wau mani mangfata mosi di wau. Weo na fi katui iroaso wau, ampafe iruai wau we wenungkamiei we bendari sura.' ¹⁸ Mangfata mano sua foi da ma medu wei aha deyo, 'Daie, doi boyari bohoni wai, irurai tuturia mani isobu ring.' ¹⁹ Mananufoi medu we ne mangfatafoi deyo, 'Wau ambori wenungkamiei we bendari ring.'

²⁰ Mangfata mano fui foi da aha ma medu deyo, 'Daie, nemu doifi dinini, ikafa tawania mitu na ireu bei yediwari na nehu munufoi. ²¹ Weo imatai wau. Weo wau mani, inontaraio nemu kaiwo tapapa di wau. Wau mani nemu te fiea kahai mae ka finanai, tutu wau mani tanang te fiea kahai mae roa beting finanai.' ²² Mananufoi medu wei deyo, 'Wau mani mangfata korira di wau! Kariri nemu kaiwoariri modura wa, yohong aibo'i we wau. Wau boitawanai we inontarai nehu kaiwo tapapa di yau, ika fi wiro nehu tera kahai, tutu yeting fi itanang tera kahai. ²³ Boitawanai tonana mani, ka doiwaia bohoni wia na bangki

ambori dawing nayai. Ambori yarabera yau tonina mani ika tamu ne antungfo kontai. Wape wau nari tonana kaha.'

²⁴ Mayeai mananufoi medu we inontarai etoari na nana nesa deyo, 'Meha doifo werui tutu metohoni we mangfata mano ne doi minasi sura foi.' ²⁵ Manamo inontaraifosa eteyo, 'Daie, i ne sura ampa mae?' ²⁶ Mananufoi yoa wesa deyo, 'Yeisaharai we mea mau yeyo, weo mano sobuai kawurua foi ambori sobuai fuba aha ki, ampafe nengfo fuba aha, wape mano sobu kuteai manamo niari kaririai kaha foi ne kutu nayai nai fo kontai ambori tafating werui ki. ²⁷ Tutu na ninaifa kontaio meha nehu aitetao emaya we iwemananu wesa kaha wasa ma. Memung kahai sa na urehureane!' "

Yesusi suai to bendari Yerusalemi (Matiusi 21:1-9; Markusi 11:1-10; Yohanesi 12:12-15)

²⁸ Yesusi medu kaiwofoa kai fo, i da foni sa to Yerusalemi. ²⁹ Era wa kefang munue Betfage tutu Betania na wiwoio Saituni, demi ne inontarai erariati fosa uwemandu, ura fafong. ³⁰ Medu we suru deyo, "Mura to munue watai na taaromife wanai, mura waroi afui kahai mae muwati manei tebuhi ne keledai antung manei doari na nanai. Keledai nani manei wiro dau nai kaharai. Murehuwi mukari ma. ³¹ Masino manei dutang bera muru deyo, 'Murehu keledaiwai we fiani?' muroa wei mureyo, 'Sengnei andi demi auru aukari ne.' "

³² Inontarai mandu fo suru ura wa, fi usobua fo kariri fifianai aino Yesusi medurai we suru fo. ³³ Ainanaya uroa urehu keledai antungfoi, mayeai mano neng foi dutang bera suru deyo, "Murehu keledaiwai we fiani?"

³⁴ Uroa we mano neng foi ureyo, "Sengnei dino demi auru aurehui aukari wei ne." ³⁵ Ainanaya uka keledai antungfoi we Yesusia. Mayeai etohongno ene ansung boriai

* **19:13** Doi minasi mani, mai kariri manei ne fiembaitai we yufi we embai botoru.

feai awiai ebuaisai na keledai kuruinafoi, tutu efata Yesusi dautai ayai minohi sauwi. ³⁶ Ainanaya Yesusi dautai na keledaifoi to Yerusalemia. Na rang rorong da naia fo, kaiwasa era riati fosa eha ene ansungfeai ehafarai na rangfoi, emaranding rangfoi ambori Yesusi da nai.

³⁷ Yesusi rerai we suai Yerusalemifo, na rang bia na wiwoi Saituni aweu fo, kaiwasa fuba era riati fosa esahu na eraomifui fiabai, esahu efiai Seng Allai tutu etohong mahikai wei, weo fitantuma fuba ewatioai na euremireafoa fo. ³⁸ Ea esahu eteyo,

“Moanafeai we Mananu^o da na Sengnei wonongne!”

Mai na Waidani tutu sambewaraio dedai feai we Allai na katai dedai!”

³⁹ Inontarai eweFarisi maneiru teaio era ria kaiwasafai, ehasou etarami kaiwasafai esahu Yesusi we Mananu dine, ampafe emadu we Yesusi eteyo, “Dai Mantaunaune waune, bemi nemu inontarai era ria wau wasa enemboru.” ⁴⁰ Yesusi yoa deyo, “Meroasoaifa! Inontarai ninisa enemboru mani, kamamiei nini ambori sahu tutu kaiwone ki.”

Yesusi sai we Yerusalemi

⁴¹ Yesusi da wao arong wao Yerusalemi tutu deti bendarifoi fo, sai we bendarifoi. ⁴² Medu kariri kaiwasa Yerusalemi fo deyo, “Aroo! Tofino rahida bonini ewaitawang fifanai aino kia ne maifo ma ne mani, mahikai paria. Manamo ninaifa mani wiwo ewatio ne maifo kahai. ⁴³ Ea ambori esodai rabuang bo ene aitetafosa enari fi kahobu bendarifo, esorui, etata wahisa. ⁴⁴ Ea ambori emei bendarifo we dorang kuru watai, tutu emung kaiwasafosa ki, tutu kamiei boyari kontai wiwo etuati wia sau ne katai wia nai foi kaha. Weo Seng Allai da kawuru ma weo feriri kaiwasa Yerusalemi fosa ampa, manamo emaya we etoaroansoi kaha.”

Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi
(*Matiusi 21:12-13; Markusi 11:15-18; Yohanesi 2:13-16*)

* **19:38** Masmuri 118:26 * **19:46** Yesayai 56:7

⁴⁵ Yesusi suai to Sempaisi ne Munufoi rofongfo, mayeai data mano etawayangfi na nana fosa. ⁴⁶ Mae medu wesa deyo, “Na Allai ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu tonina:

‘Nehu Mununei mani we munuo wenadinai,’* wape menariri wemunu mananapia.”

⁴⁷ Rahida neungne Yesusi deunau na Sempaisi ne Munufoi. Imami baba fosa, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, tutu mano ewenungkamiei we inontarai Yahudi fosa, etohong we emuni weruai. ⁴⁸ Manamo esobu rangfeai we etohong kariri fi enemituaitai nana kaha. Weo kaiwasa bitoya etaramioi pampang, tutu enemirorongfoi sau we ne kaiwoaririfo.

20

Mano ewefoniai we Yahudifosa etutang bera Yesusi kariri ne mambiriu we niarifi fo

(*Matiusi 21:23-27; Markusi 11:27-33*)

¹ Na rahida bei Yesusi deunau tutu deiriri Kaiwo Mahikai na Allai fo, we kaiwasafosa na Allai ne Munufoi refongfo. Imami baba fosa, mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, tutu mano ewefoniai we Yahudi fosa, era ma emadu we Yesusi eteyo, ² “Boi kaririai we amea, na mandoni wonongne tuti ne mambiriune nari fi bitoya tonina fenina? Tuti mandoni dino yuai wau we nari fininaifa ne?”

³ Yesusi yoa deyo, “Yau kontai yutang bera mea we fieai. Meteisaharai we yau, ⁴ weo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mani, mandoni dino yuaise we webaptisi kaiwasa tonana ne? Allai ete inontarai nunei manei e?”

⁵ Mano ewenunggamiai we imami fosa tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa emadu kaririai wawerasa eteyo, “Masino tateyo, ‘Allai dino yuaise we niari finana ne,’ nana mani ambori dei we tata aha ma deyo, ‘Tonana mani, we fianie wiwo meroaso Yohanesi kahai nina?’ ⁶ Wape

tateyo, 'Inontarai batang manei andino yuaisi ne,' nana mani ambori kaiwasa fuba eroaso kaiwo medura fo tutu etohong kariria fosa, eru kamieio tata ki. Weo ea eroasoifa weo Yohanesi mani nabi manei dine." ⁷ Ampafe eroa we Yesusi eteyo eserawawerahi, mantei dino yuaisi fo.

⁸ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, "Tonana mani yau kontai wiro yeikaririai we mea kaha weo mantei dino yuai yau we inari fi bitoya nini faini."

Yesusi medu fyiwansoai kariri weenari romi angguri

(*Matusi 21:33-46, 22:15-22; Markusi 12:1-17*)

⁹ Yesusi deiririai we kaiwasa fuba fianduhi nana foi fyiwansoai nini, deyo, "Inontarai manei sanang ne romi angguri bei, sanamia kiaia, dohoni inontarai manea ewaitawani, ambori romifo wetarai mani, taraifo etatori mai sa ki. Ainanaya mano ne romi foi dontai to nu siai, tutu awa niai waroi na wanai.

¹⁰ Tete rabuang bo romifo wetarai fo, mano ne romifo demi ne mangfata manei dontaia weo kia ne atorafa ria mano ewaitawang ne romifo fosa. Manamo mano eru romifo sa etafu mangfatafoi, eboia denteng kaha tuti etatari daraberahi na warang arora aha. ¹¹ Ainanaya

mano ne romi foi demi nari ne mangfata manei siai nariai aha, manamo mangfata nani kontaio eboia tafai kiari, eteikanggani ne woria denteng kahaia, mayeai etemi daraberahi warang arora nariai aha.

¹² Mayeai mano ne romi foi demi nari mangfata mano mantoru foi aha. Manamo mangfatafoi da wa, eboi, toyari ne aha tafai kiari, eruti esoi to fino romi dereung boriei fo ariei wia nayai. ¹³ Ainanaya mano ne romi foi deyo, 'Fianai aino inari aha ne? O! Tonana mani yemi nehu kaisung teraio enehuwawuti

neia. Weo i da wa mani, tarahai esomi wei rai.' ¹⁴ Manamo we eru romifo sa ewati ne kaisungfoi we da ma fo nanai, emadu wawerasa eteyo, 'Ne kaisung ambori sobu tamang fi minohi tutira fe andinini, ampafe tamunia mireha weruaia, ambori fianai aino tamang minohi tutira fo taha we tata.' ¹⁵ Etafuria tuti efafari to boriai weru romifo awariai emuni nayai."

Ainanaya Yesusi bera kaiwasafoi aha deyo, "Tofino mano ne romi foi, fifiani aino ambori dohonai we mano eru romifo sa fo? ¹⁶ Todoni kontaio ambori daraberahi ma tuti miung mano yoasosa we eru ne romifo sa ki, tuti dohong romifo we inontarai siai manea aha we ewaitawani ki."

Kaiwasafosa etarami kaiwo Yesusi medura fo nanai, emadu wei aha eteyo, "Todoni kontaio nana fanai!" weo ewaitawanai weo Yesusi deinawiai we ene tarai kariri inontarai ewaitawang romi angguri fosa.

¹⁷ Yesusi seitesa akawuru wo medu wesa deyo, "Tonana mani Sengnei Ne Kaiwo arawang bonini mani weneung todoni? Amani:

'Kamieio mano enari munu nesa ehabioi fi,
andi wekamiei reantenang we etang kamieifoi doa sauwi ampa.*'

¹⁸ Inontarai etawai na kamiei nani mani, eworu ki, tuti mantei dino kamiei nani sau kangguni mani ambori yoyaria wenukahi ki."*

¹⁹ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo tutu imami baba fosa, ewaitawanai we Yesusi ne fyiwansoai medura fo reng wesa kariri todoni eteiyari we Mananu Mampariri foi fo. Ampafe etohong we etafuri na kutu nanai kontai, manamo ematai kaiwasa bitoya foi weo kaiwasafoi eparaise na fi Yesusi meduraia fo. ²⁰ Ampafe esera we rahida mai we etafuri. Ebaio inontarai manea, ambori enari parari weinontaraio etohong

* **20:17** Masmuri 118:22-23

* **20:18** Kamieifo mani yiwanso Yesusi tuti mano esobu karira na kamieifo mani yiwanso mano eteiyaya Yesusi we Mananu Mampariri Allai demi ma foi, toyari inontarai Yahudi fosa.

kariri Sengnei ne Kaiwofo, kontaio etemi inontarai nanisa eweangari Yesusi na fi etutang wea fo. Ambori Yesusi yoa medu fi sara kaiwoariri na parenta Roma foi mani, etafuri na ne kaiwo nanai, tutu ehari to inontarai mano wegubernuri, na parenta Roma foi na katai nani, we i mani wemambiriu weo kiutu aiboi. ²¹ Ampafe inontaraio esobu fiembaitafo emadu we Yesusi eteyo, “Dai Mantaunaune waune, amewaitawana weo kaiwoariri fuba modurai tutu bounau wai nanai wetarai. Amewaitawana kontai we bounau na mai kariri fianai aino Seng Allai medurai we inontarainesa fo tuti wiro womi we mano ewewonomi fosa kaha fefe. ²² Ampafe kariri tane hukumifo, mesi we tabai pajaki weo Mananu Kaisari ete bireri e?”

²³ Manamo Yesusi deitawang ene anggarifo, ampafe medu deyo, ²⁴ “Meteinawiai we yau doi mebai pajaki nai wai. Mandoni dino yabani na doi finina, tuti mandoni dino wonongfe watai nai ne?” Eroa wei eteyo, “Mananu Kaisari.” ²⁵ Yesusi medu wesa aha deyo, “Tonana mani metohonai we Mananu Kaisari fifiani aino Kaisari neng fo, tuti we Allai fifiani aino Allai neng fo.”

²⁶ Tuti na inontarai bitoya eurementafo, esobu obu fi sarawai kuteai ria Yesusi kaha. Ampafe enemboru terai mae epapuhung paria we ne kaiwofo.

Yesusi deunau kariri inontarai esuwi na marareha rorong fo

(Matusi 22:23-33; Markusi 12:18-27)

²⁷ Inontarai maneiru tea na inontarai eweSaduki fosa era we Yesusi ma. Ea mani inontarai Yahudi saine, wape eroasoai we inontarai emarareha nesa wiro esuwi ahang kaha. ²⁸ Era wa weo etutang berahi eteyo, “Dai Mantaunaune waune, nabi Musai soi kaiwo ninai we tata, soi deyo, ‘Mang manei rirau wape sobu arikang kaharai mae mireha, nana mani ne tahatuifo dau ne wiwingfoi aha, ambori dohong

arikang we mano mireha nani ne ririafoi aha.’” ²⁹ Ametaterai weo mambetahatui eweitu, mano fuba foi riraua, wape wiro une arikang kaharai mae mangfoi mireha weru wiwingfoia. ³⁰ Mayeai mano suari foi dau ne wiwingfoi aha, manamo wiro une arikang kaharai mae mangfoi mireha kontai. ³¹ Ne tonanane, we ne tahatui mano sua foi, paria sobu mano fui pari foi kontai. Ea kiai erau wiwingfoi wape ene arikang kaharai mae emararehara. ³² Ne fui pari fo wiwingfoi kontai mirehara. ³³ Ampefe na rahida mansuwi-suwi foi mani, na mambetahatui eweitu nanisa, mantei dino ne wiwingfoi ne? Weo mambetahatui eweitu fosa erau ruhi wiwingfoi fefe.”

³⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai na nunei ninisa erirau, ³⁵ wape inontarai eroasoai donio emasi na Allai arongreafo fosa esuwi na marareha rorong foi tutu eminohi na rabuang bo da aha ma wani faini mani, wiro erirau ahang kaha. ³⁶ Ene tarai to-yario wewai, tutu wiro emarareha ahang kaha. Ea mani Seng Allai ne arikang disa, weo Allai duwisa na marareha rorong foi fefe. ³⁷ Musai mantauni medurai tatarami paraifa weo inontarai emarareha nesa ambori esuwi aha ki. Na kaiwo soi karirio ai yafui denggararu foi fo, i sahu Sengnei we Allai Abrahami, Allai Isaki, tutu Allai Yakupi. ³⁸ Tonana mani, Seng Allai nani mani wiro Seng we inontarai emarareha kaha, mae i mani Seng we inontarai etarang, tuti wiro inontarai emarareha fo saino esomi wei fo kaha, mae mano etarang fosa, ansaino esomi wei ne. Nanai deinawiai we Abrahami sitoru etarang aha na Waidani ampa. Weo we Allai, inontarainei kiai etarang, na nunei kontai na rorafaisi.”

³⁹ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teai eteyo, “Daie, nemu kaiwo modura wa mahikai paria!”

⁴⁰ Ampafe wiro ewemang we etutang bera Yesusi we fieai ahang kaha.

* **20:28** Ulangan 25:5-6

Kaiwo kariri Yesusi, Mananu Mampariri dine fo

(Matiusi 22:41-46; Markusi 12:35-37)

⁴¹ Yesusi dutang berahai wesa deyo, “Todoni e, inontarai eteyoai we Mananu Mampariri nei mani Dauti ne Kaisung dine? ⁴² Weo Dauti mantauni soi na bukuo Masmuri deyo,

‘Seng Allai medu weo nehu Sengnei deyo,

“Munohi na warahu domoya nei,

⁴³ pariao iwedaya nemu aite-tanesa taha tawansa kiai na awemuwai.”*

⁴⁴ Ampafe Dauti mantauni sahu Mananu Mampariri foi we ne Sengfoi tonana mani, todonie i mani weriria terai na Dauti ma nina? Mae nanai deinawiai we Sengno Mampariri foi dedai sewa Mananu Dauti tuti ne riria tera fo ne.”

Anansiau we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa

(Matiusi 23:5-7; Markusi 12:38-40)

⁴⁵ Kaiwasafai etaramio Yesusi medufo tonanai mae, i medu we ne inontarai erariati fosa aha deyo,

⁴⁶ “Metanansiau we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa. Ea mani emirising we esansung ansung dewariroi, era tuturai na kaiwasa bitoya foi euremireafo, toyari na kondirora, ambori kaiwasa bitoya nanai esomi wesa. Emirising we etoa na katai mahikai na munu agama Yahudi fo rorong tutu na muniara bei mani, emirising we etiri katai mahikai na fong fo we eminohi nayai. ⁴⁷ Ea epampamu wiwinafosa weo eha fi eminohi tutura fo, tuti ewenadi mani ene nadifoi dewariroi, ambori kaiwasa bitoya fosa etatosa we inontarai ebeng disa. Inontarai nanisa aiboi esobuai na Sempaisi fo mani maraba pari sewa rai.”

21

Wiwina manei ne doi dohonai we Sempaisi

(Markusi 12:41-44)

¹ Na Sempaisi ne Munufai rorongfoi, Yesusi deti inontarai ene ra bitoya fosa etohong doi to kataio efanduhi doi we Sempaisi nai foi.

² Yesusi deti wiwina ne pari fi manei kontai, kia ne doi seni boru, dohong suru na buruao efanduhi doi nai foi.

³ Ainanaya Yesusi medu deyo, “Tarai, yeisaharai we mea mau yeyo, wiwina nini faini fi dohonai we Sempaisi fo fuba sewa kaiwasa fuba wei foi kiai. ⁴ Weo ea kiai etohonai na ene ra bitoya foi, wape wiwinanei ne pari fi tonanai ki, wape dohong doi kutu wiatai we wiori fidang naya fo awa kiai.”

Yesusi medu kariri Sempaisi ne Munufai we ambori miru fo

(Matiusi 24:1-2; Markusi 13:1-2)

⁵ Yesusi ne inontarai manea emadu kaririai we Allai ne Munufai wewentengfo, emarandini na kamiai marandinaio mehikai tutu na fianggengno kaiwasa etohonai we Seng Allai fo. ⁶ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Ne rahidafe naya ne, weo fi mewatioai ninai kai, ambori inontarai boriai etotawi, ampafe misuhia kiai ki, wiro kamiei boyari kontaio wiro doa na ne katai doa nai foi ahang kahai ki.”

Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo

(Matiusi 24:3-14; Markusi 13:3-13)

⁷ Yesusi ne inontarai erariati fosa etarami ne kaiwofe nanisa, eberahai aha eteyo, “Dai Mantaunaune waune, kidoni wori fi antanafa modurai nanai kawariai ki, tuti finanaifa kawaria mani ne fiainawiafo todoni?”

⁸ Yesusi deyo, “Metanansiau wewuarai ambori dohona inontarai etatofa mea fe. Weo inontarai bitoya ambori era ma eteyo emadu we mea na wonohune tuti eteyo, ‘Mananu Mampariri metamang wei nei di yau. Nehu rahida arera fe mai ampa doni ira kaririai ma nina!’ Dohonao meroaso ene kaiwofo tutu meraria sa fe. ⁹ Kontaio metarami kaiwo we kaiwasa enemirorong boyari kahai tutu emamuna wawerasa mani,

* 20:43 Masmuri 110:1

dohonao mematai fe. Ne tonanane todoni kontaio kawariai akawuru wo. Wape nanai wiro deinawiai we nunei werea nayai finana kaha.”

¹⁰ Ainanaya Yesusi medu ne kaiwofo pampang deyo, “Parentafei ambori memuna we parentafei ki, tuti mananu manei ambori memuna we mananu siai manei ki. ¹¹ Na doni kontaio ambori mundiai beba foi fio nai ki, kahari tutu fimaninang ming ki. Ambori na rorafaisi, fi fuba man-taungno dohong kaiwasafai mitaia mirareha foi ambori atioi ki.

¹² Wape wiro fifuba nani kiawaria kaharai mae, mea ambori inontarai siai erutawang mea, tutu enari kanggani mea ki. Etafu mea, eha mea to munu agama Yahudi fo ambori etutang wawera mea, tutu esoa mea to aitamu rorong fo. Kontaio ambori inontarai eha mea tono mananufosa, tutu mano ewewafonia fosa earomireafu, weo etutang bera mea tutu enari kanggani mea nai ki. Weo meroaso yau tuti meraria yau fefe. ¹³ Nanaifa mani, rabuang mahikai we mea weo metairiri Kaiwo Mahikai na Allai fo finanai. ¹⁴ Dohonao mearomikuayai we kaiwo fianai aino ambori memadura fo fe, mae menemitawanai. ¹⁵ Weo imeiri yauno ambori yohonai fa we mea, kaiwoariri fianai aino memadura fo tutu sewaifo we mea, ampafe inontarai manei kontai na mene aitetafosa wiro esawa tutu esahu fora kaiwo memadurai nana kaha.

¹⁶ Mea ambori mene wawafosa, mene terafosa, tutu mene mani-wowirifosa, etawayang mea to mene aitetafosa ki. Na mea, manea ambori emunsa ki. ¹⁷ Kaiwasanesa kiai ambori enemirireu mea weo meraria yau fefe. ¹⁸ Tonanai ki, wape menumirandaung rowei kontaio wiro niai kaha. ¹⁹ Wape mehikatawanaia mutu tuti metawang mea mani, ambori mesobu ne maifo ki.”

Yesusi medu kariri Yerusalemi wemirifo

(Matusi 24:15-21; Markusi 13:14-19)

²⁰ “Mewati Yerusalemi weo rai mamuna fea etoa wariria mani, mewaitawanai weo bendari nanai waroi ahang kahai mae ambori emeiria wioru ki. ²¹ Na rahida bonani mani inontarai enayai na Yudea fosa todoni kontaio ewawu ahera, emitu to katai weuai fo we etadiwa nayai. Mano enai na bendari Yerusalemi rorong fosa, todoni kontaio emitu weru bendarifo, tutu mano enai boriei weru bendarifo, wiro era afui fanai. ²² Weo rahida nanaifa mani, rahidao Sempaisi su aiboifo we Yerusalemi finanai, ambori mai kariri fifianai aino wa na Sempaisi ne Kaiwofia fo. ²³ Rahida nana fo, rahida karira paria we wiwinsanaifosa tuti wiwingno etinsui ui, weo nana mani ewawu ahera kaha. Nu bonini ambori sodai ne dadira fuba pari fo, tutu Sempaisi yu aiboio kaiwasa nini. ²⁴ Manea ambori emunsa na fimamuna, manea kontai ambori etafusa ehasa we inontaraio aitamu to nu waroi siai, tutu inontarai Yahudi kaha fosa ambori eru bendari Yerusalemi paria rahida Sempaisi dohonai wesara fo kai kaririaia.”

Rahida Kaisung Inontarai nei daraberahi aha ma fo

(Matusi 24:29-31; Markusi 13:24-27)

²⁵ “Ambori na wofaisi, embaifaisi, tutu awahafaisa, ambori ati fiainawiafeai nai ki. Na nunei kaiwasane kiai ambori ematai tutu enemirorong fituayai we dobarai pinang mantaung wiro atioi na wea kaharai, dohong rawanangrausi nikuayai paria. ²⁶ Inontarai ambori emataia emarareha weo fifianai aino ambori kiawariai sentenang na nunei ne, weo fi wemambiriu na rorafaisi ambori dari babiaini ki. ²⁷ Na rahida bonani faini dino atio Kaisung Inontarai nei, ambori watioi we da na kafafefo na rorafaisi meu, ne tapapafo fuba paria tuti ne sambe-waraio dedai fo fiabai. ²⁸ Finanai de kawariafo mani, metoabari mea tutu meruai meuremiwa, weo katu mani mea ambori mesobu ne faririfo.”

Yesusi deinawi fiainawiai na ai urung

(Matiusi 24:32-35; Markusi 13:28-31)

²⁹ Ainanaya Yesusi deiriri fyiwan-soai nini aha deyo, “Meuremifo nai na ai urung tutu ai siai wei fo. ³⁰ Aifo wedahami, rerorifo kiawawariai aha mani, nana mani fiainawiaio katu wo wemunudang ki. Ampafe mewati finanai, mewartawanai weo na katai bonini, nana mani rerai weo wemunudang finanai. ³¹ Tonanai kontai, mewatio fiainawiai kiawawariaifa na rorafaisi mani, mewartawanaifa weo rerai we Seng Allai da ma we wemananu finanai.

³² Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai na rabuang boninisa wiro emarareharao ehai kaharai mae finanai kawariai kawurua. ³³ Rorafaisi tuti nunei niai rai, wape nehu Kaiwone watai wenumainu.”

Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung Inontarai foi da nai ma fo

³⁴ “Mewartawang mene taraiwai, dohonao meuremiwa karerai we metohong muniara tutu metunung ye fe, ete menemitituai karerai weo meminohi toa wau tutu fi meneni wausi fe. Weo finanai wedaya mea ambori wiro metohong kariri ne maifo kaha. Weo mene tarai karira tonanaifa mani, na rahida bonani mani memainenang kaha, tuti mesoi mea paria. ³⁵ Weo rahida bonani mani, kaiwasanei na nunei kiai ewatioai. ³⁶ Mewartawang weduarai tutu mewenadi we Sempaisi pampang, ambori mesobu mambiriu we metawang mea na ne dadirao ambori mesobua fo na mai. Ambori mea kontaio memai na Kaisung Inontarai nei arongreafo.”

³⁷ Na rahidafo mani Yesusi deunau na Allai ne Munufoi, mae diru mani da to Yerusalemi boriaifo, da to wiwoi Saituni we niai nayai. ³⁸ Kamiai neungne, kaiwasafoida to Allai ne Munufoi, weo etaramididauo Yesusi we deunafo.

22

Yudasi yoa we dewayang Yesusi
(Matiusi 26:1-5, 14-16; Markusi 14:1-2, 10-11; Yohanesi 11:45-53)

¹ Rahida fubao Inontarai Yahudi etang roti weragi kahai, esahui we rahida Paska, kefang we etohon-suari. ² Imami baba fosa tutu mantanau Kaiwo Musai soi fosa, esera we emung Yesusi na mamunggasai, weo ematai kaiwasa bitoya foi fefe.

³ Mayeai Saminseneni sensoni Yudasi mano esahui kontai we Iskar-ioti foi, i mani Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fo manei dine. ⁴ Ampafe donio Yudasi da wa medu ria imami baba fosa tutu mano ewenungkamiei we ewaitawang Sempaisi ne Munufoi, kariri todoni i dewayang Yesusi wesa fo. ⁵ Etaramioai nanai efaraise paria tutu etarerai we ambori etohong doi wei ki. ⁶ Yudasi kontaio yoa we fi etea fo, tutu sera we rahida mai we dewayang Yesusi wesa na mamunggasai, wiro manei deitawana kaha.

Emainenang fiang we rahida Paska

(Matiusi 26:17-19; Markusi 14:12-16)

⁷ Rahida fuba Yahudio esahui we rahida Roti Weragi Kaha, ne diru neung mai we etohonsuari, tutu domba we fiang Paska foi muni wekorbani. ⁸ Ampafe Yesusi medu we Petrusi tutu Yohanesi deyo, “Mura wa mumainenang fiang Paska we tata.”

⁹ Ainanaya ubera Yesusi aha ureyo, “Na katai bodoni dino enemurorong niai nai we aumainenamai nai ne?”

¹⁰ Yesusi yoa deyo, “Mutarami ma! Mura wa musuai bendarifo mani, muwatio inontarai mang manei, kia babeu bei, soni mereha kawuru nai, da to munu bei. Mura ria wenani to munufoia, ¹¹ mumadu we mano ne munu foi mureyo, ‘Mantaunafoi deyo, “Rorong bodoni dino yau tutu nehu inontarai eraria yau nesa ametang fiang Paska nai ne?” ’ ¹² Inontarai nani ambori deinawiorong fiebai bei na yai fo we muru. Rorong nani meinenang

ampa. Mumainenang fiang Paska na nanai we tata.”¹³ Ainanaya Petrusi tutu Yohanesi ura wa, mayeai usobu fi Yesusi deyoa fo kai na mai. Urufu umainenangno fiang Paska foi.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa

(Matiusi 26:20-29; Markusi 14:17-25; Yohanesi 13:21-30)

¹⁴ Diru neungfo mai we etang fiang Paska foi, Yesusi minohi ria ne rasulifosa na katai etampi nai foi. ¹⁵ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Wiro isodai ne dadirafo kaharai mae, yohong weai paria we yang fiang Paska nini ria mea! ¹⁶ Meroasoai! Weo yang fiang Paska nini ahang kahai pariao Allai kia ne kaiwasafu esuai to ne Mananu rorong fo ki. Nana mani fiang Paska ne dotu wea fo mai kaririaia finana.”

¹⁷ Ainanaya Yesusi yuai kibi angguri foi, dutang Sempaisi dohong mahikai we Allai, mayeai medu deyo, “Meha anggurinei metatori, ¹⁸ weo mewartawanai, na ninai to fona mani wiro yunung angguri nini ahang kahai pariao Allai ne Mananu Rorong fo atioi ki.”

¹⁹ Mayeai Yesusi kia rotifo, dutang Sempaisi dohong mahikai wei, fioabau rotifo na warangfo, mayeai dohonai wesa tutu medu deyo, “Nehu taraifi dinini. Nehu taraio yohoni we mea weo ifariri mea nai fi dinini. Menari kariri fininai we mearomio yau.” ²⁰ Etampi kaia, dohong nofi angguri foi wesa aha deyo, “Angguri nini mani Allai ne Kaiwo Arerai waworuo tebuhirai na nehu rikanei, rikao tiwowu we feriri mea.

²¹ Wape mewati! Inontarao dewayang yau fi minohi na ninai kontai ria yau ne! ²² Kaisung Inontarai nei anture mireha rai, kariri Allai meduraia fo, wape mano dewayani foi mani sobu ne karirafo ki.”

²³ Ainanaya etutang wawerasa, weo mantei na ea andino niari tonanane.

Inontarai ewesuraya mandu fosa esawasa we mantei dino fiebai wesa fo

²⁴ Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa esawasa we mantei dino esahui we fiebai wesa fo. ²⁵ Yesusi medu wesa deyo, “Yahudi kaha fosa, amani kaiwasao etaroang Allai kaha fosa, ene mananufosa eru ene raifosa na kaiwo tapapa. Tonanai wape mano ewenungkamiei nanisa esahusa we mano etaba wedua raifo. ²⁶ Wape mea mani wiro tonana fanai. Mae mantei dino fiebai we mea mani todoni kontaio niariria ketui, tutu mano wenungkamiei foi mani todoni kontaio ne tarai toyario mangfata. ²⁷ Mantei dino fiebai sewa ne, mano minohi dampi na mejafoini ete, mano wesarawiri foini e? Tawaitawanai we mano minohi na mejafoi. Yau mesahu yau we mene fuba di yau, wape inai rahang meane iwemangfata.

²⁸ Na dadira rorong isodaira kawuru fo, menai ria yau pampang. ²⁹ Toyario Dai yuai yau we iwemananu, tonanai kontai, yau ambori iruai mea ambori mewemananu ki. ³⁰ Ampafe mea ambori metampi metunung ria yau na rabuang bo iwemananu foi ki. Kontaio mea ambori meminohi na kadera suraya boru fo kontai ria Kaisung Inontarai nei, tuti mehutu kaiwo kariri riria Israelio suraya boru fo ki.”

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki

(Matiusi 26:31-35; Markusi 14:27-31; Yohanesi 13:37-38)

³¹ “Simone, Simoni wo, taramu ma! Saminseni sobu rang we ambori weanggari mea ki, toyario patibu iriri weru rerawafoi, ampafe ne dentengfoi iriri siai weru ne kerirafoi. ³² Wape yutang Sempaisi we Simone wau kawuru ampa, ambori roasoawa dawohi fanai. Kontaio barabera wau kawuru we yau aha ma mani, wau kontai bohong kaiwo we nemu doroiwasa ambori eroasoai kontai.”

³³ Petrusi yoa deyo, “Sengne waune, yau imainenang we isuaio

aitamu rorong fo tutu imereha ria wau!”

³⁴ Yesusi yoa deyo, “Petruise, imadurai we wau mau yeyo, diru nini wiwo mangohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua, amani boyo wiwo boroanso yau kaha.”

Ka doi, aderi ete sondu

³⁵ Mayeai Yesusi medu wesa deyo, “Raminde yemi mea mera fa, yeo mea re wiwo meha doi, ansung tutu sapatu siai kaha, nanaifa ne metari we fi metang ete ansung we mesansunai fa ne?” Eroa wei eteyo, “Bereri.”

³⁶ Yesusi medu wesa aha deyo, “Wape ninaifa mani, mante wauno nemu doifea mani ka, ete aderi ansung bei mani kari, tutu mante wauno nemu pari sondu mani, bowayang nemu ansung siai fea weo wori sondu nai. ³⁷ Tonanai weo Sempaaisi ne Kaiwo arawang bo dotu kariri yau toninane:

‘I esahui kontai we inontaraio kerira.’*

Kaiwo kariri yau ninai, ambori wetarai kaririai ki. Weo fifianai aino esoi na Sempaaisi ne Kaiwo fi kariri yau ne, isodairai kawuru maninai.”

³⁸ Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa emadu wei aha eteyo, “Sengne waune, boti sondu abururu ne.” Yesusi yoa wesa deyo, “Demoyarai.”

Yesusi wenadi na wiwoi Saituni
(*Matiusi 26:36-46; Markusi 14:32-42*)

³⁹ Kariri rahida beirua fo, Yesusi deunaua kai na rahidafo, mae diru mani da to wiwoi Saituni. Ne inontarai ewesuraya mansiri fosa era riati. ⁴⁰ Era wa sobu wiwoifoia mani medu wesa deyo, “Mewenadi we Allai, ambori mesobu Saminseni ne anggarifo mani, wiwo metawai metohong sasari kaha.”

⁴¹ Mayeai da waroi werusa kuteaia, waroifo toyari o kamieia sau naya fo, ainanaya disang kapa awebuka, wenadi we Seng Allai, deyo, ⁴² “Daie,

maya mani, kadeo ruai fi miraba fuba isodairi nini weru yau, wape wiwo kariri nehu yawiane fanai, mae kariri nemu bawiawa terai.”

⁴³ Wewai na rorafaisi manei da wei ma, dohong mambiriu wei. ⁴⁴ Yesusi nuruainso sodai ne marabafo fuba beyari na enerorongfoi, ampafe wenadifo werorong mambiriu aha. Amayafai ne tarai toyario rika fenanai, tipu na ne taraifoi, deda to kofafo aweu.

⁴⁵ Yesusi wenadia kai, daraberahi we ne inontaraifosa aha. Da wa mani detisa we etenawa emarareha, weo eurenimamong paria, weo enemirorongfoi fituaya fefe. ⁴⁶ Ainanaya medu wesa deyo, “Todonie metena ninai? Metoabari mea mewenadi we Sempaaisi, ambori Saminseni weangari mea fanai.”

Etafu Yesusi

(*Matiusi 26:47-56; Markusi 14:43-50; Yohanesi 18:1-11*)

⁴⁷ Yesusi doa medu we ne inontaraifosa tonanai mae, rai manea era wei ma. Rai nanisa Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa manei dino kiasa ma ne, wonong fino Yudasasi. Mayeai Yudasasi da we Yesusi awa ninahi. ⁴⁸ Wape Yesusi medu wei deyo, “Yudase, nemu nuna yau ninai ambori boyo bowayang Kaisung Inontarai nei e?” ⁴⁹ Yesusi ne inontarai ewesuraya mansiri enai na nana fosa, ewati finanaifara fo, emadu eteyo, “Amemamuna wesa na fimamunara ne?” ⁵⁰ Ainanaya inontarai manei na sa, fiating ne sondufoi doa awaru ferang kutu imami fuba ne woming manei tarandaungfoia fituayai.

⁵¹ Wape Yesusi deyo, “Nana fanai!” Ainanaya waratawang imami ne womingfoi tarandaungfoi tutu niariri denteng aha.

⁵² Mayeai Yesusi medu we imami baba fosa tutu rai mamuna ewaitawang wedua Allai ne Munufoi, kontaio mano ewenungkamiei we Yahudi fosa deyo, “Mewaitaraihio yau mani inontarai mamuna* di

* **22:37** Yesayai 53:12 * **22:52** Ete mananapi.

yau e, doni mera tutu fimamuna ma weo metafu yau nina e? ⁵³ Rahida neungne inai ria mea na Allai ne Munufoi, wiro metafu yau kaha. Wape dirufo mai we metohona fininai, diruo Saminsen deinawi ne mambiriufu.”

Petrusi fefora we wiro deroanso Yesusi kaha

(*Matiusi 26:57-58, 69-75; Markusi 14:53-54, 66-72; Yohanesi 18:12-18, 25-27*)

⁵⁴ Raifosa etafu Yesusi tutu ehari to Kayafasi imami fuba pari foi ne munufoi. Petrusi da riatai na waroi. ⁵⁵ Na munu dereungfo, manea emi-nohi eharuru adia bei na nanai, ampafe Petrusi kontai da wa minohi keruru adiafoi ria sa. ⁵⁶ Mangfata wiwing manei deti Petrusifo urengfo nai nai, deroang wei, ainanaya medu deyo, “Inontarai nini kontai anta doa ria Yesusi na wanai.”

⁵⁷ Manamo Petrusi fefora deyo, “Wiwingwa wau, yau yeroanso sobu inontarai nani kahai arorawa.”

⁵⁸ Tourai aha mani inontarai manei siai deti Petrusi, ampafe medu deyo, “Wau kontai Yesusi ne inontarai manei di wau.” Manamo Petrusi yoa aha deyo, “Bereri, yau mani bereri.”

⁵⁹ Tarahio we araha ureng bei teai aha mani, inontarai manei siai aha medufo kika tawanai beyari deyo, “Antu inontarai nini, inontarai da ria Yesusi manei dine, weo i inontarai Galilea manei dine fefe.”

⁶⁰ Manamo Petrusi yoa wei deyo, “Fianai aino modura wa? Fi modurai nanai iserawa iru na wa amang wau we beyari!” Na tatofang kutu Petrusi medu nanai, manggoheifo bibe. ⁶¹ Yesusi fiobera ureng deti rarang Petrusi urengfo. Ainanaya Petrusi aro fianai aino Seng Yesusi medurai weia fo, deyo, “Diru nini aha rorong, wiro manggohei bibe kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua.” ⁶² Ainanaya Petrusi dari weru katai nanai tutu saia wiro deng-teng ahang kaha.

Emei kanggani Yesusi kontai eboi (Matiusi 26:63-68; Markusi 14:60-65)

⁶³ Inontarai ewaitawang Yesusi fosa, emei kanggani tutu eboia tafai kiari. ⁶⁴ Etabung wedua urengfo ambori etutang berahi eteyo, “Hai! Boyo nabi di wau ampafe bafu weaifa, mantei na amea andino bioi wau ne?” ⁶⁵ Kaiwo oiberahai bitoya beyari eru esoai rufang Yesusi.

Yesusi doa na Majelisi Yahudi earomireafo

(*Matiusi 27:1; Markusi 15:1; Yohanesi 18:19-24*)

⁶⁶ Kameaia mani eha Yesusi to Majelisi Agama efanduhisara fosa. Ea mani mano eruaisa na mano ewe-nungkamiei we Yahudi fosa, imami baba fosa, tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa. ⁶⁷ Etutang berahi eteyo, “Boi kaririaifa we amea, wau mani Mananu Mampariri di wau e?” Yesusi yoa wesa deyo, “Yeikaririai we mea kontai wiro meroasoa kaha. ⁶⁸ Tutu yutang bera mea kontai, wiro metei kariri fieai we yau kaha rai. ⁶⁹ Wape na ninai to fongna mani, Kaisung Inontarai nei ambori minohi na Seng Allai mano we Mambiriu sewa pari foi eneung domoya fo ki.”

⁷⁰ Ea kiai emadu wei eteyo, “Tonana mani, wau mani Allai ne Kaisung di wau e?” Yesusi yoa wesa aha deyo, “Yo! Tonanai kariri memaduwa.”

⁷¹ Ampafe emadu eteyo, “Kasau we tata ampa. Mandoni dino tatutani we medu kariri ne sarawafo aha ne? Weo tatarami terai na borong nengfi ampa.”

23

Yesusi doa na Pilatusi arongreafo (Matiusi 27:1-2, 11-14; Markusi 15:1-5; Yohanesi 18:28-38)

¹ Majelisi Yahudi fosa kiai eha Yesusi to Pilatusi, gubernorifo aha.*

² Na nanai etinggai Yesusi. Etayo, “Amesobu inontarai nini deunau

* **23:1** Ehari to Pilatusi gubernuri foi tonanai weo i terai wemambiriu we kiutu kaiwo aiboi marareha.

kaiwasa bitoya foi we ne karirafo. I deunau kaiwasa we wiwo ebai pajaki we Mananu Kaisari fanai. Tuti i deyo, i mani Kristusi, Mananu dine.”

³ Ampafe Pilatusi dutang bera Yesusi deyo, “Taraie, wau we Mananu we inontarai Yahudi fesa ne ne?” Yesusi yoa wei deyo, “Yo, tonanai kariri modurawa.”

⁴ Ainanaya Pilatusi medu we imami baba fosa tutu kaiwasa bitoya foi deyo, “Yutang bariria manamo isobu fi kuteai we dohong sarawa kaha.”

⁵ Wape eafu etoabiainai eteyo, “Deunau kaiwasa fuba na Yudea fosa we enari ne karirafo. Reantenang mani deunau na Galilea, manamo ninaia mani paria sobu katai boninia ninai.”

Yesusi doa na mambaiseng Herodesi arongreafo

⁶ Pilatusi tarao kaiwofo, berasa aha deyo, “Ampafe inontarai nini mani, inontarai Galilea dine ne?”

⁷ Pilatusi taraoai ria sa we Yesusi mani na Galilea, kataio Mambaiseng Herodesi yu naia fo kontai, ainanaya Pilatusi demisa eha Yesusi we Herodesia. Teteo nana mani niai na Yerusalemi finanai. ⁸ Herodesi deti Yesusi nanafo mirarising karira, weo waroia tarao Yesusi we fi fuba niariri foi, kontai dohong we detioi paria. Enetawanaifa weo ambori Yesusi niari fitantumafeai detioi ki.

⁹ Aiwedaya mani Herodesi bera Yesusifo bitoya paria, manamo Yesusi wiwo fioai borong kutea kaha arorawa. ¹⁰ Imami baba fosa tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, era wa etoa kontai na nanai, tutu etinggai Yesusifo ehikatawanai beyari. ¹¹ Herodesi tutu ne rai mamuna fosa emei kanggani Yesusi tutu enemireuwi, esansuni na ansungno we inontarai fuba, mayeai demisa ehari we Pilatusi aha. ¹² Herodesi tutu Pilatusi uru, raminde nana mani uwaiteta, manamo na rahida bonani kontai uweboyari aha.

Yesusi sobu aiboio marareha (Matiusi 27:15-26; Markusi 15:6-15; Yohanesi 18:38-19:16)

¹³ Pilatusi fianduhi imami baba fosa, mano ewewafonia fosa, tutu kaiwasa na nana foi kiai, ¹⁴ medu wesa deyo, “Meha inontarai nini we yau ma tutu meteyo i deunau kaiwasa bitoya we ne karirafo. Na mearomireane iberahia tonanai, manamo isobu fi metinggairi wea ne kutea kahaia. ¹⁵ Herodesi kontai medu tonanai, weo i kontai denatu Yesusi nani toninai we tata ma. Inontarai nini wiwo niari fi sarawa feai weo ambori sodai aiboio marareha fo kaha. ¹⁶ Ampafe irubati teraia mayeai itawinia da wa.”

¹⁷ Medu tonana weo rahida fuba Paskao inontarai Yahudi fosa etohonsuari, na defuina neungfo mani, Pilatusi deiai inontarai niai na aitamu fo manei, da to boriai we kaiwasa bitoya foi aha. ¹⁸ Manamo kaiwasa fuba etoari na nana fosa ehuyai, esahu eteyo, “Muni weruai! Tawing Barabasi we amea!” ¹⁹ Barabasi mani, etafuri etohoni niai na aitamu rorong fo weo i wedaya kaiwasa bitoya foi emamuna na bendarifo. Kontai i miung inontarai.

²⁰ Pilatusi deo sawing Yesusi, ampafe medu we kaiwasa bitoya foi aha. ²¹ Manamo kaiwasa bitoya foi ehuyai esahu mambiriu aha eteyo, “Pahui na aitabafoi! Pahui na aitabafoi!”

²² Ainanaya webetoru finanai Pilatusi medu wesa aha deyo, “Wape fisarawaio todoni fino niari ne? Yau wiwo isobuai we dohong sarawaio ambori sobu aiboio marareha fo kaha! Ampafe yau irarubati terai, mae itawini da wa.”

²³ Manamo nana mani arahio ehubisa mantaung finanai, weo todoni kontai Yesusi epahui na aitabafoi. Donio fi etohong wea fo Pilatusi dohong kaririai. ²⁴⁻²⁵ Ainanaya Pilatusi kiutu kaiwofo we Yesusi sobu aiboio marareha foi, kariri kaiwasa bitoya foi ene awiafo, tutu sawing Barabasi wesa kariri ene etohong wea fo. I mani inontarai etafuriana aitamu rorong fo weo wedaya kaiwasa emamuna tutu ming inontarai. Ampafe Pilatusi dohongno

Yesusi we ne rai mamuna fosa weo enari kanggani karirio fianai aino kaiwasafosa enemituaita fo.

Epahu Yesusi na aitabafoi
(*Matiusi 27:33-44; Markusi 15:22-32; Yohanesi 19:17-24*)

²⁶ Ainanaya Yesusifo eharia. Na rang rabuang ehanggungno inontarai manei, arahio da na munuefeai de suai tono bendarifo, wonong fino Simoni, inontarai Kirene dine. Erutawani etawi mae sodua aitabafoi da ria Yesusi na kurufuifo.

²⁷ Kaiwasa bitoya era ria Yesusi na kurufuifo. Na kaiwasa bitoya nani, wiwing maneiru teai era ritatai kontai. Wiwing nanisa esaia etaidu we Yesusi. ²⁸ Manamo Yesusi deti berahi wesa, medu deyo, "Wiwing Yerusalemiwa meaine! Mesai yau fanai, mae mesai mene tarai bo meneng wai tutu mene arikang-wasa. ²⁹ Weo rabuang bo inontarai emamuna we Yerusalemi, nani faini dino ambori da ma ki. Na rabuang bonani faini dino inontarai emadu eteyo, 'Denteng sewa weo wiwingno eharawahio esobu arikang kaha fosa, tutu mano wiwo earomi ui kaha fosa.' ³⁰ Na rabuang bonani faini dino, 'Inontarai ambori emadu we uaifo eteyo,

"Tirutawang amea!"

tutu we wiwoifo,

"Biritawang amea!"*

³¹ Weo we ai darama nei, inontarai enari toninaia, nana mani ai memasa nei mani, waitawang enariri toa ne ahang kaha! [Ete, we yau inontarai nehu pari sasari, wape emung yau, enari kanggani yau toninai. Nana mani we mea inontarai mewesarine mea, mesobu aiboi fuba sewa parial!]

³² Inontarai siai mandu kontai, inontarai umamuna suruine, eha suru kontai we emung surua umereha kontai ria Yesusi. ³³ Era wa sobu kataio esahui we *Woming Nungkamiei* (nana mani, esahui we Golgota dine), epahu Yesusi tutu

inontarai mamuna fosuru nayai, manei na dowei, manei na domoya, Yesusi na rabuang. ³⁴ Ainanaya Yesusi wenadi deyo, "Daie, waramuai ene sasarifoi! Weo eserawaw-era fifianai aino enari ne."

³⁵ Rai mamuna fosa, ehabi onde we etato Yesusi ne ansungfoi mai sa. Kaiwasa etoari na nana esairi, mae mano ewenungkamiei we inontarai Yahudi fosa eteibera Yesusi eteyo, "I mani deyo feriri inontarai siai, tonana mani feriri bera mantauni to, tarai we i mani Mananu Mamparirio Allai diriri ma!"

³⁶ Rai mamuna fosa kontai eteiberahi. Era wa etohong angguri sisasa feai wei, ³⁷ tutu emadu eteyo, "Wau inontarai Yahudi ene Mananu di wau mani, foriri bera mantaung waua!"

³⁸ Na aitaba Yesusi sau nai nungkamieifo, esoi kaiwo ninai, Mananu Inontarai Yahudi Dinini.

³⁹ Inontarai mamunao epahu suru na nana fo suru, manei deibera Yesusi. I medu deyo, "Boe! Yeitarahi wau mani Mananu Mampariri di wau mae? Tonana mani foriri bera wau tutu auru kontai!"

⁴⁰ Manamo inontarai mamuna mano wei foi sua ne maniwowirifo deyo, "Mutai Allai kaha e? Wau kontaio emung wau mureha kariri i. ⁴¹ Manamo aiboi tusobua ne karirio fikarira fianai aino tunaria fo. Wape i mani, wiwo dohong sarafiea kahai kontai." ⁴² Ainanaya medu we Yesusi deyo, "Yesuse, aromuo yau, na rabuang bo ro wemananu ma foi!"

⁴³ Yesusi medu wei deyo, "Roa-soaifa, rahida bonini wau ambori munohi ria yau na katai denteng foi ki."

Yesusi ne mireha toa fo

(*Matiusi 27:45-46; Markusi 15:33-41; Yohanesi 19:28-30*)

⁴⁴ Tarahio araha ureng suraya boru rahida rabuang batang, na tantuma kataifo memantiti sentenang paria sobu araha ureng botoru, ⁴⁵ weo wofaisi wiwo sambewarai ahang kaha. Ireu aburung sau wetaba na Sempaisi ne Munufoi

* **23:30** Hosea 10:8

rorongfo miabu weberu. ⁴⁶ Ainanaya Yesusi bibe mambiriu beyari deyo, “Daie! To waramu rorong wa mampui, itawing nuhuaninunei!” Medua kaifo, kiaharaia.

⁴⁷ Rai mamuna fosa ene mano wnungkamiei foi, deti finanai terai na urengreafo, fiafai Allai, tuti medu deyo, “Tarai, inontarai nini mani, inontarai mesi dine!”

⁴⁸ Kaiwasa fubao da ma seiri Yesusi fo, ewatio fio dariai na nana fo, ea kiai etaraberasa to ene munufo aha na enemirorong fituayai. ⁴⁹ Tutu Yesusi ne inontaraifosa, kontai wiwingno era ria Yesusi na Galilea ma fosa, etoa na waroi ewati fi fuba nani kiai.

Esarai Yesusi na fafofo
(*Matiusi 27:57-61; Markusi 15:42-47; Yohanesi 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Inontarai manei wonong fino Yusupi, i mani na bendari Arimatea na nu Yudea. I mani, inontarai enerorong denteng dine, kaiwasa esahu suari kontai, tutu inontaraio demang we rahida bo Allai ne Mananu rorong fo ambori atioi fo. I kontaio yuo wang Majelis Agama fo, wape wiro yoa we kaiwo ne maniwowirifosa ehutua fo tuti fi kanganiaio enari we Yesusi fo kaha. ⁵² Yusupi nini da wao dutang Pilatusi, ambori dohongno Yesusi ne taraifo wei. ⁵³ Mayeai suo Yesusi ne taraifo weru aitaba epahui nai foi, ainanaya sensani na ireuo lini ne harga dedai. Mayeai i dohoni wiatai na fafo o mantauni dahi na wiwoio wekamiai, fafofo wiro esarai manei nai kaharai. ⁵⁴ Rahida bonani mani rahida Jumati dine, tutu wofoi de sawai ampafe rerai we rahida Sabati foi.

⁵⁵ Wiwingno era ria Yesusi na Galilea ma fosa, era ria Yusupi tutu ewati fafofoi. Ewatioai kontai weo dohong Yesusi wiatai toa fo na kamirei fafo rorong foi. ⁵⁶ Mayeai etaraberasa aha, ainanaya emainenang fininsai burayang tuti maning niunsai mampori weo esariai na Yesusi ne taraifo.

Wo sawaia, nana mani rahida Sabati foi finana, ampafe efotourai weru fi enari fo, weo etohonsua kariri Sempaisi ne Hukumi Musai soi fo.

24

Yesusi suwi aha
(*Matiusi 28:1-10; Markusi 16:1-8; Yohanesi 20:1-10*)

¹ Na rahida Minggufoi, kamiai kutung, wiwingfosa eha fininsai burayang tuti maning nunsai mampori emainenangna fo, era to fafofoi. ² Na fafofoi ewatioai we kamiei etadoiria wedua kamirei borongfo, dedoi weru kamireifo anina. ³ Ainanaya esuai to fafo rorong foi afui, wape wiro ewatio Seng Yesusi ne taraifo na nana kaha. ⁴ Masio etoari na nanai fo tutu enemituaitai paria mae, inontarai mandu, na tantuma mao uroa rursansa. Amani une ansungfo toyari kaiwewa fenanai. ⁵ Wiwingfosa ematai karira, ainanaya esomi ao ewatai, mae inontarai mandu fo suru umadu wesa ureyo, “Todonie, mesera we inontaraio darang nei na kataio inontarai emarareha fesa ninai? ⁶ I wiro wia na nina kaha, weo suwi ampa! Mearomio fifianai aino medurai we mea kawurua fo na rabuang bo niayai na Galileafoi, ⁷ deyo, ‘Kaisung Inontarai nei, etohoni to mano ewarami aipaya fosa ewarami rorong fo ki. Emuni sau na aitabafoi, tutu rahida bo botoru foi wori, ambori suwi aha ki.’ ”

⁸ Ainanaya wiwingfosa arahio earomio Yesusi ne kaiwoariri medurai kawurua fo. ⁹ Etaraberasa weru fafofoi fo, etairiri karirio fifianai aino ewatioai kai fo we inontarai ewesuraya mansiri fosa tutu we inontarai siaio eraria Yesusi fosa. ¹⁰ Wiwingno eteikariri fi fuba ewatioai nanai we Yesusi ne rasulifosa, amani; Maria Makdalenai, Yohanai tutu Yakobusi inangno Mariai, kontai wiwing siaio era riasa fosa. ¹¹ Manamo eroaso kaiwo wiwingfosa etairiria fo kaha, eteyo wiwingfosa emadu funomai. ¹² Wape Petrusi

doa bariri mito to fafofoi. Suang mae deti kariri kamirei fafofoi afui, ainanaya detio ireuo ansang Yesusi naya fosuru, ansuruino uwatai terane. Petrusi kiri tapereng beyari, ainanaya daraberahi aha, mae en-erorongfoini berahai beyari we fi fianai aino detioa fo na fafofoia.

Na rang rabuang to Emausi

¹³ Na rahida bonani kontaio inontarai eraria Yesusi fosa, uwemandu ura to munue Emausi. Emausi mani, tarahio kiro suraya boyari terai na Yerusalemi. ¹⁴ Na rang rorong fo umadu kariri Yesusi ne mararehafoi tuti fi fubao kawariai ampa. ¹⁵ Ura umadu kaririai tutu usewa weai to nanai mae, Yesusi mantauni da ma da ria suru. ¹⁶ Uwati Yesusi we da ria surufo manamo fieai sau wedua uremifo ampafe uraroansoi kaha.

¹⁷ Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, “Mura murairiri fiani na rang finina?” Uroaukai mae uremi touno.

¹⁸ Ainanaya manei na suru wonong fino Keliopasi, fia Yesusi aha deyo, “Dai wau mani, tarahio inontarai waworu na katai nini di wau fe? Weo wau wiro boitawangno fi enari kawuru na Yerusalemia fo kaha e?”

¹⁹ Yesusi berahai aha deyo, “Fifianai aine?” Uroa wei ureyo, “Fio enari we Yesusi, inontarai na Nazareti foi. I mani nabi dine, kaiwo medura fo tutu fi niari fo wemambiriu paria. I mani, mai na Allai urengreafo, kontai mai na inontarai euremirea ne. ²⁰⁻²¹ Ameafo amenemitawanai paria weo, andino ambori feriri Yahudine tata weru tane aitetafosa. Wape imami baba fosa tutu mano ewenungkamiei we inontarai Yahudi ne tata fosa, etohoni we rai mamuna Roma fosa, ampafe etohong aibo marareha wei. Ambori epahui sau na aitabafoi ao mirehara. Kontaio, rahida bonini mani rahida botorua finanai na ne mararehafoi. ²² Kontaio wiwing maneiru teai na amea, etohong amea amesioi amea paria. Weo kameai kutung fa era to ne fafofoia, ²³ wape wiro esobu inong marareha foi kaha. Ainanaya etaraberasa aha

ma, eteyo, ‘Amewatio wewai mandu, umadu ureyo, Yesusi suwi ampa.’ ²⁴ Ainanaya maneiru teai na amea era to fafofoia, awa mani esobuaifa karirio fi wiwingfosa emaduraia fo, mae wiro ewati Yesusi kaha.”

²⁵ Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, “Muru mani anture muserawawerahai paria. We fiani e wiro muroaso fi nabifosa etoi fo kaha nina? ²⁶ Weo tarai tofino, Mananu Mampariri foi sodai ne marabafo akawuru wo Seng Allai yuaise dohongno ne sambewaraio dedai fo wei ki.” ²⁷ Mayeai Yesusi deisaharai we suru, fifianai aino esoi na Sempaisi ne Kaiwofo kiai kariri ne tarai bo neng foi fo, amani na fio Musai soi fo, tutu na fi nabifosa esoi fo.

²⁸ Tonanai mae itora kefangno munue itora wea foa. Yesusi niari toyario de da paria, ²⁹ manamo urei weduari. Umadu wei ureyo, “Diru fi kefang ampa, katu mani manantiti fine, ampafe torena na ninai ki aha wo.” Ampafe Yesusi suai munufoi afui weo dena na nanai.

³⁰ Dirua mani, minohi we dampiria suru na nanai. Ainanaya kia rotifo dutang Allai dohong mahikai wei, tuti fioabau rotifo na warangfo, dohonai we suru. ³¹ Mayeai arahio uremifo tabau, uraroansoi we Yesusi dinani. Manamo na kutu nanai kontaio niai weru uremireafo anina. ³² Ainanaya umadu wawera suru ureyo, “Tarai! Antanafa na rangfoi ma fo, medu deisaha kaiwoariri na Sengne ne Kaiwofo we turu nana fo, tuenemirorong mirising weai paria.”

³³ Na kutu iyari nanai kontaio, uroa bari suru, urarabera suru usahera to Yerusalemi aha. Na nanai usobuai weo inong anatu ewesuraya mansiari fosa efanduhisa ria kaiwasa fuba wei foi kiai. ³⁴ Emadu eteyo, “Taraito! Sengnei anture suwi aha ma ne! I deinawi ne tarai fo we Simoni.” ³⁵ Ainanaya Yesusi ne inontarai mandu arahio ura aha ma nansuru, urairiri karirio fifianai aino usobuaifa na rang rorong ura naia

fo, kontai tofino uraroanso Yesusi na kutu fioabau rotifo we itorang fo.

Yesusi deinawi ne taraifoi we ne inontarai erariati fosa

(Yohanesi 20:19-23)

³⁶ Eminohi esewa we fi ewatioai tutu etaramioai nanai mae, na tantuma Yesusi mantauni doa rahansa tutu medu deyo, “Mararebanafeai we mea.”

³⁷ Esioisa tutu ematai, weo ewaitarahio ewati romoaninu. ³⁸ Manamo Yesusi medu wesa deyo, “We fiani e, mematai ninai? We fiani e, menemirorongwai soriru ninai? ³⁹ Mewati warahune tutu awehune weo matatine. Mewaitawanai weo yau aranane. Mewarami kariri nehu tarainei, tutu mewati nariai, weo romoaninunei mani ne pari tarai tutu neina, toyari ne mewatioai na yau ninai.”

⁴⁰ Yesusi medu tonanai wesa mae deinawio warangfo tutu awengfo wesa. ⁴¹ Kontaio kature eroasoa kahai, weo efaraise karerai tutu ehiri ewarami. Yesusi dutang berasa deyo, “Mene fiangfea e?” ⁴² Ampafe etohong diang ora tarai bei we Yesusi. ⁴³ Yesusi kia diangfo ainanaya dani na euremireafa.

⁴⁴ Mayeai medu wesa deyo, “Fio raminde inai ria mea mani, imadurai kawuru we meara fo aininai. Weo fifianai aino toi na fi Musai soi fo, nabifosa tutu na Masmuri kariri yau fo kawari kaririai nina.”

⁴⁵ Mayeai Yesusi fiafai ene enemiti-tuaitafo, weo ewaitawangno fianai aino Sengne ne Kaiwofo medura fo. ⁴⁶ Medu wesa deyo, “Na Sengnei ne Kaiwofo soi weo, Mananu Mampariri nei todoni kontaio sodai ne marabafo, tutu suwi na mararehafoi na rahida botoru foi. ⁴⁷ Kontaio na Mananu Mampariri nei yau wonohunei, todoni kontaio aiririai we kaiwasa fuba na nunei kiai weo etaraberasa weru ene sasarifo, tutu weo Allai waraira sasari. Tutu kaiwo ninai aiririai na nunei sentenang, reantenang mani na Yerusalemi. ⁴⁸ Meaino mera metairiri kariri fi mewatioai ninaifa ne. ⁴⁹ Tutu mantaung yauno ambori yenatuai

we mea fianai aino nehu Dai dererai kawurua fo. Wape mea metamang pampang na bendari nini pariao Sempaisi ne tapapafo bia na rorafaisi meu niai woru mea.”

Yesusi dau to rorafaisi

⁵⁰ Mayeai Yesusi kiasa era to borai weru bendarifo, paria kefang we munue Betania. Na nanai yuai warangfo mioansa. ⁵¹ Niari fi nanai mae dau to rorafaisi awao ketai werusara. ⁵² Ea esomia emarareha wei, mayeai etaraberasa to Yerusalemi na enemirorong mirising paria, ⁵³ tutu efiai Sempaisi pampang na Allai ne Munufo.

Kaiwo Mahikai Na Yohanesi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Yohanesi

Na Kaiwo Mahikaio Yohanesi soi mani soi kariri Yesusi, we I mani Kaiwo na Allaio werea na ea kaha foi dine. I da ma weinontarai batang tuti niayai rahang tata. Kaiwo ninai Yohanesi soi we deikaririai we tata we ambori taroasoai we Yesusi mani Mananu Mamparirio Allai dereri foi dine, I mani Allai ne Kaisung dine, tuti Mano Allai yuaisi weMananu fuba pari dine, tuti taroaso Yesusi nini mani, tasobu numainufo.

Yohanesi soi kontai kariri todoni Yesusi Kaiwofoi nani fitantuma fuba niariri foi. Na fitantuma niariri tonana foi deinawiai we I mani Kristusi dine, amani Mananu Mamparirio Allai dereria foi dine, kontai I mani Allai ne Kaisungfoi dine. Na fitantuma niariri tonana foi, inontarai manea eroaso tuti erariati, wape manea kontai etapai tuti emaya we eroaso kaha.

Na robong suraya botoru (13) paria suraya itu (17) dotu kariri todoni Yesusi weboyari ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa na diru bo afai mamuna fo eteyo etafuri fo, tuti todoni meinenansa tuti niari enemirorongfoi mitubaru na diru bonani fo.

Bukunei ne robong wefuia fo, Yohanesi soi kariri todoni Yesusi etafuria ehutu kaiwo kariri fo, kariri todoni epahui na aitabafoi, mireha tuti suwi na marareha rorong foi aha, tuti kariri todoni deinawi ne taraifo we ne inontarai erariati fosa na rahida suwi na marareha rorong foi aha nani fo.

Kaiwo fuba Yohanesi soi na bukunei mani kariri fio Allai dohonai na Yesus Kristusi we tata fo, amani taminohi tatarang we numainufo. Numainu Allai dohonai nanai tasobuai kawuru na nunei ampa, tuti mano taroaso Yesusi we I mani werang we Allai, we andino

deinawi Allai we tata fo tuti andino wedaya inontaraine tata tatarang ne.

Yohanesi soi kariri fianai aino Yesusi medurai na kaiwo netawea fo kariri todoni ne wetaraifo, toyari mereha, roti, sambewarai, mantahung fiahung tuti dombafosa, wai angguri tuti ne bongfoi fo.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1:1-18 Kaiwo reantenang: Yesus Kristusi mani Kaiwofoi dine.

1:19-51 Yohanesi webaptisi kaiwasafu tuti Yesusi ne inontarai reantenang erariati fosa.

2:1-12:50 Yesusi fi niari rahang kaiwasafu fo.

13:1-17:26 Rahida wefuiai Yesusi yufi na Yerusalemi tuti katai kefang na nanai fo.

18:1-19:42 Yesusi sodai aiboi marareha fo.

20:1-31 Yesusi suwi na marareha rorong fo tuti da deinawi ne taraifo fo.

21:1-25 Kaiwo kafe: Yesusi na Galilea.

Kaiwofoi weinontarai batang, amani Yesus Kristusi

¹ Na reantenang pari nunei kaharai mae,

Kaiwofoi niayai kawurua.

Kaiwo nani niayai kawuru ria Allai ampa,

tuti I mani Allai dine.

² Na reantenang pari fo niayai kontai ria Allai.

³ Fi fuba nini kiai, Allai niariri na Kaiwofoi nani,

tuti na fi fuba niayai kiai nini,

boyari kontai wiwo Allai niariri boriei weru I kaha.

⁴ Kaiwofoi mani, ansengnei weneung nai,

tuti ansengfoi dohong Sambewarafo we inontarainesa.

⁵ Sambewarai nani dansairai na mamantitifo,

tuti mamantitifo wiwo niariri fefe kaha.

⁶ Inontarai Allai demi foi manei da ma, wonong fino Yohanesi. ⁷ I da ma we deiriri kariri fianai aino deti teri na urengfo kariri Sambewarai nani, ambori na i kaiwasanei kiai taraoai

tuti yoasoai. ⁸ Mantauni wiro Sambewarai dine kaha, mae manta da ma we deiriri kariri te Sambewarai nani. ⁹ Kaiwofoi mani Sambewarai taraio sambewa inontarainesa kiai enemirorongfoi dine tuti da to nunei ma finanai.

¹⁰ I niayai na nunei, tuti andino Allai niari nunei nai ne, wape nunei deroansoi kaha. ¹¹ Da to ne kataifoi terai ma, wape ne inontaraifosa etamang wei kaha. ¹² Tonanai ki, wape we mandoni saino etamang wei tuti eroaso wonongfo mani, yuaise esobu mambiriu we ahusa we Allai ne arikang disa. ¹³ Amani arikangno wiro etaubau enumi na inontaraine eriraufo kaha tuti kariri ene etawiafo kaha, ete kariri mang manei ne dawiai we ambori sobu arikangfo kaha, mae etaubau enumi we Allai ne arikang disa na Allai mantauni terai.

¹⁴ Kaiwofoi weinontarai batang ampa tuti niayai rahang tata. Amewatio ne sambewarai dedai fo ampa, sambewarai dedaio Allai dohonai wei we ne Kaisung Mansiari dine fo. Tuti I mani Kaisungno da na Dai Allai na ne wetaraifo tuti ne bengno dohonai arora fo.

¹⁵ Yohanesi da ma we deisaha kariri Kaiwofoi we mandoni dine fo we tata tuti sahu deyo, "Inontarai imadu kariri yeyo, 'Ambori inontarai manei datua yau aha ma ki, wape inontarai nani fiabai sewa yau, we wiro ira ma kaharai mae, I mani niayai kawuru ampa.' Inontarai imadu kariri tonana foi andinini."

¹⁶ Weo I mani dohong ne bengfo fuba sewa ampa, tuti na ne bengno fuba sewa nanai, mioang tata pampang. ¹⁷ Weo Sempaisi ne Hukumi-foi tasobuai ria Musai. Wape Allai ne beng sewa fo tuti ne wetaraifo tasobuai ria Yesus Kristusi.

¹⁸ Mandoni kontaio wiro deti Allai na ea kaha rai, mae Dai ne Kaisung Mansiario ne tarai kariri I tuti weboyari riati foi terai. Meiri andino deinawi Dai Allai we tata ne.

Yohanesi deisaha kaririai we i mani mandoni dine fo

(Matiusi 3:1-12; Markusi 1:1-8; Lukasi 3:3-6, 15-17)

¹⁹ Nini mani, kaiwo taraio Yohanesi medu kariri mantauni tuti kariri Yesusi fo na rabuang bo mano ewenunggamiei we Yahudi fosa na Yerusalemi etemi imami manea tuti inontarai Lewi manea, era we Yohanesia we etutang berahi eteyo, "Wau mani mandoni di wau?"

²⁰ Yohanesi feforawa kahai, mae deikariri parai wesa deyo, "Yau mani Mananu Mampariri foi* di yau kaha." ²¹ Ainanaya etutang berahi aha eteyo, "Tonana mani, mandoni di wau? Eliai di wau e?" Manamo medu wesa deyo, "Bereri." Mayeai etutani aha eteyo, "Ampafe mandoni di wau? Nabio ambori da ma foi* di wau e?" Yohanesi yoa wesa aha deyo, "Bereri." ²² Ampafe etutang berahi nariai aha eteyo, "Tonana mani boikaririai we amea we mandoni di wau. Weo todoni kontaio ameteisaharai we mano etemi amea amera ma fosa, we wau mani mandoni di wau fo. Fianai aino modurai kariri mantaung wau ne?"

²³ Ampafe Yohanesi yoa wesa na kaiwo nabi Yesayai fafongfa medura fo deyo, "Yau mani, mano isahu pampang na katai wekamamiei minano foi yeyo,

'Memainenang rang beng feai we Sempaisi,

Tuti menaria mimoya wei.' **

²⁴ Inontarai mano era ma nanisa mani, inontarai eweFarisi maneiru teai kontai ampafe etutani eteyo, ²⁵ "Masino wau mani Mananu Mampariri foi di wau kaha, Eliai di wau kaha, tuti Nabifoi di wau kaha, tonana mani webaptisi inontarai we fiani?"

²⁶ Yohanesi yoa deyo, "Iwebaptisi na mereha, wape manei doa rahang mea wa, inontarai nani wiro metaroani kaha. ²⁷ Andino da tua yau ma, wape we irehu ne wai sapatu

* **1:20** Na kaiwo Yunani mani 'Kristusi', tuti ne maksuti mani Mananu Mampariri na Allai dine.

* **1:21** Ulangan 18:15 * **1:23** Yesayai 40:3

fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha.”

²⁸ Finani kai kawariai na Betania, waya Yardeni eneung dowaruai, katai Yohanesi webaptisi nai foi.

Yohanesi deinawi kariri Yesusi, Al-lai ne Domba Antungno feriri kaiwasa foi

²⁹ Kameaia mani, Yohanesi deti Yesusi da weia. Ainanaya Yohanesi medu deyo, “Mewati, Allai ne Domba Antungno ohonai wekorboni we yiwang inontarainesa ambori feriri sasari nunei fi di wani. ³⁰ Andino imadu kariri yeyo, ‘Ambori manei da tua yau ma ki, tuti fiabai sewa yau, weo itaubau nuhu kaharai mae, I mani niayai fitawa kawurua.’ ³¹ Yau kontai reantenangne mani wiro yeroansoi weMananu Mamparirio imadu kariria fo dine kaha. Wape ira ma we iwebaptisi inontarainesa na mereha ambori inontarai Israeli nesa kiai ewatitioi tuti etaroansoi.”

³² Yohanesi medu kontai tonina kariri fi deti teri foi, deyo, “Iwati Nuaninu Mirarebana foi ne tarai toyari muntung manei, biari na rorafaisi meu minohi sauwi pampang. ³³ Rabuang bonani yau kontai yeroansoi weMananu Mampariri foi dine kaha, wape Allai mano demi yau iwebaptisi na mereha foi medu kawuru we yaua deyo, ‘Masino boti Nuaninu Mirarebana foi biari meu tuti minohi sau manei mani, wenani dino ambori webaptisi na Nuaninu Mirarebana foi ne.’ ³⁴ Iwati teri ampa, tuti yeisaha kariri yeyo, I mani Allai ne Kaisung dine.”

Yesusi ne inontarai dirisa reantenangfo

³⁵ Rahida sua aha foi mani Yohanesi doari na katai nani aha, doa tuti ne inontarai erariati fo uwemandu. ³⁶ Tuti na kutu detia Yesusi we da nana fo medu we suru deyo, “Muwatia! Allai ne Domba Antungfi diwani.”

³⁷ Yohanesi ne inontarai mandu fo suru utarami medu tonana fo, uroari ahang kahai mae ura ria Yesusia. ³⁸ Yesusi fiobera ureng deti afui mani, deti suru we ura riati fo, ainanaya

dutang suru deyo, “Fianang dino musera wei ne?” Manamo umadu wei aha ureyo, “Rabie, munohi maidoni?” (Kaiwo *Rabi* fo mani neta we Mantaunau.) ³⁹ Ainanaya Yesusi medu we suru nariai aha deyo, “Mura ma, ambori muwati katai iminohi naya fo ki.” Ampafe ura wa ura riati tuti uwati kataio minohi naya fo. Rabuang bonani mani araha ureng boa tuti uminohi riati na nanai paria rahida bonani kiai.

⁴⁰ Na inontarai mandu utarami Yohanesi ne kaiwofo tuti ura ria Yesusi nani suru mani, manei wonong fino Andareasi, i mani Simon Petrusi ne tahatui dine. ⁴¹ Andareasi nini sikera paria da sera we ne tafuaio Simonia tuti medu wei deyo, “Ausobu Mesiasi ampa!” (Mesiasi mani wang we Kristusi dine, amani Mananu Mamparirio Allai demi ma we yu fi kiai ne.) ⁴² Ampafe kiai Simoni we Yesusia.

Yesusi seite Simoni mayeai medua wei deyo, “Simoni, Yonai antung di wau. Wau ambori esahu wau we Kefasi ki.” (Kefasi na kaiwo Iberani mani, masi we Petrusi na kaiwo Yunani, amani: Kamiei.)

Yesusi sahu Pilipusi tuti Natanieli urariati

⁴³ Kameai roainai aha mani, Yesusi kiutuati we da to Galileara. Da wa kaharai mae sobu Pilipusi tuti medu wei deyo, “Ro ria yau!” ⁴⁴ Pilipusi nini ne munue na Betsaida, katai Andareasi tuti Petrusi unayai nai foi kontai.

⁴⁵ Pilipusi da wa sobu inontarai manei aha, amani Natanieli tuti medu wei deyo, “Amesobui ampa, amani mano Musai dekariri na ne Kaiwo soi fo nani, tuti nabifosa etoi kariri foia fo. I mani Yesusi na Nazareti, Yusupi antungfoi.” ⁴⁶ Wape Natanieli medu deyo, “O! Fi bengfo da na Nazareti mae?” Ampafe Pilipusi medu wei deyo, “Ro ma boti teri.”

⁴⁷ Yesusi deti Natanieli da weia nanai, medu deyo, “Inontarai Israeli tarai fi diwani, inontarai tato-fane kuteai tataha nai kaha dine.”

⁴⁸ Ampafe Natanieli medu we Yesusi aha deyo, “Na todonie boyo boroanso

yau tonanai nina.” Yesusi yoa wei deyo, “Pilipusi sahu wau kaharai mae, iwati wau we munohi na ai urung neungfo.”

⁴⁹ Ainanaya Natanieli medu deyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune, boroang yau tonana mani Allai ne Kaisung di wau! Israeli amene Mananu di wau!”

⁵⁰ Yesusi medu wei aha deyo, “Roasoai weo fitantumao yeyoai we iwati wau kawuru na ai urung arowawahi foi fo ne? Fi fuba sewa weru ninai ambori botioai ki!”
⁵¹ Ainanaya medu aha deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, ambori mewati rorafaisi tifai tuti Allai ne wewaifosa etautai ebia we Kaisung Inontarai nei ki.”

2

Yesus niari merehafo weangguri dentengna muniara mandirau na bendari Kana

¹ Rahida boru aha mani, inontarai manei niari muniara mandirau bei na bendari Kana na nu Galilea foi, tuti Yesusi inang niyai na muniarafoi kontai. ² Mano niari muniara foi wenoti Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa kontai to muniarafoia. ³ Muniarafoi da pariao mayeai ene anggurifo kai, ainanaya Yesusi inang medu wei deyo, “Ene anggurife kai ampa.”

⁴ Yesusi yoa we inanai deyo, “Aie, we fiani butang weaifa ria yau tonana? Weo wiro rahida we yeinawi mandoni di yau fo kaharai.”

⁵ Manamo Yesusi inang medu we mansarawiri na muniara fosa deyo, “Fifianai aino medurai we mea wa menari kaririai.”

⁶ Babeu wonang watai kefang na nanai,* babeu nanai we ambori esoni mereha soai we eruai ea nayai kariri ene koang Yahudi foi. Babeufo bei mani kia mereha literi piaring rai (100). ⁷ Yesusi medu we mansarawirifosa deyo, “Mesoni babeunea sayefang na mereha.” Ampafe esoniaia sefang

na mereha kaririai. ⁸ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Into metutu merehawa kuteai meha we mano wenunggamiei we muniaraneia.”

Ampafe eha merehafo kuteai we mano wenunggamiei we muniara foia, ⁹ tuti inontaraifo bororu-ainso kariri merehao Yesusi yiwani weanggurifoia nanai, serawera angguri nani na doni ma, manta mansarawirifo saino ewaitawang tera ne. Ainanaya sahara medu we mandirau mangfoi deyo, ¹⁰ “O, siai paria! Na doni kontai, na muniara tonina foi mani, angguri ne bengfo aino etohonai fafong we kaiwasafai dunung ne, akawuru wori ne beng turura kaha fo ki. Wape nina mani, bohong angguri ne beng ninai watai paria arahi bohoni wefuiai mandiei nina!”

¹¹ Fitantuma nanai Yesusi niari na Kana na nu Galilea foi, wefitantuma reantenang pari na ne fiainawiai fuba niariri foi kiai. Na fitantuma nanai deinawi kariri ne sambewarao dedai fo tuti ne inontarai erariati fosa eroaso finanaia.

¹² Mayeai Yesusi da to bendari Kapernaumi ahaweu, inanai, ne tahatuifosa tuti ne inontarai erariati fosa era ruhiai to katai nani aha. Enayai we rahida beiru teai na bendari nani.

Yesusi data kaiwasa etawayangfi na Sempaisi ne Munufoi rorongfo fosa (Matiusi 21:12-13; Markusi 11:15-17; Lukasi 19:45-46)

¹³ Na rabuang bo Yahudifosa ene rahida fuba Paska foi rerai we etohonsuari fo, Yesusi dautai to Yerusalemi aweai. ¹⁴ Na wanai, na Allai ne Munufoi rofongfo, deti inontaraio etawayang sapi, domba tuti romu muntung fosa eminohi etawayang na nanai, kontai mano eriwang doi fosa eminohi eriwang doi na Munu rorongfoi kontai. ¹⁵ Ampafe niari wai rarubatai bei, mayeai datasa weru Allai ne Munufoi; mano etawayang andowa fosa tuti ene sapi tuti domba fosa kontai, tuti

* **2:6** Babeu wape Yahudifosa enariri na kamiei, wiro na kahofa ura kaha.

mano eriwang doi fosa kifasiaya ene doifo to kahofa wowongfo aweu tuti bebari meja eminohi eriwang naya fo. ¹⁶ We mano etawayang muntung fosa medu wesa deyo, “Meruai fi metawayanai ninai weru katai nini, wiro menari nehu Dai ne Mununei we katai awayangfi nai fanai.” ¹⁷ Ampafe Yesusi ne inontarai erariati fosa earomio kariri kaiwo dotu na Kaiwo Mararebana fo, amani kaiwo Mananu Dauti tuti nabifosa emadu fafong kariri fi arahi Yesusi niari fo, amani dotu deyo,

“Yohong we Dai Allai nemu Munuwai wedaya niunung enehurorongnei.”*

¹⁸ Mano ewewafoniai we Yahudi fosa etapa Yesusi eteyo, “Todonie enemutituai we nemu mambiriu we batasa tonanai? Fitantuma fianai aino boinawiai we amea, we nemu mambiriu we nari toninaifa ne?” ¹⁹ Ampafe Yesusi yoa wesa deyo, “Metota Sempaisi ne Mununeia wioru, tuti na rahida botoru kawuru mae ibauni aha mesi nariai aha.”

²⁰ Ainanaya Yahudifosa emadu wei eteyo, “Defuina piarua wonang (46) ambori Sempaisi ne Munu nini ebaunia kiai ki, wape boyo bauni na rahida tarai botoru kawuru e?”

²¹ Wape Sempaisi ne munu Yesusi medu kariri foi mani, mantauni ne taraifoi. ²² Ampafe na fui, rahida botoru suwi na marareha rorong foi aha ma fo, arahio ne inontarai erariati fosa earomioaifa we finanai medurai kawuru kaririai ampa. Ampefe eroaso fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana fo tuti fianai aino Yesusi medura fo.

²³ Rahida beiru teai niayai na bendari Yerusalemi na rahida Paska foi nanai, kaiwasa bitoya eroaso, we ewati fitantuma bitoya niariri fo. ²⁴ Wape Yesusi mantauni wiro yoaso ea kaha, weo deroanso inontarainesa kiai enemirorongfoi fefe. ²⁵ Weo mandoni kontaio wiro medu kariri inontarainesa wei kaha, weo deitawang kariri inontaraine enemirorongfoini fefe.

3

Yesusi medu we Nikodemusi kariri todoni saubaununggamiei riwanai aha

¹ Farisi manei wonong fino Nikodemusi, i mani Yahudi ene Majelisi Agama fo manei dine, amani wnunggamiei kontai na agama Yahudi foi. ² Da diruai we Yesusi ma tuti medu wei deyo, “Dai Rabio Mantau-naune waune, amewaitawanai we wau mani Allai dino demi wau ma ne tuti ro wemantaunau ma. Weo mandoni kontaio wiro niari fitantuma nari nina kaha, Allai weriria wenani fino niari finana fe.”

³ Yesusi yoa deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mandoni kontai wiro suai tono Allai ne weMananu rorong fo kaha, mae wenani saubaununggamiei riwanai akawuru wo.”

⁴ Ampafe Nikodemusi medu we Yesusi aha deyo, “Nana mani inontarai fiabai kawurua foi saubaununggamiei riwanai ahang rai e? Todoni wori suai to inang enem-anabufoi afui we minohi tutiri riwanai aha ki?”

⁵ Manamo Yesusi yoa deyo, “Tarai antu. Imadurai we mea mau yeyo, masino inontarai manei saubaununggamiei na mereha baptisi foi tuti na Allai Nuaninufoi kaha mani, wenani wiro suai to Allai ne Mananu rorong fo kaha ki. ⁶ Inontaraine, weinontarai batangfo mani, saubaununggamiei na ne wawafo suru, wape na Sempaisi mani saubaununggamiei weworu na Allai Nuaninufoi. ⁷ Dohonao popuhung we kaiwo imadurai yeyo, ‘Todoni kontaio metaubau menumikamiei riwanai ahangfo,’ fanai. ⁸ Wanangnei siaya to katai doni deyo defai wea fo tuti taramuoi we nukuyrafo, wape wiro boitawang siayai na doni ma fo kaha tuti siayai to doni fo kaha. Mano saubaununggamiei na Allai Nuaninufoi tonanai kontai, todoni saubaununggamieia weworu tonana fo tawaitawana kaha, nanai na Allai Nuaninufoi terai.”

* 2:17 Masmuri 69:9

⁹ Ainanaya Nikodemusi medu we Yesusi aha deyo, “Finanai kawariai todoni rai?”

¹⁰ Ampafe Yesusi yoa wei aha deyo, “Wau mani mantaunau Israeli di wau, wape todoni fino boitawang finana kahai nina? ¹¹ Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, amemadu kariri fianai aino amewaitawana fo, tuti ametairiri kariri fianai aino amewati teri fo, wape wiwo meroaso fi amemadurai tonana fo kaha. ¹² Yeiriri kariri finunei we mea, wape meroaso kahai. Nana mani, yeiriri kariri fi na rorafaisi we mea fo, meroasoai todoni ki? ¹³ Weo wiwo inontaraine manei dautai to rorafaisi kaha, manta mano ibiari na rorafaisi meu ne yau, amani Kaisung Inontarai ne yau.

¹⁴ Tuti ne tarai kariri fafongfa Musai yuai tawai tembaga foia dedai na katai wekamamiei fo ambori mano tawai ehirisa nanisa etarang,* tonanai kontai Kaisung Inontarai nei todoni kontaio ruaisi dedai, ¹⁵ ambori mandoni kontaio yoasoi mani sobu numainufo.

¹⁶ Weo Allai enewawu nunei fuba paria, doni dohongno ne Kaisung Mansiari foi, ambori mandoni dino yoasoi mani wiwo wioru kaha, mae sobuo numainufo. ¹⁷ Weo Allai demi ne Kaisungfoi meufo wiwo we kiutu kaiwo kariri nunei kaha, mae we feriri nunei na I.

¹⁸ Mandoni dino yoasoi mani wiwo sodai aiboifo kaha, mae mandoni dino yoasoi kaha mani, wenani aibo sobua fo mani Allai kiutuai kariri ampa, weo wiwo yoaso ne Kaisung Mansiari foi kaha fefe. ¹⁹ Weyoaso kahai nani, fi dapai we sobu aiboifo ainina: Sambewaraoi da kawuru to nunei ma ne, wape inontaraine etohong we mamantiti rorong fo sewa weru Sambewaraoi, weo enari ne karirao fefe. ²⁰ Weo mandoni kontai andino niari ne karirao mani, enerireu Sambewaraoi, tuti wenani miaya we da to Sambewaraoi kaha, weo mitai ne karira niari nanai kawariai ati para rai fefe. ²¹ Wape mandoni dino niari kariri ne wetaraoi

mani da to Sambewaraoi, ambori wati parai we fianai aino niari nanai niari na Allai.”

Yohanesi medu kariri Yesusi we ne inontarai erariati fosa

²² Mayeai Yesusi da tuti ne inontarai erariati fosa na bendari Yerusalemi to boriai awa enyai tourai na nu Yudea foi nani, tuti ewebaptisi kaiwasao eteyo erariati fosa na nanai. ²³ Mae Yohanesi kontai webaptisi kaiwaso na Aironi kefang we Salimi, weo mereha bitoya na nana fefe. Inontarai era weia we webaptisisa nayai, ²⁴ weo rabuang bonani wiwo etafu Yohanesia wiatai na aitamu rorong foi kaharai.

²⁵ Rahida bei Yohanesi ne inontarai erariati fosa tuti inontarai Yahudi manei esawasa kariri todoni koangno eruairurangsarao emararebanafo kariri agama Yahudi fo. ²⁶ Ainanaya era we Yohanesia tuti emadu wei eteyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune, inontarai mano raminde doa ria wau na waya Yardeni eneung dowarua foi tuti boinawi kariri nani, ninaifa mani webaptisi kontai tuti kaiwasanei kiai era wei pampang.”

²⁷ Yohanesi yoa wesa deyo, “Inontarai manei sobu mambiriufeai we niari fieai mani, nanai na Allai na rorafaisi teraifa. ²⁸ Mantaung mea metaramioai ampa weo, raminde imadu yeyo, ‘Yau mani Mananu Mampariri nei di yau kaha, manta inontaraoi Allai demi yau we ira foni foi di yau.’ ²⁹ Mandirau wiwing foi mani, mandirau mang foi dino neni ne. Mandirau mang foi ne maniwowirio weririati foi mani doa demang wei, tuti tarao medu mani, firaise paria we tarao raofuifo. Nehu tarai toyari ne maniworiri nani ampafe yau kontai ifaraise tonanai, tuti ninaia mani ifaraisefo fuba pari ampa weo inontarai efau era weia fefe. ³⁰ Andino todoni kontaio fiabai wewonong aha, tuti yau mani ambori iweinontarai katui tuti iwe-wonohu ahang kaha.

* 3:14 Bilangan 21:4-9

³¹ Yesusi, mano da na dadaifo meu amani na rorafaisi meu mani, dedai sewa fifiani kontai. Mano da na nunei mani, inontarai nunei dine, tuti ne kaiwo medura fo dotu kariri fi nunei terai. Mano biari na rorafaisi meu mani ne yai sewa fi nunei kiai. ³² Wenani meduairai kariri fianai aino deti teri fo tuti taraoa fo, wape manei wiro yoaso kaiwo medura fo kaha. ³³ Mae mandoni dino tarao kaiwo medura fo tuti yoaso mani, wenani yoa weai we Allai mani watarai. ³⁴ Weo Mano Allai demi mani, wenani dino deiriri Allai ne Kaiwofo ne, weo Allai dohong Nuaninufi weia wiro werea na ea kaha. ³⁵ Dai enewawu ne Kaisungfoi tuti dohong fi kiai tono warang rorong fo ampa. ³⁶ Mandoni dino yoaso Kaisung nani mani, ambori sobu Waidani tuti minohi wenumainu. Wape mandoni dino deiaya Kaisungfoi mani, wenani sobu numainufo kaha, mae Allai ne kesou fuba fo nayai worui pampang we fitawafa.”

4

Yesusi medu ria wiwing Samaria manei

¹ Farisifosa etaramioai we Yesusi sobu inontarai erariati bitoya tuti webaptisisa weru Yohanesi. ² (Wape Yesusi mantauni webaptisi kaha, mae ne inontarai erariati fosaino ewebaptisi ne.) ³ Ampafe Yesusi deitawanai we Farisifosa etaramio finanafo, da weru nu Yudea foi daraberahi to nu Galilea foi aha. ⁴ Na ne rang rorong da to nu Galilea foi nani, da riria nu Samaria foi. ⁵ Ainanaya Yesusi da wa sobu bendari bei wonong fino Sikhari, katai nani kefang we katai fafongfa Yakupi dohoni we antung Yusupi foi. ⁶ Yakupi ne kamirei mereha sirai foi wiatai na katai nani. Yesusi aweng tafa paria we era waroi fefe, ampafe da wa minohi na merehafoi dereungfo. Rabuang bonani rahida rabuang, tarahio araha ureng suraya boru rai. ⁷⁻⁸ Yesusi ne inontarai erariati fosa era pari to bendarifoia we ewori fiang.

Mayeai wiwing Samaria manei da ma we dutu mereha na mereha Yakupi sirai foi. Yesus medu wei deyo, “Bohong merehafaie we yau we yunung.” ⁹ Wiwing Samaria foi pepuhung tuti yoa wei deyo, “Dai wau mani inontarai Yahudi di wau mae, todoni fino butang inontarai Samaria ne yau, we mereha ninai?” (Weo inontarai Yahudi nesa wiro efarao inontarai Samaria nesa kaha.)

¹⁰ Manamo Yesusi yoa wei deyo, “Masino boitawang fianai aino Allai dohona fo tuti mandoni dino dutang wau we bohong mereha we dunung nina mani, ambori butani we mereha ki tuti i ambori dohong mereha darang fo we wau ki.”

¹¹ Ampafe wiwingfoi medu wei deyo, “Daie! Nemu pari fi utu mereha nai, tuti kamirei mereha nei berorong paria. Na doni wobu mereha darang fo nanai? ¹² Dai wau mani wiro fobai sewa amene werengno Yakupi e? Andi dohong kamirei mereha nini we amea tuti mantauni kia mereha we dunung nai, i kontai ne arikangfosa tuti ne fiahungfosa. Mae boyo fobai sewa Yakupi todoni e?”

¹³ Yesusi yoa wei deyo, “Mandoni kontai, mano dunung mereha nini, rahanang tataha aha ki. ¹⁴ Wape mandoni dino dunung mereha ambori yohonai wei fo mani, wiro rahanang tataha na eai ahang kaha. Mae mereha yohonai nanai, ambori wemereha ureng deda sabi pampang we numainufo.”

¹⁵ Ampafe wiwingfoi medu wei deyo, “Daie, bohong mereha nanai we yau, ambori rahukanang tataha ahang fanai, tuti wiro ira to ninai pampang aha ma we yutu mereha ahang kaha.”

¹⁶ Ainanaya Yesusi medu wei aha deyo, “Roa wahu wamuai, kari murarabera muru toninai ma.”

¹⁷ Manamo wiwingfoi yoa wei deyo, “Yau mani nehu pari mang.” Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Kaiwo modura kariri nemu pari mangwa mani tarai, ¹⁸ weo rau mang ringna

fininai, tuti mangno minohi ria wau nani mani wiro nemu mang dine kaha. Na fininai, modu tarai nei.”

¹⁹ Ainanaya wiwingfoi medu deyo, “Daie! Nina mani kasau we yau ampa we wau mani nabi di wau! ²⁰ Inontarai Samaria ne amea, amene werengfosa esomi we Allai na uai nini, wape Yahudiwa mea meteyo, inontarai tasomi we Allai mani na Yerusalemi terai.”

²¹ Yesusi medu aha deyo, “Roaso yau, we rahidafo ambori da ma ki, we inontaraine mesomi we Dai fo wiro na uai nini kaha, tuti wiro na Yerusalemi kaha. ²² Inontarai Samaria ne mea mesomi we fi wiro metaroansoa kaha foi, wape Yahudine amea mani amesomi we mano ametaroansoi foi, weo Allai dererai we neo faririfo da na inontarai Yahudi ne amea. ²³ Wape rahidafo ambori da ma ki, tuti da kawuru ma ne, weo mano tarai esomi we Dai Allai esomi na Nuaninu Mirarebana foi tuti esomi na mai. Weo inontarai esomi wei tonana fosaino Dai dawu weai tonanai. ²⁴ Weo Allai mani Nuaninu dine, tuti mandoni kontaio somi wei mani, somi na Allai Nuaninufoi ne mambiriufu tuti somi na tarai wei.”

²⁵ Wiwingfoi medu wei deyo, “Iwaitawanai we Mananu Mamparirio ahui we Kristusi foi ambori da ma ki. Da ma mani ambori deikariri kariri finini kiai kaririai we amea ki.”

²⁶ Yesusi medu deyo, “Mano boyoi nini mani, Yaune, mano yoa imadu ria wau nina!”

²⁷ Na kutu nanai Yesusi ne inontaraifosa etaraberasa na bendarifo ma. Epapuhung paria we ewati Yesusi medu ria wiwingfoi fo, wape na ea manei wiro dutang bera wiwingfoi deyo, “Fianai aino butani wea fo.” Ete etutangbera Yesusi eteyo, “We fiani modu ria wiwingfoi.”

²⁸ Ampafe wiwingfoi sawingno babeu kiari foi wiatai mae mito to bendarifoia deikaririai we inontarai na nana fosa, ²⁹ medu deyo, “Mera ma mewati inontaraio deikaririai we yau kariri fi kiao raminde inariri foi. Tarahio i mani Mananu Mampariri

foi dine fe.” ³⁰ Ampafe inontaraifosa era weru bendarifo to boriei we Yesusia.

³¹ Na siari nanai kontai Yesusi ne inontarai erariati fosa etutani we etampi, eteyo, “Dai Rabio Mantau-naune waune, bampi.” ³² Manamo yoa wesa deyo, “Nehu fiangfea ne, fiang nanai wiro mewaitawana kaha.” ³³ Ampafe ne inontaraifosa etutang wawerasa eteyo, “Manei kia fiangfeai wei ma re?”

³⁴ Ainanaya Yesusi medu deyo, “Nehu fiangne mani yohong kariri fianai aino mano demi yau foi dawu wea fo, tuti inari kariri fio demi yau we inari foa kai. ³⁵ Memadu meteyo, embai boa aha mani rahida we tateting fitatanangfo. Wape imadu we mea mau yeyo, mewati wari katai metoari naya wa tuti mewati to romifoa, fitantanangfi bioangna kiai ampa tuti meinenang we metetini ampa. ³⁶ Na ninaifa kontaio mano eteting fi fosa esobu ene fiembaitafo, tuti efanduhi fi etetina nanai we esobu numainufo. Ampafe mano eteting fi fosa tuti mano anta etanang fosa efaraise ruhiai. ³⁷ Weo na fi toninane wetarai kariri kaiwo neta weai ninai amani, ‘Manei sanang fi tuti manei siai andino detinai.’ ³⁸ Yemi mea mera we meteting fio wiro metanang kaha fo, inontarai siai ansaino etanang tuti erurai nai, tuti mera wa we metetingno fi wetarai nano ene fi eru fo nanai.”

³⁹ Inontarai Samaria bitoya na bendarifo eroaso Yesusi, weo kaiwo wiwingfoi medurai fa deyo, “Fianai aino raminde nanai inaria fo, inontarai nini deisaha kaririaia kai beyari.” ⁴⁰ Ampafe inontarai Samaria fosa era wa esobu Yesusi nanai, etutani we niayai na nanai riasa, ampafe Yesusi niayai na nanai rahida boru.

⁴¹ Kaiwasa bitoya aha eroasoai we etarami te Yesusi mantauni ne kaiwo aunau medurai wesa fo fefe. ⁴² Tuti emadu we wiwingfoi eteyo, “Ninaia mani ameroasoai ampa, wape wiro we kaiwo modurai we amea fo tera kaha, mae we mantaung amea ametarami terai we medufo tuti

amewaitawanai we inontarai nani mani tarai Mananuo feriri nunei dine.”

Yesusi niari inontarai fuba yufi na munu mananu foi ne arikangfoi denteng

(Matiusi 8:5-13; Lukasi 7:1-10)

⁴³ Yesusi ne rahida boru na Samariara nanai, mayeai da pari to nu Galilea foi aha. ⁴⁴ Weo mantauni raminde medurai kawuru ampa deyo, “Nabi manei na ne katai saubaunung nai foi, ne inontaraifosa wirotatori kaha.” ⁴⁵ Ampafe na rahida da wasobu nu Galilea foi nanai, inontarai na wana fosa etamang wei na enemirorong mirising, weo ewati te fitantuma fuba raminde niariri kiai na bendari Yerusalemi na rahida fuba Paska foi fo weo ea kontai anta era to wanai we etohonsua rahidafoi nai fefe.

⁴⁶ Ampafe da paria sobu Kana na nu Galilea foi aha, kataio raminde niari merehafoia weangguri denteng pari fo. Na bendarifo inontarai fuba na munu mananu foi manei, ne arikangfoi meninang na bendari Kapernaumi. ⁴⁷ Taraoai we Yesusi da na nu Yudea foi to Galilea foi ma nanai, da wei tuti dutani paria we da riatia niari ne arikangfoia denteng, weo meninangna adareti mireha fefe. ⁴⁸ Ampafe Yesusi medu we inontaraifoi aha deyo, “Todonai e? Masino mewati fitantumafea tuti finawiaifea kaha mani, wirotatori meroasoai na ea kaha nina.”

⁴⁹ Wape inontarai fuba foi medu we Yesusi deyo, “Daie, ro na nehu arikangfi wirotatori mireha kahai wanaia.”

⁵⁰ Yesusi medu wei aha deyo, “Roa, nemu arikangfoi darang ki.”

Inontaraifoi yoaso Yesusi ne kaiwofo, ainanaya da wa. ⁵¹ Na rang rabuang, ne mangfatafosa era weuwi ma eteisaharai wei eteyo, “Daie, nemu arikangfoi darang fo.”

⁵² Ainanaya dutang berasa deyo, “Araha ureng beiru mani denteng?” Eroa wei eteyo, “Ramindenafa,

tarahio araha ureng boyari rahida rabuang mani ne tarai meninggapoi denunangfo niai.” ⁵³ Ainanaya inontaraifoi arooafa we na araha ureng bonani dino Yesusi medu wei deyo, “Nemu arikangfoi darang ki.” Ampafe i tuti ne munu rorong foi sentenang eroaso Yesusi.

⁵⁴ Finana mani, fitantuma weberuo Yesusi niari na nu Galilea foi na rabuang bo daraberahi na nu Yudea foi ma fo ainana.

5

Yesusi niari inontarai manei denteng na rahida Sabati foi, na Kuru Betesda

¹ Webeiru teai aha mani, rahida fuba Yahudi bei, ampafe Yesusi da to bendari Yerusalemi awiai. ² Na Yerusalemi kefang we kataio wonong *Rahutu Domba foi*, na nanai kuru mereha fiabai bei, na kaiwo Iberani mani wonong fino Betesda. Na rurang kuru mereha Betesda nani ne refongfo ring. ³ Inontarai emaninang bitoya ewatai na munu refong nanai, manea euremifafa, manea era esoberasa, tuti manea kontai efaya. [Inontarai nanisa kiai ewatai etamang we mereha na kurufoi wedohifo. ⁴ Weo wea mani Sempaisi ne wewai manei biari na rorafaisi to kurufoi meu we nihing merehafoi. Tuti inontarai meninang mano saukaha merehafoi reantenang mani, ne maninangfoi niai weruri, maninang sodoni fei kontai ki.]*

⁵ Na katai nani, mang manei meninangfo defuina piareia sura suraya indeatoru ampa (38). ⁶ Yesusi detioi we wiatai na nanafo, tuti deitawanai we meninang tonana fo waroi ampa, ampafe dutang berahi deyo, “Boyo bonteng ne?” ⁷ Inontarai meninangfoi yoa wei deyo, “Daie, wirotatori manei minohi kefang na ninai we merehanei dohi mani, su yau to kurufoi aweu kaha. Tuti irurai we isawaya

* 5:4 Kaiwo na tanda [...] toninai wirotatori obuai na kaiwo asli ete reantenang pari fo kaha.

to kurufoia, wape manei ne fafong kawurua saukaharia.”

⁸ Yesusi medu wei aha deyo, “Boabari wau ruai nemu andaungwai tuti roa.” ⁹ Na kutu nanai kontai inontaraifo denteng tuti yuai ne andaungfoi tuti da.

Wape rahida bonani mani, rahida Sabati dine. ¹⁰ Ampafe mano ewenunggamiei we Yahudi fosa emadu we mano arahi denteng nani eteyo, “Rahida nini mani rahida Sabati dine. Tonana mani kariri hukumi na tane agamane mani wodua nemu andaungwai ro fanai.” ¹¹ Manamo inontaraifo yoa wesa deyo, “Mano anta niari yau yenteng foi, andino medu we yau deyo, ‘Ruai nemu andaungwai tuti ro.’ ”

¹² Ampafe etutang berahi eteyo, “Mano demi wau ruai nemu andaungwai tuti ro nani mani, mandoni dine?” ¹³ Manamo inontarai dentengna nani wiro deitawang mandoni dino niariri denteng tonanafo kaha, weo Yesusi fiononami na kaiwasa bitoya foia fefe.

¹⁴ Waroi aha kaha mae Yesusi sobu inontaraifo na Sempaisi ne Munufoi rorongfo aha tuti medu wei deyo, “Ninaia mani bonteng ampa, ampafe wiro nari sasari ahang fanai, ambori wiro wodai ne karira pari sewa fo ahang kaha.” ¹⁵ Ainanaya inontaraifo da wa deikaririai we mano ewenunggamiei we Yahudi fosa, we Yesusi dino niariri denteng tonana ne.

¹⁶ Tuti na tonanane wedaya mano ewenunggamiei we Yahudi fosa erurai we enari kanggani Yesusi, weo niari fi tonana fo na rahida Sabatifo fefe. ¹⁷ Wape Yesusi medu wesa deyo, “Nehu Dai yufi paria sobu ninai, tuti yau kontai irufi kontai.” ¹⁸ Yesusi ne kaiwo medurai nanai wedayasa erurai mambiriu aha we emuni. Enari tonanafo wiro we dohong sara fi dotu na Hukumi Musai soi fo [hukumi na ene agamafo] kariri rahida Sabatifo tera fo kaha, wape kontai we medu deyo Allai mani tamang dine fo, weo na tonanane yuaisi we ne tarai kariri Allai.

Yesusi medu kariri ne mambiriufo

¹⁹ Nanai wedaya Yesusi yoa wesa medu toninai deyo, “Tarai antu, imadurai we mea mau yeyo, Kaisungfoi wiro biriu we niari fieai na mantauni kaha, mae fio detioai ria Tamanai we niari fo fine. Weo fianai aino Tamang niari fo, finanai kontai aino Kaisungfoi niari ne. ²⁰ Weo Tamang enewawu ne Kaisungfoi tuti deinawi fi fuba mantauni niariri foi wei kiai. Tuti Tamanai kontai ambori deinawi fi niario fuba sewa weru ne nanaifa fo wei aha ki, nanai wedaya mea mepapuhung pari aha.

²¹ Weo kariri Dai we duwi inontarai emarareha fosa tuti dohonsa etarang ahang fo, tonanai kontai we Kaisungfoi, mandoni dino enei we duwiri aha darang ahang fo ambori niariri darang tonanai ki. ²² Dai wiro kiutu kaiwo kariri inontarai manei kaha, mae mambiriu we kutu kaiwo kariri inontarai tonanafo dohonai we Kaisungfoi ampa, ²³ ambori kaiwasanei kiai esomi we Kaisungfoi kariri esomi we Daifo. Mandoni dino somi we Kaisungfoi kaha mani, wiro somi we Dai mano demi Kaisungfoi da ma foi kaha.

²⁴ Tarai antu, imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino tarao nehu kaiwone tuti yoaso Mano demi yau foi mani, sobu numainufo ampa tuti wiro sodai aiboifo konta kaha, weo wenani tiwera weru mararehafoi to arangfo ampa. ²⁵ Tarai antu, imadurai we mea mau yeyo, rahidafo ambori da ma ki, tuti da kawuru mane, we inontarai emarareha fosa ambori etarami Allai ne Kaisungfoi raofuifo. Tuti mano etaramioi fosa ambori etarang ki. ²⁶ Weo Dai mantauni mani arangfoi weneung nai, tonanai kontai we I ambori dohongno mambiriu dohong arangfo nani we ne Kaisungfoi, ampafe arangfoi weneung nai kontai. ²⁷ Tuti dohong mambiriu kontai we ne Kaisungfoi we kiutu kaiwo, we I mani Kaisung Inontarai foi dine.

²⁸ Wiro mepapuhung we fi metaramioai nina fanai, weo rahidafo ambori da ma ki, inon-

tarai emararehara fosa kiai ambori etarami raofuifo, ²⁹ tuti era to borai weru ene fafo rorong fo, mano enari ne bengfo ambori etoabarisa we etarang we numainufo, wape mano enari ne karira fosa, ambori etoabarisa we esobu aiboifo.”

Yesusi medu kariri fi kiaio deinawi kariri Ifo

³⁰ “Yau mani wiro iwemambiriu we inari fieaifa na mantaung yau nehu awiafo kaha. Ikutu kaiwo kariri fianai aino tarahuai na Allai fo. Tuti fianai aino ikutuai tonana fo mai, weo wiro yohong we ikutu kaiwo kariri nehu awiafo kaha, mae kariri Dai mano demi yau foi ne awiafo.

³¹ Masino mantaung yau yeiririai yeisaharai we Allai andino demi yau ma ne, fi imaduirai nanai wiro wiefia kaha. ³² Wape inontarai siai manei dino meduairai kariri yau ne, tuti iwaitawanai we fi medurai kariri yau nanai wetarai. ³³ Metemi inontarai we Yohanesia we etutang berahi tuti meduairai kariri ne wetaraifo. ³⁴ Fi medurai tonana ne, wiro isera we yeyo inontarai emaduirai kariri yau kaha, wape we ambori meroaso ne kaiwofo ambori mesobu faririfo. ³⁵ Yohanesi nini ne tarai kariri padamarangno denggararu tuti sambewarai. Tuti meparaise menayai na sambewarai nani tourai fa.

³⁶ Wape fiainawiai kariri yau ne fuba sewa Yohanesi medura fo, amani fi kiaio Dai dohonai we yau we ambori inari kariria ne. Finanai kontai aino inari ninai, tuti finanai wefiainawiai kariri yau we Dai demi yau. ³⁷ Tuti Dai mano demi yau nei, andino meduairai kariri yau ne. Wiro metarami raofuifo na ea kaha rai, urengfo terai kontai wiro mewatioai na ea kaha rai, ³⁸ tuti ne Kaiwofo wiro metanamai na menemirongwai kaha, weo mano demi ma nini mani, wiro meroaso kaha fefe. ³⁹ Merurai paria we metato Kaiwo Mararebana fo we ambori mewartawanai na mai, weo mewartarahio mesobu numainufo na Kaiwo nanai. Tuti Kaiwo

Mararebanai nani medu deinawi kariri yau tonanai ki, ⁴⁰ wape wiro memaya we mera we yau ma we mesobu arangfo kaha.

⁴¹ Yau mani wiro isera we inontaraine mefiai yau kaha. ⁴² Weo mea mani yeroanso mea, iwaitawanai we wiro menemiwawu Allai na menemirongwai kaha. ⁴³ Ira kawuru ma ne na Dai wonongfo ampa, tuti wiro metamang we yau kaha. Wape inontarai siai manei da na mantauni wonongfo ma mani, wenani metamang wei na mai. ⁴⁴ Ampafe masino meparaise we mantaung mea mefiai bera mea, mae wiro mesera we Allai mano Mansiri foi we fiafai mea kaha, nana mani ambori meroasoai todoni? ⁴⁵ Wape dohonao mewartarahio yauno ambori yinggai mea na Dai arongreafo fe. Mae mano ambori dinggai mea mani Musai, mano menemitawani foi. ⁴⁶ Weo masino meroaso Musai tarai mani, todoni kontai meroaso yau kontai rai. Weo fianai aino Musai soi fo mani soi kariri yau. ⁴⁷ Wape masino meroaso fianai aino Musai soi fo kaha mani, todoni meroaso nehu kaiwo imaduraira ne ki?”

6

Yesusi dohong inontarai ewepi-aura wering wering (5.000) etampi (Matiusi 14:13-21; Markusi 6:32-44; Lukasi 9:10-17)

¹ Mayeai Yesusi da to ruru Galilea foi eneung dowaruai, amani ruru esahui we Rawanangno Tiberiasi foi. ² Kaiwasa bitoya paria na katai nani era riati, weo ewati fitantuma bitoyao Yesusi niariri foi, amani niari inontarai emaninang fosara ebengfo. ³ Yesusi dautai to wiwoifo ayai minohi na nanai ria ne inontarai erariati fosa. ⁴ Rabuang bonani mani rerai we rahida fuba Yahudi fosa esahui we rahida Paska foi. ⁵ Yesusi fioai ureng deti wari katai doa nai foi tonanaia fo, deti kaiwasa bitoya paria era wei ma. Ampafe medu we Pilipusi deyo, “Tawori fiangfeai na doni we tatohong inontarai fuba nini kiai dampi ne?” ⁶ (Yesusi medu

tonanafo we titua kariri Pilipusi ne yoasofo, weo Yesusi mantauni deitawang fianai aino ambori niari fo ampa.)

⁷ Pilipusi yoa wei aha deyo, “Roti ne harga doi dinari* piaring weberu (200) kontaio wiro demoya inontarai fuba ninisa kaha, masino ene we marirahi kontai ki.”

⁸ Yesusi ne inontarai erariati fo manei wonong fino Andareasi, i mani Simon Petrusi ne tahatu-ifo dine, medu we Yesusi deyo, ⁹ “Kaisung manei na ninaifa ne, ne roti ring tuti diang mandu ne. Wape kutu tonanane we fiani rai we kaiwasa fuba tonina fine?”

¹⁰ Yesusi medu deyo, “Metemi kaiwasawai minohi.” Katai nani weni-noi ampafe kaiwasafai minohi na kahofa nuwongfo, kaiwasa nani titou mangfosa tera mani ewepiaura wering wering (5.000). ¹¹ Ainanaya Yesusi kia rotifo ma dutang tutirai we Allai, dohong mahikai wei, ainanaya fioabau rotifo tuti detorai we kaiwasa bitoya foi. Niari tonanai kontai we diangfo tuti dohonsa etampi pariao emamosi paria. ¹² Kaiwasafai dampia memosi beyari tonanaia, Yesusi medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Mefanduhi fiang sea wai, dohonoa wea watai funoma fe.” ¹³ Ainanaya efanduhi ne searifo na roti ring etani nani mani, bayai fuba suraya boru sefang.

¹⁴ Rabuang bo kaiwasa bitoya foi deti fitantuma Yesusi niariri tonana foi nanai emadu eteyo, “Tarai inontarai nini mani, Nabio taenemitawani we da to nunei ma fi dine!” ¹⁵ Yesusi deitawanai we kaiwasafai da ma we etanggoari we eruaisi we mananu wesa, ampafe kidori ne taraifo werusa to uai fo i aha.

Yesusi da na mereha wowongfo na rurufai

(*Matusi 14:22-33; Markusi 6:45-52*)

¹⁶ Dirua mani ne mano erariati fosa ebiari to rurufai aweu, ¹⁷ tuti etauo wafeai etafai wanambafoi to Kapernaumia. Dirufai waroi ampa wape Yesusi wiro da wesa ma kaharai. ¹⁸ Etafai tonanai mayeai dobarafoi bia na rurufai wedaya rurufai weandeisa paria. ¹⁹ Ewo touraia meirabuang, tarahio kiro ring ete wonang teai weru reifo tonanai, mayeai ewati Yesusi da na ai wowongfo wesa to ene wafai. Ewatiai nanai ematai paria. ²⁰ Wape Yesusi medu wesa deyo, “Mematai fanai, yaune!” ²¹ Ainanaya na enemirorong mirising etamang wei we dautai to ene wafai, tuti na tatofang nanai kontai ene wafai fong suba katai etafai wei foia.

Kaiwasa bitoya esera we Yesusi

²² Kameaia mani, kaiwasa bitoyao niayai na ruru eneung dowei foi nani, ewatiai we wafeai na nanai konta kaha, mae wa rowoyario anta inontarai ewesuraya mandu fosa etauoi foi terai, tuti ewaitawanai we Yesusi wiro dautai riasa kaha, mae titou ne inontarai ewesuraya mandu fosa terai. Ampafe enemituaitai paria. ²³ Mayeai wa roweiru teai dafai na bendari Tiberiasi kefang to katai ramindenafa Seng Yesusi dohong mahikai we Allai we rotifo tuti dohonaia kaiwasa bitoya foi etangfo. ²⁴ Rabuang bo kaiwasa bitoya foi ewatiai we Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa enayai na nana kaha fo, ea kontai etautai wa anta dafai ma nanai tuti etafai to bendari Kapernaumi we esera we Yesusi nayai.

Yesusi mani rotio wedaya kaiwasa etarang we fitawafa dine

²⁵ Na kutu kaiwasa bitoya foi esobu Yesusi na ruru eneung dowei fo nanai, etutang berahi eteyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune, araha ureng beiru wobu katai nini?”

²⁶ Yesusi yoa wesa deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo,

* **6:7** 200 dinari mani, mai toyari manei ne fiembaitai yufi we embai indeatoru fo.

mesera we yaune wiro we metafu fitantuma inari fo na mai kaha, wape we yohong mea metampia memamosia fo. ²⁷ Dohonao merufi we mesobu fiangno ambori kai tuti karira fo fanai, mae merufi we fiangno watai we fitawafa fo tuti dohong mea mesobu numainufo. Fiang nanai ambori Kaisung Inontarai nei dohonai we mea ki. Weo I mani, Dai Allai yuaisi we sobu ne mambiriufu tuti na tonanane deinawiai we yoa wei paria.”

²⁸ Ainanaya etutang berahi eteyo, “Amenari fiani ambori ameru fio Allai dawi wea fo tonana ne?”

²⁹ Yesusi yoa wesa deyo, “Fi Allai dawiai we meru ne mani, meroaso mano Allai demi ma nei.”

³⁰ Ampafe eroa wei aha eteyo, “Tonana mani fitantuma fiani aino bohonaifa we fiainawiai we amea ambori amewatioai tuti ameroaso wau ne? Fianai aino nari ne? ³¹ Bohongno fiang we amea, amani fiang mannao amene werengfosa fafongfa etang na katai wekamamiei minano fo. Kariri kaiwo dotu kariri Musai fo deyo,

‘Dohongno roti na rorafaisi we etani.’*”

³² Ainanaya Yesusi yoa wesa aha deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, wiro Musai dino dohong roti na rorafaisi we meafo kaha, mae Dai andino dohong rotio tarai fo na rorafaisi meu ne. ³³ Weo Allai ne rotio mani, rotio biari na rorafaisi meu fine tuti dohong arangfo we nunei.”

³⁴ Etaramio Yesusi medu tonanafo, etutani aha eteyo, “Dai Mantau-naune waune, bohongno roti nanai we amea pampang.”

³⁵ Ampafe Yesusi medu wesa deyo, “Yauno iwerotio dohong inontaraine mea metarang ne. Mandoni kontai andino da we yau ma mani wiro wewisi ahang kahi we fitawafa, tuti mandoni kontai andino yoaso yau mani, wiro arongtataha na weai ahang kaha. ³⁶ Wape toyari anta yeisaharai we meara nanai, mewati yau kawuru ampa, tonanai ki mae

meroasoa kaha ne rai. ³⁷ Kaiwasa fuba Dai dohonsa we yau fosa ambori era we yau ma ki. Tuti mandoni kontai andino da we yau ma fo, wiro ikabioi kaha. ³⁸ Weo ibiari na rorafaisi meu ne wiro we yohong kariri nehu awiane kaha, mae we yohong kariri mano demi yau foi, amani Allai, ne awiafo. ³⁹ Tuti mano demi yau foi ne awiafo ainina: ambori na kaiwasa fuba dohonsa we yau ma nanisa, manei wiro wioru fanai, wape ambori yuwisara esuwi aha na Rahida Wefuai pari foi. ⁴⁰ Weo Dai ne dawiafo ainina, amani ambori mandoni kontai andino deti Kaisung-foi tuti yoaso mani, sobu numainufo tuti ambori yuwiri aha na Rahida Wefuai pari foi.”

⁴¹ Inontarai Yahudi fosa ehutu Yesusi na enemirorong, weo medu deyo, “Yau mani rotio ibiari na rorafaisi meu di yau fo.” ⁴² Ampafe emadu eteyo, “Tofino? Mano medu nini mani Yesusio Yusupi antungfoi dine mae, inang tamang suru mani tataroanso suru ampa? Tondoni fino medu deyo i mani roti biari na rorafaisi meu dine nina?”

⁴³ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Mehutu yau fanai. ⁴⁴ Mandoni kontai andino wiro wemambiriu we da we yau ma kaha, mae Dai, mano demi yau ma foi, kia wenani we yau ma reto, tuti mandoni dino da ma mani, ambori yuwiria suwi na Rahida Wefuai pari foi ki. ⁴⁵ Na kaiwo nabifosa esoi fo dotu tonina:

‘Tuti ea kiai ambori Allai deunausa ki.’*

Mandoni kontai taraoai tuti sobu aunafo ria Dai fo, da we yau ma. ⁴⁶ Na tonanafo wiro deinawiai we manei deti Dai kawuru ampa kaha. Weo manei wiro deti Dai kahaia, manta mano da na Allai ma foi terai, andino deti Dai ne.

⁴⁷ Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino yoaso yau mani, sobu numainufo. ⁴⁸ Yau mani rotio dohong inontarai etarang foi di yau. ⁴⁹ Mene werengfosa fafongfa

* **6:31** Keluaran 16:4, 15; Masmuri 78:24 * **6:45** Yesayai 54:13

etangno manafai na katai wekamamiei minano foi mae emarareha ampa. ⁵⁰ Wape rotio biari na rorafaisi meu ne andinini, tuti mandoni dino dangno roti nini mani, wenani wiwo mireha kaha. ⁵¹ Yauno roti darangno biari na rorafaisi meu ne, amani rotio dohong arang foi. Mandoni dino dang roti nini mani ambori minohi we numainu. Roti nini mani nehu tarainei dine, tuti nehu tarainei, yohoni ki, ambori inontarainesana na nunei etarang.”

⁵² Inontarai Yahudi fosa etaramio Yesusi medu tonanafo, esawa wawerasa tuti emadu eteyo, “Todonti fino inontarai nini deyo dohong ne taraifofoi we tata we tatani nina?”

⁵³ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, masino wiwo metang Kaisung Inontarai nei ne taraifofoi tuti metunung ne rikafai kaha mani, wiwo metarang tarai kaha.

⁵⁴ Inontarai mano dang nehu tarainei tuti dunung nehu rikaneini mani darang we numainu tuti ambori yuwiri na Rahida Wefuia foi ki.

⁵⁵ Weo nehu taraineini mani tarai fiang fine, tuti nehu rikaneini mani tarai fiunung fine. ⁵⁶ Inontarai mano dang nehu taraineini tuti dunung nehu rikaneini mani, weboyari ria yau pampang, tuti yau kontai iweboyari riati.

⁵⁷ Toyari Dai mano darang we fitawafa nani, demi yau, tuti yau kontai iminohi yarang na I, tonanai kontai we mano dang nehu taraineini, ambori na yau minohi darang. ⁵⁸ Roti biari na rorafaisi meu foi dinani, wiwo roti kariri mene werengfosa fafongfa etani foi tuti emararehafo kaha. Mandoni dino dang roti nini mani ambori minohi darang we fitawafa.”

⁵⁹ Finanai kai Yesusi medurai na Kapernaumi, na rahida deunau na munu agama Yahudi foi fo.

Na Galilea kaiwasa eraria Yesusi fosa bitoya esu to fui

⁶⁰ Etaramio Yesusi ne kaiwofo tonanaia fo, Yesusi ne inontarai erariati fosa bitoya emadu eteyo, “Kai-

wone maraba paria we tata. Mandoni dino wemambiriu we taraoa ne!”

⁶¹ Yesusi mantauni deitawanai we ne inontarai erariati fosa ehutuwi na enemirorongfoi we kaiwo medurai tonana fo, ampafe medu wesa deyo, “Meparaise we kaiwo anta imadura nana kaha e? ⁶² Tonanaifa mani, todoni we mea rai e, na rahida mewati Kaisung Inontarai nei dau-

tai to ne katai raminde biari nai meu foi ki? ⁶³ Allai Nuaninufai andino dohong arangfo we nunei ne, inontarai nunei ene mambiriufo wiwo wefiea kaha. Kaiwo imadurai we mea mau nina mani, kaiwo na Allai Nuaninufai aine tuti kaiwo dohong arangfo fine. ⁶⁴ Tonanai ki wape na mea manea wiwo eroaso kaha.”

Yesusi medu tonanai, we na reantenangfo deitawanai kawuru we mandoni dino yoaso kaha fo, tuti deitawanai kontai we mandoni dino ambori dewayani fo ampa.

⁶⁵ Ainanaya medu aha deyo, “Nanai wedaya anta yeisaharai we mea yeyo: Mandoni kontai wiwo da we yau ma kaha, mae Dai kiari we yau ma reto.”

⁶⁶ Na rahida bonani to fongna fo, inontarai erariati fosa bitoya esu to fui tuti wiwo erariati ahang kaha.

⁶⁷ Ainanaya Yesusi dutang bera ne inontarai ewesuraya mandu dirisa fosa deyo, “Mea kontai, meteyo mera weru yau tonana e?”

⁶⁸ Simon Petrusi yoa we Yesusi deyo, “Sengwa wau, mandoni dino amera wei aha ne? Nemu kaiwone terai aino dohong inontaraine tata tatarang we numainufo ne.

⁶⁹ Ameroasoai tuti amewaitawanai tarai we wau mani Mano Murarebanai na Allai di wau.”

⁷⁰ Yesusi medu wesa deyo, “Imesiri yauno yiri mano mewesuraya mandu nini mea ne, tonanai ki wape manei na mea mani, we Saminseni dine.”

⁷¹ Mano Yesusi medu kariri tonanai foi mani Yudasi, Simon Iskarioti antungfoi. Weo Yudasi nini mani manei na inontarai ewesuraya mandu Yesusi dirisa fosa dine, wape andino ambori dewayang Yesusi ki.

7

Yesusi ne tahatuifosa etanggoari we da to Yerusalemi ambori kaiwasafai ewatioi

¹ Mayeai Yesusi da wari nu Galilea foi, weo miaya we da wa niayai na nu Yudea foi aha kaha, weo na wanai mano ewenunggamiei we Yahudi fosa erurai we emuni fefe.

² Rabuang bonani mani rerai we inontarai Yahudi fosa ene rahida fuba esahui we Rahida Warumai fo. ³ Ampafe Yesusi ne tahatuifosa emadu wei eteyo, “Munohi pampang na ninai fanai, mae ro to nu Yudea foia, ambori nemu inontarai eraria wau fosa ewati fianai aino nari fo. ⁴ Weo inontarai manei deyo ambori wewonong na kaiwasa bitoya foi mani, wiro fi niari fo niari worawa kaha. Masino nari fi tonana fo mani, boinawi nemu taraiwai we nunei we deitawanai!” ⁵ Weo ne tahatuifo mantaunsa kontai wiro eroaso we Mananu Mampariri foi dine fo kaha.

⁶ Manamo Yesusi medu wesa deyo, “Nehu rahida we yeinawi yau fo mai kaharai, wape we mea mani rahida fianai kontai mai we mea. ⁷ Weo nunei wiro enerireu mea kaha, wape yau mani nunei enerireu yau, weo imadurai pampang kariri nunei we fi niari fo mani, fi karira fine. ⁸ Ampafe mera to Rahida fuba nania. Yau mani wiro ira riata kaharai, weo wiro nehu rahida mai kaharai.” ⁹ Yesusi medu tonanai we ne tahatuifosara, tuti mantauni niayai na nu Galilea foi.

¹⁰ Wape Yesusi ne tahatuifosa era fafongna, mayeai mantauni na mamunggasai da riasa to Rahida fuba foi na Yerusalemi aha ambori kaiwasafai wiro deitawana kaha. ¹¹ Na rahida etohonsua rahida fuba nani fo, mano ewenunggamiei we Yahudi fosa esera wei tuti etutang wawerahaifa eteyo, “Andi doni?”

¹² Tuti kaiwasa bitoya esaimung wawerasa kariri i, manea eteyo, “I mani inontarai denteng dine.” Manea kontai eteyo, “Bereri! I sofa wawera kaiwasanei.” ¹³ Tonanai ki wape manei wiro wemang we

medu parai kariri i kaha, weo ematai mano ewenunggamiei we Yahudi fosa fefe.

Yesusi deunau na Rahida Warumai foi

¹⁴ Etohonsua Rahida fuba foia meirabuang, mayeai Yesusi suai to Allai ne Munufoi afui, tuti deunau kaiwasafai. ¹⁵ Mano ewenunggamiei we Yahudi fosa epapuhung wei paria tuti emadu eteyo, “Inontarai nini sobu aunau na ea kaha, wape todoni fino deitawang fi bitoya paria kariri Sempaisi ne Kaiwofo nina?”

¹⁶ Yesusi yoa wesa deyo, “Fio yeunauwai ninai wiro na mantaung yau kaha, mae na I, mano demi yau foi. ¹⁷ Mandoni kontai deyo dohong kariri Allai ne dawiafo mani, deitawanaifa we nehu aunau ninai na Allai ete na mantaung yau e. ¹⁸ Inontarai mano medu na mantauni foi mani, wenani sera we wewonong. Wape mano sera we mano demi foi ambori wewonong foi mani, inontarai nani mesi, wiro tetofa kaha. ¹⁹ Allai ne Hukumifo raminde Musai dohoni we mea ampa. Tonanai ki, wape na mea manei wiro dohong kariri Hukumi nana kaha. We fianie merurai we memung yau nina?”

²⁰ Kaiwasa bitoya foi eroa we Yesusi eteyo, “Wefiauou ampa! Mandoni dino deyo yurai we miung wau ne?”

²¹ Yesusi yoa wesa aha deyo, “Inari fitantuma beyari na rahida Sabati foi, tuti wedaya mea kiai mepapuhung wea. ²² Musai dohong kaiwofoa watai we todoni kontai mewesunati. Mae tarai we sunati nani wiro na Musai ma kaha, mae na wawao ene fafongna fosa. Tuti arikang manei ne rahida we wesunati foi tete rahida Sabati bei mani, menemitituai towea kaha mae mewesunati na rahida Sabati nani kontai. ²³ Mewesunati arikang na rahida Sabati tonanai we ambori wiro metohong sara Kaiwo Musai soi kariri sunati foi fanai, tonana mani we fianie mehasou yau we inari inontarai manei ne taraifo

sentenang denteng na rahida Sabati foi nina? ²⁴ Wiwo mehutu kaiwo kariri inontaraine kariri fio watioa fo ahang fanai, mae mehutu kaiwo mani na mai to.”

Inontarai esawasa kariri tarai Yesusi mani Mananu Mampariri dine ete bereri e

²⁵ Mayeai inontarai Yerusalemi maneiru teai emadu eteyo, “Inontarai nini dino esera wei we emuni ne mae? ²⁶ Wape mewati, doa medu na kaiwasa bitoya foi euremireafo na wiwo mitai kahai, tuti manei wiwo medu sobu kaiwofeai wei kaha! Tarahio tane mano ewenunggamiei we tata nesa ewaitawanai we I mani Mananu Mampariri dine foa fe? ²⁷ Wape inontarai nini tawaitawang kariri ne katai da nai ma fo ampa. Tuti tawaitawanai we Mananu Mampariri foi da ma mani, mandoni kontaio deitawang ne katai da nai ma fo kaha.”

²⁸ Yesusi doa deunau na Sempaisi ne Munufoi tonana fo, sahu na raofui fiabai deyo, “Tarai yau mani metaroanso yau tuti mewaitawang nehu katai ira nai ma fo. Wape wiwo ira na mantaung yau nehu awiafo kaha, mae Mano wetarai foi andino demi yau ira ma ne, amani Mano metaroani kaha foi. ²⁹ I mani yeroani, weo ira na I ma tuti andino demi yau ne.”

³⁰ Na siari nanai kontai erurai we etafuri, manamo manei wiwo warakehafo disansoi kaha, weo wiwo ne rahida we etafuri kaharai. ³¹ Wape na kaiwasa fuba fianduhi nani, inontarai efau kontai eroasoi tuti emadu eteyo, “Mananu Mampariri foi da ma mani, niari fitantuma bitoya sewa weru fitantuma inontarai nini niari ninaifa ne?”

Farisifosa erurai we etafu Yesusi

³² Farisifosa etaramioai we kaiwasa bitoya esaimumung kaiwo nanai kariri Yesusifo, ampafe ehontai imami baba fosa, etemi mano ewaitawang wedua Sempaisi ne Munufoi maneiru teai era wa we etafu Yesusi.

³³ Ampafe Yesusi medu we kaiwasa bitoya foi deyo, “We rahida beiru teaifa inaya na ninaifa ria mea, tuti rahida nanai kaia mani ambori yarabera yau we Mano demi yau foi aha. ³⁴ Ambori mesera we yau wape wiwo mesobu yau kaha, tuti katai ambori inayai naya fo mani, wiwo mera wa kaha rai.”

³⁵ Ainanaya mano ewenunggamiei we Yahudi fosa emadu wawerasa eteyo, “Inontarai nini deyo da to katai bodonie doni tasobui kahai nina? Ete deyo dontai to katai waroi to inontarai Yahudio enayai na katai siai fo ria inontarai Yunani fosa we deunau inontarai Yunani fosa naya ne? ³⁶ Fianai medurai kontai deyo, ambori tasera wei wape wiwo tasobui kaha tuti wiwo tara to katai niayai nai foi kahai nina?”

Nuaninu Mirarebana foi ne tarai kariri mereha wedaya numainufo

³⁷ Na rahida bo wefuia foi, amani ene rahida fuba foi na Rahida Warumai nani, Yesusi doa na Sempaisi ne Munufoi tuti sahu deyo, “Mandoni dino arongtataha mani, da we yau ma we dunung. ³⁸ Mandoni dino yoaso yau mani, sobu fio na Kaiwo Mararebana fo dotu kariri fo tonina, ‘Na enerorongfoi, mereha wedaya numainufo ambori deda pampang nai ki.’ ” ³⁹ (Na kaiwo nani Yesusi medu kariri Nuaninu Mirarebanaio ambori inontarai eroasoa fosa esobui foi. Weo pariao nanai Allai wiwo dohong Nuaninu Mirarebana foi ma kaharai, weo wiwo yuai Yesusia dedai sambewarai kaharai.)

⁴⁰ Inontarai maneiru teai na kaiwasa bitoya etarami Yesusi ne kaiwofo nanisa emadu eteyo, “Inontarai nini tarai Nabio ambori da ma foi dine.” ⁴¹ Manea kontai emadu eteyo, “I mani Mananu Mampaririio Allai demi ma foi dine.” Wape manea aha mani eteyo, “Bereri, Mananu Mampariri nei wiwo da na nu Galilea foi ma kaha! ⁴² Weo kariri Kaiwo Mararebana fo mani, Mananu Mampariri nei mani weriria na Dauti ne ririafoi ma tuti na bendari Betlehemi, amani Dauti ne munue

saubaunung nai fo.”⁴³ Ampafe kaiwasa bitoya foi esawasa kariri Yesusi.⁴⁴ Manea na sa eteyo etafuri, manamo manei wiro warakehafoi disansoi kaha.

Nikodemusi medu tuti Yesusi

⁴⁵ Rabuang bo mano ewaitawang wedua Sempaisi ne Munufoi, amani mano imami baba fosa tuti Farisifosa etemisa we etafu Yesusi fo etaraberarsa nanai, mano etemisa fo etutang berasa eteyo, “We fianie wiro mehari ma kahai nina?”

⁴⁶ Manamo emadu eteyo, “Oh, wiro amewati manei medu kariri i na ea kaha rai!”⁴⁷ Ampafe Farisifosa emadu aha eteyo, “Tofino, inontarai nani sofa wawera mea konta ne?”⁴⁸ Mewatio mano ewenunggamiei we tata nesa manei yoasoi ampa ne? Ete Farisinesa kontai manei yoasoi ampa ne? Bereri!⁴⁹ Wape kaisawa bitoya ninisa etaroanso Kaiwo Musai soi fo kaha, tuti todoni kontaio inontarai nanisa Allai deikangganisa ampa.”

⁵⁰ Inontarai manei na inontarai ewe Farisi fosa wonong fino Nikodemusi, i mani raminde da kawuru we Yesusi ampa. Nikodemusi nini medu we Farisi mano wei fosa deyo,⁵¹ “Kariri tane hukuminei mani, inontarai manei wiro utang berahi we taramioai tuti waitawang ne sarawafo kaharai mae ohong aiboifo fafong wei kawurua ne?”

⁵² Ampafe Farisi mano wei fosa emadu wei eteyo, “Wau kontai inontarai Galilea di wau e? Boto Kaiwo Mararebana fo! Na nanai ambori boitananai we nabi manei wiro da na Galilea ma kaha!”

Wiwingno esobui we niari maninawa dena ria mang siai, ehari we etafu Yesusi na medu fisarawaio kariri wiwingfoi sobu aiboifiani rai fo

⁵³* [Emadu tonanaia kaia fo, ea kiai etaraberarsa to ene munufoa.

8

1 Wape Yesusi da to uai Saituni.

2 Kameaia wofoi dautai nanai,

Yesusi doari kawuru na Sempaisi ne Munufoi aha, tuti kaiwasa bitoya era weia. Yesusi minohi na wanai mae deunasa.³ Na siari nanai mae mantaunau Kaiwo Musai soi fo manea tuti Farisi manea eha wiwing manei ma, wiwing nani esobui we niari maninawa dena ria mang siai. Etohoni doari rahansa,⁴ ainanaya emadu we Yesusi eteyo, “Mantaunaune waune, wiwing nini amesobui we niari maninawa dena ria mang siai.”⁵ Na Kaiwo Musai soi fo medurai we wiwing tonina nei mani todoni kontaio ru kamiei soi paria mireha. Ampafe enemutitui todoni?”⁶ Etutang tonanaifa we esera we ambori Yesusi medu sarawa mani etinggairi we niari sarawai. Wape Yesusi suang terai, tuti soi kaiwo na kahofafo na warakehafo.

⁷ Manamo etanggawari pampang, ampafe doaria doa tirai tuti medu wesa deyo, “Na mea kiai mandoni dino ne pari sasari mani, andino reantenang pari so wiwingnei na kamiei.”⁸ Yesusi medu tonanai mae, suang nariai aha soi kaiwo na kahofa nuwowongfo na warakehafoi.

⁹ Etaramio Yesusi we medu tonanaifa nanai, mano etinggai wiwingfoi nanisa efouhisa wemansiawarai weru kataifoia, reantenang mani na mano fuba foi paria ehai weru kataifoia. Era wa ehaia sea Yesusi tuti wiwingfoi we doari na katai siari doa nai foi fo.¹⁰ Ainanaya Yesusi doaria doa tirai tuti medu we wiwingfoi deyo, “Wiwingne wau, inontarai fuba anta nanisai doni ampa? Manei wiro dohong aiboifea tau we wau kaha e?”

¹¹ Wiwingfoi yoa we Yesusi deyo, “Daie, bereri.” Yesusi medu wei aha deyo, “Yau kontaio wiro yohong aiboifea tau we wau kaha. Ampafe roa, wape na ninai to fongna mani wiro nari sasarifo ahang fanai.”]

Yesusi we fisambewarai we nunei

* **7:53** Kaiwo ninai na 7:53 pariao 8:11 wia na tanda [...] toninai weo na kaiwo asli ete reantenang fo, wiro obu kaiwo ninai kaha, nana mani deinawiai weo kaiwo ninai manei dohonai kontai kawuru ampa wiatai na injil Yohanesi nei nina.

¹² Yesusi medu we kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Yau mani iwefisambewarai we nunei. Mandoni dino daria yau mani da na mamantitifo aha kaha, wape sobu samberawaio kia arangfo.”

¹³ Farisifosa emadu wei eteyo, “Oh! Moduairai kariri mantaung wau terai, nemu kaiwowa wetarai kaha.”

¹⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Masino imaduairai kariri mantaung yau terai ki, wape kaiwo imadurai ninai wetarai, weo iwaitawang na doni ira nai ma fo tuti to doni ira wea fo. Wape mea mani meserawawerahi paria, mewartawang na doni ira nai ma fo ete to doni ira wea fo kaha.

¹⁵ Mehutu kaiwone kariri todoni inontaraine menenemituaitafo. Yau mani wiro ikutu kaiwo we inontarai manei kaha. ¹⁶ Wape masino ikutu kaiwo we inontarai manei mani, kaiwo ikutuai nanai wetarai, weo imeiri yau kaha, mae Dai mano demi yau foi dino kiontai yau ne. ¹⁷ Na mene Kaiwo Musai soi fo dotu tonina, ‘Uwemandu uwati te fieai tuti umadu kariria mani, kaiwo nanai ahuai we kaiwo wetarai fine.’ ¹⁸ Yauno imaduairai kariri mantaung yau ne tuti Dai mano demi yau nei kontai meduairai kariri yau.”

¹⁹ Ainanaya emadu we Yesusi aha eteyo, “Tamamu niai na doni?” Yesusi yoa wesa deyo, “Yau ete Dai, wiro metaroanso auru kaha. Weo masino metaroanso yau mani, metaroanso Dai kontai.”

²⁰ Kaiwo nanai Yesusi medurai na Sempaisi ne Munufoi, kefang we katai doi korbani fo watai nai fo. Medu tonanai wape manei wiro tefuri kaha, weo wiro ne rahida mai we etafuri kaharai.

Yesusi wiro na nunei kaha

²¹ Ainanaya Yesusi medu wesa narai aha deyo, “Ambori ira weru mea, tuti mesera we yau ki, tuti ambori memarareha na mene sasariwai. To katai ira wei foi kontaio, wiro meraoia kaha rai.”

²² Ampafe mano ewenunggamiei we Yahudi fosa emadu eteyo, “Tarahio deyo ming berahi fe, doni medu deyo, ‘To katai iraoi foi wiro mera wa kahai nina.’ ”

²³ Ainanaya Yesusi medu wesa aha deyo, “Mea mani mera na kofane ma, wape yau mani ibiari na yaifai meu. Mera na nunei nini ma, wape yau mani wiro na nunei kaha. ²⁴ Nanai wedaya anta imadu we mea mau yeyo, memarareha na mene sasariwa ki; weo masino meroasoai we ‘Yau mani mano ahui we YAUNE*[YHWH] foi dine’ kaha mani, ambori memarareha na mene sasariwai ki.”

²⁵ Ainanaya etutang berahi aha eteyo, “Wau mani mandoni di wau tarai ne?” Yesusi medu wesa deyo, “Yau mani, mano kariri fianai anta imadurai na reantenangfo kawuru we meara fo di yau. ²⁶ Kaiwo bitoya paria yeyo imadurai kariri mea tuti ikutuai kariri mea. Wape Mano demi yau nei mani Mano mesi we taroasoai dine, tuti fianai aino tarahuoai riati fo, nanai aino imadurai we nunei ne.”

²⁷ Ewaitawana kaha we fianai aino Yesusi medurai tonana fo kariri Dai. ²⁸ Ampafe Yesusi medu wesa deyo, “Kio meruai Kaisung Inontarai neia dedai wori, mewartawanai we YAUNE fo ki, tuti ambori mewartawanai we fi fuba inariri na nufi nini, wiro na mantaung yau kaha. Manta imadu te kariri fianai aino Dai deunauwai we yau fo. ²⁹ Tuti Mano demi yau foi weriria yaune, wiro sawing yau imeiri yau kaha, we inari fio eneo fo pampang fefe.”

³⁰ Yesusi medu finanaia kai fo, kaiwasa bitoya eroaso.

Mano wetarai wedaya kaiwasa etafaresua foi

³¹ Mayeai Yesusi medu we inontarai Yahudio eroasoia fosa deyo, “Masino metoaria mutu na nehu kaiwone mani, nehu inontarai di mea tarai, ³² tuti ambori metaroanso ne

* **8:24** YauNemani, YHWH, amani wang we Allai mantauni, dohonai we Musa na Keluaran 3:14.

wetaraifo, tuti ne wetarai nani ambori wedaya mea mehasau ki.”

³³ Ainanaya emadu wei eteyo, “Amea mani Abrahami ne riria di amea, wiro amewewoming we manei na ea kaha! Ampafe todonie modu we amea boyo, ambori amehasau nina?”

³⁴ Yesusi medu wesa deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mandoni kontaio niari sasari foi mani, wewoming we sasarifo. ³⁵ Tuti woming manei wiro ne katai na mano yuti foi ne munu rorong fo kaha, wape mantauni ne kaisungfoi mani, ne katai we fitawafa na munu rorong fo. ³⁶ Ampafe masino Kaisungfoi wedaya mea mehasau mani, mehasau tarai tonanai. ³⁷ Iwaitawanai we mea mani Abrahami ne riria di mea, wape merurai we memung yau, weo nehu kaiwone ne katai na menemirorongwai kaha fefe. ³⁸ Fianai iwatioai ria Dai fo, finanai aino imadura ne. Tuti tonanai kontai we mea, metohong kariri fianai aino metaramioai ria mene daifoa fo.”

³⁹ Ainanaya eroa wei eteyo, “Amea dainei mani Abrahami dine!”

Yesusi medu wesa nariai aha deyo, “Masino mene dai dino Abrahami mani, na todoni kontaio menari fianai aino Abrahami niari fo. ⁴⁰ Wape mea mani meteyo memung yau, amani mano imadu kaiwo wetarai itarahuoai ria Allai fo we mea mau ne yau. Abrahami wiro niari fi karira tonana ne kaha! ⁴¹ Mea mani menari fianai aino mene daifoi niari fo terai.”

Inontarai Yahudi fosa emadu wei aha eteyo, “Amea mani wiro arikang ninoi di amea kaha. Amene Daifoi mani mansiari amani Allai mesiri.”

⁴² Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Masino Allai mene Dai dine mani, menemiwawu yau rai, weo ira na Allai ma tuti inayai na ninai nina. Kontai wiro ira na mantaung yau ma kaha, mae andi demi yau ma ne. ⁴³ Metafu nehu kaiwo imadura ne kaha, weo wiro mewemambiriu we metaramio nehu kaiwone kaha.

⁴⁴ Mea mani na mene daifoi ma, amani Saminseni, tuti memirising we metohong kariri mene daifoi ne fi dohong wea fo. Andino wemiung inontarai dine na reantenang parifoa ne tuti wiro dohong kariri ne wetaraifo kaha, weo na i mani wiro obu ne wetaraifeai nai kaha. Medu tetofa mani, finani medurai na mantauni ne taraifoi, weo i mani mano tetofa dine tuti tatofafoi weneung nai. ⁴⁵ Imadu ne wetaraifo tonanai ki, wape wiro meroaso yau kaha. ⁴⁶ Na mea mandoni wauno nemu fiainawiaifeai kariri yau we inari sasari ne? Masino imadu kariri ne wetaraifo mani, we fianie meroaso yau kahai nina? ⁴⁷ Allai ne inontarainesa mani, etaramio kaiwo Allai medura fo. Wape mea mani wiro Allai ne inontarai di mea kaha, nanai wedaya memaya we metarami ne kaiwofo kahai nina.”

Yesusi fiabai sewa Abrahami

⁴⁸ Inontarai Yahudi fosa emadu wei eteyo, “Kasau ampa we kaiwo anta amemadurai kariri wau nanai kaiwo wetarai fine, amani inontarai Samaria kerira di wau. Tarai, inggirai dohong wau.”

⁴⁹ Yesusi yoa wesa deyo, “Wiro inggirai dohong yau kaha. Yau mani isomi we Dai tuti wiro mesomi we yau kaha. ⁵⁰ Wiro isera we inontarai etaparanding yau kaha. Mae Manei andino dawiai we iwewonohu tonanafo ne, tuti I mani Mano kiutu kaiwo dine. ⁵¹ Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mano dohong kariri nehu kaiwofo mani, wiro sodai mararehafoi kahai we fitawafa.”

⁵² Ainanaya inontarai Yahudi fosa emadu eteyo, “Nina mani amewaitawanai we wau mani tarai inggirai dohong wau! Weo Abrahami mantauni mireha ampa, tonanai kontai we nabifosa kiai. Wape modu boyo, ‘Inontarai mano dohong kariri nehu kaiwofo mani, wiro mireha na ea kaha.’ ⁵³ Oh! Wiro fobai sewa Abrahami, mano mirehara foi, kaha fe? Nabifosa kiai kontaio emarareha ampa. Tonana mani mandoni dino titua wau nai ne?”

⁵⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Masino yeparanding bera mantaung yau mani, finanai wefieai we yau kaha. Mano deparanding yau foi mani Dai, Dai nini dino mesahui we mene Allai dine nanai. ⁵⁵ Wiro metaroansoi kaha tonanai ki, wape yau mani yeroani. Tuti masino imadu yeyo wiro yeroansoi kaha, nana mani yau mani inontarai ipampamu paria di yau, ne tarai kariri mea. Yeroani tuti yohong kariri ne kaiwofo. ⁵⁶ Mene Dai Abrahami piraise paria we deti nehu rahidanei, tuti detioi kawuru ampa tuti mirising wei.”

⁵⁷ Ainanaya inontarai Yahudi fosa emadu we Yesusi eteyo, “Wiro nemu defuina piarua sura kahai kontai, tuti boti Abrahami e?”

⁵⁸ Yesusi medu wesa aha deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, wiro Abrahami saubau-nunggamiei kaharai mae, YAUNE kawuru ampa.”

⁵⁹ Ainanaya inontarai Yahudi fosa eha kamiei we eteyo esoi, manamo Yesusi dediwa werusa, ainanaya da weru Sempaisi ne Munufoia.

9

Yesusi niari inontarai urengfafa manei deti aha

¹ Yesusi da wa mani deti inontarai manei, inontarai nani urengfafa na siari saubaununggamieifo. ² Yesusi ne inontarai erariati fosa etutang berahi eteyo, “Dai Rabio Mantau-naune waune, mandoni dino niari sasario wedaya inontarai nini urengfafa na siario saubaununggamieifo nina? Mantauni ete ne wawafo suru re?”

³ Yesusi yoa wesa deyo, “Urengfafa tonana fo wiro mantauni ne sasarifo ete ne wawafo une sasarifo wedaya tonanafo kaha, mae ambori Allai deinawi ne mambiriufo na i. ⁴ Todoni kontaio tanari Mano demi yau nei ne finiarifo na rahidafo. Weo dirufoi ambori da ma, tuti mandoni kontaio wiro yufi kaha. ⁵ Rahida inayai na nufi nina mani, yauno isambewa nufi ne.”

⁶ Yesusi medu tonanaia fo mayeai, kendi to kahofa nuwowongfo aweu, tuti fia kandifo na kahofafo eai, yuaisai ayai piso inontaraifo urengfo nayai, ainanaya medu wei deyo, ⁷ “Roa ruai uremuwa na kuru Siloami.” (Siloami nana mani *Mano Demi*.) Ampafe inontaraifo da wa yuairurang urengfo na kurufoi. Niari tonanaia kai daraberahi ma fo, detia.

⁸ Ne ruramafosa tuti inontarai mano na fafong ewatioi we minohi dedo na rang dereung fosa, emadu kai eteyo, “Oh! Inontarai nini dino raminde minohi dedo we fi na rang dereung fo ne mae?” ⁹ Manea eroa tubarai eteyo, “Tarai andi aranane.” Wape manea kontai eteyo, “Bereri, inontarai nini ureng kariri terai.”

Wape mantauni medu wesa deyo, “Yau arana ne.”

¹⁰ Ampafe emadu wei eteyo, “Todonie boti aha nina?” ¹¹ Yoa wesa aha deyo, “Inontarai mano wonong Yesusi foi fia kahofa kuteai na ne kandifo, ainanaya yuaisai ma piso na urehune tuti medu deyo, ‘Roa ruairurang uremuwa na kuru Siloami.’ Ainanaya ira wa tuti iruairurang urehufo nayai nanai, iwati aha.”

¹² Etutani eteyo, “Inontarai nani andi doni?” Manamo yoa wesa deyo, “Isera wawerahi.”

Farisifosa esera we ewaitawang kariri todoni inontaraifo denteng toa fo

¹³⁻¹⁴ Rahida Yesusi niari kahofa fo, piso inontaraifo urengfo naya deti nani mani, rahida Sabati dine. Ampafe inontarai arahi deti nani ehari to inontarai eweFarisi fosara. ¹⁵ Farisifosa kontai etutang berahi kariri todonie deti aha nanai. Ampafe yoa wesa deyo, “Inontaraifo piso kahofafeai na urehune, mayeai iruai ruramaia tuti iwati aha ninai.”

¹⁶ Farisifo maneru teai emadu eteyo, “Inontarai nani wiro da na Allai ma kaha, weo wiro dewawu rahida Sabati foi kaha fefe.”

Manamo mano siai wei fosa emadu eteyo, “Inontarai wesasari manei

niari fitantuma tonina fea rai e?" Ainanaya esawa wawerasa kariri.

¹⁷ Ampafe etutang bera mano anta urengfafa foi aha eteyo, "Fifianai aino enemutituaitaifa kariri inontarai nani faini ne? Weo wauno niari uremuwa beng tonanai." Mano detia foi deyo, "I mani nabi dine."

¹⁸ Manamo mano ewenunggamiei we Yahudi fosa emaya we eroasoai we inontarai nani mani tarai mano raminde urengfo fafa na siari saubaununggamieifo tuti ninaia mani denteng aha foi dine kaha. Ampafe esahu ne wawafo suru ma, ¹⁹ tuti etutang bera suru eteyo, "Taraie mune arikangno urengfafa na siari saubaununggamieifo andi nini e? Todoni fino deti aha ninai?"

²⁰ Ne wawafo suru umadu ureyo, "Ne auwaitawana mani, tarai aune arikang dine, tuti urengfo fafa na siari saubaununggamieifo. ²¹ Wape todoni deti aha ninaifa mani, auwaitawana kaha. Tuti mandoni dino niariria deti toninai aha ne mani, auwaitawana kahai kontai. Metutang bera mantauni teraifa, fiabai ampa, ampafe mantauni ambori deikaririaifa ki." ²² Wawafo suru umadu tonanai we umatai mano ewenunggamiei we Yahudi fosa, weo ehutuai ampa we mandoni dino meduairai Yesusi weMananu Mampariri dine mani, wenani wiwo da to munu agama Yahudi fo afui ahang kaha. ²³ Nanai wedaya mani wawafo suru umadu ureyo, "Fiabai ampa, metutang teri."

²⁴ Ainanaya esahu mano detia nani aha ma, esahui weberu finanaia, tuti emadu wei eteyo, "Fofora na Allai wonongfo* we fianai moduraifa fo, modu te ne wetaraifo. Amewaitawanai we inontarai nani mani we-sari."

²⁵ Inontaraifo yoa wesa aha deyo, "Wesasari ete bereri ete, iwaitawana kaha. Wape fi beyari iwaitawana mani, raminde nanai urehufafa, wape nina mani iwati ampa."

²⁶ Ainanaya emadu wei nariai aha eteyo, "Niari fiani we wau? Niari uremuwa todoni e boti aha ninai?"

²⁷ Inontaraifo medu wesa aha deyo, "Yeikaririai kawuru we mea ampa, wape memaya we metaramioa kaha. We fianie meteyo metaramioai nariai aha nina? Tarahio meteyo merariati konta fe?"

²⁸ Ainanaya eteiberahi paria tuti eteyo, "Wau ro riati ne. Amea mani bereri! Amea mani inontarai ameraria Musa di amea. ²⁹ Amewaitawanai we Allai medu we Musai ampa. Wape kariri inontarai nani mani amewaitawang da nayai ma fo kaha."

³⁰ Inontaraifo medu aha deyo, "Nanai siai paria, dohong yau imarari paria. Weo meteyo mewaitawang katai da nai ma fo kaha, mae andi niari yaua iwati ampa.

³¹ Tawaitawanai we wiwo Allai tarao inontarai sasari fosa kaha, mae tarao te mano esomi wei tuti etohong kariri ne awia fosa. ³² Na reantenang nunei tibaurai ma fo, wiwo tataramio inontarai manei niari weurengfafa na siario saubaunungfo deti kaha rai. ³³ Masino inontarai nani na Allai ma kaha mani, wiwo niari fiea kahai kontai."

³⁴ Eroa wei eteyo, "Sasarine sefang na wau na siari taubau numuwai paria sobu ninai, mae boyo bounau amea re?" Ampafe na siari nanai to fongna fo eteiayari we wiwo da to munu agama foi aha fui kaha.

³⁵ Yesusi taraoai we mano ewenunggamiei we Yahudi fosa eteiaya inontaraifo we wiwo da to munu agama Yahudi foi aha kaha. Ampafe sera we inontaraifoia sobui tuti medu wei deyo, "Roaso Kaisung Inontarai nei e?"

³⁶ Inontaraifo bera Yesusi aha deyo, "Daie, mandoni dine? Boikariri we yau ambori iroaso."

³⁷ Yesusi yoa wei deyo, "Inontarai nani mani botioi ampa, tuti andino doa medu ria wau nina."

* **9:24** Ene maksuti mani, na deparanding Allai.

³⁸ Inontaraifo medu wei aha deyo, “Sengne waune iroasoai,” tuti somi wei.

³⁹ Ainanaya Yesusi medu deyo, “Ira to nunei ma ninai we ikutu kaiwo, ambori mandoni kontaio urengfafafoi deti, tuti mano deti foi urengfafa.”

⁴⁰ Farisi maneiru teaio enayai na nana fosa etaramio kaiwo Yesusi medurai tonana fo, ampafe emadu we Yesusi aha eteyo, “Ampafe boyo amea kontai ameuremifafa e?”

⁴¹ Yesusi yoa wesa deyo, “Masino meuremifafa mani, mewesasari kaha weo mewartawang ne wetarai fo kaha fefe. Wape meteyo mewati, ampafe tonana mani mene sasariwai niyai pampang.”

10

Fiyiwansoai kariri domba tuti mantahung foi

¹ Yesusi medu aha deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, inontarai mandoni dino suai to rorong fiahung dombafo enayai nai foi afui, wape wiwo suai na rahutufoi kaha, mae dautai kutuai na katai siai, wenani mani inontarai mananapi tuti dewa fi dine. ² Wape mano suai na rahutufoi to rorongfoi afui mani, wenani dino wemantahung we dombafosa ne. ³ Inontarai tonana nei, mano deitawang wedua rahutufoi fia rahutufoi wei tuti ne dombafosa etaramio raofuifo. Sahu ne dombafosa mansiari-mansiari kariri ewonomifo tuti wiwiainsa to boriei. ⁴ Dombafosa era to borieia ehaia mani, mantauni da fonisa mae dombafosa era riati na kurufuifo, weo etaroanso raofuifo fefe. ⁵ Wape weinontarai aisei nei mani, dombafosa emaya we era riati kaha, kontai emito werui, weo etaroanso inontarai tonana fosa eraomifuifo kaha fefe.”

⁶ Yesusi deiriri fiyiwansoai nani wesa, wape etafu fianai aino yiwansoai tonanai wesa fo kaha. ⁷ Ampafe Yesusi medu nariai aha deyo, “Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, yau mani rahutu we dombafosa foi

di yau. ⁸ Mano era foni yau kawurua fosa mani, ea kiai mananapi tuti mantawa fi saine, mae dombafosa wiwo etarami eraomifuifo kaha. ⁹ Yau mani rahutu di yau. Mandoni dino suai na yau mani, ambori sobu farififo ki, i ambori suayai dariai tuti sobu ninoi kehe foi. ¹⁰ Mananapinesa era terai ma we ehamananapi, we emung tuti we emei fi pariao woru. Wape yau mani ira ma we ambori esobu arangfo tuti esobuai na bitoya funomai.

¹¹ Yau mani mantahung denteng foi di yau. Mantahung denteng foi dohong ne taraifo we ne dombafosa. ¹² Mae inontarai mano yufi we sobu fiembaitai tuti wiwo ne te dombafosa kaha foi, serigala manei mito ma we mingno dombafosa mani, ambori mito weru dombafosa tuti serigalafoi mingsa tuti kiatatesa. ¹³ Inontarai nani mito weru dombafosa, weo i mani yufi terai we sobu fiembaitafo tuti wiwo enetituai we dombafosa aha kaha.

¹⁴⁻¹⁵ Yau mani mantahung denteng foi di yau. Yeroanso nehu dombafosa tuti nehu dombafosa etaroanso yau, ne tarai toyari Dai we deroanso yaufo tuti yau kontai yeroanso Dai. Tuti yohong nehu tarainei we nehu dombafosa. ¹⁶ Wape yau kontai nehu domba siai fea kontai, domba nanisa wiwo na domba rabuangno enayai na wore rorongfe ninisa kaha; domba nanisa todoni kontaio iwiwiainsa kontai tuti ambori etarami raohufuinei. Ea kiai ambori ewerabuang boyari ria ene mantahungnei.

¹⁷ Dai enewawu yau we yohong nehu tarainei imireha ambori isobui aha fefe. ¹⁸ Mandoni kontaio wiwo kia nehu taraifo weru yau kaha, mae yohong nehu taraifo imireha tonanafo kariri mantaung yau nehu awiafo. Nehu mambiriu we yohoni tonanai tuti nehu mambiriu kontai we ikari aha. Finana mani fio Dai demi yau weai we inari fine.”

¹⁹ Yesusi medu tonanafo wedaya Yahudifosa wiwo eweboyari ahang kaha mae esawasa. ²⁰ Bitoya na

sa emadu eteyo, “Inggira dohoni tuti wefiau wou ampa! Ampafe tataramioi we fiani?”²¹ Manamo manea kontai emadu eteyo, “Inontarai inggira dohoni nei mani wiro medu tonana kaha! Inggirane niari inontarai urengfafa manei denteng rai e?”

Inontarai Yahudi fosa eteiaya Yesusi we weMananu Mampariri

²² Waroi ahang kahi mae, tete rahida inontarai Yahudi fosa etansua Sempaisi ne Munufoi na bendari Yerusalemi. Na rabuang bonani mani tete danunanangfo ne diru neung finana. ²³ Yesusi niyai da wawerahi na Allai ne Munufoi refongfo, amani refong esahuai we Refong Salomoi fo. ²⁴ Ainanaya inontarai Yahudi fosa era etoa wari Yesusi. Emadu wei eteyo, “Tua amea amenemiwawera we wau kidoni wo? Masino Mananu Mampariri foi di wau mani, boikaririaia kasau we amea tonanai.”

²⁵ Yesusi medu wesa deyo, “Yeisaharai kawuru we mea ampa wape meroaso kaha. Fio inari na Dai wonongfo kai, finanai wefiainawiai we mea kariri yau ampa. ²⁶ Wape meroaso kaha weo wiro mehontai na nehu domba rabuangfoi kaha fefe. ²⁷ Nehu domba nanisa etaramio raohufuinei, tuti yeroansosa tuti era ria yau. ²⁸ Yohongno numainufo wesa tuti wiro esobu ne karirafu ahang kahi we fitawafa. Mandoni kontai wiro dewasa weru warahune kaha. ²⁹ Dai mano dohonsa we yau foi, fiabai sewa mandoni kontai, tuti mandoni kontai wiro dewasa weru Dai warangfo kaha. ³⁰ Dai tuti yau mani auwemansiari.”

³¹ Ainanaya inontarai Yahudi fosa eha kamieifo aha we eteyo eso Yesusi. ³² Manamo Yesusi medu wesa deyo, “Fitantumao na Dai ma fo aino bitoya yeinawiai we mea ne. Na fi bitoya yeinawiai tonana fo, doni aino wedayamea meteyo meru kamieio yau weai nina?”

³³ Inontarai Yahudi fosa emadu wei eteyo, “Ameteyo ameru kamieio wau toninafo, wiro we fi bengno nari fo kaha, mae we boibera Allai fo. Wau mani inontarai batang di wau, wape boyo wau mani Allai di wau.”

³⁴ Ainanaya Yesusi medu wesa aha deyo, “Na mene Kaiwo Mararebana foi dotu kariri mene wawafosa, amani na kaiwo rabuangno Allai medu deyo,

‘Isahu mea kiai weseng di meara.’*³⁵

Tawaitawanai we fianai dotu na Kaiwo Mararebana fo mani, kaiwo nanai wiro wioru kaha. Ampafe masino Kaiwo Mararebana fo deyo, ‘Seng di mea,’ tonanai we mano esobu kaiwo nani fosa mani, todoni kontai yau tonanai kontai! ³⁶ Weo yau mani Dai Allai diri yau we mantau ni nengfoi di yau, tuti demi yau to nunei meu. Tonana mani we fiani metinggai yau we yeibera Allai nina, na nehu kaiwo imadurai yeyo Allai ne Kaisung di yau fo nina? ³⁷ Masino inari kariri fianai aino Dai demi yau weai we inari fo kaha mani, wiro meroaso yau fanai. ³⁸ Wape masino inari kariri fio Dai demi yau wea fo tuti memaya we meroaso yau kaha, tonana mani meroaso te fianai aino inari nanai. Ambori na tonanane mewartawanai tuti metafurai we Dai niyai na yau tuti yau kontai inyai na Dai.”

³⁹ Ampafe erurai nariai aha we etafu Yesusi manamo kiaharai weru ewaramifoa.

⁴⁰ Yesusi daraberahi to waya Yardeni dereung dowei fo, to katai raminde Yohanesi webaptisi nai foi tuti niyai na nanai. ⁴¹ Na nanai kaiwasa bitoya era weia. Emadu eteyo, “Yohanesi wiro niari fitantuma kutu boyari kahaia, wape fi kiaio medurai kariri inontarai nini fo wetarai ampa.” ⁴² Tuti kaiwasa bitoya na nana fosa eroaso Yesusi we Mananu Mampariri na Allai dine.

11

Lazarusi ne mirehafo

* 10:34 Masmuri 82:6-7

¹ Inontarai manei wonong fino Lazarusi, minohi ria rorowingno Mariai tuti Martai suru na munue Betania na nu Yudea foi. Inontarai nani meninang. ² Mariai nini mani wiwingno raminde sari maning nunsai mampori foi mae sara Yesusi awengfo tuti dufi na nurandaungfo foi dine. Tuti roromang dino Lazarusi mano meninang nani. ³ Ampafe rorowingfo suru uranatu kaiwo we Yesusia uraikaririai wei ureyo, “Sengwa waune, mano enemuwawuti nei meninang.”

⁴ Yesusi tarao kaiwofo nanai medu deyo, “Fimaninang nani wiwo kia marareha kaha, wape ambori deinawi Allai ne sambewaraio dedai fo, weo na maninang nani wedaya inontaraine etaparanding Allai ne Kaisungfoi.”

⁵ Yesusi tarai enewawu Martai, Mariai tuti Lazarusi. ⁶ Wape, tarao kaiwofo we Lazarusi meninang nanai, da ahera wa kaha, mae niayai rahida boru aha. ⁷ Wape mayeaiia mani medu we ne inontarai erariati fosa deyo, “Tatarabera tata to nu Yudea foi aha.”

⁸ Ampafe eroa wei eteyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune! Ararafanai ninai, inontarai Yahudi fosa eteyo eru kamieio wau, tonanai mae boyo barabera wau to wanai aha nina e?”

⁹ Manamo Yesusi yoa wesa deyo, “Mewaitawana kahai we na wofoi dautafo paria sobu sawafo mani, araha ureng suraya borufo ne? Mandoni dino da na rahidafo mani, wiwo sodai kaha, weo deti fio sambewa nufi nini fefe. ¹⁰ Wape da na dirufo mani sodai, weo sambewarafo nayai na i kaha.”

¹¹ Yesusi medu tonanai, mayeai medu aha deyo, “Tane maniwowirio Lazarusi dena ampa, wape ambori ira wa we ibauni ki.” ¹² Ampafe ne inontarai erariati fosa emadu eteyo, “Sengne waune, masino Lazarusi dena mani, ambori denteng ki.” ¹³ Weo etafu sara Yesusi kaiwo medu tutirai we deyo, Lazarusi denafo, ewaitarahio dena tarai tonanai,

wape Yesusi medu tonanafo mani deyo Lazarusi mireha.

¹⁴ Nanai wedaya Yesusi medu parai deyo, “Lazarusi mireha ampa. ¹⁵ Wape ifaraise kontai weo wiwo inayai na wanai tete ne tonanafo kaha fo. Weo nana mani beng paria we mea ambori meroasoai. Ampafe tara we Lazarusia.”

¹⁶ Tomasi, mano ahui kontai we *Didimusi* foi medu we ne maniwowiri eraria Yesusi fosa deyo, “Tara riati kontai, ambori tamarareha riati.”

Yesusi mani Mano duwi inontarai emarareha tuti dohonsa etarang aha dine

¹⁷ Rahida bo Yesusi sobu katai nani fo, Lazarusi mireha esaraia we rahida boa na fafo rorong foa. ¹⁸ Betania mani watai kefang we bendari Yerusalemi, waroifo tarahio kiro botoru rai. ¹⁹ Inontarai Yahudi bitoya era wa etuambawa Martai tuti Mariai uru, we enari unemirorongfoi mitubaru aha weo unemirorongfoi fituyai we uroromifo fefe.

²⁰ Martai taraoai we Yesusi da wa nanai, dari weru munufoi da weu Yesusia, mae Mariai mani minohi na munu rorongfo. ²¹ Martai medu we Yesusi deyo, “Sengne waune, masino nayai na nina fea reti, rorohunei wiwo mireha kahai ki. ²² Tonanai ki wape nina mani iwaitawanai we Allai ambori dohongno fianai kontai aino butani wea fo ki.”

²³ Yesusi medu we Martai deyo, “Roromuwai ambori suwi nariai aha ki.” ²⁴ Martai yoa wei aha deyo, “Iwaitawanai we na rahida Sempaisi kife nuneifo mani, Lazarusi ambori suwi aha ki.”

²⁵ Yesusi yoa wei aha deyo, “Yauno yohong anseng we kaiwasanei tuti yuwi inontarai emarareha nesara esuwi aha ne. Mandoni dino yoaso yau mani, mireha ki wape ambori darang aha. ²⁶ Tuti mano etarang nesa, amani mano eroaso yau fosa, wiwo emarareha kahai we fitawafa. Roaso fininaifa ne?”

²⁷ Martai yoa wei deyo, “Yo, Sengne waune, iroasoai we wau mani Mananu Mampariri foi di wau, Allai ne Kaisungno dererai na fafongfa we ro to nunei ma foi di wau.”

²⁸ Martai medu tonanaia fo, mayeai da wa sahu ne tahatuo Mariai, seimumung wei deyo, “Dai mantaunafoi niyai na wanafo, dutang we wau.” ²⁹ Mariai tarao kaiwofo nanai, sikahera doa bariri tuti da we Yesusia. ³⁰ Rabuang bonani mani, Yesusi wiro da to munuefo afui kaha wo, mae minohi na katai anta sobu Martai naya fo. ³¹ Inontarai Yahudio efanduhisa ria Mariai we etohong kaiwo wawori wei fosa, ewati Mariai doabariri tuti sikahera da to boriei tonanafo, ea kontai era riati. Weo ewaitarahio da to fafofo we sai nayai.

³² Mariai da wa sobu katai Yesusi minohi nai foi tuti detioi nanai, sau aweu wiatai na awerengfo tuti medu deyo, “Sengne waune! Masino nayai na nina fea reti, rorohunei mireha kahai ki.”

³³ Yesusi deti Mariai we saifo tuti inontarai Yahudi era riatia fosa kontai we esaifo nanai, enerorongfoi fituayai paria. ³⁴ Ampafe dutang berasa deyo, “Metohoni wiatai na doni?”

Eroa wei aha eteyo, “Sengne waune, ro ma botio katai wiatai nai foi.”

³⁵ Ainanaya Yesusi saia. ³⁶ Ampafe inontarai Yahudi fosa emadu eteyo, “Mewatia, enewawu Lazarusi fuba paria.”

³⁷ Wape manea kontai emadu eteyo, “I mani inontaraio niari mano urengfafa foi deti aha, todoni fino wemambiriu we dirapa mararehafoi ambori wiro Lazarusi mireha kahai nina?”

Yesusi duwi Lazarusi na marareha rorong foi aha

³⁸ Yesusi enerorongfoi fituayai narai aha, da sobuo fafofoa. Fafofoi mani kamirei kamiei dine, tabung wedua borongfo na kamiei fiabai. ³⁹ Medu deyo, “Metadoi kamieinei weruai!” Lazarusi mano mireha foi

rorowingno Martai medu we Yesusi deyo, “Manamo, Sengne waune, piro ampa, weo araia ne rahida boa finina.”

⁴⁰ Manamo Yesusi medu we Martai aha deyo, “Taramuo kaiwo anta imadurai we wau yeyo, roasoai mani ambori boti Seng Allai ne sambe waraio dedai fo ki e?” ⁴¹ Ampafe mano era wa fosa etadoi kamieifoi weru kamirei borongfoa. Mayeai Yesusi fioai urengfo deti to rorafaisi tuti medu deyo, “Daie, yohong mahikai we wau weo taramuo yau ampa fefe. ⁴² Iwaitawanai we taramuo yau pampang, wape na ninai kaiwasa bitoya etoawari yau ampafe yeyo imadu tonanai, ambori eroasoai we wauno bemi yau ma ne.”

⁴³ Yesusi medu tonanaia kai fo, sahu na raofui fiabai deyo, “Lazaruse, ro to boriei mandiei!” ⁴⁴ Na tatofang kutu nanai, inontarai mirehara naniarang aha tuti kiawariai ariei, wape wiro da kifadei kaha, weo ne taraifoi ansania mutubaru na ireu biua fo rai fefe. Tuti urengfo tabung weduarai na ireuo fanahang tuti sayaha. Ainanaya Yesusi medu we kaiwasa fiau foi deyo, “Merehu ireu ansang ne taraifoi naya wa tuti ne tabung wedua urengfe naya wa, tuti metawini da wa.”

Mano ewenunggamiei we Yahudi fosa emadu ruhi kaiwo we emung Yesusi

(Matiusi 26:1-5; Markusi 14:1-2; Lukasi 22:1-2)

⁴⁵ Ampafe inontarai Yahudi bitoyao era wa efata Mariai fosa ewati te fitantuma Yesusi niari tonana fo, ne faufosa eroaso Yesusi we ene Seng dine. ⁴⁶ Wape maneruru teai na sa era wa eteikaririai we Farisifosa kariri fitantuma Yesusi niari nanai. ⁴⁷ Ainanaya imami baba fosa tuti Farisifosa esahu Majelisi Agama fosa ma efanduhisa tuti emadu eteyo, “Fianai aino tanari ne, we inontarai wani niari fitantuma tuti fiainawiai bitoya paria. ⁴⁸ Weo masino tatuati niari pampang tonana mani, ambori

kaiwasa bitoya eroasoi. Tuti finanai wedaya inontarai Roma fosa era ma we emei Allai ne Munu Mirarebanai na Yerusaleminei tuti enari inontarai Israeli ne tatara taworu ki.”

⁴⁹ Manamo manei na sa amani Kayafasi, imamio na defuina bonani mani weimami fuba foi, medu wesa deyo, “Mewaitawang fiea kaha, ⁵⁰ tuti mewaitawana kahai we mansiari mireha we kaiwasa bitoya foi, nanai beng sewa weru tane rai na nu Israeli ne emarareha tantenang fo ne.” ⁵¹ Kayafasi medu tonanafo, wiro medu na mantauni kaha, mae medu na wangno imami fuba yu na defuina bonani fo. Medu toyari nabi manei we ambori Yesusi mireha we inontarai na nu Israeli foi, ⁵² tuti wiro we nu Israeli foi tera kaha, mae we fianduhi Allai ne arikangno enayai tatera fosa kiai ambori fianduhisa weboyari na Allaifo.

⁵³ Ampafe na rahida bonani to fongna fo emadu ruhiai eweboyari we emung Yesusi. ⁵⁴ Ampafe Yesusi wiro kiawari parai na kaiwasa bitoya foi na inontarai Yahudi fosa euremireafa ahang kaha, wape dontai na nanai to katai kefang we katai sarahiai wewui fo, amani to bendario Efraimia. Niayai na wanai ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa.

⁵⁵ Rabuang bonani mani, rerai we inontarai Yahudi fosa ene rahida Paska foi. Ampafe wiro etohon-sua rahida Paska foi kaharai mae, kaiwasa bitoya na munuefo era kawurua to Yerusalemia we eru-airuransara emararebanai kariri ene koangfoi. ⁵⁶ Na wanai kaiwasa nanisa esera we Yesusi tuti etoari na Allai ne Munufoi rorongfo mae emadu wawerasa eteyo, “Menemituai tofino, Yesusi da kontai to rahida Paska nei ma rai e?” ⁵⁷ Tuti imami baba fosa tuti Farisifosa, etohong kaiwo pondoayai kawurua we mandoni dino deitawang Yesusi we niayai na doni mani, todoni kontaio deikaririai wesa ambori era wa etafuri.

12

Mariai sara Yesusi na maning ne harga dedai na Betania

(Matiusi 26:6-13; Markusi 14:3-9)

¹ Rahida wonang aha werahida Paska foi, Yesusi da to munue Betania, amani Lazarusi mano raminde Yesusi duwiria suwi na marareha rorong foi ne munuefo. ² Na nanai Lazarusi itorohong muniara bei we etamang we Yesusi na munufoi. Martai wesarawiri wesa tuti Lazarusi tuti mano wenotisa fosa ewatai etampi ruhiai ria Yesusi.

³ Ainanaya Mariai kia maning niunsai mampori literi mairabuang feai ma. Maning nani mani enariri na ai newao niunsai mampori tuti ne harga dedai paria. Sari maningfoi to Yesusi awengfo aweu, ainanaya dufi na mantauni nurandaungfo aha. Maningfoi ne niunsai mampori fo wedaya munufoi sentenang niunsai mamporia. ⁴ Wape Yudasi Iskarioti, Yesusi ne inontarai dariatio katu mani dewayani foi medu deyo, ⁵ “We fianie maning ne harga dedai tonana nei wiro awayani obu doi dinari piaring webetoru (300)*, tuti doi nanai ohonai we mano ene pari fi fosa kahai nina?” ⁶ Yudasi medu tonanafo, wiro weo urengfo nayai na mano ene pari fi fosa kaha, wape we i mani mananapi dine. Weo wea mani kia doio watai na ene kasifoi, doi nani andino yuti ne.

⁷ Wape Yesusi medu deyo, “Metawing wiwingnei niari kariri fianai aino deyo niari ninai, weo fio niari tonina ne, meinenang yau we rahida imereha foi. ⁸ Weo inontarai ene pari fi fosa mani, rahida neungne enayai ria mea, wape yau mani wiro inayai ria mea pampang kaha rai.”

⁹ Inontarai Yahudi bitoya etaramioai we Yesusi niayai na Betania, ampafe era weia. Era wa fo wiro we ewati Yesusi tera kaha, mae we ewati Lazarusi kontai we Yesusi duwiria suwi na marareha rorong foi aha fo. ¹⁰ Ampafe imami baba fosa emadu

* 12:5 300 dinari mani, mai toyari manei ne fiembaitai yufi we fuina bei fo.

ruhiai we emung Lazarusi kontai.
 11 Weo na i, inontarai Yahudi bitoya era werusa tuti eroaso Yesusi aha.

Yesusi suai to bendari Yerusalemi tuti kaiwasa bitoya foi etaparandini (Matiusi 21:1-11; Markusi 11:1-10; Lukasi 19:28-38)

12 Kameaia mani, kaiwasa bitoyao da kawurua we dohonsua rahida Paska foi etaramioai we Yesusi da to bendari Yerusalemia nanai, 13 eha kafadei baya fo, ainanaya era wa etamang wei. Yesusi da wa kiawariai nanai esahu na eraomifui fiabai eteyo,

“Hosana! Tafiai Sempaisi!

Moanafeai we Mano da na Sengnei wonong ne ma,

Moanafeai we Mananu Israeli ne!”

14 Yesusi sobu keledai antung manei, tuti dautai nai, ampafe mai kariri Sempaisi ne Kaiwo dotu deyo,

15 “Kadawing Sioni† wa waune, mutai fanai!

Botia, nemu Mananufoi da ma ne, dautai na keledai antung manei!”*

16 Rahida nanai, Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etafu kaiwo dotu tonanafo na mai kaharai. Wape kio Allai yuai Yesusi dedai sambewarai na rahida suwiri na marareha rorong fo wori, arahio earomioai we fianai aino inontaraifosa enari we Yesusi nanai, Allai soi kawuru na Kaiwo Mararebana fo kariri ampa.

17 Inontaraio raminde enayai na wanai ria Yesusi na rahida sahu Lazarusi na marareha rorong fo mandiei fosa, emadu kariri finanai pampang. 18 Nanai wedaya kaiwasa bitoya foi da we Yesusia, weo etaramioai we andino niari fitantuma nana ne. 19 Ampafe Farisifosa emadu wawerasa eteyo, “Tawefieai ahang kaha! Weo tawatiaoai we nunei sentenang erariati ampa!”

19 Ampafe Farisifosa emadu wawerasa eteyo, “Tawefieai ahang kaha! Weo tawatiaoai we nunei sentenang erariati ampa!”

Inontarai Yunani manea esera we Yesusi, tuti Yesusi medurai we ambori mireha ki

20 Na kaiwasa era wa we etohon-sua rahida Paska foi nanisa mani, inontarai Yunani maneiru teai ehontai. 21 Inontarai Yunani nanisa era wa emadu we Pilipusi eteyo, “Doroi waune, ametohong weai paria we amemadu ria Yesusi.” (Pilipusi nini mani na bendari Betsaida na nu Galilea foi.)

22 Ampafe Pilipusi da wa deikariri kaiwofo we Andareasi, tuti mayeai ura wa uraikarirai we Yesusi. 23 Wape Yesusi medu deyo, “Rahidafe mai ampa we Kaisung Inontarai nei Allai yuaisia dedai sambewarai. 24 Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, masino patibu bong bei wiro memasa kaha tuti tanami toyari arai inontarai marareha na kahofafo kaha mani, weboyari pampang tonanai. Wape patibu bong boyari nani memasa tuti arai na kahofafoi mani, ambori tifu aha tuti wedaya bong bitoya aha. 25 Mandoni dino enewawu mantauni ne ansengfoi ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai wiro enewawu ne ansengfoi kaha, nana mani wenani dewawu ne ansengfoi we ambori sobu numainufo. 26 Mandoni dino deyo wemangfata we yau mani, todoni kontaio da ria yau, tuti inayai na doni mani, mangfata nani niayai na nanai kontai. Mandoni dino fiata yau mani, Dai na rorafaisi somi we wenani.

27 Enehurorongnei fituayai paria, wape yeyo imadu fiani? Imadu yeyo, ‘Daie, ka yau weru fi dadira ninaifa,’ ne? Wiro tonana kaha, weo we isodai dadira ninaifa aino wedaya ira weaifa ma ne. 28 Daie, nari wonomuwai ao dedai sambewarai!”

Ampafe raofui bei sahu na rorafaisi meu deyo, “Inari wonohune dedai sambewarai ampa, tuti inariri dedai sambewarai nariai aha.” 29 Kaiwasa bitoyao etoari na nana fosa etarami raofuifoi, ampafe emadu eteyo, “Kadidu dine!” Wape manea kontai emadu eteyo, “Bereri! Wewai dino medu wei ne!”

† 12:15 Kadawing Sioni foi mani kaiwo neta weai we ‘kaiwasa na bendari Yerusalemi fo.’ * 12:15 Zakariai 9:9

³⁰ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Raofui nani medufo, wiro we yau kaha, mae we mea. ³¹ Ninaia mani rahidafe mai we Allai kiutu kaiwo kariri nunei to. Tuti ninaifa kontaio Allai ambori so mananu nunei foi, amani mano kerira pari foi, to boriei. ³² Tuti rahida eruai yau itawai yedai na nunei fo mani, ambori irabi kaiwasanei kiai da we yau ma ki.” ³³ Yesusi medu tonanafo we deinawiai we todoni ambori mirehafo.

³⁴ Ainanaya kaiwasa bitoya foi emadu wei eteyo, “Na Kaiwo Musai soi fo, amewaitawanai we Kristusio ahui we Mananu Mampariri foi mireha kaha mae minohiarang we fitawafa, ampafe todoni fino boyo, ‘Kaisung Inontarai nei todoni kontaio yuaisia dedai,’ nina? Tuti Kaisung Inontarai nei mani mandoni dine?”

³⁵ Yesusi medu wesa aha deyo, “Sambewaranei niyai ria mea na ninai we rahidafeai waroi aha kaha. Ampafe Sambewaranei niyai rahang mea nina ne rai mani, mera nai, bereri mani mamantitifo soru mea rai. Weo mano da na mamantitifo mani, wiro deitawang da weafo kaha. ³⁶ Meroaso Sambewaranei na rahida Sambewara nani niyai rahang mea nina ne, ambori mewearikangno Sambewarai.”

Yesusi medua kai tonanafo, da wa dediwa werusara.

Inontarai Yahudi fosa wiro eroaso Yesusi we Mananu Mampariri foi kaha ne rai

³⁷ Yesusi niari fitantuma bitoya paria na inontarai Yahudi fosa eurementafo, tonanai ki wape wiro eroaso kaha. ³⁸ Finanai ambori mai kariri Sempaisi ne Kaiwo nabi Yesyai medurai deyo,

“Sengne waune,
toyari manei wiro yoaso kaiwo amemadura ne kahaia.
Tuti boinawi nemu mambiriufo wesa tonanai ki,
mae eroaso kaha ne rai.”*

³⁹ Nanai wedaya wiro ewemambiriu we eroaso kaha, weo Yesyai medurai kawuru kontai ampa deyo,

⁴⁰ “Allai medu deyo,
‘Yau inari eurentifo kabe tuti enemirongfoia mitubaru,
ambori wiro ewati fi inari nanai na eurentifo fanai,
tuti etafurai na enemitituaitafo fanai.
Ambori wiro etaraberasa we yau ma we inarisa ebeng fanai.’”*

⁴¹ Yesyai medu tonanai we deti Yesusi ne sambewarai dedai fo kawuru ampa tuti medu kariri Yesusi tonanai.

⁴² Tonanai ki wape mano ewenunggamiei we Yahudi fosa bitoya eroaso kontai. Wape wiro eteiai ene eroaso nanai para kaha, weo ematai Farisifosa we dohonao na tonanane etatasa weru munu agama fo fe. ⁴³ Weo mano ewenunggamiei we Yahudi nanisa esera terai we inontarai etaparandinsa, sewa weru Allai deparandinsa fo.

Yesusi ne kaiwo medura fo dinggai nunei tuti kiutu kaiwo kariri

⁴⁴ Ainanaya Yesusi sahu deyo, “Mandoni kontaio yoaso yau fo mani, wiro yoaso yau tera kaha, mae yoaso Mano demi yau foi, ⁴⁵ tuti mandoni dino deti yau fo mani, wenani kontaio deti Mano demi yau ma foi. ⁴⁶ Weo ira to nunei ma nina ne we iweSambewarai, ambori mandoni saino eroaso yau fo mani, wiro enyai na mamantitifo aha fanai.

⁴⁷ Mandoni dino tarao nehu kaiwofo wape wiro dohong kariria kaha mani, wiro ikutu kaiwo kariri kaha. Weo wiro ira ma we ikutu kaiwo we nunei kaha, mae ira ma we ifariri nunei. ⁴⁸ Mandoni dino deiaya yau tuti wiro tarao nehu kaiwofo kaha mani, sobu aiboifo rai, weo nehu kaiwo imadura fo aino dinggairi tuti kiutu kaiwo kariri wenani na rahida Sempaisi kife nunei nai foi ne. ⁴⁹ Weo wiro imadu na mantaung yau kaha, wape Dai, mano demi yau

* **12:38** Yesyai 53:1 * **12:40** Yesyai 6:10

foi, andino demi yau we imadu fianai aino todoni kontaio imadurai we meafu ne. ⁵⁰Tuti iwaitawanai we ne kaiwo pondoai we inontarainesa fo dohonsa eminohi we numainu. Ampafe fianai aino imaduraifa fo, imadurai kariri kaiwo Dai demi yau we imadura fo.”

13

Yesusi yuairurang ne inontarai ewesuraya mandu fosa eawemifo we deunasa we ewewoming wawera wesa

¹Rerai we rahida Paska foi, Yesusi deitawanai we ne rahidafo mai we da weru nunei, daraberahi we Dai aha. Yesusi enewawu ne inontaraifosa paria, amani ne inontarai eroaso enayai na nunei ninisa, tuti enewawusa pampang paria werea naya fo.

²Yesusi minohi dampi diruai ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa tonanai, tuti Saminseni weanggariri Yudas Iskarioti, Simoni antungfoi kawurua, medu wei na enerorongfoi we ambori dewayang Yesusi. ³Yesusi deitawanai we Dai na rorafaisi dohongno mananufu wei ampa we yu fifiani kontai, tuti deitawanai kontai we da na Allai ma tuti ambori daraberahi we Allai aha. ⁴Ainanaya doari ayai, disu ne ansung boriei foi, tuti yu ireu aburung feaia wiora na enerabuangfo, ⁵mayeai wiowu merehafaia na loyang bei tuti da mae yuairurang ne inontarai ewesuraya mandu fo eawemifo, tuti dufi eawemifo na ireu aburung wiorahi na enerabuangfo nanai.

⁶Niari finanai paria sobu Simon Petrusia mani, Simon Petrusi medu wei deyo, “Sengne waune, wirowairurang awehune kaha fe?” ⁷Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Fianai aino inari ninai wirowaitawana kaharai, wape ambori boitawanai ki.” ⁸Petrusi medu wei deyo, “Nana fanai, todoni kontaio wirowuai awehune fanai!”

Wape Yesusi medu wei deyo, “Masino iruairurang wau kaha mani,

wirowaitawana kaha.” ⁹Ampafe Simoni medu wei deyo, “Sengne waune, tonana mani wirowairurang awehune tera fanai, mae warahu tuti nuhukamieinei kontai!”

¹⁰Yesusi medu wei aha deyo, “Mandoni dino deriaia fo mani, mirarebanai kiai ampa, ampafe wirowairurang ne taraifoi ahang kaha, mae awengfo terai aino yuairurama ne. Tuti memararebanai ampa, wape wirowaitawana kaha.” ¹¹(Yesusi deitawang mandoni dino ambori dewayani fo ampa, doni medu deyo, “Wiro meara meara memararebana kaha!” nina.)

¹²Yesusi yuairurang eawemifo kaia, mayeai yuai ne ansung boriei fo aha sensuni tuti daraberahi to ne katai minohi nai foi aha. Ainanaya medu wesa deyo, “Mewaitawang fi arahi inari we mea ninaifa ne?”

¹³Mesahu yau we Mantaunau tuti Seng, tuti kaiwo memadurai tonana fo tarai, weo yau mani Mantaunau tuti Seng di yau. ¹⁴Ampafe masino yau mene Mantaunau tuti Seng di yau, tuti iruairurang meawemiwa weo iwewoming we mea tonana mani, mea kontai na todoni feai kontaio meruairurang wawera meawemiwa tonanai, amani mewewoming wawerahi we mea tonanai. ¹⁵Weo yohong fiainawiai nanai we mea ampa, ambori mea kontai menari kariri fianai aino inari we mea tonanaia fo. ¹⁶Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, woming manei wirowaitawana dedai sewa mano yufi wei foi kaha, tuti mano emi foi wirowaitawana dedai sewa mano demi foi kaha. ¹⁷Mewaitawang fininai na mai ampa, ampafe metohong kaririaia mani, mesobu ne maifo rai.”

Yesusi medu kariri todoni Yudasi dewayani fo

(Matiusi 26:21-25; Markusi 14:18-21; Lukasi 22:21-23)

¹⁸Yesusi medu aha deyo, “Fianai aino imadurai ninai wirowaitawana kiai kaha, weo iwaitawang mandoni saino yirisara fo. Wape fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana fo todoni kontaio kaririaia, amani:

'Mano kionta yau dang nehu rotine mani,
wenani ambori biari nehu rewangguainei ki.'*

¹⁹ Finanai wiro kawaria kaharai mae yeikaririai fafong we mea, ambori finanai kariria mani, meroasoai we yau mani mano ahui we YAUNE foi dine. ²⁰ Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino demang we mano yemi foi na mai mani demang we yau kontai. Tuti mandoni dino demang we yau mani, demang we Mano demi yau foi."

²¹ Yesusi medu tonanaia kai fo, en-erorongfoi fituayai paria tuti medu deyo, "Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, manei na mea ambori de-wayang yau ki."

²² Ne inontarai erariati fosa ewati wawerawa na enemititui paria we mandoni dino Yesusi deyo tonanafo. ²³ Manei na ne inontarai ewesuraya mandu nanisa, amani mano Yesusi enewawuti foi, wiatai na eneung domoya fo sauo Yesusi. ²⁴ Ampafe Simon Petrusi urekamani deyo, "Butang berahi, we mandoni dino deyo tonanai nina!"

²⁵ Ainanaya mano wiatai sauo Yesusi nani deti we Yesusi tuti medu wei deyo, "Sengne waune, mandoni dino boyoi tonanai nina?" ²⁶ Yesusi yoa wei deyo, "Inontarai nani mani, andino irorang rotifoa tuti yohonai wei ne." Medu tonanaia mayeai kia rotifo yorang na rewangguaifoa, ainanaya dohonai we Simon Iskariotio antungno Yudasia. ²⁷ Yudasia yu roti Yesusi dohonai tonanai weia fo nanai, enerorongfoi Saminsenisonia. Ainanaya Yesusi medu wei deyo, "Fianai aino boyo nari wa mani, nari kahairia." ²⁸ Yesusi medu tonanai wape manei na ne inontarai eminohi etampi ruhiai nanisa wiro tefu fiani aino medurai tonanai we Yudasifo kaha. ²⁹ We Yudasia yu ene kasi doi foi, ampafe mano etampi ruhiai nanisa ewaitarahio Yesusi demi we wiori fieai we rahida Paska foi ete demi we dohong fieai we

inontarai ene pari fi fosa. ³⁰ Yudasia yu rotifo ria Yesusia nanai, mayeai doabariri tuti da to boriai sikaherawa. Rabuang bonani mani, diru kawurua.

Yesusi dohongno kaiwo pondoai waworu

³¹ Yudasia da wa nanai, mayeai Yesusi medu we ne inontarai wei fosa deyo, "Ninaia mani Kaisung Inontarai nei, Allai yuaisi dedai sambewarai ampa, tuti na I wedaya inontaraine etaparanding Allai we dedai tuti mirarebanai. ³² Masino na Kaisung Inontarai nei wedaya inontaraine etaparanding Allai mani, na I kontai wedaya Allai deparandini tonanai. Kontai Allai yuaisi dedai tuti mirarebanai ahera tonanai. ³³ Nehu arikangne meaine, wiro inayai waroia mea ahang kaha. Ambori mesera we yau ki, wape kariri fianai aino raminde imadurai we mano ewenunggamiei we Yahudi fosara nanai, tonanai kontai imadurai we mea aha, amani yeyo: To katai ira wei foi, todoni kontaio mane ro weia kaha rai.

³⁴ Yohong Kaiwo Pondoai waworu feai we mea amani: Menemiwawu wawera mea. Toyari yau we enehuwawu meafo, mea kontai menemiwawu wawera mea tonanai. ³⁵ Na tonanane, ambori kaiwasanei kiai ewaitawanai we nehu inontarai meraria yau di mea, amani na menemiwawu wawera mea fo."

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki

(Matiusi 26:31-35; Markusi 14:27-31; Lukasi 22:31-34)

³⁶ Simon Petrusi dutang bera Yesusi deyo, "Sengne waune, boyo ro todoni?" Yesusi yoa wei deyo, "To katai iraoi nini, na ninaifa mani wiro ro ria yau kaha rai, wape akawuru wori ro ria yau ki." ³⁷ Simon Petrusi dutang berahi aha deyo, "Sengne waune, we fiani na nina mani ira ria wau kahai nina? Imainenang we imereha we wau!" ³⁸ Yesusi medu wei aha deyo, "Tarai we moinenang we mureha we yau e? Tarai antu!"

* 13:18 Masmuri 41:9

Imadurai we wau mau yeyo, wiro manggohei bibe kaharai wape fofora yau webetoru kawurua!”

14

Yesusi mani weRang we Dai Allai

¹ Yesusi medu paria aha deyo, “Wiro mewearsarai fanai. Meroaso Allai, meroaso yau kontai. ² Na Dai ne munu rorong fo mani, katai bitoya we meminohi nai. Masino tonana kaha mani, todoni kontaio yeikaririai we mea ki. Weo ira to wanaia we imainenang katai we mea. ³ Tuti ira to wanaia tuti imainenang kataifeai we meara mani, ambori yarabera yau we mea aha ma tuti ika mea to nehu kataifoia, ambori na katai doni inayai nai nana mani, mea kontai menayai na nanai. ⁴ To katai bodoni ira wei mani, mewartawang rangfoi.”

⁵ Ainanaya Tomasi medu we Yesusi deyo, “Sengne waune, amewartawang to katai bodoni ro wei foi kaha, ampafe amewartawang rang nani todoni?” ⁶ Yesusi medu wei aha deyo, “Yauno iweRangne, mano iweTarai di yau, tuti mano Yohong Ansengfoi di yau. Mandoni kontaio da we Dai mani wiro na rang siai bei kaha, mae na yau terai. ⁷ Masino metaroanso yau mani, metaroanso Dai kontai. Na ninai to fongna mani metaroani tuti mewatioi ampa.”

⁸ Pilipusi dutang Yesusi aha deyo, “Sengne waune, boinawi Dai we amea, nana mani demoyara we ameara finanai.”

⁹ Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Pilipuse, waroi mau wa inayai rahang mea, wape metaroanso yau kaharai e? Mandoni kontai andino deti yau mani, deti Dai kontai ampa, ampafe todonie modu boyo, yeinawi Dai nani we mea ninai? ¹⁰ Roasoa kahai we Dai niayai na yau tuti yau kontai inayai na Daine ne? Fianai aino imadurai we mea ne, wiro imadurai na mantaung yau kaha, mae na Dai mano niayai na yaunei. Andino niari ne fi yu fo kai na yaune.

¹¹ Meroasoifa we Dai niayai na yau

tuti yau kontai inayai na I. Ete tonana kaha mani, kadono meroasoai weo mewati fitantumao inaria fo. ¹² Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, mandoni kontai andino yoaso yau mani, ambori niari fianai aino inari ne kontai ki, tuti nanai tera kaha mae niari fi fuba sewa ne nanafo kontai ki. Weo ira we Dai aha. ¹³ Tuti fianai aino metutang weai na wonohune mani, ambori inari kaririai ki, inari kariri finanai ambori iwedaya inontaraine etaparanding Dai. ¹⁴ Masino metutang we fiani kontai we yau na wonohune mani, ambori yohong kaririai ki.”

Yesusi dererai we ambori dohongno Nuaninu Mirarebana foi we fiata tata ki

¹⁵ “Masino menemiwawu yau mani, ambori metohong kariri nehu kaiwo pondoia nanai. ¹⁶ Yau ambori yutang Dai tuti I ambori dohong Mangfata siai manei we mea aha ma, ambori weriria mea we fitawafa. ¹⁷ Mangfata nani mani Allai Nuaninufoi dine, I mani Nuaninuo deinawi ne wetaraifo. Nunei wiro demang wei kaha, weo wiro detioi kaha tuti deroani kaha. Wape mea mani metaroani, weo weriria mea tuti niayai na mea ki.

¹⁸ Wiro itua mea mewewawata kaha, mae ambori yarabera yau we mea aha ma ki. ¹⁹ Waroi ahang kahai mae nunei ambori deti yau ahang kaha, wape mea mani ambori mewati yau. Yarang ampafe mea kontai ambori metarang ki. ²⁰ Na rahida bonani dino ambori mewartawanai we iweboyari ria Dai, tuti mewewawata yau, tuti iweboyari ria mea.

²¹ Mandoni kontai andino yu nehu kaiwo pondoia ne tuti dohong kariria mani, wenani dino enewawu yaune. Tuti mandoni kontai andino enewawu yau, wenani Dai ambori enewawuti kontai ki, tuti yau kontai ambori enehuwawuti tuti yeinawi nehu tarainei wei ki.”

²² Yudasi (wiro Yudas Iskarioti kaha) dutang bera Yesusi deyo, “Sengne waune, we fianie boyo

boinawi nemu taraiwai we wau mani Mananu Mampariri foi di wau we amea terai mae wiro we nunei sentenang kahai nina?"

²³ Yesusi yoa wei deyo, "Masino inontarai manei enewawu yau mani, inontarai nani dohong kariri nehu aunaune. Wenani Dai ambori enewawuti, tuti Dai tuti yau ambori aura weia tuti auminohi riati. ²⁴ Mandoni kontaio enewawu yau kaha mani, wiro dohong kariri nehu aunaune kaha. Aunauno metaramioai ria yau ninai, wiro na yau kaha, mae na Dai mano demi yau nei.

²⁵ Finanai kai imadurai we mea na inayai na nunei ria mea nina. ²⁶ Wape Mano Fiata foi, amani Nuaninu Mirarebana foi, andino Dai demi na wonohune ma we fiata mea. Nuaninu nani dino ambori deunau fikiai doni konta foi we meane, tuti ambori deretawang mea we fianai aino imadurai kawuru we meara fo.

²⁷ Ne maifo yohonai watai ria mea. Nehu maine yohonai we mea, tuti fianai aino yohonai ninai, wiro ne tarai kariri ne maio nunei dohonai we mea fo kaha. Dohona mewearsari tuti mematai fanai, mae meminohi na mai na nehu maine. ²⁸ Metaramioai we imadu yeyo, ira weru mea, wape yarabera yau we mea aha ma ki. Masino menemiwawu yau mani, mefaraise we ira ne. Weo ira we Dai, weo I mani fiabai sewa yau. ²⁹ Wiro fininai kawaria kaharai mae, imadurai fafong tonanai we mea, ambori finanai kawaria mani meroasoai. ³⁰ Wiro imadu kaiwofeai bitoya we mea ahang kahai, weo rahida mai we mananuo wenunggamiei we nunei da ma ne. I wiro ne mambiriufeai we yau kaha, ³¹ wape todoni kontaio finanai kawariai ambori nunei deitawanai we enehuwawu Dai tuti fianai kontai aino Dai demi yau wea fo yohong kaririai na mai.

Into, metoabari mea tara weru katai nini."

15

Yesusi mani toyari wai robong tarai tuti mano erariati fosa ene tarai

toyari ne arirawangfo

¹ Yesusi medu aha deyo, "Yau mani wai angguri robong tarai di yau, tuti Dai dino ne romi angguri foi ne. ² Angguri arawang sobaurai na yau foi, bodoni dino webong kaha mani ferangkutui tuti arawang bo webong foi derari ambori webong bitoya aha. ³ Nehu aunau yeunauwai we mea ne wedaya mea memararebanaia mehai ampa.

⁴ Todoni kontaio menayai na yau pampang, tuti yau kontai inayai na mea ki. Weo angguri arawangfoi siaia mani wiro webong kaha, mae sobaurai na robongfoi fino webong fe. Tonanai kontai we mea, masino menayai na yau kaha mani mewebong kaha.

⁵ Yau mani wai angguri robong di yau tuti mea mani arawang di mea. Mandoni kontaio niayai na yau tuti yau kontai inayai na i mani, webong bitoya. Weo menayai boriei weru yau mani, wiro menari fiea kaha. ⁶ Mandoni kontai wiro niayai na yau kaha mani, wenani kabioi to boriei ne tarai toyari arawangfoi ambori memasa, mayeai fanduhi tuti kabioi to adiafoi we kesoi. ⁷ Masino menayai na yau tuti nehu aunaufonayai na mea, nana mani fifiani kontai aino metutang wea fo, mesobuai. ⁸ Masino mewebong bitoya mani wedaya inontarai etaparanding Dai paria tuti na tonanane kontai metainawiai we nehu inontarai meraria yau di mea.

⁹ Toyari Dai we enewawu yau fo, yauo enehuwawu mea kontai tonanai. Menayaia mutu na nehu enehuwawufo nana to. ¹⁰ Masino metohong kariri nehu kaiwo pondoia fo mani, ambori menayai na nehu enehuwawufo, toyari yau we yohong kariri Dai ne kaiwo pondoia fo tuti inayai na enewawufo nanai.

¹¹ Fininai kai yeikariria we mea tonanai, ambori nehu imirisingfo nayai na menemirorongwai, tuti memararisingwa mai.

12 Nehu kaiwo pondoai we mea finina: Menemiwawu wawera mea, kariri yau we enehuwawu mea fo. 13 Mano enewawufo fuba sewa ne mani, inontarai mano dohong ne taraifo mireha we ne maniwowirifosa foi. Wiwo enewawufeai fuba sewa ne tonana fo kaha. 14 Masino metohong kariri nehu kaiwo pondoai we mea fo na mai mani, nehu maniwowiri di mea. 15 Wiwo isahu mea we woming ahang kaha, weo womingfoi wiwo deitawang fio ne inontarai yufi wei foi fi niari fo kaha. Wape isahu mea we nehu maniwowiri, weo fi kiaio tarahuoi ria Dai foi, yeisahari kiai we mea ampa. 16 Wiwo meaino metiri yau ne kaha, mae yauno yiri mea ne, tuti iruai mea we ambori mera tuti mewebong bitoya paria, tuti mene bong nanai wiwo wioru kaha, mae niayai waroi. Na tonanane fianai aino metutang weai we Dai na wonohune mani, ambori dohonai we mea ki. 17 Nehu kaiwo pondoai we metohong kariria fo aininai: Menemiwawu wawera mea.”

Yesusi meduraifa we nunei ambori enerireu mano erariati nesa ki

18 Yesusi medu aha deyo, “Masino nunei enerireu mea mani, mearomioai we ne tonanane enerireu yau fafong ampa, akawuru wori mea ki. 19 Masino nunei ne inontarai di mea mani, enewawu mea rai. Wape yiri mea weru nunei ampa, ampafe wiwo nunei ne mea ahang kaha. Nanai wedaya nunei enerireu mea ninai. 20 Mearomio fianai aino anta imadurai kawuru we meara fo amani, ‘Womingnei wiwo fiabai sewa mano yufi wei foi kaha.’ Masino enari kanggani yaua mani, ambori enari kanggani mea, mano merufi we yau ne mea kontai ki. Masino etohong kariri nehu kaiwofo mani, ambori etohong kariri mene aunafo kontai ki. 21 Wape wonohunei wedaya enari kanggani mea tonanai, amani weo meraria yau fefe, weo nunei wiwo deroanso Mano demi yau foi kaha fefe. 22 Masino ira ma

tuti imadu wesa kaha, nana mani wiwo ewaitawanai we ewesasari kaha, wape ira ma imadu wesa ampa ampafe ninaia mani wiwo ehidori weru ene sasari nani ahang kaha.

23 Mandoni kontaio enerireu yau mani, wenani kontai enerireu Dai.

24 Inari fitantuma bitoya na eurementafo ampa, fitantumao manei siai wiwo niari na wea kaha rai. Masino inari tonanai rahangsa kaha mani, ewesasari kaha. Wape ninaia mani ewatio fitantumao inari fo tonanai ki, wape enemirireu yau tuti Dai kontai. 25 Wape ne tonanane kawariai ambori mai kariri kaiwo dotu na ene Kaiwo Mararebana foi deyo,

‘Inari sarafiea kahai, wape enemirireu yau funomai.’*

26 Mangfata ambori yemi da ma foi, amani Nuaninu Mirarebanai Watarai kewariai na Dai ma foi mani, I ambori meduairai kariri yau ki.

27 Tuti mea kontaio memaduaiwai kariri yau, weo meweriria yau na reantenangfo paria sobu nina fefe.”

16

1 “Fininai kai yeikaririai we mea tonanai ambori wiwo metawa fanai.

2 Ambori mano ewenunggamiei fosa etata mea weru munu agama Yahudi fo ki. Tuti ambori mano emung mea fosa enemitituai we enari tonanafo deinawiai we esomi we Allai tarai finanai. Rabuang bo inontarai enari tonanafo ambori kawariai ki.

3 Enari tonanai we mea, weo wiwo etaroanso Dai kontai yau kahaia.

4 Wape imadurai fafong we mea tonanai ambori fininai kawariai aha mani, mewartawanai we imadurai kawuru we mea ampa.”

Yesusi medu kariri Nuaninu Mirarebana foi fi niari fo

Yesusi medu aha deyo, “Fininai wiwo imadurai we mea na reantenangfo kaha, weo inayai rahang mea ne rai. 5 Wape ninaia mani, ira we Mano demi yau ma foi aha, tuti wiwo manei na mea dutang deyo,

‘Ro todoni?’ 6 Wape kaiwo imadurai

* 15:25 Masmuri 35:19

toninaifa we mea ne wedaya menemirongwai fituayai. ⁷ Tonanai ki, wape kaiwo imadurai ninai tarai, amani masino ira weru mea mani, finanai kia bengfo sewa we mea. Weo ira wa kaha mani, Mangfatafoi da we mea ma kaha, wape ira wa fino yemi Mangfatafoi da we mea ma fe. ⁸ Mangfata nani da ma mani, ambori wedaya nunei deroanai we niari sasari, deinawiai we nunei kariri ne masifo tuti nunei deitawanai we ambori Sempaisi kiutu kaiwo karirisa ki. ⁹ Mangfata nani deinawi kariri ene sasarifo weo eroaso yau kaha, ¹⁰ deinawi kariri ne masifo weo ira we Dai aha tuti wiro mewati yau ahang kaha, ¹¹ tuti kariri Sempaisi we kiutu kaiwo kariri nuneifo weo Saminsenai, mananu nunei, sobu ai-boifo.

¹² Fi bitoya kontai yeyo imadu kariri we mea, wape nina mani wiro mewemambiriu we metamang wei kaharai. ¹³ Wape Nuaninu nani, amani Nuaninu Mirarebanaio Wetarai foi, ambori wiwiaing mea we metaroanso ne wetaraifo. Wiro medu na mantauni kaha, mae fianai aino taraoaia fo aino medura ne, tuti ambori deikaririai we mea kariri fianai aino ambori kawariai na rahida fui wanai ahang fo. ¹⁴ I ambori deparanding yau, weo ambori medurai we mea fianai aino sobuaria yau fo. ¹⁵ Fi kiaio Dai neni foi, yau kontai nehu fi fine. Nanai wedaya imadu yeyo, I ambori medu fi kiaio sobui ria yau foi we mea ki.”

Yesusi ne inontaraifosa enemirong fituaya rai, wape ne nanai ambori yiwang na efaraisefo aha ki

¹⁶ Yesusi medu aha deyo, “Katu mani mewati yau ahang kaha, tuti katu aha mani mewati yau aha ki.”

¹⁷ Ne inontarai ewesuraya mandu fosa etarami kaiwofo nanai, emadu wawerawa eteyo, “Kaiwo todoni fino medurai deyo, ‘Katu mani mewati yau ahang kaha tuti katu aha mani ambori mewati yau aha nina?’ Tuti deyo, ‘Ira we Dai aha nina?’ ¹⁸ Fianai aino medurai deyo, ‘Katu aha nina?’

Tatafu kaiwo medurai tonana fo kaha.”

¹⁹ Yesusi deitawanai we eteyo etutang berahi we kaiwofo, ampafe medu wesa deyo, “Kaiwo anta imadurai yeyo, ‘Katu aha mani wiro mewati yau ahang kaha, tuti katu aha mani ambori mewati yau aha ki’. Kaiwo nanai aino mesewa weai nina e? ²⁰ Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, ambori mesai tuti metaidu, wape nunei ambori mirising. Ambori menemirong fituayai, wape menemirong fituayai nanai ambori yiwani na memararisingfo aha ki. ²¹ Wiwinsanai manei ne rahidafo maia mani, amaina pirahai tuti arohuayai, wape minohi tuti arikangfoia kasua mani, aroporo ne pirahafo tuti arohuayai nanaia, weo mirising we arikang manei saubau-nunggamiei to nunei fefe. ²² Tonanai kontai we mea, ninaifa mani menemirong fituayai, wape ambori isobu mea aha ki, ampafe wedaya memararising aha, tuti mandoni kontai wiro wedaya memararising nanai nai weru mea kaha.

²³ Na rahida bonani mani, wiro metutang we fieai we yau ahang kaha. Imadurai na kaiwo tarai we mea ne, fiani kontai aino metutang weai na wonohune we Dai fo, finanai ambori Dai dohonai we mea ki. ²⁴ Paria sobu rahida bonini wiro metutang we fieai na wonohune we Dai kaharai. Ampafe metutanaia, ambori finanai mesobuai ki, ambori memararisingfo mai.

²⁵ Fi imadurai kai tonina ne, imadu na kaiwo netawea fo. Wape rahidao ambori imadu na kaiwo kasau beyari we mea foi ambori da ma ki. Rahida bonani wiro imadu na kaiwo netawea fo ahang kaha, mae imadua kasau we mea kariri Dai. ²⁶ Na rahida bonani ambori mewenadi na wonohune we Dai. Tuti wiro imadurai we mea yeyo yutang Dai we fieaifa we mea kaha. ²⁷ Weo Dai mantauni enewawu mea, weo menemiwawu yau ampa tuti meroasoai we ira na Allai ma fefe. ²⁸ Tarai we ira na Dai ma tuti ira to nunei ma. Wape ninaia

mani, ira weru nunei aha tuti ira we Dai aha.”

²⁹ Ainanaya Yesusi ne inontaraifosa emadu wei aha eteyo, “Ninaia mani wiro modu na kaiwo netawea fo ahang kaha, mae modu parai ampa. ³⁰ Ninaia mani amewaitawanai we fifiani kontaio boitawanaia kai tuti wiro manei bera wau we fieai ahang kaha. Nanai wedaya ameroasoai we wau mani ro na Allai ma.”

³¹ Yesusi medu wesa aha deyo, “Ampafe meroasoai taraia finina e? ³² Mearomioaifa! Rahidafo ambori da ma ki, tuti da kawuru ma ne, weo inontarai ewedaya mea mewawu taterai to mene kataifo tuti mewawu weru yaua imesiri yau. Tonanai ki wape wiro imesiri yau kaha, weo Dai weriria yau fefe. ³³ Fininai kai imadurai we mea tonanai, ambori menumiruinso ne maifo we meweboyari ria yau fefe. Na nunei ninai mesobu dadirafo we inontarai enari kanggani mea, wape metawang meara mutu, weo ikaraikobu nunei ampa!”

17

Yesusi wenadi we mantauni

¹ Yesusi medu tonanaia kaifo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti medu deyo, “Daie, rahidafe mai ampa. Ruai nemu Kaisungnei dedai sambewarai, ambori nemu Kaisungnei kontai wedaya wonomuwa dedai sambewarai kontai. ² Toyari bohong mananufu wei we yuo inontarainesia kiai fo ampa, tonanai kontai we I ambori dohong numainufu we mano Dai bohonsa weia fosa kontai. ³ Minohi arang we numainufu ainina: Inontaraine etaroanso Dai wau, we mesiri wauno Allai tarai di Waune. Tuti etaroanso Yesus Kristusi mano Dai bemi ma nei. Nana mani minohi arang we numainufu ainanai. ⁴ Inari Dai wonomuwai dedai tuti sambewarai na nunei ampa, amani na yohong kariri fianai aino Dai bemi yau weai we inari fo na maia fo. ⁵ Tuti ninaifa mani, Daie, ruai yau yedai

imararebanai na mantaung wau aro-mureawa, na sambewarai dedaio raminde nehu kawurua fo na nunei wiro tamui kaharai fo.”

Yesusi wenadi we ne inontarai erariati fosa

⁶ “Yeinawi Dai wau kawuru we inontarai nunei ninisa ampa, amani inontaraio bohonsa we yaua fosa. Inontarai nanisa mani, nemu inontarai saine tuti bohonsa we yau ampa tuti etohong kariri nemu Kaiwowa ampa. ⁷ Ninaifara mani, ewaitawanai we fi kiaio bohonai we yau ne, finanai na Wau ma. ⁸ Weo nemu Kaiwo bohonai we yau fo, imadurai kai wesa ampa tuti etamang weai na mai ampa. Ewaitawanai tarai we yau mani ira na Dai wau ma tuti eroasoai we wauno bemi yau ne.

⁹ Iwenadi wesa. Wiro iwenadi we nunei kaha mae wesa terai, amani mano bohonsa we yau ma nesa, weo ea mani nemu inontarai saine. ¹⁰ Tuti mandoni kontai saine nehusa ne nemusa kontai, tuti mandoni kontai saine nemu sa wa nehu sa kontai. Tuti na tonanafo etaparanding wonohune dedai tuti sambewarai. ¹¹ Ninaifa mani ira we wau mau ne, wiro inayai na nunei ahang kaha, wape ea mani enayai na nunei ne. Daio murarebanawa Wau! Bowawusa na wonomu wemambiriuwa, amani wonomu wemambiriuo bohonai we yau kawurua wa, ambori eweboyari kariri turu we tuweboyari ne. ¹² Na siario inayaifa riasa na nunei ninai, yewawusa na wonomuwa amani mambiriuo bohonai we yau ma fo, yewawusa kawuru ampa tuti manei wiro niai kaha. Mano niai foi mani, mano kutuai kawuru kariri we ambori niai, tuti finanai ambori mai kariri kaiwo dotu na Kaiwo Mararebana foa fo.

¹³ Ninaifa mani, ira we Dai wau aha mau tuti fininai kai imadurai na inayai na nunei nina, ambori emiris-ing na mararising tarai yohonai wesa fo. ¹⁴ Dai nemu Kaiwone yohonai kawuru wesa ampa tuti nunei enerireusa, weo ea mani wiro na nunei kaha, toyari yau we wiro na nunei kaha ne. ¹⁵ Yutang

wau ninai wiro we ambori kasa weru nunei kaha, mae we ambori borarasa weru mano kerira pari foi. ¹⁶ Ea mani wiro na nunei kaha, toyari yau we wiro na nunei kaha fo. ¹⁷ Narisa emararebanai na ne wetaraifo; Ne wetaraifo mani, nemu Kaiwo Mararebana fo. ¹⁸ Ne tarai toyari bemi yau to nunei ma fo, yau kontai yemisa to nunea. ¹⁹ We ene maifo wedaya yohong nehu tarainei we wau terai, amani yohong kariri nemu awiawa, ambori na tonanane ea kontai ruaisa we nemu inontarai emararebanai.”

Yesusi wenadi we inontarai eroa-soi nesa kiai ne

²⁰ “Wiro iwenadi tuti ea tera kaha. Mae iwenadi kontai we inontarai ambori eroaso yau fosa, amani inontarai ninisa ansaino ewuwu kaiwo kariri yau wesa fo. ²¹ Iwenadi ambori ea kiai eweboyari, kariri Dai wau weboyari ria yau tuti yau kontai iweboyari ria wau ninai. Tuti ambori eweboyari ria turu, ambori na tonanane nunei deitawanai we Dai wauno bemi yau to nunei ma ne. ²² Ne sambewarai dedaio Dai bohonai we yaua nanai, yohonai kawuru wesa ampa ambori ea kontai eweboyari kariri turu we tuweboyari nina. ²³ Yau iweboyari riasa tuti Dai wau weboyari ria yau, ambori eweboyari tarai. Na tonanane nunei ambori deitawanai we Dai wauno bemi yau ne tuti enemuwawusa kariri enemuwawu yau ninai.

²⁴ Daie, yohong weai paria we ambori mano bohonsa we yaua ninisa, eminohi ria yau na katai bodoni dino inayai nai fo, ambori ewatio nehu sambewarai dedai fo, amani dadai mirarebanaio bohonai we yaua nanai, weo nari nunei kaharai mae, enemuwawu yau kawurua. ²⁵ Daio mosi wa waune! Nunei wiro deroanso wau kaha, wape yau mani yeroanso wau tuti inontarai ninisa ewaitawanai we Dai wau bemi yau ma ne. ²⁶ Tuti yeiriri wonomuwai wesa ambori etaroanso wau ampa tuti yeiririai pampang wesa tonanai,

ambori Dai nemu enemuwawu yau wa nayai muti na enemirorongfoi tuti yauo iweboyari riasa pampang.”

18

Etafu Yesusi

(Matiusi 26:47-56; Markusi 14:43-50; Lukasi 22:47-53)

¹ Yesusi wenadi tonanaia kaia fo, i tuti ne inontarai ewesuraya mansiari fosa era to waya sirarang Kidroni eneung dowe foia. Romi bei wiatai na nanai, ampafe Yesusi tuti ne inontaraifosa esuai to romifo afui. ² Yudasi, mano dewayang Yesusi foi, deitawang katai nani kontai, weo Yesusi tuti ne inontarai suraya mandu fosa wea mani era to katai nania fefe. ³ Ampafe Yudasi da to katai nania, kia afai mamuna Roma fosa manea tuti mano ewaitawang wedua Sempaisi ne Munufoi na Yerusalemifo manea, amani inontaraio imami baba fosa tuti Farisifosa etemisa fosa. Inontarai nanisa eha fimamuna, pelita tuti obori.

⁴ Yesusi deitawang fi kiao ambori sodaira fo, ampafe dariaia da weu inontarai nanisara tuti dutang berasa deyo, “Mandoni dino mesera wei ne?” ⁵ Eroa wei aha eteyo, “Yesusi, inontarai Nazareti foi.” Ampafe Yesusi medu wesa aha deyo, “Yau nina.” Yudasi mano dewayani foi kontai doari na nanai riasa.

⁶ Na kutu Yesusi medu deyo, “Yau nina,” tonanafo esu to fuia ehai beyari tuti etawai aweu ewatai na kahofa nuwowongfo. ⁷ Ainanaya Yesusi dutang berasa nariai aha deyo, “Mandoni dino mesera wei ne?” Ampafe emadu wei aha eteyo, “Yesusi, inontarai Nazareti foi.” ⁸ Yesusi medu wesa aha deyo, “Anta imadurai ampa we yeyo, yaune. Masino yauno mesera we yaune mani, metawing nehu inontarainesa era wa.” ⁹ Na tonanane ambori masi kariri kaiwo anta medurai deyo, “Inontaraio bohonsa we yau nesa, wiro itua manei sodai ne karirafa kaha.”

¹⁰ Ainanaya Simon Petrusi kia sondu aburuei, ampafe fiatini doa awaruo imami fuba foi ne womingfoi tarandaung domoya foi nanai fitu-ayaia. Imami ne woming nani mani wonong fino Malkusi. ¹¹ Ampafe Yesusi medu we Petrusi deyo, “Tata nemu sonduwai na ne kataiwei aha! Weo todoni kontaio yunung anggurio deinawi kariri dadirao Dai dohoni we yau ma nei rai.”

Yesusi doari na Hanasi arongreafo, tuti Petrusi fefora Yesusi (Matiusi 26:57-75; Markusi 14:53-72; Lukasi 22:54-71)

¹² Ainanaya afai mamuna Roma fosa tuti ene mano wenunggamiei wesa foi kontai Yahudio mano Farisi fosa tuti mano ewenunggamiei we imami fosa etemisa fosa, etafu Yesusi tuti eworahi. ¹³ Reantenang mani ehari to Hanasia, weo Hanasi mani Kayafasi nyong dine. Defuina bonani mani Kayafasi dino weimami fuba ne. ¹⁴ Andino raminde deunau mano ewenunggamiei we Yahudi fosa deyo, “Ne beng sewa mani, inontarai mansiari mireha we kaiwasanei sentenang.”

¹⁵ Simon Petrusi tuti manei siai na Yesusi ne inontaraifosa ura ria Yesusia. Inontarai mano siai nani mani imami fuba foi deroansoi, ampafe suai kontai ria Yesusi to imamifoi ne munu refongfo afui. ¹⁶ Mae Petrusi mani doari na rahutu borong boriei fo. Mano siai nani dariai ahariei tuti medu we wiwingno deitawang wedua rahutu borongfo nania, ainanaya kia Petrusi usuayai to rorongfo afui. ¹⁷ Wiwing deitawang wedua rahutu borongfoi medu we Petrusi deyo, “Wau mani, mano etafuri wani ne inontarai erariati fosa manei di wau to?” Petrusi yoa wei deyo, “Yau mani, bereri.”

¹⁸ Rabuang bonani mani, danunangfo ne diru neungfo ampafe mangfatafosa tuti mano ewaitawang wedua Sempaisi ne Munufoi na Yerusalemi fosa, eruru adia bei kawuru na nanai we eharuruwi.

Petrusi kontai da wa doari riasa na nanai we keruru adiafoi kontai.

¹⁹ Na siari nanai kontai, imami fuba foi dutang bera Yesusi kariri ne inontarai erariati fosa tuti kariri ne aunafo. ²⁰ Yesusi yoa wei deyo, “Imadu parai na kaiwasa bitoya foi urengreafo. Yeunau pampang na munu agama Yahudi fo tuti na Sempaisi ne Munufoi na Yerusalemi, kataio inontarai Yahudi fosa kia efanduhisa naya fo, wiwo imadu wora fiea kaha. ²¹ Ampafe we fianie butang bera yau ninai? Butang bera mano etarami yau yeunau tonana fosa. Inontarai nanisa todoni kontaio ewaitawang fianai aino yeunauwai nana rai.”

²² Yesusi medu tonanaifara fo, inontarai ewaitawang wedua Sempaisi ne Munufo manei biari awaru bioipa Yesusi tararei tuti medu wei deyo, “Imami fuba nei mani madu wei tonanaifa ne?” ²³ Yesusi medu we mano bioi foi deyo, “Masino kaiwo imadura ne imadu sarawa mani, boinawi kariri ne imadu sarawai nanai. Mae kaiwo imadura ne wetarai mani, we fianie boipa tarahurei nina?” ²⁴ Ainanaya Hanasi denatu Yesusi to Kayafasi, imami fuba foi, na warangfo eworahia.

²⁵ Simon Petrusi doari mae keruru adiafoi na nanaifa wo. Ainanaya inontarai na nana fosa emadu wei eteyo, “Wau mani, inontarai wani ne inontarai erariati manei di wau to?” Petrusi fefora deyo, “Bereri, yau mani bereri.” ²⁶ Ainanaya imami fuba foi ne mangfata manei, i mani imami ne womingno anta Petrusi ferangkutu tarangfoi ne tera dine, medu wei aha deyo, “Antanafa iwati wau we nayai kontai na romifoi riati to?” ²⁷ Mayeai Petrusi fefora aha deyo, “Bereri.” Na tatofang kutu nanai kontaio manggoheifoi bibe.

Yesusi doari na Pilatusi arongreafo (Matiusi 27:1-2, 11-14; Markusi 15:1-5; Lukasi 23:1-5)

²⁸ Kameai kutungna mani, eha Yesusi na Kayafasi ne munufoi to gubernuri Roma foi ne munufoi

aha. Inontarai Yahudi fosa wiro esuai to gubernuri ne munufoi afui kaha, weo ematai nana mani, kariri ene hukumifo mani wedayasa ewerarika, weo eteyo etangno fiang Paska foi fefe.* ²⁹ Ampafe Pilatusi dariai ariei medu wesa na munufoi dereung boriei fo tuti dutang berasa deyo, “Fifianai aino metinggi inontarai nini wea ne?” ³⁰ Emadu we Pilatusi eteyo, “Masino inontarai nini dohong sarawa kaha mani, wiro amehari to aromureane ma kaha.”

³¹ Ampafe Pilatusi medu wesa aha deyo, “Meharia, mehutu kaiwo kariri i, kariri mene hukumi Yahudi wai.” Manamo inontarai Yahudi fosa emadu wei eteyo, “Mae kariri mene hukumi Roma wa mani amene pari haki we amehutu kaiwo we maneia sodai aibo marareha fo.” ³² Ampafe na tonanane ambori mai kariri kaiwo Yesusi meduraia fo, amani medurai we deikariri kariri todoni mireha toa fo.

³³ Ainanaya Pilatusi suai to ne munufoi afui tuti sahu Yesusia dutang berahi deyo, “Taraie, wau we Mananu we inontarai Yahudi fesa ne ne?” ³⁴ Yesusi medu we Pilatusi aha deyo, “Kaiwo butanai tonina ne mani, kaiwo tabau na enemurongfuisi mandiei fine ete mano siai etaisaharai we wau e?” ³⁵ Pilatusi kesou medu wei aha deyo, “Ampafe inontarai Yahudi di yau e? Mano etafu wau eha wau we yau ma nesa mani, nemu inontarai mene nu boyari fosa tuti imami baba fosa. Fisarawai fianai aino nari ampa ne?”

³⁶ Yesusi medu wei aha deyo, “Nehu mananune wiro na nunei kaha, weo masino na nunei mani, ambori na toninane nehu inontaraine erurai we emamuna tuti yau, ambori Yahudifosa wiro etafu yau kahai ki. Manamo tarai we nehu mananune wiro na nunei kaha!” ³⁷ Ampafe Pilatusi dutang berahi aha deyo, “Aa! Tonana mani Mananu di wau e?” Yesusi medu wei aha deyo, “Moduwa tarai we boyo

yau mani mananu di yau ne. Ne nanai wedaya itaubau nuhukamiei to nunei ma ninai tuti ira to nunei ma ninai, ambori imaduai kariri ne wetaraifo. Tuti mandoni kontaio da na ne wetaraifo nani tarao yau.”

³⁸ Pilatusi medu wei aha deyo, “Ne wetarai fianai aino boyoa ne?”

Yesusi sobu aibo marareha fo
(*Matiusi 27:15-31; Markusi 15:6-20; Lukasi 23:13-25*)

Ainanaya Pilatusi kiawariai na munu refongfo ahariei, medu we inontarai Yahudi fosa deyo, “Iberahia manamo wiro isobuai we dohong sarafia kaha. ³⁹ Wape kariri fianai aino inari we mea na defuina neungne na rahida Paska tonina nei, amani yeiai inontarai ewatai na aitamu rorong ne manei. Ampafe meteyo itawing mano ahui we Mananu we inontarai Yahudi nei we mea re?” ⁴⁰ Manamo kaiwasa bitoya foi ebibe eteyo, “Bereri, wiro inontarai nani fanai, mae Barabasi!” (Barabasi mani, raminde nanai yurai na rabuangno etapa parenta Roma foi paria, tuti inontarai niari ne karirafa dine.)

19

¹ Mayeai Pilatusi suai afui kia Yesusi ariei tuti demi ne afai mamuna fosa erubati. ² Afai mamuna fosa etanung sapewi weababo bei na ai arirawang weababo foi, tuti etatari na Yesusi nunggamieifo. Esansuni na ansung borieio kehe rawanderi tuti ne harga dedai fo, ³ mae etaha afong webeiru teai we emarari esomi wei eteyo, “Inontarai Yahudi ne ene mananune waune, amefiai wau!” Ainanaya eboipa Yesusi tarareia.

⁴ Mayeai Pilatusi kiawariai nariai ahariei tuti medu we kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Mewati! Ikari mandiei yohoni we mea, ambori mewartawanai we wiro isobuai we dohong sarafi kutuea kahaia.” ⁵ Yesusi kiawariai ariei, na nunggamieifo sata sapewi weababo foi tuti sensung

* **18:28** Esuai to inontarai Yahudi kaha manei ne munufoi mani wedayasa ewerarika kariri ene agamafoi, ambori wiro emai we etohonsua rahida Paska foi kaha.

ansung borieio kehe rawanderi tuti ne harga dedai fo. Mayeai Pilatusi medu wesa aha deyo, “Mewatia inontaraifo!”

⁶ Na kutu imami baba fosa tuti mano ewaitawang wedua Sempaisi ne Munu fosa ewatia Yesusi nanai, ebibe eteyo, “Pahui na aitabafoi! Pahui na aitabafoi!”

Pilatusi medu wesa aha deyo, “Meharia tuti mantaung mea mepahui na aitabafoi, weo wiro isobu fisarawafeai na i kaha fefe.”⁷ Inontarai Yahudi fosa emadu we Pilatusi aha eteyo, “Amene hukumi, tuti kariri hukumi nani mani, todoni kontaio sobu aiboi marareha fo, weo medu deyo i mani Allai ne Kaisung dine fefe.”

⁸ Rabuang bo Pilatusi tarao kaiwofo nanai, mitaifo fuba pari aha,⁹ tuti suai to rorongfo ahafui demi eha Yesusi ahafui dutang berahi aha deyo, “Wau mani na doni ma?” Manamo Yesusi wiro yoa wei kaha.¹⁰ Ampafe Pilatusi medu wei aha deyo, “Maya we roa we yau kaha e? Boitawana kahai we nehu mambiriu we ikutu kaiwo kariri wafo ne? Weo masino yeyo kosau weru aiboi nini mani kaririai, tuti yeyo wobu aiboi marareha fo mani, finanai kaririai.”

¹¹ Yesusi medu wei aha deyo, “Masino Sempaisi dohong mambiriu we wau tonana kaha mani, wiro wemambiriu we kutu kaiwo kariri yau kaha. Ampafe yeikaririai we wau, we mano soa yau to waramurorongfe ma nini mani, ne sasarifoi fiabai sewa wau.”¹² Pilatusi tarao Yesusi we medu tonanafo, yurai paria we sawing Yesusi. Manamo inontarai Yahudi fosa ebibe mambiriu eteyo, “Masino tawing inontarai nani weru aiboi marareha mani, wiro wemaniwowiri we Kaisari kaha. Mandoni dino deyo i mani mananu dine mani, wenani weaiteta we Kaisari.”

¹³ Pilatusi tarao emadu tonanafo, demi eha Yesusi ariei, mae minohi na kadera eminohi nai we ehutu kaiwo foi na kataio wonongno Litrostotosi (Nang Kamiei) ete na kaiwo Iberani mani esahui we Gabatafoi.¹⁴ Rahida

bonani mani, rahida mainenang we kameaia mani rahida Paska foi, kontai tete araha ureng suraya boru rahida rabuang. Pilatusi medu we inontarai Yahudi fosa deyo, “Mewati mene mananunei!”¹⁵ Manamo ebibe mantaung eteyo, “Muni weruai! Muni weruai! Pahui na aitabafoi!” Ainanaya Pilatusi medu wesa deyo, “Masi we ipahu mene mananunei na aitabafoi e?” Imami baba fosa eteyo, “Amene mananu siai manei kaha, mae Kaisari mesiri kawuru!”¹⁶ Ampafe Pilatusi dohong Yesusi wesara we epahui na aitabafoia.

Yesusi epahu na aitabafoi
(*Matiusi 27:32-38; Markusi 15:21-27; Lukasi 23:26, 33-43*)

Ampafe eha Yesusi ria Pilatusia.¹⁷ Yesusi mantauni sodua ne aitabafoi, da to boriei to kataio wonong fino *Woming Nungkamiei*, na kaiwo Iberani mani esahui we Golgota.¹⁸ Na katai nani epahui na aitabafoi. Inontarai siai mandu kontai epahu suru riati, amani manei na domoya manei na dowei, mae Yesusi ne rabuang.

¹⁹ Pilatusi demisa etata kaiwofeai na aitabafoi nunggamieifo. Kaiwo nanai dotu tono, Yesusi Inontarai Nazareti, WeManana

²⁰ Inontarai Yahudi bitoya etato kaiwofo, weo katai epahu Yesusi nai foi kefang we bendarifo tuti kaiwofo esoi na kaiwo Iberani, kaiwo Latini, tuti na kaiwo Yunani fefe.²¹ Ainanaya imami baba we Yahudi fosa emadu we Pilatusi eteyo, “Wiro woi boyo, ‘WeMananu we inontarai Yahudi’ fanai, mae woi boyo, ‘Medu deyo: Yau mani, inontarai Yahudi ene Mananu di yau.’ ”²² Manamo Pilatusi medu wesa aha deyo, “Fianai aino isoia fo, manei wiro yiwang ahang kaha.”

²³ Afai mamuna fosa epahu Yesusia kai na aitabafoia fo, mayeai eha ne ansungfoa etatorai webea maisa, mansiari-mansiari sobu beyari tuti eha ne ansung boriei foi kontai. Ansung nani wiro etawari kaha, mae esairi na nungfo paria sobu awerengfo.²⁴ Nanai wedaya emadu

wawerasa eteyo, “Wiro tasabu an-sungnei fanai, mae tahabi onde wei we mandoni dino sobui ne.” Enari tonanafo ambori mai kariri fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana fo deyo,

“Etato nehu ansungfo maisa, tuti ehabi onde we nehu ansung boriei foi.”*

Finanai, afai mamuna fosa ansaino enari ne.

²⁵ Kefang we Yesusi ne aitabafoi, Yesusi inangno doari na nanai tuti wiwing manei kontai, amani inangno ne tahatui dine. Na nanai kontai Mariai Klopasi binengfoi tuti Maria Makdalenai uroari kontai. ²⁶ Yesusi fioai ureng detiao inanai tuti ne inontarai dariatio enewawuti foi doari rurang inanai nanafa, medu we inanai deyo, “Aie, nemu arikangfi andinani!” ²⁷ Mayeai medu we ne inontarai dariati foi deyo, “Inamu dinani!” Na siari nanai to fongna fo, Yesusi ne inontarai dariatio enewawuti foi kia Yesusi inanaia minohi riati na ne munufoi.

Yesusi ne mirehafo

(*Matiusi 27:45-50; Markusi 15:33-37; Lukasi 23:44-46*)

²⁸ Mayeai Yesusi deitawanai we fikiaio soduati foi kiai ampa, tuti ambori fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana fo kaririai, doni medu deyo, “Arohutataha.” ²⁹ Na nanai nofi bei sefang na anggurio sisasa suanai. Ampafe erorangno mandafeai na anggurifoa, tuti etubarai na ai esahui we hisopifoi to Yesusi borongfo ayai. ³⁰ Yesusi sisu anggurifoa kaifo medu deyo, “Kai ampa.” Ainanaya Yesusi kirai rahanangfoi to kofa tuti sawing nuaninufoi we Sempaisi.

Etisang Yesusi na ne urangfo

³¹ Rahida bonanai mani rahida emainenang fi kiai we rahida Sabati foi, katu wofoi sawaia mani rahida Sabati foi da ma finanai. Tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa wiro eroa we na rahida Sabati foi mani mano

emarareha na aitaba fosa etawai na aitabafoi kaha. Kontai rahida Sabati bonani tete rahida fuba Yahudifosa etohonsuari bei dine. Ampafe mano ewefoniai we Yahudi fosa era we Pilatusia tuti etutani we ambori afai mamuna fosa eharaikobu mano itosobu aiboi marareha fo nani sitoru itoawemifoa ambori itomarareha ahera tuti etu sitoru weru aitabafoi we esarai sitoru weruai. ³² Ampafe afai mamuna fo era wa eharaikobu inontarai manduo epahu suru na une aitabafo ria Yesusi fo uawemifo fafong. ³³ Mayeai eteyo etabera we Yesusia mani, ewatioi we mireha kawurua. Ampafe wiro eharaikobu awengfo kaha. ³⁴ Wape afai mamuna fo manei disang ti Yesusi eneungfo na wombua aburuei, tuti rika tuti mereha deda na kahaifoi ariei.

³⁵ Inontarai mano deti finanai terai na urengfo, andino soi kariria ne tuti meduai kariri kaiwofo ne, tuti deitawanai we kaiwo meduairai nanai kaiwo tarai fine, ambori mea kontai meroasoai. ³⁶ Weo finanai kawariai tonanai ambori mai kariri kaiwo dotu na Kaiwo Mararebana foa fo, amani:

“Wiro neinafo bei tikai kaha.”*

³⁷ Tuti Kaiwofeai dotu kontai tono:

“Esaite mano etisani foi ki.”*

Eha Yesusia esarai

(*Matiusi 27:57-61; Markusi 15:42-47; Lukasi 23:50-56*)

³⁸ Yesusi mirehara fo, mayeai Yusupi inontarai Arimatea foi da wa dutang Pilatusi we yoa wei we kia Yesusia sirai. (Yusupi nini mani Yesusi ne inontarai dariati manei dine, manamo mitai mano ewefoniai we Yahudi fosa ampafe wiro daria Yesusi para kaha.) Pilatusi yoa we fio dutani wea fo, ampafe da wa kia Yesusi ne taraifoi. ³⁹ Nikodemusi, mano raminde da diruai ma dutang Yesusi foi kontai da riatai. Nikodemusi nini kia maning nunsai mampori fo, amani maning enariri na muri tuti na gaharu foi. Maning nani mirabafo tarahio kiro piareia sura rai. ⁴⁰ Uka Yesusi ne

* **19:24** Masmuri 22:18 * **19:36** Keluaran 12:46; Bilangan 9:12; Masmuri 34:20 * **19:37** Zakariai 12:10

taraifoia, usansani na ireuo ne harga dedai foi tamu finunsai mampori fo, kariri koangno Yahudi foi we manei mireha mani enariri tonana fo. ⁴¹ Kefang we katai epahu Yesusi na aitabafoi nani mani, romi bei tuti na romi nani fafo waworuo wirowarai manei nai kaharai bei na nanai. ⁴² Rahida bonani rahida Yahudifosa emainenang fi we rahida Sabati foi dine tuti katu mani wofoi sawai werahida Sabati foi aha, tuti fafofoi wirowaroi kaha, ampafe eha Yesusi ne taraifoia etohoni wiatai na nanai.

20

*Yesusi suwi aha
(Matiusi 28:1-10; Markusi 16:1-8;
Lukasi 24:1-12)*

¹ Na rahida bo reantenang foi amani rahida Minggu foi, kameai kutung, rerai we ahafoi fiorarisi, Maria Makdalenai da to fafofoia. Deti kamiei etadoiria wiatai wedua kamirei borongfo dedoi weru kamirei borongfoa. ² Ampafe mitoa sera we Simon Petrusi tuti Yesusi ne inontarai mano enewawuti foi, tuti medu we suru deyo, “Eha Sempaisi ne taraifoia weru fafofoi ampa, tuti amewaitawana kahai we eharia etohoni wiatai na doni fo.”

³ Ainanaya Petrusi tuti mano Yesusi enewawuti nani, umito to fafofoa. ⁴ Umito ruhiaia, wape mano Yesusi enewawuti foi ne fafong weru Petrusi awa sobu fafofo. ⁵ Detikaha fafofo afui tuti deti ireu esansang Yesusi nai foi wiatai na fafo rorongfo, wape suai afui kaha. ⁶ Simon Petrusi nefui ma suai to fafofo afui. Deti ireu esansang Yesusi nai foi wiatai na kataifoia, ⁷ tuti ireuo eworabau nunggamiei nai foi, dedoia wiatai siai. ⁸ Mayeai mano anta ne fafong weru Petrusi to fafofoa foi suai kontai afui, detioai tuti yoasoai. ⁹ (Paria sobu rahida bonani wirowarai etafu fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana fo we i ambori suwi na marareha rorong foi aha fo kaha.) ¹⁰ Ainanaya Yesusi ne inontarai urariati fo suru, urarabera suru aha.

*Yesusi deinawi ne tarai we Maria
Makdalenai*

¹¹ Wape Maria Makdalenai wirowarai da kahai, mae doari na fafo borongfo mae sai we Yesusi. Sai tonanai mae suang deti to fafo rorongfo afui, ¹² tuti deti wewai mandu, usansung ansung buakarofari, uminohi na katai etohong Yesusi wiatai nai foi, manei na nunggamieifo, manei na awerengfo. ¹³ Wewaifo suru urutang berahi ureyo, “Aie, wai we fiani e?” Mariai yoa we suru deyo, “Nehu Sengnei ehari ampa, tuti iwaitawana kaha we etohoni wiatai na doni ne.”

¹⁴ Medu tonanaia, mayeai fiobera ureng deti to kurufui afui mani, deti Yesusi we doari na nanai. Wape deroani we Yesusi dine kaha. ¹⁵ Yesusi dutani deyo, “Aie, fiani wai wei ne? Mandoni dino wera wei ne?”

Mariai deitarahio mano deitawang wedua romifoia dine, ainanaya dutang bera Yesusi aha deyo, “Daie, masino wau kari ne mani, boikaririai we yau we bohoni wiatai na doni, ambori ira wa ikari.” ¹⁶ Yesusi medu we Mariai deyo, “Mariae!”

Mariai kia bariri deti we Yesusia, ainanaya medu na kaiwo Iberani deyo, “Rabunie!” (Nana mani, Mantaunau.) ¹⁷ Yesusi medu wei deyo, “Wiro ru yau fanai, weo wirowarabera yau we Daia kaharai fefe, wape ro wa boikaririai we nehu doroiwasa tuti modurai wesa boyo, ninaia mani yarabera yau we nehu Dai tuti mene Daifoia, we nehu Seng Allai tuti mene Seng Allai foi.”

¹⁸ Ampafe Mariai da wa deikaririai we Yesusi ne inontarai erariati fosa, deyo, “Iwati Sempaisi ampa,” tuti deisaharai wesa kariri fi kiaio medurai wei fo.

*Yesusi deinawi ne taraifoia we ne
inontarai erariati fosa*

(Lukasi 24:36-39, 47-49)

¹⁹ Na rahida Minggu siari nani, amani dirua, Yesusi ne inontarai erariati fosa efanduhisa na muni bei tuti ehafu rahutufua marareha, weo ematai mano ewefonai we Yahudi fosa fefe. Na tantuma Yesusi da wa doari rahansa tuti medu wesa deyo, “Mararebanafeai we mea.”

²⁰ Medu wesa tonanaia fo, mayeai deinawi warafangfo tuti eneungfoi wesa. Ewati Sempaisi tonanafo emirising paria. ²¹ Ainanaya Yesusi medu wesa nariai aha deyo, “Bengfeai we mea. Toyari Dai demi yau fo, tonanai kontai we yemi mea.” ²² Medu wesa tonanaia, mayeai fiurarang ansengfoi wesa tuti medu wesa aha deyo, “Mesobuo Allai Nuaninu Mirarebana nei mau. ²³ Masino meteiai inontarai manei ne sasarifoi mani, sasari nani kontaio Allai deiairi. Mae wiwo meteiai manei ne sasarifoi kaha mani, Allai kontai deiari kaha.”

Yesusi deinawi ne taraifoi aha we Tomasi kontai

²⁴ Wape rahida bonani mani, Tomasi, Yesusi ne inontarai suraya mandu fosa manei, mano esahui kontai we Didimusi foi, wiwo kiontaisa na kutu anta Yesusi kiawariaio sa nana kaha. ²⁵ Ampafe Yesusi ne inontarai erariati mano fau fosa emadu wei eteyo, “Amewati Sengnei ampa.”

Manamo Tomasi medu wesa deyo, “Masino iwati warafang epahu fo kaha tuti isa warahukehane naya kaha, kontai wiwo isa warahune na eneung etisang na wombua fo kaha mani, todoni kontaio wiwo iroasoa kaha.”

²⁶ Rahida minggu bei aha mani, Yesusi ne inontarai erariati fosa efanduhisa nariai aha na katai nani tuti Tomasi kiontai riasa. Rahutufu ehafea marareha, wape Yesusi da wafui doari rahansa. Medu wesa deyo, “Bengfeai we mea.” ²⁷ Mayeai medu we Tomasi deyo, “Tomase! Boti warahufangne tuti tata waramukehawai na nina. Tuti tuba waramuwa ma tatarai na enehungnei. Tuti enemurorong soriru ahang fanai, mae roasoai!”

²⁸ Ainanaya Tomasi medu we Yesusi aha deyo, “Nehu Sengne wau, nehu Allai wau!”

²⁹ Ampafe Yesusi medu wei deyo, “Boti te yau na uremune, ampafe roasoai nina. Mahikaifeai we mano ewatua kaha, wape eroasoa fosa.”

Fio wedaya oi kaiwone wea fo

³⁰ Fitantuma bitoya kontaio Yesusi niariri na ne inontarai erariati fosa earomireafo, wape wiwo finani oia kiai na bukunei kaha. ³¹ Wape finini kiai oi ne mani, we ambori meroasoai we Yesusi mani, Kristusi dine, amani Mananu Mamparirio da na Allai ma foi dine, Allai ne Kaisung dine, tuti na meroasoifo metarang na tarai tuti mesobu numainufo na wonongfo.

21

Yesusi deinawi ne taraifoi aha we eweitu na ne inontarai erariati fosa na nafareng Tiberiasi

¹ Mayeai aha mani, Yesusi deinawi ne taraifoi aha we ne inontarai erariati fosa na ruru Tiberiasi. Finanai kawariafo tonina. ² Rahida bei mani, Simon Petrusi, Tomasi mano esahui we Didimusi foi, Natanieli na bendari Kana na nu Galilea foi, Zebedeusi ne arikangfo suru, tuti ne inontarai erariati fo mandu siai kontai, efanduhisa. ³ Simon Petrusi medu wesa deyo, “Yeyo ira we imung erang.” Mano wei fosa emadu wei eteyo, “Amera riatai.” Ampafe era wa etautaio wafoa. Wape diru nania kameai mani, wiwo esobu diang mansiari kahaia.

⁴ Wofoi deo dautai nanai, Yesusi doari na nafarengfo, wape etaroani we Yesusi dine fo kaha. ⁵ Yesusi medu wesa deyo, “Nehu arikangwa meaine, mesobu diang manea re?” Eroa wei eteyo, “Bereri.” ⁶ Yesusi medu wesa deyo, “Mehabi erangwai to domoyawa aha, ambori mesobu diang manea ki.” Ainanaya ehabi erangfoi na domoyafoa, wape wiwo ewemambiriu we erabiti ahang kaha, weo miko diang bitoya karera fefe.

⁷ Ainanaya Yesusi ne inontarai mano enewawuti foi medu we Petrusi deyo, “Sengnei andi reisi!” Rabuang bo Simon Petrusi taraoai we Sengfoi andinani fo, sata ne ansungfo (weo anta disu ne ansungfo we miung we diang fefe) ainanaya yobuia.

⁸ Yesusi ne inontarai mano wei fosa fo ewo riatai to nafarengfo arei. Katai emung nai foi to nafarengfo arei mani waroi kaha, tarahio meteri piaring tea rai, tuti erabi erangno sefang na diangfoi nani arei. ⁹ Na kutu ewo arei esobu reifo nanai, ewati adia bei werahisengfo dedoria tonanai tuti na adia rahiseng nani, keso diang manea nai tuti rotifeai.

¹⁰ Yesusi medu wesa deyo, “Meha diangno arahio metafusa nani manea ma.” ¹¹ Ainanaya Simon Petrusi dautai to wafai ayai tuti yabi erangfoi arei. Erangfoi sefang na diang beba, ne fiafu piaringna piarua sura suraya mantoru (153), tuti bitoya tonanai ki wape erangfoi wiro miabu kaha. ¹² Mayeai Yesusi medu wesa aha deyo, “Mera ma tuti metampi.” Yesusi medu tonanai wesa fo, wiro ne inontaraifosa manei wiro dutang berahi aha deyo, “Mandoni di wau?” nanai ahang kaha, weo ewaitawanai we i mani Sengnei dine. ¹³ Yesusi saha tourai afong kia rotifo dohonai wesa, ainanaya niari tonanai na diangfoi kontai. ¹⁴ Yesusi deinawi ne taraifoi wesa tonana, na rahida suwi na marareha rorong foi aha ma fo, paria sobu rahida bonani mani we betoru finanai.

Yesusi medu we Simon Petrusi we dehung ne domba rabuangfoi

¹⁵ Etampi ao kai tonanaia fo, Yesusi medu we Simon Petrusi deyo, “Simoni, Yohanesi ne kaisungne waune, enemuwawu yau fuba sewa weru inontarai ninisa re?” Simon Petrusi yoa wei deyo, “Yo, Sengne wau boitawanai we enehuwawu wau.” Yesusi deyo, “Bowawu nehu dombafosa.” ¹⁶ Yesusi dutang Simoni weberu aha deyo, “Simoni, Yohanesi ne kaisungne waune, tarai we enemuwawu yau e?” Simon Petrusi yoa wei aha deyo, “Yo, Sengne wau boitawanai we enehuwawu wau.” Ainanaya Yesusi medu wei aha deyo, “Bowawu nehu domba rabuangnei.” ¹⁷ Mayeai Yesusi dutang bariri webetorufo aha deyo, “Simoni, Yohanesi

ne kaisungne waune, tarai we enemuwawu yau e?” Simon Petrusi taraoai we Yesusi dutani tonanai we betorufoa nanai saia. Tuti medu we Yesusi aha deyo, “Sengne waune, wau mani boitawang maino fifiani kontai. Boitawanai we enehuwawu wau.” Ampafe Yesusi medu wei aha deyo, “Bowawu nehu domba rabuangnei. ¹⁸ Tarai antu! Imadurai we mea mau yeyo, tarai we raminde webariboaine mani, mantaung wau wora kota enemurabuangwa, tuti ro to katai bodoni kontai boyo ro wei foi. Wape weinongtawara mani, ambori tuba waramuwa we inontarai siaia tuti wenani wiora wau tuti kia wau to katai maya wei kaha foi ki.” ¹⁹ Yesusi medu kaiwo nanafo we deinawi kariri Petrusi, todoni ambori mireha we wedaya inontarai etaparanding Allai na mireha nana foi. Mayeai medu we Petrusi aha deyo, “Ro ria yau.”

Yesusi ne inontarai mano enewawuti foi

²⁰ Petrusi deti berahaia mani, deti Yesusi ne inontaraio ewesuraya mandu fo mano Yesusi enewawuti foi we da ria suru. (Yesusi ne inontarai nini dino raminde eminohi etampi ruhiaifa mani, sauo Yesusi tuti andino dutang berahi deyo, “Sengne waune, mano dewayang wau nei mani mandoni dine?” fo.) ²¹ Na kutu Petrusi deti Yesusi ne inontaraifoi nanai, medu we Yesusi deyo, “Sengne waune, inontarai nini fianai aino ambori sobuaifa ne?” ²² Yesusi yoa wei deyo, “Masino yeyo ambori minohi darang paria yarabera yau aha ma mani, wiro nemu fieai we modu wea kaha. Wape wau mani, ro ria yau.”

²³ Ampafe nanai wedaya Yesusi ne inontarai mano wei fosa emadurai na sa we eteyo mano Yesusi enewawuti nani wiro mireha kaha. Wape Yesusi wiro deisaharai we wiro mireha kaha, mae medu deyo, “Masino yeyo ambori inontarai nani minohi darang paria yarabera yau aha ma mani, wiro nemu fieai we modu wea kaha.”

²⁴ Inontarai nani dino meduairai kariri fininai kai ne, tuti andino soi kariria ne tuti tawaitawanai we finai aino medurai nanai tarai.

Kaiwo kafe

²⁵ Fi bitoya paria Yesusi niari kontai, wape finanai kai oi kariria mesi kiai mani, enehutituai tarahio nunei wiro demang we buku fuba oi kariri fi Yesusi niariri nani fo kaha.

21:17-28:31 Etafu Paulusi ehari to Roma.

Fi Rasulifosa Enari

Kaiwo dedung we Fi Rasulifosa Enari

Buku nini mani, buku wefuiaio na Lukasi. I soi kariri Kaiwo Mahikai na Allai fo. Fi fuba kawariai na buku nini mani, soi karirio Yesusi ne rasuli suraya mandu fosa tutira fino Allai Nuaninufosi fiatasa fo, ampafe ewuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo na bendari Yerusalemi, na nu Yudea foi sentenang, na nu Samaria, pariao sobu nunei rea naya fo.

Buku nini kontai medu karirio rabuang bo erurai tuti Yesusi fi deunau fo pariao fi deunau nanai wedaya esodai dadira bitoya tuti manea kontai awa emarareha. Na bukunei kontai, Lukasi yurai we deisaha kaririai we mano etatora fosa we rang Kristeni nei mani, rang weworu na agama Yahudi foi dine, wiro fi kia karira we dapa parenta Roma foi kaha.

Fi fuba kontai na bukunei mani, watioaia kasau we todoni Nuaninu Mirarebana foi dohong mambiriu we mano ewuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo tuti todoni agama Kristeni nei we wewu to fong na nu siai weru Yerusalemi fo.

Kaiwo na bukunei deto kutuai toninai:

1:1-26 Emainenang we etairiri Kaiwo Mahikai fo.

1:1-14 Yesusi demisa tuti dohong kaiwo arera.

1:15-26 Etiri manei we yiwang Yudasi.

2:1-8:3 Etairiri Kaiwo Mahikai fo na Yerusalemi.

8:4-12:25 Etairiri Kaiwo Mahikai fo na Yudea tuti Samaria.

13:1-28:31 Paulusi yufi.

13:1-14:28 Paulusi dontai na re-antenang fo.

15:1-35 Rasulifosa efanduhisa emadu na Yerusalemi.

15:36-18:22 Paulusi dontai we-beru ne.

18:23-21:16 Paulusi dontai we-betoru ne.

Lukasi ne kaiwoariri fafong ne

¹ Teofilus inong mano bontengwa wau. Na nehu buku bo reantenang wai yeiririai we wau kawurua kai ampa, kariri fi Yesusi niari tuti de-unauwaia fo, ² na reantenang kutu yuai fi niari fo, paria sobu rahida bo dau to rorafaisi fo. Wiro dau to rorafaisi kaharai mae, na mambiriuo Seng Allai Nuaninu Mirarebana foi dohong kaiwoariri we ne rasuli* dirisa fosa, kariri fianai aino enari fo. ³ I mani mireha na aitabafoi kawuru ampa, mae na rahida bo suwi nai nani paria rahida piaru da re deinawi ne taraifoi we rasulifosa tuti niari fi na euremireafo, ambori ewaitawanai weo anture suwi na marareha rorong foi ampa. Ewatioi, kontai medu wesa kariri todoni Allai weMananufu. ⁴ Tuti rabuang bo i minohi etampi ruhiaifa mani, demisa deyo, “Mera weru Yerusalemi fanai, wape metamang na ninaifa pariao Dai dohongno fifianai aino dereraia fo, amani aino yeikaririai kawuru we meara nanai. ⁵ Weo Yohanesi webaptisi kaiwasa na mereha terai, wape rahida beiru teai aha mani Seng Allai webaptisi mea na Nuaninu Mirarebana foi, amani sensoni mea ki.”

Yesusi dau to rorafaisi

⁶ Ampafe rahida bo rasulifosa efanduhisa ria Yesusi nana fo, etutang bera Yesusi eteyo, “Sengne waune, tofino? Boyo bohong Yahudine amea we ametoa siai weru Romafosa, mano eru amea nesa finina e?”

⁷ Medu wesa deyo, “Nanane mani, wiro fi weo mea mewartawana fine kaha. Weo Dai meiri andino medu kiutu kaiwofo na ne mambiriufo ne.

⁸ Wape mea, Nuaninu Mirarebana foi da we mea ma mani, ambori mesobu mambiriu ki. Ampafe fio mewati yau inari ne tuti fi yeunauwi we mea mani, metaiririai na bendari Yerusalemi nei, kontai na nu Yudea nei sentenang, tuti na nu Samaria foi,

* 1:2 Amani neo Inong Anatu fosa.

tuti katai siai paria sobu nunei werea naya fo.”

⁹Yesusi medu kaiwofoa kai nanafo, Seng Allai yuaisi to rorafaisi na euremireafo, tutu kafafe weduari weru eara ampafe wiro ewatioi ahang kaha. ¹⁰Na siario etoa esairaria Yesusi dau to rorafaisi nana fo, tatofang kutu nanai kontaio, inontarai uwemandu uroa riasa. Ansung usansuna fo bua karofari webeyari. ¹¹Umadu wesa ureyo, “Inontarai Galilea wa meaine, we fiani e metoari na katai kutu siari nani mae mewati we rorafaisi wei ne? Yesusi, mano mewatioi dau to rorafaisi na meuremirea fenani, ambori daraberahi aha ma ki. Daraberahi aha ma fo mani, na kafafe rorong, ne tarai mai kariri mewatioi dau to rorafaisi nanai.”

Etiri Matiasi we yiwang Yudasi

¹²Mayeai rasulifosa etaraberasa weru wiwoi Saituni to bendari Yerusalemi aha. Wiwoifo wiata waroifo tarahi kiro bei teai weru Yerusalemi. ¹³Na Yerusalemi era to munu bo eminohi nai foi, ainanaya etautai to rorong bo yai pari foi. Rasulifosa mani, Petrusi, Yohanesi, Yakobusi, Andareasi, Pili-pusi, Tomasi, Bartolomasi, Matiusi, Yakobusi mano Alfiusi ne arikangfoi, Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa etoa siai weru Romafosa), tutu Yudasi mano Yakobusi ne kaisungfoi. ¹⁴Rasulifosa kiai, konta Mariai (Yesusi inanai), ne tahatufosa, kontai wiwing maneiruru teai (mano eraria Yesusi fosa), enemiro-rong boyari efanduhisa ewenadi pampang.

¹⁵Mano eroasoai efanduhia fosa mani ewepiaringnao piarei (120) teai. Rahida bei aha mani Petrusi doa rahansa medu wesa, ¹⁶⁻¹⁷deyo, “Nehu doroi bohi ne meaine! Fiani aino fafongfa Nuaninu Mirarebana foi medu na Mananu Dauti, tuti Dauti soi kaririai na Sengnei ne Kaiwofo, kariri Yudasifo, nana mani mai kaririai ampa. Yudasi nani mani, tane inontarai manei dine,

tuti i kontaio Sengnei diriria weo niari fi tanari ne kontai. Wape i mano kiai inontaraio etafu Yesusi fosa dine. ¹⁸Yudasi nini sobu fiembaitai ria imamifosa weo fikarira pari niari fo, amani dewayang Yesusi fefe. Doi etohonai we fiembaitai nanai wiori kahofafeai nayai. I sawai, mireha, saupori eneng awa enewairifo tirurang kiai to boriaia wia nayai. ¹⁹Kaiwasa fuba eminohi na Yerusalemi fosa ewaitawangno Yudasi ne mireha toa fo. Ampefe katai Yudasi wioriri nani, esahui na kaiwo ene etohoni wonongno Akeldama, nana mani *Kahofa Rika*. ²⁰Ne tonanane kai kariri kaiwo Dauti soi fo, na buku Masmuri, amani dotu toninai:

‘Ne katai minohi naya ne watai wawui,

wiro manei minohi naya fanai.’*

Ampefe soi toninai kontai:

‘Ne fi yu fo bento, manei yu siaiya.’**

²¹⁻²²Petrusi medu aha deyo, “Ampefe rahida nini tatiri manei we yiwang Yudasi weo kiontai rasuline amea, we ametaiririai we kaiwasa bitoya nei weo Yesusi amewati teri na ameuremireane weo suwi na marareha rorong fi ampa. Mano tatiriri nei mani, manei na inontaraio tararia Seng Yesusi pampang ne tata to katai doni daoa fo, na rahida bo Yohanesi webaptisia fo, paria sobu dau to rorafaisi weru tata naya fo.”

²³Amani mano efanduhisa nanisa, etainawi uwemandu, amani Yusupi, mano esahui we Barsabasi (esahui kontai we Yustusifo), tutu manei aha mani, wonong fino Matiasi. ²⁴Ainanaya ewenadi, eteyo, “Sengne waune, wau boitawang kaiwasa enemirorongnei kiai ne. Rahida nini boinawiai we amea, na inontarai mandu nini suru, mantei dino biriri ²⁵weo werasuli yiwangno Yudasine. Weo Yudasi sawai weru rasulife ampa tuti mireha ampa.” ²⁶Mayeai ehabi onde weo inontarai mandu

* 1:20 Masmuri 69:25 * 1:20 Masmuri 109:8

fo suru, amani tetera fino Matiasi. Ampefe eruaisi we rasuli kiontai ria ewesuraya mansiri fosa.

2

Nuaninu Mirarebana foi bia meu na rahida Pentakosta

¹ Rahida fuba Yahudi bei, amani Yahudifosa esahui weo rahida Pentakosta dine, amani inontarai eroaso fosa efanduhisa na munu bei. ² Mayeai etaramio fiei dotu tantuma na rorafaisi, nikuayai toyario dobarai fenana. Ne nikuayafo bia meu kenggingno munu eminohi nai foi sentenang. ³ Mayeai ewatio fi ne tarai toyario adia ureng fenana ti bohawai wari katai eminohi nai foi, tutu awao sioiriosa. ⁴ Sengnei Nuaninu Mirarebana foi sensoni ea kiai tutu dohonsa emadu na kaiwo aisei bitoya paria, amani kaiwo ewaitawana kaha.

⁵ Na rabuang bonani mani, inontarai Yahudi bitoya na nunei sentenang enayai na Yerusalemi. Ea inontarai eroaso Seng Allai. ⁶ Rabuang bo etarami fi dotu foi nana fo, kaiwasa bitoya paria era ma efanduhisa. Ea kiai ehababerasa we etarami rasulifosa emadu na kaiwasa fuba da manani ene kaiwofo fefe. ⁷ Epapuhung tuti enemiwawera weai, emadu eteyo, "Inontarai emadu ninsa mani, ea kiai inontarai Galilea saine mae! ⁸ Tonana mani todonie tatarami terai weo emadu na tane kaiwofe kiai ninai? ⁹⁻¹¹ Tata inontarai na nu Partia, Media, Elami, Mesopotamia, Yudea, Kapadokia, Pontusi, Asia, Frigia, Pamfilia, na Mesiri tutu katai na Libia kefang we bendari Kirene, na nu Kreta tutu na Arapi, manea kontai na bendari Roma. Tata mani inontarai Yahudi tuti wirowi inontarai Yahudi kaha, wape tata kiai tane agama Yahudi. Tataramioai we emadu na tane kaiwone kiai, emadu kariri fitantuma Allai niari fo." ¹² Ea kiai epapuhung paria, etutang wawerasa, eteyo, "Fitantuma tawatioai ninai, taserawawerahi paria!" ¹³ Wape manea eteiberahaifa

eteyo, "Ah! Emayeru, ampefe emadu funomai."

Kaiwo Petrusi kioramai

¹⁴ Ainanaya Petrusi doari ria Yesusi ne inontarai mano ewesuraya mansiari wei fosa, mayeai medu we kaiwasa bitoya foi na rawafui fiebai deyo, "Doroi bohi Yahudine meaine, tuti mano menayai na Yerusalemine meaine. Mefobibi metaramiwa we metarami nari-aifa, weo yeyo yeikaririai we mea kariri fifanai aino rahida bonini mewatioai ninai. ¹⁵ Inontarai ninisa wirowi emayeru kariri meteyoawa kaha, weo kameaine rai arahio araha ureng indiata ninai. ¹⁶ Wape fianai aino rahida bonini mewatioai ninai, Seng Allai medurai kawuru na fafongfa ria nabi Yoweli ampa.

¹⁷ Amani Allai medu deyo, 'Rerai we rahida Sengnei kife nunei foi mani, ambori yenatu Nuhuaninu Mirarebana nei we kaiwasanei sentenang ki.

Ampafe mene arikangnesa, wiwing tuti mang, ambori emadu fio yohonai wesa we emadura fo, amani kariri fio ambori kawariai fo.

Bariboaiwasa ambori ewati fiainawiaio yeinawiai wesa we ewatioa fo.

Wawafosa ambori etamiei kariri amieio yohoni wesa foi ki.

¹⁸ We nehu womingnesa kontai, wiwing tuti mang, ambori yenatu Nuhuaninu Mirarebana nei na rahida bonani we sensonisa.

Ambori emadu fio yohonai wesa we emadura fo, amani kariri fio ambori kawariai fo.

¹⁹ Ambori yeinawi fitantuma bitoya na rorafaisi, tuti fitantuma fiebai na kofa na nunei, toyari atio rika tuti adia, tuti riraung dautai tikahipa kontai ki.

²⁰ Wirowi Rahida Fiebai Mirarebana foi,

amani rahida Sengnei daraber-
ahi nai ma foi kaharai mae,
wofaisi ambori memantiti ki,
tuti embaifaisi ambori berika
kariri rika ki.

21 Rabuang bonani mandoni dino
sahu Sempaisi wonongfo mani
ambori kiaharai weru ne kari-
rafo.*

22 Doroi bohi inontarai Israeli ne
meaine. Metaramio kaiwo fianai
aino imadurai ninai kariri Yesusi
na Nazareti foi. Na fitantuma fuba
Seng Allai niari rahang mea na
Yesusi, deinawiai kasau we mea weo
yuaisi, demi biari we mea meu. Ne
nanai mewartawanai ampa. 23 Kariri
mantauni ne enetituaifa kiutuai
we dohong Yesusi we mea meu, wape
memuni, amani metua inontarai
eharira fosa epahui na aitafoia
mireha. 24 Wape Seng Allai duwiri
suwi na marareha rorong foi aha.
Mararehafoi kiari, wape Allai fiore-
suwi weru warangfo, weo todoni
kontaio mararehafoi yu weduari
kaha rai. 25 Yesusi nini dino raminde
Dauti medu kariri kontai deyo,

'Iwati Sengnei doari pampang na
arohune,
Da ria yau na warahu domoya
nei,
ampafe fiani kontaio dohong yau
irirora kaha.

26 Nanai wedaya enehurorongnei
mirising,
ifiai Sempaisi na borohunei,
tuti iminohiwau enehutawang
Sempaisi pampang.

27 Weo wiro tua nuhaninunei wiatai
na marareha rorong foi kaha,
tuti wiro tua nemu Mano Mi-
rarebana ne yau inaia iworu
na fafo rorong fo kaha.

28 Boinawiai we yau ampa rangno da
to numainufo.
Ambori bohong yau ifaraise ka-
tui ahang kaha,
weo weriria yau pampang fefe.*

29 Doroi bohine mea, tawaitawanai
ampa weo tane werengno Dauti
mireha ampa tuti esarai ampa, paria

sobu rahida bonini ne fafofoi wia
rahang tatane, ampafe fi medu kariri
ne taraifofoi we wioru kaha fo mani
dotu we mantauni kaha, wape kariri
manei siai. 30 Wape nabi dine,
ampafe deitawanai weo Seng Allai
dereraia fefora tutirai, weo ambori
yuai manei na ne riria rabuang foi
we wemananu ki. 31 Donio deti to
fong medu kaririaifa weo Mananu
Mampariri Seng Allai dereria foi
ambori suwi na marareha rorong
foi aha ki, amani medu deyo, 'I wiro
Seng Allai suati wiatai na marareha
rorong foi kaha, tuti ne taraifofoi wiro
niaya wioru kaha.'

32 Yesusi nini mani Seng Allai
duwiri na marareha rorong fi
ampa. Finanai mani amewati terai
na ameuremireane. 33 Seng Allai
yuaisia minohi na warang domoya
fo, tuti sobu Nuaninu Mirarebana
foi riati, ampafe denatui we amea
meu kariri dereraia fo, donio rahida
bonini Nuaninu Mirarebanai nani
mewati teri na meuremine tuti
metarami teri na metarami feninai.
34 Tarai Yesusi mani Seng dine,
weo Dauti mantauni wiro dautai to
rorafaisi kaha, wape medu kaririaia
deyo,

'Seng Allai medu we nehu Sengnei
deyo,

"Munohi na warahu domoya ne,

35 pariao inari nemu aitetawausa
etawaia ehai tuti esomia ehai
we wau."*

36 Ampafe nanai aino inontarai
Israeline mea kiai todoni kontaio
mewartawang kepanai na mai we
Yesusi mano mepahui sawai na
aitaba finani, andino Allai yuaisi we
Seng tuti we Mananu Mampariri ne."

37 Na kutu etarami kaiwo fenanai,
etatua wawerasa paria. Ainanaya
etutang bera Petrusi tuti rasuli mano
wei fosa eteyo, "Tonana mani ambori
ameto hong todoni ki?"

38 Petrusi yoa wesa deyo,
"Metauberahai weru mene sasari-
wai. Tuti mansiari-mansiari wau we-
baptisi na Yesus Kristusi wonongne,

* 2:21 Yoweli 2:28-32 * 2:28 Masmuri 16:8-11

* 2:35 Masmuri 110:1

ambori Seng Allai deiai mene sasariwai, tuti ambori mesobu Nuaninu Mirarebana foi riati. ³⁹ Weo Seng Allai ne dererai ninai dohonai we mea, mene arikangfosa tuti we mano enai na nu waroi fosa kiai, amani inontarai kiaio ambori Seng Allai, tane Sengnei, sahu ruhisa we erariati ma fosa.”

⁴⁰ Petrusi deikaririai wesa tonanai, tuti na kaiwoariri siai bitoya meduri foi kontai, deretawansa tuti deunaua we eroasoai, deyo, “Metanansiau, weo inontarai eharira fosa esobu aiboi maraba ki.” ⁴¹ Kaiwasa bitoya eroaso fiani aino Petrusi medura fo, ainanaya ewebaptisi. Ampafe na rahida bonani kaiwasa eroaso fosa efau ehontai aha, amani ewepiaura wereng wetoru (3.000). ⁴² Efanduhisa pampang we esobu aunaufo ria rasulifosa, we etampi ruhiai tuti we ewenadi ruhiai, tuti eweboyari riasa pampang.

Inontarai eroaso fosa eminohi toa fo

⁴³ Seng Allai niari fitantuma bitoya paria ria rasulifosa, ampefe kaiwasa bitoya na Yeruselemi fosa ematai tutu esomi wei. ⁴⁴ Inontarai eroaso fosa kiai eweboyari pampang. Fianai aino eneng fo esahuai we fi ene ruhiai. ⁴⁵ Ene ra eminohi tutira fo etawayanai, doifo etatorai mai sa kiai kariri fianai aino mansiari-mansiari ewepararura fo. ⁴⁶ Na rahida neungfo efanduhisa pampang na Allai ne Munufoi refongfoi, we ewenadi wei, kontai na ene munu rorong fo etampi ruhiai na enemirorong mei tuti mirising. ⁴⁷ Efiai Seng Allai pampang, tuti kaiwasafai kiai enemirorong mirising wesa. Rahida neungfo Sempaisi sahu kaiwasa siai bitoya we ehontaisa, amani inontaraio arahi feririsa weru ene sasarifo.

3

Petrusi tutu Yohanesi unari inontarai fiaya doabariri da

¹ Na rahida bei araha ureng botoru, amani rahida we Yahudifosa ewenadi. Ampefe Petrusi tuti Yohanesi

ura to Sempaisi ne Munufoi we uwenadi nai. ² Na wanai, inontarai mang manei, fiaya na siario saubau-nunggamiai fa. Rahida neungne ne maniwowiri manea eharia minohi na rahutu borong esahuai we *Rahutu Mehikai* weo dedo we doi ria inontarai esuayai to Sempaisi ne Munufoi afuifo. ³ Na kutu siario inontaraifo deti Petrusi tuti Yohanesi ure usuayai to Sempaisi ne Munufoi fo, dutang suru we urohong doi wei. ⁴ Ampefe usaite inontaraifo, mayea Petrusi medu wei deyo, “Boti we auru ma.” ⁵ Ainanaya inontaraifo seiraria suru, enetawanai weo ambori sobu fieai ria suru. ⁶ Manamo Petrusi medu wei deyo, “Nehu sobu doi bei kahai arorawa, wape fianai aino nayai ria yau ne, nanai aino ambori yohonai we wau. Na Yesus Kristus inontarai Nazareti foi ne mam-biriufo, boa ro!” ⁷ Ainanaya Petrusi yu na inontarai fiaya foi warang domoya foi tuti fiataria doabariri. Na tatofang kutu nanai kontai awengfo tuti aweng kamiei neung fo suru umutubaru. ⁸ Ainanaya i soiria doa tuti da towana toninai, mayeai da ria Petrusi tutu Yohanesi to Sempaisi ne Munufoi refongfo afui, da tutu sioiri fiai Seng Allai. ⁹ Kaiwasa na nana fosa kiai ewatoui we da tutu fiai Seng Allaifo. ¹⁰ Ainanaya etaroansoi we i mani inontaraio fiaya minohi dedo we fi na rahutu borong *Rahutu Mehikai* foi na Sempaisi ne Munufoi. Ampefe ehiri ewarami paria tutu esomi, weo ewati inontarai fiaya foi dentengna fefe.

Petrusi kiorang na Sempaisi ne Munufoi refongfo

¹¹ Inontarai nani weriria suru pampang, itosuai to Sempaisi ne Munufoi refongfo afui. Itoroari na refongno esahuai we *Refong Salomo* foi. Kaiwasafai kiai na nanai emito kiai ma etoa wari sitoru weo epapuhung paria fefe. ¹² Petrusi deti kaiwasa bitoya foi nanai, medu wesa deyo, “Inontarai Israeline meaine. We fiani e mepapuhung kareraifa tuti mesaite antoru pampang ninai?”

Mewaitarahio na aune mambiriune ete na aurohong kariri Allai ne Kaiwone aino wedaya inontarai nini doabariri da nina e? ¹³ Bireri, mae Allai mano tane werengfosa esomi wei foi, Allai Abrahami, Allai Isaki tuti Allai Yakupi, Allai nani dino yuai ne womingno Yesusia dedai sambewarai mantaung. Yesusi nani dino raminde metohoni to mano eru mananu fosa we emuni, tuti meteipari na Pilatusi arongreafo, amani na rabuang bo deyo sawini weru aiboifofoi fo. ¹⁴ I mirarebanai tuti mei wape metapai tuti metanggewarai pampang ampafe Pilatusi sawini kaha, mae sawingno weming inontarai manei we mea. ¹⁵ I mani andino dohong anseng we tata kiai tuti tasobu numainufo riati, manamo memuni. Wape Allai duwiria suwi kawuru na marareha rorong fi ampa, ne nanai amewati terai na ameumemine tuti amemadu kaririai. ¹⁶ Rahida bonini mewati terai na meuremine kiai kariri fifianai aino inontarai nini sodaira ne. I awengne mutubaru, wemambiriu we doa da aha nina ne, weo auroasoai na Yesusi wonongfo. Na Yesusi wonongfo nanai wedaya denteng na meuremirea feninai.

¹⁷ Doroi meaine. Ninaifa amani iwaitawanai we fianai aino mea tuti mene mano ewewafoniai we mea wasa, fi menari we Yesusi nanai meserawawerahi. ¹⁸ Wape na ne toninane donio, fianai aino Allai medurai kawuru na fafongfaria ne nabifesara fo, weo Mananu Mampariri foi todoni kontaio sodai dadirafo ki, kaiwo nanai aino kawariai anina weo Allai andino wedaya tonanai. ¹⁹ Ampafe doroi mea kiai, metarabera mea weru mene sasariwai, mera we Allai aha ambori waraira mene sasariwai tuti dohong maifo we mea ki, amani Nuaninu Mirarebana foi dohong mea mearomiwa fanahang. ²⁰ Tuti ambori demi Yesusi da we mea aha ma, weo yuaisi kawuru we weMananu Mampariri we mea

ampa. ²¹ Yesusi nani minohi na rorafaisi terai paria Seng Allai niari fianggeng fuba nini kiai weworu aha, kariri fianai aino fafongfa medurai na ne nabi emararebana fosara foi. ²² Yesusi nani Musai medurai kawuru kontai ampa deyo,

‘Allai, mene Sengfoi, ambori denatu Nabi manei na mene nu Israeli nei we mea mau ki, kariri denatu yau nina. Fianai aino medura fo todoni kontaio metaramididauwi. ²³ Mandoni dino taradidau Nabifo kaha mani, wenani ambori Allai warapari weru ne inontaraifosa tuti sodai kari-rafo.’*

²⁴ Tarai, nabi fubao emadu kariri Sempaisi ne Kaiwofe kawurua fosa, amani na nabi Samueli tuti nabi siaio era tuari aha ma fosa, ea kiai emadu kariri rabuang bonini. ²⁵ Sempaisi ne Kaiwo Areraio nabifesa emaduri nani, amani we mea. Na Allai ne Kaiwo Areraio meduri we mene werengno Abrahami mani dotu toninai:

‘Na nemu ririane ambori imoang kaiwasanei kiai na nunei ki.’*

Kaiwo arerai nanai we mea kontai. ²⁶ Ampafe doni Allai yuai ne womingfoi, we demi da we Yahudine mea fafong ma, ambori mioang mea, amani dohong mea metarabera mea weru mene karira metohona fo.”

4

Petrusi tuti Yohanesi uroa na Majelisi Agama earomireafa

¹ Petrusi tuti Yohanesi uroa umaduria inontaraifosa tonana rai mae, imamifosa tuti mano wenunggamiei weo mano ewaitawang wedua Sempaisi ne Munufoi fo, kontai inontarai eweSaduki fosa, era rufang uru ma. ² Ehasou paria we umadurai weo kaiwasafosa weo, Yesusi suwi na marareha rorong fi ampa. Umadurai

* **3:23** Ulangan 18:15, 18-19 * **3:25** Kejadian 22:18, 26:4 * **4:2** Sadukifosa mani inontarai Yahudi maneaine, wape eroasoai we inontarai emarareha wirowi esuwi ahang kaha. Metatori kontai na Lukasi 20:27-40.

wesa ureyo, ne tonanane deinaw-iaifa we inontarai emarareha fosa ambori esuwi aha ki.*³ Ampafe etafu rasulifo suru eha suru to aitamu rorong fo, manamo diru ampefe uwa na aitamu rorong fo paria sobu kameai.⁴ Wape kaiwasa etarami rasulifo suru une aunaufo, bitoya paria eroaso ampefe kaiwasa eroaso Seng Yesusi efau aha, tarahio ewepiaura weura wering teai (5.000).

⁵ Ahara mani Majelis Agama fosa efanduhisa na Yerusalemi. Ea mani mano ewenunggamiei weo Yahudi fosa, mano ewewafoniai fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa.⁶ Efanduhisa ria imami fuba Hanasi, kontai Kayafasi, Yohanesi, Aleksanderi tutu mano ene fami boyari ria imami fuba foi.⁷ Mayeai eha Petrusi tutu Yohanesi awa uroari na earemireafo etutang bera suru eteyo, “Muraikaririai we amea, todonie munari inontarai fiaya fi denteng nina? Na mambiriu fiani tuti na mandoni wonongne munari finanai?”

⁸ Ainanaya Seng Allai Nuaninu Mirarebana foi sensoni Petrusi, ampefe medu wesa deyo, “Dai mea, mano mewenunggamiai tutu mewewafoniai ne mea.⁹ Na rahida bonini auroari na meuremireane, metutang bera weo aunari fi mahikai weo afata inontarai fiaya foi, tutu weo meteo mewartawang kariri todonie unariri denteng toa fo!¹⁰ Tonana mani metarami ma, mea kiai tuti inontarai Yahudi na nu Israeli ne tata kiai, todoni kontai mewartawanai weo inontarai nini mewatioi we dentengna, doari na meuremireafe nina mani, na Yesus Kristusi inontarai Nazareti foi ne mambiriifo tutu wonong mananu fo. Yesusi nini mani, mea kiai mepahui na aitabafoi mireha, wape Allai dohoni suwi aha.¹¹ Yesusi nini dino Sengnei ne Kaiwo arawang bonini dotu wei ne:

‘Kamieio mano menari munune mea,
 mehabioifi,
 andino wekamiei reantenang
 metang kamiei doa sauwi

ampa.’†

¹² Weo Yesusi mesiri andino we-Mampariri we feriri inontaraife tatane. We na inonotarai fuba nunei sentenang wiro manei siai sobu mambiriu na Allai weo feriri tata kaha.”

¹³ Majelis Agama fosa ewaitawanai weo Petrusi tutu Yohanesi suru mani inontarai usewai kaha tutu usobu aunau dadai fea kaha, wape ewati suru mani umadu na mai tutu umatai kaha, nanafo epapuhung paria. Ainanaya ewaitawanai weo uru mani inontarai eraria Yesusi fe mandu aine.¹⁴ Wape wiro emadu fieai ahang kaha, weo inontarai ufataria denteng foi doari ria suru na euremireafo fefe.¹⁵ Ampefe etemi rasulifo suru ura to boriei weru rorong eminohi nai foi, ainanaya emadu kariri fifianai aino enari we suru fo.¹⁶ Emadu eteyo, “Tanari fiani we inontarai nini suru? Weo kaiwasa na Yerusalemi nesa kiai ewaitawanai kawuru ampa we uru unari fitantuma fiebai paria. Fi unariri nani wiro tafafora kaha.¹⁷ Wape ambori kaiwoaririne wuwuai na kaiwasa bitoya foi kaha mani, tahasou suru tutu tafafora wedua suru weo wiro urairiri Yesusi we manea ahang fanai.”

¹⁸ Ampefe esahu rasulifo suru mampui, etaretawang suru weo dohonao umadu tutu uraunau na Yesusi wonongne ahang fanai.¹⁹ Manamo Petrusi tutu Yohanesi uroa wesa ureyo, “Mantaung mea menemitituai weai, we fianai aino wetarai na Allai urengreafo ne; aurohong kariri mene kaiwone, ete aurohong kariri Seng Allai ne Kaiwone ne?²⁰ Weo wiro amefotou amemadu kariri fifianai aino ametaramioai tutu amewati terai na ameuremireane, kariri fianai aino Yesusi medurai tutu niari fo.”

²¹ Majelis Agama fosa etaretawang surufo mamboni paria, ainanaya etawang uru ura wa. Weo eserawawerahi etohong aiboi fiani we suru, weo kaiwasafai efiai tutu

† 4:11 Masmuri 118:22-23. Botio na Lukasi 20:17 Yesusi medu kariri mantauni toyarine fo.

etaparanding Sempaisi paria we fitantuma unari fo. ²² Inontarai mano sobu fitantuma fuba paria denteng nani ne defuina piaru ampa.

Inontarai eroasoai ewenadi we Sempaisi dohong mambiriu wesa ambori etairiri Yesusi wonongfo pampang

²³ Etawing Petrusi tutu Yohanesi ura to boriei nanafo, urarabera uru we une maniwowirifosa aha, urairiri fifanai aino imami baba fosa tutu mano ewenunggamiei we Yahudi fosa eteyoa fo. ²⁴ Etarami kaiwo fenana fo, ea kiai ewenadi we Sempaisi na enemirorong boyari. Ewenadi eteyo, “Mananu Sengne Wau, Wauno nari rorafaisi, airausi tutu reireisi, kontai fi niai nai foi sentenang ne. ²⁵ Na Numuaninu Mirarebana wai fafongfa modu kawuru ria amene werengno Dauti, nemu womingfoi, modu kariri kaiwasa ambori eweaiteta we Seng Yesusi, boyo,

‘Todonie inontarai Yahudi kaha fosa ehasou?’

Todonie kaiwasa fuba nunei enemituai ne beng kaha fo ninai?

Fio enari fo wiro wiefia kaha.

²⁶ Mananu na nunei sentenang emainena we emamuna, tutu mananufosa eweboyari we eweaiteta we Sengnei tutu Mananu Mampariri foi.’*

²⁷ Weo antu, Mananu Herodesi tutu Pontiusi Pilatusi ufanduhi inontarai Yahudi kaha nesa, amani inontarai Roma nesa, tutu inontarai Israeli nesa kontai. Efanduhisa na bendari bonini eweboyari eweaiteta weo Yesusi nemu Mangfatao mei mirarebana foi, andino ruaisi weMananu Mampariri. ²⁸ Eweboyari we enari maino fisarawai, weo fafongfa wau na nemu mambiriuwa, modurai weo finanai ambori kawariai ki. Ampafe tarai, arahio kawariai ampa! ²⁹ Sengne wau boti ma, taramuo todoni etohong tati amea nina. Ampafe bohong mambiriu we

amea, ambori ametairiri nemu kaiwone na mai tutu wiro amematai kaha. ³⁰ Bohong nemu mambiriuwa weo amea ambori amenari inontarai emaninang ebeng tutu amenari fitantuma siai bitoya we inontarai nunesa na Yesusi, nemu arikangno mei mirarebana foi, ne mambiriufo tutu na wonongfo.”

³¹ Ewenadia kai nanafo, ne tarai toyari mundiai fenanai, fio rirou katai eminohi nai foi. Ea kiai Nuaninu Mirarebana foi sensonisa ampafe esobu mambiriu paria tutu ematai kahi we etairiri Allai ne Kaiwo kariri Yesusi fo.

Fianai aino mansiari neng fo, etohonai we ene fi ruhiai

³² Kaiwasa fuba eroasoai nanisa enemirorong boyari eminohi na mai. Na ea kiai manei ne fiea mani sahuai we ne fisiai kaha, mae fianai aino esobua fo esahuai we ene ruhiai. ³³ Na mambiriu fuba Allai dohonai we rasulifosa etaiririai we kaiwasa bitoya foi weo Seng Yesusi suwi weru marareha rorong fe ampa. Ampafe Allai mioang ea paria. ³⁴ Na ea kiai manei wiro sobu dadirafea kaha, weo wea mani, mano ene kahofa ete munu fosa etawayanai, ambori doi etawayang weai nanai ehara ³⁵ etohonai we rasulifosa. Mayeai rasulifosa etato doi nanai we mano ene pari fi fosa.

³⁶ Yusupi kontai tonanai. I mani inontarai weriria na Lewi dine, na nu Siprusi. Rasulifosa esahui kontai weo Barnabasi ete *Arikang Kia Mirising*. ³⁷ I dewayang ne kahofafo, ainanaya doi dewayang wea fo kiara dohonaio rasulifosa.

5

Ananiasi tutu Sapirai utofa rasulifosa ampafe usobu aiboi marareha na Sempaisi

¹ Inontarai manei wonong fino Ananiasi, ne wiwing wonong fino Sapirai. Urawayang une kahofafeai.

² Doi urawayang wea fo, unemirorong boyari we urato kutuai weberu.

* 4:26 Masmuri 2:1-2

Weai ma unemitawanai watai we uru, mae weai kiara dohonaio rasulifosa we etatorai. Medu wesa deyo, “Doi aurawayang wea fei nina kai.”

³ Ampafe Petrusi medu wei deyo, “Ananiasie, todoni fino tua Saminse nie sensoni enemurorongwai, paria doni totofa Allai Nuaninu fininai? Na mamunggasai boaria enemutawang doi bowayang weai na kahofa fenanai, bohong weaia watai we wau. ⁴ Todoni fino enemutituai ne karira ninai na enemurorongwai meai we totofa tonanai ninai? Kahofafo nemu kahofa fine, bowayanai we doiwa nemu doi fine kontai. Ampafe bohong eai ete bereri ete, nanafo wiro totofa fanai. Boitarahio inontarai nune amea manei dino totofari ne ne? Wape Allai dino totofari ne!”

⁵ Ananiasi tarao kaiwofe tonanafo, na tatofang kutu nanai kontaio sau aweu mirehara. Kaiwasa fuba etarami fio Ananiasi sodairi nana fo ematai karira. ⁶ Ainanaya bariboafosa era ma esansangno Ananiasi, mayeai eruaisi to borai ariei eharia esaraia.

⁷ Tarahio araha ureng botoru teai aha mani, binengfoi da aha mampui. Wape i deitawangno fianai aino arahi ne mangfi sodaira fo kaha. ⁸ Petrusi medu wei deyo, “Boikaririai we yau, doio wamu murawayang kahofa wea fo ne harga fininai beyari e?” Sapirai yoa deyo, “Yo! Ayaranane.”

⁹ Ainanaya Petrusi medu wei aha deyo, “Todoni fino wau tuti nemu mangfoi muweanggari Sempaisi Nuaninu Mirarebana fininai? Taramu ma! Bariboao esarai wamua fesa etaraberasa kawuru ma ne, wau kontai eha wau esarai wau ahang fininai.”

¹⁰ Tatofang kutu nanai kontaio, Sapirai mireha sau aweu wia na Petrusi arongreafo. Bariboafosa era mampui ewatoui we mireha wiata fo, ampafe eruaisi ehari to borieia esarai rurang ne mangfoi. ¹¹ Ampafe inontarai eroaso fosa tutu kaiwasa siai etarami fi karira Ananiasi bineng

Sapirai usodairai nana fo, ematai karira.

Rasulifosa enari inontarai efau ebeng

¹² Rasulifosa enari fitantuma bitoya paria na kaiwasa bitoya foi eurenireafo. Inontarai eroaso fosa, enemirorong boyari efanduhisa na Sempaisi ne Munufoi refong esahuai we Serambi Salomoni fo. ¹³ Kaiwasa siai emataisa paria ampafe wiro era wa efanduhisa ria mano eroaso fosa ahang kaha. Tonanai ki, wape kaiwasa bitoya foi esahu suasa paria. ¹⁴ Tuti rahida yiwang rahida inontarai bitoya paria, wiwing tuti mang, eroaso Sempaisi, ampafe ehontai riasa. ¹⁵ Kontai awa kaiwasa eruai inontarai emaninang fosa tutu andaung ete fata ewa naya fo, ehasa to rangfoia, ewa nai. Weo enemittuaitai eteyo, “Ambori Petrusi da na nanaifa mani, nuaninufoi tete inontarai emaninang nanisa, ambori ebeng ki.” ¹⁶ Kaiwasa siai bitoya kontai era na bendari watai kefang we bendari Yeruselemi fo. Eha inontarai emaninang bitoya tutu mano inggira dohonsa fosa. Tutu inontarai emaninang nanisa, ea kiai rasulifosa enarisa ebeng.

Enari kanggani rasulifosa

¹⁷ Ainanaya imami fuba foi tuti mano erariati fosa, amani inontarai eweSaduki na katai nani saine, enemirorong pirahai we rasulifosa paria. ¹⁸ Ampafe etemi afai manea we etafu rasulifosa, tuti esoasa to aitamu fuba rorong fo. ¹⁹ Wape diru nani Sempaisi ne wewai manei fi ai rahutu aitamu fo, ainanaya kiasa to borieia, medu wesa deyo, ²⁰ “Mera wa metoari na Sempaisi ne Munufoi refongfo tuti metaiririai na mai we inontarainesa kariri Allai ne Rang Weworu nei, amani rangno kia arangfo nei.”

²¹ Ampafe etohong kariri wewaifo ne kaiwo arera fo. Kameai kutu era to Sempaisi ne Munufoi refongfoa etoa etaunau nayai. Kameai iari nanai kontai imami fuba foi tuti

mano erariati fosa era to katai bei na Sempaisi ne Munufoi tuti esahu mano ewenunggamiei we Yahudi fosa efanduhisa, nana mani ahusa we Majelisi Agama. Mayeai etemi ene afai mamuna manea era wa eha rasulifosa na aitamufoi weo awa etutang berasa. ²² Mano era wa fosa esuai tono munu aitamufoi afui, wape wiro ewati sobu rasulifosa kaha. Ampafe etaraberasa aha eteikaririai we Majelisi Agama fosa. ²³ Emadu eteyo, “Amera wa sobu munu aitamufoi mani, amewati rahutufu kafe na mai, tuti mano ewaitawang wedua mano ewa na aitamu rorong fosa etoari na rahutu borongfo ewaitawanai na mai. Wape rabuang bo amefai rahutufu afui fo mani, amewati sobu manei ubong neung kutea kahaia.” ²⁴ Na kutuo mano wenunggamiei we mano ewaitawang Sempaisi ne Munufoi fosa tuti imami baba fosa etarami kaiwo fenana fo, eserawawera kaiwo emadurai fa tuti enemituai paria.

²⁵ Mayeai tutuba inontarai manei da ma kia kaiwo nina, deyo, “Wawa bohine meaine, metarami ma. Inontarai mano meru aitamuosa nanisa etoa etaunau kaiwasa bitoya foi na Mununei refongfe fo.” ²⁶ Ampafe mano wenunggamiei we deitawang Sempaisi ne Munufoi fo tuti ne arombawahifosa era wa eha rasulifosa to Majelisi Agama fosa aha. Wape wiro ehasa na tapapa kaha mae eha suasa, weo ematai kaiwasa bitoya foi, dohonao eru kamieio sa fe. ²⁷ Ehasa afui etohonsa etoa na Majelisi Agama euremireafo. Ainanaya imami fuba foi dutang berasa, deyo, ²⁸ “Amefafora wedua mea kawurua weo wiro metaunau kaiwasa na inontarai nani wonongfo ahang fanai. Tonanai ki wape metohong kariria kaha! Mene aunauwai metairiri na bendari Yerusalemi sentenang, kontai metoaria metinggai amea weo ameaino ametohona mani inontarai nani mireha ne.”

²⁹ Petrusi tuti rasuli wei fosa eroa eteyo, “Todoni kontaio ametohong kariri te fianai aino Allai deyoa fo

terai wiro ametohong kariri inontarai manei kaha. ³⁰ Yesusi mano memunia mireha sau na aitaba finani, Allai mano tane werengfosa esomi wei foi, duwiria suwi na marareha rorong fi ampa. ³¹ Kontai Allai yuaise to warang domoya foi tuti dohoni we Mananu tuti Mampariri, ambori inontarai Israeline tata kiai todoni kontaio tatarabera tata weru tane sasarinei tuti Sengnei deiai tane sasarinei. ³² Ne nanai kiai amewati terai na ameuremireane ampafe ametairiri kaririai, tuti Nuaninu Mirarebanaio Allai dohoni we inontaraio etohong kariri ne Kaiwofo deinawiai we finanai kaiwo tarai fine.”

³³ Majelisi Agama fe etarami kaiwo fenana fo, erirora awao etang waw-erasa beyari we emungno rasulifosa. ³⁴ Wape na Majelisi Agama fosa, Farisi manei wonong fino Gamalieli, mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei dine, i kaiwasa etatori kontai. Doari ayai, demi rasulifosa era wariei etoa tourai na borieifoa kawuru wo. ³⁵ Ainanaya medu we Majelisi Agama fosa deyo, “Nehu inontarai bohi Israeline meaine. Menemitituai sauaraifa weo fianai aino ambori menari we inontarai ninisa ne. ³⁶ Weo raminde nanai inontarai manei wonong fino Teudasi, i niariri weinontarai fuba, tuti ne inontaraio erariati fosa tarahio ewepiaura weru (400) tea rai. Wape afai Roma fosa emuni ampafe ne mano erariati fosa era tateraia tuti ne finiarifo wefieai ahang kaha. ³⁷ Tourai aha mani, na rabuang bo eha kariri kaiwasa Yudea ewonomi we etato kaririai nani, amani inontarai Galilea manei, wonong fino Yudasi. I kontai deiaya fifianai aino parenta Roma fosa enari fo tuti wedaya kaiwasa bitoya erariati. Wape i emuni kontai tuti ne inontarai erariati fosa ewawu taterai wemansiawaraia. ³⁸ Ampafe fianai aino rasulifesa enari nina mani, nehu kaiwo aunau fininaifa we mea. Fi enari fo tuti ene aunaufo da na Seng Allai ete na inontarai nunei terai e? Taserawawerahi! Ampafe tatamang tawati kaririai ki. Wiro

menari fi karira feai wesa fanai! Metawinsa era wa! Weo fi enari ninai tuti ene aunaune na inontarai nunei mani, finanai nai rai! ³⁹ Wape ne nanai da na Seng Allai ma mani mebiriua todoni kontai fo fi enari fo nai kaha. Mae tarahio nana mani memamuna weo Allai.”

Majelisifosa eroao Gamalieli ne aunafo. ⁴⁰ Esahu rasulifosa afui, etemi manea siai erarubasa tuti efafora wewuasa weo wiro etaunau na Yesusi wonongfo ahang fanai. Mayeai etawinsa era wa. ⁴¹ Rasulifosa era weru Majelisi Agama fosa wape eparaise paria, weo na Allai urengreafo emai we esodai dadirafo weo eraria Yesusi fefe.

⁴² Wape rahida yiwang rahida, na Sempaisi ne Munufoi refongfo tuti na inontarai ene munufo, etaiririai tuti etaunau Kaiwo Mahikai fo pampang kariri Yesus Kristusi, we i mani Mananu Mampariri dine.

6

Etiri inontarai eweitu weo efata rasulifosa

¹ Rahida yiwang rahida kaiwasa eraria Yesusi fosa bitoya pari aha. Ea mani inontarai Yahudi saine kiai, wape manea emadu te kaiwo ambe, amani kaiwo Yunani, manea emadu na ene kaiwo Iberani fo. Wape mano emadu na kaiwo Yunani fosa enemirorong tiawera we mano emadu kaiwo Iberani fosa eteyo, “Fianang tatohonai fa na rahida neungne weo fiata mano ene pari fi nesa mani, amene wiwinanesa wiro esobu ea kaha.” ² Ampafe doni rasuli ewesuraya mandu fosa efanuhi kaiwasa eraria Yesusi fosara ehai, tuti emadu wesa eteyo, “Doroi bohine meaine, fiangne wedaya ameuremiwa weai we ametatorai awa wiro ametairiri nari Allai ne Kaiwone na mai kaha, nana mani beng kaha. ³ Ampafe metiri doroi eweitu na mea, amani inontaraio mewaitawansa weo Allai Nuaninufosi senonisa, kontai esawai, ambori ansaino tatemisa we enari finanai, ⁴ weo amea amene fino, amewenadi tuti ametairiri te Allai ne Kaiwone.”

⁵ Kaiwasafosi kiai eroa na fi rasulifosa eteyoa fo. Ainanaya etirio Stefanusi inontaraio yoaso kanggung Yesusi tuti Nuaninu Mirarebana foi sensoni. Kontai Pilipusi, Perkorusi, Nikanori, Timoni, Permenasi, tuti Nikolasi mano na bendari Antiokia; i mani inontarai Yahudi kaha, wape weagama Yahudi waroi kuteai ampa. ⁶ Etekariri inontarai eweitu fosa we rasulifosa, ainanaya rasulifosa ewenadi we Sempaisi, tuti ewarami tawansa ambori Sempaisi mioansa we fi enari fo. ⁷ Ampafe Seng Allai ne Kaiwone dafai wariai, tuti na bendari Yerusalem fo kaiwasa bitoya aha eraria Yesusi, tuti imami bitoya kontai eroaso Yesusi.

Etafu Stefanusi etinggairi na Majelisi Agama fosa euremireafa

⁸ Stefanusi nani mani, Allai dohong ne bengfo arora wei paria tuti dohong ne mambiriufu wei, ampafe niari fitantuma bitoya paria na kaiwasa bitoya euremireafa. ⁹ Wape inontarai manea emamuna wei. Ea mani mano na munu agama Yahudi bei maneaine, amani esahui we *Munu Agama Yahudio Kaiwasa Wewoming Ahang Kaha*. Inontarai na munu agama nanisa mani inontarai Yahudi na bendari Kirene tuti Aleksandria, kontai inontarai Yahudi na nu Kilikia tuti Asia. Ea kiai eruhisa we Stefanusi. ¹⁰ Wape fianai aino Stefanusi medura fo, emadu sobu kaiwofeai ahang kaha, weo Allai Nuaninufosi sensoni dohoni sewai paria. ¹¹ Ampafe ebai inontarai manea na mamunggasai we epampamu etinggairi eteyo, “Ametaramio Stefanusi nani deibera nabi Musai tuti Allai.”

¹² Eha weinontarai enemirorongfo, tuti mano ewenunggamiei we Yahudi fosa kontai mantaunau Kaiwo Musai soi fosa. Ainanaya era wa etafu Stefanusi tuti ehari to Majelisi Agama fosa. ¹³ Eha inontarai mano epampamu etinggai Stefanusi fosa kontai. Mano etinggai fosa emadu eteyo, “Inontarai nini wiro fiotou deibera Sempaisi ne Munu Mirarebana nei tuti Seng

Allai ne Kaiwo Musai soi fo kaha.
¹⁴ Weo ametaramioai kawuru ampa weo medu deyo, 'Yesusi inontarai Nazareti foi ambori sota Sempaisi ne Mununei, tuti yiwang pario tane koangno weriria na Musai ma ne.' "

¹⁵ Majelisi Agama fosa eminohi esaite Stefanusi. Tuti na kutu siari nanai urengfo sambewaraia toyari wewai ureng fenanai.

7

Stefanus kiorang na Majelisi Agama earomireafo

¹ Ainanaya imami fuba foi dutang Stefanusi deyo, "Kaiwo inontaraifi medura fo wetarai e?" ² Stefanusi meduai kaiwo etinggairi wea fo, deyo, "Dai mea tuti doroi meaine, metarami ma. Wiro tane werengno Abrahami da wa ne katai na bendari Harani kaharai mae, na rabuang bo minohi na nu Mesopotamia foi, Allai mano Dedai Sambewara foi da wa medu wei ³ deyo, 'Ro weru nemu katainei tuti nemu teranesa. Ro to kataio ambori yeinawi we wau foi.'* ⁴ Ampafe Abrahami yuai aweng weru nu inontarai Kasdimi foi, deunaung to nu Harani foia. Minohi na nanai awa tamangno mireha, ainanaya Allai demi da weru Harani to katai nini ma, amani katai dino doroi tuti dai mea kiai meminohi nai nini. ⁵ Rabuang bonani wiro Seng Allai dohong kahofafeai fa wei we sahuai fa we fine kaha, kahofa aburung kuteai kontaio wiro dohonai wei kaha. Na rabuang bonani mani Abrahami ne pari arikang, wape Allai dereraia mareha we ambori nu nini dohoni wei ki tuti we ne ririafosa ki. ⁶ Kaiwo ninaifa aino medurai we Abrahami deyo,

'Nemu ririane ambori eminohi siawai na inontarai siai ene kataifo ki. Inontarai nanisa ambori enari kangganisa tuti etohonsa we ewewoming wesa defuina piaura weru ki. ⁷ Wape inontarai siai nanisa iru aiboiosa, tuti

ambori ika nemu ririafosa to boriei werusa ambori esomi we yau na ninai ki.*

⁸ Ainanaya dohong Kaiwo Arera kariri sunatifo we Abrahami tuti medu wei deyo, 'Mewesunati mene arikang mang wausa kiai. Menari tonana mani metainawiai we yau weo mea mani nehu inontarai di mea, tuti metohong kariri nehu Kaiwone.' Ampafe rahida bo Isaki saubaununggamiei foi awa ne rahida indeatoru fo tamang Abrahami wesunati kaririai. Mayeai Isaki kontai wesunati ne kaisungno Yakupi. Tuti Yakupi kontai wesunati ne kaisung ewesuraya mandu fosa, amani ansaino ewewereng we Yahudife tata ninai.

⁹ Na rabuang bonani tane wereng nanisa enemirorong pirahai we Yusupi, ampafe etawayania wewoming na nu Mesiri foi. Wape Allai weririati ¹⁰ donio kiaharai weru dadira fuba sodairi foi, tuti Allai dohong awai wei tuti dohoni biriu paria na rabuang bo da wa doari na Firauni* Mesiri foi arongreafo. Ampafe Firauni dohong ne bengfo arora wei donio yoaso tuti yuaisi we gubernuri we nu Mesiri foi tuti wenunggamiei we ne istanafoi.

¹¹ Mayeai kahari fiebai bei ming na nu Mesiri foi tuti na nu Kanani nei, ampafe kaiwasafai kiai esobu dadira paria. Tane werengfosa kontai kahari mins. ¹² Ampafe rahida bo Yakupi taraoai we na Mesiri mani etawayang patibu naya fo, demi ne arikangno ewewereng we tata fosa era wa, amani era wereantenang pari finanai. ¹³ Rabuang bo era weberu fo arahio Yusupi deikaririai wesa weo i mani ene tahatuifi dine tuti rahida bonani kontai Firauni Mesiri foi deitawang kariri Yusupi ne terafosa. ¹⁴ Mayeai Yusupi denatu kaiwo we tamangno Yakupi we da tuti ne arikangfosa, amani Yusupi ne terafosa we era to Mesiri ma. Ea kiai efau fo ewepiatorua sura

* **7:3** Kejadian 12:1 * **7:7** Kejadian 15:13-14

* **7:10** Firauni mani, wang dine, wang we mananu Mesiri dine, wiro inontarai wonong fine kaha.

suraya ring (75). ¹⁵ Ampafe Yakupi yuai aweng to Mesiri tuti niai na wanai paria i tuti tane werengfosa emarareha nayai. ¹⁶ Ene ririafosa eha ene neinafo to bendari Sikemi aha ma, tuti esarayai na fafo Abrahami fafongfa biaiti na doi katui kahai ria Hemori ne arikang rabuang foi na bendari Sikemi.

¹⁷ Rabuang eai aha, amani rerai we Allai dohong kariri ne kaiwo dererai we Abrahami fo, tane werengfosa etawing separai bitoya pampang aha na nu Mesiri foi. ¹⁸ Mayeai mani Firauni siaio deroanso Yusupi kaha manei yu na nu Mesiri foi aha. ¹⁹ Firauni weworu nani mei kanggani tanengfosa tuti tiapasa. Dawisa ehabi ene arikang marareha arahio etaubau enumi fosa we ewa funomaia emarareha.

²⁰ Rabuang bonani dino Musai saubaunungne, ne wawafo suru uwatioi we denteng paria, ampafe uradiwari embai botoru na une munu rorongfo. ²¹ Ainanaya rahida bo ukabioi foi Firauni antuwingfoi sobui ampafe kiari dehumi we ne arikang terai. ²² Ampafe Musai sobu aunau bitoya paria kariri aunau Mesiri foi, donio i wemambiriu paria na medufo tuti yufifo.

²³ Rabuang bo Musai ne defuina piaru fo, enerorongfoi tibau mandiei we da wa deti ne doroi inontarai Israeli fosa kariri eminohi toa fo. ²⁴ Ainanaya deti nengfo manei we inontarai Mesiri fo manei niari kanggani kareri, ampafe doa rufang inontarai Mesiri foia miuni paria mirehara. ²⁵ Niari tonanafo deitarahio ambori nengfosa etaroang kaririai we Allai yuasi we fiatasa kiasa weru ne karirafo. Manamo etaroang kariria kaha. ²⁶ Kameaia mani da aha deti inontarai Israeli mandu umung suru aha, ainanaya yurai we kia ruhi suru aha, deunau suru deyo, 'Doroi murui ne. Muru mani aisei di muru kaha, ampafe wiro mumung muru fanai!' ²⁷ Wape mano bioi ne doroi foi suang saya Musai to boriei, mae medu wei deyo,

'Mandoni dino yuai wau we mananu tuti wemangkutu kaiwo we amea ne?' ²⁸ Tarahio nari we boyo mung yau kariri ramindenafa mung inontarai Mesiri foi e?' ²⁹ Na kutu Musai tarao fianai aino nengfi medurai wei nana fo mitai paria, ampafe wewu weru Mesiri, awa minohi waroi na nu Midiani. Na wanai rirau sobu ne kaisung mandu.

³⁰ Defuina piaru da aha ma, mayeai Sempaisi ne wewai manei da wei ma na katai wekamamiei wowong fo kefang we uai Sinai. Wewaifo da ma na ai denggararu foi rorongfoi. ³¹ Musai pepuhung paria we fi detioi nanai ampafe da kefanai we detioi na mai, ainanaya tarao Sengnei raofuifo medu wei deyo, ³² 'Yau mani mene werengfosa ene Sengfi di yau, amani mene werengno Abrahami, Isaki tuti Yakupi itone Sengfoi.' Ampafe Musai mitai karira, paria wiro fioai ureng deti we kataifo ahang kaha. ³³ Mayeai Sengnei medu wei aha deyo, 'Fatingno sandari tatara wa, weo kahofa boa nayai nanai, kahofa mararebana fine. ³⁴ Iwatiao tuti urehu nayai kawuru na nehu inontaraifosa ene dadira rorong fo paria na nu Mesiri foi ampa. Tarahuo erawamifui esai foi tuti ene dadirafe nanai kawuru ampa, tuti ibiari meu we itawinsa weru ene dadirafo. Ampafe ro ma, yau ambori yemi wau we barabera wau to Mesiri aha we fatasa.'

³⁵ Yo, Musai nini mani, Musai Israelifosa eteiayari na kaiwo emadurai eteyo, 'Mandoni dino yuai wau we mananu tuti we mangkutu kaiwo we amea ne?' Tonanai wape andino Allai mantau ni demi we wenunggamiei tuti wemampariri wesa, amani na rahida bo Allai demi ne wewaifo darioi na ai denggararu foi rorongfo. ³⁶ Musai nani kia inontarai Israeli fosa to boriei weru nu Mesiri foi na fitantuma fuba niariri foi na wanai, kontai na Rawanang Berika foi tuti na katai wekamamiei wowong fo paria defuina piaru fo. ³⁷ I kontai Musai mano medu we Israelifosa deyo, 'Allai ambori diri

Nabi manei rahang mea na mene ririane we mea ma, ne tarai kariri diri yau fo.*³⁸ Musai dino wiwiaing kaiwasa Israeli fosa, amani tane werengfosa, na katai wekamamiei wowong fo, kontai wewaifo da ma medu riati na uai Sinai nuwowongfo. Tuti andino sobu Kaiwo Kia Mai we tata fo ria Allai, we medurai we tata ne.

³⁹ Tonanai ki wape tane werengfosa emaya we etaramioi kaha, mae eteiyari tuti enemirorongfoi dohong we etaraberasa to Mesiri aha. ⁴⁰ Emadu we Haruni eteyo, 'Nari aririwang manea we amesomi wesa we amene seng, ambori seng nani saino ewiwiang amea. Weo Musai nini wenunggamiei we amea kia amea na Mesiri ma, wape ninaifa amewaitawana kahai we fianai aino sodaira fo.' ⁴¹ Ainanaya na siari nanai enari aririwangno sapi ne arikang manei, mayeai emung fiahung we etohonsa we korbani we aririwangfoi tuti etohong muniara we efai mantaunsa fi enari nanai. ⁴² Ampafe Allai sawing warang werusa tuti suasa esomi we awaha na rorafaisi. Nanai kariri fianai aino mayeai mani nabifosa esoi ahang fo, amani dotu toninai:

'Inontarai Israeline meaine. De-fuina piarue mera na katai wekamamiei wowong fo mani, fiahung memunsa metohonsa we korbanifo mani menari we yau e? ⁴³ Enehutituai menari fieai we yau kaha, mae ne tarai karirio meriria munu seng Moloki tuti aririwang awaha Refani na mene rangorong fo. Adareti toyari uru mani aririwang menari suru we seng we mesomi we suru. Ampafe, ambori iso mea waroi to inontarai eharira na nu Babeli foi we etaha tawang mea nai.'*

⁴⁴ Stefanusi medu pampang, medu kariri Sempaisi ne Munufoi, deyo,

"Fafongfa, rabuang bo tane werengfosa enai na katai wekamamiei wowong fo mani, Allai demi Musai niari munu bei wei ambori esomi wei nai. Munu bonani mani era todoni kontaio eriat. Munufoi deinawiai weo Allai niayai rahangsa finanai. Enariri kariri fianai aino Allai deinawiai we Musaia fo. ⁴⁵ Tuti munu nani tane werengfosa eriat pampang, paria rabuang bo Yosuai kiasa eha katai taneni nini weru kaiwasa siai fosa ene mambiriufu, amani Allai data kaiwasa nanisa na tane werengfosa earomireafu. Munu nani wiatai na nanai paria rabuang bo Dauti yu mananu fo.

⁴⁶ Allai, mano Yakupi somi wei foi, deinawi ne bengfo arora we Dauti, ampafe Dauti dutani we bi-aung munu bei wei. ⁴⁷ Wape Allai ne Munufoi Mananu Salomoi andino biauni ne.

⁴⁸ Tonanai, wape Allai mano Dedai Sewa foi wiro minohi na munu inontaraine tanariri nei kaha, weo nabi manei soi kaririai deyo,

⁴⁹ 'Rorafaisi mani katai iminohi naya finanai tuti nunei mani katai we awehu doa naya fine. Munu fianang dino meteyo menariri we yaune tuti katai todoni dino ambori iminohi ukai nai ne? ⁵⁰ Yeitarahio na mantaung yau warahune, inari fianggeng fuba nini kiai ne mae?*'"

⁵¹ Medu aha deyo, "Mea mene tarai kariri inontarai siaio ene pari seng fosa. Menumikamiei mitubaru tuti mehobu metarami we Allai ne Kaiwone. Mea mene tarai kariri mene werengfosa, metapa Allai Nuaninu Mirarebana nei pampang. ⁵² Na nabi rabuang fosa mandoni dino wiro mene werengfosa enari kang-gani kaha ne? Kontai etoari aha emung inontarai mano fafongfa Allai demisa we emadu kariri Mano Mirarebana foi we da ma fo ne. Tuti na ninaifa inontarai nani da we mea ma, wape metawayani to mano eharira fosa, tuti memuni. ⁵³ Mesobu Allai ne

* 7:37 Ulangan 18:15 * 7:43 Amosi 5:25-27 * 7:50 Yesayai 66:1-2

Kaiwo Musai sobuai ria wewaifosa fo kawuru ampa, wape wiro metohong kariria kaha.”

Eru kamieio Stefanusia mireha

⁵⁴ Majelisi Agama fosa etaramio kaiwoariri fuba meduri foi nanafo, ehasoua ehika ederemi wei. ⁵⁵ Wape Stefanusi mano Allai Nuaninu Mirarebana foi sensoni foi, deti we rorafaisi. Deti Allai ne sambewarao dadai fo tuti Yesusi doa na Seng Allai warang domoya fo. ⁵⁶ Stefanusi medu deyo, “Mewati, iwati rorafaisi tifi tuti Kaisung Inontarai nei doari na Seng Allai warang domoya fo!”

⁵⁷ Majelisi Agama fosa ebibe ehobu wedua kaiwo medura fo tuti ehobu etarami weai. Na kutu nanai kontai eruhisa emamuna wei. ⁵⁸ Efafari to boriei weru bendarifo, mayeai eru kamiei oi. Inontarai mano antao epampamu etinggairi nanisa etisu ene ansung boriei fo, etohonaia wa ria bariboai manei wonong fino Saulusi, ambori ene taraifo kesau we eru kamiei oi.†

⁵⁹ Na siari eru kamiei oi nana fo, dutanai deyo, “Seng Yesuse, ka nuhuaninunei mau.” ⁶⁰ Ainanaya sau aweu disang kapa awebuka, sahu mambiriu deyo, “Sengne waune, sasari enariri nini, dohonao bohoni sau wesa fe!” Medu kaiwofoao kai tonanafo i kiaharaia.

8

¹ Tuti Saulusi doa kontai na nanai, yoa we Stefanusi we emunifo.

Saulusi niari kanggani mano eroasofo fosa ambori ewawu taterai

Rahida kutu siari nani kontaio enari kanggani inontarai eroasoai enai na Yerusemi fosa finanaya, ampafe ewawu taterai we mansiawaraia, manea esinsung nu Yudea foi tuti manea na nu Samaria foi, mae rasulifo saino bireri ne. ² Mae Stefanusi nani mani, inontarao ematai Allai manea, esaia etaidu wei tuti eharia esarai. ³ Wape Saulusifo yurai we niari kanggani inontarai eroasofo fosa pampang ambori wedayasa

eraria Yesusi ahang kaha. I suai mai munu bong we sera we inontarai eroasofo fosa, wiwing tuti mang, we tefusa, fiافasa to munu aitamu foi.

Pilipusi deiriri Sengnei ne Kaiwo Mahikai fo na nu Samaria

⁴ Na doni kontaio inontarao eroasofo ewawu taterai nanisa era wariai etairiri Kaiwoariri Mahikai fo. ⁵ Pilipusi biari to bendari na nu Samaria foi tuti deiririai we inontarai nanisa kariri todoni Yesusi mani Mananu Mampariri dine. ⁶ Kaiwasao etarami Pilipusi ne kaiwofo tuti ewati fitantuma niari fo, bitoya na ea enemirorong sau we kaiwo medura fo, ⁷ weo inontarai bitoya inggira dohonso fosa, inggirafo ebibe mantaung tuti era to boriei werusa. Inontarao efaya tuti esoberaha fosa kontai efau paria niarisa ebeng. ⁸ Ampafe kaiwasa na bendari nani fosa efaraise paria.

Simoni mano wesulapi dine tarao Kaiwo Mahikai fo

⁹ Na bendari nani kontai inontarai wesulapi manei, wonong fino Simoni. Waroi ampa ne sulapi niari fo wedaya kaiwasa bitoya na nu Samaria foi epapuhung wei. I bioi arong deyo wiro inontarai funoma dine kaha. ¹⁰ Ampafe kaiwasa fubao na bendarifo, inontarai fuba tuti inontarai katui, etau we ne kaiwofo tuti etaparandini eteyo, “Inontarai nini mani Allai ne mambiriufi dine, wewonong weo *Mambiriu Fuba*.” ¹¹ Waroi paria ne sulapifo wedaya kaiwasa bitoya foi epapuhung, donio erariati. ¹² Wape Pilipusi deiriri Kaiwo Mahikai fo wesa kariri todoni Allai weMananufu tuti kariri Yesu Kristusi Mampariri foi, donio eroasofo, ainanaya webaptisisa, wiwing tuti mang. ¹³ Simoni mantauni kontai yoasofo tuti Pilipusi webaptisi. Na rahida bonani, da riati pampang. Fitantuma fubao Pilipusi niari fo dohoni pepuhung paria.

† 7:58 Na ene koangfo mani mano etinggairi fosa ansaino eru kamiei oi reantenangne.

14 Na kutuo rasulifosa na Yerusalemi etaramioaifa weo inontarai Samaria fosa eroaso Sempaisi ne Kaiwofo kawurua fo etemi Petrusi tuti Yohanesi ura wesara. 15 Na kutu siario usobusa fo, uwenadi wesa ambori Nuaninu Mirarebana foi sensonisa, 16 weo ea kiai mansiari kontaio wiro sobu Nuaninu Mirarebana foi kaharai, ea arahio Pilipusi webaptisisa terai na Yesus Kristusi wonongfo. 17 Ainanaya Petrusi tuti Yohanesi uruai uwaramifo awa wasau ea, donio esobu Nuaninu Mirarebana foi anina.

18 Simoni deti kahairaifa weo rasulifosuru uruai uwaramifoa wasau inontaraifosa, amani Nuaninu Mirarebana foi sensonisa. Ampafe donio de dohong doi we suru, 19 deyo, “Murohong mambiriu nanai weai we yau kontai ambori iruai warahua wasau manei mani, wenani sobu Nuaninu Mirarebana foi kontai.”

20 Manamo Petrusi yoa wei deyo, “Wau tuti nemu doiwa woru weruai! Weo boitarahio Allai fi dohona fo mani wori na doi e?”

21 Enemurorongwai mei we Allai kaha, ampafe nemu hakifeai we wiro kontai amea na fi ameru ne kaha. 22 Ampafe barabera wau, tawing pario nemu karira enemutituitawa, tuti butangno Sempaisi ambori tarahai waraira numukamiei kerira nani. 23 Weo iwaitawanai we wau enemukadatai pampang tuti wau wewoming we sasari.” 24 Ainanaya Simoni medu we suru deyo, “Mufata yau muwenadi we Sempaisi ambori fi mumadurai nanai kiai wiro isodai sobu kutea fanai.”

25 Petrusi tuti Yohanesi umadu kariri Yesusi tuti urairiri kariri Sempaisi ne Kaiwofoa, ainanaya urarabera suru to Yerusalemi aha. Tuti na rang rorong fo urairiri kariri Kaiwo Mahikai fo na munue bitoya na nu Samaria.

Pilipusi sobu inontarai fuba na Etiopia manei tuti deunauwi kariri Yesusi

26 Sempaisi ne wewai manei medu we Pilipusi deyo, “Pilipuse, ro! Ro

to do wanansai to rangno bia na Yerusalemi tonu Gasa foi.” (Rangfoi wewui wekamamiei wowong sirahiai.) 27 Ampafe Pilipusifo da wa. Na wana sobu pegawai fuba manei na nu Etiopia, i na rang rorong wa daraberahi to ne kataifoi aha. Inontarai nani andi yufi we Kandake mananu wiwing na Etiopia foi, wnunggamiei we ne rafoi ne. Inontarai nani defai to Yerusalemi we somi we Allai 28 tuti arahi daraberahi aha. I minohi na ne oto kuda umito riwui rorongwa defai fantamai mae deto buku nabi Yesayai. 29 Allai Nuaninufoi medu we Pilipusi deyo, “Ro we otofoia, ro riati.”

30 Ainanaya Pilipusi da kefang otofoia, amani tarao inontaraifoi deto buku nabi Yesayai. Pilipusi dutang berahi deyo, “Daie! Fi botorai nanai boitawanaia?” 31 Inontaraifoi yoa wei aha deyo, “Yeitawanai todoni, manei deikaririai we yau fino?” Ampafe dutani dau to oto rorong fo ayai minohi riati.

32 Sempaisi ne Kaiwo rabuangno pegawaifoi detora fo ainina:

“I ne tarai toyario dombao etafuri,
erabitia we emuni,
ne tarai toyario domba ne arikangno
ehutu nuawurufu mani bibe
kaha,
tonanai i wetamui beyari.

33 I emei kanggani
tuti wiro manei niariri na mai
kaha.

Ne ansengfoi efatini weru nunei,
ampafe wiro ne ririafei aha weo
manei kontaio deiriri kariri
kaha.”*

34 Pegawaifoi dutani deyo,
“Boikaririai we yau, mandoni dino
nabifi medu kariri ninai? Medu
kariri mantauni ete manei siai e?”

35 Ampafe Pilipusifo fioai borong
medu, i kia kaiwo aririo pegawaifoi
fidetorafo we kaiwo reantenang we
deiriri Kaiwo Mahikai kariri Yesusi
fo wei.

36 Urafaia sobu kuru bei na rang
rabuang, pegawaifoi medu wei deyo,
“Botia mereha di wani! Fianai aino

* 8:33 Yesayai 53:7-8

masi kahai we webaptisi yau ne?" [³⁷ Pilipusi yoa deyo, "Roaso Yesusi tarai na enemurongwai mani, iwebaptisi wau." Pegawaifo deyo, "Iroasoai tarai we Yesu Kristusi mani Al-lai ne Kaisung dine."]* ³⁸ Ainanaya demi mano kia ne otofoi weo fiotouri, ubiari to kurufoi aweu, ainanaya webaptisia. ³⁹ Na kutuo urau weru merehafoi fo, Allai Nuaninufui kia Pilipusi na tatofang kutu nanai weru kataifo, ampafe pegawaifo wiro detio ahang kaha, mae i defai to ne kataifo na enerorong mirising paria. ⁴⁰ Tatofang tonanai mae Pilipusi niai na bendari Asdotia, tuti ne rang rong doa fo deiriri Kaiwo Mahikai kariri Yesusi na bendari fubao da maia fo paria sobu bendari Kaisarea rausi.

9

Saulusi daraberahi weru ne kari-rafo tuti daria Yesusi

¹ Na rabuang bonani Saulusi dei kahera inontarai eraria Seng Yesusi fosa, meduraifa deyo minsa. I da we imami fuba foi ² we dutani niari surati yoaso bei, we da to mano ewenunggamiei we munu agama Yahudi watai na bendari Damsiki fosa, ambori sobu inontarai era na Rang Yesusi fe manea na nana mani, wiwing ete mang, tefusa tuti kiasa to Yerusalemi. ³ Na ne rang rong da to Damsikifo, da wa rerai we bendarifo, tatofang kutu nanai sambewara bei na rorafaisi meu tibohawai wariri. ⁴ I sau aweu wiatai na kahofa nuwowongfo, ainanaya tarao manei rawafuifea medu wei deyo, "Sauluse, Saulusi wo! We fiani e nari kanggani yau ninai?" ⁵ Saulusi yoa aha deyo, "Sengne waune, mandoni di wau?" Rawafuifo medu wei aha deyo, "Yau Yesusi mano nari kanggani fi di yau. ⁶ Wape nina mani boabari wau roa wuaio bendarifo. Na wanai ambori wobu kaiwoariri kariri fianai aino ambori nari ne."

⁷ Inontarai era ria Saulusi fosa esoisa, epapuhung paria wiro emadu obu kaiwofeai ahang kaha, weo etaramio rawafuifo wape wiro ewati sobu manei kahaia. ⁸ Ainanaya doabariri tuti fiobau urengfo we deti, manamo urengfafara wiro deti fieai ahang kaha. Ampafe eru na warangfo tuti ebinti esuai to Damsiki. ⁹ Rahida botoru wiro deti kaha, tuti dampi kaha, kontaio mereha arora ne dunung sobu kutea kahaia.

¹⁰ Na Damsiki inontarai manei wonong fino Ananiasi, i inontarai daria Yesusi dine. Detio Seng Yesusi medu wei deyo, "Ananiase!" Ananiasi yoa wei deyo, "Sengne waune, yau ninai." ¹¹ Sempaisi medu wei deyo, "Boabari wau, ro to rangno wonong fino Rang Mimoya, to Yudasi ne munufoi. Butanaifa na nanai we inontarai Tarsusi manei wonong fino Saulusi, we i wenadi we yaufu, ¹² tuti na ne nadi rongfo deti mang manei wonong fino Ananiasi, da weia tuti yuai warangfo wa sauwi ambori deti aha." ¹³ Manamo Ananiasi yoa wei aha deyo, "Sengne waune, tarahuo kaiwoariri bitoya kariri inontarai nani tuti ne niari fo, toyari niari kangganio nemu inontarai emararebanai na Yerusalemi fosa. ¹⁴ Tuti andi nina mani kia surati bei ria imami baba fosa, da kawuru ma weo tefu inontarai ameroaso wau ne amea kiai." ¹⁵ Manamo Sempaisi medu wei aha deyo, "Tonanai ki, wape roa, weo inontarai nani mani yiriri kawuru ampa weo wewoming we yau, ambori deiriri wonohunei we kaiwasa siaio wiro Yahudi kaha fosa, tuti weo ene mananufosa, kontai weo inontarai Israeli nesa. ¹⁶ Tuti yau ambori yeinawiai wei kariri ne maraba ambori sodaira fo weo deiriri wonohunei fefe."

¹⁷ Donio Ananiasifo da to munufoia da wafui. Yuai warangfo sau Saulusi medu wei deyo, "Sauluse, nehu doroi bohine waune. Seng Yesusi, mano botioi na rang rabuang

* **8:37** Fafongfa manei soi kariri Sengne ne Kaiwone amani kaiwo rabuang ninai mantauni dohonai we kaiwo ming tuarai.

na rahida bo ro nai ma nani, andi demi yau ira we wau ma nina, ambori boti aha, tuti Nuaninu Mirarebana foi sensoni wau.”¹⁸ Na tatofang kutu nanai kontaio fi niai kobu na urengfo, ne tarai toyario diang neuna fenanai, tifasa weru urengfo ampefe deti na mai aha. Ainanaya doa bariri, mayeai Ananiasi webaptisi.¹⁹ Tuti dampi aha ampafe ne tarai foi mitubaru aha.

Saulusi deunau kariri Yesusi na bendari Damsiki

Saulusi niai na Damsiki rahida beiru teai aha ria mano eraria Yesusi fosa.²⁰ Ifo da finanaya to munu agama Yahudi fo tuti deiririaifa na nanai we Yesusi mani Allai ne Kaisung dine.²¹ Kaiwasa na nana fosa ehiri ewarami paria weo etaramioi medu tonana fo. Eteyo, “Waitarahio inontarai nini faini dino mingno inontarai eraria Yesusi fesa na Yerusalemifo mae? Kontai da to ninaifa ma ne mani, da wea fino tefu inontarai eroasoai na nina nesa weo kiasa to imami baba fosa mae?”²² Wape rahida yiwang rahida Saulusi kaiwo medura fo wemambiriu pari aha. Kaiwoariri medura fo deinawiai weo Yesusi tarai Mananu Mampariri dine, paria Yahudi enai na Damsiki fosa etaperemi tinang we beyari we kaiwofo.

²³ Rahida bitoya da wa, amani inontarai Yahudi fosa ehasou Saulusi we yoaso Yesusi fefe, ampafe eteiruhi kaiwo weo emuni.²⁴ Ampafe diru rahida etamang wedua rahutu bendari borong fo. Manamo ene enarifo taraoaifa ampafe deitawanaia.²⁵ Ampafe diru bei Saulusi ne inontarai erariati fosa ehari, etuki na fino nawang bei, etuki roaino wore kamiei eruti wedua bendarifo nai foi aweu.

Saulusi daraberahi to Yerusalemi

²⁶ Saulusi da to Yerusalemia, i niari we kiontaio Yesusi ne inontarai erariati fosa, manamo ea kiai emataiti weo eroaso tururi kahai, weo dohonao i mani inontaraio daria Yesusi tarai dine kaha fe.²⁷ Wape Barnabasi yoaso ampafe kiari ura we

rasulifosara, tuti deiririai wesa kariri todoni Saulusi deti Sempaisi na rang rabuang fo, tuti kariri medu wei fo. Deikaririai kontai kariri todoni Saulusi mitai kaha deiriri Yesusi wonongfo na Damsikifo.²⁸ Donio Saulusi niayai riasa tuti kiorang Sempaisi wonongfo na mitai kahai wari bendari Yerusalemi tantenang.²⁹ Kontai medu ria inontarai Yahudi mano emadu na kaiwo Yunani fosa kariri Yesusi awa esawasa, wape ea erurai we emuni.³⁰ Doroio eroaso fosa etaramioai we Yahudifosa ete emuni ampafe ewawuri to bendari Kaisarea arau, mayeai etanatui pari to bendari Tarsusi.

³¹ Ampafe donio jemati na nu Yudea foi sentenang, nu Galilea foi tuti Samaria foi eminohifo ematai Sempaisi tuti eminohi na mai, manea enari kangganisa ahang kaha. Allai Nuaninu Mirarebana foi fiatasa dohong enemirorongfo fiabai, ampafe ewemambiriu aha, kontai efau aha.

Na Lida Petrusi niari Eneasi denteng

³² Petrusi da wariyai suambawa mano eroaso fosa na kataifo sentenang. Na rahida bei i suambawao Sempaisi ne inontarai emararebana fosa na bendari Lida foi.³³ Na wanai sobu inontarai mang manei wonong fino Eneasi, inontarai nani fiaya defuna indeatorua finanai. I wia terai na ne fatafoi.³⁴ Medu wei deyo, “Enease, Yesus Kristusi waraira maninangwai weru wau. Boabari wau tuti funtang fatao wa nai wai.” Na kutu nanai kontai Eneasi doabariri.³⁵ Kaiwasa fuba eminohi na Lida tuti Saron fosa ewati Eneasi we dentengfo ampafe ea kiai eroaso Sempaisi.

Na Yope Petrusi duwi Tabitai

³⁶ Na bendari Yope wiwing manei wonong fino Tabitai (wonong na kaiwo Yunani mani *Dorkasi*, neta we rusa). I mani inontarai daria Yesusi, tuti niari fi beng bitoya pampang tuti fiata inontarai ene pari fi fosa.³⁷ Na rabuang bonani fai i meninang pariao mireha. Ainanaya wiwing mireha nani etohoni deriaia, eruaisi

ao wiatai na rorong bo yai foi. ³⁸ Yope wiro waroi tururai weru Lida kaha, donio Yesusi ne inontarai erariati fosa na Yope etaramio Petrusi niai na Lida, ampafe etemi uwemandu ura weia, urutani ureyo, “Wukahera ro we amea ma.”

³⁹ Ampafe Petrusi doabariri da ria suru. Itora wa sobu katafoi ainanaya eha Petrusi to rorong bo yai foi. Wiwina na nana fosa kiai etoa wariri mae esai etainawi ansung dawa wesa fo wei.

⁴⁰ Petrusi demisa era wa ehai to boriei, ainanaya disang kapa awebuka tuti wenadi. Mayeai daraberahi arong we wiwing mireha foi tuti medu wei deyo, “Tabitae, boabari wau!” Ainanaya ureng tabau detia Petrusifo doabariri be-yaria minohi. ⁴¹ Ainanaya Petrusi yu na warangfo tuti fiataria doa, mayeai sahu mano eroasoai tuti wiwina fosa, ainanaya dohong mano suwi na marareha rorong foi wesa aha. ⁴² Kaiwoariri kariri fitantuma nanai dafai wari bendari Yope tantenang, ampafe inontarai bitoya eroaso Yesusi. ⁴³ Petrusi niai na nanai we rahida beiru teai ria inontarai manei wonong fino Simoni, i mani inontarai niari andowa rerawa we fisiai aha.

10

Korneliusi dere we Petrusi da wei ma

¹ Na Kaisarea inontarai Roma manei wonong fino Korneliusi. I mani afai mamuna dine, ne pangkatio kapteni. I tuti ne raifosa afai mamuna Italia disa. ² I tuti ne munu rorong fosa kiai ematai Allai tuti esomi wei, kontai fiata inontarai Yahudi mano ene pari fi fosa bitoya paria, tuti wenadi pampang we Allai.

³ Na rahida bei wofoi tiwerawa tarahio araha ureng botoru teai, detioai terai na urengfo weo Allai ne wewai manei da ma tuti dutani deyo, “Korneliuse!” ⁴ Korneliusi seite wewaifo mitai paria, mae medu wei deyo, “Daie, tofino?” Wewaifo medu wei deyo, “Allai tarao nemu nadiwa

ampa tuti detio enemurorong deng we kaiwasa wai. Finari tonanane ne tarai we korbani we Allai, ampafe piraise we wau. ⁵ Ampafe na kutu iari ninai kontaio bemi inontarai maneitoru itora to Yope we itosahu Simoni we da ma, i wonong siai feai aino Petrusi. ⁶ Minohi ria inontarai manei wonong fino Simoni, mano niari andowa rerawa we fi siai ahang foi na ne munufoi. Ne munufoi wiana wenafareng fine.”

⁷ Na kutu siario wewaifo da werui nanai, sahu ne mangfata na munufoi uwemandu tuti afai mamunao somi we Allai manei, amani mano weririati pampang foi. ⁸ Deiriri kariri fianai aino detioa foa kai we itoru, ainanaya demi itoru itora to Yoepa.

Petrusi deti fi ria Sempaisi

⁹ Kameai weroa naia mani, rahida rabuang teaia, mano itorafo itoru itora wa rerai we munue Yope tonanai, Petrusi dau to munu minohi nai foi nuwowongfo ayai we wenadi. ¹⁰ Ainanaya wewisi paria tuti deo dampi. Ampafe fiangfo emainenamai tonanai mae, mayeai mani detio fiainawiaifeai ria Sempaisi. ¹¹ Detio rorafaisi tifai tuti detio fi ne tarai toyario ireu fiebai tirera Allai suki to nunei meu, sawai na warabuka boa fo. ¹² Na ireu rorong fo andowa Yahudifosa ene wori wea fo, na rabuang botoru, amani andowao eawemi boa, kontai ne efafa na earomi fo,* tuti romufosa.

¹³ Ainanaya tarao manei raofuifeai medu wei deyo, “Petruise, boa! Muni ambori bani!” ¹⁴ Petrusi yoa deyo, “Sengne waune, nana fanai! Weo fiang amene wori weai ninai, yang eai na wea kaha rai, weo fimai kaha fine fefe.” ¹⁵ Manamo Sengnei medu wei aha deyo, “Fianai aino inaria mararebanaifa tuti mai we metangfo mani, wiro mesahuai we fimai kaha fine fanai.” ¹⁶ Fi detioai nani Allai medu wei webetoru, mayeai ireufoi dau to rorafaisi aha.

* **10:12** Ne tarai toyario tawai, fiwaradi, ananaui, wanggori tuti fisiai tonanai.

¹⁷ Petrusi weraia kerira, enetituai paria weo fi detioi foi. Masi minohi enetituai weai tonanai mae, mano Korneliusi demi sitoru itoroari kawuru na wore rahutu borong foa.

¹⁸ Ainanaya itosahu inontarai manei ma itorutang berahi itoreyo, “Inontarai mano wonongno Simon Petrusi nei minohi na nina e?”

¹⁹ Petrusi masi minohi enetituai we fi detioa fo tonanai mae, Allai Nunanifofoi medu wei deyo, “Petruise, inontarai mantoru itora ma itosera we wau fo. ²⁰ Ampafe wukera bia tuti dohonao enemuwawera weo ro ria itoru wa fe, weo yauno yemi itoru wa.”

²¹ Donio Petrusi biari aweu tuti medu we itoru deyo, “Yauno muntosera we yau ne. Muntosera we yau we fiani?” ²² Itoroa wei itoreyo, “Kapteno Korneliusi andi demi antoru antora ma ne. I inontarai enerorong mesi dine tuti mitai Allai, kontai inontarai Yahudi nesa kiai etatori paria. Allai ne wewai mirarebana manei da wa medu wei, weo demi we wau ma weo ro we to ne munufoia ambori tarao fianai aino modurai wei fo.” ²³ Ampafe Petrusi dutang sitoru itorena riati diru bonani na nanai.

Petrusi deiriri Yesusi we Korneliusi

Kameaia Petrusi doari meai tuti da ria itoru. Doroi eroasoai na Yo pe fea kontai era riatai. ²⁴ Era na rahida bonani paria kameai aha arahio era sobu Kaisarea. Na nanai Korneliusi tuti ne terafosa kontai ne maniwowiri wenotisara fosa efanduhisa etamang wei kawurua. ²⁵ Petrusi da to munufoi afui, Korneliusi detiaoi na kutu siari nanai da weui tuti suki aweu disang kapa awebuka somi wei. ²⁶ Wape Petrusi yuna warangfo yabiti aweai doa tuti medu wei deyo, “Boabari wau, weo yau kontaio inontarai siari fe yau ne.”

²⁷ Medu wei tonanai mae usuai pari to munufoi afui. Na rorongfo detio kaiwasa bitoya efanduhisa kawurua. ²⁸ Ainanaya medu wesa deyo, “Mewaitawanai weo na Kaiwo Musai soi fo, medu weduarai weo inontarai Yahudi nesa wiro ameweboyari ria

inontarai siaio Yahudi kaha fosa, to-yari mea kontai. Wape Allai deinawai kawuru we yau ampa weo wiro imameatai we inai we kaiwasa siai fanai, weo ea kontai wiro isahusa we inontarai emai kaha saine ahang fanai. ²⁹ Ai wedaya bemi weo yau we ira ma mani wiro imadu riwana kaha. Ampafe yeo iwaitawang fianai aino bemi we yau ira weai ma ne.”

³⁰ Korneliusi yoa deyo, “Rahida botoru da wa fo, tarahio ramindena toninai, araha ureng botoru, iwenadi na munu iminohi nai nei. Na tantuma kutu nanai, mang manei doari na arohureane. Ansung sensuna fo kaiwewa paria. ³¹ Medu we yau deyo, ‘Korneliuse, Allai yoa we nemu nadiwai ampa tuti deitawang todoni enemuwawu mano ene pari fi fosa ampa. ³² Ampafe bemi maneitoru itora to Yo pe, awa itosahu inontarai manei, wonong fino Simon Petrusi. I minohi sau ria inontaraio niari andowa rerawa, wonong fino Simoni, ne munufoi wiatai na wena-fareng fine.’ ³³ Aino wedaya mani isahera yemi inontarai we itora mau itosahu wau. Tuti wau enemurorong denteng paria we ro ma. Nina mani amea kiai amefanduhi amea na Allai urengreane weo ametarami kariri fianai aino Allai demi wau moduri kiai we amea ne.”

³⁴ Ainanaya Petrusi medu deyo, “Arahio ninai amani yeitawanaifa weo fianai aino Allai niari weo inontarainesia kiai ne amani masi. ³⁵ Inontarai da na nu bodoni kontai ki, Yahudi tuti wiro Yahudi kaha, wape mitai Seng Allai tuti dohong kariri ne bengfo amani Allai sahui we ne arikang kontai. ³⁶ Mea kiai mewaitawangno kaiwo neung kutu Seng Allai fafongfa medurai weo inontarai na nu Israeli fosa. Kaiwoariri nana mani deiriri karirio Kaiwo Mahikai kia mai we tata na Yesus Kristusi, amani i we-Seng we inontarai fuba nini kiai. ³⁷ Tuti mewaitawangno fifianai aino kawariai na nu Yudea foi sentenang, amani wereantenang na Galilea na rabuangno Yohanesi deiriri kariri

baptisifo kaia fo. ³⁸ Nana mani kariri Yesusi inontarai Nazareti foi, Allai yuaisi tuti sensoni na Nuaninu Mirarebana foi tuti na ne mambiriufu. Kontai Yesusi nani da niari bengfo mai katitaifoa kai. Inontarai fuba Saminseni dohonsa fosa, niarisa ebeng, weo Seng Allai weririati.

³⁹ Ameaino inontarai amewati terai na ameuremireane kariri fi niariri kiai foi na nu Yahudi foia tuti na bendari Yerusalemi. Tonanai ki wape emuni etohoni sau na aitabafoi. ⁴⁰ Wape werahida botoru Seng Allai duwiri na marareha rorong foi tuti deinawi we inontarainesa. ⁴¹ Wiro inontarai fuba nini kiai ewatioi kaha, mae mano Allai diri amea fafong weo ametairiri wonongfo, ameaino amewatioi tera ne. Weo suwi na marareha rorong foi mani ametampi ruhiai riati. ⁴² Tuti Yesusi demi amea ametairiri kaiwo nanai weo inontarainesa, tuti ametaiririai kontai weo andino Seng Allai yuaisi we mano kiutu kaiwo weo inontarai fuba minohi darang nei tuti inontarai fuba mirehara foi ne, ambori na rahida kife nunei Yesusi deto tatesa kiai, amani mano ambori esobu mai fosa siai tuti mano ambori esobu ne karira fosa siai. ⁴³ Andino nabifosa kiai emadu kariri eteyo, inontarai mandoni kontaio yoaso Yesusi mani, ambori Yesusi feriri ne sasarifo na ne wonongfo ki.”

Inontarai Yahudi kaha nesa esobu Allai Nuaninufoi

⁴⁴ Na kutu siari Petrusi doa medu wesa nanai, Nuaninu Mirarebana foi biari meu tuti sensoni mano Yahudi kahaio etarami kaiwofe nanisa kiai. ⁴⁵ Inontarai Yahudi eroaso Yesusio era ria Petrusi na Yope ma fosa, ea kiai epapuhung paria, weo ewati Allai dohong Nuaninu Mirarebana foi we inontarai siai konta fefe. ⁴⁶ Weo etarami terai weo inontarai nanisa emadu na kaiwo siai bitoya tuti efiai Seng Allai. ⁴⁷ Ainanaya Petrusi medu deyo, “Mewati inontarai ninisa esobu Nuaninu Mirarebana foi kontai mai kariri Yahudine tata ampa. Ampafe iwebaptisisa na mereha

mani manei medu weduasa rai e?” ⁴⁸ Ampafe demisa weo ewebaptisi na Yesusi Kristusi wonongfo. Mayeaia mani etutani weo minohi riasa rahida beiru teai aha.

11

Petrusi fi medura fo we mano eroasoa fosa na Yerusalemi

¹ Rasulifosa tuti doroi eroasoai na nu Yudea foi sentenang etaramioai weo inontarai siaio Yahudi kaha fosa kontai etarami Allai ne Kaiwofo tuti eroasoai. ² Ampafe rahida bo Petrusi da to Yerusalemia foi, inontarai Yahudi mano eroasoia fosa ewekaiwo wei eteyo, ³ “Todonie ro to inontaraio ewesunati kaha fosa ene munufoa wei ne? Kontai boaria bampi riasa nariai aha.”

⁴ Ampafe donio Petrusi deikaririai wesa na mai, karirio fi fuba sodaira fo pari na reantenangfo. ⁵ Medu deyo, “Rahida bei na munue Yope iwenadi, amani iwati fieai. Fi iwatioa fo mani ne tarai toa fino ireu aburung tirera Allai suki na rorafaisi meu, sau na warabuka boa fo rurang yau. ⁶ Na kutu siari iwati afui oi nanai, iwati andowa mano eawemi boa fosa, tuti mano ahumi kaha fosa, tutio mano efafa na earomi fosa, tuti romuo yuainsowang kaha foi. ⁷ Ainanaya manei raofuifeai medu we yau deyo, ‘Petruse, boa! Muni ambori bani.’ ⁸ Wape iroa wei aha yeyo, ‘Sengne waune, nana fanai. Weo fiang amene wori weai ninai, wiro yang eai na wea kaha rai weo fimai kaha fine fefe.’ ⁹ Manamo raofuifo medu na rorafaisi aha meu deyo, ‘Fianai aino inaria mararebanaifa tuti mai we metangfo mani wiro mesahuai we fimai kaha fine fanai.’ ¹⁰ Fi iwatioai nanai iwatioai pari we betoru, ainanaya dau to rorafaisi weru yaua. ¹¹ Na kutu iari nanai kontai tete etemi inontarai itowemantoru itora na Kaisarea we yau ma, itosobu munu iminohi nai foi. ¹² Ainanaya Seng Allai Nuaninufoi demi yau ira ria itoru na wiro enehuwawerahi ahang kaha. Doroio eroasoai ewewonang ninisa era ria yau to Kaisarea, tuti amea kiai amesuai to Korneliusi

ne munufoia. ¹³ Mayeai deiririai we amea kariri todoni deti wewai manei doa na ne munufoi rorongfo tuti medu deyo, 'Bemi maneitoru itora to Yope itosahu inontarai manei wonong fino Simon Petrusi. ¹⁴ I ambori deikaririai we wau kariri todoni Allai ambori feriri wau tuti nemu munu rorong wai kiai ne.' "

¹⁵ Petrusi medu pampang deyo, "Tuti na kutuo imadu kaiwofo tonana fo, Nuaninu Mirarebana foi bia aweu sensonisa, ne tarai toyari reantenangfe sensoni tata kawurua nanai. ¹⁶ Arahio arohuoai weo, Sengnei raminde medurai kawuru ampa deyo, 'Yohanesi webaptisi kaiwasa na mereha, wape ambori Seng Allai webaptisi mea na Nuaninufoi, amani sensoni mea ki.' ¹⁷ Ampafe tarai ampa weo Nuaninu Mirarebanaio Allai dohonai we tatara fo na rabuang bo taroaso Seng Yesus Kristusi fo, dohonai mai kontai we inontarai Yahudi kaha fosa. Ampafe tonana mani ambori isua Seng Allai e?"

¹⁸ Etarami kaiwo fenana fo, emadu awarai ahang kaha, mae efiai Allai. Eteyo, "Oh, tarai! Tonana mani inontarai Yahudi kaha fosa kontai Allai dohong rang wesa weo etaraberasa weru ene sasarifoai ambori esodai ne maifo."

Jemati na bendari Antiokia

¹⁹ Rabuang bo Majelisi Agama fesa emung Stefanusi nanai, inontarai eroaso Yesusi fosa etawisa ewawu tateraia. Manea ewawu paria sobu nu Fenisia, manea kontai ewawu paria sobu nu Siprusi tuti bendari Antiokia. Na katai ewawuoai nanai etairiri Allai ne Kaiwofo we inontarai Yahudi fosa terai. ²⁰ Wape na inontarai eroasoai nanisa, amani inontarai Siprusi tuti Kirene, manea etontai to Antiokia tuti na nanai etairiri Kaiwo Mahikai kariri Seng Yesusi we inontarai Yahudi kaha emadu kaiwo Yunani fosa. ²¹ Sengnei warang mananu fo weririasa ampafe kaiwasa bitoya eroasoai tuti etaraberasa we Sengnei aha.

²² Kaiwo kariri nanai dafai paria sobu jemati na Yerusalemi fosa etaramioai kontai, ampafe etemi Barnabasi dontai to Antiokiara we detisa. ²³ Rahida bo dontaia sobu kataifoai, detio Allai dohong ne bengfo arora tuti mioang inontarai eroasoai na nana fosa ne, piraise paria tuti deunasa kontai we eroasoia mutu. ²⁴ Barnabasi nini mani inontarai enerorong denteng dine tuti Nuaninu Mirarebana nei sensoni. Kontai yoaso Sengnei na mai ampafe we-daya kaiwasa bitoya eraria Sengnei.

²⁵ Mayeai dontai to bendari Tarsusi awa sera we Saulusi. ²⁶ Na wanai sobui kiari to Antiokia aha ma. Unayai ria jemati na nana fosa defuina bei sentenang, tuti uraunau jematifosa tuti kaiwasa siai bitoya kontai. Na Antiokia nanai aino inontarai eroaso Yesusi fosa ahusa we inontarai Kristeni reantenang pari.

²⁷ Rabuang bonani nabi manea era na Yerusalemi to Antiokiara. ²⁸ Na ea manei wonong fino Agabusi. Na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufu doari aweai medu deyo, "Na nunei sentenang ambori kahari fiebai bei mingki." (Fi medurai nanai tarai kaririai, amani na rabuang bo Klaudiusi yu Mananu Kaisari fo.) ²⁹ Ampafe inontarai eraria Yesusi na nana fosa kiai, emadu ruhiai we efanduhi doi, etanatuai we doroio eroasoai na nu Yudea fosa, mansiari-mansiari dohonai kariri fianai aino sobua fo. ³⁰ Fi emadurai nanai etohong kaririai, ainanaya etemi Barnabasi tuti Saulusi uka fi etohona fo, ukara urohona we mano ewenunggamiei we jemati na nu Yudea fosa.

12

Rasulifosa esobu dadira fuba aha

¹ Na rabuang bonani kontai Mananu Herodesi tefu inontarai eroaso manea we de niari kangganisa. ² Demi afai mamuna emungno Yakobusi, i mani Yohanesi ne tafuai dine, emuni na sondu. ³ Na kutuo detioai we Yahudifosa enemirorong piraise weo fi niari fo nanai, demi ne

afai mamuna etafu nari Petrusi aha. Petrusi etafuri fo mani tete rahida fuba Yahudifosa esahuai we *Rahida Roti Weragi Kaha* fine. ⁴ Etafuria mayeai ehari to munu aitamu rorong foi. Afai mamuna fosa etatosa werabuang boa, we ewaitawang wedua Petrusi na nanai. Rabuang bei mani ewemana. Herodesi enetituitai weo rahida Paska foi kiai wori, dutang wawera Petrusi na kaiwasa bitoya foi euremireafo ki.

⁵ Ampafe Petrusifo eru aitamuoi wiana munu aitamu foi, wape mano eroaso fosa ewenadifo mambiriu wei paria we Allai.

Petrusi da to boriei weru munu aitamu foi

⁶ Diru bo kameai ma weo Herodesi sahu Petrusi weo dutang wawerahi fo, diru nani Petrusi dena, wape warang awengfo eru aita-muoi tuti afai mamuna mandu uroa wahi. Na rahutu borong fo manea kontai ewaitawang weduari nayai. ⁷ Tatofang nanai Sempaisi ne wewai manei doari na nanai, tuti sambewara bei ma sambewa rorong foi sentenang. Wewaifo nihingno Petrusi paria doabariri, ainanaya medu wei deyo, "Boabari wau ahera!" Na kutu nanai kontai wai besio ewora warangfe nai foi tiparesuai. ⁸ Mayeai wewaifo medu wei aha deyo, "Tata nemu ansungwa tuti sapatuwa." Ainanaya niari kaririai. Wewaifo medu nariai aha deyo, "Wonsung nemu ansung boriai wai tuti ro ria yau."

⁹ Ainanaya Petrusi da ria wewaifo to boriai weru munu aitamu foi, wape deitarahio fifianai aino wewaifo niari nanai wiro antu kaha, mae manta demiei arora. ¹⁰ Ura weru mano ewaitawang weduari fosa, mano reantenang fosa mayea mani mano sua fosa aha, ainanaya ura sobu rahutu besio wia to bendarifo fo. Rahutufoi tifi na mantauni, ainanaya ura to boriei tuti ura rang bei paria rea fo. Tatofang kutu nanai wewaifo niai weruia.

¹¹ Mayeai arahio Petrusi deitawangno fianai aino sodaira fo, ainanaya medu deyo, "Oh, ninaia mani arahio yeitawanai weo Sengnei taraie demi ne wewai manei kawuru ma weo waraira yau weru Herodesi ne mambiriufo tuti fikirira fuba kiaio Yahudifosa enemitawanaifa weo ambori isodairaifa ne."

¹² Doae enetituitai tonanai, mayeai da to Mariai, Yohanesi mano esahui kontai weo Markusi foi inang, itone munufoia. Na nanai inontarai eroaso bitoya efanduhisa ewenadi weo Sempaisi. ¹³ Petrusi bioi rahutu boriei foi, mangfata wiwing manei wonong fino Rodei, da weo fia rahutufoi. ¹⁴ Awa mani deroanso Petrusi rawaifo weriwang beyari. Wape piraie karerai ampafe fia rahutufoi kaha, mae sikahera daraberahi ahafui, deikaririai wesa deyo, "Petrusi doari na borieife fo." ¹⁵ Wape etei wei eteyo, "Mata weflauwou fe." Manamo Rodei kika tawanai weo beyari weo anture Petrusi dine. Doni emadu eteyo, "Tarahi ne wewaio deitawani fi dine."

¹⁶ Esawasa tonanai mae, Petrusifo doa mae bioi rahutufoi pampang. Donio awa efai rahutufoi tuti ewatiao nanai ehiri ewarami webeyari. ¹⁷ Petrusi kiamang tawansa na warangfo ambori enemboru, mayeai deiriri kariri todoni Sempaisi kiari weru munu aitamu foi fo. Ainanaya deyo, "Meteikariri fininai weo Yakobusi* tuti tane doroi manoei wasa." Mayeaia mani da weru katai nanai to katai siai aha.

¹⁸ Kameaia mani afai ewaitawang weduari fosa emadu kariria. Enemituaia kai na wea kaha weo fianai aino Petrusi sodaira fo. ¹⁹ Ainanaya Herodesi demi ne afafosa era esera weo Petrusi na mai, manamo wiro esera sobui kaha. Ampafe Herodesi sahu afai ewaitawang weduari fosa ma dutang berasa, ainanaya demi manea emunsa. Mayeaia mani Herodesi da weru nu Yudea tuti niai na Kaisarea waroi kutea.

Herodesi mireha

* **12:17** Wiro Yakobusi mano Herodesi miuni foi kaha, mae Yesusi ne tahatui dine.

²⁰ Na rabuang bonani Herodesi kesou inontarai Tirusi fosa tuti inontari Sidoni fosa paria. Ampafe donio ea ruhiai era wei etoari na arongreafo. Reantenang mani ewawori we Balastusi mano wenunggamiei we munu Herodesi foi, ampafe i sau wesa. Mayeai era wa etoari na Herodesi arongreafo, ainanaya etutani we eweboyari aha, weo nu eminohi nai foi eha fiang na Herodesi ne kataifoi fefe.

²¹ Na rahida bo wenotia foi, Herodesi sensuni na ne ansung mananu fo, ainanaya minohi na ne kadera mananu foi, kiorang we ne rai bitoya foi. ²² Ne rai fuba etarami didauwi fosa ebibe tutiri eteyo, “Mano medu nini mani seng dine wiwo inontarai batang kaha.”

²³ Na kutu nanai kontaio Sempaisi ne wewai manei bioi weo enerorongfoi dedai we sobu fi ai na sa, kontai wirosomi we Allai kaha fefe. Ampafe kauboi dani pariao mireha.

²⁴ Donio Sempaisi ne Kaiwone dafai wariai to katai bitoya tuti efau eroasoifa.

²⁵ Barnabasi tuti Saulusi unari fi unari fo kai,† urarabera suru na Yerusalemi, tuti uka Yohanes Markusi kontai da ria suru.

13

Allai diri Barnabasi tuti Saulusi tuti demi suru

¹ Na inontarai eroasoai na Antiokia fosa, na wanai nabifea tuti mantau-naufea, toyari Barnabasi, Simeoni mano wonong tatawa fino Kumetani, Lukiusi na Kirene, Menahemi (i mani Herodes Antipasi tamangno yuti kontai), tuti Saulusi. ² Na rabuang bo ewenadi we Sempaisi tuti ewepuasa fo, Nuaninu Mirarebana foi medu wesa deyo, “Metiri Barnabasi tuti Saulusi metohong suru terai we yau, ambori unari fi yohonai kawuru we surua fo.” ³ Ewepuasa tuti ewenadia kai fo, eruai ewaramia wasau suru, ewenadi we suru tuti etemi suru ura wa.

Barnabasi tuti Saulusi ura to nu Siprusi

⁴ Allai Nuaninu Mirarebana foi demi Barnabasi tuti Saulusi ampafe urong to bendari Seleukia arau. Na nanai urafai to nu Siprusi. ⁵ Na rabuang bo usobu bendari Salamisi fo, urairiri Allai ne Kaiwofo na Yahudifosa ene munu agama fo. Yohanesi mano ahui we Markusi dontai kontai ria suru we fiata suru.

⁶ Itora wari nufoi sentenang paria sobu bendari Pafosi. Na wanai itosobu inontarai Yahudi manei, wonong fino BarYesusi, ete na kaiwo Yunani esahui kontai we Elimasi. I inontaraio wesulapi dine tuti nabi wetarai kaha, ⁷ i kontai mangfata we gubernorifoi. Gubernuri yu na nufoi nani wonong fino Sergius Paulusi, i inontarai sewai dine. Sahu Barnabasi tuti Saulusi urua, weo enerorongfoi dohong we tarao Allai ne Kaiwofo. ⁸ Wape Elimasi, mano wesulapi nani, yurai paria we pempamu gubernurifoi ambori wiwo yoaso Yesusi fanai. ⁹ Ainanaya Saulusi mano esahui kontai we Paulusi foi, Nuaninu Mirarebana foi sensoni, ampafe seite Elimasi tuti medu wei deyo, ¹⁰ “Ne, Saminseni ne arikang di wau! Wau weaiteta we ne bengne, tuti purarasa webeyari. Todoni fino wiwo fotou nari kanggani fibeng Allai niari we feriri inontaraifesa ninai? ¹¹ Ninaifa mani boti, Sengnei ambori bioi wau! Ambori uremuwa fafa tourai, paria wiwo boti wofaisi ahang kaha.”

Na kutu nanai kontaio Elimasi nuruainso toyari ayewi tuti mamantiti bei ma wedua urengfo, ampafe da warafafarai sera we inontarai we binti. ¹² Gubernurifoi deti teraifa na urengreafo weo fianai aino Elimasi sodairai nana fo, yoaso Yesusi, weo Sempaisi ne Kaiwofo dohoni pepuhung paria.

Paulusi tuti Barnabasi na bendari Antiokia na nu Pisidia

¹³ Paulusi tuti ne maniwowirifosa itorafai na bendari Pafosi to bendari Perga na nu Pamfilia. Na nanai

† 12:25 Botio Fi Rasulifosa Enari 11:30.

Yohanes Markusi dontai weru sitoru, daraberahi to Yeruselemi aha. ¹⁴ Na Perga itora paria aha to Antiokia na nu Pisidia. Mayeai na rahida Sabati foi itora wa itominohi na munu agama Yahudi foi. ¹⁵ Na rabuang bo etato Kaiwo Musai soi fo tuti nabifosa esoi foa kai fo, mano ewenunggamiei we munu agama foi etemi inontarai na nana fosa etutang Paulusi tuti ne maniwowirifosa eteyo, “Amene doroi bohine muntorune, masino muntone kaiwo aunau feai we muntofata inontarai ninisa mani muntomadurai.”

¹⁶ Ainanaya Paulusifo doari ayai, yuai warang wesa mayeai medu deyo, “Nehu doroi inontarai Israeli tuti mano Yahudi kahai na nu siaio mesomi we Allai ne meaine. Metarami nehu kaiwone wo. ¹⁷ Allaio Israelifosa ene Sengfoi, diri tane werengfosa kawuru ampa tuti niarisa etawing separai fuba paria na rabuang bo enayai we inontarai aisei na nu Mesiri fo. Mayeai na ne mambiriufo kiasa to boriei weru Mesiri. ¹⁸ We defuina piarua fo, na katai wekamamiei wowong fo, enari fimai kahai pampang wape sawani wesa. ¹⁹ Kaiwasa siao ewerabuang itu ene katai na Kanani fosa, Allai minsa tuti deto ene kataifoi we kaiwasa Israeli fosa, ambori esahu katai nanai we enefi terai. ²⁰ Ne nanai kiai dao defuina piaura weru awa piarua sura (450).

Etato nu Kanani foi wesa akawuru, mayeai Allai yuai mangkutu kaiwo* wesa, paria rabuang bo nabi Samueldaria fo. ²¹ Mayeai etutang we esobu mananu manei, ampafe Allai dohong Kisi antungno Sauli na Benyamini ne ririafoi, we wemananu wesa. I yu mananufo defuina piaru. ²² Sauli yu mananufo defuina piaru foa, mayeai Allai wara sayari weru ne mananufo. Ainanaya yuai nari Dauti, yiwani we mananu wesa aha. Tuti Dauti nini Allai medu kariri kawuru deyo, ‘Isobu Isai antungno Dauti kawuru we in-

ontarai enehuoine dine kawuru ampa. Andino ambori niari kariri fi yawi wea fo na mai.’

²³ Na Dauti nani ne ririafoi, Allai yuai Mananu Mampariri manei we inontarai Israeli nesa kariri ne kaiwo dereraia fo, amani Yesusi andino weMananu Mampariri ne. ²⁴ Wiro Yesusi niari fi na nunei kaharai mae, Yohanesi sahu kawuru we inontarai Israeli nesa we etaraberasa weru ene sasarifoi tuti webaptisisa. ²⁵ Tuti Yohanesi rerai we yufia kai nana fo, medu we kaiwasafosa deyo, ‘Mene-mitituitai we mandoni di yau e? Yau mani wiro mano metamang wei fi di yau kaha. Bireri! Wape i ambori da tua yau aha ma ki, tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha.’

²⁶ Doroi bohi meweriria na Abrahami ma ne mea, tuti mano Yahudi kahaio mematai Allai ne meaine, we tataino kaiwo kariri Allai feriri tata fo dohonai kawuru meu ne. ²⁷ Weo kaiwasa enayai na Yeruselemi fosa tuti ene mano ewenunggamiei fosa, ewaitawana kahai we Yesusi mani Mananu Mampariri dine, ampafe eteiayari tuti emuni. Ampafe kaiwo nabifosa emadurai na fafongfa nanai, amani kaiwo na Sabati neungfo etaramioaifa fo, wetarai kaririaia, na rahida bo emuni foi. ²⁸ Wiro esobu fi sarawa feai riati we sodai aiboimarareha fo kaha, tonanai ki wape etanggewa Pilatusi we dohong aiboimarareha fo wei. ²⁹ Tuti enari kariri fianai aino na kaiwo mararehana fo esoi kariria kai fo, etu ne taraifoi weru aitafoi tuti eharia wiatai na fafo rorong fo. ³⁰ Wape Allai duwiria suwi na marareha rorong foi aha, ³¹ tuti rahida beirua fo deinawi ne taraifoi we ne inontarai mano erariati kawuru na Galilea to Yeruselemi ma fo. Inontarai nani saino ninaifa mani etairiri kaririai we kaiwasa Israeli fine.

³² Ampafe na ninaifa ametairiri Kaiwo Mahikai nanai kontai we mea, amani fianai aino Seng Allai

* **13:20** Mangkutu kaiwo ninisa wiro ne tarai kariri mangkutu kaiwo na fui nini kaha, mae ne tarai kariri mambaiseng. Na rabuang bonani Israelifosa ene mananu kaha, mae ene mangkutu kaiwo terai.

dererai kawuru we tane werengfia fo, ³³ finanai niari kawuru we tane werengfosa ene ririane tata, amani na duwi Yesusi na marareha rorong foi aha ne. Kariri kaiwo dotu na Masmuri bo boru foi deyo,

‘Wau mani nehu Kaisung di wau, tuti na rahida bonini yeinawiai we kaiwasanei we yau mani tamamu di yau.’*

³⁴ Allai duwiri kawuru na marareha rorong fi ampa, tuti ne taraifo wiwo wioru kaha. Ne tonanane Allai medu kaririai kawuru deyo,

‘Fi kiaio mirarebanai tuti wiatai wenumainufo amani fafongfa yereri we Mananu Dautia foi, ambori yohonai we wau ki.’*

³⁵ Na kaiwo siaio Dauti medurai kontai toninai,

‘Wau wiwo tua nemu Mano Mirarebana ne yau inaya iworu na fafo rorong fo kaha.’*

³⁶ Dauti niari kariri fianai aino Allai demi niari fo na mai ampa, paria i mireha kontai ria ne werengfoi tuti esarai. Tuti ne taraifo wiwo ampa.

³⁷ Wape Yesusi mano Allai duwiri na marareha rorong foi, ne taraifo wiwo kaha.

³⁸ Ampafe doroi bohine mea, todoni kontai mewaitawanaifa weo tane sasarinei Yesusi nini dino feriri ne. Nanai aino yeisaharai we meane.

³⁹ Weo Hukumi Musai soi fo wiwo demoyara kaha we feriri sasarinei. Wape mandoni dino yoaso Yesusi mani, wenani beng ria Allai aha finanaia. ⁴⁰ Ampafe meuremi nai nayai na mai, weo dohonao mesodai kaiwo nabifesa emadurai eteyo,

⁴¹ ‘Inontarai menemikadatai biriu ne meaine, meuremi nai nayai.

Mea ambori mepapuhung paria we fi inari ne, wape memarareha.

Weo na rabuang bonini inari fifuba,

* **13:33** Masmuri 2:7

* **13:34** Yesayai 55:3

* **13:47** Yesayai 49:6

finani mani manei deisaharai we mea kontai,

wiwo meroasoa kaha.’*’

⁴² Rabuang bo Paulusi tuti Barnabasi ura to boriei weru munu agama foi fo, inontarai efanduhisa na munu agama fi nanisa etare suru aha weo rahida Sabati bo da aha ma foi mani urarabera suru aha ma, we urairiri Allai ne Kaiwofo wesa nari aha. ⁴³ Era to boriei, inontarai Yahudi tuti mano Yahudi kaha fosa mae eweagama Yahudi, bitoya paria era ria suru, ampafe uraunasa ambori eru tawang Seng Allai ne bengnea mutu.

⁴⁴ Na rahida Sabati da aha ma foi, adareti kaiwasa na bendarifoi kiai da ma weo etarami Sengnei ne Kaiwone. ⁴⁵ Na kutuo mano ewe-nunggamiei we Yahudi na nana fosa ewati kaiwasa bitoya foi nana fo, enemirorong pirahai paria. Eteibera Paulusi tuti etapa kaiwoariri fuba umadura fo.

⁴⁶ Wape Paulusi tuti Barnabasi urufo, umadu kaiwofo na umatai kaha, mae umadu parai we ea, ureyo, “Allai demi auru auka ne Kaiwoaririne we Yahudi mea akawuru wo. Wape memaya we meroasoa kaha, ampafe mantaung meaino meteiyarai, weo wiwo memai we mesobu maring Waidani kaha. Ampafe na ninai kontai aura weru mea to kaiwasa siai, amani inontarai Yahudi kaha fosa. ⁴⁷ Weo Sengnei dohong kaiwo pondoai we tata, amani medu toninai,

‘Yau isahu wau weadia weo sambewa inontarai siai Yahudi kaha fosa, ambori ka mai tuti foriri kaiwasa we nunei sentenang.’*’

⁴⁸ Na kutuo inontarai Yahudi kaha fosa etaramioai nanai efaraise karira, tuti eteyo Sempaisi ne Kaiwo kariri Yesusi fo mahikai paria. Tuti inontarai Allai na fafongfa dirisa we esobu ne maifo tuti Waidanifo, inontarai nanisa eroasoai.

⁴⁹ Sempaisi ne Kaiwofo dafai wariai na katai nani sentenang.

* **13:35** Masmuri 16:10

* **13:41** Habakuki 1:5

⁵⁰ Wape inontarai Yahudi fosa eweangari inontarai baba na bendarifo tuti wiwingfosa, mano na inontarai dedai na bendarifo ambori eweaiteta we Paulusi tuti Barnabasi, tuti etata suru weru ene kataifo.
⁵¹ Ampafe rasulifo suru ukafasefa kangganang niai na uawemifo we urainawi kariri esobu ne karirafu ki. Ainanaya ura to bendari Ikoniumia.
⁵² Mano eraria Yesusi na Antiokia fosa efaraise paria tuti Nuaninu Mirarebana foi sensonisa.

14

Paulusi tuti Barnabasi na bendari Ikoniumi

¹ Na Ikoniumi Paulusi tuti Barnabasi usodai fianai aino usodairai na bendari Antiokia fo. Na nanai kontai ura to munu agama Yahudi foi, ukorang Sengnei ne Kaiwone na mai paria, donio wedaya Yahudi tuti Yahudi kaha fosa bitoya eroaso Yesusi. ² Wape Yahudi mano emaya we eroaso kaha fosa, ewuwu kaiwo karira kariri kaiwasa eroaso fosa, ambori ewedaya kaiwasa Yahudi kaha fosa enemirorong kerira doroio eroaso fosa. ³ Tonanai ki wape Paulusi tuti Barnabasi unayai waroi kutea na nanai, tuti ukorang kariri Sempaisi na wiro umatai kahai wesa. Ampafe Sengnei kontai dohong mambiriu we suru we unari fitantuma bitoya. Finanai deinawiai we kaiwo ukoramai kariri ne beng fenanai, kaiwo wetarai fine. ⁴ Wape kaiwasa na bendarifo esawa wawerasa, ampafe manea etau we inontarai Yahudi fosa tuti manea kontai etau we rasulifo suru. ⁵ Ainanaya Yahudifosa kontai Yahudi kaha fosa tuti mano ewenunggamiei wesa fosa, enemirorong boyari we enari kanggani suru tuti eru kamieio suru. ⁶ Wape uwaitawang enari toa fo, ampafe uwawu une tarai to bendari na nu Likaonia foi, amani bendari Listra tuti Derbe, tuti to katai wa kahefang na nana fo. ⁷ Na nanai urairiri Kaiwo Mahikai fo kontai nayai.

Na Listra tuti Derbe

⁸ Na bendari Listra inontarai mang manei, awengfo fananahang ao fiaya beyari na siari saubaunung fo, ampafe wiro doa da kaha. ⁹ I minohi na wanai taradidau sau Paulusi we medu fo tuti yoaso ne kaiwofo paria. Ampafe Paulusi seite inontarifo tuti deitawanai we yoasofo fuba we niariri denteng. ¹⁰ Ampafe na rawafui fiebai deyo, “Boari ayai, boa tirai.” Ainanaya inontarifo awengfo mutu soiria doa tirai tuti da.

¹¹ Na kutu kaiwasafu ewatio fianai aino Paulusi niari nanai, ebibe esahu kai na kaiwo Likaonia eteyo, “Tane sengfesa enari riwansa weinontarai batang, ebiari to nufi meu ne.”

¹² Ampafe Barnabasi esahui we seng Zeusi mae Paulusio we seng Hermesi we andino medu ne fefe. ¹³ Seng Zeusi ne munu esomi wei foi wiana bendari refongfoi, ampafe mano weimami wei foi da kontai ma kia sapi mang manea tuti fi maranding enari na ainari feai, kia to bendarifo ne rahutu borong fo. Weo i deyo kiontai kaiwasa bitoya foi emung sapifosa we etohong korbani we suru.

¹⁴ Wape na kutu Paulusi tuti Barnabasi utaramio fianai aino kaiwasafosa eteyo enari we suru nanai, ukasou paria ufosiabu une ansungfo mae umito we kaiwasa bitoya foia, ubibe usahu wesa ureyo, ¹⁵ “Eh! We fiani e menari fininai ninai? Auru inontarai batang di auru kariri mea. Aunai na ninaifa ne we aurairiri Kaiwo Mahikai ne we mea, ambori metarabera mea metawingno fi karira mesomi weai ninai, mera we Allai mano meiri kawuru weSengfoi aha. I andino niari rorafaisi tuti nunei, rawanangrausi tuti fi niai nai foi kiai ne. ¹⁶ Rabuang bo fafong nanai, Allai sua kaiwasanei kiai na nunei etohong kariri fianai aino mantaunsa enemitituafo. ¹⁷ Wape wiro aroporo dohong fiainawiai kariri ne bengfo kaha. Deinawi ne bengfo we dohong metang ming na rorafaisi meu tuti dohong rahida we fi kainuing wetarai. Kontai

dohong roweang bitoya we mea tuti dohong menemirorong mirarising.”

¹⁸ Umadu paria tonanai ki, wape mawa kahai we urohonsa etawing korbani erurai we enari fo.

¹⁹ Ainanaya Yahudi maneiru teai era na bendari Antiokia na nu Pisidia foi tuti na bendari Ikoniumi foi to Listra ma, eha we kaiwasa bitoya foi enemirorongfoi, ampafe etau wesa. Ainanaya eru kamieio Paulusia, mayeai efafari to bendari deraung boriei fo ariei, we ewaitarahio mireha ampa. ²⁰ Era weruia, wape mano eraria Yesusi fosa era wa etoa wariri nanai, doa bariri tuti suai to bendarifo aha. Kameaia kiontai Barnabasie ura to Derbe aha.

Paulusi tuti Barnabasi urarabera uru to Antiokia

²¹ Na Derbe Paulusi tuti Barnabasi urairiri Kaiwo Mahikai fo tuti inontarai bitoya eroaso Yesusi. Ainanaya urarabera suru to bendari Listra, mayeai na Listra urontai to Ikoniumi urong pari to bendari Antiokia na nu Pisidia. ²² Na bendari nanai uraunau inontarai eraria Yesusi fosa, tuti uraretawansa ambori eroaso Yesusi mutu. Uraunausa ureyo, “Tateo tasuai to Sempaisi ne Mananu rorong mahikai fo mani, tasodai dadira bitoya akawuru wo.”

²³ Kontai Paulusi tuti Barnabasi uruai inontarai manea we ewenunggamiai we jemati nanai na bendari uraoa fo. Ainanaya uwenadi tuti uwepuasa we urohong inontarai eroasoai nanisa we Sempaisi ampafe dewawusa.

²⁴ Mayeai mani Paulusi tuti Barnabasi urao une rang rorong fo pari, na nu Pisidia pari to nu Pamfilia.

²⁵ Tuti na bendari Perga urairiri Sengnei ne Kaiwofo nayai, ainanaya ura pari to Atalia.

²⁶ Na nanai urabera suru urafai to bendari Antiokia na nu Siria aha. Bendari nani fai dino na siari nanai etohong suru we Allai ne bengfo, ambori unari fianai aino unari fo amani unari kawurua kai anina. ²⁷ Rabuang bo urontaia sobu bendari Antiokia foi fo, ufanduhi kaiwasa na jemati-foi, ainanaya urairiri kariri fianai

aino Allai niari na suru we kaiwasa na bendari siai fo. Uraiririai kontai kariri todoni Allai fai rang we inontarai Yahudi kaha fosa ambori eroaso Yesusi kontai. ²⁸ Na bendarifo Paulusi tuti Barnabasi unayai waroi ria inontarai eroaso fosa.

15

Emadu na Yerusalemi kariri Yahudi kaha fosa we ewesunati raie

¹ Inontarai Yahudio eroaso Yesusi maneiru teai na Yudea era to Antiokia tuti na nanai etaunau doroi eroasoai na Antiokia fosa kariri kaiwo mai kaha, amani eteyo, “Yahudi kaha ne meaine, mewesunati kariri Kaiwo Musai soi fo kaha mani, wiro Allai feriri mea kaha ki.”

² Ampafe Paulusi tuti Barnabasi uswasa tuti ureipa pari ene aunaifo. Ampafe doni inontarai eroaso fosa emaduruhiai ehutu kaiwo ambori Paulusi tuti Barnabasi kontai inontarai maneiru kontai na Antiokia era to Yerusalemi weo emadu ria rasulifosa tuti mano ewenunggamiai na nana fosa. Emadu kariri mano Yahudi kahaio eroaso fosa, we wepararu ewesunati ete bireri e.

³ Jematifosa etemisa era wa, ampafe rasulifo suru tuti mano era ria suru fo ewerurang nu Fenesia foi, esoi ea to nu Samaria foi. Na nanai etaiririai we inontarai eroasoai na nana fosa kariri todoni inontarai Yahudi kaha fosa eroaso Yesusi fo, tuti kaiwo nani dohonsa emararising paria.

⁴ Rahida bo etontai sobu Yerusalemi fo, jemati na nana fosa, rasulifosa, tuti mano ewenunggamiai we jemati fosa etamang wesa na mahikai. Ainanaya uraiririai wesa kariri fi fuba Seng Allai niariri we kaiwasa Yahudi kaha fosa ria suru fo.

⁵ Wape inontarai eroasoai maneiru teai na mano Farisi fosa, etoabarisa emadu eteyo, “Inontarai Yahudi kahaio eroasoai kawurua nanisa todoni kontaio ewesunati tuti etohong kariri Kaiwo Musai soi fo ambori Allai feririsa ki.”

⁶ Ainanaya rasulifosa tuti mano ewenunggamiei fosa efanduhisa we emadu kariri kaiwo nanai.

⁷ Eminohi esewa we kaiwofo waroi

paria, ainanaya Petrusi doari ayai medu deyo, “Doroi bohine meaine. Mewaitawanai weo rahida da wa fo Allai diri yau rahang mea, we yeiriri Kaiwo Mahikai fo we inontarai siaio Yahudi kaha fosa, ambori etaramioai tuti eroasoai. ⁸ Tuti Allai mano deitawang taenemirorongfuisi, deinawiai kawuru we yu kepansa ampa, amani finanai deinawiai na dohong Nuaninu Mirarebana foi sensonisa mai kariri dohoni kawuru we tatara fo. ⁹ Allai fi niari wesa fo wiwo siai weru fi niari we tata fo kaha, weo ea eroasoai ampafe yuairurang enemirorongfoi mai kariri niariri we tata ne kontai. ¹⁰ Meteyo Yahudi kahaio eroaso Yesusi fosa etohong kariri kaiwo maraba metohonai nanai, nana mani mewedua fianai aino Allai niari wesa fo. Weo kaiwoariri marabao Musai dohonai nanai, tane werengfosa pari ma tata kontai wiwo tawemambiriu we tatohong kariria kaha. ¹¹ Bireri kontai, mae taroasoai weo na Seng Yesusi ne bengno dohonai arora fo terai aino feriri tata ne, tonanai kontai we ea.”

¹² Ainanaya mano efanduhisa na nana fosa enemborua ehai beyari weo etarami Barnabasi tuti Paulusi urairi kariri fitantuma fuba Allai niari na suru rahang kaiwasa siaio Yahudi kaha fosa. ¹³ Umadua kaifo Yakobusi deyo, “Doroi bohine meaine, metarami ma. ¹⁴ Simoni arahio dei kaririaifa kariri todoni na reantenangfa Allai deinawi ne mahikaifo we inontarai Yahudi kaha fosa, amani na diri inontarai manea na sa, ambori sahusa we ne kaiwasa. ¹⁵ Tonana mani mahikai paria weo Yahudi kaha fosa eroaso Yesusi ria tatane, nanai kariri nabifesa emaduraia fo. Weo esoi kaiwofeai toninai, amani Sengnei deyo,

¹⁶ ‘Mayeai akawuru wori ira aha ma ki.

Ira ma we ibaung Dauti ne munuo sawaia foi aha ki,

tuti iriwangno ne tawafo,

iruaisia doa aha,

* **15:18** Amosi 9:11-12

amani ira ma we imoang kaiwasa mano Dauti wemananu wesa fosa ene ririafoi,
¹⁷ ambori inontarai nunei kiai esera we yau ki,
wiwo Dauti ne ririafosa tera kaha.

Sengnei medu tonanai,

¹⁸ tuti niari mai kariri fi deikaririai kawuru na fafong nanaia fo.*”

¹⁹ Yakobusi medu aha deyo, “Ampafe nehu enehutituaiane toninai; inontarai ewesunati kaha fosa amani Yahudi kaha fosa, mano etaraberasa we Allai erariati fosa, wiwo tanari dadirafo wesa fanai. ²⁰ Wape tasoi surati bei wesa, tataunasa we wiwo etang fiangno ohonai kawuru we saminseni ete aririwangfo fe, ehatai weru maninawawausi, etang andowa taraio munia mireha ne rika deda kaha foi fe, tuti etang rika fanai. ²¹ Mae eteyo enari kariri Musa ne Kaiwofo bitoya aha mani, mantaunsa, weo kaiwo nanai ehoramai na bendarifo tantenang, na fafongfa pariao rahida bonini, tuti na rahida Sabati neungne etatorai na munu agama Yahudi fo kiai.”

Kaiwo anatu we Yahudi kahaio eroasoafosa

²² Ainanaya rasulifosa tuti mano ewenunggamiai fosa tuti jematifoi kiai emadu ruhiai we etiri maneiru teai na ea, ambori etemisa to Antiokia ria Paulusi tuti Barnabasi. Ampafe etiri Silasi tuti Yudasai, mano esahui kontai we Barsabasi foi. Uru mani, mano unewafoniai kontai na doroi eroasoai na Yerusalemi. ²³ Etanatu kaiwo anatu feai ria sa, amani dotu toninai:

Weo bohiwa mea kiai amani Yahudi kaha wa mea na Antiokia, Siria, tuti Kilikia,

Na mene doroi taroasoai ruhia ne, amani rasuli tuti wafonia ne amea,

Mahikaifeai we mea.

²⁴ Ametaramoai we inontarai maneiru teai na amea, era kawuru we mea mau

tuti etaunau mea, na au-
nau wetarai kaha, we-
daya mea meserawawera
kaiwo memadurai. Wape
wiro ametemisa we enari
tonana kaha. ²⁵ Nanai
wedaya amemadu ruhiai
tuti ameroa kiai we ame-
tiri inontarai maneiru teai
we ametemisa we mea
mau, ambori era ria Barn-
abasi tuti Paulusi, mano
amenemiwawu suru ne.
²⁶ Inontarai nini suru mani
inontarai urawayang une
tarainei we Seng Yesus
Kristusi ampa. ²⁷ Ampefe
ametemi Yudasi tuti Silasi
suru we mea mau. Ansuru-
ino ambori uraiririai terai
we mea kontai kariri kaiwo
ametanutai we mea mau
nina. ²⁸ Allai Nuaninu
Mirarebana foi yoaoai tuti
amea kontai ameroaoai,
ambori mea wiro menari ete
metohong kariri fi maraba
karerai weru fi kofa fenina
fe. ²⁹ Amani: Dohonao
metang fiang ohonai wekor-
bang kawuru we saminseni
ete aririwang fe. Metang
rika fanai, metang andowa
munia mireha ne rika deda
kaha foi fe, tuti mehatai
weru maninawawausi.
Mehatai weru ne tonanane
amani metohong kariri ne
bengfoa finanai. Mainanaia
wo.

Mahikaifeai.

³⁰ Etohong mahikaia, mano
etemisa fosa etontai to Antiokiara.
Na wanai esahu ruhi jematifo,
ainanaya etohongno suratifoia.
³¹ Jematifosa etato kaiwo anatu
fenanai, eparaise paria, we kaiwo
mahikai nanai dohong enemirong-
foi mitubaru fefe. ³² Yudasi tuti
Silasi uru kontai nabi di suru, amani
inontarai umadu fio Allai dohonai
we suru we umadura fo. Umadu we
doroifosa waroi paria, uraunasa
urohong kaiwo wesa ambori eroaso

Yesusia mutu. ³³ Yudasi tuti Silasi
unayai na Antiokiara rabuang eai,
mayeai doroi na nana fosa etemi
suru urarabera suru na mai aha we
mano etemi suru fosa. [³⁴ Wape
Silasi medu we de niyai na An-
tiokia.]* ³⁵ Paulusi tuti Barnabasi
uru unayai rabuang eai na Antiokia.
Na nanai uru tuti inontarai siai
bitoya etaunau tuti etairiri Sengnei
ne Kaiwo Mahikai ne.

*Paulusi tuti Barnabasi ukatate
suru*

³⁶ Waroi ahang kaha mayeai
Paulusi medu we Barnabasi deyo,
“Ro ma turarabera turu, tutuam-
bawao tane doroi eroaso Yesusi
na bendari raminde turairiri Sem-
paisi ne Kaiwofe nayai nana, am-
bora tuwati kariri eminohi toa fo.”
³⁷ Barnabasi deyo kia Yohanesi mano
ahui kontai we Markusi foi ria
suru, ³⁸ manamo Paulusi enetituai
weai amani beng we ukari kaha
weo raminde dontai weru suru na
Pamfilia tuti wiro miaya we yufi ria
suru pampang kaha. ³⁹ Ampafe uka-
sisou suru paria, donio ukatate suru
aninai. Barnabasifo kia Markusi tuti
urontai to nu Siprusi. ⁴⁰ Mae Paulusi
diri Silasi we da riati tuti wiro uronta
kaharai mae doroi na nana fosa
ewenadi tuti suru, etohong suru we
Sempaisi ne bengfo. ⁴¹ Urufu urontai
wari nu Siria kontai Kilikia, na wanai
uraretawang mano eroasoai na nana
fosa.

16

*Timotusi dontai ria Paulusi tuti
Silasi*

¹ Paulusi tuti Silasi urontai pari
to Derbe, mayeai to bendari Listra.
Na nanai inontarai daria Sempaisi
manei, wonong fino Timotusi. Inana
mani inontarai Yahudio yoaso Yesusi
dine, wape tamana mani inontarai
Yunani dine. ² Na inontarai fuba
eroasoai na bendari Listra tuti
Ikoniumi fosa, Timotusi nini mani
wewonong we inontarai denteng
dine. ³ Paulusi enerorong we kia

* **15:34** Arawangno bonini ne tarai toyari kaiwo na 8:37, amani fafongfa manei soi kariri Sengne ne Kaiwone amani kaiwo rabuang ninai mantauni dohonai we kaiwo ming tuarai.

Timotiusi dontai riati ampafe donio wesunati. Niari finanai ambori inontarai Yahudi na katai nani fosa wiro eteiaya Timotiusi fanai, weo ea kiai ewaitawanai ampa weo tamana mani inontarai Yunani dine. ⁴ Na bendari itoraoa fo, itoraikaririai we inontarai eroaso fosa kaiwoaririo rasulifosa tuti mano ewenunggamiai we jemati na Yerusalemi fosa ehutu-aia fo, ambori etohong kaririai. ⁵ Ampafe jematifosa eroasofo mambiriu aha tuti rahida neungfo kaiwasa bitoya kontai eroaso.

Paulusi deti fieai kariri Makedonia

⁶ Paulusi tuti ne inontaraifosa itora wari nu Frigia foi tuti Galatia foi weo Nuaninu Mirarebana foi wedua sitoru weru itorairiri ne Kaiwofo na nu Asia foi fefe. ⁷ Rahida bo itora sobu nu Misia reafo, itorurui we itora to nu Bitinia, manamo Yesusi Nuaninufoi sua itoru kontai we itora wa fanai. ⁸ Ampafe itora ria Misia paria to bendari Troasi arau. ⁹ Diru nani Paulusi deti fieai. Deti inontarai Makedonia manei doari na arongreafo kontai dutani paria, deyo, "Muntorontai to nu Makedonia nei ma, muntofata amea." ¹⁰ Paulusi deti finanaia fo antorufo* antomainenang we antorontai to nu Makedonia, weo antoroasoai we Allai dino demi antoru we antorairiri ne Kaiwo Mahikai fo we inontaraifosa na nana ne.

Na bendari Filipi Lidiai yoaso Yesusi

¹¹ Ainanaya antorafai weru Troasi, antohutu beyari to nu Samotrake, kameaia ametafai pari to bendari Neapolisi. ¹² Na nanai antora to bendari Filipi arei. Filipi nini mani Romafosa ene bendari bei dine, esahui we bendari fuba pari na nu Makedonia foi. Na nanai antonayai rahida beiru teai.

¹³ Na rahida Sabati foi antora to waya dereung fo na bendari dereung boriai fo, weo antoemitituaitai we tarahio inontarai Yahudi fosa ene katai ewenadi nai

bei na nanai. Ainanaya antominohi antomadu ria wiwingno efanduhisa na nana fosa. ¹⁴ Wiwing manei na ea wonong fino Lidiai, na bendari Tiatira. I wiwingno dewayang ireu kehe rawanderi ne harga dedai na Tiatira. I wiro Yahudi dine kaha mae somi we Seng Allai kontai, tuti Sengnei fiafai enerorongfoi ambori yoaso kaiwo Paulusi deunauai wei fo. ¹⁵ Antowebaptisi Lidiai tuti ne munu rorong foi sentenang. Mayeai wenoti antoru, deyo, "Muntoenemiruaing weai we iroaso Seng Yesusi tarai mani, muntora ma muntominohi ria yau." Ainanaya boroai antorua we antorohong kariri fi deyoa fo.

Eru aitamuo Paulusi tuti Silasi na Filipi

¹⁶ Na rahida bei antora to katai nadi foi, antora sobu wiwing manei, amani wiwing woming dine. Wiwing nani mani nuaninu kerira manei sension, dohong mambiriu wei we medu kariri fi ambori dariai na rahida da ma wanai. Na fi medurai tonana fo wiwingfoi kia doi bitoya paria we mano wewoming wesa foi. ¹⁷ Wiwingfoi da ria Paulusi tuti antoru kontai bibe sahu deyo, "Inontarai nini sitoru mani Seng Allai mano Dedai Sewa foi ne woming sitoru ne! Itora ma we itoraikaririai we mea kariri rang bo mera nai weo Allai feriri mea foi!" ¹⁸ We rahida beiru teai bibe sahu pampang tonanaia. Ampafe Paulusi sawania tuaraia, ampafe deti berahai we wiwingfoia, medu we nuaninu kerira niai nai foia deyo, "Na Yesus Kristus wonongne, yemi wau ro to boriai weru wiwingnei!" Na kutu siari nanai kontaio nuaninu kerira foi da wiru wiwingfoi.

¹⁹ Rabuang bo wiwingfoi ne mano wewoming wesa fosa ewaitawanai we ene rahida we esobu doi naya fo naia, ampafe etafu Paulusi tuti Silasi, tuti efafa suru to kondirorafai awa uroa na mano ewenunggamiai na nana fosa earomireafa. ²⁰ Eha

* **16:10** "antoru" deinawio Lukasi mano soi kaiwonei kiontai.

suru to mano ehutu kaiwo fosara, mayeai epampamu etinggai suru eteyo, “Inontarai nini suru mani inontarai Yahudi suruine. Uwedaya kaiwasa na tane bendarinei kiai ehuyai etohonai. ²¹ Uraunau we tatohong kariri koangno wiro mai we inontarai Roma ne tane hukuminei kaha. Koang nani wiro tamaya wei tuti tatohong kariri kaha.”

²² Kaiwasa bitoya foi kontai ehasou emadu suru, tuti mano ehutu kaiwo fosa etemi manea efosiabu ansung usansuna fo tuti eruba suru. ²³ Eruba surua ubeng ahang kahai tonanai, mayeai eru suru esoa suru to aitamu rorong fo afui tuti etemi mano wenunggamiai we munu aitamu foi we deitawang wedua suru na mai. ²⁴ Kaiwo etare tawani tonana fo wedaya kia pari suru afui, kife wedua suru na rorong pari fo, tuti yu aitamu uawemifosuru na airape na rorong-foi.

²⁵ Tarahi diru rabuang, Paulusi tuti Silasi uwenadi we Seng Allai urohi ufiai. Inontarai siai ewa na aitamu rorong fo kontai etaramio fi unari fo.

²⁶ Mayeai na tantuma, mundiai fuba bei fiorirouai paria munu amangfoi kontai rirora sentenang. Na kutu nanai kontai rahutufo tapapasa kiai wai besio eru aitamuo inontaraifosa nai fo kontaio tafaresuai werusa.

²⁷ Mano wenunggamiai we munu aitamu foi kipatetahi doa bariri tuti detiao rahutufo we tapapasa nana ne, fiating ne sondufoi deyo ming berahi, weo deitarahio inontarai ewa na aitamu fosa ewawu ehai ampa.† ²⁸ Manamo Paulusi bibe deyo, “Eh! Mung bera wau fanai! Ameai ninai kiai.”

²⁹ Inontaraifoi dutang we padamarang bei ma, ainanaya mito afui, mitaia denteng kaha disang kapa awebuka na Paulusi tuti Silasi uaromireafa. ³⁰ Mayeai kia suru to rorong bo boriai foi ariai, dutang bera suru deyo, “Dai muruine, inari fiani ambori ikaharai weru ne kari-rane ki?” ³¹ Uroa wei ureyo, “Roaso

Seng Yesusi ambori feriri wau ki, wau tuti nemu munu rorong wai!”

³² Ainanaya Paulusi tuti Silasi urairiri Sengnei ne Kaiwone wei tuti mano eminohi riati fosa. ³³ Na diru siari nani kontai kia suru awa yuairurang une kahaifo. Na kutu nanai kontai uwebaptisi, i tuti ne munu rorong fosa kiai. ³⁴ Mayeai kia suru to ne munufoia dohong fiang we suru. I tuti ne munu rorong fosa eparaise karira, weo ninaia mani eroaso Seng Allai ampa.

³⁵ Kameaia mano ehutu kaiwo fosa etemi mano erufi na parentafo to munu aitamu foi, eteikaririai we ambori etawing Paulusi tuti Silasi ura to boriai ki. ³⁶ Mano wenunggamiai we aitamu foi deikariri kaiwofo we Paulusi deyo, “Dai muruine, mano ehutu kaiwo fosa etohong kaiwo ma weo etawing muru. Ampafe mura na maia. Mahikaifeai.”

³⁷ Wape Paulusi medu mano era ma nanisa deyo, “Suwo! Ehutu kaiwo kariri fi etinggai auru wea fo kaha mae eruba auru kawuru na kaiwasa bitoya euremireafa. Kontai esoa auru funomai tono aitamu rorong ne. Wape auru mani inontarai Roma di auru. Ampafe nana mani enari kariri tane kaiwo hukumi Roma ne kaha. Kontai, na ninaia eteyo etemi auru aura na mamunggasai e? Nana mani aumarira! Metemisa era terai ma weo era tutu auru na mai to boriai.”

³⁸ Mano nanisa etaikariri kaiwofo we mano ehutu kaiwo fosa tuti na kutu etaramioai we Paulusi tuti Silasi uru mani inontarai Roma di suru nana ne, ematai paria. ³⁹ Ampafe era wa eteiai ene etehong sarawai we surua fo, mayeai era tuti suru to boriai weru aitamu rorong fo kontai etutang suru we ambori ura weru bendarifo. ⁴⁰ Ura weru aitamu rorong fo, ura to Lidiai ne munufoi. Ura wa ukonta dorio eroaso fosa efanduhisa tuti uraretawansa ambori eroasoai mutu. Mayeai urontaia.

† 16:27 Weo enetituai ambori sodai aiboi marareha foi, toyari Herodesi ne rai mamuna fosa na kaiwo rabuangno 12:18-19.

17

Paulusi tuti Silasi uru na Tesalonika

¹ Ainanaya Paulusi tuti Silasi ura riria bendari Amfipolisi tuti Apolonia awa usuaio bendari Tesalonika. Na nanai inontarai Yahudi fosa ene munu agama bei. ² Ampafe Paulusi da to munu agama foia, kariri ne niari na doni kontai na munu agama Yahudi fo. Da wa sewa we Sempaisi ne Kaiwofo ria Yahudio efanduhisa na nana fosa. Niari tonanai titua pampang na rahida Sabati botoru fo. ³ Na Sengnei ne Kaiwofo deiririai tuti deinawiai na mai wesa kariri Mananu Mampariri Allai dereria foi, we todoni kontaio sodai dadirafo tuti suwi na marareha rorong foi aha. Deyo, “Yesusi mano yeiriri we mea nini andino weMananu Mampariri ne.” ⁴ Yahudifosa maneiru teai ansaino eroaso ne, kontai inontarai Yunani katui ahang kahai ematai Allai fosa, tuti wiwing ewewafoniai na katai nani fosa, ea kiai era ria Paulusi tuti Silasi.

⁵ Wape Yahudifosa enemirorong pirahai paria, ampafe era wa ebai inontarai eharirao rahida neungne efanduhisa eminohi funomai na kondirora fosa, ambori eweiteta we Paulusi tuti Silasi. Ainanaya kaiwasa nanisa ehuyai etohonai na bendarifo tuti enumikuayai rufang inontarai yoasoai manei wonong fino Yasoni to ne munufoi we esera we suru nayai, we efafa suru to boriei to kaiwasa bitoya foi earomireafa. ⁶ Wape esobu suru kaha ampafe efafa Yasoni tuti doroi maneiru teai siai na nana fosa to mano eru wang mananu fosa na bendarifo. Efafasa mae esahu tutisa eteyo, “Inontarai ninisa na katai doni kontai na nunei sentenang, ewedaya kaiwasanei we ehuyai etohonai. Ninaifa mani enari na tane bendarifi kontai aha ninai. ⁷ Tuti Yasoni fiatasa meinenang ne munufoi we eminohi nai. Ea kiai etapa fianai aino Kaisari Roma nei medura fo, we etaiririai eteyo mananu fuba siai manei aha mani wonong fino Yesusi.” ⁸ Na

kaiwo etinggai funomai tonana fo wedaya bendarifo nikuayai na kaiwasa bitoya foi tuti mano ewenunggamiei na bendari fosa. ⁹ Ampafe mano ewenunggamiei fosa etemi Yasoni tuti mano siaio eroaso fosa we etohong doifeai we fiainawiai we parentafoi ambori Paulusi tuti Silasi wiro unari fieai na nanai ahang fanai, pariao unari kariri ene kaiwofoa mani etohong Yasoni tuti ne maniwowirifosa ene doifo aha, ainanaya etawinsa era wa.

Inontarai efau na Berea eroaso Paulusi Kaiwo Mahikai medura fo

¹⁰ Dirua mani inontarai eroasoai na bendari nani fosa etemi Paulusi tuti Silasi ura to Berea. Ura wa sobu bendarifo fo, ura to Yahudifosa ene munu agama foi. ¹¹ Inontarai Berea fosa enemirorong denteng sewa weru inontarai Tesalonika fosa. Na enemirorong mirising etarami kaiwoariri kariri Yesusi, tuti rahida neungfo etato Sempaisi ne Kaiwofo weo ambori ewaitawanai we Paulusi ne aunafo wetarai ete bireri e. ¹² Na nanai Yahudifosa efau eroaso Yesusi, kontai wiwing Yunani mano ewewafonia fosa tuti mangfea efau eroasoai.

¹³ Na rahida bo inontarai Yahudi na Tesalonika fosa etaramioai we Paulusi deiriri Sengnei ne Kaiwofo na Berea, ea kontai era to Berea tuti enari kaiwasafosa ehasou tuti enemirorong weansarai paria. ¹⁴ Doroi na Berea fosa esahera etanatu Paulusi to nafarengfo, mae Silasi tamuo Timotiusi unayai na bendarifo. ¹⁵ Mano era ria Paulusi fosa, era tutiri paria sobu Atena, mayeai etaraberasa to Berea aha, tuti Paulusi dere riasa we Silasi tuti Timotiusi weo urontai ahera riati ma.

Paulusi kiorang na Atena

¹⁶ Paulusi niayai demang we suru na Atenafo enerorong fituayai paria weo deti bendarifo sefang na aririwang. ¹⁷ Ampefe na munu agama Yahudi foi sewa we Sengnei ne Kaiwofo ria inontarai Yahudi tuti inontarai Yahudi kahaio esomi we

Seng Allai fosa. Tonanai kontai na kondirorafoi, rahida neungne sewa weai ria inontarai kengguna na nana fosa. ¹⁸ Mantaunau etaunau Epikorusi ne aunau fosa tuti mano esomi we aunau Stoa fosa,* esawari kontai. Manea eteyo, “Inontarai nini deitawang fiani? Borong fiabai finomai!” Manea siai aha mani eteyo, “Tarahio deiriri kariri aririwang na nu siai.” Emadu tonanai weo Paulusi deiriri Kaiwo Mahikai kariri Yesusi tuti mansuwi-suwi ahang fo. ¹⁹ Ainanaya ehari to mano efanduhisa na wiwoi Aropagusi. Na nanai emadu wei eteyo, “Ameteo ametarami kariri aunau waworuo moduri nani. ²⁰ Weo boiriri fio ametaramioa mani siai paria. Ampafe ameteyo modu bau kaiwowa ma amewaitawanai.” ²¹ (Weo inontarai Atena fosa kiai tuti inontarai siaio enai na nana fosa emirising paria we ene rahidafo etohonai kai we etaramididau kariri kaiwoariri waworu).

²² Ainanaya na wiwoi Aropagusi Paulusi dautai ayai, doari na kaiwasa efanduhisa fosa earomirerafo tuti medu wesa deyo, “Inontarai Atenane meaine. Iwatiaifa we na fiani kontai mesomi we seng bitoya paria. ²³ We na rabuang bo ira wari mene bendari fine tuti urehu nayai na mene munu mesomi naya fo, iwati mesbao menunung korbani nai bei mani, mesoi toninai, *Weo Seng Mano Aroansoi Kahafoi*. Yo, ampafe Seng mano mesomi wei wape metaroansoi kahai nani andino ikorang kariri we mea ninai.

²⁴ Allai mano niari nunei tuti fi niai nai foi sentenang, andino we-Seng we rorafaisi tuti nu fine. I wiro niai na munu omi naio inontaraine enariri foi kaha. ²⁵ I kontai wiro demang we tafatari na fiea kahai, ne tarai toyario we ne pari fi fenana kaha. Weo andino dohong ansengfi we tatane tuti fi fuba nini kiai we tatane. ²⁶ Na inontarai mansiari kawuru, Allai niari kaiwasanei kiai, ambori etawing sep-

arai eminohi tatirai na nunei sentenang tuti dohong katai maisa we eminohi nayai. I kontai andino na reantenangfo kiutuaifa kariri rahida tuti kataio mananufosa eru naya fo tuti rahida bodoni ambori etawai ki. ²⁷ Allai niari tonanaifane ambori inontaraine tata tasera wei, paria kadeo tasobui, wape wiro minohi waroi weru tata kaha. ²⁸ Kariri na kaiwofeai eteyo, ‘Na mantauni terai taminohi tauremi barika, tarurai towana toninai.’ Kontai kariri mene inontarai erohi manea ene rarungfo eteyo, ‘Tata kiai mani ne arikang di tata.’

²⁹ Ampafe tarai Allai ne arikang di tata, tonana mani dohonao tateyo Allai mani ne tarai toyari aririwangno inontarai esawai ne enariri na emasi ete na peraki ete na kamieife. ³⁰ Rabuang bo taserawawerahaifa foi wedaya tatohong sasari amani tasomi we aririwangfi. Finanai Allai deti weai ahang kaha, wape ninaifa mani demi kaiwasanei kiai na nunei we todoni kontaio etaraberasa weru ene sasarine. ³¹ Weo meduraifa futuayai weo rahida bei, ambori kaiwasa nunei sentenang etoari na arongreafo ki weo kiutu kaiwo karirisa na enerorong mesi foi. Finanai inontarai mano Allai diriria foi andino niari fo. Tuti Allai duwiri suwi na marareha rorong fi ampa, ambori deinawiai we kaiwasanei kiai weo ne nanai tarai kaririai ki.”

³² Rabuang bo inontaraifosa etaramioai weo mansuwi-suwi aha nana, manea emarari Paulusi. Manea kontai eteyo, “Ameteyo modu riwang kaiwo ninai we ametaramioai aha.” ³³ Ainanaya Paulusi da werusa. ³⁴ Wape manea na ea etau we Paulusi ne kaiwofo tuti eroaso Yesusi, amani; Donesiusi, i mani inontarai fuba na Aropagusi manei dine, tuti wiwing manei wonong fino Damarisi, tuti manea siai kontai.

18

Paulusi na bendari Korintusi

* **17:18** “Stoa” botio na Kaiwofea na Daftar Kaiwo.

¹ Mayeai Paulusi dontai weru bendari Atena to bendari Korintusi. ² Na nanai sobu inontarai Yahudi manei wonong fino Akwilai, tuti ne wi-wingno Persekilai. Akwilai mani inontarai Pontusi dine, mae arahio urontai na nu Italia to bendari Korintusi ma, weo Kaisario Klaudiusi data inontarai Yahudi fosa kiai weru bendari Roma foi fefe. Paulusi da wa suambawa suru, ³ tuti minohi ria suru, yufi ria suru na nanai, weo fi uru na rahida neungfo mai kariri Paulusi ne fi yu fo, amani unario tenda. ⁴ Wape rahida Sabati neungfo mani, da to munu agama Yahudi foi deiriri Sengnei ne Kaiwofo nayai, yurairai paria ambori Yahudifosa kontai Yunanifosa eroaso Yesusi.

⁵ Rabuang bo Silasi tuti Timotiusi urontai na Makedonia ma fo, Paulusi niari fisiai kaha, mae rahida neungfo kiorang terai we Yahudifosa kariri Yesusi, weo i mani Mananu Mamparirio Seng Allai dereria fi dine. ⁶ Wape inontaraifosa eteipa ne kaiwofo tuti etei kanggani ne wori, ampafe Paulusi kifa titai kangganang niayai na ne ansung sensuna fo we fiainawiai kariri ene sarawafo, deyo, “Mesobu ne karirafu mani iruai warahu, weo mantaung mea mene sarawa fine. Ampafe na ninai to fongna mani ira yeiriri Kaiwo Mahikai nei we inontarai Yahudi kaha fosa terai.”

⁷ Ainanaya Paulusi da werusa na munu agama Yahudi foi, da awaru minohi na munu wiatai kefang munu agama foi. Mano ne munu foi mani wonong fino Titius Yustusi. I mani Yahudi kaha dine wape yoaso Seng Allai. ⁸ Wape Krispusi, mano wenunggamiai we munu agama foi tuti ne munu rorong fo tantenang eroaso Seng Yesusi. Inontarai Korintusi manea siai kontai, efau etarami kaiwo Paulusi medura fo, eroaso Yesusi ampafe ewebaptisisa.

⁹ Na diru bei Paulusi deti fieai. Na fi detioai nanai Sempaisi medu wei

deyo, “Pauluse, mutai fanai! Modu pampang, nemuboru fanai. ¹⁰ Weo iweriria wau. Wiro manei warangfo tataha wau tuti niari kanggani wau kaha rai, weo inontarai bitoya na bendari nini nehu inontarai saine.” ¹¹ Ampafe donio Paulusi niayai na Korintusi defuina bei aburung feai, deunau Seng Allai ne Kaiwo kariri Yesusi fo wesa.

¹² Rabuang bo Galioi wegubernuri we nu Akhaya foi, inontarai Yahudi eweboyari we eweaiteta we Paulusi, tuti ehari to gubernuri arongreafo we kiutu kaiwofo. ¹³ Etinggairi eteyo, “Inontarai nini wedaya inontarai bitoya ambori esomi we Seng Allai na rang siai, wiro kariri Kaiwo Musai soi fo kaha.”

¹⁴ Paulusi fiobai borong we medu, manamo Galioi kiutu ne kaiwofo medu we Yahudi fosa deyo, “Yahudine meaine, dohong sara fikirira fuba fea kariri hukumi Roma ne mani, yemang we tarahudidauo mene inggairai nini. ¹⁵ Wape nina mani mewaiteta karirio kaiwo tuti wang kontai tuti mene Kaiwo Musai soi wa. Ampafe metairiri weai siaia. Yau wiro imadu kariri fi ne tarai tonana neng kaha.” ¹⁶ Ampafe data to boriai. ¹⁷ Ainanaya etaurufang Sostenesi, mano wenunggamiai we munu agama Yahudi foi, eboi na Galioi urengreafo. Wape wiro Galioi dohong fiea wesa kaha.

Paulusi daraberahi to Antiokia

¹⁸ Paulusi niaya waroi kuteai aha na Korintusi. Mayeai da weru doroi na nana fosa, Persekilai tuti Akwilai urontai riati itorafai to Siria. Paulusi defai kaharai mae, na bendari Kengkrea dei nungfo kariri ne areraio meduri we Sempaisi kawurua foi.* ¹⁹ Itorontai sobu Efesusia Persekilai tuti Akwilai unai na nanai mae Paulusi meiri andi dontai to Siria. Donta kaharai mae da to munu agama foia, medu ria Yahudi

* **18:18** Yahudifosa ene koang tonana. Manei ne arerafeai we Sempaisi, rahida bo dei nungfo deinawiai we ne arerai we Sempaisi niari kaririaia mai finanaya.

na nana fosa kariri Sempaisi ne Kaiwofo. ²⁰ Etutani we ambori minohi waroi riasa, manamo merira. ²¹ Tonanai ki wape rahida bo donta foi, medu wesa deyo, “Masino Sengnei miaya mani, yarabera yau aha ma ki.” Medu wesa tonanai kai fo, dontai weru Efesusia.

²² Dontaia biari na Kaisarea, mayeai da to Yerusalemia weo dohong mahikaifeai weo jemati na nana fosa, ainanaya da pari to Antiokiara. ²³ Niayai na Antiokia waroi kuteai, ainanaya dontai aha da wari nu Galatia tuti Frigia weo suambawa mano eraria Yesusi fosa, deretawansa ambori eroasoai mutu.

Apolosi kiorang na Efesusi tuti Korintusi

²⁴ Na rabuang bonani kontai inontarai manei, wonong fino Apolosi, da to Efesusi aha. I Yahudi dine wape saubaununggamiai na Aleksandria. Sewai paria tuti deitawangno Sengnei ne Kaiwofo na mai. ²⁵ Sobu aunau kariri Sempaisi kawurua ampafe medua sabi, deunau kariri Mananu Mampariri tuti todoni ambori da ma fo. Wape deitawang te Yohanesi mano webaptisi foi ne aunafo. ²⁶ Na wiwo mitai kaha kiorang na munu agama Yahudi foi. Persekilai tuti Akwilai utarami ne aunafo nana ne, urutani da ria suru to munu uminohi nai foia. Na nanai urairiri nariai na mai wei kariri Allai ne Rangno feriri inontarainei kiai, amani Yesusi andino Mananu Mampariri foi.

²⁷ Mayeai Apolosi enerorong we dontai to nu Akhaya, ampafe doroi na nana fosa eroaoai tuti etoi kaiwo anatu feai we mano eraria Yesusi na Akhaya fosa, ambori etamang wei na mai. Dontai sobu Akhayafo, ne aunafo fiata pari mano Seng Allai dohong ne bengfo arora we eroasoai fosa, ambori eroasoai mutu. ²⁸ Weo Apolosi sawao Yahudifosa paria na kaiwasa bitoya foi eurementafo, tuti deinawiai na Sengnei ne Kaiwofo kariri Yesus Kristusi weo

andino Mananu Mamparirio Seng Allai dereria fi dine.

19

Paulusi na Efesusi

¹ Na rabuang bo Apolosi niai na Korintusi fo, Paulusi dontai riria reitahafoi paria sobu Efesusi. Na nanai sobu inontarai eraria Yesusia fo meneiru teai. ² Dutang berasa deyo, “Bohine meaine, meroaso Yesusi neo mesobu Allai Nuaninu Mirarebana fi kontai ampa ne?” Eroa eteyo, “Bireri. Weo wiwo ametaramioai konta kahai we Allai Nuaninu Mirarebana manei kaha.” ³ Berasa aha deyo, “Tonana mani, mewebaptisine kariri mandoni ne baptisifo?” Eroa wei aha eteyo, “Kariri Yohanesi ne baptisifo.”

⁴ Ainanaya Paulusi medu kaririai wesa deyo, “Yohanesi webaptisi kaiwasa fo mani, deinawiai weo inontarai nanisa etaraberasa weru ene sasarifi ampa. Wape na siari nanai kontai deikaririai we inontarai Israeli fosa weo, todoni kontaio eroaso inontaraio ambori da tuwari aha ma foi, amani Yesusi.” ⁵ Na kutu etarami kaiwo fenanai, webaptisisa na Seng Yesusi wonongfo. ⁶ Tuti na kutu Paulusi yuai warangfo awa wasausa fo, Nuaninu Mirarebana foi sensonisa, ainanaya emadu na kaiwo siai, kontai eteikariri kaiwoariri Seng Allai dohonai wesa na Nuaninu Mirarebana foi. ⁷ Ea kiai efaufu tarahio ewesuraya mandu rai.

⁸ Weembai botoru Paulusi medu na wiwo mitai ahang kaha we kaiwasa na munu agama Yahudi fosa tuti medu deikairiri todoni Allai yu Mananufu. ⁹ Wape maneiru tea na ea enumikamiai mitubaru, emaya we eroaso kaha, tuti na kaiwasa efanuhisa na nana fosa eurementafo eteibera Sempaisi ne Rangno feriri kaiwasanei na Yesusi fo. Ai wedaya da werusa, kia mano eraria Yesusia fosa da to Tiranusi ne munu deunau nai foi. Na nanai rahida neungne deunasa kariri Sengnei ne Kaiwonei. ¹⁰ We defuina boru niari finanai pampang, ampafe kaiwasa

fuba eminohi na nu Asia foi, inontarai Yahudi kontai inontarai siai ea kiai etaramio Sengnei ne Kaiwofo.

Skewai ne arikangfosa eteyo etata inggira na Yesusi wonongfo

¹¹ Seng Allai niari fitantuma bitoya paria ria Paulusi, ¹² ampafe inontaraifosa eha ne fi satarai toyari lenso ete ireu, awa etohonaia wa sau mano emaninang nanisa mani, ebeng tuti inggirafosa ehawari weru sa.

¹³ Mangketu Yahudi maneiru teai era mai katai na doni kontai, weo etata inggira weru kaiwasa, erurai we enari kariri Paulusi kontai, ampafe eteyo etata inggira na Seng Yesusi wonongfo. Emadu we inggirafosa eteyo, “Na Yesusi mano Paulusi deiriri foi wonongne ametata mea!” ¹⁴ Imami baba manei wonong fino Skewai, ne arikang eweitu ansaino enari tonana ne. ¹⁵ Manamo inggirafoi medu wesa deyo, “Yeroanso Yesusi, tuti Paulusi yeitawani, wape menemitituai inontarai fuba todoni di mea re, donio mete metata yau nina?” ¹⁶ Ainanaya mano inggira dohoni foi soiri rufansa awa miuntatisa, kirama siabu ene taraifoi awa ewekahai, fiosiaabu ene fiawawafo, ampafe emito kahabirai weru munufoi tuti rika deda siabu ene taraifoi.

¹⁷ Inontarai Yahudi fosa kiai tuti inontarai siaio enayai kiai na Efesusi fosa etarami finana fo ematai karira. Ampafe kaiwasa bitoya efiai Seng Yesusi wonongfo pampang. ¹⁸ Inontarai bitoya eroaso Yesusi fosa era ma eteiaio ene sasari etohoni kawuru na fafongna foi na kaiwasa bitoya foi euremireafo. ¹⁹ Tuti mano enari sulapi fosa efanduhi ene buku sulapi fo kiai, tuti enunumi na inontarai bitoya foi euremireafo. Buku sulapi enunung ruhi nani etato wei na doi mani ne harga dedai paria, tarahio demoyarai we etampi nayai fa defuina sura. ²⁰ Na rang tonana fo Sengnei ne Kaiwo kariri Yesusi fo dafai wariai tuti efau aha eroasoai.

Kaiwasa bitoya ewekaiwo na Efesusi

²¹ Ne nanaia kaia mani Paulusi deyo dontai to Makedonia tuti Akhaya kontai ambori dontai pari to Yerusalemi. Medu deyo, “Yontaia mani yontai to bendari Roma kontai.” ²² Demi ne mano efatari fosa mandu, amani Timotiusi tuti Erastusi weo urontai fafong to Makedonia, wape mantauni niayai waroi kuteai na nu Asia.

²³ Tarahio rabuang bonani faini dino kaiwasa bitoya ewekaiwo fuba na Efesusi weo kaiwo aunau kariri Seng Yesusi ne Rangfo. ²⁴ Weo na bendari nani inontarai manei wonong fino Demetriusi, i mani sewai we niari fi siai na peraki, andino niari munu aririwang weo aririwang wiwing wonong fino Artemisi, mano esahui we ene sengfoi. Fi yu nanai wedaya doi bitoya wei tutu mano eru fi kariri fosa, we inontarai efau eworio munu aririwang fo we esomi weai fefe. ²⁵ Ampafe donio fianduhisa tuti inontarai siai esawai enari fisiai na peraki konta fosa, ainanaya medu wesa deyo, “Bohine meaine. Mewaitawanai weo tasobu doi bitoya na fi taru ninai. ²⁶ Wape ninaia mani mewatioai tuti metarami terai fiani aino inontarai mano wonongno Paulusi niari fo. I medu deyo, ‘Aririwangno inontaraine enariri esomi wei foi mani wiwo seng dine kaha.’ Ampafe ne aunau kerira nanai wedaya kaiwasa bitoya etau weai, wiwo na bendari Efesusi nei tera kaha mae, adareti na nu Asia nei sentenang. ²⁷ Ne tonanane ambori wedaya fi taru ne tawonomi karira tutirai ki. Nanai tera kaha, wape munu aririwangno Artemisi, mano dedai nei, kontai ambori esahui we fi tarai kaha, kontai seng Artemisi mantauni ambori wiwo esomi wei kahai ki. Wape i aririwang fuba tasomi wei, weseng na nu Asia nei sentenang dine.”

²⁸ Etarami kaiwo meduri foia kiai tonanafo, ehasoua etang wawerasa, ehuyai esahu eteyo, “Artemise meiri wau kawurua, wau weseng we kaiwasa na Efesusi fine!” ²⁹ Ampafe ea tuti kaiwasafai kiai era wari ben-

darifoi sentenang esahu etohonai. Mayeai etafu Gayusi tuti Aristarkusi, uru inontarai Makedoniao ura ria Paulusi na ne rang rorong to Efesusi ma di suru. Efafa suru eha suru to munu fiabaio kaiwasa na bendarifoi fianduhi nai foi. ³⁰ Paulusi deyo suai to munufoi afui kontai, we medu we kaiwasafoi, manamo mano eraria Yesusi na nana fosa eweduari. ³¹ Kontaio Paulusi ne maniwowiri maneiru teai, ea inontarai efabai na nu Asia foi, etemi inontarai esuari ambori wiwo dario kaiwasa bitoya foi fanai.

³² Na kutu siari nanai kontaio, kaiwasa fianduhi na munu fiabai foi, ehuyai etohonai pariao eserawaw-erahi paria. Manea ebibe funomai towanaia tuti manea ebibe esahu funomai toninai ma, weo kaiwasafoi fubaei eserawawera fianai aino we-dayasa etohong wei ne. ³³ Inontarai Yahudi fosa ewarami tuba inontarai manei to fona fong, wonong fino Aleksanderi, weo meduai Yahudifosa kaririai we kaiwasafoi. Ampafe kiamang tawansa we enemboru ambori de medu wesa. ³⁴ Manamo ewatui we Yahudi dine, ampafe ebibe kiai tantenang beyari awao araha ureng boru teai, efiai ene aririwangfoi eteyo, "Artemise meiri wau kawurua, wau weseng we kaiwasa Efesusi fine!"

³⁵ Ainanaya sekertarisi we bendarifoi sua kaiwasafoi we enemboru. Medu wesa deyo, "Inontarai Efesusine meaine. Mantei na nu bodoni kontai deitawanaifa weo bendari Efesusi meiri andino dewawu munu seng wiwing Artemisi tuti ne aririwang biari na rorafaisi meu fine. ³⁶ Mantei kontaio wiwo sahu forawa kaha. Ampafe menemboru wiwo metohong funong mea fanai. ³⁷ Meha inontarai nini suru to ninai ma ne, wiwo ukamanana fi na seng Artemisi ne munufoi ete ureibera tane sengnei kaha. ³⁸ Mae Demitriusi tuti mano erufi toyari i fosa etinggai manei mani, tonana mani eha kaiwoariri nanai to mano ehutu kaiwo fosa. Kantorio kiutu kaiwo foi tuti ne

mano ehutu kaiwo fosa emainenang etamang. ³⁹ Wape menemitituai kaiwofeai siai konta mani, meha kaiwo nanai awa memadu weai na mano parentafoi yoasosa we ehutu kaiwo kontaia fosa. ⁴⁰ Weo fianai aino menari na rahida bonini, ambori kia ne karirafo we tata kontaiki. Tarahio parentanei ambori dinggai tata we tahuayai tatohonai ki, nana mani tamadu fiani, weo fi tatohong weai ninai tupa dawohi arorawa." ⁴¹ Medu kaiwofoa kai wesara, ainanaya demisa etaraberasa to ene munu rorong fo aha.

20

Paulusi da to nu Makedonia tuti nu Yunani

¹ Kaiwasa na Efesusi fosa efoairai weru etohonafoa, mayeai Paulusi fianduhi inontarai eraria Sempaisi na nana fosa, tuti deunasa we enemirorongfoini mitubaru na Sempaisi. Ainanaya dohong mahikaifeai wesa tuti da to Makedonia. ² Da suambawa katitai na nu Makedonia foi, tuti dohong kaiwo aunau bitoya we inontarai eroaso Yesusi na nana fosa, ambori enemirorong mitubaru na Sempaisi. Mayeai da sobu nu Yunani foi.

³ Ne embai botoru na nanai, ainanaya rahida bo meinenang we dontai to nu Siria foi, taraoai we inontarai Yahudi fosa eteiruhi kaiwo we emuni. Ampafe enerorongfoi disangbariri beyari we daraberahi dontai riria nu Makedonia foi aha.

⁴ Inontarai manea etontai riati, amani Pirusi na Berea antungno Sopateri, Aristarkusi tuti Sekunderi uru na Tesalonika, Gayusi na fino Derbe, kontai Timotiusi, Tikhikusi tuti Trofimusi ea na nu Asia. ⁵ Eweitu nanisa etong foni antoru* etamang we antoru na Troasi. ⁶ Rabuang bo etohonsua rahida fuba esahui we Rahida Roti Weragi Kaha fo awao kiai fo, antorafai weru bendari Filipi. Rahida ring aha mani amefanduhi amea kiai ria ea na Troasi. Amene rahida itu na nanai.

* **20:5** "antoru" deinawio Lukasi mano soi kaiwonei kiontai.

Na Troasi Etikusi sawai aweu mireha mae suwi aha

⁷ Rahida Sabtui diru mano ameroaso Yesusifo amea amefanduhi amea we ametang ruhi rotio deinawi kariri Yesusi ne taraifo. Paulusi kiorang we inontarai efan-duhisa na nana fosa paria diru rabuang, weo enerorong we kameai amani donta fefe. ⁸ Na munu rorong bo yaio amefanduhi amea nai foi mani padamarang bitoya paria. ⁹ Bariboai manei wonong fino Etikusi minohi na jendelafoi. Paulusi medu waroi karerai paria wedaya bariboaifoi ureng mamong ampafe dena. Denawa kifa bariri sawai na rorong bo botoru ne yai pari foi aweu wiana kahofa nuwongfo. Inontaraifosa emito aweu eruaisia mani mirehara. ¹⁰ Wape Paulusi biari aweu fiauni derirorai ria bariboaifoi ne taraifo, duwiri weru marareha rorong fo aha. Medu wesa deyo, “Mearomikuayai fanai,arang ampa.” ¹¹ Mayeai Paulusi daraberahi ayai, fioabau rotifo dohonai etang ruhiai. Etampia kai Paulusi medu pari aha foi fiorarisi, ainanaya dontaia. ¹² Mae bariboaifoi arang kaiwasafosa era tutiri to ne munufoia, tuti enemirorongfo mirarising aha.

Paulusi dontai na Troasi to Miletusi

¹³ Ametautai to kaparifo, ametafai fafong to bendari Asosi, ameta-mang we Paulusi nayai, weo i sang ne rang rorong fo mai we da na rei. ¹⁴ Na Asosi, kengging amea, ametafai ruhiai to bendari Mitilene. ¹⁵ Kameaia ametafai pariao nu Kiosi arau, tuti kameai roainai aha mani amesobu nu Samosi. Kameai nari aha mani amesoa na bendari Miletusi. ¹⁶ Weo Paulusi medua futuayai we wiro ametafai tawangno Efesusi kaha, ambori wiro ne rahidafo kai funomai na nu Asia foi fanai. Weo yurai paria we rahida fuba Pentakosta foi kaharai mae sikaherawa niai kawuru na Yerusalemi.

Paulusi ne kaiwo arerai we mano ewenunggamiei we jemati Efesusi fosa

¹⁷ Na Miletusi Paulusi dere we mano ewenunggamiei we jemati na Efesusi fosa we era ma. ¹⁸ Rahida bo era ma esobui fo, medu wesa deyo, “Doroi bohine meaine, mewartawanaifa ampa kariri fianai aino inari rahang mea na nu Asia fine, na rahida bo isi awehuo katainei paria sobu rahida bo ye iruai awehu weru katai fi aha ne. ¹⁹ Isodai dadira na Yahudifosa weo eteiruhi kaiwo we enari kanggani yau tuti ete emung yau. Tonanai ki wape irurai we yeiriri Sempaisi ne Kaiwofo pampang na enehurorong tewawa tuti rayai nai na urehu. ²⁰ Mewartawanaifa kontai weo fi mai we mea fo yediwarai weru mea kaha. Ne nanai kiai yeiririai we mea tutu yeunau mea na rabuang bo tafanduhi tata ruhia foi tuti na mene munu rorong wa. ²¹ Yeiririai we inontarai Yahudi fosa tuti Yahudi kaha fosa, yeunausa we etaraberasa weru ene sasarifo, era we Allai aha kontai eroaso Seng Yesusi.

²² Tuti na ninaifa mani yontai to Yerusalemi weo Nuaninu Mirarebana fi demi yau tonana fefe. Kontai iwaitawang fianai aino isodairai na wana fo. ²³ Ne iwaitawanaifa mani, na bendari iraoa fo, Nuaninu Mirarebana nei deikaririai we yau we isodai dadirafo tuti eru aitamuo yau. ²⁴ Tonanai ki wape imatai wedua imerahafo kaha, mae Seng Yesusi fi demi yau wea fo irurai paria we inariao kai na mai, amani yeiriri Kaiwo Mahikai fo kariri Allai ne bengfo paria sobu imereha.

²⁵ Ira mai mea kiai na mene munuewa ampa, tuti yeiriri kariri todoni Allai yu Mananufu. Wape na ninai to fongna mani yeitawanai we mewati urehu ahang kaha. ²⁶ Ai wedaya rahida bonini imaduraia tapapa we mea, we rahida da ma wanai manei kontai sobu ne kiarafafoi mani, wiro yau nehu sarawa fine kaha. ²⁷ We wiro iwawu fi iru ne na rahida bei kaha, mae yeiririai awa kasau we mea kariri fianai aino Allai enetituaite tuti niariri kiai fo. ²⁸ Mewartawang

wedua mea tuti kaiwasa fuba Nuaninu Mirarebana fi dohonsa ma weo mewartawansa fo, weo Allai yuai mea weo mewenunggamiai wesa fefe. Mewartawansa toyari mantahungno deitawang wedua ne domba rabuang foi, weo Allai mantauni feririsa na Yesusi ne rikafo. ²⁹ Weo iwaitawanaifa weo yontai weru meara nina mani, wiro bireri kahai mae ambori inontarai karira fea esuai we enai rahang mea we enari kanggani mea, ne tarai toyari serigalao etawio dombafosa weo etansa. ³⁰ Kontai na mantaung mea ambori manea ewemantaunau kaiwo karira ki. Enari tonanai we ewedaya mea mano meroasoai wa mea we mera sarawaifa tuti mera riasa. ³¹ Ampafe metanansiau weduaraifa! Mearomiaofara waroi we defuina botoru mau wa rayai nai na urehu, irurai pampang na diru rahida we yeretawang mea.

³² Ninaifa amani itawing mea to Seng Allai ambori dewawu mea tuti merua mutu na Allai ne Kaiwofo kariri ne bengno dohonai arora fo. Kaiwo nanai kia mambiriu we mea tuti Allai mioang mea tuti fi kiaio dohonai we ne arikangfosa, dohonai we mea kontai ki. ³³ Na irurai tuti Sengnei ne Kaiwofe ne wiro enehutawanai we ambori isobu doi ete ra fuba ria mea kaha. ³⁴ Mewartawanai we mantaung yau irurai we iru fi siai fo we isobu doi tuti fiang demoyarai we yau tuti mano era ria yau nesa. ³⁵ Na fifiani kontai iwekasina we mea na rurai mambiriu we rufi tonina ne, ambori tafata inontarai ewemambiriu kaha fosa. Weo taromio fianai aino Seng Yesusi mantauni meduraia fo, medu deyo, 'Tatohong fi we tafata inontarai siai mahikai sewa inontarai etohong fi we tata ne.' "

³⁶ Paulusi medua kai wesa fo, disang kapa awebuka riasa tuti wenadi. ³⁷ Ewenadia kaifo efauni, esaia ehai beyari wei tuti enunahi. ³⁸ Enemirorongfoi fituayai paria, weo kaiwo Paulusi medura fo deyo, na rahida bonani to fongna mani wiro ewati ureng ahang kaha.

Ainanaya era tutiri pari arau dautai na kaparifoi.

21

Paulusi da to bendari Yerusalemi

¹ Na amenemirorong fituayai amehatai weru mano ewenunggamiei we jemati na Efesusi fosa, ainanaya ametautai to kaparifoi ametafai werusara. Ametafai beyari to nu Kosi. Kameaia mani amesuaio nu Rodasi, na nanai ametafai pari beyari ameso na Patara. ² Na Patara amesobu kapari rowei de defai to nu Fensia, ampafe amesoi ameo kapari bonani tuti ametafai, ³ ametafaia amewati bera nu Siprusi to rei, mae amehutu bau bendari Tirusi na nu Siria foi. Ametafaia ameso na nanai we deunaung fi kia fo nayai. ⁴ Na nanai amera wa ametuambawa inontarai eraria Yesusi fosa, kontai ameminohi riasa ari minggu bei. Allai Nuaninufoi deinawiai wesa ampafe etaunau Paulusi we wiro da to bendari Yerusalemi fanai. ⁵ Manamo amene rahida na nana kaifo, ametawinsa tuti ametafai pari. Era kiai tuti ene wiwing ene arikang era tuti amea paria bendari rea fo. Na nanai na nafarengfo amea kiai ametisang kapa ameawemibuka amewenadi. ⁶ Ainanaya ameru na amewaramifo kai, ametautai to kaparifoi tuti ea etaraberasa to ene munu rorong fo aha.

⁷ Ametauoai na Tirusi amewerurang paria bendari Petolomaisi. Na nanai amera wa ametuambawa doroi eroasoai na nana fosa, weo ametohong mahikai wesa, kontai ameminohi riasa rahida bei. ⁸ Kameaia mani, ametafai aha ameso na bendari Kaisarea. Na nanai amera we inontarai deiriri Kaiwo Mahikai manei wonong fino Pilipusi, i mani manei na eweituo etirisa na Yerusalemi we efata rasulifosa manei dine. Ameminohi riati na ne munufoi rahida beiru teai. ⁹ Ne kamitung itowemana amani Allai dohong mambiriu we itoru we itomadu kaiwo dohonai we kaiwasafai.

¹⁰ Rahida beiru teaifa mani, inontarai manei wonong fino Agabusi da na Yudea ma. I mani wenabi, inontarai Seng Allai medu nai, kariri fio ambori kawariai ki, weo kai-wasafo. ¹¹ I da ma kia Paulusi ne aikapurunei, yuti aha wiora mantani aweng tuti warangfo nayai, ainanaya medu deyo, “Nuaninu Mirarebana foi medu toninai, ‘Mano ne aikapurunei inontarai Yahudi na Yeruselemi fosa eworahi kariri ninai ki, tuti esoari to inontarai Yahudi kaha fosa ewarami rorong fo aha.’”

¹² Na kutu ametaramio kaiwofe nanai, amea tuti amene doroi na Kaisarea fosa, amemadu wedua Paulusi ameteyo wiro dontai to Yeruselemi fanai. ¹³ Manamo medu we amea aha ma deyo, “Todoni mesai wedua yau ninai, metohong enehurorongnei fituayai funomaia. Mewaitawanai weo imainenang ampa, amani wiro we etafu yau fo tera kaha, mae we imereha na Yeruselemi we Seng Yesusi kontai.” ¹⁴ Paulusi kiobu tarang we amea ampafe amefotou amemadu weduari fo. Ameteyo, “Bento, todoni kontaio kariri Sengnei ne dawiafoa.”

¹⁵ Amenai tourai na nanaia, mayeai amefantang amene fi-anggangfo, amera to bendari Yeruselemi arei. ¹⁶ Amene doroi manei ru teai na Kaisarea fosa era tuti amea to inontarai Siprusi manei, wonong fino Menasoni, weo ameminohi riati na ne munufoi. Menasoni nini daria Yesusi na siari Yesusi niai na nunei.

Paulusi suambawa Yakobusi

¹⁷ Rahida bo amesobu bendari Yeruselemi fo, amene doroi na nana fosa, etamang we amea na enemirorong mirising. ¹⁸ Kameaia mani Paulusi tuti amea amera we ametuambawa Yakobusi. Na nanai mano ewenunggamiei we jemati na nana fosa efanduhisa kontai. ¹⁹ Ametohong mahikai wesa ameru na amewaramia kai, mayeai Paulusi deiririai na mai wesa, kariri fifianai aino Seng Allai niariri kiai na inontarai Yahudi kaha fosa fo.

²⁰ Etaramididau Paulusi kaiwo medura foa kai fo, ea kiai efiai Seng Allai. Mayeai emadu we Paulusi aha eteyo, “Amene doroi bohine waune. Boitawanaifa weo inontarai Yahudi katui ahang kaha, eroaso Yesusi ampa. Ea kiai mani inontarai enemirorong dohong we etohong kariri Kaiwo Musai soi fo na mai saine. ²¹ Wape na fui etaramio kaiwo wetarai kaha kariri wau. Etaramioaifa weo bounau inontarai Yahudi mano enai na nu Yahudi kaha fosa we etohong kariri Kaiwo Musai soi fo fanai, tuti enemitituaio bounausa we wiro ewesunati ene arikangfosa fanai, ete etohong kariri koangno Yahudi nei fanai. ²² Inontarai Yahudi eroasoai enai na nina nesa, todoni kontaio ambori etaramioai we bontai kawuru ma we nayai na ninaifa ne, tuti tarahio eteyo enari kanggani wau ki. ²³ Nana mani tatohong fiani e? Tonana mani, nari kariri amene aunaune, ambori ewaitawanai weo kaiwo etaramioai kariri wau nanai wiro tarai kaha. Amani na ninai inontarai itowemana, itorohong kaiwo arerai we Sempaisi ampa. ²⁴ Ro riasa we mewenadi, we meruairurang mea, tuti bai weduasa na nemu doifea ambori etohong kariri ene kaiwo arerai etohoni nani na mai, tuti ambori metei menumiwa. Ambori fi nari nanai deinawiai we inontarai Yahudi eroaso fosa kiai we kaiwo etaramioai kariri wau nanai wetarai kaha, tuti ewaitawanai weo wau kontai bohong kariri Kaiwo Musai soi fo. ²⁵ Mae kariri inontarai Yahudi kahaio eroaso Yesusia fosa mani, ametanatu kaiwo wesa kawuru ampa kariri kaiwo amehutuaia fo, weo wiro etang fiangno ohonai we saminseni ete aririwangfoi fanai, etang rika fanai, etang andowa munia mireha ne rika deda kaha foi fanai, tuti wiro emaninawa funoma fanai.”

²⁶ Ampafe kameaia mani Paulusi da ria itowemanafo sitoru, awa enari ruhi nadio eruairuransa foi. Esuai Sempaisi ne Munufoi we etekaririai we rahida beiru aha ambori nadio eruairuransa foi kiai tuti fiwai eto-

hona fo etohonai ki.

Yahudifosa etafu Paulusi na Sempaisi ne Munufoi

²⁷ Rabuang bo rahida itu fo rerai we kai fo, inontarai Yahudi maneiru teai na Asia ewati Paulusi na Sempaisi ne Munufoi. Ainanaya eha weinontarai bitoya foi enemiro-rongfoi, mayeai era wa erutawang Paulusi, ²⁸ mae esahu tuturi eteyo, “Inontarai Israeline meaine, memito ma mefata amea wo. Inontarai da mai katitaine kiai mae deunau kaiwasanei we eweaiteta we nu Israeli nei, Kaiwo Musai soi fo, tuti Sengnei ne Mununei, andinini! Na ninai doari aha kia inontarai Yahudi kaha manea esuai to Sempaisi ne Munufoi rorongfoi kontai aha fui, ampafe enariri werarika.*” ²⁹ (Emadu tonanai we antanafa ewati Trofimusi inontarai Efesusi foi da ria Paulusi na bendarifo. I mani Yahudi kaha dine, tuti enemituai we Paulusi kiari kawuru to Sempaisi ne Munu rorongfo afui fo, mae bireri.)

³⁰ Ampafe bendarifo nikuayai sentenang tuti tatofang kutu nanai kontai kaiwasafoi mito ma fianduhi wari Paulusi. Etafuri efafari to boriei weru Sempaisi ne Munufoi. Na kutu nanai kontai ehafe Sempaisi ne Munufoi. ³¹ Kaiwasafosa erurai we emung Paulusi tonanai, mae inontarai manei mitoa deikaririai we afai Roma fosa ene komandangfoi, weo bendari Yerusalemi sentenang nikuayai na kaiwasa etohona fosa. ³² Na kutu nanai kontai komandangfoi kia perwira maneiru teai tuti afai manea, era esahera to katai etohong nai foi. Kaiwasafosa ewati afai mamuna fosa nanai arahio efotou eboi Paulusi fo.

³³ Komandangfoi da wa tefu Paulusi tuti wiora tate warangfo suru ria afai mamuna mandu uwaramifo na wai besi. Mayeai dutang bera kaiwasafosa kariri Paulusi we i mani mandoni dine tuti fianai aino niari sarawaifa fo. ³⁴ Manamo kaiwasa bitoya foi emadu boyari kaha, manea eteyo dohong sara fininai, manea

aha eteyo dohong sara fiwanai. Ehobu tuti ene kaiwofoa komandangfoi urewara kerira, tuti sobu kaiwoariri mai kariri fi wedaya emung Paulusi wea fo kaha. Ampafe demi afai mamuna fosa we ehari to markasifo aha. ³⁵ Na rabuang bo eha Paulusia sobu tehifofoi, kaiwasa etohona fosa etohong mambiriu paria aha we emuni, ampafe afaifosa esoduatia. ³⁶ Kaiwasa bitoya foi era ria Paulusi tuti afaifosa na ehurumifo mae ebibe eteyo, “Muni wiruai!”

Paulusi medu we kaiwasa bitoya foi kariri fi etinggairi wea fo

³⁷ Rerai we ete esuai to markasifo afuifo Paulusi medu we komandangfoi deyo, “Daie, yeo imadu ria wau ararafanaifa.” Komandangfoi yoa wei aha deyo, “Boitawang modu kaiwo Yunani nei e? ³⁸ Tonana mani wau ma wiro inontarai Mesiri di wau kaha fe. Yeitarahi wau mani inontarai Mesirio raminde nanai fianduhi inontarai ewepiaura wering webea (4.000) emainenang na fimamuna emamunara, mayeai kiasa ewawu to katai wemereha kaha foi.” ³⁹ Paulusi yoa aha deyo, “Yau mani inontarai Yahudi di yau, na bendari Tarsusi, bendario we-wonong na nu Kilikia foi. Fata yau bohong rahida we yau we imadu we mano emamuna we yau fosa.”

⁴⁰ Ainanaya komandangfoi dohong rahida we medu, ampafe Paulusi doari na tehifofoi yuai warang we kiamang tawansa we enemboru. Ainanaya medu wesa na kaiwo Iberani.

22

¹ Medu deyo, “Dai tuti doroi bohine meaine. Metaramididau kariri nehu kaiwo yeiai fifianai aino metinggai yau wea ne.” ² Etaramio Paulusi we medu na ene kaiwo Iberani fenanai, fiei sawa mani yu na enumifo.

Ampafe Paulusifo medu pari we-sara, ³ deyo, “Yau mani inontarai Yahudi di yau, itaubau nuhukamie

* **21:28** Kariri agama Yahudifosa, Yahudi kaha manei suai tonu Sempaisi ne Munufoi mani, dohong Munufoi werarika.

na bendari Tarsusi foi na nu Kilikia foi, wape ifiebai na Yerusalemi ninai, tuti isobu aunau ria mantau-nau fubao Gamalieli na mai kariri Kaiwo Musai soi dohonai we tane werengfesa foi. Ne tarai kariri mea na rahida bonini faini ninai, yau kontai enehurorong dohong we iruraifa paria, inari fi kariri mea ninai we Allai. ⁴ Inontarai eraria Rang Weworu nanisa kiai, wiwing mang, itafusa imunsara emarareha, isoasa to aitamu rorong fo. ⁵ Imami fuba foi tuti Majelisi Agama fosa emaduaiwai we kaiwo yeoai ninai we itofa kaha. Weo ansaino etohong surati bei we yau we ikaria yeinawi we inontarai Yahudi na bendari Damsiki ne. Ambori na surati nani itafu inontarai eroaso Rang Weworu nani tuti ikasa to Yerusalemi we esobu aiboi nayai.”

Paulusi medu kariri todoni Seng Yesusi sahuifo

⁶ “Rahida bo ira wa nanai, ira paria rerai we bendari Damsiki tete rahida rabuang, na tatofang kutu nanai sambewara bei na rorafaisi meu tibohawai wari yau. ⁷ Itawai aweu iwatai na kahofa nuwowongfo, mayeai tarahuo raofui bei medu deyo, ‘Sauluse, Saulusi wo! We fiani e nari kanggani yau ninai?’ ⁸ Ainanaya iroa wei aha yeyo, ‘Daie, mandoni di wau?’ Manamo medu we yau aha ma deyo, ‘Yau Yesusi inontarai Nazareti mano nari kanggani fi di yau.’ ⁹ Inontarai era ria yau fosa ewati sambewaranoi, wape kaiwo raofuifo medurai we yau foi, eserawawerahi. ¹⁰ Ainanaya yutang bariri aha yeyo, ‘Sengne waune, fianai aino inari ne?’ Sengnei yoa deyo, ‘Boabari wau tuti wuai to bendari Damsiki afui. Na wanai ambori wobu kaiwoariri kariri fikiaio Allai deyo nari fo.’ ¹¹ Sambewaranoi dang kai urehu wedaya urehufafa, ampafe nehu maniwowirifosa ebing yau amesuai to Damsiki.

¹² Na wanai inontarai manei wonong fino Ananiasi. I mano dohong kariri Kaiwo Musai soi fo na mai tuti Yahudi fuba eminohi na

nana fosa etatori paria. ¹³ Da ma suambawa yau, doari na enehung dowei medu deyo, ‘Sauluse, nehu doroi bohine waune. Fobai uremuwa boti aha!’ Na kutu nanai kontai ifoai urehu iwataio. ¹⁴ Mayeai medu we yau deyo, ‘Allai mano tane werengfosa esomi wei foi diri wau kawuru ampa ampafe boitawang fi dawi wea fo tuti boti Yesusi Mano Mirarebana foi tuti taramu te raofuifo. ¹⁵ Wau ambori weinontarai boiririai pampang we kaiwasanei kiai kariri fianai aino botioai tuti taramuoaia fo. ¹⁶ Wiro bomang waroi ahang fanai, mae na kutu ninai kontai boabari wau tuti webaptisi. Butang we Sempaisi ambori waraira nemu sasariwai na wonongfo.’

¹⁷ Yarabera yau to Yerusalemi tuti na kutu iwenadi we Sempaisi na ne Munufoi nanai, Allai deinawi fi we yau. ¹⁸ Iwati Sempaisi medu we yau deyo, ‘Wukera ruai awemu weru Yerusalemi, weo inontarai ninisa ambori emarira we etaramio kaiwo modu kariri yau wa fefe.’ ¹⁹ Wape imadu aha yeyo, ‘Oh! Sengne waune, eroaso yau rai, weo ewaitawang kepanaifa weo isuai mai munu agama Yahudi fo we itafu inontarai eroaso wau fosa we irubasa tuti isoasa to aitamufoi. ²⁰ Tonanai kontai we rahida bo nemu woming Stefanusi emuni fo mani, yauo yoari na nanai, iroa we emunifo kontai. Nanai tera kaha mae yauno iwaitawang wedua mano emuni fosa ene ansungfo ne.’ ²¹ Manamo Sengnei medu we yau aha ma deyo, ‘Modu riwana fanai mae roa, weo ambori yemi wau ro to katai waroi we Yahudi kaha fosa.’ ”

Paulusi deikaririai we i mani Roma dine

²² Kaiwasafosa etaramididau Paulusi we medufo, wape paria kaiwo medurai wefuia fo, amani kariri de da we Yahudi kaha fosa fo, ebibe na mambiriu eteyo, “Inontarai tonana nei mani muni wiruaia, wiro mei we minohi ureng barika ahang kaha!” ²³ Ebibe, ehafa ene

ansungfo towana tonina, tuti eha-fung kangganangfoi ehafari to yai, weo ehasoua emarareha we Paulusi medu tonana fefe. ²⁴ Ampafe afai mamuna Roma fosa ene komandangfoi demi eha Paulusi to ene markasifoi, ambori etutang berahi na tapapa we ewaitawang fianai aino wedaya Yahudifosa etohong karerai wei nina. ²⁵ Wape na kutu ewora Paulusi we erubati na ene wai weababo fo, medu we perwirafoi deyo, “Tofino na tane hukumi Roma nei mani tarai kariri metohona ne, weo inontarai Roma manei wiro metutang berahi kariri fi metinggairi wea fo kaharai mae meru aiboi soi e?”

²⁶ Perwirafoi tarao kaiwofe nanai, da we ene komandangfoia deyo, “Daie! Bohong todoni e nari toninai nina? Inontarai wani mani Roma dine!” ²⁷ Ampafe komandangfoi da wa dutang bera Paulusi deyo, “Boikaririai we yau, weo taraie wau mani Roma di wau e?” Paulusi yoa wei aha deyo, “Tarai inontarai Roma di yau.” ²⁸ Komandangfoi medu wei aha deyo, “Oh! Raminde nanai ibai doi fuba paria akawuru wo iweinontarai Roma ki.” Paulusi yoa wei aha deyo, “Yo! Ayaranane, wape yau itaubau nuhukamiei weinontarai Roma. Nana mani wemambiriu sewa.” ²⁹ Na kutu nani kontai afai mamuna ete etutang berahi fosa ene tarai toyario isang tuhing ufu doa na iareng. Komandangfoi kontai mitaia denteng kahai weo Paulusi Roma dine, mae anta demi ne afai mamuna fosa ewora funomi fefe.

Paulusi doa na Majelis Agama fosa earomireafa

³⁰ Wape komandangfoi dohong weai paria we deitawang kariri fianai aino wedaya Yahudifosa etinggai Paulusi wei fo. Donio kameaia mani sahu imami baba fosa tuti Majelis Agama fosa kiai we efanduhisa. Ainanaya afai mano ewaitawang wedua Paulusi fosa etisu wai besi foi weruri tuti ehari ma doa na earomireafa.

23

¹ Paulusi seite Majelis Agama fosa, mayeai medu wesa deyo, “Doroi meaine. Paria rahida bonini na enehurorong ketui fuisi iwaitawanaifa weo Sengnei ne awiafo inari kaririai na mai.” ² Na kutu medu tonana ne, imami fuba Ananiasi demi mano doa rurang Paulusi foi bioikobu borong. ³ Ampafe Paulusi medu we imami fuba foi aha deyo, “Wau inontarai taparemu sobaurai weberu di wau. Allai ambori bioi wau ki, weo munohi na nanai binggai yau kariri Musai Kaiwo soi fo, wape mantaung wauno bohong kariri Kaiwo nana kaha wa, mae bohong sarawaifa, amani bemi inontarai bioi yau.”

⁴ Mano eminohi na nana fosa etei wei eteyo, “Eh! We fiani boi bera Allai ne imami fuba fininai?” ⁵ Paulusi yoa aha deyo, “Oh! Doroi meaine, iserawerahai we i mani imami fuba dine. Tarai na Sengnei ne Kaiwone, rabuang bei dotu toninai:

‘Dohonao meteibera mano ewe-nunggamiei we kaiwasanei fe.’*”

⁶ Paulusi deitawanaifa weo mano eminohi na Majelis Agama fosa nana mani, Saduki manea tuti Farisi manea. Ampafe medu wesa deyo, “Doroi meaine, yau mani Farisi di yau, nehu ririafo kontai na Farisi. Metinggai yau na nina ne, we iroasoifa weo inontarai emarareha fosa ambori esuwi aha ki.” ⁷ Na kutu etaramioai we medu tonanane, Sadukifosa tuti Farisifosa esawasa pariao wiro eweboyari ahang kaha. ⁸ (Weo Sadukifosa eroasoifa weo wiro mansuwi-suwi kahai, wewai bireri, tuti nuaninu bireri, wape Farisifosa eroaso ne tonanane kai.)

⁹ Ampafe etawisa fuba beyari. Farisi maneiru teaio ewemantaunau Kaiwo Musai soi fosa etoabarisa etapa Sadukifosa eteyo, “We amea mani inontarai nini wiro niari sara fi kutea kahaia. Tarahai anture nuaninu te, wewai te manei dino medu wei ne!” ¹⁰ Ehiwasa fuba beyari ampafe komandangfoi mitai dohonao eruhisa emung Paulusi fe.

* 23:5 Keluaran 22:28

Ampafe demi ne afai mamuna fosa ehari weru katai nani to markasifoia aha.

¹¹ Diru aha ma foi Seng Yesusi doa rurang Paulusi medu wei deyo, “Tawang enemurorongwaia mitu! Weo toyari modu kariri yau kawuru na Yerusalemi ampa, ambori modu kariri yau aha na bendari Roma foi kontai ki.”

Yahudi manea eteiruhi kaiwo we emung wora Paulusi

¹² Kameaia, inontarai Yahudi fosa manea efanduhisa emadu ruhi kaiwo we emung wora Paulusi. Efafora beyari na Allai wonongne weo wiro etampi ete etunung mereha kaha pariao emuni akawuru wo. ¹³ Mano enari tonana nesa ewepiarua sea rai. ¹⁴ Era we imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa, emadu eteyo, “Amefafora ruhiai ampa weo wiro ametampi kaha pariao amemung Paulusi akawuru wo. ¹⁵ Ampafe mea tuti mano meminohi na Majelisi Agama fosa mesoi kaiwo anatu feai we afai mamuna fosa ene komandangoi, weo metutani kiari ma weo toyari meteo metutang berahi na mai aha. Nana mani da ma sobu mea kaharai mae amemainenang kawuru na rang rabuang we amemunia.”

¹⁶ Manamo Paulusi anomang tera manei tarao kaiwofo, ampafe da to markasifoia, deikaririai we Paulusi.

¹⁷ Ainanaya Paulusi sahu perwira manei ma deikaririai wei deyo, “Ka bariboai nini we komandangoia, weo deyo deikariri fieai wei fefe.”

¹⁸ Ampafe perwirafoi kia bariboaifoi we komandangoi deyo, “Paulusi mano wiana aitamufoi sahu yau tuti dutang yau we ika bariboai nini we Dai wau ma, weo deyo deikariri fieai we wau.”

¹⁹ Komandangoi yu na bariboaifoi warangfo utabera siai we dutang berahi deyo, “Fianai aino boyo boikaririai we yau ne?”

²⁰ Bariboaifoi yoa wei aha deyo, “Yahudifosa emadu ruhi kaiwo kawuru weo etutang wau we aha

kameai mani ka Paulusi we Majelisi Agama fosara, we toyari eteyo etutang berahi na mai aha. ²¹ Wape Daie, dohonao roa we ene kaiwofo fe, weo ewepiarua sea etamang na rang rabuang we etoapi ki. Ea kiai efafora na Allai wonongne weo wiro etampi ete etunung mereha kaha pariao emung Paulusi akawuru wo. Na ninai kontai emainenang kawuru ampa, etamang terai we roao ene kaiwofo.” ²² Komandangoi deretawang bariboaifoi deyo, “Oh, tonana mani tarahu kaiwo boyoai we yau fe ampa. Dohonao boikaririai funomai we manei ahang fe.” Ainanaya demi bariboaifoi da wa.

Etanatu Paulusi we Gubernuri Feliksi to bendari Kaisarea

²³ Ainanaya komandangoi sahu ne perwira mandu, medu we suru deyo, “Mumainenang afai mamuna manea we era tuti Paulusi to Kaisarea diru bonini kontai araha ureng indeata. Amani ewepiaura (200) esiru sondu, ewepiaura kontai eha wombua, tuti ewepiatorua sura (70) etau na kuda. ²⁴ Mumainenang kuda kontai we Paulusi dau nai. Mehari na mai paria sobu Gubernuri Feliksi.” ²⁵ Ainanaya komandangoi soi surati bei amani dotu toninai:

²⁶ We inong Gubernuri Felikse wau, na Kaisarea,

Na yau komandang Kladius Lisiasi,

²⁷ Inontarai nini mani Yahudinesa etafuri kawuru ampa tuti kutea reti emunia weraimuna, manamo fiei deyo isahera tuti nehu afai mamuna nesa, nanai doni weinontarai ninai, weo tarahuoai we i mani Roma dine fefe.

²⁸ Enehurorongnei dohong weai paria we yeitawang kariri fianai aino etinggairi wea fo, ampafe ikari to ene Majelisi Agama fosara. ²⁹ Manamo awa mani wiro dohong saraflea kariri tane hukumi Roma ne kahai weo sodai aibo marareha fo ete we eru aitamuoi.

Fi etinggairi wea fo mani reng we ene Kaiwo Musai soi fo terai. ³⁰ Mayeai tarahuoai we eteiruhi kaiwo we emung worai. Ampafe doni isahera yenatui we Dai Gubernuri wau mau ninai. Kontai na ninai yemi mano etinggairi fosa we eha ene kaiwo etinggairi wea fo we wau mau.

Nehu kaiwone werea tonanai.

Mahikaifeai.

³¹ Ampafe afai mamuna fosa etohong kariri kaiwo komandangfoi deyoa fo. Diru nani kontaio eha Paulusi paria sobu bendari Antipatrisi. ³² Na Antipatrisi kameaia mani etawing mano etau na kuda fosa era tuti Paulusi paria, mae ne fiaw era na eawemi fosa etaraberasa to markasifoia aha. ³³ Mano era tutu Paulusi na kuda fosa era paria sobu Kaisareara arau, eha kaiwo anatu fo we gubernurifoia, tuti etohong Paulusi kontai weia. ³⁴ Gubernurifoia deto kaiwo anatu foa kaia, mayeai dutang bera Paulusi we i mani na nu bodoni. Paulusi deikaririai we i mani na nu Kilikia foi, ³⁵ ampafe medu wei deyo, “Yo! Rahida bo mano etinggai wau fosa era ma sobu ninaifa, ambori ikutu kaiwone ki.” Ainanaya demisa eha Paulusi to munu Mananu Herodesia we ewaitawani nayai.

24

Yahudifosa etinggai Paulusi na Gubernuri Feliksi arongreafo

¹ Rahida ring aha mani imami fuba Ananiasi tuti mano ewenunggamiei we Yahudi fosa ebia to Kaisarea arau. Eha inontarai sewai na hukumi Roma foi manei, wonong fino Tertulusi, ebaiti we medu tuti ene kaiwofo. Era to gubernurifoia we etinggai Paulusi. ² Ampafe eha Paulusi ma, ainanaya Tertulusi doari ayai medu we Feliksi deyo, “Inongwa Dai Gubernure, ru wang gubernurife waroi

maua, donio ameminohi na mai wiro amesobu dadirafea kaha, weo Dai wau wewai paria. Tuti nari fiwaworu bitoya ampafe Yahudine amea amene nunei denteng pari aha. ³ Ne nanai kiai na doni kontaio ametato wau, ametohong mahikaifeai pampang. ⁴ Wape ambori wiro nemu rahidane kai funoma kaha mani, todoni mani taramu amene kaiwo fininai, amene kaiwone werea arora.

⁵ Inontarai nini kerira paria, na doni kontai amesobui we wedaya mamuna bitoya ria Yahudinesa tuti i wenunggamiei kontai we mano etau we inontarai Nazareti foi ne aunafo. ⁶ I kontai niari fi werarika we Allai ne Munufoi kawuru ampa, ampafe ametafuri. [Amenemirong we amehutu kaiwo kariri Kaiwo Musai soi we amea fo, ⁷ wape komandano Lisiasi sikahera kiari weru amea na tapapa, tuti demi amea amera we wau ma.]* ⁸ Ampafe mantaung wau butang berahi mani ambori taramuoaifa wetarai kariri kaiwo fuba ametinggairi weai ninai ki.” ⁹ Yahudi fuba eminohi na nana fosa kontaio eroa tuba kaiwo Tertulusi medura fo.

Paulusi meduai kariri fi Yahudifosa etinggairi wea fo

¹⁰ Mayeai gubernurifoia urekamang Paulusi we medu. Ampafe medu deyo, “Iwaitawanaifa weo Dai wau mani inontarai kutu kaiwo na nu Yahudi nei waroi ampa. Aiwedaya mani ifaraise paria we yoa na aromureane we imaduai kariri kaiwo etinggai yau weai ninai. ¹¹ Dai mantaung wau ambori wera weai we boitawang kaririai ki, weo wiro rahidafeai waroi kaharai, arahio rahida suraya boru da wa wanai, amani ira to Yerusalemi we iwenadi nayai. ¹² Amani wiro Yahudinesa esobu yau we imamuna we manei na Sempaisi ne Munufoi ete ifanduhi kaiwasa we amehuayai ametohonai na munu agama fo ete na katai siai na bendarifoia kaha. ¹³ Ea kontai wiro ebiriu we etohong fiainawiafea

* **24:7** Ne tarai toyari kaiwo na 8:38, amani fafongfa manei soi kariri Sengne ne Kaiwone amani kaiwo rabuang ninai mantauni dohonai we kaiwo ming tuarai.

we Dai wau kariri fi etinggai yau weai nina kaha. ¹⁴ Imadu tarainei weo isomi we Allai mano amene werengfosa esomi wei foi, amani kariri Rang Weworuo esahuai we wetarai kaha fo. Wape yau kontaio iroaso Kaiwoariri fubao Musai tuti nabifesa esoi kiai foi. ¹⁵ Ne tarai toyari ea ninai, yau kontai enehutawanai we Allai weo kaiwasa fuba mireha nei kiai, mano ebeng fosa tuti mano eharira fosa, ambori esuwi aha ki. ¹⁶ Nanai wedaya mani, irurai pampang na mai ambori enehurorong ketui fuisi mirarebanai we Allai tuti inontaraine kiai.

¹⁷ Tuti yari wariyai defuina beiru teaia, ampafe yarabera yau to Yeruselemi aha, ika doi fata fo we nehu inontarai Yahudi na nana fosa, mano ene parifi fosa, tuti we yohong korbani we Seng Allai na ne Munufoi kariri Kaiwo Musai soi fo. ¹⁸ Rahida bo ewati yau na Sempaisi ne Munufoi we inari finana fo mani, iruai yaua imararebanai kawurua kariri Kaiwo Musai soi fo ampa. Kontai manea efau etoari na nanai ria yau kaha tuti iwedaya moroafeai na nana kaha. ¹⁹ Mae rahida bonani na nanai Yahudi maneiru teai na nu Asia foi etinggai yau. Tarai yohong sara fieaifa mani, inontarai nani saino todoni mani rahida bonini faini etinggai yau na Dai aromureane reto. ²⁰ Ete bento mae mano ninisa emadu kariri fi kerira fiani dino esobuai na yau we inari ne na rahida bo Majelisi Agama fesa ehutu kaiwo fenanai fa ne. ²¹ Tarahi fi esobu teraifa mani kaiwo rabuang beyario imadurai fa wesa yeyo, 'Metinggai yau ma yoari na ninaifa ne, weo iroasoifa we inontarai emarareha ne ambori esuwi aha ki.' "

²² Feliksi wiro yoaso Yesusi kaha, wape deitawang kepang Seng Yesusi ne Rang Weworu foi, ampafe tarao Paulusi medu tonanane kife kaiwofo deyo, "Metamangnao komandani Lisiasi da ma akawuru wo ikutu kaiwone ki." ²³ Ainanaya demi perwirafoi kia Paulusi aha we deitawang weduari, wape dohong rahida wei kontai we ne mani-

wowirifosa era ma etuambawari tuti efatari.

Paulusi deiriri kariri Yesusi we Feliksi bineng Dursilai uru

²⁴ Rahida beiru teai aha, Feliksi binengno Dursilai, i mani wiwing Yahudi dine, ura to kataifo aha ma. Feliksi demi we Paulusia ehari ma doa na uaromireafu tuti utaramididauwi medu kariri todoni taroaso Yesu Kristusi fo. ²⁵ Wape rabuang bo Paulusi medu kariri todoni taenemirorong mesi na Seng Allai urengreafo, tatawang tata weru fi mai kaha fo, tuti aiboio we mano enari fikirira fosa ambori esodairai na rahida Sengnei daraberahi nai aha ma foi nana ne, Feliksi mitai paria ampafe medu wei deyo, "Oh! Nemuboru mainanaya mae barabera wau aha wo, kio nehu rahida aha wori isahu wau aha ki." ²⁶ Kontai na nanai enetawanai paria we Paulusi biaiti na doifeai ambo sawini da. Ampafe demi we ehari pampang ma weo medu riati.

²⁷ Wape we defuina boru aha, Perkius Festusi yiwang Feliksi weo wegubernuri na nanai. Tuti Feliksi deyo kia we Yahudifosa enemirorongfoi, ampafe sua Paulusi niai pampang na munu aitamu foi.

25

Paulusi medu we kia ne kaiwofo dautai to Kaisari

¹ Na rahida bo gubernuri Festusi si aweng so bendari Kaisarea foi, rahida botoru aha mani dautai to Yeruselemi arei. ² Na nanai imami baba fosa tuti mano ewewafonia we Yahudi fosa, eha kaiwo etinggai Paulusi wea fo wei aha. ³ Etutani paria we dohonsa enemirorong mirising, amani demi we Paulusi we ehari to Yeruselemi ma. Etutani tonana weo na mamunggasai emainenang we emung worai na rang rabuang. ⁴ Manamo yoa wesa aha deyo, "Wape i eru aitamuoi na Kaisarea tuti yau kontaio katu mani yarabera yau to wanai aha. ⁵ Ampafe dohong sarafieai fa mani, ne mahikai mani metemi mene

mano ewewafonia wasa era ria yau to wanaia weo etinggairi nayai.”

⁶ Festusi ne rahida sura teai na Yerusalemi mayeai daraberahi bia to Kaisarea aha. Kameaia mani deyo kiutu kaiwofo ampafe demi eha Paulusi to arongreafoa. ⁷ Na kutu ureng kawariaio sa fo, Yahudio era na Yerusalemi ma fosa esoru wariri, mae etinggairi we fi maraba paria. Wape fi etinggairi weai nanai wiro etohong fiainawiafeai we deinawiai we kaiwo tarai kaha.

⁸ Ampafe Paulusi medu kariri fi etinggairi wea fo deyo, “Wiro yohong sarafieai we Yahudi amene Kaiwo Musai soi fo ete we Allai ne Munufoi ete we Mananu Kaisari kaha, mae etinggai funong yau.”

⁹ Wape Festusi de kia we Yahudi-fosa enemirorongfoi, ampafe medu we Paulusi aha deyo, “Maya we ro to Yerusalemi we ikutu nemu kaiwone naya ne?”

¹⁰ Paulusi yoa wei aha deyo, “Bereri kontai! Na Mananu Roma foi wonongfo na katai nini kontai kutu kaiwo Yahudifesa etinggai yau wea ne. Weo boitawanai ampa weo wiro yohong sarafieai we Yahudinesa kaha. ¹¹ Mae taraie inari sarafieai kariri eteyofo we isobu aiboi marareha fo mani imainenang we imereha kaririai. Wape etinggai yau funoma mani, mantei kontaio wiro biriu we dohong yau wesa kaha. Ampafe todoni kontaio yutanaifa we yutai to Kaisari Roma foi we kiutu nehu kaiwone nayai.”

¹² Ainanaya Festusi medu ria ne mano efatai we etohong kaiwo aunau wei fosara, mayeai medu wei aha deyo, “Butang we ka nemu kaiwone to Kaisari, ampafe todoni kontaio ro we Kaisari rai.”

Paulusi doa na Mananu Agripai tuti Bernikei uaromirefo

¹³ Rahida beiru teai aha mani, Mananu Agripai tuti Bernikei ura na wang mananu fo we uwati Festusi. ¹⁴ Une rahida beiru na nana fo, ampafe Festusi deikaririai we suru kontai kariri Paulusi we Yahudifosa

etinggairifo. Medu deyo, “Na ninai inontarai manei wiana munu aitamu foi na raminde Feliksi wegubernurifa paria iriwani aha ninai. ¹⁵ Rahida bo ira to Yerusalemi foi fo, imami baba fosa tuti mano ewewafoniai we Yahudi fosa, eha ene kaiwo etinggairi fo we yau ma tuti eteyo yohong aiboifeai wei. ¹⁶ Manamo imadu wesa aha yeyo, ‘Yo! Wape na hukumi Roma nei mani, inggai manei we dohong sarafieai, wiro ohoni tonone ne aitetafosa ewarami rorong fo funoma kaha, mae i tuti mano etinggairi fosa emadu weai na mano ehutu kaiwo fosa akawuru wo.’ ¹⁷ Ampafe rahida bo era ma foi, wiro yemang aha kaha, mae kameaia mani ifanduhisa tuti yemi we Paulusia ehari ma doari na arohureane. ¹⁸ Na kutu Yahudifesa emadu kariri kaiwo etinggairi wea foa kai fo, yeitarahio etinggairi we fi sarawa feai, manamo bireri. ¹⁹ Mae fi etinggairi wea fo mani kariri ene agamafoi tuti kariri inontarai mano wonongno Yesusi foi. Yesusi nini mireha ampa, wape Paulusi nunggamiei mitubaru beyari we suwi ahangfa. ²⁰ Iserawerahi weo todoni wori isobu kaiwoariri kariri fi etinggairi wea fo ki, ampafe yutang berahi aha yeyo, miaya wori da to Yerusalemi we ikutu ne kaiwofo nayai. ²¹ Wape Paulusi kiming nung beyari, dutang we kia ne kaiwofo dau we dadaifo aha, demang we Mananu Kaisari kiutu kaiwofo. Donio yemi afai mamuna fosa ehurumi na munu aitamu foi, paria isobu rahida we yenatui to Kaisari.” ²² Ainanaya Agripai yoa we Festusi deyo, “Yau kontai ye tarahuoi.” Festusi yoa aha deyo, “Mahikai, tonana mani aha wori taramuoi ki.”

²³ Kameaia mani etadung Agripai tuti Bernikei suru kariri wang mananu fo ma, usuai to munu emadu nai foi ria afai mamunao baba fosa tuti mano ewewafoniai na bendari fosa. Mayeai Festusi demia we eha Paulusi ma. ²⁴ Ainanaya Festusi doari ayai medu deyo, “Mananu Agripa wau, tuti nehu inontarai bohine mea

kiai. Yahudinesa kiai na mano na Yerusalemi fosa tuti na Kaisarea nesa etinggai inontarai nini we yau ma, tuti etawiai pampang, ebibe eteyo mei we minohi ureng barika kaha. ²⁵ Wape wiro isobu fi dohong sarawai kutea kahai we sobu aiboi marareha fo. Tuti mantauni dawiai we kia ne kaiwone dau to Kaisari, ampafe iroa kontai kawuru ampa we yenatui to wanaia. ²⁶ Wape wiro isobu kaiwo mai feai kariri fi etinggairi weai ninai we isoi kaririai ambori yenatui tutiri tono Kaisari kaha. Aiwedaya ikari to mearomireafe ma ninai. Enehutawang mea paria, reantenang mani we Mananu Dai Agripa wau, weo rahida bonini ambori isobu kaiwo mai feai kariri inontarai nini na ne kaiwo etinggairi wea ne ki. ²⁷ Weo enehutituaitaifa weo anatu funong inontarai ru aitamuoi manei awiai, wape wiro oi kariri fi dohong sarawa fo kaha, nana mani beng kaha.”

26

Paulusi medu kariri kaiwo etinggai wea fo na Agripai arongreafo

¹ Ainanaya Agripai medu we Paulusi deyo, “Bento, modu kariri fi etinggai wau wea wa.” Ampafe Paulusi yuai warang we dohong mahikai wesa mayeai deyo, ² “Inongwa Mananu Agripae. Enehutitui isobu mai paria we rahida bonini imadu kariri fi kiaio Yahudifosa etinggai yau wea ne na aromureafe ne, ³ reantenang mani weo wau boitawang kepanai na mai kariri Yahudinesa ene koangwausi tuti kaiwoariri etohona fo. Ampafe enehutawanaifa, tawang wau we taramudidau saua nehu kaiwone.

⁴ Yahudinesa kiai ewaitawanaifa na mai kariri fifianai aino raminde iwebariboai kaharai mae inari, reantenang na nehu katai itaubau nuhukamiai naya fo, paria inai rahansa na Yerusalemi. ⁵ Wiro arahio iwaworu wesa nina kaha. Tarahio emaya fea reti, ea kontai emadu kariri yau, weo na reantenangfo yau mani Farisi di yau. Farisinesa

mani enemirorong dohong we enari kariri Kaiwo Musai soi fo na mai paria, sewa mano siai fosa. Yau kontai tonana. ⁶ Kontai rahida bonini yoa na mearomireafe ninai, tutira fino iroaso kaiwo Allai dererai kawuru we amene werengfia foi. ⁷ Ne kaiwo dererai nanai kontai aino inontarai Israeli rabuangno suraya boru foi kiai etamang weai, diru rahida erurai we enarifi we Seng Allai pampang ninai. Dai mananune waune, kaiwo dererai nanai iroasoai kontai, aiwedaya Yahudinesa etinggai yau nayai ninai. ⁸ Wape we fianie Yahudine wiro meroasoai we Allai duwi inontarai emarareha fesa kahai ninai?

⁹ Raminde nanai mantaung yau kontai enehurorong tonanai we irurai we inari fifiani kontai we inari kanggani Yesusi inontarai Nazareti foi wonongfo. ¹⁰ Ne nanai kontai aino raminde inari na bendari Yerusalemi ne. Rahida bo isobu surati yoasoai bei ria imami baba fosa foi, isoa kaiwasa eraria Yesusi fo bitoya paria. Nanai tera kaha, mae rahida ehutu kaiwo we esobu aiboi marareha fo mani, yau kontai iroa weai. ¹¹ Na munu agama Yahudi bong fo kontai inari kangganisa bitoya paria tuti yawisa weo etawing ene eroasofo tuti eteibera Yesusi. Enehurorongnei wiuwu paria ampafe nuhuaisa to bendari siai na nu siai kontai.”

Paulusi kiorang kariri todoni Seng Allai sahui fo

¹² Paulusi medu pampang, deyo, “Dai mananune waune, enehurorong nani wedaya ika surati yoasoai bei na imami baba fosa na ene mam-biriufo we ira to bendari Damsiki. ¹³ Ampafe na nehu rang rorong fo tete rahida rabuang, iwati sambewara bei na rorafaisi meu wape sambewarai nani fiabai sewa wofaisi, tibohawai wari yau tuti mano era ria yau fosa. ¹⁴ Ametau kiai aweu amewatai na kahofa nuwowongfo, mayeai raofui bei medu we yau na kaiwo Iberani meu deyo, ‘Sauluse, Saulusi wo! We fiani e nari kanggani yau ninai? Boiaya nehu kaiwo

iwiwiang wau nai ne mani, ambori maraba we wau.’ ¹⁵ Ampafe yutani aha yeyo, ‘Daie! Mandoni di wau?’ Sengnei yoa we yau aha ma deyo, ‘Yau Yesusi mano nari kanggani fi di yau. ¹⁶ Wape yeyo boabari waua boa tiraifa, weo rahida bonini yeinawi yau we waune mani, yeo iruai wau wewoming we yau ambori boiriri kariri fianai aino rahida bonini botioaifa kariri yaune tuti kairiri fifianai aino ambori yeinawiai ahang fo. ¹⁷ Yau yerara wau weru nu Israeli nei sentenang, tuti weru inontarai Yahudi kaha fosa na nu siai fo. Yemi wau ro wesa. ¹⁸ Ro wesa weo fobai eurenifo, amani kasa weru maman-titifo to sambewarane ma, tuti nano Saminsen ne mambiriufu tonu Allai wararorongne aha, ambori eroaso yau, tuti Allai waraira ene sasarifo tuti yuaise we ne inontarai.’ ”

Paulusi kiorang kariri fi yu fo

¹⁹ “Ampafe Mananu Agripa waune, irurai paria we inari kariri fi iwatioaria Sempaisi nanai na mai we beyari. ²⁰ Imadurai we kaiwasanei kiai we todoni kontaio etaraberasa weru ene sasarifo, era we Allai aha ma tuti eteinawiaifa na eminohi toa wau weo anture etaraberasa weru ene sasarifi ampa. Kaiwo ninai imadurai reantenang na bendari Damsiki mayeai na bendari Yerusalemi tuti na nu Yudea foi sentenang, we Yahudifosa tuti we Yahudi kaha fosa na nu siai fo kontai. ²¹ Nanai aino wedaya Yahudinesa etafu yau na Sempaisi ne Munufoi, tuti erurai we emung yaua imereha. ²² Wape paria rahida bonini Seng Allai sawing warang we yau kaha, mae derara yau pampang, donio yoari na ninaifa imadu kaririai we kaiwasanei kiai, inontarai fuba tuti inontarai katui. Fianai aino imadurai ninai wiro kaiwo siai fea kaha, mae Kaiwo nabifosa tuti Musai emadurai kawurua fo aine, ²³ amani Mananu Mampariri Allai dereria foi, todoni kontaio sodai dadira ria inontaraine tata, mireha tuti andino wereantenang pari suwi na marareha rorong foi ne, ambori na ne mambiriu nanai, kia

sambewarafo we Yahudine tata tuti Yahudi kaha fosa, amani feriri tata.”

²⁴ Paulusi kiorang kariri fi niari fo paria mai nana fo, Festusi bibe mambiriu wei deyo, “Wefiauwo ampa! Aunau fuba wobui nani kiai dohong wauwa wouwou!” ²⁵ Wape Paulusi yoa wei aha deyo, “Inongwa Dai Festuse! Wiro iwefiauwo kaha, kaiwo imadurai ninai tarai, tuti wiro dadira kaha. ²⁶ Mananu Agripai kontai deitawang kaiwo imadurai ninai na mai, donio imatai we imadu worawa kaha mae imadu parai na arongreafe ninai. Iroasoai we Mananu Agripai wiro sera we wea kaha, weo fi imaduri nini kiai wiro fi dadiwa fea kaha, mae fi kaiwasa bitoya ewati para fine. ²⁷ Mananune waune roaso kaiwo nabifesa emadurai ninaifa ete bireri e? Yeitawanai roasoaifa.”

²⁸ Ainanaya Agripai dei wei aha deyo, “Boitarahio mawa arora we wau wedaya yau weo iweKristeni ahera toninane ne?” ²⁹ Manamo Paulusi yoa wei aha deyo, “Ahera ete waroi ete, iwenadi we Allai ambori Mananune wau tuti Dai mea kiai, mano rahida bonini metarami yau we imadu feninai, ambori mene tarai kariri yau ki, tarahio aitamu isodairi nini.”

³⁰ Ainanaya Mananu Agripai, gubernuri tuti Bernikei kontai kaiwasa fuba fianduhi na nana foi kiai etoabarisa era to borieia. ³¹ Etoari na borieifo emadu wawerasa eteyo, “Inontarai nini wiro dohong sarafieai we sodai aiboi marareha fo ete we ru aitamuoi.” ³² Ainanaya Agripai medu we Festusi deyo, “Inontarainei dawu we kia ne kaiwone to Kaisari, bireri fea reti rahida bonini kontaio da to boriei weru munu aitamu nei.”

27

Paulusi dontai to Roma

¹ Emaduraia futuayai we ametafai to Italiafo, etohong Paulusi tuti mano siaio ewatai na aitamu rorong fosa, etohonsa to perwira Yuliusi mano wenunggamiei we afai mamuna rabuangno esahui we ewonomi fino *Afai Mamuna Kaisari* fosa warang

rorong fo we deitawansa. ² Ainanaya ametauo kapari rowei, mayeai ametafai. Kapari nani defai na bendari Adramitiumi ma, tuti de defai soa maino bendari watai na nu Asia foi. Aristarkusi dontai ria amea* kontai, i mani inontarai Makedonia dine na bendari Tesalonika.

³ Diru nania kameai mani ameso na bendari Sidoni. Yuliusi niari sua Paulusi na mai paria, ampafe dohong rahida wei we da wa suambawa ne maniwowirifosa na nanai, ambori efatai na fianai aino enerorongfoi dohong weai we sobua fo. ⁴ Na nanai ametauoai ametafai pari, wape wanang kiobu amene wa fongfo, ampafe amehutu rurang nu Siprusi eneung to rei taha foi. ⁵ Mayeai ametubapa nufui, amewerurangno rawanang nu Kilikia foi tuti Pamfilia foi uaromi weai mandau fo, paria ameso na bendari Mira na nu Likia foi. ⁶ Na nanai perwirafoi sobu kapari rowei defai na Aleksandria ma, de defai to nu Italia. Ampafe kia amea to kapari nani aha.

⁷ Amewerurang kataifoi manamo amesahera kaha, paria rahida beiru teai arahi amesobu bendari Kinidusi. Wape wanangfoi wiro mering na wea kaha, ampafe wiro ametafai mimoya kariri ametafai wea fo kaha, mae amefoberahai bau nu Kreta foi rea do wanansai foi arau. Ametari urefang Salmone we ambori wedua amea weru wanangfoi. ⁸ Wanangfoi ming ameara amebeng kahai wari urefangfoi, paria mayeai ameso na katai bei wonong fino *Raing Mahikai*, kataifoi kefang we bendari Lasea.

⁹ Rabuang bonani mani amene rahida bitoya naia, paria rahida Yahudifesa ewepuasa nai fi da wa, ampafe rahida we ametafai na mai ne mani bireri ampa. Nanai wedaya Paulusi deunasa deyo, ¹⁰ "Doro bohine meaine. Enehutituitai we meteo tatafai pari, wape nana mani ambori tawao ne karirafu, amani kaparinei, fianggeng tahari nei, tuti inontaraine tata kontai." ¹¹ Wape

perwirafoi taraoi kaha, mae tarao te kapteni tuti mano ne kaparifoi fo. ¹² Kaiwasa na kaparifoi bitoya eroa kontai we ametafai weru kataifoi, weo nafareng ameso nayai nanai wiro denteng we danunanangfo ne diru neungfo mani kaparifoi dewohi mimoya naya kaha. Ampafe enemitawanai we ametafai ahera wa ameso na bendari Feniksi, ambori amenai nai pariao rabuang bo danunanangfoi ne diru neungfo kai. Feniksi mani katai weraing na nu Kreta foi dine, katai denteng we deduka mani kapari dewohi nai, kataio wiata miara to do wanangfui foi.

Dedukai ming kaparifoi

¹³ Rahida bonani wanansai marirahi bia. Ampafe mano kapari fosa ewaitarahio maringfoi wiwiainsa we etafai finanai. Ampafe esahera erabi kamutufui, mayeai ametafai amewerurang nafareng Kreta foia. ¹⁴ Wape ametafai tourai, mayea mani dedukai wanang murang siai na amenemiung dorei nei, ¹⁵ ampafe tebao kaparinei, ming kaparineia denteng kaha. Kaparifoi wiro wemambiriu we dapa wanangfoi ahang kaha, ampafe ametawing amea wanangfoi kia te ameara. ¹⁶ Ametadaria tete nu katui bei, wonong fino Kauda, mandau, ampafe wedua amea kuteai. Na nanai fiatasa kuteai we erabi wa anduai fo to kaparifoi awiai. ¹⁷ Erabiai awiai, mae kaparifoi mantauni kontai efautawania mitubaru na wai. Kontai ematai dohonao saya amea na sayari pinangno wiatai kefang we rawanang Libia foi fe, ampafe etisu arawingfo to kofa mae wanangfoi kia te ameara. ¹⁸ Wanangfoi bia pampang tuti andeisafui ming kaparifoi pampang ampafe kameaia mani, fianggeng kaparifoi esoari to rawanangfoi finanaya. ¹⁹ Rahida sua aha foi, wanangfoi siai mambiriu aha, ampafe mano eru fi na kapari fosa esoa nari fianggeng amehari foi

* 27:2 Lukasi mano soi kaiwone dong kontai.

wei aha. ²⁰ Rahida beiru pampangna fo, wiwo amewati sobu wofaisi tuti awaha kutu bei aha kaha. Wanangfoi wiwo finahang na weai aha kaha, mae biriu pampang na diru rahida, donio dohong amea pariao amenemirorong fituayai we amesobu maine mani bireria.

²¹ Rahida beirua fo wiwo etampi kaha, ampafe Paulusi da wa doa rahansa, medu wesa deyo, “Doroi meaine. Raminde metaramio nehu aunaune ne, wiwo tatafai weru Kreta kaha reti, tasodai karira toninane kahai ki. ²² Wape yeunau mea we dohonao mematai fe. Weo mea kiai wiwo manei kontai niai kaha, mae kaparinei terai. ²³ Weo diruafa Allai mano ne yau nei tuti isomi wei nei, ne wewai manei da ma doari ria yau. ²⁴ Medu we yau deyo, ‘Pauluse, mutai fanai. Weo boari na Kaisari arongreafo we kiutu kaiwo we wau rai. Tuti na Sempaisi ne enewawufo, yoa we nemu nadiwai, ampafe kaiwasa fuba metafai ruhiai ninisa ambori manei niai kaha, mae ekaharai weru ne karirafa ki.’ ²⁵ Ampafe mematai fanai mae menemitawanai, weo iroaso Allai, we fianai aino medura ne wiwo sofa kaha, mae ambori finanai kaririai ki. ²⁶ Wape wanangnei ambori kia tatarao sotaba tata na nu bei ki.”

²⁷ Diru bo suraya boa foia mani, wanangfoi so amea na rawanang Adria foi towana toninai. Rerai we diru rabuang mani inontarai erufi na kapari fosa enumiruainsoai we kaparifo rera we reifo. ²⁸ Ampafe etu maraing bei aweu we etitua kariri rawanangfoi berorongfo. Etitua mani berorongfo rerai meteri piaru. Touraia etitua aha mani berorongfo rerai we meteri piarea surawa. ²⁹ Ematai we dohonao kaparifo defai ubahai na kamirang fe, ampafe etu kamutu boa na kapari fui fo, mae enemitawanai we kadono ahafoi sikera kameai. ³⁰ Mano erufi na kapari fosa enari we efononansa weru kaparifo, ampafe etu wa anduai fo aweu, mae enari anggari we ete etu kamutu na kapari fongfo

aha. ³¹ Wape Paulusi medu we perwirafoi tuti afai mamuna fosa deyo, “Mano erufi na kaparife ninisa, enayai na kaparinei kaha mani, mea kiai ambori menai ki.” ³² Ampafe afai mamuna fosa etoaria eferang kutu wai anduai foi, tuti anduaifo dedaria.

³³ Wiwo ahafoi tibau kaharai mae, Paulusi dutansa we etampi, deyo, “Rahida suraya boa mau fininai, wiwo metang fiea kaha, mae metamang terai na menemirorong weansarai paria. ³⁴ Ampafe yeyo, ambori meweinontarai mani wepararu metampi kuteai. Mematai fanai weo mane wau kontai wiwo numurandaung kutu bei niai kaha rai.” ³⁵ Medua kai tonanafo, kia rotifo wenadi tutirai we Allai na earomireafa, ainanaya fiobabau rotifoa tuti dang. ³⁶ Ampafe ea kiai enemirorong wemambiriu aha tuti etampi kontai. ³⁷ Kaiwasa fuba na kaparifo amewepiaurawa piatorua sura suraya wonang (276). ³⁸ Ametampi pariao amemamosi, mayeai ehabi patibu amehari na kaparifo to rawanangfoi, ambori kaparifo seayai.

Kaparifo sayari

³⁹ Ahafoi fiorarisia mani, inontarai kapari fosa ewati arei reifo, ewati raing bei tuti ne nafafoi deuroi, wape ewaitawana kahai we katai bodoni dine. Ampafe enemirorong we etafai arei we saya kaparifo na nanai. ⁴⁰ Ainanaya eferang kutu wai kamutu fo daisui to kofara, kontai etisu wai ewora tawang ne bo irua foi nai foi, mayeai eruai arawingfoi na kapari fongfo we defai kaparifo to nafarengfo arei. ⁴¹ Manamo kaparifo defai tourai arei, mayeai fongfo sayaria pepayai na nafa wiatai arau, mae fuifo andeisa biohaia wenukahi beyari.

⁴² Afai mamuna fosa enemituaitai we emung mano eru aitamusa fosa, weo ematai dohonao manei deriai arei nafarengfo wewu fe.

⁴³ Manamo perwirafoi suasa, en-erorong we ambori Paulusi sodai mararehafo konta fanai. Ainanaya demi mano eteri naria fosa erobusa eteri fafong to rei. ⁴⁴ Mae mano eteri rirewa fosa erutawang na wonggang abirarungno kaparifo, we eteri nai to rei kontai. Na rang tonanane amea kiai amesobu reifo na mai.

28

Paulusi na nu Malta foi

¹ Ameteri arei ametoari kai na reifoa, arahio amewaitawanai we nu ametoari nai nani mani wonong fino Malta. ² Kaiwasa na nu nanisa, etohonsua amea fo mahikai pari beyari. Etamang we amea na mai tuti enari adia we amea we ameharuruai, weo metangfoi ming, tuti kataifo denunanang paria. ³ Paulusi da kehafung ruhi aimasa we dohonai to adiafoi arau we ameharuruai. Niari tonanayao adiafoi data karerai ampafe tawai memuna manei dariai na kutu siari nanai mandiei kiria mutu na Paulusi warangfoi. ⁴ Na kutuo kaiwasa nu fosa ewatioai we tawafi sawai na Paulusi warangfi nana fo, emadu wawerasa eteyo, "Inontarai nini, tarahi weming inontarai dine, donio kiaharai weru dedukarasi to rei mandei, wape tane seng mano kiutu kaiwo na mai nei sawini kaha, mae demi tawainei kirifi, ambori mireha." ⁵ Wape Paulusi kifasaya tawaifoi weru warangfoi to adia rorong fo arau, mae mantauni wiwo niurainso pirahai kutea kaha. ⁶ Kaiwasa nu fosa enemituaitai we katu wori warangfoi bebara tuti mireha sau tantuma. Wape etamangna manamo wiwo sodai karirafea kaha, ampafe enemituaitai aha eteyo tarahi i mani seng dine.

⁷ Inontarai fiebai na nufoi wonong fino Publiusi, ne kahofafeai wiatai kefang na nanai. Na enerorong denteng wenoti ameara ameminohi riati rahida botoru. ⁸ Rabuang bonani mani tamang wia na fatafoi terai we ne tarai meningapoi tuti amasori. Paulusi da wa wenadi

wei, yuai warangfoa wa saui ampafe denteng. ⁹ Fi Paulusi niari we mano meninang finani, wedaya kaiwasa fuba meninang na nu foi era we Paulusi ma tuti niarisa ebeng. ¹⁰ Kaiwasa nanisa etato amea paria tuti etohong mahikai paria we amea, kontai rahida bo ameteyo ametafai foi, efata amea eha fianggeng bitoyao amewepararui foi we ameha ria amea na kapari wowongfo.

Paulusi dontai na nu Malta foi to bendari Roma

¹¹ Amene embai botorua kai na nu Malta foi, mayeai ametafai to Roma aha. Kapari ametontai nai foi mani defai na Aleksandria ma, tete danunangfo ne diru neungfo ampafe dewohi na nanai. Na kaparifo fongfo, erarao aririwang seng, amani arikang tantamuruio uwonomi fino Kastori tuti Poluksi. ¹² Ametafaia amesoia reantenang na bendari Sirakusi, ametawohi na nanai rahida botoru. ¹³ Na nanai ametafai aha amesoia na bendari Regiumi. Kameaia mani wanang sai bia, ampafe sotuba amea amesahera paria donio rahida botoru kawuru mae, amesoia na bendari Putioli na nu Italia foi anina. ¹⁴ Na nanai amesobu doroi eraria Yesusi manea tuti ewenoti ameara ameminohi riasa na nanai ari minggu bei. Na tonanane amera wa amesobu bendari Roma foia. ¹⁵ Inontarai na Romao eroaso Yesusi fosa etarami kaiwo kariri amea, ampafe era ma etamang we amea. Manea etamang na katai Hotel Botoru foi, mae manea era pari ma etamang we amea na Kondirora Apiusi. Rabuang bo Paulusi sobusa nana fo, enerorongfoi mitubaru aha, tuti wenadi dohong mahikai we Allai.

Paulusi kiorang na bendari Roma

¹⁶ Rahida bo amesobu bendari Roma foi fo, parenta Roma fosa etohong Paulusia minohi siai na munu bei, mae etohong afai mamuna manei deitawani.

¹⁷ Rahida botorua, Paulusi sahu ruhi mano ewewafoniai we Yahudi enai na nana fosa. Efanduhisa ma

medu wesa deyo, “Doroi meaine, wiro yohong sarafieai we kaiwasa Yahudi nesa kahai, ete we tane koangno weriria na tane werengfesa ma foi kaha. Tonanai ki wape Yahudifosa etafu yau na Yerusalemi tuti etohong yau to inontarai Roma nesa ewarami rorong ne. ¹⁸ Rahida bo emadu kariri nehu kaiwone nai foi, wiro esobu fisarawaifeai ria yau we isobu aiboi marareha fo kaha, tuti mano ehutu kaiwo fosa eteyo etawing yau. ¹⁹ Manamo Yahudifosa etapa kare yau, ampafe donio yawiai we ika nehu kaiwone yau to Kaisari Romafi ma ninai. Inari toninane wiro nehu fieai we yinggai inontarai Yahudi nesa kaha. ²⁰ Nanai aino wedaya mani yutang mea ma we imadu ria mea ninai, weo eru aitamu yau nina mani, tutira fino Mamparirio inontarai Israeli ne taenemitawani we da ma feriri tata foi.”

²¹ Ainanaya emadu wei aha eteyo, “Pariao rahida bonini kontaiyo wiro amesobu surati bei kariri wau na Yudea ma kaha, tuti tane doroi era na wanai ma fosa wiro manei deikariri fieaifa ete medu kaiwo karira feai kariri wau kaha. ²² Wape ameteyo ametarami kariri nemu roasoawa, weo amea kiai ametaramioai kawuru we na doni kontai, inontarai eteibera aunau roaso nani.”

²³ Ampafe emadu ruhi rahida bei we efanduhisa nai. Rahida bo etareri nani kaiwasa bitoya era ma efanduhisa na Paulusi munu minohi nai foi. Na kameaifo paria sobu ramindena medu kaririai wesa kariri todoni Allai weMananufo. Na Kaiwo Musai tuti nabifosa esoi fo, Paulusi yurai paria we deunasa ambori eroasoai weo Yesusi mani Mananu Mampariri dine. ²⁴ Manea eroaso kaiwo medura fo wape manea kontai eroaso kaha. ²⁵ Ampafe wiro enemirorong boyari ahang kaha, esawasa tuti era weru kataifoi, donio Paulusi medu kaiwo ninai deyo, “Fianai aino Nuaninu Mirarebana fi

medurai na nabi Yesayai we mene werengfia fo tarai kaririai ampa.

²⁶ Medurai deyo,

‘Roa modurai we kaiwasa ninisa boyo,

“Metaramioai pampang wape metafu kahai ki;

Meuremifo nai nayai pampang wape meseraweaifa ki.”

²⁷ Weo kaiwasa nini enemituaitafo rehaibu ampa,

ehobu etaramifo ampa tuti etabung wedua euremifo ampa.

Weo tonana kaha mani,

tarahio euremifo ewati, etaramidaungfo etaramioai, tuti enumikamieifo enemituaitaifa, ambori etaraberasa weru ene sasarifoi we yau aha ma tuti ifaririsa.”*

²⁸ Ampafe Paulusi medu wesa deyo, “Metarami ma! Mea kontai mene tarai tonana kariri fi nabifosa emadurai nanai. Ampafe Allai denatu ne Kaiwo Mahikai kariri feriri tata ne tonono inontarai Yahudi kaha fosa, tuti ea etaramioai tuti etohong kaririai ki.” [²⁹ Paulusi medu tonanaifara kai fo, Yahudifosa esawa wawerasa tuti era weru kataifoi.]*

³⁰ Paulusi niai na bendari Roma defuina boru, minohi na ne munu mantauni biaiti foi, tuti piraie paria we kaiwasa bitoya paria era ma etuambawari na ne munufoi fo. ³¹ Manea wiro etohong weduari kaha, donio na wiro mitai kahai kiorang kariri todoni Allai weMananufo tuti kariri Seng Yesus Kristusi.

* **28:27** Yesayai 6:9, 10 * **28:29** Arawangno 28:29 ne tarai toyari kaiwo na 8:38, amani fafongfa manei soi kariri Sengne ne Kaiwone amani kaiwo rabuang ninai mantauni dohonai we kaiwo mingtuarai.

Kaiwo Anatu Paulusi Soi We Jemati Na Roma

Kaiwo dedung we surati Roma nei

Bendari Roma mani bendari fiabai paria, tuti na rahida nani Mananu Kaisari Roma foi yuo nunei sentenang. Rasul Paulusi soi ne kaiwo anatu nei we Kristusi ne jemati na Roma foi weo meinenansa weo ambori dontai suambawasa. Enetituai we yufi na mano eroaso fosa na wanai kuteai, akawuru wori efatari dontai pari to Spanyol.

Na suratinei, reantenang mani Paulusi dohong mahikai we jemati na Roma foi tuti deikaririai wesa kariri todoni dutang tutisa pampang we Sempaisi fo. Akawuru wori deisaha ne kaiwoariri fuba sewa foi, amani Kaiwo Mahikai na Allai fo deinawi todoni niari inontaraine tata tabeng riati aha, nana mani na taroaso Seng Yesus Kristusi terai, wiro na tatohong kariri Allai ne Hukumi dohoni we Musai foi kaha, ete na fi bengno tanari fo kaha, mae manta na taroaso tera fo.

Ainanaya Paulusi medu bitoya aha kariri finana. Kaiwasane kiai, Yahudi tuti Yahudi kaha nesa, tabeng ete taweboyari ria Allai kaha, tata kiai tanai na sasari rorong fo, tuti sasarifo yu tata kiai. Wape tabeng ria Allai aha na taroaso Yesus Kristusi fo. Tuti na taweboyari ria Kristusi fo mani Allai niari riwang tata ambori tatarang waworu aha tuti tabeng ria Allai aha. Mano taroaso ne tata ne mani taminohi na mai ria Allai tuti Nuaninu Mirarebana foi sawing tata weru sasari rorong fo tuti weru marareha rorong fo une mambiriufo.

Na robong ring (5) pariao indeatoru (8) Paulusi medu kariri Allai ne Hukumifo tuti kariri Allai Nuaninufi ne mambiriufo na tata fo.

Medu kariri Allai ne enetituaitafo we inontarai Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, tuti kariri ne dawiafo wesa kiai. Deyo Allai enetituai fafong ambori Yahudi fosa bitoya eteiaya Yesusi ambori wedaya kaiwasa na nunei kiai nesa esobu rang weo ehahefang Allai na Yesus Kristusi. Mae deyo yoasoai we Yahudifosa kontai, waroi ahang kaha mae, eteiaya Kristusi ahang kaha mae eroaso tuti erariati ki. Kontai soi kariri todoni taminohi weinontarai Kristeni ne, tuti todoni taenemiwawu wawera tata, tarufi we Allai na mai, tatato parentanei, tafata wawera tata, tuti fi siai wei fo. Na fui pari fo denatu mahikaifeai we inontarai maneiru teai na Roma fosa tuti fia Sempaisi wesa.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-17 Kaiwo fafong tuti ne kaiwo fuba sewa ne.

1:18-3:20 Todoni kontai inontaraine esobu fariri weru ene sasarifo.

3:21-4:25 Allai dohong rang we esobu faririfo, amani na Kristusi.

5:1-8:39 Todoni inontarai eminohi etarang waworu na Kristusi.

9:1-11:36 Allai ne enetituaitafo we Israelifosa.

12:1-15:13 Inontarai Kristeni ne taminohi toa fo.

15:14-16:27 Kaiwo kife suratinei tuti dohong mahikaifeai we inontaraifosa.

Paulusi dohong mahikai we jemati na bendari Roma

¹ Kaiwo anatu nei na yau Paulusi, mano iwewoming we Kristusi Yesusi ne yau. Allai diri yau kawuru ampa we iwersuli* tuti yuai yau

we iwuwu ne Kaiwo Mahikai fo.

² Kaiwo Mahikai nanai Allai dererai fafong kawuru ampa ria ne nabifosa, tuti esoi kaririai na ne Kaiwo Mararebana fo na Buku Mamo foi ampa, ³ amani kariri ne Kaisungfoi. Watiao na weinontarai batang ne mani, weriria na mananu Dauti ma,

* **1:1** Rasulinei mani, siai weru pendeta nei. Rasuli mani, mano ewati te Kristusi na euremifo tuti Allai yuaise we ewuwu Kristusi nani tuti ne Kaiwo Mahikai kariri fo, ne tarai toyari Paulusi, Petrusi tuti mano siai wei fosa. Weaifa mani ahui we inong anatu kontai.

⁴ wape na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufo mani, deinawiai we Allai ne Kaisung dine, tuti finanai deinawiai na mambiriuo suwi na marareha rorong foi aha ma fo; nana mani Yesus Kristusi, tane Sengfoi.

⁵ Na Yesus Kristusi nani, Allai dohong ne bengfo arora we yau we iwerasuli, ambori iwiwiaing kaiwasa na nu bodoni konta foi, we eroaso Kristusi ambori etohong kariri, ambori eruai wonongfo dedai. ⁶ Tuti mea na Roma wa mea, mea kontai mehontai inontarai Allai sahusa tuti yuaise we Yesus Kristusi ne inontarai disara fo.

⁷ Isoi kaiwo ninai we mea kiai na jemati Roma wa mea, mano Allai enewawu mea wa tuti sahu mea we ne inontarai memararebanaia wa mea.

Kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea memiruwainso ne maifo.

Paulusi de dontai we deti mano eroasoai na Roma fosa

⁸ Fi reantenang mani, yohong mahikai we nehu Seng Allai ria Yesus Kristusi we mea kiai, weo nunei sentenang etaramioai we meroaso Kristusi na mai paria. ⁹ Na nehu nadi yutang Allai fo, arohuporo mea kaha, mae yutang tuti mea pampang wei. Fianai imadurai tonina ne itofa kaha. Allai deitawang kaiwo imadurai ninai wekaiwo wetarai fine. Allai nini mani Allaio irufi wei na enehurorongfuisi sentenang, amani na iwuwu Kaiwo Mahikai fo kariri ne Kaisungfoi fo. ¹⁰ Yutang tuti Allai we mea pampang, tuti yutani paria we kadono, yoa we yau we na ninai kontaio dohong rang we ira mau iwati mea. ¹¹ Weo yawi weai paria we ira we mea mau, ambori ifata mea na yohong Fi Maio Nuaninu Mirarebana foi dohonai arora fo we mea,† ambori memutubaru

na meroasoawa. ¹² Amani, mea tuti yau, tata kiai tafata wawera tata na taroaso Kristusi ne, ambori tawemambiriu aha.

¹³ Doroi meaine, yohong weai paria we dohonao meserawawer-ahai kariri todoni irurai pampang paria we yontai mau iwati mea, manamo isobu dadira pampang. Yohong weai tonanai we ambori fi iru we mea, na iwuwu Kristusi we mea kiai, wetarai na mea, amani na mano wiro eroasoai kaharai fosa ambori erariati, mai kariri wetarai na Yahudi kaha siai fosa na katai siai fo ampa. ¹⁴ Weo todoni kontaio irufi we Kristusi rahang kaiwasa na nu bodoni konta fosa, amani mano Yunani fosa konta mano Yunani kaha fosa, mano esawai fosa konta mano ewebonggoi fosa. ¹⁵ Nanai wedaya yohong weai paria we iwuwu Kaiwo Mahikai fo we mea mano menayai na bendari Roma wai mea kontai ninai.‡

Kaiwo weneung we kaiwo anatu ne

¹⁶ Imamaya tuti Kaiwo Mahikai fo kaha, weo Kaiwo Mahikai fo mani, Allai ne mambiriufo aine we feriri inontarai eroaso Kristusi nesa kiai, reantenang mani inontarai Yahudi fosa, tuti sua aha mani, Yahudi kaha fosa. ¹⁷ Weo na Kaiwo Mahikai nanai aino Allai deinawi kariri todoni inontarai emasi na arongreafo; amani emasi na eroasoifo, tuti na eroasoifo na reantenang pariao we rea fo. Nanai kariri kaiwofo dotu tono:

“Inontarai mano mesi dine, darang na ne yoasoifo.”*

**Inontarai mandoni
kontai, Yahudi ete
Yahudi kaha nesa kiai,
enari sasari, ampafe
emasi na Allai
urengreafo kaha
(1:18–3:20)**

† **1:11** Nana mani, fi weo fata jemati nai, toyari fio oikaririai na 1 Korintusi 12 tuti 13. Fi Mai nanai toyari madu na kaiwo siai, Fi Mai we nari inontarai emaninang fosa ebeng, tuti ne siai wei fo kontai.

‡ **1:15** Ne fuba paria we Paulusi niari fo mani, wiuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesusi we Yahudi kaha fosa, mano etaramioai kaharai fosa, akawuru wori we Yahudifosa kontai. Tuti na bendari Roma foi mani, Yahudi manea, wape ne faufosa mani Yahudi kaha saine. Na jemati Roma foi mani tonanai kontai.

* **1:17** Habakuki 2:4

Allai dohong aiboifo we inontarai wiro etaroansoi kaha fosa, weo ewaitawanai we seng manei, wape eteiayari tuti esomi wei kaha

¹⁸ Na rorafaisi, Allai deinawi ne kesoufo we inontaraine ene sasarifo kiai tuti we ene karirafu kai. Weo fi kerira inontarai etohong kariri Allai kaha fosa enariri tonana foi wedaya etaha tawang aunau wetarai fo. ¹⁹ Weo eroaso Allai kaha mae fianai aino ewaitawanai kariri I fo, finanai kasau wesa ampa. Weo Allai mantauni dino deinawiaia kasau wesa ne. ²⁰ Weo na rahida Allai niari nunei tuti rorafaisi fo pariao ninai, neo mambiriu werea kaha fo, tuti ne weSengfo, ne mirarebanafo, ne enerorong beng fo, wiro wati parai kaha, wape watioai kontai ampa, amani waitawanai kasau paria na fi kiao niariri nini ampa. Ampafe mandoni kontai wiro wemambiriu we medu deyo, "Iwaitawang Allai ne mambiriu weSeng fo kaha." ²¹ Inontaraine ewaitawang seng manei wape etaroansoi tuti etatori we weSengfo kaha, tuti etohong mahikai wei kaha. Mae enemituaitafo wefieai ahang kaha, tuti enemirorong webonggoi foi memantiti ampa. ²² Eteyo esawai, wape wiro tonana kaha mae, ewebonggoia, ²³ weo wiro Seng Dedai Sambewarai minohi wenumainu foi dino esomi wei fo kaha, mae aririwangno ne tarai kariri fidarangfoi, amani fio ambori wioru foi andino esomi wei ne, amani aririwang toyari inontarai, romu, andowa, tuti tawai foi.

²⁴ Nanai wedaya Allai sawinsa kariri enemirorong wesasari foi, sawinsa we enari fi kerirao enemirorong dohong we enari fo, donio enari maninawao werarika fo tuti fio kia mamaya wawerasa fo paria. ²⁵ Allai mano wetarai foi, eriwani na fio wiro wetarai kaha fo. Tuti wiro Mano niari fi fuba nini kiai foi dino esomi wei kaha tuti etohong kariri ne kaiwofo kaha, mae fio niari nanai aino esomi wea tuti etohong kariria ne. Wape Mano niari finini kiai foi

andino tafiai we fitawafa ne. Antu!

²⁶ Na inontaraine ene enari tonana fo, wedaya Allai sawinsa etohong kariri epaing funomaio kia mamaya paria fo. Wiwingfosa kontai wiro etohong we mangfosa kariri todoni tonanafo kaha, mae eriwang ne nanai na etohong wesa wawerahi, nana mani wiwing epaing we wiwing siai fosa. ²⁷ Mangfosa kontai tonanai, wiro etohong we wiwingfosa we erausa kaha, mae epaingfo niunung enemirorongfoi ampafe etohong we emaninawa we mang siai fosa aha. Ampafe enari fi werarika kia mamaya paria fo wawerasa tonanai, tuti wedaya esodai fiembaitai kerira foi kariri fi kerira enariri nani.

²⁸ Tuti inontaraine emaya we enemituai kariri Allai ahang kaha nanai, wedaya Allai sawinsa enari kariri enumikamieio kerirara foi, ampafe enari fi wiro mai we nari fo kaha. ²⁹ Enemirorongfoi sefang na fi karira tuti fi poro doni kontai fo, euremi fiabai we ra, tuti enemituaitafo mai kaha ampa. Ehasou we kaiwasa ne fi, etawiai we emung inontarai, emamuna, etatofa, enemirorong pirahai we inontarai, etairiri inontarai siai. ³⁰ Eteibera inontarai siai, enemirereu Allai, ene kaiwo karira we inontarai siai, enemirorong dedai tuti eboromi fiabai funomai, esawai paria we esera we rang waworu we enari ne karirafu nayai, etapa ene wawafosa, ³¹ ewebonggoi, etohong kariri kaiwo emadura fo kaha, ene pari enemiwawu, tuti earomi inontarai siai kaha. ³² Inontarai mandoni dino niari ne karira nanai mani, Allai ne Hukumio mesi nei dotu deyo wenani mai we sobu aibo marareha fo. Ewaitawang tonanai ki, wape enumairai we enari fi kerira nani pampang. Tuti fi kerira sewa aha mani, eroa we inontarai siai we enari kontai.

2

Allai kiutu kaiwo na masi we inontarai mandoni kontai, kiutu kaiwo we inontarai Yahudio enemituai we

etohong kariri ne Hukumifo na masi kontai

¹ Ampafe tonana mani, imadu we mano enai rahang mea ne tuti enemitituai we ea mani emasi ampa weo etohong kariri Allai ne Hukumifoi, imadu we mea mau yeyo inontaraine waune nemu pari mambiriu we wahu mantaung wau we enemurorongwai mesi ne. Ampafe inontarai todoni di wau e, doni kutu kaiwo we inontarai siai we ansaino etohong sarawai ninai? Weo masino kutu kaiwo we inontarai siai tonanai, nana mani nari aiboifo tau we mantaung wau aha, weo kutu kaiwo karirisa tonanai wape mantaung wau kontai nari sarawai tonanai karirisa. ² Tawaitawanai we Allai kiutu kaiwo we inontarai etohong sarawai tonana fosa mani, fianai aino Allai kiutu nana kaiwo wetarai fine. ³ Wape inontaraine waune, kutu kaiwo kariri inontarai siai we enari sarawa fo, mae mantaung wau kontai nari tonanai, boitarahio ambori kaharai weru aiboifo Allai dohona fo rai e? ⁴ Ete boyo enemurireu Allai ne enerorong denteng we tata fo tuti ne sawang enerorongfoi mae demang we tata fo ne? Boitawana kahai e we niari tonanai we wau fo, tuti deinawi enerorong denteng foi we wau, we ambori wiwiaing wau barabera wau weru nemu sasariwai.

⁵ Wape numukamiei mitubaru, tuti wiro barabera wau kaha. Na tonanane mantaung wau nari aiboifoa maraba we wau, na rahida Allai deinawi ne kasoufo tuti ne aiboifo mesi fo we nunei fo. ⁶ Weo Allai ambori biai mansiari-mansiari kariri fi niari fo ki. ⁷ Amani, we mano etawansa na enari ne bengfo, amani na esera we esobu sambewaraio dadai fo, wang dadai na rorafaisi fo, tuti etarang we fitawafa fo mani, dohongno numainufo wesa ki. ⁸ Wape mano ewati we mantaunsa tera fo tuti eteiaya kaiwo wetarai fo, tuti etohong kariri ne karirifo, inontarai nanisa Allai kesousa tuti dohong aiboifo wesa ki. ⁹ Mandoni dino niari ne karirifo mani, ambori sodai dadira pari fo,

reantenang mani inontarai Yahudi fosa, sua aha mani inontarai Yahudi kaha fosa. ¹⁰ Wape mano enari ne beng fosa mani, ambori esobu sambewaraio dadai fo, wang dadai na rorafaisi fo, kontai enumiruinso ne maifo. Finanai reantenang mani we Yahudifosa, sua aha mani we Yahudi kaha fosa. ¹¹ Weo fianai Allai niari we inontaraine tata fo masi kai, wiro deto manei siai weru manei kaha.

¹² Inontarai Yahudi kaha fosa ewaitawang Hukumi Yahudi foi kaha, tuti etohong sasari mani, esodai aiboifo eworu ki. Tuti inontarai Yahudi fosao ewaitawang Hukumifoi kawurua fosa, etohong sasari mani esobu aiboifo kariri Hukumifoi. ¹³ Weo wiro inontarai ewaitawang Hukumi fosa ansaino emasi na Allai urengreafo kaha, mae mano etohong kariria fosa ansaino Allai detosa we ebeng riati aha ki. ¹⁴ Inontarai Yahudi kaha fosa wiro etaroang Hukumi Yahudi foi kaha. Tonanai ki wape weaifa mani, fianai aino enari fo masi kariri fio dotu na Hukumifoi nani. Ampafe enemirorongno niari kariri Hukumio etaroani kaha foi nani mani, finanai deinawiai weo ewaitawang ne karirifo weru ne bengfo kawuru ampa, kariri fianai aino dotu na Hukumifoi nani. ¹⁵ Fianai aino enari nana deinawiai we kaiwo dotu na Hukumi Yahudi foi we ohong kariria fo nani, soi na enemirorongfoi kontai. Enemirorong ketui foi deinawiai kontai kariri finanai, tuti enemitituitafo dinggaisa we fi sarawaio enari fo mae yoa we fi wetarai enari fo. ¹⁶ Fi tonana ne ambori kawariai na rahida Allai dereria foi. Na rahida bonani, kariri Kaiwo Mahikai iwuwuaifa ne mani, Allai, na Yesus Kristusi, ambori kiutu kaiwo kariri fio dadiwa na taenemirorongfuisi tuti taenemitituitane ki.

Yahudifosa eru Hukumifoi, wape nanai feririsa kaha

¹⁷ Wape ninaifa mani, enemitituitai tofidoni we mantaung wau ne? Tarahai boyo Yahudi di wau. Nana mani rutawang Hukumi Allai

dohonai we Musai foi mitu tuti boi aromu we weboyari ria Allai fo. ¹⁸ Boyo boitawang kariri Allai ne dawiafo tuti biri ne doni aino beng sewa fo, weo wobu aunau na Hukumifoi ampa. ¹⁹ Roasoai we wau mani inontarai wiwiaing we-euremifafa fosa di wau, tuti wepadamarang we sambewa inontarai enayai na mamantiti rorong fo di wau. ²⁰ Enemutituai inontarai bounau mano eserawaweraha fosa di wau, tuti inontarai bounau mano ewaitawang kariri Allai turura kaha fosa di wau. Weo roasoai we na mene Hukumi Yahudi foi, boitawang fi bitoya tuti wobu aunau wetarai fo. ²¹ Ampafe mano bounau inontarai siai tonanane wau mani, we fianie bounau bera mantaung wau kaha nina? Mano bounau inontarai we ehamananapi fanai wa wau, mantaung wau komananapi kaha e? ²² Bounau inontarai erirau fosa we enayai ria wiwing ete mang siai fanai, wape mantaung wau kontai moninawa ria wiwing siai e? Enemurireuo aririwangfo tuti womi wesa kaha, wape ka fi na mamunggasai weru munu aririwang fo kaha e? ²³ Boi aromu we Hukumio Musai soi foi, wape wiro bohong mamaya Allai na fianai aino Hukumifoi dei weduara fo kaha e? ²⁴ Kaiwofeai dotu tonina:

“Meaino mewedaya inontarai Yahudi kaha fosa eteibera Allai wonongfe ne.”*

²⁵ Sunatinei mani, wefiainawiai we Yahudifosa we Allai ne inontarai disa. Masino bohong kariri Hukumi Allai dohonai we Musai wai na mai mani, nemu sunati kariri Hukumifoi nani kia mai we wau rai. Wape bohong sara Hukumifoi mani, nemu sunati nani wefieai we wau ahang kaha, ne tarai toyari wesunati kaha. ²⁶ Ampafe masino inontarai Yahudi kaha manei, amani inontarai wiro wesunati kaha, dohong kariri kaiwo dotu na Allai ne Hukumifoi mani, inontarai tonana nei Allai sahui we ne tarai kariri weinontarai wesunati

kariri ne Hukumifoi dine. ²⁷ Tuti inontarai ewesunati na ene taraifoi kaha mae etohong kariri Hukumifoi nanisa, ambori etinggai mano meweyahudi ne mea we metohong sarawai, amani mano meteyo mene Hukumi Allai dohonai we Musai foi tuti sunatifoi, wape metohong sara Hukumifoi ne mea.

²⁸ Weo mano Allai sahui we Yahudi tarai foi mani, wiro inontarai saubaunungfoi weinontarai Yahudi tera kaha, tuti mano wesunati tarai foi mani, wiro mano wesunati na ne taraifoi kariri koang Yahudi foi tera kaha. ²⁹ Bereri! Mae Yahudi tarai foi mani, inontarai na enerorongfoi tarai weYahudi, tuti sunati tarai foi mani, na enerorongfoi tarai. Sunati tonana nei, Allai Nuaninufoi dino niariri ne, wiro na kaiwo ariri arora oi na buku kaha. Inontarai tonana nei mani inontarai siai fosa wiro efiai kaha, mae Allai andino fiai ne.

3

Allai niari sua ne inontarai Yahudi fosa na mai

¹ Tonana mani, inontarai eweyahudi ne, esobu fiani mai sewa inontarai siai fosa, tuti enari kariri sunatifoi mani we fiani wesa? ² Esobu fi bitoya paria na finanai. Reantenang mani, we inontarai Yahudi nesa ansaino Allai yoaso ne Kaiwofo wesa ne.

³ Yoaso ne Kaiwofo wesa tonanai, wape manea eroasoai ahang kaha ampafe, ne tonanane wedaya Allai dohong kariri ne kaiwo arera fo wesa ahang kaha e? ⁴ Todoni kontai bereri! Weo masino inontarainesai kiai etatofa, wape Allai mani wetarai pampang. Kariri kaiwo dotu tonina fo:

“Ambori atioai we Wau wetarai na kaiwo modura wa, tuti kutu kaiwo mani, manei dapa nemu kaiwowa kaha.”*

⁵ Ampafe, ne karira tanari fo wedaya Allai enerorong mesi foi wati pari kasau paria, tuti denteng paria we Allai enerorong mesi foi wati pari tonana. Ne tarai toyari na tanari

* 2:24 Yesayai 52:5 * 3:4 Masmuri 51:4

sasari fo tawedaya bengfo kontai. Tonana mani, masino Allai dohong aiboifo we tata we tawesasari tonana fo, Allai wiro doa rahana kaha e? (Finanai manta imadu kariri inontarai enemituaitafo terai.)⁶ Todoni kontaio tonana kaha, weo masino Allai doa rahana kaha mani, kiutu kaiwo kariri nunei todoni ki?⁷ Wape masino fi inari wetarai kaha fo wedaya Allai ne wetaraifo tuti ne sambewaraio dadai fo wati parai, ambori kaiwasa efiai, nana mani we fianie, kiutu kaiwo kariri yau weinontarai sasari di yau fo nina? Weo ne tarai toyari yohong sasari fo ifatari tonanaia.⁸ Tuti we fianie, wiro tamadu tateyo, “Masino tonana mani, ne mahikai mani tanari ne karirifo, ambori ne bengfo kawariai na ne karira tanariri nanai? Amani tanari sasari ambori kaiwasa ewati we Allai mani inontarai mesi dine.” Tarai inontarai manea eteibera yau eteyo imadu tonana kawuru ampa. Inontarai tonana nesa mai we esobu ene aiboiforia Allai.

Inontarai mandoni kontai wiro mesi na Allai urengreafo kaha

- ⁹ Ampafe tofino? Yahudine ameano amebeng sewa weru Yahudi kaha fosa e? Todoni kontaio bereri! Weo toyari anta imadurai ampa, inontarai Yahudi fosa ete inontarai Yahudi kaha fosa, ea kiai enayai na sasari ne mambiriufu.¹⁰ Kariri kaiwo dotu tono: “Inontaraine mandoni kontaio wiro enerorong mesi kaha, tarai, wiro manei mesi kaha.
¹¹ Wiro manei deitawang ne wetaraine kaha, tuti wiro manei sera we Allai kaha.
¹² Inontarainesia kiai ehurumitare Allai, ea kiai ewefieai ahang kaha, Mandoni kontaio wiro niari ne bengfo kaha, tarai, manei sonana kaha.*
¹³ Kaiwo kawariai na eboromi rong fo toyari kubirio tibau;

- etaperemifo sofa biriu, tuti eboromi rawa fo sefang na tawai memuna ne memufoi.*
¹⁴ Eboromifo sefang na kaiwo eteiberahai fo tuti na enemirorong piraha fo.*
¹⁵ Eawemifo sahara we emamuna tuti emung inontarai.
¹⁶ Na katai doni kontai eraoa fo, eha karira tuti enari dadira paria fo.
¹⁷ Rang mai fo etaroana kaha, tuti ematai we Allai kaha.*”
¹⁹ Wape tawaitawanai fi kiai na Allai ne Hukuminei reng we mano erutawang Hukumifoi nanisa. Ambori mandoni kontaio wiro sobu rang we medu fieai ahang kaha, tuti Allai dohong aiboifo we nunei sentenang, we Yahudifosa kontai.
²⁰ Weo inontaraine manei wiro atori we denteng ria Allai na dohong kariri Hukumi Allai dohonai we Musai fo kaha, weo wiro manei wemambiriu we dohong kaririai na mai pari kaha. Mae Hukumi nani wedaya tataroang tane sasarinei.

Inontarainesia tamasi na Allai urengreafo na taroaso Yesus Kristus

- ²¹ Wape ninaia mani, rang siai bei kewariai we ambori tamasi na Allai urengreafo, wape wiro na tatohong kariri Hukumi Musai fo kaha. Rang nani Musai deinawi kaririai na Hukumi soi foi, tuti nabifosa kontai etoi weo rang nani wetarai.²² Nana mani, Allai deiai inontarainesia we emasi na urengreafo na eroaso Yesus Kristus fo terai. Tuti niari tonanafo we inontarainesia kiai, amani mano eroaso Kristus nesa. I wiro deto kariri inontarainesia manei mesi sewa manei kaha.²³ Weo inontarainesia kiai ewesasari tuti ehatai waroi weru Allai ne sambewaraio dadai fo ampa.²⁴ Tuti na ne bengdohonai arora fo, wedaya inontaraine ebeng ria Allai aha, amani na Kristus Yesusi feririsa.²⁵ Allai dohong Kristus Yesusi we wekorbani, ambori ne rikafai werang we tahasau weru Allai ne kasoufo na

* **3:12** Masmuri 14:1-3, 53:1-3; Pengkhotbah 7:20
10:7 * **3:18** Yesayai 59:7-8; Masmuri 36:1

* **3:13** Masmuri 5:9, 140:3 * **3:14** Masmuri

taroasofo. Allai niari tonanafo, we deinawi ne doa rahana fo. Weo na fafongfa, i kontai sawani we inontaraifosa ene sasarifo, ampafe wiwo esobu aiboifo riati kaharai. ²⁶ Niari tonanafo, we deinawi kariri ne doa rahana fo na rabuang bonini, ambori inontaraine ewaitawanai we i mani mano doa rahana dine, tuti ambori deiai inontarainesa ebeng riati na eroaso Yesusi fo.

²⁷ Ampafe tonana mani taboi taaromi we fi tasobuaifa nana e? Bereri, wiwo tonana kaha! Wape we fiani tonana kahai nina? Weo tanari kariri Allai ne Hukumifo fo ne? Nanai kontai bereri. Wape we taroaso fefe. ²⁸ Weo tane kaiwone weneung tonina: Allai deto inontaraine manei denteng riati aha fo wiwo na wenani dohong kariri Hukumifo kaha, mae na yoaso Kristusi fo terai. ²⁹ Ete, Allai mani weSeng we Yahudinesa terai, mae inontarai siai mani bereri e? Bireri, wiwo tonana kaha, mae ne wetaraine mani weSeng we inontarai siaio Yahudi kaha fosa kontai. ³⁰ Weo Allai mansiari kawuru, andino deiai inontarai Yahudi fosa we ebeng ampa we eroaso Yesusifo. Allai nani kontai andino deiai inontarai siaio Yahudi kaha fosa kontai we ebeng kanta fo, we eroasoai kanta fefe.*

³¹ Ampafe tonana mani, Hukumu Musai soi fo tahabioaifa we taroaso Yesus Kristusfoa fo ne? Todoni kontai wiwo tonana kaha! Mae na taroasoai tonana fo wedaya taroa we Hukumifo na mai.

4

Abrahami wefiainawiai; i mani mesifo na ne yoasofo, wiwo na fibeng niari fo kaha

¹ Tonana mani fianai aino tamadurai kariri tane werengno Abrahami kariri fi sobua fo ne? ² Masino fianai aino mantauni niari fo wedaya Allai detori we inontarai beng dine riati, nana mani wemambiriu we bioi arongfo. Wape wiwo ne rangfeai

we bioi arong na Allai urengreafu kaha. ³ Na Kaiwo Mirarebana fo rabuang bei dotu tonina:

“Abrahami yoaso Allai tuti na ne yoasofo terai, Allai detori we inontarai enorong mesi dine.”*

⁴ Masino manei yufi mani sobu fiembaitafo, tuti fiembaitai sobuai nanai wiwo ahuai we fi sobuai arora fine kaha, mae ne mambiriu we sobuai tonana. ⁵ Mae masino manei yufi kaha, wape yoaso Allai mano deiai inontarai sasari fosa we ebeng riati fosa, nana mani na ne yoasoai tonana fo Allai detori we inontarai mesi dine. ⁶ Mananu Dauti kontai medu tonanai, na rabuangno medu kariri inontaraio Allai mioansa paria, amani detosa we inontarai enemirorong mesi disa, detosa tonana fo wiwo na fibeng mantaunsa enari fo kaha. Medu deyo,

⁷ “Inontaraio Allai deiai ne sarawafo, tuti mano Allai dufisaya ne sasarifoia mani, na tonanafo sobu moanafo paria.

⁸ Inontarai mano ne sasarifo Sem-paisi detori ahang kaha foi, na tonanafo wenani sobu moanafo paria.”*

Allai deiai Abrahami we inontarai mesi dine, weo ne yoasofo, wiwo na sunatifo kaha

⁹ Kaiwo moanai tonana fo dotu terai we mano ewesunati nesa, amani Yahudinesa, ete we mano ewesunati kaha nesa kanta ne? Tamadu kawuru ampa, we Allai deto Abrahami we inontarai mesi dine fo nanai, weo Abrahami yoasoai. ¹⁰ Ampafe, na rabuang bodoni Allai deto Abrahami tonanafo ne, na rahida wesunati kawurua fo, ete na rahida wesunati kaharai fo ne? Tawaitawanai, wiwo na rahida wesunati kawurua fo kaha, mae na rahida wiwo wesunati kaharai fo. ¹¹ Tuti sobu sunati nanai we fiainawiaifa we Allai detori we inontarai mesi dine, we yoaso Allai fefe, na rabuang bo wesunati kaharai fo.

* **3:30** Amani, inontaraio ewesunati ampa (Yahudifosa), tuti inontaraio ewesunati kaha fosa (Yahudi kaha fosa). * **4:3** Kejadian 15:6; Galatia 3:6 * **4:8** Masmuri 32:1-2

Ampafe Abrahami nini mani, wedai we mandoni kontaio yoasoa ne, amani mano wiro ewesunati kaha fosa kontai, ambori na eroasofo nanai wedaya Allai detosa kontai we inontarai emasi disa. ¹² Abrahami kontai wedai we mano ewesunati fosa kontai.* Wedai tonanai wesa fo, wiro na etohong kariri sunatifo tera fo kaha, mae na eroaso Allai fo kariri tane Dai Abrahami we yoasoi na rabuang bo wiro dohong kariri sunatifo kaharai fo.

Tasobu Allai ne kaiwo arera fo we taroasoa fefe

¹³ Allai dererai we Abrahami tuti ne ririafosa ampa, we dohong nunei wei ki. Dererai tonanafo wiro we Abrahami dohong kariri Allai ne Hukumifo kaha, mae weo Allai detori we inontarai mesi dine, finanai weneung na ne yoasofo fefe. ¹⁴ Weo masino inontarai etohong kariri Hukumi Musai soi fo ansaino esobu Allai ne kaiwo derera fo, nana mani roasofo wiro wefieai ahang kaha, tuti Allai ne kaiwo derera fo kontai wefieai ahang kaha. ¹⁵ Weo Hukumi Musai soi fo kia Allai ne kesou fuba fo we inontaraine tata. Wape Hukumi bereri mani, ohong roaina fo kontai bereri.

¹⁶ Ampafe dohong ne kaiwo derera fo nanai weo taroasoi, ambori tasobu ne dererafo na ne bengno dohonai arora fo, tuti ne kaiwo derera fo nanai dotu we Abrahami ne ririafoi kiai, wiro we mano etohong kariri Hukumi Musai soi fo sa tera kaha, mae we mano eroaso Allai kariri Abrahami we yoasoi fosa. Weo Abrahami mani tane dai dine kiai. ¹⁷ Kariri Allai ne kaiwo medurai we Abrahami tonina:

“Iruai wau we Dai we nu bitoya foi.”*

Abrahami nani, na Allai urengreafo mani, tane dai dine, tuti yoasoi. I mani Allaio wemambiriu man-taung dine, Mano duwi inontarai emarareha fosa etarang aha dine, tuti Allaio dei beyaria mani, finini kiai kawariai.

¹⁸ Masino kaiwo areraio dotu tonanafo paria adareti wetarai ahang kaha tonanai ki, wape Abrahami enetawanaia mutu tuti yoasoi. Nanai wedaya sobuai wedai we kaiwasa bitoya foi, mai kariri kaiwo dotu deyo,

“Toyari awahafaisi bitoya fo, nemu ririawai ambori bitoya ki.”*

¹⁹ Rabuang bonani Abrahami deitawanai we weinongkutungna adareti kahofa diri tawani ampa. Weo ne defuina adareti piaring ampa, kontai binengno Sarai kirawahi ampa. Wape yoasofo wiro mikeu kaha. ²⁰ Yoasoia mutu tuti wiro enewawera we Allai ne kaiwo derera fo kaha, mae enerorong wemambiriu aha na ne yoasofo tuti deparanding Allai. ²¹ Yoasoi tarai we Allai wemambiriu we ambori dohong kariri fianai aino dereria fo. ²² Nanai wedaya kaiwofo dotu tonina,

“Allai deto Abrahami we inontaraio mesi dine.”

²³ Kaiwo rabuang dotu we ‘deteri we inontarai mesi dine’ nana fo, wiro dotu terai we Abrahami meiri kaha, ²⁴ wape dotu we tata kontai. Tata kontai Allai ambori deto tata we inontarai tamasi di tata ki, amani tataino taroaso Allai mano duwi Yesusi, tane Sengfoi, na marareha rongrong foi. ²⁵ Yesusi nini, Allai dohoni meu, mireha we tane sasarine, tuti Allai duwiri aha, ambori na I, tabeng ria Allai aha.

5

Tabeng ria Allai aha na Yesus Kristusi

¹ Ninaia mani tabeng ria Allai ampa, weo taroasoia fefe, ampafe tanayai na Allai ne maifo. Tasobu ne tonana ne ria Yesus Kristusi tane Sengfoi. ² Taroaso Yesus Kristusi fo wedaya tasobu rang we tasuai to Allai ne beng dohonai arora fo, tuti na ne beng dohonai arora nanai tatoaria mutu nayai, tuti tamararising weo

* 4:12 Amani, inontaraio Yahudi fosa. * 4:17 Kejadian 17:5 * 4:18 Kejadian 15:5

taenemitawanai we ambori tawati Allai ne sambewaraio dadai fo ki. ³ Nanai tera kaha mae, fi sewa aha mani tamararising kontai na tane dadira rorong tasodaira fo. Weo tawaitawanai we dadira rorong tasodaira fo wedaya tatawang tata. ⁴ Tuti na tatawang tata fo wedaya Allai yoao tata, tuti na yoao tata nanai dohong tata taenemitawanai. ⁵ Tuti taenemitawanai tonana ne wiro dohong tata tamamaya kaha. Weo Allai soni enewawufo na taenemirorongnei ampa. Niari finai we tata tonanafo na Nuaninu Mirarebanaio dohoni we tatara foi.

⁶ Weo tete rahidafo maia, amani rahida Allai kiutuaia fo, na rabuangno tawemambiriu kaha fo we sasari wewora tata fo, Kristusi mireha we inontarai wesasari ne tata. ⁷ Mawa kaha we obu manei dohong ne taraifo mireha we inontarai mesi manei, tarahai we inontarai denteng manei reto, wape dadira kontai. ⁸ Wape Allai deinawi mantauni ne enewawu tata fo na finai: rabuang bo taweinontarai sasari nendai fo, Kristusi mireha we tata.

⁹ Ninaia mani, tabeng ria Allai aha na Kristusi ne rikafoia, ampafe nanai deinawiai we todoni kontaio na Kristusi takaharai weru Allai ne kasoufo konta rai. ¹⁰ Weo, masino na rabuang bo taweiteta we Allai fo, ne Kaisungfoi fianduhi tata taweboyari riati aha na ne mararehafoi, tonana mani na taweboyari ria Allai aha ninai, todoni kontaio na Kristusi ne darang aha fo takaharai weru ne karirafu rai. ¹¹ Tuti nanai tera kaha mae, tata kontai tamararising na Allai na tane Sengno Yesus Kristusi fo. Weo na Kristusi, ninaia mani taweboyari ria Allai ampa.

Adami wedaya mararehafoi, mae Kristusi wedaya inontarainesetarangaha

¹² Ampafe, inontarai mansiari wedaya sasarine suai to nunei ma,

tuti na sasari nani kia mararehafoi. Na tonanane wedaya mararehafoi sinsung inontarainesa kiai na nunei, weo inontarainesa kiai enari sasari fefe. ¹³ Hukumi Musai soi fo wiro Sempaisi dohona kaharai mae, sasarifo niayai kawuru na nunei ampa. Wape Allai wiro deto sasari nanai kaha, weo rabuang bonani wiro Hukumifei we ohong sarawi kaha. ¹⁴ Tonanai ki wape na rahida Adami minohi darang fo paria sobu Musai fo, rabuang bonani mararehanei yutawang inontarainesa kiai. Tuti inontarai mano wiro etohong sasari we Allai kariri sasari Adami niariri foi, amani na dohong roaing Allai ne hukumi dohoni wei fo, inontarai nanisa kontaio enayai na marareha rorong foi kontai.

Adami mani wefiainawiai kariri mano ambori da aha ma foi. ¹⁵ Wape inontarai mandu nini suru wiro umasi kaha, weo ato wea mani, ne bengno Yesus Kristusi niari fo, fuba sewa fisarawaio Adami niari fo. Weo na mansiari niari sarawai wedaya kaiwasa bitoya foi emarareha. Wape fi fuba sewa aha mani, na inontarai mansiari ne bengfo, amani Yesus Kristusi, Allai dohong ne bengfo arora we kaiwasa bitoya foi kontai.

¹⁶ Tuti Allai ne fi beng dohona fo, wiro masi kariri inontarai mansiari nani ne sasarifo kaha, weo sasari boyari kia aiboifo, wape Allai ne beng dohona fo waraira sasari bitoya fo. Weo sasari boyario inontarai mansiari nani niariri foi wedaya Allai kiutuai we dohong aiboifo. Wape inontarai bitoya nesa enari sarawa bitoya tonanai kontai ki, wape Allai ne bengno dohonai arora fo wedaya niarisa ebeng riati aha.

¹⁷ Weo masino na inontarai mansiari ne sarawafo wedaya mararehafoi* tirerawai nai to katai doni konta fo, nana mani todoni kontaio inontaraio esobu Allai ne bengno dohonai arora fo fuba paria, tuti esobu fi beng fo riati, amani sahusa

* **5:17** Kariri mararehafoi, Adami ne sarawafoi wedaya tata kiai tane tarainei mireha, tuti tanumianinunei kontai mireha, nana mani tanumianinunei ketai waroi weru Allai tuti sodai dadirafo wefitawafa.

weinontarai emasi na urengreafo sa, todoni kontaio inontarai tonana fo saino eru wang mananu fo etarang wenumainu ki. Finanai esobuai na inontarai mansiari, amani na Yesus Kristus.

¹⁸ Ampafe kariri na fisarawai boyario Adami niariri foi, wedaya kaiwasa bitoya foi esobu aiboifo, tonanai kontai na fi masi boyario Yesusi niari fo, inontarainesa ebeng ria Allai aha, wedaya ea kiai etarang na tarai. ¹⁹ Weo kariri inontarai mansiario wiro dohong kariri Allai ne Kaiwofo kaha foi wedaya kaiwasa bitoya foi eweinontarai sasaria, tonanai kontai we na inontarai mansiario dohong kariri Allai ne dawiafo wedaya kaiwasa bitoya foi emasi na Allai urengreafo aha.

²⁰ Hukumi Musai foi, Allai dohonai we inontarainesa we etohong kaririai. Hukumi nani wedaya inontarainesa kiai ewaitawanai we enari sarawai bitoya paria. Wape na sasari bitoya inontaraine enariri aha foi nani, Allai dohong ne bengfo arora we inontarainesa fuba sewa aha. ²¹ Ampafe kariri sasarifo wemambiriu we yutawang inontarainesa tuti wedayasa emarareha fo, tonanai kontai we Allai ne beng dohona fo, ambori wemambiriu we yutawang tata tuti dohong tata tamasi aha, ambori tatarang wenumainu, na Yesus Kristus, tane Sengfoi.

6

Tamarareha weru sasari ne mambiriufoi ampa, tuti tatarang na Kristus aha

¹ Ampafe tonana mani tamadu fi ani kariri finanai? Tanari sasarifo pampang ambori Allai dohong ne bengfo arora we tata fuba aha ne? ² Todoni kontai bereri! Weo na taweboyari ria Kristus fo tamarareha weru sasari ne mambiriufo. Tonana mani mai we tanayai na sasari rorong fo pampang aha kaha. ³ Ete mewaitawana kahai we rahida tawebaptisi fo, finanai deinawiai we

taweboyari ria Kristusifo ne? Na tonanane, nana mani taweboyari kontai na ne mararehafoi amani tata kontai tamarareha riati. ⁴ Na baptisi nani deinawiai kontai we esarai tata kontai ria Kristus, weo tamarareha riati fefe, ambori kariri Kristus we suwi na marareha rorong foi na Dai Allai ne sambewaraio dadai fo, tonanai kontai tatarang aha tuti taminohi weinontarai weworu aha. Ampafe todoni kontai wiro tanayai na sasari rorong fo ahang kaha.

⁵ Masino taweboyari ria Kristus kawurua na ne mararehafoi mani, nana mani todoni kontai ambori taweboyari kontai riati na ne suwi aha foi, amani tata kontai tasuwi kariri I. ⁶ Weo tawaitawanai we tane tanari toaio memo nei, epahuai kontai ria Kristus na aitabafoi ampa, ambori tane tarai wesasari nanai weflea aha kaha, ambori wiro tawewoming we sasarifo tuti tanayai na sasari rorong foi aha fanai. ⁷ Weo mandoni dino mireha mani wenani kesau weru sasarifo. ⁸ Ampafe masino tamarareha ria Kristusia mani, taroasoai we tata kontai ambori tatarang riati aha. ⁹ Weo tawaitawanai we Kristus Allai duwiri suwi na marareha rorong foi aha fo, wiro mireha aha kaha; mararehafoi wiro wemambiriu we yutawani ahang kaha. ¹⁰ Marareha Kristus sodairi nani mani, mireha we kiraikobu sasari ne mambiriufoi. Sodai ne tonanane we beyari kawuru we fitawafa, wape darang aha, amani minohi darang we Allai.

¹¹ Mea kontai todoni kontai metato mea tonanai, amani memarareha we sasarifo ampa, wape metarang we Allai aha na meweboyari ria Kristus Yesusi fo. ¹² Ampafe wiro metua sasarifo yutawang mene taraio ambori wioru wai fanai, ambori wiro metohong kariri menemirorongno kerira wai kaha. ¹³ Dohonao metohong mene taraiwai kontai we sasarifo we niari fi karira fo fanai. Wape metohong mea we Allai we inontarao raminde nanai memararehara wape ninaia mani metawera weru mararehafoi to arangfo aha. Tuti

metohong mene taraiwai sentenang we Allai ambori niari mea we menari fi masi fo. ¹⁴ Weo sasarifo wirowenunggamiei we yutawang mea ahang kaha, weo wirowenayai na Hukumi Musai foi ne mambiriufo aha kaha, mae ninaia mani Allai ne bengno dohonai arora fo yutawang mea ampa.

Wiro mewewoming we sasarinei ahang kaha, mae mewewoming we Allai ne dawiafo

¹⁵ Tonana mani tatohong todoni? Tarahai tarurai we tanari sasari aha e, weo Hukumi Musai soi foi ne mambiriufo wirowenayai na Hukumi Musai foi ne mambiriufo aha kaha, mae Allai ne beng dohonai arora fo ne mambiriufo aino yutawang meara. Todoni kontai tanari tonana kaha! ¹⁶ Mewaitawanaifa we masino metohong mene taraiwai we manei we menari kariri ne dawiafo, nana mani mewewoming we wenani. Amani mewewoming we sasario kia mea we mararehafoi fo, ete mewewoming we metohong kariri Allai ne dawiafo tuti na tonanane memasi na Allai urengreafo. ¹⁷ Wape tafiai Allai tatohong mahikai wei, weo raminde nanai mewewoming we sasarifo, wape ninaia mani na menemirorong boyari metohong kariri aunau wetarai mesobuai tuti meroasoia fo. ¹⁸ Kristusi feriri mea mehasau weru sasarifo ampa, tuti ninaia mani mewewoming we Allai ne awiafo, we ambori menari fi masi fo terai.

¹⁹ Mene metafu kaiwo na Allai fo masi kaharai, ampafe imadu we mea na kaiwo riwansoi kariri inontarai ewewoming fo, ambori ahera metafu. Raminde nanai metohong mene taraiwai sentenang wewoming we fi werarika fo tuti fi karira fo we menari ne karirafo sewa aha. Tonanai kontai we ninaifara mani, todoni kontai metohong mene taraiwai wewoming we Allai ne dawiafo, we menari fi masi fo terai, ambori memararebanai ki. ²⁰ Rahida mewewoming we sasarifo mani, mehasau weru Allai

ne masifo. ²¹ Rabuang bonani fi mai fianio mesobuafa na fio ninaia mani dohong mea memamaya wea fo ne? Weo finanai kia maifea kahai, mae kia te mararehafo. ²² Wape ninaia mani mehasau weru sasarifo tuti mewewoming we Allai ampa. Fi bengno mesobuai na ne tonanane mani, meminohi memararebanai, tuti finanai wedaya metarang we fitawafa tuti meminohia numainu. ²³ Weo mararehanei mani sasarifo ne fiembaita finana, wape arang we fitawafa tuti we numainufo ria Kristus Yesusi tane Sengfoi mani, fio Allai dohonai arora fine.

7

Fiyiwansoi kariri rirafo, deinawiai kariri tane fi tasobuai na Kristusi

¹ Doroi meaine! Mea kiai mewewoming kariri Hukumi Musai soi fo ampa. Ampafe mewaitawanaifa we Hukumi nani wemambiriufo we manei dohong karirifo, na rabuang bo wenani minohi darang fo terai. ² Weo ne tarai kariri wiwing rirafo manei, na rahida ne mangfoi minohi darang fo wiwing nani hukumi rirafo foi tebhiri ria ne mangfoi. Wape mangfoi mirehara mani, wiwingfoi kesau weru hukumi rirafo nania. ³ Ampafe masino mangfoi minohi darang mae wiwingfoi rirafo siai aha mani, wiwing nani ahui wewiwing niari sasari maninawa fo ria mang siai dine. Wape masino ne mangfoi mirehara mani, wiwingfoi kesau weru hukumi rirafo foi ne mambiriufo yutawani tonanai ria ne mangfoi fo. Ampafe dau mang siai manei kontai, niari sarawa kaha.

⁴ Doroi meaine, tonanai kontai we mea! Na mewewoming ria Kristusi ne mararehafoi fo wedaya memarareha we Hukumi Musai soi fo ampa, ambori Hukumi wirowenayai na Hukumi Musai soi fo ampa, manoi Hukumi wirowenayai na Hukumi Musai soi fo ampa, aha kaha. Ambori Kristusi, mano suwi na marareha rong foi aha nani, ne mea ampa, ambori taminohifo tahasau we tanari fi beng bitoya we Allai. ⁵ Weo raminde nanai

tatohong kariri tanenemirrorong we-sasario yutawang tata foi. Fikarirao Hukumifoi deiweduarafa fo mani, finanai sahu tata paria we tanariri, weo Hukumifoi neo deiweduarafa fo mani wedaya taenemirrorong dohong we fikarira nanai. Weo Hukumifoi mani ne tarai tonanai. Tuti nanai wedaya tasobu fiembaitaio marareha fo. ⁶ Wape ninaia mani, Hukumu Musai foi wiro wiora tata ahang kaha. Tamarareha we finanai ampa, ampafe wiro wemambiriu we tata ahang kaha. Tuti wiro tarufi kariri fafong nanai, amani kariri fio soi na buku Hukumu foi, ahang kaha, mae tarufi we Allai na fi waworu kariri fianai aino Nuaninu Mirarebana foi deinawiai we tata we tanari fo.

Na tatohong sara Hukumu Musai foi mani, deinawiai kasau ampa we taweinontarai sasari

⁷ Ampafe tonana mani fianai aino tamadurai kariri Hukumu Musai soi fo ne? Hukumu nani sasari fi dine ne? Bereri, wiro sasari fi dine kaha. Mae Hukumu nani dino deunau yau kariri sasari fi mane fi fi mane dine fo. Weo Hukumu nani bireri mane, iserawawera sasario ahui we ohong we inontarai siai ene fi fo. Weo Hukumifoi medurai deyo, "Wiro bohong we inontarai ene fi fanai."* Mae medurai tonana kaha mane iserawawera kontai we todoni yohong we inontarai ene fi fo sasari fine. ⁸ Wape na Hukumu Allai dohonai we tatohong kaririai nanai, sasari fi sobu rang we yuai fi kerirao enehurorong dohong wea fo kai, toyari yohong we inontarai siai ene fi fo. Weo Hukumu nani bereri mane sasari fi kontai mireha, amani ne pari mambiriu.

⁹ Raminde nanai yarang iminohi fo wiro kariri Hukumifoi kaha, weo iserawawera Hukumifoi. Wape rahida isobu Hukumifoi nanai, sasari fi darang na yau ¹⁰ tuti imereha finanaia, amani ikatai waroi weru Allai. Ampafe Hukumu todoni kontai wedaya yau yarang fo, wiro kaririai tonanai kaha, mae kia mararehafo

we yau. ¹¹ Weo sasari fi sobu rang na Hukumifoi we sofa yau, tuti na Hukumu nani kontai ming yau nai.

¹² Ampafe, Allai ne Hukumifoi mirarebanai, tuti ne Kaiwo dohonai we tatohong kaririai fo mane, mirarebanai, masi tuti beng. ¹³ Ampafe na tonanane, deinawiai we Allai ne fi beng fo, amani ne Hukumifoi, kia mararehafo we yau e? Todoni kontai bereri! Weo sasari fi dino kia mararehafo ne. Wape Hukumu Allai dohonai we tatohong kariria fo mane, sasari fi niariri we rang we kia mararehafo we yau, amani niari yau ikatai weru Allai. Nanai kawariai ambori deinawiai kasau we sasari fi niayai na enehurorongnei, tuti ambori atioai we kasau we sasari fi mane fi karira paria fine.

Tawemambiriu we tatohong kariri Allai ne Hukumifoi kaha, weo sasari niai na tata pampang fefe

¹⁴ Tawaitawanai we Hukumu Allai dohonai we Musai foi, fi da na Nuaninu Mirarebana foi ma fine, wape yau mane inontarai batang di yau, inontarai iwewoming we sasari fi di yau. ¹⁵ Weo fi inari ne mantaung yau kontai iserawawerahi. Fio beng yohong weai we inari fo, finanai wiro inari kahi, mae fio enehurireuwa fo aino inari ne. ¹⁶ Ampafe masino inari fi karirao wiro enehurorong dohong wea kaha fo, nana mane iroa weai we Hukumu Musai soi fo mane denteng. ¹⁷ Masino tonana mane wiro yauno inari fi karira fo nana kaha, mae sasario wemambiriu na yau foi andino niariri ne. ¹⁸ Weo iwaitawanai we na yau, amani na yau iweinontarai sasari nei, wiro fi beng feai niai na yau kaha. Weo enehurorongnei dohong we inari ne bengfo paria, wape iwemambiriu we yohong kariria kaha. ¹⁹ Wiro fi bengno yohong wea fo aino inari fo kaha, mae fi karirao imaya we inari kaha fo aino inari pampang ne. ²⁰ Ampafe masino inari fi imaya we inari kaha fo, finanai deinawiai we

* 7:7 Keluaran 20:17; Ulangan 5:21

wiro yauno inari fo aha kaha, mae sasario wewora yau foi andino niari ne.

²¹ Ampafe isobuaifa we fi kawariai pampang toninai. Na kutuo yeo inari ne bengfo mani ne karirafu aino kawariai na yau ne. ²² Weo na enehurorongfuisio Nuaninu Mirarebana foi niariao weworu nei ifaraise paria we Allai ne Hukumifoi.

²³ Wape na nehu tarainei iwati mambiriu siai bei kontai, amani sasarifoi yurai we dapa Hukumio enehurorong ketui fuisi yoa wei foi. Tuti mambiriu siai nani wewora yau inayai na sasari rorong fo ne tarai toyari inai na aitamu rorong. ²⁴ Inontarai kerira paria di yau! Mandoni dino ambori feriri yau weru nehu taraio kia yau to mararehafoi nini ne? ²⁵ Ifiai Allai, yohong mahikai paria wei. Weo I feriri yaua, na Yesus Kristusi, tane Sengfoi, tuti dohong yau ikaharai weru sasari ne mambiriufoi.

Ampafe mantaung yau na enehurorong ketui nei, iwewoming we yohong kariri Allai ne Hukumifoi, wape kariri na nehu tarainei mani, enehurorong wesasari nei wedaya yau iwewoming we inari kariri hukumi sasari foi.

8

Taminohi kariri todoni Allai Nuaninufoi sensoni tata fo

¹ Tonana mani, ninaia mani mano eweboyari ria Kristus Yesusi nesa mani, Allai wiro dinggaisa ahang kaha, tuti esodai aiboifo ahang kaha.

² Weo na taweboyari ria Kristus Yesusi fo, Nuaninu Mirarebanaio dohong arang foi, ne mambiriufoi fiorehu tatara tahasau weru sasari tuti marareha foi ne mambiriufoi ampa. ³ Weo fianai aino Hukumi Musai soi fo wemambiriu we niari kaha fo, amani wiro fiorehu tata weru sasarifoi ne mambiriufoi kaha fo, weo mantaung tata tawemambiriu we tatohong kariria kaha fefe, finanai Allai niari ampa. Amani na denatu mantauni ne Kaisungfoi meu,

weinontarai batang kariri inontarai tawesasari ne tata, ambori dohong ne taraifoi mireha we dufira tane sasarinei. Tuti na tonanane Allai kiraikobu sasarinei ne mambiriu niayai na tata foi. ⁴ Allai niari tonanafo, ambori ninaia mani tamasi na urengreafo, toyari Hukumifoi dereraia foi. Weo tatohong kariri taenemirorong wesasari nei aha kaha, mae ninaia mani taminohi weinontaraio tatarang na Allai Nuaninufoi fo.

⁵ Inontarai mano eminohi kariri enemirorong wesasari fo fosa, enemitituai terai we fianai aino mantaunsa enemirorong wesasari nani dohong wea fo. Mae mano etohong kariri Allai Nuaninufoi sa mani, enemitituai pampang kariri fianai aino Allai Nuaninufoi dohong wea fo. ⁶ Masino enetituitawa niayai na enerorong wesasari foi mani, ambori sodai mararehafo. Wape masino enetituitawa Allai Nuaninufoi yutawani mani, sodai ne maifo, amani darang na tarai tuti minohi na mai. ⁷ Inontarai mano enetituitafo kariri sasari foi mani, wenani weaiteta we Allai. I wiro dohong kariri Allai ne Hukumifoi kaha, tuti miaya kontai ki wape ne mambiriufoi we dohong kariria kaha. ⁸ Mano eminohi kariri enemirorong wesasari fo fosa mani, Allai eneosa kaha.

⁹ Wape mea mani wiro meminohi kariri menemirorong wesasari wai kaha, mae meminohi kariri Allai Nuaninufoi ne dawiafo. Masino Allai Nuaninufoi niayai na menemirorongwai tarai, nana mani meminohi tonana. Mandoni dino sobu Kristusi Nuaninufoi kaha mani, wenani wiro Kristusi neni kaha. ¹⁰ Wape masino Kristusi niayai na mea mani, masino sasarinei wedaya mene taraiwai mireha ki, wape na Allai Nuaninufoi metarang aha, weo Allai deto mea memasi na arongreafo ampa. ¹¹ Allai duwi Kristusia suwi na marareha rorong foi na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufoi. Tuti masino Allai Nuaninu nani niayai na mea kontai

mani, mene taraiwai mireha kontai ki, wape Allai ambori duwi mene taraiwai ambori metarang aha, na Nuaninuo niayai na mea nani fai ne mambiriufoi ki.

¹² Ampafe, doroi meaine, tata mani wiro inontaraio tahasau funoma di tata kaha, weo todoni kontai tathong kariri Allai. Wape tahasau weru tathong kariri taenemirorong wesasari nei tuti taminohi kariria fo. ¹³ Weo metohong kariri menemirorong wesasari wai tonanafo mani, ambori memarareha ki. Wape masino na Allai Nuaninufoi ne mambiriufo, mehahi pari mene menari toaio kia sasari we mea fo pampang mani ne tarai toyari memung sasario niayai na mea nani, nana mani ambori metarang ki.

¹⁴ Weo inontaraio Allai Nuaninufoi wiwiainsa fosa mani, ea mani Allai ne arikang saine. ¹⁵ Weo Allai Nuaninu mesobui foi mani wiro dohong mea mewewoming ahang kaha, ampafe wiro mematai ahang kaha. Mae Nuaninu mesobuia nani mani, Nuaninuo Allai dohoni we inontaraio yuaise we ne arikangfosa. Tuti na Allai Nuaninu nani ne mambiriufo terai, tasahu Allai tateyo, "Daie, Dai wo!*" ¹⁶ Allai Nuaninufoi deikaririai wetarai kontai we tanumianinune i we tata mani Allai ne arikang di tata. ¹⁷ Ampafe Allai ne arikang di tata tonana mani, tane mambiriufo kontai we tane tarai toyari arikangno ambori sobu wawafoi ne rafo, amani tata kontai tasobu fio Allai dererai we dohonai we ne arikangfosara fo. Tuti tasobu fio Allai meinenamai we Kristusi fo kontai riati ki, weo tasodai dadirafora Kristusi mani, ambori Allai dohong tata tasobu neo sambewarai dedai fo riati kontai ki.

Dadirao tasodairi nini wiro ne tarai kariri fi sambewarai tuti dadaio ambori tasobua fo kaha

¹⁸ Iroasoai we fi dadira tasodairi na nunei nini sayaiyai arora, masino titua weai na fi sambewarai tuti dadaio ambori Allai deinawiai we tata fo. ¹⁹ Allai ne warawauanei

sentenang, amani nunei tuti fi kiaio niai nai nei, ne tarai toyari sai rahanang demang we rahida Allai deinawi mano sahusa we ne arikangfosa. ²⁰⁻²¹ Weo nunei tuti fi kiaio Allai niariri nei, Allai suatia doni wefieai ahang kaha, na rahida Adamo dohong sasarifo. Finanai wiro kariri nunei ne awiafo kaha, mae Allai dino suati sodai ne tonanafo ne. Tonanai ki, wape nunei tuti fi kiaio nani enetawanai we rahida bei wori Allai fiorehui weru ne wewoming we karirafu tuti kenggung tonana fo ki, yuaise ambori kesau tuti dedai sambewarai mai kariri Allai ne arikangfosa esobua fo.

²² Weo tawaitawanai, nunei tuti fi kiaio niai nai nei sodai dadira karira bitoya paria. Ampafe paria ninai, finanai disani sai tuti pepirahai paria, ne tarai toyari wiwinsanaio pepirahai demang we katu mani minohi fo, amani demang we rahida Allai niari finini kiaio weworu ahang fo. ²³ Tuti wiro nunei meiri dino sodai ne tonana ne kaha, mae tata kontai, mano tasobu Allai Nuaninu Mirarebana foi wefiainawiai reantenang foi, deinawi kariri fi beng kiaio ambori tasobua fo ki. Tata kontai taenemirorongnei disang tata tasai tuti tapapirahai, tatamang weai paria we Allai fiorehu tata tuti yuai tata we ne arikang, amani feriri tane tarainei. ²⁴ Na rahida takaharai weru tane sasarifi paria ninai, taenemitawanai pampang we ambori tasobu finani kiaio nano Allai. Wape fianai taenemitawana fo, tasobuai kawurua mani, finanai wiro fi taenemitawana fine ahang kaha. Weo mandoni dino enetawang fi sobuai kawurua fo ne? ²⁵ Wape masino taenemitawangno fi tasobua kaharai fo mani, finanai tatamang weai na tatawang tata.

Nuaninu Mirarebana foi fiata tata tatutang we Allai

²⁶ Tonanai kontaifa, Allai Nuaninufoi fiata tata na tane tafanahangfo. Weo taserawera todoni tawenadifo,

* **8:15** Na Yahudi ene kaiwo Iberani mani, Abba.

wape Nuaninu nani mantauni doa rahanai dutang tuti tata we Allai, sai na enerorong pepirahai paria, dutang na kaiwo taramioa kaha fo. ²⁷ Tuti Allai mano deti bau inontaraine taenemirorongfuisi, deitawangno Nuaninu Mirarebana foi ne enetituaifafo, weo doa rahanai dutang tuti inontarai tamararebana ne tata we Allai, tuti dutanafo kariri Allai ne dawiafo.

Na fifiani kontao, Allai dohong beng we tata

²⁸ Tuti tawaitawanai we Allai kiontai yufi na fifiani kontai, we wedaya ne bengfo we inontaraio enemiwawuti nesa, amani inontaraio sahusa kariri ne dawiafoa nesa. ²⁹ Weo na reantenangfo Allai deitawangno mandoni dino ambori ne inontarai disa fo, ampafe dirisa kontai we ambori ene tarai kariri ne Kaisungfoi, amani Yesus Kristus. Ambori na tonanane wekaisung fuba na ne tahatui bitoya fosa. ³⁰ Tuti mano dirisa na reantenangfoa nanisa, sahusa kontai. Tuti mano sahusara nanisa, deiaisa kontai we ebeng riati. Tuti mano deiaisa we ebeng riati nani sa, ansaino yuaise tono ne sambewaraio dedai rorong fo kontane.

Fifiani kontai wiro wemambiriu we dirapa tata weru Allai ne enewawu tata na Yesus Kristusifo

³¹ Ampafe tonana mani, fianai tamadurai kariri finanai kai ne? Masino Allai kiontai na do tata mani, mandoni dino wemang we dapa tata ne? ³² Weo ne Kaisungfoi mantauni kehiwari kaha, mae sawini we mireha we tata kiai, tonana mani todoni kontao fi siai wei fo dohonai arora we tata rai. ³³ Allai ne inontarai diri tatara di tata. Ampafe mandoni dino wemang we dinggai tata ne? Allai mantauni deiai tata we tabeng riati. ³⁴ Mandoni dino wemang we dinggai tata tuti deyo tasobu aiboi ne? Weo Kristus Yesusi doa rahanai tuti medu tuti tata. Andino raminde mireha we tatane, tuti

wiro mireha tera kaha mae, suwi na marareha rorong foi tuti minohi na Allai warang domoya foi, medu tuti tata pampang. ³⁵ Fianai aino wemambiriu we dewa tata weru Kristus ne enewawu tata fo ne? Dadirafo ne? Ete dadira doni konta fo, ete inontarai enari kanggani tata fo, ete kaharifo, ete tane pari fi fo, ete fi memuna fo, ete inontarai emung tata fo ne? Wape finani kiai wiro dewa tata weru Kristus ne enewawu tata fo kaha. ³⁶ Weo na Kaiwofo weai dotu toninai:

“Rahida neungne kaiwasa enari kanggani amea,
pariao adareti emung amea amemarareha,
weo ameraria Sengwa wau fefe.
Ewati amea toyari dombao emainang we emunsa.”*

³⁷ Wape na finanai kai, tatawai kahai mae taharai kobuai na Kristus, mano enewawu tata foi. ³⁸ Weo iroasoai paria we fifiani kontai, amani mararehafoi ete arangfoi, wewaifosa ete nuaninu karira fosa, fio kia dadira fo we tatafo na ninai ete na rahida da aha ma fo, ete mambiriu siai wei fo, ³⁹ fio na rorafaisi tuti na nunei, ete fifiani kontai ki, finanai wiro wemambiriu we dewa tata weru Allai ne enewawu tata fo kaha, amani na enewawu tata na Kristus Yesusi tane Sengfoi.

9

Paulusi sai we Yahudi efau fosa weo eroaso Kristus, Mananu Mampariri foi, kaha

¹ Fianai aino imadurai ninai mani, imadu tarai na Kristus, wiro itofa kaha. Enehurorong ketuio Allai Nuaninufi wiwiainia foi, medurai kontai we kaiwo imadurai ninai wetarai. ² Enehurorongnei fituayai tuti arohukuayai pampang, ³ we nehu doroi amene nu boyari fosa paria, weo eroaso Yesusi we Mananu Mampariri fo kaha. Imainenang we itawing yau pariao Allai deikanggani yau tuti ikatai weru Kristus we nehu doroi nanisa masino nanai wedaya

* 8:36 Masmuri 44:22

esobu faririfo. ⁴ Weo ea mani inontarai Israelio Allai dirisa tuti yuaise we ne arikangna fo saine, tuti esobu ne sambewaraio dadai fo. Eaino ene Kaiwo Arerai ria Allai tuti Allai dohong ne Hukumifoia ria Musai wesa. Deikaririai wesa kariri todoni esomi wei fo tuti dohong kaiwo dererai siai wei fo wesa ampa. ⁵ Ea mani eweriria na Abrahami, Isaki nanisa ma, tuti Kristusi mantauni, na weinontarai batang fo mani, weriria na ene werengfosa kontai ma. Kristusi mani Allai dine, dedai sewa fifiani kontai, tuti tafiai we fitawafa. Antu!

Abrahami ne ririafosa, wiro ea kiai Allai dirisa we mioansa na kaiwo arera fo kaha

⁶ Fiani anta imadurai kariri Yahudi ne ea kiai wiro ehontai Allai ne arikangfosa kahai nanai, finanai wiro deinawiai we Allai wiro dohong kariri ne kaiwo arerai we inontarai Israeli fosa kaha. Wape Allai tarai dohong kariri ne kaiwo arera fo nana rai! Weo inontarai etaubau enumi we Israeli fosa Allai wiro sahu ea kiai we ne inontarai dirisa disa kaha. ⁷ Kontai wiro Abrahami ne ririafoia sentenang Allai sahu we Abrahami ne arikang tarai dine sentenang kaha. Weo Allai medu toninai we Abrahami deyo, "Isaki ne ririawai terai ansaino ahusa we nemu arikang ne."* ⁸ Nana mani wiro mano eweriria kiai na Abrahami ma fosao ahusa we Abrahami ne arikang disa kai kaha, mae manta mano eweriria na arikang mano saubaunung kariri Allai ne kaiwo derera foi terai. ⁹ Weo Allai ne kaiwo derera fo dotu deyo, "Na rahida ikutuaia foi, amani rahidao ira aha mau ki, ambori Sarai minohi tuti ne kaisung manei kawurua."*

¹⁰ Wiro nanai tera kaha, mae ne kasau aha mani, watioai na Isaki tane werengfoia binengno Ripikai. Weo minohi tuti ne arikang tantamurui mang mandu fo une dai mansiri, amani Isaki. ¹¹⁻¹² Weo arikangfo suru wiro utaubaunung unumi kaharai

* **9:7** Kejadian 21:12 * **9:9** Kejadian 18:10, 14
* **9:15** Keluaran 33:19 * **9:17** Keluaran 9:16

mae, Allai medurai kawuru kariri mandoni dino diriri fo ampa. Allai diriai tonanafo wiro kariri finanai aino inontaraine enari fo kaha, mae kariri mantauni deo sahu mandoni fo kariri ne dawiafo. Weo rahida bo arikangfo suru wiro uwaitawang unari fi bengfo ete karirafosa kaharai mae, Allai medu kawuru we Ripikai deyo, "Mano fuba foi ambori wewoming we mano katui foi ki."* ¹³ Kariri ne kaiwofo dotu deyo, "Yakupi na reantenangfo paria ninai, enehuwawuti, wape Esauwi enehurireuwi."*

¹⁴ Ampafe na diri manei mae manei bereri tonana fo tateyo Allai enerorong mesi kaha e? Bereri kontai! ¹⁵ Weo Allai medu we Musai tonina:

"Yau ambori yeinawi nehu enehurorong denteng nei
we mandoni dino enehurorong
denteng wei fo,
tuti arohuo mandoni dino yeyo arohuoi fo."*

¹⁶ Ampafe Allai kiutuiai we diri mandoni fo, wiro kariri inontaraine ene etawiafo ete erurai toa fo kaha, wape kariri ne aro inontaraine tata fo. ¹⁷ Weo na ne kaiwofo rabuang bei dotu kariri medu we mananu Firauni na nu Mesiri foi fo. Amani medu tonina:

"Iruai wau we wemananu Firauni ne mani,
we fi beyari terai yawi weai,
amani na wau yeinawi nehu mananune
tuti inari Yau iwewonohu na nunei sentenang."*

¹⁸ Ampafe Allai deinawi ne aroafo we mandoni dino deyo dohonai tonanai wei fo, tuti niari manei nunggamiei mitubaru fo, finanai kariri mantauni deyo niari wenani tonana fo.

Allai ne haki we deinawi ne kasoufo we mandoni dino diriri we sodai ne tonana fo, tuti deinawi ne enerorong denteng foi we mandoni dino diriri we sobu finana fo

* **9:11-12** Kejadian 25:23 * **9:13** Maliaki 1:2-3

19 Nanaia mani mane wau modu boyo, “Masino Allai niari tonana mani, we fianie dinggai inontaraine tata we tatohong sarawai nina? Weo inontaraine mandoni dino wemambiriu we dirapa Allai ne dawiafo ne?” 20 Wape inontaraine waune, mandoni di waue we modu tonanai we Allai nina? Wau mani inontarai arora di wau, ampafe we fiani modu tonanai boyo finiarifo mai kahai nina? Tofino, manei niari fiea mani, finiarifo dutang berahi deyo, “We fiani nari yau toninai wei ne?” tonana rai e?” 21 Todoni kontaio mano niari fi na kahofa ura foi ne haki we samu babeu bei na kahofa nanai we fio mai pari fo, tuti weai kontai we fi mayewa fo, nana mani kariri mantauni ne dawi wea fo terai.

22 Tonanai kontai we fianai aino Allai niari fo. I ne haki we niari sua inontarainesa kariri ne dawiafo terai. Enerorong we niari kariri ne kasoufo we inontarai ewesasari fosa tuti deinawi ne mambiriufu. Tonanai ki, wape i kontai sikera we dohong aibo i wesa kaha mae sawani we inontarai mano emasi we ambori esobu aiboio eworu fo nani sa. 23 Niari tonanai weo de deinawi ne sambewaraio dadai bitoya paria fo na inontarai arosa fosa, amani inontarai siaio na reantenangfo niarisa tuti meinenansa we esobu ne sambewara dadai fo. 24 Amani tata kontai mano sahu tata kawurua ne tata, wiwo na Yahudifosa tera kahai, wape na kaiwasa siaio wiwo Yahudi kaha fosa kontai. 25 Weo na kaiwo nabi Hoseai soi foi Allai medu toninai:

“Mano wiwo nehu inontarai disa kaha fo,

ambori isahusa we ‘Nehu Inontarai’ ki;

tuti mano raminde enehuwawusa kaha fosa,

ambori isahusa we ‘Mano Enehuwawusa’ ki.”*

26 Tuti Hoseai medu aha,

“Tete na nu siaio etarami kaiwo deyo, ‘Mea mani wiwo nehu inontarai di mea kaha,’

Na katai nanai kontai ki, ambori esobu wangno,

‘Allaio Darang Wefitawa fo ne arikangfosa’.”*

27 Tuti nabi Yesayai sahu kariri inontarai Israeli fosa deyo,

“Inontarai Israeli fosa bitoya toyari ninuaing na nafareng,

tonanai ki wape efau kaha ansaino ambori esobu faririfo ne,

28 Weo Sengnei ambori sawing ne aiboifo to nunei ki,

niaria kai, tuti ahera.”*

29 Tuti toyari fafong nanai Yesayai medurai kontai deyo,

“Masino Seng Allai mano Wemambiriu Mantaung nei wiwo sawing riria we Yahudine tata kaha mani,

tata kiai tane tarai kariri Sodom, tuti tane tarai toyari Gomorafoi

ampa.”*

Yahudifosa eteiaya eroaso Yesusi fo, donio paria ninai kontai wiwo emasi na Allai urengreafo kaha

30 Tonana mani fianai aino tamadurai aha ne, mae kaiwo finina; Inontarai Yahudi kaha fosa wiwo erurai esera we ambori emasi na Allai arongreafo kaha. Wape esobuai ampa. Na ene eroasofo terai Allai niarisa emasi na arongreafo ampa.

31 Wape Inontarai Israeli fosa mani etawiai paria we etohong kariri Allai ne Hukumifo ambori emasi na arongreafo, wape esobua kaha. 32 We fiani esobua kahai tonanai? Weo esera we emasi na Allai arongreafo wiwo na eroaso Kristusi fo kaha, mae na enemitawang te fi mantaunsa enari fo. Ampafe kamiei odairi foi esodai eawemifo nai, amani Kristusi, tuti etawai. 33 Toyari na Sempaisi ne Kaiwofo rabuang bei dotu kaririai tonina:

“Mewati! Nano Sioni yohong kamiei

bei wiatai nai ampa,

kamiei nani ambori wedaya inontarai esodairi,

* 9:20 Yesayai 29:16, 45:9 * 9:25 Hosea 2:23

* 9:29 Yesayai 1:9 * 9:33 Yesayai 8:14, 28:16

* 9:26 Hosea 1:10 * 9:28 Yesayai 10:22-23

amani kamiei fubao manei so-
dairi mani wedayari sawai.
Wape mandoni dino yoasoi mani,
wiro sobu mamaya kaha.”*

10

¹ Doroi meaine! Enehurorong
dohong weai paria, we ambori nehu
doro amene nu boyari fosa Allai
feririsa. Tuti yutanai paria we Allai
wesa. ² Imadu kaririai kariri sa we
enemirorongfoi niununsa paria na
ene esomi we Allai fo, wape Allai ne
rang wetarai foi ewaitawana kaha.
³ Weo ewaitawang kariri todoni
emasi ria Allai fo kaha, amani rangno
Allai dohoni we inontarainesa,
amani Kristusi. Etawiai we eru
tawang mantaunsa ene rang siai,
tuti emarira we ehontai Allai na ne
rang dohoni we ambori emasi riati
foi nani. ⁴ Hukumi Musai foi mani,
Kristusi niari ambori we reng ahang
kaha. Ampafe inontarai mandoni
dino yoaso Kristusi mani, wenani
mesi na Allai arongreafo.

Na roasoafu terai wedaya man- doni kontai Allai feriri

⁵ Weo Musai soi deyo, mandoni
dino deo mesi na Allai arongreafo
na dohong kariri Hukumifoi mani,
wenani minohi darang nano ne do-
hong kaririai na mai pari fo.* ⁶ Wape
kariri todoni inontaraine emasi na
Allai arongreafo na eroasoafu, Musai
ne kaiwo rabuang bei dotu tonina:

“Dohonao enemutituai boyo,
‘Mandoni dino dautai to ro-
rafaisi ne?’*
[Weo nanai mai kaha weo ne
tarai kariri boyo ka Kristusi
biari meu ne,]

⁷ ete, ‘Mandoni dino biari to
marareha rorong foi aweu
ne?’*

[Weo nanai kontai mai kaha weo
ne tarai kariri tata taha Kris-
tusi dautai weru marareha ro-
rong foi meai ne.]”

Weo roasoane mani, ne tarai tonana
kaha. ⁸ Wape fiani aino kaiwone dotu
kariria fo mani tonina:

“Allai ne kaiwofo waroi weru mea
kaha,
mae kefang we mea paria,
nayai na meboromiwa tuti na
menemirorongwai.”*

Kaiwo nanai aino amewuwuaifa ne,
amani kaiwo we inontaraine eroa-
soai. ⁹ Weo masino memadurai na
meboromiwa we “Yesusi mani Seng
dine,” tuti meroasoai na menemiro-
rongwai we Allai duwiria suwi na
marareha rorong foi aha fo mani, Al-
lai feriri mea ki. ¹⁰ Weo na taene-
mirorongfoi taroasoai, ampafe Allai
deto tata we inontaraio tabeng riati
aha. Tuti tamadurai na taboromine
we Yesusi mani Seng dine, ampafe
Allai feriri tata. ¹¹ Toyari Sempaisi ne
Kaiwofo weai dotu tonina:

“Mandoni dino yoasoi mani,
fiea dohoni mimaya kaha.”*

¹² Kaiwo nanai dotu we inon-
tarainesa kiai, weo inontarai Yahudi
fosa tuti Yahudi kaha fosa emasi
kiai, wiro manei siai weru manei
kaha weo ea kiai esobu fariri na
eroaso Kristusi fo terai. Weo Seng
mansiarai foi mani, we Seng we kai-
wasanei kiai, tuti inontarai mandoni
kontaio eroaso Kristusi tuti esahu na
wonongfo mani, mioansa fuba paria.

¹³ Weo Kaiwofeai dotu deyo,

“Inontarai mandoni kontaio esahu
Sengnei ne wonong fosa
mani ambori feririsa ki.”*

¹⁴ Wape masino eroasoai kaharai,
nana mani esahu we Sempaisi we
feririsa todoni? Tuti todoni ambori
eroaso mano etaramio kaiwo kariri
I kaharai fo? Kontai todoni ambori
etaramioai, masino manei wiuwui
wesa kaha? ¹⁵ Tuti todoni ambori in-
ontarai ewuwu kariri, masino manei
demisa kaha? Toyari na Kaiwofo
weai dotu tonina:

“Inontaraio era ma eha Kaiwo
Mahikai fo fosa mani kai-
wasa demang wesa.”*

* **10:5** Imamati 18:5

* **10:6** Ulangan 30:12

* **10:7** Ulangan 30:13

* **10:8** Ulangan 30:14

* **10:11** Yesayai 28:11

* **10:13** Yoweli 2:32

* **10:15** Yesayai 52:7

16 Wape Israelifosa, wiro ea kiai eroaso Kaiwo Mahikai fo kaha. Weo Yesayai medu toninai deyo,

“Sengne waune,
toyari manei wiro yoaso kaiwo amemadura ne kahaia.”*

17 Ampafe roasofo kawariai na fianai aino etaramioa fo, tuti fianai etaramioai nanai weneung na kaiwo ewuwua fo, amani Kristusi ne kaiwofo.

18 Wape yutang berahai, tarai we etarami kaiwo kariri Kristusi kaharai e? Todoni kontai etaramioai kawuru ampa! Weo na Sempaisi ne Kaiwofo weai dotu deyo,

“Erawamifuifo dotu wari nunei sentenang ampa,
tuti ene kaiwofo dafai wari-
aia sobu nunei rea naya fo
ampa.”*

19 Yutang berahai nariai aha mau wo, tarai we inontarai Israeli fosa etafu kaiwofo kaharai e? Todoni kontai etafu kawuru ampa! Weo kaiwone Musai medu kaririai fafong, medu we Israelifosa, deyo,

“Allai medu tonina,
‘Inari mea we ambori mene-
mironong pirahai
na imoang inontarai na nu
siai fo,
tuti inari mea mehasou inon-
taraio
na nu eserawaweraha fosa.’”*

20 Yesayai medurai raisa aha deyo,

“Allai ne Kaiwo finina,
‘Inontarai mano esera we yau
kaha fosa esobu yau ampa,
tuti yeinawi yau we mano wiro
etutang we yau kaha fosa.’”*

21 Wape kariri inontarai Israeli fosa, Yesayai medu tonina,

“Allai medu deyo,
‘Rahida neungne isi warahu we
inontarai na nu etapa yau tuti
etohong kariri nehu kaiwofo
kaha fosa.’”*

11

Allai enerorong denteng we inontarai eweriria na Israelifoi ma

1 Ampafe yutang berahaifa aha, we na toninane deinawiai we Allai kebi ne inontarainesa ete deiyasa ampa ne? Bereri kontai. Mantauang yau kontai inontarai Israeli iweriria na Abrahami ma di yau, tuti na riria Benyamini. 2 Yeikaririaifa we wiro tonana kaha. Allai wiro kebi ne inontaraio na reantenangfo dirisa kawurua fosa kaha. Mewaitawang kariri fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana ne kariri Eliai fo ampa, amani kariri rahida bo dinggai inontarai Israeli fosa we Allai fo. Eliai medu deyo,

3 “Sengne Waune, inontaraine emung nemu nabifesa ampa tuti emei mesbao nunung korbani we Wau nai fi kerirawa kiai ampa. Sea imeiri yau tuti ninaia mani esera we emung yau kontai.”*

4 Allai medu fiani we Eliai ahang fo? Medu deyo,

“Inontarai ewe-7.000 yerarasa we Yau ampa. Inontarai nanisa wiro esomi we Baali, mano weseng tarai kaha foi kaha, mae esomi terai we Yau.”*

5 Tonanai kontai we na ninai, inontarai Israeli efau fosa eroaso kaha, wape maneiru teiao Allai dirisa na dohong ne bengfo arora wesa ampa, ambori eroaso Yesusi kontai. 6 Dirisa tonanafo kariri ne beng dohonai arora fo terai, wiro kariri inontaraifo ene erurai we enari beng fo kaha. Weo masino Allai dirisa tonanafo kariri ene enarifo mani, ne bengno dohonai arora fo nanai wiro ahuai we ne beng fine aha kaha.

7 Ampafe tonana mani, fi inontarai Israeli fosa esera wea pari fo, amani ebeng ria Allai aha fo, wiro esobua kaha. Maneiru teai na sa ansaino esobua ne, amani mano Allai dirisara fosa. Mae bitoya na sa

* 10:16 Yesayai 53:1

* 10:18 Masmuri 19:4

* 10:19 Ulangan 32:21

* 10:20 Yesayai 65:1

* 10:21 Yesayai 65:2

* 11:3 1 Mananufosa 19:10, 14

* 11:4 1 Mananufosa 19:18

enumikamiefoi mitubaru. ⁸ Weo na Sempaisi ne Kaiwofo, wea dotu tonina:

“Allai niarisa toyari euremimamong pariao enumiruinso fiea ahang kaha, tuti wedaya euremifo toyari kabe ampafe wiro ewati ahang kaha, tuti niari etaramifoa etarami fi ahang kaha, pariao rahida nini kontai.”*

⁹ Dauti medurai karirisa kontai deyo, “Kadono ene fiang eparaise nai fo, ne tarai wewaitepari we tipa berasa nariai aha, toyari erang miko diangfo, tuti ne tarai toyari bare wesa, ambori ene karirifo tau wesa nariai aha.

¹⁰ Kadono mamantitifo tebung wewadu euremifo, ambori wiro ewati kaha, tuti kadono ehurumifo tahapa we fitawafa.”*

Ninaia mani Yahudifosa etawai waroi weru Allai ampa, wape Yahudi kaha fosa esobu faririfo

¹¹ Ampafe tonana mani yutang berahaifa we, inontarai Israeli fosa etawai tonanafo, ambori wedayasa eworu we fitawafa ne? Todoni kontaito bereri! Wape we etohong roaina fo, wedaya inontarai Yahudi kaha fosa Allai feririsa. Ambori finanai wedaya Yahudifosa enemirorong pirahai we Yahudi kaha fosa. ¹² Weo masino Yahudifosa ene etohong roaina fo wedaya Allai mioang nunei, tuti na ewaramitafufirifo wedaya inontarai na nu siai esobu moanafo, nana mani fi sewa aha mani, na etaraberasa we Allai aha fo, waitawang turu moanai fuba toai esobua fo aha kaha. Masino ne karirifo kia ne moanafea mani, todoni kontaito ne bengfo kia moanafo fuba sewa aha.

¹³ Ninaifa mani imadu we doroio Yahudi kaha wa mea. Na iwersuli we Yahudi kaha ne mea fo, fio Allai dohonai we inari we iwersuli fo, finanai yohonai ne foniai sewa fifiani

kontai. ¹⁴ Enehutawanai paria we na fi inari tonana fo, wedaya nehu inontarai Yahudi fosa enemirorong pirahai weai pariao ea kontai emaya we eroaso Seng Yesusi, ambori na tonanane iwedaya manea na sa esobu faririfo. ¹⁵ Weo masino na Allai deiayasa to boriei fo wedaya nunei weboyari ria Allai aha, nana mani masino Allai kiasa nariai aha mani, fi fuba sewa aha. Nana mani ne tarai toyari inontarai manei mirehara wape suwi darang aha.

¹⁶ Masino roti rea reantenang fo ohonai we Allaia mirarebanai, nana mani rotifo sentenang mirarebanai kontai. Tuti masino ai newafoi mirarebana mani, arirawangfo kontai mararebanai. ¹⁷ Ai saituni fo arirawangfeai ferang kahutuai ampa, amani inontarai Yahudi manea ehatai weru Allai. Ea ene tarai toyari ai arawangfo we ferang kahutuai weru robongfoia fo. Tuti na katai ferang kutuai naya fo, Allai kia ai saitunio tifu funoma feai arawangfeai ma samu riwani na katai nanai aweu, amani doroio Yahudi kaha wa mea. Allai sahu mea na nanai ambori mea kontaito menumiruinso fiang mahikai we Yahudifosa fo, amani fiang da na ai saituni newa fo meai fo. ¹⁸ Mearomiaifa we mea mani ai arawang di mea tuti kaiwasa Yahudi fosa mani ene tarai kariri ai newafoi we mea. Meaino metohong fiang we ai newafoi kaha, mae newafoi dino dohong fiang we mea. Ampafe wiro mesahutawang mano Allai deiayasa to boriei toyari ferangkutusa weru ai robongfoia nanisa fanai.

¹⁹ Wape tarahio memadu meteyo, “Yo, wape ne arirawang fafong fo ferangkahutuaifa ampa ambori Allai samu riwang amea na robongfoi!” ²⁰ Tarai, wape Allai ferangkutusa tuti kebisafo we eroaso kaha, mae mea mani Allai kia mea ma fo we meroasofo terai. Ampafe dohonao menemirorong dedai we finana fe, mae todoni mani mematai we dohonao mea kontai mene tarai tonana

* **11:8** Ulangan 29:4; Yesayai 29:10 * **11:10** Masmuri 69:22-23

fe. ²¹ Weo masino Allai wiro kehiwao Yahudifosa kaha, amani mano ene tarai we ai arawang sobaurai beyari na ai robongfoi mandiei fosa, tonana mani dohonao mewartaraihio menari sarawa mani, ambori kehiwa mea fe.

²² Ampafe na fininai tawati kariri Allai ne enerorong denteng fo tuti kariri ne tapapafo. Niarifo tapapa we mano etawa fosa, wape enerorongfoi denteng we mea, kutu na fino meminohi na enerorong denteng nanai pampang. Bereri mani, mea kontai ambori ferangkutu mea tuti kebi mea rai. ²³ Tuti kariri inontarai Yahudi fosa mani, masino efotourai na ene eroaso kaha fo mani, Allai ambori samu riwansa na ai robongfoi aha ki. Weo Allai ne mambiriu we kia ea nariai aha ma we eweboyari riati aha. ²⁴ Weo, doroio wiro Yahudi kaha ne mea, mene tarai toyari ai arawang na saituni sifu funoma foi. Tonanai ki wape Allai kia mea tuti samu mea tono ai saituni mehikai sanami foi, amani ne inontaraifosa. Ampafe todoni kontai miawa arora wei we kia ne arirawang tera fo, amani Yahudifosa, tuti samusa aha na ai denteng anta nani, amani ne inontaraifosa.

Allai enewawufo dohonai we inontaraine tata kiai, Yahudifosa tuti Yahudi kaha fosa kontai

²⁵ Doroio meaine, yohong weai paria we dohonao meserawawerahaifa, kariri fi fafongfa Sempaisi dediwarai nanai. [Fi dediwarai nanai mani, Allai demang we Yahudi kahaio dirisara fosa eroasoai tuti weo Yahudifosa wiro enumikamiei mitubaru aha kaha, akawuru wori, Allai kia Yahudifosa aha ma feririsa ki.] Weo tarahai na meserawawerahaifa nanai wedaya mea mewartarahio mewartawang maino fifiani kontaifara ne. Amani, kariri todoni Yahudi bitoya enumikamiei mitubaru, wiro etohong kariri Allai ne Kaiwofo kaha. Wape ene tarai tonana fo paria inontarai Yahudi kahaio Allai

dirisa fosa kiai era wei ma tuti eroaso Yesusi akawuru wo. ²⁶ Tuti ne tonanafoa kawuru, inontarai Yahudi fosa kiai ambori Allai feririsa, toyari kaiwofea dotu deyo,

“Mamparirinei da na bendari Sioni ma,

I ambori dufisira riria Yakupi ene karira enari fo ki.

²⁷ Tuti nehu Kaiwo Arerai riasa fo, yohong kariri ki,

amani yeiai ene sasarifofoi fo.”*

²⁸ Inontarai Yahudi fosa eteiaya Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo, ampafe eweaiteta we Allai, tuti na rang tonanane doroio inontarai Yahudi kaha wa mea mesobu mai nayai. Wape Allai dirisa kawuru ampa, ampafe todoni kontai Allai enewawusa, weo aro ene werengfosa. ²⁹ Weo masino Allai diri manei tuti mioang wenania mani, wiro fiouki fi niari nanai ahang kaha.

³⁰ Raminde nanai wiro metohong kariri Allai kaha, wape ninaia mani Allai aro mea ampa, weo Yahudifosa etohong kariria kaha fefe. ³¹ Tonanai kontai we inontarai Yahudi fosa. Ninaifara mani wiro etohong kariri Allai kaha, wape na tonanane Allai aro mea, tuti nanai ambori wedaya ea kontai Allai arosa kontai ki. ³² Weo Allai sawing inontarainesia kiai enai na sasari rorong fo, ambori na tonanane deinawi we aro tata kiai na feriri tata fo ki.

Fiaifea we Allai

³³ Oh! Tarai paria, we Allai fianai aino neng fo werorong paria, Ne awaifo tuti ne biriufo fuba paria!

Ne kiutu kaiwo fo manei tefu kaha,

Tuti ne yufi toa fo manei wiro deti maia kaha.

³⁴ “Mandoni dino deitawang Sempaisi enetituitafo ne,

Ete mandoni dino dohong kaiwo aunau weia ne?”*

³⁵ “Mandoni dino dohong fieai kawuru wei ne,

* **11:27** Yesayai 59:20-21, 27:9; Yeremiai 31:33-34

* **11:34** Yesayai 40:13 * **11:35** Ayupi 41:11

Ampafe yiwang fi dohonai wei tonana fo aha ne?”*

³⁶ Weo Allai meiri niari finini kiai ne. Tuti fi kiai nini da na I ma, tuti we I kontai. Sambewaraio dadai feai we Allai we fitawafa! Antu!

12

Taminohiwau we Kristusi terai

¹ Doroi meaine, Allai ne aroafo fuba paria we tata. Nanai wedaya yutang mea paria we todoni kontaio na meminohiwa metohong mene taraiwai terai we Allai, ne tarai toyari korban darang tuti mirarebanaio metohoni terai we Allai fine tuti kia enerorongfo. Fio menari tonana fo, nana mani mene omi mesi dinani. ² Dohonao metohong kariri fi nunei aha fanai, mae metawing mene taraiwai we Allai we niariria weworu, na meriwang menemituitawara waworu aha. Na tonanane mewemambiriu we mewaitawang na mai kariri Allai ne awiafo, amani ne awiaio bengno kia enerorongfo tuti masifo.

³ Na Allai ne beng fuba pario dohonai arora we yau ne, yeunau doroi mea kiai, dohonao menemituituai we metadai sewa fe. Mae todoni kontaio metitua we mantaung mea na menemirorong tewawa, mansiari-mansiari wau titua bera wau kariri mene meroasofo, amani mesobu mambiriu we meroasofo fuba ete katui. ⁴ Weo tata mani, tane tarai bei, tuti tane tarai nani wewarang, aweng, nunggamiei tuti ne siai wei fo. Tuti finanai kiai wiro masi kaha. Mae waramifo we rufi nai, awemifo we ra nai, tuti ne siai wei fo tonanai. ⁵ Tonanai kontai we tata na Kristusi. Tafau tonanai ki, wape tata kiai tane tarai boyari na Kristusi. Tuti tata kiai manei doa siai weru mano wei foi kaha, mae ne tarai toyari tatamuriruhiaifa, manei ria manei.

⁶ Mansiari-mansiari na tata, tasobu Nuaninu Mirarebana foi ne Fi Mai fo ria Allai we tafata inontarai naya fo. Fi Mai nanai wiro masi kaha mae mansiari-mansiari sobu nengfo siai, kariri Allai ne bengno dohonai

arora fo. Ampafe todoni kontaio tanari kariri Fi Mai tasobuai nanai. Mano sobu Fi Mai we wenabi ambori wiuwu kaiwo Allai deinawiai wei kariri fio kawaria kaharai fo, todoni kontaio niari finanai kariri ne yoasofo. ⁷ Mano sobu Fi Mai we fiata inontarai siai mani, niari kariri finanai na mai we fiata inontarai siai. Mano sobu Fi Mai we deunau mani, wenani yurai we deunau na mai. ⁸ Mano sobu Fi Mai we niari inontarai siai enemirorong mitubaru foi mani, yurai we niari tonanai na mai kontai. Mano sobu Fi Mai we deto ne ra sobua fo we inontarai siai fo mani, yurai we niari tonanai na warang takahetuai funomai tuti na enerorong mirising. Mandoni dino sobu Fi Mai we wenunggamiei we yu kaiwasa mani, yurai we yusa na mai. Tuti mandoni dino sobu Fi Mai we aro inontarai siai mani, niari kariri finanai na enerorong mirising kontai.

Meteinawi mene menemiwawu inontarai siai fo na meminohi toa wa tuti na menari suasa

⁹ Menemiwawu inontarai na menemirorong mesi. Menemirireu ne karirafu tuti merutawang te ne bengfo. ¹⁰ Doroi meaine, todoni kontaio menemiwawu wawera mea na mai, toyari mambetahatuio ene wawa mansiari, tuti merurai we mene fafong metato wawera mea. ¹¹ Meuremi maya, wiro meuremi marira fanai. Merufi we Sempaisi na meuremi mirising, na mirisingno Allai Nuaninufu dohona fo. ¹² Menemitawang te Sempaisi na menemirorong mirising, metawang mea na dadira rorong fo, tuti metutang Sempaisi pampang. ¹³ Merurai we mefata doroi Kristenio ene pari fi fosa ambori esobu fi, tuti memainang metamang we inontarai siai na mene munuwa.

¹⁴ Memoangno mano enari kanggani mea wasa, memoansa, wiro meteikangganisa fanai. ¹⁵ Memararising ria mano emararising fosa, tuti mesai ria mano esai fosa. ¹⁶ Meweboyari na meminohi

toa wa. Wiwo menemirorong dedai fanai, mae mefarao mano etawawa fosa, amani wiwo mewati tutisa fanai. Tuti dohonao meteyo meaino mesawai sewa ne fe.

¹⁷ Manei niari karirafeai we mane wau mani, dohonao baitai nari ne karirafu tonanai wei aha fanai. Mae merurai paria we menari te fianai aino masi na kaiwasanei eumireafu. ¹⁸ Meruraifa paria na fifiani kontai we meminohi na mai ria kaiwasanesa kiai. ¹⁹ Mano enehuwawu mea wa meaine, dohonao mebai ne karirafu aha we mano enari karira we mea fo fanai, mae finanai metawinai we Allai, ambori andino biaitai na ne kasoufo ki. Weo na Kaiwofo weai dotu tonina:

“Sempaisi medu deyo,
‘Bai mano niari ne karirafu mani,
yau nehu nana ne.

Yauno ambori ibaitai ki.’ ”*

²⁰ Wape,
“Masino nemu aitetafoi wewisi mani,
bohong fiang wei;
arongtataha mani,
bohong mereha wei we dunung.
Weo na nari tonana fo,
ambori bohoni mimaya pariao
serawera katai we dediwa urengfo nayai.”*

²¹ Dohonao metua ne karirafu kираikobu mea fe, wape meharaikobu ne karirafu na ne bengfo.

13

Kaiwo kariri todoni tatato parentaneifo

¹ Mandoni kontai taradidau parentaneifo we dohong kariri, weo parenta nunei kiai sobu mambiriufu ria Allai ma, wiwo bei beriri kaha. Tuti parentafo yu tata nini, eru ene kaiwasane na mambiriufu sobuai ria Allai fo. ² Nanai wedaya mandoni dino deiaya parentaneifo mani, deiaya fianai aino Allai kiutuaia fo. Tuti mano enari tonana fosa ambori esobu aiboifo ki. ³ Weo masino mane niari ne bengfo mani, wenani wiwo mitai parentaneifo kaha, mae mano niari ne karirafu andi mitaiti

ne. Memaya we wiwo mematai parentaneifo kaha mani, menari ne bengfo ambori mesobu fiaifo. ⁴ Weo parentaneifo mani Allai ne mangfatao dohoni we yufi we mene bengfo dine. Wape mane nari karirafu mani, todoni kontai mutai parentafoi rai, weo ne mambiriufu sobuai we dohong aiboifo wiwo ne tarai we fimaranding we miranding ne taraifo tera kaha. Weo i mani Allai ne mangfatao dine, niari kariri Allai ne kesoufo, ampafe ne mambiriufu we dohong aiboifo we mano enari ne karira fosa. ⁵ Nanai wedaya yeyo metaramididau parentaneifo, wiwo we ambori mekaharai weru aiboifo tera kaha, wape kontai we ambori menari ne maifo kariri menemirorong ketui wai.

⁶ Finanai wedaya kontai doni we fiani mebai pajaki finina, weo mano erufi na parenta nesa mani, Allai ne inontarai erufi wei saine, tuti etohong ene rahidafu kai we efata na parentaneifo. ⁷ Ampafe fianai aino masi we me baitai we inontarai mandoni kontai fo, me baitai tonana; pajaki tuti barasteng we mano esobu pajaki tuti barasteng fosa, metato mano todoni kontai atosa fosa, tuti mesomi we mano todoni kontai omi wesa fosa.

Taenemiwawu, weo rahidafu kikeu ampa

⁸ Fio todoni kontai me baita fo mani, dohonao metuatai pampang fe, mae me baitai kariri ne rahidafu. Wape fi beyario todoni kontai me baitaia kiai na wea kaha fo, nana mani mene menemiwawu wawera mea pampang wa. Weo mandoni dino enewawu inontarai siai mani, wenani dohong kariri Hukumi Musai soi foa mai ampa. ⁹ Weo Hukumifo dotu deyo, wiwo nai ria wiwing siai fanai, wiwo mung inontarai fanai, wiwo komananapi fanai, wiwo bohong we inontarai ene fi fanai, finanai kiai kontai fi siai wei fo, dawu ruhiai na hukumi boyari amani, “Enemuwawu inontarai

* 12:19 Ulangan 32:50 * 12:20 Amsali 25:21-22

siai kariri enemuwawu bera wau wa.”¹⁰ Inontarai mano enewawu foi mani, wiro niari karirafu we inontarai siai kaha. Ampafe taenemiwawu mani, tatohong kariri Hukumifo na mai finanai.

¹¹ Tuti todoni kontai menari tonanai, na mewartawang rabuang bonini. Amani rahidafe da kawuru we mea ma weo metoari weru metenawa. Weo ninaia mani rahida Allai feriri tata nai fi kefang sewa weru rahida taroaso fo ampa.¹² Dirufi waroi ampa, rerai we aha to, ampafe tafotourai weru tanari fi mamantiti fo to, tuti tamainenang tane tarainei na fimamunao sambewara fo.¹³ Tanari maifo terai kariri ne inontarai enari na rahidafu, dohonao metohong muniara mai kaha fo fanai, tuti memayeru fanai. Dohonao menari maninawa kerira fo fanai ete menari fi werarika fo fanai. Dohonao mesawa wawera mea fanai ete, menemirorong pirahai we mea fanai.¹⁴ Mae meru Seng Yesus Kristusi ma niaya mutu na mea, tuti na tonanane dohonao menemitituaitai kariri todoni mesoburang we metohong kariri fi karirao menemirorong wesasari fo dawu wea fo fe.

14

Metinggai mene doroi eroasoai kanta wasa fanai

¹ Inontarai mano ne yoasoafu mutu kahai foi, wiro meteiayari fanai, mae metamang wei na mai kontai. Dohonao metapai we fi enetituitawa fe.² Inontaraine manea na ene eroasoafu mani etang maino fiang bong fo kai. Wape inontarai manea kontai eroasoafu mutu kaha, ampafe etang raung terai.³ Inontaraiio metampi fiani kanta wa mea mani, dohonao mesahutawang mano etang te raung tera wasa fanai. Tuti mano metang te raung wa mea dohonao metinggai mano etampi fiani kanta wasa fanai, weo wenanisa Allai sobusa we nesa kontai ampa.⁴ Mandoni di waue

boyo binggai Sempaisi ne womingfoi nina? Wenani doaria mutu ete sawaifa te, nanafo Mano wewoming wei foi andino detioi ki. Wape doari pampang rai weo Sempaisi wemambiriu we deitawani we doari pampang.

⁵ Inontarai manea na eroasoafu mani enemitituaitai we rahidafu masi kai kaha, bei mirarebanai sewa ne wei fo. Wape manea aha na ene eroasoafu mani eteyo rahidafu masi kai. Ampafe na toninane, mansiari-mansiari wau kutuai kaririai na enemurorongwai.⁶ Mandoni dino enetitui we rahidafu bei mirarebanai sewa rahida wei fo mani, niari tonanai we somi we Sempaisi nayai. Tonanai kontai na ampifo, mano dang andowa taraifoi, niari tonanai we Sempaisi, tuti dohong mahikai wei. Tuti mano wiro dang andowa tarai kaha foi, niari kontai tonanai we Sempaisi kontai, tuti i kontai dohong mahikai we Sempaisi na finanai.⁷ Weo na tata kiai manei wiro minohi darang we mantauni kaha, tuti manei wiro mireha we mantauni kanta kaha.⁸ Taminohi tatarang mani, tatarang we Sempaisi, tuti tamararehara mani, tamarareha we Sempaisi kontai. Ampafe taminohi tatarang ete tamarareha fo, tata mani Sempaisi ne tata.⁹ Weo nanai wedaya Seng Kristusi mireha tuti suwi aha, ambori weSeng we mano emarareha fosa tuti we mano etarang fosa.

¹⁰ Ampafe doroi meaine, we fianie metinggai mene doroi eroasoai kanta fosa nina? Ete we fianie mesahutawang mene doroi eroasoafu fosa nina? Weo tata kiai todoni kontai tatoari na Allai arongreafo we kitutu kaiwo kariri tata rai.¹¹ Weo kaiwofo dotu tonina:

“Sengnei fefora na wonongfo deyo,
‘Mandoni kantaio ambori disangkapa awebukafo na arohureane ki,
tuti mandoni kontai ambori deyoai we yau mani Seng Allai di yau.’ ”*

* 14:11 Yesayai 45:23

¹² Ampafe mansiari-mansiari na tata todoni kontaio deiai kariri man-tauni finiarifo we Allai rai.

Wiro mewedaya mene doroi yoasoai konta foi dohong sarawa fanai

¹³ Ampafe tonana mani, wiro tat-inggi wawera tata aha fanai. Mae ne mahikai mani menemirorong ton-ina, wiro tane tarai toyari kamiei we wedaya tane doroi sodairi sawa fanai.

¹⁴ Na iweboyari ria Seng Yesusi fo, iwaitawanai tuti irosoai we fi-ang tatang ne masi kai, wiro wea ahuai we werarika kaha. Wape mandoni dino sahu fiangfeai we wer-rika, nana mani finanai werarika we mantauni. ¹⁵ Masino wedaya nemu doroi foia ne yoasoafu dohi we fiang bang wa mani, wiro bohong kariri taenemiwawufo kaha, ampafe bang fi tonana fanai. Wiro nari nemu doroiwai, amani inontarai Kristusi mireha kontai wei foi, wioru na fi-ang bang wa fanai. ¹⁶ Ampafe fiea menemitituai we fibeng fine, wape masino finani wedua inontarai siai mani, denteng sewa mani menari fi-nana fanai, ambori wenani ne yoasoafu dohi kaha, tuti inontarai siai wiro etinggi mea na kaiwo oiberaha fea we menari karirafu fanai. ¹⁷ Weo Allai ne Mananufu mani, wiro we fiangfo tutu fiunungfo kaha, mae we tamasi na taminohi toa ne, taminohi na mai, tuti tamararising na Nuaninu Mirarebana foi. ¹⁸ Weo mandoni dino fiata Kristusi na ne tonanafu mani, wenani Allai enei tuti inon-taraine eroa wei.

¹⁹ Ampafe tarurai we tanari te fio wedaya tata taminohi na mai fo, tuti fio wedaya tafata wawera tatara taenemirorongnei mitubaru aha na tane taroasoafu. ²⁰ Dohonao fiangne wedaya menari fio Allai niaria foa woru fanai. Fiangne mani masi kai we ang, wape fio metang nanai we-daya inontarai siai etawai tonu sasari rorong fo mani, menari sarawa fi-nanai. ²¹ Ne tarai tonana mani, ne mahikai mani, wiro metang andowa

taraifo kaha, ete metunung anggu-rifo kaha, ete wiro menari fifiani kontaio wedaya mene doroi fo niari sasarifo kaha.

²² Fianai aino meroasoai fo, meto-hong kaririai na Allai arongreafu we mantaung mea terai. Mandoni dino niuruainso wiro dohong sarawa kaha, na fio sahuai we fi wetarai fo, wenani mani Allai mioani ampa. ²³ Wape inontarai mano enewawera we fiangfo, mayeai dang fiang nanai aha fo, inontarai nani sobu aiboifo, weo wiro niari kariri ne yoasoai kariri fio doni aino wetarai fo tuti doni aino sarawa fo kaha. Tuti fifiani kontai aino wiro na roasoafu kaha, finana mani fi sasari fine.

15

Tafata inontarai siai fosa, wiro tawati terai we mantaung tata fanai

¹ Mano taroasoai mutu ne tata, todoni kontaio tatawang tata we tafata mano eroasoai mutu kaha fosa. Wiro tasera we ambori tafaraise siai fanai. ² Mansiari mansiari na tata yurai we fiata tane doroi fosa we ene bengfo, ambori eroasoafu mutu aha. ³ Weo Kristusi kontai wiro sera we fio dohong mantauni piraibera fo kaha, wape niari kariri kaiwo dotu tonu: “Kaiwo karirao inontarai eteibera Seng Allai Wau fo,

isodairai kontai ampa.”*

⁴ Weo kaiwo ariri fuba esoi kiai na Kaiwo Mararebana fo na fafongfa nani, oi we deunau tata nai, ambori aunau tasobui tonana foi dohong tata tatawang tata tuti taenemirorong mitubaru, ampafe taenemitawanai we Allai.

⁵ Kadono Allai mano wedaya inontarai etawansa tuti dohonsa enemirorong mitubaru foi, fiata mea we menemirorong boyari, kariri Kristus Yesusi ne minohi toa fo. ⁶ Ambori na menemirorong boyari tuti merawamifui boyari metaparanding Al-lai, amani tane Seng Yesus Kristus tamana.

Metamang wawera mea toyari Kristusi sobu mea, weo Kristusi feriri

* 15:3 Masmuri 69:9

tata kiai, Yahudi tuti Yahudi kaha ne tata kiai ruhiai

⁷ Ampafe todoni kontaio metamang wawera mea, kariri Kristusi kontai demang we tata fo. Ambori na tonanane kaiwasafai etaparanding Allai. ⁸ Weo, yeyo yeikaririaifa we mea we Kristusi da ma wewoming we inontarai Yahudi fosa kawuru ampa. Niari tonanafo we deinawiai wesa we ewaitawanai, we Allai mani dohong kariri ne kaiwo derera fo na mai, amani na kaiwo dereraio dohonai we ene riria fafong fosa fo. ⁹ Tuti we niari inontarai na nu siai, amani ne Yahudi kaha fosa, kontaia etaparanding Allai we ne arosa fo. Toyari na Kaiwofo rabuang bei dotu tonina:

“Ampafe yau ambori ifiai wau rahang kaiwasa Yahudi kaha fosa kontai,
ambori irohi rarung fia fo we ifiai wonomuwai.”*

¹⁰ Rabuang bei dotu kontai aha tonina:

“Kaiwasa Yahudi kaha wa mea, memararising kontai ria Allai ne inontarai dirisara fosa!”*

¹¹ Tuti rabuang bei aha mani dotu kontai tonina:

“Kaiwasa Yahudi kaha wa mea kiai, mefiai Sempaisi, todoni kontaio kaiwasanei kiai efiai!”*

¹² Tuti nabi Yesayai medurai kontai deyo,

“Ambori Isai* ne bitiri sanami foi, ureng bei soparimai kiawariaia fiabai,

amani manei na Isai ne ririrafoi, kiawariai we yu nu bodoni kontai ki,

tuti kaiwasa Yahudi kaha foi enemitawang te I.”*

¹³ Kadono Allai mano taenemitawani foi, dohong mea memararising pampang tuti wedaya mea menumiruainso ne maifo, na meroasoi pampang fo. Ambori na

Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufo, menemitawanafo fuba paria.

Paulusi deisaha kariri we fiani soi suratinei fo

¹⁴ Doroi meaine. Iroasoai we mea mani, menari kariri ne bengfo bitoya paria, tuti mewartawang maino fifiani kontai tuti mewemambiriu we metaunau wawera mea kontai. ¹⁵ Wape fieai wedaya anta iwemambiriu we isoi kaiwone we mea, we yeretawang mea, weo Allai dohong ne bengfo arora we yau ampa, ¹⁶ amani yuai yaua iwemangfata we Kristus Yesusi ampa, we ifata Yahudi kaha fosa na nu bodoni kontai foi. Tuti dohong yau nehu tarai weimami we yeiriri Kaiwo Mahikai na Allai fo, ambori inontarai Yahudi kaha fosa eroaso Seng Yesusi ambori ewekorbani mesi we Allai, we Nuaninu Mirarebana foi yuairuransa awa emararebanaia fefe.

¹⁷ Ampafe iboiwawa arohu na Kristus Yesusi we fi iru we Allai fo.

¹⁸ Imaya we imadu kariri fi siai fea kaha, manta kariri fianai aino Kristusi niari na yaua fo, amani we iwiwiaing Yahudi kaha fosa na kaiwo imadura fo tuti na yohong toa fo, ambori eroaso Yesusi tuti na tonanane mani etohong kariri Allai ne dawiafo.

¹⁹ Tuti iwiwiansa we Allai tonanai na iwemambiriu we inari fiainawiai tuti fitantuma fo, amani fio inari na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufoi. Doni Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo iwuwuaifa na masi wariai mai kataifo kai, na bendari Yerusalemi paria sobu nu Irilikumi foi. ²⁰ Na iwuwu Kaiwo Mahikai ne tonanafo, yawiai paria we iwuwuai terai na kataio etaramio Kristusi kaharai fo, ambori na tonanane wiro ibaung fi iru fo sau fio manei siai niari kawuru wataia fo fanai.

²¹ Wape kariri fianai aino dotu na kaiwofo:

“Inontarai wiro esobu kaiwo kariri I kaha fo,

ambori ewati,
tuti mano wiro etaramioa kaha fosa,

* **15:9** 2 Samuéli 22:50; Masmuri 18:49 * **15:10** Ulangan 32:43 * **15:11** Masmuri 117:1 * **15:12** Isai mani Mananu Dauti tamanai. * **15:12** Yesayai 11:10 * **15:21** Yesayai 52:15

ambori etafu.”*

Paulusi enetituai we ambori dontai to Roma

²² Nehuo irurai we iwuwu Kaiwo Mahikai fo na katai etaramioa kaha fo akawuru wo nani, wedua yau pampang we yontai mau we ituambawa meawa nina. ²³ Wape ninaia mani, wiro katai siai feai we irufi nai na ninai ahang kaha weo Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo wuwuai maino katai nini kiai ampa. Tuti defuina beiru mau wa yohong weai paria we ituambawa mea, ²⁴ ampafe enehutawanaifa we rahida yontai to nu Spanyoli foi mani, yontai mau mea na nanai, tuti imirising ria mea tourai na nanai ki. Mayeai enehutawanai we mefata yau ambori yontai to Spanyoli aha. ²⁵ Wape nina mani yeyo yontai to Yerusalemine weo yeo ifata Yesusi ne inontarai emararebana fosa na wana fo. ²⁶ Ika fio jemati na nina nesa efanduhiai we efatasa nai, weo jemati kiai na nu Makedonia nei tuti na nu Akhaya foi, ehutuai we etohong fi we efata tane doroi ene pari fi na bendari Yerusalemi fosa. ²⁷ Na enemirorong mirising ehutuai we enari finanai, tuti todoni kontaio masi paria we enari tonanai we efata tane doroi na Yerusalemi fosa tonanai. Weo inontarai Yahudi fosa ewedaya inontarai Yahudi kaha fosa esobu moanaio ra mai fo ria Allaia fo, amani na esobu Kaiwo Mahikai fo konta fo. Ampafe todoni kontaio Yahudi kaha nesa efata tane doroi inontarai Yahudio eroaso Yesusi fosa na moanai nuneio esobuai ria Allaia fo, nana mani na ene doifo. ²⁸ Ampafe yohong kariri finanafo kai, tuti yohongno fio efanduhiai we efata tane inontaraio enayai na Yerusalemi fosara nana mani, ambori yontai to Spanyoli, tuti na nehu rang rorong fo nani ituambawa mea mau kontai ki. ²⁹ Iwaitawanai we yontai mau ituambawa mea mani, yontai tuti moanai bitoya na Kristusi.

³⁰ Doroi meaine. Na tane Seng Yesus Kristusi tuti na enemiwawuo Allai Nuaninufi dohona fo, yenggoa

mea, kadono merufi meweboyari ria yau na metutanai kontai tuti yau we Allai. ³¹ Metutanai ambori Allai derara yau weru inontarai eroaso Kristusi kahaio na nu Yudea foi sa, tuti ambori fianai aino ika yontaia ninai, Allai ne inontarai emararebana fosa etamang weai na mai. ³² Ambori na Allai ne yoa weai nanai, yontai we mea mau na enehurorong mirising ambori nuhuruainso enehurorongnei mitubaru tuti mirising kontai aha rahang mea. ³³ Kadono Allai, mano dohong inontarai enumiruinso ne mai foi, weriria doroi mea kiai. Antu.

16

Paulusi denatu mahikai we jemati-fosa

¹ Yutang mea we mewati we tane doroi Febei na mai. I mani wiwingno wemangfata na jemati Kengkrea foi dine. ² Na Sengnei wonongfo metamang wei na mai, toyari masi we metamang we ne inontarai emararebanai siai fosa. Masino deyo mefatari na fiea mani, mefatari tonanai, weo mantauni kontai fiata kaiwasa bitoya ampa tuti fiata yau kontai ampa.

³ Metohong mahikaifea we Persekilai tuti Akwilai, nehu maniwowirio amerufi ruhiai we Kristus Yesusi wa suru. ⁴ Ururai we ufata yau ikaharai weru ne karirafu, wedaya adareti umarareha. Yohong mahikai we suru we fi unari we yau fo tuti imeiri yau kaha, wape jemati na nu Yahudi kaha fosa kontai etohong mahikai we suru kontai. ⁵ Meteisaharai kontai we jemati efanduhisa na une munuwai sa, we yenatu mahikai wesa kontai.

Mahikaifeai we Epenatusi, inontaraio enehuwawuti wai. Na nu Asia foi mani andino yoaso Kristusi reantenangne. ⁶ Yenatu mahikai kontai we Mariai, mano yufi mamboni paria we meara foi. ⁷ We nehu doroi Adronikusi tuti Yuniasi amene nu boyari wa suru, amani uweinontarai Yahudi kariri yau, yenatu mahikai

we suru kontai. Uru mani rasuli ato suru di suru, tuti raminde uwatai na aitamu rorong fo kontai ria yau ampa. Uruino uroaso Kristusi fafong weru yau ne.

⁸ Mahikaifeai we Ampliatusi, inontaraio enehuwawuti na Sengnei.

⁹ Mahikaifeai we Urbanusi, tane maniwowirio yufi kontai we Kristusi wai. Tuti mahikaifeai kontai we Stakisi mano enehuwawuti wai.

¹⁰ Mahikaifeai we Apelesi, inontaraio deinawiai na dohong toa fo we daria Kristus na mai wai. Kontai mahikaifeai we Aristobolusi ne munu rorong wasa, ¹¹ tuti we Herodioni, nehu maniwowirio aune nu boyari wai. Kontai mahikaifeai we tane doroio eroasoai konta wasa na Narkisusi ne munu rorong fo.

¹² Mahikaifeai we Trifenai tuti Trifosai suru. Uru mani urufi mamboni paria we ufata Sempaisi. Tuti mahikaifeai kontai we Persisi, maniwowirio enehuwawuti wai. I kontai yufi mamboni paria we Sempaisi. ¹³ Mahikaifeai we Rufusi inontaraio Sempaisi diriri wai. Kontai we Rufusi inanai, i mani niari yau toyari ai tera dine.

¹⁴ Mahikaifeai kontai we Asinkritusi, Flegoni, Hermesi, Patrobasi, Hermasi tuti doroio eroasoaiio eminohi riasa wasa. ¹⁵ Mahikaifeai kontai we Filalogusi tuti Yuliai, tuti we Neurusi tuti ne rorowing, we Olimpasi, tuti inontaraio emararebana eminohi riasa wasa kontai.

¹⁶ Metohong mahikai wawera mea na menemirorong mesi kariri inontaraio Kristeni ne tane koangne. Kristusi ne jematine kiai na ninai etanatu mahikai we mea kiai.

Kaiwo areraio wefuiai

¹⁷ Doroio meaine. Yeretawanai na tapapa paria we mea, we metanansiau we inontaraio eha aiteta we mea ewedaya meweboyari aha kaha wasa tuti ewedua mea weru meroasoai na mai wa. Finanai wiro masi kariri fianai aino raminde ametaunauwai nana kaha. Ampafe mehatai werusa. ¹⁸ Weo inontaraio

tonana nesa mani, wiro erufi we tane Seng Kristusi kaha, erurai we etohong kariri te fianai aino enemirorongfoi dohong wea fo terai. Na kaiwo miaing we taramioa fo, eboromi wemereha we ewawori kaiwasa enemirorong mesi fosa, etofasa we etawai. ¹⁹ Mene metohong kariri Allai wa, kaiwasa bitoya etaramioai ampa. Tuti imirising paria we finanai. Wape yawiai paria we todoni mani mesawai we fi beng fo, tuti mehatai weru fi kia karira fo mae menemirorongwai mesi. ²⁰ Allai mano dohong inontaraio tanumiruainso ne mai foi, sikera saha kanggung Saminsenia minggung na meawemi reng wa.

Kadono tane Seng Yesusi ne bengfo weriria mea kiai. Antu.

²¹ Nehu maniwowirio Timotiusi mano yufi we Kristusi ria yau ne, denatu mahikaifeai we mea. Tonanai kontai we Lukiusi, Yasoni tuti Sosipateri, mano antone nu boyari fo sitoru, itoranatu mahikai kontai we mea.

²² Yau Tertiusi, mano isoi Paulusi ne kaiwo anatu fe nini yau, yenatu mahikai we mea na Sengnei kontai.

²³ Gayusi kontai denatu mahikai we mea. I mani fiata yau iminohi riati na ne mununei, tuti fiata jematine ewenadi nai kontai. Erastusi mano wenunggamiei we yu doi na bendarinei, denatu mahikai we mea kontai. Tonanai kontai we tane doroio Kwartusi.

²⁴ [Kadono tane Seng Yesus Kristusi dohong ne bengfo arora we mea kiai. Antu.]*

Kaiwo kafe

²⁵ Tataparanding Allai! Andino wemambiriu we niari mea meroasoai mutu, kariri ne Kaiwo Mahikaio ikoramai we meara fo, tuti kariri kaiwo iwuwuai kariri Yesus Kristusi fo, amani fianai aino Allai dediwari na fafongfa wata fo waroi ampa pariao na fuininai arahio deinawiai kasaua fo. ²⁶ Wape ninaia mani

* **16:24** Arawangno 24, wiro tarai na Paulusi ne suratinei kaha, mae mano esoi kaririai aha fosa, ansaino esoi kaiwo rabuang nini kontaifa aha ne.

Allai ne Kaiwo dediwarai nanai, deinawiai tuti ati parai na kaiwo Allai dererai we nabifosa etoi kariri-aia fo. Kaiwo nanai, Allai, mano minohi wenumainu foi, dohonai we wiwiang Yahudi kaha fosa kiai we eroaso ambori etohong kariri.

²⁷ Mesiri kawuru andino tasahui we tane Allai ne, andino sewai sewa ne.

Andino tataparandini we fitawafa na Yesus Kristusi! Antu.

Kaiwo Bo Boyari Paulusi Soi We Jemati Na Korintusi

Kaiwo dedung we 1 Korintusi

Bendari Korintusi mani, raminde nanai bendari fiabai sewa na nu Akhaya foi. Kaiwasa na Korintusi foi etaroanso Seng Allai kaha, tuti eweagama siai bitoya; efau esomi we seng wetarai kaha fo. Paulusi kiorang Kaiwo Mahikai kariri todoni Seng Yesus Kristusi feriri inontaraine tata na ne mirehafoi, tuti manea nasa eroasoai. Dontai werusara mani, Apolosi dontai to Korintusi aha, fi-atasa aha ambori eroaso Kristusi mutu.

Embai beiru teai aha mani, mano eroasoai na Korintusi fosa etanatu surati bei we Paulusi. Nanai we-daya Paulusi soi surati bonini wesa aha. Deisaha kariri fi etutani wea fo tuti deretawansa weo fi masi kahai enari fo bitoya. Weo eweboyari kaha mae esawasa, manea eteyo eraria Apolosi, manea aha ria Paulusi. Kontai deunausa kariri rirau tuti maninawafo.

Kontai medu kariri Kristenifosa we fiang ohonai wekorbanu we aririwang beia fo, etang ete nana fanai. Tuti maneiru teai nasa enemtituai we ene doroi fosa kaha mae enemirorong dedai, tuti eteyo esobu Fi Maio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo beng sewa weru mano siai wei fosa. Medu kariri rangno enemiwawufo, na robong suraya botoru (13), tuti kariri todoni kontai inontarai emararehara fosa ambori Allai duwisa aha fo. Fi siai bitoya kontai deunau wesa.

Kaiwo na suratinei deto kutuai tonina:

1:1-9 Paulusi denatu mahikaifea tuti dohong mahikai we Allai.

1:10-6:20 Paulusi deretawang mano eroaso Yesusi na Korintusi fosa, weo esawasa tuti enari fikirira bitoya.

7:1-40 Deunausa kariri rirau.

8:1-11:1 Deunausa kariri fiang ohonaia we omi we aririwangfo nai.

11:2-16 Koang kariri wiwingfosa na nadi rorong fo.

11:17-34 Kariri todoni etohonsua perjamuangfoi, etang roti tuti etunung anggurifo we ambori earomio Seng Yesusi ne mireha wesa fo.

12:1-14:40 Deunau kariri Fi Maio tasobuai ria Nuaninu Mirarebana foi fo.

15:1-58 Deunau kariri mansuwisuwi aha foi.

16:1-4 Kariri ene etohong doi we Kristeni ene pari fi fosa na nu Yudea foi.

16:5-24 Kaiwo wefuiai tuti dohong mahikaifea wesa.

Paulusi urohong mahikai we jemati na bendari Korintusi

¹⁻² Weo doroi Allai ne jematiwa mea na bendari Korintusi, amani inontarai memararebanai na Kristus Yesusi ne mea, tuti Allai sahu mea we meminohi weinontarai memararebana wa mea, mai kariri sahu ne inontarai na doni konta fosa ambori eminohi emararebanafo, amani mano eroaso tane Seng Yesus Kristusi, mano weSeng wesa tuti weSeng we tata konta foi.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, na Seng Allai ne dawiafo, yau yau we Kristus Yesusi ne rasuli, tuti kaiwone na imeiri yau kaha mae na tane doroi Sostenesi kontai. ³ Auenemitawanaifa kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruainso ne maifo.

Paulusi fai Allai tuti dohong mahikai wei, we ne mahikai deinawiafo na ne inontarai na Korintusi fosa

⁴ Yohong mahikai pampang we Allai, we fio niariri pampang we mea na Kristus Yesusi wa, amani dohong ne bengfo arora we mea fo.

⁵ Meweboyari ria Kristus Yesusi wa wedaya Allai dohong mea mewemambiriu na fifiani kontai. Dohong mea mewaitawang kariri ne

mahikaifo tuti mesawai we memadu kaririai kontai. ⁶ Na tonanane deinawiai we amene kaiwo kariri Kristusi fo, mesoniaia mai na menemirorongwai ampa. ⁷ Ampafe fi kariri taminohi weinontarai Kristeni fo mesobuai mai ria Allai Nuaninufoi ampa, tuti metamang we rahida tane Seng Yesus Kristusi da nai ma foi, amani rahida kaiwasa fuba nunei kiai ewatioi we da ma fo. ⁸ Allai mantauni ambori dohong mea mewemambiriu pampang, ampafe meroasoia mutu, paria rahida tane Seng Yesus Kristusi da nai ma foi. Ambori paria rahida nani sobuai we menari sarawafea kaha. ⁹ Allai mani meroaso tarai, we dohong kariri ne kaiwo arera fo na mai. Andino sahu mea ma meweboyari ria Kaisungno Yesus Kristusi, tane Sengfoi ne.

Paulusi sua jematifosa we esawasa

¹⁰ Doroi meaine, na Seng Yesus Kristusi wonongne, yutanai na tapapa we mea paria, we mesawa mea fanai. Mae menemirorong boyari, tuti meweboyari pampang, na fi memadura wa tuti na fi menemitituaita wa. ¹¹ Weo Klui ne arikangfosa, eteisaharai we yau eteyo wiroweboyari ahang kaha mae mesawa wawera mea paria. ¹² Fianai aino imadurai mau ninai mani, manea meteyo mene mano wenunggamiei we mea mani Paulusi. Manea aha mani meteyo meneng dino Apolosi, manea kontai aha mani meteyo meneng dino Petrusi, tuti manea kontai aha mani meteyo meneng dino Kristusi.

¹³ Manamo Kristusi ne taraifo wiroweboyari tonana kaha. Kontai mewaitawanai weo, wiroweboyari na aitabafoi we mea kaha, ete mewebaptisi na wonohu Paulusi ne kaha. ¹⁴ Yohong mahikai we Allai, weo na mea kiai wirowebaptisi mane wau kaha, mae Krispusi tuti Gayusi umeiri uru terai. ¹⁵ Ampafe na toninane, wirowebaptisi manea meteyo iwebaptisi mea na wonohune ambori meraria yau fanai. ¹⁶ (Oh! Arohuoai kontai we Stefanusi ne munu rorong

fosa mani, yauno iwebaptisisa kontane. Wape enehutitui, tarahai wirowebaptisi manei siai ahang kaha.) ¹⁷ Weo Kristusi demi yau we iwebaptisi kaiwasa kaha, mae we iwuwu Allai ne Kaiwo Mahikai ne. Kontai kaiwo iwuwuai nanai, wirowebaptisi na kaiwo awai nunei kaha, weo imaya we Kristusi ne marareha na aitabafoi ne mambiriufu wefiea kaha fanai.

Allai ne awaifo tuti ne mambiriufu tawaitawanai na Kristusi, wirowebaptisi na awai nunei kaha

¹⁸ Tatairiri Kaiwo Mahikai kariri Kristusi we mireha na aitabafoi we feriri inontaraine tata fo. Kaiwasa ambori esodai aiboifosa, amani mano eteiayara fosa mani, eteyo kaiwo nanai kaiwo webonggoi paria fine. Wape weo mano Allai feriri tatara ne tata mani, tataramioai mani taroasoai tuti tateyo, "Kaiwo ninai mani Allai ne Mambiriufu dine!" ¹⁹ Weo na Sempaisi ne Kaiwone rabuang bei dotu tonina:

"Ambori mano eteyo ewaitawangfi disa ambori ene ewaitawanafo wioru, tuti mano esawai fosa enemitituaitafo, inaria nai werusa ki."*

²⁰ Sempaisi ne Kaiwone dotu tonana mani ambori tamadu fiani kariri mano esawai fosa, ete mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, tuti mano esawai esawa tuti fi nunei fosa ne? Tateyo esawai tuti esobu aunau dedai paria, wape na Allai arongreafo mani, enemitituaitafo webonggoi paria. Weo Allai deinawiaia kasau ampa, we inontarai nunesa ene awaio enemitawanafo tupa dawohi arorawa. ²¹ Weo Allai na ne awaifo wedaya ambori mandoni kontai, sewaia todoni ki, wape wirowebaptisi Allai na ne awai nunei nani kaha. Wape Allai piraise we feriri inontarai eroasoifosa na kaiwo amewuwuaifa kariri Kristusi fo, amani na kaiwo inontarai eroaso kaha nesa esahuai we kaiwo webonggoi fo. ²² Inontarai Yahudi nesa etawiai we ewati te

* 1:19 Yesayai 29:14

fitantumafeai we fiainawiai kariri kaiwo amewuwuwa fo, akawuru wori eteyo eroasoai. Tuti inontarai Yunani fosa mani, esera tuti te ene awaifo. ²³ Wape tata mani, tawuwu te Kristusi wemireha na aitabafoia fo. Kaiwo tawuwuai tonana fo disang inontarai Yahudi fosa enemirorongfoi paria, tuti Yahudi kaha fosa kontai esahuai we kaiwo webonggoi fine. ²⁴ Wape we mano Allai sahusara fosa, amani na Yahudi fosa ete na Yunani fosa, kaiwo kariri Kristusi we mireha na aitabafoi, deinawi Allai ne Mambiriufu tuti ne Awai Fuba fo. ²⁵ Weo inontaraine etaparanding ene awaifo, wape ene awai nanai wirowefiea kaha, mae tawawa sewa Allai ne bonggoifo. Tuti etaparandingno ene mambiriufu, wape ene mambiriufu nanai wirowefiea kaha, mae fanahang sewa Allai ne finahangfo.

Allai sahu inontarai ehatui fosa eroasoai

²⁶ Doroi meaine, mearomi kariri mea we raminde Allai sahu mea we meraria Kristusi fo. Rahida nanai, na inontarai nunei euremireafo, na mea mano mesawai wa mea mefau kaha, tuti mano mewemambiriufu ete mewewafoniai wirowefiea kaha, tuti mano meweriria na riria mananufe ne kontai mefau kaha. Eteyo mea mani inontarai mesawai turura kaha, tuti mewemambiriufu kaha, ete meweinontarai funomai di mea. ²⁷ Tonanai ki, wape Allai deo diri mano inontarai esahu kaherasesahubonggoi fosa, we ambori na ea, dohong mamaya mano eteyo esawai fosa. Tuti diri mano efanahang fosa, we ambori na ea, dohong mamaya mano eteyo ewemambiriufu fosa. ²⁸ Tuti diri mano inontarainesa etatosakaha fosa, enemirireusa fosa tuti esahusa we ewefiea kaha fosa, we na ene eroaso Kristusi fo mani Allai dirasaya mano nunei detosa fosa. ²⁹ Ambori na tonanane, mandoni kontai wirowefiea kaha na Allai arongreafo kaha. Wirowefiea kaha biriu we deyo, "Yau mani, isawai paria wedaya Allai diri yau ninai."

* 1:31 Yeremiai 9:24

³⁰ Allai mantauni dino niari mea meweboyari ria Kristus Yesusine. Tuti na Kristusi mewati Allai ne awaifo, amani Kristusi andino niari tata tamasi na Allai urengreafo, tamararebanai tuti andino feriri tata. ³¹ Ampafe kariri fianai aino dotu na ne Kaiwofo amani: "Mandoni dino bioi arong we fiea mani, wenani bioi arong we Sempaisi terai."*

2

Kaiwo kariri Kristusi wemireha na aitabafoi fo

¹ Doroi inontarai Kristeni wa meaine! Na rahida ira mau iwuwu Allai ne Kaiwo wetarai fo we mea nani, wirowefiea kaha, ete imadu yau nehu awaine kaha, ete imadu we mea na kaiwo sariati ne feai we iwawora menemirorongwai naya kaha. ² Weo imaduraia futuayai ampa, we rahida inayaifa na nanai ria mea wa, wirowefiea kaha, mae imadu kariri Yesus Kristusi terai, amani kariri Kristusi mano mireha na aitabafoia foi. ³ Tuti rabuang bonani nehu mambiriufu kaha tuti nuhuruainso imatai paria, adareti yeyo iwawu weru fi iru fo. ⁴ Kaiwo Mahikai ikoramaifa we mea nana fo, wirowefiea kaha, ete na kaiwo wedaya kaiwasa efaraise we etaramioafo kaha, mae na enehutawang te Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufu terai. ⁵ Inari tonanafo mani we ambori mewaitawanai we na Allai ne Mambiriufu terai aino wedaya meroaso Kristusifo, wirowefiea kaha na inontaraine ene awaifo kaha.

Nuaninu Mirarebana foi deunau tata kariri Allai na ne awaifo

⁶ Tonanai ki, wape we mano eroaso Kristusi na mai fosa mani, kaiwo amemaduraifa sewai paria. Awai nani wirowefiea kaha, ete imadu yau nehu awaine kaha, ete imadu we mea na kaiwo wedaya kaiwasa efaraise we etaramioafo kaha, mae na enehutawang te Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufu terai. ⁷ Wape awaio

amemaduri wesa nani mani Allai ne awai dediwari foi fine. Awai nani nunei deitawani kaha, weo dediwari werusa fefe, wape rahidao niari nunei kaharai fo Allai meinenami kawuru ampa, we dohong ne sambewaraio dadai fo we tata nai. ⁸ Mano ewemananu na nufi ninisa, manei wiwo deitawang kariri awai nani kaha. Weo ewaitawang awai nani fea reti, wiwo epahu Sengno dedai sambewara foi na aitabafoi kahai ki. ⁹ Wape fininai kariri fianai aino dotu na ne Kaiwofo deyo,

“Fio tawatioai na tauremine na wea kahai,
tataramioai na tataramine na wea kahai,
tuti taenemitituai weai na wea kaha,

finanai kiai Allai meinenamai we mano enemiwawuti fosa ne.”*

¹⁰ Wape Allai deinawiai we tata na Nuaninu Mirarebana foi ampa, weo Nuaninufi mani deitawang maino fiani kontai, paria Allai enerorong ketui pari foi kontaio deitawani. ¹¹ Weo mandoni kontaio wiwo deitawang inontarai manei enerorongfoi kaha, mae wenani mantauni nuaninufi reto. Tonanai kontai we Allai, mandoni kontaio wiwo deitawang enerorongfoi kaha, mae Allai Nuaninufi mantauni dino deitawani ne. ¹² Tuti tata mani, wiwo taenemitituitafo ete tatafu kaiwo fo wiwo kariri inontarai nunesa ene etafurafo kaha. Mae Allai denatu Nuaninufi we tata ma we fiata tata, ambori fianai aino dohonai we tata meu fo, tatafu na mai.

¹³ Ampafe, kaiwo amemadura ne, amemadurai wiwo kariri kaiwo na inontaraine ene awaifo kaha, mae na kaiwo Allai Nuaninufi deunauwai we amea we amemadura fo, ambori ameteikariri fi na rorafaini, amani fio wetarai fo. ¹⁴ Wape mano esobu Allai Nuaninufi kaha fosa mani, wiwo ebiriu we esobu fio Allai Nuaninufi dohona fo kaha. Weo finanai esahuai we fi webonggoi fine, tuti wiwo ewaitawang sobu finana kaha. Weo fi tonanane, mano sobu Allai Nuaninufi dino tefurai na mai

ne. ¹⁵ Wape inontaraio esobu Allai Nuaninufi sa mani, ewemambiriu we etaroang maino fifiani kontai, ampafe ehutuai we doni aino bengfo tuti doni aino karirafo. Wape we mantaunsa mani, inontarai siai etaroansa we ehutu kaiwo kariri sa kaha. ¹⁶ Weo na Kaiwofo, arawang bei dotu deyo,

“Mandoni kontaio wiwo deitawang Allai enetituitafo kaha,
tuti wiwo wemambiriu we deunauwi kaha.”*

Wape inontarai taroaso na tata mani, Kristusi enetituitafo nai na tata ampa.

3

Paulusi deunaujematifosa we wiwo esawasa fanai, mae enemirorong boyari tuti eraria Kristusi terai

¹ Doroi meaine, raminde iminohi ria meawa nanai, wiwo imadu na kaiwo mai we madurai we inontarai etohong kariri Nuaninu Mirarebana foi kaha fosa. Mae imadu na kaiwo miawa we inontaraio era ria nunei tuti wiwo etohong kariri Nuaninu Mirarebana foi kaha fosa etafura fo, amani we inontaraio ewearikang marereha na ene eroaso Kristusi fosa. ² Raminde nana mani kaiwo imadurai we mea fo, ne tarai toyari yohong ui we mea, amani fiang we arikang marareha, wiwo fiang we inontarai fuba kaha. Yeunau mea tonana weo wiwo mewemambiriu we mesobu fiang mutubaru fo kaharai, amani kaiwo mai we inontaraio etohong kariri Nuaninu Mirarebana fosa esobua fo. Tuti paria ninai, wiwo mewemambiriu we mesobu fi tonana fong kaha. ³ Weo na fi menari wa, ne tarai toyario meweinontarai mera ria nunei di mea. Weo enemirorong pirahai wawera mea tuti meweiteta wawera mea. Fianai aino menari tonana ne, deinawiai we mea mani, inontarai mera ria nunei di mea terai. ⁴ Weo masino manea meteyo, “Yau mani, Paulusi ne inontaraio irariati di yau,” mane mea aha mani meteyo, “Yau mani,

* 2:9 Yesayai 64:4 * 2:16 Yesayai 40:13

Apolosi ne inontarai irariati di yau.” Mewaitawana kahai e, we na mene menari tonana wa deinawiaia kasau ampa we nana mani meweinontarai nunei di mea terai ne?

⁵ Menari tonanai wape, yutang bera mea mau we Apolosi mani mandoni dine? Tuti Paulusi mani mandoni dine? Auru mani mangfata arora di auru. Allai yuai auru tonanai we ambori auwiwiaing mea we meroaso Kristusi. Mansiari-mansiari niari kariri fianai aino Sempaisi dohonai we auru we aunari fo. ⁶ Ne tarai toyari mano erufi na romi, yau mani weo itanang aibong, mae Apolosi dino sara weduara ne. Wape Allai meiri andino dohong aibong nani tifu ne. ⁷ Ampafe mano sanang foi wiro wefiea kaha, tuti mano sara weduara foi kontai wiro wefiea kaha, mantao Allai andino atori ne, weo andino niari aibong nani tifu ne. ⁸ Mano sanang foi tuti mano sara weduara foi, uru mani umasi, wiro manei dedai sewa manei kaha. Tuti mansiari-mansiari ambori sobu ne fiembaitafo, kariri fianai aino niari nanai ki. ⁹ Weo auru mani inontarai aurufi ruhiai we Allai di auru, tuti mea mani, mene tarai toyari Allai ne romi aurufi nai di mea.

Tuti mea mani Allai ne munu di mea kontai. ¹⁰ Na ne bengno Allai dohonai arora we yau ne, nehu tarai toyari inontarai sewai we niari munu, inari munu amangfoia mitu ampa, tuti inontarai siai manei biaungno munufoi nai. Amani imadu Kaiwo Mahikai fo we mea ambori meroasoia, tuti manei siai deunau mea ambori metoa mutu na mene meroasoai nani. Wape mandoni dino biaung munufoi mani, enetituai sauwai we todoni biaung munufoi sawwifo. ¹¹ Weo Allai mantauni dohongno Yesus Kristusi meiri kawuru we munu amang, tuti inontarai siai manei wiro niari munu amang siai bei we biaung munu sawwi kaha, mae na Kristusi terai. ¹² Inontarai ebaung munu sau munu amang nini sa, tarahio manei niari

munufoi na emasi, ete manei niari na peraki, ete manei siai aha mani na kamiei ne harga dedai, amani etairiri kaiwo wetaraifo na mai we jematifo. Tarahio manea siai kontai enariri na ai ete ninoi memasa ete na ai nukahai. Nana mani ewuwu kaiwo we jematifo na mai kaha. ¹³ Fianai aino enari nanai, na rahida Kristusi daraberahi nai aha ma foi ambori wati kariri mansiari-mansiari fi niari fo ki, we finanai masi ete bireri e. Weo rahida bonani mani, Kristusi da tuti ne adiafoi we titua inontaraine tane fi tanari fo nayai we masi ete bireri e. ¹⁴ Masino fi enari munu nai nanai, manei nengfo adiafoi kaso tuparai mani, wenani ambori sobu fiembaitafo ki. ¹⁵ Mae fi niari fo adiafoi kesoiaia mani, sobu dadirafo paria, we ne fieai ahang kaha fefe. Ne tarai toyari inontarai kiaharai weru adia rongrong foi, kuteai kontai adia kasoi, wape ne fi minohi tutira fo kai nai werui.

¹⁶ Mewaitawana kahai we Sempaisi ne Munu di mea, tuti Allai Nuaninu Mirarebana foi niyai na meawa ne? Nana mani ne tarai toyari ne Munu Minohi Nai foi di mea. ¹⁷ Mandoni dino niari Allai ne Munu Minohi Nai foi wioru na fi kerira niariri foi mani, Allai ambori miung wenani wioru ki. Weo Allai ne Munu Minohi Nai foi mani mirarebanai, tuti meaino sahu mea we ne Munune.

¹⁸ Dohonao metatofa bera mantauang mea fe. Mandoni dino enetituai wei mani sewai na inontarai eurenireafo mani, todoni kontaio niariri we webonggoi na inontarai eurenireafo, ambori sobu awai tarai fo na Allai. ¹⁹ Weo awaio inontaraine etaparandini foi mani, na Allai urengreafo mani, awai nani webonggoi paria. Weo na ne Kaiwofo rabuang bei dotu tonu:

“Inontarai esawai fosa ene awai nani,
Allai niariri toyari wai tepari we tefusa nai aha.”*

²⁰ Tuti rabuang bei dotu toninai kontai:

* 3:19 Ayupi 5:13 * 3:20 Masmuri 94:11

“Sempaisi deitawanai we inontarai esawai fosa enemituaitafo mani wiro wefiea kaha ki.”*

²¹ Ampafe tonana mani, dohonao mane boi aromu tuti inontarai ro riati foi fanai. Weo fio metawi wea fo, Allai dohonai kawuru we mea.

²² Allai dohongno fiani kontai we fiata mea, amani yau Paulusi, Apolosi, Petrusi, Allai dohong amea kiai we amefata mea. Kontai metarang ete, memarareha, finanai ambori kia mai we mea. Tuti nunei nini, fio na rabuang bonini, tuti ne ambori kawariai aha ma fo, fi fuba nani kiai niariri we mea, tuti dohong finani kiai we fiata mea nayai. ²³ Tuti mea mani, Kristusi dino ne mea ne, tuti Kristusi mani, Allai andino neni ne.

4

Paulusi, mano yufi we Kristusi foi, denggoasa ambori eboi earomifo fanai, tuti etato mano ewewafoniai wesa fosa, tuti etohong kariri fi maio i tuti Apolosi unari fo

¹ Ampafe todoni kontaio amea mani, mewati amea we inontaraio amewewoming we Kristusi di amea. Ameaino Allai yoaso ne Kaiwo dediwara fo we amewuwuaifa ne.

² Ampafe fi reantenang we woming tonana nesa mani, todoni kontaio erufi na mai, wiro ewawu weru fi eru fo kaha. ³ We yau mani, manei na mea ete mandoni kontai ki, enetituai fieai kariri yau, toyari deyo irufi we Kristusi na mai kaha, wiro enehutituai we wenani kaha. Tuti yau kontaio wiro ikutu kaiwo kariri mantaung yau ete nehu fi iru fo kaha kontai.

⁴ Weo na enehurorongnei iwaitawanaifa we na fifiani kontaio wiro inari sarafia kaha. Tonanai ki, wape finanai wiro deinawiai we inontarai imararebanai di yau kaha. Weo Sempaisi meiri andino ne mambiriu we kiutu kaiwo kariri yau ne. ⁵ Tonana mani wiro mesahera mehutu kaiwo kariri inontarai fanai, toyari kariri ene fi eru fo mai ete bereri. Weo wiro ne rahida kaharai, ampafe metamang

ao Sempaisi daraberahi ma akawuru wo. Weo rahida bonani mani fianai aino inontaraine enari worawai na mamantiti fo kontaio ambori deinawiaia wati parai ki. I kontai ambori sefa fianai aino kaiwasa enemituaitaifa na enemirorongfoia kasau ki. Rahida bonani faini dino ambori Allai dohong fiembaitai we mansiari-mansiari ki.

⁶ Doroi meaine, fianai aino imaduaaraia nanai, yeo imadurai kariri yau tuti Apolosi tonanai, ambori mesobu aunau kariri fianai aino beng sewa fo, ambori meruai inontarainesa karera fanai. Imadu kariri auru tonanai we ambori auwekasina we mea ambori mewartawang kariri kaiwo rabuangno dotu deyo,

“Merutawang te kaiwo rabuangno wataia ninai, wiro menari seru weai konta fanai.”

Ambori na tonanane wiro boi aromu tuti manei mae wahu tawang mano wei foi fanai. ⁷ Weo mandoni dino yuai mea metadai sewa inontarai siai ne? Mewartawanai we fifiani kontai aino meneng wa, finanai Allai dino dohonai we mea ne. Ampafe we fianie meboi mearomi we fi mesobua wa ninai? Menari toyari mesobu finanai na mantaung mea mene mebiriuwa fenanai.

⁸ Mene pari wefieai ahang kaha, fifiani kontaio mesobuaia mai ampa, mae amea mani bereri. Tuti mewemananu ampa mae amea mani bereri! Wape taraia fino, ambori amea kontai ameru wang mananu fo kontai ria meafe. ⁹ Weo enehutituai weaia mani, mano amewerasuli ne amea mani, Allai dohong amea ametawawa sewa weru inontarai siai nesa kiai. Amene tarai toyario inontaraio ene fiea kahaio esobu aibo marareha fosa. Ea mani, ambori inontarai emung funonsa na rapangan na kaiwasa earomirerafo. Kaiwasa na doni kontai era ma esai amea, inontarai nunei esai amea tuti wewaifosa kontai esai amea. ¹⁰ Todonie, inontarai esahu amea we amewebonggoi we amewuwu Kristusi fo, wape mea mani meteyo inontarai mesawai di mea? Tuti

amefanahang, mae meteyo meaino mewemambiriune, tuti kaiwasa etato mea mae esahu tawang amea. ¹¹ Paria sobu rahida nini kontaio, amewawisi tuti amearomitataha. Amesansung ansung karira. Inontarai enari kanggani amea paria tuti amene pari katai we ameminohi nayai. ¹² Amerurai paria we amerufi we fi ameneng. Inontarai eteikanggani amea wape amemoansa. Tuti enari kanggani amea wape ametawang amea. ¹³ Eteibera amea, wape ametohong kaiwo mai fo wesa. Paria sobu rahida bonini kontaio inontaraine ewati amea toyari amene tarai toyari aikahia kerira.

¹⁴ Isoi kaiwone we mea mau ninai, wiro we ambori yohong mamaya mea naya kaha, mae we yeretawang mea nayai, toyari nehu arikang terai enehuwawu meawa. ¹⁵ Weo tarahio meweinontarai Kristeni wa, mesobu mantaunau bitoya pari ampa, wiro atoafonsosa kaha, wape manea efau mesahusa we mene wawa kaha. Imeiri yau kawuru, yauno na Kristus Yesusi iwewawa we mea ne, weo yauno ika Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo ma iwuwuai we mea ne. ¹⁶ Ampafe yutanai na tapapa paria we mea we metohong kariri yohonane. ¹⁷ Nanai wedaya yemi Timotiusi dontai we mea mau. Timotiusi nini mani, ne tarai toyari nehu arikang teraio enehuwawuti dine. Tuti i mani arikangno taroaso dine, weo daria Kristusi na mai paria. I ambori da mau we deretawang mea we metohong kariri nehu yohong toa ne na Kristusi Yesusifo, amani kariri fio yeunawai na doni kontai na jemati iraoa foa fo.

¹⁸ Maneiru teai na mea ewaitarahio wiro ira aha mau we iwati mea ahang kahaia finanai, ampafe eboi earomi paria. ¹⁹ Wape masino Sempaisi yoa weaifa mani, waroi ahang kahai mae ambori ira we mea mau rai. Na rahida bonani ambori iwatio fianai aino inontarai eboi earomi nanisa enari wa ki, we tarai ene mambiriu we enari fieai

kariri emadurafo ete manta eboromi fiabai funoma ne? ²⁰ Imadu tonanai weo Allai deinawi ne Mananufo na manei mani, wiro watioai na kaiwoariri arora wenani medura fo kaha, mae na mambiriuo wenani niari fo. ²¹ Ampafe ne doni aino menemioa ne, meteo ambori ira mau we yeunau mea na tapapa, ete na kaiwo manang fo tuti enehuwawu mea re?

5

Paulusi medu kariri inontarai Kristenio meninawa foi we jematifosa ehatai werui

¹ Tarahuo kaiwasa bitoya emadurairai paria weo na mea manei niari maninawa kerira foi, amani kia tamang ne wiwing fui foi sahui we ne wiwing tuti dena riati, nana mani fikerira paria. Maninawa tonanane kaiwasa etaroanso Sempaisi kaha fosa kontai ki wiro enari tonana kaha. ² Mewaitawang fisarawai tonanane ampa, wape meboi mearomi nendai. Ne mai mani, menemirorong fituayai paria we ne tonanane tuti metata mano niari maninawa tonana foi weru mea. ³ Mewaitawanai weo nehu tarainei mani tarai niayai na ninai waroi weru mea, wape enehurorongfuisi mani niayai kefang ria mea na nana wa. Nanai doni ikutu kaiwo kariri mano niari maninawa kerira tonana foi ampa, yeyo; Na Seng Yesus Kristusi wonongne, todoni kontaio inontarai tonana nei sobu aiboifo! ⁴ Ampafe mefanduhi mea mani, mewaitawanai we yau kontai na enehurorongnei ifanduhi yau ria mea, ampafe na tane Seng Yesusi ne mambiriufo tuti ne wonongfo, ⁵ metawing inontarai nani to Samin-seni warang rorong foa, ambori enerorong kerira wesasari foi sobu ne karirrafo, pariao daraberahi weru ne sasarifo, ambori nuaninufui sobu mai ki, na rahida Sengnei daraberahi nai ma foi.

⁶ Meboromiwai fiebai funomai mani, beng kaha. Mewaitawana kahai e, kariri kaiwo netaweai dotu tofino, "Ragi kutu fuba kahai, wape

wedaya tepungno fiati foi dautai sen-tenang.” Nana mani inontarai manei dohong sasari, mae kia karirafu we mea na jematiwai kiai. ⁷ Na rahida fubao esahui we rahida Paska foi mani, inontarai Yahudi fosa ehabi ragifo kiai weru ene munufo, tuti emung domba antung fo. Tonanai kontai mehahi inontarai dohong maninawa foi weru mea, ambori mewaworu aha tuti mene taraiwai toyari roti weragi kaha. Weo tarai, mene tarai kariri roti weragi kaha nani, tuti memararebanai. Weo Kristusi andino ne tarai wedomba antung Paska foi emuni wekorbani we tata ampa. ⁸ Ampafe mera ma toyari tatohonsua tane rahida fuba nani na tamararebanai. Tatohong suari na roti weworuo deinawi kariri taenemirorongno mirarebanai tuti wetarai fo. Dohonao tanari suari na roti memo weragi foi fe, amani ragio deinawi kariri taenemirorong kerira wesasari foi fe.

⁹ Na nehu kaiwo anatu raminde yenatuai fafong we mea mau wa, yeikaririai kawuru we mea ampa we wiwo mefarao mandoni kontaio niari sasari maninawa fo fanai. ¹⁰ Fianai aino imadurai tonana ne, wiwo imadu kariri inontarai siai weru jematiwai kaha tuti mano wiwo etaroanso Allai kaha fosa kaha. Ea mani efau enari sasari toyari emani-nawa funomai, ete euremi fiabai we ratoi, ete etatofa we ehamananapi, ete esomi we aririwang. Inontarai eweKristeni kaha nani saino wiwo yeretawang mea we mehatai werusa kaha, weo masino merurai we mehatai weru inontarai tonana fosa mani, ne tarai toyari menayai na nunei aha kaha. ¹¹ Mae mano imadu karirisa weo mehatai werusa nesa mani, inontaraio eteyo ea mani eroaso Kristusi disa tuti ahusa we tane doroi na jematiwai disa, wape enari maninawa kerira foi, euremi fiabai we ratoi, esomi we aririwang, etairiri inontarai, emayeru biriu, ete etatofa we ehamananapi. Inontarai eweKristeni tonana nesa mani, dohonao mekahefansa fanai.

¹²⁻¹³ Weo taraie inontarai siao eroaso kaha fosa mani, nehu mambiriu-ufuai we ikutu kaiwo karirisa kaha. Allai meiri andino ne mambiriu tonana ne. Wape we mene inontaraio na jematiwai mani, todoni fino mantang mea mehutu kaiwo karirisa kahai nina? Mene pari mambiriu tonana e? Todoni kontaio mehutu kaiwo karirisa! Na Sempaisi ne Kaiwofo, rabuang bei dotu deyo,

“Inontaraio enari fi karira fo, metatasa weru mea.”*

6

Paulusi deunau inontarai Kristeni fosa we wiwo etinggai ene doroi fosa we mangkutu kaiwo eweKristeni kaha fosa fanai

¹ We fiani e, manei na mea wekaiwo we ne doroi inontarai Kristeni manei, dinggairi to mangkutu kaiwo wiwo deroanso Allai kaha foi nina? We fiani e, wiwo dinggairi tonono ne doroi emararebana fosa ambori ehutu kaiwo kariri suru kahai nina? ² Mewaitawana kahai we Allai ne inontarai emararebana nesa mani ambori esobu mambiriu we ehutu kaiwo kariri nufi ne rai e? Ampafe masino mesobu mambiriu we menari tonana mani, we fianie menemitituai wiwo mewemambiriu we mehutu kaiwo kariri kaiwo wiwo maraba tonana kaha fo nina? ³ Mewaitawanai we wewainesa kontaio tane mambiriu we ambori tahutu kaiwo karirisa. Tonana mani kaiwo arora na nunei mani, wiwo fi maraba fine kaha. ⁴ Ampafe masino kaiwoariri tonana feai kawaria mani, we fianie meha kaiwo nanai we mangkutu kaiwo etaroanso Allai kaha fosa wei ne? Ea mani ene pari mambiriu na jematiwai we ehutu kaiwo kariri mea. ⁵ Metohong mamaya paria. Tofino! Masino tane doroi Kristeni wasa manea ewekaiwo wesa mani, manei na mea wiwo sewai we kiutu kaiwo karirisa kahai e? Wiwo bireri sea kaha fe, todoni kontaio maneruru teai na mea esawai tonana rai! ⁶ Wape menari tonana kaha, mae manei wekaiwo we ne doroi fosa mani, doaria dinggai

* 5:12-13 Ulangan 13:5, 17:7

ne doroifo to mangkutu kaiwo deroanso Allai kaha foi aha nina. Tuti niari tonanai na kaiwasa eroaso Kristusi kaha fosa eamongirefo.

⁷ Mewaiteta we mea fo teraio deinawiai we mene mambiriufeai aha kaha tuti metawai ampa. Wape ne beng sewa mani, manei niari ne karirafeai we mea, ete sofa mea we kiamanana mene fifo mani, menemboru terai. ⁸ Wape meaino metoari aha menari inontarai siai tonanai, amani menari karirafu wesa tuti metofasa. Tuti fininai tera kaha mae, menari we mene doroi inontarai Kristeni wasa.

⁹ Mewaitawanai kahai e, weo inontarai eharira fosa mani, wiro esobu katai na Allai ne Mananu rorong fo kaha? Dohonao menemitituai sarawa fe! Inontarai emaninawa funoma fosa, mano esomi we aririwang fosa, mano eriraua mae enayai ria wiwing ete mang siai nariai aha fosa, mang mano meninawa we mang siai tuti wiwingno meninawa we wiwing siai fosa, ¹⁰ mano ehamananapi fosa, mano euremi fiabai we ra fosa, mano emayeru biriu fosa, mano efaraise we etairiri kaiwasa siai fosa, mano etatofa we ehamananapi fosa, inontarai ninisa kiai wiro esobu katai na Allai ne Mananu rorong fo kaha. ¹¹ Tuti inontarai maneiru teai na mea, raminde nanai mene tarai tonana. Wape ninaia mani Allai yuairurang meara memararebanai na urengrefo ampa, tuti wedaya mea mebeng riati ampa. Finanai kiai tane Dai Allai niariri na Seng Yesus Kristusi wonongfo, tuti na Allai Nuaninufufo ne mambiriufufo.

Paulus deretawansa we ewaitawang wedua ene taraifoi weru sasari maninawa foi

¹² Inontarai manea eteyo Allai feriri tata weru aibo tasobui weo fikarira tanariri fo, donio emadu eteyo, “Inari fifiani kontai, ne bengfo ete karirafu, finanai mai we yau kontai.” Wape wiro finani kiai kia mai kaha. Tuti eteyo, “Inari fifiani

kontaio, mai we yau.” Wape we mantaung yau mani, imaya we itua nehu tarainei we niari maino finani kiai kaha. ¹³ Tuti emadu kontai eteyo, “Fiangne mani we taeneminei, tuti taeneminei we fi tatani nei.” Wape fi ani nani tuti taeneminei, Allai niaria wioru rai. Allai wiro niari tane tarainei we tanari maninawa kerira foi nai kaha, mae we Sempaisi terai. Tane tarainei mani, Sempaisi ne fi dine, tuti Sempaisi niai na tane tarainei. ¹⁴ Allai duwi Seng Yesusia suwi aha na marareha rorong fo. Tuti Allai nani kontaio, na ne mambiriufufo, ambori duwi tata tasuwi na marareha rorong foi aha ki.

¹⁵ Doroi meaine, mewaitawanai we mene taraiwai mani, Kristusi ne taraifoi weai aine, amani meweboyari riati. Tonana mani masi we tatohong Kristusi ne tarai nani weai we ambori weboyari ria wiwing diru fosa rai e? Todoni kontaio bereri rai! ¹⁶ Mewaitawanai we mandoni dino niai ria wiwing diru manei mani, wenani weboyari riati, amani une taraifo weboyaria finana. Weo Sempaisi medu deyo,

“Wiwing manei tuti mang manei, urirau mani uweboyari.”*

¹⁷ Wape mandoni dino weboyari ria Sempaisi mani, Sempaisi Nuaninufufo tuti inontaraifoi nuaninufufo uweboyari. ¹⁸ Mehatai weru maninawafufo, mewawu mea weruai. Weo sasari fuba nariri na nunei mani karira paria, wape sasari maninawa nei dino kia karira pari sewa ne we tane tarainei. Mandoni dino niari sasari tonana foi mani, wedaya ne taraifoi sodai karirafufo paria.

¹⁹ Mewaitawanai ampa, we mene taraiwai mani, Allai Nuaninu Mirarebana foi ne Munu Minohi Nai dine, toyari Munu Omi we Allai nai dine. Allai mantauni dino dohong Nuaninu nani we mea ne. Tuti mene taraiwai mani, mene fi dine kaha, mae Allai dino neni ne. ²⁰ Weo Allai wiori kutu meara futuayai ampa. Ampafe menari sua mene taraiwai we metaparanding Allai nai.

* 6:16 Kejadian 2:24

7

Paulusi medu kariri fio jematifosa emadurai wei kariri tariraufu

¹ Fi imadurai aha mau nina mani, kariri fianai aino mesoi na mene kaiwo anatu fe we yau ma ne. Ampafe imadu mau yeyo, tarai, mang manei dena ria wiwing manei kaha mani, nanai denteng. ² Wape inontaraine wea mani etawansa kaha, mae enemirorongfoi sau we enari ne karirafo toyari maninawafo, ampafe ne mahikai mani eriraua, ambori mangfoi deitawang te ne wiwingfoi tuti wiwingfoi kontai deitawang te ne mangfoi. ³ Mangfoi todoni kontaio meinenang we dohong ne taraifo we ne wiwingfoi, tuti wiwingfoi kontai tonanai we ne mangfoi. ⁴ Wiwingfoi wiro meiri wemambiriu we ne taraifo kaha, mae ne mangfoi kontai. Tonanai kontai we mangfoi, wiro meiri wemambiriu we ne taraifo kaha, mae ne wiwingfoi kontai. ⁵ Dohonao ukatai wawera uru we uwemambewangfo waroi fanai. Masino ureo ambori une rahida we uwenadi pampang we Sempaisi mani, yo, ukatai wawera uru tourai tonanai. Wape mayea mani ukahefang suru aha, ambori Saminsen sobu katai we wedaya unari sasarifea kaha. Weo tarahio wiro mewemambiriu we metawang meara waroi tonana kaha. ⁶ Fianai aino imadurai tonina ne, wiro yemi mea we ambori mehatai wawera mea kaha, mae manta imadurai we mea terai tonana, masino metohong kariria mani, mahikai. ⁷ Tarai we ifaraise paria we yeyo todoni mani kaiwasanesa erirau kahai kariri yau. Yeo imadu tonanai wape, iwaitawanai we mambiriuo Allai dohonai we mansiari-mansiari fo masi kaha, amani manei sobu mambiriufu we na minohifo rirau, tuti manei aha mani sobuai we na minohifo rirau kaha. Manei Allai dohong mambiriu toninai wei, manei aha mani sobuafo siai.

⁸ Ampafe we mano wiro merirau kaha wa mea, tuti wiwinawa mea mani, yeunau mea yeyo ne mahikai

mani, wiro merirau kahai, kariri yau. ⁹ Wape masino metawang mea na metohong we wiwing ete mang wa kaha mani, meriraua. Weo meriraune mahikai sewa weru merirau kahai wape menemirorong niunung mea we metohong we mang ete wiwing aha fo.

¹⁰ Tuti we mano meriraua wa mea mani, imadu we mea tonina, wape wiro nehu kaiwo fine kaha mae Sempaisi dino dohong kaiwo nina ne. Amani, wiwingno riraua foi, dohonao dira ne mangfoi fanai. ¹¹ Wape masino diraria mani, dohonao rirau siai ahang fanai, ete daraberahi we ne mangfoi aha reto. Tuti mang manei wiro dira ne wiwingfoi fanai.

¹² Mae we mano siai wa mea mani nehu aunaufi nina, wiro Sempaisi kaha. Masino mang manei yoasoaia, wape ne wiwing dausia foi wiro yoasoa kaha, mae ne wiwingfoi yoa we minohi riati pampang, nana mani wenani dohonao dira wiwingfoi fanai. ¹³ Tuti wiwingno yoasoa manei, ne mangno dausia foi yoasoa kaha, mae mangfoi yoa we minohi riati pampang, nana mani wiro wiwingfoi dirari fanai. ¹⁴ Weo mangno yoasoa kaha foi, Allai detioi we mirarebanai weo weboyari ria ne wiwingno mirarebanaia foi, we yoasoa fefe. Tuti wiwingno yoasoa kaha foi, Allai detioi we mirarebanai kontai, weo weboyari ria ne mangno mirarebanaia foi. Weo tonana kaha mani, une arikangfosa ahusa we arikangno ene pari Seng disa. Wape na wawafo manei yoasoi tuti niari kariri finanafo, nana mani arikangfosa emararebanai na Allai arongreafo.

¹⁵ Wape masino weyoasoa kahai nani deo dira ne mangfoi ete ne wiwingno yoasoa foi, nana mani mang ete wiwingno roasoa wa wau, tawini niari kariri fianai aino enetituitafoa. Weo na mano yoasoa kaha foi dirari tonanane, mang ete wiwing yoasoa foi ketai weruri, tuti ne taraifo kesau. Wape, Allai sahu tata we na tariraufu taminohi ruhiai

na mai. ¹⁶ Weo wiwingno roasoia wa wau, todoni fino boitawanai we wiwo foriri nemu mangwai kahai nina, amani fatari we yoaso Kristusifo kaha e? Tonanai kontai we mangno roasoia wa wau, todoni fino boitawanai we wiwo foriri nemu wiwingwai kontai tonana kahai nina?

Meminohi kariri todoni reantenang Allai sahu meara fo

¹⁷ Fianai aino mesobuai na Allai na reantenang fo, amani na rahida meroaso Kristusi kaharai fo, dohonao merurai karerai we meriwang ne tonanane fanai. Weo Sengnei dohongno manea we merirau, manea bereri, manea mewewoming, manea mewewoming kaha. Ne nanai kiai metararatai na mai. Kaiwo imadurai tonina ne, wiwo we mea tera kaha, mae kaiwo ninai imadurai we jematinei kiai sentenang we todoni kontaio ambori etohong kaririai. ¹⁸ Ampafe masino manei na reantenang Allai sahu we yoaso Yesusi mani, wenani weYahudi tuti wesunatia mani, dohonao yurai we weYahudi ahang kaha fe. Tonanai kontai we mano weYahudi kaha foi, dohonao yurai we wesunati ambori weYahudi finana fe. ¹⁹ Weo manei wesunati ambori weYahudi, ete bireri ete, wiwo weflea kaha. Fi fuba sewa mani, ohong kariri te Allai ne Kaiwofo. ²⁰ Ampafe todoni kontaio mansiari-mansiari na minohifo titua kariri fianai aino sobuaia fo na mai, tuti dohonao yurai kareraifa we yiwang fi tonana ne fe. ²¹ Masino na reantenang Allai sahu wau tuti roaso Yesusi fo, rahida nanai wau wewoming mani, dohonao aromukuayai we ne tonanane fanai, mae munohi wewoming pampang to (tonanai ki, wape masino wobu rang we tawingno wewomingfo mani, rurai we bohong kaririai na mai). ²² Weo woming manei Sempaisi sahu ambori yoaso Yesusi mani, tarahai atorai na nunei mani wewoming pampang, wape na tarai, inontarai wenani wiwo wewoming

we sasarifo ahang kaha, mae kesau ampa we weboyari ria Sempaisi. Tuti inontarai wiwo wewoming kahai, rahida Sempaisi sahu we yoaso mani, rahida nani kontai i wewoming, amani wewoming we Kristusi. ²³ Allai wiori mea ampa tuti biaikutu meara futuayai ampa. Ampafe dohonao metohong mene taraiwaia wewoming we inontarai manei fanai. ²⁴ Doroi meaine, na rahida reantenang Allai sahu mea we meroaso Yesusi fo, rahida nanai memasi kahai. Manea mewewoming, manea bireri, manea mewewoming, manea bireri, tuti fi siai wei fo. Ampafe na todoni feai kontaio, na meminohifo, mansiari-mansiari wau munohi kariri fianai aino wobuai na Allai nanai.

Aunau we mano erirau kaharai fosa; we denteng mani erirau fanai, mae bereri mani eriraua

²⁵ Kaiwo yeyo imadurai aha mau nina mani, yeyo imadu kariri mano mantoa wasa, amani mano erirau kaharai wasa. Ea mani wiwo isobu kaiwofeai ria Sempaisi karirisa kaha. Tonanai ki wape, na Sempaisi aro yau fo, yuai yau we inontaraio yoaso di yau, ampafe kariri riraufo yohong kaiwo aunau kaririai toninai. ²⁶ Enehutituai we dadira fubao tasodairi na nufi nina, ampafe ne mahikai mani, meminohi kariri fianai aino mesobuaifara wa. ²⁷ Masino mane wau riraua mani, dohonao bira nemu wiwingwai fe. Mae mano rirau kaha wai mani, dohonao wera we wiwing fanai. ²⁸ Tonanai ki wape mano merirau kaha wa mea, amani bariboai ete kadawingwa mea, masino manei rirau mani, ne tonanane wiwo niari sasari kaha. Wape anta imadu tonanane mani, yeyo ambori mekaharai weru dadirafo. Weo na fuinina mani mano erirau nesa ambori esobu dadira bitoya rai.

²⁹ Doroi meaine! Fianai aino imadurai nina mani, enehutituai tonina: Tane rahidafeai fau ahang kaha. Ampafe na ninai to fongna mani, mano riraua foi, niari toyario

ne pari wiwing. ³⁰ Tuti mano saia deidu foi niari toyari wirow sai kaha, mano firaise foi niari toyari firaise kaha, mano wiori fi foi niari toyari wiori finani we mantauni kaha, ³¹ mano urewa na fi nunei, niari toyari wirow enetituai kariri fi nunei ahang kaha. Weo waroi ahang kahai mae, nuo tawatui nini ambori niai ki.

³² Yohong weai we mearomikuayai we fi nunei fanai. Mano rirau kaha nei mani ambori enetituai terai we fio na Sempaisi, ampafe yurai te we na fi niari fo Sempaisi enei.

³³ Wape mano riraua foi mani enetituai we fi nunei, amani yurai we niari kariri fianai aino wiwingfoi eneo fo.

³⁴ Tuti nanai dohoni urewara wedaya enerorongfoi weboyari we Sempaisi kaha. Tonanai kontai we wiwingfosa. Wiwing mano rirau kaha foi ete kadawing sowaworua foi, i mani ambori enetituai terai we fio na Sempaisi, weo enetituai we ambori mesi, na ne taraifoitu na nuaninufui, na Allai arongreafo. Wape wiwingno riraua foi mani, enetituai bitoya we fi nunei, weo yurai we ambori ne mangfoi enei.

³⁵ Fianai aino imadu kariri kiai tonana foi, wirow we yei wedua mea weru meriraufo kaha, mae imadu we mene bengfo terai, ambori na meminohi toa fo memasi tuti ambori meraria Sempaisi na menemirorong boyari.

³⁶ Wape masino bariboai manei enetituai we wirow niari mai turura kaha we ne wiwing da wei foi, tuti katu mani ambori wiwing nani wewiwing tawa, ete wirow sawani wei ahang kaha, ampafe enetituai we todoni mani urirau, nana mani, niari kariri fianai aino enetituaitai tonana foa. Weo na tonanafo wirow niari fi sasarifo kaha. ³⁷ Wape mano rirau kaha foi enetituai na mantauni enerorong ketui foi kiutuaitai we wirow rirau kaha, tuti wemambiriu we sawani wirow dohong sasari kaha, inontarai nani kontai niari ne bengfo.

³⁸ Ampafe tanang tofino, manei rirau

mani beng, mae rirau kaha mani, nanai beng sewa aha.

³⁹ Wiwingno riraua foi mani wirow kesau kaha, weo weboyari pampang ria ne mangfoi fo rai. Mae masino mangfoi mireha weruia mani, wiwingfoi kesau finanaia. Ampafe eneo mang manei we dauti aha mani towea kaha. Kutu na fino rirau kariri fianai aino Sempaisi dawi wea fo, amani dau mangno yoaso Yesusi manei. ⁴⁰ Wape we yau mani, wiwing nani rirau ahang kaha mani, piraise sewa rai. Mantaung yau enehutituitaitai tonana. Wape enehutituitaitai we fianai aino imadurai ninai, Sempaisi Nuaninufui dino sensoni yau we enehutituitai tonana ne.

8

Kaiwo kariri fiangno ohonai we aririwangfoi, tatani ete nana fanai

¹ Ninaifa mani, yeo imadu kariri fiangno inontaraine etohonai we aririwangfoi fo. Meteyo, "Tawaitawanai weo tata kiai tasewaia tahai ampa." Wape awai tonana nei wedaya inontarainesana enemirorong dedai. Mae taenemiwawufo aino dohong inontarai ewemambiriu tuti etoaria mutu. ² Mano enetituaitai we deyo deitawang maino fifiani kontai foi, wenani dei funomai weo wirow deitawanaia mai kaharai. ³ Wape mano enewawu Allai tarai foi, Allai deroanso wenani.

⁴ Ampafe kariri fiangno ohonai we aririwangfoia fo mani, tawaitawanai we aririwang nanisa, deinawi fio wetarai kaha tuti anture watui kaha fo. Weo tawaitawanai ampa we Allai mani mansiari kawuru, wirow seng siai manei ahang kaha. ⁵ Tarai, seng tarai kaha foi bitoya paria. Bitoya pariao inontaraifosa esahusa we ene seng we esomi wesa, manea na rorafaisi tuti manea kontai na nunei. ⁶ Tonanai ki wape, we tata mani, tane Allai mansiari kawuru, amani andino tasahui we Dai ne. Andino niari fifuba nini kiai ne, tuti taminohi tatarang nina mani we meiri kawuru. Tuti tane Sengnei

kontai mansiari, amani Seng Yesus Kristusi. Na Seng Kristusi nini dino Allai niari fifuba nini kiai ne, tuti andino wedaya mani taminohi tatarang nina.

⁷ Kaiwone tonanai, wape inontarai taroasoa ne tata, manea ewaitawanai mai tonana kaha. Manea raminde nanai esomi we aririwangfoi, ampafe paria ninai enemituaitai eteyo, fiangno ohonai we aririwangfoi we omi wei nai fo mani, aririwangfoi ne fiang fine. Ampafe etani aha mani enumiruainso na enemirorong ketui fuisi toyari enari sasari, weo eroasofo mutubaruhakarai fefe. ⁸ Wape tawaitawanai we wiro fiangne aino wedaya taweboyari ria Allai ne kaha. Ampafe tatang ete bireri teiao wiro finanai kia fieai we tata kaha.

⁹ Tonanai ki, wape metanansiau kontai, we dohonao na meroasoaiamu mutu tonana fo, wedaya menari fio ambori ne tarai wewaitepari we tipa tane doroi eroasoai turura kaha fosa, we enari sasarifo fe. ¹⁰ Weo enehituituai tonina, tarahai mene doroiyoasoai mutu kaharai manei, amani mano deitawang rang Kristusi na mai kaharai foi, deti mano mewartawanai na mai wa mea meminohi metampi na munu kaiwasa esomi we aririwang nai foi, tuti na tonanane wedayari dang fiang tonana fo kontai. Tuti na tonanane, enemirorong ketui fuisi disani toyari dohong sasari fenanai, weo na enemirorong ketui foi enetituai ang fiang tonana mani, sasari fine. ¹¹ Nana mani na tonanane, mano meroasoaiamu mutu wa mea mewedaya mano yoasoaiamu mutu kaharai foi, amani mene doroi mano Kristusi mireha wei konta foi, sodai karira pari fo.

¹² Masino menari fisarawai tonana feai we mene doroi eroasoaiamu mutu kaharai fosa, tuti mewedaya enemirorong ketui foi wekahai, nana mani metohong sasari we Kristusi.

¹³ Ampafe we yau mani, yang funomai wiro kia sasari we yau kaha mae, masino fiang yang fo wedaya nehu doroi fo sawai to sasari rorong foi

mani, wiro yangno andowa taraifo ahang kaha, ambori iwedaya nehu doroi fo sawai to sasari rorong foi fanai.

9

Paulusi medu tutiri kariri werasulifo tuti kariri ne mambiriu na werasuli nana

¹ Tofino, yau mani, rasuli di yau kaha e, ete ikasau na Sengnei kaha e, tuti wiro iwati Yesusi, tane Sengfoi, na urehureane kaharai e? Bereri kontai kai! Weo tarai iwati Yesusi tuti yuai yau we ne rasuli ampa. Weo na fio iru we Sempaisi fo, wedaya meroasoai ampa. ² Masino inontarai siai etato yau we iwerasuli wesakahai kontai ki, wape iwaitawanai we mea mani meroa we yau tonana rai. Weo meroasoai ampa, ambori mewefiainawiai kariri yau we mandoni kontai, we yau mani, Sempaisi ne rasuli di yau.

³ Masino inontarai maneiru teai na nana wa esahufora yau mani, nehu kaiwo imadu tutu yau finina.

⁴ Tofino, rasuline amea mani, wiro amene mambiriufeai we amesobu mereha unung tuti fiang ria mea na fi ameru ne kaha e? ⁵ Tuti tofino, amene mambiriufeai we amerau wiling Kristeni tuti ameriasa na rang rorong ameraoa fo kaha e? Weo rasuli siai fosa, toyari Seng Yesusi ne tahatuifosa tuti Petrusi enari tonanaia. Ampafe amea mani siai werusa re? ⁶ Ete tarahi menemitituai meteyo, na rasulinesa kiai, yau tuti Barnabasi aumeiri auruino wiro ausobu fiang ria jematine fanai, mae aurufi siai fo we ambori ausobu fiang demoyarai we auru fo ne?

⁷ Tofino, afai mamuna nesa etontai we emamuna mani, mantaunsa ebai berasa we etontai emamuna fo rai e? Tuti mano niari romi fo wiro dangno fisanang nana kaha e? Tonanai kontai we mano dehung sapi ka ne uifo, i kontai ambori dunung ui nani konta kaha e? ⁸ Fianai aino imadurai tonina ne, kaiwo inontaraine emadurai tera fine kaha, mae Hukumio Allai dohonai we Musai foi kontaio dotu

tonanai. ⁹ Weo na Sengnei ne Kaiwone soi toninai:

“Sapio fiata inontarai yufi na romifoifo mani*,
dampi kontai, wiro kobu wedua borongfo fanai.”*

Kaiwo dotu tonanane, sapifoifo dino Allai urengfo nayai nai ne ne? ¹⁰ Ete kaiwo nanai dotu we tata re? Tarai kaiwo nanai dotu we tata. Weo mano yufi na romi patibu foi tuti mano diri patibufoifo weru nenggaingfoifo, urufi tonanafo todoni kontai unemitawanai we ambori usobu fianai aino unari nanai weai ki. ¹¹ Ne tarai toyari aibongno ikafari na romifoifo tifu webong ampa. Tonanai kontai Kaiwo Mahikai fo amehafarerawai we mea ampa tuti meroaso Kristusi ampa. Nanai deinawiai weo todoni kontai amene mambiriufeai we amesobu fieai ria mea, weo amewuwu Kaiwo Mahikai fo we mea fefe. Ampafe masino amesobu fieai ria mea we mefata amea nayai, toyari fiang ete fi siai wei fo, nana mani amenari marabafo karerai we mea re? ¹² Masino mangfata siai ene mambiriu we etutang mea we fi tonanafo, nana mani amea kontai amene mambiriufu fuba sewa aha we ametutang mea we fi tonanafo kontai.

Wape wiro amenari ne tonanafo kaha. Na dadira doni kontai amesodaira fo ametawang amea terai, wiro ametutang we fi toyari fiang na mea kaha. Amenari tonanai weo dohonao na fi ametutang weai ria mea nanai wedua mea weru meroaso Kristusi ne Kaiwo Mahikai fo fe. ¹³ Mewaitawanai ampa, weo mano erufi na Allai ne Munufoifo sa mani, esobu ene fiangfo na fi eru na ne Munufoifo nanai. Tuti mano erufi na mesbao nunung korbani we Allai nai foi mani, esobu fi korbani nanai kuteai we ene fiangfo tonanai kontai. ¹⁴ Tonanai kontai na fianai aino amenari nina. Sempaisi kiutufoifo ampa weo mano amewuwu Kaiwo Mahikai fo amea mani, todoni kontai amesobu amene fiangfo na inontarai amewuwu Kaiwo Mahikai fo wesa

nanisa.

¹⁵ Tonanai ki, wape nehu haki we isobu fi ria mea wa mani, wiro yohong kariri kutea kaharai. Tuti fianai aino isoi tonina ne, wiro enehurorong we ambori mefata yau toyari isobu doi ria mea kaha. Weo fio enehukandoria fo mani, paria ninai iwuwu Kaiwo Mahikai fo arora, wiro yutang mea we fieai ete doi kaha. Mae mebai yau weo iwuwu Kaiwo Mahikai fo we meafo mani, fi enehukandoria fo nanai nai weru yau, tuti enehutituaifo nana mani ne mahikai sewa we yau mani, imerehara. ¹⁶ Wape na iwuwu Kaiwo Mahikai fo ninai, nehu fieai we iboiwawa arohu wea kaha. Weo finanai Allai dino demi yau inari ne, ambori todoni kontai iwuwu teri. Mae iwuwu Kaiwo Mahikai fo kaha mani, isobu ne karirafu paria. ¹⁷ Weo masino mantaung yauno yawiai we iwuwu Kaiwo Mahikai fo tonana ne, nana mani enehutawanai we ambori isobu fiembaitafo na fi inari nanai. Wape iwuwu Kaiwo Mahikai fo nanai, wiro na mantaung yau nehu awiafo tera kaha, mae finanai fio Allai sahu yau weai we inariri ne. Ampafe imaya ete imarira teaifo, todoni kontai inariri. ¹⁸ Tonana mani, fiembaitafo fianai aino isobua ne? Fi Allai dohonai we fiembaitafo we yau mani, demi yau we iwuwu ne Kaiwo Mahikai fo arora, wiro isobu fieai na inontarai manei we fiembaitafo we yau kaha.

¹⁹ Yau mani woming di yau kaha tuti inontarai manei ne yau kaha. Tonanai ki, wape inari yaua iwe-woming we kaiwasaneifo kiai ampa, ambori na tonanane ika kaiwasa bitoya we Kristusi. ²⁰ Ampafe we inontarai Yahudi fosa mani, inari yau toyari Yahudi, ambori na tonanane ikasa we eroaso Kristusi. Weo mano etohong kariri Hukumio Allai dohonai we Musai fo na mai fosa mani, inari yau kontai toyarisa we yohong kaririai na mai kontai (wape tarai to, Hukumi nanai wiro

* **9:9** Amani, ‘sapio sahariroya patibu we taraifoifo tifating weru nenggaingfoifo’. * **9:9** Ulangan 25:4

wemambiriu we yu yau ahang kaha). Inari tonanafo ambori ika inontarai nanisa we eroaso Kristusi. ²¹ Tuti we Yahudi kaha fosa mani, inari yau toyarisa, amani inari toyari wiro yohong kariri Hukumi Musai foi kaha, ambori na tonanafo ikasa we eroaso Kristusi. (Wape na inari tonanafo, dohonao manei deitarahio yohong kariri Allai ne Kaiwofo kaha fe, yau yohong kaririai na mai, amani kariri Kristusi ne Kaiwofo.) ²² Tonanai kontai we mano ene eroasofo mutu kaharai fosa, inari yau toyarisa, amani wiro inari fio tarahai dohonsa etawai tono sasari rorong fo kaha. Ambori na tonanane ifatasa we eroaso Kristusi. Ampafe, tanang tofino, we mandoni kontai, na eminohi toa fo, inari yau toyarisa, ambori na rang todoni kontaio inari fo, wedaya inontarai maneriu teai nasa eroaso Kristusi. ²³ Fi inariri kiai tonana foi, inariri we Kaiwo Mahikai na Allai fo, ambori efau eroasoai, tuti yau kontai ambori isobu moanafo riasa kontai.

²⁴ Mewaitawanai ampa, weo kaiwasa bitoyao emito pisa fosa mani, mansiari kawuru andino sobu fiembaitafo ne. Ampafe mandoni wau kontaio rurai we muto na mai, ambori wobu fiembaitafo. ²⁵ Inontarai emito pisa fosa, tuti inontaraio ewawoai na fi siai wei fo konta fosa, mansiari-mansiari yurai we sobu aunau kariri fianai aino ehutuai kariri todoni ewawoai toa fo. Mano enari tonana fosa, enemirorong we ambori esobu fiembaitafo, amani fiembaitaio katu mani woru fo. Wape tata mani tarurai we tasobu fiembaitaio wiro woru na wea kaha fo. ²⁶ Tonana mani irurai we imito na mai, wiro toyari manei mito funoma kaha. Tuti irurai toyari mano ewawoai na etuhung fosa, yau kontaio wiro ituhung funoma kaha. ²⁷ Ampafe irurai paria we itawang nehu tarainei tuti yeunauwi na tapapa paria, inariri wewoming we yau we dohong kariri fiani aino yawi wea fo, paria dohong kaririai

na mai. Inari tonanai we imatai dohonao irurai paria we iwuwu Kaiwo Mahikai fo we inontarai siai, wape mantaung yau wiro isobu fiembaitafo ria Allaifo kaha fe.

10

Paulusi deunau jematifo kariri fi karira fafongfa Yahudifosa esodairia foi, na fi karira enariri fo

¹ Ampafe, doroi meaine! Yeo todoni kontaio wiro meserawawera kariri fianai aino raminde tane werengfosa era ria Musai fo esobuaia fo na rahida ewawu weru nu Mesiri foi. Aisiyang kafafe foi wiwiainsa tuti era kutu rawanangfoi na katai sirahia foi. ² Ne tarai kariri tata, we na tawebaptisifo taweboyari ria Kristusi tuti tarariati, ea kontai, na fianai esodairai nanai, amani na kafafe wiwiainsa foi tuti na era kutu rawanangfoi, deinawiai we ea kiai eweboyari ria Musai tuti era riati. ³ Ea kiai Allai mantauni dohong fiang masi fo wesa we etang, ⁴ tuti dohong mereha masi fo kontai we etunung, amani mereha deda na kamiei mirarebanai weririasa foi. Kamiei nani mani Kristusi mantauni dine. ⁵ Tonanai ki, wape ne efaufosa Allai firaise wesa kaha, nanai wedaya emarareha na rang rabuang tuti ene taraifoi wiatai na rang rorong era naya fo na katai sirahiai wekamamiei nani.

⁶ Finanai we fiainawiai we tata, we deretawang tata ambori fi kerira enariri tonana foi wiro tatohong wei we tanariri fanai. ⁷ Ambori wiro tata kontai, tasomi we aririwang kariri tane riria Israelifosa manea fi enaria fo fanai. Kariri kaiwo rabuang bei dotu deyo,

“Ainanaya kaiwasafosa eminohi etampi etunung tuti emahai we esomi we aririwangfoi.”*

⁸ Dohonao tanari toyari efau nasa we emaninawa funoma fo fanai. Weo na emaninawa funomai nanai wedaya ewe-23.000 emarareha na rahida boyari. ⁹ Tata kontai dohonao tateyo tatitua we Sempaisi karirisa

* 10:7 Keluaran 32:6

fanai, weo mano enari tonanai wedaya tawai emamuna ehararisa tuti emararehara. ¹⁰ Tuti wiro tahu Sengnei na taenemirorongne kariri manea nasa fo fanai, weo enari tonanafo wedaya wewaio kia marareha foi miunsa.

¹¹ Fi kiaio esodairi nani we fiainawiai we tata kiai, tuti finanai esoi kaririai kontai ambori wefiainawiai we tata tuti deretawang tata, amani mano tanayai na nufi rerai we kiai nai fe nini tata. ¹² Ampafe mandoni wauno enemutituai we boaria mutua mani, wenani wau bonansiau ambori wiro tawa fanai. ¹³ Wiro meiri wau wodai fi weanggari wau tonana fo kaha, mae inontaraine tata kiai, fi weanggari tata we tanari sasarifo bitoya tasodairi tonanai. Tuti Allai dohong kariri ne Kaiwofo na mai, ampafe wiro sua fi weanggari tata fo fuba sewa tane mambiriufu kaha rai. Wape na rabuang bo mane wobu fi weanggari wau we tawa foi mani, rabuang bonani kontai Allai ambori dohong rang we wau, ampafe wemambiriu we tawang wau na ne tonanafo ambori boaria mutu ki.

Meweboyari ria Allai terai, wiro ria aririwangfo konta fanai

¹⁴ Ampafe doroi enehuwawu meawa meaine, todoni kontaio wiro mesomi we aririwangfo fanai. ¹⁵ Imadu we mea mau ninai, imadu we mea kariri inontarai esawai, weo iwaitawanai we mesawai fefe. Ampafe fianai aino imadurai we mea mau ninai menemitituai kaririai. ¹⁶ Rahida tatunung angguri na perjamuangfoi we taaromio kariri Kristus ne rikao tiwowu we tata na aitabafoi nanai, tatohong mahikai we Allai tuti tatunumi ruhiai. Nanai deinawiai weo tata mani Kristus ne inontarai di tata, inontarai feriri tata na ne mararehafoi. Tuti na tababau rotifo tuti tatang ruhiai nanai, taaromio kariri Kristusi we mireha na aitabafoi nanai. ¹⁷ Rotifo boyari kawuru andino tatani ne, amani kariri Kristusi ne taraifo.

Finanai deinawiai we tata tafau, wape taweboyari na Kristusi.

¹⁸ Mewati inontarai Yahudi fosa re? Amani mano etohong fi we korbani we Allai na mesbafoi tuti etani fosa, tuti na tonanafo eweboyari ria Allai tuti esomi wei. ¹⁹ Metafu fianai aino imadurai we mea mau nina e? Fiang ohonai we korbani we aririwangfoi, ete aririwangfoi mantauni, finanai wiro wefiea kaha. ²⁰ Tonanai ki, wape fianai aino mano esomi we aririwangfoi, korbani etohonai we aririwang esomi wei foia mani, tarai ampa we finanai etohonai we nuaninu karira fosa, wiro we Allai kaha. Tuti imaya we meweboyari ria nuaninu karira nanisa kaha. ²¹ Mea kontai, wiro metunung Sempaisi ne angguri mirarebana foi tuti metunung nuaninu karira fosa ene fifo konta kaha. Tuti wiro metang Sempaisi ne rotifo tuti nuaninu karira fosa ene fiangfo konta kaha. Ampafe todoni e metampi tuti metunung ria inontarai na ene fio esomi we nuaninu karira fosa, akawuru wori meteyo mesomi we Allai? ²² Ete memaya we tanari Sempaisi enerorongfoi pirahai na fisiaio taenemirorong dohong wea fo ne? Ete tarahai taenemitituai weo tawemambiriu sewari e?

Aunau kariri todoni ang fiangno ohonai we aririwangfosara fo

²³ Inontarai manea eteyo Allai feriri tata weru aibo tasobui weo fikarira tanariri fo, donio emadu eteyo, "Inari fifiani kontai, ne bengfo ete karirafo, finanai mai kontai." Wape wiro finani kiai kia mai kaha. Tuti eteyo, "Inari fifiani kontaio, mai." Wape wiro finani kiai fiata wawera tata kaha. ²⁴ Dohonao mansiari-mansiari wau rurai terai we mantaung wau fanai mae, rurai we fata inontarai siai kontai.

²⁵ Andowa tarai doni kontai meworiri na kondirorafoi, metani ki. Tuti menemiwawera weai mani, dohonao metutang berahai we finanai etohonai kawuru we aririwangfoi ete bereri e, ambori wiro metani na

mearomikuayai na menemirorong ketui wai kaha. ²⁶ Weo,

“Nunei tuti fi kiai niayai nai foi mani Sempaisi ne fi dine.”*

²⁷ Masino inontarai yoasoa kaha manei wenoti mane wau we bampi riati, tuti roa we ne noti nani, nana mani fianai aino meinenamai we murang fo bangna. Wiwo aromukuayai na enemurorong ketuio denteng wai tuti wiwo butang wawerahaifa we kia fiang nanai na doni ma fo fanai, toyari etohonai kawuru we aririwangfosa ete bereri e. ²⁸ Wape masino manei deikaririai we wau deyo, “Fiang ninai fiangno ohonai kawuru we aririwangfoia fine,” nana mani wiwo bang fanai, weo enemutituai kariri mano deikaririai nani ne yoasofo tuti enerorong ketui foi. ²⁹ Imadu tonanafo, wiwo we wauno enemurorong ketui wea ne kaha, mae we mano deikaririai we wau wai enerorong ketui foi terai. Weo we tata mani tatani ete bereri e, wiwo wefiea kaha.

Mae, tarahio inontarai manei medu deyo, “Na Kristusi ikasau we inari fibeng funomai. Tonana mani we fianie inontarai siai enerorong ketui foi wedaya wiwo inari fi beng fo funomai kariri iroasoane kahai nina?” ³⁰ Tuti deyo, “Masino ifiai Allai yohong mahikai wei we fiangfeai, tuti yang fiang nanai, we fianie inontarai siai dinggai yau we fiang yang fo nina? Weo fiang nanai yohong mahikai tutirai we Sempaisi ampa.” Tarahai manei medu tonana.

³¹ Ampafe yeyo toninai, metampi ete metunung, ete fifiani aino menari wa, finanai kiai menari na mai, ambori inontarai siai etaparanding Allai. ³² Metitua we fi menari wa ambori mewedaya inontarai siai etawai tono sasari rorong fo fanai, amani we inontarai Yahudi fosa ete we inontarai Yahudi kaha fosa, ete we Allai ne jematifosa re. ³³ Na fi tonana ne merurai we menari kariri yau, weo yau mani, irurai we na fi mai inari fo, wedaya kawasafoi kiai efaraise.

Weo wiwo irurai we isera we finehu kaha, mae fi isera wea mani ambori mandoni kontaio sobu mai, amani sobu faririfo ria Allai.

11

¹ Ampafe metohong kariri inari toa ne. Weo yau kontaio yohong kariri Kristusi niari toa fo fefe.

Kaiwo kariri wiwingnesa fi enari kariri ene koangfoi na rahida ewenadi

² Ifiai mea weo na fifiani kontai mearomio yau tuti metohong kariri nehu kaiwo aunau kariri koang jematio yohonaifa we mea wa fefe. ³ Wape yeyo mewartawang fieai kontai aha, amani mano wenunggamiei we mangnesa kiai mani Kristusi. Tuti mano wenunggamiei we wiwingfoi mani ne mangfoi. Kontai mano wenunggamiei we Kristusi mani Allai. ⁴ Mang manei wenadi ete medu Kaiwo Sempaisi dohonai wei fo na kaiwasa bitoya foi earomireafu tuti sensang wedua nungfo mani, wenani dohong mamaya mano wenunggamiei wei foi, amani Kristusi. ⁵ Tonanai kontai we wiwingfoi, masino wenadi ete medu Kaiwo Sempaisi dohonai wei fo na kaiwasa bitoya foi earomireafu, wape sensang wedua nungfo kaha mani, wiwing nani dohong mamaya mano wenunggamiei wei foi, amani ne mangfoi. Niari tonana mani karira paria, ne tarai toyari dei nungfoa fenanai. ⁶ Weo wiwing manei na ne tonanane wiwo yoa we sensang wedua nungfo kaha mani, todoni kontaio kepang pariaia tawawa. Wape we wiwingnesa manei dei nungfo ete kepangna tawawa mani, finanai kia mamaya wei paria. Ampafe ne mahikai mani sensang wedua nungfo terai. ⁷ Wape mangnesa mani esansang wedua enumifo fanai. Weo mangnesa mani eteinawi kariri Allai mantauni tuti ne sambewaraio dadai fo. Wape wiwingfosa mani Allai dohonsa we ene mangfosa ene sambewaraio dadai fo. ⁸ Weo mangnei wiwo Allai

* 10:26 Masmuri 24:1

niariri we wiwingnei kaha, mae niari wiwingnei we mangfoi. ⁹ Tuti mangnei mani wiro Allai niariri we wiwingfoi kaha, mae andino wedaya Allai niari wiwingfoi wei ne. ¹⁰ Ampafe nanai wedaya wiwingfoi todoni kontaio etabung wedua enumifo, weo finanai wefiainawiai kariri mano wenunggamiei wei foi, amani ne mangfoi. Kontai weo wewai ewati meu fosa ewaitawanai we wiwingfoi deto ne mangfoi na mai.

¹¹ Tonanai ki, wape mano taroaso Sempaisine tata mani, tawaitawanai wiro wiwingfoi siai tuti mangfoi siai kaha. ¹² Weo kariri reantenang pari fo, wiwingfoi Allai samui na mangfoi, tuti mayea mani mangnei saubau-nunggamiei na wiwingfoi. Tuti fininai kiai na Allai ma.

¹³ Mantaung mea menemitituai kaririai, wiwing manei wenadi we Allai na kaiwasa bitoya foi arongreafo, wape wiro sensang wedua nungfo kaha tonana mani, mai ete bireri e? ¹⁴ Kariri fianai aino tata kiai tawaitawanaia fo, amani kariri tane koangnei mani, mangnesa etua enumifoa dawariroi mani, mai kaha mae kia mamaya wei paria. ¹⁵ Wape we wiwingnesa enumirandaungfo dawariroi mani, kia sambewaraio dedai wesa. Weo enumirandaungfo dewariroi tonana mani, Allai niari we wedua enumikamieifo.

¹⁶ Masino manei yoa we kaiwo nina kaha mani, fio yeo yeyoaifa mani, yau tuti Allai ne jematinei kiai wiro amemadu kaiwo siai feai ahang kaha, weo fininai aino kariri tane koangnei tanari ne.

Fisarawaio jematifosa enari na perjamuangfoi

¹⁷ Kariri fio yeyo imadurai aha mau nina ne mani, wiro ifiai mea kuteai konta kaha. Weo mefanduhi mea we mewenadi mani, fi menari na nana fo kia mai kaha mae kia karira bitoya paria. ¹⁸ Weo ne fuba sewa ne mani, na mefanduhi mea we mewenadi tonana, meweboyari kaha, amani manea siaia, manea

kontai siaia. Kaiwo tarahuoai tonina ne, enehutituai tarahai kaiwo tarai fine. ¹⁹ Tarai ampa weo meweboyari kaha tonanai, ambori waitawanai na mai we mandoni meaino metohong kariri ne maifo tuti Allai eneo mea. ²⁰ Na rabuang bo mefanduhi mea we mearomio Seng Yesusifo na metunung angguri tuti metang rotifo nanai, wiro menari na mai tuti tarai kaha. ²¹ Weo metang perjamuangfoi nanai, wiro metamangna metatorai na mai kaha, mae mansiari-mansiari wau biriu we mantaung wau ka fiangfo siai. Wedaya manea esobu fiang kaha ambori ewawisi, wape manea kontai awa emayeru we etunung angguri bitoya fefe. ²² We fianie menari tonanai nina? Mene pari munu we metampi tuti metunung nai e? Ne mahikai mani metampi na mene munufo akawuruwo, ambori mera wa we metang perjamuangfoi ki. Ete fianai aino menari tonana fo, merurai we menemirireu Allai ne jematifoi tuti metohong mamaya inontarai ene pari fi na mea fosa re? Na toninane yeyo imadu fiani we mea aha mau? Ifiai mea ete bereri e? Todoni kontaio ifiai mea kaha!

²³ Weo fianai aino isobuai ria Sempaisi mantauni fo, finanai yeunauwai we mea ampa, amani na diru bo Seng Yesusi manei dewayani fo, kia rotifo ²⁴ tuti dohong mahikai tutirai we Allai, mayeai fiobabau rotifo tuti medu deyo, "Nehu tarainei dinini, nehu tarai nini dino yohoni we mea ne; menari kariri fininai pampang we mearomio yau." ²⁵ Tonanai kontai we anggurifo, etampia kaifo kia nofio esoni angguri nai foi, medu deyo, "Angguri nini mani Allai ne Kaiwo Arerai Waworuo tebhiri na nehu rikanei dine, amani rikao tiwowu we mea nei. Metunumi. Menari fininai pampang we mearomio yau." ²⁶ Weo rahida bodoni kontaio metang ne rotifo tuti metunung ne anggurifo tonana mani, metainawi kariri Sempaisi ne mirehafo finanai, paria daraberahi

nai aha ma fo.

²⁷ Ampafe mandoni dino dang rotifo tuti dunung anggurifo na enerorong mesi kaha mani, wenani dohong sasari we Sempaisi, amani Sengno dohong ne taraifo tuti ne rikafoi we feriri inontaraine tata foi. ²⁸ Ampafe mansiri-mansiri wiro da wa dang rotifo tuti dunung anggurifo kaharai mae, titua kariri mantauni akawuru wo, weo niari finanai na masi ete bireri e. ²⁹ Weo mandoni dino dang rotifo tuti dunung anggurifo funomai, amani wiro enetituai sauarai we finanai deinawi kariri Sempaisi ne taraifo kaha mani, wenani ne tarai toyari dang tuti dunung Sempaisi ne aiboifo. ³⁰ Ne tonanane wedaya maneiru teai na mea emaninang ete efanahang, tuti manea kontai emarareha. ³¹ Wape wiro tatang rotifo tuti tatunung anggurifo kaharai mae, tatitua kariri tata akawuru wo, nana mani tasobu aiboifo ria Allai kaha. ³² Wape Allai dohong aiboifeai we tata mani, finanai we deunau tuti fiata tata, ambori wiro tasobuo aiboio meine-namai we bioi nunei nai foi kaha.

³³ Ampafe doroi meaine, masino mefanduhi mea we metang rotifo tuti metunung anggurifo mani, metamang wawera mea, wiro manea metampi fafong weru manea fanai. ³⁴ Masino mane wowisi mani, bampi na nemu munufoi akawuru wo, ambori mefanduhi mea metang rotifo tutu metunung anggurifo na mai, tuti na tonanane wiro kia aiboifo we mea kaha.

Kariri fisiai wei fo mani, kio yontai mau wo, ambori yeisaharai we mea ki.

12

Paulusi medu kariri Fi Maio Nuaninu Mirarebanai dohonai we inontarai taroaso Yesusi ne tata ambori tabiriu we tarufi wei (robong 12-14)

¹ Doroi meaine, fianai aino yeo imadu kaririai aha mau nina mani, kariri Fi Maio Allai Nuaninufoi dohonai arora we mano taroaso Yesusi

ne tata. Fi Mai nanai irurai we ambori wiro meserawawera kariri ne wetaraifo fanai. ² Mewaitawanaifa weo raminde metaroanso Allai kaharai fo mani, metau funomai we aririwangno ene pari anseng fosa we mera riasa. ³ Nanai wedaya yeo yeikaririai we mea, ambori mewaitawanai weo Allai Nuaninufoi sension manei mani, todoni kontai wenani wiro deikanggani Yesusi, toyari deyo, "Karira we Yesusi," tonana kaha rai. Tonanai kontai we mandoni dino Allai Nuaninufoi sension kahai, wenani wiro biriu we deyo, "Yesusi mani Seng dine," tonana kaha.

⁴ Fi Maio Allai dohona fo masi kai kaha, wape finanai na mansiari, amani Nuaninu Mirarebana foi. ⁵ Fi bitoya inontaraine tanari we tafata Sempaisi naya fo masi kai kaha, wape finanai kai we tafata Seng mansiari, amani Seng Yesusi. ⁶ Tuti mambiriuo tata kiai tasobuai we tarufi we Sempaisi fo bitoya, wape mano dohong mambiriu tonana foi kiai, na Seng mansiari, amani Allai.

⁷ Mae we mansiari-mansiari na tata, Nuaninu Mirarebana foi sension tata tuti dohong ne Fi Mai fo we tafata mano tararia Kristusi ne tata kiai. ⁸ We manei mani, Nuaninu Mirarebana foi dohong mambiriu wei we medu mani, ne kaiwofo sewai paria. Tuti we manei siai mani Nuaninu Mirarebanai nani kontai dohong awai wei ambori deitawang kariri Allai ne Kaiwofo na mai. ⁹ Nuaninu Mirarebanai siari nani kontai dohong mambiriu we inontarai manei siai aha ambori yoasoai na mutu ambori Allai niari fi wemambiriu paria. Mae we manei siai aha mani Nuaninu nani dohong Fi Mai wei ambori wemambiriu we niari kaiwasa ebeng weru ene maninangfo. ¹⁰ Mae we manea siai aha mani, dohong Fi Mai siai kontai wesa amani, manei sobu mambiriu we niari fitantumafu, manei aha mani wenabi ambori medu kariri Allai ne dawiaio deinawiai weia fo. Manei siai kontai aha mani sobu mambiriu we deitawang kariri fianai aino na

Allai Nuaninufoi tuti doni aino na nuaninu kerira foi fo. Manei siai aha mani sobu mambiriu we medu kaiwo aisei fo, tuti manei siai kontai sobu mambiriu we deisaha kariri kaiwo aisei nanai. ¹¹ Fi fuba nanai kai Nuaninu Mirarebana foi mesiri dino dohong Fi Mai tonana fo we inontarai nanisa esobua ne. Dohonai tonanai we mansiari-mansiario kariri Nuaninufoi ne dawiafo terai.

Kaiwasa na Kristusi ne jematinei mani, ne tarai toyari Yesusi ne tarai dine, amani weboyari wape ne ureng, warang, aweng tuti fi siai wei fo

¹² Tane tarainei mani, boyari, wape ne aweng, warang, ureng tuti ne tarai siai wei fo. Tane tarainei bitoya tonanai, wape weboyari kawuru, amani ahu we tane tarai. Ampafe Kristusi ne tarai tonanai kontai. ¹³ Tata kiai, amani Yahudinesa, kontai Yahudi kaha nesa, mano ewewomingnesa, kontai mano bereri nesa, tata kiai tasobu baptisifo na Nuaninu Mirarebana foi ampa tuti sensoni tata kiai kontai ampa, ampafe taweboyari na Kristusi, amani tataino Kristusi ne taraifo di tata.

¹⁴ Tane tarainei mani wiro werobong beyari tonana kaha, ete wewarang tera kaha, mae weureng, weaweng tuti ne tarai siai wei fo.

¹⁵ Masino taaweminei medu deyo, “Yau mani warang di yau kaha, ampafe ikontai na fino ne tarainei kaha,” wape anture taaweminei mani wiro tane tarainei weai aine kaha e? ¹⁶ Tuti masino tataramindaungnei deyo, “Yau mani ureng di yau kaha, ampafe wiro ikontai na ne tarainei kaha.” Nanai kontai wiro tarai we tataramindaungnei mani wiro kiontai na ne tarainei kaha? ¹⁷ Weo masino tane tarainei sentenang weureng terai, nana mani ambori tarao fi todoni? Ete tane tarainei sentenang wetarang, nana mani niunafi todoni? ¹⁸ Wape tawatioai we Allai samu tane taraineia mesi tonanai, amani tauremine na ne kataifo, tataramine na ne katai, tuti siai wei fo nayai na ne kataifoa masi, finanai niari kariri ne dawiafo.

¹⁹ Weo tane tarainei masino weureng

terai, nana mani tasahui we tane tarai dine todoni? ²⁰ Ampafe tane tarainei mani boyari, wape ne tarai bitoya, toyari weureng, wetarang, tuti ne siai wei fo.

²¹ Ampafe wiro taureminei dohonao medu we tawaraminei deyo, “Iwepararu wau kaha,” fe, tuti tanumikamieinei dohonao medu we taawemine deyo, “Iwepararu wau kaha.” ²² Wiro tonana kaha, wape todoni kontai na tane tarainei, doni aino finahangfo, ne nanai aino tawepararurai sewa ne. ²³ Tuti tane tarainei ne tatatarai turura kaha fo, nanai tauremifo nayai nai sewa aha, tuti tane tarainei neo kia mamaya fo, amani tane mamayafo, tawaitawang weduari pari sewa aha we tasansung weduarai na mai, ambori wiro kia mamaya we tata kaha. ²⁴ Mae tane tarainei ne mai we watioai funoma fo wiro tauremifo nayai nai karera kaha. Wape Allai niari tane taraineia mesi tonanai, ambori tane tarainei ne tatatarai turura kaha fo, niariri we ambori tauremifo nayai nai sewa. ²⁵ Ambori na tonanane tane tarainei sentenang wiro ato babauri kaha mae weboyari, mae fiata wawerahi. ²⁶ Masino na tane tarainei sentenang, weai sodai dadirao mani, tane taraifo sentenang sodai dadira. Mae masino weai sobu fiafai mani, tane taraifo sentenang mirarising riati kontai.

²⁷ Mea kiai na jematiwai mani, Kristusi ne taraifo di mea. Tuti mansiari-mansiari na mea mene tarai wewarang, aweng, ureng tuti ne tarai siai wei fo di mea. ²⁸ Tonanai kontai na Kristusi ne jematinei, Allai yuai mansiari-mansiari kawuru we erufi wei ampa, reantenang mani yuai manea we ewerasuli, sua aha mani manea we ewenabi, sua aha mani manea we ewemantaunau. Manea kontai yuaisea we enari fitantumafu, manea kontai esobu mambiriu we enari inontarai emaninang fosa ebeng, manea we efata inontarai siai, manea we ewenunggamiei we inontarai siai, manea kontai we emadu kaiwo aisei fo. ²⁹ Ea kiai

wiro ewerasuli tera kaha, ete nabi, ete mantaunau tera kaha. Tuti wiro esobu mambiriu kiai we enari fitantumafu kaha. ³⁰ Ete we enari inontarai emaninang fosa ebeng kaha, ete we emadu na kaiwo aisei fo, ete we eteisaha kariri kaiwo aisei nana kaha. ³¹ Ampafe merurai paria we mesobu fi dedai sewa fo na Fi Mai kiaio Sempaisi dohonai na Nuaninu Mirarebana foi fo.

Tuti ninaifa mani, yeo yeinawiaifa we mea, kariri rang beng pari fo.

13

Rang kariri enemiwawufo

¹ Masino imadu na kaiwo fuba nufi nini kiai, tuti na wewaifosa ene kaiwofo kontai ki, wape enehuwawu kaha mani, iwefiea kaha, tuti kaiwo fuba imaduri nani kiai ne tarai toyari fikainotu dotu terai, wiro wewefiea kaha. ² Masino isobu mambiriu we iwenabi ambori imadu kaiwo Allai dohonai we yau we imadura fo, tuti isawai tuti iwaitawang fi werorong fo kiai, tuti nehu iroasoane fuba paria, donio wedaya yeia uai bei tifatingna suanai na katai siai ki, wape enehuwawu kaha mani, iwefiea kahai kontai. ³ Tuti masino yohongno fianai aino iminohi tutira nea kai we mano ene pari fi fosa, tuti yohong nehu taraineia adia kasoi kontai ki weo iraria Seng Yesusi fefe, wape enehuwawu kaha mani, finanai kiai kia fiea we yau kahai kontai.

⁴ Inontarai enewawu foi mani, sawani tuti enerorong denteng we inontarai siai. Wiro deimameatai kaha, bioi arong kaha, tuti tewa kaha. ⁵ Enerorong sopuaya kaha, deti terai we mantauni kaha, kesou funoma kaha, tuti manei dohong sarawai wei mani, wiro yutawang ne kasoufo we wenani na enerorongfoi kaha. ⁶ Inontarai enewawu nei mani, enerireu ne karirafu mae piraise we fi wetarai fo. ⁷ Sawani pampang we fifiani kontai sobua fo, yoaso inontarai ene bengfo, enetawanaia mutu we ne bengfo, tuti sawani na dadira rorong fo pampang.

⁸ Taenemiwawune werea na wea kaha. Wape mano ewenabi emadu kaiwo Allai dohonai wesa fosa, kaiwo nanai werea ki, tuti mano emadu kaiwo aisei fosa ambori efotou emadufu ki, kontai fi kiaio inontarainesa ewaitawana ne mani ambori werea ki. ⁹ Weo tane tawaitawanane wiro mai kaha, tuti tamadu kaiwo Allai dohonai we tamadura fo wiro mai pari kaharai. ¹⁰ Wape rabuang bo ne masia fo kawaria mani, ambori ne masi kahai nanai niai ki.

¹¹ Raminde iwearikang marareha fo, imadu kariri arikang marareha, nuhuruang kariri arikang marareha, tuti enehutituai kariri arikang marareha. Ninaia mani ifabai ampa, ampafe nehua iwearikang marareha nanai ikabioai ampa. ¹² Weo ninaifa mani, tane tarai toyari wedeti ureng na kasinai, wape kasau we deti urengfo naria kaha. Tonanai kontai we tata, we tawati Allai fo wiro kasau pari we tawatioi kaharai. Wape ambori tawatioi pari na tauremine ki. Na ninaifa mani wiro yeroanso Allai na mai pari kaharai, wape rahidafo mai wori yeroansoi na mai ki, kariri Allai deroanso yau na mai fo.

¹³ Ampafe ninaifa mani fi betoruo tanari, amani taroaso Allai, taenemitawania mutu, tuti taenemiwawu inontarai siai. Na fi betoru ninai, ne fuba pari mani taenemiwawufo.

14

Kaiwoariri kariri Fi Maio Allai Nuaninufufoi dohona fo

¹ Meruraifa we menemiwawu inontarai siai tuti merurai kontai we mesobu Fi Maio Allai Nuaninufufoi dohona fo, reantenang mani mambiriuo Allai Nuaninufufoi dohonai we madu kaiwo Allai dohonai we madurai we inontarainesa fo, amani wenabifo. ² Weo inontarai mano medu na kaiwo aiseio Allai Nuaninufufoi dohona fo mani, wenani wiro medu we inontarainesa kaha, mae medu we Allai. Weo kaiwo medura fo inontaraine manei wiro deitawana kaha, mae Nuaninu Mirarebana foi

dino wedayari medu kaiwo nana ne tuti Allai meiri andino deitawana ne. ³ Wape mano medu kaiwo Allai dohonai we medura fo mani, medurai we inontarainesa, ambori na kaiwo nanai esobu mambiriu, enemirorong mitu aha, tuti ambori enumiruainso Allai ne bengfo. ⁴ Mano medu na kaiwo aisei fo, wenani we-daya mambiriu we mantauni terai, wape mano medu kaiwo Allai dohonai we medura fo, fiata jematifoi we ewemambiriu.

⁵ Masino mea kiai memadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo mani, enehutituai nanai mahikai paria we mea. Wape ne mahikai pari sewa aha mani, mesobu Fi Mai na Nuaninu Mirarebana foi we memadu kaiwo Allai dohonai we memadura fo. Weo mano medu kaiwo Allai dohonai we medura fo mani, wenani dedai sewa mano medu na kaiwo aisei fo. Mae masino mano medu na kaiwo aisei nani deisaha kariri kaiwo medura fo we jematifoi, ambori esobu mambiriu naya mani, wenani kontai Allai detori we dedai kontai.

⁶ Ampafe doroi meaine, masino ira we mea mau tuti imadu na kaiwo aisei fo we mea, nana mani kaiwo nanai wedaya fiani we mea rai? Wiwo wefiea kaha. Mae masino imadu fianai aino Allai dohonai we imadura fo, ete yeisaha fi kariri Allai fo, ete yeisaharai we mea kariri fi dadiwa Allai deinawiai we yau fo, ete yeunau mea tea reto, nana mani mesobu maifo. ⁷ Weo ne tarai toyari fianggengno boi ete bui we dotu foi, toyari suling tuti musikio esahui we kecapifoi. Fianggeng nani ne pari anseng, wape masino mano biui foi ete bioi foi, wiwo biui ete bioi kariri rarung bei we dotu toa fo kaha mani, ambori waitawang rarungfoi todoni ki? ⁸ Tuti toyari songgerinei, masino afai mamuna manei biui funomi, wiwo biui kariri emamunafo kaha mani, nana mani afai mamuna fosa wiwo emainenang we emamuna kaha. ⁹ Tonanai kontai we mano memadu kaiwo aisei na jematiwai mea, masino memadu na

kaiwo kaiwasa ewaitawana kaha fo mani, etafu kaiwofo todoni? Nana mani kaiwo memadurai nanai toyari wanang siai terai, wiwo tafu dotu toa fo kaha. ¹⁰ Na nunei kaiwo bitoya paria, wape na kaiwo fuba nani kiai mano emadura fosa etafu wawera ene kaiwo emadura fo na mai. ¹¹ Wape masino manei medu we yau tuti itafu ne kaiwofo kaha, nana mani mano medu we yau nani inontarai aisei dine we yau, tuti i deti yau kontai weinontarai aisei di yau. ¹² Tonanai kontai we mea. Mea mani iwaitawanai we metawiai paria we mesobu Fi Maio Allai dohonai na Nuaninu Mirarebana foi fo. Ampafe fi reantenang pari mani, menemirorongwai dohong we mesobu Fi Maio Allai dohonai we mefata jematiwai nai wai, ambori etoaria mutu aha.

¹³ Tonana mani mano medu na kaiwo aiseio wiwo waitawana kaha foi mani, dutang Sempaisi ambori dohong mambiriu wei we deisaha kariri fianai aino medurai nanai, ambori fiata jematifoi kontai. ¹⁴ Weo masino iwenadi na kaiwo aisei wiwo waitawana kaha fo, nana mani nuhuaninunei dino medu ne, wape fianai aino imadurai nanai wiwo enehutituai kariria kaha. ¹⁵ Tonana mani, inari todoni ki? Fi inari mani, iwenadi na nuhuaninunei, amani na kaiwo aisei fo, wape iwenadi kontai na enehutituitane, nana mani na kaiwo aitawana ne. Irohi na nuhuaninunei, wape irohi kontai na enehutituitane. ¹⁶ Weo masino mane wenadi butang Allai, fia tuti bohong mahikai na numuaninuwai terai, tuti manea siai wiwo etafu kaiwo na Nuaninu Mirarebana foi nana kaha, nana mani todonie wenanisa eroa tuba nemu nadiwai ete eteyo, "Tarai, antu!" Weo wiwo ewaitawang kaiwo fianai aino butang Allai wea fo kaha fefe. ¹⁷ Masino nemu nadi bohong mahikai we Allai nani denteng todoni ki, wape nadi nani kia fieai we inontarai siaio etaramioai nanisa kahaia.

¹⁸ Yohong mahikai we Allai weo imadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo bitoya sewa

mea kiai. ¹⁹ Wape na jematifosa efanduhisa we esomi we Sempaisifo mani, imaya we imadu kaiwo bitoya na kaiwo aisei fo kaha, mae ifaraise we imadu kaiwo rabuang beiru teai we yeunau jematifoi nai, wape kaiwo nanai ewaitawanai.

²⁰ Doroi meaine! Kariri fi toninane mani, menemitituai kariri inontarai yoasoai na mai, wiro menemitituai kariri arikang marareha aha fanai. Wape kariri ne kari-rafo mani, mene tarai toyari arikang mararehao deitawang niari ne kari-rafo kaha foi. ²¹ Na Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi arawang bei dotu tonina, Sempaisi medu deyo,

“Yau ambori imadu na inontarai
mano emadu na kaiwo aisei
fosa

tuti inontarai aisei fosa eboromifo
we nehu inontarai Yahudi nesa
ki.

Tonanai ki,
wape emaya we etarami yau
kaha.”*

²² Ampafe madu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo mani, wefiainawiai we inontarai eroaso Kristusi kaha fosa, wiro we inontarai eroaso fosa kaha. Mae madu kaiwo ariri Allai dohonai we madura fo mani, wefiainawiai we inontarai eroaso fosa, wiro we inontarai eroaso kaha fosa kaha.

²³ Ampafe masino jematiwa mea mefanduhi mea we mewenadi, tuti na nadi rorong wai memadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo, tuti inontarai siaio wiro ewaitawang kariri kaiwo tonana fo kaha manea eminohi kontai na nanai, ete inontarai eroaso kaha fo manea esuai kontai afui, etarami memadu tonanai, nana mani enemtitituai todoni we mea rai e? Todoni kontai enemtitituai eteyo, “Mewefiau wou ampa!” ²⁴ Wape masino mea kiai memadu kaiwo Allai dohonai we memaduarai we jematiwasa fo, ainanaya inontarai siaio ewaitawana kaha ete mano eroaso kaha fosa era ma nanisa etaramioai, nana mani fio memadurairai nanai deinawi ene sasarifo, tuti

wedayasa etaroanso ene sasarifo. Etaramio kaiwo nanai eteyo, “Tarai, inontarai sasari di yau.” ²⁵ Tuti kaiwo nanai wedaya mano etaramio kaiwo nana fosa, fio etadiwarai na enemirorongfoi ambori kawariai, wedaya etawai aweu etisangkapa eawemibukafo esomi we Allai tuti emadu eteyo, “Antu! Allai tarai niai rahang mea!”

Na rahida jematifosa efanduhisa we ewenadi fo todoni kontai ewebonyari, wiro enari funomai fanai

²⁶ Ampafe doroi meaine tonana mani todoni ki? Mefanduhi mea we mesomi we Sempaisi mani, manea merohi rarung fia fo, manea metaunau, manea meteisaha kariri fi dadiwa Allai deinawiai we mea fo, manea memadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo, tuti manea meteisaha kariri kaiwo aisei nanai. Finanai kai menari we mefata jematiwai ambori eroasofo mutu. ²⁷ Masino manea eteo emadu na kaiwo aiseio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo, nana mani dohona jematifoi sentenang medu fanai, mae uwemandu ete mantoru teai ansitoruno itoriwang sitoru we itomadu. Tuti todoni kontaio manei deisaha kariri kaiwo itomadurai nanai. ²⁸ Wape manei we deisaha kariri kaiwo itomadurai nana kaha mani, mano itomadu na kaiwo aisei fo nani sitoru todoni kontaio wiro itomadu para fanai. Mae itomadu mani itomadu terai we Allai na itoenemirorong.

²⁹ Mae kariri nabio itomadu kaiwo Allai dohonai we itomadurai we jematifosa mani, todoni mani uwe-mandu ete mantoru teai ansitoruno itomadu kaririai, mae ne fiafoi etaramioai tuti enemtitituai sauarai kaririai, we tarai na Allai ete bereri e. ³⁰ Tuti masino inontarai siaio minohi na nanai foi sobu fi dadiwao Allai deinawiai wei we deisaharai fo, nana mani mano medu fafong foi, todoni kontaio fiotou medufo.

³¹ Na tonanane mea kiai, amani mansiari-mansiari wau wobu rahida we modu kaiwo Allai dohonai we

* 14:21 Yesayai 28:11-12

modurai nanai, ambori jematiwai kiai mesobu aunau tuti mene meroasofo mutu aha. ³² We mano esobu Fi Mai na Nuaninu Mirarebanai we ewenabi, amani emadu kaiwo Allai dohonai wesa fo mani, ewemambiriu kontai we etitua we kaiwo emadurai nanai. ³³ Weo Allai dawiai we fiea kawariai funomai kaha, mae kawariai na mai tuti kariri ne rahidafo. Na jematine tafanduhi tata we tasomi we Allai fo tonanai kontai, amani Allai dawiai we wiro tatohong funoma kaha. Finanai mai kariri fianai aino kawariai na jemati bodoni kontaia fo.

³⁴ Kontai, na mefanduhi mea we mewenadi wa mani, wiwingwasa etohong kaiwo fanai mae enemboru terai. Weo na Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi dohong kaiwoarera i we wiwingfosa ambori etato ene mangfosa tuti etaramididausa terai. ³⁵ Masino eteo ewaitawang kariri fiea mani, finanai etutang ene mangfosa kaririai na ene munufo. Weo wiwing manei medu fieai na jemati foi efan-duhisa nanai mani, dohong mamaya paria.

³⁶ We fiani e maneiru teai na inontarai Korintusi wa mea memaya we metohong kariri finana kahai nina? Mewaitarahi meaino reantenang pari mewuwu Kaiwo Mahikai fo ne? Ete mewaitarahio Kaiwo Mahikai fo madurai terai we mea re? ³⁷ Masino mane enemutituai wenabio modu kaiwo Allai dohonai we modura wa di wau mani, ete numuruainsoai weo wobu Fi Mai siai feai ria Allai Nuaninufoi mani, weni wau todoni kontaio roa weai we fianai aino anta isoi nanai mani, Sempaisi dino medura ne. ³⁸ Wape manei wiro dohong kariri kaiwone kaha mani, metaramioi fanai.

³⁹ Ampafe nehu doroi meaine, merurai we mesobu Fi Maio memadu kaiwo Allai dohonai we memadura fo. Tuti dohono mesua inontarai mano emadu kaiwo aisei fosa fo fanai. ⁴⁰ Wape finanai kai menari na funoma kaha mae menari kaririai na mai.

Kaiwo kariri Kristusi suwi na marareha rorong foi aha fo

¹ Doroi meaine, kaiwo imadurai aha nina mani, yeo mearomio kariri Kaiwo Mahikai na Allai kariri Kristusio raminde ikoramai we meara nanai. Kaiwo nanai mesoniaia mutu na menemirorongwai tuti meroaso Kristusi na mai ampa. ² Na meroaso Kaiwo Mahikai kariri Kristusio ikoramai we meara nanai mesobu faririfo ampa, masino merutawanai mutu pampang tonanai. Bereri mani, meroasofo kia fieai we mea kaha.

³ Weo fianai aino isobuai kawurua fo, finanai imadurai we mea we fio fuba sewa fine, amani Kristusi mireha we tane sasarinei ampa, mai kariri fianai aino fafongfa dotu na Allai ne Kaiwofoa fo. ⁴ Esarai tuti rahida bo botoru foi mani Allai duwiri na marareha rorong foi aha, kariri fianai aino dotu na Sempaisi ne Kaiwofoa kontaia fo. ⁵ Tuti dario Petrusi, mayeai we ne inontarai ewesuraya mandu fosa aha. ⁶ Mayeai dario ne inontarai erariati fosa kiparai beyari, inontarai nanisa adareti ewepiaring wering sea (500+). Inontarai nanisa bitoya etarang paria sobu nina ne, mae maneiru teai ansaino emarareha ampa. ⁷ Mayeai aha mani dario Yakobusi tuti tourai aha mani we ne rasulifosa kiparai beyari. ⁸ Tuti wefuiai pari mani dario yau kontai, amani tefu yau na tantuma we iwerasuli wei. Rabuang bonani wiro nehu tarai kariri rasuli wei fosa kaha, wape yau mani nehu tarai toyari arikangno ne rahida mai we saubaununggamiai kaha. Weo Yesusi tefu yau tuti yuai yau we iwerasuli na tantuma na dario yau tonana fo.

⁹ Weo na Seng Yesusi ne rasulinesa kiai, yau mani ne rasulio itawawa sewa di yau, tuti imasi we ahu yau we rasuli kaha, weo raminde iroaso Yesusi kaharai fo inari kanggani Allai ne jematineia fefe. ¹⁰ Wape Allai dohong ne bengfo arora we yau we-daya nehu tarai tonina. Tuti Allai ne

bengno dohonai arora nanai isobuai na mai tuti wetarai ampa. Weo na rasuline amea kiai mani, yauno irurai pari tuti ne Kaiwo Mahikai ne sewa ne. Wape tonanafo wiro na nehu mambiriune inari finana kaha, mae na Allai ne bengno dohonai arora we yau fo aino weriria yau mani inari tonanane. ¹¹ Ampafe Kaiwo Mahikai ne mesobuai ria mandoni kontai ki, na yau ete na rasuli siai fosa te, nanai wiro wefiea kaha. Fi fuba sewa mani, fianai aino amewuwuai we meara nanai, meroasoai.

Kaiwo kariri inontaraine tasuwi na marareha rorong foi aha fo

¹² Ampafe masino amewuwuai we Kristusi suwi na marareha rorong foi ampa, tonana mani we fianie na mea manea eteyo inontarai emarareha nesa wiro esuwi na marareha rorong foi kahai nina? ¹³ Weo masino tarai we inontarai emarareha nesa esuwi ahang kaha, nana mani Kristusi kontai wiro Allai duwiri na marareha rorong foi ahang kahai kontai. ¹⁴ Tuti masino Kristusi wiro suwi na marareha rorong foi kaha, nana mani kaiwo amewuwua ne, amewuwuai funomai tuti mene meroasoawa meroasoai funomai kontai. Weo wiro wefiea kahai konta fefe. ¹⁵ Wiro nanai tera kaha mae, tonana mani, kasau ampa we fianai aino amemadurai kariri fi Allai niari fo nanai wiro mai kaha. Weo amewuwuai we Allai duwi Kristusi suwi na marareha rorong fi ampa fefe. Wape masino tarai we Allai duwi inontarai emarareha fosa kaha mani, tonana mani duwi Kristusi kahai kontai. ¹⁶ Weo masino inontarai emarareha fosa esuwi kaha mani, nana mani Kristusi kontai wiro suwi na marareha rorong foi kahai kontai. ¹⁷ Tuti masino Kristusi wiro suwi kaha mani, fianai aino meroasoai kariri fo kia fieai we mea kaha, tuti nana mani menayai na sasari rorong fe nendai. ¹⁸ Finanai deinawiai kontai we inontarai eroaso Kristusio emararehara fosa kontai eworu ampa. ¹⁹ Masino taenemitawanai we fianai aino Kristusi niari we tatane

werea terai na nunei, nana mani na inontarai nunei kiai mani tatano taenemirorong fituayai sewa ne.

²⁰ Wape wiro tonana kaha mae ne wetarai mani, Kristusi suwi na marareha rorong fe ampa. Finanai wefiainawiai fafong we inontarai emarareha nesa kontai ambori Allai duwisa na marareha rorong foi kontai ki. ²¹ Weo inontarai manei wedaya mararehanei ma sinsung nufi nina. Tonanai kontai we na inontarai manei kontai, Allai duwi inontaraine tata na marareha rorong foi. ²² Weo toyari fafongfa Adami wedayara inontaraine tamarareha weo taweboyari riati fefe, tonanai kontai we tasuwi na marareha rorong foi ahang fo, weo taweboyari ria Kristusi fefe. ²³ Wape mansiari-mansiari kariri ne rahidafo; reantenang mani Kristusi, i mani Allai duwiri kawuru ampa. Mayeai ne inontarai feriri tata ne tata aha ki, amani na rahida da aha ma foi. ²⁴ Ne nanaia mani, mayeai Sengnei kife nunei. Rahida bonani Kristusi ambori kirai kobu ne aitetafosa kiai, amani mananu na doni konta fosa tuti mambiriu na doni konta fo, ainanaya dohong ne mambiriu wemananu fo we tane Dai Allai. ²⁵ Weo todoni kontai Kristusi yu wang mananu fo paria saha tawang ne aitetafosa kiai na awengfo. ²⁶ Ne aiteta wefuiai pari kirai kobui mani, mararehafoi. ²⁷ Weo rabuang bei dotu toyari:

“Saha tawang fi kiai na doni konta foi na awengfo.”*

Fio ahuai we fi kiai na doni konta foi nani mani, kasau ampa we wiro Allai mantauni konta kaha, we andino dohong Kristusi wemananu we fi kiai nani kiai ne. ²⁸ Allai niariri tonanaia mani, mayeai Kristusi mantauni disangkapa awebukafo we Allai, mano niariri wemananu we fi kiai na doni konta foi. Ampafe Allai mantauni ambori wemananu we fi fuba nani kiai.

²⁹ Masino inontarai emarareha nesa Allai duwisa na marareha

* 15:27 Masmuri 8:6

rorong foi ahang kaha, nana mani we fianie inontarai manea ewebaptisi we eriwangno inontarai mano emararehara fesa nina? Masino inontarai emarareha nesa esuwi ahang kaha mani enari ene koang nanai we fiani? ³⁰ Tuti masino tonana kaha mani, we fianie rahida neungne amemainenang we amesodai dadirafa, tarahai pariao amemarareha kontai, na amewuwu Kristusi ne ninai? ³¹ Doroi meaine, rahida neungne nehu fi iru ne, amani iwuwu Kristusi fo, wedaya kaiwasa enari kanggani yau pariao adareti imereha. Yo, finanai tarai! Wape fi siai yeoi nini tarai kontai! Amani enehukandorio mea, weo na nehu fi iru nani kontai, amani iwuwu Kristusi we mea fo, meroaso tane Seng Kristus Yesusi tuti merariati ampa. ³² Masino enari kanggani yau, amani enari yau parari toyari yapa andowa memuna na bendari Efesusi nini mani, tuti isodai finanai weo irurai we fi nunei ete fi inontaraine enemitituaita fo teraifa mani, kia fiani we yau rai? Weo inari tonanai mae inontaraine ambori tasuwi na marareha rorong foi ahang kaha, nana mani kia fieai we yau kahai arorawa. Ampafe masino mansuwisuwi kaha mani,

“Tatampi tuti tatunung tamararising, weo aha tea mani tamararehara ninai mae.”*

³³ Dohonao metua inontaraio enari ne karira fosa etofa wawera mea fe, weo mandoni dino firao inontarai niari ne karirafa mani, ambori ne bengfo nai werui mae dohong kariri wenani ne karira niari fo ki! Toyarine, mefarao mano eteyo wirow mansuwisuwi kaha fosa mani, tourai aha mae mene tarai toyari ea kontai. ³⁴ Metarabera mea we menemitituai kariri ne maifo aha tuti menari sasari aha fanai. Weo na mea manea wirow etaroanso Allai kaha, ampafe mamamaya tuti ne tonanane.

Paulusi medu na fyiwansoafo kariri tane tarainei we suwi na

marareha rorong foi aha fo

³⁵ Tarahio manea etutang berahai eteyo, “Na todoni wori Allai duwi inontarai emarareha fosa esuwi na marareha rorong foi aha fo? Tuti Allai duwisara mani ene tarai todoni?” ³⁶ Oh! Mano metutang tonanane mea mani mewebonggoi paria! Mewaitawanaifa weo aibongno tanami foi mani, fitatahueri ne tarai toyari mirehara, akawuru wori kiabaurai we sifu ki. ³⁷ Tuti aibong tanami nani, patibu bong ete aibong siai wei foi kontai ki, wape wirow sifu tuti robong sentenang nani kaha, mae ne bongfoi terai andino sifu ne. ³⁸ Tuti Allai mantauni niari aibong sifu nani robongfoi mesi we aibongfoi kariri ne dawiafo. Weo aibong tifu nei kiai, Allai niari ne robongfoi siai kariri ne dawiafo.

³⁹ Fi kiai darang nei ne taraifo wirow mesi kiai kaha. Inontaraine ene taraifo siai, andowanesa ene taraifo siai, romufosa kontai ene taraifo siai, tuti diangfosa kontai tonana. ⁴⁰ Tonanai kontai we fi na rorafaisi tuti na nunei. Fi na rorafaisi ne taraifo mesi kariri fi na nunei kaha. Fi na rorafaisi ne mehikaifo siai weru fi na nunei nengfo. ⁴¹ Wofoi ne mehikaifo siai weru embaifo. Awahafoi kontai ne mehikaifo siai kontai weru wofoi tuti embaifo. Tuti awahafosa kontai bei ne mehikaifo siai kontai weru bei.

⁴² Tonanai kontai we inontarai emararehao Allai duwisa weru marareha rorong foi aha fosa. Ene tarai arai na kamirei rorong foi mani, ene tarai misuhia wekahofara dine. Wape ene taraio Allai duwiri aha foi mani, ene taraio wirow misuhi kaha dine. ⁴³ Rahida bo tane tarainei saukaha kamirei rorong foi mani kerira tuti finahang; wape rahida bo Allai duwiri suwi aha fo mani dedai sambewarai tuti wembiriu. ⁴⁴ Tane tarai arai nani mani tane tarai tamui na kahofa dine, wape tane tarai suwi aha foi mani tane taraio darang na Nuaninu Mirarebana foi dine.

* 15:32 Yesayai 22:13

Ampafe kariri na nufi ninai tane tarai bei ne, tonanai kontai we ambori tane tarai bei na rorafaisi kontai aha. ⁴⁵ Kariri kaiwofeai dotu deyo,

“Inontarai mano reantenang foi, amani Adami, i mani Allai niariria weinontarai,”*

wape Adami mano wefuia foi mani, amani Kristusi, i mani nuaninuo wedaya kaiwasa etarang dine. ⁴⁶ Fio da reantenang fo mani fi na nunei fine wiwo fi rorafaisi kaha. Wape ne da wefuiai ma fo aino fi na rorafaisi ne. ⁴⁷ Inontarai mano reantenang foi mani Allai samui na kahofa. Wape mano mandu foi, amani Kristusi, i mani na rorafaisi. ⁴⁸ Inontarai nunesa mani ene tarai toyari Adami mano reantenang foi, amani Allai samusa na kahofa tuti emararehara rai, wape inontarai eroasoa nesa mani, ene tarai toyari Kristusi we etarang we fitaiwariafa. ⁴⁹ Tata kontai tonanai, amani na ninai tane tarai toyari Adamio Allai samui na kahofa foi, ampafe ambori tane tarai kariri inontarai mano na rorafaisi foi ki, amani Kristusi.

⁵⁰ Doroi meaine! Fio yeo imadurairaifa we mewartawana ne mani tonina, tane taraio na rika tuti tarai nini mani wiwo suai to Allai ne weMananu rorong fo kaha, tuti tane taraio misuhi nei wiwo suai to numainu nana kaha. ⁵¹ Metarami ma! Yeikariri fio dadiwa feai kontai we mea we mewartawana, amani wiwo tamararehara tahai kaha, wape Sempaisi ambori yiwang tatara tahai ki. ⁵² Fininai ambori kawariai na tantuma, na rahida tatarami songgeri wefuiai pari foi dotu fo. Weo na rahida bo songgerifo dotu nanai, Allai ambori duwi inontarai emarareha fosa aha na ene taraio wiwo misuhi ahang kaha foi, tuti tata kiai Allai yiwang tane tarainei kiai aha. ⁵³ Weo tane taraio misuhi nini, todoni kontaio Allai yiwani na tane tarai weworuo wiwo misuhi na wea kaha foi, tuti tane tarai na nunei yiwani na tane tarai na rorafaisi.

⁵⁴ Tane taraio misuhi nini yiwani na tane tarai wiwo misuhi na wea kaha foi, tuti tane taraio na nunei yiwani na tane tarai na rorafaisia mani, na rahida bonani fianai aino dotu na Sempaisi ne Kaiwofo wetaraia finanai, amani kaiwo dotu tonina: “Mararehafoi, Allai kiraikobui ampa!”*

⁵⁵ “Eeh! Mararehane waune, nemu mambiriufei doni? Mararehane waune, nemu momufei doni?”*

⁵⁶ Mararehafoi ne memufoi mani sasarifo dine, amani inontarainesia kiai tane sasari wedaya tamarareha ki. Na tatohong sasari nani tasobu aibo marareha foi weo tatapa Allai ne Hukumifo fefe. ⁵⁷ Wape tatohong mahikai we Allai, weo wiwo tasodai fi tonana fo ahang kaha, we taharaikobu fi kiai nani na tane Seng Yesus Kristusi ampa!

⁵⁸ Ampafe, doroi enehuwawu meawa mea, tonana mani todoni kontaio metoaria mutu, wiwo metau towana-tonina fanai. Metawing mene taraiwai sentenang we Sempaisi we merufi wei! Ampafe metoaria mutu weo mewartawana fi kiao menari we Sempaisi fo, finanai ambori wetarai ki.

16

Kaiwo kariri todoni jematifosa etohong fi we efata jemati na Yerusalemifo

¹ Fio yeo imadurai aha nina mani, kariri doio meteo metohonai we mefata tane doroio inontarai Kristeni fosa naya fo. Kariri finanai yeyo menari kariri fianai aino yeyoai we jemati kiai na Galatia fosa enari kariria fo. ² Amani rahida bo reantenang foi na ari minggu neungne, mansiari-mansiari wau na fianai aino wobuaia fo, ru bera weaia watai na nemu munuwai. Dohonao metamang paria ira mau wori mefanduhi finanaifa fanai. ³ Kio ira mau wori yenatu inontarai maneiru teao meroasosa wasa tuti inari

* 15:45 Kejadian 2:7 * 15:54 Yesayai 25:8 * 15:55 Hosea 13:14

kaiwo anatu bei kaririai we eha doi mefanduhiai nanai to Yerusalemia ki. ⁴ Masino wati kaririai maia mani yauno yontai tuti etontai kontai ria yau ki.

Paulusi deisaha kariri todoni deyo dontai to bendari Korintusi fo

⁵ Yeo yontai mau iwati mea ki, wape enehurorong we yontai riria nu Makedonia foi to Korintusi mau. ⁶ Yontai mau isobu mea mani, tarahai inayai tourai ria mea na nanai akawuru wo, tarahio paria danunanangfo ne diru neung fo kai. Mayeai mefata yau yontai pari to katai siai yontai wea fo aha. ⁷ Weo imaya we yontai mau ituambawa mea tourai tonanai mae yontai weru mea ahang kaha. Enehutawanai paria we Sempaisi eneo mani inayai waroi ria mea na nanai akawuru wo. ⁸ Enehutituai tonanai, wape na ninaifa mani inayai na bendari Efesusi ninai paria rahida ohonsua rahida Pentakosta foi. ⁹ Weo na ninai isobu rang bitoya tafifai we yau we inari fi fuba fo, finanai wedaya isodai dadira bitoya kontai ki na inontarai efau, wape enehutituai towea kaha, weo fi iru ne mani wetarai bitoya.

Timotiusi tutu Apolosi

¹⁰ Masino Timotiusi dontai mau niyayi rahang mea mani, metamang wei na mai ambori wiro niuruainso weansarai fanai. Weo i mani ne tarai kariri yau yufi we Sempaisi kontai. ¹¹ Dohonao mane wahu tawani fanai. Mae mefatarai ambori dontai na mai kariri ne rang rorong dontai wea fo, paria daraberahi aha ma sobu yau na mai. Weo yemang wei tuti doroi siai wei fosa kontai.

¹² Mae kariri tane doroi Apolosi mani, yenggoari paria we dontai ria doroi mano siai fosa we etontai mau etuambawa mea. Wape niuruainso wiro mai we dontai mau kaharai, ampafe kio sobu rahida mai wei mani ambori dontai mau ki.

Kaiwo arerai wefuiwai

¹³ Metanansiau! Metoaria mutu na mene meroasoawa. Todoni kontaio mewemambiriu we metapa fifiani

kontai, dohonao mewewiwing fanai. ¹⁴ Fifianai aino menari fo, menari na menemiwawu.

¹⁵ Yeyo menari fieai kontai, amani kariri Stefanusi. Mewaitawanai ampa weo i tuti ne munu rorong fo mani, ansaino reantenang pari eweKristeni na nu Akhaya wai ne. Ea etohong ene taraifo paria we erufi we efata Allai ne inontarai emararebana nesa. Ampafe, doroi meaine, yenggoa mea kontai, ¹⁶ todoni kontaio metaramididau inontarai tonana nesa, tuti mandoni kontaio yufi paria riasa tonana fo, na fi eru we Sempaisi fo.

¹⁷ Ifaraise paria we Stefanusi, Fortunatusi tuti Akhaikusi we itora ma ne. Itoru mani, itone tarai toyari itoriwang mea we itofata yau na ninai. ¹⁸ Weo itonari yau ifaraise tuti enehurorongnei wemambiriu aha, kariri mea kontai we itowedaya mea menemirorongwai wemambiriu aha wa. Inontarai tonana nesa mani atosa kontai.

Etanatu mahikai we jemati Korintusi

¹⁹ Jemati na nu Asia nesa etanatu mahikai we mea. Akwilai tuti Persekilai, kontai jemati efanduhisa na une munufoi, etanatu mahikaifeai na efaraise paria we mea kontai. ²⁰ Tane doroi enayai na nina nesa kiai etanatu mahikai kontai we mea. Metanatu mahikai wawera mea na menemirorong mesi toyari inontarai Kristeni.

²¹ Yenatu mahikaifeai kontai we mea, mantaung yau isoi na warahu nehu ne terai amani; Mahikai na yau, Paulusi.

²² Mandoni dino enewawu Sempaisi kaha mani, wenani sodai ne karirafo weruai! Maranatha! Sengwa wau, ro ahera ma!

²³ Kadono Seng Yesusi dohong ne bengfo arora we mea. ²⁴ Enehuwawu mea kiai na Kristus Yesusi. Antu.

Kaiwo Bo Boru Paulusi Soi We Jemati Na Korintusi

Kaiwo dedung we 2 Korintusi

Na rabuang bo Paulusi soi kaiwo anatu nei we jemati na Korintusi fo, eweboyari riati kaha. Manea etairiri Paulusi tuti eteiayari eteyo wiro rasuli dine kaha. Ampafe Paulusi denatu Titusi dontai tonon bendari Korintusia, kia ne kaiwo tapapa paria wesa. Mayeai daraberahi sobu Paulusi na Makedonia aha, deisaharai wei kariri jemati na Korintusi efau fosa etaraberasa weru eteiayari fo tuti earomioi aha. Mae manea eteiayari pampang.

Donio Paulusi soi suratinei wesa. Soi deisaharai wesa kariri ne fi yu we Kristusi fo. Deyo enewawusa paria tuti todoni piraise weo etaraberasa weru eteiayari fo. Akawuru wori dutansa ambori efanduhi doi we etohonai we ene doroi ene pari fi na Yudea fosa. Tuti na wefuiwai aha mani, deyo todoni kontai Yesusi ne rasuli dine, tuti na kaiwo tapapa deretawang maneriu teaio ewerasuli wetarai kaha fosa na wanai.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-11 Kaiwo fafong.

1:12-7:16 Paulusi deisaha kariri ne enetituai we dontai wesa fo, deiriri kariri todoni wiuwu Kristusi ne Kaiwo Mahikai fo, tuti dutansa ambori eweboyari riati aha.

8:1-9:15 Dohong kaiwoariri kariri etohong doi we efata mano ene pari fi na Yudea fosa nai.

10:1-13:10 Paulusi medu kariri mantauni, wetarai werasuli we Yesusi dine, tuti deretawang inontaraio eteiaya ne mambiriuo werasuli fo.

13:11-14 Kaiwo kife.

Mahikaifea

¹ Weo doroi Allai ne jematiwa mea na bendari Korintusi tuti Allai ne inontarai memararebana wa mea kiai tantenang na nu Akhaya wai.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, na Seng Allai ne dawiafo terai yuai yau we Yesus Kristusi ne rasuli, tuti na tane doroi Timotiusi kontai.

² Kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruainso ne maifo.

Allai dohong tata taenemirorong mitubaru na dadira rorong tasodaira ne

³ Tafiai Allai, mano tane Seng Yesus Kristusi tamanai. I mani Dai mano aroai sewa dine tuti Allaio dohong inontaraine taenemirorong mitubaru foi dine. ⁴ Andino dohong amenemirorongnei mitubaru aha na dadira amesodairi fi kiai ne, ambori na amenemirorong mitubaru amesobuai ria Allai tonana fo, amea kontai amefata inontaraio enemirorong fituaya fosa kontai ao enemirorongfoi mitubaru aha. ⁵ Weo dadira bitoya Kristusi sodairia foi, amea kontai amesodairi, ampafe na tonanane kontai, Kristusi, mano dohong inontarai enemirorong mitubaru foi, dohong amenemirorongnei mitubaru fuba aha. ⁶ Amesodai dadirafo mani, finanai werang we amefata mea menemirorongwai mitubaru aha tuti ambori mekaharai weru ne kariafo ki. Tuti Allai fiata amea amenemirorongnei mitubaru aha mani, finanai we ambori menemirorongwai mitubaru aha kontai ki, wedaya metawang mea na dadira rorong toyari dadira amesodairi nini. ⁷ Tuti amenemitawanai paria we metoaria mutu, wiro amenemiwawera we mea kaha, weo amewaitawanai we mesodai dadirafo kariri ameara fo, tonanai kontai Kristusi dohong menemirorongwai mitubaru kariri niari we ameara fo.

⁸ Doroi meaine, ametohong weai paria we dohonao meserawawera kariri dadirao raminde amesodairi na nu Asia fi wani fe. Dadira nani

fiabai tuti miraba paria, wedaya amenemirorongnei fituayai, wiro amenemitawanai we ametarang ahang kaha. ⁹ Tarai, amenumiruinso toyari aiboi marareha fo watai wawu amea ampa. Wape finapai amesodairai ambori amenemitawang amene mambiriune fanai, mae amenemitawang te Allai mano duwi inontarai emarareha foi ne mambiriufo. ¹⁰ Andino feriri amea weru dadira fuba amesodairi nani, donio amemarareha ahang kaha, kontai andino feriri amea tonana rai. Andino amenemitawani teri we ambori feriri amea weru ne karirafu pampang ki, ¹¹ mai kariri mefata amea na mene nadi mewenadi we amea wai. Na tonanane kaiwasa bitoya metutang tutu amea we Allai, ambori Allai mioang amea, donio mefau mefiai Allai metohong mahikaifeai wei ki.

Paulusi deisaharai we fiouki ne rahida dontai to Korintusia fo

¹² Fio dohong amea ameboi amearomi weai fa mani, na amenemirorong ketui nei, amewaitawanai we fi kiai amenari na nunei nini, reantenang mani na todoni ameweboyari ria mea fo, finapai amenari na amemararebanai tuti na amenemirorong mesio Allai dohoni foi, wiro na awai nunei kaha, wape kariri Allai ne bengno dohonai arora fo. ¹³⁻¹⁴ Weo fianai aino amesoi we mea mau ne, amesoi kariri fio mawa we metatorai tuti metafura fo. Ninaia mani, metafu fio ametawi wea fo kutea terai, wape enehutawanai we ambori metafuraia mai pari ki. Na tonanane, na rahida bo Seng Yesusi daraberahi nai aha ma foi, ambori meboi mearomifo we amea ki, kariri amea kontai ameboi amearomine we mea fo.

¹⁵ Na iroasoai tonanafo wedaya raminde enehutituai we yontai mau ituambawa mea weberu, ambori moanafo mesobu weberu beyari. ¹⁶ Enehutituai we yeyo, na yontai to Makedoniafo, yontai mau ituambawa mea akawuru wo, ambori

yontai pari to Makedonia ki, tuti yarabera yau na nu Makedonia foi aha ma mani, ituambawa mea nariai aha, ambori mefata yau yontai pari to nu Yudea foi aha. ¹⁷ Reantenangfo enehutituai tonanai, akawuru wori enehutituai siai aha. Ampafe imadu tonana mani, menemitituai we enehutituai sauara kaha e? Ete rahida enehutituai kariri fi inari fo, enehutituai na mantaung yau e? Doni katu mani imadu yeyo, “Yo,” mayea mani imadu aha yeyo, “Bereri.”

¹⁸ Wape, mai kariri Allai we dohong kariri fi medura fo, amene kaiwo amewuwuai we mea fo nani wiro amemadurai na amenemirorong boru kaha, amani ameteyo “Yo,” tuti “Bereri.” Wiro tonana kaha. ¹⁹ Weo Yesus Kristusi Allai ne Kaisungfoi mani, wiro we enerorong soriru we fiea dine kaha. Mae Yesusi nani dino, yau Paulusi, Silasi, tuti Timotiusi, antowuwui we mea ne, tuti I mani, ne enetituitafo wiro yiwani kaha. I wiro medu deyo, “Yo,” tuti “Bereri,” kaha, mae deyo, “Yo,” pampang. ²⁰ Weo andino Allai ne kaiwo derera fo kai kawariai nai ne, na Kristusi Allai medu deyo, “Yo,” finanaia. Nanai wedaya tataparanding Allai, tamadu na Yesus Kristusi wonongfo tateyo, “Antu.” ²¹ Allai meiri andino niari amea tuti mea tatoaria mutu na Kristusi ne. I kontai andino diri tata wei tera ne, ²² yuai tata kawurua we ne tata, tuti sensoni taenemirorongnei na Nuaninu Mirarebana foi, wefiainawiai ambori tawaitawanai we dohongno fianai aino dereri kiaia foi we tata ki.

²³ Raminde nanai wiro yontai to Korintusi aha mau kaha, weo imaya we menemirorong fituaya kahai na metarami nehu kaiwo tapapa paria we mea fo fanai, amani kaiwo isua mea na tapapa kariri mano anta dohong sasari kerirara foi nani.* Imadurai tonina ne, itofa kaha, weo Allai deitawang enehurorongnei. ²⁴ Wiro ametanggoa mea kariri mene meroasoawa kaha,

* 1:23 1 Korintusi 5:1

weo meroaso Kristusia mutu ampa. Manta ameteyo amerufi ria mea ambori memararising paria aha.

2

¹ Nanai wedaya na rabuang bonani ikutuai we wiro yontai we mea mau kaha, weo nana mani wedaya menemirongwai fituaya ahang fefe. ² Weo masino yohong menemirongwai fituayai, nana mani mandoni dino sona enehurorongnei mitubaru aha ne? Manea siai esona enehurorongnei kaha, mae mea terai, mano inari menemirongwai fituayai nani mea. ³ Ampafe raminde nanai isoi kaiwo anatu nanai we mea mau ambori rahidao yontai mau itu-ambawa mea mani, wiro metohong enehurorongnei fituaya kaha, mae metohong enehurorongnei mirising tuti mitubaru, weo finanai mai we menari tonana. Weo iroasoai we masino imirising mani, mea kontai mefaraise. ⁴ Isoi kaiwo nanai we meafu, isoi na enehurorong fituayai tuti miraba pariao isai, wiro we inari mea mesai kaha, wape we ambori mewartawanai we enehuwawu mea fuba paria.

Todoni kontaio oiai mano dohong sarawa foi

⁵ Kariri inontaraio anta dohong sasari foi nani, tarai, i niari yau isai, wape ne fuba sewa aha mani, niari mea menemirongwai sawai mesai paria, we ne sasari anta niariri tonana fo. Ete tarahio imadu tonana mani, imadu tapapa karerai, ambori tarao nehu kaiwone tapapa karera fanai mani, imadu yeyo wedaya maneiru teai na mea terai menemirong sawai. ⁶ Na mea mefau metohong aiboi wei ampa, tuti aiboi sodairi nani, demoyara to. ⁷ Mae nanaifa mani, fio menari wei mani, meteiai ne sarawafo tuti menari enerorongfoi mitubaru aha, ambori wiro enerorong fituayai karera fanai. ⁸⁻⁹ Weo raminde nanai isoi kaiwo anatu kariri metohong aiboi wei nanaifa we mea mau we ititua kariri mea we metohong

kariri kaiwo yohonai we mea wa kiai ete bereri e. Ampafe ninaifa mani, yutang mea paria we ambori meteinafiafa wei aha we tarai menemiwawuti. ¹⁰ Weo masino meteiai inontaraio dohong sarawai we mea waia mani, yau kontai yeiai wenani. Tuti, tarai anta dohong sarawa mani, yeiari ampa. Fianai aino yeiari tonana mani, yeiari na Kristusi urengreafo, tuti nanai we mene bengwa. ¹¹ Inari tonanaifa fo, ambori Saminsen sobu rang we weanggari tata pariao wedaya tata tatawa fanai, we wiro taserawawera ne enetituaifo kaha.

Paulusi weansarai we Titusi na Troasi

¹² Rahida bo yontaia sobu bendari Troasi we iwuwu Kaiwo Mahikai kariri Kristusi naya fo, iwatioai we Sempaisi fai rang we yau we irufi na wanai. ¹³ Wape enehurorongnei mesi pari kaha, weo isobu tane doroi Titusi na wana kaha. Enehutawanai dontai weru mea to Troasi kontai, kia kaiwo kariri todoni mesobu nehu kaiwo anatu anta nani. Ampafe yontai, yohong mahikaifeai we inontarai na wana fosa tuti yontai to Makedonia aha ma.

Na Kristusi Allai niari Paulusi we niunsai mampori we kaiwasanei

¹⁴ Wape yohong mahikai we Allai, weo na ameweboyari ria Kristusi fo, tefu amea we ne fi tuti kia amea pampang we amerariati na ne rang rong etaparandini we inong wemambiriu foi. Allai kia amea tonanai we ambori na amea, kaiwo kariri Kristusi fo dafai wariati to doni kontai toyari finiunsai mampori we ne niunsaifo sefarai to katai doni kontai fo. ¹⁵ We amea mani, amene tarai toyari finiunsai mamporio Kristusi niunumi we Allai foi. Toyari finiunsai mampori fo ameha kaiwo kariri Kristusi we mano ambori feririsa fosa, kontai we mano ambori esobu ne karira fosa. ¹⁶ We mano ambori eworu fosa amene tarai toyari finiunsai piro toyari fi mirehara weo ametaiririai wesa kariri ambori

eworu fo, mae we mano ambori esobu mai fosa amenunsai mampori wesa, weo kaiwo amewuwuai we-dayasa etarang. Tuti mandoni dino mesi we niari finana na mantauni ne mambiriufu ne? ¹⁷ Wiro amene tarai kariri inontarai siai bitoyao etairiri Allai ne Kaiwofo toyari fianggeng etawayanai we esera we ra naya fo kaha. Mae amea mani, amewuwuai na Kristusi wonongfo, tuti na amenemirorong mesi na Allai arongreafo, weo Allai demi ne inontaraine amea we amenari tonanai.

3

Korintusifosa ene tarai kariri fiainawiai todoni Paulusi itoru itowerasuli wetarai we Kristusi

¹ Amemadu toninafo, tarahio menemitituai meteyo amefiai bera mantaung amea ahang fe, wiro tonana kaha. Ete, toyari inontarai siai fosa, amea kontai ametohong weai we amesobu surati fia amea bei tonanai, surati nani soi we mea ete na mea ma e? Wape wiro tonana kaha. ² Meaino mene tarai wekaiwo anatu deinawiai we amea mani rasuli di amea fo, weo meroaso amene kaiwo amewuwuai we meara fo. Finanai toia mutu na amenemirorongnei tuti mandoni kontai ewatioai tuti etatorai. ³ Ne tarai kariri amene kaiwo amewuwua fo webong kawuru ampa, amani webong paria na mea. Na tonanane metainawiai we mea mani mene tarai wekaiwo anatu Kristusi soi di mea, tuti kaiwo anatu nani wiro soi na dawati kaha, mae na Allai mano darang foi Nuaninufui, kontai wiro soi na kamiei timba toyari Hukumio soi we Musai foi kaha, mae soi na inontaraine taenemirorongnei.

⁴ Amemadu kariri amea tonanai weo na Kristusi ameroaso Allai tarai. ⁵ Wiro ametohong fieai we fiainawiai we mantaung amea amewemambiriu we amenari finana kaha, wape Allai dino dohong mambiriu we ameane. ⁶ Andino niari amea amewemambiriu we amewemangfata we Kaiwo Arerai Waworu bei. Kaiwo Arerai nani weneung na Allai Nuaninunei, wiro

na Hukumifoi kaha. Weo Hukumi nani wedaya mararehafoi wape Nuaninufui dohong tata tatarang wefitawafa.

Allai ne Kaiwo Arerai Waworu nei mahikai sewa Kaiwo Areraio Musa soi fo

⁷ Fafongfa Allai dohong ne Hukumifoi we Musai, amani ne Kaiwo Areraio biui na kamieifo, tuti Kaiwo Arerai Mamo nani kia marareha we inontaraine we inontarai manei wiro wemambiriu we dohong kariria na mai kaha. Kaiwo nanai Allai dohoni na ne sambewaraio dadai fo, wedaya Musai urengfo sambewarai. Tuti sambewarai nani adareti de niai wape ne sambewarafoi wedaya inontarai Israeli fosa eurenifoa wiro ewemambiriu we ewati Musai urengfo nariai ahang kaha. ⁸ Tonana mani todoni kontaio Kaiwo Arerai Waworu Allai Nuaninufui dohoni foi da na sambewaraio dadai sewa aha. ⁹ Masino Kaiwo Arerai Mamo kia aibo we inontarai foi sambewarai tonanai, nana mani Kaiwo Arerai Waworu wedaya inontarai enemirorong mesi na Allai urengreafo aha fo ne sambewaraio dadai fo fuba sewa aha. ¹⁰ Weo tarai we finanai aino fafongfa sambewaraifa fo, titua weai na sambewaraio dadai sewao fuinini mani, wedayaria sambewarai ahang kahai ampa. ¹¹ Weo masino Kaiwo Areraio woru fo sambewarai tonanaia, nana mani Kaiwo Areraio wiro woru na wea kaha fo ne sambewaraio dadai fo fiabai sewa aha.

¹² Amenemitawanai tonanai paria ampafe wiro amematai we amemadu kariri finana kaha. ¹³ Wiro amene tarai kariri Musai we tebung wedua urengfo na ansung aburung ambori inontarai Israeli fosa wiro esaiteo Sempaisi ne sambewaraio adareti de niai weru urengfo nana kaha. ¹⁴ Wape enemituitaifo rahaibu ampa, weo paria rahida bonini kontaio fi tebung wedua Israeli fosa nani tebung weduasa pampang ne, na rabuang bo etato Kaiwo Areraio fafong foi fo. Etaramioai mae esobuai kaha. Weo fi tebung

weduarai nani niai terai na taweboyari ria Kristusi fo. ¹⁵ Paria ninai kontaio na etato Kaiwo Musai soi fo, fi weduarai nani tebung wedua enemirorongfo rai. ¹⁶ Wape na doni kontaio manei enerorongfoi tiwera we Sempaisi mani, fi tebung weduari nani Sempaisi yuaisi weruri. ¹⁷ Weo Sempaisi mani Allai Nuaninufoi diarana ne, tuti Nuaninufoi niayai na mandoni mani, wenani kesaua. ¹⁸ Tuti ninaia mani, mano taroasoa ne tata, tahasau weru fi tebung wedua tauremi fo, tuti Seng Yesusi ne sambewarao dadai fo keiwewa na tauremine. Sempaisi, amani Allai Nuaninufoi, yiwang tata tane tarai kariri mantauni ne taraifo, na ne sambewarao keiwewa pari aha foi.

4

Ra Waidani, amani Kaiwo Mahikai fo, nayai na babeu tamui na kahofafo

¹ Tonana mani, na Allai ne aro amea ne, dohong amea amewuwu ne Kaiwo Arerai Woworu ne, ampafe wiwo amenemirorong fituaya kaha. ² Ampafe amehurumitare fio mamunggasai tuti fio kia mamaya fo, amepampamu kaha, tuti wiwo amebariwera Allai ne Kaiwofo kaha. Mae na ametaikariri kaiwo wetarai fo ao kasaua fo, amenemitawanai we kaiwasane kiai, na enemirorong ketui foi mani ewatioai we amemasi na Allai urengreafo. ³ Masino Kaiwo Mahikai kariri Yesusio amewuwua fo, wiwo manea etafura kaha, toyari fi tabung wedua euremifo, nana mani mano ambori eworufu ansaino etafura kahai tonana ne. ⁴ Weo inontarai wiwo eroasoa kaha fosaine, inontarai nanisa Saminseni, mano weseng we fui karira nini, kiobu enemituaitafo ampa toyari niarisa eurenifafara. Ampafe wedayasa wiwo ewati Kaiwo Mahikai fo ne sambewarafo ahang kaha, amani Kaiwo Mahikai kariri Kristusi ne sambewarao dadai fo. Andino wefiainawiaio kasau kariri Allai ne. ⁵ Weo kaiwo amehoramai ninai wiwo kariri

amea kaha, wape kariri Yesus Kristusi we weSengfo. Tuti amemadurai we amea mani, amewewoming terai we mea, kariri ne dawiafo. ⁶ Weo Allai medu deyo,

“Na mamantiti rorong fo,

Sambewarafo kawariai ma!”*

Allai nani kontai Andino niari ne sambewaraia nani dansairai na taenemirongfi ne, ambori nano ne sambewarai nani tawaitawang kariri Allai ne sambewarao dadai fo dansairai na Kristusi urengfe fo.

⁷ Wape amea mani, amene tarai kariri babeu mesi kahaio Allai samui na kahofa, mae na amene tarai wemambiriu kahai nini ameha ra dedai pari feai, amani Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo. Ambori na tonanane kasau we mambiriu fiabai niai na amea nini na Allai ma, wiwo na amea kaha. ⁸ Dadira bitoya na fifiani kontai yua amea paria, wape amemangganggung kaha. Fi bitoya wedaya amea amesera wera amenari fi todoni, wape amenemirorongnei fituayai kaha. ⁹ Inontarai enari kanggani amea wape Allai sawing amea kaha. Eboi ameara ametawai, wape ameworu kaha. ¹⁰ Yesusi sodai dadira pariao mirehara, tuti fi tonana fo amesobuai pampang kontai na rahida neungne amemainenang we amemareha toyari I. Amesobu dadira tonana mani, ambori inontarai siai ewatioai we Yesusiarang na amea tuti wedaya ametarang na tarai. ¹¹ Weo na ameminohi na nufi ninai, mararehafoi wiwo waroi weru amea kaha, mae inontarai erurai we emung amea pampang we amewuwu Yesusi fefe. Ambori na tonanane, inontarai siai ewati we Yesusiarang na amene tarao ambori wioru nini ki. ¹² Ampafe na tonanane, amewuwu Kristusi fo tarahai wedaya amemarareha, wape amehutuai we amesodai tonanai kontai, ambori werang we metarang we fitawafa.

¹³ Na Kaiwofo weai dotu tonina:

“Iroasoai, ampafe imadu.”*

* 4:6 Kejadian 1:3 * 4:13 Masmuri 116:10

Na ameroasoai tonana fo kontai, wedaya amemadu kontai. ¹⁴ Weo amewaitawanai we Allai mano duwi Seng Yesusia suwi na marareha rorong foia foi, ambori duwi amea kontai ria Yesusi tuti kia mea tuti amea awa tatoari na arongreafoa ki. ¹⁵ Fi amesodairi kiai nini kia beng we mea rai, ambori Allai ne beng dohonai arora we inontaraine tatara fo, kaiwasa eroasoai bitoya ahang fosa esobuai fuba aha tuti wedaya etohong mahikai we Allai tuti etaparandini.

Taenemirorongnei fituaya kaha, weo na taroasoai terai we Yesusi taureminei niayai terai na fi maio tasobua rai fo

¹⁶ Nanai wedaya wiro amenemirorong fituayai na wea kaha. Rahida neungne amene tarainei sodai ne karirafu, tuti firurung pampang we wioru ki, wape rahida yiwang rahida amenumianinunei Allai yiwani weworu pampang aha. ¹⁷ Weo fi amesodaira ne maraba paria, wape ambori wedaya amesobu mirising fuba tuti sambewarai dedaio watai we numainufo. Tuti watiaoai na mirising fiabai nanai mani, dadira amesodairai nanai wiro ene waroi kaha tuti seiayai. ¹⁸ Ampafe wiro ameuremifo nayai na fio watiaoai na tauremi fo kaha, mae na fio watiaoai kaha fo. Weo ne watiao fo mani watai waroi kaha, wape ne watiao kaha fo aino watai wefitawafa ne.

5

¹ Weo tawaitawanai we tane yawanei, amani tane taraio na nufi nini, mitota mani, Allai mantauni ambori meinenang munu bei na Waidani we tata ki, amani munuo wiatai wenumainu, munuo wiro inontaraine enariri kaha. ² Taminohi na yawa tasobui na nufi nini, taenemirorongnei disang tata tasai tuti tapapirahai weo taenemirorong dohong we tasansung tane tarai na munu waworu tasobui na Waidani foi. ³ Weo tasansung tata na tane munu waworu na Waidani foi mani, wiro tane tarainei niai arora ahang

kaha. ⁴ Tarai we taminohi na yawa na nufi nini, taenemirorongnei disang tata tasai tuti tapapirahai we ne maraba tasoduata ne. Tanumiruainso tonanafo, wiro taenemirorong we tahatai weru tane tarai nufi nini ambori tanai arora kaha, mae tathong weai we tasansung tane tarai weworu na munu Waidani nani. Ambori tane tarai weworu Waidani nani yiwangno tane taraio mireha nei aha. ⁵ Allai mantauni dino meinenang tata we finana ne, tuti dohong Nuaninu Mirarebana foi we fiainawiai we tata kariri fi kiao meinenami we tata nani, deinawiai we todoni kontaio dohona rai.

⁶ Finanai wedaya amenemirorong wemambiriu pampang. Amewaitawanai we ameminohi na amene tarai na nufi nini, amenayai waroi weru munuo ambori ameminohi nai ria Sempaisi fo. ⁷ Weo ameminohi ninai amenemitawang te ameroaso amene Mananu Yesusi ne, wiro amenemitawang fianai aino amewatiao fo kaha. ⁸ Nanai wedaya amenemirorong wemambiriu tuti amefaraise paria we ameteyo ametawing amene tarai nini, ambori ameminohi na amene kataifo wani ria Sempaisi. ⁹ Ampafe amerurai paria we ambori Seng Yesusi eneo amea, na amenayai na nufi nini ete ametawera werui. ¹⁰ Weo tata kiai todoni kontaio ambori tatoari na Kristusi arongreafo, na rahida kiutu kaiwo kariri tata fo, ambori mansiari-mansiari sobu fiembaitafo kariri fianai aino niaria na nufi nini, niari ne bengfo ete niari ne karirafu ne.

Allai niari inontaraine tata tabeng riati aha na Kristus Yesusi

¹¹ Amewaitawanai todoni kontaio tamatai Sempaisi, amani tasomi wei na tarai tuti maifo. Ampafe nanai wedayao, amerurai paria we ambori amewiwang mandoni kontai wei. Allai deitawang amenemirorongnei tarai tonanai tuti enehutawanai we mea kontai mewaitawang amea tonanai kontai, na menemirorong ketui wai. ¹² Na toninafo, wiro amefiai bera amea we mea ahang

kaha. Wape ameteyo ametohong rang beng fo we mea we meboi mearomi tuti amea. Ambori na tonanane mewartawang todoni memadu we inontarao eboi earomi we fi watioa fo, amani fio kariri Hukumi Musai soi fo, wiro kariri fio niyai na taenemirorongnei, amani taroasofo, kaha. ¹³ Masino eteyo amewefiauwo ampa, nana mani amewefiauwo na euremifo we amerurai paria we ameraria Allai, wape masino amemadu na amenemituitaitaio mai fo mani, finanai we mene bengwa. ¹⁴ Weo Kristusi enewawufo aino wedaya amenari tonanafo, weo amewartawanai we manei mireha we inontarainesa kiai ampa, tuti finanai deinawiai we inontaraine tata tamarareha kai ampa, amani tanai na mamantitirorong fe fo. ¹⁵ Tuti Kristusi mireha we kaiwasanei kiai, ambori mano eminohi etarang fosa wiro etarang we etohong kariri mantaunsa ene etawiafo aha kaha, mae we etohong kariri Kristusi ne dawiafo terai, amani Kristusio mireha tuti suwi wesa aha fo.

¹⁶ Ampafe ninai to fongna mani, wiro ametitua we manei kariri todoni inontarai nunei sa etitua kariri ene fi toa fo ahang kaha. Tarai raminde ametitua Kristusi toyari inontarai batang tonanai, wape ninaia mani, ametitua tonana ahang kaha. ¹⁷ Ampafe, mandoni dino weboyari ria Kristusi mani, wenani Kristusi niariri weworu ampa. Ne mamofonai ampa, mae ne waworufo da kawuru ma ne. ¹⁸ Finanai kai Allai dino niari ne. Na Kristusi, Allai niari tatara taweboyari riati aha, tuti demi tata we tanari finanai, amani we tafata inontarai siai ambori esobu beng nanai kontai. ¹⁹ Amewuwuai we na Kristusi, Allai niari inontaraine taweboyari riati ampa tuti wiro deto we sasari tanariri foi ahang kaha. Tuti kaiwo kariri taweboyari riati aha nanai Allai yoaso amea we amewuwuai tonana kontai.

²⁰ Ampafe amea mani, Kristusi ne

inontarai demi amea we ameriwani amemadu ne kaiwofo di amea, ne tarai toyari Allai medu na amea dutanai paria we mea we mera weia. Na Kristusi wonongfo, ametanggowa mea we meweboyari ria Allai aha. ²¹ Weo Kristusi dohong sasarifea kaha, wape Allai niariri sodua tane sasarinei kiai, ambori na Kristusi nani taenemirorong mesi na Allai arongreafo ki.

6

¹ Amea mani Allai ne maniwowiri amerufi wei di amea, ampafe ametanggoa mea we wiro metua Allai ne bengno dohonai arora we mea wa na ne Kaiwo Arerai Warowu wa, pariao nai weru mea funoma fanai. ² Weo medu toninaia deyo, “Na rabuang bo enehurorong denteng foi, tarahuo wau, tuti rahida bo ifariri kaiwasafoi, ifata wau.”* Mewati ma, rabuang bonini mani, rabuang bo enerorong denteng foi dine. Rahida bonini mani rahida deyo feriri mea foi dine.

Na fifianai kontai Paulusi etainawiai we Kristusi ne mangfata mesi disa

³ Na fifiani kontaio, amerurai we ambori amewedua inontarai weru eraria Kristusi fo fanai, ambori kaiwasa wiro eteibera fi ameru we Kristusi fo kaha. ⁴ Mae ametainawiai na fifiani kontai we Allai ne mangfata amerufi wei na mai di amea. Ametainawiai tonanai na dadira todoni fieai kontaio, ametawang amea pampang naya fo, ⁵ kontai na rabuang bo inontarai eruba amea fo, esoa amea to aitamu rorong fe fo, eroya amea fo, amerufi mamboni paria fo, wiro ametenaria kaha fo, tuti amene pari fi ametang fo, ⁶ na amenemirorong mirarebana fo, na amewartawanafa, na ametawang amea fo, tuti amene-mirorong denteng fo. Na fi tonanane kiai ametainawiai we amea mani Allai ne mangfata di amea. Kontai na Nuaninu Mirarebana foi sensoni amea fo, tuti na amenemiwawu na

* 6:2 Yesayai 49:8

amenemirorong mesi fo, ⁷ kontai na amewuwu kaiwo wetarai fo, tuti na Allai ne mambiriufoi fo. Ametainawiai tonanai kontai na todoni amerutawang Allai ne en-erorong mesi fo na amewarami doweinei tuti na amewarami domoya nei, wefimamuna we amea. Ambori na ameminohi na amenemirorong mesi tonana ne amemainenang we ameharai koku ne karirafonano amenemirorong mesi nani. ⁸ Kontai na inontarai etato amea tuti esahu tawang amea konta fo, na etairiri amea tuti efiai amea fo, na amemadu na tarai wape esahu amea we ametatofa fo, ⁹ na amewe amewonomi we kaiwasa bitoya foi wape esahu tawang amea konta fo, na adareti amemarareha wape ametarang nendai fo, na eruba amea wape amemareha kaha fo, ¹⁰ na enari ameara amenemirorong nei fituayai wape amemamarising pampang fo, na amene tarai toyari inontarai ne pari fi wape amewedaya kaiwasa bitoya ene fi fo, tuti na amene sobu fieai ahang kaha mae amene maino fifiani konta fo.

¹¹ Doroi inontarai Korintusi wa meaine, fifiani kontai amemaduraira kasau we mea ampa, wiro ametadiwa fieai we mea kaha. Mewati todoni amenemiwawu mea ampa. ¹² Wiro amehafe anemirorong nei we mea kaha, manta meaino mehafe menemirorongwai we amean. ¹³ Ninaifa mani yeyo imadu we mea toyari imadu we nehu arikang terai, amani yeyo, mefai menemirorongwai kontai we amea.

Paulusi deretawansa we eweboyari ria inontarai eroaso kaha fosa fanai

¹⁴ Dohonao meweboyari ria inontarai wiro eroaso Yesusi kaha fosa fanai, finanai masi kaha. Weo ne masifo weboyari ria ne kariraforai e? Tuti sambewarafa weboyari kontai ria mamantitifo rai e? ¹⁵ Kristusi

weboyari ria Beliari* rai e? Ete inontarai yoaso Kristusi nei tuti inontarai yoaso kaha foi umasi na uroasoaforai e? ¹⁶ Tuti Sempaisi ne Munu Omi Wei Nai foi weboyari ria aririwangfosa rai e? Weo tata mani Allai Mano Darang foi ne Munu di tata. Toyari Allai mantauni medu ria ne nabi fafong fosa deyo,

“Yau ambori iminohi rahansa tuti inayai riasa, tuti esahu Yau we ene Seng Allai, tuti isahusa we nehu inontarai.”*

¹⁷ “Allai deyo,

‘Ampafe, mera to boriai weru inontarai etaroanso Yau kahai nanisa tuti mehatai werusa.

Wiro mewaramikeha disanso fi werarika fo fanai, ambori ika mea ma.*

¹⁸ Yau ambori iwe Dai we mea tuti mea kontai nehu arikang di mea ki, ambori isahu mea we nehu kaisung tuti kamitung.’

Sengno we Mananufaisi ne kaiwo finanai.”*

7

¹ Doroi enehuwawu meawa meaine, na ne Kaiwo Arerai Waworu ne Allai dererai tonanai we tata ampa. Ampafe todoni kontai taruairurang tatara tamararebanai weru fio kia rarika we tane tarainei tuti we tanumianinunei fo, amani tahatai weru fi werarika tonana fo kiai. Tondoni kontai tamararebanai na taminohi na nufi ninai weo tasomi we Allai na mai fefe.

Paulusi piraise paria, weo Titusi dontai na Korintusi ma deisaharai we Korintusifosa etohong we eweboyari riati aha

² Metohong katai we amea na menemirorongwai. Weo wiro ametohong sarafieai we manei na wea kaha rai, amewedaya manei dohong karirafea kaha rai, tuti wiro ametofa manei na weai we ameha ne rafo weruri kaha. ³ Imadu tonanafo wiro enehurorong we yinggai mea we

* 6:15 Beliari, nana mani deinawio Saminseni dine. * 6:16 Imamati 26:12; Yeremiai 32:38 * 6:17 Yesayai 52:11 * 6:18 2 Samueli 7:8, 14

menari sarawa kaha. Weo, kariri fianai aino imadurai kawurua fo, we amenemiwawu mea paria tuti mea mani mene katai na amenemiro-rongnei ampa, ampafe tatarang ete tamarareha mae tawemaniwowiri pampang.

⁴ Iroaso mea paria tuti enehuro-rongnei dedai we mea paria. Amesodai dadira bitoya ki, wape metohong enehurorongnei mitubaru tuti mirising paria. ⁵ Rabuang bo amesi ameawemi na nu Makedonia nei kontai, wiro amesobu rahida kuteai we ameminohi uka kaha. Dadirafa nayai woru amea, inontarai na boriei weru jematinei emamuna we amea, na amenemirorongfuisi kia matai we amea kontai. ⁶ Wape Allai Mano niari inontarai enemirorong fituaya fosara enemirorongfoi mitubaru ahang foi, niari amenemirorongnei mitubaru aha kontai weo Titusi dontai ma fefe. ⁷ Amenemirorongnei mitubaru tonanafo, wiro na dontai ma fo tera kaha, mae na deikaririai we amea we todoni metohoni en-erorong mitubaru fo. Deikaririai kontai we metohong weai paria we mesobu yau aha fo, we metatua mea paria we fianai aino raminde menari fo, tuti nina mani memainenang we memadu tuti yau na menemiwawu yau fo. Fininai kai dohong yau imirising paria aha.

⁸ Tarahai kaiwo anatu tapapao raminde yenatuai we mea mau nanai dohong menemirorongwai fituayai, wape wiro yetua wea kaha. Tarai we rabuang bonani yetua kuteai we mea weo iwatioai we menemiro-rongwai fituayai kuteai, mae wiro ene waroi kaha. ⁹ Wape ninaia mani ifaraise ampa, wiro we menemirorong fituaya wa kaha, mae we na menemirorong fituayai nanai wedaya metarabera mea weru mene metohong toa wara wa. Weo menemirorong fituayai nanai Allai dawi weai tonanai. Ampafe wiro amewedaya mea mesobu dadirafea kaha. ¹⁰ Weo taenemirorong fituayai kariri Allai ne dawiafo tonanane wedaya

tatarabera tata weru tane sasarinei tuti kia faririfo we tata. Tuti mandoni kontai wiro detua we fi tonana fo kaha. Wape taenemirorong fitu-ayaio kariri nunei ne dawiafo kia mararehafo we tata, amani taminohi na mamantiti rorong fo.

¹¹ Into mewati kariri todoni menemirorongfoi fituayai kariri Allai ne dawiafo ne! Finanai wedaya mea merurai na mamboni paria we meruairurang mene taraiwai tuti menari ne wetarai fo, menemirureu sasarior inontarai nani niari fo, mematai Sempaisi, menemirorong dawi we mesobu yau, mefaraise paria we fi merurai wea wa, tuti memainenang we metohong aiboifo we mano dohong sarawa foi. Na fininai kai meteinawiai ampa we menari fisarawafea kaha.

¹² Ampafe isoi surati nani we mea mau fo, wiro mano anta dohong sarawai nani dino wedaya isoi ne kaha, ete we mano sodai dadirafa na fi sarawai tonana foi kaha. Mae isoi surati nani fo we ambori mewartawanaia kasau we memainenang we mefata amea na Allai arongreafo. ¹³ Nanai wedaya amenemirorongnei mitubaru aha.

Tuti wiro amenemirorongnei mitubaru tera kaha, mae amemirising kontai sewa aha we amewatio Titusi we mirisingfo, weo mea kiai metohoni enerorongfoi mitubaru aha fefe. ¹⁴ Tarai we raminde Titusi dontai we mea kaharai mae yeparanding mea paria wei, tuti wiro metohong mamaya yau kaha. Toyari fikiaio raminde amewuwuai we mea fo mani kaiwo wetarai fine, tonanai kontai metainawiai we Titusi we fi bengno amemadurai wei na amefiai mea fo, wetarai tonanai kontai. ¹⁵ Ninaia mani enewawu mea pari aha, weo aroai kariri todoni raminde mea kiai wiwiaing mea mani metaramididauwi fo tuti kariri todoni metamang wei na mai tuti metatori na mematai fo. ¹⁶ Ifaraise paria weo iroaso mea na fifiani konta fefe.

8

Paulusi dutansa we efanduhi doi we efata ene doroi esobu dadirafo na Yerusalemifo

¹ Doroi Korintusiwa meaine, ninaia mani ameteyo ameteikaririai we mea ambori mewartawang kariri Allai ne bengno dohonai arora we jematinesa na nu Makedonia nei ne. ² Ea esobu dadira fuba paria. Wape na dadira fuba esodairi nani, emirising paria donio ene pari fi arorawa tonanai ki, wape na ewarami takahetuai paria fo etohong doi kontai we efata inontarai siai. ³ Yeyo imadu kaririaifa kontai we fianai aino etohonai nanai, etohonai kariri fiani aino esobua fo, tuti etohonaia sewa ne esobuafo nanai kontai. Wiwo manei demisa kaha, mae mantaung saino enemitituai tonanane, ⁴ tuti etanggoa amea paria we ea kontaio efata Yesusi ne inontarai emararebana fosa na nu Yudea foi na fianai aino esobua fo. ⁵ Tuti fi etohona fo, fuba sewa ne amenemitituaifo. Reantanang mani etohong ene taraifo we Sempaisi we etohong kariri ne dawiafo, mayeai we amea kontai. Enari tonanafo, enari kariri Allai ne dawiafo. ⁶ Nanai wedaya ametutang we Titusi we daraberahi to Korintusi we mea aha mau. Weo andino anta fiata mea na mefanduhi doi we metanatui we mefata tane doroi na Yudea fosa. Ampafe ametutani we fiata mea menariri kiai ao meinenang, mai kariri mene menemirorong denteng fo. ⁷ Na fifiani kontaio mene fong pari; na meroasofo, na memadufo, na mewartawang fi mai fo, na merurai tarai fo, tuti na menemiwawu amea fo. Ampafe yutang mea we todoni kontaio mene foniai na fi beng ninai kontai.

⁸ Imadu tonanafo wiwo yere we mea we metohong kariri nanai kaha. Mae imadu kariri inontarai Makedonia nesa we todoni enemiwawu fuba tonana fo ambori iwati mea kontai we menemiwawu inontarai

siai fosa na metohong doi we mefata na mani fuba todoni. ⁹ Weo mewartawanai na mai ampa we tane Seng Yesus Kristusi todoni dohong ne bengfo arora fuba paria we tata fo ampa. Weo I ne ra bitoya paria, wape sawing ne fi fuba nani kiai, mae niariria ne pari fi, ambori na ne pari fi nanai wedaya tata tane ra bitoya na Allai arongreafo.

¹⁰ Kariri doio fanduhiai we fata inontarai naya fo, enehutituitane toninai, amani denteng sewa we mea we metohong kariri mene menemitituaifo. Tarai defuina bo fafongna foi meaino reantenang pari mefanduhi doi we mefata tuti nanai tera kaha, mae meaino reantenang pari we menemitituai we menari finana ne. ¹¹ Ampafe ninaia mani, metawina fanai mae menaria kiai ki na fi mesobuai demoyara fo. Todoni kontai menari fininai na menemirorong mirising, kariri raminde nanai memirising we menemitituai kariria fo. ¹² Weo masino fi metohonai nanai na menemirorong mesi mani, Allai ambori demang we finanai. Weo Allai demang we fianai aino metohonai na fio mesobua fo, wiwo fi sewao mesobua fo kaha.

¹³ Wiwo yawiai we iwedaya mesodua ne marabafeai na mene pari fi arora wa, mae inontarai siai fosa etawing ene marabafo kiai tuti esobu sayayafo kaha, manta enehutituitai ne beng sewa ne mani, tata kiai tamasi. ¹⁴ Na ninaifa mani, mene fi mesobuai sewa wa, metohonai we fiata fio esobua kaha fo, ambori na rahida siai wori, fianai aino esobuai sewa fo fiata fio mesobua kaha fo, ambori na tonanane memasi na fi mesobua fo. ¹⁵ Toyari soi na kaiwofo:

“Mano fianduhi bitoya foi,
wiwo ne fia bitoya karera kaha,
tuti mano fianduhi katui foi,
wiwo ne pari fi kaha.”*

Paulusi denatu Titusi itoru tono Korintusi we itofata jematifoi efanduhi ene doi etohona fo nanai

* 8:15 Keluaran 16:18

¹⁶ Ametohong mahikai paria we Allai, weo niari Titusi enerorong boyaria amea, amani niariri yurai paria kariri amea we fiata meawa. ¹⁷ Weo wiro yoa we fianai aino ametutani wea fo tera kaha, wape mantauni kiutuai terai we da we mea mau, tuti de yurai paria we fiata mea ki. ¹⁸ Tuti wiro meiri kahai, mae ametemio tane doroi manei riati, doroi nani mani jematinei kiai etatori kontai weo fianai aino niari fo, amani wiuwu Kaiwo Mahikai na Allai kariri Kristusi fo. ¹⁹ Tonanai tera kaha mae, inontarai nini mani, jematinesa etiriri we kiontai amea na amene rang rorong ne na rahida ameha fi mefanduhiai we tane doroi fosa fo nanai. Fi mai metohona fo nanai, ameha ametohonai ambori Sempaisi mantauni wonongfo dadai sambewarai nayai, tuti ambori deinawiai we taenemirorong dohong we tafatasa tonana.

²⁰ Amenemitituitane we ametemi tane doroi nani dontai ria Titusi ne mani, weo ametanansiau weai paria ambori wiro inontarai manei dinggai amea we amenari sarafieai na fi fubao fanduhiai tonina nei kaha. ²¹ Amerurai we amenari fio mai pari fo terai, tuti nanai wiro mai na Allai urengreafo tera kaha, mae na inontaraine earomireafo kontai.

²² Amea kontai ametanatu tane doroi siai manei kontai ria Titusi suru. Inontarai nini ametitua wei we beiru teai ampa tuti amewatioia mani, inontarai ureng maya paria dine. Tuti ninaifa mani yurai paria we fiata mea we yoaso mea fo fuba paria, we fi metohonai tonana fo. ²³ Mae we Titusi mani, nehu maniwowirio yufi ria yau dine we aufata mea. Tuti tane doroi manduo urontai riati ne suru mani, inontaraio jematinei kiai etemi suru di suru tuti uminohi toa fo wedaya Kristusi wonongfo sambewarai dedai aha. ²⁴ Ampafe amenemitawanai we meteinawi menemiwawuwa we sitoru, ambori jematinei kiai ewaitawanai we menemiwawu sitoru tuti ewatioai we fianai aino ametaparandina kariri mea fo wetarai.

9

Paulusi dutang we jemati na Korintusi fosa emainenang fi etohonai we efata jemati na Yerusalemifo

¹ Kariri fianai aino metohonai we mefata inontarai emararebanai na Yerusalemi fo, wiro yeyo imadu kaririai we mea ahang kaha. ² Weo iwaitawanai we memirising we mefata tane doroi fosa, tuti yeparanding mea kaririai we inontarai na nu Makedonia nei ampa. Yeikaririai wesa, we na defuina bo da wa foi paria ninai, doroi na nu Akhaya wai mea memainenang kawuru ampa we mefanduhi doi we mefata tonanai ampa. Tuti mene memirising we menari finana fo wedaya bitoya na sa efaraise we enari tonanai kontai ampa. ³ Wape yemi doroi sitoru mau ninai ambori fianai aino ametaparandina kariri mea fo dohona manta kaiwo ariri arora tera fanai, wape todoni kontai memainenang finanai kawuru watai. Weo imadurai wesa kawuru ampa we memainenang we mefata tonanai ampa. ⁴ Imameataifa we masino rahida bo yontai mau wai inontarai Makedonia manea etontai ria yau, tuti ewatioai we wiro memainenang finana kaharai, nana mani amemamaya paria. Tuti mea kontai nana mani memamaya sewa aha. Weo imadurai kawuru we mea mani ameroaso mea ampa. ⁵ Nanai wedaya nuhuruainsoai mai we yemi doroi nini sitoru we mea fafong mau, we itomainenang fio metarerafi we metohona wa. Inari tonanafo we ambori rahida bo ira mau wai mani, fi metohonai nanai mainenang kawuru. Ambori na tonanane deinawiaia kasau we fianai aino metohonai tonana fo, metohonai na mewarami takahetuai funomai, wiro manei denggoa mea wea kaha.

Tatohonai na tawarami rirora ne mani, Allai mioang tata rai

⁶ Mearomio fininai! Inontaraio kifa aibong bitoya kaha foi, ambori fi detingna fo kontai bitoya kaha. Wape mano kifa aibong bitoya foi,

ambori fi detingna fo kontai bitoya ki. ⁷ Mansiari-mansiari wau bohong fifo kariri fianai aino kutuai na enemurorongwai, wiwo morira ete numuruainso toyari manei denggoa wau we bohona fanai. Weo Allai enewawu mano dohong fi na enerorong mirising foi. ⁸ Tuti Allai ne mambiriu we dohong ne bengfo fuba funomai we mea, ambori fifiani kontaitaio mene pari na wea kaha, tuti awa mesobuafo fuba we metohong ne bengfo fuba pari aha. ⁹ Kariri kaiwo dotu na Kaiwo Mararebana fo kariri Allai deyo,

“I deto funong fi we inontarai ene pari fi fosa, ne enerorong denteng fo nayai wefitawafa.”*

¹⁰ Allai andino meinenang aibong we mangkafa aibong foi tuti fiang we tata, I kontai ambori meinenang aibong bitoya pari aha we mea tuti mioang mene aibong mehafarai na menemirorong mesi foi nanai ambori wetarai fo fuba sewa aha ki. ¹¹ Na tonanane na fifiani kontaitaio Allai mioang mea nayai fuba paria, ambori mewemambiriu we metohong fi na mewarami takahetuai funoma wa. Tuti fi metohonai tonanai ma ametatora fo wedaya inontarai efau etohong mahikai we Allai ki. ¹² Weo fi bengno menari ninai, wiwo we dohong Allai ne inontarai emararebana fosa esobu fi demoyara tera kaha, wape kontai we ambori wedaya kaiwasa bitoya etohong mahikai fuba paria we Allai fo. ¹³ Tuti na fibengno meteinawiai nanai, inontarai efau ambori etaparanding Allai, weo ewati mene metohong kariri Kaiwo Mahikai kariri Kristusi, mano merariati foi. Kontai efiai Allai we mewarami takahetuaio metato fi we ea tuti we mandoni kontai fo. ¹⁴ Ampafe ea kontai ambori etutang tuti mea na enemirorongno enemiwawu mea foi, we Allai dohong ne bengfo arora we mea fuba paria fefe. ¹⁵ Todoni kontaitaio tatohong mahikai we Allai we ne bengno tatatoafonsoa

kahaio dohonai we tata fo!

10

Paulusi medu na tapapa kariri todoni ne mambiriu feai we werasuli we Kristusi fo

¹ Ninaifa mani yau Paulusi, yeyo yutang mea we fieaifa. Inontarai manea etei we yau eteyo, iwemambiriu paria tuti nehu kaiwofo tapapa na inayai waroi weru mea fo, wape ikefang meara mani iwewiwing tuti nehu kaiwofo fanahang arorawa. Wape na Kristusi mano enerorong denteng tuti ne kaiwo manang foi wonongfo, ² yutang mea paria we dohonoa meteiyaya yau we iwerasuli ne tonana wedaya nehu kaiwofo tapapa we mea na rahida yontai we mea mau fo fe. Weo todoni kontaitaio imadu na tapapa we mano eteyo amea mani ameminohifo kariri fi nunei fosa rai. ³ Tarai we amea ameminohi na nunei ne, wape wiwo amerurai na mamuna rorong nini kariri fi nunei kaha. ⁴ Weo amene fimamuna ameha na fi amerurai tutirai ninai, wiwo fimamuna nunei fine kaha, mae Allai ne mambiriufo aino wefimamuna we ameanne. Na fimamuna nanai ameharai kobu aitetafosa ene katai enariria mitubaru we etadiwa tuti emamuna nai foi. ⁵ Fianai aino inontarai enemirorong dedai fosa emadurai funomai we etapa Allai ne kaiwo wetarai fo, finanai ameharai kobuai, amenaria wiefieai ahang kaha. Tuti ene katai etaparandini we mitubaru wesa, ebaunia dedai we ambori ewedaya inontarai fosa etaroanso Allai kaha foi, ametotawi ao misuhi. Inontarai enemitituaitafo kiai ameru aitamuosa tuti amenarisa etohong kariri Kristusi ne dawiafo terai. ⁶ Tuti masino metohong kaririai na maia mani, amemainenang we ametohong aiboifo we mano etohong kariri amene kaiwofo kaha fosa ki.

⁷ Todoni kontaitaio mewaitawang kariri fianai aino mewatioai na meuremifea nanai! Masino manei

* 9:9 Masmuri 112:9

yoasoai we i mani Kristusi ne inontarai dine, nana mani todoni kontai enetituitai we amea kontai Kristusi ne inontarai di amea kariri i. ⁸ Weo masino iboiwawa arohune karerai kontai mae, wiro imamaya weai kaha. Weo fio iboiwawa arohune weai ne mani, todoni Sempaisi dohong ne mambiriufu we amea we amebaung mene meroasoawa, tuti wiro we amenari mea meworu kaha. ⁹ Dohonao menemititui we na itoi nehu kaiwo anatu yenatui we mea wa nini irurai we inari mea mematai fe. ¹⁰ Weo inontarai manei medu deyo, "Paulusi ne kaiwo anatu ne maraba tuti tapapa, wape dontai ma niyai rahang tata mani, inontaraifo mantauni finahang tuti ne kaiwofo wefiea kaha!" ¹¹ Wape todoni kontai mano medu tonana foi, deitawanai we masino ametoari na meuremireawa mani, fianai aino ameso tapapa na amene kaiwo anatu fe ninai ne, ametohong kaririai kontai na tapapa na rahida amenai ria mea wa ki.

¹² Tarai we wiro amebiriu we ameha amene tarainei ete ametitua amea we amemasi kariri inontaraio etaparanding berasa fosa kaha. Weo etitua berasa we efiai mantaunsa tuti ewati karirisa tonanai mani, ewebonggoi paria. ¹³ Wape amea mani wiro tonana kaha. Ameboi amearomi mani ametitua kariri fi ametaparanding amea wea fo, ambori ametaparanding amea terai we katai Allai dohonai we amerufi naya fo, amani na ameha ne Kaiwo Mahikai fo. Tuti katai nani mani, mea kontai. ¹⁴ Tuti amene mambiriu we ametaunau mea toninai, weo ameha Kaiwofo we mea mau nanai, wiro waroi karerai ete na boriai weru amene katai amerufi nai fo kaha, weo tarai amesobu mea tuti amewuwu Kaiwo Mahikai kariri Kristusi nanai we mea ampa. ¹⁵ Kontai wiro ameboi amearomi we fi inontarai siai enari na katai wiro amerufi naya fo kaha. Mae amenemitawanai we na mene meroaso Kristusi fo mutu aha mani, amene fi ameru na mea bitoya sewa kontai

aha ki. ¹⁶ Pariao na tonanane amesobu rang kontai we amewuwu Kaiwo Mahikai fo na nu siaio waroi na wanai weru mea. Weo amemaya we ameboi amearomine we amerufi na inontarai siai ene katai erufi nai fea kaha, mae na katai mantaung amea amerufi naya tera fo.

¹⁷ Wape toyari na Kaiwo Mararebana fo weai dotu deyo, "Mandoni dino bioi arong we fiea mani, wenani bioi arong we Sempaisi terai."*

¹⁸ Weo wiro na tafiai bera mantaung tata tera fo deinawiai we Sempaisi yoa we tata ne kaha, mae na Sempaisi mantauni fia tata fo.

11

Paulusi medu na tapapa kariri rasuli tarai kaha fosa na jemati Korintusi foi

¹ Inari yau toyari iwebonggoi, amani yeyo imadu ifiai bera yau, ampafe yutang mea we metawang mea we nehu inari tonana fo. Mae iwaitawanai we metawang mea tonanai we yau ampa. ² Yohong we mea paria, kariri Allai mantauni dohong we meafo tuti ikasou mano erurai we eha mea weru yau fo. Mea mani yauno yere mea ampa we merau mang manei, amani Kristusi, we ambori yohong mea toyario kadawing sowaworua mirarebanai wei. ³ Wape imameatai paria we dohonao manea ewawori mea eha mea weru mene meroaso Kristusi na mai tuti na menemirorong mesi foi fe, ne tarai toyari Hawaii fafongfa we tawaifoi sofari we sawai na ne kaiwo sewai karira fo nana fe. ⁴ Weo iwati mea mani mefaraise we metamang we mano era mau we etaunau kariri Yesusi manei siai, wiro Yesusi mano amewuwui we mea foi kaha. Tuti memainenang kontai we mesobu nuaninu siai weru mano raminde mesobui foi, amani Allai Nuaninufui. Kontai mefaraise we mesobu kaiwo mahikai siai fo weru Kaiwo Mahikaio mesobuai

* 10:17 Yeremiai 9:24

ria ameara fo. ⁵ Wape we yau mani, nuhuruainso wirowerasuline itawawa weru inontarai mesahusa we mene rasulio ewemambiriu sewa nanisa kaha. ⁶ Tarahio na imadufo mani isawai turura kaha, wape na waitawang fi wetarai fo mani isawai paria. Finanai na fifiani kontaio ametainawiaia kasau we mea ampa na kaiwo amemadura ne tuti na ameminohi toa ne.

⁷ Na rabuang bo iwuwu Kaiwo Mahikai kariri Kristusi we mea fo, wirowutang mea we mebai yau kaha. Na tonanane inari nehu taraineia tewawa, ambori inari mea metadai. Ampafe inari tonanaifa mani inari sarawaifa ne? ⁸ Rabuang bo irufi we mea nanai, jemati siaifo ansaino ebai yaune. Ampafe ne tarai toyari yewa jemati na katai siai, we isobu doi riasa we ifata mea. ⁹ Tuti masino rabuang bonani nehu pari fi, wape wirowohong marabafeai we mane wau we fata yau kaha, weo fianai aino nehu pari wea fo isobuai mai ria doroio era na nu Makedonia mau fosa ampa. Yeitawang weduarai na fifiani kontai, ambori wirowedaya mesobu marabafeai we yau fanai, tuti irurai we iwaitawang weduarai pampang tonanai. ¹⁰ Ifafora na Kristusi ne Kaiwo wetarai nayai na yau ne, we mandoni kontai na nu Akhaya wai wirowi kiutu wedua yau na iboi arohune kariri todoni wirowedaya mea we mebai yau we iwuwu Kaiwo Mahikai fo we mea fo kaha. ¹¹ We fianie imadu tonanai we yeyo, wirowedaya mea mesobu marabafeai we yau fanai wei ne? Weo enehuwawu mea kahai e? Bereri! Allai deitawanai we enehuwawu mea!

¹² Fianai aino inari ninai, amani irufi we Kristusi na yutang we doi we fiembaitai we yau kaha ne, inari pampang ki, ambori rasuli siaio wetarai kaha wasa esobu rang we etaparandinsa kariri amea fanai, ambori wirowemambiriu we eteyo emasi kariri amea na erufifo tutu esobu doi nayai kaha. ¹³ Inontarai tonana nesa mani rasuli tarai disa kaha. Ea mani inontaraio erufi

na mai kahai, amani etofa wawera kaiwasafosa enarisa toyari Kristusi ne rasuli saine. ¹⁴ Inontarai tonana nesa, wirowitapapuhung wesa kaha, weo Saminseni mantauni kontaio tetofa niari ne taraifo we wewaio sambewara dine! ¹⁵ Ampafe Saminseni ne mangfatafosa eweang-gari we enarisa we etohong kariri Al-lai ne dawiafo na enemirorong mesi fo mani, finanai tapapuhung wea fanai weo fi waworu fine kaha. Inontarai tonana nesa ambori esobu ene fiembaitafo kariri fi karira fianai aino enari nanai ki.

Paulusi bioi arong kariri todoni werasulifo wedayari sodai dadirafo

¹⁶ Yeyo imadu riwanai aha, dohona mane enemutituitai we iwebonggoi fe. Wape masino mea kontai menemititui tonanai we yau mani, meroa we yau metawang mea we yau kontai we iboi arohu kuteai toyari inontarai siai wasa. ¹⁷ Fio yeyo imadurai aha nina mani, yeyo ifiai bera yau tuti iboi arohu wea ne. Wape imadu tonanafo wirowimadu kariri Sempaisi medufo kaha. Mae imadu terai kariri inontarai webonggoi. ¹⁸ Kaiwasa bitoya efiai berasa kariri fi nunei, etaparandinsa we fi enari na mantaunsa ene mambiriufu, ampafe yau kontai yeyo yeparanding yau kuteai kontai. ¹⁹ Oh, menari mea toyari inontarai mesawai paria di mea fenana, donio mefaraise we metawang mea we inontaraio ewebonggoi fosa ninai. ²⁰ Weo mesawaie, donio metawang mea kontai we inontarai eharirao enari mea toyari womingfosa, we mano eru mea we eha mene ra wasa, we mano etaparandinsa we inontarai etadai sewa mea disa fosa, tuti we mano ehandio mea fosa. ²¹ Tofino! Amea mani wirowamenari ne karirafeai tonana we mea kaha! Tarahai amene mambiriune demoyara kahai we amenari mea tonanai e? Oh, imamaya paria weo wirowamenari mea tonana kaha!

Wape toyari inontarai siai wasa eboi earomi we fiea mani, yau kon-

tai inari yau we iwemambiriu we iboi arohu weai kontai. O tarai, imadu toyari inontarai webonggoi paria manei finanai. ²² Eweinontarai Iberani disa e? Ha! Yau kontai Iberani di yau! Inontarai Israeli disa e? Yau kontai Israeli di yau! Abrahami ne riria disa e? Yau kontai ne riria di yau! ²³ Kristusi ne mangfata disa e? Wape yau mani Kristusi ne mangfata isewasa di yau! (Eh! Tarai, imadu toninane toyari inontarai wefiauwwou.) Weo yau mani, irufi we Kristusi mamboni sewa, inontarai esoa yau to aitamufi bitoya sewa, eruba yau maraba sewa na wai rubata fo, tuti bitoya paria mararehafoi dawawu yau. ²⁴ We bering inontarai Yahudi fosa eraruba yau fo, amani we beyari mani eruba yau we boyari kontareti piaru. ²⁵ Webetoru Romafosa eboi yau na aitatohi, webeyari kaiwasa eru kamieio yau. Webetoru yeisui na rawanangrau na wa defai, tuti webeyari yewohi na aiwowongfo na rawanangrau rahida bei diru bei. ²⁶ Bitoya paria ira iwuwu Kaiwo Mahikai fo, tuti na rangorong nanai isodai fi karira bitoya kontai wedaya adareti imereha. Nana mani isodai foafoi, inontarai eharira fosa etawa yau, nehu inontarai amene nu boyari fosa, amani Yahudifosa, emamuna we yau, inontarai Yahudi kaha fosa kontai emamuna we yau. Isodai ne karira tonanafo na bendarifo, na airorongfo, tuti na rawanangrau. Tuti isodai finanai na doroi Kristeni tarai kaha fosa ewaramifo kontai. ²⁷ Irufi mamboni tuti maraba paria, tuti rahida neungne adareti yena naria kaha, weaifa mani iwawisi tuti arohutataha, kaharifo ming yau, nehu ansung demoyara kahai adareti nehu tarainei niai arora tuti yenunanang. ²⁸ Fi bitoya isodairi tonana foi tera kaha, mae rahida neungne nuhuruainso maraba kontai we todoni yewawu jematinei kiai fo. ²⁹ Mandoni di finahang mae wirowifanahang riati kahai ne? Masino manei sawai to sasari rongrongfoi

mani, yau kontai enehurorongnei fituayai wei.

³⁰ Ampafe masino awa iboi arohu we fieaifa mani, iboi arohu we fio deinawiai we iwemambiriu kaha fo. ³¹ Allai, amani tane Seng Yesus tamanai, deitawanai we itofa kaha. Tafiai wonongfo wefitawafa. ³² Rahida bo inayai na bendari Damsiki fo, Mananuo Aretasi ne gubernuri mano wenunggamiei na nana foi, demi ne afai mamuna fosa we ewaitawang wedua bendarifo we etafu yau. ³³ Wape nehu maniwowirifosa etu yau na nawang bei, na kamirei bei na wore kamieio foi to kofafo aweu. Ampafe ikaharai weru warangfoa.

12

Kaiwo kariri fio Allai deinawiai we Paulusi we detioa fo

¹ Tarai we taboi taaromine kia fieai we manei kahai kontai. Wape yeyo iboi arohune kutea aha we fi Sempaisi deinawiai we yau we iwatioa fo tuti yeitawana fo. ² Na kaiwo bonini imadu kariri mantaung yau wape toyari imadu kariri manei siai. Amani, yeroanso inontarai manei, inontarai nani mani inontarai daria Kristusi dine, defuina suraya boa dawa fo Allai yuaisi to katai dedai na Waidani. (Yeitawana kahai we ne tarai fo dino Allai yuaisi tonanaifa ete nuaninufi e, Allai mantauni dino deitawanaifa ne.) ³⁻⁴ Imadurai aha we, yeitawanai we inontarai nani Allai yuaisi to ne katai mirising pari foi. (Yuai ne tarai fo ete nuaninufi, Allai mantauni dino deitawanaifa ne.) Na wanai inontarai nani tarao fio mahikaio inontarainesawiro ebiriu we emadura kaha fo tuti Allai wirowia weai we inontaraine emadura kahai kontai. ⁵ Inontarai nani dino yeyo iboi arohu wei ne, wirowia iboi arohu parai kariri mantaung yau kaha. Kariri yau mani, fio deinawinehu ifanahangne aino yeyo iboi arohu wea ne. ⁶ Mae masino yeyo iboi arohu we fieai kontamani, wirowia

iweinontarai borong beinseng kaha, weo fi wetarai fo aino imaduraifa ne. Wape itawang yau, ambori wiro manei deto yau we isewa fianai aino deti inaria fo ete tarao imaduraia fo fanai.

⁷ Wape ambori wiro enehurorong dedai tuti borohu fiabai we fi mahikai sewa fubao anta Allai deinawiai we yau nanai fanai mani, Allai sua isodai fi maraba feai na nehu tarainei, ne tarai toyari ababo we disang yau, amani fi karirao Saminseni demi ma we niari kanggani yau nai. Ambori wiro enehurorong dedai fanai. ⁸ Webetoru yutang Sempaisi we ambori yuai fi isodairi tonana foi weru yau. ⁹ Wape yoa we yau deyo, “Wodai pirahawai tonanai ki, wape nehu beng yohonai arora we wau fo demoyarai we wau. Weo na nemu funahangwa, nehu mambiriufu kasau tuti mesi na wau wa.” Nanai wedaya todoni kontaio ifaraise sewa we iboi arohu we nehu ifanahangfo, ambori Kristusi deitawang wedua yau na ne mambiriufu. ¹⁰ Ampafe ifaraise tuti nehu ifanahangne. Ifaraise we na iraria Kristusi fo wedaya inontarai eteibera yau, isobu dadira, etawi yau we emung yau, tuti isodai dadira karira pari fo. Weo ifanahang mani, nanai iwemambiriu tarai.

Paulusi enetituai we inontarai Korintusi fosa

¹¹ Tarai we inari toyari inontarai webonggoi, wape meaino menari yau nehu tarai tonana ne. Wape ne antu mani, mefiyai yau. Weo iwefiea kahai ki, wape titua weai na mano mesahusa we mene rasulio ewemambiriu sewa nanisa mani, wiro esewa yau kaha. ¹² Fio deinawio inontarai we werasuli tarai fi dine mani, amani fiainawiai, fitantuma tuti fieai na Allai ne mambiriufu, finani kiai inari rahang mea na itawang yau na rahida inayai ria mea fo. ¹³ Weo na fi kiao inari we jemati siai fosa, finanai inari kontai we mea ampa. Wiro inari ta fieai we mea kaha. Fio tarahio inari tara mani,

na iwuwu Kaiwo Mahikai ne, wiro yutang mea we mesodua ne maraba kuteai na mefata yau na doifea kaha. Tarahio menemitituai we tarai inari sarawai tonanai e? Oh, bereri paria!

¹⁴ Ninaifa mani imainenang we yontai aha mau ituambawa mea webetoru fininai. Tuti iwedaya mea mesodai marabafea kaha rai. Weo fi yawi wea fo mani, fi meminohi tutira wa kaha, mae inontarai tarai mea ambori menemiwawu yau. Weo wiro arikangne ansaino esera we emainenang doi we wawafosa kaha, mae wawafosa ansaino esera we doi we arikangfosa ne. ¹⁵ Nanai wedaya iparaise we fifiani kontaio itawini kiai we mea, awa nehu tarainei kontai itawini we mea kontai. Masino enehuwawu mea tonana mani, we fianie menemiwawu yau mayeai nina?

¹⁶ Meroa weai ampa we wiro inari marabafeai we mea kaha. Tonanai ki wape emadu eteyo inontarai borong beinseng di yau tuti ifarao mea we itofa mea ika mene doiwa. ¹⁷ Tofino, inontarai mano raminde yemi sitoru itorontai mau wa sitoru, yemi sitoru we itoha mene doifeai we yau e? Bereri kontai! ¹⁸ Tarai we raminde yemi Titusi dontai mau suambawa mea tuti yemi tane doroi manei dontai riati kontai. Rahida bonani Titusi kia fieai ria mea re? Mewaitanai we auru mani, aurufi wea fo masi na auenemirorong mesi nei tuti aurohong toa fo masi kontai.

¹⁹ Tarahai pariao ninai menemitituai we itoi finini kiai we ambori amemadu tutu amea na meuremireawa, we todoni rasuli tarai di amea fo ne? Bereri, mae na Allai urengreafo amemadurai terai we inontarai ameweboyari ria Kristusi di amea. Tuti fio amenariri nei kiai mani we mea, amani doroi amenemiwawu mea wa mea, we ambori mene meroasoawa mutu aha. ²⁰ Weo imameataifa we rahida bo yontai mau ituambawa mea wai mani, dohonao isobu mea we wiro mene tarai kariri fianai aino enehutawana fo kaha fe. Tuti mea kontai wiro mewati yau we nehu

tarai kariri fio menemitawanai weai nanai konta kaha fe. Imamea we dohono mesawa mea, menemirorong pirahai we mea, mehasisou mea, mehatate mea, meteibera inontarai, metairiri kaiwo mai kaha, menemirorong dedai tuti memamuna funomai. ²¹ Imameatai we dohono rahida bo ira mau wai, Allai niari yaua itawawa na mearomireawa, tuti isai we inontarai bitoya na mea raminde nanai enari sasarifo, wirotaraberasa tuti efotou enari ene sasarifo nanai kaha, amani ene werarikafo, ene maninawafo, tuti ene epaingfo. Weo isobu fikirira tonanai na nehu arikangno irufi wesa fosa mani, wedaya yau imamaya tuti fi iru fo.

13

Paulusi ne kaiwo arerai wefuia fo

¹ Yontai aha mau we ituambawa mea ninaifa mani, yontai webetoru we mea finanai. Mearomiaifa, na Kaiwofo dotu deyo,

“Sasarifea mani, sasari nanai inontarai mandu ete mantoruo itowati tera fo itoroa tubarai reto, ambori kaiwo nani ayaranane fe.”*

² Raminde yontai weberu mau fo, isua mea we mano enari sasari fosa ampa. Ninaifara mani, na inayai waroi weru mea ninai kontai, isua mea nariai aha. Rahida bo yontai mau wai mani, mano raminde etohong sasari fosa konta mano siai fosa wirotaraberasa tuti ekaharai weru aiboi yohonai wesa fo kaha. ³ Metutang we mesobu fiainawiaio deinawiai we Kristusi tarai medu na yau. Mewati mea! Ira mau mani, ambori mewatioai kasaua we Kristusi wirotaraberasa tuti finahang niari fi na mea kaha, mae wemambiriu paria na mea.*
⁴ Tarai we rahida bo epahui na aitabafoi ne mani, finahang. Wape na Allai ne mambiriufo darang aha. Amea kontai amefanahang toyari raminde nanai Kristusi finahangfo, wape Allai ne mambiriufo wedayao

ameweboyari ria Kristusi ambori amewemambiriu we amerufi na mea.

⁵ Metitua bera mantaung mea we na meminohi toa wa, we meroaso Kristusi tarai ete bireri e? Todoni kontai mewaitawanai we Kristus Yesusi niayai na mea, mae meroasoai tarai kaha mani, bereri.* ⁶ Tuti enehutawanai we mewati amea mani, kasau we mea ampa weo inontarai ameroasoai tuti Kristusi ne rasuli tarai di amea. ⁷ Ninaia mani amewenadi we Allai ambori wirotaraberasa tuti sarawa kaha. Amenari tonanafo, wirotaraberasa tuti amea mani rasuli tarai di amea fo kaha, mae ambori menari ne wetarai Allai dawi wea fo, masino manea etitua amea we rasuli tarai di amea kahai ki. ⁸ Weo wirotaraberasa tuti amenari fieai we dapa ne wetarai fo kaha, mae fi amenari fo mani we fi wetarai fo terai. ⁹ Masino amefanahang mae mewemambiriu mani, amefaraise, tuti amewenadi we Allai kontai ambori niari meara memasi. ¹⁰ Nanai wedaya isoi kaiwo anatu ninai na rabuang bo inayai waroi weru mea foi nina. Ambori na tonanane, yontai mau mani, iru nehu mambiriu Sempaisi dohonai we yau ne we inari mea na tapapa fanai. Weo mambiriu nanai Sempaisi dohonai we ibaung mea nayai, wirotaraberasa tuti itota meara meworu naya kaha.

Paulusi dohong mahikai

¹¹ Doroi meaine, wefuiaine mani, todoni kontai memirising to, merurai we ambori memasi na Allai urengreafo, metaramio nehu aunaune, menemirorong boyari, tuti meminohi na mai. Tuti Allai mano enemiwawufo tuti ne maifo weneung nai foi weriria mea.

¹² Metohong mahikai wawera mea na mai weinontarai Kristeni.

¹³ Allai ne inontarai emararebana nesa kiai na ninai etohong mahikai kontai we mea.

* **13:1** Ulangan 19:15 * **13:3** Rasuli 13:6-11 * **13:5** Matiusi 7:15-20

¹⁴ Kadono Seng Yesus Kristusi do-
hong ne bengfo arora we mea, Al-
lai enewawu mea, tuti Nuaninu Mi-
rarebana foi weriria mea kiai.

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Jemati Na Galatia

Kaiwo dedung we Galatia

Kaiwo anatu ne Paulusi soi weo jemati na nu Galatia fosa. Ea mani inontarai Yahudi disa kaha tuti raminde nanai esomi we sengno tarai kaha fosa. Wape rahidao Paulusi dontai ao wiuwu Yesus Kristusi wesa fo, manea eroasoai, ampafe ansaino ewejemati na nu Galatia foi.

Paulusi dontai werusara nana mani, inontarai siai etontai to Galatiafoi tuti etaunau fi siai we jematifosa. Eteyo eroaso Seng Yesusi terai mani demoyara kaha, mae todoni kontai etohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi, tuti ewesunati kariri Yahudi ene Hukumi nani. Eteyo na etohong kariri nana fo Allai feririsa ki.

Wape Paulusi tarao etaunau tonana fo mani, kesoua dang wawerahi, weo kaiwo aunau nanai sarawai paria. Na ne surati nini medu we jematifosa deyo, na taroaso Seng Yesus Kristusi tera fo, Allai feriri tata weru tane sasarine, wiro na tatohong kariri Hukumi Musai foi na mai fo kaha. Ne tarai toyari medu wesa deyo, "Raminde nanai yau mani nehu tarai tonanai. Iweinontarai Yahudi, ampafe iroasoai weo na yohong kariri Hukumi Musai foi Allai feriri yau weru nehu sasarine. Wape enehutituai sarawai paria! Na ninaifa mani iwaitawanai weo na iroaso Seng Yesusi tuti irariati tera fo Allai feriri yau. Anta yohong kariri Hukumi Musai foi kia fieai we yau kaha." Ampafe denggoasa weo ewesunati fanai mae eroaso Yesusi terai tuti erariati.

Kontai deyo taroaso Yesusi fo mani wedaya tamasi na Allai urengreafo ampafe na tonanane Allai sahu tata we Abrahami ne riria di tata. Tuti na tonanane tasobuo fi mai fo ria Allai, amani fi maio dererai we Abrahami we dohonai weia fo.

Kaiwo na suratinei deto kutuai tonina:

1:1-10 Kaiwo fafong.

1:11-2:21 Paulusi medu kariri wang tuti fi yuo sobuai na Seng Kristusi fo.

Wangno Paulusi sobuai we Yesusi ne rasuli fo nanai, wiro sobuai na inontarainesa kaha, tuti Kaiwo Mahikai kiorama fo wiro kaiwo na nunei fine kaha, mae finani kiai sobuai na Seng Yesusi terai.

3:1-4:31 Paulusi deunau inontarai eroaso fosa na Galatia.

Tata kiai, Yahudi ete Yahudi kaha te, tamararebanai na Allai arongreafo, wiro na tatohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai fo na mai fo kaha, mae na taroaso Yesusi, mano feriri tata foi, terai.

5:1-6:10 Paulusi deretawansa.

Deyo, tawewoming we Allai ne Hukumi dohonai we Musai fo ahang fanai, weo Yesusi sawing tata weru tarurai we tamararebanai na tatohong kariri Hukumi nani. Wape tatohong karira funomai kahai kontai. Mae tatohong kariri Nuaninu Mirarebana foi wiwiang tata fo.

6:11-18 Kaiwo kife.

1-3 Doroi mea kiai na jemati na nu Galatia wai mea. Yau Paulusi, tuti tane doroi Kristenio enayai na ninai ria yau nesa, amenemitawanai kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi, urohong une bengfo arora we mea tuti uwedaya mea menu-miruainso ne maifo.

Wiro inontaraine saino ewedaya iwerasuline kaha, ete ansaino eruai yau iwerasuline kaha, mae Yesus Kristusi tuti Dai Allai, mano duwi Yesusi na marareha rorong foi, uru-ino uruai yau iwerasuli we Kristusi ne. ⁴ Na Kristusi dohong kariri tane Dai Allai ne dawiafo, dohong ne tarai foi mireha we tane sasarine, ambori takaharai weru rabuang bo fui kerira nini. ⁵ Sambewaraio dadai feai we Dai Allai we fitawafa! Antu.

Kaiwo Mahikai ne beyari kawuru

⁶ Doroi meaine, metohong yau ipapuhing paria! Weo Allai sahu mea yuai mea we ne inontarai, weo Kristusi dohong ne bengfo arora we mea ampa. Wape nina mani mesahera metarabera mea mekurumitare Allai, tuti metohong kariri kaiwo wetarai kahaio mesahuai we kaiwo mahikai siai fo. ⁷ Wape kaiwo nanai wiro kaiwo mahikai fo aine kaha. Manta inontarai ewuwua fosa ebariwawera Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo we mea, ambori ewedaya mea meserawawerahi paria tuti metau we ene kaiwo sarawai nanai. ⁸ Wape yeisaharai we mea, mandoni dino wiuwu kaiwo mahikai siai feai weru Kaiwo Mahikai amewuwuai nana, masino wenani na amea manei, ete na wewai na rorafaisi manei te, mano niari tonana foi, wenani sobu aiboi maraba pari fo wefitawafa. ⁹ Raminde ametaisaharai kawuru ampa, tuti yeisaharai nariai aha nina, weo, mandoni dino wiuwu kaiwo siai feai weru Kaiwo Mahikaio mesobuai ria amea kawurua wa mani, todoni kontaio sobu aiboi maraba pari fo wefitawafa.

¹⁰ Ampafe tofino! Na fianai imadurairai tonana fo, deinawiai we isera we inontarai efiai yau e? Bereri! Fi yawi wea mani, we ambori Allai di fia i yau ne. Ete tarahio meteyo manta irurai we yohong kariri fi inontaraine etawi wea fo tera ne? Wape masino inari kariri fi inontarai eparaise wea fo mani, wiro Kristusi ne woming di yau kaha.

Paulusi deisaha kariri todoni werasulifo, amani Kristusi andi yuaise ne, wiro na inontarai nunesa kaha

¹¹ Doroi meaine, todoni kontaio yeikaririaifa we mea ambori mewartawanai, weo Kaiwo Mahikai iwuwuai kariri Yesusi we feriri inontaraine tata fo, wiro da na inontarai nunesa ma kaha. ¹² Kontai Kaiwo Mahikai nanai isobuai ria inontarai manei kaha, tuti wiro inontarai manei dino deunauwai we yaune kaha. Tonana kaha, mae Yesus Kristusi mantauni andino deinawi parai we yau ne.

¹³ Metarami kariri nehu iminohi toa fo ampa, na raminde iroaso Kristusi kaharai fo. Raminde nanai iweagama Yahudi, amani iroasoai we Allai feriri yau na fi beng inariri na yohong kariri ne Hukum Musai soi fo. Metaramioai kontai we irurai we yohong kariri agama Yahudi foi na mai paria fo, wedaya inari kanggani Allai ne jematio eroaso Kristusi fosa tuti irurai paria we inarisara eworu. ¹⁴ Watiaoai na ohong kariri agama Yahudi foi fo mani, isewa Yahudi bitoyao amemai fosa. Tuti ifaraise paria we yohong kariri koang Yahudio weriria na amene werengfosa ma foi.

¹⁵ Wape na Allai ne beng dohonai arora we yau fo, diri yau kawurua na wiro itaubau nuhu kaharai fo, tuti kariri ne dawiafo sahu yau we irufi wei. ¹⁶ Tuti deinawi ne Kaisungfoi we yau ambori, Kaiwo Mahikai kariri todoni Kaisungfoi feriri kaiwasane nani, iwuwuai we inontarai Yahudi kaha fosa. Rabuang bonani wiro ira wa yutang inontarai manei kariri finana kaha. ¹⁷ Kontai wiro ira wa yutang mano ewerasuli kawurua fosa, na Yerusalemi, we etaunau kariri Yesusi ne rang waworu ne we yau kaha. Wape na siari nanai ira to nu Arapi foi, tuti ambori yarabera yau to Damsiki aha.

¹⁸ Defuina botoru aha mani, yautai to Yerusalemi we iru na fino Petrusi warangfo. Inayai na nanai riati rahida suraya ring. ¹⁹ Na nanai wiro isobu rasuli siai manei kaha, mae Yakobusio Seng Yesusi ne tahatuifo mesiri. ²⁰ Fianai isoi ninai, kaiwo tarai fine, Allai deitawanai we itofa kaha. ²¹ Mayeai yontai to nu Siria foi tuti nu Kilikia foi. ²² Paria sobu nanai jemati Kristeni na nu Yudea foi wiro ewati yau kaharai. ²³ Etaramioai teraifa we inontarai eteisaharai wesa eteyo, "Inontarai raminde niari kanggani inontarai taroaso Kristusi ne tata fi, ninaia mani wiuwuo Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo, kaiwo raminde yurai we niaria woru nanaia fo."

²⁴Ampafe etaparanding Allai we yau.

2

Seng Yesusi ne rasulifosa na Yerusalemi eroatuba we Kaiwo Mahikai Paulusi deunau foi

¹ We defuina suraya boa aha mani, yarabera yau ria Barnabasi to bendari Yerusalemi aha. Ika Titusi dontai kontai. ² Ira wa fo weo na fiainawiaifeai Allai deinawiai we yau we todoni kontaio yontai to bendari Yerusalemi aha. Isobu Yerusalemia, mano ewenunggamiei we mano eroaso Yesusi na wana fosa, amefanduhi amea siai tuti yeisaharai wesa kariri Yesusi ne Kaiwo Mahikai fo ikoramai we inontarai Yahudi kaha fosara fo. Arohukuayai imatai weo maneruru teai na wana fosa tarahi eteiaya nehu aunaufoi, pariao fianai aino raminde nanai irurai tutiraia fo na iwuwu Yesusi ne Kaiwo Mahikai fo we Yahudi kaha fosa fo, wiro weflea kaha, donio imadu we mano ewenunggamiei fosa terai. ³ Titusio dontai ria yau nini, inontarai Yunani dine, wiro inontarai Yahudi dine kaha. Tonanai ki wape wiro enumiruainso we ewesunati kariri Hukumi Musai deyoa fo kaha. ⁴ Tarai inontarai manea etanggoarai paria we dohong kariri sunatifo toyari Hukumi Musai deyoa fo. Inontarai nanisa mani inontaraio etadiwa ma ehontai tata tuti enari ea we tane doroi na Yesusi disa. Mae epampamu, weo na mamunggasai esera we ewaitawang kariri todoni Kristus Yesusi sawing tata ambori tawaworu tuti tahasau weru tatohong kariri Hukumi Musai foi. Erurai we ambori ewedaya tata tatohong kariri Hukumi Musai soi foi aha tuti tatohong sunatifo, ambori na tonanane tawewoming we Hukumi nani kariri fafongno taroaso Yesusi kaharai fo aha. ⁵ Wape amesu to fui kuteai wesa kaha, amerurai pampang we ambori Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo, amani kaiwo wetarai mesobuai nanai, tuanaia mutu na menemirorongwai.

⁶ Tuti we mano na jematifo atosa we inontarai fuba fosa, wiro etangoa yau we yeunau fi waworu fea kaha. (Tarahi eweinontarai fuba disa, wape we yau mani mano atosa fosa ete mano bereri fosa, emasik-aburu, manei sewa manei kaha, weo we Allai mani tamasi kiai, i wiro deto inontarai kariri ene tarai todoni fo kaha.) ⁷ Inontarai atosa nanisa, wiro emadu tuba fieai we nehu aunaufo kaha, mae eroa weaifa we Allai yoaso yau we iwuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo we inontarai Yahudi kaha fosa, kariri Petrusi we Allai yoasoi we iwuwu Kaiwo Mahikai nanai we inontarai Yahudi fosa fo. ⁸ Weo Allai dino dohong mambiriu we Petrusi we werasuli we Yahudifosa ne ambori iwuwu Yesusi wesa, i kontai dohong mambiriu we yau we iwerasuli we Yahudi kaha fosa ambori ika ne kaiwo nanai wesa. ⁹ Yakobusi, Petrusi, Yohanesi, mano itoweaisiyang we jematifosa foi, itowatioai terai we Allai dohong ne bengfo arora we yau, we iwerasuli tonanafo. Ampafe itoramang we yau na mai tuti itoru na warahune tuti Barnabasi warangfo, we fiainawiai we ameweboyari tonanai. Ainanaya ameroa ruhiai we auru mani auka Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo, aura wa aurufi we kaiwasa Yahudi kaha fosa, mae itoruno itorufi we Yahudifosa. ¹⁰ Mantao fio itorutang wea mani, todoni kontaio amewati we inontarai ene pari fi fosa kontai. Tuti finanai kontai enehurorong dohong weai we amenariri konta fo.

Paulusi deisaha kariri todoni sua Petrusi we fisarawai niari fo

¹¹ Rahida bo Petrusi dontai to Antiokia ma foi, isuari parai na urengreafo, weo niari fi sarawa fefe. ¹² Na reantenangfo mani, niari ne bengfo, amani wiro deto we mano eroaso fosa Yahudi ete Yahudi kahai, tuti minohi dampi ria mano Yahudi kaha fosa kontai. Wape Yakobusi ne inontarai demisa fosa era ma sobu kataifo mani, Petrusi niari we ketai weru inontarai Yahudi kaha fosa tuti miaya we fianduhi riasa ahang kaha, weo mitai mano etawiai we ohong

kariri te Hukumi Musai soi foi tuti sunatifo sa fefe. ¹³ Doroi Yahudi wei fosa kontai etaperemi sobaurai kariri Petrusi tonanai. Ewaitawanai we koang kariri sunatifo denteng kaha, wape enari kaririai kontai, ampafe ewedaya Barnabasi kontai sau wesa we niari kontai tonanai riasa.

¹⁴ Iwatiaoai we wiro enari kariri Kaiwo Mahikai wetarai ne kahai nana ne, isua Petrusi na eurementafo, yeyo, "Wau mani inontarai Yahudi di wau, wape kutu ninai mau mani munohi toyari inontarai Yahudi ahang kaha. Ampafe todoni fino na ninai rurai we bonggoa inontarai eweYahudi kaha fosa we enari kariri koangno Yahudi nei nina?"

Inontarai Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, Allai feririsa we eroaso te Kristusi, wiro we etohong kariri Hukumi Musai foi kaha

¹⁵ Kariri tataubau tanumi ma foi mani, tarai we Petrusi tuti yau mani inontarai Yahudi di auru, wiro inontarai wesasario ewaitawang kariri Hukumifo kaha fosa di auru kaha.

¹⁶ Tonanai ki wape auwaitawanai we inontaraine ebeng ria Allai aha fo mani, wiro na etohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi kaha, mae na eroaso Yesusi Kristusi fo terai. Ampafe auru kontai auroaso Kristus Yesusi ambori na auroaso Kristusi nanai wedaya aubeng ria Allai, wiro na aurohong kariri Hukumi Musai foi kaha. Weo na ohong kariri Hukumi Musai foi mani, mandoni kontaio wiro denteng ria Allai ahang kaha.

¹⁷ Ampafe Yahudi mano ameweKristenia ne amea, ameroasoai we amebeng ria Allai aha fo, na ameroaso Kristusi fo, wiro na ametohong kariri Hukumi Musai foi ahang kaha. Weo na tonanafo kasau we amea ampa, kariri amea kontai amewesari toyari Yahudi kahaio ewaitawang kariri Hukumifo kaha fosa. Tonana mani Kristusi dino wedaya sasari nani we amea fo ne? Bereri kontai! ¹⁸ Masino itawingno nehue yohong kariri Hukumi Musai

foi nania, wape tourai aha yarabera yau ambori irurai we inari kariri Hukumi nani aha, nana mani inari sasari paria. ¹⁹ Hukumi Musai foi wedaya inontarai mano etohong karira kaha fosa emarareha ki. Ampafe ne tarai kariri Hukumi nani wedaya yau imerehara. Ninaia mani ikasau weru Hukumifo tuti iminohi yarang we ambori Allai piraise ria yau.

²⁰ Ampafe, raminde nanai epahu Kristusi na aitabafoi, we Allai mani deti we epahu yau na aitabafoi riati. Ampafe ninaia mani, wiro mantaung yau iminohi yarang toninane kaha, mae Kristusi dino darang na yaune. Tuti nehue iminohi yarang ninai, iminohi yarang we iroaso Allai ne Kaisungno enewawu yau foi tuti dohong ne tarai foia mireha we yau fo.

²¹ Allai wedaya tata tamasi na arongreafo ampa, na ne bengno dohonai arora we tata fo, amani na Kristusi mireha we tata fo. Masino manei denteng ria Allai fo na dohong kariri Hukumi Musai foi, nana mani Kristusi ne mirehafoi wefiea ahang kaha. Wape tonana kaha! Ampafe yeiaya ne bengno dohonai arora we yau nana kaha.

3

Tabengria Allai fo na taroaso Kristusi, wiro na tatohong kariri Hukumi Musai foi kaha

¹ Doroi inontarai Galatia wa meaine! Mewebonggoi paria! Fiani dino dari riwang mea ne, doni metohong kariri aunau wetarai fo ahang kahai nina? Weo Yesus Kristusi ne mireha na aitabafoi yeikaririai kasau kawuru we mea ampa. ² Into, meteikaririai we yau kariri fininai; mesobu Nuaninu Mirarebana foia fo mani, na meroaso Kristusifo na rahida metarami Kaiwo Mahikai foi, ete na metohong kariri Hukumi Musai foi e? Tarai ampa, mesobui weo metarami Kaiwo Mahikai fo tuti meroaso Kristusifo.

³ Todonie mewebonggoi tonanai nina? Reantenang meroaso Yesusi

fo, Nuaninu Mirarebana foi dohong mea mewaworu ampa. Wape todoni fino metawing ne nanai aha we menemitawangno mantaung mea mene mambiriufo aha ninai? ⁴ Fi kiaio mesodairia nani, ambori we fiea kahaia ne? Wiro tonana kaha! ⁵ Allai dohong Nuaninufoi we mea ampa tuti niari fitantuma bitoya na mea ampa. Allai niari finanafo we metohong kariri Hukumi Musai foi ete we metarami Kaiwo Mahikai fo tuti meroaso Kristusifo ne?

⁶ Mearomio Abrahami na fafongfa, kariri fianai dotu na Allai ne Kaiwone tonina:

“Abrahami yoaso Allai tuti na ne yoasoai nanai,
Allai detori we inontarai enerorong mesi dine.”*

⁷ Ampafe mewaitawang finina, mano eroaso Kristusifo ansaino Abrahami ne riria disa tera ne. ⁸ Na fafongfa Allai enetituitai ampa we ambori niari inontarai Yahudi kaha fosa ebengriati aha na eroaso fo. Nanai wedaya na Kaiwo Mararebana fo, Allai medu Kaiwo Mahikai fo fafong we Abrahami, deyo,

“Na wau ambori imoangno kaiwasa fuba nunei kiai ki.”*

⁹ Abrahami inontarai yoaso Allai dine, ampafe Allai mioani. Tonanai kontai we inontarai eroaso nesa kiai, we ambori Allai mioansa ria Abrahami ki.

¹⁰ Inontarai enemitawang Hukumi Musai fosa mani, inontarai nanisa esodai ne karirafo weruai. Weo na Kaiwo Mararebana fo dotu deyo,

“Inontaraio dohong kariri fianai aino dotu na buku Hukumi Musai foi na mai kaha mani,
sodai ne karirafo weruai.”*

¹¹ Ampafe kasau ampa we wiro Allai deto manei denteng riati aha na dohong kariri Hukumi Musai foi nani kaha, weo kaiwofo dotu tofino:

“Inontarai mano mesi dine,
minohi darang na ne yoasofo.”*

¹² Wape mano yurai we mesi na Allai arongreafo na dohong kariri

Hukumi Musai foi mani, enetawang te na fi mantauni niari fo terai, wiro na yoaso Kristusifo kaha. Mae na Kaiwofo dotu deyo,

“Mandoni dino enetawang na dohong kariri Hukumi Musai foi we ambori wedayari mesi na Allai arongreafo mani,
i minohi darang nano ne dohong kaririai na mai pari fo.”*

Mae mandoni kontai wiro wemambiriu we niari kaririai na mai kaha. ¹³ Tata kiai tamai we tasobu aiboio karira paria fo na Allai, weo tathong kariri ne Hukumifo na mai kaha fefe. Tonanai ki wape Kristus feriri tata, amani kia aiboio kerira pari nani weru tata tuti mantauni sodairi. Na tonanane Kristusiferiri tata ambori takaharai weru aiboio mararehao Hukumifo deinawi foi. Weo Kaiwofo dotu kariri Kristusifo ne sobu aiboio we tata foi, deyo,

“Mandoni kontaio sawai mireha na aifoio mani,
wenani sodai ne karira pari foi.”*

Ampafe na rahidao Kristusifo sawai mireha na aio aitaba foi, yiwang tata we sodai aiboio tasobuai na Allai fo. ¹⁴ Kristus Yesusiferiri tata tonanai, ambori na i, moangno Allai deretawanai we Abrahamia fo, inontarai Yahudi kaha fosa esobuai kontai. Na tonanane mano taroasoai we Kristusiferiri tata ne, tasobu Nuaninu Mirarebanaio Allai dereraia fo.

Allai ne Hukumi dohonai we Musai fo wiro wedaya kaiwo Allai dererai we Abrahamia fo nai kaha

¹⁵ Doroi meaine! Fio yeyo imadurai aha ninai, iriwansoai na fio tasobuai na rahida neungfe ne. Amani tonina: masino manea eroa ruhiai we fiea tuti ene eroa ruhiai nanai enari na surati bei, ehamang kaririai tuti ewecapi na maia. Nana mani mandoni kontaio wiro wemambiriu we deiaya ne kaiwo arerai tonana fo kaha ete medu tuba weai ahang kaha. ¹⁶ Allai ne dererafo,

* 3:6 Kejadian 15:6 * 3:8 Kejadian 12:3 * 3:10 Ulangan 27:26 * 3:11 Habakuki 2:4 * 3:12 Imamati 18:5 * 3:13 Ulangan 21:23

mantauni dino niari ne, tuti dohonai we Abrahami tuti ne ririafoi ne. Mewati! Na Kaiwo Mararebana fo, wiro soi deyo, "...tuti we Abrahami ne ririafosa," nana mani we ne ririafoi sentenang. Wiro soi tonana kaha, mae soi deyo, "...tuti we ne ririafoi." Ampafe we ne riria mansiari, amani Kristusi. ¹⁷ Fi imadurai nani mani tonina: Allai ne Kaiwo Arerai nanai niari kawurua wecapi tuti watai ampa. Paria defuina piaura weru awa piareya sura (430) akawuru wori arahio dohong ne Hukumifoi ria Musai fo aha ki. Wape Hukumi nanai wiro wemambiriu we deiaya ne kaiwo derera fafong fo ete fiating ne kaiwo dereraio niariria wiatai nani kaha. Bereri mae, ne Kaiwo Arerai we Abrahami nani todoni kontai wetarai ki. ¹⁸ Weo masino Abrahami ne ririafosa todoni kontai etohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai fo na mai ambori esobu moang nanai mani, finanai wiro weneung na kaiwo derera fo ahang kaha mae na Hukumifoi terai. Wape tonana kaha mae, Allai dohong ne bengfo arora we Abrahami, amani mioani tuti ne ririafosa na ne kaiwo derera fo.

¹⁹ Tonana mani we fianie, Allai dohong Hukumi nani we Musai e? Hukumifoi dohoni we ambori na Hukumi nani deinawiai kasau we inontaraine tata weo tatohong roaing Hukumifoi. Ampafe Hukumi nani wemambiriu paria sobu Kristusi, amani Abrahami ne ririao Allai dereai weia foi. Tuti Hukumifoi mani Allai demi wewaifosa etohoni we Musai, tuti Musai nani doa rahang Allai tuti inontarainesa we dohong ne Hukumifoi we kaiwasafoi. ²⁰ Ampafe rabuang bo Allai dohong ne Hukumi we kaiwasa ne mani, dohoni ria mano doa rahangna manei, wape rabuang bo dohong ne kaiwo arera fo we Abrahami fo, wiro sera we medurai ria inontarai manei kaha, mae mantauni dino medurai terai we Abrahami ne.

²¹ Ampafe tonana mani, Hukumio Allai dohonai we Musai foi nani wiro dapa Allai ne kaiwo dererai

we Abrahamia foi kaha. Mae yoa weai paria. Weo masino Hukumifoi wemambiriu we feriri inontarainesa mani, inontaraine emasi ria Allai aha fo na etohong kariri te Hukumifoi, wiro na eroasofo kaha. ²² Wape kariri soi na Kaiwo Mararebana fo deyo: Inontarainesa enayai kai na sasari rorong foi, ne tarai kariri enayai na aitamu rorong. Ampafe fianai aino Allai dererai we dohonai we inontarainesa na eroaso Yesus Kristusi fo, mano eroasoai nanisa ambori esobuai.

²³ Fafongfa, na rabuang bo tataroanso Kristusi kaharai fo, tarurai we tatohong kariri Allai ne Hukumifoi, tuti Hukumi nani yutawang tata ambori ne tarai kariri tanayai na ne aitamu rorong fo, tuti tonanai pariao rahidao tataroanso Kristusi tuti taroasoi. ²⁴ Ampafe Hukumifoi deitawang wedua tata pariao Kristusi da ma tuti Hukumi nani kontai wiwiang tata ambori tabeng ria Allai aha na taroaso Kristusi fo. ²⁵ Wape rabuang boninia mani, rabuang bo taroaso Kristusia dine, ampafe Hukumifoi wiro deitawang wedua tata aha kaha.

Tawewoming we Hukumifoi aha kaha, mae Allai niari tata we ne arikang di tata

²⁶ We mea kiai mani Allai yuai mea we ne arikang ampa, weo meroaso Kristus Yesusi fefe. ²⁷ Weo mewebaptisi na Kristusi wonongfo ambori meweinontarai merariati di mea, tuti meweboyari riati ampa. ²⁸ Na ne toninane memasi kiai na Allai urengreafo. Weo Yahudi ete, Yunani ete, woming ete woming kaha, mang ete wiwing, mea memasi kiai. Weo na Kristus Yesusi mea kiai meweboyari. ²⁹ Tuti masino Kristusi ne mea kiai, nana mani deinawiai we Abrahami ne riria di mea. Tuti tonana mani mene mambiriu we mesobu fianai aino Allai dererai we Abrahami ne riria nania fo.

4

¹⁻² Imadu mau yeyo, rabuang bo arikangno ne mambiriu we sobu

fio watai na tamang ne kaiwo arera foa foi, wiwo fiabaia ne defuina mai we sobu finana kaharai mani, inontarai siaio tamang yoasoi manei andino deitawang wedua finanai, paria arikang nani fiabai ne defuina mai. Tamanai ne fi minohi tutira fo kiai ne fi fine, wape ketui ampafe ne tarai mai kariri woming manei terai. ³ Tonanai kontai we tata, tane tarai kariri arikang nani. Rabuang bo wiwo tafabai kaharai fo, amani taroaso Kristusi kaharai fo mani, tane tarai kariri arikang nani kontai, toyarine tane tarai kariri woming we tatohong kariri nunei ne hukumi karira tuti ne koangnei kiai. ⁴ Wape tete rahida Allai derera fo maia fo, demi Kaisungfoi to nunei meu. Kaisung nani, wiwing manei minohi tutiri tuti weinontarai Yahudi ambori dohong kariri Allai ne Hukumi dohonai we Musai foi. ⁵ Demi tonanai meu fo ambori feriri inontarainesa weru Hukumi Musai foi ne mambiriufu, ambori tata kontaio Allai sahu tata we mantauni ne arikang.

⁶ Tuti sahu mea we ne arikang nanai wedaya mani demi ne Kaisungfoi Nuaninufuoi meu, sensoni taenemirorongnei, tuti Nuaninufuoi medu na taborominei we Allai deyo, "Daie,* Daiwo!" ⁷ Ampafe mea mani, wiwo mewewoming we nunei ne hukumi karira tuti ne koangnei ahang kaha, mae Allai ne arikang di mea. Tuti Allai sahu mea we ne arikang nanai doni dohongno fianai aino meinenamai we ne arikangfosa we mea ninai.

Paulusi arokuayai we inontarai Galatia fosa

⁸ Fafong nanai wiwo metaroanso Allai kaha, ampafe mesomi we sengno wetarai kaha fo, amani mewewoming wesa. ⁹⁻¹⁰ Wape ninaia mani metaroanso Allai ampa, ete mai sewa mani, madurai we Allai

deroanso mea ampa. Ampafe we fianie metarabera mea we fi kerira wetarai kaha foi tuti koang nunei nina, amani metohonsua rahidao kariri koang Yahudi foi mani esomi wea fo, amani rahida, embai tuti defuina etatorai tuti esomi wea fo. Wape koang nani wiwo wemambiriu we feriri mea kaha, ampafe we fianie metarabera mea we mewewoming we koang fafong nani aha wei ne?

¹¹ Arohukuayai we mea, imameatai we dohonao fianai aino irurai we mea wea fo wefiea kaha fe.

¹² Doroi meaine! Yutang mea paria, we ambori mene tarai kariri yau na metohong toa wa. Weo yau kontai nehu tarai kariri mea ampa, amani Yahudi di yau wape wiwo irutawangno Hukumi Musai foi ahang kaha. Raminde nanai menarisua yau na mai paria. ¹³ Enehutituai mearomiporoha kaharai, kariri fianai aino wedaya yau na reantenang yontai to mene kataiwai mau iwuwu Kaiwo Mahikai fo we mea fo. Fi wedaya mani rabuang bonanai imaninang. ¹⁴ Na rahida nanai, nehu maninang nani miraba paria we mea, wape wiwo menemirorongwai kerira we yau kaha, mae metamang we yau na mai, toyari metamang we Allai ne wewai manei, ete toyari metamang we Kristus Yesusi mantauni. ¹⁵ Rahida bonani mefaraise paria we ne mai mesobuai nanai. Wape ninaia mani, mene mefaraise nana aidoni ampa? Iwaitawanai we rahida nanai masino meteyo mefating meuremiwa we metohonai we yau, we fiainawiai kariri menemiwawu fuba we yau wa mani, metamang ahang kaha mae metohong kaririaia finanai. ¹⁶ Wape tofino, ninaia mani menemitituai we iwaiteta we mea weo yeinawi ne wetaraifo we mea fo ne?

¹⁷ Inontarai siai fosa erurai paria we eha we menemirorongwai ambori sau wesa, wape enemirorong mesi kaha. Weo emaya we taweboyari aha fanai, ambori mefaraise

* **4:6** Na Yahudi ene kaiwo Iberani mani, Abba, nana mani, Dai.

riasa tuti merurai paria we mera riasa. ¹⁸ Masino merurai paria tonana mani, mahikai, wape merurai te we fi beng feai, tuti merurai na fi beng nanai pampang, dohonao menari terai na rahida inayai na nanai ria mea fo tera fanai. ¹⁹ Nehu arikang bohiwa meaine! Ninaia mani metohong yau arohukuayai paria we mea, amani isodai dadirafo ne tarai toyari wiwingsanaio sodai dadirafo, na rahida bo deyo minohi fo. Dadira nanai isodairai pariao Kristusi ne niari toa fo wati parai na mene metohong toa wa kontai. ²⁰ Enehurorongnei dohong weai paria we inayai rahang mea ambori imadu na rawahufui fanahang we mea aha, weo iserawawera fianai aino yeyo inari we mea aha ne!

Hagari tuti Sarai uwefiainawiai kariri todoni taweinontarai na Hukumifo di tata aha kaha, mae taweinontarai tasobu Allai ne Arerafo di tata

²¹ Doroi mano meteo metohong kariri Allai ne Hukumine meaine, metarami kariri nehu kaiwone wo! Yeyo imadurai kariri fianai aino tarai dotu na Hukumi Musai foi nani ne. ²² Na kaiwoariri nanai deisaharai weo Abrahami ne kaisung mandu. Arikangfo suru manei inana mani woming dine, wonong fino Hagari, tuti manei aha mani inana mani wiwing kesau dine, wiwo woming dine kaha, wonong fino Sarai. ²³ Arikang mano na wiwing woming foi, saubaunung kariri inontaraifo ene etawiafo. Wape arikang mano na wiwing mano kesau foi mani, saubaunung kariri Allai dererai we Abrahami nania fo.

²⁴ Wiwing nini suru mani uneta we kaiwo arerai beru amani, Hagari neta we kaiwo arerai na uai Sinai fo, amani Allai ne Hukumio dohonai we Musai fo, tuti ne arikangfosa etaubau enumi we arikangno woming. ²⁵ Ampafe Hagari mani neta we uai Sinai na nu Arapi foi

dine. I wefiainawiai kariri bendari Yerusalemi fuinini tuti ne kaiwasao ninaia mani ewewoming we Hukumi Musai foia fosa. ²⁶ Wape Sarai mani yiwanso Yerusalemi na rorafaisi, amani Yerusalemio kesau foi, wiwo ewewoming we Hukumi Musai foi kaha. I mani tainamifo dine. ²⁷ Weo na Kaiwofo dotu deyo,

“Wiwingno kurawahi, bawing na ea kaha wa waune,
puraise to!

Mano wiwo numurainso amamuina pirahai we bawing kaha wa wau,
puraise tuti mukai to!

Weo wiwing mano munohi koburuwa wau,
ambori nemu arikang bitoya sewa weru wiwing mano ne mangfoi.”*

²⁸ Doroi meaine! Mea mani Allai ne arikangno metaubau menumi kariri Allai ne kaiwo derera foa di mea. Na tonanane, mene tarai kariri Isaki. ²⁹ Rabuang bonani arikang mano saubaunung kariri inontarai ne dawiafo, niari kanggani mano saubaunung kariri Allai Nuaninufoi ne mambiriufoi. Rabuang bonini tonanai kontai. ³⁰ Wape fianai aino dotu na Kaiwo Mararebana fo ne? Na kaiwofo dotu tonina:

“Bata wiwing womingwai tuti ne arikangwai,

weo arikang nani wiwo sobu fio wawafoi minohi tutira fo ria arikang mano saubaunung na wiwing mano kesau foi kaha rai.”*

³¹ Ampafe doroi meaine! Tata mani wiwo arikang na wiwing woming foi nani di tata kaha, mae arikang na wiwing kesau foi di tata.

5

Yesusi sawing tata tahasau weru Hukumifo ampa, ampafe metoaria mutu na mehasau nanai

¹ Ninaia mani Kristusi feriri tata ambori tahasau weru marabao Hukumi Musai foi dapa tata wea fo ampa. Ampafe metoaria mutu

* 4:27 Yesai 51:4 * 4:30 Kejadian 21:10

na mene mehasau nanai, wirowe metarabera mea we mewewoming we Hukumifoiaha fanai.

² Mearomiaifa! Yau Paulusi yeretawang mea tonina! Amani metawiai we memasi na Allai arongreafo na mewesunati kariri ne Hukumifoiaha, Kristusi wewefiai we mea ahang kaha. ³ Yeretawanai tonanai aha we mandoni kontai, weo mandoni dino dawiai we wesunati mani, todoni kontai niari kariri fi kiai na Hukumi Musai foi na mai kontai. ⁴ Mano merurai we mebungria Allai na metohong kariri ne Hukumifoiaha, mene meweboyari ria Kristusifo futuayaia finana. Tuti na tonanane mehurumitara fi bengno Allai dohonai arora we meara nanai. ⁵ Wape we amea mani, ametamang tuti amenemitawanai we na Allai Nuaninufoi ne fiata amea we ameroaso Kristusifo, Allai deiai amea we amemasi na urengreafo aha. ⁶ Weo taweboyari ria Kristusifo, tawesunati ete bereri teaio, wirowefefiai ahang kaha. Mae fi fuba pari sewa ne mani, taroaso Kristusifo, tuti taroasoai nanai tateinawiai na taenemiwawu inontarai siai foi.

⁷ Raminde nanai merurai we metohong kariri Allai ne dawiafo na mai paria, ne tarai toyari we ewawoai we emitopisa, mea kontai memito tonanai na mai paria. Wape ninaia mani, mandoni dino wedua meara memito na mai ahang kaha nina, amani metohong kariri kaiwo watarai fo ahang kaha? ⁸ Aunau kerirao wedaya mea tonana fo, wirowe da na Allai mano sahu mea kawurua foi kaha. ⁹ Weo, "Ragi kutu fuba kahai ki, wedaya tepungno fiati foi dautai sentenang." Tuti ene kaiwo karira fo ne tarai toyari ragi. ¹⁰ Tonanai ki wape iroasoai we wirowe menemitituai siai kaha rai, weo taweboyari ria Kristusifo ampa. Tuti mandoni kontai enari kanggani mene menemitituitafo tonana mani, ambori Allai dohong ai-boifo wesa ki.

¹¹ Doroi meaine, manea eteyo yauno yeunau inontarai we enari

koang sunati foi kariri Hukumi Musai nani. Wape masino inari tonana mani, we fianie paria sobu ninai inontarai eweiteta we yau tuti enari kanggani yau ninai? Ampafe masino yeunau tonana mani, kaiwo iwuwuai kariri Kristusifo we mireha na aitabafoi wirowe wedaya aiteta kaha. ¹² Tuti kariri mano enari kanggani mene menemitituitai tonana fo, ne mahikai sewa mani, wirowe wesunati tera kaha mae, ehutu ene pongfo beyari kontai.

¹³ Doroi meaine! Allai sahu mea kawuru ampa we inontarai mehasau. Wape dohonao mene mehasau nanai, wedaya mea we menari kariri fi karirao menemirorong wesasari wai dohong wea fo fanai. Mae mehasau nanai todoni kontai wedaya mea we menemiwawu wawera mea tuti mefata wawera mea. ¹⁴ Allai ne Hukumifoiaha sentenang weneung na kaiwo rabuang beyari ninai amani:

"Todoni kontai enemiwawu inontarai siai kariri enemiwawu bera mantauwau wa."*

¹⁵ Wape masino meharari wawera mea mani, metanansiau we ambori mewedaya wawera mea kiai mesodai ne karirao ruhiai pariao meworu ki.

Fio Allai Nuaninufoi dawi wea fo, tuti fio inontaraine etawi weai na enemirorong wesasari fo

¹⁶ Ampafe yeyo imadu fininai we mea, todoni kontai metawing mene taraiwai we Allai Nuaninufoi wiwailing te mea, tuti ambori wirowe metohong kariri fi karirao menemirorong wesasari wai dohong we menari fo kaha. ¹⁷ Weo menemirorong wesasari wai fi dawi wea fo masi kariri Allai Nuaninufoi ne dawi wea fo kaha, tonanai kontai we fio Allai Nuaninufoi dawi wea fo, masi kariri fio menemirorong wesasari wai dawi wea fo kaha. Mae fi beru nanai urapa wawerahaifa. Nana mani metohong kariri fi menemirorong dohong we menari fo kaha.

* 5:14 Imamati 19:18

¹⁸ Tonanai kontai masino Allai Nuaninufi wiwiaing mea mani, wiro Hukumifoi ne mambiriufeai we wedayamea kaha.

¹⁹ Fi karirao inontarai enemirorong wesasari foi dawī wea fo wati parai na fianai aino enari fo, amani enari maninawa kerira foi toyari etohong we wiwing ete mang siai, fi werarika fo, tuti enari emaninawa siai fo, mae emamaya weai kuteai kaha.

²⁰ Esomi we aririwang, eha rawang, enemirireu wawerāsa, esawasa, enemirorong pirahai we inontarai, ehasou fuba funomai, ewati we mantausa terai, eweboyari kaha tuti etoa rahana kaha. ²¹ Eteimameatai, emayeru biriu, efaraise we enari muhiara kerira, tuti enari fi siai wei fo. We fi tonina ne, yeretawang mea aha, kariri raminde yeretawang mea weai kawurua fo. Inontarao enari ne tonana fosa mani, Allai wiro yoa wesa we eminohi na ne Mananu rong fo kaha.

²² Mae fi maio Allai Nuaninufi wedayarai fa mani, taenemiwawu wawera tata, tamararising, tanumiruainso Allai ne maifo na taenemirorongnei, tatawang tata tuti tawarami rirora funomai we inontarai, taenemirorong denteng we inontarai, tuti tatohong kariri fi bengno tateyo tanari fo na mai.

²³ Tamanang tuti tawemambiriu we tawaitawang wedua tata. Finanai kiai wiro hukumī bei deiweduarda kaha. ²⁴ Inontarai mano Kristus Yesusi yuaise we ne inontaraia fosa, esarai ene enemirorong wesasari foi tuti fi karirao dawī wea fo ampa, ne tarai kariri epahui na aitabafoi kontai.

²⁵ Allai Nuaninufi niari tata tawaworu ampa, tuti wiwiang tata, ampafe todoni kontaio tarariati. ²⁶ Wiro taenemirorong dedai fanai, tuti wiro tawedaya tata ambori tamamuna wawera tata fanai, tuti taenemirorongnei pirahai wawera tata fanai.

6

Dohonao mewarami tafa we mefata wawera mea fe

¹ Doroi meaine, masino manei obui we dohong sasarifea, nana mani mano Nuaninu Mirarebana foi sensoni meara wa mea, mewiwiaing wenani to rang wetarai foi aha. Menari finanai na memanang, wape metanansiau we dohonao mantaung mea kontai metawai we sasari tonanafo fe. ² Todoni kontaio merurai we mefata wawera mea na mene maraba mesodaira wa, ambori na tonanane metohong kariri Kristusi ne Hukumifoi. ³ Masino manei deyo i mani inontarai fuba dine, wape wiro inontarai tonana dine kaha, wenani sofa berahi. ⁴ Mansiari-mansiari deti bera mantauni we ne niari toa fo, niari beng ete bireri e? Ampafe niari beng mani, bioi arong nanai. Wape dohonao titua weai na inontarai siai ene enari toa fo fanai. ⁵ Weo todoni kontaio mansiari-mansiari sodua ne niari toa fo.

⁶ Mantei dino sobu aunau kariri Kristusi ne Kaiwofo, todoni kontaio fi kutu fianai aino Allai dohonai wei fo mani ambori detorai we ne mantauaufi kontai.

⁷ Dohonao metofa bera mea we Allai fe. Weo Allai mani wiro tameikanggani kaha. Fianai aino tatanang fo, nanai aino ambori tatetinaifa ne. ⁸ Masino manei sanangfi kariri mantauni enerorong wesasari foi ne karira niari toa fo mani, ambori detingno mararehafoi na ne karira niari toai nanai ki. Wape mano sanangfi kariri Allai Nuaninufi ne wiwiaingfo mani, ambori deting numainufo na Allai Nuaninu nani ki. ⁹ Ampafe dohonao tawarami tafa we tanari ne bengfo fanai, ambori rahida bei tateting fi tanari nanai ki. ¹⁰ Ampafe tasobu rahida we tatarang nina mani, tarurai we tanari ne bengfo we kaiwasanei kiai, reantenang pari mani we tane doroi eroasoa nesa.

Wefuiai Paulusi deretawang jematifoi kariri sunatifoi, tuti dohong mahikai wesa

¹¹ Meuremifo nayai na kaiwo mantauang yau isoi terai na hurupi babai turarehi nina.

¹² Inontaraio esera we ewe-ewonomi fiabai na nunei mani, inontarai nani saino erurai we etanggoa mea menari kariri sunatifo ne. Enari tonanafo we ambori inontarai Yahudi fosa wiro enari kangganisa we kaiwo kariri Kristusi ne aitabafoi fanai. Weo enemitituai eroaso Kristusi we feririsa terai na mireha na aitabafoi, tuti ewesunati kaha mani, Yahudifosa enari kangganisa rai. ¹³ Wape inontarai mano etohong kariri sunatifo sa kontaio, wiro etohong kariri Hukumi Musai foi na mai kaha. Mae etawiai we mewesunati, ambori eboi earomi we ewedaya menari kariri ene kaiwofo nanai. ¹⁴ Wape yau mani, imaya we iboi arohu we fiea kaha, mae we tane Seng Yesus Kristusi, mano mireha na aitabafoia foi, terai. Weo mireha na aitabafoi, yau kontai imereha na aitabafoi riati, doni enehurorong dohong we fi nunei ahang kahai, tuti nunei kontai dohong fieai we yau ahang kaha. ¹⁵ Tawesunati ete bireri kontaio towea kaha. Fio fuba sewa ne mani, tawaworu na Kristusi. ¹⁶ We mano etohong kariri fi fuba sewa nani fosa kiai, tuti Allai ne inontarai Israelio enemitituai tonana konta fosa, enehutawanai kadono Allai ambori wedayasa enumiruainso ne maifo tuti enewawufo.

¹⁷ Wefuia mani, dohono mane weday yau arohukuayai aha fe, weo mewaitawanai na pesai fari bitoya mewatioai na nehu tarainei deinawiai we yau mani Kristusi ne inontarai di yau.

¹⁸ Doroi meaine, kadono tane Sengno Yesus Kristusi dohong ne bengfo arora we menumianinuwai. Antu!

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Jemati Na Efesusi

Kaiwo dedung we Efesusi

Kaiwo anatu ne Paulusi soi denatuai we jemati na Efesusi, na rahida wiatai na aitamu rorong foi we yoaso Kristusifo. Tarahio kaiwone soi na bendari Roma. Kaiwo ninai soi denatuai we deretawansa kariri todoni Allai ne dawiafo we nunei tuti rorafaisi we weboyari na Kristusi tuti Kristusi wenunggamiei wesa fo (1:10). Kontai we deisaharai we Allai ne inontarainesa kiai we ambori ewaitawanai tuti etohong kariri Allai ne dawiafo dedai mirarebana fo nani, amani ne dawiai we fianduhi ne inontarainesa kiai na Yesus Kristusifo.

Na kaiwo reantenang na kaiwo anatu ninai Paulusi deisaharai kariri todoni inontaraine eweboyari ria Kristusi nanai kawariai toa fo. Raminde nanai inontarai Yahudi fosa eroaso Allai tuti eteyo etohong kariri I na mai, na reantenangfo pariao rahida bonini. Wape eteiaya Yesusi weSeng na Allai dine. Wiwo emaya we eroasoai we Yesusi mani Kristusi dine tuti Mananuo Allai dereria foi dine kaha. Wape ninaia mani Yahudi manea eroaso Yesusi weSeng tonanai, ampafe ato kariri mano eweYahudi fosa ete mano eweYahudi kaha fosa ahang kaha, weo ninaia mani ewejematifo kiai, amani mano eroaso Yesusi weSengno da na Allai we weMananu ne.

Ampafe deisaha kariri todoni Allai diri ne inontaraine tata fo, kariri todoni Allai, na Yesusi Kristusi, ne Kaisungfoi, deiai tane sasarinei tuti niari tata tahasau weru sasari rorong foi fo, tuti todoni Allai dohong Nuaninu Mirarebana foi meu we fiainawiai kariri ne dererai nani fo.

Kaiwo sua aha na kaiwo anatu ne mani, medurai we mano etato ne kaiwo nesa we ambori emino-hifo eweboyari, ambori ene eweboyari we inontaraine eroaso Kristusifo kawariai na mai. Ambori watioaia

kasau we Allai ne inontaraine ene eweboyarifo, we eweboyari na Kristusi fefe. Na kaiwo neta weafo Paulusi medu kariri finanai. Soi deyo: toyari inontarai, we jematinei mani ne taraifo dine, wape Kristusi dino wenunggamiei wei ne. Ete toyari munu kamieifo wekamiei reantenang foi mani Kristusi dine, ete toyari wiwing mandirau manei we Kristusi mani mangfoi dine.

Paulusi soi kaiwone nina fo, enerorongfoi fituayai paria, we aro Allai ne warang rirora funomaio deinawiai na Kristusi we inontaraine tata fo. Ampafe deinawiai na ne kaiwone we enerorongfoi wiwua sopai na dohong mahikai tuti fia Sempaisi fo. Fi kiao Paulusi niuruainsoai we medurai tonanafo, detioai na todoni Kristusi dohong ne taraifo mireha we tata fo, todoni deiai tane sasarinei fo, todoni enerorong denteng we tata fo tuti todoni mirarebanafo.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-2 Kaiwo fafong.

1:1-3:21 Allai ne awiafo we inontaraine taweboyari ria Kristusi ne tata.

1:3-23 Allai mioang tata paria weo taweboyari ria Kristusi.

2:1-3:13 Allai niari tata tawaworu, tuti wedaya Yahudi tuti Yahudi kaha fosa eweboyari.

3:14-21 Paulusi dutang we Sempaisi, ambori tawaitawang kariri Kristusi we enewawufo fuba we tata fo.

4:1-6:9 Taminohi na mai tuti tatonhong beng kariri inontarai Kristeni.

4:1-16 Taminohi na mai tuti taweboyari.

4:17-5:21 Tafotou tanari karira tuti tanari ne bengfo terai.

5:22-6:9 Kaiwo aunau fea.

6:10-20 Inontarai Kristeni nesa ene tarai kariri rai mamuna fosa tuti ene fimamunafo.

6:21-24 Kaiwo kife.

Mahikaifeai

¹Weo Allai ne inontarai memararebanai, amani inontarai meraria Kristus Yesusi na mai wa mea, na bendari

Efesusi. Kaiwo anatu ne na yau Paulusi, Kristus Yesusi ne rasuli kariri Allai ne dawiafo. ² Kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi, urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruinso ne maifo.

Na taweboyari ria Kristus Yesusi, Allai mioang tata na moangno mararebana fo na rorafaisi

³ Tafiai Allai mano tane Seng Yesus Kristusi tamanai, weo na mano ewe-mambiriu tuti eru mananufu na rorane sa eumireafa, mioang tata na moangno mararebana fo kiai tantenang, weo taweboyari ria Kristusifo. ⁴ Moanai tasobuai nana mani, aininai. Wiwo Allai niari nunei kaharai mae, diri tata kawuru ampa ambori taweboyari ria Kristus Yesusi. Diri tata tonanafo we ambori tamarebanai tuti ambori tamai na arongreafo. ⁵ Allai enewawufo wedaya doni kiutuui kawurua we yuai tata we ne arikang terai na Yesus Kristusi, tuti nanai aino dawi weai tuti piraise paria we niari ne. ⁶ Ampafe tafiai Allai, weo na ne sambewaraio dedai fo dohong ne bengfo arora we tata, tuti dohonai fuba paria, weo taweboyari ria Mano enewawuti foi.

⁷ Weo na Kristus ne rikafoi, Allai feriri tata tahasau, na ninai tuti to fong aha, tuti warasaya tane sasarifo, mai kariri ne bengno dohonai arora we tata tantenang. ⁸ Dohong ne bengfo fuba we tata tonanai na ne awaifo tuti ne enetituaifo kai. ⁹ Na mantauni ne dawiafo terai, Allai piraise we deinawiai we tata fianai aino enetituaifo we niari fo, amani fio fafong nanai dediwara fo. Kiutuui we fio enetituaifo we niari nanai, ambori niari kaririai na Kristus. ¹⁰ Fi deyo niariri nani mani, fianduhi finini kiai weboyari, amani ne na rorafaisi kontai na nunei, tuti Kristus andino wenunggamiai we finani kiai ne. Tuti tete ne rahidafo mai mani, finanai ambori Allai niari ki.

¹¹ Fi kiaio Allai niariri foi niariri kariri ne dawiafo tuti kariri fianai aino medura fo. Na reantenang pari

fo diri tata kawuru ampa, weo dawiai we ambori yuai tata we ne inontarai, na taweboyari ria Kristusifo. ¹² Dawiai we ambori mano na reantenangfo taenemitawang Kristusifo ne tata, todoni kontai tafiai Allai we ne sambewaraio dadai fo.

¹³ Mea kontai, na Kristusifo, Allai sahu mea we ne inontarai di mea ampa, na rahida metarami ne Kaiwo wetarai fo tuti meroasoia fo, amani Kaiwo Mahikai kia fariri we mea fo. Meroaso Kristus ampafe Allai dohongno Nuaninu Mirarebana foi we meara, kariri fafongfa dereraia fo. Nuaninu tasobui nani wefiainawiai kariri todoni tata mani Allai ne tata fo. ¹⁴ Nuaninu Mirarebana foi Allai dohoni we tata ambori na tonanane deinawiai tarai weo na rahida wana mani, dohongno fio kiai dererai ampa we tata ki, na rahidao feriri ne inontaraine tata weru nunei. Tafiai Allai we ne sambewaraio dadai fo!

Paulusi ne nadio fia Allai we fio niari we jematifoi fo

¹⁵ Nanai wedaya, na reantenang tarahuoi we meroaso Seng Yesusi tuti menemiwawu Allai ne inontarai emararebana fesa fo nanai, ¹⁶ wiro ifotou yohong mahikai we Allai we mea kaha, mae na yutanai we Allai fo, yutang tuti mea pampang. ¹⁷ Yutanai we ambori Allai, amani tane Seng Yesus Kristusifo tamanai, tuti tane Daio dedai sambewara foi, dohong Nuaninufufo we mea. Nuaninu nani ambori dohong mea mesawai tuti deinawi Allai kasau we mea ambori metaroani na mai ki. ¹⁸ Yutanai kontai we Allai fia menemituitawara kasau, ambori mewartawang fio menemitawanai we mesobuai ria Allai mano sahu mea fo na mai. Ambori mewartawang kariri todoni moana fuba Allai meinenamai we ne inontarai emararebana nesara fo, ¹⁹ tuti ne mambiriu fuba paria we mano taroaso Kristusifo ne tata. Allai ne mambiriu nanai ne tarai toyari mambiriu fuba ²⁰ niariri we Kristusifo, amani ne mambiriu duwiria suwi na marareha rorong foi aha fo,

tuti dohong kadera mananu dedai foi wei we minohi riati na rorafaisi fo.

²¹ Kristusi ne wang mananu nanai dedai sewa wang mananu fuba na doni konta fo, na nunei tuti na rorafaisi, mananu mandoni konta foi, mano ewenunggamiei na doni konta fosa, mandoni kontaio inontarai etatoro foi, tuti mandoni kontaio sobu mambiriu tonana foi, na rabuang bonini ete rabuang bo da aha ma foi. ²² Tuti fi fuba nini kiai, Allai wedaya ambori Kristusi saha tawani na awengfo kiai na ne mambiriufu, tuti yuaisi ao wenunggamiei we fifiani kontai. Yuaisi kontai wenunggamiei we jematinei kiai. ²³ Weo jemati-foi mani Kristusi ne Tarai foi dine, andino wedaya jemati-foi mesi, tuti wedaya finini kiai mesi.

2

Allai niari tata tawaworu tuti tatarang tarai na Kristus Yesusi

¹ Mea mani, raminde nanai meroaso Yesusi kaharai fo ampafe mehatai waroi weru Allai, ne tarai toyari memarareha ampa, weo metarang na mene sasari rorong fo tuti metohong roaing Sempaisi ne Kaiwofo. ² Rabuang bo menayai na sasari rorong fo nani mani, metohong kariri nunei ne niari toa ne, tuti meraria Saminseni, mano wemananu we yuo nuaninu karira kiai na roranei ne. I mani nuaninu kerirao pariao rahida fuinini kontai wewora mano etohong kariri Allai kaha fosa enemirorongfoini fo. ³ Raminde nanai tata kiai kontai tane tarai toyarisa, amani tatohong kariri fi karirao taenemirorong wesasari nei dohong wea fo, tuti kariri fi karirao tatohong wea fo tuti taenemitituaitafo. Rabuang bonani tata mani, inontarao tamasi we tasodai Allai ne kasou fuba fo di tata, mai kariri inontarai siai fosa.

⁴ Wape Allai, mano aroa fuba funoma foi, na enewawu funomai nanai, enewawu tata fuba paria, ⁵ donio na rabuang bo tane tatohong roaingno Allai fo wedaya toyari

tamarareha na sasari rorong fo tonana fo, niari tata tatarang aha ria Kristusi. Ampafe tawatioai we na Allai ne beng dohonai arora fo terai, feriri mea tonanai. ⁶ Tuti na taweboyari ria Kristus Yesusi fo, Allai duwi tata riati aha, tuti dohong tata taminohi riati na ne Mananufu na rorafaisi, na mano ewemambiriu tuti eru mananufu na rorafai sa earomireafo. ⁷ Allai niari tonanafo ambori na rabuang bo da aha ma fo, inontaraine ewati todoni Allai dohong ne bengfo arora fo fuba tonanafo. Ne beng nanai deinawiai na enerorongfoi denteng we tata fo, na Kristus Yesusifo. ⁸⁻⁹ Weo Allai dohong ne bengfo arora we tata nanai wedaya feriri mea na meroaso Yesusi fo. Fariri mesobui nani, wiro fio merurai na mantaung meara mesobua fine kaha. Mae Allai fi dohonai arora we mea fine. Ampafe mandoni kontaio wiro fia bera mantauni we finana fanai. ¹⁰ Weo tata mani Allai dino samu tata na mai ne, tuti niari tata na Kristus Yesusi we ambori tanari fi beng fo, amani fi bengno meinenamai kawuru we tata we tanaria fo.

Kristusi fianduhi tata taweboyari

¹¹ Tonana mani, mearomio kariri mea we raminde nanai mene tarai toa fo, amani na jematiwai meaino Yahudi kaha di mea fo. Inontarai Yahudi fosa esahu mantaunsa we inontarai ewesunati disa, esahu mea we inontarai karirao mewesunati kaha di mea. (Wape ea mani ewesunati na ene tarai terai, kariri ene koangfo, wiro na enemirorongfo tuti na tarai kaha.) ¹² Mearomioai weo rabuang bonani mani, mene pari Kristusi, tuti mea mani wiro Allai sahu mea we ne inontarai Israeli kaha, mae inontarai aisei di mea, amani mehontai kontai na Allai ne Kaiwo Areraio dererai we ne inontarai Israeli fosa fo kaha. Meminohi na nunei nina mani, wiro mesomi we Allai kaha tuti menemitawang fieai kaha.

¹³ Wape ninaia mani, na mewebuyari ria Kristus Yesusi ne, mano raminde nanai mehatai waroi weru

Allai ne mea, ninaia mani na Yesusi ne rikafoi wedaya mehefang Allai ampa. ¹⁴ Weo Kristusi mantauni dino dohong ne maifo we tata ne. Andino fianduhi inontarai Yahudi nesa tuti Yahudi kaha nesara eweboyari. Wore dedaio weduasa nei, amani wore wedaya eweaiteta wesa foi, Kristusi kifakangguni ampa. ¹⁵ Allai ne Hukumio dohonai we Musai foi tuti ne fi biriu weai we inontaraine enari kariria fo, na Kristusi sawing ne taraifo mireha fo dufi sayaraia nai ampa. Niari tonanai ambori inontarai ewerabuang boru nanisa eweboyari tuti eminohi ruhiai na mai, eweinontarai waworuo eweboyari ria Kristusi. ¹⁶ Tuti na ne mararehafoi na aitabafoi, fianduhi inontarai ewerabuang boru nanisa tuti kiasara eweboyari ria Allai ambori emasi na Allai aha, ampafe wiroweaitata ahang kaha. ¹⁷ Tuti na ne da ma fo wiuwu Kaiwo Mahikai kariri ne mai nani we mea, mano meweinontarai Yahudi kahaio raminde nanai menayai waroi weru Allaifo mea, kontai we Yahudio ehefania fosa. ¹⁸ Weo na Kristusi, tata kiai, inontarai Yahudi tuti Yahudi kaha fosa, Nuaninu Mirarebana foi terai werang we tara to Dai Allai arongreafo.

¹⁹ Ampafe mea mani wiroweaitata inontarai aisei ete inontarai boriei di mea ahang kaha. Mae ninaia mani, mea kiai, Allai ne inontarai di mea kontai ria ne inontarai Yahudi fosa ampa, tuti yuai mea we ne inontarai na ne munu rorong fo ampa. ²⁰ Mano taroasoane tata, Allai biaung tata wemunu, ne tarai kariri manei biaung munu bei. Rasulifosa tuti nabifosa ewekamiai amangno biaung munufoi sauwi, tuti Kristus Yesusi mantauni dino wekamiei reantenang ne. ²¹ Na Kristusi mani, samu tata wemunu boyari, amani taweboyari, tuti biaung tata tawemunu mirarebanaio mesi we Sempaisi minohi nai ne. ²² Tuti na meweboyari ria Kristusi fo, mea kontai, Allai biaung mea ria inontarai siai fosara mewemunu we Allai; tuti na

munu nani Allai niayai nai, amani Nuaninufosi niai nai.

3

Paulusi fi niari we Yahudi kaha fosa fo

¹ Nanai doni, yau Paulusi mano iwatai na aitamu rorong fe ninai we iwuwu Kaiwo Mahikai kariri Seng Kristusi we Yahudi kaha ne mea ne, yutang tuti mea we Allai pampang.

² Tarai we metaramioai kawuru ampa kariri todoni Allai dohongno fi beng irufi wei ninai we yau, amani iwuwu kaiwo kariri todoni dohongne bengfo arora we inontarai meweyahudi kaha wa mea. ³ Nana mani kaiwo werorong Allai dediwara fine, mae mantauni deinawiai kasau we yau na fibengno iwatioaia (tuti mewaitawanai weo itoi kuteai kariri nanai ampa). ⁴ Ampafe, na rahidao metato fio itoi nina mani, metafurai na mai tuti mewaitawang kariri todoni iwaitawang kaiwo werorong dediwari nanai na mai fo, amani kaiwo kariri Kristusi nanai. ⁵ Na fafongfa, Allai enetituitafo tuti ne dawiafo wiroweaitata funomai we inontarainesa kaha, wape dediwari na kaiwo werorong. Wape na fuinina mani deinawiai kasau na Nuaninu Mirarebana foi, deinawiai we ne rasuli tuti ne nabi emamararebana nesa. ⁶ Tonana mani, kaiwo werorong dediwari fo mani ainina; amani na Kristus Yesusi ne Kaiwo Mahikai fo, amani ne kaiwo kariri feriri inontaraine tata na ne mararehafoi, wedaya inontarai Yahudi kaha fosa efanduhisa ria inontarai Israeli fosa eweboyari, tuti Allai sahusa ruhiai we ne inontarai terai disa. Tuti na eweboyari na Kristusi nanai, Allai ne kaiwo derera fo esobuai ruhiai, amani na eroaso Kristus Yesusi.

⁷ Na ne mambiriu fuba foi, Allai dohongne bengfo arora we yau, amani yuai yau we mangfata we iwuwu Kaiwo Mahikai fo nanai. ⁸ Na Allai ne inontarainesa kiai ne, yauno ikatui pari sewa di yau. Tonanai ki, wape Allai dohongno ne bengfo

arora we yau, amani mioang yau ambori iwemambiriu we iwuwu ne Kaiwo Mahikai fo we Yahudi kaha fosa, ambori yeisaharai wesa kariri Kristusi ne mioanaio wiro kai na wea kaha foi. ⁹ Tuti diri yau we ambori yeisaharai we mandoni kontai, kariri Allai, mano niari rorafaisi tuti nunei, ne kaiwo fafongfa dediwari na kaiwo werorong nanai, amani kariri todoni niari Yahudi tuti Yahudi kaha fosa eweboyari na Kristusi fo. ¹⁰ Allai niari tonanafo, ambori na fuinini mani, mano ewemambiriu tuti eru mananufu na roranei sa, ewaitawang we Allai sewai paria. Tuti ne awai fuba nani ewatioai na wedaya Kristusi ne jematinei eweboyari fo. ¹¹ Allai niari finanafo kariri ne enetituaiaio wiro werea na ea kaha foi, amani enetituaiaio niariri na tane Seng Yesus Kristusia fo. ¹² Na taroaso Kristusi tuti taweboyari riati fo, rang kasisau we tata we takahefang Allai na tamatai kaha. ¹³ Ampafe yutang mea mau we dohonao menemirorong fituayai we dadirao isodairai na aitamu rorong ne nina fe, weo na dadira isodairi nini mani kia moang paria we mea ki.

Paulusi ne nadio dutang we jemati Efesusi foi

¹⁴ Na tonanane wedaya yisangkapa awehubuka na Dai arongreane. ¹⁵ Dai nani dino we Dai we munu rorong bodoni kontai, na rorafaisi tuti na nunei sentenang. ¹⁶ Iwenadi we kadono Allai mioang mea na ne ra mararebanai na rorafaisi fo, dohong ne mambiriu fuba foi we mea, na Nuaninuo niayai na menemirorongwai, ¹⁷ ambori na meroaso Kristusi fo, Kristusi niayai tarai na menemirorongwai. Iwenadi wei ambori mene meminohi toa wa weneung na menemiwawuwa, tuti Allai enewawufo wiwiaing mea pampang. ¹⁸ Iwenadi we Allai, kadono mea tuti Allai ne inontarai emararebanai siai fosa, mea ruhiai mewartawang kariri todoni Kristusi enewawu tata fo. Enewawu tata fo fuba paria wati tanang wea kaha,

ne dauroi tuti dadai fo kontai titua afonsoa kaha. ¹⁹ Na inontaraine enemituitaifo, wiro manei tefu ne enewawu nanai na mai kaha. Yutanai we kadono metaroano Kristusi enewawufo nanai na mai, ambori fi kiai na Allai, wiatai kiai na menemirorongwai kontai.

²⁰ Allai ne mambiriuo nayai na tata fo fuba paria. Tuti na ne mambiriu nanai, niari fi bitoya paria, bitoya sewa fianai aino tatutang wea fo ete taenemituitaifo. ²¹ Todonti kontai na jematinei, tataparanding Allai pampang we fitawafa, na Kristus Yesusi. Sambewarao dadai feai we Allai we fitawafa! Antu.

4

Kaiwo kariri jemati fo we eweboyari, tuti kariri esobu Allai ne bengfo we efata wawerasa naya fo

¹ Nanai wedaya yau, inontarao iwatai na aitamu rorong feninai we ifata Sempaisi ne, yutanai paria we todoni kontai menari ne maifo, meminohi memasi kariri todoni Allai sahu mea we ne arikangna fo. ² Todonti kontai menemirorong tewawa, memanang, tuti metawang mea. Menari sua wawera mea na metawang mea tuti na menemiwawu wawera mea. ³ Merurai we mewartawang wedua fio Nuaninu Mirarebana foi niari we mea fo, amani dohong meara meweboyarifo. Mewartawang weduarai na wiro mehaisou mea kahai mae meminohi na mai. ⁴ Weo, mano taroaso Kristusi ne tata ne mani, tane tarai boyari, tuti Nuaninuo niai na tatane mani, mansiri. Tonanai kontai we Allai sahu mea we menemitawang fi beyari. ⁵ Seng mansiri kawuru, taroasofo boyari, baptisan boyari. ⁶ Tuti Allai mansiari kawuru kontai, andino we Dai we kaiwasa fuba nini kiai ne. I mani we Seng we nunei sentenang, tuti yu fi na finani kiai, tuti ne mambiriufo na finanai kai kontai.

⁷ Wape mansiari-mansiari na tata tasobu fi bengfo kariri fianai aino Kristusi detorai mai tata fo ampa.

8 Aiwedaya mani na Kaiwofo soi kariri Kristusi tonina:

“Rabuang bo dautai to katai dedai foi fo,
kia inontarai aitamuosa fo bitoya,
tuti dohong fi beng bitoya we inontarainesa.”*

9 Kaiwo anta dotu deyo, “dautai to katai dedai foi” mani, todoni? Kaiwo nanai deinawiai weo reantenangfo biari kawuru pari to kofa na nunei nini. ¹⁰Mano biari nani, andino dautai pari sobu katai dedai sewa weru rora bodoni konta foi, ampafe na doni kontai na rorafaisi tuti na nunei sentenang niyai kontai na nanai.

¹¹Andino dohong fi bengfo we inontarainesa, amani yuai manea we rasuli, manea we nabi, manea kontai we ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo we kaiwasa etaramioai kaharai fosa, tuti mane siai kontai ewenunggamiei we ewaitawang wedua jematifoi tuti etaunasa. ¹²Niari finanane we ambori fiata Allai ne inontaraifosa we erufi we Sempaisi tuti ebaung Kristusi ne Taraifoi awa mitubaru, amani jematifoi, ¹³paria tata kiai taweboyari na tane taroasoane tuti na tataroanso Allai ne Kaisungfoi fo. Tuti wiro tawearikang marareha na taroasoane ahang kaha, mae rahida yiwang rahida tane tanari toa fo awa paria mai kariri Kristusi tuti fi kiai niai nai fo niai na tata kontai.

¹⁴Ampafe na tafabai na ne tonanane wiro tane tarai kariri arikang marareha ahang kaha, amani arikangno ene eroasofo tupa dawohi, ne tarai toyari aisananahangno supa dewohi andeisafoi suhiri tuti wanangfoi kiari towanatonina, toyari aunau bitoya wetarai kaha foi we etau riati fo. Inontarai eharira fosa esawai, tuti erurai we epampamu tata na ene aunauo wetarai kahai tonana fo, wape taroaso ene aunau karira nanai funomai ahang kaha. ¹⁵Mae tarutawang te ne wetaraifo na taenemiwawufo, ambori na fifiani

kontaio rahida yiwang rahida ambori tane tarai kariri Kristusi aha, mano wenunggamiei we tata foi. ¹⁶Na ne wenunggamiei nanai, ne Taraifoi sentenang, amani ne jematifoi saniao mei nai tuti weboyari nai, ne tarai toyari nunggamieifoi wewarang, aweng, tuti ne tarai siai wei foi sani nai meu fo. Tuti ne Tarai nani etohong kariri fianai aino enari fo na mai, amani awengfo we da nai, warangfo we yufi, tuti ne siai wei fo tonanai kontai. Ambori ne Taraifoi sentenang, amani ne jematifoi, tifu na mai, fiabai tuti wemambiriu na enemiwawufo.

Kaiwo kariri todoni jematifoi eriwang eminohi toa foa waworu aha na Kristusi

¹⁷Ampafe na Sengnei wonongne yenggoa mea paria we fininai: Wiro menari kariri inontaraio etaroanso Allai kaha fosa aha fanai, weo ene enemitituatafo kia fieai kaha. ¹⁸Ea mani enemitituatafo mamantiti ampa, ewaitawang fieai kariri Allai kaha. Ehatai boriai weru Allai ne arangfo weo ewaitawang ne wetaraifo kaha. Eserawawerahaifa weo enumikamiei mitubaru fefe. ¹⁹Ene pari mamaya ampa, ampafe etohong ene taraifo funomai kariri ene epaingfoa tuti emaninawa funoma fo, tuti rahida neungne etohong we enari finanai bitoya sewa aha.

²⁰Wape mea mani, metaroangno Kristus Yesusi na rang tonana ne kaha. ²¹Weo tarai, metarami kaiwo kariri i ampa, tuti mesobu ne aunaufo, amani aunauo wetarai tasobuai na Yesusi fo. ²²Mesobu aunau kariri todoni kontaio metawing mene tarai memo wai tuti ne niari toa wa, amani mene tarai raminde menemirorong wesasari wai wedayari kerirawa wai. ²³Mesobu aunau kariri todoni kontaio metohong menemirongwai tuti menemitituitawara ambori Allai yiwangna waworu aha. ²⁴Tuti weo meminohi weinontarai weworu weo Allai samu

* 4:8 Masmuri 68:18

mea ambori mene tarai kariri man-tauni, amani memasi na urengreafo tuti memararebanai.

²⁵ Ampafe todoni kontaio mehabi pari mene metatofa wawera mea wa, mae memadu kaiwo tarai fo, weo tata kiai mani Kristusi ne Taraifo di tata. ²⁶ Mehasou mani wiro menari sasari fanai.* Dohonao mehasou pariao kameai weroa nai ahang fe, ²⁷ tuti dohonao metohong rangfeai we Saminsen weanggari mea fanai. ²⁸ Mano kiamananapi foi wiro kiamananapi aha fanai, mae yurai we yufi na mai na mantauni warangfo ambori meinenang we fiata mano ene pari fi fosa.

²⁹ Memadu mani dohonao memadu kaiwo karira fo fanai. Mae memadu kaiwo biaungno inontaraifosa enemirorongfo tuti fiatasa fo. Kaiwo tonana ne ambori kia ne bengfo we mano etaramioa fosa ki. ³⁰ Tuti dohonao mewedaya Allai Nuaninu Mirarebana foi enerorongfo fituayai we mea fanai. Weo Nuaninu nani ne tarai wesegeli kesi tetaha wedua tata, deinawiai weo Allai ne inontarai di tata, tuti ambori rahida wanai feriri tata weru nunei. ³¹ Mehabi pari mene menemirorong pirahai wawera mea wai, memitituai mea wai, tuti mehasisou mea wai. Mene mesawa mea wa, meteibabera mea wa, menemirireu mea wa, tuti fi karira siai menari wa, ne nanai kiai mehabioai kontai weru mea. ³² Mae menemirorong denteng we mea tuti menemiwawu wawera mea, tuti meteiai wawera mene menari sarawa wa, mai kariri Allai deiai mene menari sarawa wa na Kristusifo.

5

Minohi we arikang enayai na sambewarai rorong fo

¹ Mea mani Allai ne arikangno enewawu mea paria di mea. Ampafe merurai we metohong kariri ne niarifo. ² Tondoni kontaio meminohiwa menemiwawu, kariri Kristusi we enewawu tata fo tuti dohong

ne taraifo mireha we tata, amani wekorbanio niunsai mamporio Allai eneoai.

³ Wape na mea mani, dohonao maninawafo kuteai kontaio wiro menariri fanai, tuti dohonao menari funong fi karira funoma fo, ete meuremi fiabai we fianggeng fe. Mehatai weru fi tonana ne, weo finini kiai wiro mai weo Allai ne inontarai emararebana nesa we enariri kaha. ⁴ Tonanai kontai we kaiwo karira fo, kaiwo kikayataio ne karira fo kontai memadura fanai. Weo nanai mai we mea kaha. Mae metohong mahikai terai we Allai. ⁵ Weo mewaitawang fininai na mai, inontarai mano emaninawa funoma fosa, ete enari fi karira fosa, ete euremi fiabai we fianggeng fosa, ene enari tonanafo masi kariri esomi we aririwangfoi. Inontarai tonana nesa wiro esobu katai na Allai tuti Kristusi une Mananu rorong fo kaha. ⁶ Dohonao manei sofawawera mea na ne kaiwo wetarai kaha fo fe. Weo fi karira tonana ne aino wedaya Allai kesou inontaraio wiro etaramioi kaha fosa ne. ⁷ Ampafe inontarai tonana nesa mani dohonao mefaraosa fanai.

⁸ Weo raminde nana mani menayai na mamantiti rorong fo, wape ninaia mani Sempaisi dohong mea menayai na sambewarane ampa. Ampafe todoni kontaio meminohi we arikang enayai na sambewarai rorong fo, ⁹⁻¹⁰ tuti metitua we metaroang finai aino Sempaisi eneo fo. Weo na meminohi na sambewarafa mani webong na fi beng kiai fo, na fi masi fo, tuti na wetaraifo. ¹¹ Dohonao mehontai menari fi mai kahaio inontarai enayai na mamantiti rorong fosa enari fo fe. Weo fi tonana ne wiro kia fiea kaha, mae ne beng sewa ne mani, merurai ambori fi karira enari fo wiro dadiwa ahang kaha mae wati parai. ¹² Weo fi inontarai etaramididau Allai kaha fosa enari worawai tonana fo, madurai terai ki wape tamamaya paria. ¹³⁻¹⁴ Wape fi kiai sambewara fo dansairi mani ambori wati parai ki. Tuti sambewara

* ^{4:26} Masmuri 4:4

nanai yiwangno fi kiai na mamanti-tifo ambori mirarebanai tuti wia na sambewara nani kontai ki. Nanai wedaya kaiwofeai dotu tonon:

“Mano bena ne wau, boabari wau,
tuti wuwi na marareha rorong
foi meai!

Tuti Kristusi ambori sambewarai na wau ki.”

¹⁵ Ampafe metanansiau paria kariri todoni meminohi toa fo. Dohonao menari toyari inontaraio ewebonggoi fosa fanai, mae menari toyari inontaraio esawai fosa. ¹⁶ Mene rahida mesobua wa meruruai we menari kaririai na mai, we fuinina mani ne karirane da woruai bitoya paria. ¹⁷ Tonana mani dohonao mewebonggoi fanai, mae merurai we mewartawang Sempaisi ne dawiafo.

¹⁸ Dohonao metunungye memayeru fanai, weo nana mani memayerufo yu mea wedaya menari fi karira funomai, mae todoni kontaio Allai Nuaninufai niayai woru mea ambori na tonanane Kristusi yu mea.* ¹⁹ Mebaung mene meroasoawa na memadu na kaiwoariri masmusi fo, na rarung fia fo, tuti rarung siafo we Sempaisi fo. Todonti kontaio na menemirorong mirising merohi rarung fia fo we Sempaisi, ²⁰ metohong mahikai we Dai Allai pampang na fifiani kontai na tane Seng Yesus Kristusi wonongfo. ²¹ Tuti na mesomi we Kristusi fo, todoni kontaio metaramididau wawera mea.

Kaiwoariri we mambewangne

²² Wiwingne mea, mesomi we mene mangnesa kariri mesomi we Kristusi fo. ²³ Weo mangnesa ewenunggamiei we wiwingne mea, kariri Kristusi we wenunggamiei we mano taroaso tuti mantauni dino we Mananu Mampariri we ne Taraifo, amani jematifo ne. ²⁴ Ne tarai kariri jematifo we somi we Kristusifo, tonanai kontai we

wiwingnesa na fifiani kontaio esomi we ene mangfosa.

²⁵ Mangne mea, menemiwawu mene wiwingnesa, kariri Kristusi enewawu mano taroaso ne tata fo, tuti dohong ne taraifo mireha we jematifo fo. ²⁶ Kristusi niari tonanafo ambori yuairurang jematineia mirarebanai, tuti niari tonanai na ne jematinei dohong kariri ne Kaiwofo tuti na mereha baptisi fo. ²⁷ Tuti na tonanane

Kristus kia jematinei, amani mano taroaso ne tata, we mantauni neni, amani jematio mirarebanai tuti mehikai, dohong sarawa kaha, tuti werarika kaha kontai, ambori mesi we sobui. ²⁸ Tonanai kontai mangfosa todoni kontaio enemiwawu ene wiwingfosa mai kariri enemiwawu bera mantaunsa ene taraifo fo. Mantei di enewawu ne wiwingfoi mani, wenani enewawu bera mantauni kontai. ²⁹ Weo manei wiro enerireu mantauni ne taraifo kaha rai, mae dewawuti tuti deitawang weduari, kariri Kristusi we dewawu tuti deitawang wedua jematifo fo. ³⁰ Niari tonanai weo tata mani Kristusi ne Taraifi di tata fefe. ³¹ Toyari na Kaiwofo dotu deyo,

“Aiwedaya mani, mang manei ambori doa siai weru ne wawafosa suru,
tuti weboyari ria ne wiwingfoi,
tuti une tarai boyari finanaia.”*

³² Kaiwo nanai ne netaweafu werorong paria. Wape fio enehutitua weaifa ne mani kariri Kristusi tuti ne jematifo fo. ³³ Wape kaiwo nanai reng we mea kontai amani, todoni kontaio mangne wau enemuwawu nemu wiwingwai mai kariri enemuwawu mantaung wauwa, tuti wiwingwa wau kontaio boto nemu mangwai.

6

Kaiwo kariri arikangfosa tuti ene wawafosa

¹ Arikangne mea, na Sempaisi wonongfo, metaramididau mene

* **5:18** Botio Fi Rasulifosa Enari robong 2, reantenangne mani 2:38. * **5:31** Kejadian 2:24

wawafo suru tuti metohong kariri une kaiwofo, weo nanai masi we menari ne. ² Metato mene wawa mang foi tuti wawa wiwing foi! Na Allai ne Hukumifo kiai ne mani, hukumi bonani mani hukumio re-antenangno Allai dererai tutira fine.

³ Amani dererai deyo,

“Ambori munohi na mai tuti munohi waroi na nunei.”*

⁴ Wawawa mea, dohonao menari mene arikangwasa enemirorong fituayai fanai. Mae metahunsa na mai, metohong kaiwo ariri mai fo wesa tuti metaunsa na Sempaisi ne aunafo.

Woming tuti mano wewoming wei foi

⁵ Doroi mewewoming wa mea, metohong kariri mano mewewoming wesa na nufi nini ene kaiwofo. Metohong kaririai na metatosa, na mematai wesa, tuti na menemirorong mesi, ne tarai toyari menari we Kristusi mantauni. ⁶ Dohonao metohong kariri ene kaiwofo tonanai na rabuang bo ewati mea foi tera fanai, we mesera terai we efi ai mea fanai. Mae menari finanai we Kristusi ne womingno metohong kariri Allai ne dawiafo na menemirorong mesi di mea. ⁷ Todoni kontaio mefatasa na menemirorong mirising, ne tarai toyari fi menari nanai we merufi we Sempaisi, wiro we inontarai manei kaha. ⁸ We mewaitawanai ampa we mandoni kontai, womingfosa ete mano ehasau fosa, ea kiai ambori esobu fiembaitafo ria Sempaisi we fi bengno enari fo ki.

⁹ Tuti doroi mano mene woming wa mea! Todoni kontai menari sua mene womingfosa kontai tonanai. Dohonao mehararufansa fanai. Weo mewaitawanai we mea tuti mene womingwasa, mea kiai mewewoming ruhiai we mansiari, mano wenunggamiai wesa tuti wenunggamiai we mea kontai, amani mano minohi na Waidani foi. I mani wiro deto we inontarainesa manei dedai sewa manei na taminohi toa fo kaha.

Allai ne fimamuna mai fo

¹⁰ Wefuiane mani, todoni kontaio mewemambiriu na Sempaisi ne mambiriufu tuti ne tapapa fuba foi. ¹¹ Mesansung mea na ansung mamunao Allai dohonai we mea wa kiai, ambori metoaria mutu we metirapa Saminseni ne karirao enetituai we niari fo, amani Saminsenio wemananu we mano eharira fosa. ¹² Weo na mamuna nini wiro tatapa inontarai nunei kaha, mae tatapa mano ewemananu atisa kaha fosa, mano ewenunggamiei na mamantiti fosa, tuti mano ewemambiriu we eru rabuang bo kerira nini. Tuti tatapa nuaninu eharirao ewerai mamunao enayai na rorafi nini ene mambiriufu. ¹³ Ampafe nina mani, mesansungno Allai ne fimamunafo kai, ambori tete rahida karira fo mani, mewemambiriu we metoa we metapa mano eharira nanisa kiai. Tuti ambori merurai na mamuna rorong foi werea naya fo mani, metoara papayai, wiro mefanahang kaha.

¹⁴ Todoni kontaio metoaria mutu! Aunau wetarai fo, menari we aikapuru we sotawang na menemirabuanga ambori mehasau we merurai na mamuna rorong fo, tuti menemirorong mesi na Allai arongreafo nanai, ne tarai kariri ansungno besi wedua mearomiwa kontai. ¹⁵ Memainenang pampang we mewuwu Kaiwo Mahikaio dohong inontarai taminohi na mai fo, metatarai toyari sapatu na meawemiwa. ¹⁶ Sewa ne nanai kiai, merutawang mene meroasoai we Sempaisi wa mutu we perisai*, ambori Saminseni ne ato weadia fo defai tiri fanai. ¹⁷ Meha faririo Sempaisi niari we meara fo we mene sapewi mitubaru wedua menu miwa, tuti meru Nuaninu Mirarebana foi ne sondufoi, amani Allai ne Kaiwofo. ¹⁸ Tuti na todoni feai kontaio mewenadi pampang we Allai kariri Nuaninu Mirarebana foi wiwiang mea fo, metutani we fiata mea na fifiani kontai. Todoni kontaio na

* 6:3 Ulangan 5:16 * 6:16 Ete foti.

mewenadi tonana ne memainenang, metamang, tuti metanansiau. Mewenadi pampang kontai we Allai ne inontarai emararebana na Kristusi nesa kiai.

¹⁹ Tuti mewenadi we yau kontai, ambori na rabuang bodoni kontaio ifoai borohu we imadu fo mani, Allai dohong kaiwo mai fo we yau ambori iwemambiriu we yeisaharai kasau kariri ne Kaiwo Mahikaio dadiwa nanai. ²⁰ Weo Kaiwo Mahikai nanai wedaya nehu tarai weinontarai fuba Allai demi yau we iriwani imadurai, tuti wedaya kontai iwatai na aitamu rorong fenina. Mewenadi we ambori imadu kariri Kaiwo Mahikai fo mani, imadurai na imatai kahai, mae imadurai kariri todoni imadurafo.

Paulusi denatu mahikai we kife ne suratinei

²¹ Tihikusi, tane doroi taenemiwawuti tuti mangfatao dohong kariri fio Sempaisi demi we niari fo na mai foi, ambori deikaririo fifiani kontai kariri yau we mea ki, ambori mewartawang kariri nehu tarai toa ne tuti fianai aino inari ne. ²² Nanai wedaya yemi dontai mau we deikaririai we mea kariri amenayai toa ne, tuti ambori menemirorongwai mitubaru aha.

²³ Kadono Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi uwedaya doroiwasa kiai meminohi na mai, tuti menemiwawu wawera mea, tuti meroaso Kristusi pampang. ²⁴ Kadono Allai dohong ne bengfo arora we mano taenemiwawu tane Seng Yesus Kristusi na taenemiwawuo woru na wea kaha fo.

Kaiwo Anatu Na Paulusi Weo Jemati Na Filipi

Kaiwo dedung we Filipi

Jemati Filipi mani jemati reantenang Paulusi biauni na nu fuba Eropa foi dine. Bendari Filipi mani wia na nu Makedonia foi. Kaiwo anatu we jemati Filipi nini Paulusi soi na rahida wiatai na aitamu rorong fe fo.

Fi bitoya paria wedaya Paulus soi kaiwo anatu ninai, amani deo dohong mahikai we jematifoi we fio etanatuai wei fo. Deunausa kontai we ambori ewemambiriu tuti etawansa na dadira rorong fo. Denggewasa kontai we enemirorong tewawa kariri Yesusi, wiro enemirorong dedai fanai tuti wiro ewati we mantaunsa tera fanai. Deikaririai wesa kontai we deyo, na Allai enerorong denteng foi terai andino wedayasa eweboyari ria Kristusi weo eroaso fefe, wiro na etohong kariri Allai ne Hukumifo na mai fo kaha. Kontai Paulusi soi kariri fianai aino inontarai eweboyari ria Kristusi fosa esobuai ria Allai fo, amani dohonsa emirising tuti wedaya enumiruainso ne maifo.

Kaiwo anatu ninai medu kariri mirisingfo, todoni enemirorong mitubaru fo, eweboyarifo tuti kariri todoni inontarai Kristeni nesa etawansa na eroaso Kristusi fo tuti todoni eminohi weinontarai Kristeni fo. Tuti na kaiwo anatu ne kontai deinawi kariri todoni Paulusi enewawu jematifoi fo.

Kaiwo anatu ne deto kutuai tonina:

- 1:1-11 Kaiwo reantenang fo.
- 1:12-26 Kaiwo kariri fianai aino Paulusi sodaira fo.
- 1:27-2:18 Todonti eminohi weinontarai Kristeni fo.
- 2:19-30 Kaiwo kariri deo demi Timotiusi tuti Epafroditusi we ura we jematifoi.

3:1-4:9 Paulusi deretawansa we etanansiau we inontarai emai kaha fosa fo.

4:10-20 Paulusi tuti ne mani-wowirifosa etanatu mahikai we jematifoi.

4:21-23 Kaiwo kafe.

Paulusi urohong mahikai we jemati na bendari Filipi

¹ Weo inontarai memararebanai na Kristus Yesusia wa mea na bendari Filipi, kontai mano mewenunggamiei we jemati wa mea tuti mano mewemangfata jemati wa mea.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, tuti Timotiusi, Kristus Yesusi ne womingne auru.

² Auenemitawanaifa, kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruainso une maifo.

Paulusi dutang tuti jematifoi we Allai tuti fiafai Allai

³ Na rahida yutang tuti mea we Allai mani, ifiai tuti yohong mahikai pampang wei. ⁴ Na enehurorong mirising paria yutang tuti mea kiai pampang. ⁵ Yohong mahikai we Allai tonanai, we rahida reantenang metaramio Kaiwo Mahikai kariri Kristusi ne ria antoru fo paria sobu rahida bonini, mefata yau, merurai ria yau mewuwu Sempaisi ne Kaiwone. ⁶ Tuti yeitawanai Allai niari fi beng paria na mea tuti na menemirorongwai, iroasoai we niari tonanai na mea paria sobu werea naya fo, amani rahida Kristus Yesusi daraberahi nai aha ma fo.

⁷ Todonti kontai enehutituai we mea tonanai kiai, weo arohuporo mea kaha, mene tarai toyari raori ikase na rahukanangne. Weo Allai dohong ne bengfo arora we mea kiai, tuti we yau kontai. Dohong ne bengfo arora we yau tonanai na rabuang bo iwatai na aitamu rorong fe ninai, kontai na rabuang bo na borai ikahiwa tuti ne Kaiwo Mahikai

kariri Kristusi fo tuti yoa imadu tutirai. ⁸ Allai deitawanai todoni enehuwawu mea paria, wiro arohuporo mea na wea kaha, mai kariri Kristus Yesusi mantauni enewawu mea.

⁹ Nehu fi yutang tuti mea we Allai dinini: Kadono menemiwawu wawera mea fuba sewa aha, tuti menemiwawu kariri aunau wetarai fo na mai aha tuti na mewaitawang ne bengfo. ¹⁰ Ambori na ne tonanane mewaitawang kariri ne beng pari fo, ambori menemirorongwai mirarebanai tuti metohong sarawa kaha paria rahida Kristusi daraberahi aha ma foi. ¹¹ Kadono Yesus Kristusi ne mahikaifo nai woru mea ambori menemirorongwai mesi, ambori kaiwasanei kiai efiai Seng Allai tuti etaparandini.

Dadirao Paulusi sodaira fo wedaya kaiwasa bitoya etarami Kaiwo Mahikai kariri Kristusi

¹² Doroio bohine meaine, yeo mewaitawanai na mai weo fianai aino isodairai ninai wedaya Kaiwo Mahikai ne wawu to fong, wiro su to fui kaha, tuti inontarai efau aha etaramioai. ¹³ Ampafe kasau we mano ewaitawang wedua yau na munu Kaisari nei tuti kaiwasa na bendarinei kiai ampa, weo eru yau ma iwatai na aitamu rorong fe ninai weo iwuwu Kristusi fefe. ¹⁴ Kontai fi isodairai tonana ne wedaya doroeroaso Sempaisi na bendari ninisa etairiri Seng Allai ne Kaiwofo na mambiriu aha tuti na wiro ematai kaha.

¹⁵ Tarai, manea etaiririai na enemirorong pirahai we yau, tuti weo eweiteta we yau. Wape manea kontai etaiririai na enemirorong denteng. ¹⁶ Mano etairiri Kristusi na enemirorong mesi nanisa mani, inontarai enemiwawu yau disa. Tuti ewaitawanaifa we Allai wedaya yau iwatai na aitamu rorong fe ninai ambori ikahiwa tuti ne Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo. ¹⁷ Mano siai ehoramaifa na enemirorong mesi kaha fosa, esera we ambori ewe-ewonomi terai. Tuti na enari tonanane, enemitawanaifa we ambori ewedaya

yau isodai dadira na aitamu rorong ne pari aha. ¹⁸ Wape towea kaha. Weo ehoramai na enemirorong mesi ete seyewa kontai ki, wape todoni kontaio Kristusi andino ewuwui ne. Ampafe imirising paria.

Yo, tuti todoni kontaio imirising pampang ki. ¹⁹ Weo iwaitawanaifa we na mene nadi metutang tuti yau we Allai wai, tuti Nuaninu Mirarebanaio Yesus Kristusi demi ma foi ne fiatane, fianai isodairaifa wedaya yau ikaharai ki. ²⁰ Fio yawi weai paria tuti enehutawanaifa mani, wiro imamaya tuti Kristusi na dadira rorong isodairai ninai kaha. Mae kariri reantenangfo paria sobu ninaifa ne, enehutawanaifa we na doni kontaio iwemambiriu, wiro imatai kaha we imadu tuti ne Kaiwone, ambori na fianai aino isodairai ninai, wedayara imereha ete yarang te, wape ambori Kristusi kaiwasa etaparandini. ²¹ Weo we yau mani, iminohi yarang pampang mani, mahikai paria, we nana mani iruai Kristusi wonongne pampang. Wape masino etohong aiboi marareha we yau ambori imereha mani, finana mai sewa we yau, weo nana mani, ira iminohi riati. ²² Masino iminohi yarang na nufi ninai mani, irufi bitoya wei aha, tuti wetarai bitoya ki. Ampafe yiri ne doni? Isera wawerahi! ²³ Ninai dadira paria we yau, ampafe yeo yohong kariri ne doni? Enehurorong dohong weai paria we itauberahai weru nunea iminohi ria Kristusi, weo we mantaung yau terai mani, nanai aino beng sewa ne. ²⁴ Wape denteng sewa we mea mani iminohi na nunei we ifata mea. ²⁵ Iroasoai tonanai, ampafe iwaitawanaifa we todoni kontaio ambori iminohi ria mea kiai we ifata mea, ambori mewemambiriu aha na meroaso Sempaisi fo tuti memirising pari aha. ²⁶ Ampafe memararising paria na Kristus Yesusi, weo fiata yau yarabera yau we mea mau iweboyari ria mea aha.

Paulusi deretawang jematifo we

eroasoia mutu

²⁷ Fi fuba pari mani, meminohiwa metohong kariri fianai aino dotu na Kaiwo Mahikai fo kariri Kristusi fo na mai. Ambori ira mau mani iwati mene meroasoai nanai, ete ira mau kaha mani, tarahuoai fo weo metoaria mutu meweboyari tuti meruraifa we fi beyari, amani metapa inontarai eteiaya Kristusi fosa tuti meroaso Kaiwo Mahikai foa mutu. ²⁸ Wiro mematai mano etapa mea fosa fanai. Weo na memataisa kaha tonana ne meteinawiai we ambori esobu karirafo, wape mea mani, Allai mantauni feriri mea ki. ²⁹ Weo Seng Allai, na ne bengfo, diri mea weo meroaso Kristusi tuti merariati, nanai tera kaha mae, we mesodai dadirafo kontai wei. ³⁰ Weo mea kontai, ninaia mani mehontaifa na fianai aino isodaira ne, amani fio raminde mewatioai we isodairaia fo, tuti metaramioai isodairai pampang ninai.

2*Paulusi deunasa we eweboyari tuti enemirorong tewawa kariri Kristusi*

¹ Taweboyari ria Kristusi ambori taenemirorongnei wemambiriu aha. Enewawu tata ambori tanumiruaing ne maifo. Nuaninu Mirarebana nei weriria tata, tuti Kristusi aro tata paria, i wemanang we tata kiai. ² Tonana mani merurai we metohong enehurorongnei mirising na fininai: amani meweboyari na menemiwawu wawera mea wa, na menemitituaitawa, tuti na fi beyario metohong wea wa. ³ Dohonao mesera we mewonomi na fi menari wa fanai ete menari fi na menemirorongwai dedai fe. Mae menemirorong tewawa tuti metato inontarai siai we ansaino etadai sewa ne. ⁴ Tuti dohonao mewati terai we mea fe, mae mewati we inontarai siai kontai. ⁵ Na meminohi wau, todoni kontaio menemirorong kariri Kristus Yesusi, weo, ⁶ I fiebai dedai mai toyari Allai, kontai Allai mantauni dine, wape deto ne dedai nana kaha,

tuti yutawana kaha.

- ⁷ Mae sawing ne dedai nanai, niariri ne tarai toyari woming manei tuti weinontarai batang kariri inontaraine tata.
- ⁸ Na minohi toyari inontarai batang nanai, su enerorongfoia tewawa tuti dohong kariri te fianai aino Allai demi we niari fo paria mireha, tuti mireha sawai na aitaba.
- ⁹ Nanai aino doni Allai yuaisi dedai sewa tuti dohong wang mananu fuba pari fo wei.
- ¹⁰ Ambori na Yesusi wonongfo, kaiwasa fuba na rorafaisi tuti na nunei, kontai mano na kofa rorong wausa, etisangkapa eawemibukafo na arongreafo kiai tuti etatori,
- ¹¹ tuti emadurai na eboromifo we Yesus Kristusi mani Seng dine, tuti na tonanane etaparanding Dai Allai.

Mene tarai toyari awahao denggararu na rorafaisi we sambewa nunei

¹² Ampafe, nehu maniwowiri enehuwawu meawa meaine, mea mani inontaraio metarami kaiwo di mea. Na rahida iminohi ria mea wa, nehu kaiwo imadura fo, metaramioai tuti metohong kaririai ampa. Wape fuinina mani iminohi waroi weru mea, ampefe todoni kontaio metohong kaririai na mai pari aha. Menari tonanai we Kristusi feriri mea ampa, ampafe merurai we metohong kariri ne Kaiwofo na mematai tuti na mesomi we Allai. ¹³ Weo Allai mantauni dino dohong mea mewemambiriu tuti memaya we metohong kariri ne maio eneo fo ne.

¹⁴ Fiani kontai meru fo, meru na menemirorong mirising, wiro menemiwawera wea fanai tuti mesawa mea fanai. ¹⁵ Menari tonanane ambori na meminohifo menemirorong mirarebanai tuti metohong sarawa

kaha. Weo meminohi rahang inontarai sasario eminohi na mamantiti rorong fo, wape mea mani Allai ne arikangno metohong sarawa kaha di mea. Tuti na fianai aino menari fo, ewatioi we mene tarai toyari awahao denggararu na rorafaisi,¹⁶ weo meha Kaiwo Kia Arang fo wesa. Menari tonana mani, isobu rang we iboi arohu tuti mea, na rahida Kristusi daraberahi nai aha ma foi. Tuti finanai deinawiaifa we wiro irurai funoma kaha, mae fi irurai tutirai nanai wetarai ampa.

¹⁷ Tarahai emung yaua imereha ki. Imainenang we imereha we mea ambori meroaso Kristusi tuti merariati na mai pari aha. Ampefe ne tarai kariri imami manei sara anggurifeai na korbani etohoni we Allai foi ambori korbani nani mesi, tonanai kontai na imerehane iwedaya mene fi meru we Allai na meroasofo masi kontai, tuti na tonanane nehu rikanei ne tarai kariri angguri imamifi sara korbani nai nani. Tonanai ki, wape iparaise tuti imirising kontai ria mea.
¹⁸ Mea kontai mefaraise tonanai tuti memirising ria yau.

Timotiusi tuti Epafroditusi

¹⁹ Enehutawanai we na Seng Yesusi ne wiwiaingne, yenatu Timotiusi ahera we mea mau, ambori tarahuo kaiwo na i kariri mene meroasoawa mani ifaraise.
²⁰ Wiro manei siai enerorong kariri yau kaha, mae Timotiusi meiri kawuru andino enetituai tarai kariri mene maife ne.
²¹ Weo mano wei nesa kiai mani enemitituai terai we mantaunsa, wiro we fi Yesus Kristusi dawi wea fo kaha.
²² Wape mewartawanai we Timotiusi mani inontarai taroaso dine, weo i yurai paria we deiriri Sengnei ne Kaiwo Mahikai ne ria yau, ne tarai toyari kaisungno meining we fiata tamanai.
²³ Nanai doni enehutawanaifa we masino iwaitawanai kariri todoni parentane ehutu kaiwo we yaune mani, ambori isahera yenatui we mea mau.
²⁴ Tuti iroasoaifa kontai we na Sengnei ne wiwiaingne, mantaung yau kontaio

waroi kahai mae, ambori yontai we mea mau we ituambawa mea ki.

²⁵ Mae nehu doroi Epafroditusio metanatui dontai ma we fiata yau nei mani, todoni kontaio yenatui we mea aha mau. Fiata yau kawuru ampa na fianai aino irurai tutira ne, tuti yurai paria ria yau.
²⁶ Aro mea paria tuti weansarai we mea, weo deitawanai we mearomikuayai wei paria weo metaramioi we meninangne fefe.
²⁷ Tarai we meninang paria adareti mireha. Wape Allai aroi, kontai wiro aroi tera kaha, mae aro yau kontai ambori enehurorongnei wiro fituayai kareraifa fanai.
²⁸ Nanai aino doni irurai we yenatui ahera we mea mau, ambori mewatioia mani mefaraise aha, tuti yau kontai iweansarai ahang kaha.
²⁹ Metamang wei na Sempaisi wonongfo na menemirorong mirising paria, tuti inontarai toyari Epafroditusi nesa mani metatosa,
³⁰ weo deiriri Kristusi wonongne wedayari adareti mireha, wape wiro enetituai we ne tarai bo neng foi kaha, mae enetituaitafo mani weo yiwang mea we fiata yau.

3

Paulusi medu kariri aunau wetarai fo

¹ Ampafe, doroi meaine, todoni kontaio memirising na Sengnei. Wiro nuhuruainso maraba kaha we isoi riwang fianai aino isoi kawuru we meara wa. Weo kaiwo nanai wemambiriu we wedua mea weru ne karirafa.

² Metanansiau we inontaraio etawiai we inontarai eraria Kristusi nesa mani ewesunati. Inontarai etawiai tonana nesa mani inontaraio enari fi karira saine, tuti emasi we ahusa we fiawera. Metanansiau wesa.
³ Ea mani ewesunati na ene taraifo terai tuti eroasoai weo sunatifo andino feririsa ne. Wape tata mani, tawesunati ete, tawesunati kaha mae, Nuaninu Mirarebanai sensoni tata tuti wiwiaing tata we tasomi we Allai na tarai. Nana mani ne tarai kariri tataino tasobu sunati tarai foi ne.

Tatoari terai na fio Kristus Yesusi niari we tata fo, ampafe wiro taroasoai we na fi toyari sunatifo dino kia maifo we tata fong kaha.

⁴ Masino manea eroasoai we na fi mai enari fo, toyari sunati ete fisiai wei fo, aino feririsa ki, nana mani yau isewa aha. Weo yauno yohong kariri fi tonana fo na mai sewa ne. ⁵ Weo itaubau nuhu weinontarai Israeli. Iweriria na werengno Benyamini ma tuti inontarai Iberani tarai di yau. Nehu rahida indeatorua mani, iwesunati. Tuti Hukumio Allai dohonai we Musai fo, inari kaririai na mai pariao iweFarisi di yau. ⁶ Yohong kariri Hukumi Musai soi fo na mai nanai pariao wedaya irurai we imungtati mano eraria Kristusi nesa, weo eroasoai we andino kia mai wesa ne, wiro na Hukumi Musai soi fo ahang kaha. Tuti titua na ohong kariri Hukumi Yahudi nei mani, yau imasi paria wiro yohong sarawa kaha.

⁷ Wape fio raminde nanai ifaraisera i tuti isahuai we kia mai we yau fo, itawinai ampa weo wefieai we yau ahang kahi, weo ninaiia mani iroaso Kristusi fefe. ⁸ Wiro finanai tera kaha mae, fianai kontai mantaung yau inari we ambori imararebana fo mani, wiro wefieai ahang kaha. Weo fi isobuai aha nina mani, fi mai sewa fine, amani yeroanso nehu Seng Kristus Yesusi. Kristusi wedaya itawing pari fi fuba nani kiai. Finani ne tarai toyari fi piro ikabioi weru yau, ambori isobu Kristusi ⁹ tuti iweboyari riati terai. Weo na inari kariri Hukumi Musai soi fo nanai, wiro wedaya imararebanai kaha, we ibiriu we imararebanai na fi mantaung yau inariri fo kaha, mae na iroaso Kristusi fo. Nana mani, Allai dohong yau imararebanai tonana ne weo iroaso Kristusi tera fefe. ¹⁰ Fio yawi wea ne mani, yeroanso Kristusi, tuti yeo nuhuruainso ne mambiriuo wedayari suwi na marareha rorong fo aha ma fo. Yawiai we iweboyari riati, na fi raminde nanai sodaira fo mani, yau kontai imainenang we isodairai kariri i, tuti masino irufi wei nanai

wedaya emung yau imereha, imainenang we imereha wei kontai, toyari i mireha we yau ampa. ¹¹ Tuti na tonanane enehutawanai yau kontai isuwi na marareha rorong foi aha ki.

Merurai pampang we mesobu fio inontarai Kristeni ne esera wea fo

¹² Imadu tonanafo wiro yeyo isobu finanai ampa kaha tuti wiro imasi toyari Kristusi kaharai. Wape irurai pampang we isobu fio Kristus Yesusi meinenamaia fo, amani weo yeroanso na mai pari aha. Weo finanai wedaya tefu yau tuti yuai yau we ne inontarai. ¹³ Doroi bohine meaine, yeitawanai kontai we wiro imasi kariri Kristusi kaharai. Wape fi beyario inari mani, kuruhutare fianai aino raminde nanai inaria fo. Tuti irurai terai we iwati to fong weo isobu fianai aino nayai na arohureafe wanai. ¹⁴ Nehu tarai toyari wemito we fiwewonong, imito tonanai pampang we ambori isobu fiembaitafo, amani iminohi na Waidani. Weo nanai aino Allai sahu yau na Kristus Yesusi wea ne.

¹⁵ Mano taroaso Kristusi na mai ne tata mani taenemitituai tonanai kontai, amani tahurumitare fi siaio raminde nanai taroasoai we ambori feriri tata ne. Wape manei na mea enemutituai siai fea mani, ambori Allai mantauni deinawiai kasau we wau ki. ¹⁶ Wape meuremi nayai na fi yeyoai mau ninai fa na mai, amani: Fianai aino tasobuai kawuru fo, tarurai we tatohong kaririai na mai pampang.

¹⁷ Doroi bohine meaine, mea kiai metohong kariri inari toa ne, tuti meuremifo nayai na mano enari ne bengfo kariri yau fosa kontai, ambori menari kariri enarifo. ¹⁸ Weo kaiwasa siai bitoya eweaiteta we Kristusi tuti etapa kaiwo kariri mireha na aitabafoi. Imadurai bitoya karirisa we mea kawuru ampa, wape imadu riwanai aha mau ninai, na enehurorong fituayai paria wedaya urehukuru deda. ¹⁹ Mano tonana nesa mani ambori esuo rande karira fo ki. Weo erurai esera terai

we fi karirao kia mirising wesa fo tuti finani dawu enemirorongfoia weboyari weaia. Tuti emamaya kaririai kaha, mae eboi earomifo weai. Enemitituai we fi nunei terai. ²⁰ Wape tata mani inontarai Waidani di tata, tuti rahida neungne tatamang paria we tane Mamparirifoi, amani Seng Yesus Kristusi, we daraberahi na katai nani aha ma fo. ²¹ Andino ambori yiwangno tane tarai kerira misuhi nini, awa dedai sambewarai kariri ne tarai bo neng foi. Niari tonanai na ne mambiriu fuba fo, amani ne mambiriuo wedayari yuo fianggeng fuba nini kiai ne.

4

¹ Doroi enehuwawu mea tuti yohong weai paria we iwati mea wa meaine, meaino metohong enehurorong dedai tuti imirising ne. Ampafe, nehu maniwowiri meaine, toyari fi anta itoia nanai, metoaria mutu na Sengnei.

Kaiwo aunau wefuiai

² Weo rarowini Eyodiai tuti Sintikei muru, yenggewa muru we muenemirorong boyari aha, kariri inontarai muroaso Sengnei. ³ Tuti weo nehu maniwowirio rufi tarai ria yau wa wau, yutang wau kontai we fata suru ambori uweboyari aha. Weo ururai ria yau paria we antowuwu Allai ne Kaiwo Mahikai fo fefe, ne tarai kariri Kelemensi tuti kaiwasa siai wei fosa kontai we efata yau tuti erufi ria yau fo. Ewonomife watai na Buku fuba soi kariri inontarai ambori esobu Waidani fesa nai foi ampa.

⁴ Rahida neungne memirising pampang na Sengnei. Tuti yei aha mau yeyo memirising tonanai. ⁵ Todoni kontai meteinawiai we kaiwasa bitoya wai kiai we inontarai memanang di mea. Weo Sengnei kefang we da ma to. ⁶ Na fiani kontai dohonao wedaya meweansarai fe, mae mewenadi tuti metutanai terai we Allai. Fianai aino menemitituai wea wa, memadu kaririai we Allai pampang tuti metohong mahikai

wei. ⁷ Ampafe Allai dohong mea menumiruainso ne maifo, amani ne maio wiro inontaraine taenemitituai afonsoa kaha fo, ambori ne mai nanai dewawu menemirorongwai tuti menemitituitaiwa na Kristus Yesusi.

⁸ Ampafe tonana mani, doroi meaine, menemitituai terai we fi wetarai fo, we fi wewonong fo, we fi mai fo, we fi mararebana fo, we fi mahikaio dohong tata tamirising wea fo, fio tasahuai we fibeng fo, fi masi pari fo, tuti fi kaiwasa etatorai we fibeng fo. Finani kiai terai aino merutawanai tuti menemitituai kariria ne. ⁹ Metohong kariri aunau mesobuai ria yau kawurua nanai, amani ne imadurai we mea fo ete na fianai aino mewati yau inari we mea fo. Tuti Allai mano ne maifo weneung nai foi, ambori weriria mea ki.

Paulusi dohong mahikai wesa we fi etohonai wei fo

¹⁰ Imirising paria na Sengnei, weo waroi beyari arahio mewati we yau aha ma ninai. Imadu tonanafo wiro deinawiai we anta mearomiporo yau kaha, weo iwaitawanai we mearomio yau to, wape wiro mesobu rang we metohong kariria kaha. ¹¹ Imadu toninai mau ne, wiro deinawiai we isobu dadira na nehu fi iwepararura fong kaha. Weo isobu aunau bitoya na fi iru ne ampa, we fianai aino isobua fo, fuba ete katui te, finanai we yau nuhuruainso demoyarai. ¹² Kariri todoni tane fifo tuti kariri todoni tane pari fifo nuhuruainsoai kawuru ampa. Na dadira rorong todoni feai kontai itantuma wea kaha. Nehu fi bitoya ete nehu pari fi, imamosi ete ikahari, isobu aunau kawuru ampa ambori imirising nai. ¹³ Weo na fifiani kontai, iwemambiriu we isodai nanai kai, weo Kristusi dohong mambiriu we yaua fefe. ¹⁴ Tonanai mae, fianai aino menari we yau ma ninai mahikai kontai, weo mefata yau na nehu dadira rorong ne ampa.

¹⁵ Inontarai Filipi wa meaine, mantang mea mewartawanai na mai

ampa, weo na rabuang bo reantenang pari iwuwu Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo we mea nai wai, yontai weru mea na nu Makedonia wai mani, wiro jemati siai bei fiata yau na fi iwepararura fong kaha, mae memeiri mea kawurua. ¹⁶ Kontai rabuang bo inayai na bendari Tesalonika foi mani, meaino we beiru teai metanatu we mefata yau ne. ¹⁷ Imadu tonanafo wiro yawiai we ambori metohong fi we yau kaha. Mae yeyo ambori mesobu fiembaitafo we riwangno fi menari we yau nana fo.

¹⁸ Isobu fio metohonai kai we yau fe ampa, tuti enehutituai weaia mani fuba paria. Fianai aino metanatuai ria Epafroditusi ma ne, isobuai ampa. Ampafe fio iwepararura fo, isobuaia mai ampa. Fio metohoni kiai nini, ne tarai we fio niunsai mampori na korbano nunumi we Allai foi tuti demang weai na enerorong mirising fo. ¹⁹ Allai mano isomi wei nei, na Kristus Yesusi dohongno fianai aino mewepararura fo we mea ki. Tuti finanai dohong aroratai we mea fo fuba paria. ²⁰ Sambewaraio dadai feai we Dai Allai we fitawafa. Antu.

Paulusi denatu mahikai

²¹ Meteikaririai we Seng Allai ne inontaraio emararebanai na Kristus Yesusi wasa, weo yenatu mahikai wesa. Tuti doroi enayai ria yau na nina nesa etanatu mahikai we mea kontai. ²² Allai ne inontarai emararebanai fuba enayai na bendarifi ninisa kiai, reantenang pari mani mano enayai na munu Kaisari nesa, etanatu mahikai we mea kontai.

²³ Kadono Seng Kristus Yesusi ne bengfo weriria menumianinuwai kiai.

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Jemati Na Kolose

Kaiwo dedung we Kolose

Kaiwo anatu ne na Paulusi, denatuai we jemati na Kolese. Kolese mani bendari bei na nu Asia Katui foi. Bendari nini wiatai na bendari Efesusi do wanang murang foi.

Jemati Kolose nini wiro Paulusi dino biauni ne kaha, mae inontarai siai manei. Wape Paulusi niuruainsoai we todoni kontai ne mambiriu tonanai we dohong kaiwo anatu we jemati na Kolose nini. Weo tarao kaiwo we na jematifo mantanau manea etaunau aunau sarawa fo paria. Mantaunau nanisa enumikamiei mitubaru tuti ene aunafo eteyo, oyo aroanso Allai tuti obu faririfo na mai mani, "Todoni kontaio inontaraine tasomi we nuaninu kerirao wemambiriu we yu nunei foi, ohong kariri sunatifo na mai, nai we fi tane wori wea fo tuti fi siai wei fo kontai."

Nanai wedaya Paulusi soi surati nini, we deisaha kariri aunau wetarai fo tuti we dapa aunau sarawaio mantaunau mai kaha fosa etaunauwai nanai. Fi weneung na kaiwone mani, Paulusi deisaharai wesa deyo, Yesus Kristus ne mambiriu we feriri tata na mai, tuti aunau siai wei fo kiai mani manta wedaya inontarai ehatai weru Kristus terai. Na Kristus Allai niari nunei, tuti na Kristus nani kontai Allai feriri nunei. Ampafe manta na taweboyaria Kristus fo terai, inontaraine tata taenemitawanaia mutu we ambori Allai feriri tata ki.

Kontai Paulusi deisaha kariri todoni inontarai Kristeni ne eminohi toa fo na aunau dedai mirarebanai nani fo.

Kaiwo anatu ne tarahi Tikhikusi dino kia to Kolose ne, mano fi-atari na rang rorong nana mani Onesimusi, Filemoni ne womingno Paulusi demi daraberahi wei aha foi.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1:1-8 Kaiwo reantenang.

1:9-2:19 Kaiwo kariri todoni Kristus ne dohong toa fo tuti fianai aino niari we inontaraine tata fo.

2:20-4:6 Inontarai Kristeni ne eminohi weinontarai ewaworu na Kristusifo.

4:7-18 Kaiwo kafe.

Paulusi denatu mahikai

1-2 Weo doroi jemati Kolose wa mea, amani inontaraio memararebanai tuti meraria Kristusi na mai wa mea.

Kaiwo anatu ne na yau Paulusi, Kristus Yesusi ne rasuline yau, kariri Allai ne dawiafo. Tuti kaiwo anatu ninai na tane doroi Timotiusi kontai. Kadono tane Dai Allai dohong ne bengfo arora we mea tuti wedaya mea menumiruainso ne maifo.

Paulusi dohong mahikai we Sempaisi we jemati Kolose

3 Na rahida neung antowenadi antorutang tuti mea we Allai, tane Seng Yesus Kristus tamanafu, antorohong mahikai wei pampang we mea.

4 Weo antotaramioai kawuru ampa kariri todoni meroaso Kristus Yesusi tuti menemiwawu Allai ne inontarai emararebana wasa fo.

5 Meroasoai tuti menemiwawu tonanai, weo menemitawang fianai Allai meinenamai na rorafaisi we mea fo fefe. Finanai metaramioai kawuru ampa, na kaiwo wetarai mesobua fo, amani Kaiwo Mahikai wetaraio metaramioa fo.

6 Kaiwo Mahikai nanai dafai wariai to nunei sentenang tuti kia moang we inontarai etaramioai tuti eroasoai nanisa. Ne tarai kariri mea we mesobu moangfo na raminde metaramioai tuti mewartawang kariri Allai ne bengno dohonai arora fo, amani ne bengno wetarai fo.

7 Kaiwo Mahikai nanai metaramioai ria Epafrasi, antone maniwowiri antoenemiwawuti tuti yufi ria antoru foi. I mani Kristus ne mangfatao yufi na masi we fiata mea.

8 Tuti andino deikaririai we antoru we menemiwawu wawera mea paria na Allai Nuaninu nei ne mambiriufu.

9 Nanai wedaya, na reantenang antotaramioai kariri mea fo antorutang tuti mea pampang we Allai, paria

sobu rahida bonini wiro antofotou antorutanai tonanai kaha. Antorutang we Allai we Nuaninufoi wedaya mea mewartawanai tuti mesawai, ambori mewartawang fianai aino Allai dawi wea fo na mai. ¹⁰ Tuti antowenadi tonanai ambori na tonanane meminohi metarang na mai kariri fianai aino Sengnei dawi wea fo tuti meha enerorongfoi. Ampafe na fifiani kontaio menari ne bengfo, tuti mene mewartawang kariri Allai fo fuba pampang. ¹¹ Kontai ambori Allai na ne mambiriu dadaai tuti sambewara fo, dohong menemirorongwai mitubaru, ambori metawang mea na dadira rorong mesodaira fo kai, na menemirorong mirising. ¹² Tuti metohong mahikai we Dai Allai kontai na ne tonanafo. Dai nani dino dohong mea memai we mesobu fianai aino meinenamai we ne inontarai emararebana fosa mano enai na Kristusi ne sambewarafo. ¹³ Weo yuai tata weru memantiti rorong fo ne mambiriufu tuti kia tata to ne Kaisungno enewawuti foi ne weMananufo ampa, ambori na ninaia yu tata tuti taminohi na ne mananufo pampang ampa. ¹⁴ Na ne Kaisung nani tasobu faririfo, nana mani feriri tane sasarifo.

Kristusi dedai mantaung

¹⁵ Na Kristusi mani tawati Seng Alai kasau. I kontai mano reantenang pari dine, dedai sewa fi fuba Sempaisi niariri kiai nei. ¹⁶ Weo na I, Allai niari fi fuba niyai na rorafaisi tuti nufi nini, fi watioa fo tuti fi watioa kaha fo, kontai mananufosa, mano ewemambiriu fosa, tuti mano eru kaiwasanei fosa kiai. Fi kiai ne Kristusi andi niariri tuti niariri we mantauni. ¹⁷ Wiro nunei tuti rorafaisi kaharai mae, Kristusi ne fafong kawurua, tuti finini kiai weboyari na warangfo.

¹⁸ Tuti andino wenunggamiei we ne Tarainei, amani ne jematinei tata. I mani mano reantenang pari foi dine, mano dedai sewa, tuti andino reantenang pari suwi na marareha rorong foi ne, ambori meiri dedai sewa na fi fuba nini kiai. ¹⁹ Weo

Allai piraise we sami ne Kaisungfoi ambori mantauni tuti fi kiai niai nai foi watioai we niyai kiai na Kristusi kontai. ²⁰ Tuti na I Allai mantauni meduraia futuayai we niari finini kiai weboyari riati aha, amani fi kiai na rorafaisi tuti na nunei. Niari finanai na Kristusi ne rikao tiwowu na aitafoi.

²¹ Raminde nanai mehatai waroi weru Allai. Meweateta wei we mene metohong toa wa tuti menemititua itawa karira. ²² Wape ninaia mani, na Kaisungfoi ne mararehafo, Allai niari mea meweboyari riati ahangfa. Na ne tonanane wedaya metoari na arongreafo na memararebanai, wiro fisarawa kuteai watioai na mea kaha. ²³ Wape todoni kontaio meroasoai pampang, metoaria mutu na meroasoawa. Dohono menemiwawera we fianai aino na rahida mesobu Kaiwo Mahikai fe nanai menemitawanaia fo fanai. Kaiwo metaramioai nanai dafai wariyai we inontarainesia kiai na nunei sentenang ampa. Tuti we Kaiwo nanai kontai, Sempaisi yuai yau we iwemangfata we iwuwuai.

Fio Paulusi niari we jematifo

²⁴ Ninaia mani, dadira isodairaifa we ifata mea ne, wedaya yau ifaraise paria. Weo dadira rorong isodairi tonina nei, masi kariri fianai aino Kristusi dawi weai we isodairai na nehu tarainei fo, ambori ifata ne Taraifoi, amani ne jematinei. ²⁵ Allai demi yau iwemangfata we ne jematinei, we ambori ifata mea. Tondoni kontaio iwuwu fi kiao niai na Allai ne Kaiwofo, ²⁶ amani Kaiwo defuina yiwang defuinao da wa fo dediwari we inontarainesia, wape ninaia mani deinawiaia kasau we ne inontarai emararebana fosa ampa. ²⁷ Allai dawiai we ambori ne mano emararebana nanisa eha ne Kaiwofo tonon kaiwasa Yahudi kaha wa mea, ambori mea kontai mewartawangno ne Kaiwo sambewarai dadaio dadiwa nanai. Tuti ne kaiwo dadiwa nana mani, aininai: Kristusi niyai na menemirorongwai, tuti nanai dohong mea menemitawanai we mehontai na ne katai dedai sambewara foi.

²⁸Kristusi nani dino amewuwui we inontarainesia kiai ne. Ametaretawansa kiai niai na Seng Allai mani samiriao tuti ametaunaua na kaiwo sewai niayai kontai na Kristusi, amani watioai na rahida weinontarai batang paria. Amenari tonanafo mani, niayai na nufi ne, we I mani Seng we ambori amehasa we Allai na dine, mai kariri Seng Allai. ¹⁰Kristusi enemirrorong mesi, weo eweboyaria andino wenunggamiei we mano Kristusi kawurua fefe. ²⁹Nanai eru wang mananu fe na nunei tuti wedaya irurai paria tuti irufi na rorafaisi kiai ne. Tuti na meweboyaria mamboni, na mambiriuo isobua ne, ria Kristusi nanai, Allai sami mea amani mambiriuo Kristusi dohonai niai na mea kontai, amani niari mene na ne mananufo ma nayai na nehu meminohi toa wara tarai tuti mai taraife ninai.

2

¹Weo yawiaifa we ambori mewartawanaifa we irurai katui kahai we mea, tuti we mano na Laodikia fosa, tuti we kaiwasa bitoya foi kiao wiro etaroanso yau kaha fosa. ²Inari tonana fo we ambori enemirrorong-foi mitubarututi eweboyari na enemiwawusa fo, ambori ewaitawanai tarai tuti mesi, ambori etaroano Allai ne fio mirarebanaio anta dediwara fo, amani Kristusi. ³Weo na Kristusi nani dino deinawi Allai ne deitawanafo tuti ne awaio dediwara na I kiai ne. ⁴Fininai yeikariraifa, ambori wiro manei sofa wawera mea na ne kaiwo deiriria mahikai fo fanai. ⁵Weo masino inayai waroi weru mea, wape enehurorongnei niayai ria meawa, tuti ifaraise kontai we iwati menemirrorong boyari wa tuti meroasoia mutu we Kristusi wa.

Fio nari we ambori nayai na Kristusi ne maifo

⁶Tonana mani, doroi meaine, meroaso Kristus Yesusi we mene Seng ampa. Ampafe todoni kontaio mewaneririati, ⁷mewenewa nai, tuti metohoni we aiwong basarai we mebaungno mene meminohi toa wa nai. Todoni kontaio meroasoia mutu, kariri aunauo mesobuaia wa. Tuti metohong mahikai pampang wei.

⁸Metanansiau dohonao manei weanggari mea na ne kaiwo wetarai kaha fo awa menemirrorongwai sau we ne kaiwo masi kahai nana fe. Kaiwo nanai wiro na Kristusi kaha, mae inontaraine ene kaiwo emadura fine tuti na nunei ne hukumi karira tuti ne koangnei fine. ⁹Metarami

kaiwo kerira tonana fo fanai, weo fi kiai niai na Seng Allai mani samiriao niayai kontai na Kristusi, amani watioai na rahida weinontarai batang niayai na nufi ne, we I mani Seng dine, mai kariri Seng Allai. ¹⁰Kristusi andino wenunggamiei we mano eru wang mananu fe na nunei tuti rorafaisi kiai ne. Tuti na meweboyaria Kristusi nanai, Allai sami mea ambori fi kiai niai na Kristusi fo mani niai na mea kontai, amani niari mene meminohi toa wara tarai tuti mai pari ampa. ¹¹Na meweboyari ria Kristusi nanai kontai mewesunati ampa, amani na metawing mene menemirrorong wesasari waia, wape wiro na sunatio inontaraine enariri foi kaha, mae na sunatio Kristusi niariri foi. ¹²Weo memarareha ria Kristusi ampa na mewebaptisifo, tuti mesuwi aha riati na meroaso Allai ne mambiriufo, amani mano duwi Kristusi na marareha rorong foi aha ma fo. ¹³Raminde nanai, na Allai urengreafo, memararehara, weo menari sasari fefe, tuti wiro mewesunati kariri koang Yahudi foi kaha fefe. Wape raminde nanai kontai Allai duwi mea ria Kristusia ambori metarang aha. Yuairurang tane sasarifi ampa, ¹⁴tuti fitoi na Hukumifo, amani fio dapa tata tuti dinggai tata we sasari tanariri foi, Allai yabang kutui ampa. Piahui na aitabafoi, kebioi weru tata ampa. ¹⁵Na aitaba nani Kristusi niari mano eru wang mananufe na nunei tuti rorafaisi kiai ne ene mambiriufeai ahang kaha. Na ne mambiriufo kiraikobu ene mambiriufoa ewefieai ahang kaha tuti kaiwasa bitoya esaitesa we ewemambiriu ahang kaha fo.

¹⁶Ampafe dohonao metua inontarai siai etinggai mea we metohong sarawai na fi metang fo ete metunung fo fanai, ete we rahida fuba ohonsuara fo, ete embai waworu fo, ete rahida Sabati fo fanai. ¹⁷Weo ne ohong kaririai nanai kai mani, manta wenuaninu arora kariri fianai aino ambori da ma fo, wape ne wetarai kariri finana ne

mani, Kristusi. ¹⁸ Ampafe dohonao metua meara mano eparaise enari anggari we enemirorong tewawa tuti esomi we wewai fosa, ewedaya mea metawai na ne mai mesobua fo fanai. Inontarai nanisa mani, inontaraio esomi we fio sea na rorafaisi meu ewatioa fo tuti eboi earomi eteyo ansaino ewaitawanaia mai sewa mano siai fosa ne, wape ene enemiti-tuitaifo wiwo wefiea kaha. ¹⁹ Mano tonana nesa mani, eweboyari ria wenunggamiefoi ahang kaha. Mae Kristusi andino wenunggamiei we ne Tarainei, amani ne jematinei. Weo yutawang tata taweboyari na ne Tarainei, mai kariri niaefo yutawang taraifo, tuti Allai wedayari fiabai tuti wemambiriu aha.

²⁰ Masino memarareha ria Kristusi weru nunei ne hukumi karira tuti ne koangnei mani, we fianie na memi-nohiwa mene tarai toyari inontarai nuneisa nina? We fianie mesomi we kaiwo inontaraine esomi weai tonina fe nina? ²¹ Eteyo, "Wiro meru finana fanai! Metang fiwana fanai! Mewaramifo tatahao finina fanai!" ²² Kaiwo etohonai tonana fo kariri fio wiwo watai we numainu kaha fo. Finana mani manta kaiwo ariri tuti aunauo inontarai nuneisa enari fine. ²³ Finanai taraie atioa mani, sewai paria, weo mano etohong kariria fosa atisa mani inontarai esomi paria disa, tuti toyari finanai mai kontai paria, we wedayara inontarai enemirorong tewawa (mae tarai kaha), tuti ehurung ene taraifo na tapapa, wiwo enari funong fio etohong wea fo kaha. Wape finanai wiwo kia mai kaha tuti fiata kutea kahaia, na erutawang ene taraifo weru sasario enemirorongfoi dohong wea fo.

3

Mehatai weru menari sasarifo tuti metohong fio mararebana fo

¹ Mesuwi ria Kristusi we metarang waworu ampa, ampafe mewati te we fi na rorafaisi, kataio Kristusi minohi na Allai warang domoya

fe fo. ² Menemitituai we fio na rorafaisi nanai terai wiwo fi nunei fanai. ³ Weo memarareha ampa tuti mesuwi aha ne, tuti ninaia mani metarang waworu aha ria Kristusi na Allai. Metarang waworu nanai dadiwa, wiwo wati para kaharai. ⁴ Na rahida Kristusi, mano tatarang nai nei, daraberahi aha ma mani, mea kontai mehawariai riati na ne sambewaraio dedai fo.

⁵ Ampafe mehabi pari fi karirao menemirorong wesasari wai dohong wea fo, toyari maninawafo, fi kia rarika fo, meamamirirora we menari maninawa fo, tuti meuremi fiabai we ra fo, weo uremi fiabai we ra mani, fi karirao ne tarai toyari omi we aririwang. ⁶ Fi tonana fo aino wedaya Allai kesou inontarainesa paria rai. ⁷ Raminde ne tonanafo dawi mea fo, tuti mea kontai anta metohong kariri ne tonanafo.

⁸ Wape ninaia mani, todoni kontai mehabi pari ne karira nanai weru mea, amani mehasisou mea fanai, menemirorong kerira we mea fanai, meteibabera mea fanai, tuti dohonao kaiwo werarika fo ete kaiwo karira fo, kuteai kawariai na meboromiwa fanai. ⁹ Wiro metatofa wawera mea fanai, weo ninaia mani, mene tarai memo wai tuti ne niari toa wa metawinai ampa tuti mewaworu ampa. ¹⁰ Tuti mesobuo minohi toaio waworu fo ampa, tuti Allai, mano niari inontaraine tata, yiwang mea mewaworu pampang, ampafe mene tarai kariri mantauni tuti metaroansoi na mai. ¹¹ Ne tonanafo wedaya inontarainesa kiai emasi ampa, wiwo Yahudifosa siai weru Yahudi kaha fosa ahang kaha, ete inontarai ewesunati fosa siai weru mano ewesunati kaha fosa ahang kaha. Tuti inontarai aisei nesa* wiwo siai weru inontarai emamuna fosa† ahang kaha, womingfosa wiwo siai weru woming kaha fosa ahang kaha. Weo na inontarai nanisa manei ne sewa fea kaha. Mae Kristusi meiri kawuru andino sewa fi siai doni konta fo tuti andino weboyari ria tata

* **3:11** Ete inontarai Barbar fosa. † **3:11** Ete inontarai Skiti fosa.

kiai ne.

¹² Allai enewawu mea paria tuti diri mea we ne inontarai terai tuti ambori memararebanai. Ampafe todoni kontaio mearomio inontarai, menemirorong denteng we inontarai, metu menemirorongwaia tewawa, memanang, tuti metawang mea we inontarai siai. ¹³ Dohonao merirora funoma fanai, mae mea kiai metawang menemirorongwaia mutu, masino manei niari sarafiae mani meteiai wawera mea. Sempaisi na enerorong mirising deiai mene sasariwai, ampafe mea kontaio meteiai wawera mea tonanai. ¹⁴ Tuti neo sewa nanai kiai mani, menemiwawu wawera mea fo, metohonai ne foniai, weo menemiwawu wawera mea nanai dawu ruhi meara meweboyari na mai.

¹⁵ Seng Kristusi mani mano wedayamea meminohi na maifo dine. Tawini ambori yu wemananu na menemirongwai pampang. Weo Allai sahu mea we meweboyari, ambori menayai na Kristusi ne mai nanai. Tuti metohong mahikai we Allai pampang. ¹⁶ Kristusi ne Kaiwofo, todoni kontaio tuanaia mutu na menemirongwai, ambori mesawai na metaunau wawera mea tuti mesua wawera mea we menari ne bengfo, tuti merohi rarung masmuri fo, rarung fia fo, tuti rarung siafo we Sempaisi fo, tuti metohong mahikai we Allai na menemirongwai. ¹⁷ Fi kiaio menari fo ete memadura fo, finanai menari ete memadurai na Seng Yesusi wonongfo, tuti metohong mahikai we Dai Allai na wonongfo kontai.

Paulusi deunau kariri na munu rorong fo toa fo

¹⁸ Wiwingne mea, mesomi we mene mangnesa, weo nanai mai we inontarai Kristeni ne.

¹⁹ Mangne mea, menemiwawu mene wiwingnesa, wiro metapapasa fanai.

²⁰ Arikangne mea, metaramididau mene wawafu suru tuti na fifiani kontai metohong kariri une kaiwofo, weo ne tonanane aino Allai eneoane.

²¹ Wawa mang wa mea, dohonao menari mene arikangwasara enemirorong pirahai we mea fanai, weo menari tonana mani enemirorong fituayai.

²² Doroi mewewomingwa mea, metohong kariri mano mewewoming wesa na nufi nini ene kaiwofo. Dohonao metohong kariri ene kaiwofo tonanai na rabuang bo ewati mea foi tera fanai, weo mesera terai we efiai mea fanai, mae metaramididau na menemirorong mesi tuti na mesomi we Sempaisi.

²³ Fi fianai aino etemi mea weai we menari fo, todoni kontaio menari na menemirorong mesi, menari toyari Sempaisi dino merufi wei fo, wiro inontarai batang manei kaha.

²⁴ Weo mearomioaifa we ambori mesobu fiembaitafo weo fi meru fo ria Sempaisi ki, fianai aino Sempaisi meinenamai we ne inontaraifosa fo, finanai aino ambori dohonai we mea ne. Weo mano merufi wei tera foi mani Seng Kristus meiri. ²⁵ Tuti mandoni dino dohong sarawa mani, ambori sobu aiboifo we fi sarawai niari nanai, weo Sempaisi wiro deto we inontarainesa manei siai weru manei ahang kaha.

4

¹ Doroi mano meru mene womingwa mea, todoni kontaio menari sua mene womingwasa na mai tuti metohong fi beng fo tuti masifo wesa. Mearomioaifa weo mea kontai merufi we mene wenunggamiaio yu mea foi na rorafaisi kontai.

Kaiwoariri kariri tawenadi tuti kariri todoni tanari sua mano eroasoa kaharai fosa

² Todoni kontaio mewenadi pampang, tuti metanansiau weduarai tuti metohong mahikai we Allai.

³ Mewenadi kontai we amea ambori Allai dohong rang we amea we kaiwo amemadura ne, ambori amewuwu Kaiwo dadiwara nanai kariri Kristusi tuti todoni dohong rang we inontarainesa kiai ne esobu faririfo. Kaiwo nanai wedayai iwatai na aitamu rorong fe nina.

⁴ Mewenadi we yau ambori kaiwo nanai imaduraia kasau, weo finanai aino masi we inari ne.

⁵ Todoni kontai na metohong toa wa, mesawai na menari sua inontaraio eroaso Kristusi kaha fosa, tuti dohonao metua rahidafo nai funoma fanai, mae merurai we metainawi kariri mene meroasoawa wesa na mai. ⁶ Todoni kontaio kaiwo memadura wa, memadu kaiwo mararebanaio kia samberawafo we inontarai siai, toyari fiangno indawani na ai ambori miaing, ambori mewartawang kariri todoni meroao inontarai ene kaiwofo na maifo.

Kaiwo kafe

⁷ Tihikusi, tane doroi taenemiwawuti nei, ambori deikariri maino fifiani kontai kariri yau fo we mea ki. I mani mangfatao dohong kariri fio Sempaisi demi we niari fo na mai foi, tuti inontaraio yufi na mai we Sempaisi ria amea dine. ⁸ Yemi dontai we mea mau nina mani, we deikariri kariri amenai toa ne we mea ambori mewartawanai tuti ambori fiata mea menemirorongwai mitubaru aha. ⁹ Onesimusi kontaio ambori dontai ria Tikhikusi mau rai, i mani mene inontarai manei dine. Onesimusi nini mani doroi taenemiwawuti dine, tuti inontarai ameroaso kontai, dohong kariri Sempaisi ne Kaiwofo na mai. Uruino ambori uraikaririai we mea kariri fi kiaio amesobuai na nina ne ki.

¹⁰ Aristarkusi mano wiatai na aitamu rorong fe ria yau nini denatu mahikai we mea. Tonanai kontai we Markusi, Barnabasi ne arurarafoi. (Mesobu kaiwoariri kawuru ampa kariri i, we dontai mau mani, metamang wei na mai.) ¹¹ Yesusi mano wonongno Yustusi konta nei denatu mahikai kontai we mea. Na inontarai Yahudi eroaso Seng Yesusia nesa mani, inontarai mantoru nini sitoru terai itoruno itorufi ria yau, ametohong kariri fianai aino Allai demi amea wea fo ne, amani antowuwu ne weMananu Rorong fo. Itofata yau na mai paria. ¹² Epafrasi denatu mahikai kontai we mea. I

kontaio mene jemati manei dine, tuti Kristus Yesusi ne woming dine. Dutang tuti mea pampang paria we Allai, dutang Allai we ambori dohong mea metoaria mutu na mene meroasoawa tuti mewemambiriu, ambori metohong kariri Allai ne dawiafo na mai. ¹³ Iwati terai we yufi mamboni paria we mea tuti we inontarai na Laodikia fosa tuti Hierapolisi fosa. ¹⁴ Dokteri Lukasio tane maniwowiri taenemiwawuti foi tuti Demasi uranatu mahikai we mea kontai. ¹⁵ Meteikaririai kontai we mene doroi inontarai Kristeni na Laodikia wasa, tuti we Nimfai tuti we jematio ewenadi na ne munuwai sa, weo yenatu mahikai wesa kiai.

¹⁶ Kaiwo anatu yenatuai mau ninai metatoraia mani, merurai we ambori jemati na Laodikia fosa etatorai kontai. Tonanai kontai we kaiwo anatu yenatuai we jemati na Laodikia fosa, merurai kontai we ambori mesobuai we metatorai kontai.

¹⁷ Meteikaririai we Arkhipusi toninai, "Todoni kontai nari kariri fianai aino wobuai we nari wa kai we fata Sempaisi."

¹⁸ Mahikaifeai na yau Paulusi. Kaiwo mahikai ninai imesiri yauno isoi na mantaung yau warahune. Mearomio yau na inayai na aitamu rorong fe nina!

Kadono Sempaisi dohong ne bengfo arora we mea kiai.

Kaiwo Anatu Bo Reantenang Na Paulusi We Jemati Na Tesalonika

Kaiwo dedung we 1 Tesalonika

Bendari Tesalonika, fafongfa mani, andino webendari fuba we nu Makedonia foi ne, tuti kataio mano na parenta Roma foi eminohi nai we eru nu Makedonia foi sentenang. Tarahio ne inontarai enayai nai fosa ewe-200.000 rai. Maneiru eweYahudi wape ne fiafoi mani inontarai Yahudi kaha saine, amani mano esomi we aririwang tuti seng wetarai kaha.

Na bendari Filipi Paulusi, Silasi, tuti Timotiusi itorontai to Tesalonika tuti na wanai itowuwu Kaiwo Mahikai fo wesa ampefe maneiru teai eroaso Yesusi (Rasuli 17:1-9). Wape waroi ahang kahai mae Paulusi itosobu dadira ria Yahudifosa tuti inontarai eroaso kaha fosa, enari kanggani sitoru. Ampefe mano eroaso fosa etanatu sitoru to katai siai bei aha (Rasuli 17:10).

Wape Paulusi enerorong we detisa aha weo enemamea wesa paria, dohonao eroasofo tupa dawohi fe. De dontai wesa wape fi weduari, ampefe demi Timotiusi dontai to Tesalonika aha we suambawasa (1 Tes. 3:1-2). Mayeai Timotiusi daraberahi, kia kaiwo karirisa we Paulusi aha, deisaharai we mano eroasoai na Tesalonika fosa esodai dadira ria kaiwasa siai fosa we eraria Yesusi fefe. Tonanai ki wape ene eroasofo mutubarufu rai. Ampefe Paulusi soi kaiwo anatu nini we ambori ewaitawang todoni mirising karirisa, todoni arosa, tuti enerorong dohong we detisa aha.

Inontarai Tesalonika fosa arahio eroaso Yesusi ampefe Paulusi soi kontai kariri todoni eminohi toa fo weo eweinontarai Kristeni fefe (4:1-12). Eserawawerahi kontai kariri fianai aino mano emarareha fosa esobua fo, amani Yesusi daraberahi kaharai, ambori eworu ete esuwi

aha kontai ki. Ampefe soi kontai kariri rahidao Seng Yesusi daraberahi ma foi tuti rahida mansuwi-suwi foi (4:13-5:11).

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-3:13 Kaiwo kariri Paulusi tuti inontarai Tesalonika mano eroaso Kristusi fosa.

1:1-10 Paulusi dohong mahikai we Allai we inontarai Tesalonika fosa eroasoia mutu fefe.

2:1-12 Paulusi soi kariri minohi toa fo na mai, na rahida minohi rahansa fo.

2:13-3:13 Paulusi soi kariri yurai paria we deti euremifo aha.

4:1-5:28 Paulusi ne aunau dohonai wesa fo.

4:1-12 Fi kariri todoni inontarai Kristeni fosa eminohi toa fo.

4:13-5:11 Aunau kariri mansuwifoi tuti rahida Seng Yesusi daraberahi nai ma foi.

5:12-22 Kaiwo aunau kariri todoni mano eroaso fosa eweboyarifo.

5:23-28 Kaiwo kafe.

Mahikaifeai

¹ Weo doroi mea na jemati Tesalonika, amani inontarai mesomi we Dai Allai tuti Seng Yesus Kristusi wa mea.

Kaiwo anatu ninai na antoru, amani yau Paulusi, Silasi tuti Timotiusi. Antoenemitawanaifa kadono Allai dohong ne bengfo arora we mea tuti dohong mea menumiruainso ne maifo.

Paulusi itofiai Allai we jemati Tesalonika fosa ene eroasofo

²⁻³ Antorohong mahikai we Allai we mea kiai. Na rahida neungne antoaromi mea kiai na antone nadi rorong ne. Antowenadi we tane Dai Allai mani, antorutang tuti mea pampang. Weo antoaromioai pampang kariri todoni metainawiai na metohong toa wa we meroaso Kristusifo, tuti todoni menari fiani kontai weo mefata inontarai siai fo, weo menemiwawusa fefe. Kontai antoaromioai kariri todoni metawang meara mutu we menemitawang

tane Seng Yesus Kristusi we ambori daraberahi aha ma fo.

⁴ Doroi meaine, Allai enewawu mea. Antowaitawanaifa weo Allai diri mea tuti sahu mea we ne inontarai ampa. ⁵ Antowaitawang tonanai weo wiwo na kaiwoariri arora antowuwu Kaiwo Mahikai fo we mea kaha, mae antowuwuai na Allai Nuaninufoi ne mambiriufu, tuti kaiwo nanai antoroasoai tarai na antoenemirorongne. Finanai mewaitawanaifa ampa, weo mewati terai kariri antorohong toa ne tuti kariri fianai aino antonari we mea na rahida antonai rahang mea nanai. ⁶ Kontai metohong kariri antorohong toa ne ampa, tuti kariri Seng Yesusi dohong toa fo ampa. Donio mesodai dadira bitoya tonanai ki, wape Allai Nuaninunei dohong mea memararising we metohong kariri ne Kaiwo antoraiririai we mea fo. ⁷ Na tonanane, mewekasinai we inontarai eroasoai fubao enai na nu Makedonia foi sentenang tuti na nu Akhaya foi, amani ewati mea tonanafo, ewaitawanai we todoni eroasofo. ⁸ Weo na fianai aino menari nanai, wedaya kaiwasa bitoya na nu Makedoniai foi tuti na nu Akhaya foi etaramio Kaiwo Mahikai fo kariri Kristusi. Nanai tera kaha, mae kaiwoariri kariri todoni meroaso Allaifo dafai wariyai kawuru to katai doni kontai. Ampafe na doni kontai antoraoa fo, wiwo antomadu fieai kariri mea we kaiwasa nanisa ahang kaha, ⁹ weo kaiwasa antoraoa nanisa kiai emaduraia fuba kariri todoni metamang we antoru na maifo, na rahida antora we mea mau nani. Emadu kariri todoni metawing aririwangno raminde mesomi wesa we mene sengfo, mae mera we Seng Allai, mano wetarai tuti mireha na wea kaha foi, we mesomi wei fo. ¹⁰ Emadurai kontai kariri todoni metamang we Yesusi we daraberahi na rorafaisi aha ma fo. Amani Yesusi Allai ne Kaisungno duwiri na marareha rorong foi kawurua fo. Yesusi nani dino feriri tata weru aibo ambori tasodairi ria Seng Allai fo.

2

Paulusi soi kariri fi niari na bendari Tesalonika fo

¹ Doroi meaine, mantaung mea mewaitawanai ampa, weo rahida antorontai we mea mau antorufi we mea wai nani, fi antoru fo wetarai fuba pari ampa. ² Mewaitawanaifa weo wiwo antorontai we mea to bendari Tesalonika kaharai mae, kaiwasa na bendari Filipi fosa enari kanggani tuti etei kanggani antorua. Antosodai ne tonanafo ki, wape Allai fiata antoru donio na dadira rorongno kaiwasa enari we antoru fo kontaio antowemambiriu we antowuwu ne Kaiwo Mahikai fo we mea. ³ Weo kaiwo antorurai antomadurai we meroasoai nanai, wiwo fi sarawa fea kaha, tuti wiwo antomadurai we ambori antosobu fi we antoru kaha, ete antorurai we antopampamu mea kaha. ⁴ Kontai antosera we kaiwasa ambori enemio antoru kaha. Wape antomadu kariri fianai aino Allai eneofo terai. Weo Allai deitawang taenemirorongfuisi tuti detio antomai na urengreafo we yoaso antoru we antowuwu ne Kaiwo Mahikai fo ampa. ⁵ Mantaung mea mewaitawanaifa ampa, weo wiwo antoboromi wemereha we mea kaha, ete antoradiwa fieai na antoenemirorongnei we mea kaha, amani fi toyari antosera we ra ete doi we antoru. Allai mantauni deitawang ne tonanane. ⁶ Tuti wiwo antosera we inontarai etaparanding antoru kaha, nanafu wiwo na mea ete inontarai siai. ⁷ Tarai, weo Kristusi ne rasuli di antoru, ampafe tofino antomai kontai we antorutang we fieai ria mea toyari doi ete fiang. Wape wiwo antomaya we antowedayara mea mesobu maraba kaha. Rahida antonai rahang mea tonanaifa ne, antomanang we mea, antonari mea toyari wiwing manei niari sua ne arikangfoi na mai beyari. ⁸ Antoenemiwawu mea fuba paria, ampefe wiwo antorairiri te Kaiwo Mahikai fo titou we mea kaha, mae na antoenemirorong mirising antomainenang we antonari fifiani

kontai we antofata mea nayai. ⁹ Weo doroi meaine, mearomioaifa nendai, kariri todoni antorufi pampang fo. Diru rahida antorurai mambiriu we antosobu fiang siai, na rahida antowuwu Kaiwo Mahikai na Allai we mea fo. Ambori wiro antowedaya mane wobu maraba we antoru fanai.

¹⁰ Mewati terai, na rahida antonai rahang mano meroasoa wa mea, kariri todoni antoenemirorongnei mirarebanai, antomasi, tuti todoni antonari sarafia kaha fo. Allai deitawanai kontai.

¹¹ Mewaitawanaifa todoni antonari sua mea toyario wawa mang manei niari sua ne arikangfosa, ¹² amani antoranggewa mea ambori menemirorongwai mitubaru, tuti antomadurai na tapapa we mea pampang ambori metohonafo mai kariri todoni Allai ne inontaraine tatohong toa fo, weo na tonanane Allai firaise we mea. Weo Allai sahu mea kawuru ampa, we meminohi na ne weMananu fo tuti na ne sambewarai dadai fo.

¹³ Fi siaio wedaya antorohong mahikai we Allai pampang kontaifa ne mani, rahida antohorang Kaiwo Mahikai we mea fo metafufu na mai paria, amani metafurai tarai we Allai ne Kaiwo Mahikai medura fine, wiro inontaraine amene kaiwo amemadura fine kaha. Kaiwo wetarai nanai wemambiriu na mano meroasoa ne menemirorongfuisi.

¹⁴ Doroi meaine, mene tarai kariri Allai ne jemati na nu Yudeao eroaso Kristus Yesusi fosa. Ea mani esodai dadira ria ene inontarai Yahudi siai fosa. Mea kontai tonanai, amani mesodai dadirafo ria inontarai mene nu boyari fosa we meroaso Yesusi fefe, ne tarai kariri Allai ne jemati na Yudea fosa we esodai dadirafo ria ene inontarai Yahudi fosa fo. ¹⁵ Inontarai Yahudi nani saino emung Seng Yesusi, tuti na fafongfa emung nabifosa, kontai etata antoru weru ene kataifo. Mandoni kontai emamuna wei, tuti Allai wiro eneosa sobua kahaia. ¹⁶ Erurai we etamuna saya antoru, ambori wiro antowuwu kaiwo kariri todoni Allai feriri inontarai siai kontai fo we Yahudi kaha fosa fanai. Ampafe

ene enari tonana ne, wedaya enari sasari bitoya karerai ampa, paria wedaya Allai dohong aibo maraba paria wesa.

Paulusi deisaharai todoni dawiai we dontai suambawa inontarai Tesalonika fosa nariai aha

¹⁷ Wape doroi bohiwa meaine, antohatai weru mea tourai, paria antonai waroi weru mea toninai ki, wape antoenemirorongnei dohong we antosobu mea aha. Donio antorurai paria we antorarabera antoru antowati mea aha. ¹⁸ Antorurai tonanai we antorontai mau, tuti yau Paulusi, iruraifa tonanai we beiru tea ampa. Wape Saminsenai niari wedua antoru donio antorontai mau kaha.

¹⁹ Antoenemirorongnei dohong weai tonanai, weo tarai, meroaso Kristusi wa wedaya antoenemitawanaifa tuti antomararising. Weo rahidao tane Seng Yesus Kristusi daraberahi aha ma we fianduhi tata, tatoari na arongreafo mani, mea na jemati Tesalonika wa meaino mewedaya antoboi antoaromine. ²⁰ Tarai, meaino metohona mani, antoboi antoaromi tuti antomararising ne.

3

Paulusi medu kariri rahidao denatu Timotiusi dontai wesa fo

¹ Antoenemirorong we antosobu mea ahera ne wedaya antoramang ahang kaha mae antohutuai we aunayai na bendari Atena mae,

² auranatu aune doroi Timotiusi we mea mau nanai. Timotiusi nini mani Allai ne mangfata manei dine, i yufi kontai ria auru we antowuwu Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fo. Auranatui mau we fiata mea, ambori meparaise tuti mewemambiriu we meroaso kanggunai. ³ Ambori na tonana ne, na dadira rorong tasodaira ne, manei na mea wiro su to fui kaha. Mantaung mea mewaitawanaifa ampa weo dadira rorong tasodairi nani, Allai yoa weai ampa we tasodairi. ⁴ Rahida antonayai ria mea na nana wa, antorairiri kaririai we mea ampa, we ambori tasodai dadira ria

inontarai siai ki. Tuti mantaung mea mewaitawanaifa ampa we finanai tarai kaririai ampa. ⁵ Aino wedaya yemang aha kaha mae yenatu Timotiusi we mea mau ninai, weo yohong weai paria we yeitawang kariri todoni mene meroasoawa. Weo imameataifa dohonao Saminseni weanggari mea sofa mea metau wei fe. Nana mani fi antorurai tutira ne tupa dawohi.

Kaiwo mahikai Timotiusi kia aha ma kariri todoni jemati na Tesalonika fosa eroaso fo

⁶ Wape arahio Timotiusi daraberahi kawuru ria mea we auru ma ninai. I kia kaiwo mahikai kariri mene meroasoawa, tuti todoni menemiwawu inontarai siai wa. Deisaharai kontai kariri todoni mearomio antoru na menemirorong mirising tuti metohong we mewati antoru ne, ne tarai kariri antoru kontai antorohong weai paria we antowati meawa. ⁷ Ampafe donio, doroi meaine, na dadira rorong ne tuti na enari kanggani antoru ne, wiwo wedaya antoenemirorongnei fituaya kaha, mae antomirising. Weo kaiwo mahikai antotaramioai kariri meawa tuti kariri todoni meroaso Kristusi wa dohong antoenemirorongnei mitubaru aha. ⁸ Kaiwo ninai dohong antouremi tafa na yai tuti antomirising paria, weo meroaso kanggunai tuti metoaria mutu na Sengnei fefe. ⁹ Antowaitawang kariri antofaraise toa ne ahang kaha na antorohong mahikai we Allai ne, tutira fino mirising antonumiruainsoai kariri mea na Allai arongreafe ne. ¹⁰ Diru rahida antorutang we Allai paria, we antosobu rahida we antorontai mau antowati meuremiwa aha, ambori antofata mea na mene meroasoawa, ambori meroasoai na mai pari aha.

¹¹ Ninaia mani, kadono tane Dai Allai mantauni tuti tane Seng Yesusi urohong rang we antoru we antorontai antosobu mea aha. ¹² Kadono Sempaisi wedaya mea menemiwawu wawera mea fuba aha tuti menemiwawu inontarai siai

fuba aha, ne tarai toyari antoene-miwawu mea ne. ¹³ Na tonanane Sempaisi dohong menemirorongwai mitubaru, ambori na Dai Allai arongreafu memararebanai tuti wiwo metohong sarawa kaha, na rahida tane Seng Yesusi tuti ne wewai mararebanai rabuangfoi daraberahi nai ma fo.

4

Fi kariri inontarai eroaso fosa todoni eminohi toa fo

¹ Doroi meaine, kaiwo bitoya itoi kaririai kai ampa, wape yeo itoi fieai kontai aha. Na Seng Yesusi wonongne, antorutang mea na tapapa tuti antoranggewa mea, we merurai mambiriu aha we metohong kariri aunauo raminde nanai mesobuai ria antoru, kariri todoni meminohi toa wa, ambori Allai firaise we mea. Tarai antowaitawanai we meminohi toa wa tonanai ampa, wape antoranggewa mea weo metohong kaririai na mai pari aha. ² Weo mewaitawang kariri kaiwo ametemi mea wea fe na Seng Yesusi ne mambiriufu ampa.

³ Weo fi Allai dawu weaifa we menari ne mani, menemirorongwai mirarebanai tuti mehatai weru maninawafoi kiai. ⁴ Nana mani mansiari-mansiari wau rurai we borara nemu taraiwai weru maninawafoi, boitawang weduari ambori murarebanai. ⁵ Dohonao maninawafoi tebung wedua uremuwara ambori amamuwa rirora funoma weaifa, kariri mano etaroanso Allai kaha fosa enarifo fe. ⁶ Tuti na fi tonina ne dohonao manei niari sasarifeai we ne doroi uroasoai ruhia foi fe, toyari enerorong dohong we ne doroi ne wiwingfoi ete ne mangfoi. Weo Sempaisi ambori dohong aiboi we inontarai enari sasari tonana nesa ki, kariri fianai aino raminde antoraretawang mea weai ananai. ⁷ Allai sahu tatane wiwo we tamaninawa kaha, mae we tamararebanai tuti taminohi na mai. ⁸ Ampefe mandoni dino deiaya kaiwo aunau nina mani, wiwo deiaya inontaraine antoru kaha, mae

deiaya Allai mano dohong Nuaninu Mirarebana foi we meawai wa.

⁹ Yo, tuti kariri todoni menemiwawu mene doroifosa fo, tarahio yeunau mea weai ahang kaha, weo mantaung mea mesobu aunau ria Allai kawuru ampa, kariri todoni menemiwawu wawera meawa. ¹⁰ Kasau ampa, we menemiwawu mene doroeroaso wasa kiai na nu Makedonia wai ampa. Tonanai ki, wape antoreyo antoranggewa mea aha we metohong kariri fininai na mai paria aha.

¹¹ Ne mai mani merurai we meminohi na mai ria inontarai siai, tuti wirowi mesoro kaiwo fanai. Meuremi maya we merufi we mesobu fiang ete doi we fiata mea nai. Menari tonanai kariri fianai aino raminde automadurai kawuru we meara wa. ¹² Ampafe na tonana ne, wirowi menemitawang inontarai siai we efata mea kaha, tuti inontarai eroaso Allai kaha fosa ewati meminohi toa fo nanai etato mea.

Fi kariri mano eroasoai emararehara fosa esobuai na rahida mansuwi-suwi fo

¹³ Doroi meaine, antorohong weai paria, we dohonao meserawawera kariri fifianai aino mene doroio emararehara fosa esobua fo, ambori wirowi menemirorong fituayai tuti mesai metaidu karera fe kariri inontarai siaio wirowi enemitawang mansuwi-suwi kaha foi fe. ¹⁴ Weo tata mani taroasoai we Yesusi mireha tuti suwi kawuru ampa. Aino wedaya taroasoai kontai we Allai ambori duwi kaiwasa fuba eroaso Kristusi tuti emararehara fosa, we kiasara eminohi riati. ¹⁵ Kariri ne nanaifa mani, antoraikaririai we mea mau, we Sengnei mantauni ne aunau medura ne toninai, na rahida Seng Yesusi daraberahi ma foi mani, mano tatarang ne tata wirowi tane fafong tasobu Yesusi weru mano emarareha fosa kaha. ¹⁶ Weo na rahida bonani Seng Yesusi mantauni biari na rorafaisi meu, tuti sahu na raofuifo fiabai paria, kontai wewai mano dedai foi sahu, tuti manei biui Allai ne songgerifo.

Tuti inontarai eroaso fosa, mano emararehara fosa, Allai duwisa etoafafong. ¹⁷ Akawuru wori, mano taminohi tatarang paria sobu rahida bonani, tahontaisa, Sengnei yuai tata ruhiai na kafafe rorong fo we tasobui na rorafaisi. Ainanaya taminohi riati wenumainu. ¹⁸ Ampafe metaunau wawera mea na kaiwo nanai ambori menemirorongwai mitubaru.

5

Mainenang we rahida Sengnei daraberahi aha ma fo

¹ Doroi bohine meaine, tarahio wirowi isoi kaririai we mea aha mau kaha kariri rahida bodoni andino Sengnei daraberahi nai aha ma fo. ² Weo mantaung mea mewartawanai ampa, weo rahida Sengnei daraberahi nai aha ma foi, da tantuma toyari we da we kiamananapi na diru rabuang, ampafe manei wirowi deitawana kaha. ³ Inontarai eroaso kaha fosa enemituaitaifa weo eminohi na mai ampa, wirowi esobu dadirafeai ete mamunafeai ahang kaha. Wape na rahida bonani faini esodai ne karirafo tuti eworu na tantuma ki. Finanai esodairai na tantuma paria, ne tarai toyari wiwinsanai amainafoi pirahai tantuma we deyo minohi. Tuti manei wirowi kiaharai weru ne karira nana kaha.

⁴ Wape doroi mea mani wirowi inontarai menayai na manantiti rorong fo di mea kaha, weo metaroanso Sempaisi fefe. Ambori rahida Sempaisi da aha ma foi, wirowi mesoi mea kaha, ne tarai toyari mananapiro da tantuma ma fe. ⁵ Mea kiai mani inontaraio menayai na Kristusi ne sambewara rorong fo di mea. Tuti tata mani wirowi inontaraio tanayai na mamantiti rorong ne di tata kaha, ete arikang mamantiti di tata kaha, weo inontarai eroaso kaha fosa ansaino enai na mamantiti rorong fo ne. ⁶ Ampafe dohonao tatena kariri inontarai siai nanisa fe. Mae todoni kontaio tamainenang tatamang tuti tabiriu we tateiaya ne karirafo. ⁷ Weo diru wori kaiwasa etena ki, tuti mano emayeru biriu nesa kontai diru wori

etunung ye emayeru ki, wirow emaine-nang etanansiau kaha. ⁸ Wape tata mani inontaraio tanayai na rahidafo di tata, amani na sambewarai rorong fo. Ampafe tateiaya ne mai kaha fo. Taroaso Sempaisi mutu tuti taenemi-wawu inontarai siai, ambori tawemambiriu we tatoaria mutu. Nana mani tane tarai toyari afai mamunao sensuni na ansung besi ambori doaria mutu ma mamuna rorong fo. Kontai toyari afai mamuna foi we sata ne sapewi besi foi we weduari fo, tata kontai taenemitawanai mutu we Allai ambori feriri tata ki. Fininai ne tarai toyari sapewi besi we wedua tata weru ne mai kaha fo.

⁹ Weo Allai wirow yuai tata we ambori tasobu aiboifo kaha, mae we feriri tata na tane Seng Yesus Kristusi. ¹⁰ I mireha we tata ambori na rahida daraberahi nai aha ma fo mani, rabuang bonani tamarareha kawurua ete, tatarang te, taminohi riati. ¹¹ Ampafe metaunau wawera mea tuti mefata wawera mea, kariri fianai aino menari kawurua nanai, ambori menemirorong mitubaru aha.

Kaiwo aunau wefuiiai

¹² Doroi meaine, antorutang mea we metato mano erurai paria we erufi bitoya we mea fosa, amani ewiwiang mea na Sempaisi tuti esua mea we menari fi mai fo. ¹³ Metatosa we inontaraio atosia disa, tuti menemiwawusa paria weo fi eru we mea wa. Meminohi na mai tuti meweboyari. ¹⁴ Antoranggewa mea kontai we, mesua mano ewata etena funoma fosa ambori erufi, metaunau mano enemimameata fosa ambori enemitawanai, tuti mefata inontaraio eroasoa mutu kaha fosa. Memanang we mandoni kontai. ¹⁵ Metanansiau, manei dapa mane wau mani, bapai ahang fanai, mae meruraifa we menari ne bengfo we mea tuti we mandoni kontai.

¹⁶⁻¹⁸ Inontarai meweboyari ria Kristus Yesusi di mea, donio na todoni feai kontai memararising pampang, tuti mewenadi pampang. Na fifiani kontai metohong mahikai

we Sempaisi pampang, weo nanai aino Allai dawi weaifa ria mea we menari ne.

¹⁹ Dohonao meteiyaya fio Nuaninu Mirarebanai foi niari fo fe. ²⁰ Dohonao mesahu tawang kaiwo Nuaninu Mirarebana nei dohonai we mea wa fe. ²¹ Kaiwoariri fuba metaramioa fo, metitua weaifa, we kaiwofo tarai na Allai ete bireri e. Ambori ne wetarai na Allai fo aino merutawanai. ²² Mehatai weru fi mai kaha fo kiai.

Kaiwo kafe

²³ Kadono Allai mantauni, mano dohong tata tanumiruainso ne maifo, niari menemirorongwai mirarebanai.

Kadono deitawang wedua mea paria, ambori na fi menemirorong dohong wea fo, fi menemituitaita fo, tuti fi menari fo, wirow manei dohong sarawa kaha, pariao rahida tane Seng Yesus Kristusi daraberahi aha ma fo. ²⁴ Allai niari kariri finana rai, weo i sahu mea kawuru ampa we merariati fefe, tuti fianai aino medura fo dohong kaririai.

²⁵ Doroi meaine, mewenadi we antoru kontai.

²⁶ Metaikaririai we tane doroi-wasa we antoenemiwawusa tuti antoranatu ene mahikaifea.

²⁷ Na Sempaisi wonongne, yutang mea na tapapa we metato kaiwo anatu nini we tane doroi eroasoa wasa kiai.

²⁸ Kadono tane Seng Yesus Kristusi dohong ne bengfo arora we mea.

Kaiwo Anatu Bo Boru Na Paulusi We Jemati Na Tesalonika

Kaiwo dedung we 2 Tesalonika

Inontarai eroasoai kawurua na bendari Tesalonika fosa enemiwawera weaifa kariri rahida Seng Yesusi daraberahi nai aha ma foi. Maneiru teai na sa enemitituai eteyo rahida Sengnei daraberahi nai ma fi kiawariai ampa, wape Sengnei mantauni mani ewatioi kaharai. Maneiru teai kontai aha mani eteyo rahidafoi kefang ampa, ampefe emaya we erufi ahang kaha, mae eminohi etamang wei terai.

Ampefe Paulusi, Silasi, Timotiusi itosoi kaiwo anatu nei we ambori na dadira rorong esodaira fo etoaria mutu na Sengnei. Deunausa kariri rahida Sengnei daraberahi nai ma foi, tuti deretawansa ambori eroasoai mutu, eminohi na mai tuti eru ene fi na mai.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-2 Kaiwo reantenang.

1:3-2:17 Aunau kariri Seng Yesusi daraberahi ma fo tuti dohong ai-boi we inontarai eroasoai kaha fosa fo.

1:3-12 Paulusi dohong kaiwo we fiata mano eroasoai fosa etoaria mutu na Sengnei, weo esobu dadira bitoya na mano eroasoai kaha fosa fefe.

2:1-12 Aunau kariri mano kerira pari foi ne darirafo.

2:13-17 Aunau kariri todoni Allai diri mano eroasoai fosa we ne inontarai fosa.

3:1-18 Kaiwo kafe.

3:1-5 Paulusi dutang mano eroasoai fosa we etutang tutiri we Sempaisi.

3:6-15 Aunau kariri mano emaya we erufi ahang kaha fosa.

3:16-18 Paulusi dohong mahikai wesa tuti kife ne kaiwo anatu nei.

Mahikai feai

¹ Weo doroi mea na jemati Tesalonika, amani inontarai mesomi we tane Dai Allai tuti Seng Yesusi Kristusi wa mea.

Kaiwo anatu ninai na antoru, amani yau Paulusi, Silasi tuti Timotiusi.

² Antoenemitawanaifa kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesusi Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti urohong mea menumiruainso une maifo.

Paulusi itofiai Allai we jemati Tesalonika fosa eminohi toa fo tuti itowenadi wesa

³ Doroi meaine, antorohong mahikai we Allai pampang we mene metohong toa wa. Tuti todoni kontai antonari tonanai, weo meroaso Kristusi na mai pari aha tuti menemiwawu wawera mea wa fuba pari aha fefe. ⁴ Ampafe rahida antotuwambawa Allai ne jemati siai fosa mani, antomadurai karirio mea wesa. Antoraparanding mea wesa, kariri mene meroasoai mutu tutu metawang meara mutu na Sengnei fo, na dadira rorong mesodaira fo tuti na fi kaiwasa enari kangganai we mea fo.

⁵ Fianai aino mesodairai nanai deinawiai weo Allai mani, kiutu kaiwo na mai. Weo meroasoai ampefe mesodai dadira bitoya. Nanai wedaya Allai sahu mea we memai we meminohi na ne Mananufu. ⁶ Allai mani mano kiutu kaiwo na mai dine. Ampafe dadirao inontarai siai enari we mea nanai, Allai ambori niari wesa kontai tonanai ki, ⁷ tuti yuai mea weru dadira rorong mesodaira fo, tonanai kontai we antoru. Finanai kawariai na rahida Seng Yesusi biari na rorafaisi meu, na adia rorongno denggararu foi, tuti ne wewai rabuangno ewemambiriu fosa fo.

⁸ Biari meu yu aiboiso inontarai etaroanso Allai kaha tuti etohong kariri Kaiwo Mahikai kariri tane Seng Yesusi kaha fosa. ⁹ Inontarai nanisa ambori esodai aiboifoa eworu we fitawafa, tuti sosa to boriei weru urengreafo tuti weru ne mambiriu sambewara fo. ¹⁰ Finanai ambori

kawariai na rahida daraberahi nai ma foi, ambori ne inontarai emararebana fosa, amani kaiwasa eroaso fosa, etaparandini tuti esomi wei. Mea kontaio mehontaiosana na rabuang bonani rai, weo meroaso Kaiwo Mahikai antowuwuai we meara fo fefe.

¹¹ Nanai wedaya antorutang tutu mea pampang we Allai ambori deti mea memai na arongreafo we merariati tuti we metohong kariri ne dawiafo. Antorutani kontai ambori fi masio menemititui we menari fo, tuti fianai aino menari nano mene meroasoawa mani, Allai dohong ne mambiriufu we mea ambori menariri na mai. ¹² Antorutang tonanai ambori na fi menari nanai wedaya kaiwasa etaparanding tane Seng Yesusi, tuti Yesusi deparanding mea paria, mai kariri todoni tane Seng Allai tuti Seng Yesus Kristusi urohong bengfo paria we meara fo.

2

Kaiwo kariri rahida Sengnei da ma fo tuti kariri mano kerira pari foi

¹ Doroi meaine, kariri rahida tane Seng Yesus Kristusi daraberahi we fianduhi tata we taweboyari riati foi ne mani, yeretawanai paria, ² dohonao memamea wea fe, ete mesahera menemititui sarawai kariria fe. Tarahio manea eteyo esobu kaiwoaririfea na Sempaaisi, deinawio rahida Sengnei daraberahi nai ma fe kawariai ampa. Ete tarahio eteyo antosoi kaiwoariri ete kaiwo anatu bei kaririai weo Yesusi daraberahi kawuru ma ne, Dohonao mematai ete memameatai we metaramio kaiwo nana fe. Weo kaiwo toyari nanai wiro tarai kaha tuti antosoi tonanai kaha. ³ Todoni kontaio dohonao meroaso kaiwo kaiwasa epampamu wasa emadura wa fe. Weo rahida bonani da ma kaharai mae, fininai kawariai akawuru wo. Amani kaiwasa bitoya foi eteiaya Allai, tuti inontarai mano kerira pari foi, amani Saminseni ne inontarai yufi wei foi, ambori

kiawariai ki. I mani ambori wioru rai. ⁴ Na enerorong dedai dapa Allai tuti bioi wawa arong we andino fiabai sewa seng fubao inontaraine esomi wesa kiai fosa. Kontai da to Seng Allai ne Munufoi* rorongfoi, minohi nai, mae medu we kaiwasa bitoya foi deyo i mani Allai dine.

⁵ Mearomioaifa we finanai kiai imadurai we mea kawuru na raminde inayai na nanai ria mea wa ampa. ⁶ Tuti mewartawang kariri fiani dino wedua mano kerira pari foi ampefe kiawaria kahai ninai. Kio rahida bo Allai dereria foi wori, mano kerira pari foi ambo kiawariai ki. ⁷ Kiawariai tonanai kaharai mae, Saminseni, mano ambori dohong ne mambiriufu wei foi, na mamungga-sai niari ne fi kerira na nunei nendai. Wape mano weduari foi, weduari pari akawuru wori i tiwera ki, ⁸ tuti na kutu nanai mano kerira pari foi dariai. Wape Seng Yesusi da ma mani ambori miuni na numandai firarami foi tuti na ne sambewarao da tutiri ma foi ki. ⁹ Mano kerira pari foi ambori kiawariai na Saminseni ne mambiriufu, tuti niari fitantuma kerira bitoya we sofa inontarainesa nayai ambori ehiri ewarami wei. ¹⁰ Niari fikirira bitoya beyari weo pempamu inontarai mano todoni kontaio esobu ne karirafo ki. Inontarai nanisa esobu ne karirafo we eteiaya kaiwo wetarai na Allai fo, amani kaiwo ambori feririsa weru ene sasarifo fo. ¹¹ Ampafe Allai wedayasa ambori eserawawerahi paria, donio eroaso fi wetarai kaha foi. ¹² Nanai wedaya kaiwasa nanisa ambori esodai aiboifo ria Allai, weo eroaso kaiwo wetarai fo kaha tuti efaraise enari sasari pampang.

Allai diri mea we mesobu ne maifo

¹³ Wape, doroi bohio Sengnei enewawu mea wa meaine, todoni kontai antorohong mahikai we Allai pampang we mea, weo na reante-nangfo diri mea kawuru ampa we feriri mea. Feriri mea tonanai na

* 2:4 Nana mani Seng ne Munufoi na Yerusalem, katai Yahudifosa esomi wei nai foi.

Nuaninu Mirarebana nei yuairurang meara memararebanai tuti na meroaso ne Kaiwo Mahikai fo fefe. ¹⁴ Na ne tonanane kontai, Allai sahu mea na ne Kaiwo Mahikai antohoramai we mea fo ne, ambori mea kontaio mehontai tane Seng Yesus Kristusi foi na ne sambewaraio dedai fo ki. ¹⁵ Tonana mani, doroi meaine, metoaria mutu tuti merutawang aunauo metaramioai ria antoru kawurua nanai, amani aunauo automadurai na antoborominei, tuti ne antosoi na antowaramine.

¹⁶⁻¹⁷ Kadono tane Seng Yesus Kristusi mantauni tuti Dai Allai unari menemirorongwai mirising tuti mitubaru, tuti wedaya mea mewemambiriu ambori, na kaiwo memadura fo tuti na fianai aino menari fo, menari te ne bengfo. Weo Allai enewawu tata tuti dohong beng we tata ambori tatoaria mutu tuti taenemitawang ne bengfo we fitawafa.

3

Paulusi dutang jemati Tesalonika fosa we ewenadi wei

¹ Doroi meaine, kaiwo bitoya itoi kaririai kai ampa, wape yutang mea we metutang tuti antoru we Sempaisi ambori ne Kaiwone anseung kahi mae dafai wariaifa we kaiwasanei kiai tuti esobuai na mai tuti esomi weai, kariri raminde nanai mesobuaia fo. ² Tuti metutanai kontai we wiwiaing antoru, ambori antokaharai weru inontarai emamuna tuti eharira fosa ewarami rorong fo. Weo kaiwasanei ne flaufoi wiro eroaso Seng Yesus Kristusi kaha ampfe emamuna we mano taroaso na tata.

³ Wape Sengnei, fi medura fo mani dohong kaririai ki, ampfe wiro sawing warang weru tata kaha. I ambori dohong menemirorongwai mitubaru tuti dewawu mea weru Saminsenai. ⁴ Tuti antoroasoai paria weo fianai aino antoraunauwai mau ninai metohong kaririai pampang rai. ⁵ Kadono Sengnei wiwiaing mea pariao mewaitawanai na mai todoni Allai enewawu mea fo, tuti ambori metawang meara mutu na

dadira rorong fo, ne tarai kariri Kristusi sawania mitu na dadira rorong raminde sodaira fo.

Paulusi suasa ambori ewata etena funoma fanai

⁶ Doroi meaine, na Seng Yesus Kristusi wonongne, antoraretawang mea weo mehatai weruru inontarai mano ewata etena funomai tuti wiro etohong kariri aunauo antoraunauwai we mea wa kaha fosa. ⁷ Weo mantaung mea mewaitawanai ampa, ne mai mani, metohong kariri antorohong toa ne. Nana mani wiro antowata antorena funoma kaha na rahida antonayai na nanai ria mea wa. ⁸ Tuti manei dohong fiea antorang mani, antorang funoma kaha, mae fi nanai antobaitai. Kontai diru rahida antorurai paria we antorufi siai fo we fiata antoru, weo automaya we antowedaya manei na mea urewa we antoru na fiang kaha. ⁹ Antonari tonanafo wiro deinawiai we antone pari mambiriufei we antorutang mea we mefata antoru kaha, weo todoni kontaio antone mambiriu we antorutang mea tonanai. Wape antore antonari tonanai we fiainawiai we mea ambori mewata metena funoma fanai. ¹⁰ Weo na rahida antonayai na nanai ria mea wa, automadu kaiwofeai tonina, "Mandoni dino wiata dena funomai mani, wiro dampi fanai."

¹¹ Automadu tonanai we antotaramioai we manea na mea ewata etena funomai, wiro enari sobu fiea kaha, mae manei ne kaiwofea mani esoro ma we eneng. ¹² Inontarai tonana nesa antoraretawansa tuti antoraunausa na Seng Yesus Kristusi wonongne we erufi na mai, tuti esera we fi etang siai.

¹³ Wape doroi mea mani dohonao meuremiwa marira we metohong kariri ne bengwa ahang kaha fe. ¹⁴ Masino manei deiaya kaiwo ninai tuti dohong kariria kaha mani, metanansiau we inontarai tonana nei tuti dohonao mefaraoi fe. Menari tonanai wei ambori mimaya. ¹⁵ Wape dohonao menariri

toyari mene aiteta fanai, mae metaretawani toyari mene doroi.

Kaiwo kafe

¹⁶ Sengnei mani ne maine wene-ung nai. Kadono mantauni wedaya menumiruainso ne maifo pampang na fifiani kontai. Kadono Sengnei weriria mea kiai.

¹⁷ Mahikaifeai we mea, na yau Paulusi. Mahikaio yenatuai tonina ne, mantaung yau isoi ne. Fininai we fiinawiai na nehu kaiwo anatu ne kai, ambori mewartawanai we kaiwo anatu nanai manei soi siai kaha, mae mantaung yauno isoi ne.

¹⁸ Kadono tane Seng Yesus Kristusi dohong ne bengfo arora we mea kiai.

Kaiwo Anatu Bo Reantenang Na Paulusi We Timotiusi

Kaiwo dedung we 1 Timotiusi

Timotiusi mani bariboai dine, yufi we Sempaisi ria rasul Paulusi, amani deiriri Sempaisi ne Kaiwo Mahikai fo we kaiwasanei. Tamana mani inontarai Yunani dine, mae inana mani inontarai Yahudi dine. Mae Paulusi sahu Timotiusi we ne arikang terai na Seng Kristusi wonongfo.

Paulusi tuti Timotiusi urontai to bendari Efesusi, na wanai demi Timotiusi niyai ria jematifo we data inontaraio etaunau kaiwo mai kaha fosa. Mae mantauni dontai pari to nu Makedonia foi. Akawuru wori Paulusi enetituai we tarahio sobu rang we daraberahi to Efesusi ahera kaha, donio soi kaiwo anatu nini we Timotiusi.

Na ne kaiwo anatu nei deretawang Timotiusi we ambori yufi we Seng Yesusi na mai pampang (1:3, 18). Kontai denggewari we ambori medu wedua inontaraio etaunau fi wetarai kaha fosa (1:2-11, 4:1-6). Weo na Efesusi mani maneiru teai etaunau fi siai weru Kaiwo Mahikai foi. Etaunau kariri Hukumi Musa soi fo, wape etaunau fi wetarai kaha (1:7-8). Eteyo tanari kariri fi bitoya, toyari tarirau fanai, tuti tatang fiang tane wori wea fo fanai, ambori Sempaisi feriri tata ki. Paulusi dere we Timotiusi ambori suasa paria.

Kontai Paulusi deunau Timotiusi kariri todoni mano ewenunggamiei we Kristusi ne jematifo etohong toa fo, amani etohong beng tuti emararebanai, wiro enari sarawafea kaha. Tuti deunauwi kariri todoni yufi we Yesus Kristusi tuti fiata inontarai Kristeni fosa kontai.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-2 Kaiwo reantenang.

1:3-20 Paulusi dere we Timotiusi ambori sua mantaunau fi mai kaha na Efesusi fosa.

2:1-3:16 Paulus deunau Timotiusi kariri todoni eminohi toa fo weo eweinontarai Kristeni fo.

4:1-16 Paulusi dere we Timotiusi ambori meduaia aunau wetarai kaha fo tuti yufi na mai.

5:1-6:2 Paulusi deunau kariri todoni mano taroaso ne tata tanari we tane doroi fosa fo.

6:2-21 Paulusi deretawang Timotiusi ambori niari kariri Sengnei ne Kaiwo wetarai fo na mai.

Paulusi dohong mahikai we Timotiusi na Efesusi

1-2 Weo nehu kaisung bohi Timotiusi, mano isahu wau we nehu arikang terai na Sengnei weo roaso Yesusi mai kariri iroasoine.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, rasuli we Kristus Yesusi. Mano yuai yau we iwerasuli mani Allai, mano feriri tata foi, tuti Kristus Yesusi mano taenemitawani foi.

Kadono Dai Allai tuti Kristus Yesusi, tane Sengfoi, urohong une bengfo arora we wau, uenemiwawu wau, tuti urohong wau numuruainso une maifo.

Paulusi deretawang Timotiusi we sua mantaunau kaiwo wetarai kaha fosa

³Timotiuse, yutang wau paria weo nayai pampang na bendari Efesusi wai, kariri fianai aino raminde ira to nu Makedonia foi mani, yeretawang wau weaia fo. Ambori wua inontarai maneiru teai na nanisa, mano esafai kaiwo aunau wetarai kaha wasa. Modusa we efotourai weru fi enari wa. Wuasa ambori etaunau fi mai kaha fo ahang fanai, ⁴tuti ambori efotou ehabi ene rahidawa funomai we etairiri fiami wetarai kaha fo, tuti riria wiro werea na wea kaha fo. Weo finanai kiai etairiri wei mani wedayasa esawasa tuti dohong wedua Allai ne fi niari fo, amani feriri tata na taroaso Yesusi fo. ⁵Modusa tonanane mani weo ambori jematiwai kiai enemiwawu wawerasa na enemirorong mesi, na enemirorong ketuio mai, tuti na eroaso kanggung Yesusi na mai. ⁶Manea na mantau nau kaiwo wetarai kaha wasa wiro enemiwawu wawerasa toyari nanai

ahang kaha, tuti era siai etohong kariri kaiwo mai kaha fo. ⁷Ebiru we ewemantaunau Hukumi Musai soi fo wape kaiwo emadurai tuti eboromi tawanai we kaiwo tarai nanai man-taunsa eserawa eru na wa amang-wau beyari.

⁸ Tarai, tawaitawanaifa weo Hukumi Musai soi fo, taru tawanai na mai mani, kaiwofo beng. ⁹ Todoni kontaio tawaitawanaifa weo Kaiwo nanai Allai wiro dohonai we mano emai fosa kaha. Mae dohonai we inontaraio etohong kariri ne Kaiwofo kaha fosa, tuti mano eteiaya Allai fosa, mano esomi we Allai kaha fosa, mano etohong sasari pampang fosa, mano ene pari seng fosa, tuti mano emung ene wawa fosa, mano emung funong inontarai fosa, ¹⁰ mano emaninawa fosa tuti mang mano emaninawa wawerasa fosa, mano eha inontarai we etawayansa we ewewoming fosa, mano etatofa tuti mano epampamu kaiwo fosa, tuti mandoni kontaio enari fi mai kaha fosa. Fi tonana ne kiai siai weruo kaiwo aunau wetarai fo. ¹¹ Kaiwo aunau tarai ninai mai kariri Kaiwo Mahikaio beng sewa na Seng Allai mano tataparadini foi, tuti Kaiwo nanai yoasoio yau we yeiriria ne, amani kariri todoni feriri tata ne.

Paulusi dohong mahikai we Allai we enewawufo

¹² Yohong mahikai we tane Seng Kristus Yesusi weo deti yaua mani imai we irufi wei, donio yuai yau, dohong mambiriu we yau we yeiriri ne Kaiwofo tuti ifata kaiwasanei. ¹³ Raminde nana mani yau inontaraio yeiberahi di yau, inari kang-gani tuti isansuma funomai. Tonanai wape Yesusi aro yau paria tuti deiai nehu sasari nanai, weo rabuang bonanai wiro iroaso kaha, ampafe fi inari nanai iserawawerahi we fi sarawa fine. ¹⁴ Wape tane Sengnei dohong beng we yau fuba sewa, we-daya yau iroaso tuti enehuwawu inontarai siai na Kristus Yesusi.

¹⁵ Kristus Yesusi da to nunei ma weo feriri inontarai sasari ne tata

weru tane sasarinei. Kaiwo ninai wetarai, ampafe meroasoia mutu dohonao menemiwawera wea fe. Tuti na inontarai sasari rabuangnei kiai mani yauno yohong sasari fiabai sewa ne. ¹⁶ Tonanai wape Kristus Yesusi aro yau, ambori deinawiai we inontarai siai weo i sawani pampang we inontarai ewesasari fosa. Yauno yohong sasari fiabai sewa ne, wape enewawu yau ambori inontarai siai ewatioai tuti ambori eroaso kontai, ampafe eminohi na numainufo tuti esobu Waidani ki.

¹⁷ Tafiai Allai Mananuo werea na wea kaha foi, meiri andino tatatori tuti tataparandini pampang, i wiro mireha na wea kahai tuti tawatioi kaha, kontai meiri kawuru andi we-Sengne. Antu!

¹⁸ Ampafe nehu kaisung bohi Timotiuse, kaiwo anta yemi wau weaia nanai, amani kariri todoni wua mantaunau kaiwo wetarai kaha fosa fo, bohong kaririai. Weo nehu kaiwone mai kariri fianai aino raminde nanai Allai medurai na mano ewenunggamiei we jemati fosa kariri waua fo, amani fianai aino ru wei fo. Ru tawanaia mutu, ambori fiata wau rurai ambori birapa mantaunau kaiwo mai kaha wasa, kariri rai mamuna manei yurai we data ne aitetafosa fo. ¹⁹ Rurai we roaso Kristusi tuti bohong kariri ne Kaiwofo terai, tuti na enemurorong ketuio mai na tapapa boiaya ne karirawa. Weo manea wiro etohong kariri enemirorong mirarebana foi ahang kaha tuti etau we aunau wetarai kaha fo, ampafe inontarai nanisa eroasofo woru ampa. ²⁰ Uwemandu na inontarai tonana nesa, uwonomi fino Himeneusi tuti Aleksanderi. Inontarai ninsuru yeiaya suru to boriei weru inontarai eroaso fosa, to Saminsen warang rorong fo, ambori na tonana ne usobu aunau we wiro ureibera Allai ahang kaha.

2

Fi kariri todoni tawenadi we Al-laifo

1 Timotiuse, fi reantenang pari mani, yenggoa wau we bounau jematiwasa we ewenadi we Allai, etutani paria, etutang tuti inontarai siai wei, tuti etohong mahikai wei. Finanai enari we kaiwasanei kiai. 2 Kontai ewenadi tuti mananunesa tuti kaiwasa fuba eru wang mananu fosa, ambori na fifiani kontaio tasobu dadirafea kaha, mae taminohi na mai, ambori tasomi we Allai tuti taenemirorongnei mirarebanai. 3 Ewenadi tonanai aino beng ne, tuti Allai tane Mamparirifoie eneoai. 4 I dawiai paria we kaiwasanei kiai ewaitawang kariri ne Kaiwo Mahikai feririsa fo tuti ekaharai weru ne kari-rafo. 5 Weo Seng mansiari kawuru, amani Allai, tuti Mano Doa Rahanai we kia inontaraine tata we Allai foi ne mansiari kawuru kontai, amani Kristus Yesusi, mano da ma weinontarai batang. 6 I dohong ne taraifoia mireha we feriri inontaraine tata kiai weru tane sasarinei. Na fi niari tonana ne, deinawiai na ne rahida mai, weo Allai dawiai we feriri tata kiai. 7 Aiwedaya mani Sempaisi yuai yau we iwerasuli we Yahudi kaha fosa, ambori iwuwu Kaiwo Mahikai ne wesa tuti yeunasa we aunau wetarai kariri Yesusi fo ambori eroasoai. Fianai aino imadurai ninai wetarai wiro itofa kaha. 8 Ampafe imaya we na doni kontai, mangnesa ewenadi we Allai tuti ewenadi na enemirorong mirarebanai, wiro ehasou tuti esawasa fanai. 9 Kontai we wiwingnesa dohonao enari we ambori mangfosa euremi nai na sa fe. Imaya we emarandinsa mayeai ki tuti esansunsa na ansung mai tuti enari enumiwa na mai tuti fimarandingno mai. Dohonao esansunsa tuti emarandinsa esera weo ambori mangfosa enemirorong sau wesa fe. 10 Mae enari fi mai we kaiwasa siai fo, we finanai mai we wiwingno eteyo esomi we Seng Allai fosa enari fo. 11 Tuti rabuang bo jematifosa efan-duhisa we ewenadi fo, tuti mangfosa etoa etaunau fo mani, wiwingwasa etatosa, enemboru etaramididau terai. 12 Wiro iroa we na nadi

rorong foi wiwingnesa etaunau ete eboromio mangnesa kaha. Mae enemboru etaramididawai terai. 13 Imadu tonanane weo Adami dino Allai niariri reantenang ne, akawuru wori Hawaii ki. 14 Kontai wiro Adami dino Saminseni sofari ne kaha, mae Hawaii, ampafe donio sawai tono sasari rorong foi. 15 Tonanai wape wiwingnesao etahungno ene arikangfosa na mai, eroaso mutua, enemiwawu inontarai siai tuti enemirorong mirarebanai pampang, wiwing tonana nesa ansaino Allai feririsa ki.

3

Mano ewenunggamiei we jemati fosa todoni eminohi toa fo

1 Kaiwo imadurai ninai tarai, amani mandoni saino etawiai we ewenunggamiei we jemati mani, nana mani enari fi dadai fo tuti mai fo. 2 Ampafe mano ewenunggamiei we jemati ne mani, enari siarawa kahai ambori manei biriu we ding-gaisa kaha, erau wiwing mansia, etawansa wiro etohong funoma kaha, ebiriu we eteiaya fi mai kaha fo tuti enemititua wea kaha, tuti etitua we kaiwo emadura fo, wiro emadu funoma kaha. Kontai eparaise etamang we inontarai siai na ene munufo, tuti esawai we etaunau kaiwasa. 3 Etunung biriu ye kaha tuti emamuna funoma kaha, mae emanang. Ebiriu we esawa inontarai kaha, kontai euremi fiabai we doi kaha. 4 Ewaitawang enari sua ene munu rorong fo na mai, tuti etaunau ene arikangfosa we etaramididau tuti etatosa. 5 Weo manei deitawang niari sua ne munu rorong fo na mai kaha mani, todoni niari sua Allai ne jematine na mai ki? 6 Mano ewenunggamiei we jematinei mani wiro inontarai arahio eroasoai tituita kaha, weo nana mani tarahio eboi earomi tuti fi eru nanai, ampafe wedaya Allai dohong aiboi wesa kariri fafongfa dohong aiboi we Saminseni fo. 7 Ea kontai inontarai mano eroaso kaha fosa etatosa kontai, weo ewewonomi tonana

kaha mani, ambori kaiwasa siai fosa eteiberasa, ampafe etawai to Saminseni warang rorong fo aha.

Todoni mangfata jemati fosa emi-nohi toa fo

⁸ Tonanai kontai we mangfata jemati nesa, ea mani inontarao emai ampafe kaiwasa etatosa, etaperemi sobaura kahai, tuti etunung biriu ye kahai, kontai ewarami mai, wiro euremi fiebai we ra kaha. ⁹ Mae na enemirorong ketui mirarebana fo erutawang aunau Allai deinawiai we inontarai Kristeni ne tata kawuru fo we taroasoai, aunau nanai fafongfa tataroana kaha. ¹⁰ Kontai, wiro ruaisa we eru wang mangfata fo kaharai mae, titua wesa akawuru wo, paria etohong fisarawafea kaha mani, ambori ruaisa we ewemangfata ki.

¹¹ Ene wiwingfosa* kontaio wiwingno emai ampafe kaiwasa etatosa, wiro era etairiri kaiwasa kaha. Etawansa ambori ebiriu we eteiaya fi mai kaha fo, tuti na fifiani kontai kaiwasa eroasosa.

¹² Mangfata jemati nesa mani ene wiwing mansia. Ewaitawangno enari sua ene arikangfosa tuti ene munu rorong fo na mai. ¹³ Inontarai mano efata jemati na mahikai fosa, omi wesa tuti na tonanane ambori ewemambiriu we emadu kariri ene eroaso Yesus Kristus fo na ematai kaha.

Kaiwo tarai tuti dedaio taroasoa ne

¹⁴ Enehutawanai we waroi ahang kaha mae yontai mau ituambawa wau rai. Tonanai ki wape isoi kaiwo anatu ninai kontai we wau mau ¹⁵ ambori yontai ahera mau kaha mani, boitawanai kawuru kariri todoni Sengnei ne inontaraine tata taminohi toa fo. Weo mano taroaso Yesusi ne tata mani tane tarai toyari Allai, Mano minohi wenumainu foi, ne munu rorong di tata, nana mani Allai ne jemati di tata. Ampafe tatoa tuti ne Kaiwonea mutu, ne tarai toyari dirio doari pepayai tuti munu

bei. ¹⁶ Tarai webeyari aunau kariri Yesusi nei. Aunau nani mani dedai tuti mirarebanai, ne tarai toyario fi dadiwa, pariao na fui ninai arahio Allai deinawi pari we tata:

Biari meu weinontarai batang.

Wewaifosa ewatioi.

Nuaninu Mirarebanai deinawi we I mirarebanai.

Ewuwui we kaiwasa na nu siai.

Eroaso na nunei sentenang.

Tuti to rorafaisi Allai yuaisi,
na sambewaraio dadai fo.

4

Paulusi ne kaiwo kariri aunau mai kaha fo

¹ Yeikaririaifa weo Nuaninu Mirarebana nei deinawiaia kasau ampa weo na rahidao werea naya fe ninai, inontarai manea ambori etawingno ene eroasofo ki, weo nuaninu eharira fosa epampamusa ampafe etaraberasa weru ne maifo we etohong kariri Saminseni ne aunau kerira foi. ² Aunau karira nani, inontarai eweanggario etaperemi sobaurai we fiwaradi fosa, ansaino etau-nauaifa ne. Ea enemituaitafo tuti enemirorong ketui fo woru ampa.

³ Etaunau kaiwasa weo erirau fanai, tuti etang funong fiang fanai. Manamo fiangnei kiai mani Allai niariri we tatani, ampafe mano taroaso Kristus tuti tataroanso ne aunau mai fea ne, tawenadi tutirai tathong mahikai we Allai, nana mani fiangfo mai we ang. ⁴ Weo fi fuba Allai niariri nei kiai mani denteng, wiro fi kuteai ahuai we karira kaha, weo fiani aino obuai fa, wenadi tutirai we ohong mahikai we Allaifo mani, finanai beng. ⁵ Mae fiangnei kiai mirarebanai, weo Allai ne Kaiwofo tuti nadi ohoni foi, mioana fefe.

Paulusi deunau Timotiusi we yufi na mai

⁶ Timotiuse, aunau imadurai kiai we wau nanai, bounauwi we boretawang tane doroi eroasowa, weo nana mani wau wemangfata Kristus Yesusio ru fi na mai. Na

* **3:11** Ete tarahio 'mangfata wiwing fosa'.

tonanane dohong mambiriu we wau we boa sau na ne Kaiwofo tuti ru tawangno ne aunau mai fo, toyari fianai aino nari kariri kawuru mau wa. ⁷ Kotai weru aiririai fiamio wiro mai kaha fo, amani fiamio wedua inontarai esomi we Allai fo, mae rurai pampang we womi we Allai terai. ⁸ Weo tarurai we ambori tane tarainei wemambiriufu mani mahikai. Wape ne mahikai sewa ne mani, taruraifa terai we tasomi we Allai pampang, weo nanai kia mai we tata na rahida tatarang ninai tuti na rahida da aha ma fo, amani numainufo. ⁹ Kaiwo ninai wetarai, ampafe meroasoasia mutu dohonao menemiwawera wea fe. ¹⁰ Tateyo tasomi we Allai, nanai wedaya tarurai pampang tuti tarufi pampang, weo taenemitawang Allai, Mano minohi wenumainu foi. Andino weMampariri we kaiwasanei kiai ne, reantenang pari mani we inontarai eroaso nesa.

¹¹ Bounau ne nanaifa kiai tuti bemi mano eroaso wasa we etohong kaririaifa. ¹² Dohonao manei sahu tawang wau fanai, we webariboai fefe. Mae ruraifa we wekasinai we inontarai eroaso wasa, amani boinawi ne bengwa wesa, na kaiwo ariri modura wa, na bohong toa wa, na enemuwawu inontarai siai wa, na roaso Kristusi wa tuti bohong sarawa kaha, ambori ewatioa mani etohong kaririai. ¹³ Kontai na rahida bodoni kontai mefanduhi mea naya fo kiai, boto Allai ne Kaiwone na mai wesa, koramai wesa tuti bounausa, paria rahida bo ira aha mau foi. ¹⁴ Aromuo rahida bo mano ewenunggamiei we jemati fosa eruai ewaramia wasau wau, emoang wau we ru wang mangfata fo. Rabuang bonani inontaraio emadu kaiwo arerai Seng Allai dohonai wesa fosa emadu kariri mambiriuo Nuaninu Mirarebana foi dohoni we wau wai. Finanai dohonao aromuporo bohong kariria fe.

¹⁵ Fianai aino imadurai we wau mau ninai, rurai we bohong kaririai na enemurorong mesu, ambori mandoni kontaio deti nemu roasoai na

mai wawu to fong pampang wa. ¹⁶ Bonansiau kariri todoni munohi toa wa, tuti aunau bounauwi wai, bohong kaririai pampang. Ambori na fi nari nanai, Allai feriri wau tuti inontarai siaio etaramio nemu aunau wasa.

5

Fio inontarai taroaso ne tanari we tane dorofosa ne

¹ Kariri mano eroaso wasa mani, mano ewewawa wasa etohong sarawai mani, wiro rawamufui tapapa karesa fanai, mae wusa na rawamufui fanahang, narisa toyari nemu wawa terai. Kontai narisa mano ewebariboai wasa we nemu tahatui saine, ² tuti wiwingno ebaba fafong wasa we inamu saine. Kadawingwasa narisa toyari roromuwing terai na enemurorong mesu.

³ Bounausa ambori enarisua wiwinao eamamifui kaburu wasa tuti efatasa. ⁴ Wape wiwina manei ne arikang ete ne tufung manea mani, ansaino bohong kaiwoariri reantenang wesa we euremifo nai na ene inontarai nani we etohonsuari. Weo na ne tonanane aino ebai ene wawa ete etufumifo ne mahikai dohonai kawuru wesara fo tuti Seng Allai eneoane, tuti etohong kariri ne Kaiwofo. ⁵ Wiwinao anture amafui kaburu wiro ne obu manei we dehumi kaha foi, enetawang te Seng Allai diru rahida wenadi pampang wei we dohong awawu wei. ⁶ Wape wiwina sera we minohi mirising pampang foi mani, minohi ureng barika wape ne kawa dawiti kawuru ampa. ⁷ Ampafe bounau fiainawiai ninai we jematiwasa ambori inontarai siai wiro esobu fisarawaifeai na sa fanai. ⁸ Wape inontarai manei niarisua ne terafosa kaha, pari sewa aha mani ne munu rorong foi kaha, nana mani inontarai nani fefora ne yoasofo, tuti kerira sewa inontarai eroaso kaha fosa.

⁹ Bounausa we wiwinao ambori eha kariri ewonomifo we efatasa fo mani, ene tarai toninai, amani ene defuina piatoru to yai, raminde nanai erirau webeyari,

¹⁰ ewewonomi we wiwingno enari fi mai toyario etahung ene arikang-fosa na mai paria ebaba, eparaise etamang we inontarai siai, efata* inontarai emararebanaio eroaso fosa, efata mano esobu dadira fosa, tuti erurai paria, enemirorong dohong we enari fi mai fo.

¹¹ Wiwinao wirowewewiwinggutung kaharai fosa mani wiroweha kariri ewonomifo we efatasa fo fanai. Ene mangfosa emereha ampa ampafe tarahai ete etohong kaiwo arerai we Sempaisi ambori eminohi wewiwina pampang, ewenadi tuti erufi wei terai. Wape waroi ahang kaha mae tarahi euremiwa nai na mangfosa ampafe enemirorong dohong we erirau aha, ampafe etawingno kaiwo arerai etohonai we Sempaisi nani.

¹² Ampafe etohong sarawai tuti wedaya esobu aiboi, weo etohong kariri areraio etohonia foi kaha.

¹³ Kontai waroi ahang kaha mae euremifo marira we erufi, mae rahida neungne emei funong ene rahidafo na esuayai etari mai munu bong. Ne karira sewa aha mani, etairiri kaiwasa siai tuti esoro inontarai siai ene kaiwo, tuti emadu funong fio mai we madura kaha fo.

¹⁴ Nanai wedaya mani yeyo wiwinao ewewiwinggutung kaha fosa mani, erirau aha, esobu arikang tuti enari sua ene munu rorong fo, ambori tane aitetafosa wirowesobu rang we eteibera tawonomine fanai. ¹⁵ Imadu toninai weo wiwina manea era sarawai eraria Saminsenikawuru ampa.

¹⁶ Wape wiwing yoaso Kristusi manei, ne terafo manea ewewiwina mani, fiata wiwina nanisa, wirowesua we jematifosa etahunsa fanai. Ambori jematifosa ewati terai we wiwina eamamifui kaburu fosa.

¹⁷ Inontarai ewenunggamiei we jemati fosa, amani mano enarisua tuti efata ene jematifosa na mai mani, todoni kontaio jematifosa etatosa tuti etohong fi demoyarai fa

we ebaisa nayai, reantenang pari mani we mano erurai paria we ehorang Sengnei ne Kaiwofo tuti etaunau fosa. ¹⁸ Weo na Sengnei ne Kaiwone soi toninai:

“Sapio fiata inontarai yufi na romifofo mani†, dampi kontai, wirowekobu wedua borongfo fanai.”*

Kontai,

“Inontaraio yufi foi mani, todoni kontaio ambori sobu ne fiembaitafo.”*

Mano ewenunggamiei we jemati erufi we mea fosa kontai ne tarai tonana. Fianai aino mesobua fo toyari doi ete, ansung ete, nana mani metohonai kontai we mebai ea nayai. ¹⁹ Manei dinggai mano wenunggamiei we jemati fosa manei we dohong sarawai mani, dohonao wukahera roasoifa fe, mae tarahio uwemandu ete sewa weru nana te, ansaino ewati terai we wenani dohong sarawaifa reto. ²⁰ Nana mani mano dohong sarawai nani wuari na jemati euremireafo. Nari tonanafo mani ambori mano wei fosa ewati teraifa na euremireafo ambori wirowetohong sarawaifa kaha. ²¹ Na Allai, Kristus Yesusi, tuti ne wewai rabuangno diriria foi euremireafo, ewaitawang kaiwo imadurai we wau mau nanai, tuti yeretawang wau, na awemukikehawa paria sobu numurandaungwa, we bohong kariri fifianai aino arahi imadurai we wau mau nanai. Dohonao boti doyarife, mae boa rahanai, wirowetau towana tau toninai fe.

²² Dohonao rirora funomai we ruai waramuwara wasau manei we ruaisi we wenunggamiei we jematiwasa fe. Weo inontarai nani dohong sarawa mani, ambori wau kontai wodai sasari nani. Ampafe boitawang nemu tarai bo nemu wai, ambori wirowebohong sarawa fanai.

²³ Bunung mereha tera fanai, mae bunung angguri kutea kontai we fiata enemuwai, ambori werawang we

* **5:10** Toyari ‘yurairurang eawemifo’ kariri ene koang. † **5:18** Amani, ‘sapio sahariroya patibu we taraifoifitafing weru nenggaingfoi’. * **5:18** Ulangan 25:4 * **5:18** Lukasi 10:7

fiata wau, weo wea mani moninang fefe.

²⁴ Dohonao wukahera ruai manei we wenunggamiei fanai, weo inontarai manea etohong wora sasari bitoya, sasari nani paria waroi ambori atioai ki. Mae manea kontai sasari etohoni foi etohong pari, ampafe wiwo utang beraha kaharai mae atioai kawurua. ²⁵ Tonanai kontai weo mano enari mai fosa. Manea fibeng enari fo enari parai, ampafe watioai weriwang beyari, wape manea kontai fibeng enari fo wiwo enari para kaha. Wape ene bengfo ambori waitawanai ki.

6

¹ Inontarai Kristenio ewewoming nesa mani, todoni kontaio etato mano erufi wesa fosa na mai, ambori inontarai nanisa wiwo esahubera Seng Allai wonongfo fanai ete tane aunaufo fanai. ² Tonanai kontai we woming mano erufi we inontarai eweKristeni fosa, dohonao womingfosa esahutawansa fe, we eteyo ene mano ewenunggamiei wesa fosa inontarai eroasoai karirisa disa fefe. Nana fanai, mae todoni kontaio enarisuasa na mai pari aha. Weo mano ewenunggamiei fosa mani inontarai eroasoai kontai karirisa, tuti womingfosa enemiwawusa fefe.

Paulusi medu kariri mano etaunau fi mai kaha fosa tuti kariri doi ete ra

Kaiwo fuba yohonai we wau mau ninai, modurai tuti bounau inontarai eroaso wasa, ambori etohong kaririai. ³ Mandoni dino sifai kaiwo aunau wetarai kaha feai, tuti wiwo yoa we aunau wetarai da na Yesus Kristus ma fo, amani aunau dedai tuti mirarebanai fo kaha mani, ⁴ inontarai tonana nei mani borong fiebai funomai, wape webonggoi. Enetituitaifo seyewa ampa, sera we kaiwo, tuti piraise sawa we kaiwo netawea fo. Nana mani wedaya inontarai enemituitaifo mai kaha tuti etohong kariri ne bengfo ahang kaha, enemirorong pirahai we inontarai siai, eweboyari ria inontarai siai kaha, etairiri kaiwasa,

etinggaisa we fi mai kaha, ⁵ eweaiteta wesa pariao werea na weai ahang kaha, tuti enemituitaifo woru ampa. Ewaitarahio esomi te we Allai mani ambori ene fianggeng tuti doi bitoya ki. ⁶ Wape manei somi te we Allai tuti nuruainso fi sobua fo demoyarai wei mani, inontarai nani sobu mai paria, tuti fi sobua fo denteng sewa ra ete doi. ⁷ Weo rahida tataubau tanumi to nufi ma ne, wiwo taha sobu fi kutea kaha, tuti rahida bo tamarareha foi kontai taha sobu fi kuteai ria tata ahang kaha. ⁸ Ampafe tasobu fianggeng tuti ansungfeaia mani demoyara to. ⁹ Wape inontarai mano sera we ra foi mani, Saminsen ambori wedayari we niari maino fi kerira doni kontai ki. Fi kerira fuba enetituitaifo kiai nani, ne tarai eweaitepario mantauni dapai we saukahari aha. Ampafe wedayari sodai ne karirifo. ¹⁰ Weo na enerorong dohong karerai we doi fo, wedaya kiai maino ne karira doni kontai. Inontarai manea kontaio esera terai we doi pariao etohong kariri aunau taroaso na ahang kaha, mae era siai donio enemirorongfoi fituayai.

Paulusi deretawang Timotiusi we yurai na ne fi yu fo pampang

¹¹ Wape wau Allai ne inontarai di wau, wowu nemu taraiwai weru fi fuba nani kiai. Rurai ambori weinontaraiio moi na Seng Allai urengreafo, womi we Allai, roaso Kristus, enemuwawu inontarai, tawang wau na dadira rongrong fo, tuti monang we inontarai siai. ¹² Rurai paria we bohong kariri Kristus ne aunauwa na mai, ambori wobu nemu fiembaitaifo, amani numainu. Toyari wemei bari we sobu fiembaitai, i yurai we mei na mai paria ampafe wewonong we sobu fiembaitai nani. Weo Allai sahu wau we ambori wobu numainu nanai, amani na rabuang bo moduraia futuayai na kaiwasa bitoya foi eumireafo we wau mani ro ria Kristus. ¹³ Na Seng Allai mano dohong anseng we fifuba nini kiai foi arongreafo, tuti na Kristus Yesusi arongreafo, amani Kris-

tusi mano medu kaiwo wetarai fo we Pontius Pilatusi foi, yawi wau paria we nari kariri fininai. ¹⁴ Bohong kariri fianai aino imaduri kiai we wau nanai na mai we beyari, wiro bohong sarawa kaha, paria rahida Seng Yesus Kristusi daraberahi aha ma foi, ambori wiro manei deibera wau fanai. ¹⁵ Rahida bo daraberahi nai aha ma nani, Allai mantauni dino ki-utuaifa kariri mantauni ne dawiafo. Seng Allai nani mani mesiri kawuru andino weMananune, Dedai tuti Mirarebanai, weMananu we mananu nunei kiai tuti Seng dedai we seng nunei kiai. ¹⁶ Meiri kawurua andino wiro mireha na wea kaha, minohi na dansairao mandoni kontaio da kefani kaha. Inontaraine tata manei kontaio wiro detioi kaharai, kontai inontaraine tata mani tawatioi kaha. Meiri kawurua andino omi wei tuti weMananu wefitawafa. Antu!

¹⁷ Boretawang inontarai ene ra na nunei bitoya wasa weo wiro enemirorong dedai fanai tuti enemitawangno fi ambori wohere tuti raima soi foi fanai, toyari ra ete doi. Mae enemitawang te Allai, mano dohong fianggeng fuba nini kiai na enerorong denteng we tane funomi tuti taparaiseri foi. ¹⁸ Boretawansa we enari beng, enemirorong denteng funomai, tuti ewarami takahetuai we efata funong kaiwasa na ene rafo. ¹⁹ Na ne tonanafo efanduhi ra mai wesa na Allai, we rahida da ma wanai. Tuti na fi tonana ne ambori esobu katai mai na Waidani, amani eminohi wenumainu.

²⁰ Timotiuse, kaiwo wetarai Allai yoaso wau weo bounauwaifa wa mani, boraratai na mai, ambori manei wiro deunau riwanai we kaiwo siai fanai. Dohonao taramu kaiwasao emadu funong kaiwo wedaya inontarai esomi we Allai kaha fo fanai. Weo ea mani inontarai esawa tuti kaiwo wetarai kaha fo, ekahiwa tutirai we kaiwo wetarai fine. ²¹ Weo inontarai manea eteyoaifa we etau we kaiwoariri fuba nani kawuru ampa, ampafe etawera era siai weru Sengnei ne aunau tarasoia foi.

Kadono Sengnei dohong ne bengfo arora we mea.

Kaiwo Anatu Bo Boru Na Paulusi We Timotiusi

Kaiwo dedung we 2 Timotiusi

Na kaiwo anatu weberu we Timotiusi ne, Paulusi deretawani we ambori wiuwu kaiwo kariri Seng Yesus Kristus na mai tuti yu Allai ne Kaiwo Mahikai fo na mai. Deunauwi kontai kariri todoni yufi pampang we-mantaunau fo tuti inontaraio wiuwu Kaiwo Mahikai na Allai fo, masino awa sodai dadirafo tuti enari kangganifo.

Paulusi deretawanai kontai we ambori wiro kiontai inontarai esawa funomai we kaiwo mai kaha fosa fe. Kaiwo awa weai tonana ne wiro kia fiea kaha, mae kia karira terai we kaiwasa etaramioa fosa.

We finanai kai Paulusi deretawang Timotiusi we ambori dohong kariri mantauni ne dohonafo, amani kariri yoaso Kristus fo, todoni enewawu inontarai siai fo, tuti todoni sawani na dadira rorong fe fo tuti dadira sodairi na rahida enari kangganifo.

Rabuang bo Paulusi denatu kaiwo nina ne mani, wiatai na aitamu rorong fo na bendari Roma, demang we sobu aiboifo finana. Na kaiwo anatu Paulusi soi ne kai nai na Sengnei ne Kaiwone, kaiwo nina mani tarahai ne kaiwo fui pari fine.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-2 Kaiwo reantenang.

1:3-4:8 Paulusi fiai Allai we Timotiusi ne yoasofo tuti deretawang Timotiusi ambori yufi we Sempaisi na mai pampang.

4:9-18 Paulusi dutang we Timotiusi we dontai wei.

4:19-22 Kaiwo kafe.

Paulusi dohong mahikai we Timotiusi na Efesusi

1-2 Weo nehu kaisung bohi Timotiusi, mano enehuwawu wauwa wau.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, rasuli we Kristus Yesusi. Na Seng Allai ne dawiafo, yuai yau we iwerasuli, ambori yeisaharai we kaiwasanei kariri Seng Allai ne kaiwo fafongfa dereaia fo, amani kariri tasobu arangfo na Kristus Yesusifo.

Kadono Dai Allai tuti Kristus Yesusi, tane Sengfoi, urohong une bengfo arora we wau, uenemiwawu wau, tuti urohong wau numuruainso une maifo.

Paulusi fiai Allai we Timotiusi tuti deretawani we yoasoia mutu

³ Yohong mahikai we Seng Allai, mano isomi wei foi na enehurorong ketui mirarebanai, toyari fafongfa nehu werengfosa esomi weia fo. Yohong mahikai wei we yeitawanaifa weo roria Kristus tarai fefe. Iwenadi wei pampang tuti arohuporo wau kaha, mae diru rahida yutang tuti wau pampang we Allai.

⁴ Arohuo enemurorong fituayai tuti wai na rahida bo tukatate turu wai. Ampafe enehurorongnei dawiai paria we isobu wau ahera, ambori na tonanane enehurorongnei mirising.

⁵ Arohuaifa weo roaso Kristus Yesusi tarai tuti roriati, ne tarai kariri todoni tufumuo Loisi tuti inamu Eunikei uroaso tuti urariati fo. Ampafe iroasoifa weo wau kontai roasoai mai kariri suru pampang.

⁶ Ampafe yeretawang wau we rurai pampang tuti mambiriuo Allai dohoni we waua wai. Mambiriu nani wobui na rahida bo iruai warahua wasau wau we imoang wau we rufi nai wai. ⁷ Weo Nuaninu Mirarebanai Allai dohoni we tata nei, wiro dohong tata tamatai ete tamamaya kaha, mae wedaya tata tawemambiriu we tarariati, tuti taenemiwawu fuba, tuti tabiriu we tateiyaya fi mai kaha fo tuti taenemitituai wea kaha.

⁸ Ampafe dohonao mumaya we boiriri kariri tane Seng Yesusi we inontarai siai fe. Kontai dohonao mumaya tuti yau weo iwa na aitamu rorong nei fe, we yeiriri Yesusifo. Wape wobu dadira toyari yau weo boiriri ne Kaiwo Mahikai fo mani, na

Allai ne mambiriufo tawang wau na dadira rorong nanai. ⁹Allai feriri tata kawuru ampa weru tane sasarinei tuti sahu tata we taminohi we ne inontarai mararebanai terai. Niari tonanafo, wiro titua kaririai na tane beng tathona fo kaha, mae kariri mantauni ne enetituitai we niari fo, tuti kariri ne bengno dohonai arora fo. Ne enewawufo fuba sewa we tata, donio na siario wiro niari nunei kaha fo, enetituitai kawurua we dohong Kristus Yesusi we feriri tata. ¹⁰ Tuti na ninaifara mani, Allai deinawi ne enewawu nani we tata, amani na Kristus Yesusi tane Mananu Mampariri da we tata ma nei. Andino kirai kobu mararehafoi ne mambiriufo, tuti na ne Kaiwo Mahikai fo deinawiai we tata todoni taminohi tatarang we numainufo tuti ambori tasobu Waidani. ¹¹ Tuti Sempaisi yuai yau we iwerasuli ambori iwuwu Kaiwo Mahikai ne tuti yeunau kaririai. ¹² Nanai wedaya iwa na aitamu rorong ne tuti isodai dadira fuba nini kiai ninai. Wape imamaya kaha, weo iwaitawanai na mai mandoni dino iroasofo. Iroasoifa we Kaiwo Mahikaio yuai yau we iwuwuaifa fo, i wemambiriu we derara Kaiwo Mahikai nanai, paria sobu rahida bo daraberahi aha ma foi, ampafe manei wiro deunau riwanai we kaiwo siai kaha.

¹³ Kaiwo aunau maio imadurai we waua fo, bounauwai pampang. Nari finanai na roaso Kristus Yesusi mutu tuti enemuwawu inontarai. ¹⁴ Kaiwo Mahikaio Sempaisi dohonaifa we wau we wuwuaifa wa, bounauwai na mai ambori manei wiro deunau riwanai we kaiwo siai fanai. Bohong tonanane na mambiriuo Nuaninu Mirarebanaio niai na tata nei.

¹⁵ Boitawanaifa weo inontarai eroasoai na nu Asia nei, mano efata yau nesa kiai, esu to fui weru yau ampa. Figeliusi tuti Hermogenesi uru tonanai kontai.

¹⁶ Wape Onesiforusi ne wiwing ne arikang ansaino webeiru teai mau wa etohong enehurorongnei mirising ne. Kadono Sengnei deinawi ne aroafo wesa. Weo iwa na aitamu

rorong ne tonanai ki, wape wiro mimaya tuti yau kaha. ¹⁷ Wiro nanai tera kaha mae, rabuang bo dontai ma sobu bendari Roma nei mani, yurai paria sera we yau paria sobu yau we medu ria yau na ninai. ¹⁸ Kontai boitawanaifa weo na Efesusi i fiata yau bitoya paria. Ampafe kadono Sengnei deinawi ne aroafo wei, na rahida bo fianduhi inontarai fuba nunei we dirisa fo.

2

Mano yufi we Yesusi mani ne tarai toyari rai mamuna yufi na mai

¹ Timotiuse, nehu kaisungwa wau, Kristus Yesusi dohong beng we wau, ampafe tawing nemu taraiwai wei ambori dohong ne mambiriu we wau, ambori ro riati pampang. ² Sengnei ne Kaiwo Mahikai taramuoa kawuru ria yau na kaiwasa bitoya foi euremireafea nanai, wau kontai ruai inontarai roasosa manea we etairiri kaiwo nanai. Inontarai roasosa nanisa mani bounausa tuti roasosa ambori ea kontai esawai we etaunau inontarai siai manea. ³ Wodai dadirafea toyari amea nina we boiriri Kristus Yesusi mani, tawang wauwa mutu na dadira rorong nanai, ne tarai toyari rai mamunao sodai dadira foa mani sawania mitu na ne dadira rorong fo. ⁴ Tuti rai mamuna manei yufi mani, sawing pari fi deyo niari siai fo, mae yurai paria we dohong kariri ne komandangfoi fi demi we niari fo na mai terai, ambori komandangfoi yoasoi tuti piraise wei. Tonanai kontai we wau, dohono uremu nayai towana toninai we fi siai fanai, mae uremu nayai terai na fi Kristusi dawiai we ru fo terai na mai, ambori Kristusi yoaso wau tuti piraise we wau. ⁵ Kontai we inontarai emei bari we fiembaitafea, emei na mai kariri fiainawiai we mei toa fo mani, ambori esobu fiembaitai nanai. Tonanai kontai we wau, tawang wau tuti rurai we bohong kariri fianai aino Kristusi dawia wea fo na mai ambori wobu fiembaitafo ki. ⁶ Mano etohong romi fosa kontai

tonanai, mano yurai mambiriufo andino ambori deting fi sanang fo reantenangne. Wau kontai tonana, rurai mambiriu tuti Yesusi wonongfo mani, ambori fiembaitafo wobuarai. ⁷ Enemutituai sauaraifa kariri kaiwo netaweia imadurai nanai, weo Sengnei ambori dohong awai tuti mambiriu we wau we ambori boitawanai.

⁸ Aromuo ninai pampang. Kaiwo Mahikaio imadura fo mani, kaiwo kariri Yesus Kristusi, mano weriria na Mananu Dauti ma. Andino suwi na marareha rorong foi tuti weMampariri ne. Sengnei ne Kaiwo Mahikai nanai yeiririai pampang, ⁹ donio wedaya isodai dadirane pariao eru aitamuo warahu awehu ne tarai toyario inontarai memuna ete weming inontarai. Enari tonanai we ambori Sengnei ne Kaiwone iuwuui ahang fanai. Manamo todoni kontai Sengnei ne Kaiwo Mahikai ne manei wemambiriu we yu aitamuo kaha. ¹⁰ Nanai aino wedaya itawang yaua mutu na fifiani kontai aino isodaira ne ambori inontarai Seng Allai dirisa kawuru we feririsa na Kristus Yesusia fosa etaramio ne Kaiwofo, eroasoai tuti eminohi wenumainu ria Allai na ne sambewarao dadai fo.

¹¹ Kaiwo isoi ninai wetarai, amani, Tatawang ne karirafu mani, ne tarai toyari tamarareha ria Kristusi, na rabuang bo mireha we tata foi.

Suwi na marareha rorong foi aha, ampafe tata kontai ne tarai toyari tasuwi riati, amani taminohi na ne bengfo aha.

¹² Na dadira rorong fo tatawang tata, ambori na rahida I weMananufu mani, tata kontai taru wang mananu fo riati.

Mae tafafurai mani, fefora tata kontai ki.

¹³ Tatawang taroasoai wei fo ki, wape i wiro sawing tata kaha, we wiro aroporo ne kaiwo arera fo na wea kaha.

Paulusi deretawang Timotiusi we yufi we Kristusi na mai tuti deiaya aunau mai kaha fo

¹⁴ Boretawang inontaraiwasa pampang we etohong kariri fi isoi nanai. Na Allai urengreafo bounausa ambori wiro esawa we kaiwo netaweia fo fanai. Weo nanai wiro kia fiea kaha, mae kia te ne karirafu we mano etaramioa fosa. ¹⁵ Rurai paria ambori Seng Allai piraise ria wau tuti yoaso wau weinontarai mosi we rufi wei. Nana mani mumaya tuti fi nari wa kaha. Mae bounauwai na mai aunau wetarai na Allai fo. ¹⁶ Kotai weru kaiwo mai kaha fo, amani kaiwoaririo wedua inontarai esomi we Allai, weo inontarai emadu tonana nesa wedaya ambori inontarai esomi we Allai ahang kaha.

¹⁷ Ene aunaufu dang sawarai ne tarai toyari fimaninang ang. Himeneusi tuti Filetusi uru uwefiainawiai kariri inontarai tonana nesa, ¹⁸ weo utawera ura siai weru Sengne ne aunau wetarai taroaso fo. Mae etaunau kaiwofeai siai weru Sengne ne Kaiwone, amani kariri mansuwisuwifo. Eteyo Allai duwi inontaraine kiai na marareha rorong fo kawuru ampa, ampafe tamarareha ki wape wiro rahida mansuwi-suwi fei ahang kaha. Aunau nani wedaya inontarai manea eroaso Yesusi ahang kaha. ¹⁹ Wape Seng Allai wiro aroporo ne Kaiwo Arera fo kaha, amani sawing mano taroaso ne tata kaha. Ne Kaiwo Arera nanai ne tarai toyari kamirangno soa mitu, mandoni kontai wiro biatari kaha. Na ne Kaiwofo rabuang bei dotu toninai:

“Sengnei deroanso ne inontarai fosa,”* tuti rabuang bei aha dotu deyo, “Mandoni dino deyo i mani Sengnei ne inontarai dine, nana mani todoni kontaio daraberahi weru ne karira niari fo.”

²⁰ Na inontarai ne ra bitoya ne munu fiabai bei mani ne fianggeng bitoya, toyari rewanguai, morimori, babeu, tuti fisiai. Fianggeng nanai, weaifa nari na peraki tuti

* 2:19 Bilangan 16:5

emasi, amani we nari fi mai pari naya fo, wape weai kontai nari na ai tuti kahofa ura, amani we nari fi mayea fo nayai ete ohonaifa we fi werarika fo. ²¹ Ampafe inontarai manei masino fiotourai weru ne sasarifo tuti ketai weru aunau mai kaha fo, nana mani ne tarai toyari fianggeng mai nari na emasi na munu anta nani. Toyari finanai, i mesi we yufi we Allai, mirarebanai, tuti meinenang we niari fi fuba doni kontai wei.

²² Kotai weru fi mai kahaio bari-boai fesa enemirorong dohong we enari wa. Mae ruraifa we bohong kariri Seng Allai ne dawiafo, amani roaso te ne Kaiwofo, enemuwawu inontarai, munohi na mai ria inontarai siai, tuti enemurorongwai mirarebanai. Bohong kariri nanai kiai ria mano enemitawang Sempaisi na enemirorong mirarebanai we wiwiainsa fosa. ²³ Dohonao kontai inontarai esawa we kaiwo fosa fanai. Ewebonggoi, ewaitawang sobu fiea kaha, tuti boitawanaifa weo ne tonanane wiwo kia maifea kaha mae wedaya moroa terai. ²⁴ Inontarai yufi we Sengnei mani, wiwo sawa funong inontarai kaha, mae enorong denteng we inontarai fuba nini kiai, sewai we deunau inontarai na mai tuti kesou funoma kaha. ²⁵ I mani todoni kontai ne kaiwo manang, deunau inontarai mano eteiaya ne kaiwo fosa, ambori tarahio Allai dohong rang wesa na ne tonanane, we etaraberasa weru sasari etohoni foi, tuti etaroanso Kaiwo wetarai na Seng Allai fo, ²⁶ ambori ekaharai weru Saminseni warang rorong fo. Weo Saminseni tefusa ampa, toyari etaukaha na ne wai tepari fo, ambori wedayasa etohong kariri ne dawiafo.

3

*Na rahida werea naya feninai
mano etaunau fi mai kaha fosa
eharira pari aha*

¹ Aromuaifa! Na rahidao werea naya feninai ambori tawati inontarai

* 3:8 Keluaran 7:11

enari fi karira bitoya paria. ² Amani, inontarainesa ambori ewati we ene tarai bo eneng foi terai ki, euremi fiebai we doi, enemirorong dedai tuti eboi earomi. Eparaise we etairiri kaiwasa, tuti etapa ene wawafosa. Ewaitawang etohong mahikai we fi beng esobua fo kaha tuti etohong katai we Allai na enemirorongfoi kaha. ³ Enemiwawu rireuwai, emaya we eteiayi fi sarawaio inontarai siai enari wesa fo kaha, tuti efaraise we etohong inontarai siai fosa ewonomi karira. Eteiaya fi karira fo kaha, emamuna, enemirireu ne bengfo, ⁴ tuti etawayang funong kaiwasa. Enemifunonsa, eboromi fiebai funomai, tuti efaraise we etohong kariri fi etawi wea fo weru fi Allai dawia fo. ⁵ Ea mani, watisa esomi we Allai ampa, wape na fino enari fo mani kasau ampa we enemirorong mesi we Allai kaha, mae esomi na eboromirawa arora. Kotai weru inontarai tonana nesa.

⁶ Ea mani, epampamu esuai to munu siai fo ambori eha we wiwing eroaso dawohi fosa enemirorongfoi. Wiwing nanisa enari sasari bitoya ampa, tuti enari kariri te fi enemirorong dohong wea fo pampang. ⁷ Efaraise we esobu aunau pampang, manamo emaya we eroaso Kaiwo wetarai na Allai fo kaha. ⁸ Toyari na fafongfa inontarai mandu uwonomi fino Yanesi tuti Yambresi urapa Musai fo,* tonanai kontai inontarai ninisa etapa Kaiwo wetarai ne. Enemituaitafo woru ampa, tuti eroasofo tupa dawohi ampa, ampafe Allai kontai deiaya ea. ⁹ Wape eruraia todoni kontai, esobu fiea kaha, weo toyari fafongfa Yanesi tuti Yambresi umadu kaiwo wetarai kahai, wape waroi kahai mae inontarai fosa ewaitawanai we uwebonggoi paria. Mantaunau mai kaha nesa toyarine, waroi ahang kaha mae inontarainesa kiai ewaitawanai we etaunau fi wetarai kaha tuti ewebonggoi paria.

Paulusi medu kariri todoni yufi tuti

minohi toa fo tuti deretawang Timotiusi we dohong kariri

¹⁰ Wape Timotiuse wau mani boitawanai ampa, weo yau wiro nehu tarai kariri inontarai nanisa kaha. Boitawanai na mai kariri nehu aunaufo ampa, kariri iminohi toa fo, tuti kariri fianai aino irurai wea fo. Boti terai na uremuwa kariri todoni iroaso Yesusi fo, tuti kariri itawang yau fo paria, wiro ikasou funoma kaha, kariri todoni enehuwawu inontarai siai fo, tuti todoni itawang yau na dadira rorong fo ampa. ¹¹ Boti yau kawuru we emung yau fo ampa weo yeiriri Yesusi wonongfo fefe, tuti isodai ne dadirafo ampa, tuti kariri fi fuba isodairi kiai na bendari Antiokia, Ikoniumi, tuti na Listra fo. Boitawanai we erurai pampang tonanai we emung yau we yeiriri wonongfe nanai, wape Sempaisi sawing yau kaha, ampafe ikaharai weru mararehafoi.

¹² Antu paria we mandoni dino deyo somi te we Allai tuti minohi weboyari ria Kristus Yesusi mani, ambori sodai dadirafo, amani to-yario kaiwasa siai eteiberahi, enari kanggani tuti emuni. ¹³ Wape inontarai eharira fosa tuti mano enari anggari we ebeng fosa, ambori eharira sewa aha ki. Etatofa inontarai siai pampang, ea kontai ambori inontarai siai etatofasa ki. ¹⁴ Wape Timotiuse wau, rutawang Kaiwoariri wetarai ne, amani Kaiwo antoraunauwai kawuru we wauwa, tuti roasoai tantenang na maia wa. Weo boitawanai kawuru kariri antoru ampa, amani mano antoraunau Kaiwo nanai we wauwa.* ¹⁵ Na kotuifa, boroanso Sengnei ne Kaiwone kawuru ampa. Kaiwo nanai kiai mai we wau tuti deinawiai we wau rang todoni kaharai weru nemu sasariwai tuti wobu mai nano Sempaisi, amani na taroaso Kristus Yesusi fo. ¹⁶ Sengnei ne Kaiwone kiai Allai dohonai we mano esoi kariria fosa, amani Nuaninu Mirarebana foi sensonisa ampafe esoi ne Kaiwo

Mararebana fo na mai. Ampafe Kaiwo nanai mai we deunau tata kariri ne wetaraifo. Tanari sarawa mani Kaiwo nanai sua tata ambori tatarabera tata aha. Kontai deinawi we tata rang todoni ambori tamai na Allai urengreafo. ¹⁷ Mandoni dino yufi we Allai fo mani, yu Kaiwo nanai, ampafe meinenang tuti wemambiriu we niari fi beng fo kiai.

4

¹ Kristus Yesusi ambori daraberahi aha ma we weMananu tuti weo kiutu kaiwo weo inontarai fuba minohi darang nei tuti inontarai fuba mirehara foi ne, ambori deto tatesa kiai, amani mano ambori esobu mai fosa siai tuti mano ambori esobu ne karira fosa siai. Nanai wedaya yau yeretawang wau paria na Allai tuti Kristus Yesusi uaromireaofo we nari toninai. ² Amani, boiriri Sengnei ne Kaiwowa pampang, wape manea eparaise we etarami wau ete ehobu etarami we wau mani, dohonao fouhi wau fe, mae boiririai pampang. Manea etohong sarawa mani wusa tuti boikaririai wesa kariri fi etohong sarawai nanai. Bounausa we etohong kariri ne maifo aha. Tawang wau we bounau inontaraiwasa na mai. ³ Weo rahidafi kefang ampa we inontarainesa ambori emaya we etarami Sengnei ne Kaiwo tarai fo ahang kaha, mae etohong kariri te fianai aino enemirorong dohong wea fo, ampafe efanduhi mantau-nau bitoya we etaunau fi efaraise we etaramioa fo wesa. ⁴ Ehobu etaramifo we Kaiwo wetarai fo mae efobibi etaramifo terai we aiririai fiami. ⁵ Tonanai ki, wape wau mani boitawangno nemu tarai bo nemu waia mitu, na fi todoni kontai. Tawang wau na dadira rorong fo, boiriri ne Kaiwo Mahikai fo we inontarai eroaso kaha fosa, tuti nari kariri fianai aino inontarai ewewoming we Allai fosa enari fo na mai.

⁶ Weo yau mani ninaya ma nehu rahida imereha naya fe kefang ampa.

* **3:14** Mano itoraunauwi mani, tufung Loisi, inang Eunikei, tuti Paulusi. Tarahai inontarai siai kontai.

Paria rahida bonini nehu tarainei yohoni we Sengnei we inari te fi dawi wea fo na mai ampa. Tuti we beiru teai aha mani ambori ira weru nunei ki. ⁷ Iruraifa paria we yohong kariri Sengnei ne Kaiwo Mahikai fo na mai ampa, tuti fi Sengnei yuai yau we inari nanai, irurai we inari na mai, toyari wemito we fi wewonong, yau kontai imito paria werea naya fe ampa. Fi fuba nani kiai inari we Kristusi na mai paria, wiro iwati towana iwati tonina kaha. ⁸ Ampafe ninaia mani, Sengnei, mano Mangkutu Kaiwo na mai foi, ambori dohong fiembaitafo we yau ki, amani deinawiaifa we imararebanai na urengreafo. Fiembaitai nani isobui na rahida bo mansuwi-suwi foi. Kontai wiro imeiri yauno ambori isobu fiembaitai tonana nei kaha, mae finanai dohoni we kaiwasanei kiai, amani mano enemiwawuti tuti etamang wei paria we daraberahi ahera aha ma fo.

Kaiwoariri Paulusi medurai we Timotiusi terai we dohong kaririai

⁹ Ruraifa we bontai ahera we yau ma. ¹⁰ Weo Demasi fianggeng nunei wewora enerorongfoi, ampafe su to fui weru yau tuti dontai to Tesalonika ampa. Krekesi dontai yufi we jematifosa na nu Galatiara, tuti Titusi kontai dontai to Dalmatiara. ¹¹ Mae sea Lukasi meiri andino niayai na ninai ria yaune. Ampafe boti Markusi we murontai ma, we i denteng we fiata yau na fi iru ne kontai. ¹² Yemi Tikhikusi we dontai kawuru to Efesusi ampa. ¹³ Bontai ma mani ka nehu ansung maninggapoio wiatai na fino Karpusi ne munufoi na bendari Troasi. Ka nehu bukufo kontai, reantenang mani notesifo.

¹⁴ Aleksanderi mano niari fi na tembaga foi, i niari fi karira we yau paria, wape Sengnei ambori biaiti ki, ambori dohong aiboi wei ki. ¹⁵ Wau kontai bonansiau wei, weo i dapa kaiwoariri tatairiria ne fefe.

¹⁶ Na rahida bo reantenang imaduai fi etinggai yau wea fo na mano

ehutu kaiwo na bendari Roma nei earomireafo mani, wiro manei doatuwa yau kaha, mae ea kiai ewawu weru yau. Kadono Allai deiai ene sarawai nanai. ¹⁷ Tonanai ki wape Sengnei weriria yau tuti dohong mambiriu we yau, ampafe iwemambiriu we imadu kariri ne Kaiwo Mahikai foa kai na mai, ambori inontarai Yahudi kaha fosa etaramioaifa. Tuti ikaharai weru mararehafoi. ¹⁸ Ampafe yeitawanai weo Sempaisi dewawu yau ambori ikaharai weru mano eteyo emung yau fo ki. Tuti i ambori kia yau na mai to ne Mananu rorong fo na Waidani. Sambewarao Dadai feai wei we fitaiwafa. Antu!

Paulusi denatu mahikai tuti kife ne kaiwofo

¹⁹ Yenatu mahikaifea we Persekilai tuti Akwilai uru, kontai we Onesiforusi ne wiwingfoi tuti ne arikangsa. ²⁰ Erastusi mani niayai na bendari Korintusi fo, tuti Trofimusi kontai meninang na bendari Miletusi ampafe yontai weruri ma ninai. ²¹ Ruraifa we bontai ahera ma na danunanangfoi ne diru neungfo kaha fo. Ebulusi, Pudensi, Linusi, tuti Klaudia, kontai doroi enayai na nina nesa, etanatu mahikai we wau.

²² Kadono Sengnei weriria wau tuti dohong ne bengfo arora we mea kiai.

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Titusi

Kaiwo dedung we Titusi

Titusi mani wiro inontarai Yahudi dine kaha, wape yoaso Yesusi ampa. Paulusi sahu'i we ne maniwowiri dine, we urufi ruhiai we Kristusi fefe, tuti na fi yu fo mani wemangfata we Paulusi.

Kaiwo anatu nini Paulusi soi we Titusi na nu Kreta foi. Na kaiwo anatu bonini Paulusi deretawang Titusi kariri inontaraio ete ewenunggamiei we jemati fosa, amani kariri todoni etohong toa fo. Na nanai kontai inontarai manea etaunau aunau sarawa feai. Ampefe Paulusi deunauwi we todoni deunau kaiwasa na jemati Kreta foi tuti todoni eminohi weinontarai Kristeni tarai fo.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-4 Kaiwo reantenang.

1:5-16 Kaiwo kariri mano erufi na jemati fosa.

2:1-15 Aunau we nari kariri ne bengfo.

3:1-11 Kaiwo kariri inontarai Kristeni nesa eminohi toa fo.

3:12-15 Kaiwo kafe.

Paulusi dohong mahikai we Titusi na nu Kreta

¹ Weo nehu kaisung bohi Titusi wau. Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, woming we Allai tuti rasuli we Kristus Yesusi. Seng Allai diri yau tuti denatu yau we ifata ne inontarai dirisa kawurua fosa, ambori eroasoifa. Tuti iwiwiainsa we ewaitawang aunau wetarai fo, ambori esomi te we Allai, ² tuti enemitawanai we ambori esobu numainufo ki. Numainu nani Allai mano wiro sofa na wea kaha foi, dererai waroi kawuru na siario wiro niari nunei kaha fo, we ambori esobui ki. ³ Allai tane Mamparirifoi, tete ne rahida diriria foi, deinawi ne Kaiwo Mahikai nani we tata. Kaiwo nani yoasoio yau tuti demi yau we iwuwuaifa.

⁴ Tituse wau mani isahu wau we nehu arikang terai fa, weo roaso Kristus Yesusi wa mai kariri iroasoine. Kadono Dai Allai tuti Kristus Yesusi, tane Mamparirifoi, urohong une bengfo arora we wau tuti urohong wau numuruainso une maifo.

Paulusi deretawang Titusi kariri fi yu na nu Kreta foi

⁵ Rahidao yontai weru nu Kreta wai mani yemi wau nayai, weo ambori fianai aino raminde tunari tara wa, nari pariaia mai. Kontai we ambori ruai manea ewenunggamiei we jemati na bendariwa kai na nuwai, toyari yeretawang wau kawurua fo. ⁶ Mano ewenunggamiei we jemati nesa mani, inontaraio etohong sarawa kaha, erau wiwing mansia, ene arikangfosa eroaso Kristusi kawurua, ampafe inontarai siai wiro etinggaisa we enari fi mai kaha fe ete we etarami ene wawafosa kaha fe. ⁷ Inontarai ewenunggamiei nesa mani, Allai yoasosa we ewaitawang wedua ne jematifoi, ampafe wiro etohong sarawa kaha, enemirorong dedai kaha, ete ehasou funoma kaha, etunung biriu ye kaha, emamuna funoma kaha, tuti euremi fiebai we doi ete ra kaha. ⁸ Mae eparaise etamang we inontarai siai na ene munufo, eparaise we ne bengfo, ebiriu we eteiaya fi mai kaha fo, emai, emararebanai, tuti etohong funoma kaha. ⁹ Erutawang kaiwo wetarai foa mutu, amani kaiwo aunau tatohona fo, ambori ewemambiriu kontai we etaretawang inontarai siai we etohong kariri aunau wetarai nani, tuti esua mano eteiayara fosa.

¹⁰ Weo inontarai bitoya eteiaya kaiwo mai fo ampa tuti esafai kaiwo wetarai kaha fo tuti epampamu kaiwasa we eroaso kaiwo emadura fo. Inontaraio ebiriu paria we enari tonana nesa mani, efau na Yahudio eroaso Kristusia fosa. ¹¹ Inontarai tonana nesa mani awa kobu eboromifowiruai, ambori efotou epampamu kaiwasafu. Weo na ene aunau mai kahai nani, wedaya munu rorong

bitoya eroaso kaiwo wetarai fo ahang kaha tuti esodai ne karirafo. Tuti esafai aunau mai kaha nani we esera we ra terai. ¹² Nabi manei na nu Kreta foi medu karirisa kontai kawuru ampa, deyo, "Inontarai Kreta nesa mani, etatofa biriu, eharira paria, ewasiousa funomai amani euremi marira we erufi, tuti etananggoing biriu." ¹³ Kaiwo nabifi medura fo wetarai, wiro sofa kaha. Ampafe wua mano esafai kaiwo wetarai kaha fosa na kaiwo tapapa ambori eroaso te kaiwo wetarai foa mutu, ¹⁴ tuti ambori wiro etau we Yahudifosa ene kaiwo pondoaia fo tuti ene fiami wetarai kaha fo fanai, ete ambori eroaso kaiwo inontarai mano eteiaya kaiwo wetarai fosa emadura fo fanai. ¹⁵ Weo inontarai enemirorong mirarebana fosa mani, fifiani kontai aino enari fo mararebanai. Wape we inontarai mano enemirorong wesasari fosa tuti eroaso Kristusi kaha fosa mani, enari fifiani kontai mararebanai kaha. Weo enemirorong ketui foi tuti enemitituaifo woru ampa. ¹⁶ Emadu eteyo ea mani inontarai eroasoai tuti etaroanso Allai saine, wape na fi enari fo tawaitawanai we etaroansoi kaha. Allai enerireu inontarai tonana nesa, weo wiro emaya we etaramididauwi kaha, tuti wiro ewemambiriu we enari fi beng fo kaha fefe.

2

Aunau we nari kariri ne bengfo ambori inontarai siai eteibera Allai kaha

¹ Tonanai ki, wape Titusi wau mani, todoni kontai bounau te kaiwo aunau wetarai fo we jematiwasa. ² Amani bounau mano eweinonggutung wasa ambori etawansa wiro etohong funoma kaha, ebiriu we eteiaya fi mai kaha fo, emai ambori inontarai siai etatosa, eroasoai na mai aunau wetarai na Allai fo, enemiwawu kaiwasa na mai, tuti etawansa na fianai aino esodaira fo.

³⁻⁴ Tonanai kontai we wi-winggutungwasa, bounausa ambori

eminohi esomi we Sempaisi. Dohono etairiri kaiwasa fanai, tuti euremi fiebai we ye fanai. Mae esawai we etaunau mano ewewi-winggutung kaha fosa we enari fi beng fo. Etaunausa we enemiwawu ene mangfosa tuti ene arikangfosa, ⁵ kontai ebiriu we eteiaya fi mai kaha fo, etohong sarawa kaha mae emai, erufi na ene munufo na mai, efata inontarai siai, tuti etato ene mangfosa. Ambori na enari tonana ne, inontarai eroaso kaha fosa wiro eteibera Allai ne Kaiwofo kaha.

⁶ Tonanai kontai we bariboai-wasa, boretawansa ambori ebiriu we eteiaya fi mai kaha fo. ⁷ Na fifiani kontai wau wekasina wesa na fi beng nari fo. Bounausa mani, bounau na tarai tuti na enemurorong mesi. ⁸ Bounau te kaiwo wetarai fo, ambori inontarai eroaso kahaio eteiaya wau fosa, esobu rang we eteibera tata kaha, ampafe ne tonanane wedaya emamaya, weo wiro esobu fi sarawa feai we eteibera tata naya kaha fefe.

⁹ Tonanai kontai we womingwasa, bounausa we etato mano ewewoming wesa wasa na fifiani kontai, tuti erurai we etohong kariri ene kaiwofo na enemirorong mirising. Wiro etapasa fanai, ¹⁰ ete ewarami sayeru fanai. Mae etainawiai we ea mani ewarami mai. Etohong tonanane mani, inontarainesia kiai etato tane kaiwo aunau kariri Allai, tane Mamparirifo, tuti eteyo kaiwo nanai mani kaiwo beng fine.

¹¹ Bounau mano eroaso wasa we etohong tonanai, weo Allai deinawi todoni dohong beng kawuru we inontaraine tata kiai ampa, amani feriri tata ambori takaharai weru sararifo. ¹² Allai enewawu tata tuti deunau tata we ambori tawaramipa ne karirafo tuti tatohong kariri fi nunei kaha. Tuti deunau tata we taminohi na nu fininai tabiriu we tateiaya fi mai kaha fo, taenemirorong mesi tuti tasomi we Allai terai. ¹³ Tuti taenemitawanaia mutu tata-mang we rahida fiabai mirarebana foi, rahidao tane Mampariri Yesus

Kristusi, amani Allai Mano Fiabai foi, daraberahi to nunei na sambewara dadai rorong fo aha ma fo. ¹⁴ I dohong ne tarai foi mireha we feriri tata kiai weru sasari kerira tanariri nei kiai, yuairurang tata ambori tamararebanai, tuti yuai tata we ne arikang terai. Ampafe tabiriu we tatohong fi beng fo terai.

¹⁵ Bounau mano eroaso wasa kariri fianai aino anta imadurai nanai kai. Bounausa, boretawansa, tuti wuasa, kariri wangno ru wa. Dohonao manea esahutawang wau fe, weo Allai andino yuai wau we bounausa ne.

3

Kaiwo kariri inontarai Kristeni nesa eminohi toa fo

¹ Boretawang jematiwasa ambori esomi tuti etaramididau mano ewe-nunggamiei we parenta wasa tuti mano eru wang mananu wasa. Kontai bounausa we emainenang we enari fi beng fo. ² Boikaririai wesa we etohong inontarai siai ewonomi karira fanai, tuti ebiriu we esawasa fanai, mae enari suasa na mai. Tuti eboi earomi fanai, mae etato inontarai siai.

³ Weo tata kontai raminde tararia Kristusi kaha fa mani, tawebonggoi paria, tanari funomai, tuti taroaso fi wetarai kaha fo. Fi mai kaha fo aino tafaraiserai tuti taenemirorong dohong weai we tanari tera fo, kontai taenemitituai te ne karirafo, taenemirorongfoi pirahai we kaiwasa, taenemirireu inontarai siai tuti inontarai siai enemirireu tata. ⁴ Tanari tonanai wape, Allai tane Mamparirifoi deinawi ne enewawufo tuti ne mahikaifo we tata, amani feriri tatara. ⁵ Feriri tata tonanane, wirotitua na tane bengfo kaha, mae na mantauni ne aro tata fo. Tuti feriri tata na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufo, tuti yuairurang tata, wedaya tatawing ne karirafo, tuti yiwang taenemirorongne aha we-woru. ⁶ Yesus Kristusi tane Mamparirifoi fi niari fo wedaya Allai dohong Nuaninu Mirarebana nei funomai we tata. ⁷ Dohong beng we

tata ambori fi kiai dohonai we ne arikangfosa dohonai we tata kontai, tuti tabeng riati aha. Niari tonana ambori tasobu rang weo taenemitawanaifa we tasobu numainufo. ⁸ Kaiwoariri imadurai nanai tarai. Ampafe yutang wau paria we bounauwai mambiriu we inontarai eroaso Allaia fosa ambori erurai mambiriu we enari fi beng fo. Weo nanai aino bengne tuti kiai mai we inontaraife tatane.

⁹ Wape kotai weru kaiwoariri kiai mai kaha fo, amani kaiwoariri inontarai esawasa wea fo, ete riria wirowerea na wea kaha fo, ete kaiwo funomai kariri Yahudifosa ene koang tuti Kaiwo Musai soi fo. Mano esawa we kaiwo tonana ne mani ewebonggoi paria. Fi fuba nani kiai wirotitua sobu inontarainesa kaha tuti kiai mai wesa kaha. ¹⁰ Mano wedaya kaiwasa na jemati fosa ao eweboyari ahang kaha foi mani, wuari. Wape wuari reantenangfo taraoa kaha, weberufo aha tarao wau kaha mani, boiyari tuti wirotitua mefanduhi mea riati ahang fanai. ¹¹ Inontarai niari tonana nei mani, boitawanai we da sarawai ampa, tuti sefang na sasari. Sasari niariri tonana nei deinawiai ampa we dohong sarawai na Allai urengreafo.

Fiainawiaio wefuiai pari

¹² Na rahida bo yenatu Artemasi ete Tikhikusi we dontai mauo sobu wau foi mani, ruraifa we wukahera bontai we yau to bendari Nikopolisi ma. Weo imadurai futuayai we dahunanangfoi ne diru neungfo mani, inayai na nana rai. ¹³ Rahida bo Zenasi mano deitawang hukumina ma foi tuti Apolosi urontai nai wai mani, ruraifa we fata suru na fi uka ria suru na une rang rorongfo, ambori usobu dadirafea fanai. ¹⁴ Bounau tane inontarai eroaso wasa ambori erurai we eru fi mai fo we efata inontarai siaio ene pari fi fosa ambori inontarai ene pari fi nanisa wirotitua esobu dadira na ene munu rorongfo kaha. Na tonanane esobu aunau we ehabi ene rahidafo funoma kaha.

¹⁵ Doroi amenai ruhiai na nina nesa, etanatu mahikaifeai we wau. Tuti boikaririai we tane maniwowiri taroasoai ruhia wasa, mano enemiwawu amea wasa, weo ametanatu mahikai wesa kontai.

Kadono Sengnei dohong ne bengfo arora we mea kiai.

Kaiwo Anatu Na Paulusi We Filemoni

Kaiwo dedung we surati we Filemoni

Suratinei rasul Paulusi soi na rabuang bo wia na aitamu rorong foi. Soi we ne maniwowiri manei, wonong fino Filemoni, tarahio minohi na bendari Kolose.

Filemon nini yoaso Yesusi ampa, tuti inontaraio ne wafoniai we jematifofoi dine kontai. Ne woming erufi wei fosa tarahai maneiru teai, tuti na ne woming nanisa manei wonong fino Onesimusi. Woming nini wewu werui to katai siai ampa. Nana mani, na hukumi Kaisari Roma foi Filemoni miaya reti, dohong aiboi marareha we Onesimusi ki.

Wape waitawang na rang todoni Onesimusi sobu Paulusi na aitamu rorong fo tuti Paulusi deiriri Kaiwo Mahikai kariri Yesusi fo wei, ampefe yoaso Yesusi tuti dariati. Ampefe Paulusi deo denatui daraberahi we ne mano yufi wei foi aha, amani Filemoni. Nanai wedaya soi suratinei we Filemoni we medu sauarai wei, ambori todoni kontai sobu Onesimusi na mai aha, toyari ne doroi uroaso Yesusi ruhiai, wiro we ne woming teraio deiai ne sarawafoa dine kaha.

Kaiwone deto kutuai toninai:

1-3 Paulusi dohong mahikaifeai we Filemoni.

4-7 Filemoni yoaso Yesusi tarai.

8-22 Paulusi dutang we Filemoni kariri Onesimusi.

23-25 Kaiwo Kafe.

Mahikaifeai

1-2 Weo Filemone wau, mano auenemiwawu wau tuti aune maniwowirio rufi ria auru wa wau. Kontai we aune doroi Afiai, we aune maniwowiri Arkhipusio torurai ruhiai tuti Yesu Kristusi wonongfe nei, tuti weo jematio mefanduhi mea na nemu munuwai mea.

Kaiwo anatu ninai na yau Paulusi, inontaraio iwatai na aitamu rorong

ne weo iwuwu Yesu Kristusi ne yau, tuti na tane doroi Timotiusi.

³ Aunemitawanai kadono tane Dai Allai tuti Seng Yesu Kristusi urohong une bengfo arora we mea tuti uwedaya mea menumiruinso une maifo.

Paulusi fiai Allai we Filemoni enewawufo tuti yoasofo

⁴ Yutang tuti wau we Allai mani, ifiai, yohong mahikai pampang wei.

⁵ Weo tarahuoaiwa we roaso Seng Yesusi tarai tuti enemuwawu Allai ne inontarai emararebana wasa kiai fefe. ⁶ Yutang we Allai ambori na boiriri kariri nemu roasoawa we kaiwasa bitoya fi wa, na tonanane boitawang na mai kariri fi beng kiai tasobuai na Kristusi.

⁷ Doroi bohi Filemone, bohong yau imirising paria tuti iwemambiriu kontai, weo enemuwawu Allai ne inontarai emararebana wasa tuti fatasa ampafe emararising tuti enemirorongwai mitubaru.

Paulusi dutang tuti Onesimusi we Filemoni

⁸ Ampafe nanai wedaya ye yutang wau we nari fieai, amani fio masi we nari wa. Tuti na Kristusi wonongfo iwemambiriu we yemi wau nari fiani aino yeo nari fo kontai. ⁹ Tonanai ki wape tuenemiwawu turu, ampafe wiro yemi wau na kaiwo tapapa kaha, mae yutanai teraifa. Aromuo yau, bohong kariri nehu kaiwone, we iwewawa ampa tuti iwatai na aitamu rorong fe ninai weo yeiriri Kristus Yesusi wonongne. ¹⁰ Ampafe yeo yutang fieai we wau kariri nemu womingno Onesimusi, inontaraio isahui we nehu kaisung na Kristusi nei. Weo na aitamu rorong fe ninai yeiriri Kristus wei ampafe arahio yoaso. ¹¹ Raminde nanai inontarai nini wewu weru wau, kia fieai we wau kaha, wape ninaia mani kia mai paria, wiro we wau tera kaha mae we yau kontai.

¹² Yenatu nemu womingno wewu weru wau nei aha mau tuti yutang wau we wobui na mai aha.

Enehuwawuti paria, manamo yemi daraberahi we wau aha mau ne. ¹³ Imaya kairi we dontai weru yau kaha, mae yeo niayai ria yau na ninai we yiwang wau we fiata yau, na rahida iwatai na aitamu rorong fe nina we yeiriri Kaiwo Mahikai fo fefe. ¹⁴ Tonanai wape yeo yutang wau akawuru wo, weo roa ete bireri e? Weo imaya we iwedaya wau nari fi na enemurorong mesi kaha fanai, mae yeo ambori fi mai nari fo mani nari na enemurorong mirising. ¹⁵ Enehutituitai we tarahio Onesimusi ketai tourai weru wau ne, we ambori Sempaisi dohoni we wau aha mau ambori muweboyari we fitawafa. ¹⁶ Weo i daraberahi we wau mau, wiro wewoming we wau teraifa kariri fafong nanai ahang kaha, mae ninaia mani wahui we nemu doroi muroaso Kristusi ruhia dine ampa. Enehuwawuti paria wape wauno enemuwawuti sewa ne, weo wobui wewoming we wau aha, tuti we doroiio daria Yesusi tarai manei dine kontai.

¹⁷ Ampefe wahu yau we nemu maniwowirio turufi ruhiai we Sengnei mani, tonana mani ka Onesimusi aha mau, wahui we nemu doroi kariri wahu yau we nemu doroi nina. ¹⁸ Masino dohong sarafieai we wau ete kia nemu fiea mani, bohonai tau we yau ma ambori ibaitai ki. ¹⁹ Ambori boitawanai we yohong kariri nehu kaiwo arerai nina mani, mantaung yau isoi na warahunei toninai we wau, *Yau Paulusi, yauno ambori ibai fianai aino dohong sarawai nanai we wau ki.* (Wape imaya we yeikaririai we wau ahang kahai, we wau kontai wobu fi beng bitoya ria yau kawuru ampa, amani na yeiriri Kaiwo Mahikai fo we wau tuti yeunau wauwa roaso Kristusiwa.) ²⁰ Ampafe doroi bohi Filemone, nari kariri fianai aino yeyoi mau nina, amani bomang we Onesimusi na mai aha. Na tonanane nari yau imirising pari aha weo roa Seng Kristusi na mai. ²¹ Yenatu kaiwo ninai we wau mau ne, iroasoifa we bohong kariri fio yutang wau weai

nina rai. Tuti iroasoifa we nari fi mai sewa aha weru fi yutang wea fo ki.

²² Kontai moinenang rorong bei na nemu munuwai we yau. Weo enehutawanaifa we Allai yoa we mene nadi metutang tuti yau wai kiai, tuti wiwiaing yau ira to boriei weru aitamu rorong nei, ambori yontai mau ki.

Paulusi etanatu mahikai we Filemoni

²³ Epafrasi denatu mahikai we wau. I kontai wiatai na aitamu rorong fe ria yau weo wiuwu Kristus Yesusi ne Kaiwofo fefe. ²⁴ Nehu maniwowirio erufi ria yau nesa kontai, amani Markusi, Aristarkusi, Demasi, tuti Lukasi etanatu mahikai kontai we wau.

²⁵ Kadono Seng Yesus Kristusi dohong ne bengfo arora we mea kiai.

Mahikaifea.

Kaiwo Soi We Iberani

Kaiwo dedung we Iberani

Kaiwo anatu we inontarai Iberani nini, mano soi nei denatui we Yahudi eweKristeni manea, amani inontarai Kristenio esodai dadira pampang paria wedaya adareti eroaso Kristusi ahang kaha ki. Mano soi kaiwo anatu ninai, yurai we dohong kaiwo wesa pampang we ambori eroaso fo mutu. Nanai wedaya soi kariri Yesusi Kristusi we I mani deinawi kariri Allai na masi.

Mano soi suratinei medu kariri fi betoru wesa mani: Reantenang mani, kariri Yesusi we I mani Allai ne Kaisung dine—Kaisungno werea na ea kaha. Kaisung nini deinawi ne dohong kariri Dai ne dawiafo na mai, na sawania mutu sodai dadirafo. We Allai ne Kaisung dine tonanafo, Yesusi nini dedai sewa nabio na Kaiwo Arerai Mamo fosa kiai. I kontai dedai sewa wewaifosa tuti Musai mantauni kontai.

Beru mani, Allai deinawiai we Yesusi mani weImami werea na ea kaha dine tuti dedai sewa imamio na Kaiwo Arerai Mamo fosa kiai.

Betoru mani, medurai we na Yesusi, mano eroaso fosa ekaharai weru sasarifo, mataifo tuti weru mararehafoi. Na weimami Dedai Mirarebana fo nanai feriri inontaraine tata na tarai. Fariri nani wiro obui na fi nunung we korbani fo tuti fi siaio nari kariri agama Yahudi foi fo kaha. Fi nari tonana fo, manta deinawi kariri fariri taraio obui na Yesusi nani terai, wiro fi siai feai konta kaha.

Na medu deisaha kariri mano eroaso ewe-ewonomi na Kaiwo Arerai Mamo fo nani sa fo, mano soi kaiwo anatu fe nini deyo medurai we mano etato kaiwo anatu nesa we ambori etawa kaha, mae etohong kariri ene eroaso fo nanaia mutu. Na robong 12 foi, dohong kaiwo wesa we etawansara mutu na dadira rorong esodairai nanai paria werea naya fo, na ewati terai we Yesusi.

Deretawansa we etawansa na dadira esodaira fo tuti na inontarai enari kangganisa fo nanai.

Kife ne kaiwo anatu ne na dohong kaiwo aunau fo wesa tuti deretawansa dohonao etaramio fi siai kia enemirorongfo wedaya wiro etaramio Yesusi ahang kaha fe.

Kaiwo anatu ne deto kutua tonina:

1:1-3 Kaiwo reantenang fo mani, kariri Kristusi we I mani, deinawi kariri Allai na mai na ne taraifo.

1:4-2:18 Kristusi dedai sewa wewaifosa.

3:1-4:13 Kristusi dedai sewa Musai tuti Yosuai.

4:14-7:28 Fi mai tuti dadai sewa Kristusi niari we weimamifo.

8:1-9:28 Fi mai tuti dadai sewa na Kristusi ne Arerafo.

10:1-39 Fi mai tuti dadai sewao na Kristusi wekorbanifo.

11:1-12:29 Kaiwo kariri imamifo we fio todoni kontai ohong kariria fo.

13:1-25 Kaiwo aunau tuti kaiwo kafe.

Allai medu na ne Kaisungfoi

¹ Na fafongfa, Allai medu bitoya na ne nabifosa we tane werengno Israeli fafong fasa, tuti medu wesa na rang bitoya. ² Wape rahida wefuiai ninai Allai medu na ne Kaisungfoi we tata. Kaisung nani, Allai mantauni yuaisi weArikangno ambori ne mambiriu we sobu fi kiaio tamang neng fo. Na I kontai, Allai niari nunei tuti rorafaisi sentenang. ³ Kaisung nani ne tarai toyari sambewarai we tawatipa Allai ne sambewarai dadai fo tuti wefiainawiaia kasau kariri Allai tarai foi, tuti andino derara fi kiai na rorafaisi tuti nunei na ne kaiwo wemambiriu fo ne. Yuairurang tane sasarineia kiai na ne rikafoia mani, minohi na Mananufaisi warang domoya fo, na katai dedai mantaung foi. ⁴ Dedai sewa wewaifosa kiai, dedai kariri wangno sobua fo, weo wang nanai dadai pari sewa weru wewaifo ene wangfo.

Allai ne Kaisungfoi dedai sewa weru wewaifosa

⁵ Weo Allai wiro sahu wewaifosa we ne kaisung disa kaha. Wiro medu we manei nasa deyo,

“Wauno nehu Kaisung di Waune!

Rahida bonini iwe Dai we Wau.”*
Kontai wiro medu kariri wewai manei deyo,

“I ambori sahu Yau we ne Dai,

Tuti isahui we nehu Kaisungfo ne,”* kaha.

⁶ Kontai, rabuang bo kia ne Kaisung mansiari foi to nunei meu ne, medu deyo,

“Wewainesa kiai, todoni kontaio esomi wei.”*

⁷ Mae kariri wewaifosa mani, medu deyo,

“Allai niari ne wewaifosa ene tarai toyari numandai,

tuti niarisa we ne mangfata ene tarai toyari adia denggararu.”*

⁸ Mae we Kaisungfoi mani Allai medu deyo,

“Allai Wau, nemu kadera mananu wai wiatai we fitawafa, tuti Wau wemananu na enemurorong mesi.

⁹ Wau mani enemuo ne maifo tuti enemurireu ne karirafu;

nanai wedaya Allai, mano wahui we nemu Allai dine foi, diri wau yuai wau dedai sewa nemu maniwowirio mewebowari fosa,

tuti deinawi finanai na yuairurang nemu taraiwai na maningno kia mirising fo.”*

¹⁰ Tuti medu we ne Kaisungfoi kontai deyo,

“Sengne Wau, na reantenang pari fo nari nunei amangneia mitu, tuti rorafaisi mani waramu wawua fine.

¹¹ Finanai kiai ambori woru, wape Wau mani munohi pampang.

Finanai kiai ambori memo toyari ansung.

¹² Nunei sentenang ambori wukoyari toyari wukoya ansung borieifo,

tuti toyari manei yiwang ansungfo tonanai kontai riwani na nu siai bei aha.

Wape Wau mani riwang Wau na ea kaha,

tuti nemu rahida wiro werea na ea kaha.”*

¹³ Tuti Allai wiro medu we wewaifosa na weai kawurua deyo,

“Munohi na warahu domoya ne, paria inari nemu aiteta wausa etawai aweu awemu doa sausa.”*

¹⁴ Tonana mani, wewaifosa mani fi-ani saine? Ea kiai mani nuaninuo efata Allai, tuti Allai demisa we efata inontaraio ambori esobu fariri fosa saine.

2

Uarai we dohonao tara weru fariri tasobuai na Kristusi fo fanai

¹ Tonana mani, todoni kontaio tarurai tarai we tarutawang Kristusi ne aunauo tataramioai kawurua fo, ambori tara weru tane taroasoai nana kaha. ² Weo Allai ne Kaiwo Arerai Mamo wewaifosa emadurai we tane werengno Israeli fosa na fafongfa, wetarai tuti todoni kontai ohong kaririai. Tuti mandoni dino dohong kariria kaha mani sodai aiboifo, masi kariri fisawarai niari nanai. ³ Tonana mani, todoni we fariri fiabaio tasobuaia foi ne? Nana mani faririo Allai ne Kaisungfoi mantauni dohoni. Reantenang mani fariri nani Seng Yesusi deiririaia, tuti mano etaramioai terai ria Sengfoi sa etaiririai we tata ampa. Ampafe, tatohong kariri fariri nani kaha mani tarai tasodai aiboifo fuba pari sewa aha foi ki! ⁴ Allai kontai yoa tuba fariri Yesusi dohoni nani, tuti deinawiai tonanai na fiainawiai tuti fitantuma bitoya paria, tuti na deto Fi Mai Nuaninu Mirarebana foi dohona

* **1:5** Masmuri 2:7 * **1:5** 2 Samueli 7:14; 1 Tawarikhi 17:13 * **1:6** Ulangan 32:43 * **1:7** Masmuri 104:4 * **1:9** Masmuri 45:6-7 * **1:12** Masmuri 102:25-27 * **1:13** Masmuri 110:1 * **2:4** Kariri Fi Maio Nuaninu Mirarebana foi dohona fo mani, boto kariri finana kiai na 1 Korintusi 12.

fo, amani Fi Maio detorai kariri mantauni ne awiafo.*

Yesusi da ma weinontarai batang toyari tata, ambori fiairang we tasobu faririfo

⁵ Wiro wewaifosa ansaino esobu mambiriu ria Allai we eru wang mananu fo na nu weworu da aha ma foi kaha, amani nu weworuo tamadu kariri nini. ⁶ Mae mambiriu nanai Allai dohonai we inontarainesa, amani kaiwasanei kiai, weo na kaiwofo manei yoa tubarai tonina:

“Inontarainei mani fianang dine,
doni aromuoi nina,
ete arikang inontaraifosa mani mandoni disa,
doni uremufo nayai nasa nina?

Wiro ewefiea kaha.

⁷ Nari inontarainei tewawa weru wewaifosa we rahida kuteai,
Mae akawuru wori bohongno sambewaraio dedai tuti wang omi wea fo wei.

⁸ Kontai nariri sobu mambiriufo we yufio na doni konta foi.”*

Masino kaiwofo dotu we Allai niari inontaraine ewemambiriu we esodua fifuba niai na nunei nini kiai, nana mani deinawiai we fifiani kontaito ewemambiriu we eru, wiro wea bireri kaha. Tonanai ki, wape na ninai wiro tawatio inontaraine ene mambiriu tonana fo kaha rai. ⁹ Wape ne tawatioa ne mani, tawatio Yesusi, andino Allai niariri tewawa weru wewaifosa waroi kuteai, wape ninaia mani yu wang mananu fo na sambewaraio dedai fo. Yesusi nani yu wang dedai fiabai foi weo sodai mararehafoi ampa, ambori na Allai ne bengno dohonai arora fo, sodai mararehafoi we inontaraine tata kiai kontai.

¹⁰ Allai niari finini kiai tuti niariri we mantauni. Allai ne enetituaifato mani, we fiairang we ne arikangne tata ambori tasobu ne sambewarai dedai fo. Ampafe wetarai paria wei we niari tane Mamparirifo sodai dadira ambori mesi paria. Na sodai dadira tonana fo mani, Yesusi weMamparirio mesi paria we

feriri tata dine. ¹¹ Yesusi yuairurang inontaraine tatara tamararebanai weru tane sasarinei ampa, tuti mano yuairurang tata foi tuti mano niari tata tamararebana ne tata, tata kiai tane wawa mansiari. Nanai wedaya Yesusi wiro mimaya we sahu tata we ne doroi kaha. ¹² Yesusi medu deyo,

“Yau ambori ikorang wonomuwai we nehu doroinesa,
tuti ifiai wonomuwai na rahida bo mano esomi we Wau fosa efanduhisa fo.”*

¹³ Medu aha deyo,

“Yau ambori iroaso te Allai.”*
Tuti medu nariai aha deyo,

“Yau ninai,
tuti arikangno Allai Wau bohonsa we Yau nesa ansainina.”*

¹⁴ Weo inontarai sahusa we arikang nanisa mani, arikang batangno ambori tamarareha tataine, ampafe Yesusi mantauni niari ne taraifo kariri tata tuti minohi weinontarai batang kariri tata. Ambori na ne mararehafoi kiraikobu mano wemambiriu we mararehafoi, amani Saminseni. ¹⁵ Tuti na tonanane niari tata takaharai weru tane tawewoming we mararehafoi, weo paria nanai Saminseni wewora tata na tamatai mararehafoi. ¹⁶ Weo tarai, we wiro wewaifo saino Yesusi urengfo nayai nasa fo kaha, mae Abrahami ne ririane tata. ¹⁷ Nanai wedaya, na fifiani kontaito niari ne taraifoia ne tarai kariri ne doroi fosa, ambori na tonanane weImami Fubao enewawufo fuba tuti dohong kariri Allai na mai, ambori dohong ne taraifo feriri kaiwasanei kiai weru ene sasarinei. ¹⁸ Weo Yesusi sodai dadira na rahida Saminseni denggoari we sawa fo, manamo wiro sawa kaha. Ampafe i kontai wemambiriu we fiata mano esodai dadirao ambori wedayasa etawa fosa kontai ki.

3

Yesusi dedai sewa Musai

* 2:8 Masmuri 8:4-6 * 2:12 Masmuri 22:22 * 2:13 Yesayai 8:17 * 2:13 Yesayai 8:18

¹ Tonana mani, doroi memararebanaio Allai sahu mea na katai dedai fo kontai wa mea, menemitituai sauarai kariri mano weRasuli tuti weImami Fuba foi, amani Yesusi mano taroa wei foi dine. ² Yesusi nini dohong kariri fianai aino Allai mano diriri foi, fi demi weai we niari fo na mai, mai kariri Musai we dohong kariri fio Allai demi we niari na ne inontarai Israeli fosa kiai, amani ahusa we Allai ne Munu rorong fosa. ³ Tonanai, wape Yesusi todoni kontaio sobu sambewaraio dedai fo fuba sewa weru Musai, weo mano biaung munu bei andino sobu fia fuba sewa munu biauni nani. ⁴ Tarai we mununei kiai mani, inontaraine ansaino ebauni ne. Wape mano biaungno fianggeng fuba nini kiai mani, Allai mantauni. ⁵ Musai dohong kariri wemangfata na Allai ne Munu rorong fo kiai na mai tuti medu kariri fio Allai ambori meduraifa fo na rahida da ma fo. ⁶ Wape Kristusi dohong kariri fianai aino yu fo na mai, amani wekaisungno wenunggamiei we Allai ne Munufoi fo. Tuti tataino ne Munu di tata, masino tarutawangno tane taroaso Yesusi na tamatai kaha tuti taenemitawani pampang.

Roasoa kaha mani obu ne karirafu

⁷ Ampafe kariri fianai aino Nuninu Mirarebana fi medurai fa deyo,

“Rahida bonini kontai, metarami ne rawafuifoi mani,

⁸ dohonao menumikamieiwai mitubaru fe,

kariri mene wereng Israeli fosa na fafongfa na rabuang bo etapa Allai tuti etitua we ne mananufu na katai mananai sarahiai fo fe.”

⁹ Allai deyo,

“Na wanai mene werengfosa we defuina piarua ewati te fianai aino inari wesara fo tonanai ki,

wape etapa yau tuti etitua we nehu mananune.

¹⁰ Nanai wedaya ikasou mano rabuang bonani sa tuti imadu yeyo,

‘Ea mani enemirorongfoi da siarawai pampang, tuti wiro etarorang nehu rangne kaha.’

¹¹ Ampafe ikasou tuti ifafora, wiro esuai afui we eminohi ukai na mai ria Yau kaha.”*

¹² Doroi meaine! Metanansiau, ambori dohonao obuaifa we na mea manei enerorongfoi kerira tuti yoaso Allai kahai mae kurutare Allai Mano Darang foi fe. ¹³ Wape todoni kontaio metaunau wawera mea pampang, rahida neungne mebaung mea na kaiwo mai fo, tuti menari tonanai na kutu taminohi na rabuang bo ahui we ‘Rahida Nini’ faini fo. Ambori na tonanane wiro sasarinei sofa wawera mane waua wedaya bapa Allai kaha. ¹⁴ Tata kiai mani Kristusi ne maniwowirio tarurai ruhia di tata, masino paria werea naya fo tarutawang tane taroasoiao tasobuai na reantenang foa nanai. ¹⁵ Toyari kaiwoariri anta deyo,

“Rahida bonini kontai, metarami ne rawafuifoi mani,

dohonao menumikamieiwai mitubaru fe,

kariri mene wereng Israeli fosa na fafongfa na rabuang bo etapa Allai fo.”*

¹⁶ Mandoni saino etaramio Allai rawafuifoi tonanai, mae etapai ne? Tofino, inontarai nanisa mani, kaiwasa fuba raminde Musai kiasa era weru nu Mesiri foi saine kaha e?

¹⁷ Tuti we mandoni saino Allai kesou defuina piaru fo ne? Mano Allai kesousa tonana fo mani, mano enari sasari fosa, mano etau na katai mananai sarahiai foi. ¹⁸ Tuti mandoni saino fefora weduasa deyo wiro esuai afui we eminohi ukai na mai riati kaha ne? Mano Allai feforasa tonana fosa mani, inontarai mano etohong kariri Allai kaha tuti eroasoa kaha fo saine. ¹⁹ Ampafe ninaifa mani, kasau ampa weo Allai wiro yoa wesa we esuai afui eminohi ukai na mai riati kaha, weo eroasoa kaha fefe.

* 3:11 Masmuri 95:7-11 * 3:15 Masmuri 95:7-8

4

Allai dohong ne rahida bei we ne inontaraine tata ambori ne maifo tasobuai nai

¹ Allai ne kaiwo dererai nanai, kariri yoa we tasuai tono ne maifo taminohi ukai riati fo, kaiwo dererai nanai nayai pampang paria sobu rahida bonini kontai. Ampafe metanansiau weduarai paria, ambori dohonao manei na tata wiwo sobu ne mai nana kaha fe. ² Weo Kaiwo Mahikai kariri todoni obu ne mai tuti minohi ukai riati fo nanai,* ewuwuai kontai kawuru we tata ampa, mai kariri we tane werengno Israeli fosa na fafongfara fo. Tonanai ki wape we tane werengfosa na fafongfa mani, kaiwo nanai wiwo wefieai wesa kaha, weo etaramioai tonanai mae wiwo eroasoai kaha. ³ Ninaia mani, mano taroaso ne tata tasuai to Allai ne maifo taminohi ukai riati ampa, mae tane werengfosa esuai to wana kaha. Nanai masi kariri fianai aino Allai medurai tonina ne:

“Ikasou tuti ifafora,
wiwo esuai afui we eminohi ukai
na mai ria Yau kaha.”*

Tarai, na reantenang pari fo Allai niari nunei kiai ampa, tuti fiotou niari fi fo mae minohi ukai na mai pariao ninai. ⁴ Weo kariri rahida itu foi mani, na ne kaiwofo Allai medu kaririai tonina:

“Allai niari fifuba nini kiai tonanai,
tuti rahida bo itu foi mani mi-
nohi ukai na mai.”*

⁵ Tuti na kaiwo anta nanai, tatatorai we medu kontai toninai:

“Wiwo esuai afui we eminohi ukai
na mai ria Yau kaha.”*

⁶ Tonana mani kasau ampa we inontarai manea ambori esuai to ne mai minohi ukai riati nana ne, wape mano esobu Kaiwo Mahikai kariri todoni obu ne mai tuti minohi ukai riati fo fafongna fosa mani wiwo esuai afui kaha, weo wiwo etohong kariri Allai kaha tuti eroaso kaha fefe.

⁷ Nanai wedaya dei kutu rahida bei, andino ahui we ‘Rahida Nini’, werahida we inontarai esuai to ne minohi uka fo. Defuina yiwang defuina akawuru wori Allai medu na Dauti kariri rahida nani, na kaiwo anta dotua nanai amani:

“Rahida bonini kontai, metarami ne
rawafuifo mani,
dohonao menumikamiewai mi-
tubaru fe.”*

⁸ Weo masino Yosuai kia inontarai nanisara esuai to ne mai minohi ukai nani reti, na fui mani Allai wiwo medu kariri rahida siai bei ahang kahai ki.

⁹ Ampafe pariao ninai Allai meine-
nang rahida bei we ambori tasuai
to ne mai minohi uka foi, ne tarai
toyari I we raminde minohi ukai na
ne rahida Sabati foi. ¹⁰ Weo mandoni
kontaio suai to Allai ne mai minohi
ukai nani mani, wenani fiotourai na
fi yu fo tuti wiwo yufi ahang kaha,*
kariri Allai we fiotourai na fi niari fea
fo. ¹¹ Ampafe, tarurai paria we tasuai
to ne mai minohi ukai nana, ambori
wiwo manei na tata sawai we dohong
kariri inontarai Israeli fafong fasa
fe, we wiwo etohong kariri Allai tuti
eroaso kaha fo.

¹² Weo Allai ne Kaiwone darang
tuti wemambiriu, tuti reisa sewa
sonduo reisa doru foi; disang mani
berorong paria, paria wedaya kiatate
numianinunei weru ansengnei,
berorong pariao neina soriruhia fo
tuti neina rorong fo. Wemambiriu
kontai we titua kariri taenemiti-
tuaitafo tuti taenemirorongfuisi.†

¹³ Inontarainesia kiai, mansiari
kontaio wiwo dediwa weru Allai
urengreafo kaha, weo finini kiai
kehabi tuti tifai kiai na urengreafo.
Andino ambori tata kiai tateiai kariri
fianai aino tanari ne wei fo ne.

Yesusi weImami Fuba dine

¹⁴ Ninaia mani tane Imami Fuba
dedai manei.‡ I mani da maino ro-
rafaisi ampa, amani Yesusi, Allai ne
Kaisungfoi. Tonana mani tarurai

* 4:2 Ulangan 28:1-14 * 4:3 Masmuri 95:11 * 4:4 Kejadian 2:2 * 4:5 Masmuri 95:11 * 4:7

Masmuri 95:7-8 * 4:10 Fi yu fo nanai mani, etohong korbani pampang tuti sunatifo, tuti fi erurai we emasi nai kariri Allai ne Kaiwo Arerai Mamo foi. † 4:12 Ninaia mani, Allai medu we tata na ne Kaiwofo, amani Kristusi, toyari dotu na Iberani 1:1-2. ‡ 4:14 Ato kariri imami fuba fosa na Imamati 16.

we tarutawang tane taroasoane na mutu, amani tane taroasoao taroa weaia fo. ¹⁵ Weo Imami Fuba taneni nini, wiro ne tarai kariri imami fafong fosa kaha, weo I kiontai niuruainso fianai aino tanumiruainsoai weinontarai batang na tane tafanahangfo, amani na tawemambiriu we tateiaia sasarine kaha. Mae tane Imami Fuba nini mani siai paria, tuti ne tarai kariri tata weo raminde nanai, na fifiani kontai, sobu fi sofa we sawa fo bitoya paria, mai kariri tata na fuinini, wape I wiro niari sasari kaha. ¹⁶ Ampafe, todoni kontai na tamatai kaha tara kefang we Allai, mano dohong ne bengfo arora foi, to ne kadera mananu foi refongfo, ambori aro tata tuti tasobu ne beng dohonai arora we tata fo, ampafe finanai fiata tata na rahida tasobu dadirafo.

5

¹ Tuti kariri imami fuba fosa mani, imami fuba mandoni kontai iriri nano inontaraine tata, ruaisi we yiwang inontarainesia kiai na fi kariri omi we Allai fo, we kia inontaraine ene fi etohonai we Allai fo, tuti we dohong korbani we kaiwasanei ne sasari nani we Allai. ² Imami nani deitawang kariri inontaraio eserawaweraha fosa tuti era sarawa fosa ene enari toa fo, tuti na kaiwo manang niari suasa, weo mantauni kontai inontarai batang dine tuti finahang na fifiani kontai. ³ Finanai wedaya todoni kontai niunung korbani we feriri mantauni ne sasarifo kontai, wiro we inontaraifosa ene sasarifo tera kaha. ⁴ Tuti mandoni kontai, wiro yuai bera mantauni we weimami fuba tonana kaha, mae Allai andino sahui tuti yuasi we yu wang dedai nana ne, mai kariri Haruni na fafongfa. ⁵ Tonanai kontai, Kristusi wiro yuai bera mantaunia weImami Fuba na dadai sambewara fo tonana kaha, wape Mano medu wei foi andino yuasi na kaiwo medu wei fo deyo,
“Wauno nehu Kaisung di Waune!

* 5:5 Masmuri 2:7 * 5:6 Masmuri 110:4; Kejadian 14:18-24

Rahida bonini iweDai we Wau.”*
⁶ Kariri medu na katai siai kontai deyo,

“Wau mani imami di wau we fitawafa,
kariri wang imami Melkisedeki fo.”*

⁷ Na Yesusi minohi weinontarai batang kariri inontaraine tata fo, wenadi tuti dutanai paria na saia bibe tuti urehurufu towowu we Mano wemambiriu we feriri weru mararehafoi, tuti na dohong kariri Allai na enerorong tewawa fo, Allai tarao ne nadifo. ⁸ Allai ne Kaisung dine tonanai, wape na dadirao sodaira fo sobu aunau nayai we dohong kariri Allai na mai, ⁹ tuti na tonanafo mesi ampa, ambori weMampariri pariao fitawafa dine, we feriri mandoni kontai dohong kariri ne dawiafo. ¹⁰ Tuti Allai sahui weImami Fuba, kariri wang imami Melkisedeki fo.

Kaiwo aretawanai we ambori tatawai weru taroaso Kristusi nei fanai

¹¹ Kariri fi tonana ne, fi bitoya paria yeyo imadu kariri, wape dadira paria we yeisaharaia kasau, weo mene metafu kaiwo wa ahera kaha. ¹² Tarai, ato weai na defuina ne mani, mewemantaunau ampa. Wape tonana kahai mae metohong we mesobu aunau ria inontarai siai kariri kaiwo reantenang na Allai ne Kaiwofo, amani kaiwo masi we inontarai arahio yoasoa foi sobu aunau kariria fo terai. Metohong we ui nendai, wiro fiang mutubaru kaha, ¹³ weo mandoni dino dunung ui pampang mani, wiro deitawang ete tefu aunau kariri todoni minohi weinontarai enerorong mesi na Allai arongreafo kaha, weo wearikang marareha nendai fefe. ¹⁴ Wape fiang mutubaru ne mani we inontaraio efabaia fosa, amani mano etawansa na etaunau mantaunsa pampang we todoni etitua kariri doni aino bengfo tuti doni aino karirafo.

6

¹ Ampafe, doroi meaine, tara to fong na fi kariri taroasoai kariri Kristusi ne. Aunauo we mano arahio eweKristeni fosa todoni kontaio etaunaua fo, wirotataunauai pampang fanai, mae tasoi tata we aunauo ne sua aha fo, amani aunauo masi we inontarai eroasofo mutua fosa esobua fo. Weo, toyari inontaraio ebaung munu bei etohong munu ne kamiei reantenang fo kai we ebaungno munufoi nai fo, tata kontai tanari tonanai na taroasoanei ampa. Tonana mani wirotataunauo aunau reantenang fo pampang aha fanai, amani aunau kariri tatarabera tata weru tanari fieai wedaya mararehafoi fo, tuti kaiwo reantenang kariri todoni taroaso Allai foi, ² aunau kariri baptisangfo, ete todoni taruai tawaraminea wasau inontarai we tamoansa fo, aunau kariri mansuwi-suwifo, tuti kariri aiboio watai we numainufo. Ampafe wirotamadupampang kariri finanai ahang fanai, mae toyari inontarai efabaia fo tamadu kariri Kristusi ne aunau masi we inontarai efabai fosa ewaitawana fo. ³ Tuti Allai yoa wea mani, todoni kontaio tanari tonana rai!

⁴ Weo inontaraio raminde esobu Yesusi ne sambewarafoa*, enumiruainso Mano minohi na Waidani foi ne bengfoa, tuti esobu Nuaninu Mirarebana foi mantaunia fosa, ⁵ tuti enumiruainso Allai ne Kaiwo Mahikai fo ne bengfo, tuti ewati Allai ne mambiriuo dohonai na rahida da aha ma fo, ⁶ wape mayeai etawai, ehurumitare Allai aha, inontarai nanisa todoni kontaio wirotangfeai kahai arorawa we etaraberasa weru sasarifo tuti esobu ne bengfo ahang kaha. Weo inontarai nanisa na enari tonanafo epahu riwang Allai ne Kaisungfoi wesa na aitabafoi nariai aha tuti etohong mamaya Yesusi wonongfo paria na kaiwasa bitoya foi eurenirefo.

⁷ Weo kahofa sinsung mereha metangno ming pampang aweu

foi tuti wedaya fitantanangfo tifu beng we mano etanangfi fosa, nana mani kahofa nanai sobu Allai ne moanafo. ⁸ Wape kahofao tifu wona amafui tuti ninoio weababo fo, nana mani kahofa nanai wefieai ahang kahai tuti kefang paria we Allai deikanganiai tuti ambori niunumi na adiafoia wioru ki.

⁹ Wape doroi enehuwawu mea wa meaine, amemadu we mea tonanai ki, wape ameroaso mea, we ambori mesodai fi beng sewa fi anta nani kiai, amani fio obuairia faririfo. ¹⁰ Weo Allai mani medu tarai, wirotasofa kaha. I wirotaroporo fianai aino raminde menari wei fo, tuti menemiwawuo meteinawiai wei na mefata ne inontarai emararebana fosara fo, kariri fianai aino menari pampang paria sobu ninai. ¹¹ Tuti ametohong weai paria, we mansiari-mansiari wau, boinawiaifa we rurairarai tonanai na fianai aino enemutawana fo paria werea naya fo we ambori wobu fi enemutawanai nanai. ¹² Wirotamemaya we meuremi marira na fi tonana fo kaha, mae todoni kontaio metohong kariri mano esobu fianai aino Allai dereraia nana fosa, na eroasofo tuti enemitawanai etamang weai na etawansa fo.

Allai ne Kaiwo Arera fo wiroti-yiwang na ea kaha

¹³ Weo rahida bo Allai dererai we Abrahami fo, fefora na mantauni wonongfo, weo wirotamanei dedai sewari we fefora nai kaha fefe. ¹⁴ Fefora deyo,

“Tarai antu,

we Yau ambori imoang wau fuba paria

tuti inari wau bawing separai bitoya aha ki.”*

¹⁵ Abrahami sawani demang saerawai we kaiwo nanai tuti na tonanane sobu fianai aino Allai dererai wei tonana fo.

¹⁶ Weo inontaraine efafora mani, efafora na mano dedai sewari foi wonongfo, tuti ne fefora tonana fo ne tarai we fio wemambiriuo paria we

* 6:4 Yohanesi 8:12 * 6:14 Kejadian 22:17

yoa tuba ne kaiwofo wetarai, tuti kife kaiwo dapa wai tonanafo. ¹⁷ Nanai wedaya, Allai deyo medurai na kasau we mano ambori eweriria na Abrahamio esobu ne kaiwo derera fosa, we ambori eroasoai, we ne kaiwo derera fo wirowi wang funoma kaha. Nanai wedaya dohong kaiwo derera fo tonanai, mae fefora tutirai. ¹⁸ Na dohong ne kaiwo derera fo tuti na fefora tutira fo,* Allai wirowi sofa kaha. Na fi beru tonana fo Allai wirowi wemambiriu we sofa kutea konta kaha. Ambori na tonanane, Allai dohong taenemirorongnei mirising tuti wemambiriu fuba aha, amani mano tawawu weru nu kerira nini tonon Allai ambori tarutawanaia mutu na fi meinenamai we tata na rahida da aha ma fo ki. ¹⁹ Taenemitawanai nanai ne tarai toyari kamutuo oari sea aweu pepayai tuti tarutawanaia mutu nai tuti wedaya tanumianin-unei niayai na mai. Taenemitawanai nanai kontai sea tonon Rorongno Mirarebana Pari foi na Sempaisi ne Munufoi na Waidani ambori ireu aburung foi wirowi wedua tata aha kaha. ²⁰ Yesusi dera rang da foni tata to katai nani ampa, tuti suai to wanai we yiwang tata ampa. I weImami Fuba we fitawafa, mai kariri wang imami Melkisedeki fo.

7

Melkisedeki, Imami Fuba dine

¹ Weo Melkisedeki nini mani Mananu Salemi dine, tuti Allai, mano Dedai Mantaung foi, ne imami dine. Na rahida Abrahami daraberahi na mamuna rorongno memunara kiraikobu mananufosa fo, Melkisedeki da wa sobui tuti mioani, ² tuti Abrahami dohongno perpuluhangno kiari foi wei. Wangno Melkisedeki ninai, reantenang mani, neta we *Mananu Enerorong Mesi*, tuti Mananu Salemi kontai, amani *Mananu Kia Mai* dine. ³ I mani, ne pari inana tuti ne pari tamana kontai, wirowi bia na riria bei kahai kontai, wirowi saubaunung kaha tuti wirowi mireha na wea kaha. Ne tarai kariri Allai ne

Kaisungfoi, weimami pampang we fitawafa.

⁴ Mewati! Inontarai nini fiabai paria, doni Abrahami tane wawafai, dohongno perpuluhang na fi beng pari dewarai weru mananufosa fo wei nina. ⁵ Kariri Hukumi Musai soi foi mani, Lewi ne ririao esobu wang imami fo, ansaino ene mambiriu tonanai we efanduhi perpuluhangfo ria inontarai Israeli mano wei fosa ne, amani ene doroi fosa, masino ene doroi nanisa kontai Abrahami ne riria disa ki. ⁶ Melkisedeki inontarai wirowi weriria na Lewi dine kaha, tonanai ki mae kia perpuluhangfo ria Abrahami tuti mioani, amani mioang mano sobu Allai ne kaiwo derera fo. ⁷ Tarai we wirowi faforawa kaha, weo mano dedai sewa mioangno mano tewawa, ampafe tawatioai we Melkisedeki dedai sewa Abrahami. ⁸ Kontai kasau we Melkisedeki dedai sewa imamio eweriria na Lewi fosa. Weo na ninai inontarai batangno ambori emarareha fosa ansaino esobu perpuluhangfo, mae na wanai Melkisedeki, mano sobu perpuluhangfo ria Abrahami foi, kariri Kaiwofo deyoa fo, inontarai darang pampang dine. ⁹ Ampafe madurai kontai toninai, Lewi imamio ne mambiriu we sobu perpuluhangfo, wape dohong perpuluhangfo kontai we Melkisedeki ampa, amani ria ne werengno Abrahami, amani na rahida Abrahami dohongno perpuluhangfo we Melkisedeki fo. ¹⁰ Weo rabuang bonani, Lewi wirowi saubaunung kaharai, wape ne tarai toyari niayai na Abrahami ampa, na rahida Melkisedeki sobu Abrahami fo nanai.

Kristusi mani Imami Dedai dine toyari Melkisedeki, tuti dedai sewa imami Haruni

¹¹ Na rahida Allai dohong ne Hukumifoi we inontarai Yahudi fosa, yuai Lewi ne ririafosa we eru wang imami fo, ambori ewiwiaing inontarai Israeli fosa ambori etohong kariri ne Hukumifoi na mai. Wape fio imami nanisa eru fo mani, wirowi

* 6:18 Iberani 7:20-21

demoyarai we wedaya inontarainesa emasi kaha, weo ea kontai inontarai batang disa fefe. Tonana mani todoni kontai imami siai manei kiawariai aha ma, amani mano weimami fo kariri wang imami Melkisedeki fo, wiwo manei na Lewi ne ririafoi, toyari Haruni, kaha. ¹² I mani wiwo na Lewifosa kaha, ampafe Lewi ene wang imami fo riwang to inontarai siai aha tonana mani, Hukumifo kontai riwani nariai aha. ¹³ Weo imami mano madu kariri nini mani wiwo na riria Lewi kaha, mae na riria siai, tuti na riria siai nini wiwo manei fiata na mesbao ohong korbani nai we Allai foi kaharai. ¹⁴ Weo tawaitawanai ampa, we tane Sengnei weriria na riria Yehudai ma tuti kariri riria nani mani, Musai wiwo medu sobu kaiwo kuteai kariri manei we weimami kaha.

¹⁵ Tuti kasau paria aha kariri todoni Hukumi Musai foi riwanai siai ampa, weo imami siai manei kiawariai aha, amani imami kariri Melkisedekifo. ¹⁶ Wenani weimamifo wiwo kariri fianai aino hukumi bei dererai kariri ne ririafoi kaha, mae kariri mambiriu darangno wiwo woru na ea kaha fo. ¹⁷ Weo na Kaiwofo dotu kariri I deyo,

“Wau mani imami di Wau we fitawafa,
kariri wang imami Melkisedeki fo.”*

¹⁸ Ampafe, nina mani Hukumio fangong foi oiayari ampa, weo wemambiriu kaha tuti wefieai ahang kaha fefe. ¹⁹ Weo Hukumio Allai dohonia Musai nani, wiwo kia masifeai we manei konta kahaia, nanai wedaya ninaifa mani Sempaisi deinawirang waworu beng sewa we taenemitawanai nai feai, rang nani fiata tata ambori tahefang we Allai.

²⁰ Tuti Yesusi weimamifo wiwo funomai tonana kaha, mae Allai fefora tutirai. Imamio wei fosa raminde ruaisa fo, wiwo ruaisa na kaiwo fafora feai tonana kaha, ²¹ wape Mano nini, Allai yuaisi na fefora tutirai, na rabuang bo medu wei deyo,

“Sempaisi fefora kawuru ampa,
tuti wiwo yiwang kaiwo medurai
nanai ahang kaha,
‘Wau mani imami di wau we
fitawafa.’”*

²² Allai fefora tonanai wedaya Yesusi wefiainawiaio wemambiriu paria we tata kariri todoni kaiwo areraio beng sewa fo wetarai.

²³ Tuti fi siai konta mani, imami mano wei fosa mani efau, weo ea kiai mansiari-mansiari mireha ampafe wiwo manei yu wang nanai pampang kaha. ²⁴ Wape Yesusi mani darang we fitawafa, ampafe wiwo fieai weduari na yu wang imami fo we fitawafa fo kaha. ²⁵ Nanai wedaya Yesusi nini wemambiriu we feriri inontaraine tata na mai paria, amani mano na I tara tahefang we Allai, weo darang pampang we ambori doa rahanai na tata tuti Allai.

²⁶ Weo Imami Fuba tonana nei dino mesi we fiata tata ne, amani imamio mirarebanai, dohong sarawa kaha, wesasari kaha, siai paria weru inontarai ewesasari fosa, tuti dedai sewa rora bodoni kontai. ²⁷ I mani wiwo ne tarai kariri imami fuba wei fosa kaha, weo ea mani rahida neungne enari korbani fo we mantaunsa ene sasarifo, akawuru wori we kaiwasa bitoya foi ene sasarifo ki. Weo I mani niari korbani beyari kawuru we fitawafa, na rabuang bo wekorbani mantauni ne tarai fo. ²⁸ Weo kariri Hukumi Musai soi foi mani, kiutuai we yuai inontarai batangno efanahang fosa weimami fuba, wape na fui fafora Allai meduri foi mani, kiutuai we yuaio Kaisungfoi weImami Fuba, niariria mirarebanai ao mesi we fitawafa.

8

Yesusi weImami Fuba we Kaiwo Arerai Waworu fo

¹ Kaiwo tamadurai kai ninai, weneung tonina: tane Imami Fuba dedai tonana dine, andino minohi na warang domoya fo ria Mananu minohi na kadera mananu foi na

* 7:17 Masmuri 110:7 * 7:21 Masmuri 110:7

Waidani, ² tuti yu wang Imami Fuba fo na Rorong Mirarebanai sewa foi, amani na Sempaisi ne Munu wiatai wenumainu foi. Munu nani Sempaisi mantauni andino niariri ne, wiwo inontaraine manei dino niariri ne kaha.

³ Weo imami fuba nei kiai mani, ruaisi we kia inontaraine ene fi etohonai we Allai fo, tuti we dohong korbani we kaiwasa ene sasarifo nani we Allai. Tonanai kontai we tane Imami Fuba Dedai foi; todoni kontai ne fieai we dohonai we korbani. ⁴ Masino niayai na nunei mani, todoni kontai wiwo weimami kaha, weo imami manea kawuru ampa we etohongno korbanifo kariri fianai dotu na Kaiwo Musai soi fo. ⁵ Fianai enari we eweimami fo, finanai enariri na munuo wefiainawiai tuti wenuaninu kariri fo na Waidani fo. Finanai Allai deikaririai kawuru we Musai ampa, na rahidao Musai niari Sempaisi ne Warumai Tendao Omi Nai fi fo. Allai medu toninai we Musai deyo,

“Aromuoai, we finanai kai nari kariri fiainawiaio yeisaharai we wau na uaifo nanai.”*

⁶ Wape ninaifa mani Yesusi ne fi yu weimami fo dedai sewao fi imami batang fosa eru fo, tuti I mani Mano Doa Rahanai na Kaiwo Arerai Waworuo Allai dohoni we yuti foi dine, tuti Kaiwo Arerai Waworuo nani mani dedai sewao bo raminde dohoni we Musai foi, weo weneung na Allai ne dereraio mai sewa fo fefe.

⁷ Weo Kaiwo Arerai reantenang fo masi fea reti, wiwo obu kataifeai narai aha we Kaiwo Arerai weberu fo ahang kaha. ⁸ Wape bo reantenang foi wiwo masi kaha, weo Allai sobu fisarawafeai na ne inontaraines, tuti medu deyo,

“Sengne Yau yeyoai,

Tarai we rahidafo ambori da ma ki, Yau ambori inari Kaiwo Arerai Waworuo fo ria riria Israeli fosa, tuti ria riria Yehudai.

⁹ Kaiwo Arerai nanai wiwo kariri kaiwo areraio yohonai ria ene werengfosa,

na rahida iru na ewaramifo iwi-wiainsa era to boriei weru nu Mesiri foi fo kaha.

Weo wiwo etohong kariri nehu kaiwo arerai nanai pampang kaha, ampafe wiwo enehutituai wesa ahang kaha.

¹⁰ Wape ninaifa mani, nehu Kaiwo Arerai yohonai aha ria inontarai Israeli fosa*

na rahida da aha ma fo ainina; Seng Allaine Yau imadu yeyo,

Yau ambori yohongno nehu hukumine na enumikamieifo, tuti isoi na enemirorongfo.

Yau mani, ambori ene Seng di Yau, tuti ea kontai isahusa we nehu inontarai.

¹¹ Tuti wiwo etaunau ene warareng ruhi fosa,

ete ene terafosa ahang kaha, na eteyo,

“Todoni kontai metaroanso Sempaisifo,”

Weo ea kiai, katui fuba ambori etaroano Yau ampa.

¹² Weo Yau ambori yeinawi nehu enehuwawufo we ene sarawafufo, tuti ene sasarifo, wiwo arohuoai ahang kaha.”*

¹³ Na medu kariri Kaiwo Arera fo sahui we Kaiwo Arera Waworuo dine nana mani, niari Kaiwo Arera reantenang foi memo ampa, amani da ahang kaha. Tuti fianai aino memoa tuti da ahang kahai nanai, finanai kefang we wioru fo ampa.

9

Kaiwo kariri omi we Allai fo na ne Munufoi na nunei

¹ Kaiwo Arerai reantenang fo, amani bo Musai dohoni we Yahudifosa fo mani, ne kaiwo we etohong kaririai na mai feai, kariri todoni esomi we Allai fo, tuti neo munu mirarebanai we omi wei nai fo kontai, amani munu inontarai nunei sa enariri foi. ² Eruai ene munu esomi we Allai nai nani, munuo ahui

* 8:5 Keluaran 25:40

* 8:10 Roma 11:11-22

* 8:12 Yeremiai 31:31-34

we Allai ne Warumai Tendao Omi Nai fi dine, tuti ne rorong boru. Rorong bo fong pari foi mani wonong fino Rorong Mirarebanai. Pelita aweng foi tuti meja bei tuti rotio ohonai we Sempaisi fo watai na nanai. ³ Na taba bo boru foi kurufuifo, obu rorong bei aha, amani rorong nani wonong fino Rorong Mirarebanai Pari. ⁴ Na rorong nani, fi watai nai foi mani, mesbao nariri na emasi we nunung finunsai mampori nai foi bei, tuti Buruao Kaiwo Arera foi, burua nani fati na emasi sentenang. Na burua nani, botoli emasio oni fiang manna nai foi, Haruni ne aitatohi wereroria foi*, tuti kamiei aburungno oi kaiwo arerai rabuang sura fo naya fo, watai nai. ⁵ Na buruafoi ayai mani, aririwangno esahui we Kerupi mano urainawi Allai ne sambewaraio dadai fo uroa nai. Uwaramipemafo forerawai na burua nuwuwong fo ayai, amani kataio ahui we Katai Fariri Sasari foi. Wape fininai kai, wiro maduria wearirawang we bong na nina kaha.

⁶ Fi kiai nanai etanai na Allai ne Warumaifo tonanaia mani, imamifosa rahida neungne esuai to rorong bo fong foi we enari ene fi eweimami wea fo nai. ⁷ Mae mano suai to rorong bo boru foi mani imami fuba foi mesiri andino defuina bei mani suai webeyari tonanai afui ne. Tuti suai afui nanai, kiao andowa ne rikafo we dohonai we korbani we Allai, we mantauni tuti we kaiwasa ene sasario enariri na ewaitawana kaha fo. ⁸ Na tonanafo, Nuaninu Mirarebana foi deinawiaia kasau, we Warumai Tendao Omi Nai foi, amani Warumai fafong na nunei nani fo wiata nendai mani, rang we tasuai tonono Sengnei ne Warumai tarai foi wiro tifai we inontaraine tata kaha. ⁹ Fininai fiyiwansoai ete wefiainawiai we deunau mano taminohi na rabuang bonini ne tata. Amani deinawiai weo mano tasomi we Allai ne tata, wiro tasobu taenemirrorong katui nei mirarebanai tuti mai na Allai arongreafo na tato-

hong fieai we Allai na ne Munufoi kaha, ete wiro tasobu taenemirrorong katui nei mirarebanai na tamung andowa wekorbani wei fo kaha. Finanai wiro wemambiriu we wedaya taenemirrorong katui nei mirarebana kaha. ¹⁰ Weo fi nari tonana fo, manta we fiangfo, fiunungfo, tuti fio nari we ruai rurang inontarai fo. Finanai kai mani, fio ohong kaririai na boriei arora fine tuti ohong kaririai paria rahida Allai niari fi waworu aha fo terai.

Na Kaiwo Arera Waworu ne mani Kristusi weImami Fubao doa rahana dine

¹¹ Ninaia mani Kristusi da kawuru weImami Fuba ma ne, amani da kariri fi bengno wataia fo. Da weImami Fuba nano Allai ne Warumai dedai mirarebanai sewa tuti mesi sewa foi. Warumai nani wiro inontarai batang ne saino enariri fo kaha, nana mani warumai nani wiro na nuo Allai samui nini kaha. ¹² Tuti wiro suai to Warumai rorong foi na kia kambing ne rikafoi tuti sapi ne rikafoi kaha. Mae suai tonono Rorong Mirarebanai Sewa nani webeyari kawuru we fitawafa, suai afui na dohong mantauni ne rikafoi, ne rikao tiwowu we feriri inontarainesa we fitawafa. ¹³ Weo rika na sapi mang foi tuti kambingfoi kontai kangganang na sapi antung nunumi we korbani foi, imamifosa ehafarai we inontarai ewerarika kariri hukumi agama foi sa we ambori emararebanai, amani emararebanai na ene tarai boriei fo. ¹⁴ Na andowa ne rikafoi ohoni we ruai rurang inontarai ewerarika tonana fosara mani, tonana mani Kristusi ne rikafoi sewa aha. Weo na Nuaninuo wioru na ea kaha foi, Kristusi dohong ne taraifo wekorbani we Allai, wekorbanio mirarebanai paria dine. Ne rika nani yuairurang taenemirrorong katui ne weru fi tanario wedaya marareha fo, ambori tatohong kariri Allai, mano darang foi, ne dawiafo.

¹⁵ Ai wedaya mani, Kristusi na Kaiwo Arera Waworu Allai dohoni

* 9:4 Bilangan 17

we yuti foi mani andino we Mano Doa Rahanai dine, ambori na tonana fo mano Allai sahusara fosa esobu fi dererai wesa nanai, amani fio watai we numainufo. Weo Kristusi mireha kawuru we feriri inontaraine tata weru sasario tanariri na rabuang bo tarurai we tatohong kariri Kaiwo Arera reantenang foi ampa.

¹⁶ Tuti kaiwo arera feai ne tarai kariri surat warisang. Weo masino obu manei niari surat warisang bei akawuru wori mireha, todoni kontai fo mano sobu ne rafo kariri surat warisang nani dohong fiainawiai kariri weniari surat warisang nani we mirehara fo. ¹⁷ Weo masino weniari surat warisang nani minohi darang mani, surati warisangno niariri nani wemambiriu kaharai. Surati nani mano sobui foi ne mambiriu we dohong kariri na rabuang bo weniari warisangfoi mirehara fo terai. ¹⁸ Nanai doni Kaiwo Arerai reantenang fo, todoni kontai wemambiriu na rikafo, amani Musai miung andowa manei mirehara ambori Kaiwo Arera fo da.* ¹⁹ Weo Musai deiriri Hukumifoi ne kaiwo kiai we inontaraifosa kiai we etohong kaririaia mani, kia rikafeai na sapifoi tuti na kambingfoi, fia tamuai na merehafaai. Mayeai kia nuawuru berika feai kontai ninoi hisopi feai, yorang na rika nani tuti kifatitaiyai to bukuo Hukumifoi nanai tuti to inontaraifosa ehai. ²⁰ Mae medu wesa deyo, "Rika nini mani, rikao dohong Allai ne Kaiwo Areraio demi mea metohong kariria nei wemambiriu tuti da fine." ²¹ Tuti niari tonanai kontai aha we Sempaisi ne Warumaifoi tuti we fianggengno wepahewai na nadifo kiai. ²² Tuti tarai to, kariri Hukumifoi Musai foi, adareti fi kiai ne, todoni kontai mirarebanai na ruai ruramai na rikafeai terai, tuti rika tiwowu kaha mani, wiro sasarine kontai Sempaisi deiyari kaha.

²³ Ampafe, Sempaisi ne Warumai tuti fianggeng kiai na rorongfoi mani, wefiainawiai kariri Sempaisi ne

Munufoi na Waidani. Ne Munu na nunei foi tuti ne fianggengfo todoni kontai ruai ruramai ao mirarebanai na sapi tuti kambing ne rikafo tonanafo. Wape fi na Waidani mantauni mani, todoni kontai ruai ruramai ao mararebanai na fi tonana kaha, mae na korbano denteng sewa foi. ²⁴ Weo Kristusi wiro suai to Rorong Mirarebanai inontaraine enariri we fiainawiai kariri Rorong Mirarebanai tarai foi kaha, wape suai to Waidani mantauni we doari na Allai arongreafo we dutani we tane masifo. ²⁵ Imami fuba foi defuina neungne suai tono Rorong Mirarebanai Pari foi na Sempaisi ne Munufoi na nunei, kia mantauni ne rikafo kaha mae kia andowa ne rikafo. Wape Kristusi wiro suai to Waidani we dohong mantauni ne taraifoi wekorbani pampang tonanai kariri Imami Fuba fo kaha. ²⁶ Weo masino tonana mani, sodai dadirafafo pampang na reantenang nunei tibaura fo paria rahida bonini kontai. Wiro tonana kaha, mae webeyari kawuru deinawi ne taraifoi na nunei werea naya feninai, we dohong mantauni ne taraifoi wekorbani we dufisaya sasarine kiai. ²⁷ Kariri fianai Allai kiutuaia fo, we inontaraine emarareha webeyari kawuru, tuti mayeai kiutu kaiwo karirisa, ²⁸ tonanai kontai we Kristusi, I webeyari kawuru wekorbani ne taraifoi we sodua kaiwasa bitoya nei ne sasarifoi. Tuti I ambori deinawi ne taraifoi na nunei weberu fo aha, wape wiro we sodua sasarifoi ahang kaha, mae we dohongno faririfo we mano etamang wei fosa.

10

Yesus Kristusi wekorbano mesi wewitawafa

¹ Allai ne Hukumifoi dohonai we Musai fo, ne tarai kariri nuaninu terai, wenuaninu deinawi kariri fibengno rabuang bonani ambori da aha ma fo, amani fibengno tasobuai na Kristusi. Na Hukumifoi tawatioaia kasau

* **9:18** Tuti Kaiwo Arerai Waworu nei mani da na rika kontai, amani Kristus ne rikafoi.

kaha mae tawati te ne nuaninufoi, wiro fibeng tarai nana kaha. Defuina neungfo inontaraio ehahefang Allai we esomi wei fosa, etohong ene korbano mesi kariri defuina fafongna fo tuti fuina yiwang fuina enari finanai pampang. Wape Hukumifoi wiro wemambiriu we dohonsa enemirorong mesi na Allai arongreafo na etohong ene korbani nanai kaha.

² Weo masino inontarai esomi we Allai tonana fosa, korbani etohonai tonana fo yuai ruransa kai webeyari ao emararebanai weru ene sasari-foi mani, wiro enemitituai we ewe-sasari ahang kaha, tuti korbani nani demoyarai wefitawafa, ambori wiro etohong korbani tonana fo we Allai ahang kaha. ³ Wape kasau ampa, we korbani etohonai na defuina neungfo tonana fo, toyari deretawang inontarainesa pampang kariri sasari-foi. ⁴ Weo na todoni feai kontaio sapi tuti kambing ne rikafo wiro demoyarai we yuai rurang sararinei kaha.

⁵⁻⁶ Nanai wedaya rahida Kristusi suai to nunei ma ne, medu we Allai deyo,

“Wiro bawi we andowa wekorbani tuti fio ohonai we omi we Wau naya fo kaha,
korbani nunumi foi tuti korbani ohonai we yuai rurang sasari-foi enemuo kaha.

Wape nari nehu tarainei tuti moine-nami wefio ohonai we Wau ne.

⁷ Ainanaya imadu yeyo, ‘Tarai, Dai Allaie Yau nina!

Ira ma we yohong kariri nemu awiawa,

Kariri fianai aino dotu kariri Yau na Buku Mirarebana foa fo.’”*

⁸ Anta Kristusi medu deyo, “Andowa wekorbani tuti fio ohonai we omi we Wau naya fo, korbani nunumi foi, tuti korbani ohonai we yuai rurang sasari-foi mani, bawi we fi tonana fo kaha tuti enemuo kaha.” Korbani tonana foi nariri kariri Kaiwo Allai dohonai we Musai fo ki, wape Kristusi medu tonanai. ⁹ Mayeai medu aha deyo, “Tarai, Yau nina, ira ma we

yohong kariri nemu awiawa.” Ampafe dufisaya ne reantenangfo tuti yiwang na ne weberufo. ¹⁰ Tuti na Yesus Kristusi dohong kariri Allai ne dawiafo tonanaia fo, amani dohong ne taraifoi wekorbani we tata fo, we-daya tata tamararebanai, tuti finanai niari webeyari kawuru we tata we fitawafa.

¹¹ Kontai rahida yiwang rahida, imamifosa kiai etoari eru fi eru fo pampang, rahida neungfo etohong korbani masi tonanai pampang, korbano wiro wemambiriu we dufirurang sasari-foi na wea kaha fo.

¹² Wape imami Kristusi nini mani, dohong korbani webeyari kawuru terai we tane sararinei we fitawafa. Mayeai minohi na Allai warang domoya fo. ¹³ Tuti paria ninaifa mani, demang terai we rahida Allai niari Kristusi ne aitetafosara saha tawansa kiai na awengfo. ¹⁴ Weo na korbani beyari kawuru fo terai mae,

Kristusi niari inontaraine tata tamasi we fitawafa, amani mano niari tatara tamararebanaia ne tata.

¹⁵ Nuaninu Mirarebana foi kontai medu tuba kariri finanai we tata. Re-antenangne mani medu tonina,

¹⁶ “Nehu Kaiwo Areraio yohonai riasa na rahida da aha ma fo, ainina:

Sempaiai Yau imadu yeyo,
Yau ambori yohongno nehu hukumine na enemirorongfo

tuti isoi na enumikamieifo.”*

¹⁷ Akawuru wori medu aha deyo, “Ene sasari-foi tuti ene sarawaio enariri fo,

wiro arohuoai ahang kaha.”*

¹⁸ Ampafe sasari-foi tuti fisarawafo Allai deiaria kiaia mani, wiro wepararu ohong korbani we sasari-foi ahang kaha.

Tasu to fui na tane taroaso Kristusi ne fanai, mae tatawang tata tuti tararia Kristusi ne rang meinenamia nei

¹⁹ Ampafe doroi meaine, kariri Imami Fuba foi suai to Rorong Mirarebana Pari foi, kia andowa ne

* **10:7** Masmuri 40:6-8 * **10:16** Yeremiai 31:33

* **10:17** Yeremiai 31:34

rikafoi, tata kontai, Yesusi ne rikafoi wedaya ambori ninaia mani rang tafai we tasuai to Rorong Mirarebana Pari foi tonanai kontai, amani tara kefang Allai na tamatai kaha. ²⁰ Weo fiafai rang waworu bei we tata tuti rang nani dohong tata tatarang. Rang nani ireu aburungno wedua Rorong Mirarebana Pari foia dine, wape ninaia mani tifai we tata ampa, amani na mantauni ne taraifoi. ²¹ Tuti tane Imami Fuba dedai manei, andino wenunggamiei na Sempaisi ne Munufoi ne. ²² Ampafe tara ma tara kefang we Allaia na taenemirorongno mesi tuti taroasoia mutu, weo Sempaisi yuairurang taenemirorongneia mirarebanai weru taenemirorong ketuio kerira foi ampa tuti yuairurang tane taraineia mirarebanai na mereha mirarebana foi ampa. ²³ Tarutawanaia mutu na fio taenemitawanaio taroa weai nanai, weo Mano dererai nani mani, dohong kaririai na mai. ²⁴ Tuti todoni kontaio, tauremifo nayai na tata ambori taboromio tata we ambori taenemiwawu tata tuti tanari fi beng fo. ²⁵ Tuti todoni kontaio tafanduhi tata pampang we tawenadifo, dohonoa tahatai weru tafanduhi tata we nadifo fe, kariri inontarai maneiru teaio enari tonana fosa fe. Wape tataunau wawera tata tathong tata taenemirorongne wemambiriu aha, tarurai paria we tanari tonanai sewa aha, weo tawatioai we Sempaisi ne Rahidafoi kikeu ampa.

²⁶ Weo masino tawaitawang kariri ne wetaraifo tuti tathong kaririai ampa, wape taenemikahirai we tanari sasari pampang aha mani, wiro korbanifeai we yiwang tane sasari nanai ahang kaha. ²⁷ Mae ne tasobua mani, tatamang terai we Sempaisi ne kiutu kaiwo fo, amani tatamang na tamatai we tasodai Adia denggararu fo fuba paria fo, adiao kaso mano etapai tonana fosa foi. ²⁸ Masino inontarai manei na fafongfa deiaya Kaiwo Musai soi fo

tuti inontarai mandu ete mantoru ewati teri fosa eroa tubarai we tarai niari sarawai tonanai, nana mani wenani wiro oiai ne sarawafo ahang kahai, mae sobu aiboi marareha fo terai. ²⁹ Tonana mani, menemituiai weai ki, kariri todoni aiboi marabao Sempaisi dohonai we mano sahatitawang Allai ne Kaisungfoi tuti deibera rikao Allai dereri foi we werarika fo, rikao na Kaiwo Arera Waworu foi we yuairurami wemirarebanaia, tuti deibera Nuaninu Mirarebanaio dohong ne bengfo we tata foi. Ee! Inontarai tonana nei todoni kontai mesi we sodai aiboi maraba pari sewa aha weru mano anta deiaya Kaiwo Musai soi foi. ³⁰ Weo tataroang Mano medu ampa deyo,

“Ohong aiboifo we mano niari sarawa foi mani,

Yau nehu mambiriu we inari tonana ne,

Yauno ambori ibai berao mano niari sarawa foi tonana ne.”*

Kontai medu kariri mantauni deyo,

“Sempaisi ambori kiutu kaiwo kariri ne inontaraifosa ki.”*

³¹ Tarai to, matai paria we tawai to Allai Mano Darang foi warang aiboife fo.

³² Wape mearomi kariri fafong nana fo, amani na reantenangfo rahida meroaso Kristusi tuti mesobu sambewarafoa fo, merurai tuti metawang mea na dadirao maraba paria mesodaira fo. ³³ Rabuang bonani, wea mani kaiwasa eteibera mea enari kanggani mea na kaiwasa bitoya foi euremireafo. Weai kontai aha mani, mea kontaio mehontai mesodai dadirao ria mano enari kangganisa tonana fosa. ³⁴ Tarai we menemirorong mesi ria mano ewatai na aitamu rorong fo we eroaso Kristusi tuti mearomiosa, tuti rabuang bo mene rafo inontarai etawara fo nanai, mesodai nanai na menemirorong mirising, weo mewartawanai we mantaung mea mesobu mene ra siaio beng sewa fea ne, amani rao watai wenumainufo.

* **10:30** Ulangan 32:35 * **10:30** Ulangan 32:36; Masmuri 135:14

³⁵ Na rabuang bonani mani, mene meroasofo mutu paria. Ampafe dohonao mehabi meroasoawa fanai, weo mene fiembaitafo fuba paria demang we mea fo. ³⁶ Weo todoni kontaio metawang mea, ambori menari kariri Allai ne dawiafo kaia mani, na tonanane mesobu fianai aino deraia fo.

³⁷ Weo katu, rahidafo waroi ahang kaha,
 “Mano da ma foi,
 katu mani teba tuti wiro fiouhi da ma fo ahang kaha.

³⁸ Wape nehu inontarai enemirorong mesi fosa,
 ambori eminohi etarang na eroasofo,
 wape masino na ea, manea esu to fui mani,
 wenanisa wiro enehusa kaha.”*

³⁹ Wape tata mani, wiro inontaraio tasu to fui weru taroaso Kristusi tuti taworu di tata kaha, mae inontaraio taroasoai tuti feriri tata we fitawafa di tata.

11

Roasoanei

¹ Roasoanei mani, fifiani dine? Taroasoanei mani, weneung na fio taenemitawanaifa na Allai fo, nana mani taenemiwawera we fi taenemitawana fo kaha, tuti tawaitawanaia mutu we fio tawatioai na tauremine kaharai fo. ² Weo na roasoai tonana fo Allai medurai we eneo inontarai enayai na rabuang bo fafong paria fosa nani sa.

³ Na taroasofo tawaitawanai we rorafaisi tuti nunei sentenang, Allai niariri na ne Kaiwofo, ampafe fianai aino tawatioai ninai, finanai da na fio tawatioa kaha fo.

Habeli, Henoki tuti Noaki itone itoroasofo

⁴ Habeli tonanai kontai, na roasofo dohong korbani denteng sewa Kaini ne korbanifo. Na ne yoasofo nanai, Allai sahui we inontarai enerorong mesi, tuti eneo ne korbanifo. Tuti Habeli mireha ampa,

wape na yoasoai nanai, ne tarai to-yari medu paria sobu rahida bonini we tata.

⁵ Na roasofo kontai, Henoki minohi darang mae Allai yuaisi to rorafaisi wiro sodai mararehafo kaha.* Wiro esobui kaha, weo Allai yuaisia fefe. Weo wiro sodai finana kaharai mae, Allai medu kariri kawuru ampa, deyo, “Henoki kia enehurorongnei.” ⁶ Tuti roaso Allai kaha mani, todoni kontaio Allai enoa kaha. Weo mandoni dino de da we Allai mani, todoni kontaio yoasoai we Allai mani niaya ne, tuti dohong fiembaitafo we mano sera wei na taraifo.

⁷ Na roasofo kontai, Noaki dohong kariri kaiwo Allai deretawanai wei fo, amani samu wa fiabai paria rowei we fiata ne munu rorong fosa we ekaharai weru aiboio Allai ambori bioi nunei nai foi. Finanai wiro kawariaia Noaki detioa kaharai, wape yoasoai, ampafe na somi wei fo dohong kaririai. Na tonanafo Noaki tuti ne munu rorong fosa ekaharai weru aiboifo, tuti nunei sodai aiboio nani weo ea eroasoai kariri i kaha fefe. Tuti Noaki, na ne roasofo nanai, Allai sahui we inontarai enerorong mesi dine.

Abrahami ne yoasofo

⁸ Na roasofo kontai, Abrahami dohong kariri Allai ne kaiwofo, na rabuang bo Allai sahui tuti demi we da to Kanaani, kataio dererai we dohoni wei foi. Abrahami serawawera katai da wei foi, wape dohong kariri fianai Allai deyoai nanai. ⁹ Na roasofo kontai niayai weinontarai aisei na kataio Allai dererai weia foi. Tuti minohi na munu tenda foi, tonanai kontai we Isaki tuti Yakupi suru, weo uru kontai usobu kaiwo dererai nanai na Allai kontai ria Abrahami. ¹⁰ Abrahami dohong kariri fi Allai deyoa fo tonanai, weo deti to fong demang we bendario biauni sau amangno mitubaru foi, amani bo Allai andi enetituaiti tuti niariri foi.

¹¹ Na roasofo kontai, Abrahami mani, weinonggutung ampa tuti Sarai kontai kirawahi tonanai ki,

* **10:38** Habakuki 2:3-4 * **11:5** Kejadian 5:24

wape sobu mambiriu ria Allai we sobu riria na Sarai. Weo Abrahami yoasoai we Allai dohong kariri ne kaiwo derera fo rai. ¹² Ampafe na inontarai weinonggutungna adareti kahofa diri tawania foi, riria bitoya paria etaubau enumifo. Weo na Abrahami mani, ne ririafoi wiro ato afonsoi kaha, bitoyafo toyari awaha rora faisai tuti ninuaing nafareng rausi.

¹³ Inontarai nanisa kiai na ene rahida etarang eminohi na nunei fo, eroasoai pariao emarareha. Eroaso Allai ne derera fo tonanai wape mantaunsa esobu fio Allai dererai wesa tonana fo kaha. Fi na kaiwo derera fo esayorai na waroi terai tuti etamang weai paria. Tuti eteisaha kontai kariri mantaunsa we ea mani eweinontarai aisei tuti inontarai eminohi sawai arora na nunei disa. ¹⁴ Weo mano emadu tonana fosa, eteinawiai we enemirorongfoi dohong weai paria we esera we nu weworuo esahui we ene katai dine. ¹⁵ Enemitituai tonanafo wiro earomio ene nuo raminde era weruri ma foi kaha, weo masino enemirorong tonana mani, ene rang bitoya we etaraberasa to katai nani aha. ¹⁶ Wape wiro nana kaha. Mae fio enemirorong dohong weaifa mani, we esobu nuo denteng sewa aha foi, amani Waidani. Aiwedaya mani, Allai wiro mimaya we esahui we ene Allai tuti ene Seng dine fo kaha, weo meinenang bendari bei kawuru we ea ampa.

¹⁷⁻¹⁸ Na roasofo, Abrahami kiutuai we miungno ne kaisung mansiari foi we dohoni wekorbani we Allai, na rabuang bo Allai medu wei we titua kariri ne yoasoafe fo. Abrahami nini dino sobu kaiwo Allai dererai kawuru ampa we deyo,

“Na nemu kaisungno Isaki dino ato nemu riria bitoya foi nai ki.”*

Tonanai ki wape dohong kariri kaiwofo, ampafe deyo miung Isaki we dohoni wekorbani we Allai. ¹⁹ Weo Abrahami enetituai deyo,

Allai ne mambiriu we duwi inontarai emarareha fosa weru marareha rorong foi aha rai. Ampafe na tonanafo ne tarai toyari sobu ne arikangno Isaki nano marareha rorong fo aha.

Isaki, Yakupi tuti Yusupi itone itoroasofo

²⁰ Na roasofo Isaki deti to fong, ampafe mioang antungno Yakupi tuti Esauwi uru kaririai.

²¹ Na roasofo, rahida Yakupi de mireha nai foi, mioang Yusupi ne arikangfo suru mansiari-mansiari, tuti somi we Allai na sauo ne aitatohi nunggamiei foi.

²² Na roasofo, rerai we rahida Yusupi mireha nai foi, medu kariri rahida inontarai Israeli fosa era to boriai weru nu Mesiri foi fo tuti deretawansa we ambori eha neinafo kontai weru kataifoi.

Musai ne yoasofo

²³ Na roasofo, Musai ne wawafu suru umatai we urapa mananu Firauni ne kaiwofo kaha, mae uradiwa Musai na rahida saubaunung fo paria sobu ne embai botoru fo, weo uwatio Musai denteng fefe.

²⁴ Na roasofo, Musai awa fiabaifo mani, deiyarai we esahui we Firauni antuwingfoi ne kaisung dine fo. ²⁵ Mae kiutuai we sodai dadirafu ria Allai ne inontarai Israeli fosa, weru minohi piraise tourai na sasari rorong foi ria inontarai sasari fosa fo. ²⁶ Enetituitaifa we sobu dadirafu ria mananu Firauni we dohong kariri Kristusi, Mananu Mamparirio ambori kiawariai foi, mani, nanai beng sewa weru ra fubao na nu Mesiri foi fo. Weo Musai wiro enetituai we ra nunei kaha, mae we fiembaitai ambori sobuai na Waidani fo.

²⁷ Na roasofo, da weru nu Mesiri foi fo, tuti mananu Firauni kesoua tonanai, wape mitai kutea kaha. Mae sawania mutu na fi niari fo, weo toyari deti Allai, Mano atioi na wea kaha foi fefe.

²⁸ Na roasofo dohonsuao Paskafoi tuti domba ne rikafoi kiaria dufui na inontarai Israeli fosa ene rahutu borong fo, ambori wewaio miung

* 11:17-18 Kejadian 21:12

ariking reantenang fosa foi, wiro mi-
ung ariking Israeli fosa konta fanai.

Inontarai siai fosa ene eroasofo

²⁹ Na roasofo, inontarai Israeli fosa era kutu Rawanang Berika foi toyari era na katai sirahiai. Wape inontarai Mesirio eteyo emitu riasa awaru fosa, etaisuia.

³⁰ Na roasofo, inontarai Israeli fosa era wari bendari Yeriho foi werahida itu fo, wore kamiei na bendari foi misuhi aweu wiatai na kahofa nuwuwong fo.

³¹ Na roasofo kontai, Rahapi wiwing diru foi, fiata inontarai Israeli manduo uradiwara uwati kariri bendari Yeriho foi suru na mai fo, wedayo inontarai Israeli fosa emuni ria inontarai eroaso kaha fosa na bendarifo kaha.

³² Tuti imadu fiani aha, weo yeyo imadu kariri inontarai siaio eroasoai tonanai konta fosa, manamo nehu rahidafea demoyara kaha. Weo wiro imadu kariri Gidioni kaharai, Baraki kaharai, Simsoni kaharai, Yeftai kaharai, Dauti kaharai, Samueli kaharai, tuti nabifosa kaharai. ³³ Weo na eroasofo kontai, eharaikobu mananufosa, eru kaiwasa na wetaraifo, esobu fianai aino Allai dereraia fo, tuti ehobu singa eboromifo.

³⁴ Tuti manea ehabisa tonon adia rong fo

wape wiro adiafoi kasosa kaha, ekaharai weru sondu rengfo. Efanahang wape Allai niarisa ewemambiriu, tuti ewemambiriu na mamuna rong fo

doni eharaikobu rai mamunao na mananu siai fo.

³⁵ Na roasofo kontai, wiwingfosa esobu ene inontarai emararehara fosa aha, weo Allai duwisa nariai aha fefe. Wape manea siai kontai inontarai enari kangganisara emarareha weo ene eroasofo, tuti emaya we ekaharai weru ne karira nanai kaha, weo enemitawanai we ambori Allai duwisa aha we esobu ne beng sewa fo fefe. ³⁶ Manea kontai inontarai eteiberasa, erarubasa na wai we-ababo, mae manea siai eworasa na

wai besi tuti esoasa to aitamu rorong fo. ³⁷ Inontarai eru kamieio sara emarareha, manea kontai ehikasara efutuayai na gergaji, tuti manea emunsa na sondu. Eminohifo na mai kaha, enari domba tuti kambing rerawa karira fo we esansunsa nayai, ene pari fi arorawa, inontaraifosa etahatawansa tuti enari kangganisa. ³⁸ Era saiworuai na katai mananai sarahiai fo tuti na uai rabuang, na kamiei kamirei fo tuti na winsaburung. Wape, tarai to, nunei wiro mesi wesa kaha.

³⁹ Inontarai nanisa kiai, na Kaiwo mararebana fo fiaisa we ene eroasofo tonanai, wape ea kiai wiro esobu fio Allai dereraia fo kaha weo finanai kawariai na Kristusi fefe. ⁴⁰ Weo Allai meinenang fio beng sewa feai we tata kawuru ampa, ambori eweboyari ria tata mani tata ruhiaio tasobu ne maifo.

12

Metawang mea na meroaso Kristusi fo na dadira rorong fo, weo na tonanane Dai Allai niari sua ne arikingne tatane

¹ Nina mani mano fafongfa eroasoai nani sa bitoya paria etoa wari tata eteinawi kariri roasoai na mai ne. Tonana mani tatawing fi marabao tasoduata ne tuti sasario miawa arora we wewora tata nei, tuti tatawang tata we tamito na wawoio Sempaisi demi tata we tawawoai nai foi. ² Na tanari finana fo, tauremifo nayai terai na Yesusi, andino tane taroasoane weneung nai tuti mano dewawu tane taroasoai nanai pariao tasobu ne mai fo. Yesusi sawania mutu na dadira rorong fo na sodua aitabafoi fo, deitananai we mireha na aitabafoi mani, fio kia mamaya paria fine. Tonanai ki wape eneaya ne nanai, weo enetituai terai we mirising ambori sobuai na rei dowana fo. Tuti ninaia mani minohi na Allai, Mano minohi na ne kadera mananu foi, warang domoya foi ampa.

³⁻⁴ Mearomio Yesusi nini pam-pang, weo sawania mutu sodai

inontarai sasari ne ene etapaifo pariao mireha. Na mene merurai we metapa sasarifo nanai, wiro merurai ao emung mea memarareha konta kaharai. Ampafe mearomioi pampang ambori wiro mefanahang tuti menemirorongfoi fituaya fanai.⁵ Tuti dohonao mearomiporo Allai ne kaiwo dohonai we ne arikangne mea fo, amani kaiwo ambori dohong menemirorong mitubaru aha fo, na medu deyo,

“Nehu kaisungne waune,
dohonao wahufora Sempaisi ne aunau maraba fo fe,
tuti dohonao enemurorongwai fituaya fe,
na rabuang bo Sempaisi sua wau fo fe,

⁶ weo Sempaisi dohong aunau maraba feai we mano enewawuti foi,
tuti dohong aiboi we mandoni dino yoa wei we ne arikangfo,
we ambori deunauwi nai.”*

⁷ Mesodai dadirafea mani, metawang mea weai. Todoni kontai menemitituai we Allai yuba mea tonana fo mani we deunau mea finana, tuti nana mani deinawiai we niari mea toyari ne arikang finana. Weo arikang mandoni dino wiro ne wawafoi yubati kaha ne? ⁸ Allai yuba ne arikangfosa kiai we deunau, mandoni kontai. Wape masino wiro yuba mea ete dohong aiboi we mea kaha mani, nana mani deinawiai we mea mani arikang ninoi di mea, amani wiro ne kaisung tera di mea kaha. ⁹ Kontai, tane wawa na nuneisa, etaunau tata na aiboi tonana fo mani tasomi wesa. Tonana mani, fi fuba sewa aha mani, todoni kontai tathong kariri tane Dai, Mano niari tanumianinune kiai foi, ambori tatarang tuti taminohi na mai. ¹⁰ Weo tane dai na nuneisa, eruba tata we etaunau tata na rahidafo wiro waroi kaha, kariri fianai aino enumiruinso bengfo. Wape Dai na rorafaisi, deunau

tata we tane bengfo, ambori tamarebanai toyari I mirarebanafo. ¹¹ Tarai we rabuang bo tasobu aunau na aiboi tonana fo, wiro dohong tata tafaraise kaha, mae dohong tata tapapirahai. Wape mayea mani, aiboi tonana fo wedaya ne wetaraifo we mano Sempaisi deunauwi tonana foi ki, nanai wetarai na enerorong mesi fo tuti na minohi na mai fo.

¹² Ampafe mewarami marira fanai, tuti menari meawemibuka rirora wara mutu, ambori meroasoawa mutu. ¹³ Tuti na meraria Sempaisi fo menari rangno masik-aburuwa we meawemiwa we merana, ambori mano enewawerahai toyari aweng soberaha foi wiro tindohia fanai, mae denteng aha.

Tarurai we taminohi tamarebanai, tuti wiro tateiaya Allai fanai

¹⁴ Merurai we na meminohi toa wa, meminohi na mai ria inontaraifosa kiai, tuti merurai we ne mararebanafo terai, weo mandoni kontai mirarebana kaha mani, wiro deti Sempaisi kahi ki.

¹⁵ Mewaitawang weduarai we dohonao manei na mea ketai weru Allai ne bengno dohonai arora we tata fo fanai, ambori wiro manei ne tarai toyari aio memu sifu rahang mea, da mau kia dadirafu tuti wedaya mano bitoya wei fosa esobu ne karirafu fanai. ¹⁶ Mewaitawang weduarai we dohonao manei na mea meninawa fe, ete ne tarai kariri Esauwi we deto fi masi kaha fo fe, amani dewayangno ne hak wearikang fuba fo we fiang rewanguai bei fo, fanai.*

¹⁷ Weo mewaitawanai we na fui, na rahida bo deyo sobu moanafo ria tamangno Isakifo, tamang deiayari. Weo masino yuraia sai kontai we sobuai, manamo wiro sobu rangfeai we yiwang ne sarawai nanai ahang kaha.

¹⁸ Mea mani toyari Allai ne inontarai Israeli fafong fosa kaha. Mesobu rang mamu toyari ea kaha. Weo wiro mera to fio waramia ru

* **12:6** Amsali 3:11-12 * **12:16** Kejadian 25:29-34

feai kariri inontarai Israeli fafongfa sa kaha. Ea mani era we fio waramia rufo amani, uai Sinai tuti ne adiao denggararu foi, esodai mamantitifo tuti dedukafoi, ¹⁹ songgerifoi dotufo, tuti rawafuio fiabai paria foi. Rabuang bonani etaramio rawafui nani fo, dohonsa ematai paria wedaya etutanai paria we rawafui nani wiwo medu wesa ahang fanai. ²⁰ Weo eneinafo toyari morosung weru sa na etaramio kaiwo rawafuifoi medurai wesa we etohong kariria fo kaha, amani rawafui medu deyo,

“Fifiani kontai,
inontarai ete andowa ete,
manei warang ete ne taraifoi disanso uai nini mani,

wenani ru kamiei oia mireha.”*

²¹ Tuti fio ewatioai nanai kia matai paria, wedaya Musai medu deyo,

“Imatai paria wedaya nehu weai mutu ahang kaha.”*

²² Wape mea mani, mesobu rang waworu bei, mera kawuru to uai Sioni, to Allai Mano Darang foi ne bendarifoi, amani Yerusalemio Waidani, tuti mera kawuru to ne wewaio ato afonsoi kaha foi efaunduhisa na mararising paria, ²³ tuti to Allai ne arikang fuba fosa ene efanduhisa wejematu fo, amani mano ewonomifo toi kawuru na Waidania fosa, tuti to Allai, Mano kiutu kaiwo kariri kaiwasanei kiai foi, tuti to inontarai emararebana fosa enumianinufo, amani nuaninufo Allai niarisara emasia fosa. ²⁴ Tuti mera to Yesusi, Mano Doa Rahanai na Kaiwo Arera Waworu ne, tuti to ne rika kafatitai foi, amani rikao deinawio rang waworu denteng sewa ne, wiwo toyari Habeli ne rikao sahu we aiboifo kaha.*

²⁵ Ampafe metanansiau weduarai, ambori dohonoa meteiaya Mano medu tonana foi fe. Weo masino mano eteiaya Allai we medu wesa tonanai na nunei fosa wiwo ekaharai weru aiboifo kaha, nana mani mano Allai medu we tata na rorafaisi meu

ne tata, masino tahurumitare ne kaiwofo mani, na todoni feai kontaio wiwo takaharai weru ne aiboifo kaha rai. ²⁶ Rabuang bonani mani, rawafuifoi wedaya nunei rirora paria, wape ninaia mani dererai deyo,

“Beyari aha mani, wiwo inari nunei terai rirora kaha, mae rorafaisi kontai.”*

²⁷ Kaiwo rabuang dotu tono ‘webeyari aha’ fo, dotu we nunei sentenang, amani nuo Allai samui nini ambori niariri rirora tuti warapari. Ambori na tonanane, fio wiwo rirora kaha foi andino wiataia mutu.

²⁸ Ampafe tatohong mahikai we Sempaisi, weo tasobuo nuo wiwo rirora kaha foi riati fefe amani tasobu kataifeai na Allai ne Mananu Rorong foi. Todoni kontaio tatohong mahikai wei tuti tasomi wei na mai, amani na tatatori tuti tamatai, kariri ne Allai eneofo. ²⁹ Weo tane Allai tasomi wei nei mani, ne tarai toyari adiao keso fifiani konta fo.

13

Kaiwo aunau wefuiai

¹ Mene menemiwawu wawera mea we mewedoroi wa, metawawutai na mai pampang. ² Dohonoa mearomiporo metamang we inontarai aisei na mene munuwa fe. Weo na nari tonanafo inontarai maneiru teai ewaitawana kahai mae etamang we wewaifosa na ene munufo ampa. ³ Mearomio mene doroi eroasoio enayai na aitamu fosa, mearomiosa toyari mantaung mea kontai inontarai menayai na aitamu di mea. Tuti mearomio mano inontarai enari kangganisa fosa, mearomiosa toyari mea kontai mesodai ne tonanane kontai.

⁴ Mea kiai, todoni kontaio metato mene merirafo we fi mararebanai, wiwo metohong siarawa fanai. Inontarai mano meninawa funoma foi tuti mano niai ria wiwing siai foi ambori Allai kiutu kaiwo kariri ki.

* **12:20** Keluaran 19:12-13 * **12:21** Ulangan 9:19 * **12:24** Ne arti mani, Habeli ne rikafai sahu tutirai we ambori mano miuni foi sobu aiboifo kerira foi, wape Yesusi ne rikafai toyari sahu dutang we Allai deiai tane sasarine. * **12:26** Hagai 2:6

⁵ Dohonao menemirorong dohong we doi ete ra karera fanai, mae fianai aino wobua wa demoyarai we wau to tuti puraise we finanai. Weo Allai medu deyo,

“Na todoni feai kontaio wiro itua wau na wea kaha, tuti na fifiani kontaio itawing wau na wea kaha.”*

⁶ Nanai wedaya tamadu na tanu-miruainso mambiriu tateyo,

“Sengnei andi fiata yau nei, ambori wiro imatai kaha. Fianai aino inontaraine enari we yau ne?”*

⁷ Mearomio mano ewenunggamiei we mea, mano emadu Allai ne Kaiwofo we meara fosa. Mewati kariri fi maio esobua fo na eminohi toa fo, tuti metohong kariri ene eroasofo.

⁸ Yesus Kristus wiro yiwani na ea kaha, na fafongfa, rahida ninai tuti we fitawafa.

⁹ Dohonao aunau aisei feai kia menemirongwai wedaya mera sarawa fe. Weo ne bengne mani, taenemirorongnei mitubarua na Allai ne bengfo, wiro na fi kariri todoni fiang tatang fo kaha. Weo mano etohong kariri fio kariri fiang tatang fo nanai, toyari Yahudio raminde esahu fiangfeai we werarika kariri ene eroasofo, wiro kia mai feai wesa kaha. ¹⁰ Tane mesba mesi bei we ohong korbanifo nai we Allai, tuti imami efata na mesba na Warumai na nunei fafong fosa wiro etang korbanu watai nai foi kaha.* ¹¹ Weo andowa ne rikafoi imami fuba foi kiari to Rorong Mirarebana Pari foi afui we dohoni we korbanu yuairurang inontarai ene sasarinei, wape ne taraifoi niunumi na munue dereung boriei fo. ¹² Nanai kontai doni, Yesusi sodai dadirafo na munuefo ne rahutu dereung boriei fo we niari inontarainesa emararebanai na mantauni ne rikafoi. ¹³ Ampafe

tara wei to munue dereung boriei foa tuti tasodai mamayao inontarai fo eteberahi fo kontai riati. ¹⁴ Weo na nufi ninai, tane katai taminohi tawang naya fea kaha, mae tasera we bendario ambori da ma foi.

¹⁵ Ampafe na taweboyari ria Yesusi ne, todoni kontaio tafiai Allai pampang. Finanai ne tarai wekorbanio tanari wei, amani na taboromine tateisaha wonongfo weSeng dine. ¹⁶ Tuti dohonao mearomiporo menari ne bengfo tuti mefata inontarai siai na mene fifife, weo korbanu tonana foi dino Allai eneo ne.

¹⁷ Metohong kariri mano ewenunggamiei we mea fo ene kaiwofo tuti metatosa. Weo ewaitawang wedua mea pampang fefe, tuti ansaino todoni kontai emadu tuti fi eru fo nanai na Allai arongreafo. Metohong kariri ene kaiwofo na mai, ambori erufi na enemirorong piraise, tuti ene fi eru fo wiro maraba wesa fanai, weo bereri mani finanai kia maifeai we mea kaha.

¹⁸ Metutang tuti amea pampang, weo ameroasoai we amenemirorong katui nei mesi, tuti na fifiani kontaio ametohong weai we amenari ne maifo. ¹⁹ Fio sewa aha mani, yeunau mea we metutang tuti amea tonanai, ambori ahera Allai kia yau we mea aha mau.

Nadi tuti kaiwo kafe fo

²⁰ Na tane Seng Yesusi ne mirehafoi, ne rikafoi wedaya Allai ne Kaiwo Arera Waworu foi wetarai, amani Kaiwo Areraio watai wefitawafa. Allai duwiri nano marareha rorong fo, tuti yuaisi we Mantahung Dedai Mirarebanai we ne dombane tata. Kadono Allai nani kontai, amani Mano wedaya tata tanu-miruainso ne maifo, ²¹ meinenang mea na ne bengfo kia we metohong kariri ne dawiafo. Tuti na Yesus

* **13:5** Ulangan 31:6 * **13:6** Masmuri 118:6-7 * **13:10** Ne arti tofino: Tata tane fi denteng sewa weruo koang na agama Yahudi foi. Weo imamio erufi na Allai ne Warumaifoi fafongfa, amani emungno andowa na mesba ohongno korbanu nai foi we ebai kaiwasafai ne sasarinei, todoni kontai wiro etang fieai nano korbanu omi nai foi fanai. Wape tata mani tateyo tane korbanu ohoni we Allai ne mani denteng sewa, amani Yesusi mireha we feriri tata weru tane sasarinei. Tata kia, mansiari-mansiari tasobu fariri na Yesusi ne mirehafoi.

Kristusi, niari fianai dawī wea fo na tata. Todoni kontaio tataparanding Kristusi we fitawafa. Antu.

²² Doroi meaine, yenggowa mea we ambori kaiwo aunau yenatuai we mea mau ninai tanangki, wape metamang weai na menemirorong mirising.

²³ Ambori mewaitawanai, tane doroi Timotiusi etawini to boriai weru aitamu rorong fo ampa. Ambori da ahera to ninai ma mani, auru ruhiai aura mau we autuambawa mea ki.

²⁴ Meteikaririai we mene mano ewenunggamiei we mea wasa tuti we Allai ne inontaraio enayai na nana wasa kiai, yenatu mahikai wesa. Tane doroi eroasoai kontai fosa na Italia, etanatu mahikai we mea.

²⁵ Kadono Allai ne bengno dohonai arora fo weriria mea kiai.

Kaiwo Anatu Na Yakobusi

Kaiwo dedung we Yakobusi

Kaiwo anatu ne Yakobusi soi denatuai we Allai ne inontarai eroaso Yesusio enayai wariyai na nunei sentenang fosa. Na kaiwo anatu ne, soi kariri fi bitoya wesa na kaiwo netawea fo, we fiainawiai wesa tuti we deunaua nayai. Amani deunau kariri inontarai Kristenine eminohi toa fo tuti fianai aino enari fo. Ampafe soi wesa, kariri todoni mano ene fi fosa tuti mano ene pari fi fosa fianai aino esodaira fo, kariri todoni enari ne bengfe fo, enemitituai sarawa kaha fo, kariri roasoai tuti ohong kariria fo, kariri kaiwo ariri maduri foi, kariri awaifo, tuti kariri mano enemirorong dedai fosa. Yakobusi kontai deretawansa we wiwo etinggai inontarai fanai, wiwo etatofa fanai, tuti etawansa, tuti etutang tutisa we Allai.

Na kaiwo anatu nini Yakobusi deretawanai kontai paria we na eminohi weinontarai Kristeni fo, todoni kontai eteinawi ene eroasofo na etohong toa fo.

Kaiwone deto kutuai toninai:

1:1 Kaiwo reantenang.

1:2-8 Roasoia mutu na dadira rorong fo tuti utang Sempaisi we dohong awaifo.

1:9-11 Fi kariri mano ene fi fosa tuti mano ene pari fi fosa fianai aino esodaira fo.

1:12-18 Fi weangari ambori tau wei fo.

1:19-27 Taramioai tuti ohong kaririai.

2:1-13 Wiwo iri inontarai kariri ene fifo fanai.

2:14-26 Roasoai tuti ohong kaririai.

3:1-18 Sasari tatapereminei wedayari.

4:1-5:6 Inontarai Kristeni tuti finunei.

5:7-20 Kaiwo arerai we ohong kaririai.

Mahikaifea

¹ Weo doroi bohio mea kiai, amani inontarai meweriria na Israeli rabuang suraya boruo menayai wariyai na nunei sentenang wa mea.

Yau Yakobusi, Allai tuti Seng Yesus Kristusi une womingne yau, yenatu mahikaifeai we mea kiai.

Meroasoia mutu na dadira rorong fo tuti metutang we Sempaisi we ambori dohong mea mesawai

² Doroi bohi, masino mesodai maino dadirafo mani, dohonao menemirorongwai fituaya fe, mae memararising pampang. ³ Weo mewartawanaifa we meroasoia mutu na dadira rorong mesodairi nani, wedaya metawang mea.

⁴ Meruraifa we ambori mene metawang mea nanai wedaya memasi tuti mebiri na fiani kontai. ⁵ Masino manei na mea wiwo sewai kaha mani, todoni kontai dutang Allai ambori dohong awaifo wei, weo Allai mani warang takahetuai funomai ampafe fianai aino utang wea fo dohonai arora, wiwo enetituaifea kaha. ⁶ Wape manei dutani mani, yoasoai we fi dutang weai nanai sobua rai, wiwo enerorong soriru fanai. Weo mano enerorong soriru nei mani, ne tarai toyari andeisa rawanangrausi. Wanangfoi siai todoni mani, andeisafoi dipu kontai tonanai. ⁷⁻⁸ Inontarai tonanai nei mani enerorong boyari kaha, ampafe wiwo meduraia futuayai kariri fianai aino niari fo kaha. Nana mani dohonao enetituai kontai we sobu fieai ria Sempaisi fe.

⁹ Doroi Kristeni mano mene pari fi wa mea, mefaraise, we Allai yuai mea ampa. ¹⁰ Tuti inontarai mene fi wa mea, memararising kontai, weo Allai dohong mea meminohi na katai tawawa fo. Weo inontarai ene fi fosa ambori eworu toyari ainari rai. ¹¹ Wofi dautai piao robongfoi mani, reraungfoi siamorang, ampafe ainarifo mirurang tuti ne mianafonai. Tonanai kontai we inontarai ene fi fosa.

Fi kariri mano ene pari fi fosa tuti mano ene fi fosa

⁹ Doroi Kristeni mano mene pari fi wa mea, mefaraise, we Allai yuai mea ampa. ¹⁰ Tuti inontarai mene fi wa mea, memararising kontai, weo Allai dohong mea meminohi na katai tawawa fo. Weo inontarai ene fi fosa ambori eworu toyari ainari rai. ¹¹ Wofi dautai piao robongfoi mani, reraungfoi siamorang, ampafe ainarifo mirurang tuti ne mianafonai. Tonanai kontai we inontarai ene fi fosa.

Erurai tuti ene fifoa tonanai, wape ambori eworu.

Fi weanggari tata we ambori tatawai

¹² Mandoni dino sawani na fi dadira sodaira fo mani, wenani Allai mioani. Weo sawani kawuru na ne tonananea mani ambori sobu fiembaitafo, amani sobu numainu Seng Allai dereri we inontarai mano enemiwawuti fosa fo.

¹³ Manei sobu fio weanggariri we ambori dohong sarawaifa fo mani, dohonao deyo, "Allai dino weanggari yau ne," fe. Weo Allai mani wiro enerorong dohong we niari fi karira fea kaha, tuti wiro weanggari manei na wea kaha. ¹⁴ Mae manei sobu fi weanggariri tonana fea mani, enerorong dohong we niari fi kerira fo andi wedayari ne, ne tarai kariri keri sofa we diang. ¹⁵ Ampafe dohong kariri enerorong kerira nania mani, wedaya sasarifo tuti weboyari ria sasarifo pampang mani, ambori wedaya mararehafoi.

¹⁶ Doroi enehuwawu mea wa meaine, dohonao menemitituai sarawa fe, weo Allai wiro weanggari manei kaha. ¹⁷ Fiani kontai aino tasobua fo, amani fi bengfo tuti maifo, biari kiai na rorafaisi meu, amani na Allai, mano niari sambewarai na rorafaisi foi. I mani Allai, mano wiro yiwani na wea kaha, tuti fianai aino meduraia fo wiro yiwang ahang kaha. ¹⁸ Na mantauni ne dawiafo, yuai tata we ne arikang tuti yiwang taenemirorongnei weworu, amani na taroaso ne Kaiwo wetarai fo. Niari tonanai we tatafo, weo nano fi kiai niariri na nufi nini mani, tataino diri tata reantenangne.

Taramioai tuti ohong kaririai

¹⁹ Doroi enehuwawu mea wa meaine, meru kaiwo fininaia mutu, amani we mandoni wau kontai ki, wukahera we taramudidau kaiwoariri, wape dohonao wukahera we modu tuti kosou fanai. ²⁰ Weo mandoni dino kesou mani wiro dohong kariri ne maio Allai eneo fo kaha. ²¹ Ampafe fi kerira tuti fi memunao menariri pampang foi

mani, mehabioi weru mea. Mae na menemirorong tewawa meru Allai ne Kaiwo sanamai na menemirorongwai, weo Kaiwo nanai wemambiriu we kia mea mekaharai weru ne karirafo.

²² Todoni kontai metohong kariri fianai aino Allai medura fo, dohonao metaramioai tera fe. Weo metaramioai wape metohong kariria kaha mani, mepampamu bera mantau me aha. ²³ Inontarai mano tarao Allai ne Kaiwofo wape wiro dohong kariria kaha foi mani, ne tarai toyari wedoari deti ureng na kasinai. ²⁴ Deti urengfo na maia kai, wape da weru kasinaifoia mani aroporo urengfo we ne tarai toa foa. ²⁵ Wape Allai ne Hukumio kia kaiwasafai weru mamantiti rorong foi fo, manei detori na mai tuti dohong kaririaifa pampang, wiro taraoai terai mae aroporohai ahang kaha, wenani Allai mioani na fianai aino niari fo.

²⁶ Mandoni dino deyo i mani inontarai somi we Sempaisi dine, wape wiro deitawang taperengfoi kaha mani, wenani sofa berahi aha tuti ne yoasofo wiro wefiea kaha. ²⁷ Inontarai somi na tarai we Dai Allai tuti mesi na urengreafone mani, fiata arikang awata tuti wiwina esodai dadira fosa, tuti i kontai derara ne taraifo weru fi kerira nunei.

2

Dohonao metiri inontarai kariri ene fifo fe

¹ Doroi meaine, mea mani inontarai meroaso Yesus Kristusi tane Sengno sambewarai dadai sewa foi, di mea, tonana mani wiro metiri inontarai toyari manei dedai sewai manei siai fanai. ² Weo masino inontarai ne ra bitoya manei, sata araha rea keiwewa na warakehafoi tuti sensuni na ansungno mehikai, da to mene katai mefanduhi mea nai wai mau, mayeai inontarai ne pari fi manei, sensuni na ansungkarira, da kontai mau, ³ nana mani mano ne ra bitoya tuti sensuni na

ansung mehikai foi andino metatoro sewa ne. Weo memadu wei meteyo, “Daie, munohi na kaderao denteng nini,” wape mano ne pari fi foi mani memadu wei meteyo, “Boari na wanai ete munohi na nang wowong nina.”⁴ Menari tonana mani, metitua mene dorofosa, we manea etadai sewa mano wei fosa, tuti deinawiai we menemitituitawa kerira.

⁵ Nehu doroi enehuwawu mea wa meaine, metarami ma. Inontarai ene pari fi na nuneisa mani, Allai dirisa we ambori titua kariri ene eroasofo mani, sahusa we inontarai ene fi disa. Inontarai nanisa ambori Allai yuaise we ne inontarai terai weo eminohi riati na ne weMananufu, kariri ne kaiwo dererai we mano enemiwawutia fosa.⁶ Manamo metoari aha meteikang-gani mano ene pari fi fosa aha. Wape mano ene ra bitoya fosa enari kang-gani mea. Ansaino etinggai mea tuti eha mea to mangkutu kaiwo fosa ne.⁷ Eaino eteibera wonongno dedai mirarebana foi, amani Yesusi mano ne mea foi.

⁸ Mananufaisi dohong kaiwoariri we tatohong kaririai na Buku Mirarebana foi, amani,

“Menemiwawu inontarai siai kariri menemiwawu bera mantaung mea wa.”*

Metohong kariri kaiwo nana mani menari ne wetaraifo finana.⁹ Mae metiri inontarai toyari manei dedai sewa manei siai, amani metato manea wape manea bereri, nana mani metohong sasari, tuti Allai ne Hukumi dohonai we Musai nanai deinawiai we metohong sara ne Hukumifoi.¹⁰ Tuti mandoni dino dohong kariri Allai ne Hukumifoi kiai, wape enefunomi na rabuang bei mani, wenani dohong sara Hukumifoi sentenang kontai.¹¹ Weo na Hukumifoi Allai medu deyo,

“Wiro metena ria wiwing ete mang siai fanai,”
tuti Hukumi siari nani kontai andino deyo,

“Wiro memung inontarai fanai.”*
Ampafe masino wiro metena ria wiwing siai kaha, wape memung inontarai mani, metohong sara ne Hukumifoi sentenang kontai.

¹² Ampafe fianai aino memadura fo tuti menari fo, metitua weai. Weo Allai kiutu kaiwo kariri mea rai, kariri ne Kaiwo kia kaiwasafai weru mamantiti rorong foi fo.¹³ Weo mandoni dino wiro deinawi ne aroafo we inontarai siai kaha mani, na rahida wanai Allai kontai deinawi ne aroafo wei kaha. Wape mandoni dino aro inontarai siai mani Allai wiro dohong aiboifo wei kaha.

Roasoai tuti ohong kaririai

¹⁴ Nehu doroi meaine, manei medu deyo i mani inontarai yoasoa dine, wape wiro deinawi kaririai na ne dohong toa fo kaha, nana mani ne yoasofo kia fiani wei rai? Manei yoasoai tonana mani Allai wiro feriri kaha.

¹⁵ Tarahio mene doroi manei, ne pari ansung demoyarai we sensuni nayai tuti fiang demoyarai we dang na rahida neungfo kaha.¹⁶ Wape memadu wei meteyo, “Wau ro mau wa. Nemu mahikai wonsung waua monikapoi feai tuti mahikai bampi fea.” Wape wiro metohong fi dohong weai nana kaha, nana mani we fiani e memadu tonanai wei nina?¹⁷ Tonanai kontai na taroasofo, wiro tatohong kariria kaha mani, tane taroasoai nanai wefiea kaha kontai.

¹⁸ Tarahio manei boyo, “Yau mani, iroasoai teraifa mani demoyarai,” tuti manei wau aha mani boyo, “Yau mani, yohong te ne bengfoa mani demoyarai.” Wape imadu mau yeyo, meteinawiai na kaiwoariri arora kariri mene meroasoawa, ambori yeinawi nehu iroasoane na yohong toa ne we mea.¹⁹ Kontai meroasoai we Allai mansiari kawuru. Mahikai! Wape metarami ma, inggiranesa eroasoai tonanai kontai, tuti ematai paria. Mano meroasoai wape wiro metohong beng kaha mani, mebeng

* 2:8 Imamati 19:18 * 2:11 Keluaran 20:14; Ulangan 5:18

sewa inggirafosa kaha, weo ea eroasoai kontai, wape etohong kariria kaha.

²⁰ Inontarai inggowui wa meaine, tarahio meteyo yeinawiaifa we mea we mewati terai weo roasoafa wape ohong kariri ne bengfo kaha mani, roasoai tonana nei wefiea kaha. ²¹ Mewati tane werengno Abrahami e? Rahida bo deo miung ne kaisungno Isaki na mesba wowongfo kariri kaiwo arerai Allai deyoai wei fo, na fi niari nanai Allai detori we denteng riati aha. ²² Na fianai aino Abrahami niari nanai, deinawiaia kasau ampa, we roasofo mani, wiro kaiwo madurai arora fine kaha, mae fio ohong kariria fine. Ampefe na finiarifo mani ne yoasofo mai. ²³ Finanai mai kariri Sengnei ne Kaiwo rabuang bo dotu deyo, "Abrahami yoaso Allai,

tuti na yoasoai nanai Allai detori we inontarai mesi dine."*

Ampafe sahui we ne maniwowiri. ²⁴ Ampafe kasau ampa, we inontarainesa ebeng ria Allai aha fo, wiro na eroasoai tera fo kaha, mae na fi bengno enari fo.

²⁵ Kontai mewati Rahapi e? I wiwing diru dine, wape Allai detori we denteng riati, we fianai aino niari fo, amani inontarai Israeli mandu ura wa uwati kariri bendari Yeriho foi, Rahapi dino dediwa suru na ne munufoi, tuti fiata suru uwawu to katai siai aha fo. ²⁶ Ampafe, kariri tane tarainei weo anseng bireri weia mani, mireha. Tonanai kontai we taroasofo, wiro tatohong kaririai na fibeng tanari fo kaha mani, taroasoai nanai ne tarai toyari mireha, wiro wefiea kaha.

3

Sasari tatapereminei wedayari

¹ Doroi meaine, dohonao na mea bitoya merurai we mewemantaunau jemati fe. Weo mewaitawanaifa we mano tawemantaunaune tata mani, Allai kiutu kaiwo we tata fo maraba sewa.

² Tata kiai, wea mani tatohong sarawai. Wape mano wiro medu sara kaiwoariri kaha foi, i mani inontarai mesi dine, amani inontarai sawang ne tarai foia mitu dine. ³ Mewati kudane e, oyo autai nai tuti ambori iruwi we da kariri tatawiafo mani, tabuhi wai na borongfoi ambori wai nani dino iruwi nai we da kariri tatawiafo ne. ⁴ Kaparinei kontai tonanai. Kaparifo watioi we fiebai tonanai tuti wanangfei mani suruoi paria, wape na ne bo irua foi mano siruwi foi siruwi defai na mimoya kariri ne dawiafo. ⁵ Tonanai kontai we tatapereminei, i ketui paria wape deparanding tata karira beyari. Mewati adia urengnei, ketui tonanai ki wape enang dininio kesoia kiai nai. ⁶ Tatapereminei mani ne tarai kariri adia. I we-daya sasari we tane tarainei sentenang. Fi na tane tarainei kiai mani andino kerira sewa ne. Ampafe kaiwo tamadurai na tatapereminei, ne tarai kariri adia na Soroha rorong foi. Saminseni andi wedaya tatapereminei denggararu tonanai, ambori kia karira we tata na rahida taminohi na nunei ninai.

⁷ Andowa aweng boa foi tuti ne fiafa na arong foi, romu tuti diangnei, aunauwi wori finahang ki, tuti inontaraine etaunauwia finahang ampa.

⁸ Wape tatapereminei mani mandoni kontai wemambiriu we deunauwia finahang we medu sua kaiwo kaha. I memuna, mandoni kontai wiro taraoi kaha, ne tarai toyari fimemu we memu kaiwasanei.

⁹ Tamadu nai tatohong mahikai we Sempaisi, tane Dai Allai, tuti tataperemi siari nani kontai andino takaherawai tuti tateikanggani inontarai siai Allai niarisa kariri mantaunifo ne. ¹⁰ Ampafe kaiwo fia fo tuti kaiwo kaherawa fo kawariai ruhiai na tatapereminei. Doroi meaine, finanai kerira paria. ¹¹ Weo waya ureng boyari deda mandiei mani, wiro dowei memisi tuti dowei pirandima kaha. ¹² Tonana kontai we

* 2:23 Kejadian 15:6

ai urung nei, wiro webong saituni kaha, tuti anggurinei wiro webong urung kaha. Ampefe waya ureng deda mandiei meuai foi, wiro dedao mereha memisi ahang kaha.

Awai kia mai we tata ne mani biari na Allai meu

¹³ Masino na mea manei deyo i mani sewai tuti deitawang Allai ne rangfoi, nana mani todoni kontaio deinawiaifa na dohong toa fo, amani niari fi masi fo tuti ne bengfo na enerorong tewawao weneung na ne awaifo. ¹⁴ Wape masino enemirrorong pirahai we inontarai siai tuti mewati we mene tarai bo meneng wai terai we ambori mewemewonomi mani, dohonao meboi mearomiwa meteyo mesawai fe. Weo na tonanane mebari wera kaiwo wetarai fo. ¹⁵ Mano deyo sewai tonana nei mani, wiro sobu awai nani na rorafaisi meu kaha, mae na nunei ma, tuti awai nani da na Allai Nuaninufoi kaha, mae da na Saminsen ma. ¹⁶ Weo na doni kontai inontarai enemirrorong pirahai wesa tuti ewati wesa terai esera we ambori ewewonomi, na nanai kontai ambori inontarai esawasa tuti emamuna wawerasa, tuti enari maino fi karira fo.

¹⁷ Wape mandoni dino sobu awai na rorafaisi meu mani, reantenang pari mani wenani mesi wiro seyewa kaha, piraise we kia manangfo, deti we inontarai siai, tuti taradidau kaiwo. Enewawu fuba tuti niari ne bengfo. Doa rahanai, wiro enetituai we manei dedai sewa manei siai kaha, tuti wiro tapereng sobaura kaha. ¹⁸ Inontaraio eminohi na mai tuti efata inontarai siai we eminohi ruhiai na mai, nana mani inontarai emasi disa, tuti etohong kariri Allai ne dawiafo.

4

Mewemaniwowiri we finunei fanai mae metato Allai

* 4:6 Amsali 3:34

¹ Fifiani wedaya mea mesawa mea tuti mamamuna wawera mea ne? Finanai dariai na fi karira menemititaiti na menemirrorongwai, amani finanai dawi mea pampang we menari ne karirafo. ² Metohong paria we mesobu fieai, wape finanai mesobua kaha, wedaya memung wawera mea. Tuti menemititou we inontarai ene fi na menemirrorong kerira, wape wiro mesobu fi metawi weai nana kaha. Mesawa mea tuti mamamuna wawera mea. Mesobu fi metawi wea fo kaha, weo metutang Allai kaha fefe. ³ Kontai tarahio metutani kawuru ampa, wape mesobua kaha, weo fio metutang weai nanai, wiro na menemirrorong mesi kaha, wape we man-taung mea mefaraiseraifa fine.

⁴ Toyari wiwingno enerorong wiro dohong we ne mangfoi titou ahang kaha tuti dohong sarawaria mang siai, mea kontai menemirrorong dohong te we Allai ahang kaha, mae metohong we finunei. Mewaitawanai kahai we mewemaniwowiri we finunei mani, wedaya meweiteta we Allai fo ne? Ampafe mandoni dino de wemaniwowiri we finunei mani, wenani weaiteta we Allai kontai. ⁵ Dohonao meteyo kaiwo dotu na Sengnei ne Kaiwone sofa fe. Weo Nuaninu Denteng Allai dohoni niyai na tane tarainei dawiai paria we tenemiwawu te Allai tuti tasomi terai wei. ⁶ Tonanai ki wape Allai dohong beng fuba sewa we tata. Ampafe doni na Kaiwo Mahikai ne medurai deyo, "Allai dapa mano enemirrorong dedai nesa, mae dohong beng we mano enemirrorong tewawa nesa."*

⁷ Ampafe tonana mani metato Allai tuti metapa Saminsen, ambori mito weru mea ki. ⁸ Mehefang Allai, ambori Allai kontaio kefang mea. Mano menari sasari wa mea, meruai mewaramiwara mararebanai weru sasari menariri wai, tuti mano menemirrorong boru wa mea mani meruai menemirrorongwai kontai ambori mirarebanai. ⁹ Metatua bera

mene taraiwai, mesai tuti metaidu, todoni kontai meriwang memiriwa na mesai tuti memirisingwa na menemirorong fituayai. ¹⁰ Metu menemirorongwaia tewawa na Sempaisi arongreafo, ambori yuai mea metadai ki.

Wiro meteibera mene doroifosa fanai

¹¹ Doroi meaine, wiro meteibabera mea fanai. Mandoni dino deibera ne doroifoi ete dei we i we dohong sarawai, nana mani ne tarai toyari wenani deibera Allai ne Hukumineinei tuti deyo Hukumineinei sarawai, weo Hukumineinei nani deyo todoni kontai enewawu ne doroifoi. Nana mani mene tarai wemangkutu kaiwo we Allai ne Hukumifoi, toyari meteyo fibeng kaha fine. Masino meteibera Allai ne Hukumineinei tonana mani, wiro metohong kariri Hukumifoi kaha. ¹² Wape mansiari kawuru andino ne mambiriu we dohong Hukumifi we inontaraine tatane, tuti andino wemangkutu kaiwo we tatane. Mano nani mani Allai dine, andino wemambiriu we feriri tata tuti kebi tata to Soroha rorong foi ne. Ampefe mene mambiriu fiani feaifa ne, meteibera tuti mehutu kaiwo we mene doroifesa nina?

Dohonao mearomiporo Sengnei tuti meboi mearomi tuti fi menari wafe

¹³ Mano memadu meteyo, “Rahida nini ete aha te, ambori torontai to bendari bowani ete bei siai aha, tonayai defuina bei teai we towaworifi torawayanai, we tosera we doinayai.” Metarami ma. ¹⁴ Fifianai aino aha mesobua fo mewartawana kahai arorawa. Mene tarai todoni rai? Mene tarai toyario kawario kameai mani watioi tonana mae touraia mani niaia. ¹⁵ Ampafe memadu tonina, “Masino Sengnei eneo mani, taminohi tatarang tuti tanari fio tate tanari fo.” ¹⁶ Manamo wiro memadu tonana kaha, mae menemirorong dedai paria tuti meboi mearomiwa tuti fi menari fo. Kaiwo fuba meboi mearomiwa naya mani, kerira

paria. ¹⁷ Ampafe mandoni dino deitawanaifa we ne bengfo todoni kontai niari, wape wiro niari kariria kaha mani, inontarai nani dohong sasari finanai.

5

Kaiwo aunau we mano ene ra bitoya fosa

¹ Mano mene ra bitoya wa meaine, metaramio nehu kaiwo finina. Mesai metaidu fafong we dadira bitoya ambori mesodairi foi. ² Mene rafi misuhia kiai ampa. Tuti mene ansungfe kantantini kiutuwi kiai ampa. ³ Mene ra emasi tuti peraki fi raima soi kiai ampa. Raima nani we fiainawiai kariri fianai aino mesodaira fo ki, amani todoni Allai kebi mea tonon rawanang adia rorong fo ambori keso mene taraiwai kiai. Weo nunei ne rahida werea naya fe kefang ampa, wape mefanduhi ra bitoya terai. Ampefe mene rawai niai ki tuti mesodai karira bitoya ki. ⁴ Mewati ma! Mano erufi we mea na mene romiwai ebibe esahu weo wiro mebaisa kaha fefe. Esai tuti esahu we manei fiatasa, tuti erawamifui nani, mananu Seng Allai taraoi ampa. ⁵ Mefanduhi ra bitoya na nunei we mefaraiseri tuti memiang mene taraiwai nai. Nana mani mene tarai toyari sapio ahumia ne tarai fiabai we ambori ani. Mea kontaio tonana, amani na mene ra nani memainenang mea we mesobu ne karirafu. ⁶ Mano etohong sarawa kaha fosa meru aiboiosa tuti memunsa, wape wiro enumiai mea kaha.

Metawang mea na dadira rorong mesodaira fo weo metawang we rahida Sengnei daraberahi nai mafu

⁷ Ampafe doroi meaine, metawang tuti metawang mea pariao Sengnei daraberahi aha ma. Metawang mea kariri inontarai mandohong romi nei, i mani sanang aibong na romifoi, mae na wemunudang mani sawani demang pariao we wemetang aha ambori fi sanang fo tifu na mai tuti wetarai. ⁸ Mea kontai

tonanai, metamang tuti metawang mea, metoaria mutu, weo Sengnei ne rahida daraberahi nai ma foi kefang ampa. ⁹ Doroi mea, dohonao menemitituai ete meteibera mea fanai. Weo menari tonana mani Allai dohong aiboi we mea rai. Mearomioaifa we Mangkutu Kaiwofi kefang we da ma ne, meinenang kawuru ampa.

¹⁰ Doroi meaine, mearomio kariri Allai ne nabio fafongfa emadu na wonong fesara fo. Ea esodai dadirafo tonanai ki, wape etawansa. Ampafe menarisa we fiainawiai we metohong karirisa. ¹¹ Tarai to, ea mani tatatosa paria, we etawansa fefe. Metaramio Ayupi kontai we sawani na dadira rorong sodairi foi ampa, tuti mewartawanai kontai kariri fi-anai aino sobuai ria Seng Allai fo ampa. Weo Sengnei mani aroa sewa tuti enerorong denteng.

¹² Doroi meaine, ne reantenang pari metohong kaririai konta mani, dohonao mefafora na finunei ete na fi rorafaisi fe, ete na fifiani konta fe. Mae fi meteyoai nanai antu mani meroa terai meteyo yo, mae antu kaha mani meroa meteyo bireri. Ambori Allai dohong aiboifo we mea fanai.

¹³ Masino manei na mea sodai dadira mani, dutang we Allai, mae manei firaise mani wenani yohi fia Allai. ¹⁴ Manei na mea meninang mani sahu mano ewenunggamiei we jemati fosa, ambori etutang tutiri we Allai tuti episowi na maning na Sempaisi wonongfo. ¹⁵ Masino eroasoai tarai mani, mano meninang nani ambori denteng ki, weo Sengnei waraira ne maninangfoi. Tuti niari sasari mani Sengnei waraira ne sasarifo kontai ki. ¹⁶ Ampafe mea kiai meteiai wawera mene sasariwai, tuti metutang tuti wawera mea ambori mebeng. Mano enemiro-rong mesi fosa mani, ene nadifo we-mambiriu paria tuti Allai yoa wei rai. ¹⁷ Mewati Eliai. I mani inontarai batang dine kariri tata, wape

yoasoia mutu dutanai we ambori metang ming fanai, tuti metangfoi wiro ming kahai defuina botoru aburungfeai kaririai. ¹⁸ Mayeai dutang Sempaisi nariai aha, ainanaya metangfoi miung aha, ampafe ninoi tuti fitantanangfoi tetifu aha.*

¹⁹ Nehu doroi meaine, masino manei na mea wiro da kariri Sengnei ne Kaiwo wetarai ne ahang kaha, mayeai mano yoaso manei fiatari daraberahi we Kristusi aha, ²⁰ nana mani mearomio ninai, amani mandoni dino wedaya inontarai sasari manei daraberahi weru ne rang sarawa foi mani, wenani feriri inontaraifo weru marareha rorong fo tuti wedaya sasari bitoya niariri foi niai.

Mahikaifeai.

* 5:18 1 Mananufosa 17:1-18:45

Kaiwo Anatu Reantenang Na Petrusi

Kaiwo dedung we 1 Petrusi

Kaiwo anatu ne rasul Petrusi andi soi ne, amani Yesus Kristusi ne inontarai suraya mandu fosa manei dine. Kaiwone soi we inontarai Kristeni eminohi na katai esahui we nu Asia Katui. Na rabuang bo Petrusi soi kaiwo feninai, katai esahui we nu Asia Katui nini, wirowe ne tarai kariri nu Asia na fui nini kaha. Weo rabuang bonani mani deinawi te nu bei na nu Roma foi, wape wirowe Indonesia, Malaysia, Cina, tuti siai wei fo kaha. Rabuang bonani mani mano eroaso Kristusi fosa esobu dadira paria.

Nanai wedaya Petrusi soi wesa ambori esodai dadira maraba kontai mae enemirorong mitubaru. Soi wesa kariri Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi fo, mano mirehara, suwi aha, tuti ambori da aha ma foi, ambori enemitawania mutu. Esodai dadira paria we erariati mae, etawansa tuti eroasoai we waroi ahang kaha mae Allai mioansa paria, na rahida Seng Kristusi daraberahi aha ma foi.

Deretawansa kontai ambori eminohi mai kariri inontarai emararebanaio eraria Kristusi fosa.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1:1-2 Kaiwo fafong.

1:3-12 Yesusi feriri inontaraine tata weru tane sasarine.

1:13-2:12 Todoni kontai taminohi na masi, weo Allai ne inontarai di tata fefe.

2:13-4:19 Taenemirorongnei mitubaru na dadira rorongno tasodaira ne.

5:1-11 Inontarai Kristeni nesa todoni kontai enemirorong tewawa tuti efata wawerasa na mai.

5:12-14 Kaiwo kafe.

Mahikaifea

1-2 Weo doroi Kristenio Allai ne inontarai diri mea wa mea kiai,

amani mano menai taterai weinontarai aisei na nu Pontusi, Galatia, Kapadokia, Asia Katui, tuti Bitinia wa mea. Dai Allai diri mea we ne inontaraifo, kariri fianai aino enetituitaitai kawuru na fafongfara fo, tuti Allai Nuaninufoi niari mea memararebanai wei ampa, ambori metohong kariri Yesus Kristusi tuti yuairurang mea na ne rikafoi.

Kaiwone na yau Petrusi, Yesus Kristusi ne rasuline yau.

Kadono Allai dohong ne bengfo arora we mea paria tuti wedaya mea menumiruinso ne maifo paria.

Dai Allai yiwang tata ambori tatarang tawaworu aha, donio taenemitawanai mutu

³ Moanafeai we Allai, mano tane Seng Yesus Kristusi tamanai. Ne aroafo fuba we tata paria, wedaya niari riwang tata aha toyari tataubau tanumi riwanaia tawaworu na Yesus Kristusi na suwi na marareha rorong foi aha fo. Na toninane dohong tata taenemitawanaia mutu. ⁴ Taenemitawanai we tasobu moanaio Allai meinenamia foi, amani moanaio suanai na Waidani foi we mea. Moanai nani wirowe kerira na ea kaha, piro na ea kaha, tuti siamorang na ea kaha. ⁵ Moanai nani kiai we mea, weo na meroasofo Allai deitawang wedua mea na ne mambiriufo paria mesobu faririo meinenami we meara foi ki. Fariri nani ambori deinawi na rahida kife nunei nai foi ki.

⁶ Ampafe, nanai wedaya memararis-ing paria. Tarai, tarahai enemirorong fituayai we mesodai maino dadira bitoya we rahida kutea tonanai ki, wape mefaraise kontai. ⁷ Dadira bitoya mesodairi nani mani, we ambori deinawiai we mene meroasofo tarai tuti mitubaru. Mewaitawanai we emasinei mani, nunumi na adiafoi we ambori obu emasi tarai dine. Tutu emasi tarai kontai mae ambori wioru ki. Wape mene meroasoawa dadai sewa emasinei, ampafe na dadira mesodairi wai ambori wedaya meroasoawa mutu. Na tonanane, Allai fia

mea tuti deparanding mea, kontai yuai mea metadai na rahida Yesus Kristusi daraberahi nai aha ma fo. ⁸Wiro mewatioi na ea kaha rai, mae menemiwawuti ampa. Tuti ninaya mani wiro mewatioi kaha, wape meroasoi. Nanai wedaya mefaraise tuti menumiruainso mirising dedaio era wera kaiwo we madurai kariri foi. ⁹Weo Allai niari mea mesobu fi meroasoai wea fo, amani feriri menumianinuwai ki.

¹⁰Kariri fariri Allai dohoni nani foi, nabi fafong fosa erurai paria we ewaitawang kaririai. Emadu fafong kariri Allai ne bengno ambori dohonai arora we mea fo. ¹¹Esera weai ambori ewaitawang kariri todoni tuti kidoni faririo Kristusi Nuaninufoi medurai na ea fo kawariai ki. Rabuang bonani Kristusi Nuaninufoi medu wesa deinawio dadirao todoni kontaio Kristusi, Mananu Mampariri foi, sodairi foi tuti kariri ne dedai sambewaraio ambori da ma fo. ¹²We nabi nanisa, Allai deikaririai wesa we fianai aino emadurai tonana fo, wiro reng we mantaunsa kaha, mae we mea na rabuang bonini ne mea; amani fio na ninai metarami parai ria mano ewuwu Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi fosa fo. Emadu finanai we meafo, emadurai na Nuaninu Mirarebanaio Allai denatui na rorafaisi meu fo ne mambiriufu. Fi nanai kai, wewaifosa kontai etohong weai paria we ewaitawang kaririai.

Allai sahu tata we tamararebanai na taminohifo

¹³Ampafe todoni kontaio memainang na menemitituaitawa. Metitua meminohi toa wa tuti menemitawang te Allai ne bengno dohonai arora we mea fo na rabuang bo Yesus Kristusi da aha ma fo. ¹⁴Mea mani Allai ne arikangno metohong kariri ne dawiafo tera di mea, ambori wiro metohong kariri menemirorong kerira raminde menariri na rabuang bo menayai na mamantiti rorong fo nani foi kaha. ¹⁵Mae todoni kontaio na meminohifo memararebanai, kariri Allai mano sahu mea foi mani

mirarebanai. ¹⁶Weo na kaiwofo dotu deyo,

“Todoni kontaio memararebanai, weo Yau mani imararebanai.”*

¹⁷Na meminohi toa ne, todoni kontaio metitua kariri menayai tourai na nunei fo, toyari menayai weinontarai aisei na nufi nini, tuti metato Allai tuti mesomi wei terai na mematai. Weo mewenadi wei mani mesahui we Dai, tuti andi kiutu kaiwo na mai kariri inontarainesa, kariri mansiari-mansiari fi niari fo tuti wiro deto manei dedai sewa manei siai kaha fefe. ¹⁸Weo mewaitawanai we Allai feriri mea weru meminohi toaio wefiea kaha fo, kariri fianai aino mesobuai ria mene werengfosara fo. Wape wiori kutu mea weru mene meminohi toai nanai, wiro biaitai na fio ambori woru fea kaha, toyari emasi ete peraki kaha, ¹⁹mae biaitai na fio ne harga dedai paria, amani na Kristusi mantauni ne rikafoi, ne tarai toyari domba antungno mirarebanai, wiro ne wea karira kaha foi. ²⁰Kristusi nini, Allai niari nunei kaharai mae, diriri kawurua. Tuti rahida wefuiai ninai arahio da to nunei we mea ma. ²¹Na Kristusi nini meroaso Allai, mano duwiri suwi na marareha rorong foi aha fo tuti yuaisia dedai sambewara foi. Ampafe meroaso te Allai tuti menemitawang te I.

²²Tonanai, na metohong kariri kaiwo wetarai fo mewarami-ira mene sasariwai awao memararebanai ampa, ambori menemiwawu mene doroiro meroasoai ruhia fosa na mai. Ampafe todoni kontaio menemiwawu wawera mea na menemirorong mesi tuti na tarai aha. ²³Menemiwawu mea tonanai, weo Allai ne Kaiwo darang tuti watai wenumainu fo wedaya meara ne tarai toyari metaubau menumi riwanaia mewaworu ampa. Wape wiro metaubau menumi weinontaraio ambori mireha foi kaha, mae weinontaraio metarang pampang.

²⁴Weo ne Kaiwofo dotu deyo, “Inontarainesa kiai ne tarai toyari ni-noi,

* 1:16 Imamati 11:44-45, 19:2

tuti ene sambewarai etaparandina fo ne tarai toyari ninoi ne ainari;
 Ninoifoi siamorang tuti ne ainarifoi mirurang,
²⁵ wape Sempaisi ne Kaiwofo watai wenumainu.”*
 Kaiwo nanai aino Kaiwo Mahikai fo ewuwuai kawuru we meara fo.

2

¹ Ampafe, weo metaubau menumiwa mewaworu aha mani, mehabi ne karirawa kai weru mea, wiro menemirireu inontarai fanai, metatofa biriu fanai, tuti metaperemi sobaura fanai. Wiro menemirorong pirahai we inontarai esobu ne maifo fanai, tuti metairiri inontarai fanai. ² Todoni kontai mene tarai toyari arikang marareha awefang barika foi, tuti metohong we ui mai tuti mirarebana na Allai fo. Ambori na tonanane mefabai tuti memutubaru na mene meroasoawa, amani na fariri mesobua fo. ³ Weo menumiruinso Sempaisi denteng we mea fo ampa.

Yesus Kristusi ne tarai wekamiei reantenangno darang, tuti ne inontarai eroasoa fosa ewekamiei samusa nai fo

⁴ Ampafe mera we Sempaisi ma. I mani ahui we *Kamieio Darang*, kamieio inontaraine eteiayari we eteyo weflea kaha fefe, wape kamiei nani Allai diriri wekamiei dedai wewonong. ⁵ Mea kontai mene tarai toyari kamieio darangno Allai samusa we biaung munu omi wei foi nai. Na tonanane mene tarai weimami mirarebanaio meminohi merufi terai we Allai, tuti na Yesusi Kristusi metohong korbani we Allai, amani korbani kia Allai enerorongfoi fo. ⁶ Weo na Kaiwo Mararebana fo dotu deyo,
 “Mewati ma, yirio kamiei weharga dedai bei,
 kamiei nani yohoni wiatai na Sioni wekamiei reantenang,
 tuti mandoni dino yoasoi mani,

wiro mimaya na wea kaha.”*
⁷ Ampafe we mano meroasoa wa mea kamiei nani weharga paria. Wape we mano eroasoa kaha fosa mani,
 “Kamieio mano enari munu fosa eteiayaria foi,
 ninaia mani andino wekamiei reantenang,”*

⁸ tuti,
 “Kamiei nani dino wedaya inontarai esodairi ne,
 tuti dohonsa etawai.”*

Esodairi tonanai weo eroaso Kaiwo Mahikai fo kaha fefe. Tuti ne tonanane Allai samusa we ambori ene tarai tonanai kawuru ampa. ⁹ Wape mea mani inontarai Allai diri mea kawurua di mea, imamio mefata Mananufaisi di mea, kaiwasao memararebana di mea, Allai mantau ni ne inontarai di mea. Allai diri mea tuti sahu mea weru mamantiti rorong fo we mesuai to sambewarai fiabai foi rorongfo. Allai sahu mea tonanafo we ambori mewuwu kaiwo kariri fi fubao niariri we mea foi.

¹⁰ “Fafongfa Allai ne inontarai di mea kaha,
 wape ninaia mani ne inontarai di mea ampa.
 Fafongfa aro mea kaha,
 wape ninaia mani, aro mea ampa.”*

¹¹ Doroio enehuwawu mea wa meaine! Mea mani inontarai aisei tuti inontarai meminohi sauai na nunei di mea. Ampafe yutang mea paria we mehatai weru sasario menemirorong dohong we menari wa, amani fi karirao memuna we menumianinuwai wa. ¹² Todoni kontaio mene metohong toa wa mai na menayai rahang inontarai etaroanso Allai ete Yesusi kaha fosa wa, ambori masino eteibera mea weinontarai menari ne karirafu di mea mani, na mene metohong toai beng ete mai nanai, etato mea tuti ambori etaparanding Allai na rahida daraberahi nai aha ma foi.

Mesomi we mananufosa tuti mam-baisengfosa

* 1:25 Yesayai 40:6-8 * 2:6 Yesayai 28:16 * 2:7 Masmuri 118:22 * 2:8 Yesayai 8:14 * 2:10 Hosea 2:23

13 Na Sempaisi wonongne yutang mea we mesomi we mano ewenunggamiei eru mea na nunei sa. Amani we Kaisari mano yu wang mananu dadai foi, 14 ete we gubernuri mano Kaisari deinawisa we etohong aiboifo we mano enari ne karira fosa tuti we efiai mano enari ne beng fosa. 15 Weo Allai ne dawiafo mani deyo, ambori na ne beng menari fo nanai mehobu inontarai ewebonggoi fosa eboromio emadu funoma foi. 16 Todoni kontaio meminohi weinontaraio mehasau weru sasarifo, wape dohona mene mehasau tonana fo metohonai we metabung wedua ne karira menari fo fanai. Mae meminohifo menari kariri todoni inontarai mewewoming we Allai di mea fo. 17 Mandoni kontaio metatori, menemiwawu mene doroi inontarai Kristeni fosa, mematai we Allai, tuti metato mananu nunei sa.

Kristusi ne dadira sodaira fo wefi-ainawiai we ohong kariria ne

18 Doroio inontarai etafu mea eru mea we mewewoming wesa wa mea, mesomi we mano eru mea wasa na metatosa. Wiro we mano enemiro-rong denteng tuti ene kaiwo manang fosa tera kaha, mae we mano ene kaiwo tapapa fosa kontai. 19 Weo inontaraio dohong sarafiea kaha, wape sobu dadira mani, masino sawani na dadira rorongno sodairi nani foi, weo deroangno Allai ne awiafo na mai, Allai ambori mioani ki. 20 Wape mesobu aiboifo we menari sarafieai tuti metawang mea na aiboi mesodairi nani kontai mae, mesobu fiea kaha. Wape masino mesodai dadira we menari ne bengfo, tuti metawang mea na dadira mesodairai nana mani, Allai deto finanai we fi mai fine. 21 Allai sahu meara we ambori mesodai ne tonanafo kontai. Weo Kristusi mantauni sodai dadirafo we mea ampa tuti na tonanane dohong fiainawiaifa we mea, ambori metohong kariri fianai aino niaria nanai.

22 "Wiro niari sasarifeai na wea kaha,

tuti obu kaiwo sofa feai na borongfo kahai kontai."*

23 Inontarai eteiberahi fo, wiro deiberasa kaha. Sodai dadirafo, wiro kiarufansa kaha. Mae sawing ne taraifo we Allai, Mano kiutu kaiwo na mai foi. 24 Kristusi mantauni sodai dadirafo na aitabafoi we tane sasarinei na ne taraifo, ambori tamarareha weru sasarifo ne mam-biriufu, tuti tatarang aha na tamasi na Allai arongreafo. Na Kristusi ne kahai fuba sodairi na aitabafoi, niari tane tarainei denteng weru fifiani kontai ampa. 25 Weo fafong nanai mene tarai toyari dombao era sarawai, wape ninaia mani metarabera mea we Mantahungfoi, amani mano deitawang menumian-inuwai, ampa.

3

Kaiwo kariri todoni minohi ruhiai wemambewangfo

1 Tonanai kontai we wiwingne mea, todoni kontaio mesomi we mene mangwasa, ambori masino mene mangwa manea eroaso Sempaisi ne Kaiwo kariri Yesusi fo kaha mani, wiro memadu fieai wesa kaha, wape na mene menari toa wa wedayasa eroasoai. 2 Weo mene mang eroaso kaha wa ewati mene menari toaio mai tuti mararebana wa fefe. 3 Dohonao mene mahikaifo nayai na boriai arora terai, na fi memaranding mea naya wa, toyari menari menumiwara mahikai, ete memaranding mene taraiwai na fi marandingno ne harga dedai tuti ansungno ne harga dedai foi fanai. 4 Mae, ne menari mani mene mahikaifo kawariai na menemiro-rongfuisi mandiei na fiamaranding wiro siamorang na wea kaha ete nai na wea kaha fo, amani memanang tuti meminohi na mai. Mene mahikai tonina ne aino Sempaisi detora ne. 5 Weo na toninane, fafongfa wiwingno emararebanai tuti enemitawang Allai fosa emaranding ene taraifo na fi tonana fo ambori

* 2:22 Yesayai 53:9

enarisa emahikai. Tuti esomi we ene mangfosa. ⁶ Sarai kontaio ne tarai tonana, i somi we ne mangno Abrahami tuti sahui we ne mano fuba dine. Mea kontaio Sarai ne kamitung di mea, masino menari ne wetaraifo tuti wiwo mematai mano enarikangani mea fo kaha.

⁷ Tonanai kontai we mangwa mea, todoni kontaio menemituaitafo mai we mene wiwingwasa, tuti menari suasa na mai tuti metatosa, weo ene mambiriufu wiwo mai kariri mangnesa kaha, wape ea kontai ambori esobu fio Allai dohonai arora we mea fo, amani dohong mea metarang riati we fitawafa. Menari tonanai ambori fiea wedua mene nadiwai fanai.

Inontarai Kristeni ne esodai dadirafa we enari ne bengfo

⁸ Wefuiane mani, mea kiai todoni kontaio mene kaiwo boyari, menemituaitafo mai we mea, menemiwawu wawera mea toyari mambetahatui, mearomio inontarai siai, tuti menemirorong tewawa. ⁹ Inontarai enari ne karirafeai we mea ete eteikangani mea teaifa mani, wiwo menari berahai wesa tonanai ahang fanai, mae todoni kontaio memansa. Weo ne tonanane aino Allai sahu mea wea ne, ambori mesobu moanafo riati. ¹⁰ Weo kaiwofo dotu deyo,

“Mandoni dino deo minohi darang na waroi
tuti deti ne bengfo na minohi toa fo mani,
wenani todoni kontaio deitawang wedua taperengfoi weru kaiwo ariri karira fo,
tuti bororawafo weru kaiwo tatofa fo.

¹¹ Kurutare ne karirafa tuti niari ne bengfo;
todoni kontaio sera we ne maifo tuti yurai we sobuai.

¹² Weo Sempaisi urengfo nayai pampang na mano enemirorong mesi fosa,
tuti tarangfo tifai demang we ene nadifo,

wape dapa mano enari ne karira fosa.”*

¹³ Masino merurai we menari ne bengfo mani, mandoni kontaio wiwo niari ne karirafa we mea kaha. ¹⁴ Wape masino mesodai dadirafa we menari masifo mani, mesobu mai paria! Ampafe mandoni kontaio memataiti fanai, tuti mearomikuaya fanai. ¹⁵ Wape mesomi we Kristusi tuti meroasofo we mene Seng dine na menemirorongwai. Tuti memainang pampang na rahida neungne we meteisaharai we mandoni kontai, andino dutang mea we fianai aino menemitawanaia mutu wea fo na mene meroasofo. ¹⁶ Wape menari finanai na mene kaiwo fanahang, tuti metato inontarai siai, tuti menemirorong katui wai mirarebanai. Ambori manei deikangani mea funomai, we meminohi na mai weinontarai meraria Kristusi wa mani, wenani ambori mimaya sua kaiwo medurai funomai tonanai we mea fo. ¹⁷ Weo masino mesodai dadirafa we menari ne bengfo tonanai, kariri Allai ne dawiafo, nana mani fi beng sewa paria fine. Tuti finanai beng sewa weru mesodai dadirafa we menari ne karira fefa. ¹⁸ Weo Kristusi mireha webeyari kawuru we tane sasarinei, I mani Mano mesi foi, mireha we inontarai emasi kaha fosa. Niari tonanafo ambori wiwiaing tata kia tata we Allai. Inontarai emuni mirehafo na ne tarai weinontarai batang fo, wape suwi aha na Nuaninu Mirarebana foi ne mambiriufoi. ¹⁹ Na Nuaninufoi ne mambiriufoi kontai da wiuwu kaiwo we nuaninu enai na aitamuo marareha rorong fo, ²⁰ amani nuaninu na inontaraio wiwo etohong kariri Allai kahai na rabuang bo Noaki niari ne wafi nani fosa, amani mano eworu na mereha sufoi nunei nanisa. Rabuang bonani Allai dohong aiboifo kaharai, mae sawani demang we etaraberasa, paria Noaki niari ne wafuia kiai. Mano enayai na wa rorong fo efau kaha, eweindeatoru ansaino eka-

* 3:12 Masmuri 34:12-16

harai weru mereha sufoi nunei nani ne. ²¹ Tuti merehao sufoi nunei nani, ne tarai we fiyiwansoai kariri baptisi na mereha na fui ninai we feriri mea fo. Baptisi tonana nei, wiro menariri we ambori yuairurang rarikanei weru mene tarainei kaha, mae ne tarai we kaiwo areraio metohonai we Allai na menemirorong ketuio denteng wai. Baptisi nani feriri mea na Yesus Kristusi suwi na marareha rorong foi ²² tuti dautai to rorafaisi ampa. Ninaia mani wemananu na Allai warang domoya foi, tuti wewaifosa, mananu na doni konta fosa, tuti mambiriu na doni konta fosa etisangkapa eawemibukafo kai esomi wei.

4

Inontarai eroasoa nesa mani, todoni kontaio eminohi toa fo siai weru mano eroasoa kaha fosa

¹ Kristusi sodai dadirafo na ne taraifo ampa, ampafe mea kontai memainenang mene taraiwaia mitu na menemitituai kariri Kristusi enetituitafo, amani mesodai dadirafo kariri. Weo inontarai mano sodai dadirafo na ne taraifo tonana mani, fiotourai weru sasarifo ampa. ² Ampafe mene rahida metarang na nunei sea ninai wiro metohonai we menari kariri fi karira inontarainesa etawi wea fo fanai, mae we menari kariri fianai aino Allai dawu wea fo. ³ Weo rahida bitoya ampa na raminde nanai menari kariri fianai aino inontarai etaroanso Allai ete Yesusi kaha fosa enari fo ampa. Amani menari maninawa kerira foi, metohong kariri mene mepaingfo, memayeru pampang, menari munira karira fo, metunung ye, tuti mesomi we aririwangno mandoni kontai wiro somi wei fanai fo. ⁴ Weo ninaia mani inontarai etaroanso Allai kaha nanisa, epapuhung we ewati menari karirisa ahang kaha fo, amani mehontai mehubaru mea na sasarifo ahang kaha, tuti nanai wedaya eteibera mea paria. ⁵ Wape

ea ambori etoari na Allai arongreafoki, Mano meinenang kawurua we kiutu kaiwo kariri inontaraine tata foi, amani mano etarang fosa tuti emarareha fosa. ⁶ Nanai wedaya Kaiwo Mahikai fo wuwuai we inontaraio ninai emararehara fosa kontaia, ambori Allai kiutu kaiwo wesa kariri inontarai nunei fosa, amani ene taraifo mirehara, wape ambori enumianinufo etarang aha na Allai.*

Fi Maio Allai dohona fo, menari kaririai na wetarai

⁷ Fi fuba nini kiai, katu mani wioru fine. Ampafe todoni kontaio menemitituai mai tuti mewaitawang wedua mene taraiwai, ambori mewemambiriu we mewenadi we Sempaisi. ⁸ Fi reantenang pari foi mani, todoni kontaio menemiwawu wawera mea na tarai. Weo na menemiwawu tonana fo, mea kontai memainenang we meteiai inontarai siai ene sarawaio enari we mea fo. ⁹ Metamang wawera mea na mene munuwa, na wiro mehutu mea na menemirorongwa kaha. ¹⁰ Fi Mai Allai dohonai we mea fo,† mansiri-mansiri wau nari kaririai na mai we fata inontarai siai, amani mefata wawera mea kariri inontaraio metohong kariri Allai ne bengno dohonai arora we meara fo. ¹¹ Mandoni dino medu kaiwo mani, todoni kontaio enetituai we kaiwo medura fo toyari Allai mantauni medu na borongfoi. Mano fiata foi, todoni kontaio fiata na mambiriuo Allai dohona fo. Ambori na fifiani kontaio Yesus Kristusi wedaya inontarai efiai Allai. Meiri andino wemananu tuti tataparandini we fitawafa ne. Antu!

Kaiwo aunau we mano esodai dadira weo eweinontarai Kristeni fo

¹² Doroi enehuwawu mea wa meaine! Mesodai dadira karira paria, wape dohona mesioi mea wea fanai, ne tarai toyari mesodai fi siai paria foi. ¹³ Mae, todoni kontaio mefaraise weo mesodai dadirafo ria Kristusi fefe. Ambori

* **4:6** Atorai na 1 Korintusi robongno 15 mani, Allai dohongno ene tarai waworu fo wesa kontai ki.

† **4:10** Nana mani Fi Mai toyari Fi Mai na 1 Korintusi 12 tuti 14.

na rahida tawati Kristusi da na ne sambewaraio dadai fo ma mani, mefaraise fuba paria ki. ¹⁴Inontaraifosa eteibera mea weo meru Kristusi wonongfo mani, memararising paria, weo Nuaninu Dedai Sambewara foi, amani Allai Nuaninufi, niyai na mea. ¹⁵Dohonao mane wodai dadirafo we mung inontarai fe, ete we komananapi fe, ete nari fi karira siai fe, ete weo woro kaiwo fanai. ¹⁶Wape masino wodai dadirafo we weKristenifo, nana mani dohona mumaya we finana fanai. Mae boparanding Allai we ka Kristusi wonongfo tonana fo.

¹⁷Rahidafe mai ampa we Allai kiutu kaiwo kariri nunei to. Tuti Allai ne inontaraine saino kiutu kaiwo kariri fi sarawaio enari fo fafong ne. Masino tataino tane fafong Allai kiutu kaiwo kariri tata, nana mani mano wiro eroaso Kaiwo Mahikai kariri Kristusi fosa ambori etodoni ki? ¹⁸Na kaiwofo dotu deyo, “Masino dadira paria we inontarai enemirorong mesi fosa esobu faririfo, tonana mani inontaraio ene pariseng fosa tuti inontarai sasari fosa ambori esobu fiani ki?”*

¹⁹Ampafe, masino mesodai dadirafo we Allai dawiai tonana, nana mani metawing mene taraifoi we Mano samu mea tuti dohong kariri ne kaiwofo na mai foi, tuti menari ne bengfo pampang.

5

Kaiwo aunau we mano ewenunggamiai we jemati fosa

¹We mano mewenunggamiei we jematiwa mea, yeyo meuremifo nayai na nehu kaiwo imadurai we mea mau nina. Yau kontai iwenunggamiei kontai we jematinei kariri mea, tuti mantaung yau yeti terai na urehune we Kristusi sodai dadirafo. Yau kontai ambori isobu Kristusi ne sambewaraio dedai foi na rahida Allai deinawiai we inontarainesa foi ki. Yenggoa mea

yeyo, ²mewaitawang wedua Allai ne inontaraio enayai na mewaramirorongwa na mai, kariri mantahungno deitawang wedua ne fiahungfosa na mai fo. Mewaitawang weduasa na menemirorong mirising kariri Allai ne dawiafo, wiro menarisa na meuremi marira fanai. Tuti wiro menari we meuremi fiabai we ra fanai, mae finanai menari na meuremi maya. ³Dohonao menarisa na tapapa toyari mewemambaiseng we merusa fanai, mae merurai we mewefiainawiai we mano mewemantahung wesa nani sa. ⁴Ambori rahida Mantahung Dedai pari foi da ma mani, mesobu sapewi mananu kia sambewara foi, amani sambewarai dedaio wiro kai na ea kaha fo.

⁵Tonanai kontai we mano mewebariboai wa mea, mesomi we mano ewewawara fosa. Mea kiai todoni kontai menari sua wawera mea na menemirorong tewawa. Weo,

“Allai dapa inontaraio enemirorong dedai fosa, wape dohong ne bengfo arora we inontaraio enemirorong tewawa fosa.”*

⁶Ampafe menari meara metawawa na Allai mano wemambiriu foi arongreafo, ambori tete ne rahidao dere-ria foi mani, yuai meara metadai.

⁷Kontai fianai aino mearomikuai wea wa, metawinai kai we Allai, we meiri andino deti we mea ne.

⁸Todoni kontai mewaitawang wedua mene taraiwai tuti metanansiau! Weo Saminsen, mene aitetrafoi, da sera we inontarai ne tarai toyari singao da wariai mae bibe sera we fidang. ⁹Metapai na mene meroaso-ia mutu wa, weo mewaitawanai we mene doroi inontarai Kristeni nesa kiai na nunei sentenang esodai dadirafo kariri mea kontai tonina.

¹⁰Dadira mesodairai ninai wiro mesodairai waroi kaha, akawuru wori Allai, mano dohong ne bengfo arora fo tuti sahu mea we ne sambewaraio dedai da we fitawafa, mantauni ambori dohong mea menumiruinso ne bengfo aha ki. I ambori niari mene meroasoawara

* 4:18 Amsali 11:31 * 5:5 Amsali 3:34

mutu aha, niari menemirorongwaia
mitu tuti niari mea metawang meara
mutu na meroasoawa. ¹¹ Fiaifeai we
I! Andino wemananu we fitawafa ne!
Antu!

*Petrusi kife ne kaiwone tuti denatu
mahikai wesa*

¹² Nehu kaiwo anatu tanang ni-
nai, Silasi* fiata yau soi. Silasi
nini yetori we doroi iroaso dine.
Yohong weai paria we ifata mea
ambori menemirorongwai mitubaru
aha, tuti imadu we mea na iroasoai
paria we fianai aino isoi ninai, kaiwo
wetarai kariri Allai ne bengno do-
honai arora fo fine. Todoni kontaio
metoaria mutu na ne beng nanai.

¹³ Maniwowirio jemati na Ba-
biloni† nesa, amani jemati Allai
dirisa kontaia fosa, etanatu mahikai
we mea; tonanai kontai Markusi
nehu kaisungnei. ¹⁴ Metohong
mahikai wawera mea na menemi-
wawu wawera mea toyari inontarai
Kristeni.

Kadono Sempaisi wedaya mea,
mano meweboyari ria Kristusi wa
mea, menumiruainso ne maifo.

* **5:12** Ahui kontai we Silwanusi. † **5:13** Babiloni mani, kaiwo neta weai we bendari Roma.

Kaiwo Anatu Bo Boru Na Petrusi

Kaiwo dedung we 2 Petrusi

Kaiwo anatu weberu Petrusi denatuai ninai dohonai we inontarai eweKristeni fosa kiai. Soi kaiwo anatu fe ninai, reantenang mani we dapa mantaunau tarai kaha fosa fi sarawaio etaunauwa fo. Kontai we dirapa fi karira ene aunau sarawai tonana fo wedaya inontarai enari fo. Ampafe Petrusi soi kaiwone we denau inontarai Kristeni nanisa we todoni kontaio erutawang aunau wetarai kariri Allai tuti Yesus Kristusi foa mutu, amani aunauo mano ewatioi tuti etarami te Yesusi we deunafo ene kaiwo etaunauwaifa fo.

Kaiwo fuba dohong Petrusi arokuayai pari wea mani, inontarai nanisa etaunau eteyo, Kristusi wiro daraberahi to nunei aha ma kaha. Ampafe na kaiwone Petrusi deisaharai wesa, we Kristusi daraberahi to nunei ma rai, wape I miaya we inontaraine manei sodai ne karirafa kaha, ampafe fioukiri demang we ambori inontaraine esobu rahida we etaraberasa weru ene sasarifo, akawuru wori da ma we feriri mano eroaso fosa tuti dohong aiboi we mano eroaso kaha fosa ki.

Kaiwone deto kutuai tonina:

- 1:1-2 Kaiwo mahikai tuti moanai.
- 1:3-21 Todoni Allai sahu ne inontarai Kristeni fosa fo.
- 2:1-22 Kaiwo kariri mantaunau tarai kaha fosa.
- 3:1-18 Kaiwo kariri todoni Yesus Kristusi daraberahi aha ma fo.

Mahikaifea

¹ Weo doroi mea, mano Yesus Kristusi, amani Allai tuti tane Mamparirifo, dohong roasoio mahikai sewa fo we mea, na ne enerorong mesi foi, mai kariri dohonai we rasuline amea kiai ne.

Kaiwo anatu ninai na yau Simon Petrusi, Yesusi Kristusi ne woming tuti ne rasuline yau.

² Kadono, na metaroangno Allai tuti Yesusi, tane Sengfoi nanai, Allai dohong ne bengfo arora we mea paria tuti wedaya mea menumirua inso ne maifo paria.

Aunau kariri todoni taminohi weinontaraiio Sempaisi sahu tata tuti diri tata fo

³ Allai dohong fi kiaiio tatohong wea fo we tata, ambori taminohi taenemirorongnei mesi tuti tawemambiriu we taweinontarai Kristeni mesi fo. Niari tonanai na ne mambiriu weSeng foi tuti weo tataroansoi fefe. I sahu tata we ambori tata mani ne inontarai tera di tata, tuti weo ne enerorong denteng tuti ne sambe waraio dedai fo. ⁴ Na rang tonana ne, dohong moanaio dererai we dohonai we tatara foi, amani moanaio dada tuti mahikai pari fo. Ambori na moana nanai, wedaya mekaharai weru menemirorong wesasari dohong we ne karira fo, amani karirao ambori wedaya nunei kerira aha tuti wioru, tuti moanai nanai wedaya ambori mene tarai kariri Allai aha.

⁵ Nanai wedaya na meroasoia mutu fo, todoni kontaio merurai mantaung we menemirorong denteng kontai, tuti na menemirorong denteng nanai ne menari konta mani merurai we mewartawang kariri todoni metaroanso Allai, ⁶ tuti na mewartawang tonana fo ne menari konta mani merurai we mewartawang wedua mene taraiwai we fifiani kontai, na finanai ne menari konta mani metawang meara mutu, tuti na metawang meara mutu fo ne menari konta mani meminohi mai weinontarai Kristeni. ⁷ Tuti na meminohi mai weinontarai Kristeni nanai, ne menari konta mani merurai we menemiwawu mene doroi meroasoai ruhia fosa, tuti na menemiwawusafo ne menari konta mani merurai we menemiwawu mandoni kontai. ⁸ Weo masino mene tarai tonanai, tuti rahida neungne mene tarai tonanai pari aha mani, nanai wedaya mea, na metaroanso Yesus Kristusi tane Sengfoi, fianai menari wa wiro funoma kaha tuti fi

meru wa wetarai ki. ⁹ Wape inontarai mano wiro ne tarai tonana foi kaha, wenani toyari weurengfafa wiro deti waroi kaha, tuti aroporohai we Allai saraira ne sasari fafong fo werui ampa.

¹⁰ Ampafe, doroi meaine, merurai mamboni paria na metohong toa wa ambori wefiainawiai we tarai inontarai Allai diri mea tuti sahu mea di mea. Weo menari ne tonanane mani, wiro metawai ahang kaha. ¹¹ Tuti na menari tonanane, Allai ambori fiafai rahutu doa arora we mea ambori werang we mesuai to Sempaisi tuti tane Mananu Mampariri Yesus Kristusi ne Mananu rorongno watai wenumainufo ki.

Amewati te ne wetarai fo na ameuremine tuti nabi fafong fosa etaiririai kontai

¹² Ampafe irurai we yeo yeretitawang mea we fi kiai nani aha. Finanai mewartawanai ampa tuti metoaria mutu na meroasoai we fi wetarai fine ampa, wape yeo yeretawang mea tonanai aha. ¹³ Na iminohi yarang feninai, enehutituai mai we yeretawang mea toninai ambori mearomioai. ¹⁴ Weo yeitawanai we waroi ahang kahai mae ambori ira weru nunei rai, mai kariri tane Sengno Yesus Kristusi deinawiaia kasau we yaua fo. ¹⁵ Ampafe irurai we ambori awao imereha kontaio fianai aino yeretawang mea weai ninai mearomioai pampang.

¹⁶ Rabuang bo amehorang kariri Seng Yesus Kristusi ne da ma fo tuti ne mambiriu fuba fo we mea fo, wiro ameboromifo beinseng kariri inontarai siai fosa we etairiri fiamio wetarai kahaio mantaunsa ewuwua fo kaha. Mae ametaisaharai we mea tonanafo, kariri ne Mananu amewati terai na ameuremine fo. ¹⁷ Weo rabuang bo Dai Allai deparandini foi mani antonayai na wanai kontai. Rabuang bonani Mananu Sambewara Dedai foi medu wei meu deyo, "Nehu Kaisungno enehuwawuti fi dinini, andino kia enehurorong fine."* ¹⁸ Mantaung

antoru antotaramio rawafui nani dotu na rorafaisi meu, na rahida antonayai na uai mirarebana foi na wanai riati fo.

¹⁹ Tuti fiainawiai nani wedaya Allai ne kaiwo dohonaifa nabifosa emadura fo, taroaso kanggunai pari aha. Kaiwo nanai denteng we mea we meuremifo nayai nai pampang, weo kaiwo nanai ne tarai toyari padamarangno sambewarai na mamantitifo. Metarara kaiwo nanai pariao Seng Yesusi daraberahi tuti mewati pari. Ne da aha ma fo ambori ne tarai toyari ahafoi tiabaurai, tuti toyari Amparifoi dautai sambewarai na menemirorongwai. ²⁰ Fi fuba pari we mewartawana mani, kaiwo nabi fafong fosa esobuai we esoi na Allai ne Kaiwofo mani, wiro weneung na mantaunsa enemituaitafo kaha. ²¹ Weo Allai ne Kaiwo dohonai we nabifosa fo, wiro inontaraine manei niariri na mantauni ne dawiafo kaha rai. Wape Nuaninu Mirarebana foi sensonisa wedayasa emadu te kaiwo na Allai fo.

2

Mantaunau tarai kaha fosa tuti fi karira ambori esobua fo

¹ Wape fafongfa nabi wetarai kaha fosa enayai rahang inontarai Israeli fosa kontai, tonanai kontai we mea, mantaunau wetarai kaha fosa ambori era mau enayai rahang mea ki. Ambori eha aunau wetarai kaha fo na mamunggasai, amani aunau karirao kia marareha we inontarainesai foi. Tuti eteiaya tane Mananu feririsa nei, tuti na tonanane, wedaya aiboifo na tantuma we mantaunsa aha ambori eworu. ² Tuti inontarai Kristeni bitoya etau wesa tuti ene maninawa kerira foi. Tuti ene enari toa fo wedaya kaiwasa siai eteibera Rang Wetarai foi. ³ Mantaunau fosa euremi fiabai we doi, wedaya etairiri fiami wetarai kahaio mantaunsa enariri we esera we esobu mene ra nayai. Mano kiutu kaiwo wesa tuti dohong aiboifo wesa foi, urengfo nayai nasa waroi ampa,

* 1:17 Matiusi 17:5; Markusi 9:7; Lukasi 9:35

tuti aiboifo we miunsara eworu fo wirowo damang ahang kaha.

⁴ Weo, wewai mano etohong sasari fosa wirowo Allai sawinsa ekaharai weru aiboifo kaha, mae yusa sosa to fino mamantiti na kamirei Soroa rorong foi aweu enayai nai paria rahida kiutu kaiwo kariri nunei fo. ⁵ Tonanai kontai na nu bo fafong nani, Allai wirowo sawini kiaharai weru aiboifo kaha. Mae dohong foa fiabai foi meu sufoi nunei kia kaiwasa eharira fosa. Wape Noaki tuti ne inontarai itu fo, ansaino ekaharai weru aiboifo nani ne. Noaki mani deiriri kariri todoni ohong kariri Allai na enemirorong mesi fo. ⁶ Tuti kariri bendari Sodom tuti Gomorai kontai; Allai dohong adiafoi biari meu we kaso bendari nani suru, ambori wefiainawiai we inontarainesa kariri fianai aino ambori inontarai etaroanso Sempaisi kaha fosa esobua fo. ⁷ Rabuang bonani Loti meiri andino kiaharai weru aiboifo tonana foi ne. I inontarai enerorong mesi dine tuti enerorongfoi disani paria we inontarai sasari fosa ene karira enari fo. ⁸ Weo Loti inontarai enerorong mesi nini, minohi rahang inontarai ewesari nanisa tuti etohoni enerorong pirahai paria. Weo rahida neungne detisa enari sasarifo pampang, tuti tarao ene karira enari fo pampang fefe. ⁹ Ampafe kasau ampa we Sempaisi deitawang kariri todoni feriri inontarai etohong kariri ne dawia fosa weru dadira fuba esodaira foi. Tuti deitawang kariri todoni tefu inontarai sasari fosa tuti yutawansa ambori esobu aiboifo paria rahida kiutu kaiwo kariri nunei nai fo. ¹⁰ Reantenang we inontarai mano enemirorong wesario dohong we enari kariri ene epaingfo, tuti enemireu mano Allai yuaise we ewenunggamiei we erusa na nunei fosa.

Inontarai nanisa ebiriu tuti enumi mitubaru we enari ne karirafu tonanai, doni fidarang na Waidanio emararebana fosa kontaio wirowo etousa kahai, mae eteiberasa kontai nina. ¹¹ Enari tonanai, wape wewaio

ewemambiriu tuti ewemananu weru inontarai karira nanisa fosa kontaio, wirowo ebiriu we etinggai fidarang nanisa na kaiwo oiberaha fea na Sempaisi arongreafo kaha. ¹² Wape inontarai nanisa esayewa paria tuti eteibera fio ewaitawana kaha fo. Ene tarai toyari andowa saubaunung we tafuri tuti muni tera foi. Ene pari enemituaitai, eserawawerahi paria, tuti eworu rai, mai kariri andowa emamuna fosa ki. ¹³ Fi ambori esobuai we fiembaitai na ne karira enari fo nana mani, ambori esobu dadirafu ki.

Ea mani fio enemirorongfoi dohong weai tuti enumiruainso mahikai paria wesa mani, enari ne karira pari fo, tuti nanai wirowo na diru tera kaha, mae kontai kasau na rahidafu. Ea mani ene tarai toyari rarika kerira tuti toyari anang kuru saha ireu biua. Mefanduhi we metampi ruhia mani, eminohi etampi rahang mea kontai, mae enemirorong siai weo euremi nai na mantaunsa enemirorong karira foi dohong wea fo. ¹⁴ Fi euremifo niai nai pampang mani, ewati we wiwing siai esefang na maninawa foi sa, tuti wirowo efotou weru enari ene sasarifo kahai paria. Inontarai mano eroasoai mitubaru kaharai fosa ewawora enemirorongfoi ambori etoari mutu ahang kaha tuti etau we sasarifo. Esawai paria na esera we fi toyari ra wesa fo. Ea mani inontarai Allai dohong aiboifo paria wesa saine. ¹⁵ Era weru rang mimoya foi tuti era sarawaia. Era kariri rangno Beori antungno Bileami dai na fafongfa foi. Bileami nini nabi dine, dohong weai paria we sobu doi bitoya na fi kerira niariri foi. ¹⁶ Wape Allai suari we ne karira niari nanai na tapapa paria, amani ne keledaifo, borotamu toyari andowa siai fosa mae, medu toyari inontarai wei, we ambori fiotourai weru ne bonggoifo.*

¹⁷ Mantaunau nanisa mani ene tarai toyari mereha urengno unumi wape sirarangna, tuti ne tarai to-

* 2:16 Bilangan 22:4-35

yari kafafe wanang fiabai foi sipari, wiwo wedaya metang kaha. Allai meinenang kataio memantiti paria bei wesa ampa. ¹⁸ Weo eboromi fiabai etaparanding funong kaiwo wetarai kaha tuti eweanggari inontarai ambori etohong kariri enemirorong wesasari fo dohong wea fo, kariri ene epaingfo. Eweanggari mano arahio ekaharai era weru etohong kariri aunau karira fo. ¹⁹ Emadu we mano etau wesa fosa, etarerai wesa ambori eweinontarai ehasau, etohong kaiwo tonanai mae mantansa mani wiwo ehasau kaha mae ewewoming we fi kerira enari pampang fo. Weo fianai aino wedaya manei sawai weai mani, wenani wewoming we finanai. ²⁰ Karira paria wesa! Weo raminde nanai etaroanso tane Seng Yesus Kristusi, amani tane Mamparirifoi, donio na i ekaharai weru nunei tuti ne karirafo ampa. Wape ninaya mani etaukaha nari ne karirafo aha tuti nunei weworasa na ne karirafo aha, pariao kiraikobusa ampa. Nana mani esobu ne karira sewa fo aha weru ne fafong esobuaia fo. ²¹ Ampafe mahikai sewa mani, wiwo etaroanso rang wetarai na Allai na wea kaha. Weo etaroansoia wape mayeai ehurumitare Allai ne Kaiwo Mirarebanaio dohoni wesara fo. Ne nanai karira sewa pari aha ne. ²² Inontarai nanisa kaiwo netaweai ninai wetarai karirisa ampa, amani:

“Fiawerafoi daraberahi we dang nari ne mamutafoi aha,”* tuti “Fiaio mirarebanaia wape daraberahi aha we riroyari na wodanafoi.”

3

Rahida Sempaisi daraberahi nai aha ma foi

¹ Doroi enehuwawu mea wa meaine, nehu kaiwo anatu yenatuai weberua fininai we mea. Na nehu kaiwo anatu beru ne yeretawang

mea ambori mearomio aunau wetarai fo tuti ambori merurai we menemituitaitawa mai, wiwo menemituituai sarawa kaha. ² Yeyo mearomio kaiwo raminde nabi emararebana fosa emaduraia nanai tuti kaiwo Sempaisi, tane Mamparirifoi, dohonai ria rasulifosa we metohong kariria fo.

³ Reantenang mani mewartawanai we na rahida wefuiai ninai, ambori inontarai eteiberaha fosa etariai, etohong kariri enemirorong wesasari foi eteibera mea ki. ⁴ Ambori ehikaya mea eteyo, “Sempaisi dererai we ambori da ma ki, ampafe andi doni? Tane werengfosa emarareha ampa tuti wiwo wati fi siai fea kawaria kaha rai. Fi kiai nini mesi ne tarai kariri reantenang pari Allai niari nunei fo paria sobu ninai.” ⁵ Inontarai nanisa enari we wiwo earomio fi Allai niari fo kaha, amani fafong pari fo samu roranei tuti nunei na ne kaiwofo terai. Tuti na ne kaiwofo ne mambiriufu niari nunei supa meai nano rawanangfoi tuti siai weru rawanangfoi. ⁶ Na mereha nani kontai Allai niari nu bo fafong nania wioru, amani na mereha foa fiabai foi. ⁷ Wape rorafaisi tuti nu bonini, Allai derarati na ne kaiwo nani kontai, we ambori niunumi na adiafoi. Nina mani, rorafaisi tuti nunei Allai derarati paria sobu rahida bo daraberahi we dohong aiboifo tuti miungno inontarai enari ne karira fosa foi.

⁸ Wape doroio enehuwawu mea wa meaine, fi beyari nina mani wiwo mearomiporoha fanai, amani na Sempaisi urengreafo rahida boyari mai kariri defuina piaura wering fo (1.000), tuti defuina piaura wering fo mai kariri rahida boyari kawuru. ⁹ Manea enemitituai Sempaisi sika-hera dohong kariri ne kaiwo derera fo kaha, wape sika-hera dohong kariria rai! Tonanai ki, wape sawani we mea, we miaya we dohonao mane wodai ne karirifo fanai, mae enerorong we ambori kaiwasa fuba nini kiai esobu rahida we etaraberasa

* 2:22 Amsali 26:11

weru ene sasarifo.

¹⁰ Wape rahida Sempaisi da nai ma foi ne tarai toyari weda we kiamananapi. Na rahida bonani rorafaisi ambori niai, wedaya fidotu fiabai tuti fi kiai na rorafaisi adia kasoia wioru, tuti nunei tuti fi kiai niayai nai foi kontai wioru ki.

¹¹ Ampafe masino finini kiai ambori wioru tonanafo mani, mea kontai metitua kariri todoni meminohifo. Todoni kontaio meminohifo memararebanai tuti meminohi we Allai terai, ¹² na rahida metamang tuti menemirorong dohong we Allai ne rahidafoi fo. Na rahida bonani ambori adia kaso rorafaisi kiai, tuti ne meningaponifo wedaya fi kiai niayai na rorafaisi wioru ki. ¹³ Wape tata mani tatamang we rora weworu tuti nu weworu mai kariri Allai dere-ria foi, amani kataio Allai ne inontaraine kiai eminohi na enemirorong mesi foi.

Petrusi kife ne kaiwo anatu nei

¹⁴ Tonana mani, doroi enehuwawu mea wa meaine, na metamang we rahida bonani fo ninai, merurai na antu paria we memararebanai na Allai urengreafo. Merurai ambori Allai sobu fi sarawa kuteai na mea kaha, tuti meminohi na mai riati. ¹⁵ Menemitituitai we Sempaisi ne sawani nanai, we rahida we mea we ambori mesobu faririfo. Paulusi, tane doroi taenemiwawuti foi soi fininai kontai we mea ampa. Soi finanafo na awaio Allai dohonai wei fo. ¹⁶ Na ne kaiwo anatu fo kai soi kariri finanai pampang. Tarai fi soi fo weai kontai dadira paria we tatafurai. Tuti kaiwo nanai mano eroasoia mutu kahai tuti ewebonggoi fosa, ebari wawerahi aha, mai kariri enari kanggani kaiwo siai wei fo na Kaiwo Mararebana fo kontai fo. Fi enari tonana fo wedaya man-taunsa eworu.

¹⁷ Wape, doroi enehuwawu mea wa, mea mani, mewartawang kariri finanai ampa, ampafe metanansiau, dohono inontaraio eteiaya hukumi fosa eha we menemirongwai

ewedaya metawai weru katai mutubaruo metoari naya fo fe.

¹⁸ Wape rahida neungne merurai we mewartawang ne bengno Yesusi Kristusi tane Sempaisi tuti Mamparirifo dohona fo pari aha. Todoni kontaio metaroansoi na mai pari aha. I mani todoni kontai tataparandini, na ninai tuti paria sobu fitawafa! Antu!

Kaiwo Anatu Reantenang Na Yohanesi

Kaiwo dedung we 1 Yohanesi

Na suratinei Yohanesi soi kariri fi beru we inontarai eroaso fosa. Fi reantenang mani, soi kariri inontarai etaunau kaiwo mai kaha fosa. Etaunau we Yesusi mani wiro Mananu Mampariri da to nunei ma weinontarai batang kaha, mae da wenuaninu terai.

Deretawansa we wiro era riasa tuti etohong kariri ene aunafo fanai. Weo nana mani ambori wedaya eroaso Mananu Kristusi ahang kahi ki. Yohanesi deikaririai wesa kariri todoni deti te Yesusi tuti yu teri na warangfo kontai, tuti deikaririai we Yesus Kristusi da weinontarai batang tarai ma.

Fi beru soi kontaiifa mani, deretawanai we ambori inontarai eroaso fosa enemiwawu wawerasa tuti eweboyari ria Allai tuti ne Kaisungno Yesus Kristusi.

Kaiwo na suratinei deto kutuai tonina:

1:1-4 Kaiwo reantenang.

1:5-2:29 Sambewarai tuti mamantiti.

3:1-24 Arikang Allai fosa tuti arikang Saminseni fosa.

4:1-6 Ne wetaraifo tuti ne sarawafo.

4:7-21 Fi kariri todoni enemiwawu waweraha fo.

5:1-21 Inontarai yoaso Allai tarai foi ambori sobu numainufo.

Kaiwo kariri Seng Yesus Kristusi mano darang wefitawafa foi

¹ Itoi kaiwone we mea kariri mano niyai kawuru na reantenang pari foa foi, amani mano ametaramioi terai we medu, mano amewatioi terai na ameureminei, mano mantauang amea amesairi terai tuti ameru teri na amewaramine. I mani, Yesus Kristusi dine, mano ahui we Kaiwoariri deinawiai we tata todoni tatarang na tarai, amani taminohi kariri Allai ne dawiafo. ² Allai

deinawi mano dohong inontaraine tata tatarang foi we amea, tuti amewatioi, ampefe amemadurai tuti amewuwuai we mea weo mano amewatioi foi mani, mano darang ao werea na wea kaha foi dine. I mani weriria Dai Allai tuti Allai deinawi we amea. ³ Amewuwu kaiwoariri kariri mantauni, mano amewatioi tuti ametaramioi nani we mea, ambori meweboyari ria amea ki. Kontai tata mani, taweboyari ria Dai Allai tuti ne Kaisungno Yesus Kristusi. ⁴ Kariri finanai kiai ametoi kaiwonei we mea mau, ambori taenemirorongnei mirising beyari.

Todoni kontai tamararebanai, weo Allai yuai rurang tane sasarifi ampa

⁵ Amemadurai tarai we mea kariri kaiwo ametaramioi ria Yesus Kristusia fo, amani: Allai mani Sambewara dine. Wiro mamantiti kuteai nai na I kaha, nana mani neo fi sarawa kuteai konta kaha. ⁶ Masino tamadu tateyo taweboyari riati, wape tanayai na manantiti rorong fo, nana mani taweggari, tanari sasari pampang tuti tanari fi wetarai fo kaha. ⁷ Wape masino tanayai na sambewara rorong fo ne tarai kariri Allai we niyai na sambewara rorong fe fo, nana mani taminohi wau taweboyari, tuti Allai ne Kaisungno Yesusi yuai rurang tata weru tane sasarinei kiai na ne rikao tiwowu we tata foi.

⁸ Masino tateyo tanari sasari kaha, nana mani tatatofa bera mantaung tata tuti kaiwo wetarai na Allai fo niyai na tata kaha. ⁹ Mae tateairai we tatohong sasari, nana mani ambori dohong kariri ne kaiwo arera fo we tata tuti niari ne maifo, amani deiai tane sasarinei tuti yuai rurang tata weru fi sarawai kiaio tanari fo. ¹⁰ Wape tateyo tatohong pari sasari, nana mani toyari tateyo Allai pem-pamu, tuti wiro tasoni ne Kaiwofo na taenemirorongnei kaha.

2

Yesusi feriri tata ampafe tanari kariri Allai ne Kaiwofo

¹ Nehu arikang enehuwawu mea wa meaine, itoi kaiwone we mea mau we yeretawang mea ambori menari sasari fanai. Wape masino mane nari sasari mani, tane mangfata mansiari, andino medu pampang tuti tata na Dai Allai arongreafo ne, amani Yesus Kristusi. I mani mano mesi paria dine. ² Andino mireha we feriri tata ambori Allai deiai tane sasarinei. Tuti wiro tameiri tata kaha, mae kaiwasa fuba nunei kiai ne sasarinei kontai.

³ Tatohong kariri Seng Allai ne kaiwo pondoai fo mani deinawiaifa we tataroani finana. ⁴ Ampafe mandoni dino medu deyo, “Yeroanso Allai,” wape wiro dohong kariri ne kaiwo pondoai fo kaha mani, inontarai nani pempamu tuti Allai ne kaiwo wetarai medura fo niyai nai kaha. ⁵ Wape mandoni dino dohong kariri ne kaiwo medura fo na mai mani, wenani enewawu Allai na mai, kariri Allai enewawu tata. Na tonanane tawaitawanai we taweboyari ria Allai finana. ⁶ Mandoni dino deyo weboyari ria Allai mani todoni kontaio da kariri Kristusi, mano dohong kariri fi tamanai medura fo, ne wawua sahara fo.

Taenemiwawu wawera tata weo tanayai na sambewara rorong ne fefe

⁷ Maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, kaiwo itoi mau we ohong kariria ninai, amani kariri menemiwawu wawera mea, wiro kaiwo waworu arahio metarami tantumarai nina kaha. Mae kaiwo nanai waroia metaramioai ampa, amani na reantenang meroaso Kristusi fo. ⁸ Tonanai ki, wape kaiwo itoi mau ninai waworu kontai, we ne wetaraifo watioai na Kristusi mantauni tuti na mea. Weo na metohong kaririai nanai mamantitifi niai ampa tuti sambewarai tarai fi sambewarai kawuru ampa.

⁹ Ampafe mandoni dino deyo niyai na sambewarai rorong fo, wape enerireu ne doroifoi mani, wenani niyai na mamantiti rorong fo nendai. ¹⁰ Mae mandoni dino enewawu ne doroifoi mani, niyai na

sambewarai rorong fo tuti wedayari sawai to sasari rorong fo kaha. ¹¹ Wape mano enerireu ne doroifoi mani niyai na manantiti rorong fo tuti ne tarai toyari da na manantiti rorong fo ampafe serawera datoai, pariao sodai karira, weo deitawangno Yesusi ne aunafo kaha fefe.

Itoi we mea weo Allai yuai rurang mene sasariwai tuti weo meteiyai Saminseni fefe

¹² Itoi we nehu arikang enehuwawu mea wa mea,
weo na Kristusi wonongfo,
Allai deiai mene sasariwai ampa.

¹³ Itoi we Dai mea,
weo metaroanso Yesusi,
mano niyai kawuru na reantenang pari foia foi.

Itoi we bariboaiwa mea,
we meharai kobu Saminseni,
metoaria mutu.
Itoi we nehu arikang enehuwawu mea wa mea,
weo metaroanso Dai Allai ampa.

¹⁴ Itoi we Dai mea,
weo metaroanso Yesusi,
mano niyai kawuru na reantenang pari foia foi.

Itoi we bariboaiwa mea,
weo mewemambiriu na mene meroasoawa,
tuti Allai ne Kaiwone nayai na menemirorongwai,
tuti meharai kobu Saminseni.

Menemirorongwai dohong we finunei fanai

¹⁵ Dohonao menemirorongwai dohong we nunei tuti fi kerira niai nai foi fanai, weo mandoni dino enewawu nunei mani, enewawu Dai kaha. ¹⁶ Weo fianggeng fuba na nunei, amani fi inontarai eharira fosa enemirorong dohong wea fo, fio eurenifo nayai nai fo, tuti todoni efiai berasa tuti ene fianggengfoi, finanai kiai wiro na Dai ma kaha, mae na nunei. ¹⁷ Tutio nunei, kontai fi fuba inontaraine enemirorong dohong wea fo, ambori wioru ki. Wape

inontarai mano etohong kariri Allai ne dawiafo, ea mani eminohi wenumainu.

Fi kariri Kristusi ne aitetafosa tuti ene aunau wetarai kaha fo

¹⁸ Arikang enehuwawu mea wa meaine, rahida nunei werea nai fi kikeu ampa. Tuti metaramioai kawuru ampa we inontarai mano weaiteta fuba we Kristusi nei ambori da ma ki. Kontai ninaia mani inontarai efau eweaiteta we Kristusi era kawuru ma ne. Finanai kiai deinawiai we rahidafe kikeu ampa.

¹⁹ Mano eweaiteta we Kristusi nanisa mani, raminde nanai ehontai tata, wape ninaia mani era to boriai weru tata ampa, weo enemirorongfoi wiroweboyari ria tata tarai kaha. Eweboyari ria tata tarai fea reti wiroweboyari era to boriai weru tata kahai ki. Wape, na tonanane deinawiaia kasau we na ea mani, mansiari kontai wiroweboyari ria tata tarai kaha.

²⁰ Wape mea mene tarai toyari ea kaha, mae mea kiai Allai sensoni mea na Nuaninu Mirarebana fi ampa, amani mesobuai ria Yesusi mano mirarebana foi. Nanai wedaya metaroanso aunau wetarai fenina na menemirorongwai. ²¹ Itoi kaiwone we mea mau ninai weo mewartawang Allai ne kaiwo wetarai kariri Yesusi fo ampa, wiroweboyari meserawaweraha kaha. Tuti mewartawanaifakontai we kaiwo tatofa fo kuteai kontai wiroweboyari na aunau wetarai na Allai fo kaha.

²² Yeisaharai we mea aha, kariri mano eweaiteta we Kristusi nanisa, mano etatofa biriu nesa mani, mano eteyo Yesusi wiroweboyari Mananu Mampariri Allai dereri fi dine kaha. Inontarai tonana nesa mani eweaiteta we Kristusi, efafora Dai Allai tuti eteyo Yesusi Kristusi wiroweboyari Allai ne Kaisungfi dine kaha. ²³ Weo mandoni dino fefora ne Kaisungfoi mani wiroweboyari ria Dai kaha. Mae mandoni dino yoa we Yesusi mani Allai ne Kaisungfi dine, nana mani weboyari ria Dai Allai kontai.

²⁴ Ampafe fianai aino metaramioai na reantenangfo, kariri todoni

mesobu mai we meroaso Kristusi wa, metararatai nariai na menemirorongwai. Weo kaiwo nanai nayaia mutu na menemirorongwai mani, meweboyari ria Kaisungfoi tuti ria Dai Allai. ²⁵ Tuti kaiwo dereraio mantauni deretawani we tata fo, amani taminohi tatarang wenumainu.

²⁶ Itoi kaiwo ninai kiai we mea, we yeretawang mea kariri inontarai erurai we etatofa mea, eteyo Yesusi wiroweboyari Mananu Kristusi dine fo kaha, ambori metau wesa fosa. ²⁷ Wape we mea mani, Kristusi sensoni mea na Nuaninu Mirarebana fi ampa tuti Nuaninu Mirarebanai nani niyai pampang na meawa, ampafe wepararu inontarai siai etaunau mea ahang kaha. Weo Allai ne Nuaninu Mirarebana foi deunau mea kariri fifiani kontai. Tuti ne kaiwo nanai kaiwo wetarai fine, wiroweboyari sofa kaha. Ampafe todoni kontai metohong kaririai, amani meweboyari ria Kristusi.

Meweboyari ria Yesusi ambori memamaya na rahida daraberahi ma foi kaha

²⁸ Ampafe arikang enehuwawu mea wa meaine, meweboyari ria Kristusi pampang, ambori daraberahi aha ma mani, wiroweboyari tamatai tatadiwa kaha, mae tatoari na arongreafo na tamamaya kaha. ²⁹ Masino mewartawanai we Allai mani mesi, nana mani mewartawanai kontai we mandoni dino niari ne maifo mani, Allai yiwang enerorongfoia weworu ampa.

3

Allai ne arikang di mea, ampafe dohonao mera ria mano eweangari mea we menari sasari fosa fe

¹ Allai enewawu tata paria, wiroweboyari tatatoafonsoa kaha. Enewawu tata tonanai doni sahu tata we ne arikang. Tuti tarai, tata mani ne arikang di tata! Wape kaiwasa nunei wiroweboyari etaroanso tata we Allai ne arikang di tata kaha, weo wiroweboyari etaroanso Allai kaha fefe. ² Ampefe maniwowirio enehuwawu mea wa

meaine, na ninaifa tawaitawanai we tata mani Allai ne arikang di tata. Wape tawaitawang turu tane tarai toa fo na rahida fuiwana kaharai. Tonanai ki, wape tawaitawanaifa we Kristusi daraberahi aha ma mani, ambori tane tarai kariri mantauni ki, weo na rahida bonani tawati teri na tauremireane. Ninaia mani tawatioi kaha weo tane tarai kariri i kaharai. ³ Ampefe mandoni kontaio enemitawang ne tonanafo mani, ewaitawang weduasa ambori etohong sasari kaha, tuti enemirorong mesi, mai kariri Kristusi enerorongfoi wemesifo.

⁴ Mandoni niari sasari pampang ne mani, wenani dohong sara Allai neo Hukumi dohonai we Musai foi. Weo tarai we ohong sasarine i kiai, nana mani ohong sara Allai ne Hukumi foi finana. ⁵ Mewaitawanaifa we Kristusi da ma weo feriri inontaraine tane sasarine i, tuti mantauni mani wiro dohong sasarifei kaha. ⁶ Mandoni kontaio weboyari ria Kristusi mani, wiro niari sasari pampang kaha. Mae mandoni dino niari sasarifo i pampang mani, wenani wiro deti Kristusi na wea kaha rai ete deroansoi kaha rai.

⁷ Nehu arikangwa meaine, mandoni kontaio dohonao metuati we weanggari meara ambori menari sasarifo i fe. Mandoni dino dohong kariri ne maifo mani, i mani inontarai mesi dine, ne tarai kariri Kristusi wemesi fo. ⁸ Wape mandoni dino niari sasarifo i pampang mani, wenani Saminseni ne arikang dine, weo Saminseni niari sasari na reantenangfo paria sobu nina fefe. Tuti Allai ne Kaisungno Yesusi da kawuru to nunei ma we niari kanggung fifianai aino Saminseni niari fo ao woru.

⁹ Mandoni saino Allai yiwang enemirorongfoia weworu kawurua mani, wiro enari sasari pampang ahang kaha, weo ea mani ene tarai toyari tamanai, amani Dai Allai mantauni. Tuti enemirorong dohong

we enari te ne maifo, weo Allai ne arikang saine fefe. ¹⁰ Fininai we ambori aroansoi kariri Allai ne arikangnesa tuti Saminseni ne arikangnesa: Mandoni dino dohong kariri Allai ne maifo kaha tuti enewawu ne dorofosa kaha, nana mani Allai ne arikang dine kaha. Na tonanane tawaitawanai we mandoni dino Allai ne arikangfoi ne tuti mandoni dino Saminseni ne arikangfoi ne.

Yesusi feriri mea ampa ampafe menemiwawu wawera mea

¹¹ Na reantenang meraria Yesusi fo, metaramio kaiwo dotu tonina: Todoni kontaio taenemiwawu wawera tata. ¹² Wiro tane tarai kariri Kaini* fanai, we i Saminseni ne arikang dine, donio miung ne tahatui tera foi ninai. Tuti we fiani niari tonana? Weo fianai aino niari fo, fi sarawa fine tuti fianai aino ne tahatui fo niari fo fi wetarai fine, ampafe enerorong pirahai wei nina. ¹³ Ampafe doroi meaine, inontarai nunesa enemireu mea mani, dohonao mepapuhing fanai.

¹⁴ Tawaitawanaifa we takaharai weru marareha rorong fe ma tanayai na numainufe ampa, weo taenemiwawu tane doroinesa fefe. Mandoni dino enewawu kaha mani, inontarai nani mararehafoi yutawani. ¹⁵ Mandoni dino enerireu ne dorofoi mani, wenani wemiung inontarai dine, tuti mewaitawanai we inontarai tonana nei wiro sobu numainufo kaha. ¹⁶ Yesu Kristusi dohong ne tarai foia mireha we tata. Na tonina ne tawaitawang kariri todoni taenemiwawu inontarai siai fo. Ampefe tata kontai tatohong tane tarainei we tane dorofosa pariao tamarareha wesa kontai ki. ¹⁷ Toyarine mano ne ra bitoya manei, detio ne dorofoi ne pari fi, wape wiro aroi tuti fiatari kaha, nana mani na rang fianie deyo enewawu Allai nina? ¹⁸ Arikang enehuwawu mea wa meaine, dohonao

* **3:12** Kaini mani Adami ne arikang dine, wape Saminseni wedayari miung ne tahatui Habeli (Kejadian 4:8).

taenemiwawu arora na taboromi-rawane fe. Mae todoni kontaio taenemiwawu na tatohong toa fo tuti na tarai.

Tamai we tatoari na Allai arongreafo

¹⁹⁻²⁰ Tawaitawanai we Allai ne arikang di tata tuti tanari kariri ne kaiwo wetarai fo. Tuti masino taaromio fi karira kiaio raminde nanai tanari fo tuti taenemirorong ketui fuisi dinggai tata kaririai ki, wape taweansarai wea kaha, mae tanumiruainso tamai tuti tamainenang we tatoari na arongreafo. Weo Allai wemambiriu sewa taenemituaitafo kiai. Tuti fifiani kontai deitawanaifa ampa tuti dohong tata tanumiruainso ne maifo.

²¹ Maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, masino taenemirorong ketui fuisi dinggai tata kaha, nana mani tamatai kaha we takahefang we Allai. ²² Tuti fianai aino tatutani wea fo, tasobuai riati, weo tatohong kariri ne kaiwo medurai we tatohong kariria fo na mai tuti tanari te fi eneofo fefe. ²³ Tuti kaiwo medurai we tatohong kaririai fa nana mani, ainina: Todoni kontaio taroaso ne Kaisungfoi, amani Yesus Kristusi, tuti taenemiwawu wawera tata, kariri kaiwo medurai kawuru we tatara fo. ²⁴ Mandoni dino dohong kariri te ne kaiwo pondoaia fo, nana mani weboyari ria Allai tuti Allai weboyari riati. Tuti tawaitawanai weo i weboyari ria tata na finina, amani dohongno Nuaninu Mirarebana foi we deinawi kaiwo Yesusi medura fo we tata fefe.

4

Aunau metaramioa fo, metitua weai, weo na Allai Nuaninufoi ete na Saminseni

¹ Maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, nabi tarai kaha bitoyao etatofa we ea mani nabi disa fesa, era wariiai mai katitaife kawuru mau wa etaunau fi wetarai kaha. Tonana mani dohonoa meroaso funong inontarai emadu eteyo, ea mani inontarai emadu na Allai Nuaninunei disa fosa fe, mae manea emadu tonana mani metitua wesa akawuru wo,

ambori mewartawanai weo etaunau na Nuaninu Mirarebana nei ne mambiriufo ete bireri e. ² Ambori mewartawanaifa we mano etaunau na Allai Nuaninufoi ne mambiriu fosa ne mani, mewartawanai na finina: Mandoni dino yoa deyo, “Yesus Kristusi da na Allai weinontarai batang to nunei ma,” mani wenani medu na Allai Nuaninufoi ne mambiriufoi. ³ Wape mandoni dino wiwo yoa we Yesusi da na Allai weinontarai batang to nunei ma kaha mani, wenani wiwo medu na Allai Nuaninufoi ne mambiriufo kaha, mae medu na Saminseni, mano weaiteta we Kristusi, ne mambiriufo. Metaramioaifa we nuaninu kerira nani ambori da ma ki, tuti ninaia mani niyai kawuru na nunei ampa.

⁴ Wape arikang enehuwawu mea wa meaine, mea mani Allai ne arikang di mea tuti meharai kobusa, metau wesa kaha, weo Nuaninu Mirarebanaio niyai na mea wai, wemambiriu sewa nuaninu kerira niyai na nu finina. ⁵ Mano etaunau fi mai kaha fosa mani, nunei ne inontarai saine, ampefe emadu kariri aunauo nunei tuti inontarai nunesa etaramiosa fo. ⁶ Wape tata mani Allai ne arikang di tata, tuti mandoni dino deroanso Allai mani, tarao tata. Mae mandoni dino wiwo Allai ne arikang dine kaha mani, wiwo tarao tane kaiwone kaha. Na tonana ne, tatitua nayai we tawaitawanai we kaiwo emadura fo na Nuaninu Mirarebana nei tuti wetarai, ete nano nuaninu kerira foi.

Taenemiwawu wawera tata weo Allai mani mano enewawu biriu dine, tuti enewawu tata paria

⁷ Maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, mera ma taenemiwawu wawera tata, weo Allai andino dohong tata taenemiwawu tonana ne, tuti taenemiwawune mani na Allai ma. Mandoni dino enewawu mani kasau ampa we Allai yiwang enorongfoia weworu tuti deroanso Allai. ⁸ Mae mandoni dino enewawu kaha mani, deroanso Allai kaha, weo Allai mani mano enewawu biriu dine. ⁹ Na fininaifa aino Allai deinawiai we tata kariri todoni enewawu tata

ne, amani demi ne Kaisung mansiari foi to nunei meu we mireha we tata, ambori tasobu numainufo riati. ¹⁰ Na toninane tawaitawang kariri todoni taenemiwawu tarai fo, amani wirotatano tenemiwawu Allai ne kaha mae, Allai dino enewawu tata ne donio demi ne Kaisungfoi meu we dohong ne taraifoimireha we tata, ambori Allai deiata ne sasarineiki ai.

¹¹ Maniwowirio enehuwawu mea wa meaine, tawatioaifa we Allai enewawu tata paria, ampefe tata toyarine taenemiwawu wawera tata. ¹² Wirotatano manei deti Allai kaha rai, tonanai ki wape taenemiwawu tatane mani, Allai weboyari ria tata tuti enewawufo masi na tata, nana mani taenemiwawu kariri ne dawiafo.

¹³ Tawaitawanai weo taweboyari ria Allai tuti Allai weboyari ria tata, weo dohong Nuaninu Mirarebana fi we tata ampa fefe. ¹⁴ Tuti mantang amea amewatioai terai tuti amewuwuaifa we kaiwasanei we Dai demi ne Kaisungfoi ma we weMananu Mampariri we feriri nunei kiai. ¹⁵ Ampafe mandoni dino yoa deyo, “Yesusi mani Allai ne Kaisung dine,” nana mani Allai weboyari riati, tuti i kontai weboyari ria Allai. ¹⁶ Ampafe tawaitawanai tuti taroasoai we Allai enewawu tata.

Allai mani mano enewawu biriu dine. Inontarai mano enewawu inontarai siai foi mani weboyari ria Allai tuti Allai weboyari riati. ¹⁷ Tuti taenemiwawu wawera tata na mai ne tarai toyari Allai enewawu tata fo, ampefe na rahida ambori kiutu kaiwo we tata fo, tamatai kaha tuti tamamaya kaha we tatoari na arongreafo, weo na nunei mani taenemiwawu na mai kariri i we enewawu fo. ¹⁸ Mandoni dino enewawu inontarai siai mani, wirotatano mitai we sobu aiboi ria Allai kaha. Amani mano enewawu inontarai siai ne tarai kariri Allai enewawuti, wirotatano mitai we sobu aiboi ria Allai ahang kaha, weo deitawanai dohong kariri Allai ne dawiafo ampa, amani enewawu inontarai siai. Wape inontarai mitai sobu aiboi ria Allai

mani, kasau ampa we wenani wirotatano enewawu inontarai siai kaha.

¹⁹ Taenemiwawu Allai tuti taenemiwawu wawera tata, weo Allai dino enewawu tata fafong ne. ²⁰ Masino manei medu deyo, “Yau mani enehuwawu Allai,” wape enerireu ne doroihoi, wenani mani inontarai pempamu dine. Weo mandoni dino wirotatano enewawu ne doroihoi deti teri foi kaha, nana mani todoni deyo enewawu Allai deti kaha foi nina? ²¹ Ampafe kaiwo Allai dohonai we tatohong kariria finina: Mandoni dino enewawu Allai mani, todoni kontai enewawu ne doroihoi.

5

Taroasoai Yesusi Kristusi ne dirasaya fi nunei

¹ Mandoni dino yoasoai we Yesusi mani Mananu Mampariri Allai dereri fi dine, wenani Allai yiwang enerorongfoia weworu. Tuti mandoni dino enewawu Dai Allai mani enewawu ne doroihoi kontai. Weo ea mani wawafai ne arikang saine kontai. ² Ampafe taenemiwawu Allai finai tuti tatohong kariri ne kaiwo pondoaia fo. Na tonanane tawaitawanai we taenemiwawu Allai ne arikangnesa finai. ³ Weo taenemiwawu we Allai finina, nana mani tatohong kariri ne kaiwo pondoaia fo. Tuti ne Kaiwo wirotatano maraba we tata we tatohong kaririai kaha, ⁴ weo Allai ne arikangne tata mani, tawemambiriu we taharai kobu fi kerira na nufi nini kiai. Tawemambiriu tonanai na tane taroasofo. ⁵ Mandoni dino wemambiriu we kirai kobu nunei rai e? Mano biriu we niari tonana nei mani, manta inontarai yoasoai we Yesusi mani Allai ne Kaisung dine.

Kaiwo rabuang botoruo deinawiai we Yesus Kristusi mani Allai ne Kaisung dine

⁶ Allai ne Kaisungno da to nunei ma nei mani, Yesusi mano weMananu Kristusi dine. Da ma sobu baptisifo na mereha, tuti mireha na aitabafai, ne rika tiwowu we tata. Ampafe wirotatano sobu baptisifo tera kaha, mae ne

rika tiwowu we feriri tata nai kontai. Finanai Nuaninu Mirarebana nei medurai we antu tarai, tuti Nuaninu Mirarebana nei mani tetofa kaha, mae medu te fi tarai fo. ⁷⁻⁸ Fi betoruo itomadu kariri Yesusi ne mani, Allai Nuaninu Mirarebana nei, Mereha webaptisi nai nei, tuti ne Rikao tiwowu nai foi.* Fi nanai itorainawi ruhiai weo Yesus Kristusi mani Allai ne Kaisung dine. ⁹ Fianai aino inontaraine emadura fo taroasoai, wape fianai aino Allai medura fo wemambiriu sewa finanai. Ampafe todoni kontai taroaso ne kaiwo medura fo kariri ne Kaisungfoi. ¹⁰ Ampafe mandoni dino yoaso Allai ne Kaisungfoi mani, yoa we kaiwo kariri Yesusi nanai na enerorongfoi. Wape mandoni dino yoaso Allai kaha mani, weni medu toyari deyo Allai pampamu, weo wiro yoaso kaiwo Allai medurai kariri ne Kaisungno Yesus Kristusifo kaha fefe. ¹¹ Tuti ne kaiwo medura fo ainina: amani Allai dohongno numainufo we tata kawuru ampa. Tuti ne Kaisungfoi andi dohong numainu nanai we tata ne. ¹² Mandoni dino sobu Allai ne Kaisungfoi mani, sobu numainufo. Mae mandoni dino sobu ne Kaisungfoi kaha mani, sobu numainufo kaha.

Taroasoai we Yesus Kristusi mani Allai ne Kaisung dine, nana mani taminohi wenumainu rai

¹³ Itoi kaiwone we mea, mano meroasoai we Yesus Kristusi mani Allai ne Kaisung dine, ambori mewartawanai we mesobu numainufo ampa. ¹⁴ Tawaitawanai paria we tatutug Allaifo mani, fianai kontai aino tatutani weai kariri ne dawiafo mani, taraoai. ¹⁵ Tuti masino tawaitawanaifa we tarao tata na fianai aino tatutani wea fo mani, tawaitawanai kontai we finanai dohonai kontai rai.

¹⁶ Masino mewati tane doroi inontarai Kristeni manei niari sasari, wape sasari nani wiro sasario wedayari sobu numainu kaha foi, nana mani metutang tuti inontarai nani

we Allai, ambori daraberahi weru ne sasarifo tuti sobu numainufo riati. Fininai we mano enari sasario wiro wedaya numainufo nai werusa kaha fosa. Wape sasarifei wedaya obu numainufo kahai kontai. Manei niari sasari maraba nani mani wiro yeretawang mea we metutang tutiri we Allai kaha. ¹⁷ Fi sarawai kiaio tanariri ne mani, sasari dine. Wape na sasari nanai kiai, weai wiro wedaya rawanang adia foi kaha.

¹⁸ Tawaitawanai weo mandoni dino Allai yiwang enerorongfoia weworu mani, wiro niari sasari pampang kaha, weo i dewawuti ampafe Saminseni wemambiriu we niari fi karira wei kaha. ¹⁹ Tawaitawanai weo nunei sentenang sawai to Saminseni ne mambiriufo, wape tawaitawanai we Allai ne arikang di tata ampa. ²⁰ Tawaitawanai kontai we Allai ne Kaisungfoi da kawuru to nunei ma tuti dohong awai we tata kawuru ampa, ambori tataroanso Allai mano wetarai foi. Tuti taweboyari ria mano wetarai nani tuti taweboyari kontai ria ne Kaisungno Yesus Kristusi. Yesus Kristusi nini faini dino Allai taraifo dine tuti andi dohong numainufo we inontaraine tata ne.

²¹ Arikang enehuwawu mea wa meaine, mehatai weru omi we arirwangno inontarai eroaso kaha fosa esomi weai we ene sengwa.

* **5:7-8** Tarahai ne maksuti tonina: 1. Fi Nuaninu Mirarebana foi deinawiai we tata kariri Yesusi na kaiwo medurai we tata na taenemirorongnei. 2. Kaiwo Allai medura fo na rahida Yesusi sobu baptisi fo, tuti, 3. Fio kawariai tuti fi wewaifo medurai kariri Yesusi na ne mararehafoi tuti rahida suwi aha fo.

Kaiwo Anatu Bo Boru Na Yohanesi

Kaiwo dedung we 2 Yohanesi

Na kaiwo anatu nini Yohanesi soi we Ai manei tuti ne arikangfosa. Tarahio mano Yohanesi sahui we Ai foi tuti arikangfosa mani, kaiwo neta wea fine. Amani aifo neta we jemati bei tuti arikangfosa neta we inontarai na jematifoi.

Yohanesi deretawansa kariri fi beru. Reantenang mani deretawansa we enemiwawu waweraha. Beru mani deretawansa we etanansiau we mantaunau tarai kaha fosa tuti ene aunau wetarai kaha fo.

Kaiwo na kaiwo anatu nei deto kutuai tonina:

1-3 Kaiwo reantenang.

4-11 Enemiwawu waweraha tuti anansiau we aunau wetarai kaha fo.

12-13 Kaiwo kafe.

Mahikaifea

¹ Weo Ai wau, mano Allai diri wauwa, tuti we nemu arikangwasa.

Kaiwo anatu ne na yau, mano iwe-wawa we mano taroaso ne tata.

Enehuwawu mea paria, wirowi imeiri yau enehuwawu mea tonana kaha, mae inontarai fubao etaroanso kaiwo wetarai kariri Yesusi na Allai nesa kontai. ² Weo tata kiai taroaso ne Kaiwo wetarai fo tuti tarutawanaia mutu we fitawafa.

³ Yutang Dai Allai tuti ne Kaisungno Yesus Kristusi kadono urohong une bengfo arora we tata, uenemiwawu tata na uenemirorong denteng foi, tuti urohong tata tanumiruinso ne maifo. Kadono tasobuai na taroaso ne wetaraifo tuti na taenemiwawufo.

Menemiwawu wawera mea tuti metanansiau we aunau wetarai kaha fo

⁴ Enehurorongnei mirising paria we tarahuoi we nemu arikangwasa manea etohong kariri Dai Allai ne kaiwo wetarai fo kariri todoni eraria

Yesusi fo, amani kariri fianai aino dererai we tatohong kariria fo.

⁵ Ai enehuwawu wau wa waune, ninaifara mani, yutang wau paria we todoni kontaio taenemiwawu tata. Fianai aino yeyoi ninai wirowi kaiwo waworu arahio metarami tantumarai nina kaha. Mae kaiwo nanai waroia metaramioai ampa, amani na reantenang meroaso Kristusi fo. ⁶ Na toninane tawaitawang kariri todoni taenemiwawu tarai fo, amani tatohong kariri Allai ne kaiwo pondoia fo. Tuti kaiwo medurai nanai metaramioai kawuru na reantenangfo ampa, amani todoni kontaio taenemiwawu wawera tata.

⁷ Inontarai epampamu fosa bitoya etariai kawuru ampa tuti era wariai to nufi sentenang mauwa. Tuti inontarai nanisa mani wirowi eroasoai we Yesus Kristusi da we inontarai batang to nunei ma kaha. Inontarai tonana nesa mani inontarai epampamu tuti eweiteta we Kristusi. ⁸ Ampafe metanansiau we dohonao metawing mene meroasowa fe. Weo nana mani fi amerurai weai rahang mea nanai tupa dawohi. Mae merurai we ambori mesobu mene embaitafoa mai ria Allai. ⁹ Mandoni dino yutawang Kristusi ne aunafo kaha mae da boriei werua mani, wenani weboyari ria Allai kaha. Mae mandoni dino yutawanaia mutu, nana mani weboyari ria Dai Allai kontai ne Kaisungfoi.

¹⁰ Ampafe manei da mau we deunau aunauo siai feai weru Kristusi ne aunafo mani, dohonao metamang wei na mene munuwa fe, ete metohong mahikaifeai wei fe. ¹¹ Weo mandoni dino dohong mahikai we inontarai tonana nei mani, kiontai wenani unari fi karira niari fo.

Kaiwo kafe

¹² Yeyo yeikariri kaiwoariri bitoya we mea mau, manamo imaya we yenatuai arora na kaiwo anatu kaha. Enehutawanai we yontai terai mau we iwati mea tuti imadu terai ria mea, ambori taenemirorongnei mirising.

13 Aie, nemu doroï ne arikangno*
Allai dirisa nesa etanatu mahikaifeai
we wau.
Mahikaifeai.

* **1:13** Ne maksuti mani, doroï na jemati na katai Yohanesi soi nai fo fosa.

Kaiwo Anatu Bo Botoru Na Yohanesi

Kaiwo dedung we 3 Yohanesi

Na Yohanesi ne kaiwo anatu bonini, soi we ne maniwowiri manei, wonong fino Gayusi. Gayusi nini mani inontarai ne fong na jemati bei dine.

Yohanesi fiafai Gayusi we fi niari we fiata inontarai Kristenio erufi tarai we Seng Yesusi fosa. Deretawanaifa kontai we Gayusi denansiau we inontarai wonong fino Diotrefesi foi. Weo Diotrefesi nini dawiai we wnunggamiei na jemati foi tuti niari fi sarawai we inontarai Kristeni siai fosa.

Kaiwone deto kutuai tonina:

1-4 Yohanesi dohong mahikai we Gayusi.

5-8 Yohanesi fiafai Gayusi.

9-12 Yohanesi deinawi kariri Diotrefesi weinontarai kerira dine mae fiafai Demetriusi.

13-15 Kaiwo kafe.

Yohanesi dohong mahikai we Gayusi

¹ Weo nehu maniwowiri Gayusi, mano enehuwawu wau tarai wa wau.

Kaiwo anatu ne na yau, mano iwe-wawa we mano taroaso ne tata.

² Maniwowiri enehuwawu wau wa waune, yutang Allai we kadono wobu maninangfea fanai, tuti wobu mai na fi kiai nari wa, mai kariri numuaninuwai sobu mai ria Sempaisi ampa, amani na roasoawa.

³ Imirising paria we tane doroi maneiru teai etontai ma eteikaririai we yau kariri todoni bohong kariri ne wetarai fo na mai, tuti todoni roria Allai tarai fo. ⁴ Fio dohong yau imirising sewa ne mani, tarahuoai we nehu arikangnesa etohong kariri aunau wetarai fo tuti eraria Allaifo.

Yohanesi fiafai Gayusi

⁵ Maniwowiri enehuwawu wau wa waune, bohong kariri Allai fi medura fo ampa. Amani fata tane doroi

Kristenio etontai mau wasa na mai paria. Wiro boroansosa na wea kaha wape bomang wesa na mai ampa, weo eroaso Kristusi fefe. ⁶ Inontarai nanisa eteikaririai we jemati na ninai kariri enemuwawuwa. Tuti ne mai sewa ne mani, fatasa kariri Allai eneofo, ambori era na mai. ⁷ Weo era we etairiri Seng Yesusi wonongfo, tuti wiro esobu fieai ria inontarai eroaso Yesusi kaha fosa. ⁸ Ampafe inontarai taroaso Yesusi ne tata, todoni kontaio tafata tane doroi mano etairiri Yesusi wonongfo tonana nesa, ambori na tonanane, tahontaisa na fi eru fo, amani tafatasa etairiri kaiwo wetarai na Allaifo.

Yohanesi dinggai Diotrefesi we niari fi karira fo, mae fiafai Demetriusi

⁹ Isoi kaiwo anatu feai kawuru we jematiwai ampa, manamo Diotrefesi kendipa amea beyari, weo i yurai we deyo wnunggamiei we jematiwai fefe. ¹⁰ Ampafe yontai mau wori isefa fi karira fuba niariri wai kiai, tuti ne pempamu meduri kariri amea wai ki. Tuti wiro niari fi karira tonana ne tera kaha, mae rahidao tane doroi fosa era mau wa, wiro miaya we demang wesa kaha. Mae doari aha dei wedua mano emainenang etamang wesa wasa. Tuti mandoni dino yurai we fiatasa mani, data weni weru jematiwai kontai.

¹¹ Maniwowiri enehuwawu wau wa waune, dohonao taha kariri ne wawuwa fe, mae nari kariri ne bengfo terai. Weo mandoni dino niari ne bengfo mani, Allai ne inontarai dine, mae mano niari ne karirafo mani, wiro deroanso Allai kaha rai.

¹² Demetriusi mani kaiwasane kiai efiai, tuti deinawiai, na todoni dohong kariri Allai ne Kaiwo wetarai fo, we i mani inontarai beng dine. Amea kontai amefiai, tuti boitawanaifa we fi amemadurai kariri i ninai kaiwo wetarai fine.

Kaiwo kafe

¹³ Yeyo yeikariri kaiwoariri bitoya we wau mau, manamo imaya we yenatuai arora na kaiwo anatu kaha. ¹⁴ Enehutawanai we wiro anseung

ahang kahai mae, yontai mau, am-
bori tumadu terai na nanai.

¹⁵ Kadono numuruainso Sengnei
ne maifo. Nemu maniwowiri na
nina nesa etanatu mahikai we wau.
Boikaririai we tane maniwowiri-
wasa weo yenatu mahikai maisa kiai.

Mahikaifea.

Kaiwo Anatu Na Yudasi

Kaiwo dedung we Yudasi

Kaiwo anatu nei mani na Yudasi, Yakobusi ne tera manei. Tarahai Yudasi nini mani Seng Yesusi ne tahatui tera manei dine (Matiusi 13:55). Na ne kaiwo anatu nei dere we mano etatori fosa ambori etanansiau paria we inontarai efaraosa etaunau fi karirao wetarai kaha fo, tuti eminohi etohong sasari pampang. Yudasi denggoasa paria ambori eroaso Kaiwo Mahikai wetarai fo tuti eroaso Yesusi na mai. Ne kaiwo anatu ninai ne tarai kariri kaiwo anatu bo boruo Petrusi soi foi.

Kaiwone dotu kutuai tonina:

1-2 Kaiwo reantenang, Mahikaifea.

3-16 Kaiwo kariri mantaunau tarai kaha fosa.

17-23 Yudasi deretawang jemati-fosa we etarara ene eroasofo.

24-25 Kaiwo kafe tuti fiaifeai we Allai.

Mahikaifea

¹ Weo inontarai Dai Allai sahu mea tuti enewawu meara wa mea, meaino Yesusi Kristusi deitawang wedua mea wa. Kaiwo anatu nei na yau Yudasi, Yesu Kristusi ne womingne yau tuti Yakobusi ne tera di yau. ² Kadono Allai ne enerorong denteng we mea fo, enewawu mea fo, tuti wedaya mea menumiruinso ne mai fo, fuba paria na mea.

Kaiwo kariri mantaunau tarai kaha fosa

³ Doroi enehuwawu mea wa meaine, reantenang mani enehurorong dohong paria we isoi kaiwo anatu feai kariri faririo tata kiai tasobuia foi, wape ninaia mani, mantaunau wetarai kaha efau ehawariai ma, ampafe enehutituai siai aha tuti yeyo itoi kariri fi siai kontai. Tonana mani isoi kaiwo anatu ninai we yenggoa mea nayai, ambori merurai we metarara fianai aino meroasoai kawurua nanaia mutu. Finanai Allai dohonai webeyari

we ne inontarai emararebana fosa meu. ⁴ Weo mesao mae, inontarai manea enayai saiworu mea ampa. Inontarai nani sa mani, inontarai wirotahong kariri Allai disa kaha. Weo kaiwo kariri Allai ne beng dohonai arora we inontaraine tata fo, ebariwerahai aha, amani eteyo ohong sasari kontai ki mae towea kaha. Enari tonanafo we ambori etohong kariri ene maninawa kerira foi, tuti eteiaya Yesu Kristusi, tane Mananu tuti Seng mansiari foi. Na fafongfa nabifosa emadu kariri aiboi ambori inontarai nanisa esodairi foi ampa.

⁵ Mewaitawang kariri ne ninai kai ampa, wape yeyo yeretawang mea kariri todoni Sempaisi feriri ne inontarai Israeli fosa weru nu Mesiri foi, wape mayeai ming mano eroaso kaha fosa fo. ⁶ Mearomioai kontai kariri wewaio Allai dohong mambiriu wesa we eru wangfo, wape manea na sa wirotahong kariria kaha mae etawing wang eru fo tuti ewawu weru ene katai eminohi naya fo to katai siai. Na tonanane Allai weworasa na wai besio wiatai we numainu foi, na katai memantiti na kahofa rorong fo. Na wanai ewatai pariao Allai dohong aiboifo wesa na rahida fuba foi. ⁷ Mearomioai kontai kariri bendari Sodom, tuti Gomorai kontai bendari watai ruramai na nana fo we ne inontarai fosa enari kariri wewai nanisa fo, amani etohong kariri Allai kaha. Ea kiai enari maninawa kerira foi tuti maninawa werarika paria foi. Ea ewefiainawiai kariri mano esodai aiboi fuba na Adia danggararu we fitawafa foi, weo deretawang inontarainesia kiai.*

⁸ Tuti na tonana fo kontai, mano etamiai tonana fosa, amani mantaunau tarai kaha fosa, enari ene tarai foi werarika na fi werarika fo, tuti eteiaya Allai ne mambiriufo, kontai eteibera wewai dadai sambewarai enayai na Waidani fosa. ⁹ Wape Mikhaeli kontai, mano wenunggamiei we wewai ebeng fosa foi, fiabai tonanai kontai mae wirotahong niari tonanai karirisa kaha. Rahida

* 1:7 Kejadian 19:1-24

Saminseni, mano wenunggamiei we wewai etawaia fosa foi, urapa suru we Musai ne tarai mireha foi we mandoni dino sobui fo mani, Mikhaeli wiro biriu we dinggai Saminseni na kaiwo oiberaha fea kaha, mae medu terai deyo, “Sengnei andino dohong aiboifo we wau ki.”* ¹⁰ Wape inontarai nanisa emadu eteibera fio ewaitawana kaha fo. Tuti fianai aino enari fo, wiro enari na enemituaitai mai fo kaha, mae enari toyari andowa ne pari enetituaitai. Na tonanafo esodai aiboifo ria Allai. ¹¹ Karira paria wesa to! Weo era kariri rangno Kaini dai foi fefe. Tuti emito we esobu doifo wedaya etaukaha ne karirafu kariri Bileami. Tuti eteiaya mano ewenunggamiei wesa fo kontai kariri Korai na fafongfa, ampafe Allai minsa na tantuma kariri ming Koraifo.*

¹² Rahida mefanduhi mea we metampi ruhiai na mahikaifo mani, inontarai eharira fosa eminohi etampi ria mea kontai na emamaya kutea kaha, ene tarai kariri kamiei na iya reng kia karira we wa amangfo. Enemituaitai we mantansa terai. Ea mani ene tarai toyari kafafe wanang kiari, wape wedaya metang miung kaha. Tuti ene tarai toyari aio fikainuing niayai wape wiro webong kaha, toyario aio fating newafoi tuti mirehara disa. ¹³ Ne tarai kariri andeisa dipua wekawawuai na rawanangrausi, ea kontai erurai tonanai we enari fi kia mamaya fo. Ene tarai kontai kariri awahafo etabera weru ene katai enayai nai fo, wedaya Allai meining katai mamantiti kapuruya fo wesa we enayai nayai we fitawafa.

¹⁴ Kariri inontarai nanisa, inontarai manei na Adami ne ririao bo itu foi, wonong fino Henoki*, fafongfa medu fafong karirisa deyo,

“Mewati! Sempaisi ambori da tuti ne mano emararebana fosa bitoya paria ma ki,

¹⁵ we kiutu kaiwo kariri kaiwasanei kiai. Sempaisi ambori dohong aiboifo tau we inontarai eharira fosa we fi kerira enariri fo kiai. Tuti dohong aiboifo kontai we inontarai ewesasari nanisa we kaiwo karirao emaduri we eteiberahi fo.”

¹⁶ Inontarai nanisa ehutu inontarai siai na enemirorongfo tuti eteibera. Eminohifo etohong kariri te fi enemirorong wesasari fo dawu wea fo. Eboromi fiabai kariri mantaunsa tuti eboromi wemereha we inontarai we ambori esobu fi ria wenani sa.

Yudasi deretawang jematifosa we etarara ene eroasofo

¹⁷ Wape doroi enehuwawu mea wa meaine, mearomi kariri fianai aino raminde tane Sengno Yesus Kristusi ne rasulifosa emaduraia fo. ¹⁸ Raminde emadurai kawuru we mea eteyo, “Nunei rerai we werea naya fo mani, inontaraio ambori eteibera mea fosa ehawariai ki, inontaraio etohong kariri mantaunsa ene enemirorong wesasari fo dawu wea fo.” ¹⁹ Inontarai nini saino ewedaya aiteta we inontarai Kristeni fesara eha tatesa ne. Allai Nuaninufuoi wiro sensonisa kaha, mae eminohifo etohong kariri te enemituaitai na inontarai ea fo.

²⁰ Wape doroi enehuwawu mea meaine, mefata wawera mea ambori mene meroasofo mirarebana fo mutu pampang. Tuti metutang we Allai na Nuaninufuoi wiwiaing mea na mene nadiwa. ²¹ Metarara mene taraiwai tonanai na Allai ne enewawufo, na metamang we Yesus Kristusi tane Sengfoi, na ne aro mea fo kia mea ambori meminohi metarang wenumainufo.

²² Menemirorong denteng we mano enemirorong soriru na eroasofo fosa. ²³ Inontarai siai fosa, metafusa mehasa to boriei ambori ekaharai weru adia rong enayai nai foi. We inontarai mano siai wei fosa, amani mano era ria aunau wetarai kaha anta nani sa kontai,

* **1:9** Danieli 10:13, 21, 12:1; Wahyu 12:7; Ulangan 34:6; Zakariai 3:2 * **1:11** Kejadian 4:3-8; Bilangan 16:1-35, 22:1-35 * **1:14** Kejadian 5:18, 21-24

mearomiosa, mae na mematai tuti metanansiau—weo ene sasari enari fo, ambori metaukaha ne karirafu konta fanai. Ansung etatara fo kontai menemirireuwai we finanai ne tarai toyari sinsung rarika kerira na enemirorong wesasari fo fefe.

Kaiwo kafe

²⁴ Fiaifea we Allai mano wemambiriu we deitawang wedua mea ambori wiro metawa kaha fo, tuti wemambiriu we kia mea na mirising tuti memararebanai wiro obu fi sarawa feai na mea kaha to arongrea dadai sambewara fo, ²⁵ we Allai mano mesiri kawuru, mano weMampariri we tata na Yesus Kristusi tane Sengfoi, andino dedai, sambewarai, wemananu tuti wemambiriu na fafongfa, paria sobu ninai, tuti we fitawafa! Antu.

Wahyu We Yohanesi

Kaiwo dedung we Wahyu We Yohanesi

Kaiwo anatu nei mani kariri fi fubao Yesus Kristus deinawiai we ne inontaraio wonong fino Yohanesi. Ampefe Yohanesi nani soi kaririai.

Rabuang bo soi kaiwofo mani inontarai Kristeni fosa esodai dadira paria weo eroaso Seng Yesusi fefe. Na rahida bonani mani parenta Roma foi demi we kaiwasafai kiai we esomi we mananu Roma foi, mano esahui we Kaisari, ambori esahui we ene seng dine. Wape inontarai Kristeni fosa wiro esomi wei kaha, mae esomi terai we Seng Yesus Kristus, pariao parentafai miunsa kontai. Wape Kristeni manea siai fosa ematai tuti esu to fui weru ene eroasofo. Yohanesi soi kaiwo anatu nei wesa ambori ewemambiriu aha weo etoaria mutu na eroaso Yesusi fo.

Fi fuba na kaiwonei wefiainawiai ete fiatiaoai, amani fio Seng Yesus Kristus deinawiai we Yohanesi we detioai. Na kaiwonei mani soi na kaiwo netawea fea bitoya paria, ambori fio kasau kaharai fo, na rahida bo kawariaifa fo, kasau we tata ki. Finani kiai inontarai eroaso fosa na fafong nanai ewaitawanai, wape na fui nini mani wiro kasau we tata kaha. Wape fio kasau mani, masino inontarai Kristeni ne tata tasodai dadira bitoya na nunei, tonana ki wape tasu to fui fanai, taroaso Yesusi mutu tuti tarariati pampang ki. Weo na fui wana mani Seng Yesusi ambori miungno ne aitetafosa kiai tuti wemananu we nunei sentenang. Tuti tata kontai tawemananu riati rai.

Kaiwo na suratinei deto kutuai tonina:

1:1-4 Kaiwo reantenang.

1:9-3:22 Fiatiaoai bo reantenang foi.

1:9-20 Yesusi atioai we Kaisung Inontaraio doa rahanai na pelita aweng itu fo.

2:1-3:22 Yesusi ne kaiwo medurai we jematifosa na bendari itu fo.

4:1-16:21 Fiatiaoai bo boru foi.

4:1-5:14 Yesusi, Domba Antungno doa rurang Allai ne kadera mananu foi na ro-rafaisi.

6:1-8:5 Domba Antung foi fiosabu segeli itu fo.

8:6-11:19 Wewaifosa ebui songgeri itu fo.

12:1-16:21 Fiainawiai ituo deinawiai kariri fio ambori kawaria fo.

17:1-21:8 Fiatiaoai bo botoru foi.

17:1-19:20 Yohanesi deti wiwing diru manei, wonong fino Babeli.

19:11-21:8 Yesusi kiawariai we mano dautai na kuda tuti ki-raikobuo ne aitetafosa kiai.

21:9-22:5 Fiatiaoai bo boa foi.

Yohanesi deti kadawingno Domba Antung foi dauti fi, wonong fino Yerusalemi Waworu.

22:6-21 Kaiwo Wefuiai.

Kaiwo kariri bukunei

¹ Kaiwo na bukunei mani dotu kariri fio Yesus Kristus deinawia fo, amani fio Allai dohonai we Yesus Kristus ambori deinawiai we ne womingnesa, kariri fianai aino katu mani kawaria fo. Ampafe Kristus demi ne wewaifo da we ne woming Yohanesia we deikariri fi ambori kawariai nanai wei.* ² Yohanesi deiriri kariri fifuba deti teri na urengfo nani kiai, amani kariri Allai Kaiwo medura fo tuti kariri fio Yesus Kristus deinawiai weia fo. ³ Weo waroi ahang kahai mae fininai kiai ambori kawariai ki. Mano deto kaiwo kariri fi ambori kawaria fo ninai mani, Allai mioani ki. Tuti mano etaramioai esoniai na enemirorongfoi tuti etohong kariria fosa, ea kontai Allai mioansa ki.

Yohanesi dohong mahikaifea wejematu itu fo

* 1:1 Kaiwo 'Wahyu' ne mani, neta we fiainawiai. Ampafe Yesusi dohong wahyu we Yohanesi, nana mani deinawi fi ambori kawaria fo we Yohanesi detioa fo.

⁴ Weo doroi mea na jemati ituo na nu Asia wai mea. Yau Yohanesi yutang we Allai, mano niayai kawuru na reantenang pari foa foi, mano niayai pampang paria sobu rahida bonini, tuti niayai pampang we fitawafa foi, kadono mioang mea, amani dohong ne bengfo arora we mea tuti dohong mea menu-miruinso ne maifo. Kadono Allai Nuaninu ituo etoari na arongreafo, kefang we ne kadera mananu foi fosa, emoang mea kontai. ⁵ Tuti kadono Yesus Kristusi, mano deiriri kaiwo wetarai fo na mai foi, mano reantenang suwi fafong na marareha rorong fo meai, mano wemananu fuba we mananu na nunei fosa kiai foi, kadono mioang mea tonanai kontai.

Yesusi enewawu tata donio mireha we tata ambori na ne rikao tiwowu we tata fo feriri tata weru tane sasarine. ⁶ Tuti yuai tata we ne inontarai na ne Mananu rorong fo, tuti taweimami we tarufi we tamangno Allai, amani tane tarai kariri imamifosa, tariwang Allai tamadu ne kaiwofo we kaiwasanei, tuti taha inontarai ene korbani tuti ene nadifo tatohonai we Allai. Yesusi tataparandini tuti todoni kontai andi wemananu we fitawafa ne. Antu!

⁷ Mewati, i da na kafafe rorong fo ma ki. Mandoni kontaio ambori detioi ki, mano raminde etisani fosa tuti inontarai siai kontai ambori ewatioi we da ma fo. Rabuang bonani, kai-wasa fuba nunei kiai ambori ematai tuti esaia etaidu ki. Tarai! Antu!

⁸ Seng Allai medu deyo, “Yau mani *Alfa* tuti *Omega* di yau.† Yau inayai kawuru na reantenang pari foia foi, tuti inayai pampang paria sobu rahida bonini, tuti inayai pampang we fitawafa foi. Tuti yau iweMananu Fuba Sewa ne.”

Yesusi demi Yohanesi we soi kariri fi detioa fo

⁹ Yau Yohanesi, mene doroi na taroaso Kristusi ruhia ne, tuti mano isodai dadira rorong fo toyari mea, tuti toyari mea kontai itawang yau na

dadira rorong nanai, weo taminohi na Yesusi ne Mananune. Ehabi yau to nu Patmosi ma iwatai nai, weo iwuwu Allai ne Kaiwo waworu ne, amani kariri todoni kaiwasa esobu fariri na eroaso Seng Yesusi, tuti kaiwo Yesusi medura fo fefe. ¹⁰ Tete Sempaisi ne Rahida dine, Nuaninu Mirarebana nei sensoni yau, ainanaya tarahuo manei medu na kuruhune, na rawafui fiabai toyario songgerifi wedotu fenana. ¹¹ Medu we yau deyo, “Fianai aino botioai ninai woi na buku bei tuti bonatuai we jemati itu ninai, amani we jemati na bendari Efesusi, jemati na Simirna, jemati na Pergamusi, jemati na Tiatira, jemati na Sardisi, jemati na Filadelfia, tuti jemati na Laodikia.”

¹² Ampafe yarabera yau iwati to kuruhufuia, we iwati we mandoni dino medu tonanai we yau ne. Ainanaya iwati katai we pelita suang nai itu, finanai enari na emasi kai. ¹³ Tuti iwati inontarai manei doa rahanai na pelita aweng itu fo, ne tarai toyari Kaisung Inontarai nei. Ansung satari foi fiabai deuroia sobu awerengfo tuti na ne ansung arong fo soru ireu aburung enariri na emasi bei. ¹⁴ Nungfoi tuti nurandaungfo bua karofari toyari kafafe bua. Urengfo suru uransairai toyari adia fiabai paria. ¹⁵ Awengfo dedori toyario besi kasoia dedori fenanai. Rawafuifo nubuyai toyari mereha deda na dofiro. ¹⁶ Warang domoya foi yu awaha itu tuti sondu reisa kurubong tuti reisa reng bei kiawariai na borongfo. Urengfo sambewarai toyari wo rahida rabuang.

¹⁷ Na kutu iwatioi nanai, itawai aweu isangkapa awehubuka na arongreafo, nehu tarai toyari inontaraio mireha, wiro ikabera yau ahang kaha. Wape suba warang domoya foi ma yu yau, tuti medu we yau deyo, “Mutai fanai! Yau mani *Reantenang Pari* di yau tuti *Fui Pari* di yau. ¹⁸ Tuti mano *Darang Pampang*

† 1:8 Ne tarai kariri A tuti Z na kaiwo ambe.

di yau. Raminde imerehara, wape boti ninaia mani yarang we fitawafa. Aisu we rahutu Marareha rorong fo tuti Soroha rorong fo nayai na warahu rorong ne ampa.

¹⁹ Ampafe woi kariri fianai aino botioai nanai, amani fio kawariai kawurua fo tuti ne ambori kawariai aha fo. ²⁰ Tuti fi toyari kaiwo adiwari kariri awaha ituo botioai na warahu domoya fininai tuti pelita aweng itu fo enariri na emasifo mani, deinawi kariri fininai: Awaha itu fo yiwanso wewai ituo ewaitawang wewadua jemati itu fo saine. Tuti fi pelita doa nayai itu fo mani deinawio jemati itu fo.”

2

Kaiwo arerai we jemati na Efesusi

¹ Mayeai Yesusi medu we yau aha deyo, “Yohanese, woi nehu kaiwo imadura ne we wewai na jemati Efesusi foi tonina:

Mano yu awaha itu na warang domoya foi tuti da rahang pelita aweng ituo enari na emasi fo, ne kaiwo arerai we jematiwai ainina.

² Iwaitawang kariri fianai aino menari wa ampa, amani merurai merufi paria tuti metawang mea na dadira rorong fe wa, tuti wirowi memaya we mewati inontarai eharira fosa euremifo kaha fo. Kontai iwaitawanai kariri todoni merurai we mewartawang kariri inontarai epampamu we eteyo ea mani rasuli saine fosa. Eteyo emadu fieai na Sempaisi wonongfo wape mewati karirisa sauarai ambori mewartawanai weo ea tonana kaha. ³ Iwaitawanai we wonohunei wedaya mesodai dadirafo, amani mesobu dadira bitoya na Yahudifosa weo mewuwu kariri yau fefe. Wape metawang mea pampang tuti wirowi mesu to fui kaha, mae meraria yau pampang. Finani kiai dohong yau iparaise ria mea ampa.

⁴ Tonanai ki, wape iparaise kahai we fisarawafeai kontai menari wa, amani wirowi menemiwawu yau kariri reantenang meroaso yau fo ahang

kahai. ⁵ Ampafe mearomioaifa, weo ne tonanane wedaya mehatai waroi weru yau ampa. Ampafe metarabera mea weru mene sasariwai tuti menari kariri fianai aino na reantenangfo menaria nanai. Bereri mani, ambori ira mau we ifating mene fio katai pelita doanai wai weru katai wai ki. ⁶ Wape iwati fi beng feai kontai na mea, amani menemirireu fio Nikolasi ne inontarai erariati fosa enari fo, kariri yau kontai we enehurireuwa fo.

⁷ Mandoni dino wetarang mani, tarao kaiwo Allai Nuaninufi medurai we jemati kiai nina. Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, ambori iroa wei we dang aibongno dohoni minohi darang wenumainu ria Allai na Waidani ki.”

Kaiwo arerai we jemati na Simirna

⁸ Yesusi medu we yau Yohanesi aha ma, deyo, “Woi we wewaio na jemati na Simirna foi toninai:

Mano *Reantenang Pari* foi tuti *Fui Pari* foi, mano mireha ampa tuti suwi aha ne, ne kaiwo finina;

⁹ Iwaitawang dadira bitoya mesodaira wa tuti mene pari fi wa ampa. Wape imadurai we mea mau yeyo na Sengnei mani inontarai mene fi di mea paria. Tuti iwaitawanai kontai ampa we mesobu kaiwo kahera wai paria, ria inontarai eteyo ea mani inontarai Yahudi tarai saine fosa. Ea mani eteyo etohong kariri Musai ne Hukumifo na mai, wape eteiaya yau Yesusi nehu Kaiwofo, amani Kaiwo kariri todoni ifariri kaiwasafu na imereha wesa fo. Emadu funomai tonanai, weo ea mani, Yahudio etohong kariri Allai ne Kaiwofo na mai saine kaha, mae Saminseni ne inontarai saine. ¹⁰ Dohonao mematai we dadirao katu wori mesodaira fo fe. Weo yeisaharai we mea, Saminseni ambori wedaya inontarai eweiteta we mea fosa etafu manea na mea, esoasa to aitamu rorong fo ki. Tuti ambori mesodai dadirafo paria rahida sura. Niari tonanai we meafu we ambori deo wedaya metawai na mene meroasofo.

Wape yeyo todoni kontai meroaso yau terai pampang, pariao masino memarareha kontai ki, tuti ambori yohongno fiembaitafo we mea ki, amani meminohi metarang we fitawafa.

¹¹ Mandoni dino wetarang mani tarao kaiwo Yesusi Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina. Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, wenani wiro sodai Marareha Weberu fo kaha.”

Kaiwo arerai we jemati na Pergamusi

¹² “Woi weo wewai na jemati Pergamusi toninai:

Mano yu sondu reisa tuti reng boru foi ne kaiwo we jematiwai finina; ¹³ Iparaise we mea. Iwaitawanai we katai meminohi nai wai mani katai Saminseni wemananu nai dine. Tonanai ki, wape mesomi we yaua mutu, tuti mefafora yau kaha. Tuti mewati terai we emung Antipasi, nehu inontarai somi we yau na mai tuti deiriri wonohu wai. Mewatisa emuni na mene bendariwai, katai Saminseni wemananu nai wai tonanai ki, wape meroasoai mutu, wiro mesu to fui kaha.

¹⁴ Tonanai ki, wape iparaise kahai we fisarawai beiru teaio menari wa, amani inontarai maneiru teai na mea ene tarai kariri Bileami.* Bileami nini na fafongfa deunau Baraki we weanggari inontarai Israeli fosa we etaukaha sasarifo, amani etang fio esomi tutirai we aririwangfosa tuti emaninawa funomai. ¹⁵ Mano nanisa kontai etohong kariri Nikolausi tuti ne inontarai erariati fosa ene aunau karira fo. ¹⁶ Ampafe metarabera mea weru mene sasariwai. Bireri mani, waroi ahang kahai mae ambori ira mau tuti imunsa na sonduo kiawariai na borohu fenini ki.

¹⁷ Mandoni dino wetarang mani, tarao kaiwo Yesusi Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina. Mandoni dino doaria mutu, dirapa Saminseni pariao wereafo mani, ambori iroa wei we dang fiang mannao dadiwa

fo, amani fiang na Waidani, tuti yohong kamiei biuao isoi wang waworu fo nai foi wei ki. Wang nanai wiro manei siai deitawana kaha, mae mano sobu kamieifo meiri andino deitawana ne.”

Kaiwo arerai we jemati na Tiatira

¹⁸ Mayeai Yesusi medu we yau aha deyo, “Woi we wewai na jemati Tiatira foi toninai:

Seng Allai ne Kaisungno urengfo uransairai ne tarai toyari adia denggararu paria tuti awengfo dedori toyari besi kasoia dedori foi, ne kaiwo we jematiwai finina; ¹⁹ Iwaitawang fianai aino menari wa ampa, amani kariri menemiwawuwa, meroaso yau wa, mefata inontarai wa tuti metawang mea na dadira rorong fe wa. Tuti iwaitawanai kontai we na fui ninai fi menari wa nanai fuba pari sewa reantenang meroaso fo.

²⁰ Tonanai ki wape iparaise kaha we fisarawafeai menari wa, amani meroa we Isebeli, wiwingno deyo i mani Allai ne nabi demi ma dine foi. Wiwing nani sofa wawera nehu inontarai erufi we yau nesa bitoya paria tuti deunasa we emaninawa tuti etangno fiang etohonai we aririwangfesara fo. ²¹ Yohong rahida wei kawuru we daraberahi weru ne sasari maninawa nani faini, manamo merira. ²² Ampefe ikafa kanggunia meninang ambori sodai dadirafo, tuti mandoni saino enari maninawafo riati mani, yohonsa esodai dadirafo pari riati kontai. Tuti efo-tou enari sasarifo kaha mani, ambori esodai aibo yohonai tonanai wesa fo ki. ²³ Ne inontarai erariati fosa, ahusa we ne arikangfosa, kontai imunsa weruai. Inari tonanai ambori jematinei kiai ewaitawanai we yauno iwati bau kaiwasa enumikamieifo tuti enemirorongfo ne. Tuti ewaitawanai we yohong aiboifo we mansiari-mansiari kariri sasari enariri foi ki.

²⁴ Wape mea siai na jemati Tiatira wai, wiro metohong kariri Isebeli ne aunau kerira nani kaha, tuti

* 2:14 Bilangan 22:5, 7, 25:1-3, 31:16; Ulangan 23:4

wiro merurai we mewartawang Saminseni ne aunau werorong nani kaha. Fianai aino menari tonana fo demoyarai, wiro yohong kaiwoariri siai feai we metohong kaririai ahang kaha. ²⁵ Mae fianai aino mesobuai kawurua fo mani, amani mene meroaso yau wa, merutawanaia mutu paria sobu rahida yarabera yau nai aha mau foi.

²⁶⁻²⁷ Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, tuti dohong kariri fianai aino yawi wea fo paria werea naya fo mani, ambori yohong mambiriufu wei ki, amani mambiriuo Dai na rorafaisi dohonai we yau fo. Ne tarai toyari nabi fafong fasa emadu kariri Mananu Mampariri foi ne mambiriufu eteyo,

‘I ambori wemambiriu we yu kai-
wasa na nunei fosa kiai,
tuti disang kanggunsa na ne aita-
tohi besi foi
emangganggung toyari
isang kanggung awaing
fenanai ki.’*

²⁸ Tuti yohongno awaha Ampari wei we fiembaitai kontai ki.

²⁹ Mandoni dino wetarang mani, tarao kaiwo Yesusi Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina.”

3

Kaiwo arerai we jemati na Sardisi

¹ Mayeai Yesusi medu we yau aha, deyo, “Woi we wewai na jemati Sardisi foi tonina:

Mano yu Allai Nuaninu itu fo tuti yu awaha itu fo na warangfo, ne kaiwo medura finina. Iwaitawang fianai aino menari wa ampa. Kaiwasa eteyo inontarai metarang di mea, amani meroaso yaua mutu. Wape yeitawanai wiro tonanai kaha, mae memararehara, amani mene meroasofo tupa dawohi arorawa, toyari metawera weru meroaso yau fo tuti menemitawanai we metohong kariri Hukumi Musa soi foi ambori feriri mea. ² Metoabari

mea! Merurai tuti mene meroasofo adareti mareha nanai ambori mireha fanai, mae darang aha. Weo iwati fio menari wa wiro mai na Dai Allai arongreafo kaha. ³ Ampefe mearomio kariri fianai aino raminde nanai mesobuai tuti metaramioai nanai, amani kaiwo kariri todoni ifariri mea na meroaso yau fo, wiro na metohong kariri Hukumi Musai soi fo nani kaha. Metohong kariri finanai tuti meroaso yau terai we ifariri mea, tuti metarabera mea weru mene sasario menemitawang Hukumi Musai soi foi we feriri mea fo. Wape metena pampang tuti metoabari mea kaha mani, ira tantuma mau rai, nehu tarai toyari inontarai da we kiamananapi, tuti wiro mewartawang kariri rahida bodoni dino ira tantuma nai tonanai mau ne kaha.

⁴ Tonanai ki, wape inontarai na Sardisi wai manea etanansiau weduarai, ampafe ene tarai toyari ewaitawang wedua ene ansung etatara fo ambori werarika kaha, amani ewaitawang wedua ene taraifo weru sasarifo. Inontarai nanisa mani emai, ambori eweriria yau tuti rahida fui wanai esansung ansung bua fo ki. ⁵ Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, ambori isansuni na ansung bua fo toyarisa, tuti wiro ifating wonongfo weru Buku soi kariri inontaraio esobu Waidani fosa nai foi kaha. Tuti na Dai Allai tuti ne wewai fosa earomireafo iroa wei we i mani nehu inontarai dine.

⁶ Mandoni dino wetarang mani tarao kaiwo Allai Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina.”

Kaiwo arerai we jemati na Filadelfia

⁷ Yesusi medu aha deyo, “Woi we wewai na jemati Filadelfia foi tonina:

Mano mirarebana foi tuti wetarai foi, andino yu Dauti ne aisu mananu foi ne, amani ne mambiriu fuba toyari Mananu Dauti na fafongfa. Fiai rahutu bei mani, wiro manei ne mambiriufeai we kifei ahang

* ^{2:26-27} Masmuri 2:8-9

kaha, tuti kifei mani manei wiro fiahi ahang kaha. Amani, rahutufoi tifaia weo tara nai to rang waworu feai we yiwangno Hukumi Musai soi foi. Yahudio etohong kariri Hukum nanisa kontaio wiro ewemambiriu we ehobu rang waworu nani ahang kaha. I mani, ne kaiwo medura finina. ⁸ Iwaitawang fianai aino menari wa ampa. Iwaitawanai weo mefau kaha. Wape metohong kariri nehu Kaiwone tuti mefafora yau kaha. Ampafe mewati! Ifai rahutu bei tifaia we mea ampa, tuti rahutu nani manei wiro wemambiriu we kifei ahang kaha. Rahutu nani mani ifariri mea na meroaso yau terai fo, wiro na metohong kariri Hukumi Musai soi foi kaha. ⁹ Inontarai siai mano enemitawang te erurai we etohong kariri Hukumi Musai soi foi we feririsa fosa mani, eteyo ea mani inontarai Yahudi tarai saine tuti eteiaya yau Yesusi. Wape inontarai nanisa epampamu terai, weo wiro eweYahudi na enemirorongfo kaha mae, Saminseni neo inontarai disa. Ea mani, ambori inarisa era mau etisangkapa eawemibukafo na mearomireawa ki, tuti ambori emadu eteyo, 'Tarai! Mano meroaso te Yesusi wa mea, Sempaisi enewawu mea paria!' ¹⁰ Metohong kariri nehu Kaiwone na mai paria, amani metawang mea ampa na dadira rorong wa, ampafe yau kontai ambori yemang wedua mea na rahida nunei sentenang sodai dadira pari fe nai foi ki. Rahida nani mani kaiwasa na nunei kiai sobu fiweanggarisafu we etawai ki. Wape mea mani, yemang wedua mea.

¹¹ Waroi ahang kahai mae ira mau rai, ampafe fianai aino mesobuaia fo, amani mene meroaso yau wa, merutawanaia mutu, ambori fiembaitaio Allai meinenamai we meara wa, wiro manei kia weru mea fanai. ¹² Mandoni dino doara mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, weni ambori minohia pepayai we fitawafa na Waidani. Ne tarai to-yario dirio doaria pepayai tuti munu

bei, tonanai kontai, yau ambori iku-tuaifa we minohia mutu na Allai ne Munufoi na Waidani ki. Tuti ambori isoi Allai wonongfo nai, tuti Allai ne bendari wonongfo nai kontai, amani Yerusalemi weworu foi, bendario ambori bia nano Allai na rorafaisi meu foi. Tuti isoi wonohu weworu ne na ne taraifoia kontai ki.

¹³ Mandoni dino wetarang mani tarao kaiwo Allai Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina."

Kaiwo arerai we jemati na Laodikia

¹⁴ Yesusi medu aha deyo, "Woi weo wewai na jemati Laodikia foi tonina:

Mano wonongno Antu foi, i mani mano deiriri kaiwofo na mai tuti na wetarai dine. Tuti fi fubao Allai niariri na nunei kiai ne mani weneung nai. I mani ne kaiwo arerai we jematiwai finina. ¹⁵ Iwaitawang kariri fianai aino menari wa ampa. Amani mene meroasoawa wiro maninggapoi ete danunanang kaha, toyari meraria yau pari kaha, tuti metawing mene meroaso yau wa pari kahai kontai. Ne tonanane karira paria! Denteng mani, merurai paria we meraria yau na mai, ete bireri mani metawing yau beyari finanaia. ¹⁶ Wape wiro menari tonana kaha, mae mene meroasoawa kifakifayai, amani menemiwawera na mene meroasoawa, ete meroaso yau kuteai terai, ampafe ikasou mea pariao ambori ikandi mea to boriai weru borohunei ki. ¹⁷ Memadu meteyo, 'Inontarai amene fi di amea, amesobu ra bitoyara, wiro amene pari wefiea kaha.' Memadu tonanai wape mewaitawana kahai weo na mene meroasoawa mani, mene obu fiea kahaifa ne ne? Mekaharia mebeng kahai, meuremiwa fafa, tuti menayai arora. ¹⁸ Ampafe yeunau mea mau we todoni mani meworoi fi mai fo ria yau, amani emasio mai sewa fo we mene ra, ambori na Sempaisi arongreafo mani mene ra bitoya, tuti mewori ansung bua fo we mesansung nai ambori menayai arora tuti memamaya ahang kaha. Kontai rawangno ufi tauremine naya

fo ambori metufi meuremiwa naya mani mewati aha.

¹⁹ Mandoni dino enehuwawuti fo mani, niari sarawa mani isuari tuti yohong alboifo wei we yeunauwi nai. Ampafe isua mea, yohong alboifo we mea tonina ne mani, merurai paria tuti metarabera mea weru mene sasariwai ambori mene meroaso yau wa wiro kifakifayai ahang fanai. ²⁰ Mewati! Ira mau yoa na mene rahutu borong wa mae yutanai. Mandoni dino taraoai tuti fiafai rahutufoi we yau mani, ambori ira wei afui tuti iminohi yampi riati tuti dampi ria yau kontai.

²¹ Mandoni dino doaria mutu dirapa Saminseni pariao wereafo mani, ambori iroa wei we minohi ria yau na nehu kadera mananu nei. Kariri yau we yoara mutu yirapa Saminseni fo, ampafe iminohi ria Dai Allai na ne kadera mananu fe nina.

²² Mandoni dino wetarang mani, tarao kaiwo Yesusi Nuaninufi medurai we jematifi kiai nina.”

4

Yohanesi deti fi kariri Allai ne man-anufo

¹ Mayeai iwati fieai aha, amani iwati rahutu bei na rorafaisi tifai. Ainanaya tarahuo mano anta medu we yau na rawafui fiebai toyario songgerifoi, medu we yau nariai aha deyo “Bautai toninai meai, we yeinawi kariri fianai aino ambori kawariai aha fo we wau.” ² Na tatarang nanai kontai, Allai Nuaninufi sonsoni yau. Ainanaya iwati kadera mananu bei na Waidani tuti manei minohi nai. ³ Wenani keiwewa toyari kamieio keiwewa ne harga dedai, amani kamieio memarampoti esahui we intan, tuti kamieio berika esahui we sardisi fenanai. Tuti aewi bei doa woruwi na katai minohi nai foi. Aewi nani ne tarai kariri kamieio ne harga dedai bei, amani kamieio keiwewa, esahui we zamrud. ⁴ Na katai nani kontai iwati kadera mananu fo piareia boa tuang wariri, tuti mano eminohi naya fosa mani, mano ewewafoniai ewepiareia mana fosa.

Ansung etatara fo bua karofari tuti etata sapewi mananu fo na enumifo, sapewi nanai enari na emasi kiai. ⁵ Tuti na kadera mananu foi nani iwati kaiwewa kewariai nai tuti kadidu dotu tuti nubuyai nai. Mae na arongfo, oborio itu doa danggararu nayai. Obori nanai deinawi karirio Allai Nuaninu itu fo. ⁶ Tuti iwati rawanang bei mani, ne tarai toyario kasinai wiatai na arongreafo, memarampoti paria.

Mae iwati fidarang mana etoari na katai kadera mananu foi warabuka boa fo. Euremifo bitoya paria, amani bitoya na earomifo tuti bitoya na ehurumifo. ⁷ Fidarang mano reantenang foi ne tarai toyario singa, mano mandu foi ne tarai toyario sapi mang manei, mano mantoru foi mani ureng toyario inontarai, tuti mano mana foi ne tarai toyario koroweio yera warapemafoi we sifo. ⁸ Tuti ewaramipemafo aiwonang, na ene taraifoi sentenang weureng, tuti na ewaramipema arowawahi fo kontai weureng. Diru rahida erohi pampang efiai Allai. Erohi eteyo,

“Seng Allai wau, murarebanai, murarebanai, murarebanai,
Mano Wemananu Dedai Mantaung di wau,

Mano nayai kawuru na reantenang pari foa foi di wau,

Mano nayai pariao sobu rahida bonini,

tuti Mano nayai pampang we fitawafa di wau.”

⁹ Mano fidarang mana nanisa erohi rarungfoi we efiai Allai mano minohi na ne kadera mananu foi nani, amani mano minohi wenumainufo. Etoparandini, esomi wei, tuti etohong mahikai wei. Erohi efiai tonanafo, ¹⁰ mano ewewafoniai fosa, amani mano ewepiareia mana fosa, etawai aweu etisangkapa eawemibukafo na Mano Darang Wefitawafa foi arongreafo, esomi wei tuti efating ene sapewi mananu fo etohonai watai na arongreafo tuti emadu eteyo,

¹¹ “Dai Allai amene Sengne wau,

Meiri wauno mosi we amefiai
waune.
Meiri wauno weMananunei.
Wauno ametaparanding wau,
Amesomi we wau tuti ametohong
mahikai we waune.
Weo wauno nari fi fuba nini kiai
ne.
Tuti nariri kariri nemu bawia wa
ne.”

5

Buku reraungno kafaria mitu foi tuti Domba Antung foi

¹ Mayeai iwati mano minohi na
ne kadera mananu foi yuo buku
reraungno kafaria bei na warang do-
moya foi. Buku reraungfoi dowani
donini sefang na kaiwoariri, tuti taha
weduarua mitu na segel kesi itu (7).
² Ainanaya iwati wewai wemambiriu
manei medu na rawafui fiabai deyo,
“Mandoni dino mesi we fioabuo segel
kesi itu fo tuti fiorera buku reraung-
foi ne?” ³ Wape na rorafaisi ete na
nunei, ete na kofa rorong wau kon-
taio, manei wiro mesi we fia kaha
tuti deto kaiwo nayai na rorongfoi
kaha. ⁴ Tarahuo kaiwofo nanai isaia
yeidu, weo wiro obu manei mesi we
fiorera bukufui tuti deti rorongfoi
kaha fefe. ⁵ Ainanaya manei na mano
ewewafoniai fosa medu we yau deyo,
“Wai fanai! Boti! Inontarai manei,
wonong fino *Singa Na Yehudai*, ahui
we *Riria Na Dauti* kontai, andino ki-
raikobu Saminseni. Meiri andino
mesi we fiosabu segel kesi itufo tuti
fiorera buku reraungfoi ne.”

⁶ Mayeai iwati Domba Antung
manei doa rahanai na kadera man-
anu foi, tuti fidarang mana fosa, tuti
mano ewewafoniai fosa. Domba
Antung foi iwatioi na ne taraifo pesai
fari bitoya toyari emuni kawurua
fenana. Nungkaradoi itu tuti ureng
itu kontai. Nungkaradoi itu fo
deinawi ne mambiriu fuba fo, tuti
ureng itu fo deinawi Allai Nuaninu
ituo denatuai we nunei sentenang
ne. ⁷ Ainanaya Domba Antung
foi saha afong yuo buku reraung
kafaria mitu foi ria mano minohi na
kadera mananu foi warang domoya

foi. ⁸ Na kutu warawa yuo buku
reraungfoi nana fo, fidarang mana
fosa tuti mano ewewafoniai piareia
mana fosa etawai aweu etisangkapa
eawemibukafo na arongreafo. Eru
kecapifo tuti rewangguai nofio enari
na emasi fo, rewangguai nofi nanai
esoni finunsai mamporio deinawi
Allai ne inontarai emararebana fosa
ene nadifo.

⁹ Tuti erohi rarung weworu rowei
dotu tono:

“Wau mosi we ka buku reraung ka-
faria mitu nani ne,
tuti fosabu segeli taha weduari
nai foi ne.

Weo emung waua mureha ampa,
tuti na nemu rika tiwowu nani,
bai kutu inontarai fuba nunei
kiai,
we Allai ampa,
amani inontarai na riria bodoni
kontai,
na kaiwo bodoni kontai,
tuti na nu bodoni kontai.

¹⁰ Ruai inontarai nanisa kiai we
nemu inontarai
we eminohi na nemu Man-
anuwa,
tuti ambori we eweimami,
we erufi we tane Seng Allai,
tuti eru nunei ki.”

¹¹ Mayeai iwati tuti itarahuo we-
wai katui ahang kaha, bitoya paria
ne fiafo tarahio 1.000 we1.000, tuti
10.000 we10.000, wiro ato afonso ne
fiafo kaha, etoa wari kadera man-
anu foi, tuti fidarang mana fosa, tuti
mano ewewafoniai fosa. ¹² Erohi na
erawamifui fiabai eteyo,

“Domba Antungno emung waua
wa wau mosi,

Mosi we Allai yu wau we weM-
ananu,

Mosi we wobu ra we nemu,
Mosi we wobu Allai ne awaifo,
Mosi we Allai dohong wau we-
mambiriu,

Mosi we amesomi we wau,
Mosi we ametaparanding wau,
Tuti mosi we amefiai wau.”

¹³ Ainanaya tarahuo inontarai
fuba nini kiai, tuti andowa fuba

nunei kiai, amani mano na rorafai-sisa, na nuneisa, tuti na kofa rorong wausa, erohi efiai eteyo,

“Mano munohi na nemu kadera mananu wai,
tuti Domba Antung wa wau,
Muruino amefiai muru,
Muruino amesomi we muru,
Muruino ametaparanding muru,
tuti muruino muwemananu we fitawafa ne.”

¹⁴ Fidarang mana fosa eroatuba ene rarungfoi eteyo, “Antu!” Tuti mano ewewafoniai fosa etisangkapa eawemibukafo esomi we suru.

6

Domba Antung foi fiosabuo segeli wonang fafong fo tuti fio kawariai naya fo

¹ Mayeai iwati Domba Antung foi fiosabuo segeli itu fo bo reantenang foi. Ainanaya iwati fidarang mana fosa, tuti manei nasa sahu na rawafui fiabai toyari kadidu fenanai deyo, “Ro ma!” ² Ampafe iwatia mani, iwati kuda biua manei kiawariai ma, tuti inontarai manei dautai nai. Inontarai fo mani yuo afai aburuei na warangfo, tuti manei dohong sapewi mananu bei wei. Inontarai nani da weinontarai wemambiriua we miung woru ne aitetafosa kiai.

³ Mayeai iwatio Domba Antung foi fiosabu segeli bo boru foi aha tuti tarahuo fidarang mana fosa, manei siai medu aha deyo, “Ro ma!”

⁴ Ainanaya iwati kuda manei aha kiawariai aha ma. Kuda nani mani berika toyari abo. Mano dautai nai mani manei dohong sondu fiabai bei wei tuti dohong mambiriu wei we fiating ne maifo weru nunei, ampafe wedaya inontarai nunesa eminohi na mai ahang kaha mae emamuna tuti emung wawerasa.

⁵ Mayeai Domba Antung foi fiosabu segeli bo botoru foi aha. Tuti tarahuo fidarang mana fosa, manei siai aha medu deyo, “Ro ma!” Ampafe iwati aha mani, iwati kuda niuemetang manei. Mano dautai nai foi yu fitua maraba nai bei na warangfo.

⁶ Tarahuo rawafui bei medu rahanai na fidarang mana fosa, amani medu kariri aibo kahari foi, deyo, “Pa denteng literi bei mani ne harga dedai paria, mai kariri manei yufi mani ne fiebaitai rahida bei fo, tuti pa denteng turura kaha foi kontaio literi botoru mani ne hargafo tonanai kontai. Wape ai saituni bongfoi tuti angguri bongfoi mani meiri fanai.”

⁷ Mayeai Domba Antung foi fiosabu segeli bo boa foi aha. Tuti tarahuo fidarang mana fosa mano sea foi medu deyo, “Ro ma!” ⁸ Ainanaya iwati kuda manei aha wape ne tarai fidadiru toyari mirehara. Mano dautai nai foi wonong fino *Marareha*, tuti manei siai, wonong fino *Aitamu Marareha Rorong* fo, da riati na kurufuifo. Usobu mambiriu we urato kutu kaiwasa na nunei kiai we rabuang boa, tuti rabuang bei nasa mani ($\frac{1}{4}$), umunsa weruai. Kaiwasa nanisa umunsa na mamuna, na kahari tuti fimaninang fimung, tuti na andowa memuna foi.

⁹ Mayeai aha mani Domba Antung foi fiosabu nario segeli bo ring foi aha. Ainanaya iwati inontarai emarareha fosa enumianinufu, enayai na mesba arowawahifo, amani mesba ne tarai kariri mesbao fafongfa enunung korbani we Allai nai foi. Ea mani mano kaiwasa emunsa weo ewuwu Seng Allai ne Kaiwo kariri Yesusi fo, tuti emadu eteyo Yesusi ene Seng dine, pariao wedaya emunsa tonana. ¹⁰ Esahu na erawamifui fiabai eteyo, “Sengno weMananu, murarebanai tuti tarai ne waune, kidoni wori kutu kaiwo kariri inontarai nunei fosa tuti inontarai raminde emung amea fosa, tuti bohong aiboifo wesa ki?”

¹¹ Ainanaya manei dohong ansung bua fo mai sa tuti medu wesa deyo, “Metawang mea metawang kuteai, pariao mene doroi tuti mene maniworiri fosa era ruhiai ma memai akawuru wo. Mene doroi tuti mene maniwowiri nanisa Allai dirisa we ambori kaiwasa emunsa emarareha toyari raminde meara fo.”

¹² Mayeai iwati Domba Antung foi fiosa nari segeli bo wonang foi aha. Fiosabui tonana fo, mundiei fiabai bei fiorirouwai na mambiriu, tuti wofaisi niومتang toyari ke fananai, embaifo kontai berikahofi toyari rika. ¹³ Awahafaisi kontai tifat-ting tuti tiraru to nunei aweu toyari deduka si kahutu aibong kendi fananai. ¹⁴ Tuti rorafaisi kontai niai toyari riraung mintantunung wape wanangfoi siparia niai. Tuti uai tuti nufu kontai tawera weru katai do naya fo.

¹⁵ Ainanaya mananu fuba nunei kiai, inontarai baba fosa, mano ewe-nunggamiei we afai mamuna fosa, mano ene fi fosa, mano ewemambiriu fosa, kontai womingfosa tuti inontarai siai wei fosa kiai, ewawua etadiwa na katai we winsaburungfo tuti manapahangfo na uai rei. ¹⁶ Mae esahu we uai fo tuti manapahangfo eteyo, “Tiru meu biritawang amea, bodiwa amea weru mano minohi na kadera mananu foi urengfo tuti weru Domba Antung foi ne kasoufo. ¹⁷ Weo rahida fuba Allai tuti Domba Antung foi urainawi une kasou fiabai fo we kaiwasa nunei foi andinini, tuti mandoni kontai wemambiriu we sodai ne tonanafo kaha.”

7

Inontarai Israelio ewe-144.000 esobu Allai ne fiainawiaifo na ene taraifoi

¹ Mayeai iwati wewai mana, etoari na nunei rea boa ne, mae erutawang wanang urengfo kai ambori wiro siaya fanai, na rawanangrausi, ete na reirei tuti na ai rorong fo fanai. ² Ainanaya iwati wewai siai manei kiawariai na do wanang murang foi ma. Yuo Allai mano darang we-fitawafa foi ne capifo na warangfo, tuti sahu na rawafui fiabai we wewai manao esobu mambiriu we emei nunei na wanangfo nanisa. ³ Sahu wesa deyo, “Dohonao metawing wanangfo we mei rawanangrausi ete reireisi tuti ai rorong foi fanai, pariao amewecapi tane Seng Allai

ne womingfosa erewomifo na ne capinei akawuru wo.”

⁴ Ainanaya tarahuwai we kaiwasa wecapisa nanisa mani ewe-144.000, amani inontarai dirisa na inontarai Israeli rabuangno ewesuraya boru fosa ene ririafoi saine.

⁵ Na riria Israelifo rabuang bei mani ewecapio ewe-12.000, amani:

Na Yehudai ne ririafoi ewe-12.000

Rubeni ne ririafoi ewe-12.000

Gati ne ririafoi ewe-12.000

⁶ Aseri ne ririafoi ewe-12.000

Naftali ne ririafoi ewe-12.000

Menaseri ne ririafoi ewe-12.000

⁷ Simeoni ne ririafoi ewe-12.000

Lewi ne ririafoi ewe-12.000

Isakhari ne ririafoi ewe-12.000

⁸ Sebuluni ne ririafoi ewe-12.000

Yusupi ne ririafoi ewe-12.000

tuti Benyamini ne ririafoi kontai ewe-12.000.

Kaiwasa bitoyao ato afonsoi kaha foi etoari na Allai tuti Domba Antung foi uaromireafu

⁹ Mayeai iwati aha mani iwati kaiwasa katui ahang kaha, ato afonsoi kaha. Kaiwasa nanaisa mani inontarai fuba nunei kiai saine, amani inontarai na riria bodoni kontai, na kaiwo bodoni kontai, tuti na nu bodoni kontai. Esansunsa na ansung bua, etoari na kadera mananu foi refongfo tuti na Domba Antung foi arongreafo, tuti eru ai baya na ewaramifo. ¹⁰ Na erawamifui fiabai etaparanding Allai eteyo,

“Amefiai wau,

amene Seng Allai,

mano munohi na nemu kadera mananu wai!

Tuti amefiai Domba Antung wa wau! Weo mumeiri muruino mufariri inontaraine amea ne!”

¹¹ Wewaifo kiai etoa wari kadera mananu foi, tuti fidarang mana fosa, tuti mano ewewafoniai ewepiareia mana fosa, etawai aweu etisangkapa eawemibukafo na kadera mananu refongfo tuti esomi we Allai eteyo,

¹² “Antu!

Allai, amene Sengne wau,

meiri wauno amefiai waune

tuti ametaparanding waune.

Wauno wowai ne,

ametohong mahikai we wau,
tuti amesomi we wau.

Wauno we Mananune tuti wemambiriu we fitawafa ne.

Antu!”

¹³ Ainanaya mano ewewafoniai fosa manei dutang yau deyo, “Mano esansung ansung bua fo wanisa mani, mandoni saine, tuti era na doni ma?” ¹⁴ Ampafe iroa wei yeyo, “Daie! Iserawerahi, wau boitawana ne.” Ainanaya medu we yau aha ma deyo, “Kaiwasa fuba nanisa mani inontaraio esodai karirafu paria na dadira fiabai rorong nanai kiai na nuwasi tuti era na dadira rorong nanai ma. Ea mani eruai ene ansungfo na Domba Antung foi ne rikafoi tuti enaria bua karofaria fo saine. ¹⁵ Nanai aino wedaya Allai yoa wesa we etoari na arongrafe nina, tuti diru rahida ewewoming wei na ne Munu rorong fo. Tuti Allai, mano minohi na kadera mananu foi, ambori demang weduasa ki. ¹⁶ Wiwo enumiruinso ewawisi na weai ahang kaha, tuti earomitataha na weai ahang kaha, wiwo enumiruinso wofoi piyasara esasora ahang kaha. ¹⁷ Weo Domba Antungno doa rahanai na kadera mananu foi, andino ne tarai we mantahung we dehunsa ne. I ambori kiasa we etunung mereha urengno dohong kaiwasa eminohi etarang we fitawafa foi ki, tuti Allai ambori dufi euremikurufo ki.”

8

Segeli bo itu foi, Domba Antung foi fiosa bui

¹ Mayeai Domba Antung foi fiosa bui segeli bo itu foi nanai, rorafaisi wewui beyari paria araha ureng aburung fea.

² Ainanaya iwati wewai itu etoari na Allai arongrafo, tuti manei dohongno songgeri itu wesa.

³ Mayeai iwatio wewai siai manei kiao nafi nunung finunsai mampori naio nariri na emasi foi, da wa doari na mesba arongfo. Tuti manei dohong finunsai mampori bitoya

weia we niunung ria inontarai eroaso fosa ene nadifo na mesbafoi, na kadera mananu foi refongfo. ⁴ Ampafe riraungno finiunsai mamporio wewaifo niunumi foi, dautai ria mano eroaso Yesusi fosa ene nadifo we Allai ayai, na nofio niunung finiunsai mamporio yuti na warangfoi. ⁵ Mayeai wewaifo da wa kia adiafo na mesbafoi ma, soniai to nafi niunung finunsai mamporio yuti na warangfoi, tuti kifa kangguni to nuwasi aweu. Ampafe kadidufi sarabau kahofa wau tuti kaiwewaifo keiwewari bitoya paria, tuti mundiei fiabaitureha bei fiorirouwai na mambiriu.

Wewaifosa ebui songgeri wonang foi fafong

⁶ Finanaia kaifo, wewai itufo emainenang we ebui songgeri itu eru fo.

⁷ Ainanaya wewai mano reantenang foi biuio songgeri bo reantenang foi, mayeai na tantuma metang kamiei foi miung, metang nani miung-tuti adiafoi tuti rikafoi to nuwasi aweu, wedaya nuo ato kutuwi we betoru foi, adia kaso weai ($\frac{1}{3}$). Tonanai kontai we ai tifu foi, amani kutuwi we betoru foi adia kaso do weai tonanai kontai, tuti ninoi kehe foi, adia kasoi kiai.

⁸ Mayeai wewai mano mandu foi biui nari songgeri bo boru foi aha, ainanaya iwati manei so fi ne tarai toyari uai fiabai denggararu toyari adia bei to rawanangfoi aweu. Wedaya rawanangfoi ato kutuwi we betoru foi kontai dowe ($\frac{1}{3}$) werikara sentenang. ⁹ Tuti fi niai nai foi kontai ato kutuwi we betoru foi, dowe ($\frac{1}{3}$) mirehara kiai; tonanai kontai we kaparifo kiai, ato kutuwi we betoru kontai, dowe ($\frac{1}{3}$) deisui ete kerira kiai.

¹⁰ Mayeai wewai mano mantoru foi biui ne songgeri yuti foi aha, ainanaya awaha fuba bei denggararu toyari antironi fenanai, sawai na rorafaisi to wayafo aweu, wedaya waya tuti mereha ureng fo na nunei ato kutuwai we betoru, dowe ($\frac{1}{3}$)

pirandima kiai. ¹¹ Awaha nani wonong fino *Pirandimai*. Ampafe dohong wayafo tuti mereha ureng fo doweai tonanai parandima wedaya inontarai bitoya emarareha weo etunung merehafo fefe.

¹² Mayeai wewai mano mana foi biui ne songgerifo aha, ainanaya iwati fieai bioi kobu wofoi ampefe bauri we betoru mani doweai ($\frac{1}{3}$) kerirawao mamantiti. Tonanai we embaifo tuti awahafo kontai. Finanai kiai wedaya rahidafoi atori we betoru mani, doweai ($\frac{1}{3}$) mamantiti, tuti dirufo tonanai kontai, atori we betoru mani, doweai ($\frac{1}{3}$) awahafoi tuti embaifo wiro danggararu kaha.

¹³ Mayeai iwati aha mani, iwati romu korowei manei sifo kefang aweu kahai, mae sahu na rawafui fiabai deyo, “Karirao! Karira! Karira paria we inontarai nuwai mea, weo na rabuang bo wewai mantoru fui fo sitoru itobui itone songgeri botoru fo aha mani, mesodai karirafa paria na fi karira botoru fo ki.”

9

¹ Mayeai wewai mano ring foi biui ne songgerifo aha, tuti iwati awaha bei sawai na rorafaisi to nuwauai aweu. Manei dohongno aisufui we awahafoi, ambori fia Kamirei Berorong foi* nai. ² Ainanaya fia Kamirei Berorong foi tuti riraungfoi kiawariai na kamirei rorong fo ayai. Riraungfoi mintantunung toyari kafafe niümetang fenanai, awa tebung wedua wofoia sambewarai nariai ahang kaha tuti rorafaisi kontai memantiti beyari. ³ Tuti mansonggeri katui ahang kahai kiawawariai na riraung rorong foi aweu sinsung nunei. Mansonggeri nanisa esobu mambiriu we etisang mani damirai toyari amafiahi. ⁴ Mano demisa foi, deretawansa weo wiro emei aifo, ninoifo ete fitantantang siai wei foi fanai. Mae etisang te inontaraio wiro esobu Allai ne capifo na erewomifo kaha fosa terai.

⁵ Wape wiro esobu mambiriu we ewedayasa emarareha kahai, mae ene memufoi wedayasa etamirai beng kaha paria embai ring. Ene memuo wedayasa etamirafa ne tarai toyario amafiahi we disang manei mani damira fenanai. ⁶ Na rabuang bonani kaiwasa nanisa enemirorong dohong paria we emarareha terai, wape mararehafoi toyari niyai waroi werusa.

⁷ Mansonggerifosa ene tarai toyario kudao meinenang we memuna. Na enumifo etata fi ne tarai toyari sapewi mananu, nariri na emasi, mae euremi toyari inontarai. ⁸ Enumirandaungfo dawariroi toyari wiwing enumirandaung, tuti ederemi toyari singa dereng. ⁹ Earomifo tabung weduarai na fi ne tarai toyario ansung besi. Tuti esifo mani ewaramipemafo nubuyai toyari kuda bitoya paria emitu rifu oto mamuna fo to mamuna rorong ne nubuyafa nanai. ¹⁰ Eamamindaung kariri amafiahi tuti weababo tonanai. Ene mambiriufo nayai na eamamindaung nanai, we etisang inontaraifosa nayai, tuti wedayasa etamirai paria we embai ring. ¹¹ Ene mananuo wenunggamiei wesa foi mani, wewaio wenunggamiei we Kamirei Berorong foi dine. Wonongfo na kaiwo Iberani mani esahui we Abadoni, mae na kaiwo Yunani mani esahui we Apolioni. (Nana mani *Mano Niari Fi Karira*.)

¹² Fi kia karira fo ne reantenangfe tawera ampa. Wape beruo ambori da aha ma ki.

¹³ Mayeai wewai mano wonang foi biui ne songgeri yuti foi aha. Ainanaya tarahuo rawafui bei kiawariai na mesba emasio wiatai na Allai arongreafoi, nungkaradoi boa fo. ¹⁴ Rawafuifo medu we wewai mano wonang foi deyo, “Bisuo wewai manao eworasa etoari na waya fiabai Efrati foi.” ¹⁵ Ampafe da wa disuo wewai mana fo sara, weo

* **9:1** Amani kamireio etamu Saminseni tuti neo raifosa nai, pariao esobu aibo na rahida Sengnei kiutu kaiwo nai foi.

waroi ampa etamang we ne diru nungfo mai, amani emainenansa terai we ene defuinafo, embaifo, rahida tuti araha ureng mai we era. Tuti era weo emungno inontarai na nuneisa, ato kutusa we betorua mani, emung rabuang bei ($\frac{1}{3}$). ¹⁶ Tarahuo rawafui bei deikaririai we yau deyo, afai mamunao etautai na kudafu era ria wewai mana fosa nanisa mani ewe-200 juta.

¹⁷ Tuti na fiainawiai iwatioa fo mani, iwati afai mamuna fosa tuti kudao etautai nai fo nanisa mani, afafosa esansung ansungno besia ehai. Ansung besi etatara fo mani arongfo barikahofi toyari adia, kahe rawanderi, tuti baming toyari kamiei belerang. Mae kudafosa mani, enumikamieifo toyari singa. Adia, riraung, tuti belerang kawariai na eboromifo ariei. ¹⁸ Fi betoru kawariai na kuda eboromifo ariei nanai ne tarai we fimung, wedaya inontarainesia kiai, ato kutusa webetorua mani, rabuang bei ($\frac{1}{3}$) na sa mirarehara kiai. ¹⁹ Kudafosa ene mambiriu wedaya inontarai emarareha nai nanai, nayai na eboromifo tuti na eamamindaungfo. Weo eamamindaungfo wenungkamiei toyari tawai nungkamei, tuti na eamamindaung nanai enari kanggani tuti emung inontarai nai.

²⁰ Wape kaiwasa bitoya foi, amani ne seao emarareha na fimung nani kaha fosa, wiro ematai we etaraberasa weru ene sasari enariri foi kaha. Wiro efotou esomi we arowuifo kahi, aririwangno enariri na emasi, peraki, tembaga, kamiei tuti ai foi kaha. Fi esomi weai tonana fo wiro weureng we deti kahi, wetarang we tarao kaiwo kahi, tuti weaweng we da kahi. ²¹ Ea kontai wiro etawing fi kerira enariri foi kaha, toyari emung inontarai fo, eha rawang fo, emaninawa funoma fo, tuti ehamananapifo kaha.

10

Wewai tuti buku reraungno ketui foi

¹ Mayeai iwati wewai siai manei aha. Wewai nani wemambiriu paria, biari na rorafaisi meu. Ne tarai kariri sensuni na kafafe bei, tuti aewi bei doa na nungfoi. Urengfo sambewarai toyari wo sambewarai mae awengfo ne tarai toyari aisiyang fiabai denggararu fenanai. ² Na warangfo yu buku ketuio rerawi kawurua bei. Biari meu, aweng bo domoya foi doa sau rawanan-grausi mae aweng doweifo foi doa sau reitahafoi. ³ Sahu na rawafui fiabai paria, ne fiabaifo toyari singa manei bibe, tuti kadidu itu dotu tuba rawafuifo aha, toyari eroao ne kaiwofo. ⁴ Kadidu itu fo dotu kai nanai yeo isoi kaiwo tarahuoai nanai, manamo tarahuo rawafui bei medu we yau na rorafaisi deyo, “Wiro woi kaiwo taramuoai na kadidu itu fo nana fanai, mae taramuoai terai tuti nemuboruoaifara.”

⁵ Ainanaya wewai anta iwatioi nani, amani mano doa na rawanan-grausi tuti na reitahafoi, yuai warang domoya foi to rorafaisi ayai we fefora. ⁶ Tuti fefora na Allai wonongfo, mano darang wefitawafa foi, andino niari rorafaisi, nunei, rawanan-grausi tuti fikiai niayai nai foi. Fefora deyo, “Fianai aino Sengnei kiutuui we niari fo, finanai wiro fioukirai ahang kaha. ⁷ Wape na rahidao wewai mano itu foi biui songgeri bo itu foi mani, fianai aino Allai kiutuui kawurua we niari fo, pariao ninai dediwara nendai fo, dohong kaririai ki, kariri Kaiwo Mahikai medurai we ne womingfesara fo, amani ne nabifosa.”

⁸ Mayeai rawafui anta tarahuo medu we yau na rorafaisi nani, medu aha deyo, “Roa, ka buku reraungno tirera kawurua foi ria wewaio doa sau rawanan-grausi tuti reife nani na warangfo ma.”

⁹ Ampefe ira we wewaifoia yutani we dohong buku reraungfoi we yau ma. Ampafe medu we yau deyo, “Karia tuti bani. Na boromuwa numuruainso memisi toyari aniwa

ne maing, wape toni afui wori dohongno enemuwai memboni ki.”

¹⁰ Ainanaya ika buku reraungfoi riati na warangfo ma tuti yani kariri deyoafo. Yania mani, na borohune nuhuruainso memisi kariri aniwa ne maing, wape itoni afui mani wedaya enehufuisi memboni paria.

¹¹ Ampafe manei medu we yau aha deyo, “Wuwuo Allai ne kaiwo dohonai we wau ne aha, kariri fio Allai deyo ambori niari nao nunei fo, amani fio niari we kaiwasa na riria bitoya, inontarai na kaiwo bitoya, inontarai na nu bitoya, tuti we mananu bitoya kontai.”

11

Kaiwo kariri Allai ne nabi mandu demi suru fosuru

¹ Mayeai manei dohongno ai rea titua fi nai bei we yau, tuti Allai medu deyo, “Ka fititua nai nani we roa titua nehu Munufoi na Yeruselemi nai tuti mesbafoi. Tuti boto kariri kaiwasa esomi nai fosa maneiru.

² Wape munu refong boriei foi mani tituati fanai, weo katai nani mani yohoni terai we inontaraio etaroanso yau kaha fosa. Inontarai nanisa ambori eru bendari mirarebanai Yerusalemia embai piarua boru tuti emei kanggani ki. ³ Tuti ambori yohong mambiriu we nehu inontarai mandu we umadu nehu kaiwo yohonai we suru ne rahida 1260 ki, ete embai piarua boru. Inontarai nani suru usansung ansung toyari ansung karungfo, amani ansungno fafongfa nabi Israeli fosa esansuna fo.”

⁴ Allai ne inontarai nani ansuruino, ahu suru we ai saituni roworu fo tuti pelita aweng boruo* uroa na Allai, mano weSeng we nunei sentenang, arongreafo suruine. ⁵ Masino manea eteo enari karirafeai we suru mani, ambori adia kiawariai na uboromifo ariei we kaso mano enari kanggani suru nanisa ki. Ampefe une aiteta enari kanggani suru nanisa, adiafoi kasosa emarareha tonanai.

⁶ Inontarai nani suru Allai dohong mambiriu we suru we ureiwedua metangfoi, ambori ming kahai paria rahida umadu kariri Allai ne kaiwofo werea naya fo. Usobu mambiriu kontai we unari merehafoia werika tuti unari kanggani nunei na fimungfoi kiai kontai. Une mambiriu we unari finanai na rahida bodoni kontai ureo unari tonanafo.

⁷ Umadu kariri Allai ne kaiwofoa kaia mani, andowa memuna manei, amani andowa memuna sewa foi kiawariai na Kamirei Berorong foi meai, tuti na mamuna rorong fo dapa suru tuti ming surua umararehara.

⁸ Tuti une taraifo wiatai funomai na rang fiabai foi na bendari fuba foi. Bendari fuba nani kataio raminde epahu Sengneia mireha sawai nai foi dine. Bendari nani mani wonong tatawa fino Sodomu tuti Mesiri, weo Sodomu tuti Mesiri kontaio unemirireu Sengfoi. ⁹ Uwatai na nanai rahida botoru aburung feai mae, kaiwasa na nunei sentenang, amani inontarai na riria bodoni kontai, na kaiwo bodoni kontai, tuti na nu bodoni konta fosa, era ma we esai suru. Tuti eteiwedua mandoni kontai we wiro eha surua esarai suru fanai. ¹⁰ Kaiwasa na nunei sentenang enemirireu suru ampefe efaraise we umararehafo, etohong muniara tuti etohong fi wawerahai wesa we etohonsua une mararehafo. Weo nabi nani suru unari kanggani inontarai nunesa paria fefe.

¹¹ Wape rahida botoru aburung feai aha mani Allai dohong ansengfoi we suru aha, ampafe usuwi na marareha rorong foi aha ma tuti kaiwasafai ewati suru we uroari na earomireafa nanisa emataia etaperemi kiota eboromifo. ¹² Mayeai Allai ne nabio duwi suru nani suru, utarami rawafui bei sahu na mambiriu na rorafaisi meu deyo, “Murautai meai.” Ainanaya kafafe bei sea ma soru surua, kia suru urautai to rorafaisi na une aitetafosa euremireafa.

¹³ Na kutu nanai kontaio, mundiai fiabai turehi bei fio, wedaya bendari

* **11:4** Zakariai 4:1-3, 11-14

fuba foi, ato kutui wesura mani, ne katai besura nanai ($\frac{1}{10}$) mangganggung, tuti inontarai ewe-7.000 emarareha. Inontarai siai fosa, mano emarareha na mundiaifoi kaha fosa, ematai ebeng kaha wedaya etaparanding Allai na rorafaisi.

¹⁴ Fi kia karirafu ne beru fe tawera ampa. Mae mewati ne betorufe anseung kahai mae kawariai aha ki.

Songgeri bo itu foi tuti rarungno mano ewewafoniai fosa erohi foi

¹⁵ Mayeai wewai mano itu foi biui songgeri bo itu foi aha, ainanaya tarahuo rawafui bitoya na rorafaisi erohi na erawamifui fiabai eteyo, “Ninaia mani, nunei kiai, tuti nu bodoni kontai na nunei sentenang, nayai na tane Sengnei tuti ne Mananu Mampariri foi, uwarami rorong fo ampa. Tuti Sengnei ambori wemananu we yu nunei we fitawafa.”

¹⁶ Tuti mano ewewafoniaio ewepiareia mana eminohi na kadera mananu piareia boa fo, na Allai arongrea fosa etawai aweu etisangkapa eawemibukafo, esomi we Allai.

¹⁷ Efiai eteyo, “Seng Allaiio weMananu Fuba Sewa wa wau, wauno nayai pampang ne tuti nayai kawuru na reantenang pari foa foi.

Ametohong mahikai we wau, we boinawi nemu mambiriu fuba wa ampa, tuti wemananu we ru nunei to.

¹⁸ Kaiwasa etaroanso wau kaha fosa ehasoua etang wawerawa we wau, wape rahidafe mai ampa we boinawi nemu kasouwa tuti kutu kaiwo kariri mano emarareha fosa. Tuti rahida we bohong fiembaitafo we nemu womingfosa foi andinini, amani we nemu nabifosa tuti nemu inontarai emararebana fosa kiai, tuti mano etato wonomuwai fosa, katui ete fuba.

Tuti rahida we mungno mano emei kanggani nunei foi andinini.”

¹⁹ Ainanaya Sempaisi ne Munufoi na rorafaisi tifai, tuti Buruao wiatai na munu rorong foi nani, wati pari, amani ne tarai kariri buruao fafongfa Allai ne Kaiwo Arerai dohonai

we Musai fo watai nai foi dine. Kaiwewafoi keiwewari pampang, kadidufu sara, mundiei fiorirouwai, tuti metang para kamiei foi miung.

12

Wiwingfoi tuti tawai naga foi

¹ Ainanaya iwati fitantuma fiabai bei na rorafaisi, fitantuma nani dohong yau ipapuhung wei paria. Amani iwati wiwing manei ne taraifoi sambewarai weo sensuni na wofoi. Awengfo doa sau embaifoi tuti sata sapewi mananu weawaha suraya boru fo na nunggamieifoi.

² Wiwing nani wearikang tuti bibe weo nuruainso amaina pirahai we minohi.

³ Mayeai iwati fitantuma siai feai na rorafaisi aha. Amani iwati tawai naga fiabai sewa manei, ne tarai toyari tawai fiabaiturehi ete toyari wanggori fubateraha manei, berikahofi toyari abo, mae nunggamiei itu, tuti nungkaradoi sura. Na nunggamiei itu fo sata sapewi mananu itu nai.

⁴ Kifa amandaungfoi na rorafaisi, kifa fafating awaha bitoya tiafating to nunei meu. Neo fiafo ato kutu awahafaisi kiai webetorua mani, fia kariri rabuang bei ($\frac{1}{3}$) na rabuang botoru nanai. Tuti doari na wiwingno rerai we minohi nani arongreafo, weo demang we arikangfoi saubaunung mani soni.

⁵ Mayeai wiwingfoi minohi tuti arikangfoi, amani kaisung dine. Arikang nani andino ambori wemananu we nunei sentenang, ne mambiriu we yu nunei foi mani ne tarai toyari yuo aitatohi besi bei, amani ne mambiriufo fuba tuti yu nunei na tapapa. Nagafoi demang wei we soni tonanai, wape na tantuma wewai manei wewuri weru nagafoi, yuaise to Allai tuti ne kadera mananu foa. ⁶ Mae wiwingfoi wewu ne tarai to katai manano wekamamiei fo, amani kataio Allai meinenami wei foi. Na katai nani etawawuti rahida 1260, ete embai piarua boru.

⁷ Tuti iwati mamuna fiabai na rorafaisi, amani Mikhaeli mano wnunggamiei we wewaifosa foi tuti ne wewaifosa emamuna we tawai naga foi tuti ne wewai erariati fosa, tuti emamuna wawerasa tonanai. ⁸ Wape emamunara mani, nagafoi tuti ne wewaifosa ewemambiriu we etapa Mikhaeli tuti ne wewaifosa kaha. Ampafe ene pari katai na rorafaisi aha tuti etatasa weru rorafaisi. ⁹ Ehafa kanggung tawai naga fiabai foi aweu, amani tawai tawa na fafong faini dine, ahui we Samin-seni ete inggirane, mano wiwiaing kaiwasa na nunei we era sarawai tuti enari sasari fine. Ampefe Mikhaeli tuti ne wewaifosa ehafa kanggung tuti ne wewaifosa weru rorafaisi to nunei meu.

¹⁰ Mayeai tarahuo manei sahu na rawafui fiabai na rorafaisi deyo, "Rahida Allai feriri ne inontaraifosa, tuti deinawi ne mambiriufu, tuti weMananufu, tuti rahidao Mananu Mampariri foi kontai deinawi ne mambiriufu we wemananu, ninaia mani kawariai ampa.

Weo mano dinggai tane doroi fosa pampang, amani diru rahida ding-gaisa na Allai urengreafoi, Mikhaeli tuti ne wewaifosa ehafa kanggung to nuwauai ampa. ¹¹ Tane doroi eroa-soa fosa mani eharaikobu Samin-seni ampa. Eharaikobui na Domba Antung foi ne rikafoi ne mambiriufu, amani Yesus Kristusi ne rikafoi. Tuti eharaikobui na eteairai weo Domba Antung foi ene Seng dine. Es-obu dadira pariao emarareha kontai ki, wape emainenang we esodai ne nanai tuti wiro esu to fui weru ene Sengfoi kaha. ¹² Ampafe rorawa wau murarising to! Tuti we mano menayai nai wa mea memararising kontai to! Wape karira we mano menayai na nuwai mea tuti na rawanangwai mea. Weo Samin-seni biari kawuru to nuwai meuwa tuti kesoua dang wawerahi. Weo deitawanai we wiro sobu rahidafeai bitoya we niari ne karirafo ahang kaha."

¹³ Tawai naga foi detioai we ehafa kanggung to nunei meu fo nanai, dawu wiwing anta minohi tuti kaisung foi finanaya. ¹⁴ Wape wewaifosa etohongno romu korowei warapema fiabai boru we wiwingfoi, ampafe sifo weru nagafoi to katai emainenami weia foi, amani na katai minano wekamamiei foi. Tuti na wanai Allai ambori dewawuti paria defuina botoru aburung fea. ¹⁵ Ainanaya nagafoi boroabi mereha fiabai foi na borongfo rufang wi-wingfoia. Mereha nani ne tarai toyari waya we dedapa wiwingfoi weru katai niayai nai foi. ¹⁶ Wape nunei fiata wiwingfoi ne tarai toyari fiabai borongfoi we song mereha nagafi boroabiriri nani kiai to kofa. ¹⁷ Tawai naga foi kesoua dang wawerahi paria we wiro miung wiwingfoi kaha fefe. Ampafe da rufang wiwingfoi ne arikang siai fosa aha, amani inontaraio etohong kariri Allai ne Kaiwofo tuti eteyo Yesusi mani ene Seng dine fosa. Da wa kiontai ne rai mamuna fosa weo emamuna wesa. ¹⁸ Tuti da wa doari na nafarengfo, kesou paria.

13

Andowa kiawariai na rawanangfoi

¹ Ainanaya iwati andowa memuna manei, kiawariai na rawanangfoi meai. Andowa nani nungkamiei itu tuti nungkaradoi sura. Na nungkaradoi sura fo sata sapewi mananu sura nai. Mae na nungkamiei itu fo soi wang deibera Allai nai fo. ² Andowa nani ne tarai toyari macan tutul.* Awerengfo toyari beruang awereng, mae borongfo toyari singa borong. Andowa nini, tawai naga foi dohong mantauni ne mambiriufu tuti ne mananufu wei we wemananu fuba. ³ Iwati na nungkamiei itu fo bei kifari fiabai paria. Fari nani todoni kontai wedayari mireha rai, wape wiro mireha kahai tuti farifo denteng

* **13:2** Macan tutul mani nehi fiabai memuna toyari harimau.

ampa. Finanai wedaya inontarai nunesa kiai epapuhung weai paria tuti era riati. ⁴ Kaiwasafai esomi we tawai naga foi weo mambiriu dohonai we andowafi fo, tuti esomi we andowafai kontai. Efiai eteyo, “Mandoni kontai ne mambiriufai mai andowa nini kaha. Tuti mandoni wemambiriu we dapai rai?”

⁵ Andowafai sobu mambiriu weo bioi arongfo deparanding berahi tuti deibabera Allai. Sobu mambiriu kontai we wemananu na nunei embai piarua boru. ⁶ Fioai borong we deibera Allai tuti deikaherao wonongfo, katai dedai minohi nai foi, tuti inontarai fuba enayai na rorafaisi fosa. ⁷ Sobu mambiriu we memuna we Allai ne inontarai emararebana fosa tuti kiraikobusa. Sobu mambiriu kontai we yu kaiwasa nunei kiai, amani inontarai na riria bodoni kontai, na kaiwo bodoni kontai, tuti na nu bodoni kontai. ⁸ Andowa nani kaiwasa fuba nunei kiai esomi wei tantenang, amani kaiwasao wiro ewonomifo watai na Domba Antung foi, mano emuni mirehara foi, ne Bukufai kaha. Buku nani, na fafong pario Allai niari nunei kaharai mae, soi kawuru na Buku nani kariri inontarai esobu Waidani fosa foi.

⁹ Mandoni dino wetarang mani tarao kaiwo nina.

¹⁰ Mandoni kontai, mano eroasoai tuti mano eroaso kaha fo, mandoni dino Allai kiutuai we eru aitamusoi mani, todoni kontai wenani ambori eru aitamusoi kaririai ki.

Tuti mandoni dino Allai kiutuai kawurua we mireha na fimamunafai mani, todoni kontai wenani ambori inontarai emuni kaririai ki. Ampefe inontarai emararebana fosa, todoni kontai etawansa na dadira esodairia andowafai fo, tuti eroasoia mutu, wiro esu to fui fanai.

Andowa siai kiawariai na reitahafai

¹¹ Mayeai iwati andowa siai manei kiawariai na reitahafai aha. Andowa nani nungkaradoi boru, une tarai toyari domba antung nungkaradoi, wape rawafuifoi toyari tawai naga rawafuifoi. ¹² Na andowa mano reantenang foi ne mambiriufai tuti

na wonongfo, wedaya kaiwasa fuba nunei kiai esomi we andowa reantenang foi, mano ne kahaifoi dentengna foi. ¹³ Niari fitantuma fiabai tuti fiainawiai bitoya. Ampafe na kaiwasa bitoya foi earomireafai, niari adia bei biari na rorafaisi to nunei meu. ¹⁴ Niari fitantuma tonanai na andowa reantenang foi wonongfo tuti na ne mambiriufai, ampefe na fitantuma nanai, weangari kaiwasa fuba niayai na nufi nini kiai, tuti demisa enari aririwang manei ambori esomi we andowa reantenang foi nai, amani mano kifari na sondu bei, wape denteng ampa. ¹⁵ Tuti sobu mambiriu kontai we niari aririwangfoia darang, medu tuti yurai, ampafe miungno kaiwasa fuba eteiyari fosa. ¹⁶ Andowa mano wefuia foi denggoa kaiwasafai kiai we esobu fiainawiai na ewarami domoya foi ete na erewomifo, amani kaiwasa nunei kiai, katui tuti fuba, mano ene fi tuti mano bireri fosa, womingfosa tuti woming kaha fosa kontai, tuti mandoni kontai, we esobu fiainawiai na ewarami domoya foi ete na erewomifo. ¹⁷ Ampefe mandoni dino wiro sobu fiainawiai nana na ne tarafai kaha, wiro dawayangfi ete wewori fi ahang kaha. Tuti fiainawiai nani mani, wonongno andowa reantenang foi, ete angka kariri wonongfo.

¹⁸ Ampafe we waitawang kariri fi ninaifa mani, todoni kontai obu aunafo. Mandoni dino sewai mani, ambori deto kariri angkao deinawi kariri andowafai nani, amani deto ruhi angkao ene nomorifo ambori sobu angka we wonongfo. Weo angka bonani mani kaiwo netaweai weo angka kariri inontarai. Ne angka mani 666.

14

Domba Antung foi tuti ne inontarai ewe-144.000 fosa

¹ Mayeai iwati aha mani, iwati Domba Antung foi doa na uai Sioni. Tuti iwati inontarai ewe-144.000 etoari riati kontai. Inontarai nanisa

na erewomifo kiai soi Domba Antung foi tuti tamang Seng Allai uwonomifo nayai. ² Tuti tarahuo fi dotu fiabai paria na rorafaisi, nubuyai toyari mereha sabi na dofiro tuti toyari kadidu fiabai nubuyai fenanai. Fi dotu tarahuoi nani ne tarai toyari kaiwasa emei na musikio esahui we kecapifo. ³ Ampafe iwati kaiwasa ewe-144.000 etoari na Allai arongreafo, fidarang mana fosa tuti mano ewewafoniai eminohi wari Seng Allai na ne kadera mananu fosa. Inontarai ewe-144.000 nanisa erohi rarung weworu bei, rarung nani manei siai wemambiriu we deitawani kaha. Kaiwasa ewe-144.000 nanisa mani Sengnei feririsa weru nuneia fo saine. ⁴ Ea mani, inontarai emararebanai toyari mano wiwo etena ria wiwing kaha, mano wiwo esomi we fieai siai kaha, tuti era ria Domba Antung foi to katai doni kontai fosa. Inontarai nanisa Allai biai kutusa ampa na kaiwasa fuba nunei kiai. Ne tarai toyari inontarai etohongno fi reantenang esobuai na fi eru fo we Allai fo, ea kontai tonanai, amani mano reantenang ohonsa we Allai tuti Domba Antung foi saine. ⁵ Inontarai nanisa ewaitawang epampamu na wea kaha tuti enari sara fi kutea kahai arorawa.

Wewai mantoru fositoru tuti kaiwo itomadura fo

⁶ Mayeai iwati wewai siai manei aha, iwatioi we sifo na rorafaisi. Wewai nani meinenang we sahu tuti Allai ne Kaiwo Mahikaio, watai we numainu fo, amani ne Kaiwo Mahikai kariri Yesus Krisuti feriri kaiwasanei, sahu tutirai we kaiwasa fuba nunei kiai, amani we inontarai na riria bodoni kontai, na kaiwo bodoni kontai, tuti na nu bodoni kontai. ⁷ Wewaifo medu na rawafui fiabai deyo, "Allai meiri andino memataiti tuti metaparandini ne. Weo rahidafe mai we kiutu kaiwo kariri nunei to. Mesomi wei, andino niari rorafaisi tuti nunei ne, rawanangrausi, tuti waya ureng fo."

⁸ Wewai mano reantenang foi medua kaia, mayeai iwati wewai mano sua ahang fo kiawariai aha ma tuti sahu deyo, "Misuhi to! Bendari fiabaio Babeli misuhi beyari ampa. Bendari nani dino raminde wedaya kaiwasa na katai doni kontai etunung ne angguri kerira foia emayeru emaninawa funomai. Amani wedayasa enari maino fikirrafoi kiai."

⁹ Mayeai wewai manei aha, amani mano mantoru foi, kiawariai aha, tuti sahu na rawafui fiabai deyo, "Mandoni kontai esomi we andowafoi tuti ne aririwangfoi tuti esobu fiainawiafo na erewomifo ete na ewaramifo fosa mani, ¹⁰ inontarai nanisa ambori Allai kesousa paria tuti sousa ahang kahai mae yu aiboiosa na mambiriu paria. Ne kesou maraba fuba nanai ne tarai kariri sari angguri bitoya tonone moki rorong foi pariao sefang paria, tuti etunumi kiai, nana mani esodai karira paria we Allai kesousa tonana fefe. Tuti ambori esodai dadirafa paria na Adiao webelerangno denggararu foi rorongfo ki, na wewai emararebana fosa earomireafa tuti na Domba Antung foi arongreafo. ¹¹ Adiao wedaya esodai dadirafe nani, wiwo fefe na wea kaha. Ampafe inontarai esomi we andowafoi ete ne aririwangfoi tuti esoi andowafoi wonongfo we fiainawiai na ene taraifo nanisa, ambori esodai dadirafa, diru rahida, pariao we fitawafa." ¹² Ampefe inontarai emararebana fosa, amani mano etohong kariri Allai ne Kaiwofo, tuti mano eroasoia mutu, eraria Yesusi pampang, tuti wiwo esu to fui kaha fosa, todoni kontai etawansa na dadira rorong esodaira fo ki.

¹³ Ainanaya itarahuo rawafui bei na rorafaisi, medu deyo, "Toi finina: Na ninai to fongna mani, mano eroaso Sempaisi fosa, emarareha mani, Allai mioansa paria." Tuti Allai Nuaninufui yoa tubarai deyo, "Yo, tarai to! Ea ambori erufi aha ewaramitafa kaha, weo esobu fiembaitafo na fi eru na nunei fo ki."

Allai kiutu kaiwo we nunei, ne tarai kariri mandohong romi deting ne aibong sanami fo

¹⁴ Ainanaya iwati aha mani, iwati kafafe biua bei na arohurea ne, tuti manei minohi nai. Wenani mani ne tarai kariri Kaisung Inontarai foi. Na nungkamieifo mani satao sapewi mananu emasi bei nai, tuti yuo umbe sabiti reisa bei na warangfo. ¹⁵ Ainanaya iwati wewai manei siai aha kiawariai na Sempaisi ne Munufoi ariei tuti sahu we mano minohi na kafafe wowong foi fo na rawafuifo fiabai deyo, “Ka nemu umbe sabiti wai we kutufi to, weo rahidafe mai ampa we kutu aibong na nuwausi ampa, we aibong na nuwausi miraia kiai ampa.” ¹⁶ Ampefe mano minohi na kafafe wowong foi fiating ne umbe sabiti foi kifari we kiutu aibong nuwausi kiai, tuti na tonanane fianduhi aibongfoi kiai kiari to ne kataia wiatai nai.

¹⁷ Ainanaya wewai manei siai aha da na Sempaisi ne Munufoi ariei. I kontai yu umbe sabiti reisa bei na warangfo. ¹⁸ Tuti wewai manei siai aha da na mesbafoi, amani wewaio yutawang adia we keso fi na mesba wowong fo. I kontai sahu na rawafuifo fiabai we wewai mano anta yu umbe sabiti reisa foi fo deyo, “Ka nemu umbe sabiti wai tuti kutu aibong angguri weru arirawangfo kiai, weo aibong angguri na nunei kiai mirai ampa.” ¹⁹ Ampefe wewaifo fiating ne umbe sabiti foi kifari to nunei sentenang aweu, fianduhi aibong angguri fo kiai nai, akawurua soi tono katai fiabaio etaha kangguni nai bei. Katai etaha kangguni aibong angguri nai nani mani, kaiwo yiwansoai weo Allai ne kasoufo tuti todoni kesou inontarai nunesa paria fo. ²⁰ Aibong anggurine kiai etaha kangguni na katai etaha kangguni aibong angguri fo nai foi na bendari do boriai foi, tuti rika deda nai, ne tarai toyari waya dedari. Rika nanai

deda tonanai toyari wayao waroio kilometeri 300 teai, tuti berorongfo mani adareti meteri boru.*

15

Wewai itu fo tuti aiboi beitu fo

¹ Mayeai iwati fitantuma fiabai bei na rorafaisi, fitantuma nani dohong yau ipapuhung wei paria. Amani iwati wewai ituo Allai demisa era ma we eboi nunei fosa na fimung itu fo. Na fimung itu nanai Allai ne kasou we inontarai na nunei fosa, kai finanaya. ² Tuti iwati fi ne tarai toyari rawanang kasi-nai bei, tuti adia denggararu nai. Na rawanang kasinai foi dereungfo, iwati inontarai manea etoari nai. Inontarai nanisa mani inontaraio etirapa andowafoi, ne aririwangfoi, tuti ne angkao yiwang kariri wonongfoa fo saine. Etoa mae eru musikio esahuai we kecapifo na ewaramifo, kecapi nanai kecapio Allai dohonai wesa fine. ³ Etoa mae erohi rarung bei, amani rarungno raminde Allai ne womingno Musai yohi foi tuti Domba Antung foi yohi foi. Rarung nani dotu tonina:

“Seng Allai wau weMananu pari sewa ne,
fi nari wa fuba, wedaya kaiwasa epapuhung,
tuti ehiri ewaramifo.

Wau mani weMananu we fitawafa,
fiani kontai aino nari wa masi tuti wetarai.

⁴ Sengne waune, mandoni dino mitai wau kaha
tuti deparanding wonomuwai kaha ne?

Weo meiri wauno murarebana ne. Kaiwasa na nu bodoni kontaio era ma esomi we wau,

We mandoni kontai deitawanai we fi masio nariri wai kiai wetarai.”

⁵ Mayeai iwati aha mani, iwati rorongno Sempaisi minohi nai na ne Munufoi na rorafaisi tifi. ⁶ Ainanaya wewai ituo eha aiboi fimung beitu fosa etariai na Sempaisi ne Munufoi ariei. Ansung esansuna

* **14:20** 300 km. mani, na kaiwo Yunani mani soi ‘1.600 stadia’. Tuti berorongfo meteri boru mani, soi ‘dedai kariri dedaio wai borongfo na kuda manei’.

fo buao karofari toyari kaiwewa fenanai, tuti na ansung esansuna fo arongfo, esoru ireu aburung enari na emasi feai. ⁷ Mayeai manei na fidarang mana fosa, dohongno rewanguai wenofi ituo enari na emasi fo we wewai itu fosa. Rewanguai wenofi nanai sefang na Allai, mano minohi na numainu foi, ne kasoufo. Aiboi nanai Allai dohonai we bioi nunei naya fine. ⁸ Tuti Seng Allai ne mambiriu fiabai foi, tuti ne sambewaraio dadai fo, wedaya ne Munufoi sefang na riraung. Ampafe mandoni kontaio wiro wemambiriu we suai afui kaha, paria aiboi beitu wewai itu fosa etohona fo kai.

16

Allai ne aiboi beitu bioi nunei naya fo

¹ Ainanaya tarahuo manei medu na rawafui fiabai na Allai ne Munufoi we wewai itu fosa deyo, “Mera wa mesari Allai ne kasouo watai na rewanguai wenofi fo to nuwauai aweu. Amani na ne aiboi beitu fo.”

² Ainanaya wewai mano reantenang foi da wa wiowu Allai ne aiboi reantenangno meinenami na ne rewanguai wenofi yuti foi to nunei meu, we bioi nuwauai nai. Ampafe aiboi wewaifo wiowui to reitahafoi nani wedaya mano esobu andowafoi ne capifo na ene taraifoi tuti esomi we ne aririwangfoi sa, esobu fimung, amani esodai fafororang kerira paria na ene taraifoi tuti fafororang nani kiurunsa paria.

³ Mayeai aha mani wewai mano mandu foi da aha, tuti wiowu Allai ne aiboi bo boru foi meinenami na ne rewanguai wenofi foi to rawanangfoi aha weu. Ampafe aiboi nanai wedaya rawanangfoi werika toyari rumang fenanai. Tuti finanai wedaya fifuba niai nai foi mirehara kiai.

⁴ Mayeai aha mani wewai mano mantoru foi, wiowu Allai ne aiboi bo botoruo meinenami na ne rewanguai wenofi foi nani to wayafoi tuti waya ureng fo aweu, wedaya wayafoi tuti waya ureng fo werika

kiai. ⁵ Ainanaya tarahuo wewai mano wenungkamiei we merehafo kiai foi medu deyo, “Allai wauno Murarebana ne, wauno nayaifa pampang paria sobu nina ne tuti nayai kawuru na reantenang pari foa foi di wau. Aiboi bohoni we nufi ninai masi paria. ⁶ Weo kaiwasa esodai aiboife ninisa, raminde emung nemu inontarai emararebana fosa kawuru ampa tuti nemu nabifosa ampa ampafe ene rikafo deda paria. Ampafe ea kontaio esodai nemu aiboi tonana fo, amani etunung rika nani. Tuti aiboi tonana fo masi paria we esodairai.” ⁷ Ainanaya tarahuo rawafui bei na mesbafoi deyo, “Tarai! Seng Allai wauno weMananu pari sewa ne, aiboi bohongna wa wetarai tuti masi.”

⁸ Mayeai wewai mano mana foi, wiowu Allai ne aiboi bo boa na ne rewanguai wenofi foi nani to wofoi aha. Wedaya wofoi meningkapoi fuba paria, tuti niunungrarafu inontaraifosa toyari adia rerafusa. ⁹ Ampafe wo meningkapoi nani, niunungrarafu ene taraifoia wekahi, wedaya eteibera mano dohong fi mung foi wonongfo, amani Allai. Esodai ne karirafu tonanai ki, wape wiro etaraberasa weru ene sasarifo kaha tuti etaparanding Allai kaha.

¹⁰ Mayeai wewai mano ring foi wiowu Allai ne aiboio na ne rewanguai wenofi foi nanai to andowafoi ne kadera mananu foia. Wedaya katai wemananu wei foi memantiti sentenang. Ampafe na mamantiti rorong nani, wedaya fimung esodairi foi damisa awao ehiri etaperemifo. ¹¹ Ampafe eteibera Allai na rorafaisi we fafororang dohonsa etamira foi tuti fimung siai wei fo. Esodai ne tonanafo, wape wiro emaya we etaraberasa weru sasari enariri foi kaha.

¹² Mayeai iwati wewai mano wonang foi aha, da wa wiowu Allai ne aiboi bo wonang na ne rewanguai wenofi foi nani to waya fubao Efrati aweu. Finanai wedaya wayafoi sirarang ambori meinenang we man-

anu na do wo dautai nai fosa era kutuai nai we emamuna. ¹³ Ainanaya iwati nuaninu kerira mantoru, itone tarai toyari kidowa. Itohawariai na tawai naga foi, andowafoi tuti nabi tarai kaha foi itoboromifo ariei (nabi tarai kaha foi mani ahui kontai we andowa mano mandu foi dine*). ¹⁴ Finani sitoru mani, nuaninu kerira itonari fitantuma bitoya sitoru ne. Nuaninu kerira nani sitoru, itora wa itofanduhi mananu fuba nunei kiai we emamuna na rahida fubao Allai, Mano Wemananu pari sewa foi, kiutu kaiwo kariri nuneifo.

¹⁵ Sengnei medu deyo, “Metarami ma! Ira toyari inontarai kiamananapi mau rai. Mandoni dino denansiau weduarai tuti meinenang pampang we deitawang ne ansungfo, ambori wiro da arora kaha tuti mimaya kaha, wenanai imoani paria.”

¹⁶ Ainanaya nuaninu kerira fo sitoru, itofanduhi mananufosa na kataio na kaiwo Iberani mani esahui we Hermagedonifo.

¹⁷ Mayeai wewai mano itu foi, wiowu Allai ne aiboifo meinenami na ne rewangguai wenofi foi nani to rorafaisi meu. Ainanaya tarahuo manei sahu na rawafui fiabai na kadera mananu foi na Sempaisi ne Munufoi, deyo, “Allai ne aiboifo kai finanaia!” ¹⁸ Mayeai kaiwewafoi keiwewari tuti kadidufui sarabaurai, tuti mundiai fiabaiturehi bei fio. Mundiai fiabai tonana nei wiro fio na wea kaharai, na reantenang Allai niari inontarainesa fo paria sobu rahida bonini. ¹⁹ Mundiai nani wedaya bendari fuba foi tibau webetoru tuti kaiwasa na nuo etaroanso Allai kaha ene bendarifo kontai woru. Weo Allai deti we Bendari Fuba Babeli nania tuti yu aiboifo ne inontaraifosa, amani dohonsa etunung angguri deinawi kariri ne kasou fenanai na ne mokifo. ²⁰ Nufo daisuia kai tuti uaifo musuhi. ²¹ Metang esi foi miung, ngang nani ureng bei mani miraba kiro piarua sura teai. Metang ureng nani sawai

meu miung kaiwasanesa. Ampafe inontarai esodai fi nanisa eteibera Allai paria, weo fimungno ngang kamiei esodairi nanai, maraba paria fefe.

17

Wiwing wedaya kaiwasa enari sasari foi tuti ne andowa dautai nai foi

¹ Mayeai manei na wewai ituo eha Allai ne aiboifo we nunei meu fosa, da ma medu deyo, “Ro ma, ambori yeinawiai we wau kariri todoni Allai dohong aiboifo we wiwing diruo wewonong foi nani, mano minohi na bendari fuba ebauni kefang we waya bitoya foi fo. ² Wiwing nani wedaya mananu fuba nunei kiai, enari sasari maninawa fo riati tuti wedaya inontarai nunesara ene tarai toyari emayeru na ne angguri kerira foi, ampafe etitua we fi enari fo kahai, mae etawayang funongsa kontai.”

³ Ainanaya Allai Nuaninufui senisoni yau tuti iwatioai we wewaifo kiai yau to katai sirahiai wekamamiei fo. Na nanai iwati wiwing manei, minohi sau andowa manei kurungfo. Andowa nani berikahofi toyari abo tuti na ne taraifoi sentenang soi kaiwo tuti wang bitoyao deibera Allai nai fo. Andowa nani nungkamiei itu tuti nungkaradoi sura. ⁴ Wiwingfoi ansung sensuna fo kehe werawanderi tuti barika toyari abo. Mae mianai na emasi, kamamieio ne harga dedai, tuti fi ne tarai toyari raorio esahui we mutiarafui.* Mae na warangfo yu moki emasi bei, moki nani sefang na fi piro kerira niari fo tuti ne maninawa poro fo. ⁵ Na rewongfoi soi wangfeai. Wang nani ne fiainawiafo wiro deisaha para kaha, wape dotu kariri ne fi karira niari fo. Wangfo dotu tonina:

BABELI FUBA!

NEUNG TANAMAI WE WIWING DIRU
KIAI

TUTI WE FI KARIRA PIRO FOI KIAI!

* **16:13** Botio robongno 13:11-17. * **17:4** Mutiara—Kamamiei reifofa niai na firai kamitatarai doa na katai murutufuiorongfo. Mutiara mani ne harga dedai paria.

⁶ Tuti iwati wiwingfoi meyeru we dunung Allai ne inontarai emararebana fosa ene rikafai, amani mano eteyo Yesusi mani ene Seng dine fosa.

Iwatiai mani ipapuhung paria. ⁷ Ainanaya wewaifo medu we yau deyo, “Fiani popuhung wei ne? Fi botioai nanai, amani wiwingfoi tuti ne andowa dautai nai foi, mano nungkamiei itu tuti nungkaradai sura foi, ne fiainawiafo ambori yeikaririai we wau ki. ⁸ Andowa botioi nani, raminde nanai niayai kawuru na nunei, manamo mirehafo waroi ampa. Wape katu mani kiawarai na Kamirei Berorong foi meai, we sodai ne karirafao wioru ki. Kaiwasa nuneisa ewatiai we da aha ma fo nanai epapuhung wei paria. Weo raminde nanai niayai kawuru na nunei, tuti mireha wape ambori kiawariai aha wedayasa epapuhung tonanai. Kaiwasa nanisa mani, inontarai reantenang pari Allai niari nunei kaharai mae wiro soi ewonomifo na ne Bukufoi kaha fo saine, amani Bukuo soi kariri mano esobu Waidani fosa foi.

⁹ Ampafe fininaifa mani, manei sewai tuti sobu aunaufo na mai fino deitawanaifa fe. Andowafoi nungkamiei itu fo mani deinawi wiwoi itu wiwingfoi minohi naya fo ¹⁰ tuti mananu itu ewemananu fosa. Mananu itu nanai, ewering emarareha ampa, manei wemananufe nendai, tuti manei kontai wiro kiawaria kaharai. Mano kiawaria kaharai nani da ma mani, wiro wemananu waroi kaha. ¹¹ Tuti andowa mano raminde nanai niayai na nunei, wape mirehara foi tuti katu mani kiawariai aha ma foi, i mani mananu mano indeatoru dine. Tuti i mani kiontai mananu itu fosa. Tuti katu mani da we sodai ne karirafao na rawanang adia foi finina.

¹² Andowafoi nungkaradai sura botioa fo mani, deinawi kariri mananu surao wiro eru wang mananu fo kaharai fosa. Wape ambori esobu mambiriu we eru wang mananu fo araha ureng boyari, ria andowafoi

ki. ¹³ Mananu sura ninisa kiai eweboyari we etohong ene mananufu tuti ene mambiriufo we andowafoi. ¹⁴ Ambori emamuna we Domba Antung foi, wape wiro ewemambiriu we etapai kaha. Weo Domba Antung foi kiraikobusa, weo i mani Seng fuba dedai sewa seng nunei kiai dine tuti Mananu fuba dedai sewa mananu nunei kiai dine. Tuti ne inontarai fosa, mano sahusa, mano dirisara fosa, tuti mano wiro esu to fui werui kaha fosa, ea kontai emamuna riati.”

¹⁵ Mayeai wewaifo deisaharai kontai we yau aha deyo, “Mereha fuba botioi kiai na katai wiwing diru foi minohi nai foi mani, deinawi kariri inontarai fuba nunei kiai, amani inontarai na riria bodoni kontai, ete na kaiwo bodoni kontai, tuti na nu bodoni kontai saine. ¹⁶ Andowafoi tuti nungkaradai sura anta botioai nanai, ambori enemirireu wiwing diru wewonong foi. Ne fi minohi tutira fo kai etawarai weruri tuti efating ne fiawawafao doa arora. Etang ne taraifoi, tuti enunumi na adia. ¹⁷ Mananu sura fosa enari tonanai, weo Allai dino wedayasa ambori enemirorong dohong we enari finana fo. Ampafe enari kariri fi dawi wea fo. Amani eweboyari, etohong ene mananufu we andowafoi ambori andowafoi wemambiriu we wemananu paria fianai aino Allai medura fo mai kaririai. ¹⁸ Mae wiwing botioi nani mani, deinawi kariri Babeli, bendari fubao yu mananu siai nunei sentenang foi dine.”

18

Babeli misuhi

¹ Mayeai aha mani, iwati wewai siai manei biari na rorafaisi meu. Ne mambiriufo fuba tuti ne taraifoi sambewarai toyari wofe nanai, we sambewa nunei. ² Sahu na rawafui fiabai deyo, “Misuhi to! Bendari fiabaio Babeli misuhi beyari ampa! Kaiwasa wiro eminohi nai ahang kaha, mae ninaia mani, inggirafosa tuti nuanuni eharira fosa enariri we ene katai ampa, tuti romu

kerira werarika foi kiai enariri kontai we ene munu. ³Weo kaiwasa fuba nunei kiai enari maninawafo riati, ne tarai toyari etunung ne angguri deinawi kariri fikerira pari niariri foi. Mananu nunei kiai enari maninawafo riati, tuti mano ewaworifi etawayanai ahang fosa esobu ra bitoya paria na ne maninawafoi, weo etawayang fikarira bitoya we kaiwasa na Babeli, fio ne harga dedai fine.”

⁴ Ainanaya tarahuo rawafui siai bei na rorafaisi medu deyo, “Nehu inontaraiwa meaine, mera weru bendariwai to boriai ambori wiro mehontai na sasari ne kaiwasafo etohoni nani fanai, tuti ambori wiro mesobu ne aiboi fimung fo konta fanai.

⁵ Weo sasari enariri foi tibuka awiai sobu rorafaisi ampa, tuti Allai aroporo sasari kerira enariri tonana nei kaha.

⁶ Ampefe, mano metohong aiboi we bendari Babeli wa mea, fi kerira kiai raminde Babeli niariri we inontaraifosa wai, menari wei tonanai fuba sewa aha. Raminde nanai niari fi kerira bitoya wedaya inontarai siai esodai ne karirafa. Ampefe ninaia mani, meriwang ne dadirao niari tonana fo we mantauni aha, tuti ne metohonai wei fo weberu aha.

⁷ Fianai aino raminde sobuaia fo, amani minohi na ne mai pari fo tuti sobu fi bitoya paria, kariri finanai, ninaia mani, metohoni sodai dadirafa tuti enerorong fituayai fuba tonanai kariri ne mai sobuaia nanai. Weo deparanding berahi pampang, deyo, ‘Yau mani wiro wiwinao urehukuru dada na wea di yau kaha, mae wiwing iwemananu di yau.’

⁸ Deparandini tonanai ampafe na rahida boyari kawuru sodai kipa fimung karira fo beyari, amani mararehafoi, enerorongfoi fituayai tuti kaharifo. Tuti ambori adia kasoi kiai, weo Allai mano dohong aiboifo wei foi mani, Seng Allaio wemambiriu sewa dine.

⁹ Mananu fuba nunei kiaio enari maninawafo riati tuti eparaise na fimaranding enari fenani, ewati riurangfoi we dautai nai ayai nanai,

ambori esaia etaidu we bendarifo ki. ¹⁰ Ematai ao etohong baba kahai, ampefe etoari na waroi mae emadu eteyo, ‘Aro! Bendari fiabai Babeli sodai ne karirafa paria. Babeli bendari wemambiriu foi, na araha ureng boyari kawuru mae wioru.’

¹¹ Mano etawayangfi na nunei sentenang nesa esai tuti enemirorongfoi fituayai wei, weo manei wiori fi etawayangna fo ahang kaha fefe. ¹² Weo Babeli wiori fianggeng bitoya paria nasa, toyari emasi, peraki, kamiaio weharga dedai fo tuti mutiarafa, kontai ireu mahikaio biua karofari fo, ireu werawanderi fo tuti berika toyari abofoi. Kontai fianggengno enariri na aio wiro obu funomi kaha foi, fianggeng enariri na gaja uboreng foi, na aio ne harga dedai foi, na tembaga, besi tuti na kamiei mehikai foi. ¹³ Tuti ai memisi rerawa, finunsai mampori fo, muri, kemenyang, angguri, maning, tepung tuti patibu, sapi tuti domba, kuda tuti oto kuda yabiti fo, tuti womingno afai mamuna fosa etafusa fosa. Finanai kiai anta etawayanai wei, tuti etawayangno inontarai wei kontai. ¹⁴ Mano etawayangfi nanaisa, emadu we wiwingfoi, amani Babeli, eteyo, ‘Fianggeng fuba enemurorong dohong wei foi tuti fio puraiserai na rahida neungne, toyari bampi na mai tuti fio denteng miang nemu taraiwai nai fi, wiorua kiai ampa, tuti wobui na weai ahang kaha.’

¹⁵ Inontaraio etawayangfi we bendarifoia esobu ra bitoya nai nanisa, ambori ematai ao etohong baba kahai, etoari na waroi mae esaia etaidu we bendarifo. ¹⁶ Emadu eteyo, ‘Aro! Bendari fiabai Babeli nini sodai ne karirafa paria. Ne tarai toyari wiwingno sensuni na ireu biua karofari foi, ireu ne harga dedaio werawanderi foi tuti ireuo berika toyari abofoi. Tuti miang ne taraifoi na emasi, kamiai weharga dedai tuti mutiara. ¹⁷ Wape araha ureng boyari kawuru mae ne fianggeng fuba nani wiorua

kiaia!’

Inontarai mano ehai kapari fosa, inontarai etontai na kapari fosa, mano erufi na kapari fosa, tuti inontaraio eha fianggeng etontai na kaparifo we etawayanai fosa, etoari na waroi. ¹⁸ Ewati riraungfoi dautai na bendarifo ayai nanai, etaidu wei eteyo, ‘Bendari na doni kontaio wiro mesi bendari fiabai nini kaha.’ ¹⁹ Ampafe ehafung kangganangso enumifo we fiainawiaifa we enemirorongfoi fituayai we bendarifo tuti esaia etaidu wei eteyo, ‘Aro! Bendari fiabai nini sodai karirao paria. Bendari nini wedaya kaiwasa fuba etontai na kapari fosa esobu ra bitoya ampa. Wape na araha ureng boyari kawuru mae ne fianggengfoi kiai nani wiorua kiai.’

²⁰ Mano menayai na rorafaisi mea, memararising we fi sodaira fo! Tuti inontarai memararebana wa mea, rasuliwa mea, tuti nabiwa mea, memararising kontai we fi sodairai nanai! Weo Allai dohong aibo wei, we biai karirao raminde nanai niari we meara fo.”

²¹ Mayeai wewaio wemambiriu manei yuai kamiei fiabai turehi bei, soi to rawanangnei meu tuti medu deyo, “Bendari fiabai Babeli waune, toyarine wau kontai Allai ambori so kanggung wau na mambiriu tonanai kontai ki, ampafe wiro ati wau ahang kaha. ²² Nemu inontarai emei kecapi fosa wiro taramiosa we emei ahang kaha, mano erohi fosa, mano ebui suling fosa tuti ebui songgeri fosa, wiro taramiosa we erohi, ebui suling tuti ebui songgerifo na wea ahang kaha. Wiro obu inontarai deitawang yufi manei na nanai ahang kaha, tuti taramio kamiei fiabai riroya patibu nai foi wedotu ahang kaha. ²³ Wiro ati padamarangfei wedenggararu nai ahang kaha, tuti kaiwasa enari muniara mandirau nai ahang kaha kontai. Weo raminde nanai nemu inontarai etawayangfi wasa mani, inontaraio ewe-ewonomi paria na nunei saine. Tuti na nemu rawang

kerira wai weanggari kaiwasa fuba nunei nai.

²⁴ Weo Babeli wau mungno nabifesa ampa, tuti Allai ne inontarai emararebana fosa ampa. Wonong we mandoni kontai mireha tonana fo, wauno waramu rikaosa ne.”

19

Kaiwasa na rorafaisi erohi eparaise we Babelio wiorufo

¹ Mayeai aha mani, tarahuoai we na rorafaisi kaiwasa bitoya erawamifuifoi nubuyai paria, esahu eteyo, “Haleluya! Tane Seng Allai, tafiai, weo andino feriri tata ne, andino tataparandini ne, andino wemambiriu ne!”

² Tafiai, weo kiutu kaiwo na mai tuti wetarai.

Kiutuaifa ampa we dohong aiboifo we wiwing diruo fuba foi, mano na ne maninawafo we-daya kaiwasa nunei eharira kiai ampa.

Allai miuni tonanai we biai ne inontaraifosa ene rikao raminde wiwing diru foi miunsara fo.”

³ Tuti esahu aha eteyo, “Haleluya!

Weo adia kaso wiwing diru foi nani ne riraungfoi sinu we fitawafa!”

⁴ Mano ewewafoniaio ewepiareia mana fosa tuti fidarang mana fo, etisangkapa eawemibukafo esomi we Allai mano minohi na ne kadera mananu foi fo, tuti eteyo, “Antu! Haleluya!”

⁵ Ainanaya tarahuo rawafui bei medu na kadera mananu foi deyo, “Mefiai tane Seng Allai, mea kiai, mano mewewoming we Allai tuti mano mesomi wei ne mea, katui ete fuba!”

Domba Antung foi tuti ne muniara mandirau foi

⁶ Mayeai tarahuo fieai toyari kaiwasa bitoya paria esahu. Er-awamifuifoi fiabai dotu toyari dofiro nubuyai tuti kadidu dotu fenanai. Emadu eteyo, “Haleluya!”

Weo tane Seng Allai o wemambiriu
sewa ne,
andino wemananu ne.

7 Tamararising, taparaise tuti tata-
parandini.

Weo rahida Domba Antung foi rirau
nai fi kiawariai ampa
tuti kadawing dauti fi meine-
nami kontai ampa.

8 Allai dohong ansung mirarebanai
bua karofari tuti kaiwewa fo
we kadawingfoi we sensung
nai.”

(Ansung mirarebana nanai deinawi
Allai ne inontarai emararebana fosa
fi masio enari kariri ne dawiafo
aine.)

9 Ainanaya wewaifo medu we yau
deyo, “Woi fininai, ‘Mandoni dino Al-
lai wenoti to Domba Antung foi ne
muniara mandirau foi mani, sobu
moanafo riati.’ ” Mayeai medu aha
deyo, “Kaiwo ninai, kaiwo tarai na
Allai fine.”

10 Tarahuo kaiwofo nanai, itawai
aweu isangkapa awehubukane na
arongreafo we isomi wei. Manamo
medu we yau deyo, “Nana fanai!
Wiro womi we yau fanai, weo yau
kontaio Allai ne woming di yau kariri
wau, tuti kariri nemu doroi eraria
Yesusi tuti eru ne aunafoa mutu
fosa! Mae womi we Allai terai!
Weo Allai ne kaiwoariri nabifesa
emadura fo mani, deinawiaia kasau
ampa we Yesusi mani Seng dine.”

*Yesusi dautai na kuda biua manei
tuti miungno andowa kerira foi*

11 Mayeai iwati rorafaisi tifi
tuti iwati kuda biua manei tuti
manei dautai nai. Mano dautai
nai foi wonong fino *Wetarai* tuti
*Dohong Kariri Allai Ne Dawiafo Na
Mai*. I mani kiutu kaiwo na mai
tuti memuna we ne aitetafosa na
mai. 12 Urengfo suru usambewarai
toyari adia fiabai denggararu, tuti
sata sapewi mananu bitoya na
nungkamieifo. Soi na ne taraifoi
wangfeai, amani wangno wiro
manei siai deitawana kaha, meiri
dino deitawana ne. 13 Ne ansung
deuroi satari foi werika sentenang,
tuti mantauni wonong fino *Kaiwo*

Allai. 14 Rai mamuna na rorafaisi
sa etautai na ene kuda ebaibua fosa
tuti era riati. Rai mamuna nanisa
ansung esansuna fo bua karofari
tuti mirarebanai. 15 Sondu reisa bei
kiawariai na borongfo ariei. Sondu
nani dino memuna naia kiraikobu
kaiwasa fuba na nu bodoni konta
foi tuti yu kaiwasa nanisa na ne
aitatohi besi foi, amani yusa na
tapapa. Andino ambori sahariroya
anggurio deinawi kariri Allai, mano
Wemambiriu Sewa foi, ne kasoufo,
na katai etahariroya angguri nai foi
ne. 16 Na ne ansung deuroi satari foi
tuti na awedungfo, soi wang nina:
*Mananu Fiabai Sewa Mananu Nunei
Kiai tuti Seng Dedai Sewa seng Nunei
Kiai*.

17 Ainanaya iwati wewai manei
doari na wofoi, tuti sahu na rawafui
fiabai we romu fuba esifo na rora
amau fisa deyo, “Mefanduhi mea to
ninai ma, we metampi ruhiai na fi-
ang fubao Allai dohona nei, 18 ambori
metangno mananufosa ene taraifoi
tuti afai mamuna babao emarareha
na mamuna rorong fosa ene taraifoi.
Tuti metangno mano etautai na kuda
fosa ene taraifoi, tuti kudafosa kon-
tai, tuti kaiwasa fuba nunei kiai, ka-
tui ete fuba, woming ete woming
kaha fosa!”

19 Mayeai iwati andowa kerira foi,
mananu fuba nunei kiai tuti ene afai
mamuna fosa, efanduhisa we ema-
muna we mano dautai na kuda biua
foi tuti ne rai mamuna fosa. 20 Wape
tefu andowa kerira foi tuti ne nabi
tarai kaha foi. Nabi tarai kahai nini
dino, raminde niari fitantuma bitoya
na andowafoi wonongfo ne. Tuti
na fitantuma kerira niariri tonana
foi, pempamu kaiwasa bitoyao es-
obu andowafoi ne fiainawiafo na ene
taraifoi tuti esomi we ne aririwang-
foi. Tefu surua so suru urarang to
Rawanang Adiao webelerang deng-
gararu foi aweu. 21 Mae mananu
fuba fosa tuti ene afai mamuna fosa
mani, mano dautai na kuda biua
foi miunsa na sondu kewariai na
borongfo ariei nani. Ampafe romu-
fosa kiai esifo ma etananggoing rai
nanisa ene taraifoia enemifo pising

beyari.

20

Kristusi tuti ne inontarai feririsa fosa eru wang mananu defuina 1.000

¹ Mayeai iwati wewai manei biari na rorafaisi meu. Yu aisu Kamirei Berorong foi ne rahutufoi tuti wai besi fiabai bei na warangfo.

² Ainanaya tefu tawai naga fiabai foi—tawai kerira tawa foi—amani Saminseni, mano wemananu we inggirafosa foi, wiorahia. ³ Tuti soi to Kamirei Berorong foi aweu, mayeai kife rahutufoia tuti niari kobui na aisufoi tuti saha weduari na segeli. Ambori wiro pempamu kaiwasa na nunei ahang kaha, paria defuina piaura wering (1.000) fo kai. Wiataia defuina piaura wering foa kaia fo, wewaifoi sawini tourai aha.

⁴ Ainanaya iwati kadera mananu fo, tuti mano eminohi naya fosa esobu mambiriu we ehutu kaiwo. Iwati inontarai manea kontai enuminufo, amani inontaraio raminde emadu kariri Yesusi tuti ewuwu Allai ne Kaiwofo wedaya kaiwasa eferangkahutu eramikanangfoa fosa. Ea mani, inontarai wiro esomi we andowa kerira foi tuti ne aririwangfoi kaha, tuti wiro esobu andowafoi ne fiainawiafo na erewomifo ete na ewaramifo kaha. Esuwi na marareha rorong foi etarang aha tuti eru wang mananu fo ria Kristusi paria defuina piaura wering (1.000). ⁵ Inontaraio esuwi na marareha rorong fo we eminohi etarang defuina piaura wering nanisa deinawi mansuwi-suwi reantenang fo finana. Wape inontarai emararehao wiro esuwi konta kaha fosa, ewatai paria defuina piaura wering foa kai akawuru wori esuwi ki. ⁶ Inontarai mano esuwi na mansuwi-suwi reantenang fe nanisa emararebanai tuti Allai mioansa paria. Weo wiro esodai Marareha Weberu foi kaha. Weo Marareha Weberu foi wiro wemambiriu we kiasa kaha. Ampefe eweimami we Allai tuti Kristusi, tuti eru mananu

ria Kristusi paria defuina piaura wering (1.000).

Allai miungno Saminseni tuti ne raifosa

⁷ Defuina piaura wering (1.000) foa kaifo, wewaifoi fiorehu wai besi fo weru Saminseni tuti sawini weru aitamu wiatai nai foi. ⁸ Ainanaya Saminseni kiawariai weru katai wiatai nai foi ariei, tuti da we pempamu kaiwasa na nunei sentenang amani kaiwasa na nu fubao uwonomi Gogi tuti Magogi, tuti fianduhisa we emamuna. Kaiwasa fuba fianduhi nani ato afonsoi kaha, ne tarai toyari ninuaing na nafareng. ⁹ Inontarai nanisa esinsung mai katai na nunei sentenang pariao era wa esoru katai Allai ne inontaraifosa eminohi nai foi, amani bendario enewawuti foi, we emamuna wei. Manamo Allai su adia bei na rorafaisi meu kasosara ehaia. ¹⁰ Mae Saminseni, amani mano pempamusa foi, wewai manei soi to Rawanang Adia foi, amani adiao belerang denggararu foi. Katai nani dino raminde wewaifoi so andowa kerira foi tuti ne nabi tarai kaha foia unayai nai ne. Na katai nani esodai dadira fiabai paria fo nai, diru rahida we fitawafa.

Aiboi wefui ai pario Allai dohonai we inontarai eharira fosa

¹¹ Mayeai iwati kadera mananu fiabai biua bei, tuti Seng Allai minohi nai. Na arongreafo, rorafaisi tuti nunei unai na tantuma tuti wiro watioi na weai ahang kaha. ¹²⁻¹³ Tuti iwati inontarai emarareha fosa, kaitui ete fuba, etoari na arongreafo. Inontarai emarareha na rawanang fosa, mano enayai na Mararehafoi tuti na Aitamu Marareha Rorong foi, inontarai nanisa kiai, era wa etoari na Allai arongreafo we kiutu kaiwo karirisa. Mayeai iwati manei fia buku soi kariri inontarai ene enari toa fo naya fo. Tuti fia buku siai bei kontai amani, Bukuo soi kariri mano esobu Waidani fosa nai foi. Ainanaya Allai dohong aiboifo we

inontarai emarareha fosa kariri fi-
anai aino soi na bukufoi kariri ene
etohong toa fo nanai. ¹⁴ Mayeai
wewafoi so Mararehafoi tuti Aitamu
Marareha Rorong foi to Rawanang
Adia foi aweu. Rawanang Adia nini
mani Marareha Weberu foi dine.
¹⁵ Mandoni dino wonongfo watai na
Buku soi kariri mano esobu Waidani
fosa foi kaha mani, wenani kontai
Allai soi to Rawanang Adia foi.

21

Nu weworu

¹ Mayeai iwati Rora Weworu
bei aha, tuti nuneio weworu bei
aha. Weo nunei bo reantenang
foi niai ampa. Rawanangfoi kontai
bireri ampa. ² Tuti iwati Ben-
dari Mirarebanai, amani bendari
Yerusalemi weworu foi, Allai suki
na rorafaisi meu. Bendari nani ne
tarai toyari kadawing mandirauo mi-
randinia meinenang we ne mangfoi.
³ Tuti tarahuo manei sahu na kadera
mananu foi deyo, “Ninaia mani katai
Allai minohi nai fi wiatai rahang in-
ontarainesa ampa. Tuti minohi riasa,
ambori yuaisea we ne inontaraifosa.
Allai mantauni ambori weririasa
tuti weSeng wesa. ⁴ Ambori dufi
euremikurufo weru euremifo, wiro
esodai mararehafoi ahang kaha, esai
ahang kaha, etaidu ahang kaha, tuti
enumiruinso emaninang na weai
ahang kaha. Weo fi kiaio mamoi foi
niai ampa.”

⁵ Ainanaya mano minohi na
kadera mananu foi medu deyo, “Boti
ma! Ninaia mani inari fi fuba nini
kia weworu!” Tuti medu tubarai aha
deyo, “Woi fianai aino imadurai we
wau mau nanai, weo kaiwo nanai
tarai tuti masi we meroasoai.”

⁶ Mayeai medu we yau aha deyo,
“Kai ampa! Yau mani, *Alfa* tuti
Omega di yau, yau kontai *Rean-*
tenang Pari tuti *Fui Pari* di yau.
Mandoni dino arongtataha mani,
ambori yohong merehafoi dunung ki,
tuti mereha nanai yohong aroratai
na waya urengno dohong kaiwasa
eminohi etarang we fitawafa foi.

⁷ Mandoni dino doara mutu dirapa

Saminseni mani, wenani sobu fi-
nanai kai ria yau ki, tuti ambori
iruaisea we nehu kaisung tuti iweSeng
wei ki. ⁸ Wape mano ematai we enari
ne mai fosa, mano eroaso kaha
fosa, mano enari sasari kerira fosa,
mano emung inontarai fosa, mano
emaninawa funoma fosa, mano
eha rawang fosa, mano esomi we
seng tarai kaha fosa, mano etatofa
biriu fosa, kaiwasa kerira fuba nani
kia ambori iso sa to Rawanang
Adia webelerang denggararu foi
awe. Rawanang Adia nani mani,
Marareha Weberu foi dinani.”

Yerusalemi weworu foi

⁹ Ainanaya wewai wefuiai pari
foi, na wewai ituo eru rewangguai
wenofi beitu sefang na Allai ne
aiboi beitu fo, da ma medu we
yau deyo, “Ro ma, ambori tura wa
yeinawio Kadawing Mandirau foi we
wau, amani Domba Antung foi ne
wiwingno ambori dauti foi we wau.”

¹⁰ Ampafe Allai Nuaninufi sonsoni
yau tuti wewafoi kia yau to uai
fiabai dedai beia. Na wanai deinawi
Bendari Mirarebanai we yau, amani
Yerusalemi. Bendari nani biari na
rorafaisi na Allai arongreafo meu.

¹¹ Allai ne sambewaraio dadai fo
wedaya bendarifo keiwewa toyari
kamieio keiwewa ne harga dedai
esahui we intani, tuti memarampoti
toyari kasinai. ¹² Bendarifo ne taba
kamieio dawariri foi fiabai tuti dedai,
tuti ne rahutu suraya boru, wewai
ewesuraya mandu ewaitawang wed-
uarai na rahutu suraya boru nanai,
amani mansiari-mansiari deitawang
wedua rahutu bei. Tuti esoi inontarai
Israeli fosa ewonomifo kariri ene
riria suraya boru fo maino rahutu
suraya boru fo, amani rahutu bei
riria bei, rahutu bei aha mani riria
bei. ¹³ Rahutu suraya boru nanai,
botoru arong to do wanang murang
foi, botoru arong to do wanampui
foi, botoru aha mani arong to do
wanansai foi, tuti botoru arong to
do wanamba foi. ¹⁴ Taba kamieio
foi ebauni sau kamieio suraya boru.
Na kamieio suraya boru nanai, esoi

Domba Antung foi ne rasuli suraya mandu fosa ewonomifo nayai, amani mansiari-mansiari wonongfo na kamiei bei.

¹⁵ Wewai medu we yau nani, yu aitung enariri na emasi bei we titua bendarifo, ne taba dawariri foi tuti ne rahutufo, nayai. ¹⁶ Bendarifo wiatafo weaburui, amani deuroifo masi kariri tebafo. Ampafe tituatia mani ne deuroifo deuroio stadia 12.000, amani kilometeri 2.200, tonanai kontai we ne tebafo tuti ne dedaifo. ¹⁷ Mayeai titua taba kamiei foi aha mani, kehubang hasta 144, amani meteri piatorua wonang (66). Weo wewaifo ne tituafo kariri todoni inontaraine etituafi fo. ¹⁸ Taba kamiei nani enariri na kamiei keiwewa ne harga dedai esahui we intani, mae bendarifo mantauni na emasi denteng pari foi. Emasi nani memarampoti toyari kasinai. ¹⁹ Kamiei ebaung tabafoi sauwi foi mani, na kamamieio keiwewa tuti ne harga dedai ureng suraya boru.

Amani kamiei ureng bo reanteng foi mani, na kamiei intani memarampoti,

bo boru foi na kamieio kehe rawanang esahui we nilami,

bo botoru foi na kamiei kehe rawanang tuti kehe ai reraung esahui we mirahi,

bo boa foi na kamieio kehe ai reraung esahui we zamrudi.

²⁰ Mae kamiei bo ring foi na kamiei berika tuti biua esahui we unami,

bo wonang foi na kamiei berika esahui we sardisi,

bo itu foi na kamiei bemining emasi esahui we ratna cempaka,

bo indeatoru foi na kamiei kehe adareti toyari mansoari aibong, esahui we berili,

bo indeata foi na kamiei bemining esahui we topasi,

bo sura foi na kamiei kehe bemining esahui we krisopasi,

bo suraya boyari foi na kamiei kehe toyari rawanang baba esahui we lazuardi,

mae kamiei bo suraya boru foi na kamieio kehea werawanderi foi esahui we kecubung.

²¹ Rahutu suraya boru fo na mutiara suraya boru, ampafe rahutu bei mani na mutiara fiabai bei, rahutu bei aha mani tonanai kontai. Mae bendarifo ne rang fuba fo mani na emasio denteng pari fo, emasi nani memarampoti toyari kasinai.

²² Seng Allai mano Wemambiriu Sewa foi tuti Domba Antung foi uminohi na bendarifo, ampafe iwati Seng Allai ne Munufoi na bendarifo kaha, weo Munu nani bireri ampa. ²³ Bendari nani wiro wofoi ete embaifo sambewari kaha, tonanai ki wape wiro memantiti na wea kaha, weo Allai ne sambewaraio dadai fo aino sambewari ne, tuti Domba Antung foi andino ne tarai wepadamarang sambewari kontane.

²⁴ Kaiwasa na doni kontai na nunei, ambori era na sambewaraio na bendarifo nani ki, tuti manufosa kontai ambori eha ene rafoi to bendarifo ki. ²⁵ Rahutu to bendarifo afui nani wiro kafei na wea kaha, mae tifai pampang na rahida neungne, weo katai nani wiro diru na weai ahang kaha fefe.

²⁶ Kaiwasa fuba nunei kiai ambori era wafui we etaparanding Allai tuti Domba Antung foi tuti esomi we suru nai. ²⁷ Wape mano enari fi kia mamaya fosa, ete mano epampamu fosa, ete tanang tofino mano enari fi werarika fo, inontarai nanisa wiro esuai to bendarifo afui kaha. Mae mano esuai afui fosa mani, mano ewonomifo watai kawuru na Domba Antung foi ne Bukuo soi kariri mano esobu Waidani fosa foi.

22

Waya kia mai

¹ Mayeai wewaifo deinawi waya rowei we yau, wayao ne merehafoi manei dunumi mani minohi darang wenumainu dine. Wayafoi memarampotia wati tauremi nai toyari kasinai fenanai, tuti deda na kadera mananuo Allai tuti Domba Antung foi uminohi naya fo ariei.

² Deda ariei mani deda riria rang fiabai foi rabuang tahi fo na bendarifo. Aio bongfoi kaiwasa etani mani eminohi etarang we numainufoi, doa na wayafoi eneung dowani tuti donini. Defuina bei mani webong we besuraya beru, amani embai bei mani webong we beyari. Mae reraungfoi kaiwasa na nunei kiai ehari we enari ene maninangfoi nai. ³ Ampafe fiani kontai aino Allai deikanganiaia fo, wiro nayai na bendarifo kaha. Allai tuti Domba Antung foi ambori une kadera mananu foi wiatai na bendarifo, tuti Allai ne womingfosa ambori efatari ki. ⁴ Ewati te Allai urengfo tuti soi wonongfo na erewomifo ki. ⁵ Katai nani wiro diru na weai ahang kaha tuti wiro etohong we wofoi tuti padamarangfoi we sambewasa ahang kaha. Weo Seng Allai man-tauni andino ne tarai we wo tuti padamarang we sambewasa ne. Tuti ambori eru wang mananu fo we fitawafa.

Seng Yesusi daraberahi aha ma fo

⁶ Ainanaya wewaifo medu we yau deyo, “Kaiwo fuba taramuoi kiai nini, kaiwo tarai fine tuti masi we meroasoai. Seng Allai mano sensoni ne nabifosa na Nuaninu Mirarebana foi, demi ne wewaine yau kawuru ma we yeinawiai we wau kariri fianai aino katu wo kawaria fo, ambori woi kaririai we ne womingfosa.”

⁷ Yesusi medu deyo, “Metarami ma! Yemang ahang kahai mae ira ahera mau. Mandoni dino dohong kariri kaiwo fuba dotu na bukufi nini mani, sobu moanafo.”

⁸ Tuti fi fuba nini kiai, yau Yohanesi, tarahu terai na tarahune tuti iwati terai na urehune kontai. Tarahuoai tuti iwati fi fuba nini kaifo, itau aweu isangkapa awehubuka na wewaio deinawi finanai we yau foi arongreafo we isomi wei. ⁹ Manamo medu we yau deyo, “Nana fanai! Weo yau kontaio Allai ne woming di yau kariri wau, tuti kariri nemu doroio ewenabi fosa tuti kariri kaiwasa fubao etohong kariri kaiwo areraio

watai na bukufi ninisa. Ampefe womi te we Allai.”

¹⁰ Ainanaya medu we yau aha deyo, “Wiro bodiwa kaiwo watai na bukufi nini fanai, weo rahidafe kikeu ampa, we fininai ambori kawariaifa.

¹¹ Mandoni dino niari ne karirafa mani, niari pampangna, tuti mandoni dino niari fi werarika fo mani, tawing wenani niari pampang kontaia.

Mandoni dino niari fi mai fo mani, wenani todoni kontai dohong kaririai pampang.

Kontai mandoni dino mirarebana mani, wenani todoni kontaio mirarebanai pampang.”

¹² Yesusi medu deyo, “Metarami ma! Yemang ahang kahai mae ira ahera mau, ira tuti fiembaitane we yohonai we mansiari-mansiari kariri fi niari fo. ¹³ Yau mani *Alfa* tutu *Omega* di yau, yau kontaio *Reanteng Pari* tuti *Fui Pari* di yau.

¹⁴ Mano eruai ene ansungfo ambori mararebana fosa mani, esobu moanafo ria Allai. Ea mani ambori Allai yoa wesa we etangno aibong na aio dohong kaiwasa eminohi etarang we numainu foi ki, tuti esuayai na rahutu fiabai foi to bendarifo afui ki. ¹⁵ Wape inontarai mano emasi we ahusa we fiawera fosa, amani mano eha rawang fosa, emaninawa funoma fosa, emung inontarai fosa, esomi we seng tarai kaha fosa, epampamu na kaiwo emadura fo tuti na etohong toa fosa, kaiwasa fuba nani kiai enayai na borieifo.

¹⁶ Yau, Yesusi, yenatu nehu we-waifi we mea meu wa, we deisaha kariri fi fuba nini we jematiwai kiai ampa. Yau mani *Riria Na Dauti* di yau, tuti yau mani awaha *Ampario* denggarau fiabai foi di yau.”

¹⁷ Allai Nuaninufoi tuti Domba Antung foi ne Kadawing Mandirau foi umadu we Seng Yesusi ureyo, “Ro ma!” Tuti mandoni kontaio tarao kaiwone mani todoni kontai medu deyo, “Ro ma!” Mandoni dino arongtataha

tuti mandoni dino miaya mani da ma kia mereha wedaya kaiwasa eminohi etarang we fitawafa fo we dunung. Mereha nanai kia arorataifa, wiro bi-aita kaha.

Kaiwo arera wefui ai pari kariri kaiwo na bukunei

¹⁸ Yau Yohanesi yeretawanaia mutu toninai we mandoni kontai andino tarao kaiwo watai na buku isoi fininai, kariri fianai aino ambori kawaria fo, amani yeretawanai tonina; Masino manei medu seru kaiwofeai siai weru kaiwo nina mani, Allai ambori dohong seru aiboi fimungno watai na ne bukufi

ninai kontai wei ki. ¹⁹ Tuti manei medu ta weaifa ete fefora weaifa mani, Allai kontai kiutu fiembaitaio deretawanai na buku fininai wei kontai ki, amani wiro sobu katai we minohi na bendari mirarebana foi kaha, tuti dang aibongno manei dani mani wedayari minohiarang we numainufoi kaha foi.

²⁰ Mano medurai we kaiwo ninai kiai mani kaiwo tarai fine foi deyo, “Yo! Wiro yemang ahang kahai mae, ira ahera mau!” Antu! Seng Yesuse, ro ahera ma!

²¹ Kadono Seng Yesusi dohong ne bengfo arora we Allai ne inontarainesa kiai! Antu!